تفسیر روح القرآن

مولانا حضرت الشیخ محمود

النقشبندی المجددی الخالدی الاوفی

بسم الله الرحمن الرحيم

بســـــم الله الرحمن الرحيـم

« اَلْحَمْـدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَنْزَلَ عَلٰى عَبْـدِهِ الْكِتَـابَ وَلَمْ يَجْـعَلْ لَهُ عِوَجًا . قَيِّمًا لِيُنْـذِرَ بَأْسًا شَدِيـداً مِنْ لَدُنْـهُ وَيُبَشِّـرَ الْمُؤْمِنِينَ اَلَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُـمْ اَجْـراً حَسَـنًا . مَاكِثِيـنَ فِيهِ اَبَـداً . » (سورة الكهف :١-٣)

نحمـده على ما اسبغه علينــا من نعـم ظاهرة و باطنــة ، ونشكره على ما هـدانا اليه من سبــل قويمــة غيـر ذى عوج تُفْضِى بنـا إلى جنات عدن ذلك الفوز العـظيم ونشـهد ان لااله الاالله ، وحـده لا شريك له ، شهــادة دائمة أبـدية ، ونشـهد ان محـمدا عبـده ورسولـه ، ارسله الله رحمة لكل البـرية ، بشيرا لهـم ونذيـرا ، وسراجا فى الظلمـات منيـرا ، وايـده بكتـاب ماجعل لـه من الكتب شريـكًا أو نظيــراً * فقــال جـل جـلاله : « قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِـنُّ عَلٰى اَنْ يَاْتُوا بِمِثْـلِ هٰـذَا الْقُرْاٰنِ لاَ يَاْتُونَ بِمِثْـلِهِ وَلَوْكَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِـيراً »

(سورة الاسراء : ٨٨)

وصلى الله عليــه ، و على آلــه ، و اصحابه ، و ازواجه ، و من اتبـع سنـته و سـلم تسـليمًا كثيـراً .

« اما بعـد » فيقولـ العبد المحتاج الى رحمـة ربـه المعـبود :

لقـد خلق الله الانسان فى احسن تقويـم ، وجعـل العقـل زينتـه ، والعـلم فضيـلته ، والاسـلام رسالتـه ، وأمره بطـلب العـلم من المهـد الى اللحـد ، فتنوعت العلوم ، وتشعَّـبت مسـالكها ، وتفرقت مقاصـدها ، واختـص بكل نوع من العـلوم فـريق ، قضى حياتــه فى طـلب العـلم ، وقد حَظِى القـرآن الكريم باهتـمام الصـفوة المختارة من العلمـاء الذين بذلوا جهودهـم المشكورة فى سبيــل شرح دَقَائِقِ كلمـاته ، وتبييـن اسباب نزولـه ، واعـراب كلمـاته ، وتفسـير معـانيه ، وتأويـله ، وتحديد

ناسخه و منسوخه ، واستخراج احكامه ، وضبط طرق قرآئته ، وإحصآء أجزائه وأحزابه ، وسوره ، و آياته ، وكلماته ، وحروفه ، وقد حاول كل واحد منهم ان يُتَمِّم عمل من سبقه ، نظراً لما تغرضه كل مرحلة زمنية من احتياج الى ايضاح ما يصعب فهمه على معاصريها ، فجآء كل جهد مناسبا لزمانه و مكانه . وقد ابدع السابقون من العلمآء الاعلام ، فيما خلّفوا لنا من تراث اسلامى رائع يُنير لنا طريق الصواب ، فجزاهم الله خيرا ، ورضى الله عنهم وارضاهم *

لقد ارسل الله الرسل صلوات الله عليهم وسلامه وايدهم بمعجزات تُناسب الزمان والمكان الذى ارسلوا فيه ، ولما كان العرب اهل فصاحة و بلاغة فقد ايد الله رسوله محمدا صلى الله عليه وسلم بمعجزة تتم بالفصاحة والبلاغة ، ألا وهى القرآن الكريم ، وقد تحديهم الله سبحانه وتعالى ، فقال عز وجل من قآئل : « وَاِنْ كُنْتُمْ فى رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِه وَادْعُوا شُهَدَآءَكُمْ مِنْ دُونِ اللّهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ . فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِى وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ . » (سورة البقرة : ٢٣-٢٤)

وقد فَشِلَ اعدآء الله ولم يستطيعوا أن يأتوا بآية واحدة ، فشتان مابين كلام الخالق ، وكلام المخلوق ، وبما ان القران الكريم كتاب معجز ، ما زال بحرا زاخرا بالدرر والجواهر ، وفيه متَّسَع لمن يحاول ان يستخرج منه ما ينفع الناس فى دينهم ودنياهم وآخرتهم ، رغم ما بذله العلمآء السابقون من جهود مشكورة ، فاالقرآن معجزة خالدة صالحة لكل زمان ومكان ، لا يدركه البلَى ، ولاينضب مَعينه ، هو خير مرجع للامة الاسلامية من اجل حل مشاكلها ، وتنظيم معاملتها ، وبَلْوَرَة شخصيتها وسيبقى القرآن الكريم مُحيرا للالباب ، مُبهِرا للعقول لما يحتوى من الاشراقات الالهية ، والفيوضات القدسية ، والنفحات النورانية ، التى تكفل للانسانية خلاصها مما فيه،من آلام ، وضياع ، وانحراف ، و قَلَقٍ ، وشتات ، وصراع .

وحيث أن القرآن معجزة خالدة فقد احتاج الناس ، الى تفسيره ، لفهم معانيه ، والاستفادة من توجيهاته ، فبرز علم التفسير مواكبا لنزول القران الكريم

حيث كان الصحابة الكرام يسألون رسول الله صلى الله عليه وسلم عن تفسير مالم يدركوا معناه ، وما زال من علم التفسير متسع لمن عنده همة للبحث عن مكنونات كتاب الله تعالى الذى ما زال يطالعنا كل يوم بجديد ، لذا وجب علينا أن نعمل على تيسر فهم ما يحتويه القرآن الكريم ، بطريقة تناسب الناس الذين نعيش معهم فعزمنا على تقديم تفسير يلبى حاجة اخواننا ، سا ئلين الله تعالى التوفيق لانجاز هذا العمل حسبما يرضاه ، ويختاره ، راجين أن يسدد خطايانا ، ويجزل لنا الثواب « يَوْمَ لاَ يَنْفَعُ مَالٌ وَلاَ بَنُونَ . اِلاَّ مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ » (سورة الشعراء : ٨٨-٨٩)

طامعين منه سبحانه و تعالى ان يثبت اقدامنا ، ويحسن عاقبتنا ، ويجعلنا من زمرة الصالحين « اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ اِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ . فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ » (سورة آل عمران : ١٧٣-١٧٤)

آملين ممن قرأ هذا التفسير ان يخصنا بدعآء صالح ينفعنا يوم الحساب ،

والحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام

على سيدنا محمد

وآله وصحبه

اجمعين

*

Önsöz

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيـمِ

Bütün hamdler, O Allah'a mahsustur ki, kulunun (Muhammed *(Sallalahu Aleyhi ve Sellem)* 'in) **üzerine o kitabı** (Kuran-ı Kerimi) **indirdi ve onda hiç bir eğrilik** (mana ve lâfzında bir çarpıklık) **yapmadı.** (O kitabı) **dosdoğru olarak, kendi katından, imansızları şiddetli bir azap ile korkutmak ve salih** (iyi) **ameller işleyen müminlere, içinde ebedî kalacakları güzel bir ecir** (cennet) **olduğunu müjdelemek için** (indirdi)." *(Kehf suresi : 1-3)*

Üzerimize olan bütün zahirî ve batınî (açık ve gizli) nimetlerine karşı, Allah-u Teala'ya hamdeder, bizi, kendisinde hiç bir eğrilik olmayan dosdoğru yollara hidayet etmesi üzerine de O'na şükrederiz. O yollar ki, bizi Adn cennetlerine götürecekdir. İşte bu, en büyük kurtuluştur.

Daimî ve ebedî (sonsuz) olan bir şahitlikle: Allah-u Teala'nın tek olup hiç bir ortağı olmadığı hâlde kendisinden başka hiç bir ilâh olmadığına şahitlik ederiz. Ve yine şehadet ederiz ki, muhakkak Muhammed *(Aleyhisselâm)* ,O'nun kulu ve resulü (elçisi) dir. Allah-u Teala, O'nu bütün mahlûkata (yaratıklara) bir rahmet, (iman edip ameli salih işleyenlere) ziyade müjde verici, (inkâr edip isyan edenleri de) çok korkutucu ve bütün insanlara, karanlıklar içerisinde nur saçan bir çırağ (kandil) olarak göndermiştir.

O peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* i öyle bir kitapla teyit etmiş (kuvvetlendirmiş) tir ki, diğer kitaplardan hiç birini ona eş ve benzer yapmamıştır.

Nitekim Mevlâ Teala Hazretleri, bir ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى اَنْ يَاْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَاْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْكَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيراً *

"(Habibim) **de ki: İnsanlar ve cinler, şu Kuran'ın bir misli** (benzeri) **ni getirmek** (yapmak) **üzere toplansalar, bazısı bazısına** (birbirine) **yardımcı olsa** (lar) **da, O** (Kuran) **ın mislini getiremezler** (yapamazlar)." *(İsra Suresi:88)*

Allah-u Teala, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e, âline, ashabına, zevcelerine (eşlerine) ve O'nun sünnetine uyanlara çok salât (rahmet) ve selâm etsin. Âmin !

Emma ba'd (bu girişten sonra): İbadet olunmaya lâyık olan Rabbinin rahmetine muhtaç olan bu aciz kul der ki: Muhakkak Allah-u Teala Hazretleri insanı en güzel kıvam (şekil) de yaratmıştır. Aklı, ona ziynet (süs), ilmi fazilet (üstünlük), İslâm'ı da risalet (kullarının kendisine kavuşmasına vasıta) kılmıştır. Ve Mevlâ Teala ona, beşikten mezara kadar ilim talebetmesini emretmiştir.

İlimler ise, bir çok nevilere (çeşitlere) ayrılmış, meslekleri (tahsili için gidilecek yolları) ve maksatları (gayeleri) şube şube (kısım kısım) olmuştur. İlimlerin herbir kısmı ile, ulemadan bir cemaat, ihtisas etmiş (kuvvetli ve geniş bilgi sahibi olmuş) ve hayatını o ilmi arama yolunda sarfetmiştir.

Âlimlerden seçilmiş pak bir zümrenin (topluluğun) Kuranı Kerimle çok dikkatli bir şekilde meşgul olmaları sebebiyle Kuran (onların bu hizmetinden) nasibini almıştır. Onlar, Kuranın kelimelerinin inceliklerini şerh etme (açıklama), ayetlerinin iniş sebeblerini beyan etme, kelimelerine irap verme (kelimelerin cümle içindeki hâllerini beyan etme), manalarını tefsir ve tevil etme (kat'î veya işaret yoluyla açıklama), nasih (bir ayet'in lâfzını veya hükmünü kaldırıcı)ve mensuhunu (kaldırılanı) açıklama, ahkâmını (hükümlerini) çıkarma, kıraat yollarını (okunuş farklılıklarını) zaptetme (kaide hâline getirme), cüzlerini, hiziplerini, surelerini, ayetlerini, kelimelerini hatta harflerini dahi sayma yolunda kabule şayan (lâyık) say-u gayretlerini sarfetmişler (bütün güçlerini kullanmışlar) dır.

Zaman geçtikçe anlayış seviyesi düşerek insanlar kendilerinden evvel geçen büyüklerin tefsirlerini anlayamaz hâle geldiklerinden âlimlerden herbiri, kendi asrında (zamanında) bulunan kişilerin anlamakta güçlük çekeceği meseleleri açıklamaya ihtiyaç duyarak kendinden evvel geçen müfessirlerin (tefsir ehlinin) işlerini tamamlamayı kastetmişlerdir. Bundan dolayı her asırda bulunan müfessirler, kendi zaman ve mekânlarına münasip (uygun) olarak say-u gayret (çalışma ve dikkat) sarfetmişler, böylece geçmiş büyük âlimlerimiz, bize doğru yolu aydınlatacak çok kıymetli bir islâmî miras bırakarak eşsiz bir hizmet meydana getirmişlerdir. Allah-u Tealâ onları hayırla mükâfatlandırsın. Onlardan razı olsun ve onları razı etsin. Âmin !

Şüphesiz Allah-u Tealâ Hazretleri peygamberler *(Salavatullahi Alâ Nebiyyna ve Aleyhim Ecmain)* i göndermiş ve onları gönderildikleri zaman ve mekâna münasip mucizelerle (kimsenin yapamıyacağı, âciz bırakıcı delillerle) kuvvetlendirmiştir. Arap milleti fesahat ve belâğat (düzgün ve açık, güzel ve etkili konuşma) ehli olduklarından, Allah-u Tealâ Hazretleri, Resulü Muhammed *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* i, fesahat ve belâğatta en yüksek dereceye ulaşan bir mucize ile teyît etmiş (kuvvetlendirmiş) tir ki, dikkat ediniz ! O da Kuran-ı Kerimdir.

Nitekim Mevlâ Tealâ, kâfirlere meydan okuyarak şöyle buyurmuştur :

وَانْ كُنْتُمْ فِى رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَاْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَآءَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾ فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِى وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ اُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

"Eğer siz, kulumuz (Muhammed *Aleyhisselâm*)a indirdiğimiz (Kuran-ı Ke-

rim) den şüphe içindeyseniz, onun benzerinden bir sure (meydana) **getirin ve Allah'tan başka şahit** (yardımcı) **larınızı çağırın, eğer** (davanızda) **sadık** (doğru) **iseniz." -- "Eğer yapamazsanız ki, elbette yapamıyacaksınız.** (o hâlde), **çırası** (tutuşturucusu) **insanlar ve taşlar olan** (cehennem) **ateş** (in) **den sakının. O** (cehennem) **kâfirler için hazırlanmıştır."** *(Bakara Suresi : 23-24)*

Şüphesiz Allah'ın düşmanları bu hitaptan korkmuşlar ve bir ayet bile yapıp getirmeye kadir olamamış (güç bulamamış) lardır. Yaratıcının kelâmı (sözü) ile yaratılanın kelâmı arasında ne kadar fark vardır !

İşte Kuran-ı Kerim, bütün kulları, bir benzerini yapmaktan âciz (güçsüz) bırakan bir kitap olduğu için, geçmiş alimler onun tefsiri hususunda kabule şayan (lâyık) nice say-u gayret (çalışma ve dikkat) ler göstermişlerse de, Kuranı Kerim, içinde kendine ait inci ve cevherler bulunduran deryayı bî nihaye (sonsuz bir derya) olmakta devam edegelmiştir.

Binaenaleyh (bundan dolayı) din, dünya ve ahiret hususunda insanlara menfaat verecek olan ilimleri meydana çıkartmak isteyenlere, Kuran-ı Kerimde nice geniş sahalar bulunmaktadır, zira Kuran, her zaman ve mekâna lâyık ve müsait (uygun) olan ebedî (sonsuz) bir mucizedir. Eskimek ona ulaşamaz, kaynağı tükenmez. Kuran, müşkillerini halletmek (güçlüklerini çözmek), muamelelerini tanzim etmek (işlerini düzene sokmak), şahsiyetini belirlemek için ümmet-i islâmiyeye (islâm topluluğuna)en hayırlı bir merci(baş vurulacak kaynak) tır.Ve Kuran-ı Kerim, ihtiva ettiği (içine aldığı) ilâhî aydınlatmalar, kudsî (pak) feyizler, nuranî hediyelerle, akılları hayrete düşürmeğe devam edecektir.

Kuran öyle bir ilâhî izahat (açıklama) dır ki, insanlığı, içinde bulunduğu elemler (acılar), zararlar, ziyanlar, bozulmalar, ızdıraplar, tefrikalar (ayrılıklar) ve çatışmalardan kurtarmaya kefil olmuş (söz vermiş) tir. O Kuran, ebedî bir mucize olduğu için, insanlar onun manalarını anlamak, tevcihatından (yönlendirmelerinden) istifade edebilmek için, her zaman O'nun tefsirine muhtaç olmuşlardır. Bu ihtiyaçdan dolayı da tefsir ilmi, Kuran-ı Kerim'in inişiyle birlikte meydana gelmiştir.

Nitekim sahabe-i kiram *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmain)* manasını anlayamadıkları ayetlerin tefsirini Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* a sorarlardı. Öyleyse, Allah-u Tealâ'nın her geçen gün yenilikleri zuhur eden (meydana çıkan) kitabının, gizli meselelerini araştırmaya himmet (dikkat ve gayret) eden kişiler için, tefsir ilminde çok geniş sahalar bulunmaktadır. Bundan dolayı bize lâzım olan, beraber yaşadığımız insanlara münasip (uygun) olan bir yolla, Kuran-ı Kerim'in ihtiva ettiği meselelerin anlaşılmasını kolaylaştırmaya çalışmaktır.

İşte bu gayeyle, Allah-u Tealâ'nın razı olduğu ve sevdiği şekilde bu ameli tamamlamaya bizi muvaffak etmesini, hatalarımızı, (yanlışlarımızı) doğrultmasını, **mal ve oğulların fayda vermeyeceği ancak kalbi selim** (manevî hasta-

lıklardan kurtulmuş bir kalp) **getirenlere fayda vereceği bir günde,** bize bol mükâfat vermesini umarak, kardeşlerimizin ihtiyacını giderecek bir tefsir hazırlamayı kasdettik.Ve yine Mevlâ Tealâ'dan, her işte ayaklarımızı sabit (sebat edici), akibetlerimizi (sonlarımızı) güzel kılmasını ve bizi salihler (iyiler) zümresine katmasını umarak bu işe başladık :

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ اِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَـــا اللّٰهُ
وَنِعْمَ الْوَكِيلُ (١٧٣) فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللّٰهِ
وَاللّٰهُ ذُو فَضْـلٍ عَظِيـمٍ (١٧٤)

"O kimseler (O salihler) **ki, insanlar** (münafıklar), **onlara muhakkak insanlar** (kâfirler), **sizin için** (kuvvet) **topladılar, onlardan korkun ! dediyseler de bu söz onları** (müslümanları) **iman bakımından ziyade etti** (artırdı) **ve onlar: Allah bize yeter, ve** (O) **ne güzel vekildir** (işlerin ısmarlanacağı zattır). **dediler."**

"Ve kendilerine hiç bir fenalık isabet etmediği (dokunmadığı) **hâlde, Allah'dan bir nimet** (afiyet ve selâmet) **ve bir fazl** (-u ticaret) **ile geri döndüler** (bu suretle) **Allah'ın rızasına da tâbi** (uymuş) **oldular. Allah** (-u Tealâ) **büyük fazıl** (iyilik, yardım) **sahibidir."** *(Âl-i İmran Suresi: 173-174)*

Ayrıca bu tefsiri okuyanlardan, hesap gününde menfaat verecek hayırlı duâlarla bizi tahsis etmelerini (özellikle anmalarını) umarız.

Bütün hamdler, âlemlerin Rabbi olan Allah-u Tealâ Hazretlerine mahsustur. Salât-u selâm Efendimiz Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e ve onun bütün âli ve ashabı üzerine olsun.*(Rızvanullahi Aleyhim Ecmain)*

RUHU'L - FURKAN Tefsirinin Yazılmasının Sebebi :

RUHU'L - FURKAN ismi verilen bu tefsire, başta Mevlâ Tealâ'nın büyük yardımı, Resulullah*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in manevî işareti ve Meşayih-ı Kiram *(Kaddesallahu Esrarehum)* Hazeratının âli himmetleri (büyük yardımları) ile başlanmıştır. Ayrıca bu tefsir, **Ehli Sünnet ulemasından zahir ve batın erbabının** (dil ve gönül ilimlerine sahip olan kişilerin) **sözlerinden istifade edilerek her sınıf insanın anlayabileceği şekilde yazılmaya çalışılmıştır.**

Kuran-ı Azimü'ş-şan'ın manasının kelime kelime anlaşılmasına çok hevesli olduğumuz, senelerden beri sohbetlerimize iştirak eden kardeşlerimiz tarafından yakînen (şüphesiz) bilinmektedir. Nice büyük âlimler, Kuran-ı Kerimi türkçe tefsir ederek, bu büyük kitabın manasını anlama hususunda, insanların, ihtiyaçlarını karşıladıklarından, ziyade âciz (güçsüz) olan bu kardeşiniz, böyle büyük bir işe girişmeyi bu zamana kadar düşünmüş dahi değildi.

Ancak (Hicrî 1407) senesi Şaban ayının Beraet gecesinde, Ravza-i Mutahhara'da, yani Peygamberimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in bulunduğu pak cennet bahçesi olan mescid-i şerifinde, bulunduğumuz sırada Efendimiz *(Sallallahu Aley-*

hi ve Sellem) tarafından vaki olan manevî bir işaretle, bu mühim işe başladık ve yukarıda geçtiği gibi kelime-kelime mana verilmesine ziyade ihtimam (dikkat) göstererek bazı kardeşlerimizle beraber bu uzun yola çıktık.

Müslüman cemaatimizin çeşitli meselelerine cevap verebilmek hususundaki, meşguliyetimizin çokluğu sebebiyle, bütün vakitlerimizi bu hizmete sarf edemediğimizden, tefsir'in kısa zamanda tamamlanmasını bekleyenlere, gecikmemizden dolayı şimdiden özür beyan eder :

« وَالْعُذْرُ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ مَقْبُولٌ » **"Kerim (iyi) insanlar katında özür makbuldur."**

Mısraının manasınca da, onlardan bu özrümüzün kabulünü ister ve en kısa zamanda bu hizmeti tamamlamaya muvaffak olabilmemiz, bu tefsirin herkes tarafından hüsn-ü kabul (güzel bir karşılama) görebilmesi ve bununla Şer'i şerifin üç büyük temeli olan; **"İlim, Amel ve İhlâs"**ın kazanılması için bütün müslümanlardan MevlaTealâ'ya çok dua etmelerini temennî (arzu) ederiz.

Nitekim, **"Mir'âtü'l-Usûl"** isimli meşhur kitabın sahibi Molla Hüsrev *(Rahimehullah)* Hazretleri de, o büyük kitabına başlarken, eserinin uzun zamanlar insanlar arasında itibar ve hüsn-ü kabul görmesi için kitabının evveline yazdığı şu beyitle Allah-u Tealâ'ya yalvarmıştır:

اِلٰهِى كَمَا وَفَّقْتَ لِلْجَمْعِ اَعْطِهَا قَبُولاً لَدَى الْاَصْحَابِ دَهْراً مُخَلَّداً
لَعَلَّ لِسَانًا صَانَهُ اللّٰهُ عَنْ اَذًى يَقُولُ وَيَدْعُولِى اِلهًا مُمَجَّداً
جَزَى اللّٰهُ فِى اُولَاهُ خَيْراً بِمَا يَسْعٰى وَاَوْلَاهُ فِى اُخْرَاهُ عَيْشًا مُرَغَّداً

"Ey Allahım ! Sen bu kitabı toplamaya beni muvaffak ettiğin gibi, arkadaşlar (okuyanlar) **indinde uzun zaman bu kitaba hüsn-ü kabul** (güzel karşılanma) **ver. Umulur ki, Allah-u Tealâ'nın,** (tenkit ederek) **eziyet etmekten koruduğu bir dil, çok yüce olan Allah-u Tealâ'ya, benim için dua ederek: "Allah-u Tealâ say-u gayreti** (çalışması) **sebebiyle onu,** (eser sahibini) **dünyasında hayırla mükâfatlandırsın, ahiretinde de, ona çok geniş ve hoş bir hayat ihsan eylesin." der."**

(Mir'âtu'l - Usûl:4-5)

Çalışmalarda son derece dikkat ve ihtimam gösterildiği hâlde yine de gözden kaçmış bazı hatalara rastlayanlardan, bizi mazur görmelerini, rastladıkları hataları düzeltmelerini ve bu hususta bizi ikaz etmelerini ümit ederiz, zira:

اَلْاِنْسَانُ مُرَكَّبٌ مِنَ الْخَطَأِ وَالنِّسْيَانِ

"İnsan hata etmek ve unutmaktan mürekkep (toplanmış) **tır."**

وَاِنْ تَجِدْ عَيْبًا فَسُدَّ الْخَلَلاَ جَلَّ مَنْ لاَعَيْبَ فِيهِ وَعَلاَ

"Eğer bir kusur görürsen, onu düzelt çünkü, kendisinde hiç bir ayıp bulunmayan, büyük ve yüce (Allah-u Tealâ) **dır** (ancak onun kusur ve ayıbı yoktur)." Sözlerinin hükmünce, hatadan ve unutmaktan münezzeh (uzak kal-

mış), hiç bir insan yoktur, ancak Mevlâ Tealâ'nın vahiy yoluyla muhafaza etmiş olduğu Peygamberler *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* müstesna...

Şu kadar var ki, insan çok dikkat ettiği hâlde, beşeriyet muktezası (gereği) kurtulamadığı hata ve nisyan (yanılma ve unutma)dan mesul olmaz. Nitekim:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) عَنِ النَّبِى (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: اِنَّ اللهَ وَضَعَ عَنْ اُمَّتِى الْخَطَاَ وَالنِّسْيَانَ وَمَااسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu aleyhi ve sellem)*: **"Muhakkak Allah-u Tealâ, ümmetimden hata etme, unutma ve zorla yaptırıldıkları şeylerin mesuliyetini** (sorumluluğunu) **kaldırdı." buyurmuştur.** *(İbn-i Mace, Talâk:16 (2/659), Darekutnî, Nüzûr:33)*

TEFSİRİN YAZILMASINDA TAKİP EDİLEN USUL :

Bilindiği gibi, usulsuz vusul olmaz, yani kaide ve nizama riayet edilmeden maksada ulaşılmaz. Nitekim **Mir'âtu'l-Usûl** sahibi Molla Hüsrev Hazretleri *(Rahmetullahi Aleyh)* : « وَاِنَّمَا حُرِمُوا الْوُصُولَ بِتَضْيِيعِهِمُ الْاُصُولَ » **"İnsanlar ancak, usul ve kaidelere riayeti** (uymayı) **zayi ettiklerinden dolayı, maksatlarına ulaşmaktan mahrum edilmişlerdir."** buyuruyor. Biz de, tefsirimizi şu zikredilecek esaslara göre hazırlamaya karar verdik.

a) MUKADDİME : Tefsirimizin mukaddimesinde (giriş kısmında) evvelâ Kuran-ı Azimü'ş-şan'ın fezaili (faziletleri) hakkındaki bazı ayeti kerimeleri mealleriyle beraber yazdık. Sonra, Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(kaddesallahu Sırrehu)* Hazretlerinin kendi Kuran-ı Kerim'inin baş tarafına yazmış olduğu, Kuranı Kerim'le alâkalı bütün hadis-i şerifleri ve bizim bulduğumuz diğer bazı hadis-i şerifleri tercüme ederek, kaynaklarıyla beraber zikrettik.

Daha sonra, yine Kuran-ı Kerim hakkında üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin, kendi Kuran-ı Keriminin evvelinde yazdığı, ayrıca bizim de bulduğumuz büyüklerin sözlerinden bazılarını ilâve ettik.

Bilindiği gibi edeplere riayetsiz, insan hiç bir yere varamaz ve Mevlâ-nın lütfuna nail olamaz. Nitekim Mevlâna Celâleddin-i Rumî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, Mesnevî isimli eserinde şöyle buyuruyor :

اَزْ خُدَا جُويِيم تَوْفِيقِ اَدَبْ بِى اَدَبْ مَحْرُوم كَشْتْ اَزْ لُطْفِ رَبْ

"Mevlâ Tealâ'dan edebe muvaffakıyet (kavuşturulmak) **isteriz,**

Zira edebi olmayan insan, Mevlâ'nın lütfundan mahrumdur."

Elbette ki, her makamın kendine göre bir edebi bulunmaktadır. Binaenaleyh Kuran-ı Kerimi okumanın da, kendine göre bir takım edepleri vardır. İşte bunları, Huccetü'l-İslâm İmam-ı Gazalî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin **İhya-u Ulûmi'd-din** adlı eserinden ve İmam-ı Zebîdî *(Rahimehullah)* nin ona yaptığı

İthaf-ü Saadeti'l-Müttakîn isimli şerhinden alarak yazmayı ve bu hususta kardeşlerimizin dikkatini çekmeyi arzu ettik.

Bundan sonra, Kuran-ı Kerim'i gafil olarak okumanın zemmi (kötülenmesi) hakkında ki, bazı hadis-i şerifleri ve büyüklerin sözlerini naklettik.

Mukaddimemizin sonunda da,Kuran-ıKerim'i kendi görüşü ile tefsir etme hakkında varit olan (gelen) tehdit mahiyetindeki hadis-i şerifleri zikrettik.

b) Ayetlerinin tefsirinde takibedilen usul :

1- KELİME MANASI : (Her ayete kelime-kelime mana vermek).

Her ayetin tefsirinde takip edilen bu usul,Kuran-ı Kerimi kolayca anlayabilmek için çok büyük ehemmiyet (önem) taşımaktadır. Zira topluca mana verildiğinde, Kuran-ı Kerim'i iyice anlamayı ve tefsir etmeyi isteyen kardeşlerimiz, hangi mananın hangi kelimeden alındığını anlayamamaktadırlar. **Biz ise herkesin Kuran-ı Kerim'i kelime-kelime anlamasını çok istediğimizden bu usule riayet etmeye çalıştık.** Bu arada kelimeleri ve cümleleri birbirine bağlayan mahzuf ibareleri (kaldırılmış sözleri) zikrettik ki, dikkatli düşünüldüğü takdirde, sadece kelime manasından bile, ayet-i celilelerin manaları anlaşılabilecek bir hâle gelmiş olsun.

Ayrıca sarf ve nahiv ilimlerini okumuş kardeşlerimizin; Fail, meful, hâl gibi, kelimelerin cümle içindeki durumlarını ayırdedebilmeleri için yardımcı edatlar kullandık ve bunları mana ve izahlardan ayırdedilecek şekilde ince harflerle yazdık. Ancak, terkib-i izafîler gibi birbirinden ayırdedilmesi uygun olmayan yerlerde kelime manası veremediğimizden terkip manasını verdik.

2. - MEAL-İ ŞERİF : Kelime manasından herkes istifade edemiyeceğinden ve ayetin toplu manasını anlayamayacağından, her ayetin meal-i şerifini (şerefli manasını) kelime manasından sonra yazdık ve bu meali verirken ayetin zahirinde (dış görünüşünde) bulunmayan kelime ve terkiplerin manalarını katmamaya dikkat ettik. Ancak, ayet-i celilenin tam manasıyla anlaşılabilmesi için, bir takım mahzuf (gizlenmiş) manaların ve bazı izahların zikredilmesine ziyade ihtiyac duyulduğundan onları parantez içinde ayrı bir yazı şekliyle açıkladık, böylece meal-i şerif açıklamalı bir meal hâline gelmiş oldu.

3. -İ Z A H A T : Sadece meal-i şerifle de iktifa etmeyip (yetinmeyip), her ayeti, muteber tefsirlerde bulunan izahlardan istifade ederek gücümüz nisbetinde açıklamaya çalıştık. Şöyleki: Tefsirlerde sebeb-i nüzülü beyan edilmiş olan ayetlerin, iniş sebeplerini zikrettik. Ahkâm ayetlerinden (şerî hükümleri beyan eden ayetlerden) çıkarılmış olan bir kısım fetvaları da, yeri geldiğinde açıkladık.

Ayet-i celilelerle alâkalı hadis-i şeriflerin kaynaklarını ilmî usulle kaydederek yazmaya gayret ettik. Hadis metninin alındığı kitabı önce, diğerlerini de ulema arasında bilinen sıralamaya göre yazdık.

Bazı ayet-i celilelerde bulunan yer ve şahıs isimlerinin ıstılâhlarını (özel manalarını) da, tefsirimize dercettik (koyduk). Açıklanması gereken zor kelimelerin mehazlarını (asıllarını, kaynaklarını), müfret veya cemilerini (tekil veya çoğullarını) zaman zaman tefsirimizde yazdık.

Ayet-i celilelerin anlaşılmasını kolaylaştıracak olan veya onlarla alâkası bulunan kıssaları (hadiseleri) de, muteber (kıymetli) tefsirlerden alarak açıkladık. Zikirle alâkalı ayetlerde, yine güvenilen tefsirlerden ve kitaplardan alınan tasavvufla alâkalı manaları da koymayı ihmal etmedik.

Ayrıca, her ayetin izahının sonunda, o ayetin tamamı veya bir kısmıyla alâkalı diğer ayeti kerimeleri bulup, mealleriyle yazmaya gayret gösterdik, taki, vaaz ve nasihat etmek isteyen kardeşlerimiz, bir ayeti gözden geçirirken, onu açıklayan diğer ayeti kerimeleri de, önlerinde hazır bulup vaazlarını ziynetlendirsin (süslesin) ler. Bu hususta en büyük rehberimiz, Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin, bize verilmesini arzu ettiği kendi Kuran-ı Keriminin kenarlarına almış olduğu rakamlar (ayet ve sayfa numaraları), hatlar (çekilen çizgiler) ve izahlar olmuştur.

Allah-u Tealâ Hazretleri O'nu, bizim tarafımızdan ve bütün müslümanlar tarafından hayırla mükâfatlandırsın. Âmin ! . .

Şuda bilinmelidir ki: **Milletimizin, geçmiş büyüklerinin kıymetli lisanlarını terketmeye başladığı şu günlerde Arapça, Farsça ve Türkçe karışımından meydana gelmiş olan Osmanlıca'nın tamamen unutulmaması için Osmanlıca kelimelerin asıllarını yazdık, nesiller arasında anlaşma sağlamak için de kelimelerin karşılıklarını, parentez içinde zikrettik. Bu büyük gayeyi hedeflediğimizden dolayı tefsirin uzamasından, akıcılığının bozulmasından ve dolayısıyla gelecek olan itirazlardan çekinmedik.**

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۰ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى
اٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِينَ ۰ وَالتَّابِعِينَ لَهُمْ بِاِحْسَانٍ اِلٰى يَوْمِ الدِّينِ ۰

Bütün hamdler âlemlerin Rabbi olan Allah-u Tealâ'ya mahsustur. Salât-ü Selâm Peygamberimiz Muhammed Mustafa *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e, O'nun bütün Âline, Ashabına ve kıyamete kadar iyilikte onlara uyanlar üzerine olsun.** Âmin ! . .

Mahmut USTAOSMANOĞLU

Şeyhu'l-İslâm İsmail Efendi (İsmailağa) camii şerifi

İmam-Hatibi

(Çarşamba/Fatih)

İstanbul-*1991*

Mukaddime

KURAN-I AZİMÜŞŞAN'IN FAZİLETLERİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلٰى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيراً (١)

1 - "O Zat-ı (Pak-ı Sübhanîni)**n hayır ve bereketi bol** (nihayetsiz ve daim) **oldu ki, Furkan** (hak ile batılı ayıran Kuran) **ı kulu** (Muhammed *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*) **üzerine indirdi. Ta ki bütün âlemlere bir nezir** (korkutucu ve sakındırıcı) **olsun."** *(Furkan suresi : 1)*

Bu ayet-i celileden anlıyoruz ki, hakla batılı (iyiyle kötüyü) ayırmak Allah'dan başka hiç bir kimse için mümkün değildir. Allah-u Tealâ, bir ismi Furkan (hakla batılı ayırma manasında) olan Kuran-ı Kerim'i indirmesiyle hakkı batıldan ayırmıştır. O hâlde, istikamet üzere olmak isteyenin Kuran'dan ayrılması mümkün değildir. Ayrılan kat'iyen hiç bir hayra muvaffak olamaz ve iyiyi kötüden ayıramaz. Öyleyse her derdimizin çaresini Kuran'da arayalım, zira düşmanlarımızın şerrinden ancak bununla kurtulabiliriz ve onlara, ancak onun emirlerini tutup yasaklarından kaçmakla galip olabiliriz.

Yine bu ayet-i celileden,Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*in ne kadar büyük bir işle memur olduğunu ve kendisinin ne kadar büyük bir zat olduğunu anlamalıyız. Zira O, bir köye, bir vilâyete veya bir memlekete gönderilmiş değil, bütün kâinata, önlerindeki tehlikeleri haber verip, onları tedbir almaya sevk edici (sürükleyici) olarak gönderilmiştir. O hâlde insan böyle bir büyük Peygamberden nasıl ayrılabilir ve ona ittiba etmeden (uymadan) nasıl durabilir.

اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْراً كَبِيراً (٩)

2 - "Şüphe yok ki, bu Kuran,(kendisine uyanları) **en doğru olan** (dine veya yol) **a hidayet eder** (kavuşturur)**.Ve salih amellerde bulunan müminlere çok müjde verir ki, onlar için muhakkak büyük bir mükâfat vardır."** *(İsra Suresi :9)*

Rabbimiz Tebareke ve Tealâ Hazretleri bu ayet-i celilesinde Kuran-ı Kerim'in en doğru ve en sağlam bir yola kavuşturduğunu haber vererek, bizi Kuranın gösterdiği yola davet etmektedir. Biz müslümanlar atalarımız gibi bu davete icabet ederek (uyarak) en kuvvetli olacağımız yerde, bu davete icabetteki gevşekliğimiz yüzünden, bugün dünyada âciz (güçsüz) bir hâle düşdük. Biz herkese ışık tutup, onları hayra sevkedeceğimiz yerde, onlar bizi şerre doğru çekmekte ve bizi mağlup etmektedirler. Öyleyse: **"Zararın neresinden dönersen**

kârdır." kabilinden en kısa zamanda, hep beraber Kuran-ı Kerim'e sarılarak bu zararımızı telâfi etmemiz (karşılamamız) lâzımdır.

كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا اٰيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٢٩﴾

3 - "(Bu) büyük bir kitaptır ki, O'nu sana indirdik. Mübarektir. (dünya ve ahiret bereketleri ondadır), **ayetlerini iyice düşünsünler ve akıl sahipleri ibret alsınlar** (amel etsinler) **diye** (onu sana indirdik)." *(Sâd Suresi: 29)*

Bu ayet-i celilede Mevlâ Tealâ Hazretleri, Kuran-ı Kerim'in en büyük bir kitap olduğunu, dünya ve ahiret bereketlerinin içinde bulunduğunu beyan ederek, bizi, bu kitabı öğrenip öğretmek vasıtasıyla kimseye muhtaç olmayacak şekilde ilerlemeye, maddî ve manevî en büyük bereket ve zenginliğe kavuşmaya teşvik etmektedir.

Ayrıca, Mevlâ'mız bu kitabı, kulları ayetlerini çok ince düşünsünler ve akıl sahipleri onunla amel etsinler diye indirdiğini beyan ederek, bizi Kuràn-ı Kerim hakkında çok ince düşünmeye ve ayetlerini anlamak, ahkâmıyla amel etmek hususunda son derece say-u gayrete ve çalışmaya sevk etmektedir.

يَا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا ﴿١٧٤﴾ فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ اِلَيْهِ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾

4 - "Ey insanlar ! Muhakkak size rabbinizden bir burhan (yol gösterici olan Muhammed *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **geldi.Ve sizlere apaçık bir nur indirdik." --"Artık o kimseler ki, Allah**(-u Tealâ'y)**a iman ettiler ve O'na** (Allah'a veya Kurana) **sarıldılar, elbette Allah** (-u Tealâ) **onları kendi tarafından bir rahmet** (cennet) **in ve fazl** (ziyade nimetler) **in içine girdirecektir. Ve onları, kendisine** (ulaştıracak) **sırat-ı müstakim** (dosdoğru bir yol) **a hidayet edecek** (kavuşturacak) **tır."** *(Nisa Suresi:174-175)*

Bu ayet-i celilede Mevlâmız bütün insanlara hitap ederek, onlara Rableri tarafından bir rehber geldiğini ve onlara, din ve dünya hususunda muhtaç oldukları bütün meseleleri beyan edici olan bir nur indirdiğini zikrederek, onlara başka bir rehber (yol gösterici) aramayıp, ancak bu ilâhî rehbere uymalarını ve bu nurdan istifade etmelerini tenbih etmektedir.

Bundan sonraki ayet-i celilede ise, Mevlâ Tealâ kendisine inananları ve indirdiği kitaba sımsıkı sarılanları, kendi fazl-u rahmeti (iyilik ve merhametinin eseri olan cenneti) ne girdireceğinive onları kendisine varan dosdoğru bir yola hidayet buyuracağını vaad etmiştir ki, böylece bütün insanları kendisine inanıp, kitabına sarılarak bu müjdelere nail olmaya(kavuşmaya) davet etmiştir. Şimdi düşünelim! Mevlâ Tealâ böyle bir kulunun ebedî (sonsuz) olan ahiretini son derece mamur edeceğini (donatacağını) söz verdiğine göre, dünyasını istediğinden daha ziyade mamur etmez mi ? Ve onu dünyaya hakim kılmaz mı ?

يَاأَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيراً مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَآءَكُمْ مِنَ اللّٰهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِى بِهِ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾

5 - "Ey ehli kitap ! (Ey Yahudî ve Hristiyanlar !) **Muhakkak size Resulümüz** (elçimiz) **gelmiştir, kitap** (Tevrat) **tan gizlemekte olduğunuz şeylerin bir çoğunu size açıklıyor, bir çoğundan da geçiveriyor** (yüzünüze vurmuyor). **Şüphe yok ki, size Allah** (-u Tealâ) **dan bir nur ve apaçık bir kitap gelmiştir ki, Allah** (-u Tealâ) **rızasına tabi olan** (uyan) **ları, O'nun sebebiyle selâmet** (kurtuluş) **yollarına ulaştırır ve onları kendi izni** (iradesi) **yle** (küfür) **karanlıklardan** (iman) **nur** (un) **a çıkarır ve kendilerini dosdoğru bir yola** (islâm dinine) **hidayet eder** (ulaştırır)."
(Mâide Suresi :l5-16)

Bu ayet-i celileden anlaşılıyor ki; Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* beşer (insan) olduğu hâlde, kendinden çok evvel geçmiş olan insanların gizli işlerini haber verdiğine göre, kat'î olarak Allah-u Tealâ tarafından gönderilmiştir. Zira bu gaybî (gizli) haberleri, Mevlâdan gayri (başka) ne bir melek, ne bir cin ve ne de beşerden hiç bir kimse bilemez. Ancak Mevlâ'nın bildirmesiyle bilir. Bildirdikleri de, başta Peygamberlerdir. O hâlde Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* sair insanlar gibi görülmemelidir. Beşerdir ama, Allah-u Tealâ Hazretleri tarafından ona vahyolunmuştur. Ne olaydı ! İnsanlar O'nu takdir etseler de, dünya ve ahiretleri mamur (donanmış) olsaydı ! .

Nisa Suresinin l74. ayet-i celilesinde, Mevlâ Tealâ Hazretleri, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*hakkında **Burhan** (önder), Kuran-ı Kerim hakkında da, **Nur-i Mübin** (apaçık bir nur) buyurmuştu. Bu ayet-i celilede ise, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e **Nur**, Kuran-ı Kerim'e de, **Kitab-ı Mübin** buyurdu.

Demek oluyor ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Mevlâ Tealâ nın nurundandır. Nitekim Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Bir hadis-i şeriflerinde :

خُلِقْتُ مِنْ نُورِاللّٰهِ وَالْمُؤْمِنُونَ مِنْ نُورِى

"Ben Allah'ın nurundan yaratıldım,Müminler de benim nurumdan (yaratılmış) **dır."** Diğer bir hadis-i şeriflerinde de :

اَوَّلُ مَا خَلَقَ اللّٰهُ نُورُ نَبِيِّكَ يَاجَابِرُ

"Allah-u Tealâ'nın ilk yarattığı, senin Peygamberinin nurudur ey Cabir." buyurmuştur. *(Manen rivayet edilen bu iki Hadîs-i Şerif için bak. El-Aclunî, Keşfül Hafa1/311)*

O hâlde Efendimiz *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* Mevlâ'nın aynası olması itibariyle, Mevlâ'nın Cemalinin nurunu alıyor ve o nur, ona hakkıyla ittiba ve rabıta eden (uyan ve bağlanan) meşayiha (hakikî mürşitlere) aksediyor (parlıyor).

İşte o meşayiha rabıta eden kimseler de, evvelâ Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den kendilerine nur aksetmiş olan o meşayihda fanî oluyorlar (eriyip gidiyorlar). Sonra, Mevlâdan kendisine nur aksetmiş olan Resulullah *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* da fanî oluyorlar. Sonra da, göklerin ve yerlerin nuru olan Mevlâ'da fanî oluyorlar,

Nitekim Risale-i Kudsiye'de, Mustafa İsmet Garibullah (Büyük şeyh Efendi *Kuddise Sırruhu*) Hazretleri şöyle buyuruyor :

فَنَا فِى الشَّيْخْ اُولُور اَوَّلْجَـه سَالِكْ   فَنَا هَمْ فِى الرَّسُولَه اولـَـه مَالِكْ

اُولُورْ آنْدَانْ فَنَاَ فِى اللّٰهْ اُو سَالِكْ   كُورُرْ بَاقِىهَمَانْ حَقْ غَيْرِىهَالِكْ

فَنَا مُطْلَقْ اُولُوبْ حَقَّـــه كِيـدَه لِمْ   جَمَال بَاكَـــمَالَه سَـــيْرَايـَــدَه لِمْ

Manevî yolda ilerlemeye çalışan kişi, evvelâ şeyhinde fanî olur. Yani şeyh birinci kapıdır. Ondan sonra, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de fanî olma devletine (şerefine) sahip olur ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ikinci kapıdır. Ondan sonra da, Mevlâ'da fanî olur. İşte o zaman, Mevlâdan gayri (başka) her şeyin helâk (yok) olucu olduğunu ve ancak Mevlâ'nın bakî (daim) olduğunu anlar ve böylece : « كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ اِلاَّ وَجْهَهُ » "O (Allah Teâlâ Hazretleri) **ndan başka her şey helâk olucudur."** *(Kasas Suresi : 88)*

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُوالْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ ﴿٢٧﴾

"O (yeryüzü) **nün üzerinde olan her şey fanidir, celâl ve ikram sahibi Rabbinin vechi** (zatı, cemali) **bakidir."** *(Rahman Suresi : 26-27)*

Meallerindeki ayet-i celilelerin sırrına mazhar olur (erer).

Maide Suresinin 16. ayet-i celilesinden de anlaşılıyor ki, Allah-u Teâlâ Kuran-ı Kerim'i vasıtasıyla insanları selâmet yollarına kavuşturuyor, karanlıklardan nura çıkarıyor ve kendine varan dosdoğru yola ulaştırıyor. Ama bunun için bir takım şartlar koşuyor.

O şartların birincisi Allah-u Teâlâ'nın rızasına tabi olmaktır, yani her işte nefsin arzusunu terk edip Mevlâ'nın rızasını aramaktır. Nitekim yukarıda ki Maide suresi 15 - 16. ayetlerinde bu anlatılmaktadır.

İşte böylece Mevlâ Teâlâ, rızasına tabi olan (uyan) bu kişileri Kuran-ı Kerim vasıtasıyla bu büyük devletlere kavuşturmaktadır.

İkincisi, Sure-i Talâk'ın 11. ayet-i kerimesi olan :

لِيُخْرِجَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ . . ﴿١١﴾

"İman edip amel-i salih işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için (Allah-u Teâlâ Kuran indirdi)." den anlaşılan, iman edip amel-i salih işlemektir. Bu iki ayet Sure-i İbrahim'in başında bulunan:

كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ.. (١)

"(Bu) öyle büyük bir kitaptır ki, bunu sana bütün insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan nur'a çıkarasın için indirdik." *(İbrahim Suresi:1)* mealinde hiç bir şart zikredilmeyen bu ayet-i celîleyi tefsir etmişlerdir. Şöyleki: Kuranın indiriliş gayesi bütün insanları karanlıklardan nura çıkarmaksa da, Kuran-ı Kerim ancak bu iki ayet-i celilede zikredilen iki şartı (rızasına uymayı ve amel-i salih işlemeyi) yerine getirenleri karanlıklardan çıkarmaktadır.

فَلاَ اُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ (٧٥) وَاِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْتَعْلَمُونَ عَظِيمٌ (٧٦) اِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ (٧٧)
فِى كِتَابٍ مَكْنُونٍ (٧٨) لاَ يَمَسُّهُ اِلاَّ الْمُطَهَّرُونَ (٧٩)

6 - "Hayır ! (Hakikat, kâfirlerin dedikleri gibi değildir), **yıldızların düşdüğü** (battığı) **yerlere yemin ederim."--"Ve şüphe yok ki, o** (yemin), **eğer bilseniz, elbette pek büyük bir yemindir."--"Muhakkak O** (kitap), **elbette çok keremli** (şerefli, kıymetli) **bir Kurandır."--"Bir mahfuz** (şeytanlardan korunmuş) **kitap** (Levhi Mahfuz) **dadır. "--"O'na** (Kuran'a) **tam bir surette temizlenmiş olanlardan başkası dokunamaz."** *(Vakıa Suresi: 75-79)*

Yani, Kuran-ı Kerim'e hades (büyük ve küçük abdestsizlik) lerden tamamen temizlenmiş olanlardan başkası el süremez. Ayet-i kerimedeki nefiy (olumsuzluk), nehiy (yasaklama) manasında olup: *"El sürmesin,"* demektir.

Diğer bir tasavvufî tevile göre: Levh-i Mahfuz'a, ruhaniyeti (manevi tarafı) nefsanî kirlerden temizlenmiş olanlardan başkası vakıf (haberdar) olamaz. Ona ancak melekler ve melekânî (meleklere ait) sıfatları takınan büyük veliler muttalî olabilir.

Bu ayet-i celileden anlaşılmaktadır ki, Kuran-ı Kerim, Ekremü'l-ekremin (iyilik sahiplerinin en iyisi) olan Allah-u Tealâ'nın en büyük kitabıdır. Zira, Cenab-ı Hak pek büyük bir yeminle onun kendi katında çok keremli (şerefli ve kıymetli) ve bütün menfaatleri cemedici (toplayıcı) olduğuna yemin etmektedir. O hâlde bu Kuran-ı Azimü'ş-şan'ın emirlerini tutup yasaklarından kaçanlar Allah indinde çok keremli, şerefli ve kıymetli olurlar ve Kuranın ahlâkını takınarak insan-ı kâmil (olgun insan) olma mertebesine ulaşırlar.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا (١) قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَاْسًا شَدِيدًا مِنْ لَدُنْهُ
وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًا (٢) مَاكِثِينَ فِيهِ اَبَدًا (٣)

7 - "Bütün hamdler, o Allah'a mahsustur ki, kulunun (Muhammed *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* 'in) **üzerine o kitabı** (Kuran-ı Kerim'i) **indirdi ve onda hiç bir eğrilik** (mana ve lâfzında bir çarpıklık) **yapmadı."--"** (O kitabı) **dosdoğru olarak, kendi katından, imansızları şiddetli bir azap ile korkutmak ve salih** (iyi)

ameller işleyen müminlere, içinde ebedî kalacakları güzel bir ecir (cennet) **olduğunu müjdelemek için** (indirdi)." *(Kehf suresi : 1-3)*

Kuran-ı Kerimi indirmesi sebebiyle bütün hamdlerin Allah-u Tealâ'ya mahsus olmasından anlaşılıyor ki, Mevlâ Tealâ'nın bu kitabı indirmesi en büyük nimettir. İnsanın bunu düşünerek, bu nimetin büyüklüğünü anlayıp, Kuran'a çalışarak en yüksek mertebelere ulaşması lâzımdır.

Ayrıca bu ayet-i celilede Mevlâ Tealâ, Kuran-ı Kerim de hiç bir eğrilik (çelişki ve uyumsuzluk) olmadığını beyan ettiğine göre bu muazzam kitabın hükümlerine nasıl itiraz edilebilir, ve **"Yirminci asırda bunun yeri yoktur."** gibi bir söz söylenebilir ? Halbuki bu kitabı bütün asırları yaratan Allah indirmiştir.

الٓرٰ كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (١)

8 - **"Elif, Lâm, Râ. Bu büyük bir kitaptır ki, insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan** (türlü türlü sapıklıklardan) **nura** (hidayete), **o Azîz** (yegâne galip), **hamid** (ziyade hamde lâyık olan Allah-u Tealâ Hazretlerin) **in yoluna çıkarman için onu sana indirdik."** *(İbrahim Suresi: l)*

Bu ayet-i celileden anlaşılıyor ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bile bütün insanları karanlıklardan nura, bu Kuran vasıtasıyle çıkarmakla memur olduğuna göre, dünya yıkılıncaya kadar, insanları kurtarmanın tek çaresi Kuranı öğrenip-öğretmek ve hükümleri (emir ve yasakları) yle amel edip, ettirmektir. O hâlde âlimler, insanları karanlıklardan nur'a neyle çıkaracaklarını bu ayet-i celileden anlasınlar. Avam (âlim olmayan diğer insanlar) da karanlıklardan, darlıklardan ve sapıklıklardan neyle kurtulacaklarını anlasınlar da dertlerine derman arasınlar ve bulsunlar.

وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (١٥٥) اَنْ تَقُولُوا اِنَّمَا اُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلٰى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَاِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ (١٥٦) اَوْ تَقُولُوا لَوْ اَنَّا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا اَهْدٰى مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِى الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ اٰيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ (١٥٧)

9 - **"Ve İşte bu** (Kuran), **bir büyük kitaptır ki, bunu biz indirdik, mübarektir** (dünya ve ahiret bereketleri ondadır). **Artık O'na tabi olun** (onda bulunan hükümlerle amel edin) **ve ittikada bulunun** (ona muhalefetten sakının) **taki merhamet olunasınız,** (Allah tarafından acınmış olasınız)."--"**Demeyesiniz ki, bizden evvel kitap yalnız iki taifeye** (Yahudî ve Nasaraya) **indirilmiştir. Ve biz onların kıraat** (okuma) **larından şüphesiz ki, gafillerdik."** Yani: "O kitaplar bizim lügatımız (dilimiz) üzere olmadıklarından, onlarda bulunanları biz bile-

medik." demeyesiniz için bu kitabı size indirdik. **"Yahut** (onlara indirildiği gibi) **bize de kitap indirilseydi, elbette biz onlardan daha ziyade hidayette olurduk dememeniz için** (bu kitabı indirdik, o hâlde bu sözlerle özür beyan etmeyin.) **İşte muhakkak size Rabbiniz tarafından bir beyyine** (açık bir delil) **bir hidayet, bir rahmet gelmiştir. Artık Allah'ın ayetlerini yalanlayandan ve onlardan yüz çevirenden daha zalim kim olabilir? Muhakkak biz ayetlerimizden yüz çevirenleri bu sebeple şiddetli bir azapla cezalandıracağız."** *(Enam Suresi : 155-157)*

Bu ayet-i celilelerden anlaşılmaktadır ki, kâinatı yaratan Allah-u Teâlâ Hazretleri tarafından indirilmiş, böyle büyük bir delil (yol gösterici kitap) eldeyken, münkir (inkârcı, kâfir) lerin eteğine sarılmanın dünya ve ahirette ilerlemek için Kuran'ın dışında delil ve çare aramanın hiç bir manası yoktur.

اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾

10 - "Şüphe yok ki, o zikri (Kuran'ı) **biz indirdik. Ve şüphesiz ki, onu muhafaza ediciler elbette biziz."** *(Hıcr Suresi : 9)*

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri şöyle buyururlardı: Bu ayeti celileden Kuran'ın Allah-u Teâlâ Hazretleri tarafından muhafaza edilmiş (korunmuş) bir kale olduğu anlaşılmaktadır. O hâlde kalenin içine gir (onun ahkâmıyla amel et) ki, sen de korunmuş olasın.

لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

11- "Eğer biz bu Kuran'ı bir dağ üzerine indirmiş olsaydık, elbette onu (o dağı)**, Allah korkusundan baş eğici, parça parça olucu görürdün ve biz o misalleri insanlar için irad ediyoruz** (getiriyoruz)**, taki düşünüversinler."** *(Haşr Suresi:21)*

Bu ayet-i celilede de çok büyük azamet ve ağırlık vardır. Dağlar bu azametin karşısında baş eğip parça parça oldukları hâlde, insan bundan tesirlenmiyor,o büyük kitabın emirlerini tutup yasaklarından kaçmıyorsa, kendisinin dağdan, taştan daha katı olduğunu anlasın ve yumuşama çarelerine baş vursun.

وَاِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلٰى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾

12 - "Ve şüphe yok ki, O (Kuran) **elbette âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. O'nu Ruhu'l-Emin** (Cebrail *Aleyhisselâm*) **korkutuculardan olasın diye senin kalbine,** (manası) **pek açık olan, arapça bir lisanla indirmiştir."** *(Şuara Suresi:192-195)*

Bu ayet-i celilelerden anlaşıldığına göre: Kuran-ı Kerim, en son ve en büyük Peygamberin kalbi şerifine bütün âlemlerin (varlıkların) Rabbi tarafından

indirildiği için en büyük kitap olmuştur, bunun fevkinde (üstünde) bir kitap yoktur. Binaenaleyh onun tahsilinden daha yüksek bir tahsil de yoktur. Ayrıca en büyük kitap olan Kuran-ı Kerim'in Arap lisanı (dili) üzere indirilmesinden de, Arap lisanının, lisanların en şereflisi ve kıymetlisi olduğu anlaşılmaktadır. Dünyada onu öğrenmeyenler, ahirette pişman olacaklarını şimdiden bilsinler.

اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِىَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِى بِهِ مَنْ يَشَاۤءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (٢٣)

13 - "**Allah** *(Celle Celâluhu)*, **kelâm'ın en güzelini,** (ayetleri) **birbirine benzer** (ahenkli) **ve ikişer ikişer** (zihinlerde yerleşsin için bazı kıssaları, emirleri ve yasakları tekrarlanmış olan) **bir kitap halinde indirdi. Rablerinden korkanların derileri** (o kitaptaki tehditlerin karşısında) **ondan ürperir, sonra da** (güzel müjdeleri ve rahmet ayetleri önünde) **derileri ve kalpleri, Allah'ın zikrine karşı yumuşar. İşte O** (Kuran) **Allah'ın** (gönderdiği) **bir hidayet** (rehberi) **dir ki, o'nunla dilediğini hidayete kavuşturur** (kendisinin sapıklığı seçmesi sebebebiyle). **Allah ın saptırdığını ise bir hidayet edici** (doğru yola alıcı) **yoktur.**" *(Zümer Suresi: 23)*

Mademki, Kuran-ı Kerim sözlerin en güzelidir, insan bunu okuyup dinlemekle teselli olmalı, diğer eğlencelerde teselli aramamalıdır. Hatta böyle bir kitap dururken, eğlencelerde teselli aramayı günah bilmelidir ve insan Kuran-ı Kerimi gafil olarak dinlememeli, bilakis manasından tesirlenerek, derisi ürpermeli sonra da, kalbi ve derisi Allah'ın zikriyle yumuşamalıdır.

İşte bu hâl Allah'ın hidayeti olup, bunu dilediğine verir, lâkin Kuran-ı Kerimden bu derece tesirlenmek ancak Rablerinden korkanların nasibidir.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِى وَالْقُرْاٰنَ الْعَظِيمَ (٨٧) لَاتَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَامَتَّعْنَا بِهِ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَاتَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ (٨٨)

14 - "(Zat-ı Akdesime yani son derece mukaddes, pak olan zatıma) **kasem** (yemin) **olsun ki, biz sana** (namazın her rekatında) **tekrarlanan yedi** (ayet-i kerime olan Fatiha-i Şerife) **yi ve şu büyük Kuranı verdik.**"--"**Sakın** (o kâfirlerden) **bir takım** (insan) **ları faidelendirdiğimiz şeylere** (servet ve saireye) **iki gözünü** (dikip) **uzatma, onlar üzerine mahzun olma** (neden inanmıyorlar diye üzülme) **müminler için de** (şefkat) **kanadını ger** (müteyazi ol)." *(Hıcr Suresi : 87,88)*

Bu ayet-i celileden anlaşılıyor ki, Mevlâ Tealâ Hazretleri habibine ve ümmetine **"Sebu'l-Mesanî"**olan Fatiha-i Şerifeyi ve Kuran-ı Azimü'ş-şanı vermekle onları en büyük devlet ve zenginliğe ulaştırmış olduğu için bu ümmetten Ehl-i Kuran (Kuran ehli) olan bir kişi, dünyevî zenginlik sahibi birini gör-

düğü vakitte, ona zerre kadar imrenmemeli ve kıskanmamalıdır. Çünkü kendisine verilen nimet yanında, o dünyalık bir zerre bile sayılmaz zira o dünya zenginlikleri yok olacak, bu Fatiha ve Kuran devleti ise, ebediyen (sonsuza kadar) elden çıkmayacaktır. Binaenaleyh, bir sonraki ayet-i celilede, Mevlâ Tealâ Hazretleri, Habibini, dolayısıyla bizi, kâfirlere vermiş olduğu dünya metalarına (eşyasına, zenginliğine) değil meyletmekten, bakmaktan bile menetmiş (yasaklamış) tır.

وَبِالْحَقِّ اَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّراً وَنَذِيراً (١٠٥) وَقُرْاٰنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَاَهُ
عَلَى النَّاسِ عَلٰى مُكْثٍ وَ نَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلاً (١٠٦)

15 -**"Ve biz O'nu** (Kuran'ı) **hakla** (indirilmesi icap eden bir hikmetle) **indirdik. O da hakla** (hakîkate bürünücü olarak) **indi.Ve seni de, ancak bir müjdeleyici ve bir korkutucu olarak gönderdik." -- "Ve biz O'nu bir Kuran olarak** (ayet ayet, sure sure)**ayırdık ki,onu insanlara dura dura** (ağır ağır,tane tane) **okuyasın ve biz onu peyderpey,** (azar azar, zaman zaman) **indirdik."** *(İsra Suresi:105-106)*

Mevlâ Tealâ, bu ayet-i celilede Habibine: **"Biz seni ancak iman edip ameli salih işleyenleri ziyade müjdeleyici, inkâr edip isyan edenleri de, ziyade korkutucu olarak gönderdik."** buyurarak Peygamberlerin varisleri (vekilleri) olan âlimlere de, sadece müjdelemek veya sadece korkutmakla iktifa etmemelerini (yetinmemelerini), bilakis bu iki vasfın (korkutma ve müjdeleme sıfatlarının) her ikisini de takınarak yerine göre hareket etmelerini tenbih etmektedir.

Ayrıca Mevlâ Tealâ Hazretleri, müjde verici manasında olan « مُبَشِّرْ » kelimesini çokluk ifade eden tefîl babından, korkutucu manasında olan « نَذِيرْ » kelimesini de mübalâğa (aşırılık) ifade eden sığa-i feîl (fail kalıbında) olarak zikrederek, bu müjde verme ve korkutmanın çok dikkatli bir şekilde ve etraflıca yapılmaları-nın lâzım geldiğine işaret etmektedir.

Bunu takibeden (peşi sıra gelen) ayet-i celilede de Mevlâ Tealâ, Habibi Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e, Kuran-ı Kerimi insanlara yavaş yavaş, kalplerine sindire sindire okuyabilmesi için, hadiseler vuku buldukça (meydana geldikçe) zaman zaman indirdiğini (ve böylece Kuranın indirilmesinin yirmi üç senede tamamlandığını) beyan buyurmakla, ulemanın da Kuran-ı Kerimi ve ahkâmını (hükümlerini) insanlara anlayabilecekleri şekilde, teennî ile (yavaş, yavaş) anlatmaları ve insanlar anlayıncaya kadar bu vazifeyi bırakmamaları lâzım geldiğine işaret etmiştir.

...مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرٰى وَلٰكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ
شَىْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (١١١)

16 - **"O** (Bu Kuran) **uydurulacak bir söz değildir. Ancak kendinden ön-**

ceki (kitap) **ların tasdiki** (doğrulayıcısı) **ve her şeyin tafsili** (ayrıntılı şekilde beyanı) **dır. iman eden bir kavim** (topluluk) **için de, bir hidayet ve bir rahmettir."** *(Yusuf Suresi: 111)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri bu ayet-i celilede, Kuran-ı Kerimin hiç bir kimse tarafından uydurulmuş bir haber olmayıp ancak kendinden evvel geçen bütün semavî (gökten inen) kitapları tasdik edici (doğrulayıcı) bir kitap olduğunu, kendisinde dünyevî ve uhrevî her şeyin beyanı (açıklaması) bulunduğunu, inanan kavimleri maksada ulaştıran bir rahmet olduğunu beyan buyurduğuna göre, insan yapacağı ve terk edeceği her şeyde Kurana müracaat etmeli (baş vurmalı) ve her hususta izahı ondan almalıdır. Ve yakinen (şüphesiz) inanarak, Kuranın hidayet ve rahmetinden istifade etmelidir. Kurana muhalif olan (zıt düşen) diğer bütün kitap ve beyanlardan da uzak kalmalıdır.

Zira her şeyin tafsili (ayrıntılı şekilde izahı) kendinde bulunan bir kitap, kendisine sarılanları başkalarına muhtaç etmez. Velhasıl ehli İslâm, dünyada ve ahirette yükselmelerini, Kuranı öğrenip onunla amel etmekte aramalıdırlar.

وَاِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَايَاْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَامِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾

17- "Ve muhakkak ki, O (Kuran) **elbette azîz** (ulu ve şerefli) **bir kitaptır." "O'na ne önünden, ne de ardından batıl** (yanlış) **bir şey gelemez. O** (Kuran) **Hakîm** (her işi yerinde olan), **Hamîd** (bütün hamdler kendisine mahsus olan Allah-u Tealâ Hazretlerin) **den indirilmiştir."** *(Fussilet Suresi:41-42)*

Bu ayet-i celileden anlaşıldığına göre, Kuran-ı Kerim çok izzet (ululuk) sahibi ve bütün kitapların fevkinde (üstünde) olan bir kitapdır, zira Azîz (ulu) olan Mevlâ Tealâ tarafından indirilmiştir. O hâlde insan, dünya ve ahiret şerefini bu kitapta aramalıdır.

Bundan sonraki ayet-i celilede de, Kuran-ı Kerime hiç bir taraftan batıl (yanlış)ın yol bulamayacağı ve o kitabın,her şeyi yerinde yapan ve bütün hamdler kendisine mahsus olan Mevlâ tarafından indirilmiş olduğu beyan buyurulduğuna göre, Kuranın bütün hükümlerinin ve emirlerinin yerli yerinde olduğu, ona hakkıyla uyanın da, bütün hata (yanlış) lardan mahfuz kalacağı (korunacağı),dünya ve ahirette de yüzünün ak olacağı anlaşılmaktadır.O hâlde Mevlâmızın yardımıyla Kuran'a çok dikkatli çalışalım ki, yüzümüz ak olsun.

قُلْ هُوَ نَبَؤٌ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ اَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾

18 - "De ki, bu (Kuran), **pek büyük bir haberdir."**
"Siz (ise), **Ondan yüz çeviricilersiniz."** *(Sâd Suresi: 67,68)*

Bu ayet-i celileden de anlaşılıyor ki, Cenab-ı Hak *(Celle ve Alâ)* Hazretleri, sevgili peygamberine, *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Kuran-ı Kerimin çok büyük bir haber olduğunu beyan edip bunu ümmetine duyurmasını emrederek, onların bu kitaba karşı lâkayt (ilgisiz) kalmamalarını, gece-gündüz kalpleri vesair aza-

larıyla bu kitabı okumaktan ve onunla amel etmekten geri kalmamaları lâzım geldiğini kendilerine tenbih etmektedir. Uyanalım !

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ رُوحًا مِنْ اَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِى مَا الْكِتَابُ وَلَاالْاِيمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِى بِهِ مَنْ نَشَاۤءُ مِنْ عِبَادِنَا وَاِنَّكَ لَتَهْدِى اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٥٢) صِرَاطِ اللّٰهِ الَّذِى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَ مَا فِى الْاَرْضِ اَلَا اِلَى اللّٰهِ تَصِيرُ الْاُمُورُ (٥٣)

19 - "Ve işte biz sana (Ey Habibim) **böylece** (senden önceki peygamberlere vahyettiğimiz gibi)**emrimizden** (kendisiyle kalpler dirilsin için manevî işimizden ibaret olan) **bir RUH vahyettik** (Kuran verdik), **hâlbuki** (bundan evvel) **Kitap** (Kuran) **nedir, iman** (Allah'ın şeriatının hükümleri) **nedir, sen bilmezdin Fakat biz onu** (o ruhu, Kuranı) **bir nur yaptık ki, onunla kullarımızdan dilediğimizi hidayet ederiz ve şüphe yok ki sen, elbette dosdoğru bir yola** (İslâm dinine) **hidayet edersin** (kavuşturursun)." -- "(O dosdoğru yol) **Göklerde ve yerdeki bütün eşya kendisine ait olan Allah'ın yoludur. Gözünüzü açın ki, bütün işler ancak Allah'a varır."** *(Şura Suresi : 52-53)*

Bu ayet-i celilede Mevlâ Tealâ Hazretlerinin, Kuran-ı Azimü'ş-şana Ruh buyurması, ölmüş kalpleri dirilttiğinden dolayıdır. Öyleyse kalplerimizi ve ruhlarımızı Kuranla amel ederek diriltmeye çalışalım ve bu yolda az ile kanaat etmeyip diriliğin en yüksek derecesine ulaşalım.

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَارَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٢)

20 - "Kendisinde hiç bir şüphe olmayan bu kitab (Kuran) **ın indirilişi, âlemlerin Rabbindendir."** *(Secde Suresi: 2)*

Bu ayeti celileden anlaşılıyor ki, Kuran-ı Kerim'in indirilişi bütün âlemlerin Rabbi tarafındandır. O hâlde insan bu hususta hiç bir şüpheye meydan vermemeli ve Kurana iyi çalışarak, günden güne yakîni (şüphesizliği) ni artırmaya gayret etmelidir.

اَفَمَنْ يَعْلَمُ اَنَّمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ اَعْمٰى اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ (١٩)

21 -"(Ya) **o kimse ki, sana Rabbinden indirilen** (Kuran) **ın şüphesiz hak olduğunu bilir. O, âmâ olan** (böyle bilip inanmayan kör) **kimse gibi midir? Ancak aklı selim** (sağlam akıl) **sahibleri iyice anlarlar."** *(Ra'd Suresi: 19)*

Bu ayet-i celileden anlaşıldığına göre, Kuran-ı Kerim'in Mevlâ Tealâ tarafından indirilmiş hak bir kitap olduğunu bilmeyen, kafa gözünün körlüğünden daha zararlı olan kalp gözünün körlüğüyle vasıflandırılmıştır. Kuran-ı Kerim'in hak olarak indirildiğini bilenler ise, kör de olsalar, kalp gözleri gördüğü için görücü sayılmışlardır.

Öyleyse insan bu kalp körlüğüne düşmemeye çok dikkat etmeli ve aklını nefsinin hevasından (isteklerinden) kurtarmaya çok çalışmalıdır. Zira ayet-i ce-

lilenin sonunda buyurulduğu gibi, ancak akl-ı selim (nefsinin isteklerinden kurtulmuş sağlam akıl) sahipleri çok iyi düşündüklerinden, bu körlüğe düşmekten kurtulabilirler.

كِتَابٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِى صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ اِتَّبِعُوا مَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾

22 - "(Bu, öyle) **Büyük bir kitaptır ki, bununla korkutasın diye ve müminlere bir mevize** (öğüt) **olmak üzere sana indirilmiştir. Artık bundan** (sen onu duyururken kâfirlerin yalanlayacaklarından) **dolayı senin göğsünde** (kalbinde) **sakın bir sıkıntı olmasın."--"Rabbinizden size indirilen** (Kuran-ı Kerim) **e tâbi olun** (uyun) **ve ondan başka** (larını) **veliler** (dostlar edinip de kendilerin) **e uymayın. Ne kadar az düşünüyor** (az öğüt tutuyor) **sunuz."** *(A'raf Suresi: 2-3)*

Cenab-ı Hak *(Celle ve Alâ)* Hazretleri bu ayet-i celilesinde, bu kitabın kendisi tarafından Habibine *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* indirilmiş son derece büyük bir kitap olduğunu beyan ettikten sonra, Habibine *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* hitaben bu kitabın ahkâmını insanlara tebliğ ettiğinde (hükümlerini duyurduğunda), kâfirlerin inkârlarından dolayı kalbine kat'iyen bir sıkıntı ve darlık gelmesin buyuruyor.

Ulema, enbiyanın varisleri olması hasebiyle (âlimler, peygamberlerin vekilleri olduğundan) onlar da bu hitaba dahil olmuş (girmiş) tir. Binaenaleyh ulemanın da bu tebliğ vazifesine çok dikkat etmeleri ve bu hususta kâfirler tarafından gelecek olan inkâr ve eziyetten darlanmamaları lâzımdır.

Bunu takibeden (peşi sıra gelen) ayet-i celilede de, kâinatı yoktan var eden, sevgili Rabbimiz tarafından indirilen ve dünyevî-uhrevî muhtaç olduğumuz her şeyi kazandırmaya vesile olan bu büyük kitaba uyup, ondan başka hiç bir şeye uymamamız bize emrolunmaktadır. O hâlde çok dikkat edelim, Kuran ve ehlinden (adamlarından) başka dostlar edinip de onlara uymayalım.

وَلَوْ اَنَّهُمْ اَقَامُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَاَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ اُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

23 - **"Bir de, eğer onlar** (ehl-i kitap)**Tevrat'ı, İncil'i ve Rablerinden kendilerine indirilen** (Kuranın hükümlerin) **i, ikame** (dosdoğru tatbik ve icra) **etselerdi, elbette hem üstlerinden, hem de ayaklarının altından yiyecekler** (her taraflarından Allah'ın nimetlerine gark olacaklar) **dı. İçlerinde iktisatlı** (mutedil, insaf ederek Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e inanan) **bir zümre vardır. Onlardan** (Ehl-i kitaptan) **bir çoğunun yapmakta oldukları ise, ne kadar kötüdür."**

(Maide Suresi: 66)

Bu ayet-i celileden anlaşıldığına göre, Kuran-ı Kerim öyle büyük bir kitaptır ki, onun emirlerini tutup, yasaklarını terk ederek yaşayan milletlere, el-

bette Mevlâ Tealâ Hazretleri gökten yağdırıp, yerden bitirmekle öyle bereketler ihsan eder ki, hiç bir milletten iktisatçı çağırmaya, hiç bir millete borçlanmaya muhtaç olmazlar ve düştükleri sıkıntılardan, fakirliklerden kurtulmak için faize düşmezler, maddî menfaat temin etmek için her türlü zina ile karşı karşıya kalmaz ve nice günahlara düşmezler. Bilâkis onlar diğer milletlere maddî ve manevî yönden imdat (yardım) ederler.

KURAN-I AZİMÜ'Ş-ŞAN'IN FAZİLETLERİNİ BEYAN EDEN HADİS-İ ŞERİFLER

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) عَنِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه و سلم) قَالَ: اَشْرَافُ اُمَّتِى حَمَلَةُ الْقُرْاٰنِ وَاَصْحَابُ اللَّيْلِ *

1 - İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayete göre, Peygamberimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Benim ümmetimin en şereflileri, Kuran-ı yükleniciler** (Kuran-ı Kerimi belleyip onunla amel edenler) **ve gece ashabı** (gece ibadetiyle meşgul olanlar) **dır."** *(Es-Suyutî, El Fethu'l - Kebir :1/188)*

Böyle bir define (hazine) mevcutken, insan nasıl olur da Kuran-ı Kerim'i öğrenip öğreterek en şerefli olmaya çalışmaz ve gece sabahlara kadar uyuyarak bu şereften mahrum olur ?

عَنْ اَبِى سَعِيدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) ...وَفَضْلُ كَلَامِ اللّٰهِ عَلٰى سَآئِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللّٰهِ عَلٰى خَلْقِهِ *

2 - Ebu Said *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Peygamberimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Allah** (-u Tealâ Hazretlerin) **in kelâmı** (olan Kuran) **nın, diğer kelâmlara olan üstünlüğü, Allah** (-u Tealâ'n) **ın mahlûkatına** (yaratıklarına) **olan üstünlüğü gibidir."** *(Tirmizî : Cami-us sahîh Sevabu'l-Kuran:25,(5/184), Darimî, Stünen ,Fedailü'l-Kuran:6)*

Kuranı bilip onunla amel edenin, diğer insanlardan ne kadar üstün olduğunu buradan anlamak lâzımdır. Binaenaleyh bir islâm âliminin ne kadar büyük olduğu da buna kıyas edilmelidir. Kuran-ı Kerim bu kadar faziletli olduğuna göre, O'nu bilen ve O'nunla amel eden de en faziletli olur. Zira herkes uğraştığı mesleğe göre kıymet kazanır. Kuranla uğraşmak en büyük meslek olduğu için, onun meslektaşları da en büyük olmuşlardır.

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) عَنِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: مَثَلُ الَّذِى يَقْرَاُ الْقُرْاٰنَ وَهُوَ حَافِظٌ لَهُ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ وَمَثَلُ الَّذِى يَقْرَؤُهُ وَهُوَ يَتَعَاهَدُهُ وَ هُوَ عَلَيْهِ شَدِيدٌ فَلَهُ اَجْرَانِ *

3 - Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* **validemizden rivayete göre, Efendimiz**

(Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **şöyle buyurdu: "Kuran-ı Kerimi hafız olduğu** (hem lâfzını, hem manasını, hemde ahkâmını muhafaza ettiği) **halde okuyan kişinin hâli, Sefere-i Kiram** (kerem sahibi, kıymetli yazıcı) **meleklerle beraberdir. Kuran-ı Kerim kendisine zor geldiği hâlde tekrarından üşenmeyerek onu okumaya ve ezberlemeye devam eden kişiye ise, iki ecir vardır."**

(Buharî, Tefsir, Sure:80 (6/80), Müslim,Salatü'l-Müsafirin:244, Ebu Davud, Vitir:14, Tirmizî, Sevabu'l-Kuran:13, İbn-i Mace, Edeb:52, Darimî,Fedailu'l-Kuran:11, A.b. Hanbel, Müsned:6/48,94,98)

Bundan anlaşılıyor ki, Kuran-ı Kerim en büyük ve en faziletli bir kitaptır, o, kendini okuyanı melek gibi çok kıymetli eder. İnsan kendini melek gibi edecek Kurana neden çalışmaz ? . , O hâlde bir kimse ne kadar zorluk çekse de, Kuranı okuyup anlamaya çalışmalıdır.

عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِى وَقَّاصٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِقْرَؤُوا الْقُرْاٰنَ وَابْكُوا فَاِنْ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكَوْا *

4 - Sa'd İbn-i Ebi Vakkas *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Kuranı okuyun ve ağlayın eğer ağlıyamıyorsanız, ağlar gibi gözükün." buyurdu.** *(Ali el-Muttekî, Kenzü'l -Ummal : 1/609 No:2794)*

İnsan bir işi ya hakkıyla becermeli, ya da beceremediğine üzülmelidir. Zira o üzüntü becermek yerine geçer.

عَنْ عُمَرَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ اللّٰهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ اَقْوَامًا وَيَضَعُ بِهِ آخَرِينَ *

5 - Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)***den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***: "Muhakkak Allah** (-u Tealâ), **bu Kuran sebebiyle bir takım kavimleri** (milletleri) **yüksek eder, diğer bir takım kavimleri ise alçak eder." buyurdu.**

(Müslim, Salatü'l-müsafirin:269, (1/559), İbn-i Mace, Mukaddime:16, Darimî, Fedailü'l-Kuran:9)

Bu gün İslâm âleminin yükselemeyişi Kuran-ı Kerim'in kıymetini bilmemesinden ve ona hakkıyla çalışmamasındandır. O hâlde yeniden Kuran'a dönüp, O'na sarılalarak bu yüksekliği elde etmeye çalışalım ki, Mevlâmız *(Celle Celaluhu)* bizi bu hadis-i şerif'in sırrına mazhar etsin.

Geçmiş büyüklerimiz, Kuran-ı Kerim'e gereken tazim ve hürmeti gösterdiklerinden, Ehli Sünnet âlimlerinin *(Şekerallahü Sa'yehüm)* sözleri (fetvaları) yla amel ettiklerinden her sahada muvaffak olup bu kadar geniş topraklara hakim olmuşlar, dünyayı titretmişlerdir. Bu günkü müslümanlar ise Kuran-ı Kerim'e karşı vazifelerini yapmadıklarından her sahada geri kalmış İslâm'ın kazandıracağı izzet ve şerefi kaybetmişlerdir.

عَنْ اَبِى مُوسٰى (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : تَعَاهَدُوا هٰذَا الْقُرْاٰنَ فَوَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَهُوَ اَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنَ الْاِبِلِ فِى عُقُلِهَا *

6 - Ebu Musa *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Şu Kuranı taahüd** (tekrarından üşenmeyerek onu okumaya ve ezberlemeye devam) **edin** (böylece) **ahdi,** (Mevlâ ile aranızdaki sözleşmeyi) **yenileyin. Muhammedin** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **nefsi** (canı) **kabza-i kudretin de** (elinde) **olan Allah'a yemin ederim ki, elbette Kuran'ın** (hafızalardan) **kaçması bağlı develerin boşanıp kaçmasından daha şiddetlidir." buyurdu.**

(Müslim, Salatü'l-Müsafirin:231(1/545), Buharî, Fedailü'l-Kuran:23, A.b. Hanbel:1/381,423-4/397,411)

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ سَرَّهُ اَنْ يُحِبَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَلْيَقْرَأْ فِى الْمُصْحَفِ *

7- Abdullah *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu: "Allah ve Resulünün sevgisi kendisini mesrur eden** (sevindiren) **kişi mushaf içinde** (Kurana bakarak) **okusun.***(Ebu Nuaym,Hilyeüt'l-Evliya:7/209)*

"Göze yakın olan, gönüle yakın olur." kavlince (sözünce) Kuran-ı Kerim, Mevlâ Tealâ'nın, kelâm sıfatının eseridir; O'na bakmak, insanı kelâm sıfatına yakın eder, o sıfatta, zat'ı pak'i Sübhaniye'nin yakınlığını celbeder (çeker). Bu yakınlıktan da Allah'a karşı muhabbet (sevgi) ve haşyet (korku) meydana gelir.

عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِى وَقَّاصٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ نَزَلَ بِحُزْنٍ فَاِذَا قَرَاْتُمُوهُ فَابْكُوا *

8 - Sa'd İbn-i Ebi Vakkas *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Muhakkak Kuran**(-ı Azimü'ş-şan) **hüzünle** (mahzun olarak)**inmiştir, onu okuduğunuz zaman ağlayın." buyurdu.***(İbn-i Mace, ikame:176,1/424)*

MevlâTealâ Kuran okuyanın,onun ayetlerinden tesirlenerek hüzünlenmesini (mahzun olmasını) sever.Tesirlenmemek ise onu hiç bir şey saymamak gibi olup, bu bize yakışmaz. Binaenaleyh, insan Kuranı hüzünlenerek okumalı, beceremiyorsa, hüzünlü gibi olmaya çalışmalıdır. İşte o zaman Mevlâ bize acır.

عَنْ سَعِيدِ بْنِ سُلَيْمٍ (رضى الله عنه) مُرْسَلاً قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَامِنْ شَفِيعٍ اَفْضَلُ مَنْزِلَةً عِنْدَ اللّٰهِ تَعَالٰى مِنَ الْقُرْاٰنِ لاَنَبِىٌّ وَلاَمَلَكٌ وَلاَغَيْرُهُ *

9 - Said İbn-i Süleym *(Radıyallahu Anh)* **dan mürsel olarak rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **Efendimiz: "Allah-u Tealâ indinde, ne bir nebi** (Peygamber), **ne bir melek, ne de bunlardan gayri** (bunlardan başka) **hiç bir şey, Kurandan daha üstün bir şefaatçi** (kurtarıcı), **olamaz." buyurdu.***(Gazalî: İhya: 1/273)*

Şefaat, aracı olmak demektir. Bizim ise aracıya en ziyade muhtaç olacağımız yer ahirettir, öyleyse ahiretteki şefaatçımızı buradan hazırlamamız lâzımdır. En efdal (üstün) şefaatçi de Kuran-ı Kerim olduğuna göre, O'nu öğrenip,

millete öğretmekle, O'nunla amel edip, herkese amel ettirmekle şefaatına mazhar olmaya (yardımına kavuşmaya) çalışalım.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ قَرَاَ الْقُرْاٰنَ فَقَدِ اسْتَدْرَجَ النُّبُوَّةَ بَيْنَ جَنْبَيْهِ غَيْرَ اَنَّهُ لاَيُوحٰى اِلَيْهِ *

10 - Abdullah İbn-i Amr İbn-il Âs *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Kim Kuranı okursa, muhakkak onun iki yanı-arasına** (o kişinin içine), **nübüvvet yerleştirilmiştir. Şu kadar ki ona vahyolunmaz** (peygamberlik verilmez).**"buyurdu."** *(El-Hakim, el-müstedrek: 1/552, Heysemî, Mec.mau'z-zevaid: 7/162)*

Böyle büyük bir şerefe insan nasıl olur da, imrenmez onu kazanmaya çalışmaz ? Halbuki Mevlâ Tealâ'nın en yüksek kulları Peygamberlerdir. *(Salavatullahi Ala Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* İşte Kuran-ı Kerimi ezberleyip, onun ahkâmını muhafaza edenler (hükümlerini gözetenler) de, kemalât-ı nübüvvetten (Peygamberliğin olgunluklarından) büyük bir nasip almaktadırlar.

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْقُرْاٰنُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ وَمَاحِلٌ مُصَدَّقٌ فَمَنْ جَعَلَهُ اَمَامَهُ قَادَهُ اِلَى الْجَنَّةِ وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ اِلَى النَّارِ *

11 - İbn-i Mesud *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Kuran** (-ı Azimü'ş-şan) **bazılarına şefaat** (yardım) **edici ve şefaati makbuldür. Bazılarına karşı haklı bir davacıdır. Herkim onu önüne koyar** (ona uyar) **sa, Kuran onu cennete götürür. Her kim onu arkasına kor** (onunla amel etmez) **sa onu da cehenneme sevkeder." buyurdu.** *(Deylemî, el-Firdevs:3/229 No:4675, Abdurrazzak, el-Musannef, 3/373 No:6010, İbn-i Hıbban:1/167, Sahih)*

Hâl böyle olunca, her işi Kuran-ı Kerim'in dediği şekilde yapmakla, Kuranı önümüze koymuş, ona uymuş oluruz ve böylece Kuran bizi cennete çeker, Kuran-ı Kerimle amel etmeyerek onu arkaya bırakıp, dünyayı önümüze koyarsak, Kuran bizi cehenneme sevkeder (sürer) ve:

قَالَ كَذٰلِكَ اَتَتْكَ اٰيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذٰلِكَ الْيَوْمَ تُنْسٰى (١٢٦)

"(Mevlâ Tealâ) Buyurdu ki: İşte böylece (yapılır sana, çünkü) **sana bizim ayetlerimiz geldi de sen onları hemen unuttun** (terkettin). **İşte böylece bu gün de sen unutuluyorsun."** *(Ta-Ha Suresi:126)* mealindeki ayet-i kerime'nin manasınca cehennemde unutulmuş, terkedilmiş hâlde kalırız. Allah-u Tealâ cümlemizi bu hale düşmekten muhafaza buyursun. Âmin ! . .

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اٰلُ الْقُرْاٰنِ اٰلُ اللّٰهِ *

12 - Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)***den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Kuran ehli** (adamları), **Allah'ın ehlidir** (en yakınlarıdır). **buyurdu.** *(Suyutî, El-Fethü'l-Kebir :1/12)*

O hâlde Kuran ehli, olmaya çalışalım ki, böylece Mevlâ Tealâ'nın ehli olmuş oluruz ve kötülerin ehli olmaktan kurtuluruz.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَنْصِتُ لِلْقُرْاٰنِ وَ يَسْمَعُهُ مِنْ اَهْلِهِ *

13 - Abdullah İbn-i Âmr *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Muhakkak Allah-u Azze ve Celle Kuran-ı Kerim için sükût eder** (kendisine yakışan bir şekilde sessiz kalır).**Ve onu ehlinden dinler." buyurdu.** *(Deylemî, El-firdevs 1/160)*

Şu hâlde, Kuran okuyan insan Mevlâ Tealâ'nın kendisini dinlediğini bilerek sevinsin ve edebli olsun.

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ اَرَادَ عِلْمَ الْاَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ فَلْيُثَوِّرِ الْقُرْاٰنَ *

14 - Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Her kim evvel ve sonraki** (insan) **ların ilmini öğrenmeyi murat eder** (ister) **se Kuran** (ın manaların) **ı iyice araştırsın." buyurdu.**

(Ali el-Muttakî, Kenzü'l-Ummal:1/548, No:2454)

Demek oluyor ki, en yüksek ilim sahibi olmak; Kuranı okumak, manasını anlamak ve muktezası (gereği) nce amel etmekle olur. İnsanların bir çoğu ise, yüksekliği ve şerefi, bu ilimden başka yerlerde arıyorlar. Nasıl bulacaklar !

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ (رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ): اِقْرَاْ عَلَىَّ ، قَالَ: قُلْتُ اَقْرَاُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ اُنْزِلَ ، قَالَ: اِنِّى اَشْتَهِى اَنْ اَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِى قَالَ: فَقَرَاْتُ النِّسَاءَ حَتّٰى اِذَا بَلَغْتُ « فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَابِكَ عَلٰى هٰؤُلَاءِ شَهِيدًا » قَالَ لِى: كُفَّ اَوْ اَمْسِكْ ، فَرَاَيْتُ عَيْنَيْهِ تَذْرِفَانِ *

15 - Abdullah *(Radıyallahu Anh)* **ın şöyle dediği rivayet olundu:** (Bir kere) **Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Bana Kuran oku ! buyurdu." Ben: "Ya Resulallah ! Kuran sana indirildiği halde onu sana ben mi okuyayım ? dedim." Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Ben, onu başkasından dinlemeyi severim." buyurdu.** (Bunun üzerinae) **ben de Nisa suresini okudum ;**

فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَ جِئْنَا بِكَ عَلٰى هٰؤُلَاءِ شَهِيدًا (٤١)

"Her ümmetten bir şahit getirerek onların üzerine de seni şahit kıldığımız zaman durum nasıl olur !" *(Nisa Suresi:41)* (mealindeki) **bu ayet'e gelince, dur veya bırak !" buyurdu. Bunun üzerine gördüm ki, Onun** (Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **) in gözlerinden** (inci taneleri gibi) **yaşlar dökülüyordu."**

(Buharî, Fedailü'l-Kuran:35 (6/114), Müslim, Salatü'l-Müsafirin:247, A.b. Hanbel,1/433)

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Mevlâ Tealâ'nın huzurunda bizim

günahlarımızı haber vermekten üzüldüğü için, bu ayet-i celileye gelince dayanamıyarak ağladı. Biz ise, kendimizin şikayet olunacağından bile tesirlenmiyoruz. Bu ne umursamazlıktır. Mevlâ'mız bizi bu katı kalplilikten kurtarsın.

Ayrıca bu hadis-i şeriften, Kuran-ı Kerimi başkalarından dinlemenin fazileti de anlaşılmaktadır, zira Kuran kendisine indirilen Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bile: **"Ben onu başkalarından dinlemeyi severim."** buyurdu.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنِ اتَّبَعَ كِتَابَ اللّٰهِ هَدَاهُ اللّٰهُ مِنَ الضَّلاَلَةِ وَوَقَاهُ سُوءَ الْحِسَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ *

16 - İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)***dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Her kim Allah** (-u Tealâ'n) **ın kitabına tabi olur** (uyar) **sa, Allah** (-u Tealâ) **onu** (dünyada) **dalâlet** (sapıklık) **tan** (kurtarıp) **hidayete kavuşturur. Kıyamet gününde ise onu sui hisap** (kötü hesaplama) **dan, muhafaza eder** (korur)." **buyurdu.** *(Ali el-Muttekî, Kenzü'l-Ummal:1/198, No:1000)*

O hâlde dünyada kötü yollara sapmaktan, ahirette de dayanılmayacak azaplara düşmekten kurtulmak isteyenler, Allah'ın kitabına sarılsınlar, emirlerini tutup yasaklarından sakınsınlar.

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِذَا خَتَمَ الْعَبْدُ الْقُرْاٰنَ صَلّٰى عَلَيْهِ عِنْدَ خَتْمِهِ سِتُّونَ اَلْفَ مَلَكٍ *

17- Amr İbn-i Şuayb*(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:**"Bir kul Kuran-ı** (Azimü'ş-şanı)**hatmettiği zaman, hatim anında ona altmış bin melek salât** (dua) **eder." buyurdu.** *(Suyutî, El-Fethu'l-Kebir : 1/103)*

Kul, Kuran-ı Kerimi hatmettiğinde, bu kadar melekler salât ve dua ederek seferber olduklarına göre, okuyan da o mübarek saatde çok dua etmeli ve tekrar-tekrar hatimlere muvaffak olabilmesi için Cenab-ı Hakka niyaz etmelidir.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ قَرَاَ الْقُرْاٰنَ ثُمَّ رَاٰى اَنَّ اَحَدًا اُوتِىَ اَفْضَلَ مِمَّا اُوتِىَ فَقَدِ اسْتَصْغَرَ مَاعَظَّمَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى *

18- İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:**"Her kim Kuran-ı Kerimi okur sonra, kendisine verilen bu nimetten daha üstünü bir başkasına verildiğini kabul ederse, muhakkak o, Allah-u Tealâ'nın büyük saydığı Kuran-ı** (Azimü'ş-şanı) **küçümsemiş olur." buyurdu.** *(El-Gazalî, İhya:1/272)*

Demek ki, Kuran okuyan bir kişi en büyük nimete mazhar olmuştur, ondan büyük bir nimet yoktur ki, ona imrensin de, kazanamadığı için üzülsün. O hâlde bir Kuran ehli, diğer nimet sahiplerinin kendinden üstün bir nimete kavuştuklarını görürse, Allah-u Tealâ'nın büyük saymış olduğu Kuran-ı Azi-

mü'ş-şanı küçük görmüş olur. Bu hâle düşmekten Rabbimiz bütün ehli Kuranı muhafaza buyursun (Kuran ehlini korusun) ve cümlemize Kuran-ı Kerimin kadr-u kıymetini bildirsin. Â m i n ! . .

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَوْجُعِلَ الْقُرْاٰنُ فِى اِهَابٍ ثُمَّ اُلْقِىَ فِى النَّارِ مَااحْتَرَقَ *

19 - Ukbetibni Âmir *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Kuran** (-ı Kerim) **bir deriye konsa** (yazılsa) **sonra, ateşe atılsa, yanmaz." buyurdu.** *(Darimî: Fezail-i Kuran:1, A. b. Hanbel: 1/151-155)*

İşin hakikati böyle olunca, ya Kuranı ezberlemiş ve onunla amel etmiş bir kişiye Allah-uTealâ'nın tutuşturulmuş ateşi olan cehennem nasıl dokunabilir?

Bu hadis'in anlaşılması zordur. Bu hususta İmam-ı Tahavî *(Rahimehullah)* Müşkilü'l-Âsar isimli eserinde buyurmuştur ki: "Biz bu hadis'in manasını iyice düşündük. Bizden evvel geçen ilim ehlinin bu hadis'in izahı hakkında değişik iki söz söylediklerini bulduk.

Birincisi: Hadis-i şerifte geçen deriden maksat Kuranı ezberlemiş olan insandır. Allah-u Tealâ dostu İbrahim *(Aleyhisselam)* i kendi katındaki şerefinden dolayı ateşin içinde yanmaktan koruduğu gibi, Kuranın hatırından dolayı da Kuranı ezberlemiş kişiyi cehennem ateşinden muhafaza eder.

İkincisi: Hadiste geçen deriden maksat Kuranın yazıldığı deridir. Allah-u Tealâ Kuran'ı ateşten koruyacağı için onu deriden siler o deri boş kalır sonra ateş, üzerinde Kuran yazılı olmayan o deriyi yakar. Bu iki mananın her ikisi de bu hadisin izahı hakkında güzel ihtimallerdir. Allah-u Tealâ Resulünün bu sözünden maksadının, bu iki mananın biri mi veya bizim bilmediğimiz bir mana mı olduğunu en iyi bilendir. Ondan muvaffakıyet dileriz. *(Müşkilü'l-Âsar:1/390)*

عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَفْضَلُ عِبَادَةِ اُمَّتِى تِلَاوَةُ الْقُرْاٰنِ *

20- Numan İbn-i Beşir *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Ümmetimin en üstün ibadeti Kuran okumaktır." buyurdu.** *(Kenzü'l-Ummal:1/2264-2358-2359-22265, El Fethü'l-Kebir : 1/211)*

Bu Hadis-i şerif de Kuran-ı Kerim'in çok üstün olduğunu beyan etmektedir. Bu kadar büyük ve müjde verici haberleri duyanlar nasıl olur da, hâlâ bir takım eğlencelerle vakit kaybedip Kuran-ı Kerimle meşgul olmazlar ! .

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى قَرَءَ طٰهٰ وَيٰسٓ قَبْلَ اَنْ يَخْلُقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِاَلْفِ عَامٍ فَلَمَّا سَمِعَتِ الْمَلٰئِكَةُ الْقُرْاٰنَ قَالَتْ طُوبٰى لِاُمَّةٍ يَنْزِلُ هٰذَا عَلَيْهَا وَطُوبٰى لِاَجْوَافٍ تَحْمِلُ هٰذَا وَطُوبٰى لِاَلْسِنَةٍ تَتَكَلَّمُ بِهٰذَا *

21 - Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Muhakkak Allah Tebareke ve Tealâ** (Hazretleri) **gökleri ve yeri yaratmadan bin sene evvel Tâ Hâ ve Yâ Sîn surelerini okudu. Melekler Kuranı duyunca, bu surelerin ineceği ümmete müjdeler olsun, bu sureleri ezberleyen kalplere müjdeler olsun, bu surelerle konuşan** (okuyan) **dillere de müjdeler olsun dediler."buyurdu.** *(Darimî, Fezail-i Kuran :20, 2/456)*

Bu Hadis-i şeriften anlaşıldığına göre, hafızlık yapmak ne büyük bir devlettir. Hususan (özellikle) manasını anlayarak bu sureleri ezberlemek, insanı, meleklerin bu müjdesine nail eder (ulaştırır).

عَنْ اَبِى سَعِيـد (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): يَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ: مَنْ
شَغَلَهُ الْقُـرْاٰنُ وَذِكْرِى عَنْ مَسْـئَلَتِى اَعْـطَيْتُهُ اَفْضَلَ مَااُعْطِى السَّآئِلِـينَ *

22 - Ebu Said *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Allah-u Azze ve Celle şöyle buyuruyor: Her kimi, Kuran** (okumak) **ve beni zikretmek, benden** (bir şey) **istemesinden meşgul eder** (alıkoyar) **sa, ben ona,** (benden) **isteyenlere vereceğim** (sevab) **ın daha üstününü veririm." buyurdu.** *(Tirmizî, Sevabü'l-Kuran:25, Darimî, Fezail-i Kuran:6)*

Demek oluyor ki, Kuran okumak kişinin dünya ve ahirette ki bütün hacetlerine kâfi gelir (ihtiyaçlarına yeter).

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): انَّ هٰذِهِ الْقُلُوبَ تَصْدَاُ كَمَا
يَصْدَاُ الْحَدِيدُ فَقِيلَ يَارَسُولَ اللّٰه مَا جِلآؤُهَا ؟ قَالَ : تِلاَوَةُ الْقُـرْاٰنِ وَ ذِكْرُ الْمَوْتِ*

23 - İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu ki: "Muhakkak şu kalpler, demir paslandığı gibi paslanır. Bunun üzerine: Ey Allah'ın Resulü ! O kalplerin cilâsı nedir ? denildiğinde Buyurdu ki: Kuran okumak ve ölümü hatırlamaktır."** *(Beyhekî,Taberanî,Kenzü'l Ummal:1/1441, İhya:1/274. Hilyetü'l-Evliya : 8/197 Müsnedü'ş-Şihab :2/199)*

Bu sebeple Kuran okumaya ve zikretmeye çok devam ederek, kalplerimizin paslarını silmeye çalışmalıyız.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : مَنْ قَـرَاَ اٰيَـةً مِنَ الْقُـرْاٰنِ
كَانَ لَـهُ دَرَجَـةٌ فِى الْجَنَّةِ وَ مِصْـبَاحٌ مِنْ نُورٍ *

24 - İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **:"Her kim Kurandan bir ayet okursa, cennette onun için bir derece ve nurdan bir kandil olur." buyurdu.** *(Alaüddin el-Müttekî, Kenzü'l-Ummal:1547 N0:2451)*

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) :مَنْ قَـرَاَ ثُلُثَ الْقُـرْاٰنِ فَقَدْ اُعْـطِىَ
ثُلُثَ النُّـبُوَّةِ وَمَنْ قَـرَاَ نِصْفَ الْقُـرْاٰنِ فَقَدْ اُعْطِـىَ نِصْفَ النُّـبُوَّةِ وَمَنْ قَرَاَ ثُلُـثَيْهِ فَقَدْ اُعْطِىَ

ثُلُثَى النُّبُوَّةِ وَمَنْ قَرَاَ الْقُرْاٰنَ كُلَّهُ فَقَدْ اُعْطِىَ النُّبُوَّةَ كُلَّهَا غَيْرَ اَنَّهُ لَايُوحٰى اِلَيْهِ *

25 - İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim Kuranın üçte birini okursa, muhakkak ona peygamberliğin üçte biri verilmiştir. Her kim Kuranın yarısını okursa, muhakkak peygamberliğin yarısı ona verilmiştir. Her kim üçte ikisini okursa, muhakkak peygamberliğin üçte ikisi kendisine verilmiştir. Her kim Kuranın tamamını o-kursa, muhakkak ona peygamberliğin tamamı verilmiş olur, ancak ona vahyedilmez.** (peygamber olmuş olmaz, ancak onun manevî güzelliğinden son derece istifade etmiş olur)." *(Alaüddin el-Müttekî, Kenzü'l-Ummal:1/524 No: 2348)*

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : زَيِّنُوا الْقُرْاٰنَ بِاَصْوَاتِكُمْ *

26 - Berâ İbn-i Âzip *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Kuran-ı** (Kerimi) **seslerinizle süsleyin." buyurdu.** Yani teganniye kaçmadan (çekilecek ve durulacak yerlerine dikkat ederek) hazin (mahzun) ve tatlı bir şekilde okuyun. *(Buharî: Tevhid-52, (8/214), Ebi Davud:Vitir-20, Neseî : İftitah-83, Darimî : Fezailü'l-Kuran: 34, İbni Mace:İkamet-176, A. b. Hanbel:4/285,285,296,304)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :اَلْقُرْاٰنُ اَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ مِنَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ *

27- Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)***dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***: "Kuran** (-ı Azimü'ş-şan) **Allah** (-u Tealây) **a göklerden ve yerlerden ve içindekilerden daha sevgilidir."buyurdu.** *(Darimî,Fezailü'l-Kuran:6 2/441)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :مَااَصَابَ اَحَدًا قَطُّ هَمٌّ وَلَاحُزْنٌ فَقَالَ: اَللّٰهُمَّ اِنِّى عَبْدُكَ ابْنُ عَبْدِكَ ابْنُ اَمَتِكَ نَاصِيَتِى بِيَدِكَ مَاضٍ فِىَّ حُكْمُكَ عَدْلٌ فِىَّ قَضَاؤُكَ اَسْئَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَلَكَ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ اَوْ عَلَّمْتَهُ اَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ اَوْ اَنْزَلْتَهُ فِى كِتَابِكَ اَوِاسْتَاْثَرْتَ بِهِ فِى عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ اَنْ تَجْعَلَ الْقُرْاٰنَ رَبِيعَ قَلْبِى وَنُورَ صَدْرِى وَجِلَاءَ حُزْنِى وَذَهَابَ هَمِّى اِلَّا اَذْهَبَ اللّٰهُ هَمَّهُ وَحُزْنَهُ وَاَبْدَلَهُ مَكَانَهُ فَرَجًا قَالَ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَلَا نَتَعَلَّمُهَا فَقَالَ: بَلٰى يَنْبَغِى لِمَنْ سَمِعَهَا اَنْ يَتَعَلَّمَهَا *

28 - Abdullah *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Kime herhangi bir dert veya bir üzüntü isabet eder** (gelir) **de: Ey Allah'ım ! Ben senin kulunum, senin kölenin ve cariyenin** (Anne babamın) **çocuğuyum, alnım** (alın saçım, hayatım) **senin elindedir, hükmün bende geçerlidir, takdirin bende adaletin ta kendisidir. Kendisiyle zatına isim verdiğin veya kitabında indirdiğin veya mahlûkatından** (yaratıklarından) **birine öğrettiğin veya indindeki gayb** (manevi yanındaki gizli) **ilminde, kendisiyle isti'sar ettiğin**

(özel olarak kendine seçtiğin) **bütün isimlerin hürmetine, senden, Kuran** (-ı Azimü'ş-şan) **ı kalbimin rebi'i** (ilk baharı), **gönlümün nuru, hüznümün cilâsı, derdimin zehabı** (üzüntümün açılmasına ve derdimin gitmesine sebep) **kılmanı isterim. derse Muhakkak Allah onun derdini ve üzüntüsünü giderir ve onun** (üzüntüsünün) **yerine ona genişlik verir. buyurdu."** (Hadisi şerifi rivayet eden Abdullah) **buyurdu ki: Bunun üzerine** (ona) **ey Allah'ın Peygamberi ! onları** (bu kelimeleri) **öğrenmeli değil miyiz ?" denildi.** (Efendimiz *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* : **"Evet duyanların bunları iyice öğrenmeleri gerekir." buyurdu.**

(Ahmed İbn-i Hanbel:1/391,452)

عَنْ اَبِى الدَّرْدَاءِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ قَرَاَ بِمِاۤئَةِ اٰيَةٍ فِى لَيْلَةٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ *

29 - Ebu'd-Derda *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Her kim bir gecede yüz ayet okursa, gafillerden yazılmaz." buyurdu.** *(Darimî, Fezailü'l-Kuran:28 2/464)*

عَنْ جُنْدُبٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِقْرَؤُا الْقُرْاٰنَ مَاائْتَلَفَتْ عَلَيْهِ قُلُوبُكُمْ فَاِذَا اخْتَلَفْتُمْ فَقُومُوا عَنْهُ *

30 - Cündüb *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:**"Kuran** (-ı Kerim) **i, kalpleriniz ona ülfet ettiği** (sevdiği) **müddetçe okuyun, ihtilâf ettiğiniz** (uyuşamadığınız) **zaman ondan kalkın** (onu o anda okumakatan vazgeçin)." **buyurdu.** *(Buharî, Fezailü'-Kuran:37, (6/115) Müslim, İlim:3,4)*

Bu hadisin izahı hususunda şöyle buyurulmuştur :

Kuran'ın manalarını anlamakta ittifak (fikir birliği) ettiğiniz müddetçe onu okumağa devam edin. İhtilâfa (düşünce ayrılığına) düştüğünüz vakitte ise aranızda çekişme ve mücadele olmasın diye onu okumayı terkedin veya nefisleriniz Kuran okumaya istekli olduğu müddetçe onu okuyun, nefisleriniz yorulunca Kurana tazim için onu o anda okumaktan vazgeçin.

عَنْ عُثْمَانَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْاٰنَ وَعَلَّمَهُ *

31- Hazreti Osman*(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edildiğine göre Peygamber** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sizin en hayırlınız, Kuranı öğrenen ve öğreteninizdir."** Zira O, Allah ve Resulü'nün halifesi (vekili)olmuş ve Allahın kullarına menfaatli (faydalı) olmuştur. Kulların Allah'a en sevimlisiyse, onlara menfaatli olanlardır. *(Buharî:Fezailü'l-Kuran.21,(6/10)Tirmizî:Sevabü'l-Kuran.15, Ebu Davud, Vitir:14-19, İbn-i Mace, Mukaddime:16,Darimî,Fezailü'l-Kuran:2 Müsned-i Ahmed:1/57,58-69, 153)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللّٰهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا اِلَى الْجَنَّةِ وَمَااجْتَمَعَ قَوْمٌ فِى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللّٰهِ يَتْلُونَ

كِتَابَ اللّٰهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ الاَّ نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلآئِكَةُ وَ ذَكَرَهُمُ اللّٰهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ ... *

32 - Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim ilim arayarak bir yola girerse, Allah** (-u Tealâ) **cennet'in yolunu ona çok kolay eder. Bir kavim** (cemaat) **Allah'ın evlerinden bir evde Allah'ın kitabını okumak ve aralarında müzakere etmek** (ders çalışmak) **üzere toplaşırlarsa, mutlaka onlara sekinet iner** (kalp huzuru ve rahatlığı yağar). **Onları rahmet kaplar, melekler kuşatır. Ve Allah** (-u Tealâ) **onları indi manevîsinde** (manevî yanında) **bulunan** (yüksek melek cemaat) **lar arasında anar."** *(Müslim, Zikir:38, İmaret:147, Ebu Davud, Vitir:14, Tirmizî, Kuran:12, İbn-i Mace- Mukaddime:17, A. b. Hanbel:2/252,407)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْاٰنِ اِقْرَاْ وَارْتَقِ وَرَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تُرَتِّلُ فِى الدُّنْيَا فَاِنَّ مَنْزِلَتَكَ عِنْدَ اٰخِرِ اٰيَةٍ تَقْرَاُ بِهَا *

33 - Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Kuran sahibine** (ehline) **denilecektir ki: Oku, yüksel ! Dünyada tertil eder olduğun** (yavaş yavaş, güzel güzel okuduğun) **gibi tertil et. Zira senin derecen, son okuyacağın ayet yanındadır.** (Son okuyacağın ayete göre tayin edilecektir).**"buyurdu.** *(Tirmizî: Sevabü'l-Kuran-18, Ebu Davud: Vitir-20, İbn-i Mace : Edep-52, Müsned-i Ahmed : 2/192)*

Bundan anlaşılıyor ki, dünyada Kuranın hepsini veya bazısını ezberlemiş ve onunla amel etmiş olan kişilere, okudukları ayetler kadar cennette derece verilecektir.Nitekim Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* dan rivayet edilen bir hadisi şerifte Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

عَدَدُ دَرَجِ الْجَنَّةِ عَدَدُ اٰيِ الْقُرْاٰنِ فَمَنْ دَخَلَ الْجَنَّةَ مِنْ اَهْلِ الْقُرْاٰنِ فَلَيْسَ فَوْقَهُ دَرَجَةٌ *

34 - "Cennet derecelerinin sayısı, Kuran ayetlerinin sayısı kadardır. O hâlde Kuran ehlinden cennete girenin fevkinde (üstünde) **derece yoktur."** *(Alaüddin eL-Mütteki, Kenzü'l-Ummal:1/512, 2273)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): يَجِيءُ الْقُرْاٰنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ يَارَبِّ حَلِّهِ فَيُلْبَسُ تَاجَ الْكَرَامَةِ ، ثُمَّ يَقُولُ يَارَبِّ زِدْهُ فَيُلْبَسُ حُلَّةَ الْكَرَامَةِ ، ثُمَّ يَقُولُ يَارَبِّ ارْضَ عَنْهُ فَيَرْضٰى عَنْهُ فَيُقَالُ لَهُ اقْرَاْ وَارْقَ وَتُزَادُ بِكُلِّ اٰيَةٍ حَسَنَةً *

35 - Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kıyamet gününde Kuran gelecek ve diyecektir ki: Ya Rabbi ! O'nu** (beni okuyanı ve benimle amel edeni) **süsle, bunun üzerine ona keramet tacı** (çok kıymetli bir taç) **giydirilecektir, sonra diyecektir ki: Ya Rabbi ona daha ziyade ver. Bunun üzerine** (ehli Kuran) **olan o kişiye, ke-**

ramet elbisesi (çok kıymetli bir elbise) **giydirilecek. Sonra diyecektir ki: Ya Rabbi! Ondan razı ol. Mevlâ Tealâ'da o kulundan razı olacaktır ve ona: Oku, yüksel ! Sen okuduğun her ayete karşı bir sevap ziyade edilecek** (bir derece yükseltilecek) **sin. denilecektir."** *(Tirmizî:Sevabü'l-Kuran:18, Darimî, Fezailü'l-Kuran:1, Ahmed İbn-i Hanbel:2/192,471)*

عَنْ مُعَاذ الْجُهَنِيِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلّى الله عليه وسلّم): مَنْ قَرَاَ الْقُرْاٰنَ وَعَملَ بِمَا فيه أُلْبِسَ وَالِدَاهُ تَاجًا يَوْمَ الْقِيَامَة ضَوْئُهُ اَحْسَنُ من ضَوْءِ الشَّمْسِ فِى بُيُوتِ الدُّنْيَا لَوْ كَانَتْ فِيكُمْ فَمَا ظَنُّكُمْ بِالَّذِى عَمِلَ بِهٰذَا *

36- Muaz el-Cühenî *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulüllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Her kim Kuran okur ve ondakilerle amel ederse, kıyamet gününde anne ve babasına bir taç giydirilecektir ki, güneş dünya evlerinde sizin aranızda olsaydı o** (taç) **o güneşten daha ışıklı olurdu.** Yani o tacın ışığı güneşin ışığından daha güzeldir. **Ya o Kuranla amel eden kişinin kendisi hakkında ne zannedersiniz ?" buyurdu.** *(Ebu Davud : Vitir-14, Müsned-i Ahmed : 3/440)*

Şüphe yok ki, Kuran'ı ezberleyip onunla amel eden kişinin derecesi, babasının derecesinden daha yüksek olacaktır.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : اِنَّ الَّذِى لَيْسَ فِى جَوْفِهِ شَىْءٌ مِنَ الْقُرْاٰنِ كَالْبَيْتِ الْخَرِبِ *

37-İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "İçinde Kurandan hiç bir şey bulunmayan kişi, harap** (yıkık) **ev gibidir."** *(Tirmizî: Sevabü'l-Kuran:18, Darimî : Fazailü'l-Kuran:1, 2429)*

Böyle bir kimse bütün hayır ve bereketlerden boştur. Kuranı yüklenen kişi ise, hayır ve bereketlerle doludur.

عَنْ عَلِيٍّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): مَنْ قَرَاَ الْقُرْاٰنَ واسْتَظْهَرَهُ فَاَحَلَّ حَلاَلَهُ وَحَرَّمَ حَرَامَهُ اَدْخَلَهُ اللّٰهُ بِهِ الْجَنَّةَ وَشَفَّعَهُ فِى عَشَرَةٍ مِنْ اَهْلِ بَيْتِه كُلُّهُمْ وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ*

38- Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resululllah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim Kuranı okur ve onu ezberler, böylece helâlını helâl, haramını da haram kabul ederse, Allah-u Tealâ onu bu sebeple cennete girdirir ve onu, yakınlarından tamamına, cehennemin gerekli olduğu on kişiye şefaatçı** (yardımcı) **kılar."** *(Tirmizî, Sevabü'l-Kuran:13, İbn-i Mace : Mukaddime-16, A. b. Hanbel:1/147,149)*

عَنْ اَبِى أُمَامَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): مَااَذِنَ اللّٰهُ لِعَبْدٍ فِى شَيْءٍ اَفْضَلَ مِنْ رَكْعَتَيْنِ يُصَلِّيهِمَا وَاِنَّ الْبِرَّ لَيُذَرُّ عَلىٰ رَاْسِ الْعَبْدِ مَادَامَ فِى صَلاَتِهِ

وَمَاتَقَرَّبَ الْعِبَادُ اِلَى اللّٰهِ بِمِثْلِ مَاخَرَجَ مِنْهُ *

39 - Ebü Ümame *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Allah** (-u Tealâ) **Kuluna, onun kıldığı iki rekât namazdan daha üstün hiç bir şeyde izin vermemiştir,** yani Allah-u Tealâ'nın kuluna izin ve müsaade verdiği amellerin en üstünü, kılmış olduğu iki rekât namazdır. **Muhakkak kul namazda olduğu müddetçe, başına** (Allah-u Teala tarafından) **birr** (iyilik, feyiz, bereket) **serpilir ve kullar, Allah** (-u Tealâ) **dan sudur etmiş olan** (onun tarafından indirilmiş olan Kuran) **ın benzeri hiç bir şeyle ona yaklaşamazlar.** Yani kullar Allah-u Tealâ hazretlerine en çok onun tarafından indirilmiş olan Kuran'a inanıp onu okumakla ve hükümleriyle amel etmekle yaklaşabilirler." *(Tirmizî, Sevabü'l-Kuran-17, A. b. Hanbel:5/268)*

وَعَنْ بُرَيْدَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ اَهْلَ الْجَنَّةِ يَدْخُلُونَ عَلَى الْجَبَّارِ كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ فَيَقْرَأُ عَلَيْهِمُ الْقُرْاٰنَ فَاِذَا سَمِعُوهُ مِنْهُ كَاَنَّهُمْ لَمْ يَسْمَعُوهُ قَبْلُ *

40 - Büreyde *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Muhakkak cennet ehli her gün iki kere Cebbar** (istediğinde her şeyi zorla yaptırmaya gücü yetici olan Mevlâ'n)**ın huzuruna girerler. O** (Mevlâ Tealâ), **onlara Kuran okur, böylece onu** (Kuran'ı) **ondan** (Allah-u Tealâdan) **duyduklarında, evvelce onu sanki hiç duymamış gibi olurlar.** Yani o zamana kadar Kuran'dan alamadıkları lezzeti o zaman alırlar." *(ALiyyü'l-müttekî, Kenzü'l-Ummal:4/39325)*

عَنْ اَبِى اُمَامَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): حَامِلُ الْقُرْاٰنِ حَامِلُ رَايَةِ الْاِسْلَامِ مَنْ اَكْرَمَهُ فَقَدْ اَكْرَمَ اللّٰهَ وَمَنْ اَهَانَهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللّٰهِ *

41- Ebu Ümame *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:**"Kuranı yüklenen** (ezberleyen), **İslâmın sancağını taşıyan kişidir. Ona ikram eden** (hörmet eden) **muhakak Allah** (-u Tealâ'y) **a ikram** (hörmet) **etmiş olur. Ona ihanet eden** (küçük gören) **ise Allahın lâneti vardır." buyurdu.** *(Deylemî, El-Firdevs, 2/135 No:2690)*

عَنْ مُعَاذ بْنِ جَبَلٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِذَاقَامَ اَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ يُصَلِّى فَلْيَجْهَرْ بِقِرَاَتِهِ فَاِنَّ الْمَلَائِكَةَ وَعُمَّارَ الدَّارِ يَسْتَمِعُونَ اِلَى قِرَاَتِهِ وَيُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ *

42 - Muaz İbn-i Cebel *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sizin biriniz gece kalkıp namaz kılınca, kıraatını** (okuyuşunu) **sesli yapsın, zira melekler ve** (cinler gibi) **evde bulunan diğer sakinler onun kıraatına kulak verirler ve onun namazıyla** (beraber) **namaz kılarlar** (ona uyarlar)." *(El-Gazalî, İhya:1/286)*

BÜYÜKLERİN KURAN-I AZİMÜ'Ş-ŞAN'IN FAZİLETLERİ HAKKINDAKİ SÖZLERİ

وَقَالَ عَلِى بْنُ اَبِى طَالِبٍ (رضى الله عنه) ثَلَاثٌ يَزِدْنَ فِى الْحِفْظِ وَيُذْهِبْنَ الْبَلْغَمَ السِّوَاكُ وَالصَّوْمُ وَقِرَائَةُ الْقُرْاٰنِ *

1 - Hazreti Ali İbn-i Ebi Talib *(Radıyallahu Anh)* **buyurdu ki: "Üç şey, hıfzı** (ezberleme gücünü) **artırır ve balgamı giderir. Misvak** (kullanmak), **Oruç** (tutmak) **Kuran okumak."** *(El-Gazalî, İhya: 1/281)*

وَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) : مَنْ اَرَادَ الْعِلْمَ فَلْيُثَوِّرِ الْقُرْاٰنَ فَاِنَّ فِيهِ عِلْمَ الْاَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ *

2 - Abdullah İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* **buyurdu ki: "Kim ilim isterse Kuranı** (n manalarını) **tefekkür etsin** (iyice düşünsün) **zira evvelkilerin ve sonrakilerin** (geçmiş ve geleceklerin) **ilmi ondadır."** *(el-Heysemî, Mecmeu'z-Zevaid : 7/165)*

وَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) : لَا يَسْئَلْ اَحَدُكُمْ عَنْ نَفْسِهِ اِلَّا الْقُرْاٰنَ فَاِنْ كَانَ يُحِبُّ الْقُرْاٰنَ وَيُعْجِبُهُ فَهُوَ يُحِبُّ اللّٰهَ سُبْحَانَهُ وَرَسُولَهُ (صلى الله عليه وسلم) وَاِنْ كَانَ يُبْغِضُ الْقُرْاٰنَ فَهُوَ يُبْغِضُ اللّٰهَ سُبْحَانَهُ وَرَسُولَهُ (صلى الله عليه وسلم) *

3-Yine İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* **buyurdu ki: "Her biriniz nefsini** (kendi halini) **ancak Kurana sorsun. Eğer Kuranı seviyor ve hoşlanıyorsa o** (kişi), **Allah sübhanehu ve Resulünü seviyor, eğer Kurana buğzediyor** (sevmiyor) **sa o, Allah subhanehu ve Resulü** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **ne buğzediyor** (demektir)." *(El-Gazalî, İhya:1/280)*

وَقَدْ فَسَّرَهُ سَهْلُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ التُّسْتَرِى (رحمه الله تعالى) فَقَالَ: عَلَامَةُ حُبِّ اللّٰهِ حُبُّ الْقُرْاٰنِ وَعَلَامَةُ حُبِّ الْقُرْاٰنِ حُبُّ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) وَعَلَامَةُ حُبِّ النَّبِىِّ حُبُّ السُّنَّةِ وَعَلَامَةُ حُبِّهَا حُبُّ الْاٰخِرَةِ وَعَلَامَةُ حُبِّهَا بُغْضُ الدُّنْيَا وَعَلَامَةُ بُغْضِهَا اَنْ لَا يَتَنَاوَلَ مِنْهَا اِلَّا الْبُلْغَةَ *

4 - Sehl İbn-i Abdullahi't-Tusterî *(Rahimehullah)* **yukarda geçen sözü şöyle tefsir etti: "Allah'ı sevmenin alâmeti,** (nişanı) **Kuranı sevmektir. Kuranı sevmenin alâmeti Peygamber** (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem* efendimiz) **i sevmektir. Peygamberi sevmenin alâmeti de sünneti sevmektir. Sünneti sevmenin alâmeti ise, ahireti sevmektir. Ahireti sevmenin alâmeti dünyaya buğz etmek** (sevmemek)**tir. Dünyaya buğz etmenin alâmeti de, ondan ancak yeteri kadar almaktır."** *(İhya Şerhi İthaf : 4/466)*

وَقَالَ اَبُو هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) : اِنَّ الْبَيْتَ الَّذِى يُتْلٰى فِيهِ الْقُرْاٰنُ اتَّسَعَ بِاَهْلِهِ وَكَثُرَ خَيْرُهُ وَحَضَرَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَخَرَجَتْ مِنْهُ الشَّيَاطِينُ وَاِنَّ الْبَيْتَ الَّذِى لَا يُتْلٰى فِيهِ كِتَابُ اللّٰهِ (عز وجل) ضَاقَ بِاَهْلِهِ وَقَلَّ خَيْرُهُ وَخَرَجَتْ مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ وَحَضَرَتْهُ الشَّيَاطِينُ *

5 - Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **buyurdu ki: "Kendisinde Kuran okunan ev içindekilere geniş gelir, hayrı** (bereketi) **çok olur, melekler o evde hazır olur,** (Kuran dinlemek için gelirler, ev onlarla aydınlanır, rahmet, hayır, bereket ve sekinet ve huzurla orada bulunurlar), **ve şeytanlar o evden çıkar** (çünkü onlar Kuran dinlemeye dayanamazlar). **İçinde Kuran okunmayan ev ise ehline dar gelir, onun** (evin) **hayrı az olur, melekler oradan çıkar, şeytanlar orada hazır olur** (oraya gelir)." *(El-Gazalî, İhya: 1/280, Alaüddin el-Müttekî, K.Ummal, 1/544 No:2437)*

وَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عَبَّاسٍ (رضي الله عنهما) : اَجَارَ اللّٰهُ تَابِعَ الْقُرْاٰنِ مِنْ اَنْ
يَضِلَّ فِى الدُّنْيَا اَوْاَنْ يَشْقٰى فِى الْاٰخِرَةِ *

6 - Abdullah İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **şöyle buyurmuştur: "Allah** (-u Tealâ Hazretleri) **Kuran-ı Kerim'e uyanı, dünyada dalâletten** (batıla sapmaktan) **veya ahirette de meşakkate** (zorluğa) **düşmekten muhafaza eder."** *(Suyutî, Ed-dürrül-Mensur:5/697)*

Allah-u Tealâ Kuran-ı Kerim'e uyanı dünya ve ahirette dalâletten, meşakkatten (sapıklıktan ve bütün sıkıntılardan) kurtaracağına göre,Dünya ve ahirette kurtuluş arayanlar hiç durmadan Kuran-ı Azimü'ş-şan'a uysunlar.

عَنْ اَبِى اُمَامَةَ (رضى الله عنه) كَانَ يَقُولُ: اقْرَؤُا الْقُرْاٰنَ وَلاَيَغُرَّنَّكُمْ هٰذِهِ الْمَصَاحِفُ
الْمُعَلَّقَةُ فَاِنَّ اللّٰهَ لَنْ يُعَذِّبَ قَلْبًا وَعَى الْقُرْاٰنَ *

7 - Ebu Ümame *(Radıyallahu Anh)*: **"Kuran okuyunuz şu asılı olan mushaflar sizi aldatmasın, muhakkak Allah** (-u Tealâ), **Kuranı içine alan kalbe aslâ azap etmez." buyururdu.** *(Darimî; Fezaili'l-Kuran :1, 2/432)*

Yani evlerinize Kuran asıp aldanmayın ancak Kuranın lâfızlarını ezberleyin ve ahkâmını muhafaza edin (hükümlerini gözetin) ki, o zaman azaptan kurtulursunuz. Zira lâfızlarını ezberleyip ahkâmını muhafaza etmeyenler, Kuranı kalplerinin içine almış sayılmazlar.

وَقَالَ اَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ (رضى الله عنه) : رَاَيْتُ اللّٰهَ عَزَّوَجَلَّ فِى الْمَنَامِ فَقُلْتُ يَارَبِّ مَا اَفْضَلُ مَاتَقَرَّبَ بِهِ
الْمُتَقَرِّبُونَ اِلَيْكَ قَالَ بِكَلاَمِى يَااَحْمَدُ قُلْتُ يَارَبِّ بِفَهْمٍ اَوْبِغَيْرِ فَهْمٍ قَالَ بِفَهْمٍ وَبِغَيْرِ فَهْمٍ *

8 - Ahmed İbn-i Hanbel *(Radıyallahu Anh)* **buyurdu ki: "Allah-u Tealâ Hazretlerini rüyamda gördüm, dedim ki: Ya Rabbi! Sana yaklaşmaya çalışanları sana yaklaştıran şeylerin en üstünü neyledir ? Mevlâ Tealâ buyurdu ki: "Kelâmımladır." O zaman ben dedim ki: "Ya Rabbi ! Anlayarak mı anlamayarak mı ?" buyurdu ki: "Anlayarak da, anlamayarak da."** Yani manasını anlasın anlamasın inanarak, helâlını helâl, haramını haram kabul ederek okuyanlar, Mevlâ'ya manen yaklaşırlar. *(El-Gazalî, İhya : 1/280)*

عَنْ جَعْفَرَ الصَّادِقِ (رضى الله عنه) لَقَدْ تَجَلَّى اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ لِخَلْقِهِ فِى كَلاَمِهِ وَلٰكِنَّهُمْ لاَيُبْصِرُونَ *

9 - Cafer-i Sadık *(Radıyallahu Anh)* **ın şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Muhakkak Allah Azze ve Celle kelâmında** (kitabında) **kullarına tecelli etti,** (kullarıyla kendi arasından perdeleri kaldırdı) **ve lâkin onlar görmüyorlar."**

(El-Gazalî, İhya:1/295)

وَقَالَ فُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ (رحمه الله تعالى) حَامِلُ الْقُرْاٰنِ حَامِلُ رَايَةِ الْاِسْلَامِ لَايَنْبَغِى لَهُ اَنْ يَلْغُوَ مَعَ مَنْ يَلْغُو وَلَا اَنْ يَلْهُوَ مَعَ مَنْ يَلْهُو وَلَا يَسْهُوَ مَعَ مَنْ يَسْهُوَ وَيَنْبَغِى لِحَامِلِ الْقُرْاٰنِ اَنْ لَايَكُونَ لَهُ اِلَى الْخَلْقِ حَاجَةٌ لَااِلَى الْخُلَفَاءِ فَمَنْ دُونَهُمْ وَيَنْبَغِى اَنْ يَكُونَ حَوَايِجُ الْخَلْقِ اِلَيْهِ *

10 - Fuzayl İbn-i İyaz *(Rahmetullahi Aleyh)* **buyurdu ki: "Kuranı yüklenen** (ezberleyen), **kişi İslâm sancağını taşıyandır. O hâlde onun boş konuşanla boş konuşması, eğlenenle eğlenmesi, yanılanla** (hata edenle) **yanılması** (hata etmesi), **yakışmaz. Kuran'ı yüklenen kimsenin, insanlara --devlet adamlarına ve alt kademedekilere-- ihtiyacı olmaması,** (bilakis) **bütün insanların ona muhtaç olmaları gerekir."** *(Ebu Nuaym, Hilye:8/92)*

وَقَالَ سُفْيَانُ الثَّوْرِى (رحمه الله تعالى) اِذَا قَرَاَ الرَّجُلُ الْقُرْاٰنَ قَبَّلَ الْمَلَكُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ *

11- Süfyan-ı Sevrî *(Rahmetullahi Aleyh)* **buyurdu ki: "Bir kişi** (Allah rızası için) **Kuran okuduğu zaman, melek onun iki gözünün arasını öper.**Yani okuyana hürmet ve okuduğuna tazim için, melekler Âdem oğlundan Kuran dinlemeye en ziyade aşıktırlar." *(El-Gazalî, İhya : 1/281)*

كَانَ عُمَرُ (رضى الله عنه) اِذَا اَخَذَ يَتْلُو الْقُرْاٰنَ يَقُولُ: هٰذَا عَهْدُ رَبِّى وَمَنْشُورُ رَبِّى *

12 - Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* **Kuran okumaya başlayınca: "Bu benim Rabbimin ahdi** (sözleşmesi)**ve menşuru** (divanı, defteri) **dir." derdi.** (ve öper bağrına basardı)." *(İhya Şerhi İthaf:1/467)*

وَقَالَ الْحَسَنُ الْبَصْرِىُّ (رحمه الله تعالى) وَاللّٰهِ مَادُونَ الْقُرْاٰنِ مِنْ غِنًى وَمَابَعْدَهُ مِنْ فَاقَةٍ *

13 - Hasan-ı Basrî *(Rahimehullah)* **buyurdu ki: "Allah'a yemin ederim ki, Kuran'dan gayri** (başka) **bir zenginlik yoktur** (Kuranı elde eden bütün zenginlikleri elde etmiştir).**Ve Kuran'dan sonra hiç bir kayıp yoktur** (Kuranı kaybetmekten daha büyük bir kayıp yoktur)." *(El-Gazalî, İhya:1/280)*

Üstadımız Hacı Ali Haydar efendi *(Kuddise Sırruhu)* hazretleri Alusî tefsirinden naklen kendi Kuran-ı Kediminin başına şu rivayeti yazdılar :

اِنَّ الْقُرْاٰنَ اَعْظَمُ مَجْلًى لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ *

14 - "Muhakkak Kuran (-ı Azimü'ş-şan), **Allah-u Tealâ'nın en büyük tecelligâhı** (tecelli ettiği, nurunun parladığı yer) **dir."** *(Alusî:5/218)*

Yine üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, Mecmuatü'l-Müteferrikat adlı kitaptan naklederek yazmışlardır ki: **"Her kim Kuran-ı Azimü'ş-şanı okumak ister de, mushafı eline aldığında şu duayı yaparsa, Al-**

lah-u Tealâ ona, okuduğu her harfe mukabil (karşılık) **elli bin sevap verir."**

اَللّٰهُمَّ بِالْحَقِّ اَنْزَلْتَهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ # اَللّٰهُمَّ عَظِّمْ فِيهِ رَغْبَتِي # وَاجْعَلْهُ نُوراً لِبَصَرِي وَبَصِيرَتِي # وَشِفَاءً لِصَدْرِي # اَللّٰهُمَّ زَيِّنْ بِهِ لِسَانِي # وَجَمِّلْ بِهِ وَجْهِي # وَقَوِّ بِهِ جَسَدِي # وَ كَفِّرْ بِهِ ذُنُوبِي # وَارْزُقْنِي تِلَاوَتَهُ عَلٰى طَاعَتِكَ آنَاءَ اللَّيْلِ وَاَطْرَافَ النَّهَارِ # وَاحْشُرْنَا مَعَ النَّبِيِّ وَآلِهِ الْاَخْيَارِ #

15- "Ey Allahım ! Kuranı hakla indirdin, O'da hakla indi. Ey Allahım ! Kurana olan rağbetimi (hevesimi) **büyük et, Kuranı gözüme ve gönlüme nur, kalbime şifa et. Ey Allahım ! Kuranla dilimi ziynetlendir** (süsle), **yüzümü güzelleştir, cesedimi kuvvetlendir, günahlarımı mahvet** (sil)**ve bana gece-gündüz saatlerinde taatın üzere O'nu okumayı nasip et, ve bizi Nebi-i Zişan** (şan sahibi Peygamber Efendimiz) **ve hayırlı âli** (yakınları) **yla haşret** (mahşerde topla)."

KURAN-I KERİM'İ OKUMANIN ZAHİRİ (GÖRÜNEN) EDEPLERİ

Birinci Edep: Kuran okuyanın kendi hâllerinden ibarettir ki, bir kaç kısıma ayrılır.

1) Okuyanın abdest üzere olmasıdır, yani en kâmil (en üstün) bir taharet (temizlik) üzere bulunmasıdır. Hatta mümkünse, Kuran okumak için yıkanmalı, en güzel elbisesini giymeli, koku sürünmeli, bulduğu en güzel buhur'u yakmalı, eğer bunlar mümkün olmazsa sadeçe abdestli bulunması kâfi (yeterli) dir. Tazim ve tathir (Kurana hürmet ve ağzını temizlemek) için misvak kullanması da sünnettir. Nitekim Hazreti Ali *(Kerremallahu Vechehü)*den rivayet edilen bir hadis-i şerifte, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

وَعَنْ عَلِيٍّ (رضى الله) **قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ** (صلى الله عليه وسلم) **اِنَّ اَفْوَاهَكُمْ طُرُقٌ لِلْقُرْاٰنِ فَطَيِّبُوهَا بِالسِّوَاكِ** *

"Muhakkak sizin ağızlarınız Kuran yollarıdır. O hâlde onları misvakla temizleyin." buyurdu. *(Suyuti, el-Fethu'l-Kebir : 1/293)*

2) Ayakta veya otururken edepli ve ağırbaşlı olmasıdır.

3) Kıble'ye dönmesidir .

4) Başını eğmesidir .

5) Bağdaş kurmaması, yastık, duvar gibi şeylere yaslanmaması, kibirli bir vaziyette (bacak bacak üzerine atmak gibi) **oturmaması ve hocasının önünde gayet heybet ve saygıyla oturduğu gibi yalnızken de öyle oturmasıdır.**

Hâllerin en güzeli Kuranı cami'de, ayakta namaz kılarken okumaktır. İşte bu, amellerin en üstünlerindendir. Eğer bir özür yokken abdestsiz ve yatakta yaslanarak okursa, yine de fazileti vardır, ama geride zikredilen hâllerden dere-

ce bakımından aşağıdır. Zira Mevlâ Tealâ Hazretleri kendisini zikredenlerin hâllerini beyan ederken,

اَلَّـذِينَ يَـذْكُرُونَ اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِهِمْ ... (آل عمران ١٩١)

"O kimseler ki, Allah'ı ayakta, oturdukları halde ve yanları üzere yaslandıkları halde zikrederler." *(Âli İmran Suresi:191)* buyurmuştur. Ve böylece hepsini medh-ü sena etmiş (övmüş) tür. Ancak, önce ayakta olmayı zikretmiş sonra, oturmayı daha sonra yaslanmayı beyan etmiştir. Ve bu sıra üzere hâllerin faziletlerini tertib etmiş (sıralamış) tır.

قَالَ عَلِيٌّ (كرم الله وجهه ورضى الله عنه) :مَنْ قَرَاَ الْقُرْاٰنَ وَهُوَ قَائِمٌ فِى الصَّلَاةِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِائَةُ حَسَنَةٍ ، وَمَنْ قَرَاَهُ وَهُوَ جَالِسٌ فِى الصَّلَاةِ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ خَمْسُونَ حَسَنَةً وَمَنْ قَرَاَهُ فِى غَيْرِ صَلَاةٍ وَهُوَ عَلٰى وُضُوءٍ فَخَمْسٌ وَعِشْرُونَ حَسَنَةً ، وَمَنْ قَرَاَهُ عَلٰى غَيْرِ وُضُوءٍ فَعَشْرُ حَسَنَاتٍ *

İmam-ı Ali *(Kerremallahu Vechehü ve Radıyallahu Anh)* **buyurduki:"Herkim ayakta namaz kılarken Kuran okursa, ona okuduğu her harfe mukabil yüz sevap verilir. Her kim oturarak namaz kılarken okursa, ona da her harfe mukabil elli sevap vardır. Her kim namazın dışında abdestli olarak okursa, yirmi beş sevap alır. Her kim de abdestsiz olarak okursa, on sevap kazanır."** *(El-Gazalî, İhya : 1/282)*

İmamü'l-Haremeyn Ebu'l-Meâli Hazretleri buyurmuştur ki :

"Abdestsizin Kuran okuması mekruh değildir." Zira Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in de abdestsiz okuduğu sahih (doğru) olarak rivayet edilmiştir.

Mühezzeb'in şerhinde zikredilmiştir ki, bir kişi Kuran okurken ona yel arız olsa, yani gaz sıkıştırsa, o yel çıkıncaya kadar kıraat (okumay) ı durdurur.

Cünüp ve hayız olan kimseler için ise, Kuran okumak haramdır. Ancak Kurana tutmadan gözleriyle bakmaları ve kalpden geçirmeleri caizdir.

Ağzı pis olan (yemek artıkları kalmış veya çirkin kokulu şeyler yiyen) kişinin Kuran okuması mekruhtur. Pis elle mushafı tutmak haram olduğu gibi, pis ağızla okumanın da haram olduğu bazı ulema tarafından söylenmiştir.

(İhya şerhi İthaf:4/670-471)

Kuranı gece teheccütte okumak en üstün ameldir. Zira Ömer İbnü'l-Hattab *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur :

وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ اَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَقَرَاَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ كُتِبَ لَهُ كَاَنَّمَا قَرَاَهُ مِنَ اللَّيْلِ *

"Her kim virdi (adet ettiği dersi) **nin hepsinden veya bazısından, uyuya kalıp** (gece okuyamazda)**onu sabah namazıyla öğle namazı arasında okursa, ona sanki onu,** (okuyamadığını) **gece okumuş gibi** (sevap) **yazılır.** *(Müslim, Müsafirin: 142, Ebu Davud, Tetavvu':19, Tirmizî, Cuma:56, En Neseî, Kıyamü'l-Leyl: 65, İbn-i Mace, İkamet:177)*

Görüldüğü gibi Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gündüz okunanı, gece okunana benzetmiştir.Bundan,gece okunanın daha üstün olduğu anlaşılmıştır.

İ k i n c i Edep : Okunacak miktar hakkındadır.

Geçmiş büyüklerin Kuranı fazla veya az okumak hususunda çeşitli adetleri vardı. Onlardan bazısı Kuranı her gün ve gecede bir kere hatmederdi.

İmam-ı Şafiî *(Rahmetullahi Aleyh)* Ramazan-ı şerifin dışındaki bütün sene boyunca böyle yapardı. Bazısı her gün ve gecede iki kere hatmederdi. İmamı Şafiî *(Rahmetullahi Aleyh)* Ramazan-ı Şerif girdiğinde her gün ve gecede iki kere hatmederdi. Esved, Salih İbn-i Kiysan ve diğerleri de *(Rahmetullahi Aleyhim Ecmain)* böyle yaparlardı.

İbn-i Abdi'l-Berr Hazretleri buyurdu ki; Said İbn-i Cübeyr ve sahabeden bir cemaat *(Radıyallahu Anhüm)* bir gece içinde Kuranı iki kereden fazla hatmederlerdi. Bazı Tabiin (sahabeyi görenler) in bir gün bir gecede üç hatim ettikleri rivayet edilmiştir. İmam-ı Nevevî **Ezkâr** isimli kitabında İbn-i Katip Hazretlerinin her gün dört ve her gece dört hatim yaptığını zikretmiştir. *(El-Ezkâr:85-86)*

Şu bilinmelidir ki,Allah-uTealâ bu dostlarına zamanı genişletiyordu. Onlar da Allah-u Tealâ'nın kendilerine ihsan ettiği bereket içerisinde bu büyük işlere muvaffak oluyorlardı.Yoksa bu işler akıl,mantık ve hesap kitap işi değildir.

Onların bazısı da ayda bir hatim yaparlardı. Bu türlü işlerde müracaat edeceğimiz en üstün kaynak Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in şu sözüdür :

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَمْ يَفْقَهْ مَنْ قَرَاَ الْقُرْاٰنَ فِى اَقَلَّ مِنْ ثَلاَثٍ *

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **:"Kuran'ı üç günden az zamanda okuyan** (hatmeden), **kimse onu anlamamıştır." buyurdu.** *(Tirmizî, Kuran:13, Ebu Davud, Ramazan:8-9, İbn-i Mace, İkamet: 178, Darimî ,Salat:173, A. b. Hanbel:2/164,165,189,193,195)*

İmam-ı İrakî *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: Bu hadisi bütün muteber hadis kitapları rivayet etmiştir. Hadis-i şerifin muradı (maksadı) şudur ki; Kişi, üç günden az zamanda Kuranı hatmederse, onu iyice anlayamaz ve manalarını iyice düşünemez, zira zaman buna yetmez yoksa üç günden az zamanda Kuranı hatmeden, kötü bir iş yapmış olmaz. Çünkü Osman İbn-i Affan, Temimi Darî, Said İbn-i Cübeyr *(Radıyallahu Anhüm)* gibi selef (geçmiş büyükler) den bazılarının, Kuranın tamamını bir rekâtta hatmettikleri rivayet edilmiştir.

Müttefekun aleyh olan (Buharî ve Müslim'in rivayet ettiği) bir hadis-i şerifte Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Abdullah İbn-i Amr İbn-i Âs *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerine her yedi günde bir hatim yapmasını emretti. *(Bak:Buharî, Savm: 58, Fezailü'l-Kuran:34, Müslim, Sıyam:182,184, Ebu Davud, Ramazan:8, Neseî, Sıyam:7678)*

Sahabe-i Kiram *(Radıyallahu Anhüm)* dan bir cemaat, Kuranı her hafta hatmederlerdi. Hazreti Osman, Zeyd İbn-i Sabit, Abdullah İbn-i, Mesut, Übeyy İbn-i Kâ'b *(Radıyallahu Anhüm)* Hazeratı gibi.

Hasıl-ı Kelâm (özetle) Kuran-ı Kerim'i hatmetmekte dört derece vardır :

1 - Her gün ve gecede hatmetmek. {bunu Ahmed İbn-i Hanbel *(Rahimehullah)* gibi ulema'dan bir cemaat kerih (çirkin) görmüştür}.

2 - Her gün bir cüz okuyarak, ayda bir hatim yapmak. Çünkü İmam-ı Ahmed ve adamları*(Rahimehumullah)* Kuranı hafife almaya ve unutmaya sebep olacağından hatmin kırk günü geçirmesini mekruh saymışlardır. Fakat bu kerahat özrü olmayanlar içindir. Özrü olanlar için elbette ki genişlik vardır.

Hanefî ulemasından Ebulleys es-Semerkandî Hazretleri, **Bustanü'l-Ârifin** isimli eserinde buyurmuştur ki: Kuran okuyanların, eğer fazlasına güçleri yetmiyorsa, senede iki defa hatim etmeleri lâzımdır.

Hasan İbn-i Ziyad, İmam-ı Azam Efendimiz'in*(Rahmetullahi Aleyhima)* şöy-le buyurduğunu rivayet etmiştir: Kuranı her sene iki kere hatmetmek onun hakkını vermek sayılır, zira Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* vefat edeceği sene Cibril-i Emin'e Kuran'ı iki kere arzetti (huzurunda okudu). *(Bustanü'l-Ârifin:27)*

Bu saydığımız iki derece arasında iki mutedil (orta) derece daha vardır ki, birincisi; haftada bir hatimdir, selef (geçmiş büyükler) in ekserisi bu amel üzereydi. Nitekim İmam-ı Nevevî böyle buyurdu. *(Nevevî, Ezkâr:85-87)* ve *(Tibyan tefsiri:30-33)*

İkincisi ise, haftada iki hatimdir ki, gündüz bir hatim, gece de ayrı bir hatimdir. Gündüz hatmini pazartesi günü sabah namazında veya sonra, gece hatmini de cuma gecesi akşam namazında veya sonra yapmalıdır ki, hatimler gündüz ve gecenin başlarına rastlasında, melekler o kişiye salât (dua) etsinler. Zira hatmi gecenin evveline rastlayan kişiye sabaha kadar, gündüzün evveline rastlayan kişiye de akşama kadar meleklerin dua edeceğine dair bir çok rivayetler bulunmaktadır.

Kıraat (okuma) miktarındaki son açıklama şudur: Eğer kişinin hiç bir işi yoksa, amel yoluna sülûk etmiş (girmiş) abid (ibadet edici) lerdense, haftada iki hatimden aşağı düşmemelidir. Eğer zikri kalbî, rabıta, murakabe gibi tarikat-ı aliyye vazifeleriyle meşgul ise veya ders okumak, okutmak gibi ilmî vazifelerle uğraşıyorsa, haftada bir hatim yapmasında bir beis yoktur, yani birle iktifa edebilir (yetinebilir). Ama kişi, Kuran'ın manalarına, inceliklerine, ahkâmına (hükümlerine) kafa yoruyorsa, onun çok düşünmeye ve tekrarlamaya ihtiyacı olacağından ayda bir hatimle yetinebilir. *(Nevevî, Ezkar:85-87)*

<u>Ü ç ü n c ü Edep</u>: Hatimde taksimatın şekli hakkındadır.

Selefi salihinin ekserisinin de yaptığı gibi haftada bir hatmeden kişi Kuranı yediye böler. Rivayet edilmiştir ki, Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)* Cuma ge-

cesi Bakara suresinden, Maide suresine kadar, Cumartesi gecesi Enâm suresinden Hûd suresine kadar, Pazar gecesi Yûsuf suresinden Meryem suresine kadar, pazartesi gecesi Tâ-Hâ suresinden Kasas suresine kadar, Salı gecesi Ankebût suresinden Sâd suresine kadar, Çarşamba gecesi Zümer suresinden Rahmân suresine kadar, okur ve Perşembe gecesi hatmederdi. *(Gazalî, İhya:1/283)*

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri de, kendi Kuranının kenarına bu zikrettiğimiz sırayı işaretlemiştir.

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre bu şekil üzere hatmedenin duası mutlaka makbul olur (kabul edilir).

Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)* ın hatimlerinin şekilleri hakkında daha bir çok rivayetler vardır. İbn-i Sirin *(Rahmetullahi Aleyh)* den rivayet edilmiştir ki, azgınlar Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)* ı şehit etmek için yanına girdiklerinde ailesi onlara şöyle demişti: Onu ister öldürün, ister bırakın çünkü o bir rekâtta bütün Kuran'ı cem eder (toplar) dı. *(İhya şerhi İthaf:4/475-476)*

Dördüncü Edep: Kuranın mushaflara yazılma şekli hakkındadır.

Kuranı güzel bir hatla (yazıyla) yazmak ve harflerini birbirine karışmayacak şekilde yazmak müstehaptır. Nokta ve harekeler koymakta bir beis (sakınca) yoktur. Zira bunlar Kuranı süslemek, harflerini, ayetlerini birbirinden ayırmak ve okuyanları hataya düşmekten (yanılmaktan) menetmek içindir.

Bazı âlimler Kuranı değiştirilmekten muhafaza etmek ve daha başka ilâveler kapısını kapamak için bunları iyi görmemişlerse de, artık üm-metin işi bu hususta yerleştiğinden ve daha ziyade bir şey katılacak hâl kalma-dığından bunlarda bir beis görülmemiştir. Zira bunlar sünnet-i seniyyeye zıt düşen çirkin bidatler değildir. Çünkü bu noktalar, harekeler, ve ayet sonların- daki işaretlerle birçok yanlışlıklar önlenmektedir. *(Gazalî, İhya:1/283)*

Beşinci Edep: de tertilden ibarettir ki, bu da Kuranı yavaş okumak ve acele etmemek demektir.

Kuran okumanın müstehap olan şekli budur. Zira okumaktan maksat okunulan ayetlerin manalarını iyice düşünmektir. Hazreti Ali *(Kerremallahu vechehu)* den şöyle rivayet edilmiştir :

لاَخَيْرَ فِى عِبَادَةٍ لاَ فِقْهَ فِيهَا وَلاَ فِى قِرَآئَةٍ لاَتَدَبُّرَ فِيهَا *

"Kendisinde fıkıh olmayan (kitapların beyanına göre yapılmayan) **bir ibadette ve kendisinde düşünme olmayan bir okumada hiç bir hayır yoktur."** *(Gazalî, İhya:1/283)*

Yani bir kişi farzını, vacibini, mekruhunu, müfsidini (bozanını) bilmeyerek yaptığı ibadetten ve düşünmeden okuduğu Kuran'dan hayır göremez (gerektiği şekilde istifade edemez).

Daha açık bir ifadeyle **"Tertil"** ayetlerin harflerini birbirinden seçerek ta ne tane okumaktır. Ümmü Seleme validemize *(Radıyallahu Anha)*,Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in okuyuşunun şeklinden sorulduğunda: **"O, her ayeti birbirinden ayırırdı,** « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » **der dururdu,** « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » **der durur** (her ayetin hakkını verir), **med** (çekecek) **lerine riayet ederdi."** buyurdu.

(Ebu Davud, Vitir:20, Kunut:33, Neseî,İftitahu'l-Kuran:13, Kıyamü'l-leyl:13, A. b. Hanbel:4/294,300)

Arkasında dinleyen kişinin ayetlerdeki harfleri sayacak kadar ağır ve açık okuduğu da rivayet edilmiştir.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki: Yavaş yavaş, düşüne düşüne Bakara ve Ali İmran surelerini okumak, aceleyle bütün Kuranı okumaktan bana daha sevgilidir. *(Gazalî, İhya:1/284)*

İmam-ı Mücahid *(Rahmetullahi Aleyh)* Hazretlerine iki adam hakkında sordular ki, ikisi de aynı saat ayakta namaz kıldılar, ancak biri sadece Bakara suresini okudu, diğeri ise bütün Kuranı okudu. Buyurdu ki: **" İkisi de aynı vakit ayakta durduklarından sevapta müşterektirler."** *(Gazalî, İhya:1/284)*

Neşr isimli kitapta zikredildiğine göre: Efdal (en üstün) olan, yavaş okuyup az ayet okumak mı? veya çabuk okuyup çok ayet okumak mı? diye ulema ihtilâf etmiştir. Bazı imamlarımız bunu şöyle cevaplandırmışlardır: **"Yavaş okumanın kıymeti daha yüksektir, çok okumanın ise, sevabı daha çoktur."** Zira her harfe on sevap vardır. Ancak bu, manayı bozmayacak, talim ve tecvid kaidelerini ihlâl etmeyecek (bozmayacak) şekildeki çabuk okumak hakkındadır, yoksa **Şerhi Mühezzeb** de zikredildiğine göre aşırı süratli okumanın mekruh olduğuna bütün ulema ittifak etmiştir. Şu da bilinsin ki, yavaş okumak sadece manasını anlayanlara müstehap değildir, çünkü Kuranın manasını anlamayan acemilerin de yavaş okumaları müstehap görülmüştür. Zira yavaş okumak, tazimve hürmete daha yakın ve kalbe tesirde daha kuvvetlidir. *(İthaf:4/478)*

Altıncı Edep: Ağlamaktır.

Bu da müstehaptır. Ağlamayanın da ağlar gibi bir hâl takınması ve ağlayamadığına üzülmesi lâzımdır. Mevlâ Tealâ dostlarının Kuran dinleyişinden bahsederken « وَيَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ يَبْكُونَ » **"Onlar** (ayetleri dinlediklerinde) **ağlayarak çenelerine düşerler** (secdeye kapanırlar)." buyuruyor. *(İsra Suresi:109)*

Buharî ve Müslim'in, İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerinin, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e Kuran okuduğu hakkında rivayet ettikleri hadis-i şerifte: « اِذَا عَيْنَاهُ تَذْرِفَانِ » **"Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in gözlerinden** (inci taneleri gibi) **yaşlar dökülüyordu."** *(Bak. Sh:30)* cümlesi zikredilmiştir ki bu, dinleyenin de tesirlenip ağlaması gerektiğini beyan etmektedir.

Ashab-ı Kiram *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmein)* bir kere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in kendilerine şöyle buyurduğunu naklettiler :

اِنِّى قَارِءٌ عَلَيْكُمْ مِنْ اٰخِرِ سُورَةَ الزُّمَرِ فَمَنْ بَكٰى مِنْكُمْ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ فَمَنْ لَمْ يَبْكِ فَلْيَتَبَاكَ ، فَقَرَاَ « وَمَا قَدَرُوااللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ ..اِلىٰ اٰخِرِ السُّورَةَ » *

"Ben size Zümer suresinin sonundan okuyacağım, içinizden her kim ağlarsa, cennet ona vacip olur. Ağlayamayanlar da ağlar gibi olsun. Bunun üzerine: "Kullar Allah'ı hakkıyla takdir edemediler." mealindeki ayet-i celileden itibaren surenin sonuna kadar okudu." *(Alaüddin el-Muttekî,Kenzü'l-Ummal -1/592, No:2695)*

Basranın zahid (sofu) larından İmam-ı Salih buyurdu ki: Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* a rüyamda Kuran okudum, bana dedi ki:

« يَاصَالِحُ هٰذِهِ الْقِرَآئَةُ فَاَيْنَ الْبُكَاءُ » **"Ey Salih ! Bu, okumak, ya ağlamak nerede ?"**

وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) : اِذَا قَرَئْتُمْ سَجْدَةَ سُبْحَانَ فَلَاتَعْجَلُوا بِالسُّجُودِ حَتّٰى تَبْكُوا فَاِنْ لَمْ تَبْكِ عَيْنُ اَحَدِكُمْ فَلْيَبْكِ قَلْبُهُ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)***buyurdu ki: "Sure-i İsra'nın sonundaki secdeyi okuduğunuzda, ağlamadan, acele secde yapmayın. Eğer sizin birinizin gözü ağlayamazsa, kalbi ağlasın."** *(Gazalî,İhya : 1/284)*

Kişinin zorla ağlamasının çaresi, kalbine üzüntü getirmesidir, zira ağlamak üzüntüden doğar. Üzülmesinin çaresi de, Kuranda bulunan tehditleri, azap ayetlerini, Mevlâ'nın kullardan aldığı sözleri hatırlaması, sonra da, kendisinin emirleri tutup, yasaklardan kaçma hususundaki kusurunu iyice düşünmesi ve böylece üzülmesidir. Eğer bütün bulanıklıklardan kurtulmuş kalp sahipleri gibi üzülüp ağlıyamıyorsa, üzülemediğine ağlasın, zira o büyük musibetlerdendir.

<u>Yedinci Edep</u>: Ayetlerin hakkına riayet etmektir.

Kuran okuyan, okuma esnasında (arasında) bir secde ayetine rastlarsa, secde eder. Başkası okurken duysa, yine secde eder. Ancak taharet üzere (gusul ve abdestli) olması şarttır. Binaenaleyh abdestsiz kişi, cünüplük ve hayız halinde ki kadın secde edemez.

Kuran-ı Kerimde on dört secde ayeti vardır. Bilinmelidir ki, tilavet secdesi; İmam-ı Şafii, İmam-ı Malik, İmam-ı Ahmed*(Rahimehumullah)*Hazretlerine göre sünnetttir. İmam-ı Azam*(Rahimehullah)*Efendimiz ve iki müctehid talebesi (İmam-ı Ebi Yusuf ve İmam-ı Muhammed *(Rahimehümallah)* a) göre vacipdir.

Bu secdeler: **A'raf, R'ad, Nahl, İsra, Meryem, Hacc, Furkan, Neml, Secde, Sad, Fussilet, Necm, İnşikak, Alak** surelerinde bulunmaktadırlar.

Secdenin en azı, tekbirsiz duasız alnı yere koymaktır. En kâmili (en iyisi) ise, tekbir getirip secde etmek ve secdede okuduğu ayete münasip (uygun) dualar yapmaktır. Hanefî ashabı (büyükleri) miz buyurdular ki:

Duanın en azı üç kere: « سُبْحَانَ رَبِّىَ الْاَعْلٰى » demektir.

En kâmili ise: « سَجَدْتُ لِلرَّحْمٰنِ فَاغْفِرْلِى يَارَحْمٰنُ » demektir.

Daha tafsilâtlı dualar İhya şerhi İthaf'ta ve Hakîm-i Tirmizî Hazretlerinin **"Nevadirü'l-Usul"** kitabında nakledilmiştir.

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, kendi Kuranı Keriminin sonuna, **"Dürrü'l-Muhtar"** isimli kitaptan naklen şöyle yazmıştır.

مَنْ قَرَاَ آىَ السَّجْدَةِ كُلَّهَا فِى مَجْلِسٍ وَسَجَدَ لِكُلٍّ مِنْهَا كَفَاهُ اللّٰهُ مَااَهَمَّهُ *

"Her kim secde ayetlerinin hepsini bir mecliste okur da, her biri için secde ederse, Allah-u Tealâ onun mühim olan işine kâfi geli (yeter)."

(Bak. el-Haskefi, Reddü'l-Muhtar Aleddürrri'l-Muhtar:1/523)

Bu sözün zahirinden anlaşılıyor ki, kişi bu secde ayetlerini peşi peşine okur ve hepsine birden ondört secde yapar, veya her okuduğu secde ayetinin peşine kendi secdesini de yapabilir.

Ve yine Üstadımız *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri zikredilen kitaptan naklen şöyle yazmıştır: « مُهِمَّةٌ لِكُلِّ مُهِمَّةٍ » **"Bu** (ondört secde ayetini okuyup secde etmek), **her ehemmiyetli işe karşı mühim bir faydadır."** ki, müslüman kendisini üzen herhangi bir hadiseyi başından defetmek için bunu öğrenmeye gayret etmelidir.

Yine Üstadımız *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, yazmıştır ki; kişi herhangi bir mühim haceti (ihtiyacı) için, Kuran-ı Kerimi hatmederse ve ondört secde ayetlerinin her birinde secdeye varırken o hacetini ve muradını mülâhaza ederek (düşünerek) secdelerini ifa eder (yerine getirir) se, hatm-i şerif neticesi muradı hasıl olur (o hatm-i şerif'in sonunda isteği yerine gelir).

KURAN-I KERİM'DEKİ SECDE AYETLERİ :

١ - اِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَايَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ* (سورة الاعراف: ٢٠٦)

٢ - وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَنْ فِى السَّموَاتِ وَالْاَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ * (سورة الرعد: ١٥)

٣ - وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَافِى السَّموَاتِ وَمَافِى الْاَرْضِ مِنْ دَآبَّةٍ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَايَسْتَكْبِرُونَ* (سورة النحل: ٤٩)

٤ - قُلْ اٰمِنُوا بِهِ اَوْلَاتُؤْمِنُوا اِنَّ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ اِذَايُتْلٰى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ سُجَّدًا* (سورة الاسرآء: ١٠٧)

٥ - اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ اِبْرٰهِيمَ وَاِسْرَآئِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا

سُجَّداً وَبُكِيّاً * (سورة مريم:٥٨)

٦ – اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَآبُّ وَ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَ كَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ * (سورة الحج: ١٨)

٧ – وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمٰنِ قَالُوا وَمَاالرَّحْمٰنُ اَنَسْجُدُ لِمَاتَاْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُوراً * (سورة الفرقان: ٦٠)

٨ – اَلَّا يَسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذِى يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَ مَا تُعْلِنُونَ * (سورة النمل: ٢٥)

٩ – اِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّداً وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَايَسْتَكْبِرُونَ * (سورة السجدة: ١٥)

١٠ – قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰى نِعَاجِهِ وَاِنَّ كَثِيراً مِنَ الْخُلَطَآءِ لَيَبْغِى بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ اِلَّاالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُواالصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَاهُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ اَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعاً وَ اَنَابَ * (سورة ص: ٢٤)

١١ – وَمِنْ آيَاتِهِ الَّيْلُ وَ النَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَاتَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَالِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذِى خَلَقَهُنَّ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ * (سورة فصلت: ٣٧)

١٢ – فَاسْجُدُوا لِلّٰهِ وَاعْبُدُوا * (سورة النجم: ٦٢)

١٣ – وَاِذَا قُرِاَ عَلَيْهِمُ الْقُرْاٰنُ لَا يَسْجُدُونَ * (سورة الانشقاق:٢١)

١٤ – كَلَّا لَاتُطِعْهُ وَ اسْجُدْ وَاقْتَرِبْ * (سورة العلق: ١٩)

- - -

Sekizinci Edep: Okumaya « اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ » diyerek başlamaktır.

İmam-ı Nevevî'nin buyurduğuna göre istiaze (Allah'a sığınma, yalvarma) da seçilen sıfat budur, daha bir çok rivayetler de vardır. İstiazeden sonra Besmele'yi okumakda lâzımdır.

Her sureyi bitirdiğinde : « صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيمُ » der.

İsterse: « وَبَلَّغَ رَسُولُهُ النَّبِىُّ الْكَرِيمُ وَنَحْنُ عَلٰى ذٰلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ » yi katar ki, bu daha güzeldir, okuduğu sureden veya ayetlerden sonra, istediği şekilde dua eder, en güzeli şu şekilde dua etmektir :

« اَللّٰهُمَّ انْفَعْنَا بِهِ وَبَارِكْ لَنَا فِيهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَاسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْحَىَّ الْقَيُّومَ »

"Ey Allahım ! Bizi bu okuduğumuzla faydalandır ve bize bunda bereket ver. Bütün hamdler, âlemlerin Rabbi olan Allah-u Tealâ Hazretlerine mahsustur. Hayy ve Kayyum olan (diri olan ve her şeyi ayakta tutan, idare eden) **Allah'dan mağfiret talebeder** (af ister) **im."** *(Gazalî, İhya:1/285)*

Okuma edeplerinden biri de, tesbih ayetine uğradığında tesbih etmek, tekbir ayetine uğradığında tekbir etmek, dua ve istiğfar ayetine uğradığında istiğfar ve uygun dualar etmek, yalvarma ayetine uğradığında yalvarmak, korkutma ve tehdit ayetine uğradığında da sığınmaktır.

Meselâ; Tesbih yerinde: « سُبْحَانَ اللّٰهِ », tekbir yerinde: « اَللّٰهُ اَكْبَرُ », sığınma yerinde: « اَعُوذُ بِاللّٰهِ », duada: « اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا اَللّٰهُمَّ ارْحَمْنَا اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلَنَا » **"Ey Allah'ım bizi rızıklandır, bize merhamet et, bizi mağfiret eyle."** der. *(Gazalî, İhya:1/285)*

Ukbe İbn-i Amir *(Radıyallahu Anh)* den rivayete göre: « سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى » **"Rabbinin o en büyük adını tesbih et."** *(Âlâ Suresi:1)* ayet-i kerimesi inince, Peygamberimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* secdede: « سُبْحَانَ رَبِّىَ الْاَعْلٰى » denilmesini emir buyurdu. *(Ebu Davud, Salât:146,147, İbn-i Mace, İkamet:20, Darimî, Salât:69, A.B. Hanbel:4/155)*

وَعَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :مَنْ قَرَاَ « وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ » فَانْتَهٰى اِلٰى اٰخِرِهَا فَلْيَقُلْ: « بَلٰى وَاَنَا عَلٰى ذٰلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ » وَمَنْ قَرَاَ « لَاُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ » فَانْتَهٰى اِلٰى اٰخِرِهَا فَلْيَقُلْ: « بَلٰى » وَمَنْ قَرَاَ « وَالْمُرْسَلَاتِ » فَبَلَغَ « فَبِاَىِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ » فَلْيَقُلْ: « اٰمَنَّا بِاللّٰهِ »

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifte Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim "Tîn" suresini okur da, sonuna varırsa:** « بَلٰى وَاَنَا عَلٰى ذٰلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ » **"Hayır,** (Ya Rabbi! Sen hükmedicilerin en ziyade hükmedicisi olmaz mısın? Elbette ki öylesin) **ben de buna şahitlerdenim." mealindeki bu duayı okusun. Her kim "Kıyame" suresini okuyup sonuna varırsa:** « بَلٰى » **"Hayır,"** (Ya Rabbi ! Sen ölüleri diriltmeye kadir olmaz mısın? Elbetteki kadirsin) **desin. Herkim, "Mürselât" suresini okuyup sonuna varırsa:** « اٰمَنَّا بِاللّٰهِ » **"Biz Allah'a iman ettik." desin.** *(Ebu Davud, Salât:150, Tirmizî,Tef.Kuran:84)*

Kuranın hatmi ve sonundaki tekbirler hakkında malûmat « اِنْ شَاءَ اللّٰهُ » yerinde gelecektir.

<u>Dokuzuncu Edep:</u> Gizli ve açık okumanın hükümleri hakkındadır.

Şüphe yok ki, kişi namazda kendine duyuracak kadar sesli okumalıdır,

zira kıraat, (okumak) sesi harflerle kesmekten ve kelimeleri birbirine eklemekten ibarettir. O hâlde mutlaka ses lâzımdır. Sesin en azı ise, kendisine duyuracak kadardır. Eğer kendisine duyuramazsa, namaz sahih (doğru) olmaz. Başkasına duyurtacak şekilde açık okumak ise, bir bakımdan mahbup (sevilmiş), bir bakımdan mekruh (çirkin görülmüş) tür.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den rivayet edilen şu hadis-i şerif gizliliğin müstehap olduğuna delâlet etmektedir.

وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْجَاهِرُ بِالْقُرْاٰنِ كَالْجَاهِرِ بِالصَّدَقَةِ وَالْمُسِرُّ بِهِ كَالْمُسِرِّ بِالصَّدَقَةِ *

Ukbe İbn-i Amir el-Cühenî *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Kuran'ı aşikâre okuyan, sadakayı aşikâre veren gibidir. Kuranı gizli okuyan, sadakayı gizli veren gibidir." buyurdu.**

(Ebu Davud, Tatavvu:25, Tirmizî, Sevabu'l-Kuran:20, Neseî, Kıyamu'l-leyl:24, Zekat:68, Ahmed İbn-i Hanbel:4/151,158,201, Beyhekî, S. Kübra:3/13)

وَعَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): يَفْضُلُ الذِّكْرُ الْخَفِيُّ الَّذِى لَاتَسْمَعُهُ الْحَفَظَةُ عَلٰى الَّذِى تَسْمَعُهُ بِسَبْعِينَ ضِعْفًا *

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* **validemizden rivayet edildiğine göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Hafaza** (insanın üzerinde bekçi olan) **meleklerin dahi duymadığı zikir, meleklerin duyduğu zikirden yetmiş kat üstündür." buyurdu.** *(Alaüddin el-Muttekî, Kenzü'l-Ummal : 1/447 No:1929)*

وَعَنْ سَعِيدِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): خَيْرُ الذِّكْرِ الْخَفِيُّ وَخَيْرُ الرِّزْقِ مَا يَكْفِى *

Said İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Zikrin en hayırlısı gizli olanı, rızkın en hayırlısı ise yetenidir." buyurdu.** *(Ahmed İbn-i Hanbel: 1/172,180,187)*

عَنْ اَبِى سَعِيدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلَاِنَّ كُلَّكُمْ مُنَاجٍ رَبَّهُ فَلَا يُؤْذِيَنَّ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَلَا يَرْفَعْ بَعْضُكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِى الْقِرَاَئَةِ *

Ebu Saidi'l-Hudrî *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Agâh olun** (Haberdar olun, uyanın) **ki ! Sizin hepiniz Rabbinize münacat edici** (yalvarıcı) **sınız. O hâlde bazınız bazınıza sakın eziyet etmesin, ve okurken bazınız bazınıza karşı sesini yükseltmesin." buyurdu.** *(Ebu Davud, Tatavv'u :25, A. b. Hanbel:3/94, Hakim, el-Müstedrek:1/331, Beyhekî, S. Kübra:3/11)*

Tâbiin (Sahabe-i Kiramdan sonra gelenler) in meşhurlarından Said İbn-i Müseyyeb bir gece Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in mescidinde, Emevîlerin meşhur halifesi olan Ömer İbn-i Abdü'l-Aziz Hazretlerinin namazda yüksek

sesle okuduğunu duydu. Ömer İbn-i Abdü'l-Aziz çok güzel sesliydi. Said Hazretleri kölesine dedi ki: **"Git şu namaz kılana sesini kısmasını emret !"** Kölesi de: **"Mescit yalnız bizim değil, adamın da onda nasibi var."** dedi. Bunun üzerine Said Hazretleri sesini yükselterek: **"Ey namaz kılan! Eğer namazınla Allah'ı murat** (arzu) **ediyorsan sesini kıs, eğer insanları murat ediyorsan onlar senden,** (Allah tarafından gelen azapdan) **bir şey defedemezler."** dedi. Bunun üzerine Ömer İbn-i Abdü'l-Aziz sükût edip namazını kısaltarak selâm verdi ve ayakkabılarını alarak camiden çıktı gitti. O zaman kendileri Medine'nin emir'i bulunuyordu. *(Gazalî, İhya:1/285)*

Sesli okumanın da müstehap olduğuna Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den rivayet edilen şu hadis-i şerifler delâlet etmektedir.

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اذَا قَامَ اَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ يُصَلِّى فَلْيَجْهَرْ بِالْقِرآئَةِ فَانَّ الْمَلاَئِكَةَ وَعُمَّارَالدَّارِ يَسْتَمِعُونَ قِرآئَتَهُ وَ يُصَلُّونَ بِصَلاَتِهِ *

Muaz İbn-i Cebel *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sizin biriniz gece kalkıp kılacağında kıraati** (okumayı) **aşikâre yapsın, çünkü melekler ve evin diğer sakinleri** (cinler) **onun kıraetine** (okumasına) **kulak verirler ve ona uyar namaz kılarlar."** *(Gazalî, İhya:1/286)*

Bu hadis-i şerifi Üstadımız da *(Kuddise Sırruhu)* Kuran'ı Keriminin kenarına yazmışlardı. Biz onu, Kuran-ı Kerimin faziletlerini beyan eden hadis-i şerifler içinde de zikretmiştik. *(Bak. Sayfa:40)*

Ebu Katade *(Radıyallahu Anh)* den rivayete göre, bir kere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Ebu Bekri's-Sıddik *(Radıyallahu Anh)* ın yanına uğradı. O, namazda gizli okuyordu, Ona bunun sırrını sordu, Hazreti Ebu Bekir *(Radıyallahu Anh)* : **"Kendisine münacat ettiğim** (yalvardığım) **zat beni duyuyor,"** yani bana çok yakındır. dedi. Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* e uğradı o,açık okuyordu. Ona da bunun sırrından sorunca.**"Uyuyanları uyandırıyorum, şeytanı kovuyorum."** dedi. Oradan Bilal-ı Habeşi *(Radıyallahu Anh)* nin yanına geldi O da, o sureden bir ayet, bu sureden bir ayet, hepsini birbirine karıştırıyordu. Ona da bunun sırrından sorunca. **"Temizi temizle karıştırıyorum."**dedi. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: « كُلُّكُمْ قَدْ اَصَابَ » **"Gerçekten hepiniz isabet etti** (doğruyu bul-du) **nuz."** buyurdu. *(Ebu Davud, Tatavvu:25, Ahmed İbn-i Hanbel:1/109, Beyhekî, S.Kübra:3/11)*

Bu muhtelif (değişik) hadis-i şeriflerin arasını bulmak için şöyle buyurulmuştur: Gizlemek, riya ve yapmacıktan daha uzaktır. Riya (gösteriş) ten korkan için bu daha efdal (üstün) dür. Eğer riyadan korkmuyorsa ve başkasının namazına mani olmuyorsa aşikâre okuması daha efdaldir. Zira aşikâre okumak okuyanın kalbini uyandırır, fikrini toplar, kulağını kendisine çevirir, uykuyu kovar tenbelliği azaltır, başka uyuyanları uyandırır. İşte bu niyetlerden birinin

olduğu yerde sesli okumak efdaldir. Bu niyetlerin hepsi toplanırsa ecir kat kat olur. Niyetlerin çokluğuyla ebrar (iyi kullar) ın ameli daha temiz ve pak olur. Bir işte on niyet varsa o işte on sevap olur. Zira Kuran'ı Mushafa bakarak okumak, ezbere okumaktan üstün görülmüştür. Çünkü onda gözün bakması, mushafı iyice incelemek, taşımak işleri ilâve olmuştur ve bu sebeple ecir artmıştır.

وَعَنْ اَوْسِ بْنِ اَوْسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): قِرَآئَةُ الرَّجُلِ الْقُرْاٰنَ فِى غَيْرِ الْمُصْحَفِ اَلْفُ دَرَجَةٍ وَقِرَآئَتُهُ فِى الْمُصْحَفِ تُضَاعَفُ عَلٰى ذٰلِكَ اِلٰى اَلْفَىْ دَرَجَةٍ *

Evs İbn-i Evs *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre,Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurmuştur: "Bir kişinin Kuranı bakmayarak okuması bin derecedir, bakarak okuması ise bunun üzerine iki bin dereceye kadar artırılır."** *(Suyutî, El-Fethu'l-Kebir 2/299)*

Diğer bir hadis-i şerifte de Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur: فَضْلُ قِرَآئَةِ الْقُرْاٰنِ نَظَرًا عَلٰى مَنْ يَقْرَؤُهُ ظَاهِرًا كَفَضْلِ الْفَرِيضَةِ عَلَى النَّافِلَةِ

"Kuranı bakarak okumanın, ezbere okumaya karşı üstünlüğü, farzın nafileye üstünlüğü gibidir." *(Suyutî, El Fethu'l-Kebir : 2/269)*

Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)* çok okuduğundan iki mushaf yıpratmış (eskitmiş) tir. Sahabeden *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmain)* çokları mushafa bakarak okurlardı ve Kuran'a bakmadan bir gün geçirmeyi istemezlerdi.

Mısır'ın fukahası(fıkıh alimleri)nden bazısı sehervakti İmam-ı Şafiî'nin yanına girdiler, önünde mushaf açık duruyordu,İmam-ı Şafiî *(Rahimehullah)* onlara dediki: Fıkıh ilmiyle uğraşmak, sizi Kurandan geri bıraktı. Ben yatsıyı kılıyorum ve mushafı önüme koyuyorum sabah oluncaya kadar onu kapatmıyorum. *(Gazalî, İhya:1/286)*

<u>Onuncu Edep:</u> Kıraati güzelleştirmek ve nazmı bozmayacak şekilde kıraati süslemek.

İşte bu da sünnetlerdendir. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*buyurdu ki: « زَيِّنُوا الْقُرْاٰنَ بِاَصْوَاتِكُمْ » **"Kuran'ı seslerinizle süsleyin."** *(Bak. Sh:34)*

Bu hadis-i şerifte, Kuran'ı yavaş okumaya, i'rabına (harekelerine) riayet etmeye, onunla sesi güzelleştirmeye teşvik vardır.Bu hadis-i şerifin manasının kalp kaidesi (tersine manalandırılma) üzerine olduğu da söylenmiştir, yani seslerinizi Kuranla süsleyin, seslerinizi onunla meşgul edin, onu seslerinize şiar (nişan) ve ziynet (süs) edinin demektir. Nitekim Bera İbn-i Azib *(Radıyallahu Anh)* den rivayete göre, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « زَيِّنُوا اَصْوَاتَكُمْ بِالْقُرْاٰنِ » **"Seslerinizi Kuran'la süsleyin."** buyurdu. *(Hakim, El-Müstedrek : 1/571)*

Yine Bera İbn-i Azib *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilen diğer bir hadis-i şerifte Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu :

زَيِّنُوا الْقُرْاٰنَ بِاَصْوَاتِكُمْ فَاِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْاٰنَ حُسْنًا *

"Kuran'ı seslerinizle süsleyin. Çünkü güzel ses, Kuranın güzelliğini artırır." *(Hakim, el-Müstedrek:1/575, Darimî, Fezailü'l-Kuran:34)*

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* dan rivayete göre Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

مَاأذِنَ اللّٰهُ لِشَیْءٍ اَذنَهُ لِلنَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَتَغَـنّٰى بِالْقُـرْاٰنِ *

"Allah (-u Tealâ Hazretleri),**Kuranı teganni etmekte** (makamla okumakta) **olan bir Peygamberi dinlediği gibi hiç bir şeyi dinlemez."**

(Buharî, Tevhid:32-52, F.Kuran:19, Müslim, Müsafirin:232-234, Ebu Davud, Vitir:20, Tirmizî, S. Kuran:17, Nesei, İftitah:83, Darimî, Salât:171, A. b. Hanbel: 2/271-285-450, Beyhekî, S. Kübra:3/12)

Buradaki dinlemekten maksat, razı olmak ve kabul etmektir.Yoksa Rabbimiz bizim gibi dinlemekten münezzeh (uzak ve pak) tır.

Ebu Hureyre*(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilen diğer bir hadis-i şerifte Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*şöyle buyurdu :

لَیْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ یَتَغَـنَّ بِالْقُـرْاٰنِ *

"Kuranı teganni (name) **ile okumayan** (Kuran okurken tecvid ve talim kaidelerine riayet şartıyla sesini güzelleştirmeyen) **bizden değildir."***(Buharî, Tevhid: 44, Ebu Davud,Vitir:20, Darimî ,Salat:171, Fezailü'l-Kuran:34, A. b. Hanbel:1/172,175,179)*

Gerçi bu hadis-i şerife dört türlü mana verilmişse de,burada en münasip mana budur. Ve bu, lügat ehli katında da en yakın manadır.

Bir gece Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Aişe *(Radıyallahu Anha)* anamızı bekliyordu, o, gelmekte gecikince Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Seni ne hapsetti ?** (Erken gelmekten ne menetti ?)" dedi. O'da: **"Ya Resulellah ! Mescitte bir adam var ki, ondan daha güzel okuyan bir kimse görmedim."** dedi. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*mescide gitti bir de (baktı ki) O, Ebu Huzeyfenin kölesi Salim'dir Sonra şöyle buyurdu :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّـذِى جَعَلَ فِى اُمَّتِى مِثْلَكَ *

"Benim ümmetimde senin gibi birini yaratan Allah'a hamd-ü senalar olsun."

(Ahmed İbn-i Hanbel:6/165, İbn-i Mace, Salât:176)

Heysem-i Kârî Hazretleri, rüyasında Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* i gördü, kendileri şöyle anlatıyor: Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bana : « اَنْتَ الْهَيْثَمُ ؟ الَّـذِى تُزَيِّنُ الْقُـرْاٰنَ بِصَوْتِكَ » **"Kuranı sesiyle süsleyen Heysem sen misin ?"** buyurdu. Ben de: **"Evet "** dedim. O da: « جَزَاكَ اللّٰهُ خَيْراً » **"Allah seni hayırla mükâfatlandırsın."** diye dua etti. *(Gazalî, İhya:1/280)*

عَنِ الْبَرَاءِ (رضى الله عنه) قَالَ:سَمِعْتُ النَّبِیَّ (صلى الله عليه وسلم) یَقْرَأُ وَالتِّینِ وَالزَّیْتُونِ فِى الْعِشَاءِ مَاسَمِعْتُ اَحَداً اَحْسَنَ صَوْتاً مِنْهُ اَوْ قِرَائَةً *

Berâ *(Radıyallahu Anh)* **dan şöyle rivayet edilmiştir: "Ben Resulullah** *(Sallalla-*

hu Aleyhi ve Sellem) **in yatsı namazında Tîn suresini okuduğunu duydum. Ben sesi veya okuyuşu ondan daha güzel olan hiç bir kimseyi dinlemedim."**

(Buharî, Ezan:101, Müslim, Salât:177)

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): مَا بَعَثَ اللّٰهُ نَبِيًّا الأَحسَنَ الْوَجْهِ حَسَنَ الصَّوْتِ وكَانَ نَبِيُّكُمْ اَحْسَنَهُمْ وَجْهًا وَاَحْسَنَهُمْ صَوْتًا *

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Allah-u Tealâ her gönderdiği Peygamberi mutlaka güzel yüzlü ve güzel sesli olarak göndermiştir. Sizin Peygamberiniz ise, onların en güzel yüzlüsü ve en güzel seslisidir."** *(Muhammed es-Sıddîkî, Delilü'l-Falihin:3/500)*

وَعَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): لِكُلِّ شَيْءٍ حِلْيَةٌ وَحِلْيَةُ الْقُرْاٰنِ الصَّوْتُ الْحَسَنُ *

Yine Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Her şeyin bir ziyneti (süsü) vardır. Kuran'ın ziyneti de güzel sestir." buyurdu.** *(El-Heysemî, Mecmeu'z-Zevaid:7/171)*

Haberde gelmiştir ki, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ashabı bir yerde toplaştıkları vakit, içlerinden birine, bir sure okumasını teklif ederlerdi. Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* , Ebu Musa'l-Eşarî *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerine: **"Bize Rabbimizi hatırlat."** derdi. O da, onun huzurunda okurdu, taki namaz vakti ortalaşırdı (iki vaktin tam ortasına gelirdi). Hazreti Ömer'e: **"Ya Emir'el-mümimin! namaz, namaz"** diye seslenilirdi. O da: « اَوَلَسْنَا فِى الصَّلَاةِ » **"Biz namaz da değil miyiz ?"** buyururlardı.Ve bu sözüyle «وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ» **"Elbette Allah'ı zikretmek her şeyden büyüktür."** *(Ankebût Suresi:45 den)* ayeti celilesine işaret ederdi. *(Gazalî, İhya:1/287)*

وَعَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): مَنِ اسْتَمَعَ اِلٰى اٰيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ كُتِبَ لَهُ حَسَنَةٌ مُضَاعَفَةٌ وَمَنْ تَلَاهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim Kuran'dan bir ayet dinlerse, ona kat kat hasene** (sevap) **yazılır. Her kim de onu** (Kuran'dan bir ayeti) **okursa kıyamet gününde o** (ayet), **onun için büyük bir nur olur."** *(Ahmed İbn-i Hanbel:2/341)*

- - - - - - - - - - - -

KURAN-I KERİM'İ GAFİL OLARAK OKUMANIN ZEMMİ (Kötülenmesi) **HAKKINDAKİ RİVAYETLER**

قَالَ اَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رضى الله تعالى عنه): رُبَّ تَالٍ لِلْقُرْاٰنِ وَالْقُرْاٰنُ يَلْعَنُهُ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **buyurdu: "Nice Kuran okuyanlar vardır ki, Kuran onlara lânet eder. "** *(Gazalî, İhya:1/281)*

Bunu selefi salihin (geçmiş büyükler) in şu sözleri izah etmektedir :

وَقَالَ بَعْضُ السَّلَفِ: اِنَّ الْعَبْدَ لَيَفْتَتِحُ سُورَةً فَتُصَلِّى عَلَيْهِ الْمَلاَئِكَةُ حَتّٰى يَفْرُغَ مِنْهَا، وَاِنَّ الْعَبْدَ لَيَفْتَتِحُ سُورَةً فَتَلْعَنُهُ حَتّٰى يَفْرُغَ مِنْهَا، فَقِيلَ لَهُ وَكَيْفَ ذٰلِكَ؟ قَالَ: اِذَا اَحَلَّ حَلاَلَهَا وَحَرَّمَ حَرَامَهَا صَلَّتْ عَلَيْهِ وَاِلاَّ لَعَنَتْهُ *

"Selef (geçmiş büyükler) **den bazısı buyurdular ki: Bir kul Kuran'dan bir sure açar** (okumaya başlar), **o sureyi bitirinceye kadar, melekler kendisine dua eder. Bir kul da bir sureye başlar bitirinceye kadar, melekler kendisine lânet eder. Bunun üzerine o zata: "Bu nasıl olur ?" diye soruldu. O da cevaben buyurdu ki: Bir sureyi okuyan kişi, o surenin helâlini helâl, haramını da haram kabul ederse, melekler ona dua ederler. Yoksa ona lânet ederler."** *(Gazalî, İhya:1/275)*

Ancak şunu ifade edelim ki, kişi Kuranın manasını anlamasa da, helâlini helâl, haramını haram kabul ederse bu duaya mazhar olur (kavuşur). Fakat arapça bilerek manasını da anlarsa bu daha âlâ (üstün) olur.

وَقَالَ بَعْضُ الْعُلَمَاءِ: اِنَّ الْعَبْدَ لَيَتْلُوا الْقُرْاٰنَ فَيَلْعَنُ نَفْسَهُ وَهُوَلاَيَعْلَمُ، يَقُولُ اَلاَ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِمِينَ وَهُوَ ظَالِمٌ نَفْسَهُ، اَلاَ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ وَهُوَ مِنْهُمْ *

"Ulema'dan bazısı buyurdular ki: Bir kul Kuran okur ve bilmediği hâlde kendine lânet etmiş olur. Şöyle ki; « اَلاَ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِمِينَ » **"Allah'ın lâneti zalimler üzerine olsun!" mealindeki ayeti okur, kendisi de nefsine** (veya başkasına) **zülmettiği için bu lânete girmiş olur.** «اَلاَ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ» **"Allahın lâneti yalancılar üzerine olsun!" mealindeki ayeti okur, hâlbuki kendisi de o yalancılardandır."** *(Gazalî, İhya:1/275)*

« وَقَالَ مَيْسَرَةُ الاَشْجَعِىُّ: اَلْغَرِيبُ هُوَ الْقُرْاٰنُ فِى جَوْفِ الْفَاجِرِ » **Meyseretü'l-Eşceî** *(Rahmetullahi Aleyh)* **buyurdu ki: "**(Esas) **garip, kötü bir kişinin içinde bulunan Kuran'dır.** *(Ga. İhya:1/274)*

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه و سلم): اَلزَّبَانِيَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَسْرَعُ اِلٰى فَسَقَةِ حَمَلَةِ الْقُرْاٰنِ مِنْهَا اِلٰى عَبَدَةِ الاَوْثَانِ وَالنِّيرَانِ فَيَقُولُونَ: لَيْسَ مَنْ عَلِمَ كَمَنْ لاَيَعْلَمُ

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdular ki: "Zebaniler puta ve ateşe tapanlardan çok, Kuran'ı yüklenmiş olan** (hafız ve hoca) **ların fasıklarına koşarlar ve** (onlara azabederek)**: Bilen, bilmeyen gibi olmaz." derler.** *(Deylemî, el-Firdevs2/302 No:3376)*

وَقَالَ بَعْضُ الْعُلَمَاءِ: اِذَا قَرَاَ ابْنُ اٰدَمَ الْقُرْاٰنَ ثُمَّ خَلَطَ ثُمَّ عَادَ فَقَرَاَ قِيلَ لَهُ مَالَكَ وَلِكَلاَمِى *

"Ulema'dan bazısı buyurdular ki: Âdemoğlu Kuran okurken başka sözler karıştırır sonra, tekrar döner okursa, ona (Allah-u Tealâ tarafından)**: Senin, benim kelâmımla ne işin var ?" denilir.** *(Gazalî, İhya:1/274)*

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :اِنَّ اَكْثَرَ مُنَافِقِى هٰذِهِ الْاُمَّةِ لَقُرَّاؤُهَا*

Ukbe İbn-i Âmir *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu ki: "Şüphesiz bu ümmetin münafıklarının ekserisi, elbette kurrası** (Kuran okuyucuları) **dır."** *(Ahmed İbn-i Hanbel:4/155,151, 2/175)*

Yani Kuran ilminde mahir (ehliyetli) olan kişilerdir. Ancak bu münafıklığın manası hakkında ulema ihtilâf etmiştir. Bazıları riyakârlık manası vermişler,bazıları da, inanç münafıklığı olmayıp, amel münafıklığıdır demişlerdir.

Kutü'l-Kulûb isimli büyük eserin sahibi İmam-ı Mekkî *(Kuddise Sırruhu)*: Bu, şirk ve inkâr münafıklığı olmayıp ancak masiva (Mevlâ'dan başkaları) yla olma ve Mevlâ'dan gayrine (başkasına) iltifat etme(yönelme) münafıklığıdır. buyurmuştur. *(İhya şerhi İthaf:4/469)*

عَنْ اَبِى سَعِيدٍ (رضى الله عنه) قَالَ (صلى الله عليه وسلم): اِقْرَأِ الْقُرْاٰنَ مَانَهَاكَ فَاِذَالَمْ يَنْهَكَ فَلَسْتَ تَقْرَأُهُ *

Ebu Said *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu ki: "Kuran'ı, seni günahlardan menettiği** (ve sana ibadeti emrettiği) **müddetçe oku! Yoksa sen Kuran okuyucu değilsin."** Yani, Kuran'a uymaktan yüz çevirdiğin için onun bereket ve faydalarına nail olamazsın, binaenaleyh o, senin aleyhine bir hüccet (delil)ve düşman olur. *(Deylemî, el-Firdevs:1/433 No:1765)*

عَنْ صُهَيْبٍ (رضى الله عنه) قَالَ (صلى الله عليه و سلم) : مَا اٰمَنَ بِالْقُرْاٰنِ مَنِ اسْتَحَلَّ مَحَارِمَهُ *

Suheyb *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Kuran'ın haramlarını helâl gören kişi, ona inanmamıştır." buyurdu.** *(Tirmizî, Sevabu'l-Kuran:20)*

وَقَدْ وَرَدَ فِى التَّوْرٰيةِ: يَاعَبْدِى اَمَاتَسْتَحْيِى مِنِّى يَاْتِيكَ كِتَابٌ مِنْ بَعْضِ اِخْوَانِكَ وَاَنْتَ فِى الطَّرِيقِ تَمْشِى فَتَعْدِلُ عَنِ الطَّرِيقِ وَتَقْعُدُ لِاَجْلِهِ وَتَقْرَاُهُ وَتَتَدَبَّرُهُ حَرْفًا حَرْفًا حَتّٰى لَايَفُوتَكَ شَىْءٌ مِنْهُ، وَهٰذَا كِتَابِى اَنْزَلْتُهُ اِلَيْكَ اُنْظُرْ كَمْ وَصَّلْتُ لَكَ فِيهِ مِنَ الْقَوْلِ، وَكَمْ كَرَّرْتُ عَلَيْكَ فِيهِ لِتَتَاَمَّلَ طُولَهُ وَعَرْضَهُ ثُمَّ اَنْتَ مُعْرِضٌ عَنْهُ، اَفَكُنْتُ اَهْوَنَ عَلَيْكَ مِنْ بَعْضِ اِخْوَانِكَ يَاعَبْدِى، يَقْعُدُ اِلَيْكَ بَعْضُ اِخْوَانِكَ فَتُقْبِلُ عَلَيْهِ بِكُلِّ وَجْهِكَ وَتُصْغِى اِلٰى حَدِيثِهِ بِكُلِّ قَلْبِكَ فَاِنْ تَكَلَّمَ مُتَكَلِّمٌ اَوْ شَغَلَكَ شَاغِلٌ عَنْ حَدِيثِهِ اَوْمَاْتَ اِلَيْهِ اَنْ كُفَّ وَهَا اَنَا ذَامُقْبِلٌ عَلَيْكَ وَمُحَدِّثٌ لَكَ وَاَنْتَ مُعْرِضٌ بِقَلْبِكَ عَنِّى اَفَجَعَلْتَنِى اَهْوَنَ عِنْدَكَ مِنْ بَعْضِ اِخْوَانِكَ*

"Tevrat kitabında şöyle varit olmuş (zikrolunmuş)**tur: "Ey Kulum ! Benden utanmıyor musun? Sen yolda yürürken sana bazı arkadaşlarından bir mektup geliyor da, yoldan kenara çekilip o mektubu okuyayım diye oturuyorsun ve okuyorsun. O mektuptan bir şey kaçırmıyayım diye, onu harf harf düşünüyorsun. İşte bu benim kitabımdır, bunu sana indirdim, bak ki, onda senin için ne**

kadar sözleri peş peşe getirdim ve o kitabımı enine boyuna iyice düşünesin diye nice meseleleri sana tekrar tekrar beyan ettim sonra da, sen ondan yüz çevirdin. O hâlde ben senin nazarında bazı arkadaşlarından daha mı düşük oldum? "Ey kulum! Sana bazı arkadaşların gelir, yanına oturur, sen ona bütün yüzünle dönersin ve onun sözlerine bütün kalbinle kulak verirsin. (orada) **bir başkası konuşsa veya seni onun sözlerinden meşgul etmeye kalkışsa, ona sus diye işaret edersin. Uyan! Ben sana yöneliciyim ve seninle konuşucuyum, sen ise kalbinle benden yüz çeviricisin. Sen beni bazı arkadaşlarından daha mı aşağı tuttun?"**

(Gazalî, İhya:1/275)

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) : عَنِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه و سلم) قَالَ: ...عُرِضَتْ عَلَىَّ ذُنُوبُ اُمَّتِى فَلَمْ اَرَ ذَنْبًا اَعْظَمَ مِنْ سُورَةٍ مِنَ الْقُرْاٰنِ اَوْ اٰيَةٍ اُوتِيهَا رَجُلٌ ثُمَّ نَسِيَهَا *

Hazreti Enes *(RadıyallahuAnh)***den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Ümmetimin günahları bana arzedildi** (gösterildi)**. Bir kişinin bir sureyi veya ayeti ezberleyip de, sonra unutmasından daha büyük bir günah görmedim."** *(Ebu Davud,Salât:16, Tirmizî, Sevabu'l-Kuran :19)*

BİLGİSİZ OLARAK KENDİ GÖRÜŞÜYLE KURAN'IN TEFSİRİ HUSUNDA SÖZ SÖYLEYENLERİN HAKKINDA VARİT OLAN HADİS-İ ŞERİFLER

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ قَالَ فِى الْقُرْاٰنِ بِرَاْيِهِ فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayete göre Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim Kuran hakkında kendi görüşüne dayanarak bir şey derse** (bir karar verirse)**, cehennemde yerini hazırlasın."***(Tirmizî, Tefsir:1)*

عَنْ جُنْدَبَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ قَالَ فِى الْقُرْاٰنِ بِرَاْيِهِ فَاَصَابَ فَقَدْ اَخْطَأَ *

Cündüb İbn-i Abdullah *(Radıyallahu Anh)***dan rivayet olunmuştur ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim Kuran hakkında kendi görüşüyle bir şey derse, isabet etse** (doğru dese) **de muhakkak hata etmiştir."**

(Tirmizî, Tefsir::1, Ebu Davud, İlim:5)

Ebu Bekri's-Sıddîk *(Radıyallahu Anh)* a « وَفَاكِهَةً وَاَبًّا » ayeti celilesinin manasından sorulduğunda:

اَىُّ سَمَاءٍ تُظِلُّنِى وَاَىُّ اَرْضٍ تُقِلُّنِى وَاَيْنَ اَذْهَبُ وَكَيْفَ اَصْنَعُ اِذَا قُلْتُ فِى حَرْفٍ مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ بِغَيْرِ مَا اَرَادَ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى

"Ben Allah'ın kitabından bir harf hakkında Allah-u Tebareke ve Teâlâ'nın muradettiğinden başka bir şey söylersem, beni hangi gök gölgelendirir ve hangi yer taşır. Nereye gidebilirim ve nasıl yaparım?" buyurdu.

(Alaüddin el-Mutteki, Kenzu'l-Ummal: 2/327 No:4149)

سُورَةُ فَاتِحَةِ الْكِتَابِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ اَلرَّحْمٰنِ
الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾
اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾
اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾
صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ
الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّٓالِّينَ ﴿٧﴾

مَكِّيَّةٌ وَهِيَ سَبْعُ اٰيَاتٍ

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيــمِ

سُورَةُ الْفَاتِحَةِ مَكِّـيَّةٌ وَهِيَ سَبْعُ اٰيَاتٍ

FATİHA SURESİ

Mekke'de nazil olmuş (inmiş) tir. 7 ayettir.

Sure ve ayetlerin inişlerinin Mekke veya Medine'ye nisbet edilmesi hakkında Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri Kuranı Keriminin kenarına, **"fayda"** (buna dikkat edilsin büyük fayda vardır). olarak şunu yazmıştır. Hicretten önce inenler: Mekke'nin dışında da inmiş olsalar **"Mekkî"** (Mekke'de inmiş) ismini alırlar. Hicretten sonra inenler ise: Medine'nin dışında da inseler **"Medenî"** (Medine'de inmiş) ismine sahip olurlar.

(Ayrıca bak. Zerkeşî, el-Burhan:1/187)

Fatihayı Şerifenin, Medine'de nazil olduğu (indiği) de söylenmiştir. Esah (en doğru) olan hem Mekkî, hem Medenî oluşudur. Namaz farz edildiğinde Mekke'de nazil olmuş sonra, kıble Kâbe'ye döndürüldüğünde, Medine'de tekrar indirilmiştir.

Hatta bir rivayete göre Fatiha-yı şerife Mekke-i Mükerreme'de inen ilk suredir. Nitekim Ebî Meysere Amr İbn-i Şurahbil *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, Hatice *(Radıyallahu Anha)* validemize şöyle buyurdu :

« اِنِّي اِذَا خَلَوْتُ وَحْدِي سَمِعْتُ نِدَآءً وَقَدْ خَشِيتُ وَاللّٰهِ اَنْ يَكُونَ لِهٰـذَا اَمْرٌ »

"Ben yalnız kaldığım zaman bir ses duyuyorum. Vallahi bunun (tehlikeli) **bir iş olmasından muhakkak korkuyorum ."** buyurdu. Bunun üzerine Hazreti Hatice *(Radıyallahu Anha)* : **"Allah'a sığınırım, Allah sana kötü bir şey yapmaz. Allah'a yemin ederim ki, şüphesiz sen elbette emanete riayet ediyorsun, rahmi vaslediyor** (akrabayı ziyaret ediyor) **sun, ve doğru konuşuyorsun."** dedi.

Sonra, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* yokken, Ebu Bekri's-Sıddik *(Radıyallahu Anh)*,Hatice *(Radıyallahu Anha)*validemizin yanına geldi. Hatice validemiz Efendimizin bu haberini ona anlattı ve: **"Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***i al, Varaka'ya götür."** dedi. Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gelince, Ebu Bekri's-Sıddîk *(Radıyallahu Anh)* onu elinden tutarak: **"Haydi Varaka'ya gidelim."** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Bunu sana kim dedi ?"** buyurdu. O da: **"Hatice bana bazı şeyler anlattı."** dedi. Böylece ikisi birlikte Varakaya giderek durumu anlattılar. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

« اِنِّي اِذَا خَلَوْتُ وَحْدِي سَمِعْتُ نِدَآءً خَلْفِي يَامُحَمَّدُ يَامُحَمَّدُ فَانْطَلِقُ هَارِبًا فِي الْاَرْضِ »

"Ben yalnız kalınca arkamdan Ya Muhammed ! Ya Muhammed ! diye bir ses duyuyorum ve yer yüzünde (sağa sola) **kaçıyorum."** buyurdu. Bunun üzerine Varaka: **"Öyle yapma. Bu ses sana gelince söylenileni iyice duyman için yerinde dur. Sonra gel bana haber ver."** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bir daha yalnız kaldığında o ses yine kendisine gelerek: **"Ya Muhammed ! :** « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » de." dedi. « وَلَاالضَّآلِّينَ » e Kadar okuduktan sonra, "« لَاالٰهَ الاَّ اللّٰهُ » de." dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hemen Varaka'ya gelerek bu hadiseyi anlattı. Bunu duyan Varaka ona :

اَبْشِرْ ثُمَّ اَبْشِرْ فَاَنَا اَشْهَدُ اَنَّكَ الَّذِى بَشَّرَ بِهِ ابْنُ مَرْيَمَ وَاَنَّكَ عَلٰى مِثْلِ نَامُوسِ مُوسٰى وَاَنَّكَ نَبِىٌّ مُرْسَلٌ *

"Sana tekrar tekrar müjde olsun ! Zira ben şahitlik ederim ki, şüphesiz sen, Meryem oğlu (İsa) **nın müjdelediği kişisin ve şüphesiz sen Musa'nın namusu üzeresin** (ona gelen Cibril-i Emin sana da, gelmiştir). **Ve muhakkak sen gönderilmiş bir peygambersin."** dedi. *(Süheyl, er-Ravdu'l-unf:1/274, Kastalanî, Mevahib:1/221)*

Diğer bir rivayette de, Fatiha-yı şerife Kuran'dan en son inen suredir. Nitekim Abdullah İbn-i Cabir *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle dediği rivayet edilmiştir. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bana:

« اَلَاأُخْبِرُكَ يَاعَبْدَ اللّٰهِ بْنَ جَابِرٍ بِاَخِيرِ سُورَةٍ فِى الْقُرْاٰنِ »

"Ey Abdullah İbn-i Cabir !.. Ben sana Kuran'dan en son (inen) **sureyi haber vereyim mi ?"** buyurdu. Kendisi anlatıyor. Ben: **"Tabi buyur ya Resulallah!"** dedim. Bunun üzerine: « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » "(Kurandan en son inen sure) **Elhamdü lillâhi Rabbilâlemin** (suresidir)." buyurdu. *(El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:1/559 N0:2515, el-Heysemî, M.Zevaid:6/310)*

Diğer bir rivayette de Peygamberimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « فِيهَا شِفَآءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ » **"Onda** (Fatiha suresinde) **her derdin devası vardır." buyurdu.** *(El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:1/559 N0:2516)*

Demek oluyor ki, Fatiha-yı şerife Mekke'de Kuran'ın başında, Medine'de de Kuran'ın sonunda inen çok mübarek bir suredir.

Şeyhzade ve Alusî tefsirlerinde zikredildiğine göre: Cumhur'un ittifakı (ulema cemaatının ekserisinin birlik üzere kararı) yla Fatiha-i Şerife yedi ayettir. Ancak Cumhur'un bir kısmı « صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ » cümlesini müstakil (başlıbaşına) bir ayet saymayıp Besmele'yi birinci ayet saymışlardır. İmam-ı Şafiî *(Rahimehullah)* bu görüştedir, biz de elimizdeki Kuran hattına (yazılışına) uyarak Besmele-i Şerife'yi birinci ayet « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » cümlesini ikinci ayet kabul

ettik. « صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ » cümlesini müstakil bir ayet saymadık. Lâkin Cumhur ulemadan bir kısmı, bunun aksi olan görüşe zahip olmuşlar (gitmişler) dir. Şöyle ki: Onlar Besmeleyi birinci ayet kabul etmeyip « صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ » cümlesini müstakil bir ayet kabul ederek, Fatiha suresinin 7 ayet olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Hanefî ashabımız (büyüklerimiz *Rahimehumullah*) da bu görüş üzeredirler.

Tefsirlerde zikredildiğine göre, Fatiha-i Şerife'ye bir çok isimler verilmiştir. Bunların bir kısmını yeri gelmişken burada zikredelim ;

Fatiha-i Şerife'ye **"Ümmü'l-Kuran"** ismi verilir. Zira, Ubade İbn-i Samit *(Radıyallahu Anh)* dan rivayete göre, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَاصَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِاُمِّ الْقُرْاٰنْ*

"Ümmü'l-Kuranı (Kuranın anası, aslı mesabesinde olan Fatiha'yı) **okumayanın namazı yoktur."** buyurdu. *(Müslim, Salât:36,40, Tirmizî,Tefsir:2)*

Ayrıca Fatiha-i Şerife, Kuran-ı Kerimdeki bütün manalara şamil olduğu (bütün manaları içine aldığı) için bu ismi almıştır. Bu yüzden O'na: **"El-Vâfiye"** ve **" El-Kâfiye"** (tam manasıyla bol ve yeterli) isimleri de verilmiştir.

Fatiha-ı Şerife,**"Sure-i Kenz"** (Hazine Suresi) diye de isimlendirilmiştir. Zira:

عَنْ عَلِيٍّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): فَاتِحَةُ الْكِتَابِ اُنْزِلَتْ مِنْ كَنْزٍتَحْتَ الْعَرْشِ

Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* **den nakledilen bir hadis-i şerifte Peygamberimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurmuştur: "Fatihatü'l-Kitap** (Kuran-ı Kerimin başı olan Fatiha suresi) **Arş'ın altındaki bir hazineden indirilmiştir."**

(El-Muttekî, el-Hindî, Kenzu'l-Ummal:1/557 No:2501)

Fatiha-i Şerifeye **"Suretü'ş-Şifa"** (Şifa Suresi)ve **"Şâfiye"** (şifa verici) ismi de verilmiştir. Nitekim Ebu Saidi'l-Hudri *(Radıyallahu Anh)*ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bizi otuz atlıdan müteşekkil (meydana gelen) bir müfreze (küçük askerî birlik) olarak gönderdi, araplardan bir kavmin yanına konduk ve bizi misafir etmelerini istedik. Onlar misafir etmeyi kabul etmediler. Sonra onların efendileri (reisleri) ısırıldı. Yani onu akrep soktu,hemen bize gelerek:**"İçinizde akrep sokmasını okuyup iyi edecek bir kimse var mı?"** dediler. Bende: **"Evet ben varım, ancak otuz koyun almadan bu işi yapmam."** dedim. Onlarda: **"Biz size otuz koyun veririz."** dediler. Ben de ona yedi kere Fatiha okudum hemen iyileşti. Koyunları aldık fakat içimize bir şüphe geldi onun için koyunlara hiç dokunmadan Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e geldik ve hadiseyi aynen kendisine anlattık. Bunun üzerine :

عَنْ اَبِى سَعِيدِ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَوَمَا عَلِمْتَ اَنَّهَا رُقْيَةٌ

اِقْتَسِمُوهَا وَاضْرِبُوالِى مَعَكُمْ سَهْمًا *

"Sen onun (Fatihanın) **bu kadar etkili bir dua olduğunu nasıl bilebildin ? O koyunları bölüşün sizinle beraber bana da bir hisse ayırın."** buyurdu.

(İbn-i Mace,Ticaret:7, Buharî, İcare:16, Fezaili'l-Kuran:9, Tıb:39, Müslim, Selâm:66, Ebu Davud, Büyu':38, Tıb19, Tirmizî, Tıb:20)

Böylece Efendimiz *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* alınan koyunların helâl olduğunu anlatmak için onlara bir lâtife yapmış oldu.

Ebu Süleyman *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ashabı bir muharebelerinde saralı bir adama rastladılar, içlerinden biri onun kulağına Fatiha-yı şerife okur okumaz adam hemen iyileşti. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

« فَاتِحَةُ الْكِتَابِ شِفَآءٌ مِنْ كُلِّ دَآءٍ » **"Fatiha her derde devadır."** buyurdu.

(El-Mütteki, Kenzu'l-Ummal:1/557 No:2500)

Haris İbn-i Salt Et-Temîmî *(Radıyallahu Anh)* amcasının şöyle anlattığını rivayet etti: Bir kere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e uğradım. Yanından ayrıldıktan sonra bir kavme rastladım, aralarında zincirle bağlı zırdeli bir adam vardı. Onun yakınları bana: **"Yanında şu deliyi tedavi edecek bir ilâcın var mı ? Zira sizin sahibiniz** (peygamberiniz) **muhakkak bir hayır getirmiştir."** dediler. Bende o hastaya üç gün Fatiha okudum, sabah akşam olmak üzere her gün iki kere okuyordum (okurken biriken) tükürüğümü yutmayıp topluyor üfleyerek ona saçıyordum. Hasta iyileşince bana yüz koyun verdiler, bende hemen Efendimize dönerek bu meseleyi anlattım. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « كُلْ فَلَعَمْرِى لَمَنْ اَكَلَ بِرُقْيَةِ بَاطِلٍ لَقَدْ اَكَلْتَ بِرُقْيَةِ حَقٍّ »

"(Aldığın koyunları) **Ye ! Yemin ederim ki, yanlış şeyler okuyup karşılığında aldıklarını yiyenler var. Sen ise, doğru okuyup yedin."**buyurdu.

(Ebu Davud, Büyu':38, 3/266, No:3420, Tıb:39, Ahmed İbn-i Hanbel:5/211)

عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): فِى فَاتِحَةِ الْكِتَابِ شَفَآءٌ مِنْ كُلِّ دَآءٍ *

Abdü'l-Melik İbn-i Umeyr *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Fatihatü'l-Kitapta, her derde şifa vardır."** buyurmuştur.

(Darimî, Fezailü'l-Kuran:12)

Ve her namazda tekrar edildiğinden,**"Suretü'l-Mesanî"** (tekrarlanan sure) ve **"Suretü's- Salât"** (namaz suresi) diye de isimlendirilmiştir.

عَنْ اَبِى سَعِيد بْنِ الْمُعَلّٰى (رضى الله عنه) قَالَ: كُنْتُ اُصَلِّى فَدَعَانِى النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم) فَلَمْ اُجِبْهُ قُلْتُ: يَارَسُولَ اللّٰهِ اِنِّى كُنْتُ اُصَلِّى قَالَ: اَلَمْ يَقُلِ اللّٰهُ « اِسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ اِذَا

دعَاكُمْ » ثُـمَّ قَالَ: الاَاُعَـلِّمُكَ اَعْظَمَ سُورَةٍ فِى الْقُرْاٰنِ قَبْـلَ اَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِـدِ ، فَاَخَذَ بِـيَدِى فَلَمَّا اَرَدْنَا اَنْ نَخْرُجَ قُلْـتُ: يَارَسُولَ اللّٰهِ اِنَّكَ قُلْتَ الاَاُعَلِّمُكَ اَعْظَمَ سُورَةٍ مِنَ الْقُرْاٰنِ قَالَ: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ هِىَ السَّبْعُ الْمَثَانِى وَالْقُرْاٰنُ الْعَظِيمُ الَّذِى اُوتِيتُهُ *

"Ebu Said İbni'l-Muallâ *(Radıyallahu Anh)* **Hazretlerinin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Ben bir kere namaz kılıyordum, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **beni çağırdı, namazda olduğum için hemen icabet edemedim,** (gidemedim namazdan sonra huzuruna vardım ve): **"Ya Resulallah ben namaz kılıyordum** (onun için geciktim)." **dedim. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu ki: Allah-u Tealâ:** « اسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ اِذَا دَعَاكُمْ » **"Allah'a icabet edin ve Resulü sizi çağırdığında ona da icabet edin** (koşun)." **buyurmadı mı?** dedi.*(Enfal Suresi:24)* (Bununla hemen namazı bozup gelmeliydin demek istedi). **Sonra: "Dikkat et ! Sana mescitten çıkmadan Kurandaki en büyük sureyi öğreteceğim." dedi. Ve elimden tuttu, mescitten çıkarken ben: Ya Resulallah bana; "dikkat et ! Sana Kurandaki en büyük sureyi öğreteceğim, buyurmuştunuz." dedim. O zaman:** « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » yani Fatiha suresi varya, işte o: **Seb'u'l-Mesanî** (namazın her rekâtında tekrar edilen yedi ayet) **tir. Ve bana verilen büyük Kuran** (eşsiz bir sure) **dir, buyurdu."**

(Buharî,Fezailu'l-Kuran:9,Tefsir,Sure:1,15,Ebudavud,Vitir:15,Tirmizî,Sevabu'lKuran:1,Neseî,İftitah:26, İbn-i Mace,Edep:52,Darimî,Salâtø172,Fezailu'l-Kuran:12,İ.Malik,Muvatta',Nida:37, A. b. Hanbel:4/114)

Bu sure hamde şamil olduğundan (hamdi içine aldığından): **"Suretü'l-Hamd"** (Hamd Suresi) Kuranın esası (temeli) olduğundan: **"Esas"** (temel) diye de adlandırılmıştır. Nitekim İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* :

« اِذَا اعْـتَلَلْتَ اَوِ اشْتَكَيْتَ فَعَلَيْـكَ بِالْاَسَاسِ »

"Hasta olduğun veya (bir yerinden) **şikayetlendiğin zaman Esas** (Kuranın temeli olan Fatiha'y) **a sarıl."** buyurmuştur. *(Tefsir-i Kurtubî, 1/113)*

عَنْ اَبِى اُمَامَـةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه و سلم) : اَرْبَعٌ اُنْزِلَتْ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ اُمُّ الْكِتَابِ وَاٰيَـةُ الْكُرْسِيِّ وَخَوَاتِمُ سُورَةِ الْبَقَـرَةِ وَالْكَوْثَرُ *

Ebu Umame *(Radıyallahu Anh)***den rivayet edildi ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Dört şey Arşu'r-Rahman** (Allah-u Tealâ'nın bütün kâinatı kaplayan tahtın) **ın altındaki hazineden indirilmiştir. Bunlarda Fatiha-i şerife, Ayetü'l-Kürsi, Sure-i Bakara'nın sonu** « آمَنَ الرَّسُولُ . » **ve Kevser suresidir.**

(El-Mutteki, Kenzu'l-Ummal:1/558, No:2504)

عَنْ اَبِى الدَّرْدَاءِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه و سلم) : فَاتِحَةُ الْقُرْاٰنِ تُجْزِى مَالاَيُجْزِى

شَىْءٌ مِنَ الْقُرْاٰنِ ، وَلَوْ اَنَّ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ جُعِلَتْ فِى كِفَّةِ الْمِيزَانِ وَجُعِلَ الْقُرْاٰنُ فِى الْكِفَّةِ الْاُخْرٰى فَضُلَتْ فَاتِحَةُ الْكِتَابِ عَلَى الْقُرْاٰنِ سَبْعَ مَرَّاتٍ *

Ebu'd-Derda *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***şöyle buyurdu:"Fatiha-i Şerife, Kuran'dan hiç bir şeyin kifayet edemiyeceği şeylere kâfi gelir**(hiçbir surenin göremiyeceği işi görür).**Ve eğer Fatiha terazinin bir gözüne konsa, bütün Kuran da öbür göze konsa, elbetteki Fatiha-i Şerife bütün Kurana yedi kere üstün gelir."** *(Ebu Nuaym, Deylemî, el-Firdevs:3/144 No:4386)*

وَعَنِ الْحَسَنِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه و سلم): مَنْ قَرَاَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ فَكَاَنَّمَا قَرَاَ التَّوْرٰيةَ وَ الْاِنْجِيلَ وَالزَّبُورَ وَالْفُرْقَانَ *

Hasan *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim Fatiha-i Şerifeyi okursa sanki Tevratı, İncili, Zeburu ve Kuran'ı okumuş gibidir."** *(Ebu Ubeyd, Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/16)*

İmam-ı Mücahid *(Rahimehullah)* ın şöyle buyurduğu rivayet edildi :

رَنَّ اِبْلِيسُ اَرْبَعًا حِينَ لُعِنَ وَحِينَ اُهْبِطَ اِلَى الْاَرْضِ وَحِينَ بُعِثَ النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم) وَحِينَ اُنْزِلَتْ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ *

"İblis dört kere bağırdı (ızdırabından feryad etti): **1- Lânetlendiğinde, 2- Yer yüzüne indirildiğinde, 3- Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **gönderildiğinde, 4- Fatiha-i Şerife indirildiğinde."** *(Ebu Nuaym, Hilye:3/297)*

Atâ *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

اِذَا اَرَدْتَ حَاجَةً فَاقْرَاْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ حَتّٰى تَخْتِمَهَا تُقْضٰى اِنْ شَآءَ اللّٰهُ *

"Bir hacetinin (ihtiyacının) **meydana gelmesini istersen, Fatiha-i Şerifeyi sonuna kadar oku, İnşaallah hacetin görülür** (istediğin yerine getirilir)."

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur 1/17)

عَنْ اَبِى قِلَابَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه و سلم) مَنْ شَهِدَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ حِينَ يُسْتَفْتَحُ كَانَ كَمَنْ شَهِدَ فَتْحًا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَمَنْ شَهِدَ حَتّٰى تُخْتَمَ كَانَ كَمَنْ شَهِدَ الْغَنَائِمَ حِينَ تُقْسَمُ

Ebi Kılâbe *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***:"Her kim** (hatmin başında) **Fatihaya hazır olur** (Fatiha okunurken bulunur) **sa Allah yolunda bir fethe** (harp kazanmaya) **şahit olmuş gibidir.Ve her kim Kuran-ı Kerim'in sonuna kadar hazır olur** (hatmin sonuna kadar bulunur) **sa ganimetler taksim edilirken bulunan gibidir. buyurdu."**

(İbn-i Zarîs, Suyutî,Dürrü'l-Mensur : 1/17)

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: بَيْنَمَا جِبْرِيلُ قَاعِدٌ عِنْدَ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) سَمِعَ

نَقِيضًا مِنْ فَوْقِهِ ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: هٰذَا بَابٌ مِنَ السَّمَآءِ فُتِحَ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ
الاَّالْيَوْمَ فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ فَقَالَ: هٰذَا مَلَكٌ قَدْ نَزَلَ اِلَى الْاَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ الاَّالْيَوْمَ ، فَسَلَّمَ
وَقَالَ: اَبْشِرْ بِنُورَيْنِ اُوتِيتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِىٌّ قَبْلَكَ . فَاتِحَةُ الْكِتَابِ وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ
الْبَقَرَةِ ، لَنْ تَقْرَاَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا الاَّ اُعْطِيتَهُ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayet edilmiştir ki, bir kere Cibril-i Emin, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in yanında oturuyorken. Üstten doğru bir ses duydu, hemen başını kaldırıp: "**(Ey Muhammed ! *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **Bu, gökten bu gün açılan bir kapıdır ki, bu günden önce asla açılmamıştı." dedi. Bunun üzerine ondan bir melek indi. Sonra** (Cebrail *Aleyhisselâm* **): "Bu, yeryüzüne inen bir melektir ki, bu günden evvel hiç inmemişti." dedi.** (Böylece o melek gelip), **Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e selâm verdi ve: "İki nurla müjdelen ki, onlar sana verildi. Senden evvel hiç bir peygambere verilmemişti. Biri Fatiha-i Şerife, öteki de sure-i Bakara'nın sonlarıdır. Sen bunlardan okuduğun her harfe karşılık mutlaka içlerindeki** (sevaplara, derece) **lere nail olur** (kavuşur) **sun." dedi.** *(Müslim, Musafirin:254, Neseî, İftitah:25)*

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ: « كَانَ (صلى الله عليه وسلم) فِى مَسِيرٍ لَهُ فَنَزَلَ وَنَزَلَ رَجُلٌ مِنْ
اَصْحَابِهِ اِلٰى جَانِبِهِ ، قَالَ فَالْتَفَتَ اِلَيْهِ النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: اَلاَاُخْبِرُكَ بِاَفْضَلِ
الْقُرْاٰنِ ؟ قَالَ فَتَلٰى عَلَيْهِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ »

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* **ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Efendimiz***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **bir kere seferde konaklamıştı. Ashabı** (adamları) **ndan bir kişi yanına geldi, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **hemen ona dönerek: "Sana Kuranın en üstün** (suresi) **ni haber vereyim mi ?" buyurdu ve sonra Fatiha'yı okudu.** *(Hakim, el-Müstedrek:1/560)*

(Fatiha-yı şerifenin ayetlerinin izahı uzun olup, ayet-ayet verilecek mananın arası çok açıldığından, kardeşlerimiz, bu büyük surenin kelime manasını bir arada bulsun diye, önce kısaca kelime manası, sonra da meal ve izahlarıyla beraber tefsir edilmesi uygun görülmüştür).

FATİHA SURESİ VE TAMAMININ KELİME MANASI

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ (١)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٢) اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ (٣) مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ (٤) اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ
نَسْتَعِينُ (٥) اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (٦) صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ
عَلَيْهِمْ وَلاَالضَّالِّينَ (٧)

(بِسْمِ اللّٰهِ) **Allah** (Tealâ Hazretlerin) **in ismi şerifiyle teberrük ederek** (bereketlenerek okumaya) **başlarım.** Öyle Allah-u Tealâ ki, (الرَّحْمٰنِ) **Rahman sıfatıyla muttasıf** (sıfatlanıcı), yani kullarına acımakta nihayete (sona) varan, hakiki (gerçek) nimet verici. Yine öyle Allah-u Tealâ ki, (الرَّحِيمِ) **Rahim sıfatıyla muttasıf,** yani ziyade ve hakiki nimet verici.

(اَلْحَمْدُ) **Hamd,** (tazim yolu üzere güzel vasıflarla medh-ü sena olunmak, övülmek) kime mahsustur ? (لِلّٰهِ) **Allah** *(Celle Celâluhu)* **ya mahsustur.** Öyle büyük Allah ki, (رَبِّ الْعَالَمِينَ) **Bütün âlemlerin** (varlıkların) **Rabbidir** yani seyyidi (ulusu) yetiştiricisi, mütasarrifi (idarecisi) dir. Öyle büyük Allah ki, (الرَّحْمٰنِ) **Rahman sıfatıyla muttasıf** (mahlûkatına acımakta nihayete varan, hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış), yine öyle büyük Allah ki,(الرَّحِيمِ) **Rahim sıfatıyla muttasıf** (ziyade hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış). Daha, öyle büyük Allah ki, « مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ » **ceza** (kıyamet) **gününün maliki** (yegane sahibi). (اِيَّاكَ) (Ya Rabbi !) **Yalnız sana** (نَعْبُدُ) **ibadet** (kulluk) **ederiz** (وَاِيَّاكَ) **ve ancak senden** (نَسْتَعِينُ) **yardım isteriz.** (اِهْدِ) **Hidayet et, ulaştır.** Kimi ? (نَا) **bizi,** neye? (الصِّرَاطَ) **yola,** öyle yol ki, (الْمُسْتَقِيمَ) **dosdoğru olucu,** yani dosdoğru yol olan din-i mübin-i İslâm'a bizi kavuştur. Nedir o doğru yol (صِرَاطَ الَّذِينَ) **öyle kulların yoludur ki,** (اَنْعَمْتَ) **inam** (iyilik) **ettin** kime ? (عَلَيْهِمْ) **onlara,** öyle inam ettiğin kullar ki, (غَيْرِ الْمَغْضُوبِ) **gazap olunmamış,** kimin üzerine ?(عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** yani kendilerine gazap edilen (kızılan) Yahudilerden başka olan kullar, daha ?(وَلَا الضَّالِّينَ) **ve dalâlete düşücü sapık** (Hristiyan) **ların dışında kalan kullar** yani bizi, gazap olunmayan ve dalâlete düşmeyen kullarının yoluna hidayet et (kavuştur). Âmin !

FATİHA SURE'SİNİN MEAL VE İZAHLARIYLA BERABER KELİME MANASI VE TEFSİRİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ (١)

KELİME MANASI (1)

(بِسْمِ اللّٰهِ) **Allah** (Tealâ Hazretlerinin) **ismi şerifiyle teberrük ederek** (bereketlenerek okumaya) **başlarım.** Öyle Allah-u Tealâ ki, (الرَّحْمٰنِ) **Rahman sıfatıyla muttasıf** (sıfatlanıcı), yani kullarına acımakta nihayete (sona) varan, hakiki nimet verici yine öyle Allah-u Tealâ ki, (الرَّحِيمِ) **Rahim sıfatıyla muttasıf** (ziyade hakiki nimet verici).

MEAL-İ ŞERİFİ (1)

Rahman (çok acıyıcı) **ve rahim** (son derece esirgeyici) **olan Allah'ın** *(Celle Celâluhu)* **ismi** (şerifi) **yle** (teberrük ederek, bereketlenerek) **başlarım.**

İ Z A H A T

Surelerin başındaki besmelenin ayet olduğunda ittifak (görüşbirliği) vardır. Ancak başında bulunduğu surelerden, bir ayet olup olmadığı hususunda ihtilâf (görüş ayrılığı) vardır. Şöyleki; Hanefîlere göre Besmele müstakil (başlı başına) bir ayet olup surelerin arasını ayırmak için bir kere indirilmiş ve her surenin başında tekrarlanmıştır. O surelerden bir ayet değildir. Şafiîlere göre ise, her surenin başındaki Besmele o surenin ayetidir ve 114 sureyle beraber 114 kere inmiştir. Nitekim Nesefî tefsirinde zikredildiğne göre, Medine, Basra ve Şam, kurrası (Kıraat âlimleri) ve fukahası, (fıkıh âlimleri) Besmele'nin, ne Fatiha'dan, ne de diğer surelerden ayet olmadığına ittifak etmişler (birleşmişler) dir. Neml suresinin otuzuncu ayet-i kerimesindeki Besmele müstesna, zira oradaki besmele o şureden bir ayettir.

Ancak surelerin başlarındaki Besmele-i şerifeler, sureleri birbirinden ayırsın ve kendileriyle başlanarak teberrük edilsin (bereketlenilsin) diye yazılmıştır. İmam-ı Azam efendimiz ve ona uyanların mezhebi budur. *(Rahimehumullah)* bundan dolayıdır ki, onlara göre namazda, Besmele cehrî (sesle) okunmaz.

Mekke ve Kûfe kurrası ise, Besmele'nin Fatiha'dan ve her sureden ayet olduğu görüşü üzeredirler. İmam-ı Şafiî ve ashabı da *(Rahimehumullah)* bu görüş üzeredirler, bunun içindir ki, onlar namazda Besmele'yi cehrî (sesli) okurlar.

Onlar bu hususta şöyle delil getirmişlerdir. Kuran-ı Azimü'ş-şan'ın kendisinden olmayan şeylerden tecrit edilmesi (soyulması) emrolunduğu hâlde, Selef-i Salihin (geçmiş büyükler) mushaf'ta Besmele'yi sabit kıldılar (yazdılar). Böylece Besmele'nin Kurandan olduğu anlaşılmıştır.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuman)* ın da: **"Besmele'yi terkeden Allah-u Tealâ'nın kitabından 114 ayeti terk etmiş olur."** buyurduğu rivayet edilmiştir.

Biz Hanefîler içinse, Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilen şu hadis-i şerif delil olmaktadır.

وَعَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ سَمِعْتُ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى قَسَمْتُ الصَّلَاةَ -اَىِ الْفَاتِحَةَ- بَيْنِى وَبَيْنَ عَبْدِى نِصْفَيْنِ وَلِعَبْدِى مَاسَئَلَ فَاِذَا قَالَ الْعَبْدُ « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى حَمِدَنِى عَبْدِى وَاِذَا قَالَ « اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَثْنٰى عَلَىَّ عَبْدِى وَاِذَا قَالَ « مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ » قَالَ مَجَّدَنِى عَبْدِى وَقَالَ مَرَّةً فَوَّضَ اِلَىَّ عَبْدِى وَاِذَا قَالَ « اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ » قَالَ هٰذَا بَيْنِى وَبَيْنَ عَبْدِى وَلِعَبْدِى مَاسَئَلَ فَاِذَا قَالَ « اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ » قَالَ هٰذَا لِعَبْدِى وَلِعَبْدِى مَاسَئَلَ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **nin "ben Peygamber** (Efendimiz *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) **in şöyle buyurduğunu işittim." dediği rivayet edilmiştir: "Allah-u Tealâ Hazretleri buyurdu ki, ben namazı** (Fatihayı) **kendimle, kulum arasında ikiye böldüm,kulum için istediği vardır. Kul:** «الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» **dediği zaman, Allah-u Tealâ, kulum bana hamdetti** (beni medhetti) **buyurur. Kul:** « الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » **dediği zaman,** (Allah-u Tealâ) **kulum bana sena etti** (beni övdü) **buyurur. Kul:** « مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ » **dediği zaman,** (Allah-u Tealâ) **kulum bana tazim etti** (beni büyük tuttu) **diğer bir kere de: Kulum işini bana havale etti buyurur. Kul:** « اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ » **dediğinde,** (Allah-u Tealâ) **bu, benimle kulum arasındadır, kulum için istediği vardır, buyurur. Kul:** « اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ » **dediğinde,** (Allah-u Tealâ Hazretleri), **bu, kulum içindir ve kulum için istediği vardır." buyurur.** *(Müslim, Salât:38,40, Ebu Davud, Salât:132, Neseî, İftitah:23, İbn-i Mace , Âdab:52)*

Bu hadis-i şerifte, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Fatiha-i Şerifeye « الْحَمْدُ » ile başlaması, Besmele'nin Fatiha'dan bir ayet olmadığına delildir. Fatihadan olmayınca icmaen (ulemanın söz birliğiyle) diğer surelerden de olmaz.

Şafiî'lerin zikrettiği deliller ise, bize zarar vermez, zira bize göre Besmele-i şerife, surelerin arasını ayırmak için indirilen müstakil (başlı başına) bir ayettir. Fahru'l-İslâm Mebsut'ta böyle zikretmiştir. *(Tafsilat için bak. Tefsir-i Nesefî, 1/3, ayrıca Tefsir-i Kurtubî:1/92-95)*

« اللّٰهُ » **Allah** ismi şerif'i: Cenab-ı Hakkın Zatını, sıfatlarını, fiillerini cami olan (içine alan, hepsini birden ifade eden) **Lâfza-i Celâl**'dir. Bütün kemal (yüksek) sıfatlar ondadır. Hak ve batıl mabut (tapınılan şey) lere itlâk edilen (kullanılan) ve cemilenen **"Tanrı"** kelimesi **"Allah"** lâfzının yerini tutamaz. Çünkü Allah lâfzı cemilenmez (çoğaltılmaz), zira **"Allah'a mahsus bir isimdir."** *(Celle Celâluhu)* birdir, tesniyesi, cemisi (hiç bir türlü çoğulu) yoktur.

Burada yeri gelmişken, Besmele-i şerife hakkında geçen bazı hadis-i şerifleri ve büyüklerin sözlerini beyan'a çalışalım :

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه و سلم) : كَانَ جِبْرِيلُ (عليه السلام) اِذَا جَاۤئَنِى بِالْوَحْىِ اَوَّلُ مَا يُلْقِى عَلَىَّ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ *

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallalahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Cibril-i Emin bana vahiy getirdiği zaman ilk olarak** « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » **derdi."** *(Darekudnî:1/305 No:13)*

İbn-i Abbas'ın *(Radıyallahu Anhuma)* şöyle dediği rivayet edilmiştir :

كَانَ الْمُسْلِمُونَ لاَيَعْلَمُونَ انْقِضَآءَ السُّورَةِ حَتّٰى تَنْزِلَ « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » فَاِذَا نَزَلَتْ « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » عَلِمُوا اَنَّ السُّورَةَ قَدِ انْقَضَتْ *

"Müslümanlar (asr-ı saadette bulunan sahabe-i kiram) **Besmele inmeden bir sure'nin bittiğini bilmezlerdi. Besmele-i şerife indiği zaman** (surelerin arasını ayırdığı için bir surenin bittiğini ve diğer surenin başladığını) **anlardılar."** *(Hakim, el-Müstedrek:1/232)*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilmiştir ki, Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh),* Efendimiz'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Besmele'den sordu. Resulullah*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de şöyle buyurdular :

هُوَاسْمٌ مِنْ اَسْمَآءِ اللّٰهِ وَمَابَيْنَهُ وَبَيْنَ اسْمِ اللّٰهِ الْاَكْبَرِ الْاَكَمَابَيْنَ سَوَادِ الْعَيْنِ وَبَيَاضِهَا مِنَ الْقُرْبِ *

"O (Besmele), **Allah** (-u Tealâ'n) **ın isimlerinden bir isimdir. O'nunla Allah'ın en büyük ismi** (İsm-i A'zam) **arasında ancak, gözün siyahıyla beyazı arasındaki kadar yakınlık vardır.** Yani o kadar yakındırlar." *(Hakim, el-Müstedrek:1/552)*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuman)*ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

« اِسْمُ اللّٰهِ الْاَعْظَمُ هُوَ اللّٰهُ » **"Allah'ın en büyük ismi " اَللّٰهُ - ALLAH" ismi şerifidir."** *(Suyutî, D. Mensur:1/23)*

Cabir İbn-i Abdullah'tan *(Radıyallahu Anh)* rivayet edildi ki :

لَمَّا نَزَلَتْ « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » هَرَبَ الْغَيْمُ اِلَى الْمَشْرِقِ وَسَكَنَتِ الرِّيحُ وَهَاجَ الْبَحْرُ وَاَصْغَتِ الْبَهَآئِمُ بِاٰذَانِهَا وَرُجِمَتِ الشَّيَاطِينُ مِنَ السَّمَآءِ وَحَلَفَ اللّٰهُ بِعِزَّتِهِ وَجَلاَلِهِ اَنْ لاَيُسَمّٰى عَلٰى شَيْءٍ اِلاَّ بَارَكَ فِيهِ *

"Besmele-i şerife inince bulut şarka (doğuya)**kaçtı, rüzgar sakin oldu** (dindi),**deniz dalgalandı, bütün hayvanlar kulak verdiler. Şeytanlara da semadan taşlar yağdı. Ve Allah** (-u Tealâ) **Besmele-i Şerife hangi şey üzerine okunursa mu-hakkak o şeyde bereket yaratacağına dair İzzet ve Celâl'ine** (ululuğuna ve büyüklüğüne) **yemin etti."** *(Suyutî, D.Mensur : 1/26)*

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* un şöyle buyurduğu rivayet edildi :

مَنْ اَرَادَ اَنْ يُنَجِّيَهُ اللّٰهُ مِنَ الزَّبَانِيَةِ التِّسْعَةَ عَشَرَ فَلْيَقْرَاْ « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » لِيَجْعَلَ اللّٰهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِنْهَا جُنَّةً مِنْ كُلِّ وَاحِدٍ *

"Her kim, Allah-u Tealâ'nın ondokuz zebaniden kendisini kurtarmasını istiyorsa, Besmele okusun ki, Allah-u Tealâ onun için Besmelenin her bir harfinden ondokuz meleğin herbirine karşı bir kalkan yapsın." *(Suyutî, D.Mensur : 1/26)*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuman)* ın merfu'an (Efendimiz *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* e isnadederek) şöyle dediği rivayet edilmiştir :

اِنَّ الْمُعَلِّمَ اِذَا قَالَ لِلصَّبِىِّ قُلْ « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » كُتِبَ لِلْمُعَلِّمِ وَلِلصَّبِىِّ وَلِاَبَوَيْهِ بَـرَآئَةٌ مِنَ النَّـارِ *

"Şübhesiz bir muallim (hoca) **bir sabiye** (küçük çocuğa): **"Besmele oku." dediği zaman, o hocaya da, çocuğa da, onun anne ve babasına da, cehennemden beraat** (kurtuluş) **yazılır."** *(Suyutî, D.Mensur : 1/26)*

Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki o, (Efendimiz *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* 'e isnat ederek) şöyle buyurdu :

اِذَا وَقَعْتَ فِى وَرْطَةٍ فَقُلْ « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّابِاللّٰهِ الْعَلِىِّ الْعَظِيمِ » فَاِنَّ اللّٰهَ يَصْرِفُ بِـهَا مَايَشَـآءُ مِنْ اَنْوَاعِ الْبَـلَاءِ *

"Bir tehlikeye düştüğünde: « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّابِاللّٰهِ الْعَلِىِّ الْعَظِيمِ » **de. Zira bunun sebebiyle Allah** (-u Tealâ), **dilediği çeşit-çeşit belâları geri çevirir."** *(Suyutî, D.Mensur : 1/26)*

Safvan İbn-i Selim'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

اَلْجِنُّ يَسْتَمْتِعُونَ بِمَتَاعِ الْاِنْسِ وَثِيَابِـهِمْ فَمَنْ اَخَذَ مِنْكُمْ ثَوْبًا اَوْ وَضَعَـهُ فَلْيَقُـلْ « بِسْمِ اللّٰهِ » فَاِنَّ اسْـمَ اللّٰهِ طَابِـعٌ *

"Cinler insanların eşya ve elbisesini kullanırlar. Sizden hanginiz bir elbise alır veya koyarsa Besmele çeksin zira Allah'ın ismi mühürdür." *(Suyutî, D.Mensur : 1/26)*

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* nin şöyle buyurduğu rivayet edildi :

لَمَّانَزَلَتْ « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » ضَجَّتِ الْجِبَالُ حَتّٰى سَمِعَ اَهْلُ مَكَّةَ دَوِيَّهَا فَقَالُوا سَحَرَ مُحَمَّدٌ الْجِبَالَ فَبَعَثَ اللّٰهُ دُخَانًا حَتّٰى اَظَلَّ عَلٰى اَهْلِ مَكَّةَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) مَنْ قَرَاَ « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » مُوقِنًا سَبَّحَتْ مَعَهُ الْجِبَالُ اِلَّا اَنَّهُ لَايُسْمَعُ ذٰلِكَ مِنْهَا *

Besmele-i şerife ince dağlar inim inim inledi. O kadar ki, Mekke ehli dağların uğultusunu duydular ve: "Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **dağları da büyüledi." dediler. Bundan dolayı Allah** (-u Tealâ) **bir duman gönderdi taki, Mekke ehlinin başına çöktü. Bunun üzerine Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu ki: "Her kim yakinen** (şüphesiz) **inanarak Besmele-i şerifeyi okursa, dağlar onunla beraber tesbih eder. Ancak dağların bu tesbihi duyulmaz."** *(Suyutî, D.Mensur: 1/26)*

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه و سلم): مَنْ قَرَاَ « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » كُتِبَ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ اَرْبَعَةُ آلَافِ حَسَنَـةٍ وَمُحِىَ عَنْهُ اَرْبَعَةُ آلَافِ سَيِّئَـةٍ وَرُفِعَ لَهُ اَرْبَـعَةُ آلَافِ دَرَجَـةٍ *

İbn-i Mesut *(Radıyallàhu Anh)* **dan rivayet edildiğine göre, Efendimiz** *(Sallalahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim Besmele-i Şerifeyi okursa, onun için her harfine karşılık dört bin sevap yazılır, dört bin günahı silinir, ve kendisi dört bin derece yükseltilir."** *(Suyutî, D. Mensûr 1/26)*

Ömer İbn-i Abdülâziz'den rivayet edildi ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* yerde duran bir kitaba(kâğıda)rastladı,yanındaki delikanlıya «مَافِى هٰذَا» **"Bu kağıtta ne var ?"** diye sordu. O da: " «بِسْمِ اللّٰه» **var.**" dedi. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: «لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ فَعَلَ هٰذَا لاَتَضَعُوا اِسْمَ اللّٰهِ الاَّ فِى مَوْضِعِه» **"Bunu yapana Allah lânet etsin! Allah'ın ismini ancak** (yakışan)**yerine koyun."** buyurdu. *(Ebu Davud, Merasîl:239, Bab:95)*

Hazreti Enes*(Radıyallahu Anh)* den merfuan, (Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e isnadedilerek) şöyle rivayet edilmiştir :

مَنْ رَفَعَ قِرْطَاسًا مِنَ الْاَرْضِ فيه « بســــم الله الرحمن الرحيم » اِجْلاَلاً لَهُ اَنْ يُدَاسَ كُتِبَ عِنْدَ اللّٰهِ مِنَ الصِّدِّيقِينَ وَ خُفِّفَ عَنْ وَالِدَيْهِ وَاِنْ كَانَا كَافِرَيْنِ *

"Her kim, kendisinde besmele bulunan bir kâğıdı çiğnenmesin diye, tazimen (hürmetle)**yerden kaldırırsa, Allah'ın indinde sıddîklar** (en doğru kullar) **dan yazılır. Ve anne-babası kâfir de olsalar azapları hafifletilir."***(Suyutî,D.Mensur 1/29)*

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٢)

KELİME MANASI (2)

(اَلْحَمْدُ) **Hamd,**yani tazim yolu üzere güzel vasıflarla medh-ü sena olunmak, övülmek kime mahsustur? (لِلّٰه) **Allah'a** *(Celle Celâluhu)* **mahsustur** (özellikle ona aittir). Öyle büyük Allah ki, (رَبِّ الْعَالَمِينَ) **Bütün âlemlerin** (varlıkların) **Rabbidir.**

MEAL-İ ŞERİFİ (2)

Hamd, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a *(Celle Celâluhu)* **mahsustur.**

İ Z A H A T

Ayet-i Celilenin başında bulunan (الـ) "Harf-i tarif" i (bildirme harfi), ya ahd-i haricî içindir (başında bulunduğu kelimenin fertlerinden daha önce belli olan ve bilinen bir bölüme delâlet etmektedir). Buna göre mana; Kâmil (en üstün) hamd yani Allah-u Tealâ'nın kendine yaptığı hamd veya Peygamberlerin hamdi veya kâmil evliyanın hamdi demektir. Yahutta istiğrak ve umum içindir (başında bulunduğu kelimenin bütün fertlerini içine almaktadır) ki, buna göre mana; Bütün hamdler demektir. Yahut cins içindir (başında bulunduğu kelimenin fertlerini kastetmeden genel bir manaya delâlet etmektedir). Buna

göre mana; Hamdin cinsi ve hakikatı (gerçeği) demektir ki, zahir ehline göre bu mana daha uygun ve daha mubalâğalıdır. Çünkü hamd'in hakikatı Allah'a mahsus kılındığına (sadece ona ayrıldığına) göre bütün fertleri buraya zaten girmiş olur.

Hamd: İhtiyarî (istikle), yapılan bir iyiliğe karşı, tazim yoluyla, gönül hoşluğuyla, güzel sıfatlarla medh-ü sena olunmak (övülmek) ten ibarettir.

Daha açık bir ifadeyle (الحَمْدُ لله) diyen bir insan, Cenab-ı Hak'kın büyüklüğüne delâlet eden bütün isim ve sıfatları sayarak O'nu yüceltmiş gibi olur. Ancak kişi (الحَمْدُ لله) cümlesini lisanen söylerken, bu cümlenin manayı şerifini de kalbiyle düşünmelidir. Zira insan, ruh ve bedenden yaratılıp bu ikisinin bir araya gelmesiyle tamamlandığı gibi, (الحَمْدُ لله) cümle-i şerifesini lisanıyla okurken, kalbiyle de, o cümlenin manasını düşünürse, lâfız ile manayı birleştirmiş olacağından, o hamd, kâmil ve tam olur.

Bu şekilde yapılan bir ibadet, huzur-u kalp (kalbin Mevlâ'dan haberdar olması) yla yapılmış olur ki, bütün ibadetlerde aranılan da huzur-u kalple yapılmasıdır. Nitekim Hazreti Halid-i Bağdadî Zülcenahayn*(Kuddise Sırruhu)* **Risale-i Halidiye**'sinin vukuf-i kalbî bahsinde: "**Ve eğer zikir ve taat** (ibadet),**vukuf-i kalbî** (kalbin Mevlâ'dan haberdar olmasın) **dan halî** (boş) **olursa, o zikir ve taat ruhsuz beden gibidir ve itibardan hariçtir** (kıymetsizdir)." buyuruyor.

(Bak. Sayfa:58-59)

Kezalik (yine böylece), Mustafa İsmet Garibullah (Büyük Şeyh Efendi) *(Kuddise Sırruhu)***Risale-i Kudsiye**'sinin, Sıfat-ı İlâhiye ve Esma-i Sübhaniye bahsinde şöyle buyurmuştur :

اَكَرْ بِيكْ يِيلْ ديسَه اَللّٰهْ بِرْسَالِكْ   مُرَادِى أُولْمَاسَه اَللّٰهُ و مَالِكْ
ثَوَابْ اَصْلاَ وِيرِلْمَزْ بَلْكه هَالِكْ   اسِمْ مَقْصُود دكَلْدرْ بَلْكه مَالِكْ
مُرَادْ قيلْ ذَات حَقّى كَلْ كَيدَه لَمْ   جَمَالَ بَاكَمَالَه سَيْرَايدَه لَمْ

Beytin hulâsası (öz manası): "**Bir salik** (Allah yolcusu) **Mevlâ Tealâyı kastetmeden bin yıl Allah dese,** yani Allah ismini okurken o ismin sahibi olan Zat-ı Pak-i Süphaniye'yi düşünmeden bin yıl Allah, Allah dese, **vakitleri boşa gider, bir şey kazanamaz. Çünkü asıl maksat isim değil, o ismin sahibi olan Mevlâyı hatırlamaktır. Allah ismi şerifini tekrarlarken, bu ismin medlülü** (delâlet ettiği şey) **olan Mevlâ Tealâyı kasdet ki, Cemal-i bakemale seyredelim.**" Yani kemal sahibi olan Mevlâ Tealânın cemalini müşahedeye(görür gibi olmaya) doğru manen yürüyelim. *(Bak. Sh: 11)*

Ancak, burada şunu da ifade edelim ki, Allah dostları bu sözleri milletin ümidini kırmak için değil, bilakis talip (Allah'a ulaşmak isteyen) ler himmetlerini âli(gayelerini yüce)tutsunlar ve ciddi çalışıp,asıl maksut olan"**huzur-i kalp-**

le ibadet" e ulaşsınlar için söylemişlerdir. Demek oluyor ki, bütün ibadetlerden maksat Allah'ı *(Celle Celâluhu)* hatırlamaktır."Huzur-i kalp" de bundan ibarettir.

Nitekim bir ayet-i celilesinde Cenab-ı Hak, Musa *(Aleyhisselâm)* ya hitapla şöyle buyurmaktadır: « وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِى » "(Bütün ibadetleri içine alan) **Namazı, beni hatırlaman için dosdoğru kıl."** *(Tâ Hâ Suresi:14)*

Görülüyor ki, Cenab-ı Hak bu ayet-i celilede, bütün ibadetleri içine alan namazın, kendisinin zikredilmesi (hatırlanması) için kılınmasını emrediyor.

Bu makamda İmam-ı Suyutî, Dürrü'l-Mensur namındaki muteber tefsirinde şu rivayetleri zikretmiştir.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَلْحَمْدُ رَأْسُ الشُّكْرِ فَمَا شَكَرَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدٌ لَا يَحْمَدُهُ *

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)***dan rivayet olundu ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Hamdetmek « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ »** (demek) **şükrün başıdır. Hamdetmeyen bir kul Allah** *(Azze ve Celle)* **a şükretmiş olmaz.**

(Deylemî, el-Firdevs:2/155 No:2784, Abdü'r-Razzak:10/424)

وَعَنْ حَكَمِ بْنِ عُمَيْرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِذَا قُلْتَ « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » فَقَدْ شَكَرْتَ اللّٰهَ فَزَادَكَ *

Hakem İbn-i Umeyr *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet olundu ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sen « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » dediğin zaman şüphesiz Allah'a şükretmiş oldun. O'da senin nimetini ziyade edecek** (artıracak) **tır."** *(Suyutî, D.Mensur : 1/30)*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet olundu ki :

« اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » كَلِمَةُ الشُّكْرِ اِذَا قَالَ الْعَبْدُ « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » قَالَ اللّٰهُ شَكَرَنِى عَبْدِى *

" « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » Şükür kelimesidir, kul « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » dediğinde Allah (-u Tealâ) **kulum bana şükretti buyurur."** *(Suyutî, D.Mensur : 1/30)*

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَفْضَلُ الدُّعَاءِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ *

Cabir İbn-i Abdullah*(Radıyallahu Anh)***dan rivayet olundu ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Zikrin en üstünü « لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ » , duanın en üstünü de « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » dır."** *(İbn-i Mace, Edeb:55)*

Ebu Abdurrahman El-Cubaî'nin *(Rahimehullah)* şöyle buyurduğu naklolunmuştur:

الصَّلَاةُ شُكْرٌ وَالصِّيَامُ شُكْرٌ وَكُلُّ خَيْرٍ تَفْعَلُهُ لِلّٰهِ شُكْرٌ وَاَفْضَلُ الشُّكْرِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ *

"Namaz şükürdür, oruç şükürdür, Allah için yaptığın her şey bir şükürdür. Şükrün en üstünü ise, « الْحَمْدُ لِلّٰهِ » demektir." *(Suyutî, D.Mensur : 1/31)*

وَعَنِ الْحَسَنِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَااَنْعَمَ اللّٰهُ عَلٰى عَبْدٍ نِعْمَةً فَحَمِدَ اللّٰهَ عَلَيْهَا اِلَّاكَانَ حَمْدُهُ اَعْظَمَ مِنْهَا كَائِنَةً مَاكَانَتْ*

İmam-ı Hasan *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Allah (-u Tealâ) bir kuluna bir nimet verirde o kul, o nimete karşı Allah (-u Tealây) a hamd ederse, muhakkak onun Allah'a hamdetmesi, kendisine verilen o nimetten daha üstündür, o nimet ne olursa olsun."** *(Abdü'r-Rezzak:10/424)*

وَعَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَوْ اَنَّ الدُّنْيَا كُلَّهَا بِحَذَافِيرِهَا فِى يَدِ رَجُلٍ مِنْ اُمَّتِى ، ثُمَّ قَالَ « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » لَكَانَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ اَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ *

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen diğer bir hadis-i şerifte de Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Eğer bütün dünya kenarı ve köşesiyle ümmetimden bir adamın elinde olsa, sonra o kişi « الحمد لله » dese, elbette elhamdülillah (diyerek o kişinin Allah'a hamdetmesi) bütün dünyadan efdal (daha üstün) dür."** *(Hakîm-i Tirmizî, Nevadirül-Usul:215)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلتَّسْبِيحُ نِصْفُ الْمِيزَانِ ، وَالْحَمْدُ يَمْلَؤُهُ ، وَلَااِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ لَيْسَ لَهَا دُونَ اللّٰهِ حِجَابٌ حَتّٰى تَخْلُصَ اِلَيْهِ *

Abdullah İbn-iAmr *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edildi ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Tesbih « سُبْحَانَ اللّٰه » mizan'ın yarısıdır. « الْحَمْدُ لِلّٰهِ » ise, mizanı doldurur. « لَااِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ » için de, Allah'a varıncaya kadar hiç bir perde yoktur. Yani hiç bir perde önüne çıkmadan, doğru Mevlâ'ya varır."** *(Tirmizî,Deavat:86, A. İbn-i Hanbel:5/363, 365, 372)*

وَعَنِ الْاَسْوَدِ بْنِ سَرِيعٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَيْسَ شَىْءٌ اَحَبَّ اِلَيْهِ الْحَمْدُ مِنَ اللّٰهِ ، وَكَذٰلِكَ اَثْنٰى عَلٰى نَفْسِهِ فَقَالَ « الْحَمْدُ لِلّٰهِ »

Esved İbn-i Serî' *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **: "Övülmeyi Allah (-u Tealâ) dan daha çok seven hiç bir şey yoktur. Bundan dolayı kendini övmek üzere « الْحَمْدُ لِلّٰهِ » (bütün hamdler Allah'a mahsustur) buyurdu."** *(Suyutî, D.Mensur : 1/32)*

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلتَّوْحِيدُ ثَمَنُ الْجَنَّةِ وَ« الْحَمْدُ »

ثَمَنُ كُلِّ نِعْمَةٍ ، وَيَتَقَاسَمُونَ الْجَنَّةَ بِأَعْمَالِهِمْ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edildi ki, Resulullah***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***şöyle buyurdu:"Tevhid « لاإلٰهَ إلاّ اللّٰهُ » cennetin bedeli** (ödenecek karşılığı) **dır. « الحَمْدُ لله » bütün nimetlerin bedelidir.Ve kullar cenneti** (cennetteki dereceleri) **amellerine göre bölüşecek** (paylaşacak) **lardır."** *(Deylemî, el-Firdevs:2/74 No:2415)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): كُلُّ اَمْرٍ ذِى بَالٍ لاَيُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ اَقْطَعُ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edildi ki, Resulullah***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Allah'ın hamdiyle başlanmayan, her hatırlı ve kıymetli işin sonu kesiktir.** (bereketsizdir)." *(İbn-i Mace, Nikah:19, Ebu Davud, Edeb:18)*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِذَاعَطَسَ اَحَدُكُمْ فَقَالَ « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » قَالَ الْمَلَكُ « رَبِّ الْعَالَمِينَ » فَاِذَا قَالَ « رَبِّ الْعَالَمِينَ » قَالَ الْمَلَكُ « يَرْحَمُكَ اللّٰهُ » *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sizin biriniz aksırdığında « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » derse, melek « رَبِّ الْعَالَمِينَ » der. O kişi « رَبِّ الْعَالَمِينَ » derse, melek « يَرْحَمُكَ اللّٰهُ »** (Allah sana rahmet etsin) **der."** *(Buharî, el-Edebü'l-Müfred: No:920)*

Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* den şöyle rivayet edildi :

مَنْ قَالَ عِنْدَ عَطْسَةٍ سَمِعَهَا « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلٰى كُلِّ حَالٍ مَاكَانَ » لَمْ يَجِدْ وَجَعَ الضِّرْسِ وَلاَالْاُذُنِ اَبَدًا *

"Her kim, duyduğu (her) **aksırma anında « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلٰى كُلِّ حَالٍ مَا كَانَ » derse, ebediyen diş ve kulak ağrısı çekmez."** *(Buharî, el-Edebü'l-Müfred: No:926)*

وَعَنْ وَاصِلَةَ بْنِ الْاَسْقَعِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ بَادَرَ الْعَاطِسَ بِالْحَمْدِ لَمْ يَضُرُّهُ شَىْءٌ مِنْ دَاءِ الْبَطْنِ *

Vasile İbn-i Eska'*(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edildi ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: **"Her kim aksırandan evvel hamdederse, ona karın ağrısından hiç bir şey zarar vermez."** *(Hakîm-i Tirmizî, Nevadirü'l-Usul:152)*

Musa İbn-i Talha *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edildi ki, Allah-u Tealâ Süleyman *(Aleyhisselâm)* a şöyle vahyetti: « اِنْ عَطَسَ عَاطِسٌ مِنْ وَرَآءِ سَبْعَةِ اَبْحُرٍ فَاذْكُرْنِى » **"Eğer bir kişi yedi denizin ötesinden aksırsa, beni hatırla** (bana hamdet)."

(Suyutî, D.Mensur:1/32)

Hazreti Ali *(Kerremallahu Vechehü)* den rivayet edildi ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* yakınlarından bir müfrezeyi muharebeye gönderirken:

اَللّٰهُمَّ لَكَ عَلَىَّ اِنْ رَدَدْتَهُمْ سَالِمِينَ اَنْ اَشْكُرَكَ حَقَّ شُكْرِكَ *

"Ey Allahım ! Eğer onları sağ salim geri döndürürsen, sana hakkıyla şükretmem üzerime borç olsun." buyurdu. Çok zaman geçmeden sağ salim döndüler. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى سَابِغِ نِعَمِ اللّٰهِ **"Allah'ın bol nimetlerine karşı, bütün hamdler Allah'a mahsustur."** buyurdu. Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* diyor ki: Bunun üzerine ben; **Ya Resulallah ! Siz: "Allah onları sağ salim geri döndürürse ona hakkıyla şükredeceğim."** buyurmadınız mı ?" dedim. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de: " « اَوَلَمْ اَفْعَلْ؟ » **Yapmadım mı ?"** buyurdu. Yani « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » diyerek Allah'a hakkıyle şükretmiş oldum ve böylece ahdimi yerine getirdim, demek istediler. *(Suyutî, D.Mensur:1/32-33)*

Muhammed İbn-i Harb *(Rahimehullah)* dan rivayet edildi ki, Süfyan-ı Sevrî *(Kuddise Sırruhu)* şöyle buyurdu: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ذِكْرٌ وَشُكْرٌ وَلَيْسَ شَىْءٌ يَكُونُ ذِكْرًا وَشُكْرًا غَيْرُهُ " « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » **Hem zikirdir, hem şükürdür. Ondan başka hem zikir, hemde şükür olan hiç bir şey yoktur."** *(Suyutî, D.Mensur:1/33)*

Ayet-i celilede geçen « رَبّ » kelimesi birinci babdan mastar olup terbiye etmek, yetiştirmek manasındadır. Mevlâ Tealâ Hazretleri daima yetiştirme sıfatı üzere bulunduğundan, mübalağaten (çokluk için) kendisine mastar ıtlak olunmakla (kullanılmakla) sanki o, yetiştirmenin ta kendisi olmuş demektir

Veya « رب - زَمِنٌ » vezninde sıfat-ı müşebbehe olup aslı « رَبِبٌ » dur, idğam olarak bu hâle gelmiştir. Buna göre geride zikredilen mübalağa yoksa da, sıfat-ı müşebbehe vezninde devam ve sebat vardır.

« رَبّ » **R a b :** Bütün eşyayı, bütün varlıkları adem (yokluk) tan,vücuda (varlığa) çıkarıp, tedricen (derece-derece) kemale erdiren Zat'a denir.

Cenab-ı Hakkın Rabliğini, yani tedricen yetiştiriciliğini izah için, varlıkların en mükerremi ve en şereflisi olan insanı ele alalım :

Bu insan bir zaman yoktu sonra, büyük Allah'ımız *(Celle Şanuhu)* onu, yokluk âleminden varlık âlemine şöyle çıkardı;

Mevlâ Tealâ Hazretleri önce su, hava, toprak, ateş (hararet) i icadetti (yarattı) ki bunlara Anasır-ı Erbaa (dört asıl unsur) denilir. Sonra, bu dört şeyden terkip ettiği (birleştirdiği) bir çamurdan, bütün beşerin babası olan Âdem *(Aleyhisselâm)* ın bedenini yarattı.

Nitekim Rabbimiz*(Celle Celâluhu)*bir ayet-i celilesinde şöyle buyurmaktadır:

وَلَقَـدْ خَلَقْنَـا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ *

"Elbette muhakkak biz *(Azimü'ş-şan)* **insanı,** (beşerin babası olan Âdem *Aleyhisselâm* 'ı), **kuru, kara, kokmuş bir çamurdan** (balçıktan) **yarattık."** *(Hıcr Suresi:26)*

Bundan sonra, Allah-u Tealâ Âdem*(Aleyhisselâm)* ın bedenine ruh vererek insanlığını tamamlamış oldu.

Rabbimiz *(Celle Şanuhu)* bir ayet-i celilesinde de şöyle buyuruyor :

ثُمَّ سَوّٰيهُ وَنَفَـخَ فِيـهِ مِنْ رُوحِـهِ .. *

"Sonra Allah (-u Tealâ) **insanı tesviye etti,** (yaradılışını düzgün azasını noksansız kıldı) **Ve ruhundan ona** (şekilsiz bir hâlde) **üfledi** (ona ruh verdi)."
(Secde Suresi:9)

Cenab-ı Hak,Âdem *(Aleyhisselâm)*ı bu şekilde yarattıktan sonra, Havva *(Radıyallahu Anha)* validemizi, Âdem *(Aleyhisselâm)* ın sol kaburga kemiklerinin birisinden yarattı. Bu hususta da Cenab-ı Hak, şöyle buyurmaktadır :

يَااَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا..(١)

"Ey insanlar ! O Rabbinizden sakının ki, sizi tek bir nefisten (Âdem *Aleyhisselâm* dan) **yarattı zevcesini** (eşi Havva *Radıyallahu Anha* validemizi) **de, ondan** (Âdem *Aleyhisselâm* ın kaburga kemiklerinin birisinden) **yarattı."** *(Nisa Suresi:1)*

İşte Allah-u Tealâ'nın Rab'liği Âdem babamızla Havva validemiz *(Aleyhimesselâm)* hakkında bu şekilde tahakkuk etmiş (meydana gelmiş) tir. Ondan sonraki beşer (insan) neslinde, Allah-u Tealâ'nın Rab'liğinin meydana gelmesini de şu şekilde izaha çalışalım: İnsanın ve bütün hayvanların gıdası olan ekin, meyvave sebzeleri Mevlâ Tealâ'nın güneş, ay, yıldız, rüzgar, bulut ve yağmur gibi sebeplerle ne şekilde terbiye ettiği (yetiştirdiği) herkesin malûmu (bilmiş olduğu bir şey) dir.

İnsan bunları gıda olarak midesine indiriyor, bu gıdalar, kimyahane gibi olan midede kudreti ilâhiye (İlâhî kuvvet) le halledildikten (hazmedildikten) sonra, insanın içindeki çeşitli organlar vasıtasıyla bedenin her uzvuna lâyık ve uygun olan cüz seçilip sevkediliyor (gönderiliyor). Şöyle ki: Göze gidecek madde seçilip göze, kulağa gidecek madde seçilip kulağa, tırnağa gidecek madde seçilip tırnağa gönderiliyor. Eğer seçilen cüzler lâyık ve uygun olmayan uzuvlara gönderilse, meselâ; Göze lâzım olan cüz kulağa, kulağa lâzım olan göze gönderilecek olsa, kulak da, göz de muattal kalır (çalışmaz hâle gelir).

Bu ne büyük bir sanattır ki, akıllar hayran oluyor ! Hâl böyleyken bu kudret sahibini bulmamak, ne büyük bir mahrumiyet ve ne muazzam bir zarardır. Bu mahrumiyetten Rabbimiz cümlemizi muhafaza buyursun ! Âmin.

Zikredilen bu gıdalardan, her uzvun münasibi (uygunu) olan cüz seçilip yerine gönderildiği gibi, insanın yaratıldığı nutfe (meni) de seçilip babanın bel

kemiğine, annenin göğüs kemiklerine gönderiliyor. Ve cinsî münasebet vasıtasıyla ana rahmine dökülüyor, orada bir müddet nutfe olarak kalıyor sonra, donuk kan, yani akıcılığını kaybetmiş, ete dönmeğe yakın bir hâle çevriliyor, sonra et parçası hâline döndürülüyor, sonra beden iskeletinin kemikleri hâline getiriliyor. Sonra o iskelet hâlinde olan kemiklere, et ve deri, elbise gibi giydiriliyor. Böylece beden tamamlanmış oluyor, sonra o bedene ruh verilip, yeni bir yaratılışla yaratılıyor. Nitekim bu durum Allah-u Tealâ Hazretleri tarafından şöyle izah edilmektedir :

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ (١٢) ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِى قَرَارٍ مَكِينٍ (١٣) ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ (١٤)

"Ve andolsun ki, biz (Azimü'ş-şan),**insanı çamurdan** (ibaret olan) **bir hulasa** (öz) **den yarattık." -- "Sonra onu metin** (sağlam) **bir karargâh'ta bir nutfe** (meni, insanın yaratıldığı su) **kıldık." -- "Sonra o nutfeyi bir kan pıhtısı hâline getirdik, müteakiben o kan pıhtısını da bir parça et kıldık, sonra o et parçasını da kemiklere çevirdik, o kemiklere de bir et giydirdik. Bilâhare, onu başka bir yaratışla yarattık** (ona ruh verdik).**Artık musavvir** (suret verici),**m ukaddir** (her şeyi ölçü üzere yapıcı) **olanların en güzeli olan Allah** (-u Tealâ), **pek mübarektir,** (çok yücedir)." *(Müminun Suresi: 12-14)*

Ana rahmindeki terbiyesi (yetiştirilmesi) tamamlandıktan sonra, emri ilâhi (Allah'ın izni) yle doğan çocuğu, Allah-u Tealâ Hazretleri, bu defa annesi babası vasıtasıyla terbiye edip, büyütüp kemale ulaştırıyor.

Hulâsa,**"Rab"**: Varlık âlemlerini yaratan, terbiye ve tenmiye eden (yetiştirip, büyüten) maddî ve manevî kemale ulaştıran **"Allah** *(Celle Celâluhu)* **"** demektir. İşte varlıkların en mükerremi (kıymetlisi) ve en şereflisi olan insanı, kemale ulaştıran Allah-u Tealâ, sebze, meyva, ekinleri ve her şeyi de böylece yoktan var edip, en küçük hâlinden başlayarak en olgun durumuna kadar getirendir.

Meselâ: Bir buğday, mısır, üzüm, arpa tanesini, bir ağacı, bir otu ve bir çiçeği yoktan var edip en küçük hâlinden, en büyük hâline ulaştıracak Allah-u Tealâ'dan başka bir Rab bulabilir miyiz ? aslâ bulamayız !

Bu sayılanların hepsi maddî terbiyedir. Bir de manevî terbiye vardır ki, asıl terbiye odur. Mevlâ Tealâ bunu da, tarafı ilâhîsinden (kendi tarafından) indirmiş olduğu kitaplar, göndermiş olduğu peygamberler *(Salavatullahi Âleyhim ecmein)*ve onların varisleri (vekilleri) olan ulema ve meşayih (alimler ve şeyhler) vasıtasıyla yapmaktadır. Kuran-ı Azimü'ş-şan bu iki terbiyeyi de tafsilâtlı (ayrıntılı) bir şekilde beyan etmektedir.

İşte böyle bir terbiyeyi ancak Mevlâ Tealâ yapabilir, bütün insanlık âlemi

bundan âcizdir. Öyleyse, bütün insanlık âlemi ve mükellef (sorumlu) olan âlemlerin hepsinin, Allah-u Tealâ Hazretlerine boyun eğip, emirlerini tutup yasaklarından kaçarak, acziyet (güçsüzlük) ve abdiyet (kulluk) larını izhar etmeleri (ortaya koymaları) lâzımdır.

Onlar bu vazifelerini yapmadıkları takdirde, huzur-u İlâhîde (öldükten sonra diriltildiklerinde), büyük bir muhasebe ve muhakemeye duçar olacaklarını (tutulacaklarını) unutmasınlar ! Ve yol yakınken, gelecek büyük felâketlere maruz kalmadan (yakalanmadan), O büyük Kadir-i mutlak'a dönerek, emirlerini tutup yasaklarından kaçarak bu felaketten kurtulsunlar. Bu ise ancak dünyada mümkündür, ahirette pişmanlık fayda vermez. O hâlde akıllı kişinin uyanması gerekir.

« عَـــالَمِينَ » kelimesi « عَالَمْ » lâfzının cemi (çoğulu) dur. « عَالَمْ » Âlem: Cenab-ı Hak'dan gayri (başka) her şeye denir. Ayrıca mahlukat içerisinde her bir sınıfa da, âlem denilir. Meselâ: İnsanlar âlemi, melekler âlemi, cinler âlemi. İşte bu itibarla âlem lâfzı cemilenerek « عَـالَمِينَ » denilmiştir.

Âlem kelimesinde, alâmet manası da vardır. Mahlûkat (yaratılmış olan her şey) yaratanın varlığına nişan olduğu için, mahlûkata: **"âlem"** denilmiştir.

Mademki âlem, Cenab-ı Hak'kın varlığına, birliğine ve kudretinin (gücünün) sonsuzluğuna nişandır, öyleyse her insanın her mükellefin bu âleme bakıp, çok tefekkür ederek (düşünerek) Mevlâ'nın var olduğunu bilmesi ve O'nun büyüklüğünü anlamakta günbegün ilerlemesi lâzımdır. Kişi, Cenab-ı Hakkı bil-mekte ilerlediği kadar, imanı kuvvet bulur imanı kuvvetlendiği kadar da, tes-limiyeti ve itaatı artar. Böyle bir Allah'ın hiç bir emrine itiraz edilemeyeceğini (karşı gelinemeyeceğini) kat'î olarak bilir. Ve Allah'ın emirlerinin mecmuu (toplamı) olan İslâmiyetin, hiç bir maddesine muhalefet edilmemesinin lâzım olduğunu anlar.

Kâinatı bu kadar güzel nizam (düzen) içinde yaratan, terbiye eden (yöneten) Allah'ımızın *(Celle Celâluhu)* , bu kâinatı yaratmasında, nizam ve terbiyesinde (idaresinde) hiç bir noksanlık düşünülmediği gibi, vaz etmiş (ortaya koymuş) olduğu İslâmiyette de, hiç bir kusur ve noksanlık düşünülmez. O hâlde İslâmı noksansız kabul ve tatbik etmek (yaşamak) lâzımdır.

Mevlâ Tealâ'nın « رَبُّ الْعَالَمِينَ » **"Bütün âlemlerin Rabbi"** olması hususunda (hakkında), Cabir İbn-i Abdullah *(Radıyallahu Anh)* dan şöyle rivayet edilmiştir:

Hazreti Ömer'in *(Radıyallahu Anh)* Emiru'l-Müminin (Müminlerin emiri, devlet reisi) olduğu senelerden birinde, çekirgeler azaldı. Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* bunun hikmetini sordu, kimseden bir cevap alamadı ve bundan dolayı üzüldü. Sonra Yemen'e Şam'a, Irak'a vesair memleketlere adamlar göndererek oralarda çekirgelerden görülen var mı, yok mu ? diye sordurdu. Yemen tarafına

gönderdiği bir kişi bir avuç çekirge getirerek önüne koydu. Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* çekirgeleri görünce: « اَللّٰهُ اَكْبَرْ » diyerek üç kere tekbir getirdi sonra şöyle dedi. Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in şöyle buyurduğunu işitmiştim :

خَلَقَ اللّٰهُ اَلْفَ اُمَّةٍ مِنْهَا سِتُّمِاَةٍ فِى الْبَحْرِ وَاَرْبَعُ مِاَةٍ فِى الْبَرِّ فَاَوَّلُ شَىْءٍ يَهْلِكُ مِنْ هٰذِهِ الْاُمَمِ الْجَرَادُ فَاِذَا هَلَكَتْ تَتَابَعَتْ مِثْلَ النِّظَامِ اِذَا انْقَطَعَ سِلْكُهُ *

"Allah (-u Tealâ) bin tane ümmet yaratmıştır. Bunların altıyüzü denizde dörtyüzü karadadır. Ve bu ümmetlerden ilk helâk olacak olan çekirgelerdir. Onlar helâk olunca ipi kopmuş boncuklar gibi diğer ümmetlerde ardarda helâk olacaklardır. Yani Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* çegirgelerin yaşadığı haberini alınca, ümmetlerin helâki başlamadı diye sevindi." *(El-Mutteki, K. Ummal:11/269 No:31484)*

Vehb*(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin şöyle dediği rivayet edilmiştir :

اِنَّ لِلّٰهِ تَعَالٰى ثَمَانِيَةَ عَشَرَ اَلْفَ عَالَمٍ الدُّنْيَا مِنْهَا عَالَمٌ وَاحِدٌ *

"Şüphesiz Allah'ın onsekiz bin âlem'i vardır. Dünya ise, bu âlemlerden sadece biridir. " *(Ebu Nuaym, Hilye:4/70)*

HAMD'İN NE ŞEKİLDE YAPILACAĞINI KULLARA TALİM (ÖĞRETMEK) İÇİN CENAB-I HAK' KIN KENDİNE, KENDİ ŞANINA YAKIŞAN ŞEKİLDE HAMDETTİĞİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا (١)

1- "Bütün hamdler, O Allah'a mahsustur ki, kulunun (Muhammed *Sallalahu Aleyhi ve Sellem* **'in) üzerine o kitabı** (Kuran-ı Kerimi) **indirdi ve onda hiç bir eğrilik** (mana ve lâfzında bir çarpıklık) **yapmadı.** *(Kehf Suresi:1)*

٢- اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ (١)

2- "Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allaha mahsustur. (Bunca ayet ve delillerin zuhurundan, meydana çıkmasından) **sonra, kâfir olanlar** (hâlâ putları, kendilerini yaratan, besleyip büyüten) **Rab'leriyle denk tutuyorlar."** *(En'am Suresi:1)*

٣- وَهُوَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِى الْاُولٰى وَالْاٰخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٧٠)

3- "Ve O, Allah'dır. Ondan başka hiç bir ilâh yoktur. Önünde (dünyada) **da sonunda** (ahirette) **de hamd ona mahsustur, hüküm de onundur. Ve siz ancak ona döndürül** (üp götürül) **eceksiniz."** *(Kasas Suresi:70)*

٤- اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى الْاٰخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (١)

4-"Göklerde ve yerde ne varsa (hepsi), **kendisinin olan Allah'a hamdol-**

sun. Ahirette de hamd O'nundur. O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir, (her **şeyden) hakkıyla haberdar olan da yalnız O'dur."** *(Sebe' Suresi:1)*

٥– اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلاً اُولِىٓ اَجْنِحَةٍ مَثْنٰى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِى الْخَلْقِ مَايَشَآءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾

5- "Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı (olmak üzere, kendisiyle peygamberleri ve salih kulları arasında) **elçiler yapan Allah'a hamdolsun. O, yaratmakta ne dilerse** (onu) **artırır. Şüphe yok ki, Allah her şeye hakkıyla kadir** (gücü yeten) **dir."** *(Fatır Suresi :1)*

٦– وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيكُمْ اٰيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَارَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

6- "Ve (habibim) şöyle de: Hamd Allah'a mahsustur. O, ayetlerini size gösterecek, siz de onları (görüp) **tanıyacaksınız. Ve Rabbin ne yapacağınızdan gafil** (habersiz) **değildir."** *(Neml Suresi: 93)*

٧– وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَايَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

7-"Andolsun ki, onlara: "Gökten su indirip onunla, ölümünün ardından yer yüzünü canlandıran kimdir ?" diye sorsan, elbette, «Allah.» derler. De ki: (Öyleyse) **hamd, Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu aklını kullanmazlar."** *(Ankebut Suresi:63)*

٨– وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

8- "Andolsun ki, onlara gökleri ve yeri kimin yarattığını sorarsan, muhakkak «Allah» derler. (habibim) **Sen: «Elhamdülillah** (hamdolsun Allah'a)**» de. Hayır, onların çoğu bilmezler."** *(Lokman Suresi:25)*

٩– وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِى الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِىٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾

9- "De ki: «Hamd, evlât edinmeyen mülk (ün) **de hiç bir ortağı olmayan züllün** (güçsüzlük) **den dolayı kendisi için yardımcı da bulunmayan Allah'a aittir.» ve onu son derece tekbir et** (son derece tazim et de et)." *(İsra Suresi:111)*

PEYGAMBERLERİN *(Salavâtullâhi Aleyhim Ecmaîn)* HAMDLERİNİ
BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١– اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى وَهَبَ لِى عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ اِنَّ رَبِّى لَسَمِيعُ الدُّعَآءِ ﴿٣٩﴾

1- "(İbrahim *(Aleyhisselâm)* buyurdu ki): **"Bana** (şu) **ihtiyarlığ** (ım) **a rağmen İsmail ve İshak** *(Aleyhimesselâm)* **ı bahşeden Allah'a hamdolsun. Şüphesiz benim Rabbim duayı elbette hakkıyla işitendir."** *(İbrahim Suresi:39)*

٢- وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمٰنَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي فَضَّلَنَا عَلٰى كَث۪يرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِن۪ينَ (١٥)

2- **"Andolsun ki, biz Davud'a ve** (oğlu) **Süleyman** *(Aleyhisselâm)* **a ilim vermişizdir.** (bundan dolayı) **onlar: "Bizi mümin kullarının bir çoğundan üstün kılan, Allah'a hamdolsun." dediler."** *(Neml Suresi:15)*

CENNET EHLİNİN HAMDLERİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ٓي اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ (٣٤)

1- "(Cennette şöyle) **derler: Bizden hüznü** (tasayı) **gideren, Allah'a hamdolsun. Hakikat, Rabbimiz çok yarlığayıcı** (affedici), **çok şükredici** (şükrü kabul edici) **dir."** *(Fatır Suresi:34)*

٢- وَنَزَعْنَا مَا ف۪ي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي
هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَٓا اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَقَدْ جَٓاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُٓوا اَنْ
تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٤٣)

2- **"Ve biz onların göğüslerinde** (dünyadan kalma)**kinden ne varsa söküp atacağız onların** (köşklerinin ve saraylarının) **altlarından ırmaklar akar ve derler ki: O Allah'a hamdolsun ki, bizi** (hidayetle) **buna kavuşturdu. Eğer Allah** (Tealâ) **bize hidayet etmeseydi, biz** (kendi kendimize) **hidayete eremezdik. Muhakkak ki, Rabbimizin Peygamberleri hakkı getirdiler. Ve onlara: "İşte** (dünyada) **yapmakta devam ettiğiniz şeyler** (iyi işler) **sayesinde varis olduğunuz** (miras olarak size verilen) **cennet budur." diye nida edilecek** (seslenilecek) **tir."** *(A'raf Suresi: 43)*

٣- وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ نَتَبَوَّاُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَٓاءُ فَنِعْمَ
اَجْرُ الْعَامِل۪ينَ (٧٤) وَتَرَى الْمَلٰٓئِكَةَ حَٓافّ۪ينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ
بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَق۪يلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ (٧٥)

3- **"Onlar** (cennete giren müminler): **"Bize verdiği sözde sadık** (doğru) **olan ve bizi dilediğimiz yerde oturacağımız bu cennet yurduna varis kılan, Allah'a hamdolsun. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş !" derler. Melekleri görürsün ki, Rablerini hamdle tesbih ederek Arş'ın etrafını kuşatmışlardır. Artık** (kulların) **aralarında hak** (ve adalet) **le hükmolunmuş ve** (cennet ehli tarafından): **"Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun." denilmiştir."** *(Zümer Su.74-75)*

ALLAH-U TEALÂ HAZRETLERİNİN, BÜTÜN ÂLEMLERİN RABBİ (YARATICISI ve TERBİYE EDİCİSİ) OLDUĞUNU BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًا (١٣) وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا (١٤)

1- **"Size ne oluyor ki Allah için bir azamet ummuyor** (Allah'a büyüklük

tanımıyor) sunuz, hâlbuki O, sizi, muhakkak türlü türlü tavırlar (hâller) le yaratmıştır." *(Nuh Suresi : 13-14)*

٢- يَاۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فى رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ
مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِى الْاَرْحَامِ مَا نَشَاۤءُ
اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا اَشُدَّكُمْ ...(٥)

2- "Ey insanlar ! Eğer siz öldükten sonra, tekrar dirilmekten bir şüphedeyseniz (düşünün ki), **biz sizi** (n aslınız olan Âdem babanızı) **topraktan, sonra** (onun zürriyetini) **bir meni** (döl suyun) **dan sonra, pıhtılaşmış** (akıcılığını kaybetmiş) **bir kandan, daha sonra da, hilkati** (yaratılışı) **bellibelirsiz bir lokma et parçasından yarattık** (ve bunları) **size** (kemal-i kudretimizi, son derece güçlü olduğumuzu) **apaçık gösterelim diye** (yaptık). **Sizi dileyeceğimiz, muayyen** (tayin edilmiş belli) **bir vakte kadar rahimlerde durduruyoruz, sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyoruz. sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için** (sizi büyütüyoruz)."

(Hacc Suresi: 5) den

٣- مِنْ اَىِّ شَىْءٍ خَلَقَهُ (١٨) مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ (١٩)

3- "(Allah-u Tealâ) **Onu** (insanı) **hangi şeyden yarattı ? Onu bir damla sudan yarattı da, onu takdir etti.** Yani evvela kan pıhtısı sonra, bir çiğnem et yaptı, sonra uzuvlarının şekillerini tamamladı. Hulâsa yaratılışı tamamlanıncaya kadar onu, o hâlden bu hâle getirdi." *(Abese Suresi :18,19)*

اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ (٣)

KELİME MANASI (3)

Öyle büyük Allah ki, (اَلرَّحْمٰنِ) **Rahman sıfatıyla muttasıf,** yani mahlûkatına (yaratıklarına) acımakta nihayete (son dereceye) varan, hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış, yine öyle büyük Allah ki, (اَلرَّحِيمِ) **Rahim sıfatıyla muttasıf** (ziyade hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış).

MEAL-İ ŞERİFİ (3)

Rahman ve Rahim (sıfatlarıyla muttasıf), yani bütün hamdler bu sıfatlarla muttasıf (sıfatlanmış) olan Allah-u Tealâ'ya mahsus (sadece ona ait) tir.

İ Z A H A T

« رحمن » **Rahman:** Lâfzı Arap lügatında ziyade acıyıcı manasını ifade eder. Acıyıcılık ise, bir mahlûkun (yaratığın), acınması icabeden (gereken) diğer bir mahlûka karşı, yumuşayıp tesirlenmesi demektir ki, bu tesirlenme neticesinde acıdığı mahlûka karşı ihsan ve iyilikte bulunur.

Cenab-ı Hak'kın Rahman oluşu ise, acıyıcılığın gayesi (neticesi) olan, mahlûkatına inam ve ihsan (iyilik) etmesi demektir.

Bu iki sıfatın Besmele'den sonra burada tekrar edilmesinde bir takım hikmetler zikredilmiş (söylenmiş) tir.

1- Besmele'de geçen « رَحْمٰنِ وَ رَحِيمِ » sıfatlarından anlaşılan iki rahmet (acıma) Mevlâ Tealâ'nın zatına aittir. Buradaki rahmetler ise kâmil sıfatlara mensup (yüksek sıfatlarla alâkalı) dır.

2- Bu tekrar, Besmele'nin Fatihadan olmadığına işaret etmektedir. Zira Fatiha'dan olsaydı tekrar edilmezdi, nitekim Hanefî mezhebimize göre de böyledir. (Besmele Fatiha'dan bir ayet değildir).

3- « رَحْمٰنِ وَ رَحِيمِ » kelimelerini tekrar etmekle Mevlâ Tealâ kullarını, kendisini çok anmaya teşvik etmiştir. Zaten Allah'ı sevmenin alâmeti (nişanı) O'nu çok zikretmektir.

* عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ اَحَبَّ شَيْئًا اَكْثَرَ ذِكْرَهُ

Nitekim Aişe*(Radıyallahu Anha)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Kim bir şeyi severse, onu çok anar." buyurmuştur.**

(El-Mutteki, Kenzu'l-Ummal:1/425 No:1829)

4- Mevlâ Tealâ « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » **"Bütün hamdler âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."** buyurarak bütün âlemlerin Rabbi olduğunu zikrettikten sonra, « رَحْمٰنِ وَ رَحِيمِ » oluşunu tekrar ederek, bu Rab'liğini ya Rahmaniyet (dünyada yarattıklarına rızık vermek) veya Rahimiyet (ahirette müminleri mağfiret, affetme) ile yaptığını beyan etmektedir. Bundan dolayı da, bu sıfatlarından sonra, ceza gününün Maliki (hakimi, sahibi) olduğunu zikretmektedir.

5- Yine bu tekrarla kulunun, bu rahmetlere hamdederek kavuşacağına işaret buyuruyor. Zira beşerden, Allah-u Tealâ'ya ilk hamdeden Âdem *(Aleyhisselâm)* olmuştur. Şöyleki; O, aksırınca « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » dedi. O anda Mevlâ tarafından « يَرْحَمُكَ رَبُّكَ » **"Rabbin sana rahmet etsin."** hitabına mazhar oldu (kavuştu).

6- Bu tekrar, talil içindir. Yani Mevlâ Tealâ bu sıfatları takındığından dolayı, bütün hamdlerin kendisine mahsus (ait) olduğunu beyan etmiştir. Zira bütün iyilikler ondan olduğu için, bütün hamdler de sadece ona mahsustur.

Cenab-ı Hak'kın Rahman ve Rahim oluşundan dolayı yaptığı inam ve ihsan (iyilik) lerin sayılması mümkün değildir. Ancak biz bunlardan bir kısmını sayalım ki, Mevlâ Tealâ'nın kullarına karşı ne kadar büyük iyiliklerde bulunduğu biraz anlaşılsın ve ona şükür için ibadet vazifeleri ifa (yerine getirilme) ye çalışılsın.

Cenab-ı Hak'kın yaptığı iyiliklerin bidayeti (başlangıcı); Bizi bütün şer (kötülük), çirkinlik, noksanlık ve zeval (eksiklik) lerin kaynağı olan: « عَدَمْ » **Adem** (yokluk) tan çıkarıp bütün hayır (iyilik) kemal (olgunluk) hüsün ve cemal (güzellik) lerin kaynağı olan « وُجُودْ » **Vücud**'a (varlığa) kavuşturmasıdır.

En büyük iyiliği ise, taraf-ı ilâhî'sinden (kendisi tarafından) gönderilen Peygamberler *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)*ve onlara indirilen kitaplar, bahusus (özellikle) Peygamberler peygamberi Muhammed Mustafa *(Aleyhissalâtu vesselâm)* ve bütün kitapları cami (içine alıcı) olarak, O'na indirilmiş olan Kuran-ı Kerim vasıtasıyla, bizi Esma ve Sıfat-ı İlâhiyesi (İlâhî isim ve sıfatları) ile Kenz-i mahfî (gizli hazine) olan Zat-ı Pak-i Sübhaniyesinin marifetine delâlet etmesi (kendisini bilme yolunu bize göstermesi) dir.

Cenab-ı Hak'kın Rahman ve Rahim sıfatlarıyla bize inam buyurduğu nimetleri daha güzel anlayabilmek için, Müceddid-i elfi sanî, (ikinci binin yenileyicisi olan) İmam-ı Rabbanî*(Kuddise sırruhu)* Hazretlerinin **"Mektubat"** isimli eserinde, Saliha bir kadına yazmış olduğu mektubun baş tarafını burada tercüme edip yazmayı uygun görüyoruz.

M E K T U P (3/17)

Bütün hamdler, bize inam eden (nimet veren) ve bizi İslâm'a hidayet eden (kavuşturan) ve bizi, ins-ü cin'nin efendisi, Muhammed*(Aleyhisselâm)* ın ümmetinden kılan, Allah-u Tealâya mahsustur.

Bilinmelidir ki, Hak Sübhanehu ve Tealâ Hazretleri müstakıllen (başlı başına) inam edici (nimet verici) dir. Bu inam edilen nimet eğer vücut (varlık) sa, Mevlâ Tealâ Hazretleri tarafından karşılıksız verilmiştir. Eğer beka (varlığın devamı olan yaşamak) ise, yine Mevlâ Tealâ Hazretleri tarafından bahşedilmiştir. Ve eğer kâmil (üstün) sıfatlarsa, yine O Mevlâ'nın her şeye şamil (bütün yaratıkları kaplamış) olan rahmetinden neş'et edici (doğucu) dur.

« حيات » - Hayat (Dirilik), « علم » - İlim (Bilmek), « قدرت » - Kudret (gücü yetmek) « بصر » - Basar (Görmek), « سمع » - Semi (İşitmek) « نطق » - Nutuk (Konuşmak), işte bütün bu nimetler, Mevlâ Tealâ Hazretlerinden istifade edilmiş (alınmış) tır. had'den ve ad'den (sınırlanmaktan ve sayılmaktan) hariç olan enva-i çeşit nimetlerin ve sınıf sınıf kerem (iyilik) lerin hepsi Mevlâ Tealâ tarafından ifaza edilmiş (akıtılmış) tır.

O Mevlâ Tealâ güçlüğü ve şiddeti izale eder (giderir), duaları kabul eder ve belâları defeder (kaldırır).

Mübalâğayla (son derece) rızık vericidir. Re'fetinin kemalinden (esirgeyiciliğinin son derece oluşundan) dolayı, günahları sebebiyle kullarından rızıkları menetmez (engellemez).

Mübalâğayla örtücüdür. Affının ve tecavüzünün (kullarının günahlarına karşı azap etmekten vaz geçmesinin) bolluğundan dolayı, kulların günah irtikap etmeleri (işlemeleri) sebebiyle, onların hürmet perdelerini yırtmaz, yani onları ayıplarından dolayı rezil-ü rüsvay etmez.

Hilim sahibidir. (kullarına ceza vermekte acele etmez) umumi olan keremini (iyiliğini), dostlarından ve düşmanlarından menetmez.

Nimetlerinin en büyüğü,en âlâsı (yücesi), en şereflisi ve en kıymetlisi bizi İslâm'a davet etmesi (çağırması)ve bizi Darü's-Selâm (bütün afetlerden, felâketlerden kurtuluş) yurdu olan cennete hidayet etmesi (o cennetin yolunu bize göstermesi), ins-ü cin'nin Efendisine ittibaya bizi delâlet etmesi (uyma yolunu bize göstermesidir). Zira ebedî hayat ve sonsuz nimetler bunlara bağlıdır.

Velhasıl (özetle) Mevlâ Tealâ'nın kullarına inamı (nimet verişi), ihsanı ve ikramı (iyiliği) güneşten daha açık, dünden daha belli, aydan daha parlaktır.

(Mektubat-ı İmam-ı Rabbanî: C.3, S.17, Mektup:17)

İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)*Hazretlerinin mezkûr (bahsedilen) mektubundan yazmayı uygun gördüğümüz kısım burada sona erdi. Tamamını arzu edenler, bu mektuba müracaat etsin (başvursun) lar.

Rahman lâfzında beyan ettiğimiz manaların aynısı, Rahim lâfzında da vardır. Ancak Rahman kelimesinin harfleri çok olduğundan, Rahim kelimesinden daha ziyade (fazla) mana üzerine delâlet etmektedir.

Bu ziyadelik (fazlalık) iki şekilde düşünülür, biri ihsan edilen zatlar nazara alınarak (iyilik edilen kişiler düşünülerek), ikincisi ihsan edilen nimetlerin kendi değerlerine bakılarak; Birinci itibarla, Rahman sıfatıyla Cenab-ı Hak dünyada, mümine de, kâfire de ihsan (iyilik) edicidir. Rahim sıfatıyla ise, ahirette sadece müminlere ihsan edecektir.

İkinci itibarla, Rahman sıfatıyla Cenab-ı Hak ahirette müminlere değerleri sonsuz olan nimetler ihsan edecektir. Rahim sıfatıyla ise, dünyada mahdut (sayılı) olan nimetleri mümine de, kâfire de ihsan etmektedir.

İşte bu iki mübarek isimle dua eden kişi, Mevlâ'nın rahmetini celbetmiş (üzerine çekmiş) olur. Nitekim Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* nın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Bir kere babam** (Ebu bekri's-Sıddik *Radıyallahu Anh*): **"Sana bir dua öğreteyim miki ? Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **onu bana öğretmiş ve İsa** *(Aleyhisselâm)* **onu havarilere** (yakın adamlarına) **öğretirdi. Eğer üzerinde Uhud dağı kadar borç olsa, elbette Allah-u Tealâ** (bu dua bereketiyle) **onu sana ödettirir."** buyurmuştu. dedi.

Ben de: " **Buyur öğret.**" deyince, babam: "**Şu duayı oku !**" buyurdu :

اَللّٰــهُمَّ فَارِجَ الْهَمِّ ، كَاشِفَ الْغَمِّ ، مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ ، رَحْمٰنَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ
وَرَحِيمَهَا اَنْتَ تَرْحَمُنِى فَارْحَمْنِى بِرَحْمَــةٍ تُغْنِينِى بِهَا عَنْ رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ *

"Ey dertleri açan, gamları (kederleri) **kaldıran, zorlananların dualarını kabul eden, dünya ve ahiretin Rahman'ı, ve onun** (ahiretin) **Rahim'i olan Allahım !. Bana sen merhamet edersin. Beni başkalarının acımasına muhtaç etmeyecek bir merhametle bana sen acı."** *(Hakim el-Müstedrek:1/515)*

« رحمن » Rahman ve « رحيم » Rahim kelimeleri sıfat-ı müşebbehe'dirler. İmam-ı Beyhekî'nin **"Esma ve Sıfat"** isimli eserinde zikrettiğine göre Rahman

lâfzının İbranî (ibranîce) olduğu söylenmişse de, Cumhur-u Ulema (âlimlerin çoğu) arapça olduğuna ve rahmet kökünden alındığına ittifak etmişler. (topluca karar vermişler) dir. Bu lâfız mübalâğa olsun(fazla mana ifade etsin)için « فَعْلاَن » vezninе nakledilmiştir. Acımakta eşi ve benzeri olmayan acıyıcı demektir. Bundan dolayı tesniyelenmez, cemilenmez, ama Rahim, tesniyelenir, cemilenir. Rahim kelimesi de aynı kökten alınmıştır. « فَعِيلْ » feîl vezninde olup, « فَاعِلْ » fail, yani « رَاحِمْ » Rahim manasındadır. Bu vezinde de yine mübalâğa vardır.

Mesnevî şarihi Ankaravî Hazretleri Fatiha tefsirinde şöyle buyurmuştur: İnsan « تَخَلَّقُوا بِاَخْلاَقِ اللّٰهِ » **"Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanın."** kavli şerifinin gereğince, Mevlâ'nın bu büyük sıfatlarından nasibini alarak, Allah'ın kullarına acımalıdır. Ve böylece Mevlâ'nın rahmetine mazhar olmalı (ulaşmalı) dır.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) اِرْحَمُوا مَنْ فِى الاَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِى السَّمَآءِ *

Nitekim **Abdullah İbn-i Amr** *(Radıyallahu Anh)***dan rivayet edilen bir Hadis-i şerifte Resulullah***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***: "Yer yüzündekilere acıyın ki göktekiler de size acısın." buyuruyor.** *(Tirmizî, Birr:16, Ebu Davud, Edeb: No:4941, İbn-i Mace, Zühd:13)*

Bir Hadis-i şerifte de:

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّمَا يَرْحَمُ اللّٰهُ مِنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَآءَ

Üsame İbn-i Zeyd *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Allah (u Tealâ) kullarından ancak acıyanlara acır." buyurdu.**

(Buharî, Cenaiz:33, Eyman:9, Merda:9, Tevhid:25, Müslim, Cenaiz:9,11, Ebu Davud,Cenaiz:24, Edeb:58, Neseî, Cenaiz:22, İbn-i Mace, Cenaiz:53, A. İbn-i Hanbel:5/204, 206, 207)

وَعَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ لاَيَرْحَمْ لاَيُرْحَمْ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen diğer bir Hadis-i şerifte de Resulullah***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **:"Acımayan acınmaz." buyurdu.** *(Buharî,Edeb:18, 27, Müslim, Fezail:65, Ebu Davud, Edeb:145, Tirmizî, Birr:16, Ahmed İbn-i Hanbel:2/228, 241, 269, 514)*

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمٰنُ *

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilen diğer bir Hadis-i şeriflerinde de Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Acıyanlara Rahman (Tealâ) rahmet eder." buyurdu.** *(Tirmizî, Birr:16, Ebu Davud, Edeb:58)*

Yakınlarımızın, çoluk-çocuğumuzun hastalıklarına, fakirliklerine acıdığımızdan ziyade, namaz kılmamalarına, oruç tutmamalarına, faiz yemelerine acımalıyız. Zira dünyadaki hastalıklar, zorluklar geçer ama ahiretteki belâlar bitmez, tükenmez binaenaleyh onlara iyiliği emretmeli ve onları kötülüklerden vaz geçirmeye çalışmalıyız ve böylece:

عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): خَيْرُ النَّاسِ اَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ *

Hazreti Cabir *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayet edilen, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **in: "İnsanların en hayırlısı, insanlara en menfaatli olandır." buyurduğu,** *(El-Mutteki, K.Ummal:15/777 No:43065)* Hadis-i Şerifinin verdiği müjdeye nail olmaya gayret etmeliyiz.

MEVLÂ TEALÂNIN RAHMAN ve RAHİM OLUŞUNU, DOLAYISIYLA KULLARINA ÇOK BÜYÜK İYİLİKLERDE BULUNDUĞUNU BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER ve MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- هُوَ اللّٰهُ الَّذِى لاَاِلٰهَ اِلاَّهُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ (٢٢)

1- "O, öyle bir Allah'tır ki, ondan başka hiç bir ilâh yoktur. (O) gizliyi de bilendir, aşikârı da. O (kullarını), **çok acıyan ve çok esirgeyendir."** *(Haşr suresi: 22)*

٢- اَلرَّحْمٰنُ (١) عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ (٢) خَلَقَ الْاِنْسَانَ (٣) عَلَّمَهُ الْبَيَانَ (٤)

2-"Rahman (kullarına çok acıyıcı olan Allah),**Kuranı öğretti. İnsanı yarattı. Ona, beyanı** (kalbine gelen manaları diliyle açıklamayı) **öğretti.***(Rahman Suresi:1-4)*

٣- قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِادْعُوا الرَّحْمٰنَ اَيًّامَاتَدْعُوا فَلَهُ الْاَسْمَاۤءُ الْحُسْنٰى وَلاَتَجْهَرْ بِصَلاَتِكَ وَلاَتُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلاً (١١٠)

3- "De ki: Gerek Allah diye (isim verip) **çağırın, gerek Rahman diye** (isim verip) **çağırın, hangisiyle çağırsanız nihayet en güzel isimler O'na mahsustur. Namazında pek bağırma, sesini o kadar da kısma, ikisi arası bir yol tut."** *(İsra Suresi :110)*

٤- تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ (٢)

4- "(Kuran) Rahman ve Rahim (olan Allah katından) **peyderpey** (ayet ayet, birbiri ardınca) **indirilmiştir."** *(Fussilet Suresi:2)*

٥- وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمٰنِ قَالُوا وَمَاالرَّحْمٰنُ اَنَسْجُدُ لِمَاتَاْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُوراً (٦٠)

5- "Onlara: "Rahman'a secde edin !" dendiği zaman: "Rahman da neymiş ? Senin bize emrettiğine secde eder miyiz hiç !" derler ve (bu secde emri) **onların nefretini** (büsbütün imandan ürküp uzaklaşmalarını) **artırdı."** *(Furkan suresi:60 Secde ayeti)*

٦- هُوَالَّذِى يُصَلِّى عَلَيْكُمْ وَمَلاۤئِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيماً (٤٣)

6- "O, sizi karanlıklardan (küfür ve masiyetten), **nur'a** (iman ve taat nuruna) **çıkarmak için üzerinize, melekleriyle beraber, salât eden** (rahmetini gönderen) **dir. O,** (Halık-ı Kerim, kıymetli yaradıcınız) **müminlere karşı çok merhametlidir."** *(Ahzab suresi: 43)*

مَالِكِ يَوْمِ الـدِّينِ ﴿٤﴾

KELİME MANASI (4)

Öyle büyük Allah ki, « مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ » **ceza** (kıyamet) **gününün maliki** (hakimi).

MEAL-İ ŞERİFİ (4)

Ceza gününün yegâne maliki, yani bütün hamdler, âlemlerin Rabbi, Rahman, Rahim sıfatlarıyla muttasıf (sıfatlanıcı) ve ceza gününün yegane sahip ve mutasarrıfı (yöneticisi) olan Allah-u Tealâ Hazretlerine mahsustur.

İ Z A H A T

« مَالِكِ » **Malik:** Sahip olduğu şeylerde, dilediği gibi tasarruf ve muamele (idare ve yönetme) de bulunan zat'a denir.

« يَوْمِ الدِّينِ » **Din günü:** Demektir ki, bundan maksat: Herkesin dünyada yaptığının mukabilini (karşılığını) göreceği ceza günü, ahiret günüdür.

Bu hususta İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* şöyle buyurmuştur :

"O günde dünyadaki gibi kimse bir şey'e sahip olamayacak, Allah-u Tealâ'nın hiç bir hükmüne karışamayacaktır. O gün, mahlûkatın (yaratıkların) **hesabının görüleceği gündür. Mevlâ Tealâ herkese hayırlı işlerine karşı hayırlı mükâfat, kötü işlerine karşı da, kötü ceza** (karşılık) **verecektir."**

Allah-u Tealâ gerçekte dünya ve ahiretin yegâne maliki (sahibi) yse de, dünyada zahiren (görünüşte), bir takım tasarruf (idare) ve muameleleri kullarına vermiştir. Fakat ahirette zahirî tasarruflar (mükâfatlandırmak, cezalandırmak gibi bütün işler) ancak onun elinde olacağı için, burada ceza gününün maliki buyurulmuş, dünya ve ahiretin maliki buyurulmamıştır.

Bu ayet-i celilede, dünyada yapılan işlerin karşılığının verileceği gün olan kıyamet günündeki bütün tasarrufların Mevlâ'nın elinde olduğu beyan buyurularak, bütün kullar o gün huzur-i İlâhî'de (Allah'ın huzurunda) hesap verecekleri hususunda kuvvetli bir şekilde ikaz edilmiş (uyandırılmış) tır.

Binaenaleyh onlar bu ikazdan dünyadayken mütenebbih olup (uyanıp), o huzura hesap vermek üzere çıkacaklarından korkarak, nefislerini arzu ve isteklerinden menedip (alıkoyup), Mevlâ'nın sevdiği ve razı olduğu işlere sevketmek (yönlendirmek) suretiyle, saadet-i ebediye'ye (sonsuz mutluluğa), cennet ve cemalullaha (Allah'ın cemaline) kavuşmak için ellerinden gelen gayreti son derece sarfetmeli (kullanmalı) dırlar.

Fakat kişi bu tenbih (uyandırma) dan uyanmayıp, kendi arzu ve isteklerine uyarak, Mevlâ'ya karşı gelip azarsa, varacağı yerin, kimsenin dayanamayacağı ebedî azap mahalli (sonsuz ceza yeri) olan cehennem olacağınıda unutmamalıdır. Nitekim Cenab-ı Hak bir ayet-i celilesinde şöyle buyurmaktadır :

وَلِمَنْ خَافَ مَقَـامَ رَبِّهِ جَنَّتَـانِ *

"Ve Rabbi'nin makamından korkan kimse için iki cennet vardır."

(Rahman Suresi:46)

Yani Rabbi'nin muhasebe(hesaba çekmek)için kullarını dikeceği mahşerden korkarak isyan(günah)ları terkedip, emirleri tutanlar için iki cennet vardır.

Diğer bir ayet-i kerimede de Rabbimiz şöyle buyurmuştur :

فَاَمَّا مَنْ طَغٰى ﴿٣٧﴾ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَاِنَّ الْجَحِيمَ هِىَ الْمَاْوٰى ﴿٣٩﴾ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى ﴿٤٠﴾ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِىَ الْمَاْوٰى ﴿٤١﴾

"Artık kim taşkınlık etmiş ve dünya hayatını (ahiret üzerine) **tercih eylemiş** (üstün tutmuş) **ise, şüphe yok ki, onun yurdu ancak cehennemdir. Fakat her kim Rabbi'nin makamından** (huzurunda dikileceğinden) **korkmuş ve nefsini heva'dan** (sevdiğinden) **nehyetmiş** (vazgeçirmiş) **se, artık şüphe yok ki, ancak cennet, o kimse için yurttur."** *(Naziat Suresi:37-41)*

DİN (Ceza) GÜNÜNÜN DEHŞETLİ HÂLLERİNİ VE O GÜNDE BÜTÜN TASARRUFLARIN ANCAK MALİKÜ'L- MÜLK (Bütün mülklerin sahibi) OLAN MEVLÂ TEALÂ'YA AİT OLACAĞINI BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِى جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ﴿١٦﴾ وَمَا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْاَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ ﴿١٩﴾

1- "İyiler hiç şüphesiz naim (cennetin) **de, kötüler ise, muhakkak yakıcı ateş içindedirler. Din** (ceza) **günü oraya gireceklerdir. Ve onlar, ondan** (ateşten) **ayrılacak da değildirler. O din günü nedir ?** (Bunu) **sana hangi şey öğretti ? O din günü nedir ? Tekrar** (bunu) **sana hangi şey bildirdi ? O, öyle bir gündür ki, hiç bir kimse,** (diğer) **kimseye, hiç bir şeyle fayda vermeye muktedir** (güçlü) **olamıyacaktır. O gün, emir** (bütün işler, yalnız) **Allah'ındır."** *(İnfitar Suresi: 13-19)*

٢- هٰذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْاَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ *

2- "Bu bir gündür ki, konuşamazlar. Ve onlar için izin verilmez, itizarda da bulunamazlar (özür de dileyemezler). **Tekzip edenlerin** (yalanlayanların) **o gün vay haline ! İşte bu, fasıl** (dostlarla düşmanları ayırdetme) **günüdür, sizleri de evvelkileri de toplayıverdik. Artık sizin için bir hile** (kurtuluş çaresi) **varsa, hemen bana hilede bulunun. O gün, mükezzip** (yalanlayıcı) **ların vay hâline."**

(Mürselat Suresi: 35-40)

٣- يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْهُمْ شَىْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

3- "(O kavuşma günü) **Bir gündür ki, onlar** (kabirlerinden) **harice** (dışarı-

ya) çıkarlar. **Onlardan hiç bir şey Allah'a gizli kalmaz.** (Allah onlara sorar) **"Bu gün mülk kimindir ?"** (Ve cevabını verir) **Vahid** (bir), **Kahhar** (istediğini zorla da olsa yaptırıcı) **olan Allah'ındır. "** *(Mümin Suresi: 16)*

İşte Fatiha-i Şerifeyi başından başlayıp tefekkür (düşünce) ve şuur (anlayış) la okuyarak, bütün hamdlerin, **Rabbü'l-âlemin** (bütün âlemleri yokluktan varlığa çıkarıp, onları tavırdan tavıra, şekilden şekile çeviren, kemale, olgunluğa erdirici), **Rahman ve Rahim** (kullarına sonsuz nimetler ihsan edici) ve **Maliki yevmi'd-din** (ceza gününün yegâne maliki ve o gündeki bütün hükümlerin mutasarrıfı, idarecisi) **olan,** Zat-ı Pak-i Sübhaniye'ye mahsus (özellikle ait) olduğunu gaibane (uzaktan) ifade eden kişi, biiznillâh-i Tealâ (Allah'-ın izniyle) bilmiş olur ki, ibadet (kulluk) ancak böyle bir Allah-u Tealâ'ya mahsustur ve yardım ancak böyle bir zattan istenilir.

Binaenaleyh bu şuurda (anlayışta) olan bir kimse:

صِفَاتدَنْ ذَاتَه كَلْ حَقَّـه كيدَه لِمْ جَمَالْ بَا كَمَالَه سَيْر ايدَه لِمْ

"Sıfattan zat'a gel hakka gidelim. Cemali bâkemale seyredelim.

Mısraının manasınca, her şeyden hatta bu yüce sıfatlardan bile geçip bu sıfatların sahibi olan MevlâTealâ Hazretlerine, cismi ve kalbiyle bilkülliye (bütünüyle) yönelerek, gaibden bahsederken (iltifat ederek) muhataba hitap etme (seslenme) şevkini (aşkını) kendinde bulup, şöyle der :

اِيَّاكَ نَعْبُـدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (٥)

KELİME MANASI (5)

(اِيَّاكَ) Ancak sana (نَعْبُدُ) İbadet ederiz. (وَاِيَّاكَ) ve ancak senden (نَسْتَعِينُ) yardım talebederiz (isteriz).

MEAL-İ ŞERİFİ (5)

(Ey Rabbimiz !) **Yalnız sana ibadet eder ve ancak senden yardım isteriz.**

İ Z A H A T

İbadet, itaat etmek, son derece boyun eğmek demektir. İkrime *(Radıyallahu Anh)* nın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Kuran'da geçen bütün **ibadet** kelimeleri: **Tevhid** (Allah'ın birliğini kabul ederek inanmak) manasında, **tesbih** kelimeleri: **Namaz, kunut** kelimeleri de, **taat** (boyun eğme) manasındadır.

Ayet-i celilede geçen **biz** ifadesi, okuyan kişiye, yanındaki meleklere, cemaatte bulunan kişilere ve bütün müminlere gitmektedir. Mevlâ Tealâ bununla; kişinin **ben** demeyip,**biz** demesinin, ibadet ve duasını diğer müminlerin ibadet ve dualarının arasına katmasının, lâzım olduğuna işaret etmiştir. Zira bu şekil düşünmek kişinin dua ve ibadetinin kabulune sebep olur. Zaten cemaatle namaz da, bunun için meşru edilmiştir.

Kulun Mevlâ'sına yapmış olduğu bu hitabın (seslenişin) gerçek ve sahih (doğru) olması, ancak insanın kalp gözünün her şeyden iraz edip (dönüp), Mevlâ Tealâ Hazretlerine ikbal etmesi (yönelmesi) yle mümkün olabilir.

Burada yeri gelmişken şu önemli meseleyi izah etmek (açıklamak) ta büyük fayda mülâhaza ediyor (düşünüyor) uz.

* عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَامِنْ مَوْلُودٍ اِلاَّيُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)***den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **:"Her insan İslâm fıtratı**(kabiliyeti)**üzere doğurulur**(yaratılır)."**buyurdu.**
(Buharî, Cenaiz:80,93, Müslim, Kader:22,25, Tirmizî:Kader-5, M.Ahmed:2/315,346)

Bu hadis-i şeriften anlaşıldığına göre her insan İslâm kabiliyeti üzere yaratılmıştır. Fakat bilfiil İslâm'ın meydana gelmesi Peygamberlerin talim ve tebliğleriyle (öğretme ve duyurmalarıyla) onların varisleri olan ulema ve meşayıhın irşadına (yetiştirmelerine) bağlıdır. İnsan Şer-i Şerif'i (Allah-u Tealâ'nın dinini) öğrendikten sonra,Tarikat-ı Aliyye aşısıyla aşılanır ve seyr-u sülûk'e, yani Mevlâ Tealâ Hazretlerine manevî bir şekilde yürüyebilmek için tayin edilmiş (belirlenmiş) vazifelere hakkıyla riayet (dikkat) ederse, Mevlâ'nın fazl-u ihsan (muvaffakıyet vermesi) de ona ulaşırsa, o zaman huzur-u kalple (kalbi Mevlâ ile beraber olarak) ibadet etme zevkini (tadını) elde etmiş olur.

Nitekim Risale-i Kudsiyye'de bu husus şu şekilde izah edilmektedir :

سُلُوكْ اَيْلَــرْ اَكَرْچِه نَقْشِبَنْــدِى

"Nakşibendi Tarikatına mensup olan kişi, sülûk eder."

Sülûk: Tasavvuf yoluna intisap ederek (girerek), riyazetle iştigal edip, (az yemek, az içmek, az uyuyup, az konuşmak gibi manevî vazifelerle meşgul olmak suretiyle) salik'in (Allah yolcusunun), Mevlâ ile kendi arasındaki perdeleri aşmak için manevî bir yürüyüşle yürümesinden ibarettir.

Şu ikinci şatr (parça) da bunun tefsiri (açıklaması) gibidir.

كِيجَــه كُنْدُوزْ آتَارْ نَفْسَــه كَمَنْــدِى

"(Bu kişi) **gece-gündüz nefsine kement atar."**

Kement: Düşmanı ve avlanırken bazı hayvanatı(hayvanları) tutmak için uzaktan atılan, ucu ilmikli ip ki, boyuna geçtikten sonra, çekilmekle sıkışır.

اِيدَرْ هَــمْ ذِكْــرُوفِكْــراُو اَرْجُمَنْــدِى

"Bu muhterem kişi zikir ve tefekkür eder. (Bu şekilde nefsini bağlamış olur). İşte zikir, tefekkür, rabıta ve murakabe gibi Tarikat-ı Aliyye'nin vazifelerine çalışmak, nefse kement atmaktır. Bu vazifeleri yaparak nefse kement atılmadığı takdirde,nefis her zaman şehevanî (sevdiği) yollara dalmakla, Mevlâ ile kendi arasına daha nice perdeler sokar ve bu sebeple Mevlâ ile huzurdan (beraberlikten) geri kalmış olur. **Ercümend:** Muhterem, akıllı kişi demektir.

عَزِيمَتْدِرْ دكِلْدِرْ بَاشْقَه فَنْدِى

"(O muhterem kişinin, nefsi yakalamaktaki) **çaresi azimetle** (Ciddiyetle, dikkatle) **amel etmekten başka bir şey değildir."**

Beyt'in bu kısmı da şunu anlatıyor. Burada, bu kişi gece-gündüz nefs'e kement atmakla, acaba İslâm'da olmayan başka bir şey mi icat ediyor? diye bir soru akla gelirse, cevap verilir ki: Hayır ! O kişinin gayesi ancak azimetle amel etmektir, ruhsatla amel değildir. Çünkü insan, namaz, oruç, hac gibi emirleri tutarak, Mevlâ'ya karşı vazifesini yapmış olur ama, bunları yapmak ruhsatla amelden ileri geçemez.

Azimetle amel etmek ise, Nakşibendi Tarikatının veya diğer Turuk-u Aliyye (yüce yollar) dan birinin kaide ve vazifelerini icra etmek (yerine getirmek) le mümkündür. Bu vazifelerin tamamı ise kitap, sünnet, icma (ulemanın birlikte karar vermesi) ve kıyas (alimlerin, delili açık olmayan bir meseleyi, delili açık olan bir meseleye benzeterek, onun deliliyle öbürünü ispat etmelerinden ibaret olan benzetmek) ten alınmıştır.

Azimetle amel etmeyi daha ziyade açıklamak için şu izahat uygun olur :

Tarikatta olan insan, yirmidört saatin bir kısmını tarikat kaidesi üzere zikrullah'a, (Allah'ı zikretmeğe), diğer bir kısmını beş vakit namazı cemaatle kılmaya, diğer bir kısmını işrak, kuşluk, evvabin, teheccüt gibi sünnet namazlara, diğer bir kısmını da uygun olan saatinde istirahatlerine ayırır ki :

عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ اَبِى اَوْفٰى (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): نَوْمُ الْعَالِمِ عِبَادَةٌ وَنَفَسُهُ تَسْبِيحٌ

Abdullah İbn-i Ebi Evfâ *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Âlim'in uykusu ibadet, nefesi tesbihtir." buyurdu.**

(Deylemî, el-Firdevs: 4/247 No:6731)

Hadis-i şerifinin manasınca mutedil (ölçülü) şekilde yapılan istirahatler de şükrün ifasından (yerine getirilmesinden) sayılmaktadır.

Diğer saatlerini de mesleğine uygun olarak; Ders okutmak, ziraat, ticaret ve ammenin (umum insanların) ihtiyacıyla iştigale (uğraşmaya) ayırır. Bu işler de, Şer'i Şerif'in koyduğu esaslara (kaidelere) uygun olduğu müddetçe, yine şükrün ifasından sayılır.

Erhamu'r-Rahimin (acıyanların en ziyade acıyıcısı) olan Allah-u Tealâ Hazretleri, bu şekilde çalışmaya devam eden kuluna, Risale-i Kudsiyye'nin bunu müteakip mısralarında belirtilen huzur-u daimî'yi (devamlı kendisiyle beraber olma makamını) fazl-u keremiyle (iyiliğinden dolayı) ihsan eder (verir).

Böylece o kul: حُضُورِ دَائِمِى أُوزْرَه عِبَادَتْ شَرِيعَتْدَه ايدَرلَرْ اسْتِقَامَتْ

"Onlar devamlı huzur üzere ibadet etmeye ve şeriat (din-i mübin-i İslâm) **da istikamet etmeye** (doğru bir şekilde yaşamaya) **muvaffak olurlar."**

Manasındaki mısraın sırrına ermiş olur ve: « اِيَّاكَ نَعْبُدُ » **"Ancak sana ibadet ederiz."** derken, hem lisanı, hem de kalbiyle Mevlâ'ya hitap etme (seslenme) şerefine kavuşur ki, huzur-u daimî üzere ibadet de bundan ibarettir.

Bütün ibadetlerin de bu şekilde olması istenmektedir. İşte bu huzur'a sahip olan kişinin ibadet ve istiane (yardım dileme) si asla reddolunmaz.

Nitekim Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anhuma)* Ebi Talha'nın *(Radıyallahu Anh)* şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Biz Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **ile beraber bir muharebedeydik, düşmanla karşılaştığında onun:** « مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِيَّاكَ نَسْتَعِينُ » **"Ey ceza gününün maliki** (sahibi)**ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım isteriz." diye dua ettiğini duydum o anda, kâfirlerin yere yıkıldıklarını gördüm.** (anlaşılan melekler onlara önlerinden ve arkalarından vuruyorlardı.)" *(Suyuti, D.Mensur: 1/38)*

Ancak kul, bu duasının kabul olması için sözünde durmalı, Mevlâ'sından ve dostlarından başkasının yollarına uymamalı, onun gayrinden (başkasından) bir şey istememelidir.

Hikâye (nakl) edilmiştir ki, Süfyan-ı Sevrî *(Rahmetullahi Aleyh)* Hazretleri bir kere akşam namazında bir cemaata imam oldu «اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» deyince bayıldı düştü. Ayılınca kendisine ne oldu diye soruldu. Cevaben: **"Bana ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım isteriz, diyorsun da, ya niçin doktorların ve padişahların kapılarına gidiyorsun? denmesinden korktum."** dedi.

İBADETİN (KULLUĞUN) ANCAK MEVLÂ TEALÂ'YA YAPILMASI GEREKTİĞİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١ - وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَبِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِى الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٦﴾

1- "Allah'a ibadet edin ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya iyilik (te bulunun), **akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolda kalmışa, sağ ellerinizin malik olduğu kimselere** (köle, cariye, hizmetci ve benzerlerine de iyilik edin). **Şüphesiz Allah, kendini beğenen ve daima böbürlenen kimseyi sevmez."** *(Nisa Suresi:36)*

٢ - يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٧٧﴾

2- "Ey iman edenler ! Rükû edin, secde edin, Rabbinize ibadet edin, hayır (iyilik) **işleyin ki, kurtuluşa nail olasınız** (kavuşasınız)." *(Hac Suresi:77)*

٣ - رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾

3- "(O), göklerin, yerin ve onların arasında bulunan şeylerin Rabbidir. O

hâlde sen O'na kulluk et ve kulluğunda iyice sebat (devam) **et. O'nun bir adaşı** (rakıbı) **olduğunu bilir misin ?** (asla, yoktur)." *(Meryem Suresi:65)*

٤- وَاَنِ اعْبُدُونِى هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (٦١)

4- "Ve bana ibadet edin ! İşte dosdoğru yol budur." *(Yasin suresi::61)*

٥- يَاعِبَادِىَ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّ اَرْضِى وَاسِعَةٌ فَاِيَّاىَ فَاعْبُدُونِ (٥٦)

5- "Ey iman eden kullarım ! Şüphe yok ki, benim arzım (yeryüzüm) **geniştir. Binaenaleyh ancak bana ibadet edin."** *(Ankebut Suresi: 56)*

٦- وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَاْتِيَكَ الْيَقِينُ (٩٩)

6- "Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et." *(Hıcr Suresi:99)*

٧- قُلْ اِنِّى اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ (١١)

7- "De ki: Muhakkak ben, Allah'a, dini (ibadeti), **ona halis edici** (sırf ona yapıcı) **olduğum hâlde ibadet etmemle emrolundum."** *(Zümer Suresi:11)*

٨- يَااَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (٢١)

8- "Ey insanlar ! Sizi ve sizden evvelkileri yaratmış olan Rabbinize ibadet edin, taki ittika etmiş (onun azabından sakınmış) **olasınız. "** *(Bakara Suresi:.21)*

٩- اِنَّ هٰذِهِ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ (٩٢)

9- "Şüphesiz, bu (tevhid ve İslâm dini), **birtek din olarak sizin dininizdir. ve ben de, sizin Rabbinizim, o hâlde** (başkasına değil)**bana ibadet** (kulluk) **edin."** *(Enbiya Suresi:92)*

١٠- وَمَا اُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ (٥)

10- "Hâlbuki onlar (ehli kitap) **Allah'a, ibadeti ona halis kılıp Hanif** (bütün batıllardan hakka meyledici) **ler olarak ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından ve zekâtı vermelerinden başka bir şeyle emrolunmamışlardı ve işte en doğru din de budur."** *(Beyyine Suresi:5)*

HAKİKİ YARDIMI YAPMAYA ANCAK ALLAH-U TEALÂ'NIN GÜCÜ YETTİĞİNİ, BU SEBEPLE YALNIZ ONDAN YARDIM İSTENİLMESİ GEREKTİĞİNİ, ONUN YARDIM ETTİKLERİNE KİMSENİN GALİP GELEMİYECEĞİ VE ONUN, BU YARDIMI ANCAK KENDİNE (dinine) YARDIM EDENLERE YAPACAĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ وَاِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ (٤٥)

1- "Hem sabır (ve sebat) **hem de namazla** (hakdan) **yardım isteyin.** (gerçi) **bu** (namaz), **elbette büyük** (ağır ve zor bir şey) **dir. Ancak huşu ediciler** (Allah'a karşı yüksek saygı gösterenler) **e değil."** *(Bakara Suresi:45)*

٢- يَاۤاَيُّهَا الَّـذِينَ اٰمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْـرِ وَالصَّلاَةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّـابِرِينَ (١٥٣)

2- **"Ey iman edenler !** (taata ve belâya) **sabırla, bir de namazla** (Haktan) **yardım isteyin. Şüphesiz ki, Allah** (ın yardımı) **sabredenlerle beraberdir."**

(Bakara Suresi:153)

٣- اِنْ يَنْصُرْكُمُ اللّٰهُ فَلاَ غَالِبَ لَكُمْ وَاِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَاالَّذِى يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْـدِهِ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَـوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (١٦٠)

3- **"Allah size yardım ederse artık sizi yenecek yoktur. Sizi yardımsız bırakırsa, ondan sonra size yardım edebilecek kim vardır ? Ve müminler ancak Allah'a tevekkül etsin** (güvensin) **ler."**

(Âl-i İmran Suresi:160)

٤-اَلَّذِينَ اُخْرِجُوامِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ اِلاَّ اَنْ يَقُولُوا رَبُّـنَااللّٰهُ وَلَوْلاَدَفْعُ اللّٰهِ النَّـاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُـدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِـيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيرًاوَلَيَنْصُـرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ (٤٠) اَلَّـذِينَ اِنْ مَكَّنَّـاهُمْ فِى الْاَرْضِ اَقَامُوا الصَّـلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكَاةَ وَاَمَرُوا بِالْمَعْـرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلّٰهِ عَاقِبَـةُ الْاُمُورِ (٤١)

4-"**Onlar** (o müminlerdir ki), **haksız yere ve ancak "Rabbimiz Allah'dır." demelerinden dolayı yurtlarından çıkarılmışlardır. Eğer Allah, insanlardan bazılarını** (n şerrini diğer) **bazılarıyla defetmeseydi** (savmasaydı, kaldırmasaydı) **manastırlar, kiliseler, havralar ve içlerinde Allah'ın adı çok zikredilen mescidler muhakkak yıkılırdı. Ve elbette Allah, kendi** (dini) **ne yardım edenlere yardım eder. Şüphe yok ki Allah, elbette pek kuvvetlidir, pek izzetli** (şerefli) **dir. Onlar** (o müminlerdir ki), **eğer kendilerini yer** (yüzün) **de yerleştirirsek** (bir iktidar makamına getirirsek),**namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, marufu** (aklın ve şeriatın kabul ettiği şeyleri) **emrederler ve münker** (kötülük) **ten nehyederler. Ve** (bütün) **işlerin akıbeti Allah'adır** (sonunda Allah'a varacaktır)."

(Hac Suresi:40,41)

٥- يَاۤاَيُّهَا الَّـذِينَ اٰمَنُوا اِنْ تَنْصُرُوا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ اَقْـدَامَكُمْ (٧)

"Ey iman etmiş olanlar ! Eğer siz Allah'a (dinine ve peygamberine) **yardım ederseniz, O da size nusret verir** (yardım eder) **ve ayaklarınızı sabit kılar** (dininden kaydırmaz).

(Muhammed Suresi : 7)

Kullar, Cenab-ı Hak Tealâ Hazretlerine, ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım talebederiz (isteriz)kelâmlarıyla hitap edince,Allah-u Tealâ Hazretleri bu hitaba cevaben sanki: **"Size ne şekilde bir yardımda bulunayım ?"** buyuruyor Bunun üzerine, kullar ne gibi bir şeyi istiyeceklerini bilemediklerinden veya ehemmiyetsiz (lüzumsuz) şeyler istiyeceklerinden, yine kendisi, neyi istiyeceklerini onlara öğretmek üzere, şöyle buyuruyor :

اهْـدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْـتَقِيمَ ﴿٦﴾

KELİME MANASI (6)

(اهْدِ) **Hidayet et, ulaştır.** kimi? (نَا) **bizi,** neye? (الصِّرَاطَ) **yola,** öyle yol ki, (الْمُسْتَقِيمَ) **dosdoğru olucu,** yani dosdoğru yol olan din-i mübin-i islâm'a bizi kavuştur.

MEAL-İ ŞERİFİ (6)

Bizi dosdoğru olan yola ulaştır.

İ Z A H A T

İmam-ı Suyutî *(Rahimehullah)* Dürrü'l-Mensur'unda Sırat-ı müstakim hakkında şu hadis-i şerifleri zikretmiştir.

وَعَنْ نَوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلاً صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا وَعَلَىٰ كَنَفَيِ الصِّرَاطِ سُورَانِ فِيهِمَا اَبْوَابٌ مُفَتَّحَةٌ وَعَلَى الْاَبْوَابِ سُتُورٌ مُرْخَاةٌ وَعَلَى الصِّرَاطِ دَاعٍ يَقُولُ يَااَيُّهَا النَّاسُ اُسْلُكُوا الصِّرَاطَ جَمِيعًا وَلَاتَعَوَّجُوا . وَدَاعٍ يَدْعُو عَلَى الصِّرَاطِ ، فَاِذَا اَرَادَ اَحَدُكُمْ فَتْحَ شَيْءٍ مِنْ تِلْكَ الْاَبْوَابِ قَالَ: وَيْلَكَ .لَاتَفْتَحْهُ فَاِنَّكَ اِنْ تَفْتَحْهُ تَلِجْهُ . فَالصِّرَاطُ الْاِسْلَامُ وَالسُّتُورُ حُدُودُ اللّٰهِ ، وَالْاَبْوَابُ الْمُفَتَّحَةُ مَحَارِمُ اللّٰهِ ، وَالدَّاعِي الَّذِي عَلَىٰ رَأْسِ الصِّرَاطِ كِتَابُ اللّٰهِ ، وَالدَّاعِي مِنْ فَوْقٍ وَاعِظُ اللّٰهِ يُذَكِّرُ فِي قَلْبِ كُلِّ مُسْلِمٍ *

Nevvas İbn-i Sem'an'dan *(Radıyallahu Anh)* **rivayet edildi ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Allah, Sırat-ı müstekim'i bir misal olarak (şöyle) beyan etti. Bu yolun iki tarafında duvar vardır. O duvarlarda açık kapılar var. Kapıların üzerinde de sarkıtılmış perdeler var. Yolun üzerinde bir davetçi bulunup: "Ey insanlar ! Hep beraber bu yola girin sakın eğrilmeyin** (başka yollara sapmayın)." **diye nida ediyor** (sesleniyor) **yol üzerinde diğer bir çağırıcı da: "Yola devam edin." diye bağırıyor. İnsan o** (duvardaki perdeli) **kapılardan bir şey açmak isteyince, o çağırıcı: "Sakın ha kapıyı açma." diye menediyor** (engelliyor).**Ve: "Eğer onu açarsan mutlaka içine girersin."diyor. İşte o yol islâmdır. Yanındaki perdeler, Allah'ın hudududur.** (girilmesini yasak ettiği sahalardır ki, haramlardan ibarettir). **O** (üzerlerine perde sarkıtılmış) **açık kapılar Allah'ın haramlarıdır.Yolun başındaki çağırıcı, Allah'ın kitabıdır. Üstten bağıran ise, her müslümanın kalbinde hatırlatmada bulunan, Allah'ın vaizidir.** (müslümanın kalbindeki Allah korkusu ve saygısıdır)."*(Hakim, el-Müstedrek:1/73, A. İbn-i Hanbel:4/183)*

عَنِ الْحَارِثِ (رضى الله عنه) قَالَ: دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ. فَاِذَا اُنَاسٌ يَخُوضُونَ فِي اَحَادِيثَ فَدَخَلْتُ عَلَىٰ عَلِيٍّ فَقُلْتُ الَاتَرَىٰ اَنَّ اُنَاسًا يَخُوضُونَ فِي الْاَحَادِيثِ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ: قَدْ فَعَلُوهَا،

قُلْتُ: نَعَمْ ، قَالَ: اَمَا اِنّى سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: سَتَكُونُ فِتَنٌ قُلْتُ: وَمَاالْمَخْرَجُ مِنْهَا ؟ قَالَ: كِتَابُ اللّٰهِ كِتَابُ اللّٰهِ . فِيهِ نَبَأُ مَاقَبْلَكُمْ وَخَبَرُ مَابَعْدَكُمْ وَحُكْمُ مَا بَيْنَكُمْ هُوَ الْفَصْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ هُوَ الَّذى مَنْ تَرَكَهُ مِنْ جَبَّارٍ قَصَمَهُ اللّٰهُ وَمَنِ ابْتَغَى الْهُدى فِى غَيْرِهِ اَضَلَّهُ اللّٰهُ فَهُوَ حَبْلُ اللّٰهِ الْمَتِينُ ، وَهُوَ الذِّكْرُ الْحَكِيمُ ، وَهُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ وَهُوَ الَّذى لاَتَزِيغُ بِهِ الْاَهْوَآءُ وَلاَ تَلْتَبِسُ بِهِ الْاَلْسِنَةُ وَلاَ يَشْبَعُ مِنْهُ الْعُلَمَآءُ وَلاَ يَخْلَقُ عَنْ كَثْرَةِ الرَّدِّ وَلاَ تَنْقَضِى عَجَائِبُهُ وَهُوَ الَّذى لَمْ يَنْتَهِ الْجِنُّ اِذْ سَمِعَتْهُ اَنْ قَالُوا { اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًا } هُوَ الَّذى مَنْ قَالَ بِهِ صَدَقَ وَمَنْ حَكَمَ بِهِ عَدَلَ وَمَنْ عَمِلَ بِهِ اُجِرَ وَمَنْ دَعَا اِلَيْهِ هُدِىَ اِلى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ . خُذْهَا اِلَيْكَ يَااَعْوَرُ *

Haris-i A'ver *(Radıyallahu Anh)* **in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir.**

Mescide gittim bir de baktım ki, insanlar bir takım haberlere (dedikodulara) **daldırmışlardı. Hemen Ali** *(Radıyallahu Anh)* **nin yanına girerek:** "(Ey Emirel müminin) **Şüphesiz bir kısım insanların cami içerisinde bir takım havadise** (dedikodulara) **daldığını görmüyor musun ?" dedim.** (Ali *(Radıyallahu Anh)* de): **"Bunu yaptılar mı?" dedi. "Evet !" dedim.** (Ali *Radıyallahu Anh*): **"Âgâh ol ! Şüphesiz ben Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **ın:"Yakında fitneler kopacak." buyurduğunu işittim.Bunun üzerine ben: "O fitnelerden çıkış** (kurtuluş) **nedir** (Ya Resulallah) **?" dedim. O da: "Allah'ın kitabı, Allah'ın kitabı ! Onda sizden öncekilerin ve sizden sonrakilerin haberi** (onlar hakkındaki bilgiler) **ve aranızdakilerin** (çözemediğiniz müşkillerinizin) **hükmü** (kararı) **vardır. O, fasıl** (hakla batılı ayıran) **dır. O, şaka değil** (baştan sona ciddiyet) **dir. O, öyle bir kitaptır ki, hangi bir cebbar** (zorba) **onu bırakırsa** (ve zorla insanlara bıraktırırsa) **Allah onu helâk eder. Onun gayrinde** (dışında) **hidayet** (doğru yol) **ararsa Allah onu saptırır. O, Allah'ın sapasağlam ipidir. O, hakîm** (hikmetlerle dolu) **bir zikir** (vaaz-u nasihat) **dır. O, dosdoğru yoldur. O, öyle bir kitaptır ki, istekler onun sebebiyle kaymaz** (insanların arzu ve istekleri ona bağlı kaldığı müddetçe doğruluktan ayrılmaz). **Lisanlar onun sebebiyle karışmaz** (ona başka söz karışmadığı için onu okuyan diller hakla batılı birbirine karıştırmaz). **Âlimler ona doyamaz, çok tekrar edilmekle aşınmaz. Acaiplikleri** (akılları hayrete düşüren fevkalâdelikleri) **bitmez. O, öyle bir kitaptır ki, cinler onu duyduğunda: "Şüphesiz biz şaşılacak bir Kuran duyduk" demeden duramadılar. Her kim onu** (n dediğini) **söylerse doğruyu söylemiş olur. Kim onunla hükmederse adalet etmiş olur. Onunla amel eden karşılığını bulur. Kim ona çağırırsa** (çağıranda çağırılanda) **dosdoğru yola hidayet edilmiş** (kavuşturulmuş) **olur. buyurdu.** (Ali *Radıyallahu Anh*): **"Ey A'ver ! Bu** (nasihatleri) **beraberinde al."** *(Darimî, Fezailu'l-Kuran, No:3211, 2/893, Tirmizî, Fezâilü'l-Kuran:14, No:2906, 5/172)*

İmam-ı Begavî *(Rahimehullah)*,**Mealimü't-tenzil** isimli eserinde zikrettiğine göre,İbn-i Abbas ve Cabir *(Radıyallahu Anhum)* buyurdular ki: **"Dosdoğru yoldan murat gökle yer arasından daha geniş olan İslâmdır."** İmam-ı Mukatil'de böyle buyurmuştur. *(Bak. Adı geçen tefsir, ilgili ayet)*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan diğer bir rivayette ise: **"O dosdoğru yoldan murat Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in, ve iki büyük halifesi** (olan Ebu Bekri's-Sıddik ile Ömerü'l-Faruk) *(Radıyallahu Anhuma)* **nın yoludur."**

İbn-i Mesud *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: **"Dosdoğru yol Kuran'dır."**

İmam-ı Ali *(Radıyallahu Anh)* dan de rivayet olunmuştur ki :

اَلصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ كِتَابُ اللّٰهِ *

"Dosdoğru yol Allah'ın kitabıdır." ki, kendisinde hiç bir eğrilik yoktur.
(Deylemî, Firdevs:2/419 No:3858)

Süfyan *(Rahimehullah)* ın şöyle buyurduğu nakledilmiştir: **"Kuranın tefsirinde hiç bir ihtilâf** (değişiklik) **yoktur. Ancak Kuran bütün manaları içine aldığından kendisinden değişik manalar murat edilebilir** (anlaşılabilir)."
(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/40)

Ebu'd-Derda*(Radıyallahu Anh)*buyurmuştur ki: **"Sen Kuranın bütün yönlerini görmedikçe,tam manasıyla** (Kuran-ı) **anlayamazsın.** *(Suyutî, Durrü'l-Mensur: 1/40)*

İkrime *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın, Hazreti Ali *(Kerremellahu Vechehu)* nin hükmüne karşı gelerek ondan ayrılan kişilerden bahsederken, şöyle dediğini duydum. Onlardan oniki bin kişi Hazreti Ali'den ayrılmıştı. bunun üzerine Ali *(Radıyallahu Anh)* beni çağırdı ve bana: **"Git onlarla mücadele et. Onları, kitaba ve sünnete çağır, fakat onlarla, Kuranla mücadeleye kalkma, çünkü O** (Kuran) **bir çok yönler sahibidir. lâkin sünnetle mücadele et."** dedi. Bunun üzerine ben: **"Ey müminlerin emiri ! Ben Allah'ın kitabını onlardan daha iyi bilirim, çünkü Kuran bizim evlerimizde indi."** dedim. O:

صَدَقْتَ وَلٰكِنَّ الْقُرْاٰنَ حَمَّالٌ ذُووُجُوهٍ يَقُولُ وَيَقُولُونَ وَلٰكِنْ حَاجِجْهُمْ بِالسُّنَنِ فَاِنَّهُمْ لَنْ يَجِدُوا عَنْهَا مَحِيصًا *

"Doğru söyledin. Ama Kuran bir çok manalar taşıyan ve bir çok yönleri bulunan bir kitaptır. O, bir şey der, onlar bir şey der." (Yani Kuranın bir çok manaları, tevilleri bulunduğundan onların ağızları kapanmaz). **Lâkin sen onlarla sünnetlerle** (hadis-i şeriflerle) **mücadele et, zira onlar sünnetten kaçacak yer bulamazlar.** Yani hadis-i şerifler ayetlerin tefsiri gibi olduğundan onlar vasıtasıyle Kuranın maksadı anlaşılır ve böylece sana karşı konuşacak hâlleri kalmaz, dedi. Bunun üzerine İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* onların karşısına çıktı ve sünnetlerle onlarla mücadele etti. Böylece ellerinde hiç bir delil kalmadı.
(Suyutî, Dürrul Mensur 1/40)

Bu rivayetlerden, Sadece Kuranın mealine bakarak fetva vermeye çalışıp, sünnete ve fıkha bakmadan doğru yolda olduklarını iddia edenlerin ne büyük bir sapıklık içinde oldukları açıkça anlaşılmaktadır.

Said İbn-i Cübeyr *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki:

"Sırat-ı müstakim, Cennet yoludur."

Sehlübn-ü Abdullah *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki:

"Sünnet ve cemaat yoludur."

Bekribn-i Abdullah el Müzenî *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki:

"Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in yoludur."**

Ebul'âliye ve Hasan *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdular ki:

"Sırat-ı Müstakim, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in kendisiyle Âl-i Ashabı** (yakın adamları) **ndan ibarettir."**

Bu ayet-i celile'den anlaşıldığına göre, ibadeti bitirdikten sonra, hemen peşine dua etmek şer'î bir kaidedir. Tefsir-i Teysir'de zikredilmiştir ki :

« إِيَّاكَ نَعْبُدُ » tevhidi açıklamaktır, « وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ » Mevlâ'dan yardım istemektir, « اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ » ise dinde sebat (devam) istemektir. Zira hidayet üzere sabit olmak hacet (istek) lerin en ehemmiyetlisidir. Bütün nebiler ve velilerin en büyük isteğidir.

Nitekim Yusuf *(Aleyhisselâm)* « تَوَفَّنِى مُسْلِمًا » **"Ya Rabbi ! Beni müslüman olarak al."** diye duada bulunmuştur. *(Yusuf Suresi: 101 den)*

Firavun'un sihirbazları da tevbe ettikten sonra:

« رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ » **"Ey Rabbimiz üstümüze sabır yağdır ve bizi müslümanlar olarak al. "** diye dua etmişlerdir. *(A'raf Suresi:126 dan)*

Sahabe-i Kiram da: *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmain)* « وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ » **"Ya Rabbi ! Bizi ebrar** (en iyi kullar)**la beraber** (onlar gibi) **öldür."** demişlerdir. *(Âli İmran Su.193 den)*

Beyzavî tefsirinde zikredildiğine göre, Mevlâya ulaşmış ve onu bilmiş olan bir kul, bu duayı yaptığında şunu kastetmiş olur :

"Ya Rabbi ! Bizi senin manevî yolunda seyr-ü sülûk etmeye (yürümeye) irşad et (kavuştur), taki bu sebeple karanlık hâllerimizi bizden mahvet (sil) ve bedenlerimizin perdelerini(ihtiyaçlarımızın bize perde olmasını) izale et (gider) ki, senin mukaddes nurunla aydınlanalım ve seni senin nurunla görelim."

Molla Fenarî Hazretleri *(Rahimehullah)* şöyle buyurmuştur: Bu zikredilen mana, Seyr-i Fillah'ın, yani Allah'ın manevî yolunda yürümenin sonsuz olduğuna dayanmaktadır. Binaenaleyh kul, bu sonsuz yolda ilerlemek için Mevlâ Tealâ Hazretlerinden daima sebat istemelidir.

CENAB-I HAK'KIN İNSANLARI SIRAT-I MÜSTAKİM'E DAVETİ HAKKINDAKİ AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- وَاللّٰهُ يَدْعُوا اِلٰى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِى مَنْ يَشَاۤءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٢٥)

1- "**Ve Allah** (-u Teâlâ bütün kullarını) **selâmet evine** (bütün afet ve tehlikelerden kurtuluş yeri olan cennete) **davet ediyor ve dilediğini dosdoğru bir yola hidayet buyuruyor.** (kavuşturuyor)." *(Yunus Suresi: 25)*

٢- سَيَقُولُ السُّفَهَاۤءُ مِنَ النَّاسِ مَاوَلّٰيهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِى كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِى مَنْ يَشَاۤءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (١٤٢)

2- "**İnsanlardan bir takım sefih** (kendini bilmez) **ler yakında diyeceklerdir ki: Onları,** (müslümanları) **tarafına teveccüh ettikleri** (yöneldikleri) **kıblelerinden hangi şey çevirdi ? De ki: Meşrik** (doğu) **da, mağrip** (batı) **da Allah'ındır. Dilediği kimseyi dosdoğru bir yola kavuşturur."** *(Bakara Suresi:142)*

HİDAYETE ERDİRMENİN ANCAK ALLAH TARAFINDAN OLACAĞINI, ONUN HİDAYETE ERDİRDİKLERİNİ KİMSENİN SAPTIRAMIYACAĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَ مِنْهَا جَاۤئِرٌ وَلَوْ شَاۤءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ (٩)

1- "**Dosdoğru yolu bildirmek Allah'a aittir.** (Yolların) **bazısı ise eğridir.** (Allah) **dileseydi muhakkak hepinizi toptan hidayete erdirirdi."** *(Nahl Suresi::9)*

٢- وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِعَزِيزٍ ذِى انْتِقَامٍ (٣٧)

2-"**Ve Allah kime hidayet ederse onu bir saptırıcı yoktur.Allah** (düşmanlarına karşı) **intikam sahibi,** (emrinde mutlak, tek başına)**bir galip değil midir ?"** *(Zümer SuresiÂ37)*

٣- مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِى وَمَنْ يُضْلِلْ فَاُولٰۤئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (١٧٨)

3- "**Allah kime hidayet ederse, ancak o dosdoğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa onlar** (en büyük) **zarara uğrayanların ta kendileridir."** *(A'raf Suresi:178)*

ALLAH-U TEALÂ'NIN DOSDOĞRU YOLA KAVUŞTURDUĞU KULLARININ KİMLER OLDUĞUNU VE ONLARIN BAZI HÂLLERİNİ BEYAN EDENAYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا اِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ اُولٰۤئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ (٨٢)

1- "**O kimseler ki, iman etmişler ve imanlarını bir zulüm** (şirk) **le bulaştırmamışlardır. İşte korkudan emin olmak onlara aittir. Ve hidayete** (dosdoğru bir yola) **ermiş olanlarda ancak onlardır."** *(En'am Suresi:82)*

٢- وَمِنْ اٰبَاۤئِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٨٧)

2- "**Ve onların** (o büyük peygamberlerin) **babalarından, zürriyetlerinden ve kardeşlerinden bir çoklarını da** (hidayete erdirdik) **ve onları** (kullarımız arasından) **seçtik ve kendilerini dosdoğru bir yola kavuşturduk."** *(En'am Suresi:87)*

CENAB-I HAKKIN, SEÇTİĞİ KULLARINI DÜNYADA DOSDOĞRU YOLA KAVUŞTURDUĞU GİBİ AHİRETTE DE ONUN NETİCESİ OLAN CENNETE KAVUŞTURACAĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİME VE MEAL-İ ŞERİFİ

١ - وَنَزَعْنَامَا فِى صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَاكُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَا اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَقَدْ جَاۤءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُوا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٤٣)

1- "Ve biz onların göğüslerinde kin'den her ne varsa, hepsini söküp attık onların (köşklerinin ve saraylarının) altlarından ırmaklar akar. Ve derler ki: "O Allah (-u Teala'y) a hamdolsun ki, bizi buna (cennete) kavuşturdu. Eğer Allah (-u Teala) bize hidayet etmeseydi biz (kendi kendimize) hidayete eremezdik. Muhakkkak ki, Rabbimizin peygamberleri hakla geldiler." Ve onlara: "İşte bu (o) cennettir ki, siz buna yapmakta olduğunuz şeyler (salih amelleriniz) sebebiyle varis oldunuz (kondunuz)." diye nida olunacaktır." *(A'raf Surei:43)*

صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّٓالِّينَ (٧)

KELİME MANASI (7)

O dosdoğru yol (صِرَاطَ الَّذِينَ) öyle kulların yoludur ki, (اَنْعَمْتَ) inam ettin (çok büyük iyilik ettin) kime ? (عَلَيْهِمْ) onlara, öyle inam ettiğin kullar ki, (غَيْرِ الْمَغْضُوبِ) gazap olunmamış, kimin üzerine ? (عَلَيْهِمْ) onlar üzerine, yani kendilerine gazap olunan yahudilerin gayri olan kullar, daha (وَلَا الضَّٓالِّينَ) ve dalâlete düşücü (Hristiyan) lardan başka olan kullar. yani bizi, gazaba uğramayan ve dalâlete (sapıklığa) düşmeyen kullarının yoluna hidayet et (kavuştur). Âmin !

MEAL-İ ŞERİFİ (7)

Kendilerine inam ettiklerinin yoluna (ulaştır). Gazap olunan (yahudi) lerin ve dalâlete düşücü olan (Hrıstiyan) ların (yoluna) değil.

İ Z A H A T

Kendilerine inam olunan kullar, şu ayet-i kerimede vasıfları geçen kullardır ki, en büyük insan onlardır.

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاُولٰۤئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَۤاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ اُولٰۤئِكَ رَفِيقًا (٦٩) ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ عَلِيمًا (٧٠)

"Her kim Allah ve Resulüne itaat eder (boyun eğer) se işte onlar Allah'ın kendilerine inam (ve ihsan) ettiği kişilerle beraberdir. (Mevla'nın inam ettiği kişiler ise), Nebiler *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)*, Sıddıklar, Şehitler ve Salihler (dir) *(Radıyallahu Anhum)*. Bunlar arkadaş olarak ne güzeldirler. İşte bu (onlarla refakat-

arkadaş olmak) **fazl** (-u Keremi, iyiliği) **Allah'dandır. Allah** (-u Tealâ kimin kime güzel arkadaş olacağını) **ziyade bilici olarak kâfi** (yetici) **dir."** *(Nisa suresi:69-70)*

İmam-ı Begavî *(Rahimehullah)*, **"Mealimü't-Tenzil"** de şöyle zikretmiştir. İkrime *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: **"Kendilerine inam edilen kullar, iman ve istikamette sebat etmek kendilerine ihsan olunan kullardır ki, onlar da peygamberler cemaatıdır.** *(Salavatullahi ala nebiyyina ve aleyhim ecmain).*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki: **"Onlar dinlerini değiştirmeden önceki Musa ve İsa** *(Aleyhimesselâm)* **ın kavimleridir."**

Ebu'l-Âliye *(Rahimehullah)* buyurdu ki: **"Onlar, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **ile Ebu Bekr ve Ömer** *(Radıyallahu Anhuma)* **dır."**

Abdurrahman İbn-i Zeyd *(Rahimehumullah)* buyurdu ki: **"Onlar, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **ve Ehl-i Beyt'i** (hane halkı) **dır."** *(Radıyallahu Anhum).*

Şehribn-i Havşeb *(Rahimehullah)* buyurdu ki: **"Onlar, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in Ashabı ve Ehl-i Beyt'idir** *(Radıyallahu Anhum).*

Gazaba uğrayanlardan maksat yahudilerdir. Zira, Mevlâ Tealâ Hazretleri bir ayetinde: « مَنْ لَعَنَهُ اللّٰهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ » **"Allah'ın lânet ve kendisine gazap ettikleri."** diye Yahudilerden bahsetmektedir. *(Maide Suresi:60. dan)*

Dalâlete düşenlerden maksat ise, hristiyanlardır. Nitekim Mevlâ Tealâ Hazretleri bir ayet-i kerimesinde :

وَلَا تَتَّبِعُوا اَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ...(٧٧)

"(Ey Müminler !) **Bundan** (Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Peygamber olarak gönderilmesinden) **evvel hakikaten sapıtan bir milletin** (hristiyanların) **isteklerine uymayın."** buyurmuştur. *(Maide Suresi:77. den)*

عَنْ اَبِى ذَرٍّ (رضى الله عنه) قَالَ: سَاَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنِ « الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ »
قَالَ: الْيَهُودُ ، قُلْتُ « اَلضَّآلِّينَ » قَالَ : النَّصَارٰى *

Ebu Zer *(Radıyallahu Anh)* **ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***e "Gazap olunanlardan" sordum. "Yahudilerdir." buyurdu. "Sapıklardan" sordum, "Hristiyanlardır." buyurdu.**

(Tirmizî, Tefsir:3, A. İbn-i Hanbel:4/378)

Bu hususta bir çok rivayetler vardır, hatta İbn-i Ebi Hatim *(Rahimehumullah)* : **"Gazap olunanların yahudiler, sapıkların da hristiyanlar olduğuna dair müfessirler arasında hiç bir ihtilâf bilmiyorum."** buyurmuştur.

Şerid *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur :

Bir kere Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **bana rastladı ben de, sol elimi** sırtımın arkasına koymuş ve elimin içindeki çıkıntıya (baş parmağın altındaki yüksek yere) dayanmış bir hâlde oturuyordum.

Bana: « اتقعُدُ قعدةَ المغضوبِ عليهم » **"Gazap olunan (yahudi) lerin oturuşu gibi mi oturuyorsun ? "** buyurdu. *(Ebu Davud, Edeb:22, A. İbn-i Hanbel:4/388)*

Bu Hadis-i Şerif'ten anlaşılmaktadır ki; Müslüman, Allah-u Teala'nın gazabına ve lânetine uğramış olan yahudi ve hristiyanların adet, hareket ve modalarına uymamalıdır. Zira, Allah-u Tealâ onlara buğz ettiği (kızdığı) gibi, onlara uyanlara da buğzeder.

Sehlübn-ü Abdullah *(Radıyallahu Anh)* Hazretleri buyurdu ki :

Kendilerine gazap olunanlar bid'at ehlidir. Yani, yanlış itikat (inanç) ve amellere saplanan kişilerdir. Dalâlete (sapıklığa) düşenler ise, sünneti terk edenlerdir. Yani, Ehl-i Sünnet vel-cemaat'tan ayrılanlardır.

Fatiha'yı Şerifeyi okuyan kişinin: « ولاالضّالّين » dedikten sonra, âmin demesi sünnettir. Dinleyen kişinin: « آمين » demesinde de büyük fazilet vardır.

Nitekim Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilen bir Hadis-i Şerifte Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur :

وعَنْ أبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ: اذَا قَالَ الْامَامُ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَالضَّآلّينَ ، فَقُولُوا آمينَ فَانَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلُهُ قَوْلَ الْمَلآئِكَةِ غُفِرَلَـهُ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ *

"İmam: « ولاالضّالّين » dediğinde, siz âmin deyin, her kimin âmin demesi meleklerin âmin demesine rastlarsa, o kişinin geçmiş günahları affolur."

(Buharî, Ezan:111, 113, 125, Bedu'l-Halk:7, Tefsir, Sure:1, 2, Müslim, Salât:71-72, Ebu Davud, Salât:140, 168, Tirmizî, Mevakit:71,83, Neseî, İftitah:33, 34, Tatbik:23, İbn-i Mace, İkamet:14, Darimî, Salât:38, İmam-ı Malik, Nida:44-45, A. İbn-i Hanbel:2/233, 238, 270, 387, 417, 459, 467)

« آمين » **Âmin:** Kabul et manasındadır.

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* kendi Kuran-ı Kerimi-nin kenarına şöyle yazmıştır: **"Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* «ولا الضّالّين» **dediğinde âmin der ve sesini yükseltirdi."** *(Ayrıca bak. Ebu Davud, Salât:167, Buharî, Ezan: 3,Tirmizî,Mevakıt:116,Müslim,Salât:72 İbn-i Mace,İkame:14,Muvatta' Nida:44, A.İb.Hanbel:4/315, 316, 318*

Şeyh Zade Tefsirinde zikredildiğine göre: « آمين » "**Âmin**" ittifakla (ulemanın görüşbirliğiyle), Kuran'dan değildir. Âmin'in telaffuzu (okunması) « ولا الضّالّين » in « ن » u üzerine hafif bir sekte (duruş) dan sonra yapılmalıdır, taki Kuran olan, olmayandan ayrılsın. Âmin'i mushaflara yazmak ise bidattır. Buna ruhsat (müsaade) yoktur.

İmam-ı Süyutî *(Rahimehullah)* Dürrü'l-Mensur isimli Tefsir'inde âmin hakkında şu hadis-i şerifleri ve büyüklerin sözlerini nakletmiştir:

Ebi Meysere *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

لَمَّا اَقْرَاَ جِبْرِيلُ رَسُولَ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) فَاتِحَةَ الْكِتَابِ فَبَلَغَ « وَلاَ الضَّالِّينَ » قَالَ قُلْ آمِينَ فَقَالَ آمِينَ *

"Cibril-i Emin Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e Fatiha-i Şerifeyi okuturken « وَلاَ الضَّالِّينَ » kelimesine ulaşınca: "Âmin de !" dedi. Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **de: "Âmin !" dedi."** *(Vekî', İbn-i Ebî Şeybe, Dürrü'l-Mensur:1/43)*

وَعَنْ اَبِى مُوسىٰ الْاَشْعَرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِذَا قَالَ يَعْنِى الْاِمَامُ « غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ » فَقُولُوا آمِينَ يُجِبْكُمُ اللّٰهُ *

Ebu Musa'l-Eşarî *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edildi ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "(İmam) « غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ » dediğinde, siz: « آمِين » deyin ki, Allah (Tealâ) size icabet** (duanızı kabul) **etsin."** *(Neseî, Sehiv:44)*

Sahabe-i Kiram'dan *(Rıdvnullahi Aleyhim Ecmein)* Ebî Züheyri Nemirî *(Radıyallahu Anh)* dua yapan bir adam gördüğünde ona: **"Duanı « آمِين » le bitir. Zira « آمِين » sahife üzerine** (basılan) **mühür gibidir."** derdi. Ve sonra ben bu hususta (bununla ilgili) size bir haber vereyim mi ? diyerek şöyle anlatırdı: "Bir gece Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* le beraber çıkmıştık, çok ısrarla dua eden Bir adama rastladık. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onun dualarını dinlemek üzere durdu ve: « اَوْجَبَ اِنْ خَتَمَ » **"Eğer mühürlerse** (duasının kabulünü) **vacip etti."** buyurdu. Cemaatten biri: **"Neyle mühürleyecek."** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « بِآمِين فَاِنَّهُ اِنْ خَتَمَ بِآمِين فَقَدْ اَوْجَبَ » **"Âmin le** (mühürleyecek) **zira o, Âmin'le** (duasını) **mühürlerse muhakkak** (duasının kabulünü) **vacip kılmış olur."** buyurdu. *(Ebu Davud, Salât: 167)*

وَعَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَاحَسَدَتْكُمُ الْيَهُودُ عَلىٰ شَىْءٍ مَاحَسَدَتْكُمْ عَلىَ السَّلاَمِ وَالتَّأْمِينِ *

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* **dan rivayet edildi ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Yahudiler sizi selâm ve Âmin hususunda kıskandıkları gibi hiç bir hususda kıskanmış değillerdir."** Yani Âmin ve selâmın onlara verilmeyip, size verilmesinden dolayı sizi çok kıskandılar.

(İbn-i Mace, İkamet:14, A. İbn-i Hanbel:6/135)

وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ الْيَهُودَ قَوْمٌ حُسَّدٌ وَلَمْ يَحْسُدُوا الْمُسْلِمِينَ عَلىٰ اَفْضَلَ مِنْ ثَلاَثٍ رَدِّ السَّلاَمِ وَاِقَامَةِ الصُّفُوفِ وَقَوْلِهِمْ خَلْفَ اِمَامِهِمْ فِى الْمَكْتُوبَةِ آمِينَ *

Muaz İbn-i Cebel *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aley hi ve Sellem)*: **"Yahudiler haset edici** (kıskanç) **bir millettir. Müslümanları üç şeyden daha fazla hiç bir şeyde kıskanmamışlardır.** (müslümanları en çok kıskandıkları şey üç tanedir. Bunlarda): **Selâm'a cevap vermeleri** (selâm verene,ve aleykümüs selâm demeleri, namazda) **safları dümdüz tutmaları ve farz namazlarda imamlarının arkasında âmin demeleridir." buyurdu.** *(Suyutî, D.Mensur:1/44)*

وَعَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اُعْطِيتُ ثَلَاثَ خِصَالٍ اُعْطِيتُ صَلَاةً فِى الصُّفُوفِ ، وَاُعْطِيتُ السَّلَامَ وَهُوَ تَحِيَّةُ اَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَاُعْطِيتُ « آمِينَ » وَلَمْ يُعْطَهَا اَحَدٌ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ اِلاَّ اَنْ يَكُونَ اللّٰهُ اَعْطَاهَا هَارُونَ ، فَاِنَّ مُوسٰى كَانَ يَدْعُو وَهَارُونَ يُؤَمِّنُ *

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Bana üç haslet** (özellik) **verildi.** (birincisi),**saflar içerisinde namaz** (kılmak) **bana ihsan edildi.** (ikincisi), **Selâm** (müminlerin birbirine selâm vermesi) **bana verildi ki o, cennet ehlinin tahiyyesi** (selâmı) **dır. Birde bana Âmin verildi ki o, sizden öncekilerden hiç birine verilmemişti. Ancak Allah** (-uTealâ) **onu** (Âmin'i) **Harun** *(Aleyhisselâm)* **a vermişti. Zira Musa** *(Aleyhisselâm)* **dua ederken Harun***(Aleyhisselâm)* **ise âmin diyordu."** *(El-Mutteki, Kenzü'l-Ummal: 7/625 No:20585)*

وَعَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): آمِينْ خَاتَمُ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلٰى لِسَانِ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: **"Âmin, mümin** (inanan) **kullarının lisanında Rabbul Âlemin** (âlemlerin Rabbi olan Allah-u Tealân) **ın mühürüdür.**

(El-Muttekî, Kenzü'l-Ummal:1/559, No:2512)

İbn-i Abbas*(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki: **"Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e Âmin'in manasını sordum."** « قَالَ: رَبِّ افْعَلْ » **"Ya Rabbi** (duamı makbul) **yap !** (demektir). **buyurdu."** *(Suyutî, D. Mensur:1/44)*

Vekî' ve İbn-i Ebî Şeybe, Hilal İbn-i Yessaf ve Mücahid'in *(Radıyallahu Anhum)* şöyle buyurduklarını rivayet ettiler: « آمِينْ اِسْمٌ مِنْ اَسْمَاءِ اللّٰهِ تَعَالٰى » **"Âmin, Allah-u Tealâ'nın isimlerinden bir isimdir."** *(Suyutî, D.Mensur:1/45)*

İbn-i Ebî Şeybe, Rebî' İbn-i Haysem'in *(Radıyallahu Anhuma)* şöyle buyurduğunu rivayet etti:

اِذَا قَالَ الْاِمَامُ « غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّينَ » فَاسْتَعِنْ مِنَ الدُّعَآءِ مَا شِئْتَ *

"İmam Fatiha'nın sonunda « وَلَا الضَّآلِّينَ » **dediğinde istediğin duayla (Al-**

lah'tan) **yardım iste."** Yani o an duanın kabul olunacağı anlardandır. Binaenaleyh gaflet etmeyip o anı değerlendirmek ve kalpden dualar yapmak lâzımdır.

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/45)

وَعَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ قَرَاَ بِسمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ثُمَّ قَرَاَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ ، ثُمَّ قَالَ آمِينَ لَمْ يَبْقَ فِى السَّمَآءِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ اِلاَّ اسْتَغْفَرَ لَهُ *

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edildi ki, Resulullah** *(Sallallahu Aley hi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim Besmeleden sonra, Fatihayı şerifeyi okur, sonrada Âmin derse, gökte bir mukarreb** (Allah'a en yakın) **melek kalmaz hepsi onun için istiğfar eder** (af ister)."

(Suyutî, D.Mensur:1/45)

سُورَةُ الْبَقَرَةِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ف۪يهِ هُدًى لِلْمُتَّق۪ينَۙ

﴿٢﴾ اَلَّذ۪ينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُق۪يمُونَ الصَّلٰوةَ

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَۙ ﴿٣﴾ وَالَّذ۪ينَ

يُؤْمِنُونَ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَۚ

وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ اُو۬لٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى

مِنْ رَبِّهِمْ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

مِائَتَانِ وَسِتٌّ وَثَمَانُونَ آيَةً

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيـمِ

سُورَةُ الْبَقَـرَةِ مَدَنِيَّـةٌ وَهِىَ مِائَتَانِ وَسِتٌّ اَوْ سَبْعٌ وَثَمَانُونَ آيَةً

B A K A R A S U R E S İ

(Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur. 286 veya 287 Ayettir).

Hazreti İkrime *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

اَوَّلُ سُورَةٍ نَزَلَتْ بِالْمَـدِينَةِ ، سُورَةُ الْبَقَـرَةِ *

"Sure-i Bakara (Bakara Suresi) **Medine'de inen ilk suredir."**

(Suyutî, D.Mensur:1/46)

Sure-i Bakaranın tefsirine başlamadan önce faziletlerini beyan hususunda (hakkında) Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin, kendi Kuran-ı Kerim'inin kenarına yazdığı, ayrıca diğer kitaplarda gördüğümüz bazı hadis-i şerifleri ve büyüklerin sözlerini zikredelim ki, bu büyük surenin kıymeti daha iyi bilinerek okunmasına vesile (sebep) olsun.

وَعَنْ اَبِى اُمَامَةَ الْبَاهِلِىِّ (رضى الله تعالى عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: اِقْرَؤُا الْقُـرْاٰنَ فَاِنَّـهُ يَاْتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا لِاَصْحَابِهِ ، اِقْـرَؤُا الزَّهْـرَاوَيْنِ الْبَقَـرَةَ وَسُورَةَ آلِ عِمْرَانَ فَاِنَّهُمَا تَاْتِيَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَاَنَّهُـمَا غَمَامَتَانِ اَوْ كَاَنَّـهُـمَا غَـيَايَتَانِ اَوْ كَاَنَّـهُمَا فِـرْقَانِ مِنْ طَيْـرٍ صَوَافَّ تُحَاجَّـانِ عَنْ اَصْحَابِهِمَا ، اِقْرَؤُا سُورَةَ الْبَـقَرَةِ فَاِنَّ اَخْذَهَا بَرَكَـةٌ وَتَرْكَهَا حَسْرَةٌ وَلَايَسْتَطِيعُهَا الْبَطَلَـةُ *

Ebu Ümame *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edildi ki, o, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in şöyle buyurduğunu işittim dedi: "Kuran okuyun, zira o** (Kuran-ı Azimü'ş-şan) **kıyamet gününde Ashabına** (ehline, okuyanlarına) **şefaatçı** (yardımcı) **olarak gelir. Zehraveyn'i** (ak ve nurlu olan)**"Bakara ve Âli İmran surelerini" okuyun, zira onlar kıyamet gününde iki bulut gibi veya iki gölge gibi veya saf saf olmuş kuşlardan iki cemaat gibi gelirler. Ashabın** (kendilerini okuyanlar) **dan** (şiddet ve belâları) **menederler** (uzaklaştırırlar). (Özellikle) **Sure-i Bakara'yı okuyun, zira onu almak** (onu okuyup hükümleriyle amel etmek) **berekettir, terki** (Bakara suresini okumayıp, tatbik etmemek) **ise, hasrettir** (ahirette pişmanlık vesilesidir). **Ve sihirbazların o** (nu okuya) **na gücü yetmez.** (zararları dokunamaz)."

(Müslim, Müsafirin:252, Darimî Fezailu'l-Kuran:15, Ahmed İbn-i Hanbel:4/183, 5/249, 251, 255, 257, 348, 352, 361)

وَعَنْ نَوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : يُؤْتىٰ بِالْقُـرْاٰنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاَهْـلِه الَّـذِينَ كَانُوا يَعْمَلُونَ بِهِ تَقْـدُمُـهُ سُورَةُ الْبَقَـرَةِ وَآلِ عِمْرَانَ *

Nevvas İbn-i Sem'an *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kıyamet gününde, Kuran ve onunla amel eden ehli getirilecektir. Kuran'ın önünde Bakara ve Âli İmran sureleri bulunacaktır."** *(Müslim, Musafirin:253, Tirmizî, Sevabu'l-Kuran:5, A. b.Hanbel:4/183)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) بَعْثًا وَهُمْ ذُوعَدَدٍ فَاسْتَقْرَاَهُمْ فَاسْتَقْرَاَ كُلَّ رَجُلٍ مِنْهُمْ مَامَعَهُ مِنَ الْقُرْاٰنِ فَاَتىٰ عَلىٰ رَجُلٍ مِنْهُمْ مِنْ اَحْدَثِهِمْ سِنًّا فَقَالَ: مَا مَعَكَ يَا فُلَانُ ؟ قَالَ مَعِى كَذَا وَكَذَا وَسُورَةُ الْبَقَرَةِ ،قَالَ: اَمَعَكَ سُورَةُ الْبَقَـرَةِ ؟ قَالَ نَعَمْ ، قَالَ: اذْهَبْ فَاَنْتَ اَمِيـرُهُمْ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **nin şöyle buyurduğu rivayet edildi: "Bir kere Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **bir kaç kişilik cemaat gönderiyordu. Onların okumalarını istedi, onların her birinden, Kuran'dan bildikleri ayetleri okumalarını istedi. İçlerinde en gençlerinden bir kişiye sıra geldi, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Ey filân !Seninle beraber Kurandan ne var ?" buyurdu.O da: "Benim ezberimde şu şu ayetler ve Bakara Suresi var." dedi. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Sure-i Bakara senin ezberinde mi ?" diye sordu. O da: "Evet." deyince Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Git ! Sen onların emiri** (kumandanı, reisi) **ol." buyurdu."** *(Tirmizî, Sevabu'l-Kuran:2)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): لَاتَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ وَاِنَّ الْبَيْتَ الَّـذِى تُقْـرَاُ فِيهِ الْبَقَـرَةُ لَايَدْخُـلُهُ الشَّيْطَانُ *

Yine Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet olunan bir hadis-i şerifte Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Evlerinizi** (Kuran ve namaz gibi ibadetlerden boş bırakarak) **kabirler hâline getirmeyin, şüphesiz içinde Bakara suresi okunan eve şeytan giremez." buyurdu.** *(Tirmizî, Sevabu'l-Kuran:2, Müslim, Musafirin:212)*

عَنْ حُذَيْفَةَ (رضى الله عنه) صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) ذَاتَ لَيْلَـةٍ فَافْتَتَحَ الْبَقَـرَةَ فَقُلْتُ: يَرْكَعُ عِنْدَ الْمِائَةِ ثُمَّ مَضىٰ فَقُلْتُ: يُصَلِّى بِهَا فِى رَكْعَةٍ فَمَضىٰ فَقُلْتُ: يَرْكَعُ بِهَا ثُمَّ افْتَتَحَ النِّسَاءَ فَقَـرَاَهَا ، ثُمَّ افْتَتَحَ آلَ عِمْـرَانَ فَقَـرَاَهَا يَقْرَاُ مُتَرَسِّلًا . اِذَا مَرَّ بِاٰيَةٍ فِيهَا تَسْبِيحٌ سَبَّحَ ، وَاِذَا مَـرَّ بِسُؤَالٍ سَئَلَ ، وَاِذَا مَـرَّ بِتَعَوُّذٍ تَعَـوَّذَ ... *

Hazreti Huzeyfe *(Radıyallahu Anh)***nin şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur : "Bir gece Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **la namaz kıldım. Sure-i Bakara'yı**

okumaya başladı, ben (içimden): **"Yüz ayeti tamamlayınca ruku eder." dedim. Sonra devam etti . Ben** (içimden): **"Her halde bir rekatta bu sureyi bitirir." dedim. O yine devam etti. Ben bu sure ile ruku'a varır dedim. Sonra, Nisa suresine başladı** (bitirdi) **daha sonra** (ayni rekatta) **Âli imran suresine başladı ve hepsini teressülle** (harflerin çıkış yerlerine ve uzatılacak yerlere riayetle, yavaş yavaş) **okudu. Kendisinde tesbih bulunan bir ayete uğradığında tesbih ediyor, dua ayetine gelse dua ediyor, sığınma ayetine gelince sığınıyordu."**

(Müslim, Musafirin:203, Neseî, Kıyamu'l-Leyl:25, Ahmed İbn-i Hanbel:5/384,397)

عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ اَيْمَنَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ قَرَاَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ وَآلِ عِمْرَانَ ، فِى لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ كَانَ لَهُ الْاَجْرُ كَمَا بَيْنَ لَبِيداً وَعُرُوباً . فَلَبِيداً: اَلْاَرْضُ السَّابِعَةُ ، وَعُرُوبًا: اَلسَّمَآءُ السَّابِعَةُ *

Abdü'l-Vahid İbn-i Eymen *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet olunmuştur ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Her kim cuma gecesi** (diğer bir rivayette herhangi bir gece) **Bakara ve Âli İmran surelerini okursa, ona yedinci kat yer ile yedinci kat gök arası kadar sevap verilir." buyurdu.** *(Suyutî, D.Mensur:1/49)*

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَاخَيَّبَ اللّٰهُ اِمْرَاً قَامَ فِى جَوْفِ اللَّيْلِ فَافْتَتَحَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ وَ آلِ عِمْرَانَ *

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Gece ortasında kalkıpta Bakara ile Âli İmran surelerini okumaya başlayan kişiyi Allah-u Tealâ asla mahrum etmez." buyurdu.**

(Suyutî, D.Mensur:1/49)

وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ لِكُلِّ شَىْءٍ سَنَامًا وَاِنَّ سَنَامَ الْقُرْاٰنِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ مَنْ قَرَاَهَا فِى بَيْتِهِ لَيْلاً لَمْ يَدْخُلِ الشَّيْطَانُ بَيْتَهُ ثَلاَثَ لَيَالٍ وَمَنْ قَرَاَهَا نَهَاراً لَمْ يَدْخُلِ الشَّيْطَانُ بَيْتَهُ ثَلاَثَ اَيَّامٍ *

Sehl İbn-i Sa'd issaidî *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:**"Şüphesiz her şey'in bir örgücü** (zirvesi)**vardır. Kuranın zirvesi de, Bakara suresidir.Geceleyin Bakara suresini okuyanın evine, üç gece şeytan giremez. Gündüzleyin okuyanın da evine üç gün şeytan giremez." buyurdu.** *(İbn-i Hıbban:3/59)*

Üseyd İbn-i Huzayr *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle anlattığı nakledildi: Bir gece kendisi sure-i Bakara'yı okuyordu atı da yanında bağlıydı. Birden at dolanmaya başladı, o susunca at da durdu. Sonra tekrar okumaya başlayınca at yine dolanmaya başladı. O susunca at da durdu.Tekrar okudu, at yine dolanmaya başladı, susunca durdu. Tekrar okudu yine aynı. Bunun üzerine yakınında bulunan

Yahya isimli oğluna, atın bir şey yapacağından korkarak, doğru oğlunun yanına gitti. Çocuğunu aldığı gibi, başını semaya doğru kaldırdı,birde ne görsün semada bulut gibi bir şey vardı ki, içinde kandillere benzeyen bir takım şeyler bulunuyordu. Sonra, o gördüğü şey göğe doğru yükseldi ve onu göremez oldu. Sabah olunca Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e bu durumu anlattı. Bunun üzerine Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : «وَتَدْرِي مَاذَاكَ؟» **"O neydi bilir misin?"** buyurdu. O da: **"Hayır Ya Resulallah !"** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

تِلْكَ الْمَلٰٓئِكَةُ دَنَتْ لِصَوْتِكَ وَلَوْ قَرَأْتَ لَاَصْبَحَتْ يَنْظُرُ النَّاسُ اِلَيْهَا لَاتَتَوَارٰى مِنْهُمْ *

"Onlar meleklerdi senin sesin (i dinlemek) **için yanaştılar, eğer oku** (maya devam et) **seydin, elbette bütün insanlar sabahleyin onları göreceklerdi, onlar da insanlardan gizlenmeyeceklerdi."** *(Buharî, Fezailu'l-Kuran:15, Müslim, Musafirin:242)*

Diğer rivayetlerde de:

تِلْكَ الْمَلٰٓئِكَةُ نَزَلَتْ لِقِرَآئَةِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ اَمَا اِنَّكَ لَوْ مَضَيْتَ لَرَاَيْتَ الْعَجَآئِبَ *

"Onlar meleklerdi ki, (senin) **sure-i Bakara'yı okumandan dolayı indiler, eğer devam etseydin, elbette çok acaip şeyler görecektin."** buyurdu.

(İbn-i Hıbban:1/58, Hakim:1/554)

Muhammed İbn-i Cerir İbn-i Yezid *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilmiştir ki, Medine ehlinin meşayıhı (âlimleri) kendisine şöyle anlattılar: Bir kere Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e " **Gördünüz mü Sabit İbn-i Kays'ın evi dün gece kandiller gibi parlıyordu ?"** dendi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « فَلَعَلَّهُ قَرَأَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ » **"Her hâlde sure-i Bakarayı okumuştur."** buyurdu. Sabit'e sorulduğunda **"Evet sure-i Bakarayı okudum."** dedi. *(Suyutî, D.Mensur:1/52)*

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* un şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Bir kadın Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*a gelerek: "(Kendisini isteyen delikanlıdan isteyeceği mehir hususunda), **Ey Allah'ın Resulü! Benim görüşüm sizin görüşünüzdedir. Siz ne buyurursanız, o olur."** dedi. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onu isteyen kişiye: «وَهَلْ تَقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْئًا» **"Kurandan bir şey okuyabilir misin ?"** diye sordu. O da: **"Evet, sure-i Bakara ve Mufassal** (Hucurat suresinden Kuran'ın sonuna kadar olan sureler) **den bir sure okuyabilirim."** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de: قَدْ اَنْكَحْتُكَهَا عَلٰى اَنْ تُقْرِئَهَا وَتُعَلِّمَهَا **"Haydi !** (Sure-i Bakara'yı) **ona okutman ve öğretmen şartıyla, onu sana verdim."** buyurdu. *(Darekutnî:3/249-250)*

Diğer bir rivayette de: « فَقُمْ فَعَلِّمْهَا عِشْرِينَ آيَةً وَهِيَ امْرَأَتُكَ » **"Kalk ! Ona yirmi ayet öğret, o senin ailen olsun."** buyurdu. *(Ebu Davud, Nikah:31)*

İmam-ı Mekhul *(Rahimehullah)* buyurdu ki: **"Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **den sonra bu iş hiç bir kimseye caiz değildir."** Yani kimse Kuran öğretmeyi mehir yerine kabul edemez. *(Ebu Davud, Nikah:31)*

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* un yanında bir kişi Bakara ile Âli İmran surelerini okudu. İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* ona:

قَرَأْتَ سُورَتَيْنِ فِيهِمَا اسْمُ اللّٰهِ الْاَعْظَمُ اَلَّذِى اِذَا دُعِىَ بِهِ اَجَابَ وَاِذَا سُئِلَ بِهِ اَعْطٰى *

"Sen öyle büyük iki sure okudun ki, Allah'ın en büyük ismi onlardadır. Öyle büyük isim ki, onunla dua edildiğinde kabul eder ve onunla istendiğinde verir." buyurdu. *(Darimî, Fezailu'l-Kuran:15)*

Ebu İmran *(Radıyallahu Anh)* nın Ebu'd-Derda *(Radıyallahu Anh)* dan şöyle duyduğu rivayet edilmiştir: Kuran ehlinden bir adam komşusuna hücum ederek onu öldürdü. Sonra kısas yapılarak kendisi de öldürüldü Kabre girdiğinde Kuran sure sure ondan ayrılmaya başladı, taki Bakara ile Âli İmran sureleri kaldı. Sonra Âli İmranda ayrıldı, bir tek Bakara suresi kaldı. Sonra, Bakara suresine Mevlâ tarafından: « مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَىَّ وَمَا اَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ » **"Benim yanımda karar değiştirilmez ve ben kullara hiç zülmedici değilim."** denildi. *(Kaf Suresi:29)*

Yani kısas olunması hasebiyle bu kişi dünyada cezasını çektiğinden ahirette bu suçtan cezası kalmamıştır. Benim kararım bozulmaz ve ben kullara asla zulmedecek değilim. Binaenaleyh (ey Kuran) sen müsterih ol, buyuruldu. Bunun üzerine Bakara suresi de büyük bir bulut gibi çıktı gitti. Bu hadise hakkında Ebu Ubeyd *(Radıyallahu Anh)* buyurduki: Kuran, ehline kabirde şefaatçı olup onun azabını defetmek ve kabirde ona yoldaş olmak üzere bütün sureleriyle geldi. Ancak bu iki sure en son ayrıldı. Yani bu iki sure sonuna kadar şefaatçı olmaya çalıştı ve başardılar. *(Suyutî, D.Mensur:1/49)*

Osman İbni'l-Âs *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

اِسْتَعْمَلَنِى رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) وَاَنَا اَصْغَرُ السِّتَّةِ الَّذِينَ وَفَدُوا عَلَيْهِ مِنْ ثَقِيفٍ وَذٰلِكَ اَنِّى كُنْتُ قَرَأْتُ سُورَةَ الْبَقَرَةِ *

"Sakif kabilesinden Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **a gelen altı kişinin en küçüğü ben olduğum hâlde, sure-i Bakara'yı bildiğim için, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **beni onların başına reis seçti."** *(Suyutî, D.Mensur 1/53)*

عَنِ ابْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ قَرَاَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ تُوِّجَ بِهَا تَاجًا فِى الْجَنَّةِ *

İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Sure-i Bakara'yı okuyan kişiye onun sebebiyle cennettte bir taç giydirilir." buyurdu.** *(El-mutteki Kenzu'l-Ummal: 1/566, No:2555)*

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* un şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

« مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ فَقَدْ اَكْثَرَ وَ اَطَابَ » **"Her kim Bakara suresini okursa o çok ve kıymetli bir hayır işlemiş olur."** *(Suyutî, D.Mensur:1/53)*

Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

تَعَلَّمُوا سُورَةَ الْبَقَرَةِ وَسُورَةَ النِّسَاءِ وَسُورَةَ الْمَائِدَةِ وَسُورَةَ الْحَجِّ وَسُورَةَ النُّورِ فَاِنَّ فِيهِنَّ الْفَرَائِضَ

"Bakara, Nisa, Maide, Hac ve Nur surelerini iyice öğrenin, çünkü onlarda bir çok farzlar (dini hükümler) **bulunmaktadır."** *(Hakim, El-Müstedrek:2/395)*

Ebu Cemre *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir. İbn-i Abbas'a *(Radıyallahu Anhuma)* : **"Ben çok çabuk okuyorum."** dediğimde :

لَاَنْ اَقْرَاَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ فَاُرَتِّلَهَا اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ اَنْ اَقْرَاَ الْقُرْاٰنَ كُلَّهُ هَذْرَمَةً *

"Elbette sure-i Bakara'yı tertil üzere (yavaş yavaş, tane tane) **okumam, bana bütün Kuranı süratli okumamdan daha sevgilidir."buyurdu.**

(Beyhekî, Es Sünenü'l-Kübra: 3/13)

İmran İbn-i Ebban *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki, Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)* a bir hırsız getirildi Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)* ona: **"Sen iyi bir adama benziyorsun ! Senin gibi bir adam hırsızlık yapmaz. Kurandan bir şey okuyabiliyor musun ?"**diye sordu. O da: **"Evet sure-i Bakarayı okuyorum."** dedi. Bunun üzerine Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)* « اِذْهَبْ فَقَدْ وَهَبْتُ يَدَكَ بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ » **"Haydi git elini sure-i Bakaraya bağışladım."** buyurdu. *(Suyutî, D. Mensur:1/54)*

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

تَعَلَّمَ عُمَرُ الْبَقَرَةَ فِي اثْنَتَيْ عَشَرَةَ سَنَةً ، فَلَمَّا خَتَمَهَا نَحَرَ جُزُوراً *

"Hazreti Ömer Bakara suresini (n bütün teferruatını ve hükümlerin.) **oniki senede öğrendi. Bitirdiğinde develer kesti."** *(Suyutî, D.Mensur:1/54)*

İmam-ı Malik *(Rahimehullah)* **Muvatta'** isimli muteber eserinde, kendisine ulaşan rivayete göre, Abdullah İbn-i Ömer'in de *(Radıyallahu Anhuma)* sure-i Bakara üzerinde sekiz sene durduğunu zikretti.

Şa'bî *(Radıyallahu Anh)* şöyle buyurdu: « كَانَتِ الْاَنْصَارُ يَقْرَؤُونَ عِنْدَ الْمَيِّتِ بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ » **"Ensar-ı Kiram** *(Rıdvanullahı Aleyhim Ecmein)* **ölünün yanında Bakara suresini okurlardı."** *(Suyutî, D.Mensur:1/54)*

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* un şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ın ashabı (adamları) ndan bir kişi yolda giderken karşısına şeytan çıktı. Güreşe tutuştular, Resulullah'ın ashabından olan kişi şeytanı yere yıktı. Şeytan: **"Bırak beni sana bir haber söyleyeceğim."** dedi. O da bırakınca: **"Hayır söylemeyeceğim."** dedi. O ikinci defa şeytanı yakaladı

tutuştular,Muhammed*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*in ashabından olan zat onu yıktı. O yine: **"Sal beni sana şaşıracağın bir haber vereceğim."** dedi. O da saldı ve: **"Hay di söyle."** dedi. Şeytan yine: **"Hayır."** dedi. Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ashabından olan o kişi üçüncü defa şeytanı tuttu yere vurdu. Sonra göğsünün üzerine oturup baş parmağını çiğnemeğe başladı şeytan yine: **"Sal beni."** dedi. O da: **"Söylemeden seni salmam."** dedi. O zaman şeytan: **"Sure-i Bakara yok mu? onun herhangi bir ayeti şeytanların ortasında okunsa, mutlaka dağılırlar. Veya herhangi bir evde okunsa o eve şeytan giremez."** dedi. Bunun üzerine İbn-i Mesud *(Radıyallahu Anh)*a, Ey Abdurrahman'ın babası !: **"O adam kimdi ?"** diye soruldu. O da: **"Ömer İbn-i Hattap'dan başka kim olabilir dersiniz."** buyurdu. *(Suyutî, D.Mensur:1/52)*

الٓمٓ ﴿١﴾

KELİME MANASI VE TEVİLİ (1)

اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمُرَادِهِ بِذٰلِكَ : (الٓمٓ) Yani, Allah-u Tealâ Hazretleri bu harflerden murad (maksad) ının ne olduğunu, ziyadesiyle bilir.

İ Z A H A T

İmam-ı Şa'bî *(Rahimehullah)* ve bir cemaat buyurdular ki: « الم » ve surelerin evvelinde bulunan diğer hece harfleri, sadece Allah-u Tealâ'nın bildiği müteşabih ayetlerdendir. Ve bunlar Kuran'ın sırrıdır. Biz bunların zahirine (dışına) inanır, kendileri hakkındaki ilmi (bilgiyi) Allah'a*(Celle Celâluhu)* bırakırız. Mevlâ Tealâ'nın bunları zikretmesindeki hikmeti ise, kullardan bunlara iman etmelerini talep etmesi (inanmalarını istemesi) dir. *(Tefsir-i Kurtubi: İlgili ayet)*

Ebu Bekri Sıddık*(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki :

فِى كُلِّ كِتَابٍ سِرٌّ وَسِرُّ اللّٰهِ فِى الْقُرْاٰنِ اَوَائِلُ السُّوَرِ *

"Her kitapta bir sır vardır. Allah (-u Tealâ'n) ın Kurandaki sırrı da, surelerin evvelleridir." Yani bazı surelerin evvellerinde bulunan hece harfleridir. İmamı Ali *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki :

اِنَّ لِكُلِّ كِتَابٍ صَفْوَةً وَصَفْوَةُ هٰذَا الْكِتَابِ حُرُوفُ التَّهَجِّى *

Her kitabın bir hulâsası (özü) vardır. Bu Kuran'ın özü de, hece harfleridir.
(Fahru'd-din er-Razî, Mefatihu'l-Gayb:1/227)

Davud ibn-i Ebi Hind buyurdu ki: Şa'bî Hazretlerine surelerin başlarındaki harflerden sorardım. Bir keresinde bana: **"Ey Davud ! Her kitabın bir sırrı vardır. Kuranın sırrı da surelerin başındaki harflerdir. Onları bırak da başka ayetlerden sor." dedi.**

Said ibn-i Cübeyr, Âmir, İbn-i Abbas, Süddî*(Radıyallahu Anhum)* buyurdular ki:

"Bu harfler Allah-u Tealâ'nın isimleridir. Birbirine eklenmeyen harflerdir, eğer insanlar onları güzel birleştirebilseydiler, elbette İsmi Azamı (Allah'ın en büyük ismini) **bulurlardı."**

İmam-ı Katade *(Rahimehullah)* buyurdu ki: **"Bu harfler Kuranın isimleridir."**

İmam-ı Mücahid ve İbn-i Zeyd *(Rahimehumullah)* buyurdular ki: **Bunlar surelerin isimleridir."**

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet olundu ki: **"Bunlar kasem** (yemin) **lerdir.**

Ahfeş *(Rahimehullah)* buyurdu ki: **"Allah-u Tealâ bu harflere, şerefleri ve üstünlükleri bulunduğu için yemin etmiştir. Zira bu harfler Allah-u Tealâ'nın en güzel isimlerinin ve indirdiği kitaplarının temel harfleridir."**

Hasıl-ı kelâm (sözün özü), Alusî tefsirinde de zikredildiğine göre, bu bir ilm-i mestur ve sırrı mahcup (örtülü bir ilim, perdeli bir sır) dır ki, âlimler bundan âciz (güçsüz) kalmışlardır.

بَيْنَ الْمُحِبِّينَ سِرٌ لَيْسَ يُفْشِيهِ ۞ قَوْلٌ وَلَاقَلَمٌ لِلْخَلْقِ يَحْكِيهِ

"Sevenlerin arasında bir sır vardır ki, onu insanlara ne bir söz ifşa edebilir (açıklayabilir), **ve nede hiç bir kalem hikâye edebilir** (yazabilir). **"**

Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den sonra, bu ilimleri ancak onun varis (vekil)leri olan veliler bilebilir. Çünkü onlar bu ilimleri Mevlâdan alırlar ve harfler onlara içlerindeki manayı söylerler. Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in avucunda çakıl taşları tesbih ettiği, sırtlan ve ceylân onunla konuştuğu gibi.

(Bak. Alusî Ruhu'l-Meani:1/100)

İşte kul nafilelere devamla, Mevlâ'ya yakınlık ağacının meyvasından her kopardığında, göklerde ve yerlerde ilminden zerre bile kaybolmayan Allahu Tealâ Hazretlerinin bildirmesiyle, bu harflerdeki incelikleri vedaha nicelerini bilir.

Allah-u Tealâ Hazretleri, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ile beraber hiçbir mukarreb (en yakın) meleğin ve gönderilen hiçbir Nebi (Peygamber) in bile yanaşamayacağı (araya giremiyeceği) bir vakitte, bu harfleri vaz ve tayin etmiştir. Hatta bu harfleri indiren Cibril-i Emin bile bunlarda bulunan sırlara ve hakikatlere vakıf olamamıştır.

Haberlerde rivayet edilen şu mesele bu manaya delâlet etmektedir :

Cibril-i Emin *(Aleyhisselam)* Allah-u Tealâ'nın « كهيعص » kavlini indirdiğinde : « كَافْ » deyince, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bildim buyurdu. « هَا » deyince bildim buyurdu. « يَا » deyince bildim buyurdu. « عَيْنْ » deyince bildim buyurdu. « صَادْ » deyince yine bildim buyurdu. Bunun üzerine Cibril-i Emin *(Aleysselâm)* şaşırarak, benim bilemediklerimi sen nasıl bilebildin dedi.

(İsmail Hakkı Bursevî, R.Beyan: 1/28)

Abdurrahman Bestamî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri **Bahr-i Vukuf** isimli kitabında buyurdu ki, Peygamberlerden bazısı bu harflerin sırlarını vahy-i Rabbanî ve ilka-i Samedanî (Mevlâ'nın vahyi ve kalplerine ilham etmesi) yle bildiler. Evliyanın bazısı da nuranî açık bir keşif, ruhanî yüce bir feyizle bildiler.

(İsmail Hakkı Bursevî, R.Beyan: 1/29)

Ulemadan bazısı ise, nakl-i sahih ve akl-ı racih (doğru bir nakil ve üstün bir akıl) la bildiler. Ve onların her biri kendi ashabı (adamları) na ya keşif ve müşahede tariki (manada görünme yolu) yla veya yazıp öğretme yoluyla bu harflerin bazı sırlarını haber verdiler. Doğru olan şudur ki, Allah-u Tealâ Hazretleri bu harflerin sırlarının ilmini, ilâhî hikmetler (incelikler) ve Rabbanî maslahatlar (menfaatlar) dan dolayı ümmetin ekserisinden gizlemiştir. Büyüklere de ancak bazı sırları yukarıda zikredilen şekillerle öğretmiştir.

İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, Mektubat'ının birinci cildinin 298. sayfasında, Kuran-ı Kerim'in muhkemat ve müteşabihat'ını beyanla ulema ve kemalât'ını izah hakkında ki, 276. Mektubunda şöyle buyuruyor :

Ey Kardeş ! Muhakkak Allah-u Sübhanehu, Kitab-ı Mecid'ini (ulu kitabını) iki kısma ayırmıştır. Bir kısmı muhkemat (kendinden kasdedilen manaya delâletleri kat'î, kesin) dir, bir kısmı ise, müteşabihat (birbirine benzeyen mana lara ihtimali olduğundan manalarına delâletleri kesin olmayan ayetler) dir. Meselâ: Surelerin evvellerinde olan: « حٰمٓ ، الٓمٓ » gibi ve bazı ayetlerde geçen: « يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ ، الرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى » gibi, manaları hakkında kat'î karar verilemeyenler müteşabihattır. manası açık olan diğer ayetler de muhkemat'tır. Birinci kısım ayetler, şeriatların ve hükümlerin kaynağıdır. İkinci kısım ayetler ise, hakikatler ve sırlar (gerçekler ve gizlilikler) ilminin hazinesidir. Kuran-ı Kerimde veya hadis-i şeriflerde (Allah hakkında) geçen el, yüz, ayak, parmaklar ve parmak uçları gibi bütün tabirler müteşabihattandır. Kuran-ı Kerim'in surelerinin başlarında varit olan (gelen) huruf-u mukattaa (okunurken birbirine eklenmeyen harfler) de, ancak ulema-i rasihin (Allah-u Tealâ'nın kendilerine sebat ve iktidar vermesiyle ilimde derinleşen kişiler) in muttali (vakıf) olabileceği müteşabih ayetler cümlesindendir.

Bunların hakiki tevillerinin, e!i, kudretle, yüzü zat'la tabir etmek (açıklamak) tan ibaret olduğu zannedilmesin, ancak bunların hakiki tevilleri, Ehassu'l-Havas (en hususi kullar) için keşfedilmiş (açılmış) olan gizli sırlardandır. Zira onlardan herbir harf, aşık ile maşuk (seven kulla sevilen Mevlâ) arasındaki esrar-ı hafiye (gizli sırlar) dan ibaret olan dalgalı ve tehlikeli bir denizdir. Ve muhip (sevici) ile mahbup (sevilmiş) arasında bulunan rumuz-u dakika (ince işaretler) den kapalı büyük bir işarettir. Muhkemat (muhkem ayetler) her ne kadar kitab (Kuran) ın temeli iseler de, onların neticeleri ve meyvaları olan

müteşabihat da, kitabın maksatlarındandır. Kitabın aslı olan muhkemat, ancak bu neticelerin husulü için bir vesile (Meydana gelmesi için bir sebep) tir.

O hâlde kitabın lübbü (özü) müteşabihattır, bu özün kışrı (kabuğu) ise muhkemattır. Müteşabihat, asıl olan muhkematı, remz ve işaretle beyan eder ve o yüce mertebenin muamelesinin hakikatından (işinin gerçeğinden)haber verir. Muhkemat ise böyle değildir. Müteşabihat hakikatlardan ibarettir, muhkemat ise müteşabihata nisbetle o hakikatlerin suretleridir.

Âlim-i Rasih (ilimde sabit ve derinleşmiş olan alim) lüb ile kışrın (özle kabuğun) ve hakikatla suretin (gerçekle dış görünüşün) arasını cem etmeye kadir olan (toplamaya gücü yeten) dir.

Kışır (kabuk) uleması, kışırla mesrurdurlar, yani tahsil ettikleri (öğrendikleri) zahirî (dış) manalarla sevinici ve ancak, muhkematla yetinicidirler.

Ulema-i Rasihin ise, muhkematı tahsil ettikleri gibi müteşabihatın tevilinden de büyük bir hisseye nail olur (kavuşur) lar ve böylece hakikatla suretin, yani müteşabihle muhkemin arasını cemetmiş (birleştirmiş) olurlar.

Ama muhkematı bilmeden ve onların muktezası (gereği) nce amel etmeden, müteşabihatın tevilini arayan ve sureti terk edip hakikatı düşünme yollarına giren kişi, öyle bir cahildir ki, cehaletinden de haberi yoktur. Öyle bir sapıktır ki, sapıklığının farkında da değildir. Ve o kişi bu dünya neşesi (hayatı) nın suret ve hakikattan mürekkep (toplanmış) olduğunu da bilememiştir.

Bu dünya durdukça hakikat suretten asla ayrılmaz. Allah-u Teala Hazretleri: « وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ » **"Sana yakin gelinceye kadar Rabbine ibadet et."** *(Hıcr Suresi:99)*buyurmuştur. Buradaki yakinden murat, müfessirlerin buyurduğu gibi ölümdür. Allah-u Tealâ Hazretleri ibadetin son bulmasını ölümün gelme zamanına bağlamıştır ki, o da kıyametin meydana gelmesiyle bu dünyanın son bulmasıdır. Zira ölenin kıyameti kopmuştur. Suretlerin hakikatlerden ayrılması ise, ancak hakikatlerin zuhur edeceği (açığa çıkacağı) ahiret hayatında hasıl olur (meydana gelir).

İki âlemden her biri için başlı başına bir hüküm vardır ki, bunların birini diğeriyle ancak cahil (bir şey bilmeyen) veya maksadı şeriatı iptal etmek (bozmak) olan zındık karıştırır; Zira mübtedî (yeni başlayan acemi) için sabit olan her hükmü şer'î (şeriatın hükmü) müntehî (son makama ulaşan) için de sabit (var) dır. Umumi müminlerle arif (Mevlâ Tealâ'yı bilen) ler den Ehassu'l-Havas (en ilerde olanlar) bu hususta müsavi (eşit) tirler. hiç bir şahısla diğeri arasında fark yoktur.

Kasır mutasavvife (kısa görüşlü tasavvufçular) la haip melâhide (hüsrana uğrayan mülhidler, doğru yoldan dönerek zarar etmiş olan zındıklar) boyunlarını şeriat yularından çıkarma gayretindedirler, cehalet (bilgisizlik) lerinden dolayı, sultanların ve amirlerin adalet ve insaf (doğruluk) tan başka hiç bir

şeyle mükellef (yükümlü) olmadıklarını kabul ettikleri gibi, ahkâm-ı şer'iyenin (şeriat hükümlerinin ve amellerinin), avama (sıra insanlara) mahsus olduğunu havas (hususî kullar) ın ise, ancak marifetle (Allah-u Tealâ'yı bilmekle) mükellef olduklarını hayal (zan) ederler ve: **"Şeriatı tatbik etmekten maksat, marifetin** (Allah'ı bilmenin) **hasıl olmasıdır, marifet hasıl olunca, şeriatın yüklediği vazifeler sakıt olur** (düşer)." derler. Ve bu iddialarını ispat için: « وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ » ayetini okuyup; "(Allah-u Tealâya karşı) **yakin** (kat'î inanç) **sana gelinceye kadar Rabbine ibadet et."** diye tefsir ederler.

Nitekim Sehl-i Tusturî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri de böyle tefsir etmiştir. Yani: **"İbadetin sonu, Hak Sübhanehu'yu bilmenin hasıl olmasıdır."** demek istemiştir. Zahir olan (anlaşılan) şudurki; **Yakîn**'i, Allah-u Tealâyı bilmekle tefsir edenin muradı, Mevlâyı bilmekle ibadet ve kulluk vazifelerinin son bulması değil, ibadetteki zorluğun sona ermesidir. Zira ibadetin kendisinin kalkacağına inanmak, ilhad ve zındıklığa (dinsizliğe) götürür. Ve onlar, ariflerin ibadetlerinin riyaî (gösterişe bağlı) olduğunu, çünkü yaptıkları taat ve ibadeti, kendileri muhtaç oldukları için değil, ancak mübtedî (yeni başlayan) lar ve tâbileri kendilerine bu hususta uysunlar diye yaptıklarını kabul ederler. Ve bu sözü teyit (kuvvetlendirmek) için meşayıhdan bazı sözler naklederek: **"Şeyh münafık ve mürai** (iki yüzlü ve gösterişci) **olmadıkça, mürid ondan faydalanamaz."** derler.

Allah onları rezil-i rüsvay etsin, bunlar ne cahil kişilerdir !.

Halbuki arif (Allah-u Tealâ'yı bilmekte ilerleyen) lerin ibadete olan ihtiyacı o kadar çoktur ki, müridlerde onun ondabiri yoktur; Zira onların manevî yükselişleri ibadete bağlıdır ve terakki (yükselme) leri ahkâm-ı şer'iyeyi icraya merbuttur. (şeriatın hükümlerini yerine getirmeye bağlıdır). Avam (sıra insanlar) için yarın ahirette beklenen ibadet neticeleri, arifler için bu dünyada meydana gelmiştir. O hâlde onlar ibadet etmeye daha lâyık ve ahkâm-ı şer'iyeyi icraya (yerine getirmeye) diğerlerinden daha çok muhtaçtırlar.

Bilinmelidir ki, şeriat suret ve hakikatın bir araya gelmesinden ibarettir. Suret şeriatın zahiri (dışı), hakikat ise, şeriatın batını (içi) dir. Kabukla öz, yani zahirle bâtının her ikisi şeriatın cüzlerindendir. Muhkemle müteşabih de zahir ile bâtının fertlerindendir. Ulema-ı Zahir (zahiri bilenler) şeriatın kabuğuyla iktifa etti (yetindi) ler. Ulema-i Rasıhin, (Allah-u Tealânın kendilerine ilimde sebat ve iktidar verdiği alimler) ise, özle kabuğun arasını cem'etti (topladı) lar ve suretle hakikatın mecmuu (toplamı) ndan büyük bir hisseye nail oldular.

O hâlde şeriat suret ve hakikatten mürekkep (birleşmiş) bir şahıs gibi düşünülmelidir. Bir cemaat şeriatın suretine sarıldılar, o kadar ki, kalpleri onun sevgisiyle kılıf bağladığından onun hakikatını inkar ettiler ve kendileri için Hidaye ve Pezdevî kitaplarından başka uyacakları bir şeyh tanımadılar, işte onlar kışır (kabuk) âlimleridir.

Diğer bir cemaat ise, şeriatın hakikatıyla fitnelendiler, yani ona mübtelâ oldu (tutuldu) lar; Lâkin o hakikatı şeriatın hakikatı kabul etmediler, ancak şeriatı suret ve kabuğa bağlı zannettiler, özü ve hakikatı ise, şeriatın ötesi düşündüler, bununla beraber şeriatın hükümlerini yerine getirmekten hiç bir şekilde geri kalmadılar. Şeriattan kıl payı ayrılmadılar ve sureti zayi' (kayb) etmediler. Bunlar, şeriat hükümlerinden bir hükmü bile terk edeni battal ve dal (gevşek ve sapık) saydılar.

İşte bunlar Allah-uTealânın velileri (dostları)dır. Ve o Mevlâya olan sevgileri sebebiyle, Allah-u Tealânın gayri (başkası) ndan kesilmiş (ayrılmış) lardır.

Bunlardan başka bir cemaat daha vardır ki, şeriatı suret ve hakikattan mürekkep (birleşmiş) olarak kabul ettiler, onun kabuk ve özün mecmuu olduğunu yakînen (şüphesiz) bildiler. Şeriatın hakikatını elde etmeden suretinin meydana gelmesi onlara göre itibardan sakıt (kıymetsiz) dir. Şeriatın suretini sabit kılmadan (meydana getirmeden) hakikatının meydana gelmesi ise nakıs (noksan) dır, tam değildir.

Hatta onlar, hakikat sabit olmadan suretin hasıl olmasını (meydana gelmesini), kurtuluşu mucip olan (gerektiren) islâmdan saymazlar. Nitekim zahir ulemanın ve umumî müminlerin hâli böyledir. Yani o büyüklere göre, kurtuluşu gerektirmez. ve bunlar, suret sabit olmadan (İslâm'ın dış kısmını tam manasıyla yaşamadan) hakikatın meydana gelmesini de imkânsız şeylerden tasavvur eder (düşünür) ler ve bu görüşte olanlara zındık ve sapık ismi verirler.

Hasıl-ı Kelâm (sözün özü): Maddî ve manevî kemalât (olgunluklar) bu büyükler indinde (yanında), kemalât-ı şer'iyeye (şeriatın yüksek meselelerini yerine getirmeye) bağlıdır. Yakîni olan ilim ve marifetler (şüphesiz olan bilgiler), Ehli sünnet vel-cemaat'ın görüşleriyle sabit olan akaide (inanç meselelerine) bağlıdır. Onlar nezdinde (onlara göre) şuhut ve müşahede (keşif ve kerametler) den binlercesi, Hak Celle ve Alâ'yı tenzih etme (bütün ayıplardan, noksanlıklardan, bir şeye benzemekten uzak ve pak etme hakkındaki) bir meseleye bile müsavi (eşit) olamaz.

Onlar, şeriatın herhangi bir hükmüne muhalif olan (ters düşen) hâlleri, keşif ve kerametleri, yarım arpaya satın almazlar, hatta bu şeylerin açığa çıkmasını istidraç (nimet suretinde helâke sürüklenme) kabilinden sayarlar. İşte ancak bunlar Allah-u Tealânın hidayete erdirdiği kimselerdir,sen de onların yoluna uy ! Bu cemaat ulema-i Rasihindir ve muamelenin hakikatına muttali (işin gerçeğinden haberdar) olmak kendilerine inam edilmiş (verilmiş), şeriatın edeplerini gözetmeleri sebebiyle, şeriatın hakikatına erdirilmiş kimselerdir.

İkinci fırka böyle değildir ; Zira onlar her ne kadar hakikata yönelip ona tam bağlanmış ve ahkâm-ı şer'iyeyi yerine getirmekte mümkün oldukça kıl payı haddi aşmamışlarsada, o hakikatı, şeriatın ötesi kabul edip, şeriatı onun

kabuğu olarak düşündüklerinden, bizzarure (mecburen) o hakikatın gölgelerin den bir gölgeye inmiş ve o muamelenin hakikatına (işin gerçeğine) ulaşmaya yol bulamamışlardır. Şüphesiz ki, onların velâyet (Allah'a yakınlık) ları zıllî (gölgeli) ve kurp (Mevlâ'ya olan yakınlık) ları sıfatî (sıfatlara bağlı) oldu.

Ulema-i Rasihin ise böyle değildir; Zira onların velâyetleri aslîdir (Allah'a olan yakınlıkları gerçektir). Ve onlar asıllara ulaşmak için yol bulmuş, gölgelerin perdelerini tamamen geçmişlerdir. Binaenaleyh (bu sebeple) şüphesiz, onların velâyetleri Enbiya *(Aleyhimüssalatu Vesselam)* nın velâyetleri oldu (Peygamberlerin yakınlıkları gibi oldu). O velilerin (ikinci fırkanın) velâyeti ise enbiyanın velâyetinin zılli (gölgesi) dir.

Bu fakir (İmam-ı Rabbanî *Kuddise Sırruhu* kendisini kasdediyor), uzun zaman müteşabih ayetlerin tevilinde duraklamış ve onları, Mevlânın ilmine ısmarlamıştı. Rasih âlimler için de, o ayetlere inanmaktan başka bir nasip bulamamıştı. Sofiye ulemasının beyan ettikleri tevilleri de, o müteşabihatın şanına lâyık görmemiş, gizlenmesi gereken sırların tevilleri olduğunu da kabul etmemiştim.

Nitekim Aynu'l-kuzat *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin, bazı müteşabihatın tevilinde meselâ: « الم » de, Allah-u Tealâ bununla; **"Aşk ve muhabbete lâzım olan elem** (acıy) **ı kastetmiştir."** dediği gibi. Ama Allah-u Tealâ bana halis (sırf) fazl-u keremiyle müteşabihatın tevilinden bir parça açıklayıp, her tarafı kuşatan bahr-i muhit'ten (okyanustan) harklar açarak o harkları bu miskin (fakir) in tarlasına uzatınca, Rasih âlimler için de müteşabihatın tevillerinden büyük bir nasip olduğunu o zaman anladım.

« الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَاۤ اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَقَدْ جَاۤءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ »

"Bütün hamdler bizi buna (bu nimete) **kavuşturan Allah** (-u Tealay) **a mahsustur. Allah** (-u Tealâ) **bizi hidayet etmeseydi,** (kendiliğimizden) **doğru yolu bulamazdık, elbette muhakkak Rabbimizin elçileri** (olan Peygamberler) **bize hakkı** (doğru olan haberleri) **getirdiler."** *(A'raf Suresi:43 den)*

(İmam-ı Rabbanî Hazretlerinin mektubu burada sona erdi).

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre: Müteşabih ayetler, okuma ecri (mükâfatı) cihetinden muhkem ayetler gibidir. Zira:

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ قَرَاَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ اَمْثَالِهَا لَا اَقُولُ الۤمۤ حَرْفٌ وَلٰكِنْ اَلِفٌ حَرْفٌ وَلَامٌ حَرْفٌ وَمِيمٌ حَرْفٌ*

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Her kim Allah'ın kitabından bir harf okursa, onun için bir hasene** (sevap) **vardır. Bir hasene ise on kat** (ıyla mükâfatlanacak) tır. **Ben « الم » bir harftir demiyorum, lâkin "Elif" bir harf, "Lâm" bir harf, "Mim" bir harftir." buyurdu.**

(Tirmizî, Sevabu'l-Kuran:16)

ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ (٢)

KELİME MANASI (2)

(ذٰلِكَ) **İşte** (indirilen) **bu** (muazzam kitap), nedir? (الْكِتَابُ) (Kâmil, en mükemmel, en büyük) **bir kitaptır.** (لَا رَيْبَ) **hiç şüphe yoktur,** nerede?(فِيهِ) **kendinde,** yani bu kitabın ifade ettiği hükümlerde ve Allah-u Tealâ tarafından gönderildiğinde hiç şüphe yoktur. (هُدًى) **hidayettir,** kimler için? (لِلْمُتَّقِينَ) **müttakiler için,** yani emirleri tutup yasaklardan kaçmak suretiyle takva sahibi olan kullar hakkında bir hidayet rehberi (doğru yol gösterici) dir.

MEAL-İ ŞERİFİ (2)

İşte (kâmil) **kitap budur, kendis** (inin Allah katından gönderildiğ) **inde hiç şüphe yoktur, müttaki** (emirleri terketmekten, yasakları işlemekten sakınan) **lar için bir hidayettir** (onları dosdoğru yola sevkeden, bir saadet, mutluluk ve selâmet rehberidir).

İ Z A H A T

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre; Şer'i şerif örfünde (İslâm dinine göre) **Takva:** Kişinin kendisine ahirette zarar verecek şeylerden son derece sakınmasından ibarettir. Bu sıfatı takınanlara "Müttaki" denilir. Takvanın üç mertebesi vardır.

1- Küfrü icabeden (gerektiren) inançlardan, sözlerden ve işlerden beri (uzak) olarak, ebedî azapdan sakınmaktır. « وَاَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى » "(Allah-u Tealâ) **onlara takva kelimesini** (kelime-i şehadeti) **lâzım kıldı."** mealinde ki ayet-i celile bu mertebeye işarettir. *(Fetih Suresi: 26)*

Bir insan, takva kelimesi olan « لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ » cümlesini diliyle ikrar, (söyleyip) kalbiyle tasdik ederek (inanarak) yaşar ve bu hâli muhafaza ederek ölebilirse, emirleri tutmayıp yasaklardan kaçmasa da, bu birinci basamakta ki takvaya sahip olur, muvakkat (geçici) azapdan kurtaramazsa da, ebedî (sonsuz) azapdan kurtarır. Fakat emirleri tutmayıp yasaklardan kaçmadan son nefese kadar bu takva kelimesini muhafaza etmek çok zordur. « اَللّٰهُمَّ احْفَظْنَا مِنْ سُوءِ الْعَاقِبَةِ » **"Ey Allahımız bizi kötü akibet** (son) **dan muhafaza buyur."** Âmin !

2 - Günahkâr eden şeylerden sakınmak: Bu da emirleri tutup yasaklardan hatta küçük günahlardan bile kaçmakla olur. Şer'i şerifte bilinen takva budur. « وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰى اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ .. » **"Eğer karyeler ahalisi** (şehirliler, köylüler) **iman edip** (emirleri tutup, yasaklardan kaçmak suretiyle) **takva sahibi olsalardı, elbette biz üzerlerine gökten** (yağdırmakla) **ve yerden** (bitirmekle) **nice bereket** (hazine) **ler** (ini, definelerini) **açardık."** Mealindeki ayet-i celileden kastolunan takva budur. *(A'raf Suresi 96 dan)*

3 - Yukarıda anlatılan iki mertebeyi elde ettikten sonra, kalbini Mevlâ Tealâdan meşgul edecek (alı koyacak) her şeyden sakınmaktır. Yani her şeyden kesilip tamamıyla Mevlâya yönelmektir. « .. يَاأَيُّهَالَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِه » "**Ey iman etmiş kullar!** (Allah-u Tealânın gayrisini gönülden atarak) **Allah** (-u Teala) **dan hakkıyla sakının.**" *(Âli İmran Suresi: 102 den)*

Ayet-i celilesinde emrolunan hakiki (gerçek) takva budur. Cenab-ı Hak cümlemizi bu en yüksek mertebedeki takvaya ulaştırsın. Âmin !

(Ruhu'l-Beyan Bak. İlgili ayet:1/30-31)

Alusî tefsirinde zikrolunduğuna göre, «مُتَّقِينَ» **müttakîn** kelimesi « مُتَّقٍ » **müttaki** kelimesinin cemisi (çoğulu) dur. Bu da «اِتِّقَاء» **ittika**'dan gelmektedir, sülâsi mastarı ise : « وِقَايَة » **vikaye**' dir. « وِقَايَة » **Vikaye** lügatta: Mutlak manada kendini korumaktır. Şer'i şerif istilâhı (kullanışı) nda ise; Kişinin, kendisine ahirette zarar verecek şeylerden korunmasıdır. Tabii ki, bu zararlar değiştiği için takvanın mertebeleri de değişmektedir ki, bu mertebeler şu şekilde sıralanır.

1 - Şirk (Allaha ortak koşmak) tan uzak durmaktır.

2 - Kebair (Büyük günahlar) dan uzaklaşmaktır ki, küçük günahlara devam etmekte, büyük günahlardan sayılır.

3 - Şüpheli olmayan şeylerden de sakınmaktır. Atıyyetü's-Sa'dî'nin *(Radıyallahu Anh)* Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den rivayet etmiş olduğu şu hadis-i şerif takvanın bu mertebesine işaret etmektedir.

وَعَنْ عَطِيَّةَ السَّعْدِيِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَايَبْلُغُ الْعَبْدُ اَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتّٰى يَدَعَ مَالاَ بَأْسَ بِهِ حَذَرًا لِمَا بِهِ الْبَأْسُ *

"**Kul, zararlı şeylerden korkusundan dolayı zararsızları terketmedikçe, müttakilerden** (takva derecesine ulaşanlardan) **olamaz.**"Yani, şüphelilerden sakındığı gibi şüphesizlerden sakınmadıkça müttakilerin derecesine ulaşamaz.

(Tirmizî, Kıyamet:19, İbn-i Mace, Zühd:24, Beyhekî:5/335)

İşte bu mertebede küçük günahların tamamen terk edilmesi hatta fuzulî mubahların (serbes olan gereksiz şeylerin) bile bırakılması lâzımdır.

Bundan dolayı buyurulmuştur ki :

خَلِّ الذُّنُوبَ كَبِيرَهَا وَصَغِيرَهَا فَهُوَ التُّقٰى

وَاصْنَعْ كَمَاشٍ فَوْقَ اَرْ ضِ الشَّوْكِ يَحْذَرُ مَايَرٰى

لَاتَحْقِرَنَّ صَغِيرَةً اِنَّ الْجِبَالَ مِنَ الْحَصٰى

"**Günahların küçüğünü de, büyüğünü de terket ki, asıl takva odur. Diken dolu arazide yürüyen gibi ol ki, o her gördüğünden sakınır** (kaçınır). **küçük bir günahı hakir tutma** (küçümseme), **zira dağlar küçük taşlardandır.**"

İşte bu üçüncü mertebe hususunda büyüklerin ibareleri değişiktir. Bazıları tarafından şöyle denmiştir :

اَلتَّقْوٰى اَنْ لاَيَرَاكَ مَوْلاَكَ حَيْثُ نَهَاكَ وَلاَيَفْقِدَكَ حَيْثُ اَمَرَكَ *

"Takva: Mevlânın, seni, yasak ettiği yerde görmemesi ve emrettiği yerde seni kaybetmemesidir." Yani emrettiği yerde seni bulmasıdır.

Bazıları da demiştir ki: « اَلتَّبَرِّى عَنِ الْحَوْلِ وَالْقُوَّةِ » **"Takva: Kişinin kendi gücünden ve kuvvetinden beri olmasıdır."** Yani hiç bir işte kendi gücünü ve kuvvetini görmeyip hepsini Mevlâ'dan bilmesi ve ancak ona güvenmesidir. Bazılarıda: « اَلتَّنَزُّهُ عَنْ كُلِّ مَايُشْغِلُ السِّرَّعَنِ الْحَقِّ » **"Takva: Sırrını (iç âlemini), Hak'dan meşgul eden her şeyden uzak tutmaktır."** demişlerdir.

Hatta bu üçüncü mertebe sahiplerinden bazısı :

وَلَوْخَطَرَتْ لِى فِى سِوَاكَ اِرَادَةٌ عَلٰى خَاطِرِى سَهْوًا حَكَمْتُ بِرِدَّتِى

"(Ya Rabbi !) Şaşırarak bile hatırıma senden başka bir istek gelse kendi riddetimle hükmederim." Yani kendimi dinden dönmüş sayarım demiştir. İşte bu büyükler takvayı bu kadar ince ve derin manada anlamışlardır.

(Alusî, Ruhu'l-Meanî:1/107-108)

İmam-ı Begavî *(Rahimehullah)* **"Mealimü't-tenzil"** isimli kıymetli tefsirinde zikretmişdir ki: Bir kere Ömer İbni'l-Hattab *(Radıyallahu Anh)*, Kâbu'l-Ehbar *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerine, **"Bana takva'dan haber ver."** dedi. O da: **"Sen hiç dikenli yola girdin mi ?"** diye sordu. O: **"Evet."** buyurunca, Kâbu'l-Ehbar *(Radıyallahu Anh)* Hazretleri: **"Peki o yolda nasıl yürüdün ?"** dedi. Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* da: **"Çok dikkatli yürüdüm ve gördüğüm her şeyden sakındım."** dedi. Bunun üzerine Hazreti Kâb « وَذٰلِكَ التَّقْوٰى » **"İşte takva odur."** buyurdu.

Ömer İbn-i Abdi'l-Aziz *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki :

اَلتَّقْوٰى تَرْكُ مَاحَرَّمَ اللّٰهُ وَاَدَآءُ مَاافْتَرَضَ اللّٰهُ فَمَارَزَقَ اللّٰهُ بَعْدَ ذٰلِكَ فَهُوَ خَيْرٌ اِلٰى خَيْرٍ *

Takva: Allah (-u Tealân) ın haram (yasak) ettiği şeyleri terketmek ve Allahın farz kıldığı şeyleri yerine getirmekten ibarettir. Allah (-u Tealân) ın bunlardan başka sana nasip ettiği (ibadetler) ise hayır üzerine hayırdır."

Bazıları da: « هُوَ اقْتِدَآءُ بِالنَّبِىِّ » **"Takva: Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e uymaktır."** demiştir.

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* da buyurdu ki :

اَلتَّقْوٰى اَنْ لاَتَرٰى نَفْسَكَ خَيْرًا مِنْ اَحَدٍ *

" Takva: Senin, kendini kimseden hayırlı görmemendir."

(Bak. Adı geçen eser, ilgili ayet)

Risale-i Kuşeyriye'de şöyle yazılıdır *(Bak. 1/348-349, Takva bahsi)*: Müttaki, İbn-i Sîrîn *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri gibi kimselerdir. O'nun kırk küp yağı vardı, kölesi küplerin birinden bir fare çıkardı, İbn-i Sîrîn Hazretleri fareyi hangi küpten çıkarttığını ona sordu. O da, bilmiyorum deyince, bütün küpleri döktü.

Ve müttaki Beyazid-ı Bestamî *(Kuddise Sırruhu)* gibi kişilerdir. Hemedan denen yerden bir nev'i nebatat aldı, Bestam'a gelince içinde iki karınca buldu, hemen döndü ve karıncaları aldığı yere bıraktı.

Nakledildiğine göre İmam-ı A'zam *(Radıyallahu Anh)* Efendimizin bir kişiden alacağı vardı ve ondan alacağını tahsile gitmişti, fakat onun ağacının gölgesinde durmayıp, güneşte duruyordu. kendisine bunun sebebi sorulduğunda, buyurdu ki: Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilen bir Hadis-i Şerifte:

وَعَنْ عَلِيٍّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): كُلُّ قَرْضٍ جَرَّ مَنْفَعَةً فَهُوَ رِبًا *

"Fayda getiren her ödünç bir faizdir." buyurulmuştur. Yani: **"Ben bu kişiden alacaklı olduğum için, onun hiç bir şeyinden istifade edemem."** buyurmak istediler. *(Suyutî, el-Fethu'l-Kebir:2/327)*

Yine nakledilmiştir ki; Beyazid-ı Bestamî *(Kuddise Sırruhu)* bir arkadaşıyla beraber sahrada elbisesini yıkadı. Arkadaşı ona dedi ki, **"Elbiseyi duvara asalım da kurusun."** O: **"İnsanların duvarına çivi çakamayız."** dedi. Arkadaşı: **"Ağaca takalım."** dedi. O: **"Dalları kırar."** dedi. o zaman: **"Yere döşeyelim."** dedi. Bu sefer de: **"Yerde hayvanların yiyeceği var onları örtemeyiz."** dedi. sonra, elbiseyi sırtına koydu, bir tarafı kuruyunca öbür tarafını çevirdi, o tarafını da kuruttu.

İşte gerçek manada mütteki bu büyük insanlardır. Rabbimiz bizi onların şefaatına nail eylesin. Âmin ! .

Tefsir-i Teshil'de zikredildiğine göre: Takva'nın Kuran-ı Kerim'den çıkartılan on beş fazileti (üstünlüğü) vardır.

1 - **Hidayet** (doğru yola kavuşturmak): « هُدًى لِلْمُتَّقِينَ » "(Kuran) **müttakiler için bir hidayettir."** *(Bakara Suresi:3 den)*

2 - **Nusret** (yardım): « اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا » **"Şüphesiz Allah Takva sahibi olan kullarıyla beraberdir."** *(Nahl Suresi:128 den)*

3 - **Velâyet** (dostluk): « وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ » **"Şüphesiz Allah müttakilerin velisi** (dostu) **dur.** *(Casiye Suresi:19 dan)*

4- **Muhabbet** (sevgi): «اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ» **"Şüphesiz Allah müttakileri sever.** *(Tevbe Suresi:7 den)*

5 - **Mağfiret** (bağışlama): « اِنْ تَتَّقُوا اللّٰهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْلَكُمْ » **"Eğer Allah'tan korkarsanız, (Allah) sizin için furkan** (doğruyu eğriden ayırma gücü) **kılar, bütün çirkinliklerinizi mahveder** (siler) **ve sizi affeder."** *(Enfal Suresi:29 dan)*

6-7-Bütün dertlerden kurtulmak ve beklenmedik taraftan rızıklanmak:

« وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ » **"Ve her kim Allah'tan sakınırsa onun için** (bütün sıkıntılardan) **çıkış kapısı yaratır ve beklemediği taraftan onu rızıklandırır."** *(Talâk Suresi:2-3 den)*

8 - İşlerde kolaylık : « وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ اَمْرِهِ يُسْرًا » **"Ve her kim Allah'dan sakınırsa onun için işlerini kolay eder."** *(Talâk Suresi:4 den)*

9 - 10 - Günahların affedilmesi ve büyük ecirlere kavuşturulmak :

« وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ اَجْرًا » **"Ve her kim Allah'tan sakınırsa onun bütün çirkin işlerini siler ve onun ecrini büyük eder.** *(Talak Suresi:5den)*

11- Amellerin kabulü : « اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ » **"Allah ancak müttakilerden** (amellerini) **kabul eder."** *(Maide Suresi:27 den)*

12 - Kurtuluşa ermek : « وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ » **"Allah'tan sakının umulur ki, felâha erersiniz."** *(Âli İmran Suresi:130 dan)*

13 - Müjdeye nail olmak : « لَهُمُ الْبُشْرٰى فِى الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِ » **"Dünya hayatında da ahirette de onlar** (takva sahipleri) **için müjde vardır."** *(Yunus Suresi:64 den)*

14 - Cennette hususî bir makam sahibi olmak:

« اِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ » **"Şüphesiz müttakiler için Rablerinin indinde Naim cennetleri vardır."** *(KalemSuresi:34)*

15 - Cehennemden kurtuluş : « ثُمَّ نُنَجِّى الَّذِينَ اتَّقَوْا » **"Sonra biz takva olanları kurtarırız."** *(Meryem Suresi:72 den)*

KURAN-I KERİMDE HİÇ ŞÜPHE OLMADIĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَارَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٢)

1- "Bu kitab'ın indirilişi, bunda şüphe yok ki, âlemlerin Rab'bindendir." *(Secde Suresi:2)*

٢- وَمَا كَانَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ اَنْ يُفْتَرٰى مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَارَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٣٧)

2- "Bu Kuran Allah (tandır. On) **dan başkası** (tarafı) **ndan uydurulmuş değildir** (O, ancak Allah-u Tealâ'nın hak olan kitabıdır). **Lâkin o, kendinden evvelki** (kitap) **ların tasdiki** (doğrulayıcısı), **ve kitab** (yazılarak farz edilmiş olan şeri hükümler) **in tafsili** (ayrıntılı bir şekilde açıklaması) **dır. Onda şüphe** (edilecek hiç bir şey) **yoktur. O, âlemlerin Rabbindendir."** *(Yunus Suresi:37)*

KURAN-I MÜBİN BÜTÜN İNSANLARA HİDAYET OLDUĞU, FAKAT BU HİDAYETTEN ANCAK MÜMİN VE MÜTTAKILERİN DERECELERİNE GÖRE İSTİFADE EDEBİLECEKLERİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYETİ-İ KERİMELER

١- قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللّٰهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ *

1- "(Habibim) **De ki ! Cebrail'e kim düşman ise** (kahrından gebersin !), **çünkü kendisinden evvelki** (kitap) **ları tasdik edici** (doğrulayıcı), **müminler için bir hidayet** (rehber) **ve müjde olan** (Kuran) **ı, Allah'ın izniyle senin kalbine O indirmiştir."** *(Bakara Suresi:97)*

٢- شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِى أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ ... *

2- Ramazan ayı, insanlara hidayet (doğru yolu gösterici); **Doğru yolu ve hakla batılı ayırdedici** (hükümlerin), **nice açık delillerini toplayıcı olan Kuran'ın, kendisinde indirildiği bir aydır"** *(Bakara Suresi:185 den)*

٣- هٰذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ *

3- Bu (Kuran) **insanlar için bir beyan** (açıklama) **dır. Takva sahipleri için de, bir hidayet ve bir vaaz** (nasihat) **tır."** *(Ali İmran:138)*

٤- ...فَقَدْ جَاۤءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ...*

4- İşte size de Rabbinizden bir beyyine (apaçık bir delil), **bir hidayet** (doğru yol rehberi) **ve bir rahmet** (Allah-u Tealâ'nın size acımasının eseri olan Kuran-ı Kerim) **geldi."** *(Enam Suresi:157.. den)*

TAKVANIN FAZİLETİNİ VE TAKVA SAHİBİ OLAN KULLARA MEVLÂ TEALÂNIN İHSAN EDECEĞİ NİMETLERİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- يَاأَيُّهَاالَّذِينَ اٰمَنُوا اِنْ تَتَّقُوااللّٰهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْلَكُمْ وَاللّٰهُ ذُوالْفَضْلِ الْعَظِيمِ (٢٩)

1- "Ey iman edenler ! Eğer Allah (-u Tealâ) **dan korkarsanız sizin için bir Furkan kılar** (Hakkı batılı birbirinden ayıracak bir kabiliyeti kalplerinize ihsan eder) **ve sizin günahlarınızı örter ve sizin için mağfiret buyurur** (günahlarınızı bağışlar).**Ve Allah** (-u Tealâ) **pek büyük bir fazıl sahibidir."** *(Enfal suresi: 29)*

٢- يَاأَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَاۤئِلَ لِتَعَارَفُوا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (١٣)

2- "Ey insanlar ! Muhakkak ki, biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve sizleri şubelere ve kabilelere ayırdık ki, bir birinizi tanıyasınız. Şüphe yok ki, sizin indi ilâhîde(Allah katında) **en mükerrem**(kıymetli)**olanınız,enziyade müttaki olanınız** (Allah-u Tealâdan korkanınız) **dır. Şüphesiz Allah** (-u Tealâ Haz-

retleri),ziyade bilici ve (her şeyden) tam manasıyla haberdardır." *(Hucurat suresi: 13)*

٣-..وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (٢) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ..(٣).. وَمَنْ يَتَّقِ
اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ اَمْرِهِ يُسْرًا (٤) ..وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاٰتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ اَجْرًا (٥)

3- "Ve her kim Allah'dan korkarsa, O'nun için (darlıklardan) bir çıkış yeri yaratır." -- "Ve onu hiç hatırına gelmeyen bir cihetten rızıklandırır." -- "Ve herkim Allah'tan korkarsa,onun için,işini kolay eder." -- "Ve herkim Allah'tan korkarsa, onun günahlarını örter ve onun için (onun) mükâfatı (nı) büyütür."

(Talâk suresi:2, 3, 4, ve 5 den)

٤- وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللّٰهَ وَيَتَّقْهِ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ (٥٢)

4- "Ve her kim Allah'a, Resulüne itaat eder, Allah'dan korkar ve on (un azabın) dan korunursa, işte necat bulacak (kurtulacak) olanlar, ancak onlardır."

(Nur suresi: 52)

٥- يَابَنِي اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْاٰتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوٰى
ذٰلِكَ خَيْرٌ ذٰلِكَ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ (٢٦)

5- "Ey Âdem oğulları !.Size (şeytanın açmak istediği) çirkin yerlerinizi örtecek bir örtü ve bir ziynet libası (süs elbisesi) indirdik, (sizi azaptan kurtaracak, haramlardan ve şüphelilerden) takva (sakınma) libası (elbisesi) ise, o daha hayırlıdır. İşte bu Allah(Tealâ'n)ın ayetlerindendir.Umulur ki,(bunu) iyice düşünürler."

(A'raf suresi:26)

٦- وَلَوْاَنَّ اَهْلَ الْقُرٰى اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاۤءِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنْ
كَذَّبُوا فَاَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٩٦)

6- "Eğer o karyeler (ülkeler) in ahalisi, iman etselerdi, (küfür ve isyandan) sakınmış da olsalardı, elbette onların üzerine gökten (yağdırmakla) ve yerden (bitirmekle) bereketler açardık. Fakat tekzip etti (yalanladı) lar artık biz de onları kazanır oldukları şey (suçlar) sebebiyle yakalayıverdik." *(A'raf suresi: 96)*

٧- وَاكْتُبْ لَنَا فِي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَا اِلَيْكَ قَالَ عَذَابِي
اُصِيبُ بِهِ مَنْ اَشَاۤءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ
الزَّكٰوةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِاٰيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ (١٥٦)

7- "Ve bizim için bu dünyada da, ahirette de bir iyilik yaz. Biz muhakkak ki (tevbe ederek) sana döndük. (Mevlâ Tealâ böyle dua eden kullarına cevaben) Buyurdu ki: Azabımı dilediğime isabet ettirir (dokundurur) um Rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır. O'nu ittikada bulunan (haramlardan sakınan) lar ve zekât-

larını verenler ve bizim ayetlerimize iman edenler için elbette yazacağım (tesbit edeceğim)." *(A'raf suresi:156)*

٨- اِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازاً (٣١)

8- "Muhakkak ki, müttakiler (küfür ve isyandan sakınanlar) **için necat bulacak** (kurtulacak) **bir yer vardır** (ki o da cennettir)." *(Nebe' suresi:31)*

٩- اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى مَقَامٍ اَمِينٍ (٥١) فِى جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (٥٢)

9- "Müttakiler(haramlardan sakınanlar) **ise, bir emin**(güvenilir) **makamdadırlar." -- " Cennetlerde ve pınarlardadırlar."** *(Duhan Suresi :51-52)*

١٠- يَاأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَاٰمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُوراً تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْلَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٢٨)

10- "Ey iman etmiş olanlar ! Allah'tan korkun ve O'nun peygamberine iman edin ki, size rahmetinden iki kat nasip versin ve sizin için bir nur kılsın ki, (sırat üzerinde) **onunla yürürsünüz ve sizin için mağfiret buyursun ve Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir."** *(Hadid Suresi: 28)*

١١- فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَااسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَاَطِيعُوا وَاَنْفِقُوا خَيْراً لِاَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٦)

11- "Artık gücünüz yettiği kadar Allah'tan korkun, (öğütlerini) **dinleyin, itaat edin, nefisleriniz için bir hayır olmak üzere**(Allah yolunda) **infakta bulunun** (harcayın) **ve her kim nefsinin cimriliğinden vikaye olunur** (kurtarılır) **sa işte murat** (istek) **lerine ermiş olanlar, ancak onlardır."** *(Teğabun Suresi: 16)*

١٢- اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (١٥) اٰخِذِينَ مَا اٰتَاهُمْ رَبُّهُمْ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُحْسِنِينَ (١٦) كَانُوا قَلِيلاً مِنَ اللَّيْلِ مَايَهْجَعُونَ (١٧) وَبِالْاَسْحَارِهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ (١٨) وَفِى اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ (١٩)

12-"Şüphe yok ki, müttaki olanlar Cennetlerde ve pınar (başlarında) **dır."**
"Rablerinin kendilerine verdiği (nimetleri) **ni alıcıdırlar."**
"Muhakkak ki, onlar bundan evvel iyilik eden kişilerdi."
"Geceden pek az uyurlardı."
"Ve seher vakitlerinde de, onlar istiğfar (af isteme) **de bulunurlardı."**
"Ve mallarında da, dilenen ve yoksul bulunan için, bir hak vardı."
Yani zekâtlarını bu kişilere verirlerdi. *(Zariyat Suresi:15-19)*

١٣- اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ (١٧) فَاكِهِينَ بِمَا اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (١٨)

كُلُواوَاشْرَبُواهَنِيئًا بِمَاكُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (١٩) مُتَّكِئِينَ عَلٰى سُرُرٍمَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍعِينٍ (٢٠)

13- "Müttakiler ise, şüphe yok ki, cennetler ve nimetler içindedirler."
"Kendilerine Rablerinin verdiği şey (nimetler) **le zevkiyap** (zevk bulucu) **olmaktadırlar ve onları Rableri cehennem azabından korumuştur."**
"(Ve onlara buyurulacak ki): **İşler olduğunuz şey** (iyi ameller) **sebebiyle, yeyiniz ve içiniz afiyetler olsun."**
"Sıra sıra dizilmiş tahtlarda yaslanıcı olduğunuz hâlde ve onları güzel gözlü hurilerle evlendirdik." *(Tur Suresi:17-20)*

١٤- اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى ظِلَالٍ وَعُيُونٍ (٤١) وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ (٤٢) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٤٣) اِنَّا كَذَالِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ (٤٤)

14- "Şüphe yok ki, müttakiler ise, gölgelerde ve pınarlardadırlar."
"Ve canlarının istediği meyvalar (için) **de dirler."**
"Yeyiniz ve içiniz, afiyet olsun (dünyada iken) **yapar olduğunuz şey** (hayırlar) **sebebiyle."**
"Şüphe yok ki, biz, muhsin (iyilik edici) **olanları işte böyle mükâfatlandırırız."** *(Mürselât Suresi:41-44)*

اَلَّـذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (٣)

KELİME MANASI (3)

(اَلَّذِينَ) **Öyle** (müttekı) **kullar ki,** (يُؤْمِنُونَ) **iman ederler** (inanırlar) neye ? (بِالْغَيْبِ) **gayba** yani Mevlâ Tealâ Hazretlerine, ahirete, cennete, cehenneme ve sair müşahede edilmeyen (beş duyudan biriyle hissedilmeyen) şeylere inanırlar. (وَيُقِيمُونَ) **Ve ikame ederler** (hakkıyla kılarlar) neyi ? (الصَّلٰوةَ) **namazı** (وَمِمَّا) **ve o şeylerden ki** (رَزَقْنَـا) **rızıklandırdık,** kimi ? (هُمْ) **onları** (يُنْفِقُونَ) **infak ederler,** (sarfederler, verirler).

MEAL-İ ŞERİFİ (3)

Öyle (müttaki) **kimseler ki, gayba inanırlar ve namazlarını hakkıyla kılarlar. Ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden infak ederler.** (Allah yolunda verirler).

İ Z A H A T

Buraya kadar olan üç ayet-i kerime, o anda mevcut olan arap müminleri hakkında, bundan sonraki ayet-i kerime ise, ehli kitabın müminleri hakkında nazil olmuştur.

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre, **iman:** Lügatta, **tasdik** demektir. Yani haber verenin hükmünü kabul etme ve onu doğrulama manasındadır.

Begavî tefsirinde zikredildiğine göre (إيمان)"**İman**" (أمان) "**Eman**"kökünden alınmıştır. İnanan bir kişiye de (مؤمن) mümin denir, çünkü o kişi iman etmesi sebebiyle kendini Allah'ın azabından emin kılmış (kurtarmış) tır. Allah-u Tealâya da(مؤمن) mümin denir, çünkü inanan kullarını azabından emin edicidir. Alusî tefsirinde zikredildiği üzere Şeriat'a göre **iman:**

اَلتَّصْدِيقُ بِمَا عُلِمَ مَجِيءُ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) بِهِ ضَرُورَةً تَفْصِيلاً فِيمَا عُلِمَ تَفْصِيلاً وَاِجْمَالاً فِيمَا عُلِمَ اِجْمَالاً *

"**Nebi** (Peygamber Efendimiz *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) **in** (Mevlâ Tealâ tarafından) **getirdiği kat'î olarak bilinen meseleleri tasdik etmek** (doğrulamak) **tır ki, tafsilâtlı** (ayrıntılı) **olarak bilinen şeyleri tafsilâtıyla, icmalen** (kısa olarak) **bilinen şeyleri de, icmalen** (kabul etmektir)."

Cumhur-i Muhakkıkın(meseleleri delilleriyle inceleyen alimler)in mezhebi budur. Lâkin ulema, ahiretteki hükümler sadece bu tasdike mi bağlıdır ? Yoksa bu tasdikle beraber dilin ikrarı da lâzım mıdır ? diye ihtilâf etmişlerdir.

İmam-ı Eşarî ve ona uyanlar *(Rahimehumullah)*, yalnız tasdik'in (kalbin doğrulamasının) yeteceği görüşüne gittiler, zira asıl maksat kalbin doğrulamasıdır, dille ikrar ise, içteki imanın varlığı bilinmesi için lâzımdır, ahiretteki hükümler de kalbin tasdikine bağlıdır, kalbiyle tasdik edip imkânı olduğu hâlde diliyle ikrar etmeyen de, şer'an, kendisiyle Allah-u Tealâ arasında mümin sayılır ve makamı cennettir. dediler. Lâkin Hanefî büyüklerinden İbn-i Hümam *(Rahimehullah)* buyurdu ki: Bu görüşün sahipleri de bir manii (engeli) bulunmayan bu kişiden diliyle ikrar etmesi istendiğinde ikrar etmesi lâzım olduğu, istendiği hâlde etmezse, bu hâlinin küfrü inadî (inadına inkâr etmek) sayılacağına ittifak etmişlerdir.

İmamımız Ebu Hanife *(Rahimehullah)* ve ona uyanların ekserisi ise, dille ikrarın ve (dilsizin işareti gibi) ikrar hükmünde olan şeylerin mutlaka lâzım olduğu görüşündedirler. O hâlde kalbiyle tasdik edip hiç bir manii bulunmadığı halde diliyle ikrar etmeyen, ahirette kendini kurtaracak bir imana sahip değildir. Ve o kişi inanmadığı hâlde gösteriş için namaz kılan kişi gibidir, zira onun namazı fayda vermiyeceği gibi bunun da imanı bir şeye yaramaz.

Hasıl-ı kelâm, kalbiyle inanmayıp sadece diliyle ikrar eden münafıktır. Hanefî mezhebimize görediliyle ikrar etmeyen kâfirdir. İnandığı gibi yaşamayan ise, ittifakan (hep birlikte verilen kararla)fasık (yoldan çıkmış, günahkâr)dır

(غَيْبٌ) **Gayb:** Hisden ve akıldan tam manasıyla kaybolan yani ne his, ne de akılla anlaşılmayan şey demektir. Bu da iki kısımdır :

1 - Hiç delili olmayan şeylerdir. « وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا اِلَّا هُوَ »
"Gayb anahtarları Onun (Allah'ın) **indindedir, onları ancak O bilir."** *(Enam Suresi::59 dan)* Ayet-i celilesinde zikredilen budur.

2 - Delili olan şeylerdir ki, Mevlâ Tealânın varlığı, sıfatları, peygamberlik ve ona tealluk eden (onunla ilgili) hükümler, ahiret günü, ahiret hâlleri, dirilmek gibi meselelerdir ki, burada zikredilen gaybdan murat budur. Nitekim Begavî tefsirinde zikredildiğine göre, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki: **"Buradaki gayb, gözünle görmediğin hâlde inanmakla emrolunduğun melekler, dirilmek, cennet, cehennem, sırat ve mizan gibi şeylerdir."**

Buradaki gaybdan maksat: **"Allah-u Tealâ, Kuran, Ahiret, sırat, mizan"** gibi hiç bir duyu organıyla hissedilmeyen şeylerdir. İşte bu zikredilenlere inananlar, gayba iman etmiştir. Ve en üstün iman da gayba imandır.

Nitekim Tefsir-i Beğavî ve tefsir-i Ebilleys de zikredilmiştir ki, Abdurrahman İbn-i yezid veya Haris İbn-i Nefir *(Radıyallahu Anhum)* buyurduki: Biz Abdullah İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* un yanındaydık, Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in ashabının,onu görerek, sohbetinde bulunarak bizi ne kadar geçtiklerinden bahsettik bunun üzerine Abdullah İbn-i Mesut** *(Radıyallahu Anh)* **buyurdu ki:**

اِنَّ اَمْرَ مُحَمَّدٍ كَانَ بَيِّنًا لِمَنْ رَاٰهُ وَالَّذِى لَا اِلٰهَ غَيْرُهُ مَا اٰمَنَ اَحَدٌ قَطُّ اِيمَانًا اَفْضَلَ مِنْ اِيمَانٍ بِغَيْبٍ

"Şüphesiz ki, Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in işi,** (doğruluğu, mucizeleri) **onu görenlere çok açıktı. Kendisinden başka ilâh olmayan Allah** (-u Tealây) **a yemin ederim ki, hiç bir kimse gayba iman** (görmeden inanmak) **tan daha üstün bin imana sahip olamaz."**

Ebu Saidi'l-Hudrî *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilmiştir ki, Bir adam Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e: **"Ya Resulallah ! Seni görüpte, sana inanana müjde olsun."** dedi. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:

طُوبٰى لِمَنْ رَاٰنِى وَاٰمَنَ بِى ثُمَّ طُوبٰى ثُمَّ طُوبٰى ثُمَّ طُوبٰى لِمَنْ اٰمَنَ بِى وَلَمْ يَرَنِى *

"Beni görüpte bana inanana müjde olsun, sonra müjde olsun, sonra müjde olsun, sonra müjde olsun (tekrar tekrar müjde olsun) **beni görmeden bana iman edene."** buyurdu. *(Ahmed İbn-i Hanbel:1/71)*

عَنْ اَبِى اُمَامَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : طُوبٰى لِمَنْ رَاٰنِى وَاٰمَنَ بِى
وَطُوبٰى سَبْعَ مَرَّاتٍ لِمَنْ لَمْ يَرَنِى وَاٰمَنَ بِى *

Ebu Ümame *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Beni görüpte inanana müjde olsun, beni görmeden inanana ise yedi kere müjde olsun." buyurdu.** *(Ahmed İbn-i Hanbel:5/257)*

Tüveyle Bint-i Eslem *(Radıyallahu Anha)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiş-

tir: Öğle veya ikindiyi Beni Harisenin mescidinde kıldım. Mescid-i Aksa'ya yönelmiştik, iki rekât kılmıştık ki, bir kişi gelerek Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in, Mescid-i Haram'a döndüğünü bize haber verdi. Bunun üzerine erkekler kadınların yerine, kadınlar da erkeklerin yerine geçerek son iki rekatı Beyt-i Haram'a (Kâbeye) doğru kıldık. Bu haber Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e ulaşınca: « أُولٰئِكَ قَوْمٌ آمَنُوا بِالْغَيْبِ » **"İşte onlar gayba inanmış bir cemaattır."** buyurdu.

(Suyutî, D.Mensur:1/65)

(صلاة) Salât: Lügatta, duanın ismidir. Şeriatta ise, hususi (özel) bir takım işlerin ve zikirlerin ismidir. Namazın kıyamında (ayakta duruşunda) kıraat (okuma), oturmasında da dua ve sena (övme) bulunduğundan ona salât denmiştir.

Ayet-i celilede geçen « صلاة » **salât** kelimesi ismi cinstir ki, bununla beş vakit namaz murat edilmiştir. Namazı ikame etmek (hakkıyla kılmak) tan ise, ona devam etmek, gevşekliksiz ve tehirsiz (geciktirmeden) onu eda etmek (yerine getirmek), tadil-i erkanına riayet etmek, yani kıyam, ruku, secde gibi bütün rükünleri (esasları) nı ölçü ve istikamet (doğruluk) üzere yerine getirmek, farz, vacip, sünnet ve edeplerine en ufak bir noksan gelmesinden sakınmak gibi manalar murat edilmektedir. İbrahim-i Nehaî *(Rahimehullah)* Hazretleri buyurdu ki :

اذا رأيت رجلاً يخفف الركوع والسجود فترحم على عياله *

"Ruku' ve secdeyi hızlı yapan (namazın rükünlerini, temellerini ölçülü yapmayan) **bir kişi gördüğün zaman, onun çoluk çocuğuna acı !"**Yani onun aile efradı geçim darlığı içinde, acınılacak bir hâldedirler veya o hâle düşeceklerdir.

(Ruhu'l-Beyan:1/33)

Tenbihü'l-gafilin isimli meşhur eserde *(Bak. Sh:195)*, ve bazı kitaplarda zikredildiğine göre, bir kere Hatemî Zahid Hazretleri, Âsım İbn-i Yusuf Hazretlerinin yanına girdiğinde Âsım *(Kuddise Sırruhu)* ona: **"Ey Hatem ! Namaz kılmayı güzel becerebiliyor musun?"** diye sordu. O da: **"Evet."** dedi. Bunun üzerine Âsım *(Kuddise Sırruhu)*: **"Peki nasıl kılıyorsun ?"** dedi. Buyurdu ki: "Namaz vakti yanaşınca, abdestimi sünnet vechi üzere tazeliyorum sonra, namaz kılacağım yere gelip dikiliyorum ta ki her uzvum yerleşiyor, Kâbe'yi iki kaşımın arasında, makam-ı İbrahim'i göğsümün hizasında, Allah-u Tealâ'yı mekandan münezzeh (pak ve uzak) olduğu hâlde başımda hazır, kalbimdeki her şeyi bilir olduğu hâlde görüyorum. Sanki ayağım sırat köprüsünün üzerinde cennet sağımda, cehennem solumda, ölüm meleğini de arkamda hissediyorum ve kılacağım namazın, son namazım olduğunu zannediyorum sonra, ihsan ile (Mevlâ'yı görür gibi) iftitah (başlama) tekbirini alıyorum, düşüne düşüne okuyorum, tevazu ile rukua eğiliyorum, tazarru' ile (Allah'a yalvararak) secdeye kapanıyorum. Sonra tamamıyla oturuyor, ümitle teşehhütte bulunuyor, (tahiyyat okuyor) sünnet

üzere selâm veriyorum. Sonra da o namazı ihlâsa teslim ediyor, korkuyla ümit arasında kalkıyorum ve bu hâl üzere sabra devam ediyorum."

Bunu duyan Asım *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri: **"Ey Hatem ! senin namazın böyle mi? "** dedi. O da: **"Evet, otuz senedir böyle kılıyorum."** deyince, Asım *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri ağlayarak: **"Ben daha bu zamana kadar hiç böyle bir namaz kılamadım."** dedi.

Tefsir-i Teysir'de zikredildiğine göre: Allah-u Tealâ Hazretleri bu ayet-i celilede namazı ikame (hakkıyla kılmak) tan bahsetmiştir. Kuranı Kerim'in muhtelif (çeşitli) yerlerinde de namaz hakkında bir çok şeyler emretmiştir.

1- Namazın ikamesi (hakkıyla kılınması): (وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ)

"Namazı hakkıyla kılın." *(Nisâ Sûresi:103 den)*.

2- Namazı muhafaza: (وَالَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ)

"O kullar ki, namazlarını muhafaza ederler (iyi kılarlar)." *(Müminûn Sû.9dan)*

3- Namaza devam: (وَالَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ)

"O kullar ki, namazlarına devam edicilerdir." *(Meâric Sûresi:23)*

4- Vaktinde eda etmek: (اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا)

"Muhakkak namaz, müminler üzerine vakitleri tayin edilmiş (belirlenmiş) bir farz oldu." *(Nisâ Sûresi:103 den)*

5- Cemaatla kılmak: (وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ)

"Rükû edicilerle beraber rükû edin." *(Bakara Sûresi:43 den)*

6- Huşuyla kılmak : (اَلَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ)

"O kullar ki, namazlarında huşu edicidirler (secde yerine bakarak Mevlâ'nın kendilerini gördüğünü bilerek kılarlar)." *(Müminun Suresi:2)*

Bu kadar kuvvetli emirlerden sonra insanlar tabaka tabaka oldular, bir kısmı namazı hiç kabul etmediler. Bunların Reisleri Ebu Cehil'dir. Mevlâ Tealâ onun hakkında şöyle buyurdu: (فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلّٰى) **"Ne tasdik etti (inandı), ne de namaz kıldı."** *(Kıyame Suresi:31)*

Mevlâ Tealâ onların makamını beyan etmek üzere ayrıca şöyle buyurdu: Cennet ehli, Cehennem ehline: (مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ)**"Sizi Cehennem'e ne girdirdi ?"** diye soracak. Onlar da cevaben :

قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَآئِضِينَ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ

"Biz namaz kılıcılardan değildik ve fakirleri yedirmezdik, (inkâra) dalanlarla bizde dalardık ve kıyamet gününü yalanlardık." diyecekler. *(Müddessir Suresi:42-46)*

Bir kısmı da namazı kabul ettiler fakat eda etmedi (yerine getirmedi) ler. Bunlar ehli kitaptır, bunlar hakkında Allah-u Tealâ Hazretleri şöyle buyurdu :

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ *

"**Onlar** (geçmiş peygamberler)**den sonra, bir takım kötü zürriyetler** (nesiller) **türedi ki, namazı zayi ettiler** (kaybettiler)**ve şehvetlerine** (nefislerinin isteklerine) **uydular.**"

Mevlâ Tealâ bunların da gideceği yeri beyan etmek üzere :

فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

"**Çok yakında, Gayya** (denen cehennemdeki kuyu) **ya kavuşacaklardır.**" buyuruyor. **Gayya:** Cehennemin en korkunç yeridir ki, Cehennem ehli, ondan her gün bir çok kere Allah'a sığınırlar. Sonra, Mevlâ Tealâ Hazretleri devamla:

اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُولٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ

"**Ancak** (Yahudilik ve Hristiyanlıktan) **tevbe eden** (dönen ve Muhammed *(Aleyhisselâm)* e) **iman eden ve salih** (güzel) **amel işleyen** (namazı muhafaza edenler) **müstesna, işte onlar, Cennete gireceklerdir.**" buyurdu. ***(Meryem Suresi:59-60)***

Bir tabaka daha vardır ki, namazı bazen eda ettiler, bazen eda etmediler. Onlar da münafıklardır. Bunlar hakkında da Mevlâ Tealâ Hazretleri:

اِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَاِذَا قَامُوا اِلَى الصَّلٰوةِ قَامُوا كُسَالٰى *

"**Muhakkak, münafıklar, Allah** (-u Tealâ'y) **a hile etmeye çalışırlar. O** (Mevlâ) **da, onların hilelerinin karşılığını vericidir. Onlar namaza kalktıklarında, tembel tembel kalkarlar.**" buyuruyor. ***(Nisa Suresi:142)***

Mevlâ Tealâ: فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ (٤) اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ (٥)

"**İşte** (bu vasıflarla beraber) **namaz kılan** (münafık) **ların vay hâline ki,**" - "**Onlar namazlarından gâfildirler.**" ***(Mâûn Suresi:4-5)***

Buyurarak onların yerinin de ***"Veyl"*** denen bir cehennem vadisi olduğunu zikretti. O, öyle bir vadidir ki, bütün dünyanın dağları ona konacak olsa hepsi eriyip akar gider.

Bir tabaka da vardır ki, namazı kabul ettiler ve şartlarına riayet ederek, vakitlerinde kıldılar. Onların başı Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* dir. Mevlâ Tealâ Ondan bahsederken şöyle buyuruyor :

اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُومُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ ..

"(Habibim) ! **Muhakkak senin Rabbin biliyor ki, sen gecenin üçte ikisinden azında, bazen yarısında, bazen üçte birinde kalkıp kılıyorsun. Seninle beraber olanlardan bir cemaat da.** (kalkıp kılıyor)." ***(Müzzemmil Suresi:20 den)***

Mevlâ Tealâ, bir ayet-i celilede habibine şöyle demesini emir buyurdu :

قُلْ اِنَّ صَلاَتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (١٦٢)

"(Habibim)! **De ki: Muhakkak benim namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah içindir."** *(En'âm Suresi:162)*

Ashab-ı Kiram da *(Radıyallahu Anhum)* Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gibidir. Yani Ona hakkıyla, uyarak namazı tam manasıyla kılmışlardır.

Allah-u Teala *(Celle Şanuhu)* Hazretleri onlardan da şöyle bahsediyor :

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ (١) اَلَّذِينَ هُمْ فِى صَلاَتِهِمْ خَاشِعُونَ (٢)

"O müminler felâha kavuştu ki, onlar namazlarında huşu edicidirler." Yani Mevlâ Tealâyı görür gibi kılarlar. *(Müminun Suresi:1,2)* Sonra, onların makamını da beyan etmek üzere:

اُولٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ (١٠) اَلَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (١١)

"İşte onlar Firdevs (-i Âlâ'y) a varis olacaklardır. onlar orada ebedî kalıcılardır." buyurdu. **Firdevs-i Âlâ:** Cennetin en üstün ve en kıymetli yeridir.*(Müminun Suresi:10,ll)*

Şu da bilinmelidir ki, cemaatla kılmak farz-ı kifâyedir (toplum üzerine farzdır, bir kısmı yapsa diğerlerinden düşer) ve namazın hakkıyla kılınmasının şartlarındandır. Ulemanın ekserisine göre farz-ı ayn (herkesin üzerine farz) değildir, binaenaleyh kişi tekde kılsa caizdir, fakat cemaatın sevabını kaçırmış olur. Ahmed İbn-i Hanbel *(Rahimehullah)* yalnız kılmak caiz olmaz, buyurdu. Lâkin Hanefî'ye göre cemaat farz-ı ayn değilse de, müslümanın, cemaata devam etmesi ve onu muhafaza etmesi vaciptir.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَقَدْ هَمَمْتُ اَنْ آمُرَ بِحَطَبٍ فَيُحْطَبَ ثُمَّ آمُرَ بِالصَّلاَةِ فَيُؤَذَّنَ لَهَا ثُمَّ آمُرَ رَجُلاً فَيَؤُمَّ النَّاسَ ثُمَّ اُخَالِفَ اِلٰى رِجَالٍ فَاُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَوْيَعْلَمُ اَحَدُهُمْ اَنَّهُ يَجِدُ عَرْقًا سَمِينًا اَوْ مَرْمَاتَيْنِ حَسَنَتَيْنِ لَشَهِدَ الْعِشَاءَ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Nefsim** (canım) **yedi** (kudreti) **nde** (kudret elinde) **olan zata** (Allah'a) **yemin ederim ki, elbette ben, odun toplanmasını emr edip sonra, namaz için ezan okunulmasını sonra da, bir adama insanlara imam olmasını emrederek kendim** (cemaattan geri kalan) **bir takım adamlara gidip evlerini üzerlerine yakmayı kasdettim. Nefsim yedinde** (canım kudret elinde) **olan zata yemin ederim ki, onlardan biri semiz etli kemik veya iki güzel ok bulacağını bilseydi elbette yatsıya gelirdi."** **buyurdu.**

(Buharî, Cemaat:1, No:618, 1/231, Husumât:4, No:2288, 2/852, Tirmizî, Salât:48, Neseî, Imamet:49, No:847, 2/442, Darimî, Salât:54, No:1251, 1/310, Muvatta' Cemaat:3, A. b. Hanbel:1/450)

Bu hadis-i şerif cemaattan geri kalanın evinin yakılmasının caiz olduğuna delâlet etmektedir. Zira Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in günahı kasdetmesi caiz değildir. Sünnet-i müekkedenin terkinden evin yakılmasının caiz olduğu anlaşılınca vacibin ve farzın terkinden dolayı evin yakılması hakkında ne zannedilir? Ve masiyet (günah) aletlerinin yakılması hakkında ne denilir?

Ravzatü'l-Ahyar kitabında zikredildiğine göre İmam-ı Mukatil *(Radıyallahu Anh)*şöyle buyurdu: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*Mekke'deyken, iki rekât sabah, iki rekât akşam namaz kılardı. Mirac'a çıktığında beş vakit namaz farz edildi. Namazın farz kılınmasında ki hikmet şudur :

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Miraç ettirildiğinde, göklerin bütün maneviyatını ve orada bulunan meleklerin ibadetlerinin çokluğunu görerek onlara gıbta etti (imrendi). Ümmeti içinde böyle ibadetler talebinde (isteğinde) bulundu. O zaman Mevlâ Tealâ meleklerin bütün ibadetlerini beş vakit namazda topladı. Çünkü meleklerden bir kısmı kıyamda, bir kısmı rükuda, bir kısmı da secdede bulunuyorlardı. Mevlâ Tealâ Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e, ümmeti beş vakit namazı hakkıyla eda ettiklerinde, göklerde bulunan bütün meleklerin ibadetlerinin sevabını vereceğini vadetti (söz verdi).

Namazın beş vakit olmasındaki hikmet ise şöyle izah edilmiştir: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* farz namazın elli vakitten daha aza indirilmesini istedikten sonra, Mevlâ Tealâ O'na şöyle buyurdu :

يَامُحَمَّدُاِنَّهُنَّ خَمْسُ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ لِكُلِّ صَلَاةٍ عَشْرُحَسَنَاتٍ فَتِلْكَ خَمْسُونَ صَلَاةً

"Ey Muhammed ! Bu namazlar her gün ve gecede beş keredir. her namaz için on hasene (mükâfat) **vardır. O hâlde bu** (beş vakit namaz) **elli** (vakit) **namaz** (sevabı) **dır."** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensûr:5/183)*

İşte farz namazlar ilk olarak bu ümmete elli vakitti, sonra hafiflik olsun diye beşe indirildi. Fakat sevap aynı kaldı.

Diğer bir hikmet de, şudur ki: Beş vakit namaz evvelki ümmetlerde dağınıktı (Beş vakit olarak değildi, meselâ: Bazısında sabah, bazısında öğle, bazısında sadece akşam namazı vardı). Allah-u Tealâ onları Efendimiz *(Sallallahu Aleyh ve Sellem)* ve ümmeti için topladı. Zira Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, dünya ve ahiretteki bütün faziletlerin mecmai (toplandığı zat)tır. O, bütün Peygamberlerden üstün olduğu gibi ümmeti de, diğer ümmetlerin arasından fazilet (şeref) te onun gibi üstündür.

Sabah namazını ilk kılan, Âdem *(Aleyhisselâm)* dır. Öğle namazını ilk kılan İbrahim *(Aleyhisselâm)* dır. İkindiyi ilk kılan Yunus *(Aleyhisselâm)*dır. Akşamı ilk kılan İsa *(Aleyhisselâm)*dır. Yatsı namazını ilk kılan da Musa *(Aleyhisselâm)* dır. İşte beş vakit namazda karar kılınmanın sırrı budur. Şöyle de denilmiştir; Âdem *(Aleyhisselâm)* beş vakit namazın hepsini kılmıştı. Ondan sonra namazlar peygamberler arasında dağılmıştı. Vitir namazını ilk kılan ise miraç gecesinde Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* olmuştur. Bundan dolayı Muaz İbni Cebel *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilen

bir hadis-i şerifte: « زَادَنِى رَبِّى عَزَّ وَجَلَّ صَلاَةً وَهِىَ الْوِتْرُ » **"Rabbim bana** (sair ümmetlere verilen beş vakit namaz üzerine) **bir namaz ziyade etti** (artırdı) **O da, vitirdir."** buyurdu. *(Ahmed b. Hanbel:5/242)*

Secdeye ilk koşan **Cebrail** *(Aleyhisselâm)* dır. Bundan dolayı peygamberlerin refiki (arkadaşı) ve sefiri (Mevlâ ile aralarında elçi) olmuştur. İlk « سُبْحَانَ اللهِ » diyen yine **Cibril-i Emin**'dir. İlk « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » diyen **Âdem** *(Aleyhisselâm)*,ilk « لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللهُ » diyen **Nuh** *(Aleyhisselâm)*, ilk « اَللهُ اَكْبَرُ » diyen **İbrahim** *(Aleyhisselâm)*, ilk« لاَحَوْلَ وَلاَقُوَّةَ اِلاَّ بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ » diyen **Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* olmuştur. *(Ruhu'l-Beyan:1/36)*

Bu ayet-i celilenin son cümlesinde de, Mevlâmız *(Celle Celâlühü)* **"Bizim kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak ederler."** buyurmakla kendi zatından cemi sığası olan "**Biz**"le tabir etti, hâlbuki Mevlâ Tealâ tektir. Hiç bir şeriki(ortağı) yoktur, zira "**Biz**" tabiri melik (padişah) ların hitabıdır. Allah-u Tealâ ise, « مَالِكُ الْمُلْكِ وَ مَلِكُ الْمُلُوكِ » **"Bütün mülkün maliki ve bütün padişahların padişahı."** olduğu için, esasen bu hitap ona lâyıktır, ve onun hakkıdır.

Ruhu'l-Beyan sahibinin şeyhinden naklettiğine göre: "**Ben**" tabiri Mevlâ'nın zatına,"**Biz**" tabiri ise, isimler ve sıfatlara nisbetledir. Fakat isim ve sıfatların çokluğu Zat-ı Pâk-i Sübhaniyenin birliğine zıt düşmez, çünkü onların hepsi bir olan Zat'a raci (dönücü) dür.

Ayet-i celilede geçen infak (vermek) ten maksat farz olsun nafile olsun hayır yollarına harcamaktır. İnfakı zekâtla tefsir edenler ise, infakın en faziletli nevini (en üstün kısmını) zikretmişlerdir. İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* dan nakledilen bir rivayette bu infak: **"Kişinin çoluk çocuğuna harcadığıdır."**

Bu infaktan, Allah-u Tealâ'nın kullarına bahşetmiş olduğu zahirî (görünen) ve batınî (görünmeyen) bütün nimetlerden infak etme (verme) manasının murat edilmesi de caizdir. Nitekim :

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِنَّ مَثَلَ عِلْمٍ لاَيُنْفَعُ مَثَلُ كَنْزٍ لاَيُنْفَقُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifte Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Şüphesiz** (kendisinden) **istifade edilmeyen bir ilmin hâli, Allah yolunda harcanmayan bir hazinenin hâli gibidir." buyurdu.** *(Ahmed Ibn-i Hanbel, No:10481, 3/563)*

O hâlde her şeyin zekâtı kendi cinsindendir.

Nitekim Risale-i Kuşeyriye'de Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerinden şöyle nakledilmiştir: « زَكَاةُ الدَّارِ اَنْ يَتَّخِذَ فِيهَا بَيْتٌ لِلضِّيَافَةِ » **"Evin zekâtı, kendisinde misafirleri ağırlamak için bir yer ayrılmasıdır."** *(Bak. 1/510)*

İşte bu ayet-i celilede iman, namaz ve infak zikredilmiştir ki, iman kalble, namaz bedenle, infak ise malla yapılmaktadır. Böylece bu ayet-i celile bütün ibadetleri cem'etmekte (toplamakta) dır.

imanda necat (kurtuluş), namazda münacat (Mevlâya yalvarış), infakda ise derecat (manevî dereceler) vardır. İmanda bişaret (müjde),namazda keffaret (günahların silinmesi), infakda ise taharet (malın temizlenmesi) bulunmaktadır. Hasılı kelâm (sözün özü) iman izzet (şeref), Namaz kurbet (Mevlâya yakınlık) infak ise ziyade (bereketli fazla kâr) kazandırmaktadır.

İnfak (Allah yoluna vermek) te bir çok fazîletler bulunmaktadır. Ebu Abdillah el Harsirrazî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur: Allah-u Teâlâ Hazretleri Peygamberlerinden birine: **"Ben falan kişinin ömrünün yarısının zenginlikle, yarısının da fakirlikle geçmesini takdir ettim. Sen onu serbest bırak, fakirlikle zenginliğin hangisini önce vermemi istiyorsa seçsin."** diye vahyetti (bildirdi) O peygamber*(Aleyhisselâm)*, adamı çağırarak bu haberi kendisine ulaştırdı. Adam da: **"Ailemle istişare etmedikçe bir şey diyemem."** dedi. Sonra, ailesine danışınca, ailesi: **"Zenginliği seç, o önce olsun."** dedi. Kocası ona: **"Zenginlikten sonra fakirlik çok zordur, fakirlikten sonra zenginlik ise çok hoştur."** dedi. Ailesi: **"Hayır! bu hususta bana itaat et."** deyince, o zat da zamanın Peygamberine dönerek: **"Ömrümün ilk yarısını zenginlikle geçirmek istiyorum."** dedi.

Bunun üzerine Allah-u Teâlâ o kuluna dünyayı çok genişletti ve ona zenginlik kapılarını açtı. Böyle olunca ailesi ona dedi ki: **"Eğer sen bu nimetin sende daimî kalmasını istiyorsan, Rabbinin mahlûkatına** (yaratıklarına) **karşı cömert davran."** O da bundan sonra, her ne vakit kendisine bir elbise yapacak olsa, aynı elbiseden bir fakire de yaptırırdı.

Zenginlikle geçirmesi takdir olunan müddet geçince, Allah-u Teâlâ o zamanın Peygamberine vahyetti ki: **"Ben bu kulun ömrünün yarısını fakirlikle yarısını da zenginlikle geçirmesini takdir etmiştim, lâkin ben onu nimetlerime karşı şükredici buldum. Şükür ise ziyadeyi icabeder** (fazlayı gerektirir). **Sen ona müjde et ki, ben onun geri kalan ömrünü de zenginlikle geçirmesini takdir ettim."** buyurdu. *(Ruhu'l-Beyan:1/39)* (Şükrün nimeti artıracağı hakkında daha geniş malumat: « وَاشْكُرُوا لِى وَلَاتَكْفُرُونِ » Bakara 152. ayetinin izahında gelecektir. İnşaallah).

GAYB'A İMAN (Mevlâ Tealâyı görmeden inanmak) VE ONDAN KORKMAK
HAKKINDA DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- يَاأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللّٰهُ بِشَىْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ اَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ
لِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ اَلِيمٌ (٩٤)

1- "Ey iman edenler ! Allah (-u Teâlâ) **elbette sizi kendi ellerinizin ve mızraklarınızın** (süngülerinizin) **erişebileceği avdan bir şeyle imtihan edecek-**

tir. Ta ki, Allah (Tealâ) **kendisinden gıyaben** (görmedikleri hâlde) **korkanları bilsin** (onları meydana çıkarsın). **Artık bundan sonra, kim tecavüz eder** (haddi aşar) **sa, ona elim** (ziyade acı verici) **bir azap vardır."** *(Mâide Suresi:94)*

٢- لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَاَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ اِنَّ اللّٰهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾

2- "Andolsun ki, muhakkak biz Peygamberlerimizi apaçık burhan (delil) **lerle gönderdik ve insanlar adaletle kaim olsunlar** (doğruluk üzere yaşasınlar) **için, onlarla beraber kitabı** (kitapları) **ve mizan'ı** (ölçüyü) **indirdik. Bir de, kendisinde çetin bir sertlik, hem de insanlar için menfaatlar bulunan demiri indirdik** (yarattık). **Çünkü bununla Allah kendisine ve peygamberlerine gıyaben** (Allah'ı görmeden ve Peygamberlerine *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* kavuşmadan) **kimlerin yardım edeceğini bilecektir. Şüphesiz ki Allah** (-uTealâ) **en büyük kuvvet sahibidir** (ve her şeye) **yegâne galiptir."** *(Hadîd suresi:25)*

٣- اِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِىَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَاَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾

"Sen ancak zikre (Kurana) **tâbi olan** (uyan) **ve Rahman'dan gıyaben** (görmeksizin) **korkan kimseyi korkutursun** (korkutman ancak ona fayda eder). **Artık Onu** (görmeden korkan kişiyi) **bir mağfiret** (bağışlama) **ile ve pek şerefli bir mükâfatla müjdele."** *(Yasîn Suresi:11)*

٤- وَلَاتَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَايُحْمَلْ مِنْهُ شَىْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِهِ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

4- "Ve hiç bir günahkâr başkasının günahını yüklenmez ve eğer (günahla) **ağır yüklü bir kimse,** (diğer birini) **yükün (ü taşımay) a çağıracak olsa, kendisine ondan hiç bir şey yükletil** (mesine rıza göster) **mez velev ki, o çağırılan karabet sahibi** (onun yakını) **olsun, Sen ancak Rablerinden gıyaben** (Rablerini veya onun azabını görmedikleri hâlde) **korkmakta olanları ve namazı dosdoğru kılanları korkutursun** (ancak onlar senin korkutmandan faydalanırlar) **ve her kim** (taatları yapmak, masiyetlerden kaçınmakla) **temizlenirse, ancak kendi nefsi için temizlenmiş olur. Ve nihayet dönüş** (varış) **ancak Allahadır."** *(Fâtır suresi:18)*

٥- وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى وَهٰرُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ اَلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾

5- "Kasem (yemin) **olsun ki, Biz Musa'ya ve Harun'a Furkan** (Hakla batı-

lı ayıran),ziya (nur ve ışık kaynağı) ve müttakilere de bir öğüt (olan Tevra- tı) vermiştik."--"O müttakiler ki, Rab'lerinden gıyaben (görmedikleri hâlde) büyük bir korkuyla korkarlar ve onlar kıyametten de titreyicilerdir." *(Enbiya Sûr.48-49)*

٦- انَّ الَّـذينَ يَخْشَوْنَ رَبَّـهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَـبيرٌ (١٢)

6- "Şüphe yok, o kimseler ki: Rablerinden gıyaben (görmeden) korkarlar, onlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır." *(Mülk Suresi:12)*

٧- وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقينَ غَيْرَ بَعيدٍ (٣١) هٰذَا مَاتُوعَدُونَ لِكُلِّ اَوَّابٍ حَفيظٍ (٣٢) مَنْ خَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُنيبٍ (٣٣)

7- "Cennet, takva sahiplerine, uzak olmayarak, yaklaştırılmıştır." -- "İşte size vaad olunan; (sözü verilen gördüğünüz şu)cennettir ki (o,Allah'ın taatına) son derece dönen, (O'nun hudut ve ahkâmını) ziyadesiyle muhafaza eden (fazlasıyla gözeten) Rahman (çok esirgeyici Allah) a (bütün samimiyetiyle) gıyabî saygı gösteren, (Hakkın taatına) yönelmiş bir kalple gelen herekese (ait) tir." *(Kaf Sûresi:31-33)*

NAMAZ VE İNFAK HAKKINDA DİĞER MÜNASİP AYETLER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١-اِنَّمَاوَلِيُّكُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذينَ اٰمَنُوا الَّذينَ يُقيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ (٥٥)

1- "Sizin yârınız ancak Allah'dır, O'nun peygamberidir ve rükû edici (Allah'ın emirlerine boyun eğici) olarak namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren o müminlerdir." *(Maide Suresi: 55)*

٢- اَلَّـذينَ يُقيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُـمْ يُنْفِـقُونَ (٣)

2- "(Müminler) onlardır ki namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden (Allah yolunda) harcarlar." *(Enfâl Suresi: 3)*

٣-وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَاْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَيُطيعُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ اُولٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ عَزيزٌ حَكيمٌ (٧١)

3- "Mümin erkekler de, mümine kadınlar da, birbirinin velileri (dostları ve yardımcıları) dır. Bunlar(insanlara)iyiliği emrederler(onları)kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resulüne itaat ederler. İşte bunlar varya muhakkak Allah onlara rahmet edecek (acıyacak) tır. Çünkü O azizdir (söz verdiği müjde ve tehditleri yerine getirmekten hiç bir şey ona engel olmaz),hakîm (her şeyi yerli yerinde, hikmetle yapan) dır." *(Tevbe Suresi: 71)*

٤- اَلَّـذينَ يُقيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (٣)

4- "O kimseler (Öyle müminler) ki namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler. Onlar ahirete kat'î inananların da, ta kendileridir." *(Neml Suresi: 3)*

٥- وَمَاأُمِـرُوااِلاَّ لِيَعْبُـدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ
وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّـمَةِ ﴿٥﴾

5- **"Hâlbuki, onlar** (ehli kitap) **ancak, ibadeti Allah** (-u Tealây) **a halis kılıcılar** (sırf O'na yapıcılar), **muvahhitler** (O'nun birliğini kabul ediciler) **olarak ibadet etsinler ve namazı dosdoğru kılsınlar ve zekâtı versinler** (diye) **emrolunmuşlardı. Ve işte en doğru din de budur."** *(Beyyine Suresi: 5)*

٦- الٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنِينَ ﴿٣﴾ اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ اُولٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

6-**"Elif, lâm,mîm. İşte bunlar, Hakîm** (asla hatası, yanlışı bulunmayan) **kitabın ayetleridir. Muhsinler için bir hidayet ve bir rahmettir. O muhsinler ki namazı ikame eder** (dosdoğru kılar) **lar ve zekâtı verirler, ve onlar ahirete yakînen** (şüphesiz) **inananların ta kendileridir. İşte onlar Rab'lerinden bir hidayet üzeredirler ve işte felâh** (kurtuluş) **a erenler de, ancak onlardır."** *(Lokman Suresi: 1-5)*

٧- قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ اَلَّـذِينَ هُـمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ هُـمْ عَنِ اللَّغْـوِ
مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَالَّـذِينَ هُـمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَ ﴿٤﴾

7- **"Muhakkak ki müminler felâha ermişler** (korktuklarından emin, umduklarına nail olmuşlar) **dır. O müminler ki, namazlarında huşu edicidirler** (kalpleri Allah korkusuyla dolu bütün uzuvları sakin ve mutmeindir, yerli yerindedir). **Ve onlar boş** (lâkırdılardan ve faydasız) **şeylerden yüz çeviricidirler. Ve onlar Zekât** (vazife) **lerini yapıcılardır."** *(Müminun Suresi: 1-4)*

٨- وَالَّـذِينَ هُـمْ عَلٰى صَلَوَاتِهِـمْ يُحَافِـظُونَ ﴿٩﴾

8- **"Ve o müminler ki, onlar namazlarını muhafaza ederler** (vakti vaktince devamlı huşu'la kılarlar)**."** *(MüminunSuresi:9)*

٩- اِنَّ الْاِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعـًا ﴿١٩﴾ اِذَا مَسَّـهُ الشَّرُّ جَزُوعـًا ﴿٢٠﴾ وَاِذَا مَسَّـهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا
﴿٢١﴾ اِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ اَلَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِـهِمْ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَالَّـذِينَ فِى اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّآئِلِ
وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٤﴾ .. وَالَّـذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾

9- **"Şüphe yok ki: İnsan harîs** (hırsına düşkün ve sabrı kıt) **olarak yaratılmıştır. Ona şer** (zarar, fakirlik) **dokunduğunda çok feryat edicidir. Ona hayır dokunduğu** (zenginlik ulaştığı) **zaman da, çok cimridir. Namaz kılanlar müstesna. Onlar ki, namazlarına devam edicidirler, onların mallarında dilenci ve mahrumlar** (ihtiyaç sahipleri) **için belli bir hak vardır. Ve onlar ki, namazlarını muhafaza ederler."** *(Meâric Suresi:19-24, 34)*

١٠- اِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللّٰهِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ ﴿٢٩﴾

10- "Muhakkak o kimseler ki, Allah'ın kitabını daima okurlar ve namazı dosdoğru kılarlar ve bizim kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden gizli ve aşikâr infak ederler. (İşte onlar) **hiç zeval bulmayacak** (ellerinden çıkmayacak) **bir kazanç umabilirler."**

(Fâtır Suresi: 29)

١١- مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ
سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللّٰهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَآءُ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾ اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ
فِى سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا اَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا اَذًى لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾ قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا اَذًى وَاللّٰهُ غَنِىٌّ
حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾ يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذِى يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَآءَ
النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ
فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَىْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦٤﴾ وَمَثَلُ
الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمُ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ وَتَثْبِيتًا مِنْ اَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ اَصَابَهَا
وَابِلٌ فَاٰتَتْ اُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَاِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾

11- "Allah yolunda mallarını infak eden (veren) **lerin meseli,** (taacübe şayan, şaşılacak hâlleri) **yedi başak bitiren bir tane gibidir ki, her başakta yüz tane vardır. Ve Allah** (-u Tealâ) **dilediğine kat kat artırır. Ve Allah** (-u Tealâ) **vâsi** (her bakımdan ihsanı bol olan) **dır. Alim** (ziyade bilici) **dir."**

"O kimseler ki, mallarını Allah yolunda infak ederler. Sonra da, o infak ettiklerine (arkasından) **bir başa kakma ve bir eziyet tâbi kılmazlar** (yaptıkları iyiliği başa kakarak, burnundan getirmezler). **İşte onlar için Rableri nezdinde mükâfatları vardır. Ve onlara hiç bir korku yoktur ve ancak onlar mahzun da olmayacak** (üzülmeyecek) **lerdir."**

"İyi (fakirin gönlünü okşayacak güzel ve tatlı) **bir söz, bir af** (ayıp örtme), **ardından eziyet** (fakirin gönlünü kıran kötü bir söz veya hareket) **gelen bir sadakadan hayırlıdır. Ve Allah** (Tealâ kullarının sadakalarından) **ziyade zengin** (ihtiyaçsız) **dır, ziyade hilim sahibi.** (ceza vermekte acele edici değil) **dir."**

"Ey iman etmiş olanlar ! Sadakalarınızı minnet ve eziyet (başa kakmak ve gönül incitmek) **le iptal etmeyin** (boşa çıkarmayın). **O kimse gibi ki, malını insanlara gösteriş için infak eder de, Allah** (-u Tealây) **a ve ahiret gününe inan-**

maz. Artık o kimsenin meseli (hâli),**üzerinde biraz toprak bulunan bir kaypak taşın hâli gibidir ki, ona şiddetli bir yağmur isabet ederek, onu dümdüz bir hâlde bırakmış olur. Onlar kazanmış** (dünyada işlemiş) **olduklarından hiç bir şeye** (sevaba) **kadir olamazlar.** (O şiddetli yağmur düz kaypak taşın üzerindeki toprakları silip süpürdüğü gibi, o kişinin başa kakması ve eziyet etmesi de sevaplarını öy-lece siler süpürür). **Ve Allah** (-u Teal̲â) **kâfirler güruhunu** (cemaatını, eğri yolu seçtikleri için) **hidayet etmez** (doğru yola kavuşturmaz)." -- **"Ve mallarını Allah'ın rızasını istemek ve nefislerini tesbit** (imanda sabit kılmak) **için infakta bulunanların meseli** (hâli) **ise, bir tepenin üzerinde bulunan bir bahçenin meseli gibidir ki, ona bol bir yağmur isabet etti de mahsulunu iki kat verdi, fakat ona çokça yağmur değil de, çiğ** (isabet etse yine kifayet eder, yeterli olur) **ve Allah** (-u Tealâ) **yapacağınız şeyleri ziyade görücüdür."** *(Bakara Suresi: 261-265)*

Hulâsa: İhlâsla (Allah için) verilen sadaka o yüksek, temiz yerde kat kat yetişen mahsul gibidir. Dünyada verenin karşısına, ahirette kat kat çıkacaktır.

ASHABI KİRAMIN NAMAZI HAKKIYLA KILDIKLARINI VE NAMAZI HAKKIYLA KILANLARIN YÜZLERİNDE SECDE NİŞANININ GÖRÜLDÜĞÜNÜ BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ ŞERİFİ

١– مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ اَشِدَّٓاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَٓاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ
فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ
وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْجِيلِ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْئَهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ
لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظِيمًا (٢٩)

1- "Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **Allah'ın peygamberidir. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı pek şiddetli, kendi aralarında ise pek merhametlidirler. Onları rükû ediciler, secde ediciler olarak görürsün. Allah** (-u Tealâ) **dan fazl** (-u inayet, yardım) **ve rıdvan** (rıza) **dilerler, yüzlerindeki nişaneleri, secdelerinin eserindendir. Bu na't** (vasıf), **onların Tevrat'taki vasıfları** (sıfatları) **dır ve onların İncil'deki meselleri** (vasıfları) **ise bir ekin gibidir ki, filizini çıkarmış, sonra onu kuvvetlendirmiş, sonra kalınlaşmış, sonra da sakları** (sapı ve gövdesi) **üzerine yükselmiş** (istikamet almış, doğrulmuş) **ekincilerin hoşlarına gidiyor. Onlarla kâfirleri öfkelendirmek için** (Allah-u Tealâ onları böyle yetiştirdi), **Allah** (-u Tealâ) **iman edip salih** (iyi) **amellerde bulunan o kişilere büyük bir mağfiret ve pek büyük bir mükâfat vaadetmiş** (söz vermiş) **tir."** *(Fetih Suresi:29)*

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ
وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (٤)

KELİME MANASI (4)

(وَالَّذِينَ) (Müttakiler) **Daha öyle kimselerdir ki,** (يُؤْمِنُونَ) **inanırlar,** neye ? (بِمَا) **O şey** (Kuran-ı Kerim) **e ki,** (أُنْزِلَ) **indirildi,** kime ? (اِلَيْكَ) **sana,** (ya Muhammed !) *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Daha neye iman ederler ? (وَمَا) **o şey** (kitaplar) **a ki,** (أُنْزِلَ) **indirildi** (مِنْ قَبْلِكَ) **senden evvel** (وَ بِالْاٰخِرَةِ) **ahirete de,** (هُمْ) **onlar** (يُوقِنُونَ) **şüphesiz inanırlar.**

MEAL-İ ŞERİFİ (4)

(Habibim müttakiler) **daha o kimselerdir ki, sana indirilen** (Kuran-ı Kerim) **e ve senden evvel** (geçen peygamberlere) **indirilen** (kitap) **lara inanırlar ve onlar ahirete de, şüphesiz inanırlar.**

İ Z A H A T

Geride zikredildiği gibi bu ayet-i celile Ehli Kitabın (kitap ehlinin) Kuran-ı Kerim'e inananları hakkında nazil olmuş (inmiş) tir. Bu ayet-i celilede Mevlâmız mazi sigasıyla (geçmişi ifade eden tabirle) **"Sana indirilmiş olan Kurana inanırlar."** buyurdu. Hâlbukî Kuranın tamamı o vakit indirilmemişti, ekserisi beklenmekteydi, ancak indirilmiş olanları indirilecek olanlara tağlip ederek (galip kılarak) veya sonradan indirilecek olan ayetlerin muhakkak indirileceğine binaen böyle buyurdu. Nitekim **Küvaşî** tefsirinde de zikredildiğine göre: Kuran, hükümde tek bir şeydir. Bazısına inanan hepsine inanmak mecburiyetindedir, bazısını inkâr eden de, tamamını inkâr etmiş sayılır.

Bundan sonra şunu beyan edelim ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e indirilenden maksat, hem okuduğumuz Hazreti Kuran hemde okunmayan (namazlarda kıraat yerine geçmeyen) vahiydir. Okunan Kuran, bildiğimiz sureler ve ayetlerdir. Okunmayan vahiy ise, rekâtların sayıları, zekât ölçüleri, suçların cezaları gibi Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in sünnetle beyan ettiği meselelerdir. Zira Mevlâ Tealâ Habibi hakkında :

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى ﴿٣﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى ﴿٤﴾

"O, heva (kendi keyfin) **den** (bir şey) **konuşmaz. O** (nun söylediği) **ancak vahiydir ki,** (Allah-u Teâlâ tarafından) **ona vahyediliyor."** buyurmaktadır.

(Necm Suresi: 3-4)

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*den önce indirilenler ise,Tevrat, Zebur İncil gibi büyük kitaplar vesair sahifelerdir. Bunların hepsine topyekün inanmak farz-ı ayındır. Yani her bir müslümana farzdır. Tefsir-i Teysir'de zikredilmiştir ki, geçmiş kitapların bazı hükümleri birbirine uymamakla beraber, hepsine iman etmek iki şekilde düşünülür.

1- Hepsinin Allah *(Celle Celâluhu)* dan geldiğine inanmak.

2- Geçmiş kitapların neshedilmemiş(kaldırılmamış)hükümlerine inanmak.

EFENDİMİZ *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **E İNDİRİLEN KURAN-I KERİME, ONDAN ÖNCEKİ PEYGAMBERLERE İNDİRİLMİŞ OLAN KİTAPLARA VE SAHİFELERE İNANMANIN LÜZUMU VE FAZİLETİ HAKKINDAKİ DİĞER AYETİ KERİMELER**

١- فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذٖى اَنْزَلْنَا وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبٖيرٌ (٨)

1- "Artık Allah'a ve O'nun Resulüne ve indirmiş olduğumuz nur (Kuran)**a iman edin ve Allah**(Tealâ)**yapar olduğunuz şeylerden ziyade haberdardır."** *(Teğâbün Suresi: 8)*

٢- وَلَاتُجَادِلُوا اَهْلَ الْكِتَابِ اِلَّا بِالَّتٖى هِىَ اَحْسَنُ اِلَّا الَّذٖينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا اٰمَنَّا
بِالَّذٖى اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَاُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَاِلٰهُنَا وَاِلٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (٤٦)

2- "Ve ehli kitapla (kabalığa, nezaketle, öfkeye soğuk kanlılıkla, davranmak ve Allah'a, O'nun ayetleri ve Peygamberinin sünnetleriyle davet etmek gibi) **en ziyade güzel suret** (şekil) **den başkasıyla mücadele etmeyin. Onlardan zülmedenler ise müstesna,ve deyin ki: "Biz, bize indirilmiş olana da, size indirilmiş olana da, iman ettik ve bizim ilâhımızla sizin ilâhınız birdir** (şu kadar ki) **biz, ancak O'na teslim olucularız.** (Siz ise, hahamlarınızı, papazlarınızı ilâh tutan kimselersiniz)." *(Ankebût Suresi:46)*

٣- قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا اُنْزِلَ عَلٰى اِبْرَاهٖيمَ وَاِسْمٰعٖيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ
وَمَا اُوتِىَ مُوسٰى وَعٖيسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (٨٤)

3- "(Habibim) **De ki: "Biz, Allah** (-u Tealâ'y) **a ve bize indirilene ve İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve Esbat** (torunların) **a indirilmiş olana ve Musa'ya, İsa'ya ve bütün nebîlere** *(Salavatullahi Aleyhim Ecmeîn)*, **Rableri** (tarafı) **ndan verilmiş olanlara iman ettik, onlardan hiç birinin arasını ayırmayız. Ve biz O'na müslim** (O Allah'a teslim olucu) **larız."** *(Âli İmran Suresi:84)*

٤- قُولُوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَا اُنْزِلَ اِلٰى اِبْرَاهٖيمَ وَاِسْمٰعٖيلَ وَاِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ
وَمَا اُوتِىَ مُوسٰى وَعٖيسٰى وَمَا اُوتِىَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (١٣٦)

4- "(Ey müminler) **deyin ki: "Biz, Allah'a, bize indirilen** (Kuran-ı Kerim) **e, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a Yakub'a ve Esbat** (torunların) **a indirilene, Musa'ya ve İsa'ya verilenlere ve** (bütün) **peygamberlere Rableri katından verilen** (Kitap ve ayetler) **e iman ettik. Onlardan hiç birini** (kimine inanmak, kimini inkâr etmek suretiyle) **diğerinden ayırt etmeyiz. Biz** (Allah'a) **teslim olmuş** (müslüman) **larız."** *(Bakara Suresi:136)*

٥- وَاِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خَاشِعٖينَ لِلّٰهِ لَا يَشْتَرُونَ
بِاٰيَاتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلٖيلًا اُولٰئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ اِنَّ اللّٰهَ سَرٖيعُ الْحِسَابِ (١٩٩)

5- "Ve şüphe yok ki, ehli kitaptan elbette öyleleri de vardır ki, Allah'dan

korkar oldukları hâlde Allah (-u Tealâ'y) **a ve size indirilmiş olan** (Kuran)**a ve kendilerine indirilmiş olan** (İncil ve Tevrat) **a iman ederler, Allah** (-u Tealân) **ın ayetlerine mukabil** (karşılık) **az bir pahayı** (düşük bir menfaat olan dünyayı) **satın almazlar. İşte onlar için Rab'leri nezdinde mükâfatları vardır. Muhakkak Allah** (-u Tealâ kullarının) **hesabı** (nı) **pek çabuk görendir."** *(Âli İmran Suresi:199)*

٦- اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰۤئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَانُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ (٢٨٥)

6- "Peygamber, *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***kendisine Rabbinden indirilene iman etti, müminler de iman ettiler. Hepsi de Allah** (-u Tealâ'y) **a ve onun meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti. Biz Allah** (-u Tealâ'n) **ın peygamberlerinden hiç birinin arasını ayırmayız** (dediler). **Ve biz dinledik, itaat da ettik** (boyun eğdik), **mağfiretini** (dileriz), **ey Rabbimiz ! Ve dönüş ancak sanadır dediler."** *(Bakara Suresi:285)*

اُولٰۤئِكَ عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَاُولٰۤئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (٥)

KELİME MANASI (5)

(اُولٰۤئِكَ) **İşte onlar,** yani bu sıfatları takınanlar ne üzeredirler? (عَلٰى هُدًى) **son derece büyük bir hidayet üzeredirler.** Öyle bir hidayet ki, (مِنْ رَبِّهِمْ) **Rableri tarafından olucu,** (وَاُولٰۤئِكَ)**ve yine onlar** (هُمُ) **ancak onlar** kimlerdir? (الْمُفْلِحُونَ) **felâh'a dahil olucu** (kavuşucu) **lardır.** Yani cehennemden kurtulup Cennete kuvuşan dünya ve ahirette kendileri hakkında hayır murat edilen (istenen) kimselerdir.

MEAL-İ ŞERİFİ (5)

İşte onlar (bu sıfatları takınanlar), **Rableri tarafından** (kendilerine ihsan edilen) **büyük bir hidayet** (dosdoğru yol) **üzeredirler ve felâh'a** (muratları olan cennete) **kavuşanlar da ancak onlardır.**

İ Z A H A T

Bu ayet-i celilelerden anlaşıldığına göre, Cenab-ı Hak; gayba iman eden, beş vakit namazını hakkıyla kılan, zekâtını veren, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e indirilen Kuran-ı Kerim'e ve ondan önce indirilen kitaplara inanan ahirete de yakînen (görmüş gibi) inanan müttekılere Kuran-ı Kerim'in hidayet olacağını vaat buyurmuş (söz vermiş) tir.

O hâlde bu beş vasfı takınmayanlar, bu müjdenin dışında kalmış olurlar. Hâlbuki Sure-i Bakaranın 185. ayetinde (هُدًى لِلنَّاسِ) buyurulduğundan Kuran-ı Kerim'in bütün insanlara hidayet olduğu anlaşılmaktadır, zahiren bu iki ayet arasında bir zıddıyet (çelişki), varmış gibi görülüyorsa da aslında aralarında hiç bir zıddıyet yoktur. Şöyle ki: Hidayet iki türlüdür. Birincisi maksuda (kasdolu-

defe) ulaştırmak manasındadır, yani hidayet olunan kimsenin elinden tutup onu cennete ve cemalullah'a kavuşturmak demektir. İkincisi ise maksudun yolunu beyan etmek (açıklamak, göstermek) manasındadır.

İşte yukarıda zikredilen beş şeyi yapanlara,Kuran-ı Kerim birinci manada hidayettir ki, onları bizzat maksuda ulaştırır. Beş şeyi yapmayanlara ise sadece ikinci manada, yani cennet ve Cemalullahın yollarını beyan etme ve açık-lama manasında hidayettir. Öyleyse, insanı birinci manadaki hidayete mazhar edecek ve cennete kavuşturacak olan şu beş vasfı (özelliği) sırayla izaha çalışalım.

Bunlardan birincisi :

Gayb'a İman: Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilen şu hadis-i şerifde Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* iman'ı şöyle tarif etti:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رضى الله عنه) قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) ذَاتَ يَوْمٍ اِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَايُرٰى عَلَيْهِ اَثَرُ السَّفَرِ وَلَايَعْرِفُهُ مِنَّا اَحَدٌ حَتّٰى جَلَسَ اِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) فَاَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ اِلٰى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلٰى فَخِذَيْهِ وَقَالَ: يَامُحَمَّدُ اَخْبِرْنِى عَنِ الْاِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَلْاِسْلَامُ اَنْ تَشْهَدَ اَنْ لَااِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِىَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ اِنِ اسْتَطَعْتَ اِلَيْهِ سَبِيلاً قَالَ: صَدَقْتَ قَالَ: فَعَجِبْنَالَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ قَالَ: فَاَخْبِرْنِى عَنِ الْاِيمَانِ قَالَ: اَنْ تُؤْمِنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ قَالَ:صَدَقْتَ قَالَ: فَاَخْبِرْنِى عَنِ الْاِحْسَانِ قَالَ: اَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَاِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَاِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ: فَاَخْبِرْنِى عَنِ السَّاعَةِ قَالَ: مَاالْمَسْئُولُعَنْهَا بِاَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ قَالَ: فَاَخْبِرْنِى عَنْ اَمَارَاتِهَا قَالَ: اَنْ تَلِدَ الْاَمَةُ رَبَّتَهَا وَاَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِى الْبُنْيَانِ قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِى: يَاعُمَرُ اَتَدْرِى مَنِ السَّائِلُ؟ قُلْتُ:اَللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَعْلَمُ قَالَ: فَاِنَّهُ جِبْرِيلُ اَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ « رَوَاهُ الْخَمْسَةُ »

وَزِيدَ فِى رِوَايَةٍ فِى خَمْسٍ لَايَعْلَمُهُنَّ اِلَّااللّٰهُ ثُمَّ تَلَا (صلى الله عليه وسلم) (اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ) الْآيَةَ قَالَ ثُمَّ اَدْبَرَ الرَّجُلُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : رُدُّوا عَلَىَّ الرَّجُلَ فَاَخَذُوا لِيَرُدُّوهُ فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): هٰذَا جِبْرِيلُ جَاءَ يُعَلِّمُ النَّاسَ دِينَهُمْ *

"Bir gün biz Resulüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in yanında otururken, yanımıza, elbisesi bembeyaz ve sakalı simsiyah olan yüzünde ve üzerinde sefer eseri** (uzaktan geldiğine dair yorgunluk ve tozlanmak gibi bir nişan) **görünme-**

yen, içimizden kimsenin de tanımadığı bir adam çıkageldi. Taki Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in önüne oturarak dizlerini, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **'ın dizlerine dayadı ve ellerini kendi dizleri üzerine koydu ve:**

"Ya Muhammed !Bana İslâmdan haber ver."dedi.Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"İslâm, senin Allah'dan başka hiç bir ilâh olmadığına ve Muhammed** *(Aleyhissalâtu Vesselâm)* **ın, Allah'ın Resulü olduğuna şehadet etmen, beş vakit namazı hakkıyla kılman, zekâtı vermen, Ramazan** (-ı şerif) **orucunu tutman ve yol bakımından gücün yeterse Beytullah'ı haccetmendir." buyurdu. Bunun üzerine o soran şahıs: "Doğru söyledin." dedi. Hazreti Ömer** *(Ra-dıyallahu Anh)* **buyurdu ki: "Biz ona şaşırdık** (bilmez gibi) **soruyor** (bilir gibi) **tasdik ediyor** (doğruluyor) **du."**

O zat: "Bana iman'dan haber ver." dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **de: "iman, Allah-u Tealâ Hazretlerine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kader'in hayırlısına ve şerlisine,** (her şeyin, yaratılmak yönünden Allah-u Tealâ'dan olduğuna) **inanmandır." buyurdu. O zat, yine: "Doğru söyledin." dedi.**

Sonra: "Bana ihsan'dan haber ver." dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **de: "İhsan, senin Allah-u Tealâ'ya, onu görüyorsun gibi ibadet etmendir. Eğer buna kadir olamıyorsan,** (sen onu göremiyorsan da), **onun seni gördüğünü mülâhaza etmen** (düşünmen) **dir." buyurdu.**

Bunun üzerine o zat:"Bana kıyametten haber ver."dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Bundan** (kıyametten) **sorulan, sorandan daha iyi bilici değildir."**(ben ve sen kıyamet ne vakit kopacağını bilmemekte müsaviyiz) **buyurunca; O zat: "O zaman bana kıyametin alâmet** (nişan) **larından haber ver." dedi. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **de: "**(Kıyametin alâmetleri) **Cariyenin, efendisini doğurması, senin, yalın ayak, çıplak, fakir koyun güdücülerini** (çobanları) **binalar yükseltip birbirlerine iftihar eder hâlde görmendir." buyurdu.**

Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* **buyurdu ki: "Sonra, o zat gitti, ben uzun zaman bekledim** (üç gece kadar Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in yanına uğramadım)." **Sonra, bana: "Ya Ömer ! soran kimdi biliyor musun ?" buyurdu. Ben: "Allah ve Resulü daha iyi bilir."dedim. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"O, Cibrildi, size dininizi öğretmeye geldi." buyurdu.**

Diğer bir rivayette ise şöyle ilâve yapılmıştır. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*kıyamet alâmetlerini beyandan sonra: "(Kıyametin ne zaman kopacağına dair olan bilgi) **Allah'dan başka kimsenin bilemeyeceği beş şey içindedir."** buyurdu ve sonra, şu ayeti okudu:

انَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَافِى الْاَرْحَامِ وَمَاتَدْرِى نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ
غَدًا وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ بِاَىِّ اَرْضٍ تَمُوتُ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (٣٤)

"Şüphe yok ki, O saatin (kıyametin kopmasının) **ilmi** (bilgisi), **Allah indindedir, yağmuru O indirir, rahimlerde olanı O bilir, hiçbir kimse, yarın ne kazanacağını bilemez ve bir kimse hangi yerde öleceğini bilemez. Şüphe yok ki, Allah** (-u Tealâ) **Alîm** (ziyade bilici) **dir, Habîr** (her şeyden ziyade haberdar) **dır."** *(Lokman Su. 34)* (Hazreti Ömer) Buyurdu ki: Sonra, o adam (soran zat), döndü gitti. Bunu müteakip Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"O adamı bana geri çevirin !"** buyurdu. (Ashab-ı Kiram *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmaîn)* Onu geri çevirmek için (aramaya) başladılar fakat bir şey göremediler. Bunun üzerine Resululah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"O, Cibril'di, insanlara dinlerini öğretmeğe geldi."** buyurdu.

(Müslim, iman:1, 5, Buharî, iman:37, Tefsir, Sure:31, Ebu Davud, Sünnet:16, Tirmizî, İman:4, İbn-i Mace, Mukaddime:9, A.b.Hanbel:1/27, 51,53,319, 2/107,426, 4/129)

Hadis-i Şerif'de geçen, cariyenin efendisini doğurması meselesi, ulema tarafından şu şekilde izah edilmiştir: Kıyamete yakın hür kişiler tarafından, çok cariyeler ittihaz edilecek (alınacak) onlarla cima'edilecek, o cariyeler de, babaları gibi hür olan çocuklar doğuracak ve böylece efendilerini doğurmuş olacaklar çünkü, efendilerinden olan çocukları, efendileri menzilesinde (yerinde) dir; Zira babanın mülkü çocuğa intikal edicidir, binaenaleyh o çoçuk bu yönden, annesi olan cariyenin efendisi (ağası) hükmünde olacaktır.

Diğer bir izah da şudur: Cariyenin efendisini doğurması, ahir zamanda çocuklar ana-babalarına çok karşı geleceklerinden, köle efendisinden korktuğu gibi,ana-baba çocuklarından korkacaklarından kinayedir.*(AliNasıf,Tâc:1/25,dip not:10)*

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bir kere şöyle sordu: « اَىُّ الْخَلْقِ اَعْجَبُ اِيمَانًا » **"Mahlûkat** (yaratılanlar) **ın hangisinin imanı daha ziyade taaccübe şayan** (hayret edilmeye, şaşılmaya lâyık) **tır."** Sahabe-i Kiram da: « قَالُوا الْمَلٰئِكَةُ » **"Melekler"** yani meleklerin iman'ı daha ziyade taacübe şayandır ? dediler. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « قَالَ: الْمَلٰئِكَةُ كَيْفَ لَا يُؤْمِنُونَ ؟ » **"Melekler nasıl inanmazlar ?"** yani melekler semada sizin görmediğiniz nice şeyleri gördükleri hâlde nasıl inanmasınlar ? buyurdu. Sahabe-i Kiram: « قَالُوا: النَّبِيُّونَ » **" (O hâlde), Peygamberlerdir."** yani peygamberlerin imanı en acaipdir dediler. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de: « قَالَ: النَّبِيُّونَ يُوحٰى اِلَيْهِمْ فَكَيْفَ لَا يُؤْمِنُونَ » **"Peygamberlere vahiy geliyor, onlar nasıl iman etmezler, buyurdu."**

İsmaîlî'nin **Mu'cem**'inde, Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet etmiş olduğu diğer bir hadis-i şerifde, Ashab-ı Kiram *(Radıyallahu Anhum)* bu sözlerden sonra: « قَالُوا: فَنَحْنُ » **"Öyleyse biziz, dediler."** Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « قَالَ: كَيْفَ وَاَنْتُمْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ اٰيَاتُ اللّٰهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ » **"Nasıl olur ki, size Allah'ın ayetleri**

okunuyor. Peygamberi de aranızda bulunuyor, " Yani o hâlde siz nasıl inanmazsınız ve sizin imanınıza nasıl şaşırılır buyurdu.

وَلٰكِنْ قَوْمٌ يَأْتُونَ مِنْ بَعْدِى يُؤْمِنُونَ بِى وَلَمْ يَرَوْنِى أُولٰئِكَ اَعْجَبُ اِيمَانًا وَاُولٰئِكَ اخْوَانِى وَاَنْتُمْ اَصْحَابِى *

"Lâkin bir kavim ki, benden sonra gelecekler ve beni görmedikleri hâlde bana inanacaklar . İşte herkesten çok onların imanı taaccübe şayandır. Ve onlar benim ihvanım (kardeşlerim) **siz ise, ashabım** (arkadaşlarım) **sınız."** buyurdu. *(Suyutî, Dürrü'l-Mensûr:1/65,66)*

İşte bu hadis-i şerif'den gayba imanın en üstün iman olduğu anlaşılmaktadır. Bizler Melâike-i Kiram (kıymetli melekler) in, Enbiya-ı İzam (büyük Peygamberler) in ve Sahabe-i Kibar (yüce sahabîler) in, görerek imanlarına gıpta ederken, onlar da bizim gıyabî (görmeden) imanımızı kıskanmaktadırlar. Nitekim Nafi' *(Rahmetullahi Aleyh)* den rivayet edilmiştir ki: Bir adam, İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* e gelerek: **"Ya Eba Abdirrahman! Siz şu gözlerinizle Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **ı gördünüz değil mi?"** dedi. O da: **"Evet."** buyurdu. O kişi: **"Bu ellerinizle O'na biat ettiniz değil mi?"** dedi. O da: **"Evet."** buyurdu. Bunun üzerine o kişi: **"Müjde olsun size."** dedi. İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* da: **"Sana Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **den duyduğum bir şeyi haber vereyim mi ?"** buyurdu. O da: **"Buyur."** deyince, İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)*: Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in:

طُوبٰى لِمَنْ رَاٰنِى وَامَنَ بِى وَطُوبٰى لِمَنْ لَمْ يَرَنِى وَامَنَ بِى ثَلاَثًا *

"Beni görüp, bana inanana müjde olsun, beni görmeyip bana inanana üç kere müjde olsun." buyurduğunu işittim dedi. *(Tayalisî:1/28)*

İnsanı, birinci manada ki hidayete mazhar edecek (cennete ve cemalullaha kavuşturacak) beş vasıftan ikincisi :

N a m a z ı hakkıyla kılmak: Bu hususta Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den rivayet edilen çok hadis-i şerifler vardır. Biz burada bunlardan bazılarını teberrüken zikredelim.

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ صَلّٰى صَلاَتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا وَاَكَلَ ذَبِيحَتَنَا فَذٰلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِى لَهُ ذِمَّةُ اللّٰهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ فَلاَ تُخْفِرُوا اللّٰهَ فِى ذِمَّتِهِ *

Enes ibn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim bizim namazımızı kılar** (kıldığımız namaza inanıp bizim gibi kılar), **kıblemize yönelir ve kestiğimizi yerse, o zat öyle bir müslümandır ki, ona Allah** (-u Tealâ'n) **ın zimmeti,** (Ahd-ü emanı, koruma sözü) **Resulünün de zimmeti vardır. Sakın siz Allah** (-u Tealâ'n) **ın zimmetinde** (emniyetinde olan bir kimseye dokunarak), **Allah'a hiyanet etmeyin."** Yani böyle müminlere taarruz etmeyin, dokunmayın. *(Buharî, Salât:18, Müslim, Edâhî:6, Tirmizî, Salât:51, Neseî, iman:9, Ibn-i Mace, Fiten:6, Darimî, Salat:136, A. b. Hanbel:4/312, 5/10)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَرَاَيْتُمْ لَوْ اَنَّ نَهْراً بِبَابِ اَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْساً مَاتَقُولُ ذٰلِكَ يُبْقِى مِنْ دَرَنِهِ قَالُوا لاَيُبْقِى مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا ؟ قَالَ: فَذٰلِكَ مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُوا اللّٰهُ بِهَا الْخَطَايَا *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet olundu ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Gördünüz mü?**(söyleyiniz)**birinizin kapısının önünde bir nehir bulunupta, günde beş vakit o suda yıkansa, bu** (beş kere yıkanma) **o kişinin vucudunda kirden bir şey bırakır mı** (ne dersiniz? buyurdu. Sahabe-i Kiram): **"Kirinden bir şey bırakmaz."** dediler. Bunun üzerine Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: İşte beş vakit namazın misali budur. Allah-u Tealâ Hazretleri onlar sebebiyle** (o kişinin) **hataları** (nı) **mahveder.** (siler)**" buyurdu.** *(Buharî, Mevakît:6, Müslim, Mesacid:283, Tirmizî, Edeb:80, Neseî, Salât:7, Ibn-i Mace, Ikame:193, Darimi, Salât:1, Ahmed b. Hanbel:1/72, 2/379, 426, 441, 3/305, 317, 357)*

عَنْ حُذَيْفَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): فِتْنَةُ الرَّجُلِ فِى اَهْلِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ وَجَارِهِ يُكَفِّرُهَاالصَّلاَةُ وَالصَّوْمُ وَالصَّدَقَةُ وَالْاَمْرُ وَالنَّهْىُ *

Huzeyfe *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edildi ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Bir kimsenin ehli** (ailesi), **malı, evlâdı ve komşusu sebebiyle düçar olacağı** (düşeceği) **fitneyi** (suç ve günahı), **o kimsenin namazı, orucu, sadakası ve iyiyi emredip kötülükten menetmesi mahveder** (siler)." **buyururdu.** *(Buharî, Mevakît:4, Zekât:13, 23, Savm:3, Fiten:17, Mezahib:25, Müslim, iman:231, Fiten::6, 25, 27, I. Mace, Fiten:9, Tirmizî, Fiten:71, A. b. Hanbel:5/386, 401, 405)*

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)*dan rivayet olundu ki, ashapdan biri: **"Ya Resulellah! Cenab-ı Hakkın indinde en makbul ve en sevgili amel nedir?"** diye sual ettiğinde (sorduğunda), Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

اَلصَّلاَةُ عَلَى وَقْتِهَا ، ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ ، ثُمَّ الْجِهَادُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ *

"Vaktinde (eda edilen) **namaz. Sonra, Ana-Baba'ya ihsan** (iyilik) **etmek, sonra Allah yolunda cihad etmektir."** buyurdu. *(Buharî, Mevakît:5, Cihad:1, Edeb:1, Tevhîd:48, Müslim, iman:137, 140, Ebu Davud, Edeb:120, Tirmizî, Salat:13, Birr:1, 2, Neseî, Mevakit:51, Ibn-i Mace, Edeb:1, Ahmed Ibn-i Hanbel:1/181, 186, 410, 418, 421, 439, 444, 448, 451, 5/368)*

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَامِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهُ ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّى رَكْعَتَيْنِ مُقْبِلُ عَلَيْهِمَا بِقَلْبِهِ وَوَجْهِهِ اِلاَّ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ *

Ukbetübnü Âmir *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet olundu ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Herhangi bir müslüman abdest alır ve abdesti** (kitapların beyan ettiği sünnet üzere) **güzel yapar, sonra kalkar iki rekât namaz kılar, kalbiyle ve yüzüyle o iki rekâta yönelirse muhakkak o kimseye cennet vacip olur."** *(Müslim, Taharet:17)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّهِ (صلى الله عليه وسلم) : لِكُلِّ شَىْءٍ صَفْوَةٌ وَصَفْوَةُ الْاِيمَانِ الصَّلاَةُ

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Her şeyin bir hulâsası** (özü) **vardır. İman'ın özü de, namazdır." buyurdu.** *(Suyutî, Fethu'l-Kebîr:3/24)*

عَنْ عَلِىٍّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَلصَّلاَةُ عِمَادُ الدِّينِ *

Hazret Ali *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Namaz dinin direğidir." buyurdu.** *(Deylemî, El-Firdevs :2/404)*

Yani her kim onu ikame eder (vakti vaktinde hakkıyla kılar) sa, muhakkak dinini ikame etmiş (ayakta tutmuş) olur, her kim onu terkederse, muhakkak dinini yıkmıştır.

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّهِ (صلى الله عليه وسلم) : خَمْسُ صَلَوَاتٍ اِفْتَرَضَهُنَّ اللّهُ تَعَالَى مَنْ اَحْسَنَ وُضُوئَهُنَّ وَصَلاَّهُنَّ لِوَقْتِهِنَّ وَاَتَمَّ رُكُوعَهُنَّ وَخُشُوعَهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى اللّهِ عَهْدٌ اَنْ يَغْفِرَ لَهُ ... *

Ubade İbn-i Samit *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Beş vakit namazı, Allah-u Tealâ** (kulları üzerine) **farz kılmıştır. Her kim onların abdestlerini güzel** (sünnetlerine riayet ederek) **alırsa ve onları vakitlerinde kılarsa, rükûlarını tamamlarsa** (tadil-i erkân üzere kılarsa) **ve huşularını da tamamlarsa** (kalbini namazda hazır edip, fikrinden dünya meşguliyetlerini atarak huzur üzere kılarsa), **Allah-u Tealâ üzerine, o kişiyi af edeceğine dair kuvvetli bir söz vardır.** Yani her kim namazları bu şekilde kılmazsa, onun için, Allah-u Tealâ Hazretleri indinde hiç bir ahid (verilmiş hiç bir söz) yoktur, dilerse affeder, isterse azap eder." *(Ebu Davud, Salât:1, Ibn-i Mace, Ikamet:194, A. b. Hanbel:5/317,322)*

Yine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: « مَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ فَقَدْ كَفَرَ » **"Namazı terkeden muhakkak küfretmiş** (kâfir olmuş) **olur."** buyurdu. *(El-Aclunî, Keşfu'l-Hafâ:2/312)*

Gerçi bu hadis-i şerifdeki namazı terkten murat, Hanefilerin itikatta (inanç meselelerinde) imamı olan İmam Matüridî ve ashabına (arkadaşlarına) göre, namazı itikaden (inanç bakımından) terktir. Yani namazın farziyetine (farz olduğuna) inanmayan kâfir olur demektir. Şafiîlerin itikatta imamı olan İmam Eşarî ve ashabına göre ise, namazı amelen terk de küfür sayılmaktadır. Binaenaleyh namaz kılmayanlar, imanlarını tehlikeye sokacak bı amelsizlikten son derece sakınmalıdırlar.

Yine tehdit mahiyetinde Cabir İbn-i Abdullah *(Radıyallahu Anh)* dan varit olan (gelen) bir hadis-i şerifte, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* buyurdular ki :

بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلاَةِ *

"**Kişi ile şirk** (Allah-u Tealâ'ya ortak koşmak) **ve küfür** (Allah-u Tealâ'yı inkâr etmek) **arasında, namazı terk vardır.**" Yani namazı terk ede ede şirke ve küfre adım atmış olur ve son nefeste imanı tehlikeye girer. *(Müslim, Iman:134, Ebu Davud, Sünnet:15, Tirmizî, Iman:9, Ibn-i Mâce, Ikâmet:77, Fiten:23, Neseî, Salât:8, Dârimî, Salât:29, A. b. Hanbel:3/370, 389)*

Ruhu'l-Beyan *(1/34)* ve Mektubat-ı Rabbanî *(1/274)* de zikredilen bir haberde gelmiştir ki : « مَنْ تَرَكَ صَلَاةً حَتّٰى مَضٰى وَقْتُهَا عُذِّبَ فِى النَّارِ حُقُبًا »

"**Her kim vakti geçinceye kadar namazı terk ederse cehennemde seksen sene azap edilecektir.**"

İnsanı maksuda ulaştırma manasındaki, hidayete mazhar edecek beş vasıftan üçüncüsü :

İnfak' tır. Aslında buradaki infaktan murat zekâtdır. Ancak nafile olan infaklar, sadakalar, hayır ve haseneler de buraya girer. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet olundu ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Muaz İbn-i Cebel *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerini Yemen'e vali olarak gönderirken ona şöyle buyurdu :

اُدْعُهُمْ اِلٰى شَهَادَةِ اَنْ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنّ۪ى رَسُولُ اللّٰهِ فَاِنْ هُمْ اَطَاعُوا لِذٰلِكَ فَاَعْلِمْهُمْ اَنَّ اللّٰهَ

افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ ف۪ى كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَاِنْ هُمْ اَطَاعُوا لِذٰلِكَ فَاَعْلِمْهُمْ اَنَّ اللّٰهَ

افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً ف۪ى اَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ اَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ عَلٰى فُقَرَائِهِمْ *

"**Sen onları** (evvelâ) **Allah**(-u Tealâ) **dan başka hiç bir ilâh olmadığına ve benim Allah'ın Resulü olduğuma dair şehadet etmelerine davet et, eğer buna itaat ederlerse, onlara Allah**(-u Tealâ Hazretlerini)**n kendilerine her gün ve gece de beş vakit namazı farz ettiğini bildir. Eğer buna da itaat ederler** (boyun eğerler) **se, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilmek üzere Allah**(-u Tealâ Hazretlerini)**n, onlara mallarında sadakayı** (zekâtı) **farz kıldığını bildir...**" *(Buharî, Zekât:1, 65, Müslim, iman:29-31, Neseî, Zekât:1, 46, Ibni Mace, Zekât:1, Darimî, Zekât:1)*

عَنْ اَب۪ى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : تَاْت۪ى الْاِبِلُ عَلٰى صَاحِبِهَا عَلٰى خَيْرِ مَا كَانَتْ

اِذَا هُوَ لَمْ يُعْطِ ف۪يهَا حَقَّهَا تَطَاُهُ بِاَخْفَافِهَا وَتَاْت۪ى الْغَنَمُ عَلٰى صَاحِبِهَا عَلٰى خَيْرِ مَا كَانَتْ اِذَا لَمْ يُعْطِ

ف۪يهَا حَقَّهَا تَطَاُهُ بِاَظْلَافِهَا وَتَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا قَالَ وَمِنْ حَقِّهَا اَنْ تُحْلَبَ عَلَى الْمَاۤءِ قَالَ

وَلَا يَاْت۪ى اَحَدُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِشَاةٍ يَحْمِلُهَا عَلٰى رَقَبَتِه۪ لَهَا يُعَارٌ فَيَقُولُ يَا مُحَمَّدُ فَاَقُولُ

لَاۤ اَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ بَلَّغْتُ وَلَا يَاْت۪ى بِبَع۪يرٍ يَحْمِلُهُ عَلٰى رَقَبَتِه۪ لَهُ رُغَاۤءٌ فَيَقُولُ يَا مُحَمَّدُ

فَاَقُولُ لَاۤ اَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ بَلَّغْتُ *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **nin rivayetine göre Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Develer bu dünyada oldukları en güzel bir şekil üzere** (ahirette) **sahiplerine gelecekler, hakkı** (zekâtı) **nı vermediyse, ayakları ile sahiplerine basacaklar ve onları çiğneyecekler. Koyunlar dahi, dünyadaki en güzel heyet ve şekilleriyle gelip kendilerinin hakkı** (zekâtı) nı **vermeyen sahiplerine ayaklarıyla basıp** (onları çiğneyecekler), **boynuzlarıyla da onlara vuracaklardır. O deve ve koyunların hukukundan** (haklarından) **biri de sağılırken suyun yanında sağılmasıdır,** yani sağılırken suyun yanında hâl-i zarurette (zor durumda) bulunan yolculara onların sütünden tasadduk edilmesi (sadaka verilmesi), İslâmın icap ettirdiği (gerektirdiği) güzel ahlâktandır.

Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Hazretleri devamla şöyle buyurdu: **Sakın sizden biriniz kıyamet gününde bağıran bir koyunu boynuna yüklenerek gelmesin sonra, ruz-i mahşerde** (mahşer gününde),**Ya Muhammed !** (beni kurtar) **dediğinde ben** (ona), **muhakkak** (ben sana dünyada Allah-u Teala'nın farzını beyan ve) **tebliğ eyledim** (duyurdum artık) **senin için** (bu günde Allah-u Tealâ'nın azabından seni kurtarabilmek için) **hiç bir şeye malik ve kadir değilim** (gücüm yetmez) **diyeceğim. Yine** (sakın sizden hiç biriniz kıyamet gününde), **bağıran bir deveyi boynunda taşıyarak gelmesin. Sonra,** (mahşerde):**"Ya Muhammed!" diye benden yardım istediğinde, ben de** (ona),**senin için** (bugün Allah-u Tealâ'nın azabından seni kurtarmak için) **hiç bir şeye kadir değilim. Muhakkak ben** (sana dünyada Allah'ın hükmünü, zekâtın farz olduğunu) **duyurmuştum, diyeceğim."** *(Buharî, Zekât:3, Müslim, Imare:24, Neseî, Zekât:6, 61, A, b. Hanbel:2/426)*

Şimdi de, zikredilen bu üç mesele (gayba iman, namaz ve infak) hakkında İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhüma)* dan rivayet edilen şu hadis-i şerifi zikredelim. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* buyurdular :

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَرَسُولُ اللّهِ (صلى الله عليه وسلم) : أُمِرْتُ اَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتّٰى يَشْهَدُوا اَنْ لاَاِلَهَ اِلاَّ اللّهُ وَاَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّهِ وَيُقِيمُوا الصَّلاَةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ فَاِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّى دِمَائَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ اِلاَّ بِحَقِّ الْاِسْلاَمِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللّهِ *

"Allah (-u Tealâ) **dan başka hiç bir ilâh olmadığına ve Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **ın onun resulü** (elçisi) **olduğuna şehadet** (şahitlik) **edinceye** (dilleriyle iman kelimesini okuyuncaya) **kadar ve beş vakit namazı hakkıyla kılıp, zekâtlarını verinceye kadar insanlarla muharebe etmemle emrolundum. Bunu yaptıkları zaman benden mallarını ve kanlarını kurtarmış olurlar, ancak İslâm hakkı müstesna** (kul hakkı ve hudud-i şeri'ye, şeriatın hadleri, cezaları müstesna, şöyle ki: Hırsızlık, zina, gasp gibi suç işlerlerse cezalarını çekerler) **Yine de, hesapları Allah** (-u Tealây) **a aittir.** (iman ve amellerindeki niyet ve samimiyeti ancak Mevlâ Teală bilir)." *(Buharî, Iman:17,28, Müslîm, iman:32,36, Ebu Davud,Cihad:102, Neseî, Zekât:3, Ibn-i Mace, Fiten:1,3, Darimî, Siyer:10, A. b. Hanbel:4/8)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : بُنِىَ الْاِسْلَامُ عَلٰى خَمْسٍ شَهَادَةِ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاِيتَاءِ الزَّكٰوةِ وَالْحَجِّ وَصَوْمِ رَمَضَانَ *

Abdullah İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayete göre de Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "İslâm beş temel üzerine bina olundu** (kuruldu. Bunlarda) **Allah'dan başka hiç bir ilâh olmadığına ve Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **ın Allah'ın elçisi olduğuna, şehadet etmek, beş vakit namazı hakkıyla kılmak, zekât vermek, hacca gitmek ve Ramazan orucu tutmak** (tır)." *(Buharî, iman:1,2, Müslim, iman:l9, 22, Tirmizî, iman:3, Neseî, iman:l3)*

Şu da bilinsin ki, insanın çoluk çocuğuna harcadığı da ayet-i celilede zikredilen bu infaka dahildir. Nitekim :

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِذَا اَنْفَقَ الرَّجُلُ عَلٰى اَهْلِهِ يَحْتَسِبُهَا فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ *

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet olundu ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: "**Kişinin** (halis, iyi niyetle), **sevabını** (Allah'dan) **bekleyerek efrad-ı ailesine** (çoluk çocuğuna) **harcadığı, onun için bir sadakadır." buyurdu.** *(Buharî, iman:41, Nafakat:1, Müslim,Zekât:48, Neseî, Zekât:60, Darimî, Istizan:35, Ahmed Ibn-i Hanbel: 2/402, 4/120, 122, 5/273)*

İnsanı, maksuda ulaştırma manasında olan, hidayete mazhar edecek beş vasıftan dördüncüsü:

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e indirilen Kuran-ı Kerime ve ondan önce indirilen kitaplara inanmaktır :** Bu vasıf hususiyle (özellikle) ehli kitabın (Tevrat ve İncil ehlinin) müminleri hakkında buyurulmuştur; Zira onlar, kendi kitaplarına ve peygamberlerine inandıktan sonra, son olarak gönderilen Muhammed *(Aleyhisselâm)* e ve O'na indirilen Kuran-ı Kerim'e inanarak iki kat mükâfata nail olmuşlardır. Nitekim Allah-u Tealâ Hazretleri onlar hakkında,

« أُولٰئِكَ يُؤْتَوْنَ اَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ » **"İşte onlara, iki kat mükâfat verilecektir."** buyurmuştur. *(Kasas Suresi:34 den)* Diğer bir ayet-i kerimede de şöyle buyurulmuştur :

وَاِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلّٰهِ لَا يَشْتَرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًا اُولٰئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ *

"Ve şüphe yok ki, ehli kitaptan elbette öyleleri vardır ki, Allah'dan korkar oldukları hâlde, Allah (-u Tealây) **a ve size indirilmiş olan** (Kuran)**a ve kendilerine indirilmiş olan** (İncil ve Tevrat) **a iman ederler. Ve Allah** (-u Tealâ'n) **ın ayetlerine mukabil** (karşılık) **az bir pahayı** (düşük bir dünya menfaatını) **satın almazlar. İşte onlar için Rableri nezdinde** (yanında) **mükâfatları vardır. Muhakkak Allah** (-u Tealâ kulların) **hesabı** (nı) **pek çabuk görendir."** *(Âli Imran Suresi:34)*

İnsanı,maksuda ulaştırma manasında olan hidayete mazhar edecek (kavuşturacak) beş vasıftan beşincisi :

İkan : (ahirete, görür gibi şüphesiz inanmak) **dır.**

Sahabe-i Kiram'dan Harise *(Radıyallahu Anh)* hazretlerinin, Efendimiz *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* ile arasında geçen şu konuşmalar, bize bu hususta büyük bir misaldir. Bir kere Efendimiz *(Sallallâhu Aleyhi ve sellem)* O'na: « كَيْفَ اَصْبَحْتَ يَاحَارِثَةُ »

"Ey Harise nasıl sabahladın ?" diye sordu. O'da (Ya Resulallah !) : « اَصْبَحْتُ مُؤْمِنًا حَقًّا » **"Hakikî bir mümin olarak sabahladım."** dedi. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

يَاحَارِثَةُ اِنَّ لِكُلِّ شَىْءٍ حَقِيقَةً فَمَا حَقِيقَةُ اِيمَانِكَ *

"Ey Harise ! her şeyin bir hakikatı vardır. Senin imanının hakikatı nedir?"

Daha açık bir ifadeyle, her dava bir delil ister. Senin bu hakiki (gerçek) mümin olma iddianın delili,isbatı nedir? buyurdu. Bunun üzerine Harise *(Radıyallahu Anh)* Hazretleri bu davasını ispat için: **"Nefsim dünyadan soğudu, yüz çevirdi. Artık geceleri uykusuz** (ibadetle) **gündüzleri de susuz** (oruçla) **geçiriyorum ve bana dünyanın taşı da, altını da bir geliyor. Sanki ben cennet ehlini görüyorum birbirlerini ziyaret ediyorlar. Cehennem ehlini görüyorum, bağırıp çağırıyorlar. Ve sanki ben açıkça Rabbimin arşını görüyorum."** dedi. Harise *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerinin gerçek bir imana sahip olduğuna açıkça delâlet eden bu sözlerinden sonra, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onu takdir ederek: « اَصَبْتَ فَالْزَمْ »

"İsabet ettin. (Bu hâline) **devam et."** buyurdular. *(Aynül-ilim ve Zeynü'l-hılim:1/17)*

İşte Hazreti Harise'nin sanki cennet ehlini görüyorum ziyaretleşiyorlar ve sanki cehennem ehlini görüyorum feryat ediyorlar ve sanki ben açıkça Rabbimin Arşına bakıyorum. Sözleri bizlere **yakîni** (görür gibi şüphesiz) imanı beyan etmektedir.

Cenab-ı Hak Teâlâ Hazretleri, Surei Bakaranın birinci sayfasında müttekılerin vasıflarını sayarken evvelâ gayba iman ederler buyurdu. En sonunda : (وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ) **"O müttakiler ahirete de îkan ederler** (gözle görmüş gibi inanırlar)." buyurdu. Bundan anlaşılıyor ki, îkan, imanın en âlâ (üstün) derecesidir. Bu îkan, mücrimlere (inkâr ve isyan gibi suçları işlemiş kimselere), ölümün şiddetlerini,ölüm meleklerini,kabir âlemini ve mahşeri görüp, huzur-i İlâhîde dikildikten sonra hasıl oluyor. Nitekim MevlâTealâ Hazretleri,mücrimlerin kıyamet gününde kendi huzurundaki hâllerini ve sözlerini, açıklamak üzere :

وَلَوْ تَرٰى اِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُؤُسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا اَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا اِنَّا مُوقِنُونَ (١٢)

"(Habibim !) **Mücrimlerin: "Ey Rabbimiz ! Gördük ve işittik,** (tekrar) **bizi** (dünyaya) **döndür de ameli salih işleyelim.** (اِنَّا مُوقِنُونَ) **Muhakkak biz ikan ediciler**iz (kat'î inanıcılarız, dedikleri hâlde) **Rablerinin huzurunda** (utandıklarından) **başlarını eğici oldukları vakti görecek olsaydın.** (Elbette büyük bir iş görmüş olurdun)." buyurdu. *(Secde Suresi:12)*

İşte mücrimlere ahirette hasıl olan ikan, müminlere bu dünya da hasıl oluyor, ancak her müminin de ikan'ı bir değildir, çünkü ikan'ın icmalî ve tafsilî (kısa ve ayrıntılı iki) şekli vardır. ikan'ın en âlâ derecesi tasavvuf ve tarikat (manevî yola çalışmak) la elde edilir. Gerçi her kaidenin bir istisnası olduğu gibi bunun da istisnası bulunabilirse de pek azdır.

Bu meseleyi daha güzel izah için, İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin arapça mektubatındaki bununla ilgili kısmı yazıyoruz, tam tefekkür ederek (ince düşünerek) mütalâa edilirse (okunursa) ikanın dereceleri iyice anlaşılır.

M E K T U B A T (Cild: 1 Sayfa: 182 Mektup 210 dan)

Evvelâ itikadı (inancı) tashih etmek (doğrultmak) ve Din-i Mübin-i İslâmın zarurî, yani kat'î delilleriyle sabit olan meselelerini tasdik etmek (doğrulamak) lâzımdır. Sonra fıkıh ilminin, beyanını tekeffül ettiği (ayrıntılı bir şekilde açıklamasını, üzerine aldığı) meseleleri öğrenip, amel etmek (ona göre yaşamak) ta zarurîdir (kuvvetli delillerle açıkça sabittir). Doğru bir inanca ve amele sahip olduktan sonra sofiye tarikine sülûk etmek (meşayıhın yoluna girmek) de matlup (arzu edilen) dir, lâkin gaybî (gözle görünmeyen) suret ve şekilleri görmek ve şüphesiz (açık) olan nurları ve renkleri muayene etmek (görmek) için değil, yani keşifler, kerametler için değil, zira bunlar eğlence ve oyuna dahildir. Hissî (görünen) ay, güneş ve bunların benzeri olan suretler ve nurlarda ne noksan vardır ki, insan onları bıraksın da, gaybî suretler ve nurlara müştak (aşık) olup, riyazatlar ve mücahedeler irtikâp ederek (açlık, susuzluk, uykusuzluk vesair, zorluklara katlanarak), onları kastetsin (arzulasın).

Görünen suretler ve nurlarla gaybî olan suretler ve nurların hepsi, Mevlâ Tealâ'nın mahlûkudur (yaratmış olduğu şeylerdir) ve onun saniiyetine (yaratıcılığına) delâlet eden ayetler (nişanlar) dır.

Âlem-i şehadette (görülen âlemde) ki güneş ve ayın nuru, âlem-i misal (manevî âlem) de müşahede edilen nurlardan üstündür. Yani insan manevî alemde ne kadar nurlar görse de, güneş ve aydan parlağını göremez, lâkin güneş ve ayın görülmeleri daimî olup, havas (hususî insanlar) ve avam umumî (sıradan) insanlar bu hususta müşterek olduğundan, onları görmeyi itibarsız saydılar ve gayb âleminde görülen nurlara aşık olup, onlara itibar ettiler.

وَلَا قَدْرَ لِلْمَاءِ الَّذِى دَامَ جَارِيًا عَلَى بَابِ اِنْسَانٍ وَاِنْ كَانَ كَوْثَرًا

"İnsanın kapısı önünde devamlı akan su (Havz-ı) **Kevser de olsa, onun kıymeti yoktur** (kadr-ü kıymeti bilinmez)." Bilakis sofiyye tarikine (tasavvuf yoluna) girmekten maksat mutekadat-ı şeriyeye (dinî inançlara) karşı, yakînin (şüphesizliğin) artmasını kazanmaktır, taki o inançlar istidlâl (deliller vasıtasıyla inanma) darlığından keşif fezasına (gözle görür gibi olma genişliğine) ve icmalden tafsile (kısalıktan ayrıntılı bir hale) çıksın.

Meselâ: Vacibu'l-vucud (var olmakta bir şeye muhtaç olmayıp varlığı kendinden) olan MevlâTealâ Hazretlerinin varlığı ve birliği, evvelâ istidlâl veya taklit yoluyla (delillere bakarak veya söylenene uyarak) bilinip, o istidlâl ve taklit miktarınca (ölçüsünce) Mevlâ'ya karşı şüphesizlik hasıl olursa da, sofiyenin yoluna girmekle bu istidlâl ve taklit, keşif ve şuhuda döner yani evvelce başkalarını taklit veya deliller vasıtasıyla kazanılan inanç, manevî yola girilince, gözle gördükten sonra hasıl olan kat'î inanç gibi olur ve böylece yakin-i ekmel (en mükemmel şüphesiz itikat) meydana gelir. Sair inanç meseleleri de bu kıyas (ölçü) üzeredir.

Tarikatdan diğer maksat da, ahkâm-ı fıkhiyeyi (amele ait hükümleri) yerine getirmekte kolaylık kazanmak ve nefs-i emmare (son derece kötülüğü emreden nefis) tarafından (ibadete karşı) gelen zorluğu (ağırlığı) gidermektir. Bu fakirin kat'î inancı şudur ki, sofiyenin yolu şerî ilimlere hizmetçidir, yoksa şeriat'a muhalif (ters düşen) bir iş değildir. Ben bu meseleyi mektuplarımda ve risalelerimde derince inceledim.

Tarikatlar arasında Nakşibendî tarikatını tercih etmek bu maksadın (imanda yakîn, amelde kolaylık) hasıl olması için evla ve ensep (en üstün ve en uygun) dur, çünkü bu yolun büyükleri sünnete ittibaı (uymayı) ve bidatlerden ictinabı iltizam ettiler, yani her hususta Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e tâbi olmayı kendilerine vacip kıldılar ve onun yolunda olmayan bidatlerden, son derece kaçındılar. Bunun için o büyüklerin kendilerinde, ahval (keşif ve kerametler) den bir şey hasıl olmasa da, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e mütabaat (uymak)devleti hasıl olunca, ferahlandıklarını ve müjde haberi almış gibi sevindiklerini görürsün. Ama kendilerinde keşif ve keramet bulunduğu hâlde mütabaat (sünnete uymak) ta gevşeklik hissederlerse, o hâlleri kabullenmez ve onlara itibar etmez (kıymet vermez) ler.

Hazreti Hace (hoca) Ahrar *(Kuddise Sırruhu)* bu hususta şöyle buyurmuştur : **"Meselâ bütün hâller ve vecitler** (tarikat hâlleri ve iç buluşları) **bana verilse, fakat bunlar Ehl-i Sünnet vel-Cemaat itikadına** (inancına)**uygun olmasa, o hâlleri şekavet ve hızlan** (saadetten mahrumiyet ve rüsvaylık) **dan başka bir şey saymam. Ama, Ehl-i Sünnet vel Cemaat itikadı bana verilse de, bütün hâl ve vecitler** (keşif ve kerametler) **den tamamıyla mahrum edilsem bundan dolayı hiç üzülmem."**

İmam-ı Rabbanî Müceddidi Elfi Sanî Ahmedü'l-Faruki's-Serhendî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin bu mektubundan yazacağımız kısım burada sona ermiş bulunuyor. Bu sözleri insafla düşünürsek, Tarikat-ı Aliyenin ne kadar lâzım olduğu anlaşılır, çünkü îkan (şüphesiz inanc) ın en yüksek mertebesine bununla ulaşılıyor. Fakat Şer'i Şerif'e ve sünnet-i seniyyeye uymayan tarikatlar böyle değildir. Aksine insanı terakkî ettirecek (yükseltecek) yerde, hızlan (rezillik ve rüsvaylığ) a sürüklerler.

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre *(Bak, ilgili ayet)* : Cenab-ı Hak Tealâ Hazretleri, Sure-i Bakaranın birinci sayfasında müttakilerin vasıflarını sayarken, takva, gayba iman, ikame-i salât (namazı hakkıyla kılmak) ve infak'ı (Allah yolunda vermeyi) zikretti. Bu dört vasıf Hulefa-i Raşidin (Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in dört büyük halifesin) in vasıflarıdır. O hâlde bu ayetlerde bu büyüklerin faziletlerini beyan vardır.

Takva ile Hazreti Sıddık *(Radıyallahu Anh)* ın vasfına işaret edilmiştir. Şöyle ki, Mevlâ Tealâ :

فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰى ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰى ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرٰى ﴿٧﴾

"Artık kim infak etti (Allah yolunda harcadı) **ve ittika'da bulundu** (haramlardan sakındı)." -- **"En güzel olan** (kelime-i şehadet) **i de tasdik ettiyse."** - **"Biz de onu en kolay** (ve en rahat) **olan** (Cennet) **için hazırlarız."** Yani onu cennete girmekten ibaret olan kolaylığa ve rahata kavuşturacak güzel ahlâka muvaffak ederiz. buyurmuştur. *(Leyl Suresi:5-7)*

Bir rivayete göre bu ayet-i celile Ebu Bekri's-Sıddik *(Radıyallahu Anh)* hakkında nazil olmuş (inmiş) tir.

Gayb'a iman Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* ın vasfına işarettir. Şöyle ki, Mevlâ Tealâ : « يَاۤاَيُّهَا النَّبِىُّ حَسْبُكَ اللّٰهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ »

"Ey Nebi (Peygamber)! **Sana, Allah ve sana uyan müminler kafidir.** (yeter)." buyuruyor. *(Enfal Suresi:64)*

Nesefî tefsirinde zikredilen bir rivayete göre: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* le beraber 33 erkek 6 da kadın müslüman olmuştu. Sonra Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* müslüman olunca bu ayet-i celile nazil oldu. Görüldüğü gibi Mevlâ Tealâ bu ayet-i kerimesinde Hazreti Ömer'in gayba inanan müminlerden olduğuna şehadet (şahitlik) etmiştir.

Namazı ikame etmek, Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)* ın vasfına işarettir. Nitekim Mevlâ Tealâ :

اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ اٰنَاۤءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَقَاۤئِمًا يَحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ ... ﴿٩﴾

"Yoksa, O, ahiret (azabın) **dan korkarak, Rabbinin rahmetini umarak, ge-**

cenin saatlerinde secde ve kıyam edici olarak taat (ibadet) **eden kimse** (böyle olmayan gibi midir ?)." buyurmuştur. *(Zümer Suresi:9dan)*

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre: Bu ayet-i celile, en meşhur rivayete göre Hazreti Osman'ın, *(Radıyallahu Anh)* namazı hakkıyla kıldığını beyan etmek üzere nazil olmuştur.

İnfak, Hazreti Ali *(Kerremellahü Vechehü)* nin vasfına işarettir.

Mevlâ Tealâ onun hakkında da :

اَلَّـذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْـلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلاَنِيَـةً فَلَهُـمْ اَجْرُهُـمْ عِنْـدَ رَبِّهِـمْ وَلاَخَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَهُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

"Onlar ki, mallarını gece ve gündüz, gizli ve aşikâre olarak infak ederler, artık onlar için Rab'leri nezdinde mükâfatları vardır. Ve onlara hiç bir korku yoktur onlar mahzun da olmayacaklardır." buyuruyor. *(Bakara Suresi:274)*

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre: Bu ayet-i celile Hazreti Ali *(Kerremalla hu Vechehü)* hakkında nazil olmuştur. Şöyle ki; Onun ancak 4 dirhemi vardı. Birini gece, birini gündüz, birini gizli, birini de aşikâre tasadduk etmişti (sadaka olarak vermişti).

Gerçi bu ayet-i celileler mezkûr (zikredilen) şahıslar hakkında nazil olmuşlar (inmişler) se de, hükümleri umumî olup bu vasıfları takınan bütün müminlere şamildirler (hepsini içine almaktadırlar).

Ey iman edenler ! Allah-u Tealâ Hazretleri bu ayet-i celilelerde, felâha kavuşmak için beş şey beyan buyurdu, hatta zengin olmayanlar için dört şey, bunlara sarılalım ki, yüzümüz ak olsun. Eğer gevşeklik edersek, pişmanlık daha son nefeste başlayacak ve insan şöyle diyecek :

....رَبَّنَـا اَخِّرْنَـا اِلٰى اَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَـكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ

"Ey Rabbimiz ! Bizi yakın bir zamana kadar tehir et, (geciktir) **taki davetine icabet edelim ve peygamberlere tâbi olalım** (uyalım)." O zaman bu sözden hiç bir fayda hasıl olmayacak (ele geçmeyecek).

Zira Cenab-ı Hak şöyle cevap verecek:

اَوَلَمْ تَكُونُوا اَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْـلُ مَالَكُمْ مِنْ زَوَالٍ ﴿٤٤﴾

"Hâlbuki siz, evvelce (sıhhatlı ve afiyetli zamanınızda) **kendiniz için hiç bir zeval** (noksanlık) **yoktur diye yemin etmediniz miydi ?"** Yani dünyadayken, bize bir şey olmaz diye yemin etmediniz mi ? Şimdiyse, niçin zorlanıyorsunuz? *(İbrahim Suresi::44 den)*

ŞU AYET-İ CELİLELER DE BU PİŞMANLIĞI BEYAN ETMEKTEDİRLER.

١- وَاَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْـلِ اَنْ يَاْتِىَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلاَ اَخَّرْتَنِى اِلٰى

اَجَلٍ قَرِيبٍ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾

1- "**Herhangi birinize ölüm gelip** (ölüm emareleri, nişanları görünüp) **de: "Ey Rabbim ! Beni yakın bir müddete kadar geciktirmez misin ? ki sadaka versem ve salihlerden** (iyi adamlardan) **olsam !" demesinden evvel size rızık olarak verdiğimizden** (Allah yolunda) **harcayın."** *(Münafikun Suresi:10)*

٢- حَتّٰى اِذَا جَاءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلّٖى اَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ
كَلَّا اِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾

2- "**Nihayet onlardan** (müşriklerden) **birine ölüm gelip çattığında: "Ya Rabbi ! Beni** (dünyaya) **geri döndürün; taki terkettiğim** (geri bıraktığım) **şeyde** (ömrümde) **bir salih amel işleyeyim." Hayır ! Bu bir lâkırdıdır ki, bunu söyleyen odur.** (Bu söz boş bir lâfdan ibarettir) **Ve onların önlerinde bas olunacakları** (diriltilecekleri) **güne kadar** (süren) **bir berzah** (kabir âlemi)**vardır."***(Müminun Su. 99-100)*

Bu insanların mahşerdeki hâlleri şu ayette bildirilmektedir :

٣- هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا تَاْوٖيلَهُ يَوْمَ يَاْتٖى تَاْوٖيلُهُ يَقُولُ الَّذٖينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ
رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا اَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذٖى كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ
خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾

3- "**Onlar** (kâfirler), **O'nun** (Kuranın) **tevilinden** (vaad ve veîdinin tahakkukundan) **başkasını bekler mi ?** (Beklemez) **Onun haber verdiği akibetin** (başlarına) **geleceği gün ise** yani müminlere cennette mükâfatları verildiği ve kâfirlere de cezaları verildiği zaman, **daha evvel onu** (o akibeti) **unutanlar diyecek** (ler) **ki: "Muhakak Rabbimizin Peygamberleri, hakkı** (gerçeği) **getirmiştir. Şimdi bizim için şefaatçi** (yardımcılardan kimse) **var mıdır ki, bize şefaat etsinler? Veya** (dünyaya) **döndürülür müyüz ki,** (evvelce) **yapmış olduğumuzdan başkasını yapalım? Şüphe yok ki, onlar nefislerini** (kendilerini) **hüsrana** (ziyana) **uğratmışlardır ve onlardan, iftira ettikleri şey** (putların Allah'a ortak olması ve onlara şefaat etmeleri gibi uydurdukları şey) **ler kaybolmuş** (batıl oldukları meydana çıkmış) **tır."** *(A'raf Suresi:53)*

Onlar cehenneme düşünce de şöyle diyecek :

٤- وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فٖيهَا رَبَّنَا اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذٖى كُنَّا نَعْمَلُ اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ
مَا يَتَذَكَّرُ فٖيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذٖيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمٖينَ مِنْ نَصٖيرٍ ﴿٣٧﴾

4- "**Ve onlar orada** (cehennemde şöyle) **feryad ederler: Ey Rabbimiz ! Bizi** (buradan) **çıkar** (dünyada) **yapar olduğumuzdan başka salih** (iyi) **amellerde bulunalım.** (o zaman Mevlâ *(Celle Celâluhu)* tarafından onlara): **Biz sizi, düşünecek bir kişinin düşün** (üp yola gel) **eceği kadar ömürlendirmedik mi ? Ve size kor-**

kutucu (peygamber) **de geldi, o hâlde** (azabı) **tadın. Zalimler için hiç bir yardımcı yoktur** (diye cevap verilecek)." *(Fatır Suresi:37)*

Şuda bilinmelidir ki, Sure-i Bakara'nın başında bulunan ayetlerin bir çok faziletleri, sırları ve özellikleri vardır. Übeyy İbn-i Kâ'b *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Bir kere Efendimiz** *(Sallalla-hu Aleyhi ve Sellem)* **in yanında bulunuyordum. Bir arabî geldi: "Ya Nebiyyallah! Benim bir kardeşim var, onun bir şikâyeti var." dedi. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şikayeti nedir diye sordu, o da: "Onda delilik var." dedi.**

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Hemen onu bana getir." buyurdu. Adam kardeşini getirerek Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in önüne koydu. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **de ona Fatiha-yı şerifeyi, Sure-i Bakara'nın başından dört ayet** (buraya kadar okuduğumuz ayetler) **i birde şu ayetlerle,**

(وَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ....) *(Sure-i Bakara:163)*

(اَللّٰهُ لَااِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَىُّ الْقَيُّومُ ...) *(Sure-i Bakara:255)*

(لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ...) *(Sure-i Bakara:284-285-286)*

(شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهُ لَااِلٰهَ اِلَّاهُوَ ....) *(Sure-i Âli İmran:18)*

(اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ...) *(Sure-i Araf:54-55-56-57)*

(فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ....) *(Sure-i Müminun:116-117-118)*

(وَاَنَّهُ تَعَالٰى جَدُّ رَبِّنَا ....) *(Sure-i Cin:3)*

(وَالصَّافَّاتِ صَفًّا *...فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ) *(Sure-i Saffat:1-10 On Âyet)*

(هُوَ اللّٰهُ الَّذِى لَااِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ...) *(Sure-i Haşr:22-23-24)*

İhlâs-ı şerif, Felak ve Nas Surelerini okuyarak onu Allah'a emanet etti (bu ayetleri ona okudu). **Bunun üzerine o adam sanki hiç bir şikâyeti yokmuş gibi** (sapasağlam) **ayağa kalktı."** *(Hakim, Müstedrek:4/412-413)*

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

"Her kim Sure-i Bakaranın evvelinden 4 ayet, Ayet el Kürsî ve ondan sonraki iki ayet ve Sure-i Bakaranın sonundan 3 ayet okursa, ona ve efrad-ı aile sine o gün şeytan yaklaşamaz. Efrad-ı ailesinde (çoluk çocuğunda)**ve malında, istemediği bir şeyle karşılaşmaz. Ve bu ayetler hangi mecnuna** (deliye) **okunursa biiznillah mutlaka ayılır** (akıllanır)." *(Darimi, Fezailu'l-Kuran:14)*

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِذَامَاتَ اَحَدُكُمْ فَلَاتَحْبِسُوهُ وَاَسْرِعُوا بِهِ اِلَى قَبْرِهِ وَلْيُقْرَاْ عِنْدَ رَاْسِهِ بِفَاتِحَةِ الْبَقَرَةِ وَعِنْدَ رِجْلَيْهِ بِخَاتِمَةِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِى قَبْرِهِ *

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir : **"Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **ın şöyle buyurduğunu işittim. Sizin biriniz öldüğü zaman onu bekletmeyin hemen kabrine götürün. Kabrinin baş tarafında Sure-i Bakara'nın başı, ayaklarının yanında ise, Sure-i Bakara'nın sonu okunsun."** *(Deylemî, Firdevs:1/284, No:1115)*

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى
أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ
﴿٨﴾ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا
أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ
مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ
لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ
الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ
النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ
وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا
آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا
نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ ﴿١٤﴾ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ
فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ
بِالْهُدَى فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

Mevlâ Tealâ Hazretleri bundan evvelki ayet-i kerimelerde hususî (özel) kullarını ve has velilerini (samimî dostlarını), hidayet ve felâha ehil (kurtuluşa lâyık) eden özellik ve sıfatlarıyla zikrettikten sonra, evliyasının zıddı olan âdasını (düşmanlarını) ve onların inatçılıklarına binaen korkutmak ve korkutmamak kendileri hakkında müsavi (eşit) olduğunu beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

اِنَّ الَّـذِينَ كَفَرُوا سَوَآءٌ عَلَيْهِـمْ ءَاَنْذَرْتَهُـمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لاَ يُؤْمِنُونَ (٦)

KELİME MANASI (6)

(اِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o kimseler ki** (كَفَرُوا) **küfrettiler,** (kâfir oldular)(سَوَآءٌ) **müsavidir** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onların üzerine,** (onlarca) ne? (ءَاَنْذَرْتَ) **korkutsan da** kimi ?(هُمْ) **onları**(اَمْ لَمْ تُنْذِرْ) **yahut korkutmasan da** kimi ?(هُمْ) **onları** (لاَيُؤْمِنُونَ) **iman etmezler.**

MEAL-İ ŞERİFİ (6)

Muhakkak o kimseler ki, küfrettiler (kâfir oldular); **Senin onları korkutman da, korkutmaman da, onların katında müsavidir.** (çünkü onlar) **iman etmezler.**

İ Z A H A T

İmam-ı Suyutî Dürrü'l-Mensur *(1/72)* da bu ayet-i celilenin tefsirinde şöyle zikretmiştir. Kâfirlerin korkutulup korkutulmamalarının (onlara vaaz edilip edilmemesinin) müsavi olduğu hakkındaki bu ve buna benzer ayet-i celilelerin izahı hakkında İbn-i Cerir, İbn-i Ebî Hatim, Taberanî, İbn-i Merdüveyh ve Beyhekî, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın şöyle buyurduğunu nakletmişlerdir :

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) يَحْـرِصُ اَنْ يُؤْمِنَ جَمِيعُ النَّـاسِ وَيُتَابِعُوهُ عَلَى الْهُدٰى فَاَخْبَرَهُ اللّٰهُ اَنَّهُ لاَيُؤْمِنُ الاَّمَنْ سَبَقَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ السَّعَادَةُ فِى الذِّكْرِ الاَوَّلِ وَلاَيَضِلُّ الاَّمَنْ سَبَقَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ الشَّـقَآءُ فِى الذِّكْرِ الاَوَّلِ *

"Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **bütün insanların inanmalarına ve hidayet üzere kendisine uymalarına çok haris** (istekli) **idi.** (Bu gibi ayetlerle) **Allah** (-u Tealâ) **ona: Ancak ilmi ezelîde** (Allah-u Tealâ'nın evveli olmayan ilminde) **kendileri hakkında saadet** (iyilik kararı) **geçenlerin iman edeceğini ve yine ancak ilmi ezelîde Allah** (-u Tealâ) **dan kendileri hakkında şekavet** (kötülük kararı) **geçenlerin sapıtacağını haber verdi."**

Bu ayet-i celilede geçen kâfirlerden murat; Ya Ebu Leheb, Ebu Cehil, Velid İbn-i Muğire gibi belli bir takım kâfirlerdir. Veya küfre devam eden bütün kâfirlerdir. Bunlar müjdelenmeye ehil (lâyık) olmadıklarından görüldüğü üzere ayet-i kerimede korkutsan da, korkutmasan da buyrulmuş. Müjdeden bahse-

dilmemiştir. Ve yine dikkat çekilecek bir husus ta şudur ki; korkutsan da, korkutmasan da onlara müsavidir, buyrulmuş, sana müsavidir, buyrulmamıştır. Zira Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hakkında, korkutması ve korkutmaması müsavi değildir. Şöyle ki; Onlar inanmasa da, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* korkuttuğundan sevap alır. Korkutmazsa mesul olur, amma onlar hakkında her iki hâlde müsavidir. Çünkü iman etmezler. Emri bilmaruf ve nehyi anilmünker (iyiliği emredip, kötülükten kaçındırmak) da böyledir. Zira vaaz edilen kişi söylenilenleri tutmasa da, vaazeden mükâfat alır.

İşte kâfirler dünya kuruldu kurulalı bu kalp katılığı üzeredirler. Meselâ; Hud *(Aleyhisselam)* un kavmi ona:قَالُوا سَوَٓاءٌ عَلَيْنَا اَوَعَظْتَ اَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ (١٣٦)
"İster vaaz et, ister vaaz edicilerden olma bize müsavidir." dediler.*(Şuara Suresi:136)*

Buna mukabil kıyamet gününde onlara :

اِصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا اَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَٓاءٌ عَلَيْكُمْ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (١٦)

"Ona (cehenneme) **girin ! İster sabredin ister sabretmeyin, size müsavidir** (eşittir).**Siz ancak yaptıklarınızla cezalandırılıyorsunuz."**denilecektir.*(Tur Suresi:16)*

Cehennemdeyken kendileri de şöyle diyeceklerdir :

سَوَٓاءٌ عَلَيْنَا اَجَزِعْنَا اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ (٢١)

"İster feryad edelim ister sabredelim bize müsavidir. Çünkü bizim için hiç bir sığınacak yer yoktur." *(İbrahim Suresi:21 den)*

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre: Korkutmanın bir şeye yaramayacağı bilindiği hâlde bunun faydası, mükelleflerin itaat edip etmeyeceklerine dair ilmi ezelîde geçen sırrın meydana çıkarılmasıdır. Zira Allah-u Tealâ kulları hiç imtihan etmeden kendi ilmindeki karara göre lâyık oldukları yere gönderseydi, onların içinden azap edilenler itiraz edecekler ve şu ayet-i celilede buyurulduğu şekilde konuşacaklardı :

وَلَوْ اَنَّا اَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِنْ قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَذِلَّ وَنَخْزٰى (١٣٤)

"Eğer biz ondan (peygamber göndermeden), **önce onları helâk edecek olsaydık, elbette: "Ey Rabbimiz sen bize bir resul** (elçi) **gönderseydinde rezil rüsvay olmadan senin ayetlerine uysaydık derlerdi."** *(Ta-Ha Suresi:134)*

İşte Mevlâ Tealâ onların bu şekil itiraz etmelerine mahal (yer) bırakmamak için peygamberlerini gönderdi ve böylece kimsenin bir şey demeye hakkı kalmadı. Nitekim şu ayet-i celile de bu hakikatı beyan etmektedir:

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ . . (١٦٥)

"(Allah-u Tealâ, iman edip amel-i salih işleyenleri) **müjdeleyici ve** (inkâr

edip isyan edenleri de) **korkutucu peygamberler** (elçiler gönderdi ki), **o peygamberlerden sonra insanlar için Allah'a karşı bir hüccet olmasın."** *(Nisa Suresi:165)*

Yani Allah'a karşı özür dileyecekleri hiç bir bahaneleri kalmasın ve helâk olan bile bile helâk olsun, kurtulan da, bile bile kurtuluşa kavuşsun. Zira vaaz-u nasihat mutlaka inananlara fayda verecektir.Nitekim Mevlâmız Habibine: « وَذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ » "(Habibim) **vaaz-u nasihatta bulun. Zira vaaz-u nasihat, mutlaka inananlara fayda verecektir."** buyuruyor. *(Zariyat Suresi:55)*

İnanmayanlara ise, huccet kaim olacaktır (karşılarına o vaaz-u nasihatler delil olarak dikilecektir). Bu hususta geniş malûmat, İsra Suresinin on üçüncü: « وكل انسان الزمناه طائره فى عنقه الخ. » ayet-i celilesinin tefsirinde inşaallah gelecektir.

« كُفْـر » **K ü f ü r :** Lügatta örtmek demektir. Şer'î şerif ıstılahında (din lisanında) ise: Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Allah-u Tealâ katından getirdiği kat'î olarak bilinen şeylerden birini inkâr etmektir ki, Sıracü'l-Münîr, Mealimü't-Tenzîl ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiği gibi dört nevidir.

(Bak. ilgili ayet tefsiri)

1. - « كُفْرِ اِنْكَارِى » **Küfr-i İnkârî:** Allah-u Tealâyı tanımayıp onu asla kabul etmemektir, Allah yoktur diyen kafirler gibi.

2. - « كُفْرِ جُحُودِى » **Küfr-i Cuhudî:** Kalple Allah-u Tealâyı tanıyıp, kibrinden dolayı diliyle ikrar etmemektir. İblis'in (şeytanın) küfrü gibi.

3. - « كُفْرِ عِنَادِى » **Küfr-i İnadî:** Kalple Allah-uTealâyı bilmek, dille itiraf etmemek. Ebu Talib gibi. Zira o: Ben Muhammed'in dininin, dinlerin en hayırlısı olduğunu biliyorum fakat beni tenkid ederler diye itiraf etmiyorum. diyordu.

4. - « كُفْرِ نِفَاقِى » **Küfr-i Nifakî:** Dille ikrar ettiği hâlde, kalple tasdik etmemektir. Münafıklar gibi.

Bu küfürlerin her nevisi (türlüsü), affedilmeme ve cezasının ebedî (sonsuz) olması hususunda Allah-u Tealâ indinde müsavidir (eşittir).

« اِنْذَارْ » **İ n z a r :** Bir şeyin sonundaki tehlikeyi güzelce anlatmak ve o tehlikeye dikkat çekmektir. Mutlak korkutmak demek değildir.

Şu da bilinsin ki, küfre ve dalâlete (sapıklığa) düşmenin bir çok sebepleri vardır. Birisi emir dinlemeyip kibretmektir. Nitekim :

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّٓا اِبْلِيسَ اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٤﴾

"(Ey Habibim) Meleklere, Âdem*(Aleyhisselam)* e (Âdem için Allah'a) **secde edin dediğimiz vakti hatırla.** (Bu emri alır almaz) **bütün melekler secde ettiler. İblis müstesna, emrolunduğu secdeden çekindi, kibirlendi ve kâfirlerden oldu."** *(Bakara Suresi:34)* mealinde ki, ayet-i celile buna işaret etmektedir.

Bu ayet-i celileden anlaşıldığına göre senelerce meleklere vaaz eden İblis (şeytan) Âdem *(Aleyhisselam)* e secdeden imtina edip (kaçınıp) kibrettiğinden (kendini büyük tuttuğundan) kâfirlerden oldu. Melekler aynı secdeyle emrolunduğunda bu emri yerine getirdiklerinden imanları mahfuz kaldı (korunmuş oldu). İblisde kibretmeyip secde etseydi, onun da imanı muhafaza edilecekti, o hâlde rükûlar ve secdelerle dolu olan namazı kibrinden dolayı terkedenin hâlinin nice olacağını iyice düşünmeliyiz. Oruç, zekât vesair farzlar namazın arkadaşlarıdır. Binaenaleyh kibirlenerek onları terk etmekte ayni küfürdür. Her ne kadar bu farzları tembellik ve gevşeklik yüzünden amelen terk etmek, Hanefî mezhebine göre küfür değilse de, küfre yaklaştırıcı sebeplerdendir. Bunları itikaden (inanç yönünden) terk etmek, yani bunlara inanmamak ise bilittifak (bütün mezheplerce) küfürdür (kâfirliktir).

Şeytanın, emr-i İlâhî (Allah'ın emri) olan secdeden kibir ve imtina etmesi (büyüklenerek kaçınması), onu kâfir etmeye sebep olduğundan her isyan ve haddi tecavüzün (Allah'ın sınırlarını geçmenin) de, küfre sebep olacağı anlaşılmaktadır. Nitekim Sure-i Bakaranın 61. ayet-i kerimesinde Allah-u Tealâ :

وَاِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسٰى لَنْ نَصْبِرَ عَلٰى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ مِنْ
بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ اَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذ۪ى هُوَ اَدْنٰى بِالَّذ۪ى هُوَ خَيْرٌ اِهْبِطُوا
مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَا سَاَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاؤُ۫ا بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ
كَانُوا يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيّ۪نَ بِغَيْرِ حَقٍّ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

"Hani siz: "Ey Musa bir çeşit yemeğe (kudret helvasıyla, bıldırcın etine) **aslâ dayanamayız. O hâlde bizim için Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden, sebze, acur, sarımsak, mercimek ve soğan çıkarsın." demiştiniz.** (Musa *(Aleyhisselam)* da)**: "O hayırlı olanı, şu daha aşağı olanla değiştirmek mi istiyorsunuz?** (Öyleyse)**: "Bir şehre inin, çünkü** (orada) **size istediğiniz** (sebzeler) **var." demişti. Böylece onların üzerine horluk** (alçaklık) **ve yoksulluk vuruldu. Allah'dan bir gazaba da uğradılar. Bu: "Onların Allah'ın ayetlerini inkâr etmelerinden, peygamberlerini haksız yere öldürmelerindendi. Bu** (inkarları ise)**, isyan eylediklerinden ve** (günahlarda) **aşırı gitmelerinden oldu."** buyurmaktadır. Demek oluyor ki, isyanları ve haddi tecavüzleri, Beni İsrail (Yahudiler) in, ayat-ı İlâhîyeyi (Allah'ın ayetlerini) inkâr etmelerine ve Enbiyayı izamı (büyük Peygamberleri) haksız yere katletmelerine (öldürmelerine), bu katil ise, üzerlerine zillet ve meskenet (alçaklık ve fakirlik) damgasının vurulmasına ve Mevlâ Tealâ'nın gazabına uğramalarına sebep olmuştur.

İmam-ı Rabbanî*(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri de, Mektubatının birinci cild, 96. mektubunda şöyle buyurmuştur:

وَقَالَ الْعُـلَمَآءُ: اَلْاِصْرَارُ عَلَى الصَّغِيرَةِ يُفْضِى اِلَى الْكَبِيرَةِ وَالْاِصْرَارُ عَلَى الْكَبِيرَةِ يُفْضِى اِلَى الْكُفْرِ عِيَاذًا بِاللّٰهِ تَعَالٰى *

"Ulema buyurdular ki, küçük günahlara devam etmek, (kişiyi) büyük günahlara çeker, büyük günahlara devam ise, küfre (kâfirliğe) götürür. (Bundan) Allah-u Tealâ Hazretlerine sığınırız."

KÂFİRLERİN KORKUTULUP KORKUTULMAMALARININ MÜSAVİ OLUP, NASİHATLARIN ONLARA FAYDA VERMEYECEĞİNİ BEYAN EDEN BAZI AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- وَسَوَآءٌ عَلَيْهِـمْ ءَاَنْذَرْتَهُـمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُـمْ لَايُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

1- "Onları (kâfirleri azapla) **ha korkutmuşsun, ha korkutmamışsın onlarca birdir, iman etmezler."** *(Yasin Suresi:10)*

٢- وَلَايَنْفَعُكُمْ نُصْحِى اِنْ اَرَدْتُ اَنْ اَنْصَحَ لَكُمْ اِنْ كَانَ اللّٰهُ يُرِيدُ اَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾

2- "(Nuh *(Aleyhisselâm)* ümmetine şöyle dedi Küfrü seçtiğinizden dolayı) **Eğer Allah sizi azdır** (arak helâk et) **mek dilemişse, ben size nasihat etsem** (sizin iyiliğinizi arzu etsem) **bile, nasihatim** (hayır istemem) **size fayda vermez. O, sizin Rabbinizdir ve** (nihayet) **ancak ona döndürüleceksiniz."** *(Hud Suresi:34)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, kâfirlerin hâllerini ve sıfatlarını,yani korkutulmalarının ve korkutulmamalarının müsavi olduğunu zikrettikten sonra, şimdi de cezalarını beyan etmek için şöyle buyuruyor :

خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ وَعَلٰى اَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾

KELİME MANASI (7)

(خَتَمَ) **Mühür vurdu** (mühürledi). kim? (اللّٰهُ) **Allah** (Tealâ Hazretleri), ne üzerine? (عَلٰى قُلُوبِهِمْ) **onların kalpleri üzerine,** daha (وَعَلٰى سَمْعِهِمْ) **kulakları üzerine;** (وَعَلٰى اَبْصَارِهِمْ) **Gözleri üzerinde de vardır,** ne? (غِشَاوَةٌ) **büyük bir perde,** (وَلَهُمْ) **ve onlar için vardır,** ne? (عَذَابٌ) **bir azap,** öyle azap ki, (عَظِيمٌ) **çok büyük.**

MEAL-İ ŞERİFİ (7)

"Allah (-u Tealâ Hazretleri) **onların** (o kâfirlerin) **kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Ve onların gözleri üzerinde bir perde vardır. Onlar için pek büyük bir azap da vardır.**

İ Z A H A T

Medarik (Nesefî) tefsirinde zikredildiğine göre, Şeyh İmam Ebu Mensur

İbn-i Ali (matüridî *Rahimehullah*) buyurdu ki: Kâfir, hak sözü duymadığından, kendisi ve diğer varlıklar hakkında düşünerek, bu âlemin hudus (sonradan yaratılmış olduğunun) eserlerini (alâmet ve nişanlarını) görüp, şüphesiz bu âlemin bir yaratıcısı olduğunu bilmediği için, hakikatte gözleri ve kulakları üzerinde böyle görünen bir perde yoksa da, varmış gibi kabul edilmiştir.

Nitekim Mevlâ Tealâ :

.... فَاِنَّهَا لَا تَعْمَى الْاَبْصَارُ وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِى فِى الصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

". . . Amma gerçek şudur ki, (kafadaki) **gözler kör olmaz; Ve lâkin göğüslerdeki kalpler kör olur."** buyurmaktadır. (*Hacc Suresi:46*)

Mevlâ Tealâ'nın « غِشَاوَةٌ » ve « عَذَابٌ » kelimelerini nekire (harf-ı tarifsiz) olarak zikretmesi, onların gözleri üzerinde insanların bilmediği bir nevi perde vardır ki, o da, Allah'ın(*Celle Celâluhu*) ayetlerini görmemezlikten gelme perdesidir. Ve buna mukabil (karşılık) onlar için, acı veren azaplardan çok büyük bir azap vardır ki, onun künhünü (hakikatını) ancak Allah-u Tealâ bilir, demektir.

Abdullah İbn-i Amr (*Radıyallahu Anh*) dan şöyle rivayet edilmiştir :

Bir kere Sahabe-i Kiram (*Radıyallahu Anhum*) Efendimiz(*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) e: **"Ya Resulallah ! Biz Kurandan bazı ayetler okuyoruz ümitleniyoruz, bazı ayetler de okuyoruz az kalsın ümitsizliğe kapılacak hâle geliyoruz."** dediler.

Bunun üzerine Efendimiz (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) :

«اَلَا اُخْبِرُكُمْ عَنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَاَهْلِ النَّارِ» **"Ben size cennet ve cehennem ehlinden haber vereyim mi ?"** buyurdu. Sahabe-i Kiram da: **"Evet, ver ya Resulallah !"** deyince. Efendimiz (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) « الٓمٓ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ » den« الْمُفْلِحُونَ » kavli (sözü) ne kadar okudu ve: « هٰؤُلَاۤءِ اَهْلُ الْجَنَّةِ » **"İşte bu** (sıfatları sayıla) **nlar cennet ehlidir."** buyurdu. Bunun üzerine Sahabe-i Kiram (*Radıyallahu Anhum*) **"Bizde bunlardan olmayı ümit ederiz."** dediler. Sonra Efendimiz (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) :« اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاۤءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ » kavlinden « عَظِيمٌ » kavline kadar okudu. Ve:« هٰؤُلَاۤءِ اَهْلُ النَّارِ »**"İşte bunlar cehennem ehlidir."** buyurdu. Bunun üzerine Sahabe-i Kiram (*Radıyallahu Anhum*) **"Biz onlardan değiliz ya Resulallah !"** dediler. Efendimiz (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*)de: « اَجَلْ » **"Evet değilsiniz."** buyurdu. (*Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/72*)

İmam-ı Süyutî (*Rahimehullah*)Dürrü'l-Mensur isimli tefsirinde açıkladığına göre, İbn-i Cerir, İbn-i Münzir ve İbn-i Ebî Hatim, Ebu'l-Aliye'den şöyle nakletmişlerdir: Bu iki ayet-i celile Efendimiz (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) e karşı gelen kâfir cemaatların öncüleri hakkında nazil olmuştur ki, onlar:

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ كُفْرًا... (٢٨)

"Allah'ın nimetini nankörlüğe çevirenleri görmedin mi ?" *(İbrahim Suresi:28)* mealindeki ayet-i kerimede zikredilen kişilerdir. Ve onlar Bedir muharebesinde öldürülmüşlerdir. O kâfirlerden ancak iki kişi islâma girmiştir ki, biri Ebu Sufyan diğeri ise, Hakem İbn-i Ebi'l-Âs'dır. *(Radıyallahu Anhuma)*

İmam-ı Begavî *(Rahimehullah)* de tefsirinde, Mevlâ'nın, onların kalplerini mühürlemesi hususunda ehli sünnet ulemasından şu manayı nakletmiştir: Mevlâ Tealâ ilmi ezelisiyle(evveli olmayan sonsuz bilgisiyle): **"Kâfirlerin küfrü seçeceklerini ve onda israr** (devam) **edeceklerini,"** bildiği için onların kalplerini küfürle mühürlemiştir.

Bu ayet-i kerimede geçen, Allah-u Tealâ'nın onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemesinden maksat hakikaten mühürlemek değildir. Lâkin onların azgınlıkları, yanlış yoldaki insanları taklide dalmaları ve doğru düşünceden yüz çevirmeleri sebebiyle, Mevlâ Tealâ'nın onların kalplerinde küfrü ve isyanları güzel gösterecek, iman ve taatları ise çirkin gösterecek bir hâl yaratıp, o hâlin de onların kalplerini korkutmalardan tesirlenmeyecek (etkilenmeyecek) ve hakkı kabul etmeyecek bir duruma getirmesidir. Tabiî ki bu, onların küfrü seçmeleri sebebiyle olmuştur. Nitekim Mevlâ Tealâ:

« بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ »"Hayır (Onların: "Bizim kalblerimiz yaradılıştan kılıflıdır." dedikleri gibi değil bilakis) **küfürleri** (kâfir olmayı seçmeleri) **sebebiyle Allah onları** (n kalplerini) **mühürlemiştir."** buyurdu. *(Nisa Suresi:155 den)*

Diğer bir ayet-i Kerimede de: « ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ » **"Onlar** (önce) **iman edip, sonra kafir olduklarından, kalplerine mühür vuruldu."** buyurmaktadır. *(Münafikun Suresi:3 den)*

Evet Allah-u Tealâ'dan başka yaratıcı bulunmadığından mühürleme işi O'na isnat edilmiş (dayandırılmış) tır. Ancak bu işe sebep, kâfirlerin, inadına küfrü seçmeleridir. Binaenaleyh mesul (sorumlu) olacak olanlar da, ancak onlardır. Ehli sünnetin bütün müfessirleri bu gibi ayetleri bu şekil izah etmişlerdir.

O hâlde akıllı kimseye lâzım olan; irade-i cüziye ve kudretiyle (kendisine verilen az bir istek ve güçle) günahlara israr etmek gibi, kendisini azabı elime (acıklı azaba) çekecek şeylerden sakınmasıdır.

KALP VE KULAKLARIN MÜHÜRLENMESİNİ VE BUNLARIN SEBEPLERİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER

١-وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِى اٰذَانِهِمْ وَقْرًا وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ
اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتّٰى اِذَا جَاؤُكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ (٢٥)

1- "Ve onlardan seni (okuduğun Kuranı) dinleyenler vardır. Fakat onların kalpleri üzerine onu (o Kuranı) anlamalarına mani (engel) olacak kat kat perdeler ve kulaklarının içine de ağırlık (sağırlık) koyduk. Ve eğer (istedikleri) her mucizeyi görseler, ona yine inanmazlar. Hatta sana geldiklerinde, seninle mücadelede (çekişmede) bulunurlar. Kâfir olanlar derki: Bu (Kuran) eskilerin uydurmalarından başka (bir şey) değildir." *(Enam suresi: 25)*

٢- أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ (١٠٨)

2- "Onlar (Kalplerini küfre açanlar) o kimselerdir ki, Allah onların kalpleri, kulakları ve gözleri üzerine mühür basmıştır ve onlar gafillerin ta kendileridir." *(Nahl suresi: 108)*

٣- وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا (٤٦)

3-"Ve onların kalbleri üzerine, onu (Kuran'ı iyice) anlamalarına (mani olacak) perdeler ve kulakları içine de bir ağırlık kıldık (koyduk). Sen Kuranda Rabbini bir olarak andığın zaman, nefret ederek (ürkerek) arkalarına dön (üp gid) erler." *(İsra suresi: 46)*

٤- أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (٢٣)

4- "Gördün mü ? (şimdi bana haber ver) o kimseyi ki, kendi hevasını (nefsinin isteğini) ilâh edinmiş ve onu (o kimseyi),Allah (onun dalâleti, sapıklığı seçtiğini ve ilk yaradılışında kendisine verilmiş olan islâm kabiliyetini değiştirdiğini) bilerek şaşırtmış, kulağı ve kalbi üzerine mühür basmış ve gözü üzerine bir perde kılmıştır. Artık onu (o kişiyi) Allah'tan sonra kim hidayet edebilir ? (doğru yola alabilir) Hâlâ düşünmez misiniz ?" *(Casiye suresi:23)*

٥- وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ فَلَنْ يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا (٥٧)

5- "O kimseden daha zalim kim vardır ki, Rabbinin ayetleri kendisine hatırlatıldığı hâlde, ondan hemen yüz çevirir ve iki elinin takdim etmiş olduğu şeyi (yapmış olduğu kötü amelleri) unutur. Şüphesiz biz onların kalpleri üzerine, onu (Kuranı güzelce) anlayabilmelerine (engel olacak) perdeler, kulaklarında da bir ağırlık (sağırlık) koyduk sen onları hidayete davet etsen (çağırsan) da, bu hâlde ebediyen hidayet bulamaz (doğru yola gelemez) ler." *(Kehf Suresi:57)*

٦- وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ (١٦)

6- "Ve onlardan bazı kimseler vardır ki, seni dinler sonra, senin yanından çıktıkları zaman kendilerine ilim verilmiş olanlara (müminlere) **derler ki: O** (peygamber) **biraz evvel ne söyledi ? Onlar öyle kimselerdir ki, Allah onların kalpleri üzerine mühür vurmuştur ve hevalarına** (nefislerinin isteklerine) **tâbi olmuşlar** (uymuşlar) **dır.** *(Kıtal suresi: 16)*

٧- وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَاإِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَالَهُمْ سَمْعًا وَاَبْصَاراً وَاَفْئِدَةً فَمَا اَغْنٰى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلاَاَبْصَارُهُمْ وَلاَاَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَىْءٍ اِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَاكَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (٢٦)

7- "Andolsun ki, sizi bile içinde yerleştirmediğimiz şeyde elbette onları yerleştirmiştik (size bile vermediğimiz nice imkanları biz onlara vermiştik). **Onlara kulaklar, gözler, gönüller de vermiştik.** (o nimetlerin kadrini bilsinler, bunları lütfeden Cenab-ı Hak'ka şükretsinler diye). **Fakat ne kulakları, ne gözleri, ne de gönülleri onlara hiç bir şey fayda vermedi; Çünkü onlar Allah'ın ayetlerini bilerek inkâr ediyorlardı.** (nihayet) **alay ettikleri şey** (azap) **onları kuşatıverdi.** *(Ahkaf Suresi:26)*

٨- وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ اِلَيْكَ اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْكَانُوا لاَيَعْقِلُونَ (٤٢) وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ اِلَيْكَ اَفَاَنْتَ تَهْدِى الْعُمْىَ وَلَوْ كَانُوا لاَيُبْصِرُونَ (٤٣)

8- "(Kuran okuduğun zaman) **Onlardan, sana kulak verenler vardır. Fakat sağırlara** (kalplerinin kulağı sağır olanlara) **sen mi duyuracaksın? Hele akılları da olmazsa** (akıllarını hakkı anlamaya kullanmazlarsa). **İçlerinden sana bakan** (senin peygamberliğine ait delilleri gören) **ler de vardır. Fakat körlere sen mi doğru yolu göstereceksin? Hele** (kalp gözleriyle de) **görmez olurlarsa."** *(Yunus Suresi:42-43)*

Allah-uTealâ hazretleri önce müminlerin,ikinci olarak kâfirlerin hâlleri ni beyandan sonra, münafıkların hâllerini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

وَمِنَ النَّـاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَاهُمْ بِمُؤْمِنِينَ (٨)

KELİME MANASI (8)

(وَمِنَ النَّاسِ) **Ve insanlardan bazısı,** (مَنْ) **öyle bir kimsedir ki,** (يَقُولُ) **der,** ne? (اٰمَنَّا) **iman ettik,** Yani inandık, kime? (بِاللّٰهِ) Allah (-u Tealâ Hazretlerin) e, daha? (وَبِالْيَوْمِ) **güne,** öyle gün ki, (الْاٰخِرِ) **son olucu,** Yani son gün olan, ahiret gününe (وَمَا هُمْ) **halbuki onlar asla değildirler.** (بِمُؤْمِنِينَ) **iman ediciler.**

MEAL-İ ŞERİFİ (8)

İnsanlardan bir kısmı da vardır ki, Biz Allah'a ve ahiret gününe inandık derler, hâlbuki onlar asla inanıcı değildirler.

İ Z A H A T

Dürrü'l-Mensur, Begavî, Fahru'r-Razî, Alusî, ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre: Ayet-i Kerimede bahsi geçen bu kişilerden murat münafıkların reisi olan Abdullah ibn-i Übeyyibni Selûl ve adamlarıdır ki, bunlar dilleriyle Kelime-i Şehadet getirdiler, hâlbuki maksatları mallarını ve canlarını kurtarmaktı, hakikatte iman etmiş değillerdi.

İbn-i İshak ve İbn-i Cerir'in, İbn-i Abbas*(Radıyallahu Anhum)* dan rivayet ettiklerine göre: Sure-i Bakara'nın başından yüz küsur ayet, Evs ve Hazrec kabilesinin münafıklarıyla yahudi uleması (âlimleri) hakkında nazil olmuştur ki, İbn-i Abbas*(Radıyallahu Anhuma)* o ulemayı isimleri ve sülaleleriyle açıklamıştır. İmamı Katade *(Radıyallahu Anh)* bu ayetin tefsirinde şöyle buyurmuştur: "Bu ayet-i Celile münafıkın vasıflarını beyan etmektedir. O (münafık) içi bozuk, sözünden çok cayan, lisanıyla dediğini kalbiyle inkâr eden, sabah bulunduğu hâl üzere akşam bulunmayan, gemi gibi rüzgarın estiği tarafa dönen bir kişidir."

Ebu Yahya *(Rahimehullah)* nın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Bir kere ben Huzeyfe *(Radıyallahu Anh)* ın yanındaydım. Bir adam gelerek: **"Nifak nedir ?"** diye sordu. O da: « اَنْ تَتَكَلَّمَ بِاللِّسَانِ وَلَاتَعْمَلَ بِهِ » "(Bir şeyi) **dilinle söyleyip onunla** (dilinle konuştuğunla) **amel etmemendir."** buyurdu.

Bu ayet-i celile: **"Bir davanın doğruluğuna dair deliller bulunmadıkça, o davanın reddolunacağına delâlet etmektedir.** Büyükler şöyle buyurmuştur :

مَنْ تَحَلّٰى بِغَيْرِمَافِيهِ فَضَحَ الْاِمْتِحَانُ مَايَدَّعِيهِ فَاِنَّ مَنْ مَدَحَ نَفْسَهُ ذُمَّ وَمَنْ ذَمَّ نَفْسَهُ مُدِحَ

"İçinde bulunmayan bir şeyle, (dıştan) ziynetlenmeye (süslenmeye) **kalkan bir kişinin, iddia ettiği şeyi** (n boş olduğunu) **imtihan meydana çıkarır. Zira kendini medheden** (öven), **zem olunur** (kötülenir). **Kendini zemmeden ise, medholunur."**

Firavun *(Aleyhillâneh)* : « وَاَنَامِنَ الْمُسْلِمِينَ » **"Ben de müslümanlardanım."** dediğinde,ona: « وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ » **"Sen bozguncülardansın."**denildi.*(Yunus Suresi:90,91den)*

Yunus *(Aleyhisselâm)* ise: « اِنِّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ » **"Şüphesiz ben zulmedicilerdenim."** *(Enbiya Suresi:87 den)* dediği için, Mevlâ Tealâ Hazretleri:

فَلَوْلَا اَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ (١٤٣) لَلَبِثَ فِى بَطْنِهِ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (١٤٤)

"Eğer O, tesbih ehlinden olmasaydı, elbette (insanların) **diriltilecekleri** (kıyamet) **gün** (ün) **e kadar balığın karnında kalırdı."** *(Sâffât Suresi143-144)* buyurarak, O'nun zikir ehli olduğunu beyanla O'nu medh etti (övdü).

Şeyh-i Ekber *(Kuddise sırrühulether)* Muhyi'd-din-i Arabî Hazretleri, **El emru'l-muhkemü'l-Merbut fîma yelzemü ehle tarîkillâhi mineş şurut** isimli risale-

sinde şöyle bir hikâye nakletmişlerdir: Bir şeyh efendinin çok emniyetli (güvenilir) olduğunu iddia eden bir müridi vardı. Şeyh efendi onun emniyetli bir kişi olmadığını biliyorsa da, o, bu hususta şeyhini reddediyor ve emniyetlilik iddiasında bulunarak, şeyhinden kendisine, Allah'ın sırlarından bir sır açmasını istiyordu. Bir gün Şeyh Efendi bir talebesini bir eve gizledi, bir koyun alıp keserek çuvala koydu. O iddiacı müridi yanına girdiğinde, Şeyhini elinde bıçak, önünde çuval, elleri kana boyalı bir hâlde görünce: **"Efendim size ne oldu."** dedi. O da: **"Filan talebe beni kızdırdı bende onu öldürdüm."** dedi. Yani yalancı çıkmamak için onun nefsini öldürdüm demek istedi. O mürid de buna inandı ve talebenin çuvalda olduğunu zannetti. Bunun üzerine şeyh efendi ona: **"Bu bir emanettir bunu gizle, benim bu sırrımı sakın ifşa etme** (yayma)." dedi.Ve sonra: **"Gel beraberce şu çuvaldaki ölüyü evin içine gömelim."** dedi. Şeyh efendi böylece o müridini imtihan etmek ve içindekini dışarı vurmak istedi.Derken o gizlenen talebenin babası gelip oğlunu sordu. Şeyh efendi de: **"O bizim yanımızda görmene lüzum yok."** buyurdu.Adamda çocuğunu görmeden döndü gitti. O müride bu imtihan çok ağır geldi ve doğruca gizlenen çocuğun babasına giderek, şeyhin çocuğu öldürdüğünü ve evine gömdürdüğünü haber verdi.

Mesele zamanın padişahına nakledilince sultan, şeyhin büyük bir insan olduğunu bildiği için durakladı ve zamanın kadısını, fıkıh alimlerini çağırttı o mürid de şeyhini açıkça tenkid etmeğe başladı. Bunun üzerine çuvalın çıkarılması istendi, çuval çıkarılıp içindekinin koyun olduğu anlaşılınca, gizlenen talebe de ortaya çıktı, böylece o mürid rezil-u rusvay oldu. O zaman şeyh efendi, o müridine: **"Sen daha benim gibi bir kulun sırrını saklayamadın da, Allah-u Tealânın sırrını nasıl saklayacaktın."** dedi. *(Ruhu'l-Beyan:1/52)*

Bu kıssadan anlaşıldığına göre, sırlar ancak emin kişilere verilir. Nurlar da ancak edebini muhafaza eden kişilere akıtılır. Daha bir kulun sırrını saklayamayan, imtihanına dayanamayan kişi, Allah-u Tealâ'nın sırrına nasıl mazhar olabilir ve imtihanını nasıl kazanabilir.

O hâlde ey insan ! Eğer kalbin inanmıyorsa, lisanınla milleti kandırmak için inandığını ortaya koyma, çünkü Mevlâ Tealâ seni kötü bildikten sonra, insanların iyi bilmesinde hiç bir fayda yoktur. Böyle olmaktan Allah'a sığınırız.

Fakat bu, kalbim kötüdür de, hep böyle kalsın demek değildir. Bilakis kalbin, lisana uyması için Mevlâ Tealâ'ya son derece yalvarmak lâzımdır. Bunun da çaresi: « أَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ » **"Kalpler ancak zikrullah ile mutmain olur."** *(Ra'd Suresi::28)* hükmünce zikrullaha çok çalışmak ve sünnet-i seniyyeye hakkıyle ittiba etmek (uymak) tır.

« النَّاس » **Nas** kelimesinin aslı, Sibeveyh ve Cumhura göre: « أُنَاس » **(Ünas)** dır. Bu, ya « إِنْسَان » **(İnsan)** kelimesinin cemisi (çoğulu), veya ism-i cemisi

(çoğulunun ismi) dir. Bu ise **Vahşet**'in zıddı olan « أنس » **(üns)** den alınmıştır. İnsan kendi cinsiyle ünsiyet (yakınlık) kurduğundan, bu ismi almıştır.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilen diğer bir manaya göre de, « انسان » **(İnsan)** unutmak manasında olan « نسيان » **(nisyan)** dan alınmıştır ki, çok unuttuğundan dolayı insana bu isim verilmiştir.

DİLLERİYLE İNANDIK DEYİP, KALPLERİYLE İNANMAYAN MÜNAFIKLARIN HÂLLERİNİ BİLDİREN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ فَاِذَا اُوذِىَ فِى اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللّٰهِ وَلَئِنْ جَاۤءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ اِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ اَوَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِمَا فِى صُدُورِ الْعَالَمِينَ (١٠)

1- "Ve insanlardan öylesi vardır ki, Allah'a iman ettik der, sonra Allah (uğrunda) **bir eziyete uğrasa, İnsanların** (kendi hakkındaki) **fitnesini,** (eziyetini) **Allah'ın azabı gibi telâkki eder** (insanların eziyetinden korkarak onlara boyun eğer ve böylece münafıklık eder).**Celâlim hakkı için Rabbinden** (müminlere)**bir nusret** (yardım) **gelecek olursa: "Elbette biz de muhakkak sizinle beraberdik** (bu sebeple ganimete müstahakız)." **diyeceklerdir. Allah, âlemlerin sine** (kalp) **lerinde olanı en ziyade bilen değil midir?** (Elbette bilendir)" *(Ankebut suresi::10)*

٢- يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالرَّسُولِ وَاَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَمَا اُولٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ (٤٧)

2- "Ve (Münafıklar) **derler ki : Allah'a ve Peygamber'e inandık ve itaat ettik** (boyun eğdik)**bundan sonra, onlardan bir taife** (Allahve Resulünün hükmüne boyun eğmekten açıkça) **yüz çevirirler ve onlar** (ın hiç biri) **iman etmiş kimseler değildirler."** *(Nur suresi: 47)*

٣- يَاۤاَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِى الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ ... (٤١)

3- "Ey Resul ! Ağızlarıyla iman ettik dedikleri hâlde, kalpleriyle iman etmemiş olanlardan, küfür içinde yarış edenler, seni mahzun etmesin (üzmesin). *(Maide suresi:41 den)*

٤- قَالَتِ الْاَعْرَابُ اٰمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلٰكِنْ قُولُوا اَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْاِيمَانُ فِى قُلُوبِكُمْ .. (١٤)

4- "Bedeviler, iman ettik (kalplerimizle doğruladık) **dediler.** (Habibim) **de ki: Siz iman etmediniz amma** (korkudan) **teslim olduk deyin, iman henüz sizin kalplerinize girmemiştir."** *(Hucurat Suresi:14 den)*

ALLAH-U TEALÂ NIN İNDİRDİĞİ KURANIN HAK OLDUĞUNU BİLMEYENLERİN KÖR OLDUĞUNU BEYAN EDEN DİĞER BİR AYET-İ KERİME

اَفَمَنْ يَعْلَمُ اَنَّمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ اَعْمٰى اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ (١٩)

"(Düşünün) Rabbinden sana indirilenin ancak hak (gerçek) **olduğunu bilen kimse, o ama** (kör) **olan** (bunu bilmeyip inanmayan) **kişi gibi midir ? Fakat bunu ancak akıl sahibleri anlar."** *(Ra'd Suresi:19)*

ALLAH-U TEALÂ'NIN EFENDİMİZ *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **GİBİ, HER PEYGAMBERE DE İNSANLARDAN VE CİN ŞEYTANLARINDAN DÜŞMANLAR KILDIĞINI VE BU MÜNAFIKLARIN İNSAN ŞEYTANLARI OLDUĞUNU BEYAN EDEN AYET-İ KERİME VE MEAL-İ**

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِى بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ مَافَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ (١١٢)

"Ve böylece her peygamber için, insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Onların bazısı, bazısını aldatmak için, sözün yaldızlısını telkin eder (öğretir). **Ve eğer Rabbin dilemiş olsaydı, onu yapamazlardı. Artık onları ve iftira eder oldukları** (uydurdukları) **şeyleri bırak."** *(Enam Suresi::112)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, münafıkların kalpleri inkâr edici olduğu hâlde, sadece dilleriyle iman ettik demelerinin iman olmadığını beyanla, davalarını red ve tekzip ettikten (yalanladıktan) sonra, onların kötü hâllerinden biri olan hud'a (hile) lerini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (٩)

KELİME MANASI (9)

(يُخَادِعُونَ) **Muhadaa ederler** (hile yaparlar) kime ? (اللّٰهَ) **Allah** (-u Tealâ Hazretlerin) **e,** daha (وَالَّذِينَ) **o kimselere ki** (اٰمَنُوا) **iman ettiler,** yani Allah-u Tealâ-yı ve müminleri aldatmaya kalkışırlar, (وَمَا يَخْدَعُونَ) **hâlbuki aldatmış olmazlar** (اِلَّا اَنْفُسَهُمْ) **ancak kendilerini aldatmış olurlar da** (وَمَا يَشْعُرُونَ) **hissetmezler,** yani sadece kendilerini aldattıklarının farkına da varmazlar.

MEAL-İ ŞERİFİ (9)

(Bunlar sadece lisanen iman ettik demeleriyle) **Allah'ı ve iman edenleri aldatmaya çalışırlar. Hâlbuki** (böyle yapmalarıyla), **ancak kendilerini aldatırlar da** (bunun) **farkına varmazlar.**

İ Z A H A T

Nesefî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre: « خُدْعَة » **(Hud'a)** kalbinde olmayan şeyi açıklamakla başkasını aldatmaktır.Münafıkların Allah-u Tealâya karşı yaptıkları hud'a bu manada değildir, zira Mevlâ'ya hiç bir şey gizli kalmaz ve zaten onlar da Mevlâ'yı aldatmayı kasdetmemişler, ancak Resulünü aldatmaya çalışmışlardır. Görüldüğü gibi Allah-u Tealâ Hazretleri peygamberinin makamını çok yükseltmiştir. şöyle ki: Onu aldatmaya çalışmayı, kendisini aldatmaya çalışmak kabul etmiştir.

Bu ayet-i celile, mana bakımından:

اِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللّٰهَ يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ ... (١٠)

"(Habibim) şüphesiz seninle mübayaa edenler (sözleşenler) **ancak Allah la mübayaada bulunmuş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir."** *(Fetih Suresi:10 dan)* mealinde ki ayet-i celile gibidir.

Görüldüğü gibi bu ayet-i celilede Mevlâ Tealâ, Habibine biat etmeyi kendine biat kabul etmiş ve habibinin elinden tutanların ellerinin üstünde (şekilden münezzeh olduğu hâlde) kendi elinin bulunduğunu beyan etmiştir.

Bu manaya göre, mufaale babı burada ortaklık için değildir. Lâkin münafıklar, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* i ve ehli iman'ı (iman ehlini) aldatmak için enva-i ceşit hile ve desiseler (yeraltı faaliyetleri) işlemeye devam ettiklerinden, onların bu çirkin muameleleri hakkında mubalâğa için mufaale sığası zikrolunmuştur.

Yahut buradaki mufaale, asıl manası olan iki şey arasında ortaklık içindir. Şöyle ki: Münafıkların Allah'a karşı olan muameleleri, hilekâr kimsenin muamelesi gibidir. Çünkü onlar, küfrü (kâfirliği) gizleyip İslâmı açıklamakla, hile yolunu seçmişlerdir Allah-u Tealâda onlara, zahir (görünüş) te İslâmî hükümleri icra ederek (uygulayarak) hakikatta (gerçekte) kâfir muamelesi yapıp, onların bu hilekârlıklarına mukabele ederek (karşılık vererek), cezalarını vermiştir. Fahri Razi'nin beyanına göre, onların bu hud'a (hile) yi seçmelerinden gayeleri dört şeydir :

1.- Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve müminler tarafından kendilerine diğer müminler gibi tazim olunması (büyük tutulmaları) ve şayet islâmiyet bir şevket ve devlet bulursa, ondan faydalanmalarıdır.

2.- Ehli islâmın sırlarına vakıf olup (gizli işlerini öğrenip), din düşmanlarına haber vermektir.

3.- Ehli islâm tarafından öldürmek ve esir almak gibi, Kâfirlere reva görülen muameleler (işler) den kendilerini muhafaza etmek (korumak) tır.

4.- Müslümanların din düşmanlarından aldıkları ganimet mallarına hissedar olmaktır.

Onların bu hilelerini ancak kendi nefislerine yapmış olmalarının manası ise, dünyada ve ahirette bu hilelerinin zararının kendilerine dönmesi ve müminlere bundan bir zarar isabet etmemesi (dokunmaması) dır.

Onların bu hareketlerinin zararı meydanda olduğu hâlde, son derece gafletlerinden dolayı, bu zararı hissolunmayan bir şey gibi idrak edemediklerine (anlayamadıklarına) işaret için, Mevlâ Tealâ « وَمَا يَشْعُرُونَ » **"İdrak etmezler."** buyurmuştur. Çünkü « شُعُورْ » *"Şuur"* hisle idrak etmektir (duyu organları vasıtasıyla anlamaktır). İşte böylece Allah-u Tealâ Hazretleri onları, kendilerinde his

bulunan hayvanların derecesinden daha da aşağı olan ve kendilerinde hiç bir his ve idrak bulunmayan cemadat (cansız varlıklar) ın mertebesine indirmiştir.

Görüldüğü üzere, Mevlâ Tealâ'yı aldatmaya kalkışmanın ve O'nu saymamanın cezası çok büyüktür. Bu kişilerin kıyamet günündeki hâllerini, Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in şu hadis-i şerifi açıkça beyan etmektedir :

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): يُؤْمَرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِنَاسٍ مِنَ النَّاسِ
اِلَى الْجَنَّةِ حَتّٰى اِذَا دَنَوْا مِنْهَا وَنَظَرُوا اِلَيْهَا وَاسْتَنْشَقُوا رَايِحَتَهَا وَاِلٰى مَا اَعَدَّ اللّٰهُ لِاَهْلِهَا نُودُوا
اَنِ اصْرِفُوهُمْ لَا نَصِيبَ لَهُمْ فِيهَا قَالَ: فَيَرْجِعُونَ بِحَسْرَةٍ مَا رَجَعَ الْاَوَّلُونَ بِمِثْلِهَا قَالَ:
فَيَقُولُونَ: يَا رَبَّنَا لَوْ اَدْخَلْتَنَا النَّارَ قَبْلَ اَنْ تُرِينَا مَا اَرَيْتَنَا مِنْ ثَوَابِكَ وَمَا اَعْدَدْتَ فِيهَا لِاَوْلِيَائِكَ
كَانَ اَهْوَنَ عَلَيْنَا قَالَ: ذٰلِكَ اَرَدْتُ بِكُمْ كُنْتُمْ اِذَا خَلَوْتُمْ بِى بَارَزْتُمُونِى بِالْعَظَائِمِ وَاِذَا لَقِيتُمُ
النَّاسَ لَقِيتُمُوهُمْ مُخْبِتِينَ تُرَاؤُنَ النَّاسَ بِخِلَافِ مَا تُعْطُونِى مِنْ قُلُوبِكُمْ هِبْتُمُ النَّاسَ وَلَمْ
تَهَابُونِى اَجْلَلْتُمُ النَّاسَ، وَلَمْ تُجِلُّونِى وَتَرَكْتُمْ لِلنَّاسِ وَلَمْ تَتْرُكُولِى فَالْيَوْمَ اُذِيقُكُمْ اَلِيمَ
الْعَذَابِ مَعَ مَا حَرَمْتُكُمْ مِنَ الثَّوَابِ *

Adiy İbn-i Hatim *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"İnsanlardan bir takımlarına kıyamet günü cennete doğru gitmeleri emrolunur. Onlar da Cennete yanaşıp baktıklarında, kokusunu aldıklarında ve Cennetin köşklerine ve Allah-u Tealâ Hazretlerinin, Cennet ehline hazırladığı nimetlere baktıklarında: "Onları geri çevirin, zira onların orada nasipleri yoktur."** diye nida olunur (seslenilir). **Bunun üzerine onlar öyle bir pişmanlıkla ve** (üzüntüyle) **geri dönerler ki, evvelki** (ve sonraki) **insanlar** (hiç bir kimse) **öyle bir pişmanlığa** (ve üzüntüye) **uğramamışlardır. o zaman, o münafıklar: "Ey Rabbimiz ! Eğer dostlarına hazırladığın mükâfatları göstermeden bizi Cehenneme soksaydın bu bize daha kolay gelirdi." derler. Mevlâ Tealâ cevaben buyurur ki: "Ben sizin hakkınızda böyle istedim.** (Zira) **siz dünyada benimle yalnız kaldığınızda büyük günahlarla karşıma çıkardınız. İnsanlarla karşılaştığınızda ise mütevazi** (alçak gönüllü), **görünürdünüz. Kalblerinizde bana verdiğiniz** (benim bildiğim) **in hilâfını** (tersini) **İnsanlara gösterir** (açıklar) **dınız. İnsanları heybetli kabul eder, benim heybet ve azametimi** (büyüklüğümü) **takdir etmezdiniz.** Yani dünyaya kıymet verip,bana vermezdiniz.**İnsanlara tazim edip bana etmezdiniz.** (Günahları) **insanlar** (ın yanında, onlar) **için terk eder benim için terk etmezdiniz. Bu gün ise, sizi mükâfatımdan mahrum ettiğim gibi, size azabın en acıklısını tattıracağım."** buyurdu. *(Ebu Nuaym, Hilye:4/125)*

Rivayete göre müslümanlardan biri: **"Ya Resulallah! yarın (ahirette) kurtuluş nasıl olacaktır ?"** diye sordu. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de :

« لاَتُخَادِعِ اللّٰهَ » **"Allahı aldatmaya kalkma."** buyurdu. Bunun üzerine o zat: **"Biz Allahı nasıl aldatmaya kalkabiliriz"** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de:

اَنْ تَعْمَلَ بِمَا اَمَرَكَ بِهِ تُرِيدُ بِهِ غَيْرَهُ فَاتَّقُوا الرِّيَآءَ فَاِنَّهُ الشِّرْكُ بِاللّٰهِ فَاِنَّ الْمُرَآئِى يُنَادٰى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلٰى رُؤُسِ الْخَلاَئِقِ بِاَرْبَعَةِ اَسْمَآءٍ يَاكَافِرُ يَافَاجِرُ يَاخَاسِرُ يَاغَادِرُ ضَلَّ عَمَلُكَ وَبَطَلَ اَجْرُكَ فَلاَخَلاَقَ لَكَ الْيَوْمَ عِنْدَ اللّٰهِ فَالْتَمِسْ اَجْرَكَ مِمَّنْ كُنْتَ تَعْمَلُ لَهُ يَامُخَادِعِ *

"(Allah'ı aldatman) **Sen Allah'ın emrettiği bir şeyi yaparken Allah'dan başkasını murat** (kast) **etmendir. O hâlde riya** (gösteriş) **den sakının. Zira o, Allah'a ortak koşmaktır. Riyakâr** (gösterişci) **kişi kıyamet gününde, bütün mahlûkatın huzurunda** (yaratılanların katında) **şu dört isimle: "Ey kâfir, ey facir, ey hasir** (zarar edici), **ey gadir** (aldatıcı) **amelin yok oldu, mükâfatın batıl oldu** (boşa gitti) **bu gün Allah'ın indinde senin hiç bir nasibin yoktur. Sen, ecrini kimin için amel ediyorduysan ondan iste ey aldatıcı!"** diye çağırılacaktır." buyurdu.

Sonra Kuranı Kerimden :

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَآءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلاَيُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ اَحَدًا (١١٠)

"Her kim Rabbine kavuşacağını ümit ediyorsa, salih (iyi) **amel işlesin ve Rabbine yapacağı ibadete kimseyi ortak etmesin."** *(Kehf Suresi:110 dan)*

Mealindeki ayet-i kerimeyle :

اِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَاِذَاقَامُوا اِلَى الصَّلاَةِ قَامُوا كُسَالٰى يُرَآؤُنَ النَّاسَ وَلاَيَذْكُرُونَ اللّٰهَ اِلاَّ قَلِيلاً (١٤٢)

"Şüphesiz münafıklar Allah'ı aldatmaya kalkışırlar. O da, onların hilelerine karşılık vericidir. Onlar namaza kalktıklarında tembel tembel kalkarlar. İnsanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı ancak, pek az zikrederler." *(Nisa Suresi:142)*

Mealindeki ayet-i kerimeleri okudu. *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/74-75)*

Hadis-i şerifte geçen, gösteriş yapan kişi kıyamet gününde: **"Ey kâfir !"** diye çağıralacaktır ifadesi şöyle anlaşılmalıdır; Eğer gösteriş yapan kişi Allah'a inanmayıp sadece insanlar için yapıyorsa, bu kişi: **"Gerçek kâfir"** dir. Ama kişi Allah'a inandığı hâlde gösterişten kurtaramıyorsa bu kişi, **"Küfran-ı nimet"** (nankörlük) etmiş olur Ehli Sünnet'e göre: **"Gerçek kâfir"** olmaz.

Kays İbn-i Sa'd *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilmiştir ki, o: Ben Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in: « اَلْمَكْرُ وَالْخَدِيعَةُ فِى النَّارِ » **"Hile ve aldatma cehennemdedir.** Yani sahibini cehenneme götürür." buyurduğunu duymasaydım: **"Elbette bu ümmetin en hilekârı olurdum."** buyurdu. *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/75)*

Vacip Tealâ Hazretleri,münafıkların İslâmı kabul etmelerine mani olan şeyin, kalplerindeki maraz (hastalık) olduğunu beyan etmek üzere buyuruyor :

فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضاً وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ (١٠)

KELİME MANASI (10)

(فِى قُلُوبِهِمْ)**Onların kalplerinde vardır,** ne? (مَرَضٌ) **bir hastalık** (فَزَادَ) **ziyade etti** (artırdı) kimi ?(هُمْ) **onları,** kim ?(اَللّٰهُ) **Allah** (Tealâ Hazretleri) ne cihetinden ? (مَرَضاً)**hastalık cihetinden,** yani Cenab-ı Hak Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in şanını yükselttikçe, onların haset (çekememezlik), kin ve buğz gibi kalp hastalıklarını artırmış oldu. Buranın beddua olma ihtimalide vardır ki, o zaman mana: **"Allah-u Tealâ onların hastalıklarını artırsın."** demek olur.(وَلَهُمْ)**Ve onlar için vardır,** ne?(عَذَابٌ) **bir azap,** öyle azap ki, (اَلِيمٌ) **ziyade acı verici,** ne sebeple ? (بِمَا كَانُوا)**olmaları sebebiyle**(يَكْذِبُونَ)**yalan söyler,**yani:**"Allah'a ve ahiret gününe inandık."**demelerindeki yalancılıkları sebebiyle onlara canyakıcı bir azap vardır.

MEAL-İ ŞERİFİ (10)

Onların kalplerinde bir hastalık vardır. Allâh (Tealâ) **da onları hastalık bakımından artırdı. Ve yalan söylemeleri sebebiyle onlar için, gayet acı verici bir azap vardır.**

İ Z A H A T

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre: Ayet-i celilede geçen maraz (hastalık) dan maksat şek ve nifaktır. Zira şek: iki iş arasında tereddüt etmektir. Münafık ise, tereddüt edicidir. Nitekim İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilen bir hadis-i şerifde Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :مَثَلُ الْمُنَافِقِ كَمَثَلِ الشَّاةِ الْعَائِرَةِ بَيْنَ الْغَنَمَيْنِ

"Münafığın hâli, iki koyun sürüsü arasında hayrette kalmış (ne tarafa gideceğini bilmeyen) **bir koyunun hâli gibidir."** buyurdu. *(Müslim, Münafikun:17, Neseî, İman31, Darimî, Mukaddime:31, Ahmed İbn-i Hanbel:2/32, 68, 142)*

Hasta da yaşamakla ölüm arasında mütereddit (ikisi arasında kalmış) tır, dolayısıyla kalpdeki şek, şüphe ve tereddüt gibi hallere de hastalık denmiştir.

Ulema: Azabı elimden kurtulmanın çaresi, malını haktan menetmemek, yani zekâtını vermek ve dilini batıl(boş) şeylerden muhafaza etmektir.buyurdu.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ هٰذِهِ الْقُلُوبَ تَصْدَأُ كَمَا يَصْدَأُ الْحَدِيدُ ، فَقِيلَ يَارَسُولَ اللّٰهِ مَا جِلاَؤُهَا ؟ قَالَ : تِلاَوَةُ الْقُرْاٰنِ وَ ذِكْرُ الْمَوْتِ *

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayete göre Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Muhakkak şu kalbler, demir paslandığı gibi paslanır. Denildi ki: Ey Allah'ın Resulu ! Onların cilası nedir ? Buyurdu ki: Kuran okumak ve ölümü hatırlamaktır."** *(Beyhekî, Taberanî,Kenzü'l-Ummal:1/1441, İhya:1/274. Hilyetü'l-Evliya : 8/19765 Müsnedü'ş-Şihab :2/199)*

Tefsirlerde zikrolunduğuna göre, hataların başı üçtür: **Hırs** (nefsin arzularına karşı düşkünlük), **Haset** (çekememezlik), **Kibir** (büyüklük taslamak).

Bunlardan altı şey doğar, dokuz olurlar: **Tokluk, Uyku, Rahatlık, Mal sevgisi, Şöhret sevgisi, Reislik sevgisi.** Bunların içinde **Mal ve Reislik sevgisi ise,** sahibini küfür ve helâka çeken en büyük sebeplerdendir.

Münafıkların kalplerinde bulunan ve hakkı kabul etmelerine mani (engel) olan bu maraz (hastalık) ancak Allah *(Celle Celâluhu)* ve Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* a iman ederek Kuranın hükümlerini kabul edip gereğince amel etmeleriyle kalkar. Münafıklar ise Allah'ın kitabına iltifat etmediklerinden (dönüp bakmadıklarından) ve her bir dinî meselede şek ve şüphede kaldıklarından Allah-u Tealâ marazlarını ziyade etmiş (hastalıklarını artırmış) tır. Ayrıca küfrü saklayıp, imanı izhar etmek (açıklamak) suretiyle vaki olan yalanları sebebiyle de ahirette azabı elime (acıklı azaba) ve nar-ı cahime (cehennem ateşine) duçar olacaklarını (tutulacaklarını) beyan buyurmuştur.

Bilinmelidir ki yalan günahların en kötüsü, ayıpların en çirkini ve bütün masiyetlerin (günahların) başıdır. Kalpleri bulandıran ve kişiyi imandan son derece uzaklaştıran kötü bir ahlâktır.

عَنِ النَّوَّاسِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَالِىَ اَرَاكُمْ تَتَهَافَتُونَ فِى الْكَذِبِ تَهَافُتَ الْفَرَاشِ فِى النَّارِ اَلَا اِنَّ كُلَّ كَذِبٍ مَكْتُوبٌ عَلَى ابْنِ آدَمَ كَذِباً لَامَحَالَةَ اِلَّا اَنْ يَكْذِبَ الرَّجُلُ فِى الْحَرْبِ فَاِنَّ الْحَرْبَ خُدْعَةٌ اَوْيَكْذِبَ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ لِيُصْلِحَ بَيْنَهُمَا اَوْيَكْذِبَ امْرَئَتَهُ لِيُرْضِيَهَا *

Nevvas *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Bana ne oldu ki, kelebeklerin ateşe koşuştuğu gibi, sizin yalana daldırdığınızı görüyorum. Agâh olun! Her yalan çaresiz, yalan olarak yazılır. Ancak kişinin harpte yalan demesi müstesna, zira harp hiledir. Yahut iki adam arasını düzeltmek için yalan söylemesi, birde ailesini razı etmek için yalan söylemesi."**(Kadının kocasına veya kocanın, hanımına birbirini razı etmek için "Senden ziyade kimseyi sevmiyorum." gibi sözleri yalan yere söylemesi bunun dışındadır. Bu üçünde hiç bir günah yoktur, hatta sevap vardır).

(El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:3/634 No:8264)

عَنْ ثَوْبَانَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَلْكَذِبُ كُلُّهُ اِثْمٌ اِلَّامَانَفَعَ بِهِ مُسْلِمٌ اَوْ دُفِعَ بِهِ عَنْ دِينٍ *

Sevban *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Yalanın hepsi günahtır. Ancak bir müslümana fayda vermek veya bir müslümanın dinine zarar verecek şeyden onu kurtarmak için söylenen yalan müstesnadır." buyurdu.** *(El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:3/632, No:8256)*

İmam-ı Katade bu ayet-i celilenin tefsirinde şöyle buyurmuştur:

اِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَاِنَّهُ مِنْ بَابِ النِّفَاقِ وَاِنَّا وَاللّٰهِ مَارَاَيْنَا عَمَلاً قَطُّ اَسْرَعَ فِى فَسَادِ
قَلْبِ عَبْدٍ مِنْ كِبْرٍ اَوْ كَذِبٍ *

"Yalandan sakının ! Zira o münafıklık nevinden (cinsinden) **dir. Vallahi şüphesiz biz bir kulun kalbini kibirden veya yalandan daha çabuk bozan hiç bir şey görmedik."** *(Suyutî, Dürru'l-Mensur : 1/76)*

KALP HASTALIĞIYLA ALÂKALI DİĞER BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ ŞERİFİ

وَاِذَا مَا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ اَيُّكُمْ زَادَتْهُ هٰذِهِ اِيمَانًا فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا
فَزَادَتْهُمْ اِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (١٢٤) وَاَمَّا الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ
رِجْسًا اِلٰى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ (١٢٥)

"Herhangi bir sure indirildiği zaman onlar (münafıklar) **dan kimi** (alay etmek suretiyle): **"Bu (sure) hanginizin imanını artırdı ?" der. iman etmiş olanlara gelince** (her inen sure) **onların imanını artırmıştır ve onlar** (Kuran indikçe sevinçlerinden) **müjdelenirler. Fakat** (o sureler) **kalplerinde maraz** (küfür ve nifak hastalığı) **bulunanların pisliklerine** (küfürlerine), **pislik** (küfr katıp) **artırdı. Ve onlar kâfir olarak öldüler."** *(Tevbe Suresi:124-125)*

MÜNAFIKLARIN, KALPLERİNDE OLMAYAN ŞEYLERİ DİLLERİYLE AÇIKLAMALARINI, MÜMİNLERİ ALLAH YOLUNDAN GERİ BIRAKMAK İÇİN NE SÖZLER SÖYLEDİKLERİNİ VE DAHA NİCE KÖTÜ HALLERİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْاَعْرَابِ شَغَلَتْنَا اَمْوَالُنَا وَاَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا
يَقُولُونَ بِاَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا
اِنْ اَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (١١)

1-"Bedeviler (dağlarda ve çöllerde yaşayan göçebeler) **den** (olup ömreden) **geri bırakılanlar, yakında** (Hudeybiyeden döndüğün zaman) **sana: "Mallarımız ve ailelerimiz bizi alıkoydu, binaenaleyh bizim için istiğfar et** (af iste).**" diyecekler. Onlar kalplerinde olmayan şeyi dilleriyle söylerler. Sen de ki: "Allah sizin hakkınızda bir zarar veya bir menfaat dilerse, Allah** (ın dilemesinden ve takdirin) **den sizin için herhangi bir şeye kim malik** (sahip, güçlü) **olabilir ?" Hayır Allah yapmakta olduğunuz her şeyden hakkıyla haberdardır."** *(Fetih Suresi:11)*

٢- قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَٓائِلِينَ لِاِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ اِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ اِلَّا قَلِيلًا
(١٨) اَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَاِذَا جَٓاءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ تَدُورُ اَعْيُنُهُمْ كَالَّذِى يُغْشٰى
عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِاَلْسِنَةٍ حِدَادٍ اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ اُولٰٓئِكَ لَمْ
يُؤْمِنُوا فَاَحْبَطَ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرًا (١٩)

2- "Allah, içinizden (insanları Resulullahtan) **geri bırakanları ve kardeşlerine** (dostlarına): **"Bize gelin." diyenleri muhakkak biliyor. Bunların pek azından başkası harbe gelmezler.** (gelselerde) **size karşı** (yardımda) **pek cimri adamlar olarak** (gelirler). **Hele kendilerine korku çattı mı ? Onların ölümden üstüne baygınlık çökmüş kimseler gibi gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. O korku gidince ise hayra** (ganimete, mala) **karşı pek düşkün adamlar olarak size keskin dilleriyle eziyet ederler. İşte onlar hakikatte iman etmemişlerdir. Bundan dolayı Allah onların amellerini mahvetmiştir. Ve bu, Allah'a çok kolaydır."** *(Ahzab Suresi:18-19)*

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ قَالُوا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ (١١)

KELİME MANASI (11)

(وَاِذَا قِيلَ) **Ve denildiği vakit,** kime ? (لَهُمْ) **onlara,** yani müslümanlar bu münafıklara **dediğinde.** Ne dediğinde ? (لَا تُفْسِدُوا) **ifsat etmeyiniz,** yani fasat çıkarmayınız, bozgunculuk yapmayınız, nerede ? (فِى الْاَرْضِ) **yer yüzünde** (قَالُوا) **derler** (اِنَّمَا نَحْنُ) **ancak biz** (مُصْلِحُونَ) **islâh edicileriz.** (iyi niyetliyiz hep hayırlara koşmaktayız derler).

MEAL-İ ŞERİFİ (11)

Ve onlara yer yüzünde fesat çıkarmayın denildiği zaman, biz ancak islâh edici (düzeltici) **leriz derler.**

İ Z A H A T

Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*Mevlâ Tealâ tarafından Peygamber olarak gönderilip, Medine-i Münevvere'ye yerleşerek İslâmın yayılmaya başlamasıyla yeryüzünden fesat kalkmaya başladıktan sonra, müslümanlar münafıklara: **"Siz açıkça günah işlemekle yeryüzünü yeniden ifsat etmeyiniz."** dediklerinde, onlar: **"Biz ancak islâh edicileriz."** derlerdi işte bu ayet-i celile onların bu sözlerini haber vermektedir.

İ f s a t : Yer yüzünde fitne uyandırmak, insanların hâllerini ve geçim yollarını istikametten (doğruluktan) çıkarıp, dinî ve dünyevî menfaatlerini ihlâl etmek (bozmak) tır.

İ s l â h : İfsadın zıddı (tersi) olup, bir şeyin itidal (ölçü) ve istikamet (doğruluk) üzere bulunup menfaatli kılınmasıdır.

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre, münafıkların yer yüzündeki fesadı; kâfirlere meyletmeleri, müslümanların sırlarını kâfirlere ifşa ederek (açıklayarak), onları müslümanların aleyhine doldurmak ve kışkırtmak suretiyle aralarında fitne çıkartmaları ve böylece nizamı (düzeni) bozmalarıdır.

İmam-ı Kaffal *(Rahmetullahi Aleyh)* den naklen Fahri Razî *(Rahmetullahi Aleyh)* in beyanına göre, açıkça günah işleyerek dine ihanet etmek, (onu aşağı tutmak), yer yüzünü ifsattır. Çünkü şeriat, kulların hâllerinin güzelce devamını temin etmek (sağlamak) için sevkolunmuş (gönderilmiş) ilâhî kanunlardan ibarettir. Bu ilâhî kanunlar ise, adaletin ta kendisi olduğundan, bunlara yapışanlar arasında asla fesat olmaz. Ama şeriattan yüz çeviren herkes, kendi nefsine uyup başkasına zarar vermeyi kastedeceğinden, fitne-fesat kapıları açılır ve âlemin nizamı bozulur. Nitekim şeriattan yüz çeviren milletlerin; sonunda mahv-u perişan oldukları, Kuran'ın bir çok ayetlerinde beyan buyurulduğu gibi, tarihî vakıalar da bunu göstermektedir.

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki, **fesat:** İnkâr etmek ve masiyet (günah) işlemektir. İmam-ı Mücahid *(Radıyallahu Anh)* bu ayet-i celilenin tefsirinde şöyle buyurdu: **"Bir günah işlediklerinde, Onlara** (münafıklara)**böyle yapmayın denilse, biz ancak hidayet** (doğruluk) **üzereyiz."** derler.

Selman-ı Farisî *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, o, bu ayeti okuyarak: « لَمْ يَجِيْءْ اَهْلُ هٰذِهِ الْاٰيَةِ بَعْدُ » **"Henüz bu ayetin ehli gelmedi."** buyurdu.

(Suyutî, Durru'l-Mensur:1/77)

Ama zamanımızda « اَللّٰهُ اَعْلَمُ » "**Allah hakkıyla bilendir.**" bu ayetin ehli gelmiştir. Zira biz, zamanımızda kitap ve sünnetin tersine hareket ettikleri hâlde islâha çalıştıklarını iddia eden nicelerini görmekteyiz. Lâkin Mevlâ Tealâ onların bozguncu olduklarını açıkladıkdan sonra onların bu iddiaları ne ifade eder (ne fayda verir).

اَلَاۤ اِنَّـهُمْ هُمُ الْمُفْسِـدُونَ وَلٰكِنْ لَا يَشْعُرُونَ (١٢)

KELİME MANASI (12)

(ألا)(Ey Müminler !) **Agâh olun** (uyanık bulunun) **ki,** (اِنَّهُمْ) **muhakkak onlar** (هُـمُ) **ancak onlar** (الْمُفْسِدُونَ) **ifsat edicilerin ta kendileridir.** (وَلٰكِنْ) **Fakat** (لَا يَشْعُرُونَ) **anlamazlar** (kendilerinin ifsat edici olduklarının farkında değillerdir).

MEAL-İ ŞERİFİ (12)

(Ey müminler !) **Haberiniz olsun ki, onlar ifsat edicilerin ta kendileridir, lâkin (bunu) anlamazlar.**

İ Z A H A T

Yer yüzünde öyle bir takım şahıslar vardır ki,kendi sapıklık ve ahmaklıklarının hiç de farkında değildirler. Onlar bütün beşeriyyet için zararlı hareketlerde bulundukları hâlde, bunu medenî, insanî bir hareket sayarlar. Zira onlar kalplerindeki hastalıktan dolayı fesadı (bozgunluğu), salâh (doğruluk) olarak anlamışlardır. Nitekim Mevlâ Teâlâ: « اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَاٰهُ حَسَنًا... »

"Ya kötü ameli kendisine süsletilip te onu güzel gören kişi, (hiç böyle olmayan gibi olur mu) ?" buyuruyor. *(Fatır Suresi:8 den)*

Bîçareler (çaresiz zavallılar) kendilerinin nasıl bir cehalet (bilgisizlik) ve gaflet (habersizlik) çukuruna düşmüş olduklarının farkında bile değildirler.

Hulâsa (özetle): İnsan, kendini ve bu kâinatı yaratmaktan âciz olduğu gibi bunların düzenli şekilde devamını sağlıyacak nizamları (düzenleri) tayin etmek (ortaya koymak) tan da âcizdir. Binaenaleyh (bu sebeple) insanın dünya ve ahiret saadetine kavuşabilmesi için kendini ve kâinatı yaratan Allah-u Tealâ'nın nizamı olan din-i mübin-i İslâm'ın emir ve yasaklarına riayet etmesi lâzımdır. Zira insanların yaptığı düzenlemeler istikbalde (gelecekte) karşılaşacakları işlere karşı tedbir almak içindir. Allah-u Tealâ'dan başka istikbali (ileriyi) bilen olmadığına göre kâinatı yaratan Mevlâ'nın, kitabına ve peygamberine *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* uymaktan başka çare yoktur.

Şu da bilinmelidir ki, bu ayet-i celilede Mevlâ Teala Hazretleri münafıkların, müminlerin hakkında söylediklerine bizzat kendisi cevap vererek, müminlerin şerefini beyan etmiştir.

YER YÜZÜNDE FESAT ÇIKARDIKLARI HÂLDE İSLÂH EDİCİ OLDUKLARINI ZANNEDENLERİN HÂLLERİNİ VE AKIBETLERİNİ (Sonlarını) BİLDİREN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- وَلَا تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾

1- "(Allah-u Teala peygamberler gönderip hükümler tayin ederek) **Onu** (yer yüzünü) **islâh ettikten** (iyi bir hâle getirdikten) **sonra, yer** (yüzün) **de fesat çıkarmayın ve** (Allah'ın azabından) **korkarak** (rahmetini) **umarak O'na dua edin. Şüphe yok ki, Allah'ın rahmeti iyilik edenlere pek yakındır."** *(Araf Suresi:56)*

٢- وَاِذَا تَوَلّٰى سَعٰى فِى الْاَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾

"O, yer (yüzün) **de iş başına geçtiğinde,** (diğer bir manaya göre: Münafıklar dan Ahnes İbn-i Şüreyk senin yanından ayrılıp gittiğinde) **orada fesat çıkarmaya, ekini ve zürriyeti helâk etmeye** (kökünden kurutmaya) **koşar** (çalışır), **Allah** (Teala) **ise fesadı sevmez."** *(Bakara Suresi:205)*

٣- وَكَانَ فِى الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِى الْاَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾

3- **"O şehirde** (Semud kavminin Hıcr şehrinde) **dokuz kişi vardı ki, yer** (yüzün) **de fesat çıkarıyorlar, ıslâh etmiyor** (iyilik tarafına hiç yanaşmıyor) **lardı."**

(Neml Suresi48)

٤- اِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِى الْاَرْضِ وَجَعَلَ اَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَٓائِفَةً مِنْهُمْ يُذَبِّحُ اَبْنَٓاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِى نِسَٓاءَهُمْ اِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾

4- **"Hakikat** (şüphesiz) **Firavun o yerde** (Mısır'da) **yükseldi** (azdı, kulluğu unuttu), **ve halkını bölük bölük etti. Onlardan bir zümreyi** (Beni İsrail'i) **zaif** (alçak, hakir) **tutuyor, bunların oğullarını boğazlıyor, kızlarını diri bırakıyordu. Çünkü o fesatçı** (bozguncu) **lardandı."**

(Kasas Suresi:4)

٥- وَابْتَغِ فِيمَٓا اٰتٰيكَ اللّٰهُ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَاَحْسِنْ كَمَٓا اَحْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِى الْاَرْضِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

5- "(Karun'un kavmi, ona dedi ki): **Allah'ın sana verdiği** (maldan harcayıp) **ahiret yurdunu ara. Dünyadan nasibini de unutma. Allah** (Tealâ) **sana ihsan** (iyilik) **ettiği gibi sen de** (insanlara sadaka vererek) **ihsanda bulun. Yer** (yüzün) **de fesat arama. Şüphe yok ki Allah fesatçıları sevmez."**

(Kasas Suresi:77)

٦- تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾

6- **"İşte o ahiret yurdu** (varya)**! Biz onu**(o cenneti)**yer** (yüzün) **de kibirlenmek** (böbürlenmek), **ve fesat** (bozgunculuk) **istemeyenlere** (yücelik taslayıp fesat çıkarmak şurda dursun, bunları kalplerinden bile geçirmeyenlere) **veririz. Akıbet** (-i hamîde, iyi sonuç)**muttaki** (Allah'ın azabından sakınan) **larındır."**

(Kasas Suresi:83)

٧- فَلَمَّٓا اَلْقَوْا قَالَ مُوسٰى مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ اِنَّ اللّٰهَ سَيُبْطِلُهُ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾

7- **"Vaktaki onlar atıverdiler** (Firavun'un sihirbazları hilelerini ortaya koydular) **Musa** *(Aleyhisselâm)* **dedi ki: Sizin** (meydana) **getirmiş olduğunuz** (yaptığınız) **şey sihirdir. Şübhe yok ki, Allah** (Tealâ) **onu iptal edecek** (boş ve asılsız olduğunu meydana çıkaracak) **tır. Muhakak ki, Allah** (Tealâ) **müfsit** (boz guncu) **olanların işini islâh etmez** (yürütmez)"

(Yunus Suresi:81)

٨- اٰلْئٰنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾

8- "(Firavun boğulurken: "Ben de iman ettim." dediğinde, Mevlâ Tealâ tarafından ona buyuruldu ki): **Şimdi mi** (iman ediyorsun) **? ! Hâlbuki sen bundan evvel** (ömrün boyunca) **isyan etmiş** (karşı gelmiş) **daima fesatçılardan olmuştun."**

(Yunus Suresi:91)

MÜFSİT (Bozguncu) LARDAN OLAN FİRAVUN VE FİRAVUN GİBİLERİN MUSLİH (İyiliğe çalışan) LARDAN OLAN MUSA *(Aleyhisselâm)* YI BOZGUNCU LARDAN ZANNETMESİ HAKKINDA AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِى اَقْتُلْ مُوسٰى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ اِنِّى اَخَافُ اَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ اَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِى الْاَرْضِ الْفَسَادَ (٢٦)

1- "Firavun dedi ki: Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim. (Varsın) Rabbine yalvarsın ! Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden, yahut yer (yüzün) de fesat çıkaracağından korkuyorum." *(Mümin Suresi:26)*

٢- وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اَتَذَرُ مُوسٰى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ وَيَذَرَكَ وَاٰلِهَتَكَ قَالَ سَنُقَتِّلُ اَبْنَاۤءَهُمْ وَنَسْتَحْيِى نِسَاۤءَهُمْ وَاِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ (١٢٧)

2- "Firavun'un kavminden ileri gelenler dediler ki: Musa'yı ve kavmini yer (yüzün) **de fesatçılık etmeleri, seni de, tanrılarını da terk etmesi için mi** (Mısırda) **bırakacaksın ? O da: «** (Eskiden olduğu gibi yine) **oğullarını öldürtürüz,** (yalnız) **kadınlarını sağ bırakırız. Şübhesiz ki biz onların fevkinde** (üstünde) **kahredicileriz.» dedi.** *(Araf Suresi:127)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, münafıkların kötü fiil (iş) lerinden diğer bazılarını beyan etmek üzere buyuruyor :

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا كَمَا اٰمَنَ النَّاسُ قَالُوا اَنُؤْمِنُ كَمَا اٰمَنَ السُّفَهَاۤءُ اَلَاۤ اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاۤءُ وَلٰكِنْ لَا يَعْلَمُونَ (١٣)

KELİME MANASI (13)

(وَاِذَا قِيلَ) **Ve denildiği zaman** kime ? (لَهُمْ) **onlara** ne denildiği zaman ? (اٰمِنُوا) **iman edin** (Allah-u Tealâ'ya ve ahiret gününe inanın). Ne gibi ? (كَمَا اٰمَنَ) **inandığı gibi** kim ? (النَّاسُ) **insanlar** yani Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve Ashabı (adamları) *(Radıyallahu Anhum)* inandığı gibi, (قَالُوا) (cevaben) **derler,** ne derler ? (اَنُؤْمِنُ) **Biz iman eder miyiz** (inanır mıyız)? kim gibi ? (كَمَا اٰمَنَ) **iman ettiği gibi** kim ? (السُّفَهَاۤءُ) **o sefihler** yani o sefihlerin, beyinsizlerin iman ettiği gibi biz inanır mıyız ? derler. (اَلَاۤ) **agâh olun** yani ey müminler uyanık olun **ki !** (اِنَّهُمْ) **muhakkak onlar** (هُمُ) **ancak onlar** kimlerdir ? (السُّفَهَاۤءُ) **sefih** (ahmak) **ların ta kendileridirler.** (وَلٰكِنْ) **fakat** (لَا يَعْلَمُونَ) (bunu) **bilmezler.**

MEAL-İ ŞERİFİ (13)

Ve onlara: "İnsanlar (Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve Ashabın) **ın**

inandığı gibi sizde inanın." denilince, onlar: "Biz o sefihlerin (ahmakların, beyinsizlerin) **inandığı gibi inanır mıyız ?" derler.** (Ey müminler) **Bilin ki, hiç şüphesiz, sefih olan ancak kendileridir fakat** (kendi ahmaklıklarını) **bilmezler.**

İ Z A H A T

Görüldüğü gibi Mevlâ Tealâ Hazretleri, bu ayet-i celile-i cemile ile münafıkların müminlere süfeha (ahmaklar) demelerinden hiç razı olmadığını beyan etmiş ve onların bu sözlerini en şiddetli bir şekilde reddetmiştir. Ayet-i celilenin sonunda da onların kendi kötü hâllerini de bilmediklerini beyan ederek, sefahetlerini (beyinsizliklerini) tam olarak ortaya koymuştur. Öyleyse bir mümin, bu ayet-i celile-i cemileden vaazlanarak (öğütlenerek), Mevlâ'nın değil bir kulunu beğenmemek hiç bir mahlûkunu (yaratığını) dahi aşağı tutmamalıdır. Olur ki, o aşağı tutulan, aşağı tutandan efdal (daha üstün) olur; Zira Mevlâ Tealâ Hazretlerinin :

انَّ شَرَّ الدَّوَآبِّ عِنْدَ اللّٰهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾

"Muhakkak Allah (Tealâ) **indinde yer yüzünde dolaşan mahlûkatın** (canlı yaratıkların)**en şerlisi** (hakkı) **işitmeyen,** (hakkı) **söylemeyen ve** (hakkı) **akletmeyen,** (anlamayan) **kâfirlerdir."** *(Enfal Suresi:22)*

Buyurmasından anlaşılmaktadır ki, hiç bir şeyi beğenmeyen insan Allah indinde her şeyden aşağı olabilir. Nitekim Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* i ve Ashabını beğenmeyen kâfir ve münafıklar yer yüzünde dolaşan mahlûkatın en şerlisi olmuşlardır. öyleyse bir insanın diğer bir insanı beğenmemesi katiyen caiz değildir ancak kötü huylarını beğenmeyebilir. O beğenmediği kötü huylardan da kendisini uzak tutmalıdır.

S e f e h : Anlayış hafifliği ve görüş zafiyeti demektir ki, bunlar akıl noksanlığından kaynaklanmaktadır. Yani ucu budalalığa varan hafiflik, fikirsizlik, temkinsizliktir ki, bunun aksi (tersi) ağır başlılık, tam akıllılıktır. Şeran da: Aklın ve dinin gerektirdiğinin tersine hareket etmektir. Mukabili rüşt-ü sedad (olgunluk ve doğruluk) tur.

Münafıklar budalalıkta ve azgınlıkta son dereceye ulaştıklarından, kendileri gibi düşünüp hareket etmeyen ve rüşd-ü kemalin (olgunluğun) zirvesine ulaşmış bulunan Ashab-ı kiram'ı sefahet ve cehalete nispet etmişlerdir; Zira dalâleti (sapıklığı) hidayet (doğruluk) zannedenler elbetteki hidayete de dalâlet ismini vereceklerdir.

Yahutta o zamanın müminlerinin çoğu fakir olduklarından ve içlerinde Suheyb, Bilâl *(Radıyallahu Anhuma)* gibi köleler bulunduğundan, münafıklar onların şanını tahkir (alçaltmak) için böyle söylemişlerdir.

Alusî ve diğer tefsirlerde zikredildiğine göre, ulemadan bir çoğu bu ayet-i celilenin manasını müşkil (zor) bulmuşlardır. Şöyle ki: Ayetin sibak ve siyakın-

dan (evveli ve sonrasından) anlaşıldığına göre bu nasihatı yapan müminler, bu cevabı veren de münafıklardır. O hâlde münafıkların, müminler karşısında küfürlerini açıklamış olmaları gerekir ki, o zaman münafıklıkları kalmaz. Buna, şöyle cevap verilir: Onların cevap mahiyetindeki bu konuşmaları, kendi aralarında olmuştur. Zira cevap, sadece yüz yüze konuşulan değildir. Arkadan konuşulan da cevap sayılır. Demek oluyor ki, bütün gizlilikleri bilen Allah-u Tealâ, onların bu sözünü müminlere nakletmiş ve böylece münafıklara cevap vermiştir.

KÂFİRLERİN VE MÜNAFIKLARIN MÜMİNLERİ BEĞENMEDİKLERİNİ VE ONLARLA ALAY ETTİKLERİNİ, ANCAK GERÇEKLERİ AHİRETTE ANLAYIP PİŞMAN OLACAKLARINI BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER

١- وَقَالُوا مَالَنَا لَا نَرٰى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْاَشْرَارِ (٦٢)

1- **"Ve** (azgın Mekke kâfirleri cehennemde şöyle) **derler: Bize ne oluyor, bir takım kişileri** (cehennemde) **görmüyoruz ki, biz onları** (dünyada) **en şerli** (bayağı adam) **lardan sayardık."** *(Sad Suresi:62)*

٢- اِنَّ الَّذِينَ اَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا يَضْحَكُونَ (٢٩) وَاِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ (٣٠)
وَاِذَا انْقَلَبُوا اِلٰى اَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ (٣١) وَاِذَا رَاَوْهُمْ قَالُوا اِنَّ هٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ (٣٢)
وَمَا اُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ (٣٣) فَالْيَوْمَ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ (٣٤) عَلَى
الْاَرَائِكِ يَنْظُرُونَ (٣٥) هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَاكَانُوا يَفْعَلُونَ (٣٦)

2- **"Hakikat, günah işleyen** (o Mekke'li kâfir) **ler iman edenlerden kimine gülerlerdi.** (Ashabın fakirleriyle alay ederlerdi)." -- **"Ve** (Müminlerin fakirleri) **onların yanlarından geçerlerken birbirlerine kaş-göz işareti yaparlardı." -- "Ve ailelerine döndükleri zaman** (bu maskaralıklarından) **zevk duyarak dönerlerdi. "Ve Onları** (müminleri) **gördükleri vakit: "İşte bunlar muhakkak sapıklardır." derlerdi." -- "Halbuki onlar** (müminlerin) **üzerlerine gözcüler olarak gönderilmemişlerdi." -- "Artık o gün** (kıyamet) **de iman edenler,** (süslü) **tahtlar üzerinde bakarak. O kâfirlere güleceklerdir." -- "** (nasıl) **o kâfirler işlemeye devam ettikleri kötülüklerin cezasına çarpıldı** (lar) **mı ? !** (mutlaka çarpılacaklardır)." *(Mutaffifin Suresi:29-36)*

GERÇEK SEFİHLERİN KİMLER OLDUĞUNU BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ اِبْرٰهِيمَ اِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا
وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (١٣٠)

"Kendini bilmeyenden başka İbrahim *(Aleyhisselâm)* **in dininden kim yüz çevirir ? Andolsun ki biz, onu dünyada** (beğenip) **seçmişizdir. O, şüphe yok ki, ahirette de muhakkak salihler** (yüksek derece erbabın) **dandır."** *(Bakara Sures:130)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, münafıkların kötü fiil (iş) lerinden diğer bir kısmını beyan etmek üzere buyuruyor :

وَاِذَا لَقُوا الَّذِينَ اٰمَنُوا قَالُوا اٰمَنَّا وَاِذَا خَلَوْا اِلٰى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا اِنَّا مَعَكُمْ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُنَ (١٤)

KELİME MANASI (14)

(وَاِذَا لَقُوا) **Rastladıkları vakitte** (münafıklar rastladıklarında) kime ? (اَلَّذِينَ) **o kimselere ki,** (اٰمَنُوا) **iman ettiler** yani münafıklar iman edenlerle karşılaştıklarında(قَالُوا) **derler** (اٰمَنَّا) **biz de iman ettik.** yani biz de sizin gibi inandık derler (وَاِذَا خَلَوْا) **hâli kaldıkları vakitte** (başbaşa kalınca) kimle ? (اِلٰى شَيَاطِينِهِمْ) **şeytanlarıyla** (inatçılıkta şeytana benzeyen Yahudi arkadaşlarıyla) "Buradaki « اِلٰى » « مَعَ » manasındadır." (قَالُوا) **derler** (اِنَّا) **muhakkak biz** (مَعَكُمْ) **sizinle beraberiz** (sizin dininiz ve inancınız üzereyiz) (اِنَّمَا نَحْنُ) **ancak biz** (مُسْتَهْزِؤُنَ) **istihza edicileriz** (iman aklımızın ucuna bile gelmeksizin,sadece müminlerle alay edicileriz).

MEAL-İ ŞERİFİ (14)

Onlar, iman edenlere rastladıklarında (yalandan): **"Biz de** (sizin inandığınız gibi) **inandık." derler. Şeytanlarıyla** (inatçılıkta şeytan gibi olan Yahudi arkadaşlarıyla) **tenhada kaldıklarında da: "Muhakkak biz** (inanç ve itikatta) **sizinle beraberiz.** (müminlerle beraber olup onlara imanımızı açıklayarak) **biz ancak** (onlarla) **alay edicileriz." derler.**

İ Z A H A T

Beyzavî, Hazin ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikrolunduğuna göre *(Bak, ilgili ayet)* : Reisü'l-münafıkin (münafıkların başı olan) Abdullah İbn-i Übey ve adamları, bir gün ashab-ı kiramdan bir cemaatla karşılaştılar.İbn-i Übey adamlarına: **"Bakın şu gelen ahmakları başınızdan nasıl savacağım."** dedi. Onların yanına varınca, Hazreti Sıddık *(Radıyallahu Anh)* ın elini tutarak: **"Canını ve malını Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in uğrunda harcayan, mağarada Resulullah'ın arkadaşı olan, İslâm'ın şeyhi** (büyüğü) **Beni Temim'in** (Temim oğullarının) **efendisi, Sıddık'a merhaba !"** dedi. Sonra Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* in elinden tutarak: **"Malını ve canını Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **a feda eden, dininde çok kuvvetli olan, hakkı batıldan ayıran, Adiy oğullarının efendisine merhaba !"** dedi. Sonra, Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* ın elinden tutarak: **"Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **den maada** (onun dışındaki) **Haşim oğullarının efendisi, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in amca oğlu ve damadına merhaba !"** dedi. Bunun üzerine Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* :

يَا عَبْدَ اللّٰهِ ! اِتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تُنَافِقْ فَاِنَّ الْمُنَافِقِينَ شَرُّ خَلْقِ اللّٰهِ *

"Ey Abdullah ! Allah'dan kork, münafıklık yapma, çünkü münafıklar mahlûkatın (bütün yaratıkların) **en şerlileridirler."** deyince İbn-i Übey: **"Ya Ebel Hasan !** (Ey Hasan'ın babası) **Müsaade et. Bu lâfları bize nasıl dersin, vallahi bizim imanımız, sizin imanınız gibidir."** dedi.

Sonra dağıldılar. İbn-i Übey adamlarına: **"Gördünüz mü ? Nasıl yaptım** (yalan yere yemin ederek onları kandırdım) **sizde onları gördüğünüz zaman benimyaptığım gibi yapın."**dedi.Bunun üzerine adamları onu hayırla övdüler ve: **"Sen aramızda oldukça biz hayırda daim oluruz."** dediler. Müslümanlar, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* a gidip bu haberi verdiler, bunun üzerine mezkur (zikredilen) ayet-i kerime nazil oldu (indi). *(Ayrıca bak, El-Vahidî, Esbabu'n-nüzül:12)*

Allah-u Tealâ münafıkların bu sözlerini reddetmek üzere şöyle buyuruyor.

اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (١٥)

KELİME MANASI (15)

(اَللّٰهُ) **Allah** (Tealâ Hazretleri) (يَسْتَهْزِئُ) **istihza eder.** (Alay muamelesi yapar, cezalarını verir). Kiminle ?(بِهِمْ) **onlarla,** yani Allah-u Tealâ onların müminlere karşı yaptıkları istihzanın cezasını verir. (وَيَمُدُّ) **ve mühlet verir.** Yani hemen yakalamaz zaman tanır. Kime ? (هُمْ) **onlara** ne içinde ? (فِي طُغْيَانِهِمْ) **azgınlıkları içinde,** ne oldukları hâlde ? (يَعْمَهُونَ) **hayret eder oldukları hâlde.**

MEAL-İ ŞERİFİ (15)

(Aslında) **Allah onlarla istihza eder** (müminlere yaptıkları istihzaya mukabil onlara ceza verir) **ve azgınlıkları** (küfürdeki taşkınlıkları) **içinde, hayret eder** (bocalar) **oldukları hâlde, onlara mühlet verir** (razı olmadığı hâlde müsaade eder amma sonunda onları yakalar).

İ Z A H A T

Allah-u Tealânın onlarla istihza (alay) etmesinden murat: İstihzalarına karşılık onlara ceza vermesi ve alaylarının zararını kendilerine döndürmesidir. Yahut:Dünyada ve ahirette onlara istihza muamelesi yapmasıdır. Şöyle ki, Fahri Razî'nin beyanına göre münafıkların, nifaklarını son derece gizlemelerine rağmen Allah-u Tealâ onların nifaklarını Resulüne bildirmesi onlara dünyadaki istihza muamelesidir, ahirette ise; İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* Hazretlerinden rivayete göre: **Kâfir ve münafıklara Cennetten bir kapı açılarak o kapıdan çağrılırlar. Münafıklar o kapıdan Cennete girmek için koşarlar, kapının önüne varınca kapı yüzlerine kapanır. Ehli Cennet** (cennette olanlar) **onların bu hallerine gülüşürler. Münafıklar mahzun** (üzgün) **oldukları hâlde geri dönünce, kapı tekrar açılır, tekrar koşarlar, önüne gelince kapı yine yüzlerine kapanır.** Velhasıl bu cihetle (bu şekilde) istihza edilmiş olurlar. *(Suyutî, D.Mensur:1/78)*

Alusi tefsirinde İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edildiğine göre : Allah-u Tealâ Hazretlerinin onlara azgınlıkları içinde mühlet vermesinden murat: Günah işleyebilmeleri için onlara güç vermesidir.

Bu ayet-i celile insanlarla alay etmenin çirkinliğine delâlet etmektedir.

Mevlâ Tealâ diğer bir ayet-i kerimede:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَيَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسٰى اَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلاَنِسَآءٌ مِنْ
نِسَآءٍ عَسٰى اَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلاَتَلْمِزُوا اَنْفُسَكُمْ وَلاَتَنَابَزُوا بِالْاَلْقَابِ بِئْسَ الاِسْمُ
الْفُسُوقُ بَعْدَ الْاِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُولٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (١١)

"Ey iman edenler ! Bir kavim, diğer bir kavimle (erkekler erkeklerle) **alay etmesin, olur ki onlar** (alay edilenler Allah indinde) **kendilerinden** (alay edenlerden) **daha hayırlıdır. Kadınlar da kadınları** (eğlenceye almasın) **olur ki onlar** (eğlenceye alınanlar) **kendilerinden daha hayırlıdır** (kendi) **kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lâkaplarla çağırmayın, imandan sonra fasıklık ne kötü bir addır. Kim** (Allah'ın yasak ettiği şeylerden) **tövbe etmezse onlar zalimlerin ta kendileridir."**

(Hucurat Suresi:11)

Ayrıca ayet-i celilenin sonundan anlaşıldığına göre, kişi ömrünün uzunluğu, mallarının ve evlâdının çokluğuyla mağrur olmamalı (aldanmamalı) dır; Zira Mevlâ Tealâ düşmanlarının uzun ömürlü olmaları hakkında bu ayet-i celilede: « وَيَمُدُّهُمْ »**"Allah onları** (n ömürlerini, imkanlarını) **uzatır."** buyuruyor.

Mal ve evlât hakkında da:

اَيَحْسَبُونَ اَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَنِينَ (٥٥) نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لاَيَشْعُرُونَ (٥٦)

"Onlar, mal ve erkek evlât cihetinden kendilerine genişlik vererek, onların hayırlarına çalıştığımızı mı zannediyorlar ? Hayır! onlar anlamıyorlar."

(Müminun Suresi:55-56)

Buyuruyor. Demek ki, uzun ömür onlar için bir rüsvaylık, mal ve evlât çokluğu da, onlar için bir mahrumiyet vesilesi olmaktadır; Zira dünyadaki bu genişliğe mukabil, ahirette de Mevlâ Tealâ onların azabını uzatacaktır.

Nitekim Mevlâ Tealâ:

اَفَرَاَيْتَ الَّذِى كَفَرَ بِاٰيَاتِنَا وَقَالَ لَاُوتَيَنَّ مَالاً وَوَلَدًا (٧٧) اَطَّلَعَ الْغَيْبَ اَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ
عَهْدًا (٧٨) كَلاَّ سَنَكْتُبُ مَايَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا (٧٩) وَنَرِثُهُ مَايَقُولُ وَيَاْتِينَا فَرْدًا (٨٠)

"(Şu) ayetlerimizi inkâr eden ve: "Bana elbette mal ve evlât verilecektir." diyen adamı gördün mü?" -- "O, gayba vakıf mı olmuş, yoksa Rahman (çok esirgeyici olan Allah) **ın nezdinde bir ahid mi edinmiş** (bu hususta bir söz mü almış) **?" -- "Hayır öyle değil. biz onun söylediğini yazar, azabını uzattıkça uza-**

tır (çoğalttıkça çoğaltır) ız." -- **"Onun söyler olduğuna** (mal ve evlâdına) **biz mirasçı olacağız ve o, bize tek başına gelecektir."** buyuruyor. *(Meryem Suresi:77-80)*

Ayet-i celilede geçen « يَعْمَهُونَ » kelimesi: Dördüncü babdan fili muzaridir, masdarı olan « عَمَهْ » tereddüt ve hayret etmek manasındadır. Kazi Beyzavi'nin buyurduğuna göre: Basiretteki ameh, basardaki amâ gibidir. Yani, gözdeki körlüğe « عمى » âmâ denildiği gibi, kalpteki körlüğe de « عَمَهْ » ameh denir.

MÜMİNLERLE İSTİHZA EDENLERİN AMELLERİ KENDİLERİNE SÜSLÜ GÖSTERİLDİĞİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١ – وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿١٠﴾

1- "Ve yemin olsun ki, senden evvelki peygamberlerle de, elbette muhakkak istihza (alay) **edilmişti. Artık o kendisiyle istihzada bulundukları şey** (hakla alay etmelerinin cezası) **istihzada bulunanları** (maskaralık edenleri her tarafdan) **çepeçevre kuşatıverdi."** *(Enam Suresi:10)*

٢ – اِنَّ الَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ اَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾

2- "Şüphesiz o kimseler ki, ahirete inanmazlar, onlar için (kötü amelleri) **süslemişizdir de, bu sebeple onlar** (kalpleri kör olarak) **şaşırıp kalmaktadırlar."** *(Neml Suresi:4)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, münafıkların vasıflarından diğer bir kısmını daha beyan etmek üzere buyuruyor :

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدٰى فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

KELİME MANASI (16)

(اُولٰٓئِكَ) **İşte onlar** (bu çirkin sıfatları takınan münafıklar) kimlerdir ? (الَّذِينَ) **o kimselerdir ki,** (اشْتَرَوُا) **satın aldılar** (değiştirdiler) neyi ? (الضَّلَالَةَ) **dalâleti** (küfrü ve küfre götüren isyanları) neye mukabil ? (بِالْهُدٰى) **hidayet** (iman ve taat) **la** (فَمَا رَبِحَتْ) **binaenaleyh kâr etmedi** ne? (تِجَارَتُهُمْ) **ticaretleri** (onlar bu ticaret lerinde kâr etmediler) (وَمَا كَانُوا) **ve olmadılar.** Ne olmadılar ?(مُهْتَدِينَ) **hidayet bulucular.** Yani hakiki bir ticaret yolunu ve manevî bir kazancı bulamadılar.

MEAL-İ ŞERİFİ (16)

İşte onlar (bu çirkin sıfatları takınan münafıklar) **hidayete** (doğruluğa) **mukabil** (karşılık) **dalâleti** (sapıklığı) **satın alan kimselerdir. Binaenaleyh bunlar ticaretlerinde kâr etmediler ve hidayet bulucu da olmadılar.**

İZAHAT

Münafıklar kendilerine verilen irade-i cüziye ve kudret (az bir istek ve güç) le, iman ve taatı seçip kâr edecek yerde, küfür ve isyanı seçip zarar ettiler. Bu sebeple onlar hakikî bir ticaret yoluna ve manevî kazanç sahasına yol bulamadılar. Çünkü ticaretten maksat, baş parayı (sermayeyi) kurtarmakla beraber kâr elde etmektir. Bunlar hayra sarfedecekleri fıtrat-ı selîmeyi (sağlam yaratılışlarını) ve güzel kabiliyetlerini şerre kullandıklarından, hem sermayeleri olan İslâm kabiliyetini, hemde kârdan ibaret olan hidayeti ve iyi amelleri zayi (kayıp) etmiş oldular. Ve böylece aslı kaybetmiş, kârdan ümit kesmiş bir hâlde, ticaret yollarından binlerce merhale (konak) uzak kaldılar.

Bilinmelidir ki, mühtedî (hidayete eren kişi) dünyayı ve adetlerini terk ettikten sonra, taat ve ibadetle meşgul olan kişidir. Yoksa her istediğine uyan ve nefsinin isteklerini hidayet zanneden değildir.

Hikâye edildiğine göre: Şeyh, Üstad Ebu Aliyyi'd-Dekkak *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin, çok mal sahibi, tacir bir müridi vardı. Bir gün hastalandı şeyh efendi onu ziyaret ederek hastalığının sebebini sordu. O da: **"Bu gece teheccüd için kalkmıştım, abdest almak istediğimde, sırtımdan bir hararet zuhur etti ve sıtmaya tutuldum."** dedi. Bunun üzerine şeyh efendi: **"Fuzulî işler yapma, sen dünyayı terkedip dünya sevgisini kalbinden çıkarmadıkça teheccüd sana fayda vermez, o hâlde sana evvelâ lâzım olan dünya sevgisini kalbinden atıp sonra, nafile vazifelerle meşgul olmandır. Zira başı ağrıyan kişinin ağrısı, ayağına merhem sürmekle geçmez, eteği pislenen kişi elini yıkamakla temizlenmez."** buyurdu.

Meşayıhdan bazısı buyurdu ki: Nafile ibadetleri yapmaya sürat edip (koşup), farz ve vaciplerin haklarını yerine getirmekten tembellik etmek, kişinin nefsinin hevasına (isteğine) uyduğunun alâmetidir. Allah-u Tealânın kurtardıkları müstesna bu hâl ekseri insanlarda mevcuttur. Bakarsın bir kişi çok virdleri ve ağır nafileleri işler de, bir farzı dahi tam manasıyla yerine getirmez. O hâlde akıllı kişinin evvela baş parasını kurtarıp, sonra ona bağlı kârları tahsil etmesi (kazanması) lâzımdır. *(Ruhu'l-Beyan:1/65)*

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre: Burada Allah-u Tealâ Hazretleri, hidayete karşılık dalâleti satın aldılar buyurdu, hâlbuki onlar hidayet üzere değildiler, ancak bu ayet-i celile, önce iman edip sonra küfreden bir kavim veya Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gelmeden ona inanıp, geldiğinde ise inkâr eden yahudiler hakkındadır. Bu takdirde onlar ellerinde bulunan hidayeti, dalâletle değiştirmiş oldular. Sair insanlar da, hidayete kavuşma imkânına sahip oldukları hâlde dalâleti alıp, hidayeti terkettiklerinden, sanki ellerindeki hidayeti, dalâletle değiştirmiş oldular.

HİDAYETE MUKABİL DALÂLETİ, MAĞFİRETE MUKABİL AZABI SATIN ALANLARIN HÂLLERİ VE VASIFLARINI BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER

اِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآاَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلاً اُولٰٓئِكَ مَايَاْكُلُونَ فِى
بُطُونِهِمْ اِلاَّالنَّارَ وَلاَيُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلاَيُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾ اُولٰٓئِكَ
الَّذِينَ اشْتَرَوُاالضَّلاَلَةَ بِالْهُدٰى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَآ اَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾

"Muhakkak o kimseler ki, Allahın indirmiş olduğu kitaptan (peygamberin hak olduklarını ve vasıflarını beyan eden) **bir şeyi gizlerler ve bunun mukabilinde az bir bedel alırlar. İşte onlar karınlarına ateşten başka bir şey yemezler ve Allah onlarla kıyamet gününde konuşmaz** (yüzlerine bakmaz) **ve onları temize çıkarmaz ve onlar için elim** (pek acıklı) **bir azap vardır." -- "Onlar o kimselerdir ki, hidayet** (doğru yol) **mukabilinde dalâleti,** (sapıklığı) **mağfiret mukabilinde azabı satın almışlardır. Onlar ateşe karşı ne acayip sabırlıdırlar."**

(Bakara Suresi:174-175)

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ
ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّ
بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ أَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ
وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ
الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ
أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ
شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ
مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا
وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ
رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾
وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾
فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا
النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

Allah-u Tealâ Hazretleri Münafıkların çirkin huylarını açıkladıktan sonra, hâllerinin hakikatını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِى اسْتَوْقَدَ نَاراً فَلَمَّا اَضَاۤءَتْ مَاحَوْلَهُ ذَهَبَ اللّٰهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَاتٍ لَايُبْصِرُونَ (١٧)

KELİME MANASI (17)

(مَثَلُهُمْ) **Onların meseli,** (acaip hâlleri) ne gibidir ? (كَمَثَلِ الَّذِى) **o kimsenin meseli, hâli gibidir ki,** (اسْتَوْقَدَ) **yaktı, tutuşturdu** neyi ? (نَاراً) **büyük bir ateş** (فَلَمَّا اَضَاۤءَتْ) **vaktaki o ateş aydınlattı,** neyi ? (مَا) **o şeyi ki,** (حَوْلَهُ) **etrafındadır** yani ateş etrafındaki mekânları son derece aydınlatınca (ذَهَبَ) **giderdi** kim ? (اللّٰهُ) **Allah** (-u Tealâ) neyi ? (بِنُورِهِمْ) **nurlarını,** yani ışıklarının kaynağı olan ateşlerini söndürdü. (وَتَرَكَ) **Ve bıraktı** kimi ? (هُمْ) **onları** ne içinde ? (فِى ظُلُمَاتٍ) **karanlıklar içinde,** ne oldukları hâlde ? (لَا يُبْصِرُونَ) **görmez oldukları hâlde.**

MEAL-İ ŞERİFİ (17)

Onların (münafıkların) **meseli** (taaccübe şayan hâlleri, şaşılacak durumları) **o kimsenin meseli** (hâli) **gibidir ki:** (bir vadide, karanlık bir gecede, yırtıcı hayvanlardan vesair zararlardan korktuğu için) **Büyük bir ateş yaktı, ne zaman ki, o** (ateş) **etrafındaki** (şey) **leri son derece aydınlattı, Allah** (Tealâ Hazretleri) **onların ışıklarını** (temin eden ateşlerini söndürmek suretiyle tamamen) **giderdi ve onları karanlıklar içersinde görmez bir hâlde bıraktı.**

İ Z A H A T

Tefsir-i Teysir'de bu mesele şöyle izah edilmiştir: Münafıklar iman kelimesini dilleriyle izhar etti (açıkladı) lar, onun nuruyla nurlanıp izzetiyle şeref kazandılar ve o kelime sebebiyle emniyet içinde olup müslümanlarla evlenebildiler, mallarına vâris olabildiler ve ganimetlerden hissedar oldular, böylece mallarını canlarını kurtardılar. Son nefeslerine ulaştıklarında ise, dilleri o kelimeyi söylemekten tutuldu böylece sonsuza kadar sürecek, korku ve karanlığa avdet etti (döndü) ler.

« مَثَلْ » **M e s e l :** Sıfat, açık hâl, geçmiş zamandaki durumları suretlendiren (şekillendiren) garip (şaşılacak) kıssa (hadise) demektir. Cemisi (çoğulu): « اَمْثَالْ » Emsal dir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, münafıkların her ne kadar zahirde (görünüşte) hisleri (göz, kulak vesair duyu organları) tam ise de, onlardan menfaatlanmadıklarından dolayı bu hislerinin, yok mesabesinde olduğunu beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ (١٨)

KELİME MANASI (18)

(صُمٌّ) Sağırlardır, (بُكْمٌ) dilsizlerdir, (عُمْيٌ) körlerdir (فَهُمْ) bu sebeple onlar (لَا يَرْجِعُونَ) (hidayete) dönemezler.

MEAL-İ ŞERİFİ (18)

(Onlar) **Sağırlar, dilsizler, körlerdir. Artık** (hakka, hidayete) **dönemezler.**

İ Z A H A T

İbn-i Cerir, İbn-i Münzir, İbn-i Ebî Hatim ve Sâbunî, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhum)* dan bu ayet-i kerimenin tefsirinde şu manaları nakletmişlerdir: Bu, Allah-u Tealânın münafıklar hakkında verdiği bir misaldir. Onlar İslâm'ın şerefiyle izzetleniyorlar, müslümanlarla evleniyorlar, onlara varis oluyorlar ve ganimetlere ortak oluyorlardı. Öldüklerinde ise; Allah-u Tealâ Hazretleri, ateş yakıp aydınlanmak isteyen kişinin ateşini söndürerek onu karanlıklar içerisinde bıraktığı gibi, o münafıklardan İslâm'ın izzetini soyup almakta ve onları azap içerisinde bırakmaktadır.

O münafıklar **Hakdan sağırdırlar;** Hakkı kabul etmezler, onun için hakkı işitmemiş gibidirler. **Dilsizdirler;** Hakkı söyleyemezler, içlerinde gizledikleri küfrün aksi (tersi) olan imanı açıkladıklarından hakkı söylememiştirler, dolayısıyla dilsiz gibidirler. **Haktan kördürler;** Onları hidayete götürecek ibretli şeyleri görmekten kördürler. Bu sıfatlarla muttasıf (sıfatlanıcı) olmalarından dolayı onlar, tuttukları dalâlet (sapıklık) yolundan, terk etmiş oldukları hidayete (doğru yola) dönemezler. İşte dünyadaki sıfatları böyle olan kişilerin, ahiretteki cezaları da buna mutabık (tam uygun) olacaktır. *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/81)*

Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır :

وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَاۤءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا (٩٧)

"Ve Allah kime hidayet ederse, işte hidayete eren odur ve kimi idlâl ederse (kimin hakkında da, inatçılığı sebebiyle dalâleti yaratırsa), **artık onlar için, ondan başka yardımcılar bulamazsın ve onları kıyamet gününde körler, dilsizler ve sağırlar olarak yüzleri üzerine** (sürünerek) **haşrederiz** (mahşere toplarız). **Onların varacakları yer cehennemdir. Her ne zaman alevi azalırsa, onlar için** (cehennem) **ateşi** (ni) **artırırız."** *(İsra Suresi:97)*

Allah-u Tealâ diğer bir ayet-i kerimesinde de :

وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (١٧٤)

"İşte biz ayetleri böyle genişce açıklarız, belki (küfürlerinden) **dönerler."**

(Araf Suresi:174)

Buyurarak bütün kullarını, emirlerini tutup yasaklarından kaçarak kendisine dönmeye teşvik etmiştir. Kendi isteğiyle Mevlâ Tealâ'ya dönmeyenler ise, ölüp, diriltilmek suretiyle zorla döndürüleceklerdir.

Nitekim Mevlâ Tealâ Hazretleri :

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ (٥٧)

Her canlı ölümü tadıcıdır. (Ondan) **Sonra, ancak bize döndürüleceksiniz.**

(Ankebut Suresi:57)

Buyurmuştur. Her kim hâl ve hareketleriyle dünyada Allah'a döner ve :

....اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ (١٥٦)

"Muhakkak (dünyada) **biz Allah'ın** (teslim olmuş kullarıy) **ız ve şüphesiz biz** (ahirette de) **ancak ona** (Rabbimize) **dönücüleriz."** *(Sure-i Bakara:156)* Sözünü söylemekle de bunu gerçekleştirirse dönüşü (ölümü) krametle (Cenab-ı Hak'kın kerem ve rızasını kazanmakla) olur. Ve Mevlâ Tealâ'nın :

يَا اَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ (٢٧) ارْجِعِى اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً (٢٨)

"Ey itmi'nane ermiş nefis ! (Bütün kötü sıfatlardan kurtulup güzel huylar takınan, zikrullah ile huzur ve sukûna, rahata kavuşan ruh), **razı olucu** (sen ondan razı), **razı olunmuş** (o da senden razı) **olarak, Rabbine dön."** hıtabına muhatap olur (kavuşturulur). *(Fecr Suresi:27-28)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, münafıkların hâllerini bir misalle açıkladıktan sonra, son derece izah için ikinci bir misal getirerek şöyle buyuruyor :

اَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ اَصَابِعَهُمْ فِى اٰذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللّٰهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ (١٩)

KELİME MANASI (19)

(اَوْ كَصَيِّبٍ) **Veya şiddetle boşanan bir yağmur gibidir.** Yani münafıkların meseli ve hâli şiddetli yağmura tutulan kişilerin hâli gibidir. Öyle yağmur ki (مِنَ السَّمَاءِ) **Gökten** (inen, buluttan boşanan) yine öyle yağmur ki ! (فِيهِ) **onda vardır,** ne ? (ظُلُمَاتٌ) **karanlıklar,** daha ? (وَرَعْدٌ) **şiddetli gök gürültüsü** daha ? (وَبَرْقٌ) **bir şimşek,** (يَجْعَلُونَ) **kılıyorlar,** (tıkıyorlar) neyi ? (اَصَابِعَهُمْ) **parmaklarını** (n uçlarını)

nereye ?(فِى اٰذَانِهِمْ) **kulaklarına** neden ? (مِنَ الصَّوَاعِقِ) **yıldırımlardan,** yani gök gürültüsüyle beraber gelecek olan yıldırımların korkusundan dolayı, parmak uçlarını kulaklarına tıkıyorlar. ne için ? (حَذَرَ الْمَوْتِ) **ölümden sakındıkları için** (وَاللّٰهُ) **Hâlbuki Allah** (-u Tealâ Hazretleri) (مُحِيطٌ) **kuşatıcıdır,** yani ilmi ve kudreti (bilgisi ve gücü) yle kaplayıcıdır. kimleri ? (بِالْكَافِرِينَ) **o kâfirleri.**

MEAL-İ ŞERİFİ (19)

Yahut (münafıkların hâli) **gökten** (buluttan boşanan) **şiddetli bir yağmur** (a tutulmuşların hâli) **gibidir ki, onda** (o yağmurda) **türlü türlü karanlıklar, dehşetli bir gök gürültüsü ve bir de şimşek** (çakışı) **vardır. Ölümden sakınmak için, yıldırımlar** (ın korkusun) **dan, parmaklarını** (n uçlarını) **kulaklarına tıkarlar. Hâlbuki Allah** (Tealâ Hazretleri, ilim ve kudretiyle, her taraflarından) **o kâfirleri kuşatıcıdır.**

İ Z A H A T

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* bu ayetin izahında şöyle buyurdu: Yahutta o münafıkların hâli kendinde karanlıklar, şimşek ve gök gürültüsü bulunan bir yağmura tutulanların hâli gibidir. Yani kendinde ibtilâ (belâ) ve korkutma bulunan bir yağmura tutulanların hâli gibidir. Ölüm korkusundan yıldırımlardan kurtulmak ümidiyle parmak uçlarını kulaklarına tıkarlar.

Bu ayet-i İlâhiyenin tefsirinde Hazreti Katade *(Radıyallahu Anh)* şöyle buyurmuştur: Bu Allah-u Tealânın, münafıkların korkaklığına dair beyan ettiği bir misaldir. Münafık, insanların en korkağı ve sahtekârı olduğundan, herhangi bir ses duysa yakalandığını zanneder. Herhangi bir sayha (haykırış) duysa yakalanıp öldürüleceğini zanneder. Nitekim Mevlâ Tealâ: « يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ » "(Münafıklar)**her sesi kendi aleyhlerinde zannederler.**"buyuruyor.

(Münafıkun:Su.resi:4 den)

Mevlâ Tealâ bu ayet-i celilenin sonunda: « وَاللّٰهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ » **"Allah o kâfirleri kuşatıcıdır."** Hallerini bilicidir, buyurarak kendisinden kaçıp kurtulamıyacaklarını beyan etmektedir. Hâl böyle olunca Allah-u Tealâ'dan kaçıp kurtulmak imkânsızdır. Nitekim Mevlâ Tealâ :

اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ اَنْ يَسْبِقُونَا سَاۤءَ مَا يَحْكُمُونَ (٤)

"Kötülük işleyenler bizi geçebilecek (bizden kurtulacak) **larını mı zannettiler ? Ne kötü hükmettiler** (anladılar)." buyurmaktadır. *(Ankebut Suresi:4)*

O hâlde en güzel çare, Allah-u Tealâ'ya itaat (boyun eğmek) ve Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* a ittiba etmektir. Bu da, fırsat elden çıkmadan olmalıdır.

Hazin tefsirinde zikredildiğine göre: « صَيِّبٌ »"**Şiddetli yağmurdur.**" Yukarıdan aşağıya inen her şey « صَيِّبٌ » dir. « رَعْدٌ » **"Buluttan duyulan sesdir."**

« بَرْقٌ » "Buluttan çıkan ateşdir." İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki: «رَعْدٌ» Bulutları sevkeden (yürüten) meleğin ismidir. « بَرْقٌ » İse: Meleğin bulutları sürdüğü, nurdan kamçının parıltısıdır. « صَوَاعِقُ » Kelimesi: «صَاعِقَة» nın cemisidir. « صَاعِقَة » İse: Kendisini duyan her kişinin ölümüne veya bayılmasına sebep olan şiddetli bir sesdir.

Denilmiştir ki: « صَاعِقَة » Gazab-ı İlâhî eseri olarak buluttan zuhur eden (meydana çıkan) bir ateş parçasıdır ki, ona yıldırım denir. Dilediği kuluna isabet ettirerek, Cenab-ı Hak onu helâk eder.

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : Gök gürültüsü ve yıldırım sesi duyduğunda :

اللّٰهُمَّ لاتَقْتُلْنَا بِغَضَبِكَ وَلاتُهْلِكْنَا بِعَذَابِكَ وَعَافِنَا قَبْلَ ذٰلِكَ *

"Ey Allahım ! Bizi gazabınla öldürme, azabınla helâk etme ve bize azabın gelmeden önce afiyet ver." diye dua ederlerdi. *(Tirmizî, Daavât:50, A. b. Hanbel:2/101)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, bu duruma düşen kişilerin o andaki hâllerini beyan etmek üzere devamla şöyle buyuruyor :

يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ اَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا اَضَاۤءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَاِذَا اَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاۤءَ اللّٰهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْ اِنَّ اللّٰهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

KELİME MANASI (20)

(يَكَادُ) Yakın oluyor (az kalsın)(الْبَرْقُ) o şimşek (يَخْطَفُ) kapacak (kapıp alıverecek) neyi ?(اَبْصَارَهُمْ) gözlerini (كُلَّمَا اَضَاۤءَ) her ne zaman ki, ziya verir (o şimşek parlatır)kim için?(لَهُمْ) onlar için (مَشَوْا) yürürler nerede ?(فِيهِ)onda (ışığın aydınlattığı yolda)(وَاِذَا اَظْلَمَ) karardığı zaman (şimşek kaybolup yol karardığı zaman) kimler üzerine ?(عَلَيْهِمْ) onlar üzerine (قَامُوا) dikilirler (bir daha şimşek çakıp yollarını göstermesi için, hayret içinde oldukları yerde dikilip kalırlar).(وَلَوْ شَاۤءَ) Ve eğer dileseydi kim ? (اللّٰهُ) Allah (-u Tealâ Hazretleri) (لَذَهَبَ) elbette giderirdi neyi ?(بِسَمْعِهِمْ) kulaklarını (kulaklarındaki işitme hassasını, duyusunu) daha ? (وَاَبْصَارِهِمْ) gözlerini (gözlerindeki görme hassasını)(اِنَّ اللّٰهَ) muhakkak Allah *(Celle Celâluhu)* (عَلَى كُلِّ شَيْءٍ) her şey üzerine (قَدِيرٌ) ziyade kadir (gücü yeten) dir.

MEAL-İ ŞERİFİ (20)

Az kalsın o şimşek gözlerini kapıp alıverecek her ne zaman (şimşek) **onlara** (yollarını) **aydınlatsa onda** (ışığın aydınlattığı yolda) **yürürler,** (şimşek kaybolup yol) **onlara karardığında ise, dikili** (p kalı) **rlar. Eğer Allah** (Tealâ Hazretleri) **dileseydi, elbette onların kulaklarını** (n işitmesini) **ve gözlerini** (n görmesini) **giderirdi, şüphe yok ki, Allah** (-u Tealâ) **her şeye ziyade kadir** (gücü yeten) **dir.**

İ Z A H A T

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* bu ayet-i celilenin tefsirinde şöyle buyurmuştur: Az kalsın şimşek gözlerini kapacak, yani az kalsın Kuranın şimşek gibi parlak olan muhkem (kuvvetli, açık) ayetleri, o münafıkların ayıplarını ortaya çıkaracak. Her ne zaman şimşek onlara aydınlık yapsa, o aydınlıkta yürürler, yani o münafıklara her ne zaman islâmdan bir izzet (şeref) ulaşsa, rahatlarlar sükûn (huzur) bulurlar.

Üzerlerine karanlık çöktüğünde ise, kalkarlar. Yani İslâm'a bir zarar isabet etse, kalkar küfre dönerler. Nitekim Mevlâ Tealâ şöyle buyuruyor :

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَاَنَّ بِهِ وَاِنْ اَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ
عَلٰى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ (١١)

"İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'a bir kenar (bir kenarından tutmuş gibi tereddüt) **üzere ibadet eder. Eğer ona bir hayır dokunursa, onunla** (yüreği) **rahatlar ve eğer kendisine bir musibet dokunursa, yüzü üzerine geri döner** (çehresi değişir, dini kötüleyerek ondan yüz çevirir). **O** (kişi), **dünyayı da, ahireti de kaybetmiştir. İşte bu apaçık ziyanın ta kendisidir."** *(Hacc Suresi:11)*

İbn-i Cerir'in, İbn-i Mesut ve bazı sahabeden, İbn-i Münzir ve İbn-i Ebî Hatim'in de Süddî *(Rahmetullahi Aleyhim Ecmain)*den rivayet ettiklerine göre: Medine ehlinin münafıklarından iki kişi Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den müşriklerin tarafına kaçtılar. Allah-u Tealâ'nın zikrettiği bu şimşekli, gök gürültülü, yıldırımlı yağmur onlara isabet etti (vurdu). Onlar her gök gürlediğinde yıldırımlar kulaklarına girer de, onları öldürür diye korkudan parmaklarını kulaklarına tıkıyorlardı. Şimşek çaktığında onun ışığında yürüyorlar, şimşek çakmayınca yerlerinde duruyorlardı. Bunun üzerine: **"Keşke sağ salim sabaha çıksak da, Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***e giderek ellerimizi onun eline koysak."** dediler. Sabah olunca doğru Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e gelerek İslâm'a girdiler ve ellerini Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in eline koydular ve çok güzel müslüman oldular. *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/81)*

İşte Allah-u Tealâ Medineden kaçan bu iki münafığın hâlini, Medinede bulunan münafıklara misal olarak beyan etti. Şöyle ki, Medinede bulunan münafıklar Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in meclisinde bulunduklarında Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e onların hakkında bir ayet iner veya Efendi-

miz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onların hakkında bir şey söyler de, öldürülürler diye korkularından parmaklarını kulaklarına sokarlardı. Malları, çocukları artıp fetih ve ganimetlere kavuştuklarında, o iki münafığın şimşek yolu aydınlattığında yürüdükleri gibi, **"Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in dini doğrudur."** diyerek istikamet gösterirler (doğru olurlar), malları çocukları helâk olduğunda veya başlarına bir belâ geldiğinde ise: **"Bu, Muhammed'in dininden dolayıdır."** diyerek, o iki münafığın karanlık çöktüğünde şaşırıp kaldıkları gibi, mürted olurlar (dinden dönerler) di. *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/72-73)*

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri kendi Kuran-ı kériminde, bu ayetin kenarına: « هُنَا دَقِيقٌ دَقِيقٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ »

"Ey akıl sahipleri ! Burası çok çok ince bir yerdir." diye yazmışlardır. Binaenaleyh bu misaller çok ince düşünülmelidir.

O hâlde akıllı kişi bütün şiddet ve dehşetlerden kurtulmak için şer'i şerif ipine sarılmalıdır, zira işin sonu gizlidir, ne şekil biteceği bilinmez.

Bir adam Hasan-ı Basrî *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerine: **"Nasıl sabahladın ?"** diye sordu. O da: **"Hayırla sabahladım."** diye cevap verdi. Bunun üzerine: **"Nasılsın ?"** deyince, Hasan-ı Basrî *(Radıyallahu Anh)*Hazretleri tebessüm ederek: **"Hâlimden sorma. O insanlar hakkında ne düşünürsün ki, bir gemiye bindiler denizin ortasına geldiklerinde gemileri parçalandı ve onlardan her biri bir odun parçasına sarıldı. Bunlar ne hâl içindedirler ?"** deyince, adam: **"Çok zor bir hâldedirler."** diye cevap verdi. Sonra Hasan-ı Basrî *(Radıyallahu Anh)* Hazretleri: **"Benim hâlim onların hâlinden daha şiddetlidir; Ölüm, benim denizim, hayat, gemim, günahlar ise tutunacağım tahta parçalarıdır. Ey evlâdım ! Vasfı** (sıfatı) **bu olan kişinin hâli ne olabilir."** buyurdu. *(Suyutî, Dürrü''l-Mensur:1/82)*

Büyükler bu kadar korktuklarına göre biz hâlimizin ne olacağını düşünelim.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, mümin, kâfir ve münafıkların hâllerini beyandan sonra,bütün insanlara ibadet ve tevhidle emretmek üzere şöyle buyuruyor:

يَاأَيُّهَاالنَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾

KELİME MANASI (21)

(يَاأَيُّهَاالنَّاسُ) **Ey insanlar !** (اعْبُدُوا) **İbadet** (kulluk) **edin,** kime ? (رَبَّكُمْ) **Rabbinize,** (الَّذِي) **öyle Rabbiniz ki,** (خَلَقَ) **yarattı** kimi ? (كُمْ) **sizi,** daha (وَالَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (مِنْ قَبْلِكُمْ) **sizden öncedirler,** (لَعَلَّكُمْ) **umulur ki, siz** (تَتَّقُونَ) **sakınırsınız,** yani takva sahibi olursunuz.

MEAL-İ ŞERİFİ (21)

Ey insanlar ! Sizi ve sizden öncekileri yaratan (yoktan var eden) **Rabbinize ibadet** (kulluk) **edin. Ta ki, takva sahibi olasınız** (haramlardan sakınasınız).

İ Z A H A T

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre, İkrime *(Radıyallahu Anh)* Hazretleri buyurmuştur ki, Kuranda geçen: « يَاأَيُّهَا النَّاسُ » **"Ey insanlar !"** Hıtabı, Mekke ehlinedir: « يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا » **"Ey iman edenler !"** Hıtabı ise, Medine ehlinedir. İşte burası da Mekke müşriklerine hıtaptır amma, bu hususiyet nidanın umumiyetine mani değildir (bu çağırının özellikle onlara yapılması bütün insanları içine almasına engel değildir). Şu hâlde bu nida hepimizedir.

« نَـاس » **N a s :** Bütün insanlara şamil olan (Mümin, kâfir ve münafığı içine alan) bir isimdir,

« عِبَادَة » **İ b a d e t:** Tefsir-i Ebî'l-Leys'de zikredildiğine göre: **"İbadet"** çok manaları cem eden (toplayan) kelimelerdendir. Nesefî tefsirinde, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)*dan rivayet edildiğine göre Kuran-ı kerimde geçen her **"ibadet"** tevhid (Allah'ı bir kabul etmek) manasındadır. Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre, Mevlâ Tealâ Hazretleri bütün insanlara yapmış olduğu bu nida ile, kâfirlere: **"Rabbinizi tevhid** (onun birliğini kabul) **edin."** Âsilere: **"Rabbinize itaat edin."** Münafıklara: **"Tevhidle Rabbinizi bilmeyi halis edin** (iki yüzlülüğü bırakarak Rabbinizi bir bilmekte samimî olun)." İtaat edenlere ise: **"Rabbinize karşı taatta sebat** (boyun eğmeye devam) **edin."** buyurmaktadır. İşte ibadet lâfzının bu manaların hepsine ihtimali vardır.

« خَلْق » **H a l k :** Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre: **"Halk"** yok olanı, bir ölçü ve nizam üzere var etmektir. Bu ayet-i celilede Mevlâ Tealâ Hazretleri kendisinin, **"Onların ve onlardan evvel geçenlerin halikı** (yaratıcısı)." olduğunu beyan ederek, müşriklere karşı delil getirmiştir. Zira onlar Allah-u Tealâ Hazretlerinin kendilerini ve kendilerinden evvel geçenleri yarattığını ikrar edici (kabullenerek söyleyici) ydiler. O hâlde onlara: **"Eğer Allah-u Tealânın sizin halikınız olduğunu ikrar ediciyseniz, ona ibadet edin, putlara tapınmayın."** buyurulmuş oldu.

« لَعَلَّ » **L e a l l e :** Kelimesi rica ve ümit manasındadır. Bu ise akıbeti (sonu) bilinmeyen yerde düşünüleceğinden Allah-u Tealâ Hazretlerinin kelâmında aslî manasının murat edilmesi mümkün değildir. Binaenaleyh (bu sebeple) kerim olan Mevlâ tarafından sudur eden (meydana gelen) bu rica ve ümit, Mevlânın kat'î vaadi mesabesindedir (kesin sözü yerindedir). Sibeveyh *(Rahimehullah)* de, bu manayı vermişdir.

İmam-ı Kurtubî *(Rahimehullah)* buyurdu ki: « لَعَلَّ » Ta'lil için olan « كَيْ »

manasındadır. Buna göre mana: **"Ey insanlar ! takva sahibi olabilmeniz için, sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin."** demek olur.

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre bu ayet-i celilede şuna da ten bih (dikkat çekme) vardır ki: **"Takva, saliklerin** (Allah yolcularının) **en son varacakları derecedir. O** (takva), **Allah'dan gayri** (başka) **her şeyden berî** (kalben uzak) **olmaktan ibarettir."** Lâkin ibadet eden kişi, ibadetiyle mağrur olmamalı (aldanmamalı), hem korku, hem de ümit sahibi olmalıdır.

Ayrıca bu ayet-i celile, insanı en kerim (kıymetli) eden takvanın, ibadetten hâsıl olacağını açıkça beyan etmektedir. O hâlde kişi ibadet ettikçe takvası artar, ibadette noksanlık ettikçe takvası da eksilir.

İnsan için en yüksek rütbe, takva ile hâsıl olur. Zira Mevlâ Tealâ Hazretleri: « اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْ » **" Şüphesiz sizin Allah** (Tealâ) **katında en kerimi niz** (kıymetliniz), **en ziyade takva olanınızdır."** buyuruyor. *(Hucurat Suresi:13)*

İBADETİN ANCAK, YERLERİ VE GÖKLERİ YARATAN "RAB" TEALÂ HAZRETLERİNE MAHSUS (ait) OLDUĞUNU BİLDİREN DİĞER AYET-İ KERİMELER

١- اِنَّ اللّٰهَ رَبّ۪ي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَق۪يمٌ (٥١)

1- "(İsa *Aleyhisselâm* buyurdu ki): **Şüphe yok ki, Allah (Tealâ) benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyleyse O'na kulluk edin.** (İşte) **bu, dosdoğru yoldur."** *(Ali İmran Suresi:51)*

٢- وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَق۪ينُ (٩٩)

2- **"Ve sana yakîn** (ölüm) **gelinceye kadar Rabbine ibadet et ! "** *(Hıcr Suresi:99)*

٣- اِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ اِفْكًا اِنَّ الَّذ۪ينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللّٰهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (١٧)

3-**"Siz ancak Allah'ı bırakıp putlara tapıyor, yalan uyduru** (p düzü) **yorsunuz. Hakikat, sizin Allah'ı bırakıp taptıklarınız, size bir rızık vermeye muktedir** (güçlü) **olamazlar. O hâlde rızkı Allah katında arayın. O'na ibadet edin ve ona şükredin. Siz ancak O'na döndürü** (lüp götürü) **leceksiniz."** *(Ankebut Suresi:17)*

٤- رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِه۪ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا (٦٥)

4- **"(O) Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki şeylerin Rabbidir. O hâlde O'na kulluk et; O'na ibadette** (başına gelecek eziyetlere) **sabırlı** (ve metanetli) **ol. Onun bir benzeri** (adaşı) **olduğunu biliyor musun ?** (Hayır, yoktur). *(Meryem Suresi:65)*

٥- اِنَّ هٰذِه۪ٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ (٩٢)

"Şüphe yok ki, bu, sizin ümmetiniz bir tek ümmettir. (Şu, tevhid ve is-

lâm dini, bir tek din olarak, sizin dininizdir). **Ben de sizin Rabbinizim. O halde** (başkasına değil) **bana kulluk edin."** *(Enbiya Suresi:92)*

ÂLEMLERİN RABBİNE YAPILAN İBADETTEN TAKVA HASIL OLACAĞINA, BU TAKVANIN DA MEVLÂ'NIN DOSTLUĞUNU KAZANDIRACAĞINA DELÂLET EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١-يَاأَيُّهَاالَّذِينَ اٰمَنُواكُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (١٨٣)

1- **"Ey iman edenler ! Sizden evvelki** (ümmet) **lere yazıldığı gibi, sizin üzerinize de oruç yazıldı** (farz edildi). **Umulur ki, takva sahibi olursunuz** (haramlardan korunursunuz)." *(Bakara Suresi:183)*

٢-اِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا وَاِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ (١٩)

2- "(Benim şeriatıma uy, bilmeyenlerin isteklerine uyma). **Çünkü onlar** (onlara uyduğun takdirde) **Allah** (tarafın) **dan gelecek hiç bir şeyi senden kat'iyyen** (uzaklaştırıp) **defedemezler** (kaldıramazlar). **Şüphe yok ki, zalimler** (kâfirler) **birbirinin dostlarıdır. Allah ise takva sahiplerinin dostu** (yardımcısı) **dır."** *(Casiye Suresi:19)*

اَلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَآءَ بِنَآءً وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ اَنْدَادًا وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٢٢)

KELİME MANASI (22)

(اَلَّذِي) **Öyle Rabbiniz ki,** (جَعَلَ) **yaptı,** kim için ? (لَكُمْ) **sizin için,** neyi? (الْاَرْضَ) **yeri,** ne yaptı? (فِرَاشًا) **bir döşek,** yani üzerinde oturmanın ve uyumanın mümkün olması hususunda döşek gibi yaptı,(وَالسَّمَآءَ) **göğü de yaptı.** (بِنَآءً) **Bir bina,** yani yüksek bir tavan ve bir kubbe gibi, (وَاَنْزَلَ) **ve indirdi,** nereden? (مِنَ السَّمَآءِ) **o gökten,** neyi?(مَآءً) **suyu** (yağmuru),(فَاَخْرَجَ) **ve çıkarttı,** ne sebebiyle? (بِهِ) **o su sebebiyle,**(مِنَ الثَّمَرَاتِ) **Meyvaların bazısını** (her türlü yenilecek şeylerden nicelerini), ne için?(رِزْقًا) **rızıklandırmak için** kimi?(لَكُمْ) **sizi,** (فَلَا تَجْعَلُوا) **öyleyse kılmayın** kim için?(لِلّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ) **için,** neler?(اَنْدَادًا) **eşler,** (وَاَنْتُمْ) **hâlbuki siz,** (تَعْلَمُونَ) **biliyorsunuz.** yani putların hiç bir şey yaratamıyacaklarını ve size rızık veremiyeceklerini bildiğiniz hâlde, sizi yaratan ve rızıklandıran Allah-u Tealâ Hazretlerine onları eşler koşmayın.

MEAL-İ ŞERİFİ (22)

Öyle Rabbiniz ki, yer yüzünü sizin için bir döşek, göğü de (yüksek tavan ve kubbe gibi) **bir bina yaptı. Ve o gökten su indirip, onun sebebiyle nice yene-**

cek şeyleri size rızık olarak çıkarttı (bitirdi). **Öyleyse** (sizi ve sizden öncekileri, göğü, yeri ve bütün rızıkları yaratanın ancak Allah-u Tealâ olduğunu) **bildiğiniz hâlde** (yaratılmış o şeyleri) **Allah'a ortak koşmayın** (onunla beraber ibadete lâyık ortaklar vardır demeyin ve öylece inanmayın).

İ Z A H A T

Kazî Beyzavî buyurdu ki,bu iki ayetin manası Allah'a ibadeti emretmek, Allah'a ortak koşmaktan menetmek ve bunun sebebine işaret etmekten ibarettir. Şöyle ki: Allah-uTealâ ibadet emrini Rab'lik sıfatına bağlayarak bu sıfatın, kendisine ibadetin vacip olmasının sebebi olduğunu beyan etti. Sonra da, kendisinin bütün insanların, asıllarının ve yaşamak için muhtaç oldukları yer, gök, yiyecek ve içecekler gibi bütün maddelerin yaratıcısı olduğunu beyan ederek bu Rab'lik sıfatını açıkladı. Daha sonra da, bu işleri kendisinden başka kimsenin yapamıyacağını, binaenaleyh (bu sebeple) bütün bunların, birliğine delil olduğunu beyanla, kendisine ortak koşmalarından bütün insanları nehyetti (yasakladı).

Büyükler, şirki (Allah'a ortak koşmayı) çok umumî (genel) manada anlamışlar, sadece puta tapma manasında anlamamışlardır,

Nitekim İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* şöyle buyurdu :

لَاتَقُولُوا لَوْلَا فُلَانٌ لَاصَابَنِى كَذَا وَلَوْلَا كَلْبُنَا يَصِيحُ عَلَى الْبَابِ لَسُرِقَ مَتَاعُنَا *

"Filân kişi olmasaydı, elbette başıma şu iş gelirdi. Köpeğimiz kapıda bağırmasaydı, elbette eşyamız çalınırdı." demeyin. *(Ruhu'l-Beyan: İlgili ayet-i kerime)*

Öyleyse her şeyin Allah-u Tealâ'dan geldiğine itikat etmeliyiz, lâkin her şeyin bir sebebe bağlanmış olduğunu ve sebepleride Mevlâ'nın yarattığını unutmamalıyız.

وَعَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : احْرِصْ عَلَى مَايَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ وَلَاتَعْجِزْ وَاِنْ اَصَابَكَ شَىْءٌ فَلَاتَقُلْ: لَوْ اَنِّى فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا وَلٰكِنْ قُلْ قَدَرُ اللّٰهِ وَمَاشَاءَ فَعَلَ . فَاِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sana fayda veren şeye haris ol** (dünya ve ahiret hususunda sana fayda verecek şeyleri yapmaya çok düşkün ol). **Allah'dan yardım dile ve âciz olma! Başına bir şey gelirse, şöyle yapsam şöyle olurdu deme! Ve lâkin** (bu) **Allah'ın kaderi, o ne dilerse yapar, de ! Çünkü eğer** (kelimesi) **şeytanın amelini açar."** *(Müslim, Kader:34, İbn-i Mace, Mukaddime:10, A. b. Hanbel:2/366,370)*

Yani bir kişinin, şöyle olsaydı veya şöyle yapsaydım, şöyle olurdu. Veya şöyle yapmasaydım böyle olmazdı, gibi sözleri kullanması şeytana kapı açar ve kişiyi münafıklara benzetir. Çünkü onlar, harpte ölenler için :

لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَاقُتِلُوا ... (١٥٦)

"Eğer (harbe gidip ölenler) **yanımızda olsalardı, ölmez ve öldürülmezlerdi."** dediler. *(Âli İmran Suresi:156 dan)*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilmiştir ki: Adamın biri Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e **"Allahın ve senin dilediğin olur."** dedi. Bunun üzerine Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « جَعَلْتَنِى لِلّٰهِ عِدْلاً مَا شَاۤءَ اللّٰهُ وَحْدَهُ » **"Beni Allaha ortak ettin, sadece Allah'ın dilediği olur."** buyurdu. *(A. b. Hanbel:1/283)*

عَنْ حُذَيْفَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :لاَتَقُولُوا مَاشَاۤءَ اللّٰهُ وَشَاۤءَ فُلاَنٌ قُولُوا مَاشَاۤءَ اللّٰهُ ثُمَّ شَاۤءَ فُلاَنٌ *

Huzeyfetübnü'l-Yeman *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : "(Bu), **Allah'ın dilediği ve falancanın dilediğidir." demeyin.** "(Önce) **Allah'ın dilediği sonra falancanın dilediğidir." deyin. buyurdu.** *(Beyhekî, S.Kübra:3/216, Ebu Davud, Edeb:76, Darimî,İsti'zan:63, A. b. Hanbel:5/384, 394, 398)*

Ayrıca bu ayet-i celile, ibadetlerde Mevlâ Tealâ'dan başka her şeyi gönülden atmak suretiyle, ihlâsın (sırf Allah için yapılmasının) lâzım olduğuna işaret etmektedir.

Beyazıd-ı Bestamî *(Kuddise Sırruhu)* nin şöyle buyurduğu rivayet edildi: **"Otuz sene ibadetle nefsimi yordum. Sonunda bana şöyle diyen birini gördüm:**

يَاأَبَا يَزِيدخَزَاۤئِنُهُ مَمْلُوَّةٌ بِالْعِبَادَةِ اِنْ اَرَدْتَ الْوُصُولَ اِلَيْهِ فَعَلَيْكَ بِالذِّلَّةِ وَالاِحْتِقَارِوَالاِخْلاَصِ فِى الْعَمَلِ

"Ya Eba Yezid ! O'nun (Mevlâ Tealâ'nın) **hazineleri ibadetle doludur. O'na ulaşmak istiyorsan, zillet ve hakirliğini** (kendi aşağılığını) **bil ve amellerinde ihlâs et** (bütün yaptıklarını ancak onun için yap)." *(Ruhu'l-Beyan:1/77-78)*

Ayet-i celilede yerin, gökten evvel zikredilmesinin hikmeti hakkında, Alusî tefsirinde ki açıklama şöyledir: Kulların yeryüzüne olan ihtiyaçları daha çok ve onunla menfaatlenmeleri daha fazla ve daha açıktır. Veya Mevlâ Tealâ kullarının yaratılışını zikredince, ondan sonra ilk muhtaç olacakları şeyi zikretmesi münasip olmuştur ki, O da yerleşecekleri yerdir. Veyahut edna'dan âlâya (aşağıdan yukarıya) doğru geçilsin diye veya bir çok ayetlerin zahirlerinin delâlet ettiği gibi yerin yaradılışı, göğün yaratılışından önce olduğu için veya yer yüzü Peygamberlerin meskeni (makamı) olup, ondan yaratıldıklarına binaen gökten efdal (daha üstün) olduğu için böyle buyurulmuştur.

Bu ayet-i celileden anlaşılacak olan bütün vaazların hulâsası (özeti) şudur: Allah-u Tealâ Hazretleri bu ayet-i celilede: « جَعَلَ لَكُمْ » **"Sizin için yarattı."** « رِزْقًا لَكُمْ » **"Sizi rızıklandırmak için yaptı."** buyurmuştur. Kıyamet gününde insana: **"Ben bütün bunları senin için yaptım, ya sen benim için ne yaptın ? "** diyecek olsa insan ne cevap verecektir.

Bir kere Şiblî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, kıyamet ve şiddetlerinden bahs ederek insanlara vaaz etmiş ve onları ağlatmıştı. Ebu Hüseyn En-nurî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri o meclise uğrayarak Şibli Hazretlerine: **"Onları o kadar korkutma, o günün hesabı o kadar uzun değildir, ancak iki kelimedir. Allah-u Tealâ kıyamet gününde kullarına: « مَنْ تُرَا بُودَمْ تُوكِرَا بُودِى »"Ben senin içindim, sen kimin içindin ?"** buyuracaktır, dedi.

Hazin tefsirinde zikredildiğine göre, düşünebilen bir insan bu âleme iyice bir bakarsa onu döşenmiş bir ev gibi görür. İçinde muhtaç olunacak her şey vardır. Gök tavan gibi yükseltilmiş, yer, halı gibi döşenmiş, yıldızlar da kandiller gibi yayılmıştır. İnsan ise bu evin sahibi gibidir. Bu evde kendisinin menfaatına hazırlanmış envai çeşit nebatat (bitkiler) ve hayvanat (canlılar) da bulunmaktadır. O hâlde bu kadar şeyler kendisine amade (emrine hazır) kılınan insanın, bu nimetleri kendisine ihsan eden Rabbine elbette şükretmesi gerekir.

Ayrıca bu ayet-i celile: Yağmurun, buluta gökten inmekte olduğunu ifade etmektedir. Hazreti Kâ'b *(Radıyallahu Anh)* buyurmuştur ki:

اَلسَّحَابُ غِرْبَالُ الْمَطَرِ وَلَوْلاَ السَّحَابُ حِينَ يَنْزِلُ الْمَآءُ مِنَ السَّمَآءِ لاَفْسَدَ مَايَقَعُ عَلَيْهِ مِنَ الاَرْضِ ، وَالْبِذْرُ يَنْزِلُ مِنَ السَّمَآءِ *

"Bulut, yağmurun ölçeğidir. Gökten su inerken eğer bulut olmasa. elbette yağmur düştüğü toprağı ifsat ederdi. Tohum da semadan inmektedir."

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur 1/86)

İkrime *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

يَنْــزِلُ الْمَآءُ مِنَ السَّــمَآءِ السَّابِعَــةِ ، فَتَقَعُ الْقَطْرَةُ مِنْهُ عَلَى السَّحَابَةِ مِثْــلَ الْبَعِــيرِ *

"Su, yedinci kat semadan iner. bir damla su buluta inene kadar, deve büyüklüğünde olur." *(Suyutî, Dürrül-Mensur 1/86)*

« اَرْض » **Arz:** Bir cins isimdir. Yer yüzüne, aşağı ve alçak olan her şeye de denir. Ayrıca zükâm hastalığına ve titremeye denmektedir. Cemisi (çoğulu): « اَرَاضَاتْ » **"Arazat"**, « اُرُوض » **"Urûz"**, « اَرْضُونْ » **"Arazûn"**, « اَرَاضِى » **"Ârâzî"** dir.

« سَمَآء » **Semâ:** Her şeyin sakfına (tavanına) denir. Yağmura, buluta söylenir. Gök kubbesi yerinde kullanılmaktadır. Cemisi: « سَمَاوَاتْ » **"Semâvât"** tır.

« اَنْدَادْ » **Endad:** Kelimesi « نِدْ » kelimesinin cemisidir. Bu ise: **"eş, benzer"** demektir.

GÖKLERİN,YERİN VE İÇİNDEKİLERİN İNSANLAR İÇİN YARATILDIĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الاَرْضَ مَهْداً وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلاً وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجْنَا

بِهِ اَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتّٰى ﴿٥٣﴾ كُلُوا وَارْعَوْا اَنْعَامَكُمْ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِاُولِى النُّهٰى ﴿٥٤﴾

1- **"O** (Rab) **ki, yeri size bir döşek yaptı. Orada sizin için yollar açtı ve gökten bir su** (yağmur) **indirdi. İşte biz bununla türlü türlü nebatat** (bitkiler) **den çiftler çıkardık." -- "Hem siz yeyin, hem de davarlarınıza yedirin. Şüphe yok ki bunda salim** (nefsin kötü isteklerinden kurtulmuş) **akıl sahipleri için elbette büyük ibretler vardır."** *(Tâ HâSuresi:53, 54)*

٢- وَجَعَلْنَا فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ اَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾
وَجَعَلْنَا السَّمَاۤءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ اٰيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾

2- **"Yer** (yüzün) **de onları** (insanları) **çalkalamamak için sabit dağlar yarattık,ve onda geniş yollar açtık taki** (maksatlarına) **erebilsinler." -- "Biz göğü de mahfuz** (korunmuş) **bir tavan yaptık. Onlar ise onun ayetlerinden** (göklerin güneş, ay, yıldız gibi alâmetlerinden) **yüz çeviricidirler."** *(Enbiya Suresi:31, 32)*

Mevlâ Tealâ, göklerin ve yerin acaipliklerini zikrederek yaratıcının varlığını ve birliğini ispat edip, ortağı ve benzeri olmadığını beyandan sonra, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in peygamberliğini ispat etmek üzere buyuruyor:

وَاِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَاْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاۤءَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾

KELİME MANASI (23)

(وَاِنْ كُنْتُمْ) **Eğer olduysanız,** nerede? (فِى رَيْبٍ) **şüphede,** neden? (مِمَّا) **o şeyden** (Kuran'dan) **ki,** (نَزَّلْنَا) **parça parça indirdik,** kim üzerine?(عَلٰى عَبْدِنَا) **kulumuz** (Muhammed Mustafa *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) **üzerine** (فَاْتُوا) **getirin** (meydana getirin). Neyi ?(بِسُورَةٍ) **Bir sureyi** öyle sure ki,(مِنْ مِثْلِهِ) **onun** (Kuran'ın) **mislinden olucu,** (güzel nazımda ve eşsiz beyanda onun gibi olan bir sure yapın).(وَادْعُوا) **Ve çağırın,** kimleri ?(شُهَدَاۤءَكُمْ) **şahitlerinizi,** yani yardımcılarınızı ve taptığınız putlarınızı kimden başka ?(مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allah** (Teala) **dan başka** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız** (صَادِقِينَ) **sadıklar** yani Muhammed *(Aleyhisselâm)* ın onu kendiliğinden uydurduğunu iddia etmenizde ve ilâhlarınızın size yardımcı olacakları hakkındaki sözlerinizde doğruysanız, Kuranın benzeri bir sure yapın.

MEAL-İ ŞERİFİ (23)

Eğer kulumuz (Muhammed *(Aleyhisselâm)*a **parça parça** (sure-sure, ayet-ayet) **indirdiğimiz** (Kuranın Allah katından geldiğin) **den şüphe içindeyseniz, haydi O'nun benzerinden siz de bir sure** (meydana) **getirin. Ve Allah'dan başka**

şahitlerinizi (taptığınız putları ve yardımcılarınızı) **da çağırın, eğer** (iddianızda) **doğru** (insan) **larsanız.**

İ Z A H A T

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre, kâfirler dediler ki: Bu Kuran eğer Allah tarafından gelmiş olsaydı, meydana gelen hadiselere göre, hitabet (konuşma) ve şiir ehlinin adeti gibi parça-parça, sure-sure, ayet-ayet indirilmezdi. Eğer onu Allah indirmiş olsaydı elbetteki toptan indirirdi. Nitekim Mevlâ Tealâ bir ayet-i celilesinde onların bu sözünü zikretmiş ve şöyle cevaplandırmıştır :

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلاَ نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً

"O küfredenler (şöyle) **dedi** (ler): **Kuran, ona** (Muhammed *Aleyhisselâm* a) **toplu bir hâlde indirilmeli değil miydi? " - " Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle** (yaptık) **ve onu** (çok güzel bir nizamla ayet-ayet) **tertil ettik** (ayırdık, takdir ettik). *(Furkan Suresi:32)*

« تَنْزِيلْ » **Tenzil :** Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre,Yavaş-yavaş, zaman-zaman indirmektir. Kuran-ı Kerim, birinci kat semada bulunan **"Beytu'l-İzzet"** isimli makama toptan indirilmiş. Sonra Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in güzelce ezberliyebilmesi için o makamdan yirmi üç senede parça parça, ayet ayet Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in kalbine indirilmiştir. Zira O, ümmî (okuma yazma bilmez) di, diğer Enbiya *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* Hazeratı ise, okur yazar olduklarından kendilerine verilen kitabın tamamını ezberlemek onlara mümkün oluyordu. Bundan dolayı ulema: "Mevlânın diğer kitapları toptan indirilmiştir" Buyurdular.

« سُورَةٌ » **S u r e :** Evveli ve ahiri (başı ve sonu) malûm olan (bilinen), Kuran'dan bir kıt'a (parça) dır. Surenin asıl manası ise, yüksek bir menzil (makam) dır. Kuranın surelerini kıraat eden (okuyan) kimse, bu kıraatı sebebiyle yüksek menzillere, derecelere nail olacağı (kavuşacağı) için, Kuranın, mıktarı bilinen kıt'a (parça) larına **"S u r e"** denilmiştir.

« شُهَدَاءُ » **Ş ü h e d a :** Şehîd'in cemisidir. Şehîd ise, hazır bulunan veya şahitlik yapan kimsedir. Buradaki mana; Müşriklerin, Allah'ın gayri mabut ittihaz ettikleri (ilâh tuttukları) putlardır. Yahut aralarında cereyan eden mubahaseyi (mücadeleyi) görecek ve şehadet edecek kimselerdir. Buna göre nazm-ı İlâhînin manası: "Eğer hâl ve şan sizin dediğiniz gibi ise, yani putlarınız ibadetinize müstehak mabudlarınız ise, Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*e nazil olan Kuranın mislini icat etmekte putlarınızdan yardım isteyin, size yardım etsinler ve çağırın insanlardan bir takım kimseleri ki, onlar da sizin menfaatinize şahitlik etsinler." Demektir.

KURAN-I KERİMİN BİR BENZERİNİ MEYDANA GETİRMEKTEN BÜTÜN İNSANLARIN VE CİNLERİN ÂCİZ KALDIKLARINI BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER

١- اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ قُلْ فَاْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾ فَاِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا اَنَّمَا اُنْزِلَ
بِعِلْمِ اللّٰهِ وَاَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٤﴾

1- "Yoksa onu (Kuranı) **kendisi mi uydurdu diyorlar ? De ki: O hâlde haydi sizde onun gibi** (düzme ve) **uydurma olarak on sure getirin. Allahdan başka kime gücünüz yetiyorsa** (kime güveniyorsanız) **onları da** (yardımcı) **çağırın, eğer** (iddianızda) **doğrularsanız. Eğer bunun üzerine** (ey müşrikler) **onlar da** (o yardıma çağırdığınız ilâhlarınız da âciz kalıp) **size cevap veremezlerse** (bu işi beceremezlerse) **bilin ki, demek o** (Kuran), **ancak Allahın ilmiyle** (bir fesahat, çok düzgün bir lisan ve gaybî haberler gibi Allahdan başka kimsenin bilemeyeceği bir ilimle) **indirilmiştir.** (O Allah ki,) **hakikaten kendinden başka hiç bir ilâh yoktur. O hâlde müslüman oluyor musunuz ? !"** *(Hud Suresi:13-14)*

٢- اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ قُلْ فَاْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾

2- "Yoksa onu (Kuranı, peygamber) **kendiliğinden uydurdu mu diyorlar ? De ki: Öyleyse, eğer** (iddianızda) **doğrularsanız, sizde onun benzeri bir sure** (meydana) **getirin.** (Bu hususta, bir sure yapabilmekte) **Allahdan başka gücünüzün yettiği** (güvendiğiniz) **kim varsa, onları da** (yardıma) **çağırın !"** *(Yunus Suresi:38)*

٣- قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى اَنْ يَاْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَاْتُونَ
بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾

3- "De ki: Andolsun, eğer insanlar ve cinler bu Kuranın bir mislini (benzerini) **meydana getirmek üzere toplanacak olsalar, elbette onun bir mislini getiremiyeceklerdir. Bazıları bazılarına yardımcı da olsalar."** *(İsra Suresi:88)*

٤- اَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَاْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ اِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٣٤﴾

4- "Yahut onu (Kuranı) **kendisi mi uydurup söyledi diyorlar ? Hayır ! Onlar inanmıyorlar." - "Öyleyse onlar da, eğer doğru** (söyleyen) **lerse, onun gibi** (velev uydurma olsun) **bir söz getirsinler !"** *(Tur Suresi:33-34)*

٥- قُلْ فَاْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَا اَتَّبِعْهُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾
فَاِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ اَنَّمَا يَتَّبِعُونَ اَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوٰيهُ
بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٠﴾

5- "De ki: Eğer (sözünüzde) **sadık** (adam) **larsanız Allah tarafından bu ikisinden** (Kuranla Tevrat'tan) **daha doğru bir kitap getirin de bende ona uyayım."**

"(Bu defa da) **sana icabet** (senin teklifini kabul) **etme** (k isteme) **zlerse bil ki, onlar ancak kendi hevalarına** (nefislerinin isteklerine) **uyuyorlar. Hâlbuki Allahdan dosdoğru bir hidayet** (delil) **olmaksızın kendi hevasına** (nefsinin istediğine) **uyandan daha sapık kim olabilir ? Şüphe yok ki Allah zalimler güruhunu hidayet etmez** (doğru yola almaz)." *(Kasas Suresi:49-50)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Kuran-ı kerim'i inkâr edenlere, inkâr ve şüphelerini izale edecek (giderecek) yolu gösterdikten sonra, netice olarak buyuruyor :

فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّـارَ الَّتى وَقُودُهَا النَّـاسُ وَالْحِجَارَةُ اُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ (٢٤)

KELİME MANASI (24)

(فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا) **Eğer yapamazsanız** (bunun misli bir sure getiremezseniz) (وَلَنْ تَفْعَلُوا) **elbette hiç bir zaman yapamayacaksınız ya** (فَاتَّقُوا) **o hâlde sakının, korkun** neden ? (النَّـارَ) **ateşden** (الَّتى) **öyle ateş ki,** (وَقُودُهَا) **onun tutuşturucusu** (odunu, çırası) kimlerdir ? (النَّـاسُ) **insanlardır.** Daha ? (وَالْحِجَارَةُ) **taşlardır.** (Kibrit taşları veya taptıkları taşlardır). (اُعِدَّتْ) (o ateş) **hazırlandı.** Kimler için ? (لِلْكَافِرِينَ) **kâfirler için.** (bizim indirdiğimizi inkâr edenler için).

MEAL-İ ŞERİFİ (24)

(Ey münkirler !) **Eğer siz bunu yapamazsanız** (son derece uğraştıktan sonra,Kuran'ın bir suresinin bile mislini getiremezseniz)**ki, hiç bir zaman yapamayacaksınız. Artık o ateşten sakının ki, onun tutuşturcusu** (çırası) **insanlarla taşlardır. O** (ateş) **kâfirler** (bizim indirdiğimizi inkâr edenler) **için hazırlanmıştır.**

İ Z A H A T

Nesefî, Begavî, Alusî, Ruhu'l-Beyan ve Hazin tefsirlerinde İbn-i Abbas ve ekseri müfessirlerden rivayet edildiğine göre: Ayet-i celilede geçen taşlardan murat; Kibrit taşlarıdır. Zira o taş en şiddetli tutuşan, en geç sönen, en pis kokan ve bedene en çok yapışan bir taştır.

İmam-ı Suyutî, Dürrü'l-Mensur'unda zikrettiğine göre: İbn-i Cerîr Amr İbn-i Meymun'dan rivayet etti ki, bu taşlardan murat: Kibrit taşlarıdır. Allah-u Tealâ gökleri ve yerleri yarattığı günde, o taşları birinci kat semada yaratmış ve kâfirler için hazırlamıştır. Veya bu taşlardan murat: Müşriklerin kendilerine taptıkları, çoğu taştan oyulmuş olan putlardır. O putlara taparak, dünyada kendilerini onlara yakın ettiklerinden ve onları Allah'a ortak koştuklarından, Mevlâ Tealâ onları cehennemde de birleştirecektir ve böylece onlar, o putlara ibadetleri sebebiyle azap edildiklerini anlayacaklar, izzet ve azametini itikat et-

tikleri (ululuk ve büyüklüklerine inandıkları) putların, zillet ve hakaretlerini (alçaklık ve horluklarını) göreceklerdir. Nitekim Mevlâ Tealâ bir ayette :

اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ اَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ (٩٨)

"Siz de, Allah'ı bırakıp tapmakta olduklarınız da, hiç şüphesiz ki, cehennem odunusunuz. Siz oraya gireceksiniz." buyurmuştur. *(Enbiya Suresi:98)*

Tefsirlerde zikredildiğine göre, cehennemin çeşitli kısımları vardır. Bir kısmı bu ayet-i celilede zikredildiği gibi, insanlar ve taşlarla tutuşturulmaktadır Nitekim: « يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا قُوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيكُمْ نَاراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ »

"Ey iman edenler! Kendinizi ve efrad-ı ailenizi (çoluk çocuğunuzu) **çırası insanlar ve taşlar olan bir ateşten koruyun."** *(Tahrim Suresi:6 dan)*

Mealindeki ayet-i celile de "N a r" kelimesinin nekire olarak (harf-i tarifsiz) zikredilmesinden anlaşılmaktadır ki, bu ateş, insanlar ve taşlarla tutuşan, diğer ateşlerden ayrı bir ateştir.

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bu ayet-i kerimeyi okuyarak şöyle buyurdu :

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اُوقِدَ عَلَى النَّارِ اَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى احْمَرَّتْ ، ثُمَّ اُوقِدَ عَلَيْهَا اَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى ابْيَضَّتْ ، ثُمَّ اُوقِدَ عَلَيْهَا اَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى اسْوَدَّتْ ، فَهِىَ سَوْدَآءُ مُظْلِمَةٌ *

"Cehennem bin sene tutuşturuldu kıpkırmızı oldu. Bin sene daha tutuşturuldu bembeyaz oldu. Diğer bin sene daha tutuşturuldu simsiyah oldu. Artık o simsiyah, kapkaranlıkdır." *(Tirmizî, Cehennem:8, İbn-i Mace, Zühd:38)*

وَعَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : نَارُكُمْ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءً مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ اِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً ؟ قَالَ: فُضِّلَتْ عَلَيْهِنَّ بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءً كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا *

Yine Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu:"Sizin ateşiniz, cehennem ateşinin yetmişde biridir. O zaman:"Ya Resulallah ! O da** (dünyanın ateşi de)**muhakkak yeterdi denildi. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **Şüphesiz cehennem ateşi ondan 69 derece üstündür. Her derecesi onun kadar hararetlidir. buyurdu."***(Buharî, Bedu'l-Halk: 10,Müslim,Cennet:30, Tirmizî,Cehennem:7, Muvatta',Cehennem:1, A. b. Hanbel:2/313, 467, 478)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه): اَتَرَوْنَهَا حَمْرَآءَ كَنَارِكُمْ هٰذِهِ لَهِىَ اَسْوَدُ مِنَ الْقَارِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Siz o ateşin, sizin ateşiniz gibi kırmızı olduğunu mu zannettiniz? Şüphesiz o ziftten daha karadır."** *(İmam-ı Malik, Muvatta', Cehennem:2)*

İmam-ı Mücahid *(Radıyallahu Anh)* şöyle buyurdu:

اِنَّ نَارَكُـمْ هٰـذِهِ تَعَوَّذَ مِنْ نَارِ جَهَنَّـمَ *

"Şüphesiz sizin şu ateşiniz cehennem ateşinden Allah'a sığındı."

(Suyutî: D.Mensur: 1/91)

Hasılı kelâm (özetle): Mevlâ Tealâ bu ayet-i celilede müşriklere hitaben şöyle buyurmaktadır: Kuran'ın bir suresinin bile mislini (benzerini) getirememeniz Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in, benim Resulüm (elçim) ve Kuran-ı kerimin de, benim kitabım olduğuna dair size delil oldu. Zira, eğer Kuran-ı kerim bir beşer kelâmı olsaydı sizde beşersiniz, sizde yapabilirdiniz, mademki yapamadınız, ona inanmanız size lâzım oldu. İnanmayınca, adilikte bir çöp gibi oldunuz ve çırası insanlarla taşlar olan cehennemde yanamaya lâyık oldunuz.

Ey insan! Bu fırsat bir daha ele geçmez. Ahirette çok pişman olacaksın, geri dönmek isteyeceksin, o da olmayacaktır. Şimdi ise her fırsat eldedir. Etraf ve çevreden utanıyorum diye bahane etmeyi bırakıp, tevbe ederek Rabbine dönmen gerekir. Bu dönüşün derhal kabul olunur ve hiç günah işlememiş gibi muamele görürsün.

Bu ayette, Kuran'a ve Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e inanıp Kuranla amel etmenin meyvası, cehennemden kurtulup cennete ve Cenab-ı Hakkın rızasına kavuşmak olduğuna dair bir işaret bulunmaktadır. Ayrıca bu ayet-i kerimede Kuran-ı kerimin ve ehlinin ziyade üstünlüğüne işaret vardır.

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْقُرْاٰنُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ وَمَاحِلٌ مُصَدَّقٌ فَمَنْ جَعَلَهُ اَمَامَهُ قَادَهُ اِلَى الْجَنَّةِ وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ اِلَى النَّارِ*

İbn-i Mesud *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Kuran** (-ı Azimü'ş-şan) **bazılarına şefaat** (yardım) **edici ve şefaati makbuldür. Bazılarına karşı haklı bir davacıdır. Herkim onu önüne koyar** (ona uyar) **sa, Kuran onu cennete götürür. Her kim onu arkasına kor** (onunla amel etmez) **sa onu da cehenneme sevkeder." buyurdu.** *(Deylemî, el-Firdevs:3/229 No:4675, Abdurrazzak, el-Musannef, 3/373 No:6010, İbn-i Hibban:1/167)*

Marifetname sahibi İbrahim Hakkı Erzurumî *(Kuddise Sırruhu)*da şöyle diyor:

Çu buldun ilm-i Kuranî Ne lâzım ilm-i Yûnanî.

Yani Kuran ilmi gibi büyük bir ilmi bulduktan sonra, Yunan felsefesini bilmeye ne ihtiyaç vardır.

Ruhu'l-Beyan tefsirinde İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* un şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: İblisin adamları her akşam reislerinin yanına gelip: **"Şöyle yaptım, falan zahidi** (sofiyi) **aldattım."** diyerek o gün içinde yaptıklarını ortaya koyarlar. İçlerinden en küçüğü: **"Ben de bir çoçuğu Kuran okumaktan menet-**

tim (vaz geçirdim)." der. İblis onun yaptığını çok beğenerek duraklar ve onu yanına oturtur.

İşte bir çocuğun Kuran-ı kerimi okumaktan menedilmesinden, İblis (şeytan) ın son derecede memnun olması, Kuran-ı kerim'i öğrenip, öğretmenin ne kadar büyük bir iş olduğunu göstermektedir.

Bu ayet-i kerimede cehennemin elân (şu anda) yaratılmış olduğuna delâlet vardır; Zira Mevlâ Tealâ mazî siğasıyla: « أُعِدَّتْ » "Hazırlandı." buyurdu. Geçmiş zaman da hazırlanması ise, şu anda mevcut (var) olmasını gerektirir. Bir lâfzın hakikî (gerçek) manasını vermek mümkün iken, mecazî (ihtimalli) manayı seçerek istikbal (gelecek) manasına hamletmeye lüzum yoktur. Öyleyse, bu ayet-i celile cennet ve cehennemin şu anda mevcut olmayıp kıyamet gününde yaratılacaklarına inanan mutezile taifesini (cemaatını) reddetmektedir.

« وَقُودُ » **Vekud:** Ateş yakacak odun vesair çalı-çırpılardır.

« حِجَارَةُ » **Hicare:** den murat ise, o putperestlerin şefaat (yardım) ve menfaat ümit ederek ibadet ettikleri putlardır.

« نَاسُ » **Nas:** dan murat, âsilerdir.

CEHENNEMİN KÂFİRLER İÇİN HAZIRLANDIĞINA VE ELÂN YARATILMIŞ OLDUĞUNA DELÂLET EDEN DİĞER BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ

وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِى أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ (١٣١)

"Ve o ateşten korkun ki, kâfirler için hazırlanmıştır." *(Âli İmran Suresi:131)*

MEVLÂ TEALÂNIN ASLINDA KÂFİRLER İÇİN HAZIRLADIĞI BU ATEŞTEN MÜMİNLERİ DE SAKINDIRDIĞINI BEYAN EDEN DİĞER BİR AYET-İ KERİME

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا قُوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيكُمْ نَاراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ (٦)

"Ey iman edenler ! Nefislerinizi ve ailelerinizi öyle bir ateşten koruyun ki, onun yakacağı insanlar ve taşlardır. (O ateşin) üzerinde iri gövdeli, sert tabiatlı melekler (zebaniler) vardır. Onlar, Allahın kendilerine emrettiği şeylere asla isyan etmezler. Ve emrolundukları şeyi hemen yapıverirler." *(Tahrim Suresi:6)*

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ
رِزْقًا قَالُوا هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ
مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
﴿٢٥﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً
فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ
وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا
مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ
إِلَّا الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ
وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ
فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾ كَيْفَ تَكْفُرُونَ
بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ
ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَ
لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ
فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

Allah-uTealâ,kâfirlerle münafıkları,elim (acıklı) bir azabla tehdit ettikten sonra, müminleri cennetle müjdelemesi için, habibine şöyle emir buyuruyor :

وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هٰذَا الَّذِى رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَاُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا اَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٢٥)

KELİME MANASI (25)

(وَبَشِّرْ)Ve ziyade müjde et kime ?(الَّذِينَ) öyle kimselere (kullara) ki, (اٰمَنُوا) iman ettiler daha ? (وَعَمِلُوا) işlediler neyi ?(الصَّالِحَاتِ) salih (iyi) amelleri, yani iman edip iyi amellerde bulunan kulları müjdele ki(اَنَّ لَهُمْ) muhakkak onlar için vardır. Ne ?(جَنَّاتٍ) cennetler, yani kendisinde meyva ağaçları olan ve içine girilmeden görülmeyen bostanlar, nadide (az rastlanan) bağlar, bahçeler. Öyle cennetler ki, (تَجْرِى) akıyor, nereden ? (مِنْ تَحْتِهَا) altlarından, (köşklerinin ve ağaçlarının altlarından) ne akıyor ? (الْاَنْهَارُ) nehirler (كُلَّمَا رُزِقُوا) her ne zamanki rızıklandırılırlar, yani rızık olarak yedirilirler nereden ?(مِنْهَا) o cennetlerden, nesinden ? (مِنْ ثَمَرَةٍ) meyvasından, neyi ?(رِزْقًا) bir rızkı, bir meyvayı, yani her ne vakit o cennetlerden bir meyvayla rızıklandırılsalar (قَالُوا) derler (هٰذَا) şu (rızık şu yediğimiz) nedir ? (الَّذِى) öyle bir rızıkdır ki, (öyle bir rızkın benzeridir ki, (رُزِقْنَا) biz onunla rızıklandırılmıştık neden evvel ?(مِنْ قَبْلُ) bundan evvel, burada: « مِثْلُ » "benzer" kelimesi mahzufdur (zikredilmemiştir). Yani bu rızık bize dünyada verilen rızıkların aynıdır. Veya bu rızık bize cennette biraz evvel verilenin aynıdır derler). (واُتُوا) Ve getirildiler, neye ? (بِهِ) o rızka, yani dünya ve ahirette veya cennette rızıklandırıldıkları şeyler onlara getirilecektir, sunulacaktır. Ne olduğu hâlde ? (مُتَشَابِهًا) birbirine benzeyici olduğu hâlde, yani cennette kendilerine rızık olarak verilecek meyvalar dünyadakinin benzeri olarak verilecektir. Veya cennette kendilerine verilen meyvalar biri birine çok benzeyici olarak verilecektir. Amma yediklerinde ise tadını ve lezzetini çok daha değişik bulacaklardır. Hatta lezzet bakımından dünyadakiyle ahiretteki arasında hiç bir alâka bulamayacaklardır.(وَلَهُمْ) Ve onlar için vardır. Nerede ? (فِيهَا) o cennetlerde ne ? (اَزْوَاجٌ) aileler (zevceler, eşler) öyle eşler ki, (مُطَهَّرَةٌ) ziya pak edilmiş, yani hayız, nifas vesair kirlerden ve kötü huylardan temiz yaratılmışlar.(وَهُمْ) Ve onlar (فِيهَا) o cennetlerde (خَالِدُونَ) ebedî kalıcılardır.

MEAL-İ ŞERİFİ (25)

(Habibim) **iman edip amel-i salih** (güzel amel) **işleyen kulları çok müjdele ki: Onlar için** (köşklerinin ve ağaçlarının) **altından ırmaklar akan cennetler vardır. Her ne zaman onlara, o cennetin meyvasından bir rızık verilir. Bu rızık bundan evvel** (dünyada veya cennette) **rızıklandırıldığımızdır,** (onun çok benzeridir, sanki odur) **derler. Onlara o rızık** (renk ve şekilde) **birbirine benzer** (fakat lezzet ve keyfiyyette başka başka, çok yüksek ve müstesna) **olarak verilmiştir. Ve onlar için orada** (cennetlerde hayız, nifas vesair kirlerden) **tertemiz aileler vardır. Ve onlar orada** (o cennetlerde) **ebedî** (sonsuz) **olarak kalıcılardır.**

İ Z A H A T

Mevlâ Tealâ « وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا » cümlesiyle onların « هٰذَا الَّذِى رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ» sözlerini doğrulamıştır. Çünkü onlara cennette verilen rızıklar suret (görünüş) itibariyle dünyadaki alıştıkları rızıklara çok benzer olarak verilmiştir. Bu da o rızıklara ünsiyet peyda etsinler (alışkanlık kazansınlar) içindir, zira insan evvelce tanımış olduğu şeye daha çok meyleder, tanımadığı şeyi gördüğünde ise, o şey çok güzelde olsa tabiatı ona karşı yabancılık hisseder (duyar).

Veya buranın manası: **"Cennette onlara verilen meyvalar birbirinin çok benzeri olarak verilecektir."** demektir. Nitekim Nesefî ve Alusî tefsirlerinde, İmam-ı Hasan'dan nakledildiğine göre: Cennet ehlinden birine bir çanak verilecek,ondan yiyecektir. Sonra bir daha verildiğinde: « هٰذَا الَّذِى أُوتِينَا بِهِ مِنْ قَبْلُ » **"Bu, bundan evvel bize verilenin aynısıdır."** diyecektir. O zaman melek: « كُلْ فَاللَّوْنُ وَاحِدٌ وَالطَّعْمُ مُخْتَلِفٌ » **"Ye bakalım ! Rengi aynı ama tadı değişiktir."** diyecektir. *(İbn-i Cerîr, Şihap:2/72)*

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den rivayete göre:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ لَيَتَنَاوَلُ الثَّمَرَةَ لِيَأْكُلَهَا فَمَا هِيَ بِوَاصِلَةٍ اِلٰى فِيهِ حَتّٰى يُبَدِّلَهَا اللّٰهُ مَكَانَهَا مِثْلَهَا *

"Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in nefsi** (canı) **kabza-i kudretinde** (kudret elinde) **olan Allaha yemin ederim ki, cennet ehlinden bir adam bir meyvayı yemek için uzanır. Daha o meyva ağzına ulaşmadan, Allah-u Tealâ yerine bir benzerini yaratır."** buyurdu. *(Taberî, Keşşaf, Nesefî, Kazî tefsirleri ilgili ayet, Şihap:2/72)*

İşte onlar, o meyvayı evvelkinin şeklinde görünce bu sözü söylerler.

Ey İnsan! Madem ki, kâinatı yoktan var eden ve bizleri, kendini bildirmek ve kendine kulluk ettirmek için yaratan, Allah-u Tealâ ve Tekaddes Hazretleri, Rahmeten Lil âlemin (bütün âlemlere rahmet) olan Peygamberimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Hazretlerine, tarafı ilâhîsinden (kendi tarafından): iman edip amel-i salih işleyen kullarına, bu ayette beyan ettiği cennetlerle müjde ver-

mesini emir buyurdu: « اِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ » **"Muhakkak Allah (-u Tealâ) vaadine hulf etmez** (sözünden caymaz)." *(Âli İmran: Suresi:9 dan)* Ayet-i celilesiyle de verdiği vadi (sözü) muhakkak yerine getireceğini haber verdi, kullarına kendi analarından ve babalarından ziyade acıdığını da, naklî ve aklî delillerle bildik. O hâlde Mevlâmızın fazl-u keremine kuvvetle güvenip, vesvese ve evhamı terk ederek iman ve amel-i salih kanatlarını takıp saadeti ebediye (sonsuz mutluluk) yollarını aşmaya, vuslat menzillerini (Allah-u Tealâ'ya kavuşma mesafelerini) katetmeğe çalışmalıyız. Böyle yaparsak, ihsan edilen nimetlerin şükrünü de biiznillahi Tealâ ifa etmiş (yerine getirmiş) oluruz. « لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ » **"Eğer şükrederseniz, elbette sizi** (nimet bakımından) **ziyade ederim."** *(İbrahim Suresi:7 den)* Ayet-i celilesinin hükmünce de, iman ve amel-i salih hususunda, günden güne daha ziyadeye muvaffak kılınır (kavuşturulur) uz.

Bu ayet-i kerime ve bu mealde olan diğer ayet-i kerimelerden, biiznillahi teala anlaşılıyor ki, fazl-ı ilâhî (Allah'ın iyiliği) olan iman ve ameli salih, dünyevî ve uhrevî (dünyaya ve ahirete ait olan) bütün müşkillerin hâlline (zorlukların çözülmesine) vasıta-i İlâhiye (İlâhî bir sebep) olduğu gibi, yine dünyevî ve uhrevî bütün maksatlara ulaşmak için vesile-i ilâhiyedir (Allah-u Tealâ'nın ortaya koymuş olduğu bir sebeptir).

Her ne kadar insanı cennete ameli girdirmeyip, ancak Allah-u Tealânın fazl-u keremi (lütfederekvermesi) girdirecekse de, bu fazl-u kerem ancak amel-i salih erbabına tahakkuk edecek (iyi amel sahipleri hakkında gerçekleşecek) tir. Amma cennetteki dereceler amelin azlığına ve çokluğuna göre değişecek, amel az ise derece az, amel çok ise dereceler çok yüksek olacaktır.

Şunu da bilelim ki, iman ve amel-i salihin suretleri ve hakikatleri vardır Onun da beyanı İnşaallah-u Tealâ sure-i Nisanın 136. ayeti celilesinin tefsirinde gelecektir.

Bu ayet-i kerimede cennetlerden bahsedildiği için, cennetlerin isimlerini, cennet ırmaklarının, ailelerinin ve ehlinin bir kısım hasaisini (özelliklerini) bazı hadis-i şerifler ve büyüklerden gelen rivayetlerle beyana çalışalım.

Hatib-i Şirbinî'nin, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet ettiğine göre, yedi Cennet vardır. Nitekim ayet-i celilede cemi tabiriyle: « جَنَّاتٍ » **"Cennetler"** buyurulmuştur. Bunlar da:

1.- Cennetü'l-Firdevs, 2.- Cennetü'l-Adn, 3.- Cennetü'n-Naim,
4.- Cennetü'l-Huld, 5.- Cennetü'l-Me'va, 6.- Daru's-Selâm,
7.- İlliyyun'dur.

Cennetin ırmakları dörttür :

1.- Su ırmağı : Cennet ehli bu ırmaktan içtikleri zaman ölümsüz bir hayata kavuşacaklardır.

2.- Süt ırmağı : Cennet ehli bu ırmaktan içtikleri zaman, bedenlerinde eksilmeyecek bir kuvvet bulurlar.

3.- Şarap ırmağı : Cennet ehli bundan içtiği zaman, sonunda üzüntü olmayan bir huzur ve neş'e bulurlar.

4.- Bal ırmağı : Bundan içtiklerinde ise, sonunda illet (hastalık), olmayan bir sıhhat ve şifa bulurlar.

١-عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَنْهَارُ الْجَنَّةِ تَفَجَّرُ مِنْ تَحْتِ جِبَالِ مِسْكٍ *

1- Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **:"Cennetin ırmakları, misk (güzel koku) dağlarının altından kaynar." buyurdu.** *(Suyutî, D.Mensur: 1/94)*

٢- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): سَيْحَانُ وَجَيْحَانُ ، وَالْفُرَاتُ وَالنِّيلُ كُلٌّ مِنْ اَنْهَارِ الْجَنَّةِ *

2- Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***:"Seyhan, Ceyhan, Fırat ve Nil bunların hepsi cennet ırmaklarındandır." buyurdu.** Yani asılları cennettedir. Fakat bunun şeklini bilemeyiz. *(Müslim, Cennet:26, A. b. Hanbel:2/440)*

٣- وَعَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَعَلَّكُمْ تَظُنُّونَ اَنَّ اَنْهَارَ الْجَنَّةِ اُخْدُودٌ فِى الْاَرْضِ لاَ...وَاللّٰهِ اِنَّهَا لَسَائِحَةٌ عَلٰى وَجْهِ الْاَرْضِ حَافَتَاهَا خِيَامُ اللُّؤْلُؤِ ، وَطِينُهَا الْمِسْكُ الْاَذْفَرُ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا الْاَذْفَرُ ؟ قَالَ: الَّذِى لاَخَلْطَ مَعَهُ *

3- Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her hâlde siz cennet ırmaklarının yeri kazarak aktığını zannediyorsunuz. Hayır! Vallahi onlar yerin üstünden akarlar, kenarları inciden çadırlardır, çamurları ise Misk-i Ezfer'dir. Ben: "Ya Resulallah ! Ezfer nedir?" dedim. O da: "Hiç karışıksız (halis misk) demektir." buyurdu.** *(Suyutî, D.Mensur:1/95)*

٤- عَنْ اُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلاَ هَلْ مُشَمِّرٌ لِلْجَنَّةِ فَاِنَّ الْجَنَّةَ لاَخَطَرَ لَهَا هِىَ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ نُورٌ يَتَلاَ لأُ وَرَيْحَانَةٌ تَهْتَزُّ وَقَصْرٌ مَشِيدٌ وَنَهَرٌ مُطَّرِدٌ وَفَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ نَضِيجَةٌ وَزَوْجَةٌ حَسْنَاءُ جَمِيلَةٌ وَحُلَلٌ كَثِيرَةٌ فِى مُقَامٍ اَبَدًا فِى حَبْرَةٍ وَنَضْرَةٍ فِى دُورٍ عَالِيَةٍ سَلِيمَةٍ بَهِيَّةٍ قَالُوا: نَحْنُ الْمُشَمِّرُونَ لَهَا يَارَسُولَ اللّٰهِ قَالَ: قُولُوا اِنْ شَآءَ اللّٰهُ *

4- Üsame İbn-i Zeyd *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Agâh olun ki ! Cennete hazırlanan var mıdır? Şüphesiz cennetin bahası biçilmez, Kâbenin Rabbine yemin ederim ki; O parlayan bir nur, (tazeliğinden) titreyen bir hoş kokulu ot, Sapasağlam bir köşk, durmadan akan**

bir ırmak, olgun bir meyva, çok güzel ve hoş bir aile (zevce, hanım) **bir çok elbiseler, bütün afetlerden kurtuluş yurdunun meyvaları içinde ebedî yerleşmek, yemyeşil meyva ağaçları ve çok kıymetli yüce bir yerde, sürur** (sevinç) **ve nimet** (içinde kalmak) **tan ibarettir."** Bunun üzerine Ashab-ı Kiram **"Evet hazırız ya Resulallah !"** dediler. O da: **"İnşaallah deyin."** buyurdu. *(İbn-i Mace, Zühd:39)*

٥- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قُلْنَا يَارَسُولَ اللّٰهِ اَخْبِرْنَا عَنِ الْجَنَّةِ مَابِنَاۤئُهَا ؟ قَالَ: لَبِنَةٌ مِنْ ذَهَبٍ ، وَلَبِنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ ، وَمِلاَطُهَا الْمِسْكُ الْاَذْفَرُ حَصْبَاۤئُهَا الْيَاقُوتُ وَاللُّؤْلُؤُ وَتُرْبَتُهَا الْوَرْسُ وَالزَّعْفَرَانُ ، مَنْ يَدْخُلْهَا يَخْلُدُ لاَيَمُوتُ وَيَنْعَمُ لاَيَيْاَسُ لاَيَبْلىٰ شَبَابُهُمْ وَلاَتَخْرِقُ ثِيَابُهُمْ *

5- Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Biz bir kere ya Resulallah ! Bize cennetin yapılış şeklinden haber ver." dedik. O da: "**(Cennetin köşklerinin ve duvarlarının) **bir kerpici** (tuğlası) **altından, bir kerpici gümüştendir.** (köşklerinin ve duvarlarının) **sıvası miskdir. Çakıl taşları inci ve yakuttur. Toprağı vers** (susam otu gibi küçük, kokulu, sarı ve yumuşak bir ot) **ve zaferan** (hoş kokulu küçük bir çiçek) **dir. Ona giren bir daha ölmemek üzere ebedî yaşar ve bir daha ümidini kesmemek üzere nimetlenir, gençlikleri çürümez** (yok olmaz) **elbiseleri yırtılmaz** (eskimez), **buyurdu."**

(Ahmed İbn-i Hanbel:2/445, 305, Tirmizî, Cennet:2, Darimî, Rikak:100)

٦- عَنْ اَبِى سَعِيدِ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ اللّٰهَ اَحَاطَ حَائِطَ الْجَنَّةِ لَبِنَةً مِنْ ذَهَبٍ وَلَبِنَةً مِنْ فِضَّةٍ ثُمَّ شَقَّقَ فِيهَا الْاَنْهَارَ ، وَغَرَسَ فِيهَا الْاَشْجَارَ ، فَلَمَّا نَظَرَتِ الْمَلٰئِكَةُ اِلَى حُسْنِهَا وَزَهْرَتِهَا قَالَتْ: طُوبَاكِ مَنَازِلَ الْمُلُوكِ *

6- Ebu Said El-Hudrî *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu:"Şüphesiz Allah-uTealâ cennet duvarlarının bir tuğlasını altından, bir tuğlasını gümüşten yaptı. Sonra cennette ırmaklar fışkırttı ve ağaçlar dikti. Melekler cennetin güzelleğini ve tazeliğini görünce; Ey melik** (padişah) **ların makamı! Sana müjde olsun dediler."***(Suyutî, D.Mensur:1/92-93)*

٧- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَوْضِعُ سَوْطِ اَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا *

7- Sehl İbn-i Sa'di's-sâidî *(Radıyallahu Anh)***den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***: "Sizden birinizin Cennetten bir kamçılık yer** (bir kamçıyı koyacak kadar yer) **i, bütün dünya ve üzerindekilerden daha kıymetlidir." buyurdu.** *(Buharî, Cihad:73, 6, Bedu'l-Halk:8, Rikak:2, Tirmizî, Fezailu'l-cihad:17, 25, Tefsir:3, 22, 56, İbn-i Mace, Zühd:39, Darimî, Rikak:99, A. b. Hanbel:2/315, 438, 482, 3/141, 433, 434, 5/330, 337, 339)*

٨- عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِى وَقَّاصٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَوْاَنَّ مَايُقِلُّ ظُفُرٌ

مِمَّافِى الْجَنَّةِ بَدَا لَتَزَخْرَفَتْ لَهُ مَا بَيْنَ خَوَافِقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَوْاَنَّ رَجُلاً مِنْ اَهْلِ الْجَنَّـةِ اطَّلَعَ فَبَدَااَسَاوِرُهُ لَطَمَسَ ضَوْءَ الشَّمْسِ كَمَا تَطْمِسُ الشَّمْسُ ضَوْءَ النُّجُومِ *

8- Sa'd İbn-i Ebi Vakkas *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Cennette bulunan şeylerden bir tırnak kadarı zuhur etse** (açığa çıksa), **elbette göklerle yerlerin arası onunla süslenir. Ve eğer cennet ehlinden bir adam** (dünya ehline) **zuhur edip bilezikleri gözükse, elbette güneş, yıldızların ışığını söndürdüğü gibi, o bileziklerin ışığı da, güneşin ışığını söndürür." buyurdu.** *(Tirmizî, Cennet:7, A. b. Hanbel:1/169, 171)*

٩-عَنْ ثَوْبَانَ (رضى الله عنه) : لَايَنْزِعُ رَجُلٌ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ مِنْ ثَمَرِهِ الاَّ أُعِيدَ فِى مَكَانِهَا مِثْلَاهَا *

9- Hazreti Sevban *(Radıyallahu Anh)***dan rivayete göre;** (O, Efendimiz *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* **in şöyle buyurduğunu işitti):"Cennet ehlinden bir adam, cennet meyvasından kopardığında, mutlaka yerine iki misli gelir."** *(Haşiyetü'ş-Şihab 2/72)*

١٠- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَوَّلُ زُمْرَةٍ تَلِجُ الْجَنَّـةَ صُورَتُهُمْ عَلٰى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَـةَ الْبَدْرِ لَايَبْصُقُونَ فِيهَا وَلَايَمْتَخِطُونَ وَلَايَتَغَوَّطُونَ اٰنِيَتُهُمْ فِيهَا الذَّهَبُ وَاَمْشَاطُهُمْ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَمَجَامِرُهُمُ الْاَلُوَّةُ وَرَشْحُهُمُ الْمِسْكُ وَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ يُرٰى مُخُّ سُوقِهِمَا مِنْ وَرَاءِ اللَّحْمِ مِنَ الْحُسْنِ لَااخْتِلَافَ بَيْنَهُمْ وَلَاتَبَاغُضَ قُلُوبُهُمْ قَلْبٌ وَاحِدٌ يُسَبِّحُونَ اللّٰهَ بُكْرَةً وَعَشِيًّـا *

10- Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Cennete giren ilk zümrenin suretleri ayın ondördü gibi olacaktır. Onlar cennette tükürmeyecekler, sümkürmeyecekler ve büyük abdest yapmayacaklardır. Kapları altından, tarakları altın ve gümüştendir. Buhurdanlıkları ud'dandır, terleri misktir. Her birinin iki ailesi vardır ki, güzelliklerinden etlerinin arkasından dizlerinin iliği gözükmektedir. Cennet ehlinin arasında hiç bir ihtilaf (çekişme)ve buğz yoktur, hepsinin kalbi bir kalp gibidir. Sabah akşam Allah'ı tesbih etmektedirler." buyurdu.** *(Buharî, Bedu'l-Halk:8, Müslim, Cennet:17, Tirmizî,Cennet:7, A. b. Hanbel:2/316)*

١١- عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): يُعْطٰى الْمُؤْمِنُ فِى الْجَنَّـةِ قُوَّةَ كَذَا وَكَذَا مِنَ الْجِمَاعِ قِيلَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ اَوَيُطِيقُ ذٰلِكَ قَالَ: يُعْطٰى قُوَّةَ مِائَةٍ *

11- Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Mümine cennette şöyle şöyle cima imkânı verilecektir. Bunun üzerine: Ya Resulallah onlara gücü yetecek midir ? diye soruldu. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **de: (mümine) yüz erkek kuvveti verilecektir." buyurdu.** *(Tirmizî, Cennet:6)*

١٢- عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): لَرَوْحَةٌ فِى سَبِيلِ اللّٰه اَوْغَدْوَةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَافِيهَا وَلَقَابُ قَوْسِ اَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَافِيهَا وَلَوْاَنَّ امْرَاَةً مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ اطَّلَعَتْ اِلَىٰ اَهْلِ الْاَرْضِ لَاَضَائَتْ مَابَيْنَهُمَا وَلَمَلَاَتْهُ رِيحًا وَلَنَصِيفُهَا عَلٰى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا *

12- Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:**"Allah yolunda,sabahdan öğleye veya öğleden akşama kadar yürümek dünya ve içindekilerden hayırlıdır. Ve elbette sizin birinizin cennette** (ok) **yayı kadar yeri bütün dünya ve içindekilerden daha kıymetlidir. Eğer cennet ehlinin ailelerinden biri dünya ehline muttali olsa** (baksa, parlasa) **elbette gök ve yer arasını aydınlatır ve elbette güzel kokuyla doldurur ve muhakkak onun** (cennet ailesinin) **başındaki örtüsü elbette dünya ve içindekilerden daha kıymetlidir." buyurdu.** *(Buharî, Cihad:6, 5, Rikak:2, 51, Müslim, İmaret:112, 115, Tirmizî, Fezailu'l-cihad:11)*

١٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): لَوْاَنَّ امْرَاَةً مِنْ نِسَاءِ اَهْلِ الْجَنَّةِ بَصَقَتْ فِى سَبْعَةِ اَبْحُرٍ كَانَتْ تِلْكَ الْاَبْحُرُ اَحْلٰى مِنَ الْعَسَلِ *

13- İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayet edilmiştir ki: Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:**"Eğer cennet ehlinin kadınlarından biri yedi denize tükürse o denizler baldan daha tatlı bir hâle gelir." buyurdu.** *(Suyutî, D.Mensur:1/99)*

١٤- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه): قِيلَ يَارَسُولَ اللّٰه هَلْ نَصِلُ اِلَى نِسَائِنَا فِى الْجَنَّةِ ؟ فَقَالَ: اِنَّ الرَّجُلَ لَيَصِلُ فِى الْيَوْمِ اِلٰى مِائَةِ عَذْرَاءَ *

14- Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki: "Bir kere Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **a cennette ailelerimizle cima edecek miyiz ? diye soruldu. Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **da: "Şüphesiz kişi bir günde yüz tane bakireyle cima edecektir." buyurdu."** *(Suyutî, D.Mensur:1/100)*

١٥- عَنْ اَبِى سَعِيدِ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): اَهْلُ الْجَنَّةِ اِذَا جَامَعُوا نِسَائَهُمْ عَادُوا اَبْكَارًا *

15- Ebu Said El-Hudrî *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Cennet ehli, aileleriyle her cima ettiklerinde, bakireliğe döneceklerdir." buyurdu.** Yani onları bakire olarak bulacaklardır *(Suyutî, D.Mensur:1/101)*

١٦- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): لَاتُؤْذِى امْرَاَةٌ زَوْجَهَا فِى الدُّنْيَا اِلَّا قَالَتْ زَوْجَتُهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ لَاتُؤْذِيهِ قَاتَلَكِ اللّٰهُ فَاِنَّمَا هُوَ عِنْدَكِ دَخِيلٌ يُوشِكُ اَنْ يُفَارِقَكِ اِلَيْنَا *

16- Muaz İbn-i Cebel *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Dünyada bir kadın kocasına eziyet ettiğinde, mutlaka o kişinin, hurilerden olan cennetteki ailesi, o kadına: Ona eziyet etme, Allah seni helâk edesi . . ! O şu anda senin yanında misafirdir, ama yakında senden ayrılıp bize gelecektir der." buyurdu.** *(Tirmizî, Reda:19, İbn-i Mace, Nikah:62, A. b. Hanbel:5/242)*

Cennet ehli hakkında İkrime *(Radıyallahu Anh)* den şöyle rivayet edilmiştir :

١٧- اَهْلُ الْجَنَّةِ وَلَدُ ثَلاَثٍ وَثَلاَثِينَ سَنَةً رِجَالُهُمْ وَنِسَآؤُهُمْ وَقَامَتُهُمْ سِتُّونَ ذِرَاعًا عَلٰى قَامَةِ اَبِيهِمْ اٰدَمَ شَبَابٌ جُرْدٌ مُرْدٌ مُكَحَّلُونَ عَلَيْهِمْ سَبْعُونَ حُلَّةً تَتَلَوَّنُ كُلُّ حُلَّةٍ فِى كُلِّ سَاعَةٍ سَبْعِينَ لَوْنًا لاَيَبْزُقُونَ وَلاَيَمْتَخِطُونَ وَمَاكَانَ فَوْقَ ذٰلِكَ مِنَ الْاَذٰى فَهُوَ اَبْعَدُ يَزْدَادُونَ كُلَّ يَوْمٍ جَمَالاً وَحُسْنًا كَمَايَزْدَادُ اَهْلُ الدُّنْيَا هَرَمًا وَضَعْفًا لاَيَفْنٰى شَبَابُهُمْ وَلاَتَبْلٰى ثِيَابُهُمْ *

17- "Cennet ehlinin erkekleri ve kadınları otuz üç yaşında olacaklardır, boyları babaları Âdem *(Aleyhisselâm)* **gibi altmış zira olacaktır. Gözleri sürmeli, sakalları yeni çıkacak çağda, bedenleri kılsız delikanlılardır. Yetmiş kat elbise giyerler her bir elbise her an yetmiş renkle renklenir. Tükürmezler, sümkürmezler, bunlardan başka, eza verici şeyler onlardan ziyade uzaktır. Ehli dünya** (dünya ehli) **gün geçtikçe zafiyet ve ihtiyarlık bakımından arttıkları gibi, cennet ehli her gün cemal ve güzellik bakımından ziyade olurlar. Gençlikleri bitmez tükenmez, elbiseleri eskimez, çürümez."** *(Ruhu'l-Beyan: İlgili ayet)*

Tabiki bu zikredilen nimetlerin elden çıkma tehlikesi insanı çok üzeceğinden Mevlâ Tealâ Hazretleri, ayet-i celilenin sonunda: « وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ » **"Onlar o nimetler içerisinde ebediyen kalıcıdırlar."** buyurarak, onların bu nimetlerden hiç ayrılmıyacaklarını da beyan etti.

١٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) **قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ** (صلى الله عليه وسلم) **: اِذَا دَخَلَ اَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَاَهْلُ النَّارِ النَّارَ ثُمَّ يَقُومُ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ: يَااَهْلَ النَّارِ لاَمَوْتَ وَيَااَهْلَ الْجَنَّةِ لاَمَوْتَ خُلُودٌ ***

18- İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Cennet ehli cennete, cehennem ehli de cehenneme girdikten, sonra, aralarında bir nida edici kalkarak şöyle ilân edecek: "Ey cehennem ehli artık ölüm yok! Ve ey cennet ehli artık** (size de) **ölüm yok !** (Herkes bulunduğu yerde) **ebediyen kalacaktır."buyurdu.** *(Buharî, Rikak:50, Tefsir, Sure:4, 8, Müslim, Cennet:42, İman:302, A. b. Hanbel:2/130)*

١٩- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) **قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ** (صلى الله عليه وسلم) **: لَوْقِيلَ لاَهْلِ النَّارِ اِنَّكُمْ مَاكِثُونَ فِى النَّارِ عَدَدَ كُلِّ حَصَاةٍ فِى الدُّنْيَا سَنَةً لَفَرِحُوا بِهَا وَلَوْقِيلَ لاَهْلِ الْجَنَّةِ اِنَّكُمْ مَاكِثُونَ عَدَدَ كُلِّ حَصَاةٍ فِى الدُّنْيَا سَنَةً لَحَزِنُوا وَلٰكِنَّهُمْ خُلِقُوا لِلْاَبَدِ ***

19- İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullahz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Eğer cehennem ehline, siz bu ateşte dünyada bulunan çakıl başına bir sene kalacaksınız dense, elbette onlar bununla ferahlanırlar. Ve eğer cennet ehline: Siz burada dünyadaki çakıl taşları başına bir sene kalacaksınız dense, elbette üzülürler Lâkin onlar** (cennet ve cehennem ehli) **ebedîlik** (sonsuzluk) **için yaratıldılar." buyurdu.** *(Ebu Nuaym, Hilye:4/168)*

Bundan dolayıdır ki, bir insan cennet veya cehennem yüz milyar senedir dese kâfir olur. Çünkü Allah-u Tealâ Kuran'ı keriminde, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* da hadis-i şeriflerinde iki tarafında sonsuz olduğunu beyan etmişlerdir. İşte bu sonsuz cennetler ve nimetler. bu ve bir çok ayetlerden anlaşıldığı gibi iki şeye bağlıdır; iman ve amel-i salih.

Selef-i salihin bu ayet-i kerimeler ve hadis-i şeriflerde geçen müjdeleri okuyup bunlara yakînen (görür gibi) inandıklarından dünyaya, onun lezzet ve zevklerine kapılmadılar, Cennet ailelerinin güzelliklerini bildiklerinden namahreme bakıp zinaya düşmediler, bütün haramlardan sakındılar, hatta mubah (zararsız, serbest) olan şeylerin dahi bir çoklarını terk ederek, iştahlarını sonsuz olan ahirete sakladılar. Nitekim Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* :

لَوْشِئْتُ لَكُنْتُ اَطْيَبَكُمْ طَعَامًا وَاَحْسَنَكُمْ لِبَاسًا وَلٰكِنِّى اَسْتَبْقِى طَيِّبَاتِى *

"İsteseydim elbette en güzel yemekleri yer, en güzel elbiseleri giyerdim, lâkin ben, lezzetlerimin sonsuz olmasını istiyorum." buyurdu.

i m a n: Bildiğimiz şartlara ve Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Mevla tarafından getirdiği bütün meselelere şeksiz şüphesiz inanmaktır.

Amel-i Salih: Sağlam ehli sünnet itikadına (inancına) dayanıp, fukaha-i izam'ın (büyük fıkıh âlimlerinin) beyanına uygun olan ve Allah-u Tealâ'nın rızasını kazanmak için yapılan amellerdir ki; **Kalbî, bedenî, malî** (Kalbe, bedene ve mala ait) olmak üzere üçe ayrılır. Amel-i salih (iyi amel), kendinde: **İlim, niyet, sabır ve ihlâs,** bulunan amellerdir, denilmiştir.

KURAN-I KERİMİN, İMAN EDİP AMEL-İ SALİH İŞLEYENLERE BİR HİDAYET VE MÜJDE OLDUĞUNU BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

طٰسۤ تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ ﴿١﴾ هُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾

"Ta- Sin, bunlar Kuran'ın ve (hak ile batılı) **apaçık gösteren bir kitabın ayetleridir." -- " Müminler için bir hidayet ve bir müjdedir.** (Öyle müminler) **ki, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler." --" Onlar ahirete de kat'î surette inananların ta kendileridir."** *(Neml Suresi:1-3)*

İMAN EDİP AMEL-İ SALİH İŞLEYENLERİN CENNETLERDE EBEDÎ KALACAĞINI VE DİĞER HÂLLERİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ قِيلاً ﴿١٢٢﴾

1- "Ve o kimseler ki, iman ettiler ve iyi işler yaptılar. Elbette biz onları, altlarından ırmaklar akan cennetlere, orada ebedî kalıcı oldukları hâlde girdireceğiz. Gerçekten Allah (Tealâ) bunu kat'î olarak vaadetti (söz verdi). Allah (Tealâ) dan daha doğru sözlü kim olabilir (kimse olamaz)." *(Nisa suresi: 122)*

٢- اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلاً ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلاً ﴿١٠٨﴾

2- "Şüphesiz o kimseler ki, iman ettiler ve salih amellerde bulundular, onlar için Firdevs cennetleri, bir konak olmuştur." -- "Orada ebediyen kalıcıdırlar. Oradan ayrılmak istemezler." *(Kehf suresi: 107-108)*

٣- اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ﴿٨﴾ خَالِدِينَ فِيهَا وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾

3- "Muhakkak o kimseler ki, iman ettiler ve salih amellerde bulundular, onlar için Naîm Cennetleri (nimetlerle dolu cennetler) vardır." -- " Orada ebedî olarak kalıcıdırlar. Allah (u Tealâ bunu) gerçek olarak vaad buyurmuştur. Ve O, Azîz (yegane galip), Hakîm (yegane hikmet sahibi) dir." *(Lokman Suresi: 8-9)*

٤- اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِاِيمَانِهِمْ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ فِى جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٩﴾

4- "O kimseler ki, iman ettiler ve salih amellerde bulundular, muhakkak ki, iman etmiş olmaları sebebiyle Rableri onları altlarından ırmaklar akan Naim cennetlerinde (ki nimetlere) erdirir." *(Yunus suresi: 9)*

٥- فَاَمَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسٰى اَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾

5- "Ama tövbe eden ve iman edip, salih amelde bulunan kimselerin, felâha ermişlerden olmaları umulur." *(Kasas suresi: 67)*

٦- وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَحْسَنَ الَّذِى كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

6- "Ve o kimseler ki, iman ettiler ve salih amellerde bulundular, elbette onların kötülüklerini (affederek) örteriz ve elbette onları işlemekte olduklarının en güzeliyle mükâfatlandırırız. " *(Ankebut suresi: 7)*

٧- وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾

7- "**Allah** (-u Tealâ), **iman edip salih amellerde bulunanlara vaad buyurmuştur ki, onlar için bir mağfiret** (bağışlama) **ve azim** (pek büyük) **bir mükâfat vardır."** *(Maide suresi : 9)*

٨– انَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾

8- "**Şüphe yok ki, bu Kuran, en doğru** (en sağlam) **olan yola hidayet eder** (kavuşturur) **ve salih amellerde bulunan müminleri ziyade müjdeler ki, Şüphesiz onlar için büyük bir mükâfat vardır."** *(İsra suresi : 9)*

٩– اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبٰى لَهُمْ وَحُسْنُ مَاٰبٍ ﴿٢٩﴾

9- "**O kimseler ki, iman ettiler ve salih amellerde bulundular, müjde olsun onlara ve dönüp gidilecek güzel makam da** (cennette) **onlara** (ihsan olunacaktır)." *(Ra'd Suresi:29)*

١٠–اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ﴿١﴾ قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَاْسًا شَدِيدًا مِنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًا ﴿٢﴾ مَاكِثِينَ فِيهِ اَبَدًا ﴿٣﴾

10- "**Bütün hamdler, O Allah'a mahsustur ki, kulunun** (Muhammed *Sallalahu Aleyhi ve Sellem* 'in) **üzerine o kitabı** (Kuran-ı Kerimi) **indirdi ve onda hiç bir eğrilik** (mana ve lâfzında bir çarpıklık) **yapmadı."**-- " (O kitabı) **dosdoğru olarak, kendi katından, imansızları şiddettli bir azap ile torkutmak ve salih** (iyi) **ameller işleyen müminlere güzel bir ecir** (cennet) **olduğunu müjdelemek için indirdi." -- "Orada** (o müminler) **ebediyen ikamette bulunacaklar** (duracaklar) **dır."** *(Kehf Suresi, 1-3)*

١١– انَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارٰى وَالصَّابِئِينَ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَاخَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَاهُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

11- "**Şüphe yok ki, müminler ile Yahudîlerden ve Nasara ile Sabiî** (taife-si) **n den** (yıldıza tapanlardan) **her kim Allah'a,** *(Celle Celâluhu)* **ve ahiret gününe iman edip, salih amellerde bulunursa, onlar için Rableri indinde** (manevî katında) **mükâfatları vardır. Ve kendilerine asla korku yoktur. Ve onlar mahzun da olmayacaklar** (üzülmeyecekler) **dir."** *(Bakara Suresi: 62)*

١٢– وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْاُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَايُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾

12- "**Erkektenveya kadından her hangi bir kimse, mümin olduğu hâlde iyi işlerden** (bir şey) **yaparsa, işte onlar cennete gireceklerdir ve bir çekirdeğin çukurcuğu** (veya zarı) **kadar bile zulme** (haksızlığa) **uğratılmayacaklardır."** *(Nisa Suresi:124)*

١٣- تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِى رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَآؤُنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ (٢٢) ذٰلِكَ الَّذِى يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبٰى وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ (٢٣)

13- "Zalimleri, kazanmış oldukları şeylerden dolayı korkucu olarak göreceksin. Ve o (korktukları şey) **onlara vaki' olacaktır** (başlarına gelecektir). **İman edip salih amellerde bulunanlar ise, cennetlerin bahçelerindedirler. onlar için Rablerinin indinde** (manevî katında) **diledikleri şeyler vardır. İşte bu, en büyük fazl** (-u kerem) **dir." - "İşte bu** (o haberdir) **ki, Allah, iman eden ve salih amellerde bulunan kullarına tebşir eder** (müjde verir). **De ki: Ben bunun üzerine sizden akrabalık sevgisinden** (Allah'n ve benim hatırım için yakınlarımı sevmenizden) **başka bir ücret istemiyorum.Ve kim bir güzellik kazanırsa, onun için onda bir güzellik artırırız. Şüphe yok ki Allah gafur'dur** (günahları ziyade örtücüdür), **Şekûr'dur** (şükrü son derece kabul edicidir)." *(Şura Suresi: 22-23)*

١٤- وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ (٢٦)

14- "Ve Allah (-u Tealâ) **iman edenlere ve salih amellerde bulunanlara icabet eder** (dualarını kabul eder) **ve onların mükâfatlarını, fazlından artırır** (onları sevaplara, mükâfatlara, nimetlere kavuşturur). **Kâfirlere gelince, onlar için şiddetli bir azap vardır."** *(Şura Suresi: 26)*

١٥- وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِى الصَّالِحِينَ (٩)

15- "O kimseler ki, iman ettiler ve salih amellerde bulundular, elbette onları salihler (iyiler) **arasına girdireceğiz."** *(Ankebut Suresi: 9)*

١٦- وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُولٰئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٨٢)

16- "İman edip güzel amel (ve hareket)**lerde bulunanlar** (a gelince): **Onlar da cennetin sahipleridir. Onlar orada muhalled** (ebedi kalıcı) **dırlar."** *(Bakara Suresi:82)*

١٧- وَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ اُجُورَهُمْ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ (٥٧)

17-"İman edip iyi işler yapanlara gelince (Allah) **onların mükâfatlarını tastamam verecektir. Allah zalimleri sevmez."** *(Âli İmran Suresi:57)*

١٨- وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا اُولٰئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٤٢)

18- "İman edip de güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (a gelince) **ki; biz hiç bir kimseye gücü yeteceğinden başkasını yüklemeyiz, onlar cennetin yaranıdırlar. Onlar orada ebedî kalıcıdırlar."** *(Araf Suresi:42)*

١٩- الاَّ الَّذين صَبَرُوا وَعَملُوا الصَّالحَات أُولَئكَ لَهُمْ مَغْفرَةٌ وَاَجْرٌ كَبيرٌ ﴿١١﴾

19- "Sabredip (dertlere, sıkıntılara göğüs gerip) **de güzel amel** (ve hareketler) **de bulunanlar böyle değil.** (günahlarını) **yarlığamak ve büyük mükâfat işte bunlar içindir."** *(Hud Suresi:11)*

٢٠- انَّ الَّذينَ اٰمَنُوا وَعَملُوا الصَّالحَات وَاَخْبَتُوا الٰى رَبِّهِمْ أُولٰئكَ اَصْحَابُ
الْجَنَّة هُمْ فيهَا خَالدُونَ ﴿٢٣﴾

20- "İman edip güzel işler yapanlar (a)**ve huşu ve tevazuyla Rablerine bağlananlar** (a gelince) **onlar cennetin yaranıdırlar. Onlar onun içinde ebedî kalıcıdırlar ."** *(Hud Suresi:23)*

٢١- وَاُدْخلَ الَّذينَ اٰمَنُوا وَعَملُوا الصَّالحَات جَنَّاتٍ تَجْرى منْ تَحْتهَا الْاَنْهَارُ
خَالدينَ فيهَا باذْن رَبِّهمْ تَحيَّتُهُمْ فيهَا سَلاَمٌ ﴿٢٣﴾

21- "İman edip salih ameller (güzel işler ve ibadetler)**yapanlar, Rablerinin izniyle içerisinde daim kalmak üzere, altlarından ırmaklar akan cennetlere girdirileceklerdir Onların orada tahiyeleri** (duaları) **selâmdır."** *(İbrahim Suresi:23)*

٢٢- انَّ الَّذينَ اٰمَنُوا وَعَملُواالصَّالحَات انَّالاَنُضيعُ اَجْرَ مَنْ اَحْسَنَ عَملاً ﴿٣٠﴾ أُولَئكَ لَهُمْ
جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرى منْ تَحْتهمُ الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فيهَامنْ اَسَاورَ منْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثيَابًا
خُضْراً منْ سُنْدُسٍ وَاسْتَبْرَقٍ مُتَّكئينَ فيهَا عَلَى الْاَرَآئك نعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾

22-"Muhakkak iman edip güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (a gelince)**: Biz, şüphe yok ki, iyi amel ve hareket edenin mükâfatını zayi etmeyiz." "Onlar varya** (işte böyledir)**.Altından ırmaklar akan Adin cennetleri onlarındır. Orada tahtlar üzerinde kurularak, orada altın bileziklerle bezenecek** (süslenecek)**ler, ince diba** (ipek)**den kalın diba** (ipek)**den yeşil elbiseler giyeceklerdir.** (bu) **ne güzel sevap** (mükâfat) **ve** (cennet) **ne güzel istirahat yeri !"** *(Kehf Suresi: 30 -31)*

٢٣- وَاَمَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَملَ صَالحًا فَلَهُ جَزَآءً الْحُسْنى وَسَنَقُولُ لَهُ منْ اَمْرنَا يُسْراً ﴿٨٨﴾

23- "Amma kim iman eder, güzel de amel (ve hareket) **ederse, onun için en güzel bir mükâfat vardır. Ona emrimizden kolay** (taraf) **ını da söyleyeceğiz.** (amel ede ede emirlerimizi ona kolay yapacağız, yani emirlerimiz artık ona kolay gelecek)**."** *(Kehf Suresi:88)*

٢٤- مَنْ عَملَ صَالحًا منْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً طَيِّبَةً

وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَاكَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾

24- "Gerek erkekden, gerek kadından kim, mümin olarak, iyi amel (ve hareket) de bulunursa hiç şüphesiz onu (dünyada) çok güzel bir hayatla yaşatırız ve (o gibilere) her hâlde yapageldiklerinin daha güzeliyle ecir veririz." *(Nahl Suresi: 97)*

٢٥- اِلاَّ مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُولٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلاَيُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾

25-"Tövbe edenler ve iyi amel (ve hareket) **te bulunanlar öyle değil, çünkü bunlar hiç bir şeyle haksızlığa uğratılmayarak cennete girecekler."** *(Meryem Suresi:60)*

٢٦- وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَاُولٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلٰى ﴿٧٥﴾

26-"Kim de O'na (Allah'a) **iman etmiş, iyi amel** (ve hareket) **lerde bulunmuş olarak gelirse işte onlar** (varya)**en yüksek dereceler onlarındır."** *(Ta-Ha Suresi:75)*

٢٧- اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَايُرِيدُ ﴿١٤﴾

27- "Şüphesiz ki Allah, iman eden ve güzel amel (ve hareket) **lerde bulunan kimseleri altından ırmaklar akıp duran cennetlere sokar. Muhakkak, Allah ne dilerse yapar."** *(Hacc Suresi:14)*

٢٨- اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِىمِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾

28- "Şüphesiz ki Allah, iman edip güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanları altından ırmaklar akıp duran cennetlere sokacak. Orada bunlar altından bileziklerle, incilerle bezenecek** (süslenecek) **ler. Orada giyecekleri de ipekdir."** *(Hacc Sur.23)*

٢٩- فَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾

29- "İşte hem iman edenler, hem güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (varya) **. ! Mağfiret ve hoş** (bitmez tükenmez) **rızık onlarındır."** *(Hac Suresi:50)*

٣٠- اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِى جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٥٦﴾

30- "O gün, mülk (-ü saltanat yalnız) **Allah'ındır.** (Müminlerle kâfirlerin) **aralarında O hükmeder. Artık iman edenler, güzel amel** (ve hareket) **lerde bulunanlar Naîm cennetlerinin içindedir."** *(Hacc Suresi:56)*

٣١- وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾

31- "İman edip güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (var ya) **biz on-**

ları kendileri içlerinde ebedî kalıcı olarak altlarından nehirler akan o cennetin yüksek mevkilerine yerleştireceğiz. (Öyle) **amel** (ve hareket) **edenlerin mükâfatı ne güzeldir !"** *(Ankebut Suresi:58)*

٣٢- فَاَمَّاالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾

32- "İman edip güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (a gelince): **Onlar bir bahçede** (cennette yaşayıp) **mesrur olurlar** (sevinirler)." *(Rum Suresi:15)*

٣٣- لِيَجْزِىَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ اِنَّهُ لاَيُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾

33- "(Bunun, insanların kıyamet günü bölük bölük ayrılmalarının hikmeti de) **iman edip güzel amel** (ve hareket) **lerde bulunanları** (Allah'ın) **fazlı** (İlâhisi) **nden mükâfatlandırması içindir. Çünkü O, kâfirleri hakikaten sevmez."** *(Rum Suresi:45)*

٣٤- اَمَّاالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوٰى نُزُلاً بِمَاكَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

34- "İman edip güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar için, yapmış oldukları** (iyi) **amellere mukabil, konak olmak üzere, Me'va cennetleri vardır."** *(Secde Suresi:19)*

٣٥-اَلَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾

35- "O küfredenler (yok mu ?) **onlar için çetin bir azap vardır. iman edenler** (e), **bir de güzel amel** (ve hareket) **lerde bulunanlar** (a gelince): **Mağfiret ve büyük mükâfat da onlarındır."** *(Fatır Suresi:7)*

٣٦- اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٨﴾

36-"Hakikat (muhakkak) **iman edip iyi amel** (ve hareket) **lerde bulunanlar** (yok mu?)**Onlar için başa kakılmayan** (yahut, tükenmeyen) **mükâfat vardır."** *(Fussilet Suresi:8)*

٣٧-فَاَمَّاالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِى رَحْمَتِهِ ذٰلِكَ هُوَالْفَوْزُالْمُبِينُ ﴿٣٠﴾

37- "Artık iman edip iyi amel (ve hareket) **edenleri Rableri Rahmetine sokacaktır. İşte bu, apaçık kurtuluşun ta kendisidir."** *(Casiye Suresi:30)*

٣٨- وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاٰمَنُوا بِمَانُزِّلَ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ
مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَاَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾

38- "İman edip, iyi amel (ve hareket) **lerde bulunanların,** (Rableri tarafından) **hak olarak Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e indirilene de inananların,** (Allah-u Tealâ) **günahlarını örtmüş ve hâllerini düzeltmiştir."** *(Muhammed Suresi:2)*

٣٩- اِلاَّالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

39- "İman edip güzel amel (ve hareket) **edenler müstesnadır. Onlar için bitip tükenmeyen bir mükâfat vardır."** *(İnşikak Suresi:25)*

٤٠- اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ (١١)

40- "İman edip güzel amel edenler (e gelince): **Onlar için altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş** (ve saadet de) **budur.** *(Bürûc Suresi:11)*

٤١- اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (٦)

41- "Ancak iman edip güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar başka. Çünkü onlar için** (bitmez) **kesilmez mükâfat vardır."** *(Tin Suresi:6)*

٤٢- اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُولٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ (٧) جَزَآؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ رَبَّهُ (٨)

42- "İman edip güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (a gelince): **Hiç şüphe yok ki, bunlarda yaratılanların en hayırlısıdır." -- "Onların Rableri nezdinde mükâfatı, altından ırmaklar akan adin cennetleridir.** (Hepsi de) **içlerinde ebedî** (daimi), **kalıcıdırlar. Allah bunlardan razı olmuştur, bunlarda ondan hoşnut olmuşlardır. İşte bu** (saadet), **Rabbin** (in ikab'ın) **dan korkan** (lar) **a mahsustur."** *(Beyyine Suresi:7-8)*

٤٣- اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ (٣)

43- "Ancak iman edenlerle güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar, bir de birbirine hakkı tavsiye edenler, sabrı tavsiye edenler böyle değil** (onlar ziyandan müstesnadırlar)." *(Asr Suresi:3)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, kâfirlerin Kuran-ı Kerimdeki bazı misaller hakkındaki itiraz ve küçümsemelerini reddetmek üzere şöyle buyuruyor:

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيِى اَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِى بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ اِلَّا الْفَاسِقِينَ (٢٦)

KELİME MANASI (26)

(اِنَّ اللّٰهَ) **Muhakkak Allah** (-u Tealâ Hazretleri) (لَا يَسْتَحْيِى) **istihya etmez,**

(haya, utanma muamelesi yapmaz, çekinmez). Neden ?(أَنْ يَضْرِبَ) **Beyan etmekten** neyi? (مَثَلاً) **Bir meseli,** öyle meseli ki, (مَا) **herhangi bir** (meseli) o meselden bedel (بَعُوضَةً) **bir sivrisineği,** daha ? (فَمَا) **o şeyi ki,** (فَوْقَهَا) **onun fevkinde** (üstünde) **dir.**(فَأَمَّا الَّذِينَ) **o kimselere gelince,** (اٰمَنُوا) **iman ettiler,** yani Kuran-ı kerime ve Muhammed Mustafa *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ya inananlar. (فَيَعْلَمُونَ) **Bilirler** neyi ? (أَنَّهُ) **Muhakkak o** (sivrisinek ve örümcekle misal vermek), nedir ? (الْحَقُّ) **haktır** (inkârı caiz olmayan bir gerçektir). Kim tarafından olduğu hâlde ? (مِنْ رَبِّهِمْ) **Rabbleri tarafından olduğu hâlde,** yani inananlar, bu gibi hak olan misalleri çok ince düşünerek, küçük-büyük her şeyin yaratıcısının ancak Allah-u Teâlâ Hazretleri olduğuna ve onun kudretinde her şeyin müsavi, (eşit) olduğuna yakînen (şüphesiz) iman ederler. (وَأَمَّا الَّذِينَ) **Artık o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular** (فَيَقُولُونَ) **derler** (مَاذَا) **neyi** (أَرَادَ) **murad etti,** kim ? (اللّٰهُ)**Allah** (-u Teâlâ Hazreleri) neyle ?(بِهٰذَا) **şununla,** (şu hakir, alçak meselle) ne cihetinden ?(مَثَلاً) **mesel cihetinden,** yani Allah-uTeâlâ Hazretleri böyle hakir (kıymetsiz) şeylerle misal vermekten neyi kastetti derler. Mevlâ Teâlâ onların bu sözlerine şöyle cevap verdi. (يُضِلُّ) **dalâlete sevk eder** (Allah-u Teâlâ şaşırtır, saptırır) neyle ? (بِهِ) **bununla** (bu gibi misaller vererek) kimi ?(كَثِيراً) **bir çoklarını**(وَيَهْدِي) **ve hidayet eder** (doğru yola sevkeder) neyle ? (بِهِ) **onunla** (misal vermek sebebiyle) kimi ? (كَثِيراً) **bir çoğunu** (وَمَا يُضِلُّ) **ve dalâlete düşürmez** (Allah-u Teâlâ şaşırtmaz) neyle ? (بِهِ) **bununla** (bu misalleri beyanla) (اِلاَّ الْفَاسِقِينَ) **ancak fasıkları,** (Mevlânın emrinden çıkan kâfirleri dalâlete düşürür, saptırır).

MEAL-İ ŞERİFİ (26)

Muhakkak Allah (Teâlâ Hazretleri), **bir sivrisineği ve onun daha üstündekini** (büyüğünü) **mesel** (misal olarak) **beyan etmekten istihya etmez,** (haya etmez, sıkılmaz, çekinmez). **Artık** (Kuran-ı kerim'e ve Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'e) **iman edenler, bu meselin Rabbleri tarafından** (gelen bir) **hak** (doğru) **olduğunu bilirler. Kâfirler ise: "Allah bununla mesel olarak ne kasdetti." derler. Allah** (Teâlâ) **bununla,** (böyle şeyleri misal vermekle) **bir çoklarını şaşırtır** (zira onlar bu meselleri inkâr ettiklerinden dalâletleri ziyadeleşir, sapıklıkları artar), **yine Allah** (Teâlâ) **onunla** (böyle şeyleri misal vermekle) **bir çoklarını hidayete kavuşturur** (zira onlar bu meselleri tasdik ettikleri için hidayetleri ziyadeleşir). **Ve Allah** (Teâlâ) **bu mesellerle ancak fasıkları** (kâfirleri) **şaşırtır.**

İ Z A H A T

Abdü'r-Rezzak, Abdübn-ü Humeyd, İbn-İ Cerîr, İbn-i Münzir ve İbn-i Ebî

Hatim'in Katade *(Radıyallahu Anh)* den, yine İbn-i Ebî Hatim'in, Hasan *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet ettiklerine göre: Mevlâ Tealâ Hazretleri, sineği ve örümceği kitabında zikredip, onunla müşriklere misal verince,Yahudiler gülerek:**"Bu, Allah kelâmına benzemiyor, Allah Tealâ Hazretleri bu gibi hakir şeylerle misal vermekten yucedir."** dediler. *(Suyutî, Durru'l-Mensur:1/103)*

Alusî tefsirinde imam-ı Mücahid ve diğerlerinden rivayet edilmiştir ki, Allah-u Tealâ ateş yakanlar ve yağmura tutulanlarla misal verince münafıklar: **"Allah-u Tealâ bu gibi kıymetsiz şeylerle misal vermekten yücedir."** dediler.

Bunun üzerine Mevlâ Tealâ Hazretleri onların bu sözlerini reddetmek için bu ayet-i celileyi indirerek, sivrisinekten büyükleri şurda dursun sivrisinekle bile misal vermekten çekinmeyeceğini beyan etti. *(Bak. İlgili ayet)*

Ayet-i celilede geçen: **"Sivrisinekten üstün"** olanlardan maksat, ya geride zikrettiğimiz gibi sivrisinekten büyük olan örümcek ve kara sinek gibi şeylerdir veya sivrisineğin misal olarak getirildiği, hakirlik (adilik) manasında sivrisinekten daha ziyade hakir (küçük) olan sineğin kanadı gibi şeylerdir.

Zira Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* sivrisineğin kanadını dünyaya misal getirmiştir. Nitekim Sehl İbn-i Sa'd *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilen bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuştur :

عَنْ سَهْلِ بْنِ سعْد (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : لَوْ كَانَت الدُّنْيَا تَعْدلُ
عِنْدَ اللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَايَسْقٰى كَافِراً مِنْهَا شَرْبَةَ مَآءٍ *

"Eğer Allah indinde dünya, sivrisineğin kanadına değseydi, kâfire dünyadan bir yudum su içirmezdi." *(Tirmizî, Zühd:13)*

Bilinmelidir ki, her nekadar kulların işleri, sebebolmak bakımından kendilerine isnat ediliyorsada, yaratılma cihetinden (yönünden) her şey Mevlâ tarafından olduğundan, burada, dalâlete düşürmek Mevlâ Tealâ'ya isnat olunmuş (dayandırılmış) tır. Yine de suç kula aittir. Zira O, kendisine verilen irade ve kudret-i cüziyeleri dalâlet yoluna sarf ettiğinden (az bir istek ve gücünü sapıklık yoluna kullandığından), Mevlâ Tealâ Hazretlerinin, kendisini dalâlete sevketmesine (sapıklığa sürüklemesine) sebep olmuştur. Çünkü Mevlâ Tealâ'nın kanunu; Kuluna vermiş olduğu iradeyi ve kudreti, nereye kullanacağına bakmaktır. Eğer kul, irade ve kudretini doğru yola kullanırsa, Mevlâ Tealâ'da mecbur olmadığı hâlde, irade ve kudretini (kendi istek ve gücünü), o kul hakkında doğru yolu yaratmaya sarfeder (kullanır). Yok eğer kul, bunları kötü yola kullanırsa, Mevlâ Tealâ'da irade ve kudretini yine mecbur olmadığı hâlde, kötü yolu yaratmaya sarfeder. yani inananlar bu gibi hak olan meselleri (misalleri) çok ince düşünerek, küçük-büyük her şeyin yaratıcısının ancak Allah-u Tealâ Hazretleri olduğuna ve onun kudretinde (gücünde) küçük-büyük her şeyin müsavi (eşit) olduğuna yakînen (şüphesiz) inanırlar.

Binaenaleyh (bu sebeple) burada iyi düşünülürse kul kendi cüzî irade ve kudretini dalâlet (sapıklık) yoluna sarfetmedikçe, ona anasından-babasından çok acıyan Mevlâ Tealâ Hazretlerinin küllî (tam) olan irade ve kudretini, onu dalâlete düşürmeye asla sarfetmeyeceği (kullanmayacağı) açıkça anlaşılır.

Hulâsa (özetle): Kul,"**Kâsib**" yani irade ve kudretini sarfetmekle, hayır veya şerri **kazanıcı**, Mevlâ Tealâ "**Halik**" yani kulunun irade ve kudretini kullandığı tarafı, mecbur olmadığı hâlde yaratıcıdır. Daha açık bir ifadeyle; Allah-u Tealâ ilm-i ezelîsinde (başlangıcı olmayan sonsuz ilminde) kullarından dalaleti seçeceklerini bildiği kişileri dalâlete düşürür, Hidayeti seçeceğini bildikleri-ni de hidayete kavuşturur. İlim (bilmek), cebretme (zorlama) sıfatı olmadığı için, suç, kulun ne yapacağını bildiği için yaratan Allah'a ait değil bilakis kendi irade-i cüziyesiyle kesbeden (kazanan) kula aittir.

Bu ayet-i kerimede dalâlete düşürülenlerin çokluğu sayı itibariyledir. Hidayete erenler her nekadar onlara nisbetle sayı bakımından azsa da, şereflerine binaen çok oldukları beyan edilmiştir.

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* dan mervî (rivayet edilmiş) tir ki, Sevad-ı azam (en büyük karaltı, cemaat) hak üzere olanlardır. Velev bir kişi de olsa.

« مَثَلْ » **M e s e l**: Lügatta, bir şeyin benzeri, nazîri demektir. Delil, hüccet, kıssa, hikâye, numune olarak söylenen söz ve büyük ahlakî hikâye manasında kullanılmıştır. Böyle bir şeyi hikâye etmeye (anlatmaya) da darb-ı mesel (mesel beyan etme) denir.

Darb-ı meseldeki fayda ise, bir hâlin veya bir hadisenin uygununu, benzerini söyleyip o hâlin veya hadisenin güzelliğini veya çirkinliğini, itinaya (kıymet verilmeye) lâyık olup olmadığını, güzelce ve hatırlarda kalacak bir surette göstermekten ibarettir. Bunun içindir ki, en beliğ, en edebî makalelerde, manzumelerde, bir çok mesellere tesadüf olunur. Meselâ: Güzel sesli bir zat'a: "**Bülbül**", güzel gözlü bir insana: "**Âhu**" (Ceylân), muzır bir şahsa: "**Yılan**" meşum (uğursuz) bir kişiye: "**Baykuş**" denir. Bu benzetilişle onların mahiyetleri en kısa birer tabirle en kuvvetli bir tarzda anlatılmış olur.

Artık Kuran-ı Mübin'de bir hikmet (incelik) ve maslahata (menfaata) mebnî (dayanmış olan), böyle bazı mesel ve teşbih (benzetme) lerin bulunması onun ilâhî bir kitap olmasına nasıl mani tasavvur olunabilir (engel düşünülebilir).

« فِسْقْ » **F ı s k**: Lügatta doğru yoldan ayrılmak demektir. Şer-i şerif ıstılâhında (dilinde) ise: Büyük bir günahı işlemek sebebiyle Mevlâ Tealânın taatından (emrine uymaktan) çıkmak manasına gelir. Küçük günaha devam etmek de, büyükler cümlesinden sayılır. Böyle hak yolundan çıkan şahsa da: « فَاسِقْ » "**Fasık**" denir. Cemi; « فَاسِقُونَ » "**Fasıkun**" ve: « فُسَقَاءْ » "**Fuseka**" dır.

Fasıklığın üç derecesi vardır :

1. - Günah-ı Kebair (büyük günahlar) dan her hangi birini çirkin görerek, (istemeyerek) bazen işlemek.
2. - Günah-ı Kebair'den her hangi birini yine çirkin görerek, (istemeyerek) devamlı işlemek.
3. - Günah-ı kebair'den her hangi birini,çirkinliğini inkâr ederek işlemek.

Bu üçüncü derece fasıklık küfür mertebelerindendir. 1. ve 2. derece fasıklık ise, kendinde inkâr ve bir helâlı haram itikad etmek (inanmak) gibi küfrü mucip (gerektiren) şeyler bulunmadığından ve imanın temeli olan tasdik (doğrulama) da bulunduğundan küfür sayılmaz. Ve bu iki derecede bulunan fasıktan, mümin ismi soyulmaz. (Ona mümin denir).

İbn-i Cerir ve İbn-i Ebî Hatim, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir: Allah-u Tealânın İslâm ehlinden başkasına nisbet ettiği; Hâsir (husranda ve ziyanda olan), müsrif, zalim ve fasık gibi isimlerden (husranın, israfın, zülmün ve fıskın en büyüğü olan) küfür (inkâr) kastedilmektedir. Bu gibi isimler ehli İslâma nisbet edildiklerinde ise, günah kastedilmektedir.

Buradaki fısk ve hüsran tabirleri, küfür manasındadır. Çünkü ayet-i celilenin evveli, Allahın verdiği misallerle alay eden kâfirlerden bahsetmektedir.

ALLAH-U TEALÂ HAZRETLERİNİN KURAN-I KERİMİNDE KULLARINA MESEL BEYAN ETMESİYLE İLGİLİ DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- اَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلاً كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ اَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى السَّمَآءِ (٢٤) تُؤْتِى اُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِاِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٢٥)

1- "Görmedin mi Allah nasıl bir mesel irad etmiş (anlatmış) **tır ? Güzel bir kelime, kökü sabit** (ve sağlam) **ve dal** (lar) **ı semada** (yukarıda) **olan bir ağaç gibidir." -- "Öyle bir ağaç ki, meyvasını Rabbinin izniyle her zaman verir. Allah** (Tealâ) **insanlara** (böyle) **misaller iradeder** (anlatır). **Olur ki onlar çok iyi düşünüp ibret** (ders) **alırlar** (tesirlenirler)." *(İbrahim Suresi,24-25)*

٢- يَآاَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ اِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِاجْتَمَعُوا لَهُ وَاِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ (٧٣)

2- "Ey insanlar ! Size (şöyle) **bir mesel irat** (beyan) **edildi. Artık onu dinleyin: Sizin Allah'ı bırakıp da taptığınız** (putlar) **hakikaten bir sinek bile yaratamazlar, hepsi bunun için** (bir yere) **toplanmış olsalar dahi. Eğer sinek onlardan** (üstlerine sürülen güzel kokulu maddelerden) **bir şey kapacak olsa, bunu** (güzel kokuyu almayı) **ondan** (sinekten) **kurtaramazlar** (geri alamazlar). **Talip de zayıf oldu, matlup da** (tapılan da, tapan da aciz oldu). *(Hacc Suresi, 73)*

٣- مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَاِنَّ اَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (٤١) اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَايَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٤٢) وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَايَعْقِلُهَا اِلَّا الْعَالِمُونَ (٤٣)

3- **"Allah'dan başka veliler** (dostlar, ilâhlar) **edinenlerin hâli, kendine bir yuva yapan örümceğin hâli gibidir. Hâlbuki, şüphesiz evlerin en çürüğü elbette ki, örümceğin evidir, eğer bilselerdi** (Allahdan başka ilâh tutmazlardı)." - **"Şüphe yok ki, Allah** (Tealâ insanların) **kendisinden başka neye ibadet ettiklerini biliyor. Ve o, Azîz** (ulu ve kavi), **Hakîm** (ziyade hikmet sahibi) **dir." - "İşte bu misaller, biz onları insanlar için irat** (beyan) **ediyoruz, mamafih** (bununla beraber) **onları** (misalleri) **ilim sahibi olanlardan başkası anlamaz."** *(Ankebut Suresi,41-43)*

ALLAH-U TEALÂ HAZRETLERİNİN İNDİRMİŞ OLDUĞU AYETLER ve VERMİŞ OLDUĞU MİSALLER SEBEBİYLE BİR ÇOKLARINI SAPTIRMASIYLA İLGİLİ DİĞER AYET-İ KERİMELER ve MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- ...وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَااُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا ... (٦٤)

1- **"Ve and olsun ki, sana Rabbinden indirilmiş olan şey** (Kuran) **onlardan** (Yahudî ve Hristiyanlardan) **bir çoğunun azgınlığını ve küfrünü artırır."**

(Maide Suresi:64 den)

٢- وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَااُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَاْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (٦٨)

"Ve kasem (yemin) **olsun ki, sana Rabbinden indirilmiş olan** (Kuran), **onlardan bir çoğunun azgınlığını ve küfrünü artıracaktır. Artık o kâfir olan kavim üzerine teessürde bulunma** (üzülme). *(Maide Suresi,68)*

Mevlâ Tealâ, sivrisinek misalinin, birçoklarını küfür ve dalâlete sevkettiğini beyan buyurduktan sonra, bunların: Ahdi (sözü) bozucu, sılâ-i rahmi kesici, ve yeryüzünü ifsat edici olduklarını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

اَلَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا اَمَرَ اللّٰهُ بِهِ اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى الْاَرْضِ اُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (٢٧)

KELİME MANASI (27)

(اَلَّذِينَ) **Öyle kimseler** (fasıklar) **ki,** (يَنْقُضُونَ) **bozarlar.** Neyi ? (عَهْدَ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealân) **ın ahdini,** yani Mevlâ Tealânın kendilerinden aldığı sözü, neden sonra ? (مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ) **misakından sonra** yani yemin gibi şeylerle kuvvetleştirdikten sonra, daha ? (وَيَقْطَعُونَ) **keserler,** neyi ? (مَا) **o şeyi ki,** (اَمَرَ) **emretti** kim ? (اَللّٰهُ) **Allah** (-u Tealâ), neyi ? (بِهِ) **o şeyi** ondan bedel (اَنْ يُوصَلَ) **ulaştırılmasını, birleştiril-**

mesini yani Allah-u Tealâ'nın riayet (dikkat) edilmesini emrettiği şeylere riayet etmezler, (وَ يُفْسِدُونَ) **ve fesat çıkarırlar, bozgunculuk yaparlar,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yeryüzünde,** (اُولٰٓئِكَ) **işte onlar,** (هُمْ) **ancak onlar,** kimlerdir ? (الْخَاسِرُونَ) **hüsrana düşücülerin ta kendileridir,** yani zarar edicilerdir. Zira onlar, sözde durmayı, sözde durmamakla, riayeti, riayetsizlikle, düzgün iş yapmayı, bozgunculukla ve bunların sevabını, azapla değiştirdiler.

MEAL-İ ŞERİFİ (27)

(Allah-u Tealâ Hazretleri bu meselleri beyanla, ancak fasıkları, kâfirleri saptırır) **Onlar** (öyle fasıklardır) **ki, Allah'ın** (kitaplarında bulunan Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e iman etmeleri hakkındaki) **ahd** (söz ve emr) **ini** (kabul edip, yemin etmeleriyle) **tekid ettikten** (kuvvetleştirdikten) **sonra bozarlar ve Allah'ın** *(Celle Celâluhu)* **birleştirilmesini emrettiği şeyi** (akrabalık bağlarını, cemiyet birliğini, peygambere imanda birleşmeyi, müminlerle dostluğu) **keserler, ve** (imandan menederek, alıkoyarak hakla istihza, alay ederek) **yeryüzünde fesat çıkarırlar. İşte onlar hüsrana** (maddî ve manevî en büyük zarara) **uğrayanların ta kendileridir.**

İ Z A H A T

Ayeti celilede geçen: « اَلَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ » ifadesi: **"Fasıklar öyle kimselerdir ki, Mevlâ Tealâ'nın kendilerinden aldığı sözü kabul etmek suretiyle kuvvetlendirdikten sonra, bozarlar."** demektir. Bu manaya göre, zamir **"Ahd"**e raci'dir, yani « مِيثَاقِهِ » deki « هِ » zamiriyle ahd kelimesi kastedilmektedir. Veya kitaplar indirip, Peygamberler göndermek suretiyle, Allah-u Tealâ o ahdini kuvvetlendirdikten sonra, demektir ki, bu manaya göre: « مِيثَاقِهِ » deki: « هِ » zamiri, Allah'a raci (gidici) dir.

Mevlâ'nın ahdini bozanlardan murat: İnatçı yahudi âlimleridir, veya onların münafıklarıdır veya bütün kâfirlerdir. Nesefî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre, Mevlâ Tealâ'nın kullarından aldığı söz üçtür.

1 - **"Rab"** liğini ve **"Bir"** liğini kabul etmelerine dair bütün insanlardan almış olduğu sözdür ki:

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِى اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ (١٧٢)

"(Habibim) ! **Hani Rabbin Âdem oğullarından, onların sırtlarından zürriyetlerini çıkarıp, onları** (kendilerini) **nefisleri üzerine şahit tutmuş: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" demişti."** mealindeki ayet-i celile buna işaret etmektedir. *(Araf Suresi:172 den) (bu husustaki tam malûmat inşaallah bu ayet-i kerimenin tefsirinde gelecektir).*

2 - Elçiliğini tebliğ etmeleri (duyurmaları), dinini ikame etmeleri (yaşamaları) ve dinden ayrılmamalarına dair sadece **Enbiyadan** (peygamberlerden) aldığı sözdür ki:

وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّنَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَاِبْرَاهِيمَ وَمُوسٰى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا (٧)

"Hatırla o zamanı ki, biz peygamberlerden (yalnız Allah'a ibadet edeceklerine ve ümmetlerini de buna davet edeceklerine dair) **kuvvetli söz almıştık. Senden de, Nuh'dan da, İbrahim'den de, Musa ile Meryem'in oğlu İsa'dan da.** *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* **Ve biz onlardan** (ahidlerine vefa edeceklerine, sözlerinde duracaklarına dair) **sapasağlam bir söz almıştık."** Mealindeki ayet-i celile bunu beyan etmektedir. *(Ahzab Suresi: 7)*

3 - Hakkı beyan etmeleri ve gizlememelerine dair **Ulema** (âlimler) den almış olduğu sözdür ki:

وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ ... (١٨٧)

"Hatırla o vakti ki, Allah kendilerine kitap verilenlerden: "O'nu (kitabı) **insanlara elbette açıklayacaksınız ve onu gizlemeyeceksiniz." diye,misak** (teminat) **almıştı."** mealindeki ayet-i celile bunu açıklamaktadır. *(Âli İmran Suresi: 187)*

(bu husustaki tam malumat da inşaallah bu ayet-i kerimenin tefsirinde gelecektir).

Hazreti Katade *(Radıyallahu Anh)* nin, bu ayetin tefsirinde şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Bu ahdi (Allah'a verdiğiniz sözü) bozmaktan sakının. Zira Allah-u Tealâ söz bozmayı çok kerih (çirkin) görmüş ve bu hususta çok büyük tehditlerde (korkutmalarda) bulunmuştur. Hatta Kuran-ı Kerim'in bir çok ayetlerinde bu hususta, nice önsözler, vaaz-u nasihatlar ve deliller zikrederek, hiç bir günahın işlenmesinde yapmadığı tehdidi söz bozma hususunda yapmıştır. O hâlde gönlünden Allah'a söz veren kişi, onu mutlaka yerine getirmelidir.

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلَا لَا اِيمَانَ لِمَنْ لَا اَمَانَةَ لَهُ، وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki bir kere Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (hutbe okurken): **"Agâh olun** (uyanın) **ki emanet** (e riayet) **i olmayanın imanı yoktur. Sözünde durmayanın da dini yoktur." buyurdu.** Yani bu kişiler kâmil (tam) manada din ve iman sahibi olamazlar.

(Ahmed İbn-i Hanbel:3/135, 154, 210, 251)

Ravzatu'l-Ulema isimli eserde, Malik ibn-i Dinar *(Kuddise Sırruhu)*hazretlerinden şöyle nakledilmiştir: Onun bir amca oğlu vardı. Zamanın padişahının yakın adamı olup, çok da zalimdi. Bir kere hastalandığında: **"Allah-u Tealâ, bu içinde bulunduğum hastalıktan bana afiyet verirse, padişahın işlerine ebediyen karışmayacağım."** diyerek adakta bulundu.

Allah-u Tealâ ona afiyet verir vermez yine sultanın işlerine karıştı ve insanlara eskisinden daha fazla zulmetti. ikinci defa hastalandı, yine aynı sözü

verdi. İyileşince yine sözünü bozarak insanlara, iki öncekinden daha fazla zulmetti. En sonunda çok şiddetli bir illete (hastalığa) tutuldu. Malik ibn-i Dinar *(Kuddise Sırruhu)* hazretlerine haber ulaşınca, onu ziyaret etti ve ona: **"Evlâdım Allah'a bir söz ver belki bu hastalıktan kurtarırsın."** dedi. O'da: **"Allah'a söz verdim, eğer bu defa yatağımdan kalkabilirsem, ebedi sultanın işlerine dönmeyeceğim."** dedi. Bunun üzerine hatiften (manevî taraftan):

يَامَالِكُ ! اِنَّا قَدْ جَرَّبْنَاهُ مِرَارًا فَوَجَدْنَاهُ كَذُوبًا *

"Ey Malik ! Biz onu defalarca denedik, fakat son derece yalancı bulduk." diye bir nida geldi ve o şahıs, o hâli üzere vefat etti. *(Ruhu'l-Beyan:1/88)*

Rabbu'l-âlemin bu hâle düşmekten cümlemizi muhafaza eylesin. Kendisine ve kullarına vermiş olduğumuz sözlerimizde durmaya bizi muvaffak eylesin, âmin ya muin (kabul et ey yardım edici Allah'ımız) !

Mevlâ Tealâ'nın birleştirilmesini emrettiği şeyi kesmelerinden murat: Rahimleri kesmeleri, yani akrabayla alâkayı kesmeleridir veya müminlerle dostluğu kesmeleridir. Yani müminlerle dostluğu bırakıp, kâfirlerle dost olmalarıdır. Veya bazısına inanıp, bazısını inkâr etmek sebebiyle Peygamberler *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* ve kitaplar arasındaki vuslat ve irtibatı (birliği ve bağlılığı) kesmeleridir. Farz olan cemaatları terketmeleri ve kendisinde hayır olan şeyleri terk edip, şerli şeylerle uğraşmalarıdır. Zira bütün bu kötü işler, Mevlâ ile kul arasındaki vuslat ve muhabbet (sevgi) alâkasını keser.

عَنْ سَلْمَانَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِذَاظَهَرَ الْقَوْلُ وَخُزِنَ الْعَمَلُ وَائْتَلَفَتِ الْاَلْسُنُ وَتَنَاقَضَتِ الْقُلُوبُ وَقَطَعَ كُلُّ ذِى رَحِمٍ رَحِمَهُ فَعِنْدَ ذٰلِكَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَاَصَمَّهُمْ وَاَعْمٰى اَبْصَارَهُمْ *

Selman *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu:** "(İnsanlar arasında ilim) **söz** (ü) **zahir olup** (meydana çıkıp), **amel gizlendiğinde diller anlaşıp kalpler birbirine zıt düştüğünde** (insanlar dilleriyle sevişip, kalbleriyle birbirlerine buğz ettiklerinde) **ve her rahim sahibi rahmini kestiğinde** (akrabalarına gidip gelmeyi terk ettiğinde), **İşte o zaman Allah** (-u Tealâ) **onlara lânet eder** (kalp) **kulaklarını sağır,** (kalp) **gözlerini de kör eder."** *(Ebu Nuaym, Hılyetü'l-Evliya:3/109)*

Yeryüzünde fesat çıkarmalarından murat ise, yol kesmeleri, milleti imandan menetmeleri ve hakla alay etmeleridir. Yer yüzünde fesat çıkartmaktan menetme hakkındaki diğer ayet-i kerimeler 12. ayetin izahında geçmiştir.

« عَهْد » **Ahd** Lügatta: Zaman, asır, vasiyet, yemin, eman, hakka riayet, söz vermek, mukavele yapmak demektir. Allah-u Tealâ'yı tevhid etmek (birlemek), bir söze inanıp itimatta bulunmak manalarında da kullanılmaktadır.

Ayet-i celilede ki ahid'den murat ise, Ervah (ruhlar) âleminde bütün ruhların Rububiyet-i İlâhiyeyi (Allah-u Tealâ'nın Rabliğini) tasdik etmeleridir. Onlar: « اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ » **"Ben sizin Rabbiniz değil miyim ?"** hitab-ı celiline karşı: « بَلٰى » **"Tabi ki** (Rabbimizsin)." diye tasdikde bulunmuşlardı.

« مِيثَاق » **Misak** da: Ahid, yemin, bir şeyi bir şeyle bağlamak, takviyede bulunmaktır. Buradaki misak ise: Ahdi teyid eden (kuvvetlendiren) ve o hustaki düşünceleri aydınlatan ayetler, mucizeler ve semavî (gökten inen) kitaplardır.

(Ayet-i celilede geçen « يُوصَلَ » nın mastarı olan) « وَصْل » **Vasl** ise: Bir şeyi diğer bir şeye ulaştırmak, bitiştirmek, ulaşıvermek demektir. Ayet-i kerimedeki vasıldan murat ise, bütün Peygamberleri, bütün semavî kitapları tasdik edip bunların aralarını ayırmamak ve mükellef bulunduğumuz bütün vazifeleri yerine getirip hiç birini terk etmemektir.

« خُسْرَان » **Hüsran:** Zarar, ziyan, noksanlık, sermayeyi kaybetmek, helâke ve dalâlete maruz kalmak (saplanmak) demektir. Sahibine: « خَاسِرْ » **"Hasir"** denir. Çemisi: « خاسرون » **"Hasirun"** gelir.

Bu kişilerin hüsranda olmalarından murat ise; Mevlâ Tealânın ahdine vefa gösterip, birleştirilmesini emrettiği şeyleri birleştirip ve yer yüzünde salâha (iyiliğe) çalışıp, cennetteki sevaplarını kazanacakları yerde, bunların zıtlarıyla uğraşıp azaba müstahak (lâyık) olarak en büyük zarara düşmeleridir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, bundan evvelki ayet-i kerimelerde tevhit (kendisini birlemek), nübüvvet (Peygamberlik) ve ahiret işlerine taallûk eden (bunlarla ilgili) delilleri beyandan sonra, bütün mükellef (yükümlü) lere şamil olan (hepsini içine alan) nimetlerini beyan ve onlara karşı küfran-ı nimet (nankörlük) edenleri tevbih ederek (azarlayarak) buyuruyor ;

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا فَاَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ
ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾

KELİME MANASI (28)

(كَيْفَ) **Nasıl, ne şekil ?** (تَكْفُرُونَ) **küfrediyorsunuz,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allah-u Tealâ ve tekaddes hazretlerine,** yani Allah-u Tealâ'yı ve birliğini nasıl inkâr ediyorsunuz. (وَكُنْتُمْ) **hâlbuki siz idiniz.** nedir idiniz? (اَمْوَاتًا) **ölüler,** kendileri için hayat olmayan cisimler, yani evvelâ anasır-ı erbaa (su, hava, toprak, ateş) sonra, onlardan hasıl olan gıdalar ve daha sonra da, annelerinizin rahimlerinde me-

niler, donuk kanlar, et parçaları ve iskeletler idiniz.(فَاَحْيَا) **Bunu müteakip** (peşi sıra) **O** (Allah-u Tealâ) **diriltti.** kimi? (كُمْ) **sizi,** yani ruhlarınızı yaratıp, analarınızın rahimlerinde size o ruhları üflemekle, size hayat verdi.(ثُمَّ يُمِيتُ) **sonra öldürecektir,** yani ecelleriniz (vaktiniz) tamam olduğunda öldürecektir, kimi? (كُمْ) **sizi,** (ثُمَّ يُحْيِي) **sonra yine diriltecektir.** yani kabirlerinizde sual meleklerine cevap vermek için veya kabirlerinizden mahşere çıkmak için diriltecektir, kimi? (كُمْ) **sizi,** (ثُمَّ اِلَيْهِ) **sonra da ancak ona,** (تُرْجَعُونَ) **rücu ettirilecek** (döndürülecek) **siniz.**

MEAL-İ ŞERİFİ (28)

(İçinizde ve dışınızda sizi küfürden çevirecek nice deliller bulunmakla beraber) **Allaha nasıl küfrediyorsunuz** (Onun varlığını ve birliğini nasıl inkâr ediyorsunuz, bu işinize şaşılır) **hâlbuki siz ölülerdiniz. Akabinde, sizi o diriltti. Sonra, sizi yine öldürecek. Sonra, sizi tekrar diriltecektir. Sonra da, ancak ona döndürüleceksiniz.** (amellerinize mukabil, o size karşılık verecektir).

İ Z A H A T

Biraz ince düşünülürse, bu ayet-i kerimenin ne büyük bir hitab-ı İlâhî ve ne muazzam bir vaaz-u nasihat olduğu anlaşılır. Fakat ölmeden evvel uyanıp amel etmek lâzımdır.

Ayet-i celilede geçen: « اَمْوَاتًا » "Emvat" dan maksat: Kendisinde hayat olmayan babaların sulplerinde (belkemikleri arasında) bulunan meniler (insanların yaratıldığı sular) dır. Bunu müteakip olan diriltmekten maksat ise: Anne rahimlerinde o nutfelere (sulara) ruh üfleyip sonra diri olarak onları dünyaya çıkarmaktır, daha sonra olacak öldürmekten maksat ise: Ecelleri geldiğinde onları öldürmektir. Bundan sonra ki diriltmekten maksat ise: Kabirlerinde meleklerin suallerine cevap vermeleri için diriltilmeleridir. Sonra ancak Mevlâ Tealâ'ya döndürülmelerinden murat ise: Memur melek (İsrafil *Aleyhisselâm*) tarafından Sur'a üfürüldüğünde, mahşere çıkarılmaları için diriltilmeleridir.

Ruhu'l-Beyan tefsirinde,Tefsir-i Teysir'den nakledildiğine göre, bu ayet-i celilede bulunan: « ثُمَّ يُحْيِيكُمْ » cümlesi kabir azabının ve rahatlığının varlığına delâlet etmektedir.

Fahri Razî'nin beyanına göre, bu ayet-i celile, küfrün, kulun kendi kesb ve ihtiyarı (kazanması ve seçmesi) yle olduğuna delâlet eder. Zira Mevlâ Tealâ-nın kâfirlere, inkârlarından dolayı sitem ve azar etmesi, küfür ve inkârın onların kendi istekleriyle olduğunu göstermektedir.

Gerçi küfrü de yaratan Allah-u Tealâ'dır. Lâkin Mevlâ Tealâ, kulun kendi iradesini küfre sarfetmesinden (kullanmasından) dolayı küfrü yarattığından bunun mesulu (sorumlusu) kul olmuş olur. Ayrıca Allah-u Tealâ kulun kendi

isteğiyle küfrü seçmesinden dolayı kul için küfrü yaratması, Mevlâ'nın kulu küfre mecbur etmesini gerektirmez.

Kazi Beyzavî'nin beyan ettiğine göre, ölüm, ebedî hayata kavuşmaya vesile olduğundan bu ayet-i celilede, ölüm insan için büyük nimetler sırasında zikredilmiştir. Çünkü ölümün, ehli imanı (iman ehlini) ebedî saadete (sonsuz mutluluğa) kavuşturan bir nimet olduğunda asla şüphe yoktur. Bununla beraber ölüm, küfür üzere ölenlerin cehennem azabına kavuşmalarına vesile olduğundan, onlar hakkında bir nikmet (eziyet ve musibet) dir.

« اَمْوَاتْ » **E m v a t:** « مَيِّتْ » Meyyit'in cemisidir. Meyyit ise hayatı kaybetmiş şey demektir.

AYET-İ KERİMEDE GEÇEN İKİ KERE ÖLDÜRÜLÜP, İKİ KERE DİRİLTİLMEDEN SONRA, KÂFİRLERİN CEHENNEMDE SUÇLARINI İTİRAF EDECEKLERİNİ (kabulleneceklerini) BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللّٰهِ اَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ اِذْ تُدْعَوْنَ اِلَى الْاِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ (١٠) قَالُوا رَبَّنَا اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَاَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ اِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ (١١) ذٰلِكُمْ بِاَنَّهُ اِذَا دُعِيَ اللّٰهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَاِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ (١٢)

"Muhakkak o kimseler ki, kâfir olmuşlardır. Onlara (melekler tarafından cehennemde şöyle) **nida olunacaktır: Elbette Allahın buğzu, sizin** (buradaki pişmanlığınızdan dolayı) **kendi nefislerinize olan buğzunuzdan daha büyüktür. Çünkü siz** (dünyada) **imana davet olunduğunuz** (inanmaya çağırıldığınız) **da, küfür** (de israr ve devam) **ediyordunuz." - " Diyeceklerdir ki: Ey Rabbimiz ! Bizi iki defa öldürdün ve bizi iki defa dirilttin. Artık günahlarımızı itirafta bulunduk** (kabullendik), **öyleyse** (Cehennemden) **çıkmak için bir yol var mıdır? "** "(Onlara cevaben şöyle denilecektir), **Bunun sebebi şudur ki: Bir olarak Allaha dua** (ibadet) **olununca, siz inkâr ettiniz ve O'na şerik** (ortak) **koşulacak olursa, inanıveriyordunuz. Artık hüküm, O çok yüce, O pek büyük olan Allah'a aittir."**

(Mümin suresi: 10-12)

Bu ayet-i kerimeler hükmünce, iş işten geçtikten sonra, hatırlamanın ve itirafta bulunmanın hiç bir faydası yoktur.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, umuma ait olan hayat nimetini beyandan sonra, hayatın devamı için lâzım olan menfaatler ve bu hayata hizmet eden göklerle yerin, insana fayda vermek için yaratıldığını beyan etmek üzere buyuruyor:

هُوَ الَّذِى خَلَقَ لَكُمْ مَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوٰى اِلَى السَّمَاءِ فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ (٢٩)

KELİME MANASI (29)

(هُوَ) O (Allah-u Teala) (الَّذِى) **öyle bir** (Allah Teala) **dır ki,** (خَلَقَ) **yarattı,** kim için ? (لَكُمْ) **sizin için** yani din ve dünya hususunda sizin menfaatlenmeniz için yarattı. Neyi ? (مَا) **o şeyleri ki,** (فِى الْاَرْضِ) **yerdedir.** O şeyler ne olduğu hâlde ? (جَمِيعًا) **topyekün olduğu hâlde,** yani hepsini (ثُمَّ اسْتَوٰى) **sonra da yöneldi.** neye ? (اِلَى السَّمَآءِ) **göğe,** yani yeri yarattıktan sonra, o arada hiç bir şeyi yaratmayı murat etmeden, iradesiyle göğü yaratmayı kasdetti de (فَسَوّٰى) **tesviye etti,** yani daha ilk yaratırken bütün ayıplardan ve kusurlardan mahfuz (korunmuş) olduğu hâlde tamamladı, yarattı ve kıvama getirdi. Neyi ? (هُنَّ) **onları,** yani ecsam-ı fevkıyeyi (üst cihetteki cisimleri) onlardan bedel (سَبْعَ سَمٰوَاتٍ) **yedi kat gökleri** (وَهُوَ) **Ve O** (Allah-u Teala Hazretleri) (بِكُلِّ شَىْءٍ) **her şeyi** (عَلِيمٌ) **ziyade bilicidir.**

MEAL-İ ŞERİFİ (29)

O, öyle bir Allahdır ki, yerde mevcut olan bütün eşyayı (varlıkları)sizin (dünyevî ve uhrevî menfaatlarınız) **için yarattı. Sonra da, (iradesi) göğe yönelip onları yedi gök hâlinde** (bütün ayıp ve kusurlardan mahfuz olarak) **tesviye etti** (hiç yoktan sapasağlam yarattı) **Ve O** (Allah Teala) **her şeyi ziyade bilicidir.** Yani Mevlâ Teala her şeyin künhünü, (özünü) ziyade bildiği için, bütün yarattıklarını en faydalı ve en kâmil (olgun) bir şekilde yaratmıştır.

İ Z A H A T

Bu ayet-i celilede semanın (göğün) yaratılmasının, yerin yaratılmasından sonra olduğuna açık bir delil vardır. Sure-i Naziatın: « وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَا » **"Ve ondan sonra da yeri yaydı."** *(Naziat Suresi:30)* mealindeki ayet-i kerimesinden yerin, gökten sonra yaratılmış olduğu anlaşılıyorsa da, ondan murat yer yüzünün döşenmesidir.O hâlde yerin yaratılması, semanın yaratılmasından evveldir. Lâkin döşenmesi semavatın (göklerin) yaratılmasından sonradır.

Nitekim bu iki ayetin arasını bulma husuşunda,Alusî tefsirinde geçen şu hadis-i şerif buna işaret etmektedir. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki :

Yahudîler, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e gelerek, göklerin ve yerin yaratılışından sordular. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de cevaben :

خَلَقَ اللّٰهُ الْاَرْضَ يَوْمَ الْاَحَدِ وَالْاِثْنَيْنِ وَخَلَقَ اللّٰهُ الْجِبَالَ يَوْمَ الثُّلَاثَاءِ وَمَافِيهِنَّ مِنَ الْمَنَافِعِ وَخَلَقَ يَوْمَ الْاَرْبِعَاءِ الشَّجَرَ وَالْمَآءَ وَالْمَدَآئِنَ وَالْعِمْرَانَ وَالْخَرَابَ فَهٰذِهِ اَرْبَعَةٌ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: (اَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِى خَلَقَ الْاَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ اَنْدَادًا ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ (٩) وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِىَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا اَقْوَاتَهَا فِى اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ سَوَآءً لِلسَّآئِلِينَ (١٠ فصلت)

وَخَلَقَ يَوْمَ الْخَمِيسِ السَّمَآءَ وَخَلَقَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ النُّجُومَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالْمَلآئِكَةَ اِلىٰ
ثَلاَثِ سَاعَاتٍ بَقِينَ مِنْهُ فَخَلَقَ فِى اَوَّلِ سَاعَةٍ مِنْ هٰذِهِ الثَّلاَثِ السَّاعَاتِ الْآجَالَ حِينَ يَمُوتُ
مَنْ مَاتَ وَفِى الثَّانِيَةِ اَلْقَى الْآفَةَ عَلىٰ كُلِّ شَئٍْ مِمَّا يَنْتَفِعُ بِهِ النَّاسُ وَفِى الثَّالِثَةِ آدَمَ
اَسْكَنَهُ الْجَنَّةَ وَاَمَرَ اِبْلِيسَ بِالسُّجُودِ لَهُ وَاَخْرَجَهُ مِنْهَا فِى آخِرِ سَاعَةٍ ثُمَّ قَالَتِ الْيَهُودُ ثُمَّ
مَاذَا يَامُحَمَّدُ قَالَ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ قَالُوا قَدْ اَصَبْتَ لَوْ اَتْمَمْتَ قَالُوا ثُمَّ اسْتَرَاحَ
قَالَ فَغَضِبَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَضَبًا شَدِيداً فَنَزَلَتْ « وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضَ وَمَابَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ فَاصْبِرْ عَلىٰ مَايَقُولُونَ »

"Allah-u Tealâ, yer yüzünü pazar ve pazartesi, dağları ve içinde bulunan menfaatları salı günü, ağacı, suyu,şehirleri mamur ve harap yerleri (bütün bunların madde ve asıllarını) **de çarşamba günü yarattı. İşte bu dörttür. Mevlâ Tealâ şöyle buyurdu: "Gerçek, siz mi o yeri iki günde yaratana küfrediyor ve O'na ortaklar koşuyorsunuz? İşte O, bütün âlemlerin Rabbidir. Allah orada** (yerde) **üstünde sabit dağlar yaptı, onda bereketler yarattı ve onda arayanlar için, tam dört gün** (ün bitimin) **de rızıklar tayin etti. Perşembe günü de semayı, Cum'a günü de yıldızları, güneşi, ayı ve melekleri yarattı. Ondan** (cuma gününden) **kalan** (son) **üç saate kadar** (cuma gününün bitmesine üç saat kalıncaya kadar bu işleri bitirdi). **Bu üç saatten ilk saatde ölecek olanların ölüm vakitlerini yaratdı** (takdir etti) **ikinci saatte insanların faydalanacakları şeylerden her biri üzerine afet ilka etti** (her şeyin başına gelecek belâları, zarar ve ziyanları yarattı). **Üçüncü saatte Âdem** *(Aleyhisselâm)* i (yaratıp) **cennete yerleştirdi ve İblis'e ona secde etmesini emretti** (cuma gününün) **son an** (ın) **dada onu oradan** (İblis'i cennetden) **çıkardı. buyurdu. Bunun üzerine Yahudiler: "Sonra ne yaptı Ya Muhammed" dediler.** (Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **Sonra Arş üzerine** (kendisine yakışan bir şekilde) **istiva etti buyurdu.** (yahudiler) **tamamlasaydın şüphesiz isabet etmişdin** (doğru söylemiştin) **dediler ve sonra** (ki cumartesi günü) **istirahat etti. dediler.** (İbn-i Abbas) **buyurdu ki, bunun üzerine Nebi** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **son derece kızdı ve: "Andolsun ki elbette biz gökleri, yer** (ler) **i ve arasındakileri muhakkak altı günde yarattık ve bize hiç bir yorgunluk dokunmadı. O hâlde** (ey Muhammed) **onların dediklerine sabret." mealindeki ayet-i kerime indi."**

(Kaf Suresi:37,38 den) *(Hakim, Müstedrek:2/543)*

ALLAH-U TEALÂNIN GÖKLERİ, YERİ VE ONLARDA BULUNAN BÜTÜN VARLIKLARI İNSANLARIN MENFAATLANMASI İÇİN YARATTIĞINI BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- اَللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ

رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِىَ فِى الْبَحْرِ بِاَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهَارَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴿٣٣﴾

1- **"Allah öyle bir zattır ki, gökleri ve yeri yaratmıştır ve gökten su indirmiştir. Sonra onunla** (su sebebiyle)**semerelerden** (yenilecek şeylerden) **sizin için rızık** (meydana) **çıkarmıştır. Ve** (Mevlâ) **kendi emriyle denizde cereyan etmek** (yüzmek) **için size gemileri musahhar kıldı** (itaatkâr etti). **Ve size ırmakları da musahhar** (hizmetkâr) **kılmıştır." - "Ve sizin için** (devamlı dolaşan) **güneşi ve ayı musahhar kıldı.Ve sizin için geceyi ve gündüzü de musahhar kılmıştır."**

(İbrahim Suresi,32-33)

٢- وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾

2- **"Ve O,** (Allah-u Tealâ) **göklerde ne varsa ve yerde ne varsa. hepsini sizin için kendi tarafından musahhar** (ele geçirilmiş, itaatkâr) **kıldı. Şübhe yok ki bunda, düşünen bir kavim için elbette büyük alâmetler vardır."** *(Casiye Suresi:13)*

٣- هُوَ الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَاِلَيْهِ النُّشُورُ ﴿١٥﴾

3- **"O,** (Allah) **öyle bir zattır ki, sizin için yeri ziyade zelil** (İtaatkâr) **kıldı. Artık onun omuzlarında yürüyün ve** (Allah'ın) **rızkından yeyin. Ve** (fakat şunu daima hatırlayın ki) **dönüş ancak O'na** (Allaha) **dır."** *(Mülk Suresi,15)*

٤- خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا
هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٤﴾ وَالْاَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾

4- **"O** (Mevlâ Tealâ) **gökleri ve yeri hak** (hikmetle, hatasız) **olarak yarattı. O,** (kâfirlerin) **kendisine şerik** (ortak) **koştukları şeylerden** (münezzeh,uzak ve) **çok âlî** (yüce) **dir." - "O, İnsanı bir damla sudan yarattı.** (böyle iken) **bakarsın ki, O** (insan) **apaçık** (yaman) **bir hasım** (Allah'a düşman, mücadele edici kesilmiş) **dir." - "Davarları da** (sizin faydanız için), **O yaratmıştır ki, bunlarda sizin için ısıtıcı ve koruyucu maddeler ve nice menfaatler vardır. Onlardan yersiniz de."**

(Nahl Suresi:3-5)

٥- ثُمَّ اسْتَوٰى اِلَى السَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا قَالَتَا اَتَيْنَا طَائِعِينَ ﴿١١﴾

5- **"Sonra** (iradesi) **göğe, - o** (gök) **bir duman hâlindeyken - teveccüh etti** (yöneldi), **akabinde ona** (göğe) **ve yere: "İkinizde ister istemez gelin** (vazifelerinizi yerine getirin) **!" buyurdu. Onlar da: "İtaat ediciler olarak** (isteyerek) **geldik." dediler."** *(Fussilet Suresi:11)*

٦- اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ اَيْدِينَا اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ ﴿٧١﴾

6- **"**(Kudret) **ellerimizin işleyip yaptıklarından kendileri için bunca davarlar yarattığımızı, bu sayede onlara** (o hayvanlara) **malik** (sahip) **olmuş bulunduklarını da görmediler mi ?"** *(Yasin Suresi:71)*

٧- قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّٰهِ الَّتِى اَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِىَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾

7-"De ki: "Allahın kulları için çıkardığı ziyneti, temiz ve hoş rızıkları kim haram (yasak) **etmiş ?" de ki: "O** (nlar), **dünya hayatında iman edenler içindir. Kıyamet gününde ise, yalnız onlara** (iman edenlere) **mahsustur." İşte biz ayetleri, bilen bir kavim için, böyle mufassalan** (ayrıntılı bir şekilde) **beyan ederiz."**

(Araf Suresi,32)

٨- يَسْئَلُونَكَ مَاذَا اُحِلَّ لَهُمْ قُلْ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَاعَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللّٰهُ فَكُلُوامِمَّا اَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوااللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤﴾ اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ ... ﴿٥﴾

8- "Senden kendilerine helâl kılınmış olan şey nedir ? diye sorarlar. De ki: "Bütün iyi ve temiz (nimet) **ler size helâl edilmiştir." Allah'ın size öğrettiğin den öğretip** (terbiye ederek) **yetiştirdiğiniz avcı hayvanların size tutuverdiklerinden de yeyin ve** (onları keserken) **üzerine besmele çekin. Allah'dan korkun. Çünkü Allah, hesabı pek çabuk görendir." - "Bu gün size bütün iyi ve temiz** (nimet) **ler helâl kılındı. ."**

(Maide Suresi:4-5 den)

٩- يَاَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِى الْاَرْضِ حَلَالاً طَيِّبًا وَلَاتَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٨﴾

9- "Ey insanlar ! Yer (yüzün) **deki şeylerden, helâl ve temiz olmak şartıyla yeyin. Ve şeytanın adımlarına** (yollarına) **tâbi olmayın** (uymayın) **şüphe yok ki o, sizin için pek açık bir düşmandır."** *(Bakara Suresi:168)*

١٠- يَااَيُّهَاالَّذِينَ اٰمَنُوا كُلُوامِنْ طَيِّبَاتِ مَارَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾

10- "Ey iman edenler size rızık olarak verdiğimiz şeylerin (maddeten ve manen) **en temiz olanlarından yeyin ve Allaha şükredin. Eğer siz** (hakikaten) **ancak ona kulluk ediyorsanız** (İbadette bulunuyorsanız)**."** *(Bakara Suresi, 172)*

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوٓا
أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ
بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّيٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ ءَادَمَ
الْأَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِي بِأَسْمَآءِ
هَٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا سُبْحَٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا
مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئْهُم
بِأَسْمَآئِهِمْ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسْمَآئِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّيٓ أَعْلَمُ غَيْبَ
السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾
وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ
وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ اسْكُنْ أَنتَ
وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا
هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾ فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَٰنُ
عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ
عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾ فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ
مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُۥ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

Mevlâ Tealâ bundan evvel hususî nimetlerini beyan ettikten sonra şimdide umumî nimetlerinden olan, beşerin babası Âdem*(Aleyhisselâm)* ın yaratılmasının hikmetini beyan etmek üzere buyuruyor.

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰئِكَةِ اِنِّى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنِّى اَعْلَمُ مَالَاتَعْلَمُونَ (٣٠)

KELİME MANASI (30)

(وَاِذْ قَالَ)**Hani bir vakit buyurmuştu** kim ? (رَبُّكَ)**senin Rabbin** kime ?(لِلْمَلٰئِكَةِ) **meleklere,** ne buyurmuştu ?(اِنِّى) **muhakkak ben** (جَاعِلٌ) **kılıcıyım** (yaratacağım) nerede ? (فِى الْاَرْضِ) **yer yüzünde** neyi ? (خَلِيفَةً) **bir halife,** (قَالُوا)**dediler,** yani melekler itiraz (karşı gelmek) için değilde taaccüp ederek (şaşırarak) şöyle dediler. (اَتَجْعَلُ) **yaratacak mısın ?** nerede ? (فِيهَا) **orada** (yer yüzünde) kimi ? (مَنْ) **ol bir kimseyi ki,** (يُفْسِدُ) **ifsat** (bozgunculuk) **edecek** nerede ? (فِيهَا) **orada,** daha ? (وَيَسْفِكُ) **dökecek,** neyi ?(الدِّمَآءَ) **kanları** yani yer yüzünü karıştıracak ve birbirini öldürecek kimseler mi yaratacaksın ? (وَنَحْنُ) **halbuki biz** (نُسَبِّحُ) **tesbih ediyoruz** (şanına yakışmayan şeylerden seni tenzih ediyoruz). Ne olduğumuz hâlde ? (بِحَمْدِكَ) **hamdine mültebis olduğumuz hâlde** yani bize inam ettiğin sayısız nimetlere karşı hamdine bürünen kimseler olduğumuz hâlde. (وَنُقَدِّسُ) **ve takdis ediyoruz,** yani şanına lâyık olan kâmil (üstün) sıfatlarla vasfediyor (sıfatlandırıyor) uz kimi ? (لَكَ) **seni** (قَالَ) (Cenab-ı Hak *Celle Celâlühü*) **buyurdu** (اِنِّى) **muhakkak ben** (اَعْلَمُ) **bilirim** neyi ? (مَا) **ol bir şeyleri ki,** (لَاتَعْلَمُونَ) **siz bilemezsiniz.**

MEAL-İ ŞERİFİ (30)

Yad et o zamanı ki, Rabbin meleklere: "Muhakkak ben yer (yüzün) **de** (benim emirlerimi duyurma ve yerine getirmeye memur) **bir halife** (insan, Âdem) **yaratacağım." buyurmuştu.** (Melekler de): **"Orada** (yer yüzünde) **fesat çıkaracak, kanlar dökecek kimse mi yaratacaksın? Halbuki biz daima Sana** (övgülerde bulunmakta, ortak, eş ve evlat gibi şanına yakışmayan bütün ayıp ve noksanlardan uzaklığını ifade etmek üzere) **hamdinle tesbihte bulunmaktayız ve sürekli Seni takdis etmekteyiz" demişlerdi. Allah** (Tealâ da): **"Şüphe yok ki, sizin bilemeyeceğiniz şeyleri ben bilirim." buyurmuştu.**

İ Z A H A T

Alusî ve Nesefî tefsirlerinde zikredildiğine göre, Mevlâ Tealâ arzı (yeri) yaratınca oraya cinleri iskân etti (yerleştirdi). Semaya da melekleri iskân etti. Cinler yer yüzünde fesat çıkarınca, Mevlâ Tealâ bir takım melekler gönderip, cinleri dağ başlarına, adalara sürdürdü ve melekler onların yerlerinde durdular.

Allah-u Tealâ Hazretlerinin, Âdem *(Aleyhisselâm)* i halife yapmaktaki hikmeti (gayesi): Onun zürriyetinden itaat edenler olup, onlar hakkında fazl-u keremінin tahakkuk etmesi (Allah'ın iyiliğinin meydana gelmesi), ayrıca asiler olup onlar hakkında da, adl-i İlâhînin tecelli etmesi (Allah'ın adaletinin meydana gelmesi) vesair gayba ait (bilinmeyecek) nice şeylerdir. Nitekim Mevlâ Tealâ: « انّى اعلم ما لاتعلمون » **"Şüphesiz sizin bilemeyeceğiniz şeyleri ben bilirim."** buyurarak kendisinin takdirinden ve gaybî ilminin sırlarından (kimsenin bilemiyeceği ilminin gizliliklerinden) taaccüp (hayret) edilmemesi gerektiğine, işaret etmektedir. Zira hiç bir mahlûk (yaratılan), Halık Tealânın (yaratıcının) gaybından (gizli ilimlerinden) O bildirmedikçe, haberdar olamaz.

Mevlâ Tealâ Hazretlerinin, meleklere, halife yaratacağını haber vermesi ise, onların bu suali sorup, böyle cevap alarak, Âdem *(Aleyhisselâm)* yaratılmadan önce onun halife seçilmesindeki hikmeti (sebebi) anlamaları içindir.

Allah-u Tealâ sonsuz ilmi ve nihayetsiz hikmetiyle, müşavereden (başkasına danışmaktan) müstağni (ihtiyaçsız) ise de, Melâike-i Kiram (kıymetli melekleri) yle istişare etmesi, kullarına her işlerinde müşavere etmelerini talim (öğretmek) içindir. Ulema buyurdu ki:

اَعْقَلُ الرِّجَالِ لاَيَسْتَغْنِى عَنْ مُشَاوَرَةِ اُولِى الْاَلْبَابِ وَاَفْرَهُ الدَّوَابِّ لاَيَسْتَغْنِى عَنِ السَّوْطِ وَاَوْرَعُ النِّسَآءِ لاَيَسْتَغْنِى عَنِ الزَّوْجِ *

"En akıllı kişi akıl sahipleriyle istişare yapmaktan müstağni (ihtiyaçsız) **olamaz. En iyi koşan hayvan bile kamçısız duramaz. En takva kadın da kocasız yapamaz."** *(Ruhu'l-Beyan: İlgili ayet-i kerime)*

İbn-i Ceririn İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet ettiğine göre: İblis'in asıl adı **Haris**'dir. O, melek cemaatlarından **"Cin"** denen bir taife (bölüm)den olup, cennet bekçilerindendi. Onun yaratıldığı kavmin dışındaki bütün melekler nurdan yaratılmışlardı. Cin cemaatı ise ateşin dumansız yerinden yaratılmışdı. Yer yüzüne ilk yerleşen bunlar olmuşdu. Bunlar yer yüzünü ifsat ettiler, birbirlerini öldürdüler. Bunun üzerine Allah-u Tealâ meleklerden bir orduyla İblis'i onlara gönderdi. O da onlarla muharebe ederek, onları adalara ve dağlara sürdü. fakat kendisini beğenerek, kimsenin yapamıyacağı işi yaptım. diye düşündü. Mevlâ Tealâ, İblis'in bu kendini beğenme hâlini bildi fakat melekler bunun farkında olmadılar.

Sonra, Mevlâ Tealâ, Meleklere: **"Muhakkak ben yeryüzünde bir halife yaratacağım."** buyurunca, Melekler: " (cinlerin) **yeryüzünü ifsat ettikleri gibi, orada tekrar fesat çıkaracak, kanlar dökecek kimseler mi yaratacaksın? "** dediler. Mevlâ Tealâ: **"Ben, sizin bilmediklerinizi bilirim."** yani, İblis'in kibirlenip kendini beğendiğini siz bilemediniz amma ben bilmekteyim buyurdu.

Sonra Mevlâ Tealâ, Âdem *(Aleyhisselâm)* ın yaratılacağı toprağın yer yüzünden alınmasını emretti. Toprak yerden kaldırılıp getirildiğinde, o toprağı kuru, kara, kokmuş bir balçık hâline getirdikten sonra, ondan Âdem *(Aleyhisselâm)* i yarattı. Âdem *(Aleyhisselâm)* kırk gece atılmış bir ceset hâlinde bekledi. İblis gelip ayağıyla ona vuruyor, O da ses çıkarıyordu. İblis ağzından girip makadından çıkıyor, makadından girip ağzından çıkıyordu. Sonra **"Sen hiç bir şey değilsin, ne için yaratıldın? Eğer senin başına musallat edilirsem elbette seni helâk edeceğim, seni asi edeceğim."** diyordu. Sonra Allah-uTealâ Âdem *(Aleyhisselâm)* e ruh üflediğinde, o nefha (üfleyiş) Âdem *(Aleyhisselâm)* in başı tarafından geldi ve her uğradığı yer et ve kana dönüştü. O nefha göbeğine gelince Âdem *(Aleyhisselâm)* cesedine bakarak gördüğü kısmı beğendi, ayağa kalkmak istedi fakat kalkamadı. İşte Mevlâ'nın: « خُلِقَ الْاِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ » **"İnsan acele'den yaratılmıştır."***(Enbiya Suresi :37den)* (İnsanda acelecilik çok olduğundan sanki aceleden yaratıldı, bundan maksat insan aceleci olarak yaratılmıştır demektir. *Nesefi'den)* kavli şerifi buna işaret etmektedir. O nefha cesedin sonuna varınca, aksırdı ve Allah'ın ilhamıyla: « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » dedi. Bunun üzerine Allah-u Tealâ ona: « يَرْحَمُكَ اللّٰهُ يَاآدَمُ » **"Allah sana rahmet etsin ya Âdem !"** dedi. Sonra da Allah-u Tealâ, göklerde olan diğer meleklere değilde, sadece İblis'le beraber olanlara: « اُسْجُدُوا لِاٰدَمَ » **"Âdem'e secde edin."** buyurdu. Hepsi secde ettiler, İblis müstesna o, kibrinden dolayı: **"Ben ona secde etmem, ben ondan daha hayırlıyım, daha yaşlıyım ve daha kuvvetliyim."** dedi. Allah-u Tealâ da onu bütün hayırlardan mahrum ederek kovulmuş şeytan hâline getirdi.

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِنَّ اَوَّلَ مَنْ لَبَّى الْمَلٰٓئِكَةُ قَالَ اللّٰهُ «اِنِّى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ» قَالَ: فَرَادُّوهُ فَاَعْرَضَ عَنْهُمْ ، فَطَافُوا بِالْعَرْشِ سِتَّ سِنِينَ يَقُولُونَ: لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ اعْتِذَاراً اِلَيْكَ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ نَسْتَغْفِرُكَ وَنَتُوبُ اِلَيْكَ *

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resullullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "İlk telbiye yapan (Lebbeyk diyen) meleklerdir. Allah-u Tealâ onlara: "Ben yeryüzünde halife yaratacağım." buyurduğunda: "Orada fesat çıkaracak, kanlar dökecek kimseler mi yaratacaksın?" dediler. Bunun üzerine Mevlâ Tealâ onlardan yüz çevirince: "Buyur ya Rabbi ! emrine hazırız sana özür dileriz. Buyur ya Rabbi ! sana itaatkârız senden mağfiret diler ve sana tövbe eder (döner) iz." diyerek altı sene arşı tavaf ettiler."**

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur: 1/113)

عَنِ ابْنِ ثَابِتٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : دُحِيَتِ الْاَرْضُ مِنْ مَكَّةَ ، وَكَانَتِ

الْمَلٰئِكَةُ تَطُوفُ بِالْبَيْتِ فَهِىَ اَوَّلُ مَنْ طَافَ بِهِ ، وَهِىَ الْاَرْضُ الَّتِى قَالَ اللّٰهُ «اِنِّى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيفَـةً» وَكَانَ النَّبِىُّ اِذَا هَلَكَ قَوْمُهُ وَنَجَا هُوَ وَالصَّالِحُونَ أَتَاهَا هُوَ وَمَنْ مَعَهُ ، فَيَعْبُدُونَ اللّٰهَ بِهَا حَتّٰى يَمُوتُوا فِيهَا ، وَاِنَّ قَبْرَ نُوحٍ ، وَهُودٍ ، وَشُعَيْبٍ ، وَصَالِحٍ بَيْنَ زَمْزَمَ وَبَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ *

İbn-i Sabit *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Resullullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Yeryüzünün döşenmesi Mekke'den başlamıştır. Melekler beytullah'ı tavaf ediyorlardı. Beytullah'ı ilk tavaf eden onlardır. Mekke-i Mükerreme Mevlâ'nın: « اِنِّى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيفَـةً » "Muhakkak ben yerde halife yaratacağım." diye bahsetteği yerdir. Herhangi bir peygamberin kavmi helâk olup, kendi ve beraberindeki salih (iyi) kimseler kurtulduğunda, kendisi ve adamları Mekke'ye gelerek ölünceye kadar orada Allah'a ibadet ederlerdi. Ve şüphesiz Nuh, Hud, Şuayb ve Salih** *(Aleyhimüssselâm)* **ın kabirleri, Zemzem, Hacer-i Esved ve Makam-ı İbrahim arasındadır."**

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur: 1/113)

عَنْ اَبِى هُرَيـرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : خَلَقَ اللّٰهُ اٰدَمَ وَطُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا ثُمَّ قَالَ: اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلٰى اُولٰئِكَ مِنَ الْمَلٰئِكَةِ فَاسْتَمِعْ مَايُحَيُّونَكَ ، تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّـتِكَ فَقَالَ: «اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ» فَقَالُوا «اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ» فَزَادُوهُ (وَرَحْمَةُ اللّٰهِ) فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلٰى صُورَةِ اٰدَمَ فَلَمْ يَزَلِ الْخَلْقُ يَنْقُصُ حَتّٰى الْاٰنَ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resullullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Allah-u Tealâ Âdem** *(Aleyhisselâm)* **ın boyunu altmış zira olarak yarattı ve ona: "Git şu meleklere selâm ver ve sana nasıl selâm vereceklerini iyi dinle,** (zira o) **senin ve zürriyetinin tahiyesi** (selâmı) **dır." buyurdu. O'da** (meleklere gidip): **« اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ » dedi. Onlar da: « اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ » dediler: Ona** (selâma) **« وَرَحْمَةُ اللّٰهِ » yı eklediler. İşte cennete girecek herkes Âdem** *(Aleyhisselâm)* **in suretinde** (şeklinde ve altmış zira boyunda) **olacaktır. Âdem** *(Aleyhisselâm)* **den bu zamana kadar insanların boyu eksilmeye devam etmiştir."** buyurdu.

(Buharî, Enbiya: 1, Müslim, Cennet:28, Ahmed İbn-i Hanbel:2/315, 323, 535)

O hâlde o zamandan başlayan bu selâmı unutmayalım. Bunu birbirimize yaymaya çalışalım, başka sözler kullanarak bunu unutturmayalım. Karşılaştığımız kişilere ilk karşılaştığımızda selâm verelim ayrılırken de selâmla ayrılalım.

Burada, melekler, Âdem oğullarının yeryüzünde fesat çıkaracaklarını, kanlar dökeceklerini, onların yaratılmalarından önce nasıl bilebildiler ? diye bir soru akla gelebilir. Buna cevaben denilebilir ki, Cenab-ı Hak istikbale (geleceğe) ait bütün hadiseleri Levh-i Mahfuz'da tesbit buyurmuş (yazmış) olduğundan,

melekler Mevlâ'nın izniyle Levh-i Mahfuz'a bakarak bu malûmatı (bilgiyi) edinmişlerdir. Veya Mevlâ'nın bizzat haber vermesiyle bunu anlamışlardır. Veya insanları cinlere kıyas ederek (benzeterek) bu kanaata varmışlardır.

« مَلَائِكَة » **Melâike :** Lâfzı: Risalet, (elçilik) manasındaki « اَلُوكَة » den alınmış ismi fail manasında mastar mîmi olan « مَألَكْ » in cemidir. Lâm ile hemze yer değiştirerek « مَلْأَك » olmuş, « شَمْأَلْ » in cemi « شَمَائِلْ » olduğu gibi « مَلْئَكْ » in cemi de « مَلْئِكْ » olup cemi tenis için sonuna ta getirilerek « مَلْئِكَةٌ » olmuştur. Müfredi « مَألَكْ » iken tahfif için hemze hazfedilerek « مَلَكْ » olmuştur. Onlar insanlarla Mevlâ Tealâ arasında elçi olduklarından bu ismi almışlardır.

Melekler; bir takım mübarek, günahlardan beri (uzak), maddî surette yiyip içmekten erkeklik ve dişilikten evlenip çoğalmaktan müstağni (ihtiyaçsız) ibadet ve taatla meşgul, muhtelif (değişik) şekillere girmeye kadir (güçleri yeten), lâtif (ince) zatlardır. Bu incelik suyun toprakdan, havanın sudan ruhun havadan ince olması gibi anlaşılmalıdır. (teşbihde hata yok bu sözler zihne yaklaştırmak içindir). Bunların mahiyetlerini ancak Cenabı Hak bilir. Bunlar ruhlar gibi ecsam-ı lâtifeden (lâtif cisimlerden) dirler. Veyahut birer cevher-i mücerreddirler (maddeden soyulmuşturlar. Cevher arazın karşıtıdır araz kendi başına duramayan, renkler gibi, cevher ise, kendi başına durabilen, renklerin kaim olduğu cisimler gibi, varlıklardır).

Meleklerin bir çok nevileri vardır. Bir kısmı Peygamberlere Cenab-ı Hakkın emirlerini, kitaplarını getirip tebliğ etmeye (duyurmaya) memur bulunmuştur. Cibril *(Aleyhisselâm)* gibi. Meleklerin vucuduna (varlığına) bütün dinlerin erbabı (adamları) ve bütün kadim felsefe salikleri (eski filozoflar) kail bulunmuşlar (karar vermişler) dir.

« خَلِيفَة » **Halife:** Başkasına halef, onun makamına kaim (O'nun yerinde duran), onun için bazı hususlarda naib (vekil) olan kimse demektir. Cemisi: « خُلَفَاء » "Hulefa" dır. Bu ayet-i kerimedeki, halifeden murat (maksat); Âdem *(Aleyhisselâm)* dır. Kendi evlât (çocuklar) ve ahfat, (torunlar) ına Allah-u Tealâ'nın emirlerini ve nehiylerini Cenab-ı Hak namına binniyabe (onun vekili olarak) tebliğe (duyurmaya) memur bulunmuştur.

« تَسْبِيحْ » **Tesbih:** Tefil babından mastardır. « سُبْحَانَ اللّٰهِ » **Sübhanellah** diyerek Hak Tealâ'yı tebcil (tazim) ve tenzihde bulunmak yani onun büyüklüğünü ve bilcümle (bütün) noksanlardan beri (uzak) olduğunu itiraf etmek (kabul ederek açıklamak) tır.

« تَقْدِيسْ » **Takdis:** Tefil babından mastardır. Mukaddes saymak, mübarek tutmak, hamd-ü senada bulunmak, lâyık olmayan şeylerden uzak ve pak etmektir.

Allah-u Teâlâ'ya hamdederek tesbih ve takdisde bulunmak Mevlâ Teâlâ'nın en çok sevdiği ve meleklerine öğrettiği en kıymetli bir ibadettir.

عَنْ اَبِى ذَرٍّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَحَبُّ الْكَلَامِ اِلَى اللّٰهِ مَااصْطَفَاهُ اللّٰهُ لِمَلَائِكَتِهِ . سُبْحَانَ رَبِّى وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ رَبِّى وَبِحَمْدِهِ *

Nitekim Ebu Zer *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifde Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Allah-u Teâlâ'nın en çok sevdiği kelâm, melekleri için seçtiği** (onlara öğrettiği) : « سُبْحَانَ رَبِّى وَبِحَمْدِهِ » **kelâmı (sözü) dür."** *(Tirmizî, Deavat:128 Ahmed İbn-i Hanbel, 5/118)*

« سَفْك » **S e f k :** Dökmek, akıtmak manasındadır. İkinci babdandır.

« دِمَاء » **D i m a':** Dem'in cem'idir. Dem ise kan demektir.

Ayet-i kerimede geçen hilâfetle, Âdem *(Aleyhisselâm)* memur kılınmıştır. Ancak bu hilâfet (halifelik) insan-ı kâmil'de kıyamete kadar devam edecektir.

Kamil insandan murat: Başta Enbiya-ı İzam (büyük peygamberler) dir *(Salavatullahi Aleyhim Ecmein)* ve sonra onlara her hususta tâbi olan (uyan)varisleri (vekilleri) dir. İşte bu halife (kâmil insan) bu âlemden ayrılsa âlem yıkılır; Çünkü o zat âlem için, bedenin, kıyamı (ayakta durması) kendisiyle olan ruh menzilesinde (makamında) dır. Yani beden ruhla ayakta durduğu gibi, bu âlem de onunla durmaktadır. Ve göklerin manevî direği odur.

MEVLÂ TEALÂNIN ÂDEM BABAMIZI YARATACAĞINI MELEKLERE HABER VERDİĞİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER

اِذْقَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ى خَالِقٌ بَشَرًامِنْ طِينٍ (٧١) فَاِذَاسَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ ف۪يهِ مِنْ رُوح۪ى فَقَعُوا لَهُ سَاجِد۪ينَ (٧٢) فَسَجَدَالْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَ (٧٣) اِلَّا اِبْل۪يسَ اِسْتَكْبَرَوَكَانَ مِنَ الْكَافِر۪ينَ (٧٤)

"Ve yad et (hatırla) **o zamanı ki, Rabbin meleklere şöyle demişdi: "Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratıcıyım."--"Artık onu** (n yaratılışını) **tamamladığım ve içerisine ruhumdan üfürdüğüm** (ona can verdiğim) **zaman, hemen onun için** (bana) **secde ediciler olarak** (yere) **kapanın."--"Bunun üzerine bütün melekler topluca secde ediverdiler."--" İblis müstesna. O, böbürlenmek istedi ve kâfirlerden oldu."** *(Sad Suresi:71-74)*

MEVLÂ TEALÂ'NIN ÂDEM *(Aleyhisselâm)* IN ZÜRRİYETİNİ BİRBİRİNE HALİFE YAPTIĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِى الْاَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ (١٤)

1- "(Onlardan) **sonra, arkalarından sizi yer** (yüzün) **de halifeler yaptık. Bakalım nasıl hareket edeceksiniz diye."** *(Yunus Suresi:14)*

٢- قَالُوا أُوذِينَا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَاْتِينَا وَمِنْ بَعْدِ مَاجِئْتَنَا قَالَ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾

2- "(İsrail oğulları): Sen bize (peygamber olarak) **gelmezden evvel de, bize geldiğinden sonra da, biz işkenceye duçar edildik** (tutulduk) **dediler.** (Musa *Aleyhisselâm* şöyle) **dedi: Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı helâk edecek, sizi yerde hükümdar yapacak da sizin nasıl hareket edeceğinize bakacaktır."** *(Araf Suresi:129)*

٣- وَهُوَ الَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٓائِفَ الْاَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ فِيمَا اٰتَاكُمْ اِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

3- "O, sizi (ey peygamberin ümmeti !) **yerin halifeleri yapan, size verdiği şeylerde sizi imtihana çekmek için kiminizi derecelerle kiminize üstün kılandır. Şüphe yok ki Rabbin, cezası pek çabuk olandır ve muhakkak ki O, hakkıyla yarlığayıcı, hakkıyla esirgeyicidir."** *(Enam Suresi:165)*

CENAB-I HAKKIN YER YÜZÜNDEKİ HALİFELERİNİN PEYGAMBERLER OLDUĞUNU VE BUNLARA TÂBİ OLAN İMAN VE AMEL-İ SALİH EHLİNİN DE YER YÜZÜNDE HALİFE YAPILACAĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- يَادَاوُدُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِى الْاَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَاتَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

1- "Ey Davud biz seni yeryüzünde bir halife yaptık. O hâlde insanlar arasında hak (ve adalet)**le hükmet.** (hükmünde) **hevaya** (ve heves hissiyatına) **tâbi olma ki bu, seni Allah yolundan saptırır. Çünkü Allah yolundan sapanlar** (var ya) **hesap gününü unuttukları için onlara pek çetin bir azap vardır."***(Sad Suresi:26)*

٢- وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِى ارْتَضٰى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اَمْنًا يَعْبُدُونَنِى لَايُشْرِكُونَ بِى شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾

2- "Allah, içinizden iman edip güzel amel (ve hareket) **de bulunanlara yeminle vaadetti ki, kendilerinden evvel geçenleri nasıl** (kâfirlerin) **yerine getirdi** (hakim kıldı) **ysa onları da yer** (yüzün) **de muhakkak** (müşriklerin) **yerine geçir** (ip hükümran ed) **ecek, onlara kendileri için beğendiği dini** (İslâmı) **her hâlde payidar kılacak, onların korkuların** (ı üzerlerinden kaldırdık) **dan sonra** (hâllerini) **kat'i bir eminliğe çevirecektir.** (Ta ki) **onlar** (bu güvenlik içinde) **bana ibadet etsinler, bana hiç bir şeyi ortak tutmasınlar. Kim bundan sonra nankörlük ederse artık onlar fasıkların ta kendileridir."** *(Nur Suresi:55)*

Meleklerin, Âdem*(Aleyhisselâm)*ı yaratmasındaki hikmetten suallerine (bunun sebebini sormalarına) karşılık, Mevlâ Tealâ: **"Sizin bilmediğinizi ben bilirim"** cümle-i celilesiyle icmalen (kısaca) cevap verdikten sonra, bu icmali tafsil etmek (ayrıntılı bir şekilde açıklamak) üzere şöyle buyuruyor:

وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَٓاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ اَنْبِؤُ۫نِى بِاَسْمَٓاءِ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٣١)

KELİME MANASI (31)

(وَ عَلَّمَ)**Ve** (Allah-u Tealâ) **ziyadesiyle bildirdi.** Kime ? (اٰدَمَ) **Âdem** *(Aleyhisselâm)* **e** neyi ? (الْاَسْمَٓاءَ) **isimleri** yani eşyanın (varlıkların) isimlerini (كُلَّهَا) **hepsini** (ثُمَّ عَرَضَ) **sonra arzetti** (sundu, gösterdi), neyi ?(هُمْ) **onları.** yani müsemmeyatı (o isimlerin sahiplerini) kime arzetti ? (عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ) **meleklere** (فَقَالَ) **ve buyurdu.** Yani Mevlâ Tealâ meleklere acziyetlerini açıklamak için şöyle buyurdu. (اَنْبِؤُ) **haber verin** kime ?(نِى) **bana** neyi ?(بِاَسْمَٓاءِ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ) **bunların** (mevcudatın) **isimlerini** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** nedir olduysanız ? (صَادِقِينَ) **sadıklar,** yani benim halife seçtiğim kişiden hilâfete daha lâyık olduğunuz ve ben sizden daha bilgili ve üstün mahlûk yaratmayacağım gibi zanlarınız (düşünceleriniz) de doğruysanız şu eşyanın (yaratıkların) isimlerini bana haber verin.

MEAL-İ ŞERİFİ (31)

Ve (Allah-u Tealâ)**Âdem***(Aleyhisselâm)* **e bütün** (eşyanın, varlıkların) **isimleri** (ni bütün lügatlarıyla beraber) **ziyade bildirdi. Sonra da** (meleklerin acziyetini izhar, güçsüzlüklerini açıklamak için) **onları** (bu eşyayı) **meleklere göstererek: "Eğer siz** (benim seçeceğim halifeden daha efdal, üstün olduğunuzu iddianızda) **sadıklar** (doğrular) **sanız, bunların** (şu eşyanın) **isimlerini bana haber verin." buyurdu.**

İ Z A H A T

Nesefî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre, Âdem *(Aleyhisselâm)* e eşyanın isimlerinin öğretilmesindeki mana şudur: Mevlâ Tealâ bütün yarattığı şeylerin cinslerini Âdem *(Aleyhisselâm)* e gösterdi ve ona, mesela şunun ismi at'tır, şunun ismi karınca'dır, şu, şuna yarar, bu, buna yarar şeklinde bütün eşyanın isimlerini ve her birinin menfaatlarını bütün lügatlarıyla İlham etti (öğretti) ve bir ilmi zarurî suretiyle tarif ve tayin buyurdu. (Âdem *(Aleyhisselâm)* öğrenmek için hiç bir zorluk çekmeden kendisini bilmesi gibi bütün bu varlıkların isimlerini Mevlâ Tealâ'nın bildirmesiyle bildi).

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan mervi (rivayet edilmiş) tir ki: Mevlâ Tealâ Âdem *(Aleyhisselâm)* e bütün eşyanın isimlerini, hatta çanağı, kepçeyi ve kı-

yamete kadar icat edilecek bütün eşyanın isimlerini, bütün lügatlarıyla (söyleniş şekilleriyle birlikte) öğretti.

Hulâsa (özetle), Allah-u Tealâ bütün eşyanın mahiyetlerini (yaratılacakların ne olduklarını), özelliklerini, isimlerini, bütün ilim ve idrakların (bilgi ve anlayışların) asıl ve kaidelerini (temellerini), bütün sanatların aletlerini, Meselâ: yazmak için kalemi, dikiş için iğneyi, ilham yoluyla Âdem *(Aleyhisselâm)* e öğrettikten sonra, Meleklere bu meseleleri kendisine haber vermelerini emretti. Onlar da haber veremediler. Bu emirden maksat onlara acziyet (güçsüzlük) lerini bildirerek susturmaktır, yoksa teklifî (sorumlu tutucu), bir emir değildir ki, muhal (imkansız olan bir şey) i teklif (yüklemek) olsun.

Esasen halifelik (Allah-u Tealâ'nın emriyle kullarını idare etme) işi, ilmî faydalara, fennî kaidelere aşina olmaya (his ve tecrübeden doğan temel meseleleri bilmeye), idare ve yönetimde hata (yanlış) etmemeye, her hususta adaleti icra edip (her şekilde doğruluğu yürürlü kılıp) her şeyi gerektiği şekilde yapabilmeye ve bütün eşyanın mahiyetlerini ve özelliklerini bilmeye bağlı olduğundan, Cenab-ı Hak, bütün meseleleri evvela Âdem*(Aleyhisselâm)* e öğreterek, onun, hilâfeti yerine getirmeye lâyık olduğunu, ikinci olarak da, meleklere bu meseleleri kendisine haber vermelerini emredip, bilemediklerini ortaya çıkararak, onların hilâfet işlerini idare etmeye lâyık olmadıklarını beyan etmiştir.

Hilâfetin (insanların din, dünya ve ahiret hakkındaki menfaatlerini koruma makamının) en büyük şartı olan adalet (doğruluk), her şey hakkındaki en faydalı (yararlı) olan hususu (özelliği) bilmek ve icabını icra etmeye (gereğini yerine getirmeye) bağlı olduğundan, ilmi olmayan kimse bu adaleti icra edemez, binaenaleyh hilâfete ehil olamaz (bu sebeple halife olmaya lâyık olamaz).

Bu ayet-i celilenin tefsirinde Atiyye İbn-i Yüsr'den rivayet edilmiştir ki : Allah-u Tealâ, Âdem *(Aleyhisselâm)* e ilham ettiği (bildirdiği)ilimler arasında kendisine bin tanede sanat öğretti ve:

قُلْ لِوَلَدِكَ وَذُرِّيَّتِكَ يَاآدَمُ اِنْ لَمْ تَصْبِرُوا عَنِ الدُّنْيَا فَاطْلُبُوا الدُّنْيَا بِهٰذِهِ الْحِرَفِ وَلَاتَطْلُبُوهَا
بِالدِّينِ فَاِنَّ الدِّينَ لِى وَحْدِى خَالِصًا. وَيْلٌ لِمَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا بِالدِّينِ وَيْلٌ لَهُ *

"Ey Âdem ! çocuklarına ve zürriyetine (nesline): **"Eğer dünyayı kazanmadan duramıyorsanız, dünyayı bu sanatlarla arayın, dini alet ederek dünyayı aramayın, zira din, sadece ve sadece bana aittir. Dinle** (dini alet ederek) **dünya arayana yazıklar olsun, yazıklar olsun de !" buyurdu.** *(Suyuti, Dürrü'l-Mensur: I/121)*

Bundan dolayıdır ki, Peygamberan-i izamın (büyük peygamberlerin *(Salavatullahi Ala Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)*) her biri bir sanatla meşgul olmuşlar ve kendi kazandıklarından yemişlerdir. Nitekim, Âdem *(Aleyhisselâm)* harras (ziraatçı), Nuh *(Aleyhisselâm)* neccar (marangoz), İdris *(Aleyhisselâm)* hayyat (terzi) Salih *(Aleyhisselâm)* tacir (ticaret edici), Davud *(Aleyhisselâm)* zerrad (zırh imalcisi) idi. Süley-

man *(Aleyhisselâm)* o kadar büyük saltanat içinde, zenbil (hasır çanta) yapar ve el emeğinden yerdi, Beytü'l-maldan (devlet hazinesinden) yemezdi. Musa, Şuayb ve Muhammed *(Aleyhimüsselâm)* da çobanlıkla meşgul olmuşlardır.

Şu da bilinmelidir ki, bu ayet-i celile, ilmin bütün faziletlerden üstün olduğuna delâlet etmektedir. Zira, Mevlâ Tealâ Hazretleri Âdem *(Aleyhisselâm)* in Meleklerden üstün oluşunu ilimle ispat etmiştir. Eğer insanlar ve melekler için ilimden daha üstün bir şeref olmuş olsaydı, Mevlâ Tealâ Âdem *(Aleyhisselâm)* in üstünlüğünü onunla ispat ederdi. Hâlbuki, Âdem *(Aleyhisselâm)* in faziletini (yüksekliğini) ilimle beyan etmiştir. Şu hâlde insan için ilimden daha üstün bir fazilet (üstünlük) ve meziyet (şeref) olmadığı ve her işin başına geçecek kişinin o işi iyi bilmesinin lâzım olduğu bu ayet-i celileden anlaşılmaktadır.

HAZRETİ ÂDEM *(Aleyhisselâm)*: Siyeri enbiyaya (peygamberlerin tarihlerine) ait kitaplarda mufassalan (ayrıntılı bir şekilde) yazılmış olduğu üzere, bütün insanların ilk babası ve ilk peygamberidir. Cenab-ı Hak onu yeryüzünde bir hilkat harikası (eşi benzeri görülmemiş bir yaratık) olmak üzere müstakillen (başlı başına) topraktan yaratmış kendisine ruhla ilim ve irfan ihsan buyurmuş. Ona zevce (aile) olarakta, Havva adındaki muhtereme validemizi yaratmıştır. Hazreti Âdem'le Havva validemiz (anamız) bir müddet cennette kalmışlar, bilâhare (sonradan) yeryüzüne indirilmişlerdir. Âdem *(Aleyhisselâm)* Hind'e (Hindistan'a), Havva validemiz de Cidde'ye indirilmişdir. Âdem *(Aleyhisselâm)* bilâhare telâkkı ettiği (aldığı) emre binaen (dayanarak) Mekke-i Mükerreme tarafına gitmiş, orada Havva validemizle buluşmuştur. Rivayete nazaran Hazreti Âdem, bin veya dokuzyüz otuz sene yaşamış, vefatında Serendip dağında veya Mekke'de Ebu Kubeys dağında defnolunmuştur.

Alusî tefsirinde zikredilmiştir ki, Cevalikî *(Rahimehumullah)* ve bir çoklarının beyanına göre: « آدَمْ » - « اَفْعَلْ » vezninde arapça bir isimdir. Esmerlik ve beyazlık manasında olan: « أُدْمَةٌ » **"Üdmet"** veya önderlik manasındaki: « اَدَمَةٌ » **"Edemet"** veya yeryüzü manasında ki: « أَدِيم » **"Edim"**den alınmıştır. Aslı: « ءَادَمْ » **"E'dem"** dir. İkinci hemze fethadan sonra sakin (harekesiz) olarak geldiğinden elife dönmüş ve: « اٰدَمْ » olmuştur. Maamafih (bununla beraber) « اٰدَمْ » isminin acemce olduğu da söylenmiştir. Hazin tefsirinde zikredildiğine göre Âdem *(Aleyhisselâm)*ın künyesi: « اَبُو الْبَشَرْ » (Beşer'in babası) veya « اَبُو مُحَمَّدْ » (Muhammed *(Aleyhisselâm)*ın babası) dır. Özel ismi: « اٰدَمْ » dir.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

اِنَّمَا سُمِّىَ اٰدَمَ لاَنَّهُ خُلِقَ مِنْ اَدِيمِ الْاَرْضِ ، الْحُمْرَةِ ، وَالْبَيَاضِ ، والسَّوَادِ وَكَذٰلِكَ اَلْوَانُ النَّاسِ مُخْتَلِفَةٌ فِيهَا الْاَحْمَرُ ، وَالْاَبْيَضُ ، وَالْاَسْوَدُ ، وَالطَّيِّبُ ، وَالْخَبِيثُ*

"Âdem *(Aleyhisselâm)* **yerin görünen kısmından yaratıldığı için bu ismi almıştır. Zira o, yer yüzünde bulunan kırmızı, beyaz ve siyah topraklardan yaratılmıştır, bundan dolayı** (onun zürriyeti, çocukları olan) **insanların renkleri de kırmızı, beyaz siyah, tayyip ve habis** (temiz ve pis) **olmak üzere muhtelif** (değişik) **olmuştur.**
(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/120)

MEVLÂ TEALÂ'NIN İNSANA, BİLMEDİĞİ NİCE ŞEYLERİ ÖĞRETTİĞİNE VE BAHUSUS (ÖZELLİKLE) PEYGAMBERLERİNE BÜYÜK İLİMLER VERDİĞİNE DAİR DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمٰنَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي فَضَّلَنَا عَلٰى كَث۪يرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِن۪ينَ (١٥)

1- "Ve yemin olsun ki, elbette muhakkak biz Davud'a ve Süleyman' *(Salavatullahi Ala Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* **ilim verdik. Onlar: "Bizi mümin kullarının bir çoğundan üstün kılan Allah'a hamdolsun." dediler."** *(Neml Suresi:15)*

٢- عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ (٥)

2-" (Allah-u Tealâ) **insana bilmediği şeyleri tam manasıyla bildirmiştir."**
(Alâk Suresi: 5)

٣- اَلرَّحْمٰنُ (١) عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ (٢) خَلَقَ الْاِنْسَانَ (٣) عَلَّمَهُ الْبَيَانَ (٤)

3- "O, Rahman (yarattıklarına çok acıyan Allah-u Tealâ)." -- **"Kuran'ı** (peygamberine dolayısıyla ümmetine) **talim buyurdu** (ziyade öğretti)."-- **"İnsanı O yarattı." -- "Ona beyanı** (konuşmayı) **O, talim etti."** *(Rahman Suresi: 1-4)*

٤- اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا ع۪يسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَت۪ي عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْج۪يلَ وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطّ۪ينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ بِاِذْن۪ي فَتَنْفُخُ ف۪يهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِاِذْن۪ي وَتُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْن۪ي وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْن۪ي وَاِذْ كَفَفْتُ بَن۪ي اِسْرَٓائ۪يلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُب۪ينٌ (١١٠)

4- "Allah o zaman şöyle diyecek: Ey Meryem oğlu isa hem senin üzerindeki, hem ananın üzerindeki (bunca)**nimetimi hatırla. Hani ben seni Cebraille desteklemiştim. Beşikte iken de, yetişkin iken de sen insanlara söz söylüyordun Hani sana kitabı** (yazı yazmayı), **hikmeti, Tevrat'ı İncil'i öğretmiştim. Hani benim iznimle çamurdan bir kuş suretinin benzerini tasarlıyordun, içine üfürüyordun da benim iznimle bir kuş oluveriyordu. Hem anadan doğma körü, abrası** (alaca hastalığına tutulmuş olanı) **da yine benim iznimle iyileştiriyordun. Hani benim iznimle ölüleri** (kabirlerinden diri olarak) **çıkarıyordun. Hani İsrail oğulları**(nın eli)**ni senden çekmiştim**(de seni öldürememişlerdi). **Kendilerine apaçık mucizeler getirdiğin zaman da içlerinden o küfredenler: "Bu, aşikâr bir büyüden başkası değildir." demişti."** *(Maide Suresi:110)*

٥– رَبِّ قَدْ اٰتَيْتَنِى مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِى مِنْ تَاْوِيلِ الْاَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَنْتَ وَلِيِّى فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ تَوَفَّنِى مُسْلِمًا وَاَلْحِقْنِى بِالصَّالِحِينَ ﴿١٠١﴾

"(Yusuf *(Aleyhisselâm)* şöyle dua etti) **Ya Rab ! sen bana mülk** (-ü saltanat) **verdin ve sözlerin tevilini öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan ! sen, dünyada da, ahirette de benim yârimsin. Benim canımı müslüman olarak al. Beni Salihler** (zümresin) **e kat."** *(Yusuf Suresi:101)*

٦– وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ اَمَرَهُمْ اَبُوهُمْ مَاكَانَ يُغْنِى عَنْهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَیْءٍ اِلَّا حَاجَةً فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضٰيهَا وَاِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾

6- "Vaktaki onlar (Yusuf *(Aleyhisselâm)* un kardeşleri Mısır'a), **babalarının kendilerine emrettiği vechile, girdiler. Bu, Allah** (ın kazasın) **dan hiç bir şeyi onlardan gidermedi. Sadece Yakub'un nefsindeki dileği meydana çıkarmış oldu. Şüphe yok ki O** (Yakub), **kendisini** (vahiyle) **öğrettiğimiz için, büyük bir ilim sahibiydi ancak insanların çoğu** (kaderin sırrını) **bilmezler."** *(Yusuf Suresi:68)*

٧– ...وَعَلَّمَكَ مَالَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

7- ". . . Ve (Habibim Mevlâ Tealâ evvelce) **bilmediklerini sana öğretdi. Allah'ın senin üzerindeki lütf-u inayeti çok büyüktür."** *(Nisa Suresi:113 den)*

٨– فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا اٰتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾

8- "(Musa *(Aleyhisselâm)* ile Yuşa *(Aleyhisselâm)*)**Derken kullarımızdan** (öyle) **bir kul** (Hızır *Aleyhisselâm* ı) **buldular ki biz ona tarafımızdan bir rahmet vermiş, kendisine nezdimizden** (has) **bir ilim öğretmiştik."** *(Kehf Suresi:65)*

٩– وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَاْسِكُمْ فَهَلْ اَنْتُمْ شَاكِرُونَ ﴿٨٠﴾

9- "Biz ona (Davud'a) **sizin için, sizi savaşlarınızın şiddetinden korumak için, giyilecek zırh sanatını** (zırh yapmayı) **ögrettik. Şimdi siz** (bundan dolayı) **şükredenler misiniz ?"** *(Enbiya Suresi:80)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri: **"Şu eşyanın isimlerini bana haber verin."** buyurması üzerine, meleklerden sudur eden (açığa çıkan) kelâmı beyan etmek üzere buyuruyor :

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾

KELİME MANASI (32)

(قَالُوا) **dediler,** yani melekler âciz kalınca şöyle dediler.(سُبْحَانَكَ) **Seni tenzih ederiz,** yani bir şeyin sana gizli kalmasından veya hükmünde sana itiraz etmekten (seni saymamaktan) ve hikmetsiz (faydasız ve sebepsiz) bir şey yapmak gibi şanına yakışmayan bütün işlerden seni berî (uzak) ederiz. (لَا عِلْمَ) **hiç bir**

ilim yoktur. Kim için ? (لَنَا) **bizim için,** yani bildiğimiz hiç bir şey yoktur. (اِلاَّمَا) **Ancak o şey** (ilim) **vardır ki** (عَلَّمْتَ) **bildirdin,** kime ? (نَا) **bize** (اِنَّكَ) **muhakkak sen** (اَنْتَ) **ancak sen** (الْعَلِيمُ) **ziyade bilicisin,** (الْحَكِيمُ) **ziyade hikmet sahibisin,** yani her hüküm ve takdir ettiğin şeyi, yerli yerinde yapansın ve doğrusun.

MEAL-İ ŞERİFİ (32)

(Melekler cevapdan âciz kalınca): **"Seni** (bütün noksan sıfatlardan) **tenzih** (pak,uzak) **ederiz. Senin bize bildirdiklerinden başka, bizim hiç bir bilgimiz yoktur. Çünkü** (her şeyi) **hakkıyla bilen ve** (her yaptığını) **hikmetle** (yerli yerinde) **yapan, şüphesiz ki ancak sensin, sen." dediler.**

İ Z A H A T

Bu ayet-i celile, kulun kendi noksanından ve Mevlânın fazl-u ihsanından (bütün iyiliklerin ondan olduğundan) gafil (habersiz) olmamasının, bilmediği şeylerde, bilmiyorum demekden çekinmemesinin ve bildiklerini gizlememesinin kendisine lâzım olduğunu ifade etmektedir.

Ulema buyurmuştur ki: **"Bilmiyorum demek ilmin yarısıdır."** İmam-ı Ebu Yusuf *(Rahimehullah)* a bir meseleden sorulduğunda: **"Bilmiyorum."** dedi. Bunun üzerine ona: **"Beytü'l-mal'dan her gün şu kadar rızıklanıyorsun da, sonra bilmiyorum diyorsun."** dediler. O'da cevaben: **"Ben ilmime göre rızıklanıyorum, eğer cehlim** (bilgisizliğim) **miktarınca rızıklansaydım, dünyanın malı bana yetmezdi."** buyurdu.

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre: Lügat ilmiyle bile meşgul olmak, kenara çekilip sadece ibadet etmekten üstündür. O hâlde şeriat ilimleriyle uğraşmanın ne kadar üstün olduğu buradan anlaşılmalıdır.

Ayet-i celilenin son cümlesinden anlaşıldığı gibi, Allah-u Tealâ her şeyi ziyade bilicidir, her işinde hikmet sahibi (hatasız) dır. İnsanların en çok itiraz ettikleri şey ise, şer-i şerifdir (Allah'ın dininin kanunlarıdır). Düşünmüyorlar mı ki ? Şer-i şerif, her işi yerli yerinde olan Allah-u Tealâ'nın tayin ettiği bir dindir ve dini de, ancak Allah-u Tealâ Hazretleri tayin edebilir. Bütün kâinat birleşse din tayin edemezler, etseler de makbul değildir. Öyleyse şer-i şerife itiraz da edilemez. Nitekim Mevlâ Tealâ buyuruyor ki :

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلاَمِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٨٥)

"Ve her kim İslâmdan başka bir din ararsa, elbette (o din) **ondan kabul edilmez ve o, ahirette de hüsrana** (zarara) **uğrayanlardandır."** *(Âli İmran Suresi, 85)*

İLMİN VE İLİM SAHİPLERİNİN KIYMETİNİ BEYAN EDEN
BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ ŞERİFİ

يَاأَيُّهَاالَّذِينَ اٰمَنُوااِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِى الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللّٰهُ لَكُمْ وَاِذَا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ

وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (١١)

"Ey müminler ! Size meclislerde "Yer açın." denildiği zaman hemen genişletin ki, Allah'da size genişlik versin. "Kalkın." denilince de, kalkıverin. Böyle yaparsanız Allah, içinizden iman etmiş olanları yükseltir ve kendilerine ilim verilmiş olanları ise, derecelerce yükseltir. Allah, ne yaparsanız hakkıyla haberdardır." *(Mücadele Suresi:11)*

MEVLÂ TEALÂ'NIN İLMİNİ HİÇ KİMSENİN İLMİ KUŞATAMAYACAĞINA VE ALLAH'IN İLMİNİN SONSUZ OLDUĞUNA DAİR AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- ..يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ اِلَّا بِمَا شَآءَ.. (٢٥٥)

1- "...O, (Allah, mahlûkatının) **önlerindekini, arkalarındakini** (yaptıklarını, yapacaklarını, bildiklerini, bilmediklerini, açıkladıklarını, gizlediklerini, dünyalarını, ahiretlerini hulâsa her şeyini, her şeyini) **bilir.** (Mahlûkatı) **onun ilminden yalnız kendisinin dilediğinden başka, hiç bir şeyi** (kabil değil) **ihata edemez** (kavrayamaz) **lar.. "** *(Bakara Suresi: 255 den)*

٢- وَلَوْ اَنَّ مَا فِى الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ اَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٧)

2- "Eğer yer (yüzün) **deki** (her bir) **ağaç kalemler olsa, denizde, arkasından yedi deniz daha kendisine yardım edecek** (mürekkep) **olsa** (o kalem ve mürekkeplerle Allah'ın ilimleri yazılsa) **yine Allah'ın kelimeleri tükenmez. Şüphesiz ki, Allah yegâne galiptir, tam bir** (hüküm ve) **hikmet sahibidir."** *(Lukman Suresi: 27)*

Meleklerin suallerinden hasıl olan mahcubiyetleriyle, tesbihlerini ve vaki olan kusurlarına nedametlerini (pişmanlıklarını) kabul buyurduktan sonra, Mevlâ Tealâ Hazretleri Âdem *(Aleyhisselâm)* e hitaben şöyle buyuruyor :

قَالَ يَا اٰدَمُ اَنْبِئْهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ فَلَمَّا اَنْبَاَهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ اِنِّى اَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ (٣٣)

KELİME MANASI (33)

(قَالَ) (Mevlâ Tealâ) **buyurdu:** (يَا اٰدَمُ) **Ey Âdem !** (اَنْبِئْ) **haber ver.** Kime ? (هُمْ) **onlara** (meleklere) neyi ? (بِاَسْمَآئِهِمْ) **şu şeylerin isimlerini** (فَلَمَّا اَنْبَاَ) **ne zaman ki,** (Âdem *Aleyhisselâm*) **haber verdi,** kime ? (هُمْ) **onlara,** neyi ? (بِاَسْمَآئِهِمْ) **o şeylerin isimlerini** (قَالَ) (Mevlâ Tealâ) **buyurdu:** (اَلَمْ اَقُلْ) **demedim mi ?** Kime ? (لَكُمْ) **size** (اِنِّى) **muhakkak ben** (اَعْلَمُ) **bilirim,** neyi ? (غَيْبَ السَّمٰوَاتِ) **göklerin gaybını** daha ?

(وَالْاَرْضِ) **yerin gaybını,** yani göklerde ve yerde sizlerden gizli ve kapalı kalmış olan her şeyi.(وَاَعْلَمُ) **ve ben bilirim,** neyi ? (مَا) **o şeyleri ki,** (تُبْدُونَ) **siz açıklıyorsunuz,** daha ? (وَمَا) **ve o şeyleri ki,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** (تَكْتُمُونَ) **gizler.** Yani gizlediğiniz şeyleri.

MEAL-İ ŞERİFİ (33)

(Melâike-i kiram Hazeratı eşyanın isimlerini haber vermekten âciz olduklarını itiraf edince. Mevlâ Tealâ Hazretleri Âdem *(Aleyhisselâm)* ın onlardan üstünlüğünü ispat için O'na): **"Ey Âdem! Onlara** (meleklere, isimlerini bilmekten âciz kaldıkları) **onların** (şu eşyanın) **isimlerini haber ver." buyurdu. O** (Âdem *Aleyhisselâm*) **da onlara** (meleklere) **onların** (eşyanın) **isimlerini haber verince.** (Mevlâ Tealâ, meleklere): **"Muhakkak ben size, göklerin ve yerin gizliliklerini bilirim, sizin açıkladığınız ve gizler olduğunuz her şeyi de bilirim demedim mi ? " buyurdu."**

İ Z A H A T

Meleklerin açıkladıklarından murat, Mevlâ Tealâ'ya: **"Yer yüzünde fesat çıkaracak ve kanlar dökecek kişileri yaratır mısın ?"** demeleridir. Gizlediklerinden murat ise, İbn-i Cerir'in Mücahit'ten, onun da İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet ettiğine göre: **"Mevlâ Tealâ Hazretleri, bizden daha kıymetli mahlûk asla yaratmaz."** diye meleklerin aralarında geçen konuşmalarıdır.

Bu ayet-i celileler: İnsanın şerefine, ilmin meziyetine (üstünlüğüne) ve ibadetten kıymetli olduğuna delâlet eder; Çünkü melekler Âdem *(Aleyhisselâm)* den daha çok ibadet ettikleri hâlde, Mevlâ'nın halifesi olmaya lâyık olamadılar.

Ve yine bu ayet-i celileler: Hilâfette ilmin şart, hatta umde (esas) olduğuna ve Âdem *(Aleyhisselâm)* ın melâike-i kiramdan daha bilgili olduğu için onlardan üstünlüğüne delâlet etmektedir.

İlimde üstün olan, fazilette de ileridir. Çünkü Mevlâ Tealâ Hazretleri :

هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ (٩)

"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu ?" buyurmaktadır. *(Zümer Suresi: 9)*

İlim,cevher bakımından (kendi başına) çok şerefli ise de,tam ve mükemmel olması için ibadet ve amelle beraberliği şarttır, çünkü ilim ağaç menzilesinde (yerinde) ise, ibadet onun meyvası durumundadır. Şeref, asıl (temel) olduğu için ağaca ait ise de, faydalanmak onun meyvasıyla olmaktadır.

Burada yeri gelmişken ilmin faziletini beyan eden bazı hadis-i şerifleri ve rivayetleri zikredelim:

عَنْ اَبِى ذَرٍّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): يَا اَبَاذَرٍّ لَئِنْ تَغْدُوَ فِى اَنْ تَتَعَلَّمَ اٰيَةً مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ خَيْرٌ لَكَ مِنْ اَنْ تُصَلِّىَ بِمِاَئةِ رَكْعَةٍ وَاَنْ تَغْدُوَ فَتَتَعَلَّمَ بَابًا

مِنَ الْعِلْمِ عُمِلَ بِهِ اَوَلَمْ يُعْمَلْ بِهِ خَيْرٌ مِنْ اَنْ تُصَلِّىَ اَلْفَ رَكْعَةٍ تَطَوُّعًا *

Ebu Zer *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Ey Eba Zer ! Allah'ın kitabından bir ayet öğrenmeye gitmen, senin için yüz rekât kılmandan daha hayırlıdır. İlimden bir mevzu öğrenmek için gitmen, bin rekât nafile kılmandan daha hayırlıdır. O ilimle amel edilsin, edilmesin** (yine de böyledir)." *(İhya şerhi İthaf:1/100)*

عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): بَابٌ مِنَ الْعِلْمِ يَتَعَلَّمُهُ الرَّجُلُ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا *

Hasan-ı Basrî *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Bir kişinin ilimden bir bab** (mevzu) **öğrenmesi, ona dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır."** *(Gazali, İhya:1/58)*

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِىٍّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ جَآئَهُ الْمَوْتُ وَهُوَ يَطْلُبُ الْعِلْمَ لِيُحْيِىَ بِهِ الْاِسْلَامَ فَبَيْنَهُ وَبَيْنَ الْاَنْبِيَآءِ فِى الْجَنَّةِ دَرَجَةٌ وَاحِدَةٌ *

Hazreti Ali'nin oğlu Hüseyin *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Bir kimse İslâmı diriltmek için ilim talep ederken** (ararken, öğrenirken)**kendisine ölüm gelirse, cennette onunla Peygamberler arasında sadece bir derece vardır."** *(İhya şerhi İthaf:1/100-101)*

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلنَّظَرُ اِلَى الْكَعْبَةِ عِبَادَةٌ وَالنَّظَرُ اِلٰى وَجْهِ الْوَالِدَيْنِ عِبَادَةٌ وَالنَّظَرُ فِى كِتَابِ اللّٰهِ عِبَادَةٌ *

Hazreti Âişe *(Radıyallahu Anha)* **den rivayet edilen hadis-i şerifte Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu:"Kabe-i Muazzama'ya bakmak ibadettir. Anne ve babanın yüzüne bakmak ibadettir. Allah'ın kitabına bakmak** (onu öğrenmek) **ibadettir.** *(El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:12/212, No:34714)*

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلنَّظَرُ اِلَىَّ عِبَادَةٌ *

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre de Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Bana bakmak ibadettir." buyurdu.** *(Suyutî, Fethu'l-Kebir:3/267)*

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلنَّظَرُ اِلٰى وَجْهِ الْعَالِمِ عِبَادَةٌ وَالْجُلُوسُ مَعَهُ عِبَادَةٌ وَالْكَلَامُ مَعَهُ عِبَادَةٌ *

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen hadis-i şerifte, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu:"Âlimin yüzüne bakmak ibadettir. Onunla oturmak ibadettir. Onunla konuşmak ibadettir."** *(Deylemî, Firdevs:4/294, No:6867)*

وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلنَّظَرُ اِلٰى عَلِىٍّ عِبَادَةٌ *

Muaz İbn-i Cebel *(Radıyallahu Anhum)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Ali'nin yüzüne bakmak ibadettir." buyurdu.**

(Deylemî, el-firdevs:4/294, Ebu Nuaym, Hilye:2/183, 5/58, Mecmau'z-zevaid:9/119)

Bu hadis-i şerifte, hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* nin tahsis edilmesi de sahabe arasında ilimde üstün olduğundan dolayı olsa gerektir. Zira Cabir *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edildiğine göre Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bir hadis-i şerifte:

عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِىٌّ بَابُهَا
فَمَنْ اَرَادَ الْعِلْمَ فَلْيَأْتِ الْبَابَ *

"Ben ilmin şehriyim, Ali ise, o şehrin kapısıdır. Her kim ilim isterse (şehrin) **kapısına gelsin."** buyurmuştur. *(Hakim:3/126, El-Muttekî, K.Ummal:11/32890)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ سَعِيدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَاَبُوبَكْرٍ اَسَاسُهَا
وَعُمَرُ حِيطَانُهَا وَعُثْمَانُ سَقْفُهَا وَعَلِىٌّ بَابُهَا لَاتَقُولُوا فِى اَبِى بَكْرٍ وَعَلِىٍّ وَعُثْمَانَ الاَّ خَيْرًا *

Abdullah İbn-i Saîd *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Ben ilmin şehriyim, Ebu bekir, o şehrin temelidir, Ömer duvarıdır, Osman tavanıdır, Ali ise kapısıdır. Ebu bekir, Ali ve Osman hakkında ancak hayır söyleyin."** *(Deylemî, el-firdevs:1/43-44 , No:105, İthâf:6/244)*

Bu hadis-i şeriflerin cümlesi, aynı zamanda tarikat kaidelerinden biri olan rabıtanın mevcut ve hak olduğuna hem misal ve hem de delildirler. Zira ebeveynin (anne-babanın) yüzüne bakmak, Kâbe-i Muazzama'ya bakmak, Kurana bakmak, âlimlerin yüzüne bakmak ibadet olduğuna göre, Ârifi billah (Mevlâ Tealâ Hazretlerini bilen) meşayiha rabıta etmek (onları hayale getirmek) te ibadettir. Yüze bakmakla, hayale getirmek arasında ne fark vardır ki, biri herkes tarafından kabul ediliyor da, diğeri bazılarınca inkâr ediliyor.

Bütün ameller niyetlere bağlı olduğuna göre kişinin, Mevlâ Tealânın, Habibinin ve kitabının ahlâkıyla ahlâklanmış bir mürşid-i kâmili, Allah'ın aynası ve Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in varisi (vekili) olduğunu itikât ederek, ona rabıta etmesi (onu sevgiyle hayalde tutması) halis (karışıksız) bir tevhid yoludur. Çünkü maksut (istenilen) Mevlâ'dır. Mürşit onun yoludur. Mevlâ'nın manevî hilâfeti de, kıyamete kadar bu zatlarla kaim (ayakta durucu) dur.

Mevlâ Tealâ, Âdem *(Aleyhisselâm)* ın çok ilimlerle mümtaz (seçilmiş), hilâfete lâyık olduğunu, meleklerin ise bu hususta âciz kaldığını beyandan sonra, meleklere, ona secde etmelerini emrettiğini beyan etmek üzere buyuruyor :

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوا اِلَّا اِبْلِيسَ اَبٰى
وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ (٣٤)

KELİME MANASI (34)

(وَ اِذْ قُلْنَا) **Ve dediğimiz vakti hatırla,** kime? (لِلْمَلٰئِكَةِ) **meleklere,** ne dediğimiz vakti ? (اسْجُدُوا) **secde edin,** kime? (لِاٰدَمَ) **Âdem** *(Aleyhisselâm)* e, (فَسَجَدُوا) **Onlar hemen secde ettiler.** (اِلَّا اِبْلِيسَ) **İblis müstesna,** (اَبٰى) **İmtina etti,** yani emrolunduğu secdeden kendi isteğiyle çekindi. (وَاسْتَكْبَرَ) **ve büyüklendi,** yani kibrini açığa vurdu. (وَكَانَ) **ve oldu.** Yani Mevlâ Tealâ'nın secde emrini çirkin görerek oldu veyahut ilm-i ezelî (Allah-u Tealâ'nın evveli olmayan ilmin) de idi, kimlerden ? (مِنَ الْكَافِرِينَ) **kâfirlerden.**

MEAL-İ ŞERİFİ (34)

(Ey Habibim !) **Meleklere Âdem** *(Aleyhisselâm)* **e secde edin dediğimiz vakti hatırla.** (Bu emri alır almaz) **onlar** (bütün melekler) **hemen secde ettiler, İblis müstesna, O** (emrolunduğu secdeden) **kaçındı, kibirlendi ve kâfirlerden oldu.**

İ Z A H A T

Burada emrolunan secde, ya şer'î manadadır, o zaman hakikatte secde olunan Mevlâ Tealâ'nın zatıdır. Âdem*(Aleyhisselâm)* ise şanına tazim için kıble mesabesinde kılınmıştır. Nitekim Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi*(Kuddise Sırruhu)* Kuranının kenarına, Alusî tefsirinden naklen şu manayı yazmışlardır :

Burada meleklere Âdem *(Aleyhisselâm)* i selâmlamak üzere, ona tekrim ve tazim (hürmet etmek) için secde edin, denilmiştir ki, buna göre mana: **"Âdem** *(Aleyhisselâm)* **i Allah-u Tealâ'ya secde etmeniz için kıble yapın."** yani Âdem *(Aleyhisselâm)* i Allaha ulaşmak için vasıta yapın demek olur.

Nitekim Nesefî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edildiğine göre: Bu secde, saygı gösterme manasında olup, alnı yere koyma manasında değildir. Ancak cumhur (ekseri âlimler) bu secdenin alnı yere koyma manasında olduğu görüşündedirler. Ve sahih (doğru) olan rivayete göre bu secde, Âdem *(Aleyhisselâm)* i selâmlamak için olmuştur. Zira Allah için olsaydı, İblis bundan kaçınmazdı.

Secde-i Tahiyye (selâmlama maksadıyle secdeye kapanmak) önceden caizdi sonra, Âişe validemiz *(Radıyallahu Anha)* den rivayet edilen şu hadis-i şerifle nesh edildi (kaldırıldı) :

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ فِى نَفَرٍ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْاَنْصَارِ فَجَآءَ بَعِيرٌ فَسَجَدَلَهُ ، فَقَالَ اَصْحَابُهُ: يَارَسُولَ اللّٰهِ تَسْجُدُلَكَ الْبَهَائِمُ وَالشَّجَرُ فَنَحْنُ اَحَقُّ اَنْ نَسْجُدَلَكَ ، فَقَالَ: اُعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَاَكْرِمُوا اَخَاكُمْ ، وَلَوْ كُنْتُ اٰمُرُ اَحَداً اَنْ يَسْجُدَ لِاَحَدٍ لَاَمَرْتُ الْمَرْاَةَ اَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا *

"Âişe (*Radıyallahu Anha* validemiz) den (rivayet edilmiştir ki): **Resulullah**

(Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **Ensar ve Muhacirlerden bazılarıyla bir seferdeyken, bir deve gelerek O'na** (Resulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* 'e) **secde etti. Bunun üzerine Ashabı: "Ey Allah'ın Resulü ! hayvanlar ve ağaçlar size secde ediyor, Hâlbuki size secde etmeye biz daha lâyıkız** (müsaade buyurun da biz de size secde edelim)." **dediler.** (Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu ki: "Rabbinize ibadet edin ve kardeşinize ikram edin. Eğer bir kimsenin, diğer bir kimseye secde etmesini emredecek olsaydım, elbette kadının, kocasına secde etmesini emrederdim."** *(Ahmed İbn-i Hanbel:6/76)*

Bu ümmetin tahiyyesi (birbirlerine karşı tazim etmesi) sadece selâm'dır. Fakat selâm verirken eğilmek mekruhtur. (Hanefî mezhebinde mekruh mutlak, kayıtsız olarak anıldığı zaman tahrimen, harama yakın mekruh demektir. tenzîhî mekruhlarda ise **"Tenzihen mekruhtur"** denir). Zira bu eğilmek, Yahudilerin adetine benzemektedir. Nitekim Molla Hüsrev *(Rahmetullahi Aleyh)* hazretlerinin **Dürer** isimli muteber eserinde de böyle zikredilmiştir.

Yahut da, buradaki secdeden murat lügavî mana (lügat manası) dır ki, bu, meleklerin Âdem *(Aleyhisselâm)* e tazim etmek ve onu selâmlamak gayesiyle ona tevazu etmeleridir.

Bu ayet-i celilede, kibirlenmenin ilk günah olduğuna ve son derece çirkinliğine hatta sahibini küfre kadar götüreceğine ve kibrin zıddı olan tevazuun (alçak gönüllülük ve kendini beğenmemenin) şerefine bir işaret vardır.

Nitekim İbn-i Abbas*(Radıyallahu Anhuma:* dan rivayet edildiğine göre :

كَانَ اِبْلِيسُ اسْمُهُ عَزَازِيلُ وَكَانَ مِنْ اَشْرَفِ الْمَلٰٓئِكَةِ مِنْ ذَوِى الْاَجْنِحَةِالْاَرْبَعَةِ ثُمَّ اَبْلَسَ بَعْدُ

"İblisin ismi Azazil'di ve dört kanatlı meleklerin en şereflilerindendi sonra (kibredip secde etmemesinden) **müflis olmuş** (her şerefi kaybetmiş) tir.

Amma Ömer ibn-i Abdi'l-Aziz *(Radıyallahu Anh)*dan rivayet edildiğine göre:

لَمَّا اَمَرَ اللّٰهُ الْمَلٰٓئِكَةَ بِالسُّجُودِ لِاٰدَمَ كَانَ اَوَّلُ مَنْ سَجَدَلَهُ اِسْرَافِيلُ فَاَثَابَهُ اللّٰهُ

اَنْ كَتَبَ الْقُرْاٰنَ فِى جَبْهَتِهِ *

"Allah (-u Teala) **bütün meleklere Âdem** *(Aleyhisselâm)* **e secde ile emrettiğinde İsrafil** *(Aleyhisselâm)* (tevazu ederek melekler içinden) **en evvel secdeye kapandı, Allah-u Teala'da bütün Kuranı onun alnına yazarak kendisini çok büyük bir mükâfata nail etti."** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur l/123)*

Ayrıca bu ayet-i celilede, Mevlâ Teala'nın emrini tutmaya ve o emrin sırrını araştırmamaya teşvik de bulunmaktadır.

Bu ayet-i celile şuna da işaret etmektedir ki, Mevlâ Teala ilm-i ezelisinde (evveli olmayan sonsuz ilminde) kimin küfür üzere ölmeyi seçeceğini bildiyse, hakikatte kâfir odur. Her ne kadar hâli hazırda mümin olsa da; çünkü itibar son nefesedir. Öyleyse insan her nefesini son nefesi gibi kabul edip, çalışmalı ki,

iman ve amel-i salih üzere ölebilsin. Böyle olunca, kul taatlara koşmalıdır, Allah Tealâ, emirlerini tutup yasaklarından kaçanları, hidayete erdireceğine söz verdiğinden, ancak bu yolda çalışanlar mümin olarak hidayet üzere ölebilirler.

« اِبْلِيسْ » **İ b l i s :** Şeytan demektir. Bu, cin taifesinden bir ferttir. Küfre müstait (kabiliyetli) bulunmuş, Âdem *(Aleyhisselâm)* e secde etmekten kaçınmış, bu husustaki emr-i ilâhiyi (Allah'ın emrini) doğru görmemiş, bu sebeple kahr-ı ilâhiye (Allah'ın kahır ve azabına) uğrayarak ebedî küfür içinde kalmıştır. Kendisi ve zürriyeti öteden beri bütün beşeriyeti (insanları) dalâlete (sapıklığa) düşürmeye çalışmaktadırlar. Bunların vesveselerinden kaçınmak insanın en mühim vazifesidir. İblis'in esasen ismi, Süryanî'de **"Azazil"**, Arapçada**"Haris"** dir. Fakat isyanını açıklayınca, ameline göre ismi de, cismi de değiştirilmiştir.

Bu hâl insanların âsilerinde (Allah'a karşı gelenlerinde) de görülmektedir. Şöyle ki: Evvelce güzel bir itikad ve amele sahip olan bir kimse, nurlu, güzel bir simaya ve ehl-i islâm arasında haysiyet ve şerefe malik iken, sonraları isyan edince, görünüşü çirkin bir hâle dönüştüğü gibi,insanlar arasında kötü lâkaplarla çağırılmaya başlar. Böylece müslümanlar arasında haysiyetini kaybettiğinden, İblis gibi dünya ve ahirette, haip ve hasir (mahrum ve zarar edici) olur.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

كَانَ اِبْلِيسُ مِنْ اَشْرَفِ الْمَلآئِكَةِ مِنْ اَكْبَرِهِمْ قَبِيلَةً ، وَكَانَ خَازِنَ الْجِنَانِ ، وَكَانَ لَهُ سُلْطَانُ سَمَآءِ الدُّنْيَا ، وَسُلْطَانُ الاَرْضِ ، فَرَأٰى اَنَّ لِذٰلِكَ لَهُ عَظَمَةً وَسُلْطَانًا عَلٰى اَهْلِ السَّموَاتِ فَاَضْمَرَ فِى قَلْبِهِ مِنْ ذٰلِكَ كِبْرًا لَمْ يَعْلَمْهُ اِلاَّ اللّٰهُ ، فَلَمَّا اَمَرَ اللّٰهُ الْمَلآئِكَةَ بِالسُّجُودِ لآدَمَ خَرَجَ كِبْرُهُ الَّذِى كَانَ يُسِرُّ *

"İblis meleklerin en şereflilerinden ve en büyük kabilesindendi. Cennetlerin de bekçisiydi, ayrıca birinci kat semanın ve yerin saltanatı ona verilmişti. Böylece o, kendisinin diğer sema ehlinden daha üstün olduğunu zannetmişti. Ve kalbinde Allah-u Tealâ'dan başka kimsenin bilmediği bir kibir gizlemişti. İşte Allah-u Tealâ meleklere, Âdem *(Aleyhisselâm)* **e secde etmelerini emredince, onun gizlemekte olduğu kibri (meydana) çıktı."** *(Suyutî, D.Mensur 1/l24)*

İşte âdem oğullarından, secdeyle emrolunup, bu emri tutanların tevazuları zahir olup, melekler gibi fazilet ve şerefe nail oldukları gibi. Secde etmeyenlerin de, kibri meydana çıkıp iblis gibi, büyük rüsvaylığa maruz kalacaklardır.

Enes *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilen bir hadis-i şerifte, Efendimiz *(Sallal ahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur :

اِنَّ اللّٰهَ اَمَرَ اٰدَمَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَقَالَ: لَكَ الْجَنَّةُ وَلِمَنْ سَجَدَ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ ، وَاَمَرَ اِبْلِيسَ بِالسُّجُودِ فَاَبٰى اَنْ يَسْجُدَ فَقَالَ: لَكَ النَّارُ وَلِمَنْ اَبٰى مِنْ وَلَدِكَ اَنْ يَسْجُدَ *

"Şüphesiz Allah-u Tealâ, Âdem *(Aleyhisselâm)***e secde etmesini emretmiştir. O'da hemen secde edince: "Cennet senin ve zürriyetinden secde edenlerindir." buyurmuştur. İblis'e de secde etmeyi emretmiş, o, secde etmekten kaçınınca: "Sana ve çocuklarından secde etmeyenlere de ateş vardır."** buyurmuştur.

(Suyutî,Dürrü'l-Mensur 1/125)

Fahri Razî, Kazî, Hazin ve Medarik'in beyanlarına göre: İblis, meleklerden istisna olunup (ayrılıp) müstesna (seçilip ayrılan), müstesna minh'in (kendisinden ayrılanların) cinsinden olması adet olduğu nazar-ı itibara alınarak, onun da melek cinsinden olup, isyan sebebiyle cinlerden madud (sayılmış) olduğunu beyan edenler varsa da, esah (en doğru) olan görüşe göre: İblis cinlerdendir. Zira cinlerden olduğuna dair Kehf Suresinin 50. ayet-i kerimesinde sarahat (kesin açıklama) olduğu gibi, meleklerin masumiyeti (günah işlememeleri) de nas (Kuran-ı kerim) le sabit olduğundan, cin taifesinden olduğu kat'idir. Eğer melek olsa masum olur, âsi olmazdı.

Ayrıca İblis'in tevalüd ederek (doğurarak) nesil meydana getirmesi, melâikeden olmadığına delâlet eder. Meleklerde doğmak ve doğurmak yoktur. Hâlbuki İblis'in doğmak ve doğurmak suretiyle tekessür ettiği (çoğaldığı) rivayet edilmiştir. Sure-i Kehf'in 50. ayetinde ve yukarıda zikredilen hadis-i şerifte onun zürriyetinden bahs edilmiştir.

İBLİSİN KİBİRLENİP SECDEDEN İMTİNA EDEREK (Kaçınarak) KÂFİRLERDEN OLMASI HAKKINDAKİ DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١ - وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوا اِلَّا اِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿١١﴾ قَالَ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِى مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾

1- "Yemin olsun ki, sizi (ruhlarınızı) **yarattıktan sonra,** (bedenlerinizi yaratarak) **size suret (şekil) verdik. Sonra da meleklere: "Âdem'e secde edin." dedik, derhal İblisten başka bütün melekler secde ettiler. O** (İblis) **secde edicilerden olmadı."** - "(Mevlâ Tealâ) **buyurdu ki: "Sana emrettiğim zaman, seni secde etmekten ne menetti** (engelledi) ? " - "(İblis): **"Ben ondan** (Âdem'den) **hayırlıyım,** (çünkü) **beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın." dedi."** *(Araf Suresi:11-12)*

٢ - اِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ى خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ ﴿٧١﴾ فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ ف۪يهِ مِنْ رُوح۪ى فَقَعُوا لَهُ سَاجِد۪ينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾ اِلَّا اِبْل۪يسَ اِسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِر۪ينَ ﴿٧٤﴾

2- "Ve yâd et (hatırla) **o zamanı ki, Rabbin meleklere demişti: "Şüphe yok ben çamurdan bir beşer yaratıcıyım."** - **" Artık onu** (n yaratılışını) **tamamladı-**

ğım ve içersine ruhumdan üfürdüğüm (ona can verdiğim) **zaman, onun için secde ediciler olarak hemen** (yere) **kapanın." " - " Bunun üzerine bütün melekler toptan secde ediverdiler." - " İblis müstesna, O, kibirlenmek** (böbürlenmek) **istedi ve kâfirlerden oldu."** *(Sad suresi :71-74)*

٣- وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّٓا اِبْلٖيسَ اَبٰى ﴿١١٦﴾

3- "Ve o vakti hatırla ki, Meleklere: "Âdem'e secde edin ! dedik." Onlar da hemen secde ediverdiler. İblis müstesna, O kaçındı." *(Taha suresi: 116)*

٤- وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّٖى خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٨﴾
فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فٖيهِ مِنْ رُوحٖى فَقَعُوا لَهُ سَاجِدٖينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ
كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ اِلَّٓا اِبْلٖيسَ اَبٰٓى اَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدٖينَ ﴿٣١﴾

4- "Hatırla o vakti ki, Rabbin meleklere: "Ben, kuru bir çamurdan, suretlenmiş bir balçıktan bir beşer yaratacağım." demişti." -- "O hâlde ben onun yaratılışını bitirdiğim, ona ruhumdan üflediğim zaman siz derhal onun için secdeye kapanın." --"Bunun üzerine meleklerin hepsi toptan secde etti." --"Ancak İblis (etmedi) **o secde edenlerle beraber olmaktan çekindi."** *(Hıcr Suresi:28-31)*

٥- وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّٓا اِبْلٖيسَ قَالَ ءَاَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طٖينًا ﴿٦١﴾

5- "(Şunu da) **Hatırla ki, Biz meleklere: "Âdem için secde edin." demiştik ve onlar da secde etmişlerdi de ancak İblis** (etmedi)**" Ben bir çamur olarak yarattığın kişiye secde eder miyim?" dedi."** *(İsra Suresi:61)*

٦- وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّٓا اِبْلٖيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهٖ
اَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُٓ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونٖى وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمٖينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾

"Hani biz meleklere: "Âdem için secde edin." demiştik de, İblis'den başkası hemen secde etmişlerdi o ise, cinlerdendi, Rabbinin emrinden dışarı çıkmıştı. Şimdi siz beni bırakıp da onu ve onun neslini (avenesini), **hepsi sizin düşmanınız olduğu hâlde, dostlar edinir misiniz ? Zalimler için ne kötü bir bedel** (değiştirme) **dir** (bu) **!"** *(Kehf Suresi:50)*

İBLİS GİBİ SECDEYİ (Namazı) TERK EDENLERİN HÂLİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطٖيعُونَ ﴿٤٢﴾ خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ
تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

"O gün ki, baldırlar açılır (işler güçleşince paçalar sıvanarak baldırlar açılır), **secdeye davet olunurlar. Fakat** (bu secdeye)**güç yetiremiyeceklerdir."--"**(Evet secdeye davet edilecekler) **gözleri düşük, kendilerini bir zillet** (alçaklık) **kap-**

lamış olarak. Hâlbuki, onlar bu secdeye (dünyada) **sapa sağlamken davet olunuyorlardı."**

(Kalem Suresi:42-43)

Mevlâ Tealâ Hazretleri, küfrü sebebiyle İblis'i cennetten ihrac edince (çıkarınca), Âdem *(Aleyhisselâm)* i cennete yerleştirmek üzere şöyle buyurdu:

وَقُلْنَا يَاۤ اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَداً حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾

KELİME MANASI (35)

(وَقُلْنَا) **Ve dediğimiz vakti de hatırla,** neyi? (يَا اٰدَمُ) **Ey Âdem !** (اُسْكُنْ) **sakin ol,** yani karar kıl, yerleş. (اَنْتَ) **Sen,** daha kim? (وَزَوْجُكَ) **ve ailen** (eşin), nerede? (الْجَنَّةَ) **cennette** (وَكُلَا) **ve yeyin,** neden? (مِنْهَا) **o cennetten** (meyvalarından) (رَغَداً) **bol bol,** nerede yeyin? (حَيْثُ شِئْتُمَا) **dilediğiniz yerlerde.** (وَلَا تَقْرَبَا) **ve yaklaşmayın,** neye? (هٰذِهِ) **buna** öylebu ki, (الشَّجَرَةَ) **ağaca,** yani bu ağaca yemek için yaklaşmayın. (فَتَكُونَا) **yoksa ikiniz de olursunuz,** kimlerden? (مِنَ الظَّالِمِينَ) **zulmedicilerden,** yani günah işlemek suretiyle nefislerine yazık edenlerden olursunuz.

MEAL-İ ŞERİFİ (35)

Ve biz (Âdem *Aleyhisselâm'* e) **demiştik ki: Ey Âdem ! Sen zevcenle** (eşinle) **beraber şu cennette yerleş ve dilediğiniz yerlerde, ondan** (cennetin meyvalarından) **bol bol yeyin ve** (fakat) **şu ağaca yaklaşmayın, yoksa ikiniz de** (nefsine) **zulm** (zarar) **edenlerden olursunuz.**

İ Z A H A T

İbn-i Abbas, İbn-i Mesud ve diğer Sahabe-i Kiram *(Radıyallahu Anhum)* dan rivayet edilmiştir ki: Âdem *(Aleyhisselâm)* cennete yerleşince, orada yalnız kalmışdı. Kendisiyle sükûnet bulacağı bir ailesi yoktu. Bir kere hafif bir uykuya daldı, uyandığında başı ucunda oturan bir kadın gördü. Allah-u Tealâ onu, O uyurken kaburga kemiğinden yaratmıştı. Âdem *(Aleyhisselâm)* ona: **"Sen kimsin?"** dedi. O da: **"Bir kadınım."** diye cevap verdi. Bunun üzerine Âdem *(Aleyhisselâm)* : **"Sen ne için yaratıldın ?"** dedi. O da: **"Sen benimle sükûnet bulasın için."** dedi. Bu hadiseyi seyreden melekler, Âdem *(Aleyhisselâm)* in ilmini denemek için: **"Onun ismi nedir?"** dediler. O da: **"Havva"** dedi. Peki: **"Ne için Havva ismi verildi?"** dediler: **"Çünkü diriden yaratılmıştır."** diye cevap verdi. Bundan sonra Allah-u Tealâ: **"Ey Âdem ! Sen ailenle beraber şu cennette yerleşin."** buyurdu.

(Suyutî, D.Mensur I/127)

Âdem *(Aleyhisselâm)* ın cennette ne kadar kaldığı hususunda bir çok rivayetler vardır. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edildiğine göre: Âdem *(Aleyhisselâm)* cennette, ikindiyle akşam arası kadar, Said İbn-i Cübeyr'den *(Radıyal-*

lahu Anh) rivayet edildiğine göre: Öğleyle ikindi arası kadar. Musa İbn-i Ukbe *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edildiğine göre: Bir günün dörtte biri kadar,Hasan *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edildiğine göre ise,bir saat kalmıştır.Ancak bu, dünya hesabına göre yüzotuz sene etmektedir *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur : 1/127)*

Âdem *(Aleyhisselâm)*in yemesinden nehyolunduğu (yasaklandığı) ağaç hakkında da bir çok rivayetler vardır. İbn-i Abbas ve Ebu bekri Sıddik *(Radıyallahu Anhuma)* danda rivayet edildiğine göre: En meşhuru buğday ağacı olduğudur. Hurma ağacı, kâfur ağacı, meleklerin yediği Huld ağacı, incir ağacı diyenler de vardır. Evlâ (en uygun) olan ismini tayin etmemektir, zira ayet-i kerimede isim tayin edilmemiş (belirtilmemiş) tir. Ancak Ebu Âliye'den rivayet edildiğine göre bu ağaçtan yiyenin abdest bozması gerekiyordu, cennette de bu olmayacağından, ondan yedikleri taktirde cennetten çıkarılacakları onlara bildirildi. *(İbn-i Kesîr:1/113*

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur 1/130)

Ayet-i Kerimede geçen Cennetten murat: Sahih (doğru) olan kavle binaen (söze göre) müminlere hazırlanmış, Daru's-sevap (mükâfat yeri) olan, bilinen cennettir. Şu da bilinmelidir`ki, cennet ve cehennem elan (şu anda) yaratılmışlardır. Ehl-i Sünnet mezhebinin görüşü budur. Ayet-i kerimeler ve hadis-i şerifler de buna delâlet etmektedirler. İmam-ı Gazalî'nin üstadı, İmamü'l-Haremeyn *(Radıyallahu Anhuma)* buyurmuştur ki:

"Mutezile mezhebinden bir taife, Cennet ve Cehennemin hisap gününden evvel yaratılmış olduğunu inkâr ettiler ve önce yaratılmasında bir fayda yoktur." dediler. Ve Âdem *(Aleyhisselâm)* in kıssasını, dünya bostanlarından (bahçelerinden) bir bostana hamlettiler. Onların bu sözü batıldır, din'le oynamaktır ve müslümanların icma ettiği (ittifak ettiği, birleştiği) meseleden çıkmaktır.

Buradaki ağaca yanaşma işi, unutma gibi bir özre dayanmasaydı, Âdem *(Aleyhisselâm)* in masumluğunu (Mevlâ Tealâ tarafından günahlardan korunmasını) ihlâl eder (bozar) ve zulme sebep olurdu. Ancak bu meselede:

« فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا » **"O, unuttu ve biz onun için bir kasıt bulmadık** (görmedik).

(Ta Ha Suresi:115)

Yani bunu kastederek yapmadı. Ayet-i kerimesinin manasınca Âdem *(Aleyhisselâm)* unutması sebebiyle mazur tutulmuş ve ağaca yanaşması onun masumluğunu ihlâletmemiş(bozmamış)tır.Öyleyse bu nehyi, tahrime hamletmek, yani ağaca yaklaşmanın haram olduğunu kabul etmek bile, unutma özrü bulunduğundan masumluğuna zarar vermez. zaten bu nehiy tenzihe hamledilirse, yani ağaca yanaşmak haram olmayıp günah kabul edilirse evlâyı terk (en uygun olan şeyi yapmamak) kabilinden olur ki, ismeti (masumiyeti) hiç bir şekilde ihlâl etmemiş olur. **"Eğer mezkûr** (bahsi geçen) **ağaçtan yerseniz, zalimlerden olursunuz."** demek: **"kendi nefsinize zulm etmişlerden olursunuz."** demektir. Yoksa: **"Başkalarına zulm etmiş olursunuz."** demek değildir. Zira Enbi-

ya'yı İzam (büyük peygamberler)Hazeratı gerçek zulmü işlemekten masumdurlar. Âdem *(Aleyhisselâm)* da onların ilkidir, dolayısıyla büyük bir dereceye sahiptir.

Nitekim EbîÜmametel Bahilî *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilmiştir ki:Bir adam Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e: **"Ya Resulallah ! Âdem** *(Aleyhisselam)* **nebî miydi ?"**diye sordu. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*de: « نَعَمْ مُعَلَّمٌ مُكَلَّمٌ » **"Evet, hem de** (Allah-u Tealâ tarafından) **öğretilmiş ve** (kendisiyle) **konuşulmuş** (büyük bir peygamber) **dir."** buyurdu. O kişi: **"Onunla Nuh** *(Aleyhisselâm)* **arasında ne kadar var ?"** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « عَشَرَةُ قُرُونٍ » **"On asır var."** buyurdu. O adam tekrar: **"Nuh ile İbrahim** *(Aleyhimesselâm)* **arasında ne kadar** (zaman) **var ?"** diye sordu. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*de: « عَشَرَةُ قُرُونٍ » **"On asır var."** buyurdu.

O kişi devamla: **"Nebîler kaç tanedir ?"** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « مِائَةُ اَلْفٍ وَاَرْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ اَلْفاً » **"Yüzyirmi dört bin tanedir."** buyurdu. Sonra o kişi: **"Bunların arasından resuller kaç tanedir ?"** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de: « ثَلَثَمِائَةٍ وَخَمْسَةَ عَشَرَ . جَمًّا غَفِيراً » **"Büyük bir topluluk olarak üçyüz onbeş tanedirler."** buyurdu. *(Hakim, Müstedrek, 2/262)*

Bu hadis-i şeriften, Mevlâ ile konuşmuş böyle büyük bir peygamberin kasden bir günah işlemeyeceği, ancak bu işde bir takım hikmetlerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Allah dostları bu sırları Mevlâ'nın izniyle çözmüşlerdir. Düşmanları ise, böyle büyük bir peygamber hakkında dil uzatarak helâk olmuşlardır. Ebu Medyen *(Kuddise Sırruhu)* hazretlerine, Âdem *(Aleyhisselâm)* in Cennetten çıkarılmasının ve nehyolunduğu hâlde, O ağaçtan yemesinin sırrı sorulduğunda: **"Eğer babamız Âdem** *(Aleyhisselâm)* **sulbünden Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **gibi bir zat zuhur edeceğini** (meydana geleceğini) **bilseydi, dünyaya çabuk insin de, kemal-i Muhammedî** (Efendimizin olgunluğu) **ve Cemal-i Ahmedî** (Efendimizin güzel yüzü) **bir an evvel zuhur etsin diye elbette ağcın meyvasını değil kökünü bile yerdi ."** buyurdu.

Rivayete göre: Halilü'r-rahman (Allah'ın dostu olan) İbrahim *(Aleyhisselâm)* : **"Ya Rabbi ! Âdem'i niye cennetten çıkardın ?"** diye sordu. Mevlâ Tealâ: « اَمَا عَلِمْتَ اَنَّ جَفَاءَ الْحَبِيبِ شَدِيدٌ » **"Sen dostun** (sevgilinin) **cefasının çok şiddetli olduğunu bilmedin mi ?"** buyurdu. *(Ruhu'l-Beyan:1/110)*

ÂDEM *(Aleyhisselâm)* UNUTMA SEBEBİYLE AĞACA YAKLAŞTIĞINDAN, PEYGAMBERLİK MASUMİYETİNİN İHLÂL EDİLMEDİĞİNİ BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME

وَلَقَدْ عَهِدْنَا اِلَى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً ﴿١١٥﴾

"Andolsun biz bundan evvel Âdem'e de vahy (ve emr) **etmişizdir. Fakat o unuttu. Biz onda bir azim** (kasıt) **bulamadık."** *(Ta-Ha Suresi:115)*

ALLAH-Ü TEALÂ'NIN ÂDEM *(Aleyhisselâm)* E VE AİLESİNE CENNETTE YERLEŞME EMRİ VERDİĞİNİ BEYAN EDEN DİĞER BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ ŞERİFİ

وَيَا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّـةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ
فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾

"Ey Âdem ! Sen, zevcenle birlikte, cennette yerleş (in) **de, ikiniz de dilediğiniz yerden yeyin.** (Ancak) **şu ağaca yaklaşmayın. Sonra ikinizde zalimlerden** (kendilerine yazık etmişlerden) **olursunuz."** *(Araf Suresi: 19)*

فَاَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَاَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا
بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِى الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِينٍ ﴿٣٦﴾

KELİME MANASI (36)

(فَاَزَلَّ) **Bunun üzerine kaydırdı,** kimleri ? (هُمَا) **o ikisini** (Âdem *Aleyhisselâm* ile Havva *Radıyallahu Anha*' yı) kim ? (الشَّيْطَانُ) **şeytan** nereden ? (عَنْهَا) **o cennetten** (فَاَخْرَجَ) **ve çıkarttı,** kimleri ? (هُمَا) **o ikisini,** nelerden ? (مِمَّا) **o nimetlerden ve kerametlerden** (iyiliklerden) **ki,** (كَانَا) **idiler,** yani ikisi **bulunuyorlardı,** nerede ? (فِيهِ) **o nimetler içerisinde** (وَقُلْنَا) **biz de dedik** (اهْبِطُوا) **inin** ne olduğunuz hâlde ? (بَعْضُكُمْ) **bazınız** (لِبَعْضٍ) **bazınıza** (عَدُوٌّ) **ziyade düşman olduğu hâlde,** (وَلَكُمْ) **ve sizin için vardır,** nerede ? (فِى الْاَرْضِ) **yeryüzünde,** ne ? (مُسْتَقَرٌّ) **yerleşme veya yerleşme yeri,** daha ? (وَمَتَاعٌ) **bir nasip,** (yeryüzünün nimetleriyle faydalanmak). Ne zamana kadar ? (اِلٰى حِينٍ) **bir zamana kadar,** yani öleceğiniz zamana veya kıyamet gününe kadar.

MEAL-İ ŞERİFİ (36)

Bunun üzerine şeytan onları (Âdem *Aleyhisselâm)* ile Havva *Radıyallahu Anha*nın ayağını) **oradan** (cennetten) **kaydırdı. Ve onları içinde bulundukları nimetlerden çıkarttı. Bizde birbirinize düşman olarak buradan** (yere) **inin yeryüzünde sizin için bir vakte** (ömrünüzün sonuna) **kadar yerleşmek ve menfaatlenmek** (faydalanmak) **var demiştik."**

İ Z A H A T

Üstadımız Hacı Ali Haydar efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, Kuran-ı keriminin kenarında **buraya çok dikkat edilmesi** lâzım olduğuna işaret etmiştir.

Bu ayet-i kerimeyi çok düşünüp, günahlardan sakınmak lâzımdır. Çünkü ayet-i celilede günahlardan kaçmak hususunda büyük bir tehdit (korkutma) vardır. Zira bir günahın sudurundan (meydana gelmesinden) sebep, babamız

Âdem *(Aleyhisselâm)* Cennet-i Âlâ (yüce cennet) den yeryüzüne indirildi. Şeytan ise, haset ve kibrinden dolayı mel'un ve matrut (lânetlenmiş ve kovulmuş) oldu. O (şeytan), kıyamete kadar zelil (alçak) ve hakir (hor) olacağı gibi, sonunda da ebedî cehennemde kalacaktır.

İbn-i Mesut ve diğer Sahabe-i Kiram *(Radıyallahu Anhum)* dan rivayet edilmiştir ki: Allah-u Tealâ Âdem *(Aleyhisselâm)* e: « أُسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ »**"Sen ve ailen (eşin) cennette yerleşin."** buyurunca İblis cennette onların yanına girmek istedi. Bu işi yeryüzündeki bütün hayvanlara teklif etti kabul etmediler. En sonunda yılana gelerek eğer beni cennete sokarsan sen benim zimmetimdesin, seni Âdem oğullarından kurtaracağım dedi. O da, onu iki azı dişi arasında taşıyarak cennete soktu. Allah-u Tealâ'nın takdiri (kararı) nden dolayı cennetin bekçileri bunun farkında olamadılar. O zamana kadar yılan, dört ayağı üzerinde dolaşan tüylü çok güzel bir hayvandı. Fakat bu işi yapınca Allah-u Tealâ onu çıplak etti ve karnı üzere sürünmeye mahkûm etti. *(Suyutî, D. Mensur:1/130-131)*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e yılanları öldürmekten sorulduğunda, buyurdu ki:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): خُلِقَتْ هِىَ وَالْاِنْسَانُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَدُوٌّ لِصَاحِبِهِ اِنْ رَاٰهَا اَفْزَعَتْهُ وَاِنْ لَدَغَتْهُ اَوْجَعَتْهُ فَاقْتُلْهَا حَيْثُ وَجَدْتَهَا *

"İnsanla yılanın her biri diğerine düşman olarak yaratılmışlardır. İnsan yılanı görse yılan onu korkutur. Isırsa acıtır. Binaenaleyh (bu sebeple) **onu nerede görürsen öldür."** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/134)*

Sonra şeytan Âdem*(Aleyhisselâm)* le konuştu. Âdem*(Aleyhisselâm)* onun sözlerine kıymet vermedi. Bu sefer: « يَاٰدَمُ هَلْ اَدُلُّكَ عَلٰى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْلٰى » **"Ey Âdem seni** (yediğin taktirde ölmeyeceğin ve devamlı surette cennette kalacağın) **ebedilik** (sonsuzluk) **ağacına ve çürümeyen bir mülke** (son bulunmayacak bir devlete) **delâlet edeyim mi ?"** Yani sana cennetten hiç çıkmamanın çaresini söyleyeyim mi ? dedi. *(Ta-Ha Suresi:120 den)*

« وَقَاسَمَهُمَا اِنِّى لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ »**"Ayrıca onlara: "Muhakkak ben size nasihat edicilerdenim,** (iyiliğiniz için çalışıyorum) **diye yemin etti."***(Araf Suresi:21)*

Âdem *(Aleyhisselâm)*yine o ağaçtan yememekte israr edince, Havva validemiz oturdu yedi sonra: **"Ey Âdem ! Sen de ye. Çünkü ben yedim bana hiç zarar vermedi."** dedi. O da yeyince bütün avret yerleri meydana çıktı, ve üzerlerine cennetteki incir ağacının yapraklarından örtmeğe başladılar.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَوْلَا بَنُو اِسْرَآئِيلَ لَمْ يَخْنَزِ اللَّحْمُ وَلَوْلَا حَوَّآءُ لَمْ تَخُنْ اُنْثٰى زَوْجَهَا *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)***den rivayet edildiğine göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Beni İsrail olmasaydı et** (yemeği) **bozulmayacaktı, Havva** *(Radıyallahu Anha)* **olmasaydı hiç bir kadın kocasına hainlik etmeyecekti."** *(Buharî, Enbiya:2, No:3152, 3/1212, Müslim, Reda:19, No:1470/63, 2/1092, Ahmed Ibn-i Hanbel, Müsned, No:8038, 3/169)*

Sonra Âdem *(Aleyhisselâm)* cennette kaçmaya başladı. Bir ağaç onu alın saçından yakaladı Âdem *(Aleyhisselâm)* ona: **"Bırak beni."** dedi. O: **"Ben seni bırakmam"** dedi. Bunun üzerine Rabbi ona: **"Ey Âdem benden mi kaçıyorsun ?"** dedi. O da: **"Ya Rabbi! Ben senden çok utanıyorum."** dedi. Mevlâ Tealâ da: **"Ey Âdem! Benim civarımdan çık. İzzetime yemin ederim ki, bana isyan edeni, yanımda** (manevi civarımda) **tutmam. Yeryüzünün dolusu senin gibi mahlukat yaratsam sonra bana isyan etseler elbette onları asilerin yurduna yerleştiririm."** buyurdu. Sonra: **"Ey Âdem benim sana serbest ettiklerim yetmedide mi harama düştün?"** buyurdu. Âdem *(Aleyhisselâm)* de: **"Yetmez mi ya Rabbi? Senin helâlların tabiî ki yeterlidir. Lâkin izzetine** (ululuğuna) **yemin ederim ki, ben kimsenin senin ismine yalan yere yemin edebileceğini zannetmedim."** dedi.

Mevlâ Tealâ da: **"İzzetime yemin ederim ki, elbette seni yeryüzüne indireceğim sonra, orada çok sıkıntıyla geçimini temin edebileceksin."** buyurdu. Ve: **"Ey Cibril! Onu yumuşak bir şekilde çıkart."** buyurdu. Cibril-i Emin de onu elinden tutarak çıkarttı. Böylece ikisi de dünyaya indiler. Cennette rahatlıkla bol bol yiyorlardı. Amma dünyada bol bir yemek ve içecek bulamadılar. Sonra, Âdem *(Aleyhisselâm)* e demir sanatı öğretildi ve yeri kazmakla emrolundu. O da yeri kazdı tohumu attı sonra suladı, yetişince biçti, öğüttü, rüzgarda temizledi, un etti, hamur etti, ekmek yaptı ve yedi.

Âdem*(Aleyhisselâm)* cennetten indirildiğinde öyle ağladı ki, davud*(Aleyhisselam)* ın hatasından dolayı,Yakup *(Aleyhisselâm)* ın Yusuf *(Aleyhisselâm)*dan dolayı, Kabil'in Habil'i öldürmesinden dolayı hatta bütün dünya ehlinin ağlaması onun cennetten indirildiğindeki ağlaması kadar olamaz. Sonra Âdem *(Aleyhisselâm)* : **"Ya Rabbi! Ben tövbe eder, sana dönersem, sende bana dönerek tövbeni kabul eder misin?"** dedi. Mevlâ Tealâ da: **"Evet, ey Âdem !"** buyurdu. *(Suyutî,D.Mensur:1/130-132)*

"Zelle" (ayak kayması), hakkında (Bak. Sh. 288. sahife sonu.)

ŞEYTANIN, İNSANLARI ANCAK KENDİ İŞLEDİKLERİ SUÇLAR SEBEBİYLE KAYDIRABİLECEĞİNİ BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME

...اِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا... (١٥٥)

"Kazanmış oldukları bazı kusurları sebebiyle şeytan onları(n ayaklarını) **kaydırmak istedi."** *(Âli Imran Suresi:155 den)*

ŞEYTAN'IN, ÂDEM BABAMIZI KANDIRMAK İÇİN VESVESE VERDİĞİNİ BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME

فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْاٰتِهِمَا... (٢٠)

"Sonra şeytan, onlardan gizli bırakılmış o çirkin yerlerini açıklamak (göstermek) için ikisine de vesvese verdi." *(Araf Suresi:20)*

ÂDEM BABAMIZI ALDATAN ŞEYTANIN ONUN ZÜRRİYETLERİ OLAN BİZLER İÇİNDE AYNI DÜŞMAN OLDUĞUNU BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME

يَابَنِي اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْاٰتِهِمَا اِنَّهُ يَرٰيكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ اَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ (٢٧)

"Ey Âdem oğulları ! Şeytan, ana ve babanızı ayıp yerlerini kendilerine göstermek için, elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi, sakın sizi de, bir fitneye (belâya) **düşürmesin. Şüphesiz O** (şeytan) **ve adamları sizin onları göremediğiniz tarafdan sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, inanmayanlar için veliler** (dostlar) **kıldık."** *(Araf Suresi:27)*

Vacip Tealâ, Âdem *(Aleyhisselâm)* den zellenin (ayak kaymasının) meydana gelmesinden sonra, vaki olan zelleye, nedamet ettiğini (pişman olduğunu) görünce tövbesini kabul buyurduğunu beyan etmek üzere buyuruyor:

فَتَلَقّٰى اٰدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (٣٧)

KELİME MANASI (37)

(فَتَلَقّٰى) **Telâkki etti,** yani "(cennetten) **İnin.**" emrinin peşisıra, daha yeryüzüne inmeden kabullenerek aldı, kim? (اٰدَمُ) **Âdem** *(Aleyhisselâm)* kimden? (مِنْ رَبِّهِ) **Rabb-i Azim'i**(büyük Rabbi)**tarafından,** neyi ? (كَلِمَاتٍ) **bir takım kelimeleri** (فَتَابَ) **rücu** (tövbe) **etti,** yani Rabbi de döndü. Kime? (عَلَيْهِ) **ona,** yani rahmetiyle (sonsuz acımasıyla) tövbesini kabul etti. (اِنَّهُ) **muhakkak O** (Allah-u Tealâ Hazretleri) (هُوَ) **ancak o** (التَّوَّابُ) **mübalâğayla** (son derece) **tövbeleri kabul edicidir.** (الرَّحِيمُ) (Kullarına) **ziyade acıyıcıdır.**

MEAL-İ ŞERİFİ (37)

Derken (Mevlâ Tealâ, onlara cennetten inmeyi emretmesinin peşine) **Âdem** *(Aleyhisselâm)***Rabbinden bir takım kelimeler telâkki etti** (kabullenerek aldı) **ve hemen Rabbi ona rücu etti** (rahmetiyle, tövbesini kabul etti). **Muhakkak O, ancak O, mübalâğayla tövbeleri kabul edici ve** (kullarına) **ziyade acıyıcıdır.**

İ Z A H A T

Alusî, Nesefî, ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre, Âdem *(Aleyhisselâm)* in Mevlâ Tealâ'dan telâkki ettiği (alıp öğrendiği) kelimeler hakkında bir kaç rivayet vardır. İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* dan mervî (rivayet edilmiş) tir ki: **"Mevlâ Tealâ Hazretlerine, kelâmların en sevgilisi, babamız Âdem** *(Aleyhisselâm)* **in, hata işlediği vakit, tövbe için söylediği :**

« سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالٰى جَدُّكَ لَااِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ ظَلَمْتُ نَفْسِى فَاغْفِرْلِى فَاِنَّهُ لَايَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اَنْتَ »

"Ey Allah'ım sana hamd eder ve seni (bütün noksan sıfatlardan) **tenzih** (uzak) **ederim, ismin yücedir, azametin büyüktür, senden başka hiç bir ilâh yoktur ben kendime zulm** (zarar) **ettim beni bağışla zira günahları ancak sen bağışlayabilirsin."** manasındaki kelâmdır. *(Bak. Adı geçen tefsirler, ilgili ayetler)*

عَنْ عُمَرَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَمَّا اَذْنَبَ اٰدَمُ الذَّنْبَ الَّذِى اَذْنَبَهُ رَفَعَ رَأْسَهُ اِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ: اَسْاَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ اِلَّا غَفَرْتَ لِى؟ فَاَوْحَى اللّٰهُ اِلَيْهِ: وَمَنْ مُحَمَّدٌ؟ فَقَالَ: تَبَارَكَ اسْمُكَ لَمَّا خَلَقْتَنِى رَفَعْتُ رَأْسِى اِلٰى عَرْشِكَ فَاِذَاً فِيهَا مَكْتُوبٌ « لَااِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ » فَعَلِمْتُ اَنَّهُ لَيْسَ اَحَدٌ اَعْظَمَ عِنْدَكَ قَدْراً مِمَّنْ جَعَلْتَ اسْمَهُ مَعَ اسْمِكَ فَاَوْحَى اللّٰهُ اِلَيْهِ: يَا اٰدَمُ اِنَّهُ اٰخِرُ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ وَلَوْلَا هُوَ مَا خَلَقْتُكَ *

Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edildi ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Âdem***(Aleyhisselâm)* **işlediği hatayı işleyince başını semaya kaldırarak, Mevlâ Tealâ'ya: "Beni Muhammed***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in hürmetine affetmez misin ?" dedi. Mevlâ Tealâ'da ona: "Muhammed kimdir?" diye sordu. O da "İsmin yüce oldu ya Rabbi ! Sen beni yaratınca başımı arşına doğru kaldırdım. birde gördüm ki, orada:** « لا اله الا الله محمد رسول الله » **yazılıydı böylece senin katında, ismini kendi isminle beraber yazdığın kişiden daha kıymetli bir kişi olamayacağını anladım." dedi. Mevlâ Tealâ: "Ey Âdem ! Şüphesiz O, zürriyetinden** (çocuklarından) **gelecek nebilerin** (Peygamberlerin) **sonuncusudur. O olmasaydı seni de yaratmayacaktım." buyurdu."** Ve Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in şefaatıyla onu affetti. *(Hakim, Taberanî, Ebu Nuaym, Beyhekî, Delâilü'n-nübüvve:5/489, Suyutî,D.Mensur:1/142)*

İbn-i Abbas*(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edildiğine göre: Telâkkî edilen kelimeler, Âdem *(Aleyhisselâm)* in cennetten indiği zaman Mevlâ Tealâ'ya karşı söylediği şu sözlerdir: "Ya Rabbi ! Beni, hiç vasıtasız yaratmadın mı ?" Mevlâ Tealâ: "Evet." buyurdu. "Beni cennetine yerleştirmedin mi ?" Mevlâ Tealâ yine: "Evet." buyurdu. "Ya Rabbi! rahmetin gazabını geçmedi mi ?" "Evet." buyurdu. "Eğer ben işi düzeltir tövbe edersem, beni yeniden cennete döndürür müsün ?" "Evet." buyurdu. *(Feryabî,Abd İbn-i Hümeyd, İbn-i Ebi'd-dünya,İbn-i Cerîr, İbn-i Ebi Hatim, Hakim.D.Mensur:1/142)*

Yahutta telâkkî edilen kelimeler, sure-i Araf'ın 23. ayetinde zikredilen :

...رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْلَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٢٣)

"Ey Rabbimiz ! kendimize zulmettik (yazık ettik). **Eğer bizi bağışlamaz, eğer bizi esirgemezsen, her hâlde** (maddî ve manevî en büyük) **zarara uğrayanlardan olacağız."** kelimeleridir. *(Suyutî,D.Mensur:1/144)*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* şöyle buyurdu: Âdem *(Aleyhisselâm)* cennetten indiğinde kimsenin ağlayamayacağı şekilde ağladı. Hatta onun gözyaşları bütün zürriyetinin göz yaşlarıyla tartılacak olsa, onunki fazla gelirdi. Çünkü o, cennetten indirildiğinden dolayı üçyüz sene ağladı ve utancından kırk sene başını semaya kaldıramadı. *(Suyutî, D.Mensur:1/141-142)*

Burada şu düşünülmelidir; küçük günah bile sayılamayacak bir hata işleyenin hâli bu olursa, isyan denizine dalanın hâli nice olur. Şu da unutulmamalıdır ki, tövbe sabun gibidir. Sabun, görünen kirleri giderdiği gibi, tövbe de görünmeyen kirleri temizler. Kul kötülüklerden vaz geçip amelini düzeltirse, Allah-u Tealâ da onun hâlini düzeltir ve elinden almış olduğu nimetleri kendisine tekrar verir.

İbrahim İbn-i Edhem *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Bana ulaştı ki, Beni İsrail'den biri, ineğin önünde buzağısını (yavrusunu) kesti ve eli kurudu. Sonra orada otururken, bir yavru yuvasından düştü, henüz daha gözleri yeni açılıyordu. O adam bu yavruya acıyarak onu yuvasına iade etti. Allah-u Tealâ da, yaptığı bu işten dolayı ona acıyarak elini iade etti (tekrar düzeltti).

Tövbe: Lügatta, bir şeyden geri dönmektir. Şeriat lisanında (dilinde), ise: Günahı bilip itiraf etmek (kabullenmek), o yapılan günahdan dolayı nedamette bulunmak (pişman olmak) ve o günahı bir daha işlememeye kat'iyen niyet eylemektir (kesin karar vermektir). Tövbe edene: "**Tâib.**" denir. Cenab-ı Hakka isnat edilen tövbe ise (Cenab-ı Hakkın kuluna tövbe etmesi): Ukubetten (ceza vermekten) affa dönmek, kulunun günahını lütfen (iyilik ederek) bağışlamak manasındadır. Bu cihetle Hak Tealâ Hazretleri: «**Tevvâb.**» ism-i celilini haizdir (son derece tövbeleri kabul edici manasında olan ismin sahibidir).

CENAB-I HAKKIN TÖVBELERİ ÇOK KABUL EDİCİ OLDUĞU HAKKINDA DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- وَاِنّى لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدٰى ﴿٨٢﴾

1- **"Ve şüphe yok ki, ben tövbe eden ve iman eyleyen ve salih** (iyi) **amelde bulunan, sonra da doğru yolda sebat gösteren kimse için çok mağfiret ediciyim** (bağışlayıcıyım)." *(Ta-Ha Suresi:82)*

٢- ثُمَّ اجْتَبٰاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدٰى ﴿١٢٢﴾

2- "(Ona tövbe nasip ederek) **onu** (Âdem *Aleyhisselâm*'i) **Rabbi Sonra, mümtaz kıldı** (kendisine seçti, sevdi) **tövbesini kabul etti ve hidayet etti** (onu doğru yola muvaffak buyurdu.)" *(Ta-Ha Suresi:122)*

٣- وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاِنَّهُ يَتُوبُ اِلَى اللّٰهِ مَتَابًا (٧١)

3- "Kim (günahlardan) **tövbe** (ve rücu) **eder, güzel amel** (ve hareket) **de bulunursa, muhakkak o, Allah'a -- tövbesi makbul ve** (Allah'ın) **rızasına erişmiş olarak -- döner."** *(Furkan Suresi:71)*

٤- فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٣٩)

4- "Fakat her kim yaptığı zulüm (haksız hareket) **den sonra tövbe eder ve hâlini ıslâhda bulunur** (düzeltir) **se, elbette Allah** (Tealâ) **onun tövbesini kabul eder. Şüphe yok ki, Allah** (Tealâ) **gafur'dur, rahîm'dir** (ziyade mağfiret edici ve ziyade rahmet edicidir)." *(Maide Suresi: 39)*

٥- وَاِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ
اَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَاَصْلَحَ فَاَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٥٤)

5- "Ayetlerimize iman edenler, sana geldikleri zaman de ki: "Selâmün aleyküm." (selâm sizlerin üzerinize olsun) **Rabbiniz kendi üzerine** (şu) **rahmeti yazdı** (vaad etti) **ki: Sizden her kim bilmeyerek bir fenalık işlese de, ondan sonra arkasından tövbe etse ve** (kendini) **islâh etse** (düzeltse), **şüphe yok ki O** (Rabbiniz) **gafur** (çok mağfiret edici, yarlığayıcı), **rahim** (çok merhamet edici, esirgeyici) **dir."** *(Enam S.54)*

٦- اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٨٩)

"Bundan sonra tövbe (ve rücu) **ve** (nefislerini) **ıslâh edenler müstesna. Çünkü Allah cidden** (kusurları) **örten, çok esirgeyendir."** *(Âli İmran Suresi:89)*

٧- وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَاٰمَنُوا اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (١٥٣)

7- "Kötülükler işleyip de, sonra ardından tövbe edip, bununla beraber iman edenler (e gelince): **Şüphe yok ki, Rab'bin bunun ardından** (o tövbe ve iman etmelerinden sonra) **elbette** (onları) **yarlığayıcıdır, hakkıyla esirgeyicidir."** *(Araf suresi: 153)*

٨- اِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ فَاِنِّى غَفُورٌ رَحِيمٌ (١١)

8- "Meğer ki zulmeden kimseler ola. Sonra bir kötülüğün ardından onu bir iyiliğe çevirirse şüphesiz ki ben (yine)**hakkıyla yarlığayıcı,çok esirgeyiciyim."** *(Neml Suresi:11)*

٩- قُلْ يَا عِبَادِىَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ
الذُّنُوبَ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (٥٣)

9- "De ki: "Ey kendilerinin aleyhine (günahda) **haddi aşanlar, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları yarlığar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayıcı çok esirgeyicidir."** *(Zümer Suresi:53)*

١٠- رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ (٦٦)

10- "Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan şeylerin Rabbi; O mutlak galip, O çok yarlığayıcı (affedici, Allah) **dır."** *(Sad Suresi:66)*

١١- ...اَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ (٥)

11- "Gözünü aç, O (emrinde) **mutlak galiptir.** (dostlarını) **çok yarlığayıcıdır."** *(Zümer Suresi:5 den)*

١٢- اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٩٨)

12- "Bilin ki Allah, muhakkak cezası pek çetindir. (Bununla beraber) **Allah hakikaten çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir."** *(Maide Suresi:98)*

١٣- نَبِّئْ عِبَادِي اَنِّي اَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (٤٩)

13- "(Habibim) **kullarıma haber** (i) **ver ki: "Hakikaten ben** (evet) **ben çok yarlığayıcı, kemaliyle esirgeyiciyim."** *(Hıcr Suresi:49)*

١٤- ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوا اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (١١٩)

14- "(Bundan) **sonra** (şunu bil ki) **senin Rabbin bir cehalet yüzünden kötülük yapıp da sonra bunun ardından tövbe ve ıslah** (-ı nefs) **edenlerin, hiç şüphesiz, lehinedir. Hakikat senin Rabbin,** (bu hâllerin) **arkasından elbette çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir."** *(Nahl Suresi:119)*

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ٣٨ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ٣٩ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ
اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ
وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ٤٠ وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ
وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ
فَاتَّقُونِ ٤١ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ٤٢ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ
الرَّاكِعِينَ ٤٣ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ
تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ٤٤ وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ
وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ٤٥ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ
مُلَاقُو رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ٤٦ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا
نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ
٤٧ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا
شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ٤٨

Vacip Tealâ, yeryüzüne indirilenlerden, ancak hidayete tâbi olanlar (uyanlar) için hiç bir korku olmayacağını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَاِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ مِنّى هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَاىَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾

KELİME MANASI (38)

(قُلْنَا) **Biz dedik,** (اِهْبِطُوا) **inin,** nereden ? (مِنْهَا) **o cennetten,** ne olduğunuz hâlde ? (جَمِيعًا) **hep beraber olduğunuz hâlde.** (فَاِمَّا يَاْتِيَنَّ) **sonra gelecek olursa,** kime ?(كُمْ) **size,** kimden ? (مِنّى) **benden** ne ? (هُدًى) **bir hidayet,** yani göndereceğim bir resul ve indireceğim bir kitap gelir de (فَمَنْ) **her kim** (تَبِعَ) **tâbi olursa,** neye ? (هُدَاىَ) **benim hidayetime,** yani indireceğim kitabın ve göndereceğim resulün izince giderse (فَلَا خَوْفٌ) **artık hiç bir korku yoktur.** Kim üzerine ? (عَلَيْهِمْ) **onların üzerine** yani hidayetime tâbi olanlara iki cihanda netice itibariyle istemedikleri bir şeyin isabet etmesi (dokunması) hususunda hiç bir korku yoktur. (وَلَا هُمْ) **ve ancak onlar olmayacaktır** (يَحْزَنُونَ) **hüzünlenir,** yani hiç bir matluplarını (isteklerini) kaçırmaktan dolayı da üzülmeyeceklerdir.

MEAL-İ ŞERİFİ (38)

Biz dedik ki: Hepiniz oradan (cennetten) **inin ! Sonra, size benden bir hidayet** (kitap) **gelir de, kim hidayetime tâbi olur** (uyar) **sa, artık onlara hiç bir korku yoktur ve ancak onlar mahzun olmayacaklar** (üzülmeyecekler) **dir.**

İ Z A H A T

Âdem *(Aleyhisselâm)* ile Havva validemiz bütün insanların esası (temeli, kökü) olduklarından, onların cennetten inmeleri, bütün insanların cennetten inmeleri mesabesinde kabul edilerek, cemi (çoğul) sigası olan: « اِهْبِطُوا » ile hitap olunmuşlardır. veyahut şeytan evvelce cennetten çıkmışsa da, tekrar vesvese için girdiğinden, hitap hepsine birden varit olmuş (gelmiş) tir ki, bu hitaba yılan ve şeytan da dahildir. Veya mantık ilmine göre iki kişiye de cemi (coğul) sıgasıyla hitap edilebilir.

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre: Bu ayet enbiya *(Aleyhimüsselâm)* nın işlerine **"Zelle"**(ayak kayması) denilmesinin caiz olduğuna delildir. Nitekim Buhara meşayihi de böyle buyurmuştur. Zira zelle, çamurda yürüyenin ayağının kayması gibi kasıtsız olan bir şeydir. Semerkand meşayihi ise: **"Enbiya-yı İzamın** (büyük peygamberlerin) **işlerine masiyet denilemediği gibi, zelle de denilemez. Ancak iyiyi yapıp, en iyiyi terk ettiklerinden siteme maruz kaldılar** (azarlandılar) **denilebilir."** buyurmuşlardır.

Şeytanın cennetten kovulduktan sonra, tekrar cennete nasıl girip ve on-

lara ne şekilde vesvese verdiği hakkında, Alusî tefsirinde bir çok rivayetler zikredilmiştir. Birinci görüşe göre, Mevlâ Tealâ Âdem ve Havva *(Aleyhimesselâm)* yı imtihan etmek için şeytanın cennete girmesine müsaade etmiştir.

Nesefî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredilen diğer bir rivayete göre ise şeytan cennete girmek istediğinde, cennetin bekçileri onu menettiler, o zaman şeytan yılanın ağzına girerek onunla beraber cennete girdi.

Ayet-i kerimedeki(هُدًى) lâfzından murat; İndirilen kitaplar veya gönderilen resuller veya hususen (özellikle) Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* dir. (هُدًى) lâfzından murat Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* olunca diğer enbiya, *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den önce onun naibi (vekili) olmuş olurlar.

Bu ayet-i celilenin tefsirinde üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, Alusî Tefsirinde Ta-Ha suresinin 123. ayet-i celile-i cemilesinde geçen izahattan naklen şöyle yazmışlardır: Müfessir (Kuran'ı tefsir eden) lerden bazısı bu ayet-i celilede geçen hidayeti: **"Kuran-ı Mecid"** le tefsir etmişlerdir. Onlar bu tefsirlerinde, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* dan rivayet edilen şu sözü delil göstermişlerdir :

اَجَارَاللّٰهُ تَابِعَ الْقُرْاٰنِ مِنْ اَنْ يَضِلَّ فِى الدُّنْيَا اَوْاَنْ يَشْقٰى فِى الْاٰخِرَةِ *

"Allah-u Tealâ Hazretleri Kurana tâbi olanı, dünyada sapıtmaktan ahirette de güçlüğe düşmekten kurtarır." *(Alusî Tefsiri:16/276)*

Ve diğer bir cemaatın, yine İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan merfuan (Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e isnat ederek) rivayet etmiş oldukları şu hadis-i şerifi de bu hususta delil getirmişlerdir :

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنِ اتَّبَعَ كِتَابَ اللّٰهِ هَدَاهُ اللّٰهُ مِنَ الضَّلَالَةِ وَوَقَاهُ سُوءَ الْحِسَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayete göre, Resululah***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Her kim Allah-u Tealâ'nın kitabına uyarsa, Mevlâ Tealâ Hazretleri onu (dünyada) sapıtmaktan kurtarıp hidayete kavuşturur ve kıyamet günü kötü hisaptan onu muhafaza eder." buyurdu.** *(El-Muttekî, Kenzü'l-Ummal: 1/198. No:1000)*

Alâ kulli hâl (herne olursa olsun) şüphe yok ki, Mevlâ Tealânın: **"Onların üzerine korku ve üzüntü yok."** kavli şerifindeki müjde, bu hidayete uyanların mükâfatıdır.

Şuda kat'îdir ki, hidayete tâbi olmak, hem o şeriata inanmaya ve hemde kendisinde bulunan hükümlerle amel etmeye bağlıdır.Tâbi olmamak ise, inanmamanın ve amel etmemenin (İslâm'ı yaşamamanın) her birini içine alıcıdır.

İşte bu ahid, yani Mevlâ Tealâ'nın Âdem *(Aleyhisselâm)* den aldığı bu söz,

Âdem oğullarından alınan ilk ahiddir. Bu manaya göre Kuran'da bulunanlarla amel etmekten kasır olan asi (Kuran'da bulunan emirlere göre yaşamakta kusur ettiğinden Allah'a isyan etmiş olan) mümine iş daralmıştır. Çünkü bu takdirde o asi (isyankâr) mümin için, korkusuz ve üzüntüsüz cennete girme müjdesi hasıl olmayacaktır. O hâlde insan iyi düşünmeli ve ona göre amel etmelidir.

Bu ayet-i celilede masiyetin (günah işlemenin), sahibini içinde bulunduğu nimetten mahrum (uzak) edeceğine dair bir delil bulunmaktadır. Çünkü Âdem *(Aleyhisselâm)* bir masiyeti sebebiyle cennetten çıkarılmıştır.

Nitekim Mevlâ Tealâ bir ayet-i kerimesinde şöyle buyuruyor:

انَّ اللّٰهَ لاَيُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا مَابِاَنْفُسِهِمْ . . . (١١)

"Şüphesiz ki, bir kavim kendilerinde olan (iman ve taat, Mevlâ'ya boyun eğmey) **i değiştirinceye kadar** (değiştirmedikçe) **Allah** (-u Tealâ) **onlarda olan** (nimet) **i değiştirmez."** *(Ra'd Suresi:11 den)*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَاَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): قَالَ ابْلِيسُ لِرَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ: يَارَبِّ قَدْ اُهْبِطَ اٰدَمُ وَقَدْ عَلِمْتُ اَنَّهُ سَيَكُونُ لَهُ كِتَابٌ وَرُسُلٌ ، فَمَا كِتَابُهُمْ وَرُسُلُهُمْ ؟ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى: رُسُلُهُمُ الْمَلاَئِكَةُ وَالنَّبِيُّونَ مِنْهُمْ ، وَكُتُبُهُمُ التَّوْرَاةُ وَالْاِنْجِيلُ وَالزَّبُورُ وَالْفُرْقَانُ . قَالَ: فَمَا كِتَابِى ؟ قَالَ: كِتَابُكَ الْوَشْمُ ، وَقِرَائَتُكَ الشِّعْرُ ، وَرُسُلُكَ الْكَهَنَةُ ، وَطَعَامُكَ مَالَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ ، وَشَرَابُكَ كُلُّ مُسْكِرٍ ، وَحَدِيثُكَ الْكَذِبُ ، وَبَيْتُكَ الْحَمَّامُ ، وَمَصَائِدُكَ النِّسَاءُ ، وَمُؤَذِّنُكَ الْمِزْمَارُ ، وَمَسْجِدُكَ الْاَسْوَاقُ . *

İbn-i Abbas ve Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "İblis, Rabbine: "Ey Rabbim! Âdem** (cennetten) **indirildi. Ben yakında bir takım kitapların ve resullerin gönderileceğini muhakkak biliyorum. Onların** (Âdem *(Aleyhisselâm)* in zürriyetinin) **kitapları ve resulleri ne olacaktır ?" dedi. Mevlâ Tealâ da: "Onların resulleri: Melekler ve kendi içlerinden** (onlara gönderilen) **nebîlerdir. Kitapları ise: Tevrat, İncil, Zebur ve Furkan** (Kuran) **dır." buyurdu. O zaman İblis: "Ya benim kitabım ne olacak?" dedi. Mevlâ da: "Senin kitabın: Dövme** (deriye yapılan bir takım şekiller), **kıraatın** (okuyacağın), **şiir** (şarkı, türkü). **Resullerin:** (elçilerin) **Kâhinler** (gaypdan haber verme iddiasında olan yalancılar, falcılar). **Yemeğin: Üzerine Allah'ın ismi anılmayan şeyler. İçeceğin: Her sarhoş edici madde. Sözün: Yalan. Evin: Hamam. Tuzakların: Kadınlar. Müezzinin: Zurnalar. Mescidin de: Sokaklardır." buyurdu."** *(Ebu Nuaym, Hilye:3/278-279. Deylemî. el-firdevs:3/199, No:4560, Heysemî, M.Zevaid:1/114)*

MEVLÂ TEALÂ HAZRETLERİNİN, ÂDEM *(Aleyhisselâm)* **İ, HAVVA VALİDEMİZİ VE İBLİS'İ CENNETTEN İNDİRİRKEN, ONA, DOLAYISIYLA ZÜRRİYETİNE VE İBLİS'E BUYURDUKLARINI BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ.**

١– قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَاِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّى هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقٰى (١٢٣) وَمَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِى فَاِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَعْمٰى (١٢٤)

1- "(Mevlâ Tealâ Âdem ve Havva *(Aleyhimesselâm)* ya şöyle) **Buyurdu: Bazınız, bazınıza** (dünyadaki nesliniz, çocuklarınız birbirine) **düşman olarak hepiniz oradan** (cennetten) **inin ! Artık ne zaman benden size bir hidayet** (kitap ve peygamber) **gelir de, kim benim hidayetime uyarsa, o** (dünyada hak yoldan) **sapmaz** (ahirette de), **zahmet çekmez." -- "Ve her kim benim zikrimden** (Kur-an'ımdan) **yüz çevirirse, muhakkak onun için de, pek dar bir geçim vardır. Ve biz onu, kıyamet gününde kör olarak haşrederiz."** *(Ta-Ha Suresi:123-124)*

٢– يَا بَنِى اٰدَمَ اِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِى فَمَنِ اتَّقٰى وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٣٥)

2- "Ey Âdem oğulları ! Eğer size içinizden, ayetlerimi kendinize anlatacak peygamberler gelir de, kim (onlara muhalefetten, karşı gelmekten) **sakınır ve** (nefsini) **ıslah eder** (düzeltir) **se, onlar için hiç bir korku yoktur. Ve ancak onlar mahzun olmayacaklardır."** *(A'raf Suresi:35)*

٣– قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ اَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ اِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ (١٣)

3- "(Allah *Celle Celâluhu,* İblis'e) **Buyurdu ki: "Öyleyse, hemen in oradan** (cennetten). **artık senin orada kibirlenmen** (kafa tutman) **gerekmez. Hemen çık** (git). **Çünkü sen alçaklardansın."** *(A'raf Sures:13)*

٤– قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِى الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِينٍ (٢٤)

4-"(Allah-u Tealâ) **Buyurdu ki: Bazınız, bazınıza düşman olarak inin. Yer** (yüzün) **de sizin için bir zamana kadar yerleş** (ip kal) **mak ve bir geçim vardır."** *(A'raf Suresi:24)*

٥– قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْؤُمًا مَدْحُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِينَ (١٨)

5- "(Allah-u Tealâ) **dedi ki:** (Her yönden) **zem ve tahkire uğramış ve** (rahmetimden) **koğulmuş olarak çık oradan. Yemin ederim ki, onlardan kim sana uyarsa elbette cehennemi sizden hepinizden dolduracağım."** *(A'raf Suresi:18)*

٦– قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجِيمٌ (٣٤)

6- "(Cenab-ı Hak) **şöyle buyurdu: " Çık artık oradan. Muhakkak ki sen artık koğulmuşsundur."** *(Hıcr Suresi:34)*

٧– فَاَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَاَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ

عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِى الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِينٍ (٣٦)

7- **"Bunun üzerine şeytan onları** (n ayağını) **oradan** (cennetten) **kaydırıp içinde bulundukları** (cennetin nimetleri) **nden onları çıkarıvermiş** (mahrum edivermiş) **di. Biz de: "Kiminiz kiminize düşman olarak inin. Yeryüzünde sizin için bir vakte** (ömrünüzün sonuna) **kadar durak ve faydalanacak şey vardır." demiştik."** *(Bakara Suresi:36)*

Ey insanlar, bu ayet-i celileleri çok iyi düşünelim ! Zira Allah-u Tealâ Âdem babamız ve Havva annemizi cennetten indirirken tekrar cennete girmelerinin kendilerine inen kitabı okuyup, anlayıp emirlerini yerine getirmeye ve yasaklarından kaçınmaya bağlı olduğunu, beyan etti.

O hâlde onların zürriyetlerinden gelecek olan bütün insanların dünya ve ahiret korku ve üzüntülerinden kurtulmalarının tek çaresi kendilerine inen kitapları inanarak okuyup, öğrenip tatbik etmek (yaşamak) ve kendilerine gönderilen Peygamberlere hakkıyla uymaktır. Bu günün insanlarının kurtuluşunun tek çaresi de kendilerinin ve çoluk çocuklarının Kuran-ı kerim'i okuyup anlayıp tatbik etmeleri ve yaşamalarıdır.

Binaenaleyh dünyanın istikbalini kazanmak için bu vazife terk edilmemelidir. Zira İslâm ehlinin dünyaya hakim olmaları ve iki cihan saadetine ermeleri ancak bununla mümkündür. Başka çare aramak avanaklıktır. Dünyada seçeceğimiz herhangi bir mesleği de Kuran çizgisinden ayrılmamak suretiyle seçmeli ve tatbik etmeliyiz. Cenab-ı Hak yarattığı kulunu aç bırakmaz yeterki biz doğru çalışalım.

Mevlâ Tealâ hidayete uyanların hâlini açıkladıktan sonra, uymayanların hâlini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا اُولٰئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٣٩)

KELİME MANASI (39)

(وَالَّذِينَ) **Ve o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** yani kendilerine gönderdiğimiz hidayeti inkar ettiler, daha ? (وَ كَذَّبُوا)**ve tekzib ettiler,** yani ziyadesiyle yalanladılar. Neyi ? (بِاٰيَاتِنَا) **bizim âyetlerimizi** (اُولٰئِكَ) **İşte onlar,** yani zikredilen küfür ve tekziple mevsuf (sıfatlanmış) olanlar, kimlerdir ? (اَصْحَابُ النَّارِ) **ateşin sahipleridir,** yani cehennemin adamlarıdır. (هُمْ) **ancak onlar** (فِيهَا) **o ateşte,** nedirler ? (خَالِدُونَ) **müebbed kalıcıdırlar.** yani onlar o ateşde ebedî (sonsuz) kalıcı oldukları hâlde, ateşin daimi adamlarıdırlar.

MEAL-İ ŞERİFİ (39)

Ve o kimseler ki, (bizden kendilerine gelen hidayete uymayıp inkâr et-

mek suretiyle) **kâfir oldular ve bizim ayetlerimizi tekzip etti** (yalanladı) **lar. İşte onlar, ateşin** (cehennemin) **ashabı** (ehli, arkadaşları) **dır. Ancak onlar, orada ebedî olarak** (hiç çıkmamak üzere) **kalıcıdırlar.**

İ Z A H A T

Bundan evvelki ayet-i celilede: « اِهْبِطُوا مِنْهَا » **"Oradan inin."** buyurulduğuna göre, cennetin üst cihette (tarafta) bulunduğu anlaşılmaktadır. « وَلَاخَوْفٌ عَلَيْهِمْ » **"Onlar üzerine hiç bir korku yoktur."** buyurulduğundan da, hidayete uyanların akibet (son) larından emin (güven içerisinde) olacakları anlaşılmıştır, ayrıca bu ayet-i celilede: « هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ » **"Ancak onlar orada ebedî kalıcıdırlar."** buyurularak cehennem azabının daimî olduğu ve ancak kâfirlerin orada ebedî kalacağı açıkça ifade edilmiştir.

Şaşılacak şeylerdendir ki, İnsanlar ve cinlerden başka, akıllı ve mükellef (sorumlu) olmayan bütün varlıklar, Allah'a karşı vazifelerini yerine getirip ondan korktukları hâlde, Akıllı ve mükellef olan insan ve cinlerin bir çoğu nefsini aklına galip kılarak, hayvanlardan daha aşağı düşmekte, Allah'tan korkmayarak ve ona karşı vazifelerini yapmayarak, bu ayet-i celilede zikredilen ebedî (sonsuz) cehennemde kalma cezasına müstahak (lâyık) olmaktadırlar.

Hâlbuki, insana yakışan, aklını nefsine hakim ederek, melekleri dahi geçmesi ve bundan evvelki ayet-i celilede geçen müjdelere nail olmasıdır.

Malik İbn-i Dinar *(Rahmetullahi Aleyh)* dan rivayet olunmuştur ki: Bir kere o, toprakla oynayan bir çocuğun yanına uğradı. Çocuk bazen gülüyor, bazen de ağlıyordu. Malik İbn-i Dinar buyurdu ki: **"Ben ona selâm vermek istedim, nefsim kibirlenerek çekindi."** O zaman nefsime: **"Ey nefis ! Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **büyük küçük herkese selâm verirdi."** dedim ve çocuğa selâm verdim. Çocuk da: **"Ey Malik İbn-i Dinar ! Aleykesselâm ve Rahmetullâhi ve Berekatühü."** diye karşılık verdi. Bunun üzerine ben: **"Beni hiç görmeden nasıl tanıdın."** dedim. O da: **"Âlem-i Melekût** (melekler alemin) **de, benim ruhum senin ruhunla karşılaştığında seni tanıdım. Orada hiç ölmeyecek diri** (olan Allah Teâlâ) **beni ve seni tanıştırdı."** dedi. Bunun üzerine ben ona: **"Akılla nefis arasında ne fark var."** diye sordum. O da: **"Nefsin, seni bana selâm vermekten menedendir.** Yani İslâm'ı yaşamaktan seni alıkoyandır. **Aklın ise, seni selâm vermeye,** yani İslamı yaşamaya **teşvik edendir."** diye cevap verdi.

Bunun üzerine ben ona: **"Neden şu toprakla oynuyorsun."** dedim. O da: **"Çünkü biz bundan yaratıldık ve ona döneceğiz."** dedi. Ben ona: **"Seni bazen güler bazen ağlar görüyorum."** dedim. O da: **"Evet Rabbimin azabını hatırladıkça ağlıyorum rahmetini hatırladıkça gülüyorum."** dedi. Bunun üzerine ben ona: **"Ey evlâdım senin ne günahın var ki, ağlıyorsun."** dedim. O da: **"Ey Malik ! Böyle deme, çünkü ben annemin, büyük odunları küçük çalılarla tutuşturduğunu gördüm."** dedi. *(Ruhu'l-Beyan:1/116)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, insanlara umumen (genel olarak) hitap ederek, tevhid (Allah'ın birliğinin), nübüvvet (peygamberlerin hak olduğunun), ve ahiret delillerini beyan ettikten ve envai (çeşitli) nimetlerini hatırlattıktan sonra, Efendimize *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* muasır (onun zamanında yaşamış) olan kâfirlerden hususî (özel) bir taifeye hitaben şöyle buyuruyor :

يَا بَنِي اِسْرَآئِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَوْفُوا بِعَهْدِي اُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَاِيَّايَ فَارْهَبُونِ (٤٠)

KELİME MANASI (40)

(يَا بَنِي اِسْرَآئِيلَ) **Ey İsrail oğulları !** (اذْكُرُوا) **hatırlayın,** neyi ? (نِعْمَتِيَ) **benim nimetimi** (الَّتِي) **o nimetim ki,** (اَنْعَمْتُ) **inam ettim,** (ihsan ettim) kim üzerine ? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** daha ? (وَ اَوْفُوا) **ve ifa edin,** (yerine getirin, tamamlayın). Neyi ? (بِعَهْدِي) **benim ahdimi,** yani: « قَالُوا بَلَى » ile ifade edilen (anlatılan) misak (söz bağlantısı) gününde: **"Bana iman edip itaat edeceğinize."** dair sizden aldığım ahdi (sözü)(اُوفِ) **Ben de ifa edeyim, tamamlayayım,** neyi ? (بِعَهْدِكُمْ)**sizin ahdinizi.** yani: **"İyi amellerinize karşı sizi mükâfatlandıracağıma dair."** verdiğim sözümü. (وَاِيَّايَ) **ve ancak benden** (فَارْهَبُو) **korkun** (نِ) **benden.** Yani işleyeceğiniz ve terk edeceğiniz her şeyde, hususen; Söz bozmakta, benden korkun.

MEAL-İ ŞERİFİ (40)

Ey İsrail (Yakup) **oğulları! Size** (ve ecdadınıza) **inam** (ihsan) **ettiğim nimetlerimi hatırlayın.** (iman ve itaatla, inanıp boyun eğerek) **benim ahdimi** (sizden aldığım sözü) **yerine getirin ki, ben de, size olan ahdimi** (sizi mükâfatlandıracağıma dair verdiğim sözü) **yerine getireyim. Ve** (söz bozma hususunda) **ancak benden, benden korkun.**

İ Z A H A T

Buradaki hitap, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in devrinde Medine-i Münevvere etrafında yaşayan, Yakub *(Aleyhisselâm)* un oğullarından olan: **"Benî Nazir** ve **Benî Kurayza."** ya aittir. Bu iki yahudî kabilesi insanlar içerisinde nimet bakımından en bol küfürde ise, en ileri oldukları için, buradaki, nimetleri hatırlama emri onlara tahsis edilmiş (özel kılınmış) tır.

Mevlâ Tealâ'nın hatırlanmasını emrettiği nimetlerden murat; Onların babalarına inam (iyilik) etmiş olduğu, Firavun'ın zulmünden ve denizde boğulmaktan kurtarması, buzağı suretini ilâh edinmelerini affetmesi ve tövbelerini kabul etmesi, Tih sahrasında bulutla gölgelemek, Men ve Selva (Kudret helvası ve bıldırcın eti) ile beslemek, dünyevî ve uhrevî (dünya ve ahiret) saadetini (iyiliklerini) cami' olan (toplayan) Tevrat'ı inzal buyurması (indirmesi)

kendilerini de, Tevrat ve İncil'le müjdelenmiş olan Muhammed *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* in zamanına ulaştırması vesair sayısız nimetleridir.

Mevlâ Tealâ'nın ahdinden murat ise; Onlara: « قَالُوا بَلَى » **"Kalû Belâ"** gününde: **"Bütün emirleri yerine getirip, yasaklardan kaçmalarına dair yaptığı."** tavsiye (emir ve vasıyet) dir.

Mevlâ Tealâ'nın onlardan, Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e uyacaklarına dair, Tevratta aldığı ahid (söz) de buraya girer. Mevlâ Tealâ'nın, size olan ahdimi yerine getireyim buyurmasından murat ise: Hasenelerine (iman ve ibadetlerine) karşı onlara vaadettiği (söz verdiği) güzel mükâfatları ihsan etmesi (vermesi) dir.

Hazin tefsirinde zikredildiğine göre ahd-i ifanın (sözde durmanın) insanlara göre birinci mertebesi iman etmeleridir. Buna mukabil (karşılık) Vacip Tealâ'nın ahdi ise, kanımızı hederden (boşuna dökülmekten)muhafaza, malımızı da ziyandan siyanet etmesi (koruması) dır.

Biz insanlar için ikinci mertebe, feraizi eda ve kebairden ictinap (farzları yerine getirip büyük günahlardan kaçınmak) Mevlâ Tealâ'nın buna dair ahdi ise, sevap vermek ve mağfiret etmek (bağışlamak) tır.

Ahd'in üçüncü mertebesi de: İnsanların istikamet (her işte doğruluk) göstermesi Mevlâ Tealâ'nın da buna karşılık kendilerine sonsuz nimetler ihsan etmesidir. Nakz-ı ahd edenlerin (Allah'a verdikleri sözde durmayanların) ancak Allah-u Tealâ'dan korkmaları lâzım geldiğine işaret için Cenab-ı Hak tahsis (özellik) ifadesiyle: « وَاِيَّايَ فَارْهَبُونِ »**"Ancak benden korkun."** buyurmuştur.

Ebu's-Suud efendinin beyanına göre: Ben-i israile verilen nimetlerin şanına tazim (onları büyük tutmak) için Vacip Tealâ: « نِعْمَتِيَ » **"Benim nimetim"** buyurarak o nimetleri kendi zatı ulûhiyetine muzaf kılmış (nispet etmiş) ve korkulmaya lâyık ancak zatı ulûhiyeti (kendisi) olduğuna işaret için mef'ul olan: « اِيَّايَ » yi takdim ettiği (evvele aldığı) gibi kelâm-ı ilâhinin şart manasını mutazammın (içine alıcı) olduğuna işaret içinde: « فَارْهَبُونِ » cümlesinin başına: « فَ » lâfzını getirmiştir. Şu hâlde şartı mahzuf (gizli şart) la beraber mana: **"Eğer siz birşeyden korkacaksanız, ancak benden korkun, zira korkulmaya lâyık ancak benim, herkesin korkusunu bana hasretmesi** (bağlaması) **vacipdir."** demektir.

<u>İsrail:</u> Yakub *(Aleyhisselâm)* un lâkabıdır. İbranî lisanında Abdullah (Allah'ın kulu) veya Safvetullah (Allah'ın özel kulu) manasındadır. **Emir:** Allah yolunda mücahit, manasında olduğu da mervi (rivayet edilmiş) tir. Yahudiler Hazreti Yakub'un neslinden geldikleri için: **"Benî İsrail"** (Yakub *(Aleyhisselâm)* un oğulları) lâkabını almışlardır. Hazreti Musa'ya tâbi olduklarını(uyduklarını) iddia ettikleri için de: **"Musevî"** ler diye yad olunmakta (anılmakta) dırlar. Beni

İsrail Yakub *(Aleyhisselâm)* un oniki oğlu ve her oğlundan meydana gelen oniki kabile (soy) dan ibarettir.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* dan rivayet edilmiştir ki, bütün nebiler Beni İsrail'dendir. On tanesi müstesna. Onlar da: Âdem, Nûh, Hûd, Sâlih, Lûd, Şuayb, İbrahîm, İsmail, İshak ve Muhammed *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* Hazeratıdır. Bu nebilerden hiç birinin iki ismi yoktur. Ancak İsrail ve İsa*(Aleyhimesselâm)* müstesna, zira İsrail'in Yakup, İsa'nın da, Mesih diye, diğer isimleri vardır. *(Salavaullahi Ala Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain), (Suyûtî, Dürrül Mensûr: 1/153)*

Bu mübarek ayetlerde onlara: « يَا بَنِى اِسْرَآئِيلَ »"**Ya Benî İsrail !** (Ey İsrail oğulları)." diye hitap edilmesi büyük bir tenbih ve işareti içine almaktadır. Sanki onlara: Siz bir peygamberi zîşan(şan sahibi bir Peygamber)in evlât ve ahfadı (torunları) ndansınız. Yanınızda Tevrat denilen bir kitab-ı İlâhî vardır, orada Hatemü'l-Enbiya'nın evsafı (peygamberlerin sonuncusu olan Muhammed Mustafa *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* nın sıfatları)yazılıdır. O hâlde size, o kitaba muhalif (ters) hareket edip, Hazreti Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve ona nazil (inmiş) olan Kuran-ı Azim'i inkâr etmeniz ve bir nice hakikatları (gerçekleri) tebdil ve tağyire (değiştirmeye) çalışmanız yakışır mı? Bu bir cehalet, bir nankörlük değil midir? Böyle hareketlerden vazgeçin, hakkı kabullenin denmiş oluyor.

CENAB-I HAKKIN BENÎ İSRAİLDEN VE BAHUSUS (özellikle) ULEMASINDAN EFENDİMİZ *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* E İNANACAKLARINA VE ONA UYACAKLARINA DAİR AHİD ALDIĞINI, ALLAH'A VERMİŞ OLDUKLARI SÖZDE DURANLARIN VE DURMAYANLARIN HÂLLERİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER

١– وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ بَنِى اِسْرَآئِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللّٰهُ اِنِّى مَعَكُمْ لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلِى وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيلِ (١٢)

1- "**Ve yemin olsun ki, Allah** (-u Tealâ) **İsrail oğıllarının ahdini** (sapasağlam sözünü) **almıştı ve içlerinden oniki nakip** (kefil, reis tayin ederek) **göndermiştik. Ve Allah** (-u Tealâ) **onlara demişti ki: Ben sizinle beraberim, celâlim hakkı için** (yemin ederim ki) **eğer namazı ikame eder** (dosdoğru kılar), **zekâtı verir, peygamberlerime inanır, onlara kuvvetle yardım eder ve Allah** (-u Tealây) **a karzı hasen** (güzel bir ödünç) **le ikraz eder** (onun yoluna verir)**seniz, elbette sizden kusurlarınızı örterim ve sizi mutlaka altlarından ırmaklar akan cennetlere girdiririm. Fakat bundan sonra, içinizden her kim kâfir olursa, muhakkak ki o, dosdoğru yolun ortasından sapıtmış olur.**" *(Maide Suresi: 12)*

٢–وَاِذْقَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَابَنِى اِسْرَآئِيلَ اِنِّى رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَابَيْنَ يَدَىَّ مِنَ

التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَاْتِى مِنْ بَعْدِى اسْمُهُ اَحْمَدُ فَلَمَّا جَاۤئَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ (٦)

2- "Bir vakit, Meryemin oğlu İsa *(Aleyhisselâm)*, dedi ki: Ey İsrail oğulları ! Şüphe yok ki ben, benden önce olan Tevrat'ı tasdik edici (doğrulayıcı) ve benden sonra Ahmed isminde gelecek bir peygamberle müjdeleyici olarak sizlere Allah'ın Resulü (elçisi) yim. Vaktaki O, (Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* veya İsa *Aleyhisselâm*) onlara açık mucizelerle geldi, bu apaçık sihir (büyü) dür. dediler." *(Saff Suresi:6)*

٣- وَاكْتُبْ لَنَا فِى هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَا اِلَيْكَ قَالَ عَذَابِى اُصِيبُ بِهِ مَنْ اَشَاۤءُ وَرَحْمَتِى وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِاٰيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ (١٥٦) اَلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِىَّ الْاُمِّىَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِى التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْجِيلِ يَاْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰيهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَۤائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلَالَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِى اُنْزِلَ مَعَهُ اُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٥٧)

3- "(Musa *(Aleyhisselâm)* Allah-u Tealâ'ya niyaza şöyle devam etti).Ve bizim için dünyada da ahirette de bir iyilik yaz. Biz muhakkak ki, sana döndük. (Mevlâ Tealâ) buyurdu ki: Azabımı dilediğime isabet ettirir (dokundurur) um. Rahmetim ise, her şeyi kuşatmıştır. Onu (rahmetimi, küfürden, masiyetten) sakınanlar, zekâtlarını verenler ve bizim ayetlerimize iman edenler için yazacağım (tahsis edeceğim)." -- "O kimseler ki, nebiyi ümmî olan o Resule (Muhammed *Aleyhisselâm* 'e) tâbi olur (uyar) lar. O nebî ki, O'nun (ismini ve sıfatını) yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılmış bulurlar. Onlara maruf (iyilik) le emreder ve onları münker (şeran ve aklen çirkin olan şeyler) den nehy eder ve onlara temiz olan şeyleri helâl kılar, onların üzerine habis (pak olmayan murdar) şeyleri de haram kılar ve onlardan ağır yüklerini ve üzerlerinde bulunan bağları kaldırır (mükellef oldukları meşakkatli emirleri, biiznillâh bertaraf eder, kaldırır). Artık o kimseler ki, O'na iman ederler ve O'na tazimde ve yardım da bulunurlar ve onunla beraber indirilmiş olan Nur'a (Kurana) tâbi oluverirler İşte onlar felâh bulan (korktuklarından kurtulup, umduklarına nail olan) ların ta kendileridir." *(A'raf Suresi:156,157)*

٤- اِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللّٰهَ يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهِ وَمَنْ اَوْفٰى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ فَسَيُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا (١٠)

4- "Şüphe yok, sana biat edenler (söz verenler) ancak Allah'a biat etmiş (söz vermiş) olurlar. Allah'ın yedi, onların ellerinin üstündedir. Artık kim ah-

dini bozarsa, kendi aleyhine bozmuş olur ve her kim de, Allah ile sözleştiği şeyi yerine getirirse, O (Allah-u Teâlâ) **da, ona büyük bir mükâfat verecektir."**

(Fetih Suresi:10)

٥- وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ اُوتُواالْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَاتَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَٓاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلاً فَبِئْسَ مَايَشْتَرُونَ (١٨٧)

5- "Ve bir zaman Allah (-u Teâlâ) **kendilerine kitap verilmiş olanlardan: "Elbette o kitabı insanlara açıklayacaksınız ve onu gizlemeyeceksiniz." diye bir ahid** (teminat, kuvvetli söz) **almıştı. Onlar ise, onu** (sözü) **sırtlarının arkasına atıverdiler ve onun mukabilinde az bir paha** (menfaat) **satın aldılar. Artık o satın aldıkları ne kötü bir şeydir."**

(Âli İmran Suresi:187)

٦- وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِى اِسْرَآئِيلَ لَاتَعْبُدُونَ اِلَّااللّٰهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّاقَلِيلاً مِنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُعْرِضُونَ (٨٣)

6- "Hani İsrail oğullarından Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anababaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara iyilik yapın. Güzel (likle) **söyleyin. Namazı dosdoğru kılın ve zekât verin diye misak** (kuvvetli söz) **almıştık. Sonra, içinizden pek azınız müstesna olmak üzere yüz çevirdiniz. Ve siz** (de atalarınız gibi) **hâlâ yüz çevirmektesiniz.**

(Bakara Suresi:83)

Mevlâ Teâlâ, Benî İsrail'e bütün ahidlere riayet etmelerini emrettikten sonra, ahidlere vefa da esas (sözde durmakta asıl) olanın, iman etmeleri olduğuna işaret etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَاٰمِنُوا بِمَا اَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَاتَكُونُوا اَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَاتَشْتَرُوا بِاٰيَاتِى ثَمَنًا قَلِيلاً وَاِيَّاىَ فَاتَّقُونِ (٤١)

KELİME MANASI (41)

(وَاٰمِنُوا) **Ve** (ey beni İsrail !) **iman edin** (inanın) neye ? (بِمَا) **o şeye** (Kuran-ı kerim'e) **ki,** (اَنْزَلْتُ) **indirdim** ne olduğu hâlde ? (مُصَدِّقًا)**tasdik edici** (doğrulayıcı) **olduğu hâlde** neyi ? (لِمَا) **o şeyi** (Tevrat'ın aslını) ki, (مَعَكُمْ) **sizinle beraberdir.** Yani yanınızdaki Tevrat'ın aslını tasdik edici (doğrulayıcı) olarak indirdiğim Kuran'a iman edin. (وَلَاتَكُونُوا) **ve olmayın.** Nedir olmayın ? (اَوَّلَ كَافِرٍ) **ilk küfredici,** neye ? (بِهِ) **O'na,** yani Kuran-ı kerimi inkâr edenlerin ilki siz olmayın (وَلَاتَشْتَرُوا) **ve satmayın** (değiştirmeyin),neyi ? (بِاٰيَاتِى) **ayetlerimi,** neye? (ثَمَنًا) **pahaya,** öyle paha

ki, (قَلِيلًا) **çok az,** yani bir kaç kuruş gibi hasis dünya menfaatleri mukabilinde (karşılığında) ayetlerimi değiştirmeyin.(وَاِيَّايَ) **ve ancak benden** (فَاتَّقُو) **sakının** (korkun) kimden? (نِ) **benden.**

MEAL-İ ŞERİFİ (41)

Ve (ey İsrail oğulları !) **sizinle beraber bulunan** (Tevrat'ın aslın)**ı tasdik edici** (doğrulayıcı) **olarak indirdiğim** (Kuran-ı kerim)**e inanın. Ve** (geçmiş semavî, gökten inen kitaplardan, Kuran'ın şanını ve hakikatını bildiğiniz için, ona ilk inanması lâzım gelen siz olduğunuz hâlde) **O'nu ilk inkâr eden siz olmayın. Ve ayetlerimi az bir pahaya** (menfaate) **değişmeyin ve** (inanıp, hakka uyup, dünya menfaatlerinden yüz çevirmek suretiyle) **ancak benden, benden sakının.**

İ Z A H A T

Buradaki: **Semeni kalil ;** (Az bir menfaat) tan murat: Dünyevî (dünya ile ilgili) bütün menfaatler ve nasiplerdir. Çünkü dünya lezzetleri ne kadar çok ta olsa, imanı terk etmeleri sebebiyle, kaybettikleri ahiret hazlarına (nasiplerine) nisbeten çok az ve düşüktür.

Nesefî tefsirinde zikrolunduğuna göre: İmam-ı Hasan buyurmuştur ki, bu semeni kalil (az bir para) dünyanın tamamından ibarettir. Ve yine denilmiştir ki: Bu, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e uyduklarında ellerinden gideceğinden korktukları riyasetleri (kavimleri içindeki sahip oldukları yüksek mevkileri) dir.

Denilmiştir ki: Benî İsrail'in avamı (sıra insanları), kendilerine zor gelen Tevratın bazı hükümlerini kolaylaştırmaları ve değiştirmeleri için âlimlere rüşvet verirlerdi, melikleri (hükümdarları) da onlara, işlerine gelmeyen hükümleri gizleyip, değiştirsinler için çok mal akıtırlardı. O âlimler de, Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e iman edip uydukları takdirde bu riyasetlerinin ellerinden çıkacağından korktukları için, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in evsafını (sıfatlarını) ve doğruluğunu bildikleri hâlde Tevratın bu husustaki ayetlerini değiştirmeye devam ettiler.

Nitekim Yahudi âlimlerinin reisi olan Kâ'b İbn-i Eşref bir kere, Yahudi âlimlerine: **"Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **hakkında ne dersiniz ?"** diye sordu. Onlar da:**"Şüphesiz ki, o nebi** (Peygamber)**dir."** dediler. O da onlara: **"Başka şekilde konuşsaydınız yanımda size vereceğim hediye ve bahşişler vardı."** dedi. Bunun üzerine onlar: **"Düşünmeden sana cevap verdik, bize mühlet ver de düşünelim. Tevrat'a bakalım."** dediler. Ve yanından çıkarak, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in sıfatlarını, Deccal'ın sıfatlarıyla değiştirdiler ve sonra, dönerek ona bu değiştirdikleri sıfatları okudular. O da onların her birine bir ölçek arpa ve dört arşın keten bezi verdi. İşte Allah-u Tealâ Hazretlerinin, bu ayet-i kerimede zikretmiş olduğu semeni kalil'den murat budur.

BENÎ İSRAİL'İN ALLAH'IN AYETLERİNİ GİZLEDİKLERİ VE MUKABİLİNDE AZ BİR MENFAAT SATIN ALDIKLARI HAKKINDAKİ DİĞER BİR AYET-İ KERİME

وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ ميثَاقَ الَّذينَ اُوتُواالْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَاتَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَليلاً فَبِئْسَ مَايَشْتَرُونَ (١٨٧)

"Ve bir zaman Allah (-u Tealâ) **kendilerine kitap verilmiş olanlardan: "Elbette o kitabı insanlara açıklayacaksınız ve onu gizlemeyeceksiniz." diye bir ahid** (teminat, kuvvetli söz) **almıştı. Onlar ise, onu** (sözü) **sırtlarının arkasına atıverdiler ve onun mukabilinde az bir paha** (menfaat) **satın aldılar. Artık o satın aldıkları ne kötü bir şeydir."** *(Âli İmran Suresi:187)*

Vacip Tealâ imanı emrederken küfür ve dalâli (sapıklığı) terk etmenin lüzumuna işaret ettikten sonra, hakkı batıla karıştırmakla, insanları dalâlete sürüklemenin meydana geleceğine işaret etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَلَاتَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٤٢)

KELİME MANASI (42)

(وَلَا تَلْبِسُوا) **Ve karıştırmayın,** neyi ? (الْحَقَّ) **hakkı,** yani Allah-u Tealâ tarafından indirilmiş, hak olan ayetleri karıştırmayın. Neyle ? (بِالْبَاطِلِ) **batılla,** yani kendi uydurduğunuz asılsız şeylerle. (وَتَكْتُمُوا)**ve gizlemeyin, burada** « لَا » hazfedilmiş (zikredilmemiş) tir. Binaenaleyh: « وَلَاتَكْتُمُوا » "gizlemeyin." demektir. Neyi ? (الْحَقَّ) **hakkı** (وَاَنْتُمْ) **hâlbuki siz** (تَعْلَمُونَ) **bilirsiniz.**

MEAL-İ ŞERİFİ (42)

Ve (Allah tarafından indirilmiş olan) **hakkı,** (doğruyu kendinizin uyudurup yazdığınız) **batıl** (yalan yanlış şeyler) **le karıştırmayın. Ve** (kendinizin karıştırıcı ve gizleyici olduğunuzu, Muhammed *(Aleyhisselâm)* ın da, hak nebî, gerçek Peygamber olduğunu) **bildiğiniz hâlde** (onun evsafını, özelliklerini Tevratta bulamıyoruz demek suretiyle) **hakkı gizlemeyin.**

İ Z A H A T

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre: Bu ayet-i celile her ne kadar hususî (özel) olarak Benî İsrail hakkında nazil olmuş (inmiş) se de, onlar gibi yapan herkese şamildir (herkesi içine almaktadır). Öyleyse hakkı (doğruyu) değiştirmek ve iptal etmek için, her kim rüşvet alırsa veya üzerine vacip olanı öğretmekten kaçınırsa, veya bildiğini söylemek kendi üzerine taayün etmiş (vazife olarak belirlenmiş) ken, ücret almadıkça bu vazifeyi yerine getirmezse, bu ayet-i kerimenin tehdidine (korkutmasına) girer.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًامِمَّايُبْتَغى بِهِ وَجْهُ

اللّٰه عزّوجلّ لايتعلّمهُ الاّليُصيب به عرضًا من الدُّنيا لم يجدْ عرفَ الْجنّة يومَ الْقيامة *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Her kim, kendisiyle Allahın rızası, talebolunan** (aranan) **bir ilmi ancak dünya nasibini kazanmak için öğrenirse, kıyamet günün de cennetin kokusunu duyamaz."buyurdu.** *(Ebu Davud, ilim:12, İbn-i Mace Mukaddime:23, A. B. Hanbel,2/338, Hakim,Müstedrek,1/85)*

Binaenaleyh Allahdan korkan takva sahibi kişiler, ilminden, vasiyetinden (tavsiyelerinden), nasihatından (öğüt vermesinden) karşılık beklemezler. Onlar ancak hakkı beyan ederler ve bu hususta hiç kimseden korkmazlar.

Nitekim Mevlâ Tealâ onlar hakkında:

يُجَاهِـدُونَ فِى سَبِيـــلِ اللّٰهِ وَلاَيَخَافُونَ لَوْمَةَ لاَئِمٍ ...(٥٤)

"Onlar Allah yolunda cihat ederler ve hiç bir tenkid edicinin (kınayanın) **kınamasından korkmazlar."** buyuruyor. *(Maide Suresi:54 den)*

عَنْ اَبِى سَعِيدِ الْخُدْرِى (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلاَلاَيَمْنَعنَ رَجُلاً هَيْبَةُ النَّاسِ اَنْ يَقُولَ بِحَقٍّ اِذَا عَلِمَهُ ... *

Ebu Saidi'l-Hudrî *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Agâh olun, uyanık bulunun ! . . Sakın insanların heybeti, herhangi bir adamı, hakkı bildiği hâlde onu söylemekten kesinlikle alıkoymasın." buyurdu.** *(Tirmizî, Fiten::26 İbn-i Mace, Fiten:20 A. B. Hanbel:3/19,53,71)*

Nisabu'l-ihtisab ve diğer bazı eserlerde zikredildiğine göre: Ulema, Kuran ve ilim öğretmekten ücret almanın caiz olup olmaması hususunda ihtilâf ettiler. Bu zamanda ki fetva ise; Kuran, fıkıh ve diğer ilimler zayi (kayb) olmasın diye onları öğretmekten para almanın caiz olmasıdır.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ اَحَقَّ مَا اَخَذْتُم عَلَيْهِ اَجْرًا كِتَابُ اللّٰهِ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Ücret almakta en haklı olduğunuz şey Allah'ın kitabıdır." buyurdu.** *(Buharî, Tıb34)*

Bu ayet-i celiledeki tehdit (korkutma, yasaklama) ise, öğretecek hiç bir kimse bulunmadığı bir yerde, öğretmek kendi üzerine kaldığı hâlde ücret almadan öğretmeyen kimseler hakkındadır. Ama öğretmesi vacip olmayan kişilerin ücret almaları caizdir. Nitekim köy gibi yerlerde cenaze yıkayacak çok kimseler bulunmadığından, bu işi bilen kişinin ücret alması caiz değildir. Ama şehir gibi yerlerde bu işleri yapacak bir çok kişiler bulunduğundan, bu işleri yapacak kişilerin ücret almaları caizdir.

Ancak şu da bilinmelidir ki, başka yapacak kimseler bulunmadığı için bu

vazifeleri yapmak bir kişinin üzerine taayyün etmiş (kalmış) olsa ve onun da çoluk çoçuğuna bakacak nafakası bulunmasa o zaman o kişiye bu vazifeler vacip olmaz. Lâkin İmam'a (devlet reisine) ona bir nafaka tayin etmesi vacip olur. O da olmazsa, bütün müslümanlara vacip olur. Nitekim Hazreti Sıddîk *(Radıyallahu Anh)* halife tayin edildiğinde, efradı ailesini idare edecek (geçindirecek) güçde değildi. Bir takım elbiseler alarak çarşıya satmaya çıktı. Bu sefer itirazlar başlayınca, ben çoluk çocuğuma neyle bakacağım dedi. Bunun üzerine Ashab-ı Kiram onu çarşıdan menederek (geri bırakarak) kendisine bir nafaka tayin ettiler.

Yine bilinmelidir ki, İmamlık ve müezzinlik görevlerinden ücret almak caizdir. Mushaf satmak, Kuran satmak sayılmaz ancak kâğıd, cild ve elemeğini satmaktır. Ulema buyurmuştur ki, zamanımızda ilim ve dinin elden çıkma korkusu bulunduğunudan bazı meselelerde hüküm değişmiştir. Meselâ; Âlimlerin, padişahların kapılarına devam etmeleri, geçimlerini temin için memleketlere dağılmaları, Kuran öğretmek, ezan ve imamet (müezzinlik ve imamlık) vazifelerini icra etmek (yerine getirmek) için ücret almaları, kişinin ailesinin izni olmadan ondan korunması (çocuk olmaması için cima' esnasında tedbir alması), içki içen vesair haramlara mübtela (yasakları işlemeye tutulmuş) olanlara selâm verilmesi gibi meselelerde daha zararlı bir duruma düşme tehlikesi bulunduğu takdirde cevaz fetvası (müsaade) verilmiştir.

Vacip Tealâ iman'ı emredip, hakkı batıla karıştırmaktan nehyettikten sonra, dinin esaslarından olan bazı amelleri beyan etmek üzere buyuruyor:

وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ (٤٣)

KELİME MANASI (43)

(وَاَقِيمُوا) **Ve ikame edin** (hakkıyla kılın). Neyi ? (الصَّلٰوةَ) **namazı** (وَاٰتُوا) **verin,** neyi ?(الزَّكٰوةَ) **zekâtı** (وَارْكَعُوا) **ve rükû edin,** kimlerle beraber ? (مَعَ الرَّاكِعِينَ) **rükû edicilerle beraber.**

MEAL-İ ŞERİFİ (43)

Ve (Ey Beni İsrail ! Namazın farziyetine itikat ederek kabul edip, müslümanların namazı gibi şartlarını yerine getirmek suretiyle) **namazı dosdoğru kılın. Ve** (müminler gibi) **zekâtı da verin. Ve** (cemaatler içinde) **rükû edenlerle beraber sizde rükû edin.**

İ Z A H A T

Yahudî taifesi rükûsuz ve cemaatsız namaz kılarlardı. Bu ayet-i kerime de onlara: İslâm'a girmeleri ve İslâm ehli gibi yapmaları, yani rükû edenlerle beraber rükû etmeleri ve cemaatla kılmaları emrolunmuştur. Bu ayet-i kerimede namazın cemaatla kılınmasına teşvik vardır. Çünkü cemaatın namazı, münferidin (tek kılanın) namazından yirmibeş derece üstündür.

عَنْ اَبى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): صَلاَةُ الْجَمِيعِ تَزِيدُ عَلٰى صَلاَتِهِ فِى بَيْتِهِ وَصَلاَتِهِ فِى سُوقِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً فَاِنَّ اَحَدَكُمْ اِذَا تَوَضَّاَ فَاَحْسَنَ وَاَتَى الْمَسْجِدَ لاَيُرِيدُ اِلاَّ الصَّلاَةَ لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً اِلاَّ رَفَعَهُ اللّٰهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ خَطِيئَةً حَتّٰى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ وَاِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَانَ فِى صَلاَةٍ مَاكَانَتْ تَحْبِسُهُ وَتُصَلِّى عَلَيْهِ الْمَلاَئِكَةُ مَادَامَ فِى مَجْلِسِهِ الَّذِى يُصَلِّى فِيهِ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلَهُ اَللّٰهُمَّ ارْحَمْهُ مَالَمْ يُؤْذِ يُحْدِثْ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifde Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kişinin cemaatle kıldığı namazı evinde ve sokağında** (dükkanında) **kıldığı namazdan yirmi beş derece üstündür. Şüphesiz sizin biriniz güzelce** (sünnet vechi üzere) **abdest alarak sadece namaz niyetiyle camiye gelirse, camiye gelinceye kadar her attığı adıma karşılık mutlaka Allah-u Tealâ onu bir derece yükseltir. Ve bir günahını siler. Mescide girdiğinde namazı beklemek için durduğu müddetçe, namazda sayılır. Ayrıca kimseye eziyet etmemek ve abdestli bulunmak şartıyla namaz kılacağı yerde durduğu müddetçe melekler: "Ey Allah'ımız ! onu affet, ona rahmet et,** (acı) **diye dua da bulunurlar."** *(Buharî,Salat: 87, Bedü'l-Halk:7, Buyu':69, Müslim, Mesacid:272, Ebu Davud, Salat: 20, İbn-i Mace, Mesacid:14, 19, Muvatta', Sefer:52, A. b. Hanbel:2/252, 319, 486, 532, 533)*

عَنْ اَبِى الدَّرْدَاءِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَامِنْ ثَلاَثَةٍ فِى قَرْيَةٍ وَلاَبَدْوٍ لاَتُقَامُ فِيهِمُ الصَّلاَةُ اِلاَّ قَدِ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَعَلَيْكَ بِالْجَمَاعَةِ فَاِنَّمَا يَاْكُلُ الذِّئْبُ الْقَاصِيَةَ *

Ebu'd Derdâ *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Üç kişi bir köyde veya çölde bulunurda aralarında** (ezan okunmaz ve) **cemaatle namaz kılınmazsa mutlaka şeytan onlara galip gelir** (onları yener). **O hâlde sen cemaate devam et çünkü kurt** (sürüden) **uzak kalanı yer."** *(Ebu Davud, Salatø46, 4/150, Neseî, İmare:48, Ahmed İbn-i Hanbel:5/196, 6/446)*

عَنْ فُضَيْلَةَ بْنِ عُبَيْدَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): ثَلاَثَةٌ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ: مَنْ تَقَدَّمَ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ، وَامْرَاَةٌ بَاتَتْ وَزَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ، وَرَجُلٌ سَمِعَ حَىَّ عَلَى الصَّلاَةِ فَلَمْ يُجِبْ *

"Üç kişiye Allah lânet etti.

1- Kendisini istemedikleri hâlde bir kavme (cemaate) **imam olan kişi,**

2- Kocası kendisine kızmış olduğu hâlde geceleyen (yatan) **bir kadın,**

3- Ezanı duyup da (Allah'ın davetine) **icabet etmeyen** (gitmeyen) **kişi."**

(İbn-i Hacer El-Heytemi, Ez-zevacir:1/116)

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ سَرَّهُ اَنْ يَلْقَى اللّٰهَ غَدًا مُسْلِمًا فَلْيُحَافِظْ عَلٰى هٰؤُلاَءِ الصَّلَوَاتِ حَيْثُ يُنَادٰى بِهِنَّ *

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim yarın** (ahiret de) **Allah-u Tealâ'ya müslüman olarak kavuşmak isterse şu namazlara devam etsin nerede çağırılırsa** (ezan okunursa orada hemen cemaate koşsun).

Sonra İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* şöyle devam etti :

فَانَّ اللّٰهَ شَرَعَ لِنَبِيِّكُمْ (صلى الله عليه وسلم) سُنَنَ الْهُدٰى وَاِنَّهُنَّ مِنْ سُنَنِ الْهُدٰى وَلَوْاَنَّكُمْ صَلَّيْتُمْ فِى بُيُوتِكُمْ كَمَا يُصَلِّى هٰذَاالْمُتَخَلِّفُ فِى بَيْتِهِ لَتَرَكْتُمْ سُنَّةَ نَبِيِّكُمْ وَلَوْ تَرَكْتُمْ سُنَّةَ نَبِيِّكُمْ لَضَلَلْتُمْ وَمَامِنْ رَجُلٍ يَتَطَهَّرُ فَيُحْسِنُ الطُّهُورَ ثُمَّ يَعْمِدُ اِلٰى مَسْجِدٍ مِنْ هٰذِهِ الْمَسَاجِدِ اِلاَّ كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ يَخْطُوهَا حَسَنَةً وَيَرْفَعُهُ بِهَا دَرَجَةً وَيَحُطُّ عَنْهُ بِهَا سَيِّئَةً وَلَقَدْ رَأَيْتُنَا وَمَايَتَخَلَّفُ عَنْهَا اِلاَّ مُنَافِقٌ مَعْلُومُ النِّفَاقِ وَلَقَدْ كَانَ الرَّجُلُ يُؤْتٰى بِهِ يُهَادٰى بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ حَتّٰى يُقَامَ فِى الصَّفِّ *

Şüphesiz Allah sizin peygamberinize süneni huda (doğru yollar) **meşrû** (tayin) **etti. Bu namazlarda süneni hudâ'dandır. Eğer siz cemaatden geri kalıp evinde kılanlar gibi, evleriniz de kılsanız elbette peygamberinizin sünnetini** (yolunu) **terketmiş olursunuz. Peygamberinizin sünnetini terkedince de elbette sapıtmış olursunuz herhangi bir kişi güzelce** (dikkatle) **abdest alırda şu camilerden birine gitmeyi kasdederse mutlaka Allah-u Tealâ o kişiye** (o yolda) **attığı her adıma karşılık bir hasene** (sevap) **yazar onu bir derece yükseltir ve bir günahını siler.** (Biz müslümanlar olarak bu namazları cemaatle kılardık). **Şüphesiz ben bizi şu hâlde görürdüm ki, cemaatten, ancak münafıklığı belli olanlar geri kalırdı ve yine muhakkak ki bir adam kendi başına cemaate gelemediğinden iki kişiye dayanarak getirilir, saffa dikilirdi."** *(Müslim, Mesacid:257, Ebu Davud, Salat:46, Neseî, iman:5, İbn-i Mace, Mesacid:14, A. b. Hanbel:1/382, 415, 419, 455)*

İşte namazın tadil-i erkânına (yavaş ve düzgün kılınmasına) huzur-u kalple (Mevlâ yı görüyor gibi) eda edilmesine ve namazın bütün şartlarına riayet eden ve cemaatla kılmaya can veren milletler ancak onlar dini bütün dünyaya hakim ve galip eder.

Böyle olmayan bir millet ise, dinlerini herkese mağlûbeder. Bir din mahkûm olunca, onun ehli de mahkûm olur. Nitekim bu günkü müslümanların hâli budur. Allahımız bu İslâm milletini eski iyi hallerine tekrar döndürsün. Âmin ! . .

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri buyururlardı ki: **"Evvelce herkes cemaatle kılarlardı, hatta iftitah tekbirini** (namazın başındaki tekbiri) **imamla beraber alırlardı. Şayet bir kişi birinci rekâta kavuştuğu hâlde iftitah tekbirine yetişemeseydi** (imam: « اَللّٰهُ اَكْبَرْ » dediğinde kavuşamasaydı)

bütün millet onun evinden cenaze çıkmış gibi taziyeye (başsağlığına) **giderler ve Allah sana bir daha böyle musibet göstermesin diye ona dua ederlerdi."**

İmam-ı Kurtubî, tefsirinde buyurmuştur ki: Özürsüz, yani meşrû bir mazereti olmadan cemaatten geri kalmayı adet edinene ceza vermek vaciptir.

Meşayih'dan Ebu Süleyman-ı Daranî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri buyurmuştur ki: Yirmi sene hiç ihtilâm olmamıştım (rüyalanmamıştım). Bir keresinde Mekke-i Mükerremeye girdim orada bir suç işledim, o sabah ihtilâm oldum. İşlediği suç yatsının cemaatını kaçırmasıydı.

عَنْ اَبِى سَعِيد (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لاَ يَفْتَرِضْ شَيْئًا اَفْضَلَ مِنَ التَّوْحِيدِ وَالصَّلاَةِ وَلَوْ كَانَ شَيْئٌ اَفْضَلَ مِنْهُ لاَفْتَرَضَهُ عَلٰى مَلاَئِكَتِهِ مِنْهُمْ رَاكِعٌ وَسَاجِدٌ*

Ebu Said *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Allah** *(Azze ve Celle)* **tevhid ve namazdan daha faziletli bir şey farz kılmamıştır. Eğer daha faziletli bir şey bulunsaydı elbette, onu meleklerine farz kılardı. Onların bir kısmı devamlı rükû edici bir kısmı da devamlı secde edicidir."**

(Deylemî, Firdevs:1/165, No:610)

Burada şunu da ifade edelim ki: Namazda tadili erkân tumaninet (namazın rükûnlarını doğru, düzgün yapmak ve namazı yavaş kılmak) ve namazda safları düzeltmek namazın ikamesinden (hakkıyla kılınmasından) dır.

Burada yeri gelmişken İmam-ı Rabbanî Hazretlerinin bu hususta Muhammed Murat Bedahşî'ye yazmış olduğu mektubu tercüme edelim:

Rahmân ve Rahîm olan Allah-u Tealâ'nın adıyla başlarım.Bütün hamdler Allah-uTealâ'ya mahsustur. Selâm Onun seçtiği kulları üzerine olsun. Gönderdiğiniz kıymetli mektup ulaştı. O mektup'da arkadaşlarınızın sebat ve istikameti (bu yolda doğru bir şekilde devam etmeleri) nin haberi bulunduğundan çok sevindik. Allah-uTealâ sizi sebat (devamlılık) ve istikamet (doğruluk) bakımından ziyade etsin (artırsın). Yine gönderdiğiniz mektupta, Tarikat'a giren kardeşlerle beraber emrolunduğunuz vazifelere devam etmekte olduğunuz, elli veya altmış kişiyle beraber cemaatle namazları eda ettiğiniz (yerine getirdiğiniz) yazılıydı. Buna karşılık da Allah-u Tealâ Hazretlerine hamd ederiz. Bâtının (için), zikri ilâhî ile mamur (Allah'ın zikriyile donanmış) olup zahirin (dışın) da ahkâmı şeriye ile mütehallî (şeriatın hükümleriyle süslenmiş) olması ne büyük bir nimettir. Zamanımızda insanların ekserisi (bir çoğu) namazı edada gevşeklik ettiklerinden tumaninet ve tadili erkâna dikkat etmediklerinden bu hususta mecburen tekit ve mübalâğa (son derece dikkat) le bir kaç kelime yazmayı muradettim. O hâlde bu yazdıklarıma iyice kulak vermek lâzımdır.

عَنْ اَبِى قَتَادَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَسْوَاُ النَّاسِ سِرْقَةً اَلَّذِى يَسْرِقُ صَلاَتَهُ

Ebu Katade *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, muhbiri sadık** (doğru haber verici) **olan Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: **"İnsanların hırsızlık bakımından en kötüsü namazından çalandır."**

Bunun üzerine: **"Ey Allah'ın Resulü kişi namazından nasıl çalar."** diye sordular, cevap olarak: « لاَيُتِـمُّ رُكُوعَهَا وَلاَسُجُودَهَا » **"Rükû ve secdesini tamamlamaz** (işte o zaman namazından çalmış olur)." buyurdu. *(Darimî, Salât:78, 1/305, Muvatta', Sefer:72, A. b. Hanbel:3/56, 5/310)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لاَيَنْظُرُ اللّٰهُ اِلىٰ صَلاَةِ رَجُلٍ لاَيُقِيمُ صُلْبَهُ بَيْنَ رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Şüphesiz Allah-u Tealâ rükû ile secde arasında** (rükûdan kalktığında)**belini tam doğrultmayan kişinin namazına bakmaz** (değer vermez)." *(Ahmed İbn-i Hanbel:2/525, 4/22, 23)*

Ebu Abdullah el-eşarî ve Bilâl *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayete göre, bir kere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* rükû ve secde'yi tamamlamayarak namaz kılan bir adam gördü ve:

لَوْ مَاتَ عَلىٰ حَالِهِ هٰذِهِ مَاتَ عَلىٰ غَيْرِ مِلَّةِ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وسلم) *

"Bu namaz kılan kimse bu hâli üzere ölse, Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in dininin dışında ölmüş olur."** buyurdu. *(Heysemî, M. Zevaid:2/121)*

Ebu Hureyre*(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki:

"Bir adam altmış sene namaz kılar da namazlarından hiç biri kabul olmaz. İşte o rükû ve secde'yi tamamlamayan kişidir."

Denilmiştir ki: Zeyd İbn-i Vehb*(Radıyallahu Anh)* rükû ve secdeyi tamamlamayarak namaz kılan bir adam gördü. O'nu çağırarak: **"Kaç senedir bu şekil namaz kılıyorsun."** dedi. O'da: **"Kırk senedir."** dedi. O zaman Hazreti Zeyd: **"Sen bu kırk sene zarfında bir namaz bile kılmadın, eğer bu hâl üzere ölecek olsan Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **ın sünnetinin dışında ölmüş olursun."** buyurdu.

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِذَاتَوَضَّأَ الْعَبْدُ فَاَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ قَامَ اِلَى الصَّلاَةِ فَأَتَمَّ رُكُوعَهَا وَسُجُودَهَا وَالْقِرَآئَةَ فِيهَا قَالَتْ: حَفِظَكَ اللّٰهُ كَمَا حَفِظْتَنِى ثُمَّ اُصْعِدَ بِهَا اِلَى السَّمَآءِ وَلَهَا ضَوْءٌ وَنُورٌ وَفُتِّحَتْ لَهَا اَبْوَابُ السَّمَآءِ . وَاِذَا لَمْ يُحْسِنِ الْعَبْدُ الْوُضُوءَ وَلَمْ يُتِمَّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ وَالْقِرَآئَةَ قَالَتْ ضَيَّعَكَ اللّٰهُ كَمَا ضَيَّعْتَنِى ثُمَّ اُصْعِدَ بِهَا اِلَى السَّمَآءِ وَعَلَيْهَا ظُلْمَةٌ وَغُلِّقَتْ اَبْوَابُ السَّمَآءِ ثُمَّ تُلَفُّ كَمَا يُلَفُّ الثَّوْبُ الْخَلَقُ ثُمَّ يُضْرَبُ بِهَا وَجْهُ صَاحِبِهَا *

Ubadetübnü Samit *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Bir kul güzelce abdest alır sonra namaza kalkar da o namazın rükûunu, secdesini ve okumasını tamamlarsa o namaz: "Sen beni muhafaza ettiğin gibi Allah'da seni muhafaza etsin." diye sahibine dua eder. Sonra o namaz nur gibi parlayarak göğe yükseltilir ve göğün kapıları ona açılır, ama kul abdestini güzel almaz. namazın rükûunu, secdesini ve okumasını tamamlamazsa o namaz: "Sen beni perişan ettiğin gibi, Allah'da seni perişan etsin." diye o kişiye beddua eder. Sonra karanlık bir hâlde göklere yükseltilir. Göğün kapıları o namaza kapatılır, daha sonra da eski elbise dürüldüğü gibi dürülüp sahibinin yüzüne vurulur."** *(El-Mutteki, Kenzu'l-Ummal:7/317, No:19055)*

O hâlde namazı tam manasıyla yerine getirmek, namazın rükunlarını (ayakta durmak, rükû ve secde yapmak, okumak gibi şartlarını) doğru ve düzgün yapmak özellikle kavme ve celseye (rükûdan kaktıktan sonra dimdik durmaya ve iki secde arasında tam manasıyla her aza yerleşecek şekilde oturmaya) riayet (dikkat) lâzımdır.

Başkalarına da, namazı yavaş yavaş tadil-i erkânla kılmalarını öğretmek gerekir. Çünkü insanların ekserisi (bir çoğu) bu devletten (namazı yavaş ve doğru kılma saadetinden) mahrum (uzak) dırlar ve bu iş tamamen terk edilmiştir. Bunu diriltmek İslam'ın en mühim meselelerindendir.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَلْمُتَمَسِّكُ بِسُنَّتِى عِنْدَ فَسَادِ اُمَّتِى فَلَهُ اَجْرُ شَهِيدٍ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Ümmetimin fesat anında, sünnetime sarılana şehit mükâfatı vardır."** *(El-Muttekî, Kenzü'l-Ummal:1/184, No:936)*

Şunu da bil ki cemaatle namaz kılarken safları çok düzgün yapmak lâzımdır. Şöyle ki: Namaz kılanlardan hiç biri ileri geri olmamalıdır. Hatta bütün safları düzeltmeye çalışmak lâzımdır. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* evvelâ safları düzeltir sonra namaza dururdu.

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : سَوُّوا صُفُوفَكُمْ فَاِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ اِقَامَةِ الصَّلَاةِ *

Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Saflarınızı düzeltin çünkü safları düzeltmek namazı hakkıyla kılmaktandır." buyurdu.** *(Buharî, Ezan:74, Müslim, Salat:124, Ebu Davud, Salât:93, Tirmizî, Mevakıt:53, İbn-i Mace, İkame:50, A. b. Hanbel:4/271, 272, 277)*

İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, 2. cild 87. mektubunda da şöyle buyuruyor: Seadet sahibi dostlara yapacağım nasihat; Sünneti seniye'ye uymak (sahibine salât selâm ve tahiyye olsun) ve razı olunmayan bidatlardan sakın-

maktır. Zira işlenmesi terk edilen sünnetlerden bir sünneti yaşatan kişiye yüz şehit sevabı vardır. Ya farzlardan bir farzı veya vaciplerden bir vacibi diriltenler nasıl olur. Hanefî ulemasının ekserisi katında vacip, İmam-ı Ebi Yusuf ve Şafiî *(Rahmetullahi Aleyhima)* indinde farz, bazı hanefi âlimlerince de sünnet olan tadil-i erkân (namazın rükünlerini yavaş ve doğru yapmak) ekseri insanlarca terk edilmiştir. O hâlde sadece bu ameli ihya etmenin sevabı, Allah yolunda canını vermiş şehid'in sevabından daha fazladır. Helâl, haram, mekruh gibi şeriatın diğer hükümleri de bu ölçü üzeredir. (Helâlları yapıp haramlardan sakınmakda şehit sevabı kazandırır).

İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri 2. cildin 20. mektubunda da şöyle buyuruyor: Şüphesiz şu dünya amel (çalışma) yeri ahiret ise, ceza (karşılık bulma) yeri olduğuna göre salih (iyi) amelleri yerine getirmeye çok çalışmak lâzımdır. Amellerin en üstünü ibadetlerin en güzeli din'in direği ve müminlerin miracı olan namazı hakkıyla kılmaktır. O hâlde namazın rükünlerinden, şartlarından, sünnet ve edeplerinden her birinin gerektiği şekilde tam manasıyla yerine getirilebilmesi için çok dikkat ve ihtiyat göstermek lâzımdır. Yavaş kılmaya ve tadil-i erkâna riayet (dikkat) etmek ve bunlara tam manasıyla dikkat etmek hususunda tekrar tekrar mübalağa lâzımdır. Zira insanların çoğu yavaş kılmayı ve tadil-i erkânı zayi (kayb) ederek namazı zayi ettiler. İşte bu cemaat (tadil-i erkâna riayet etmeyenler) hakkında birçok korkutma ve şiddetli tehditler varit olmuş (hadis-i şerifler gelmiş) tir.

Namaz doğru ve düzgün olunca kurutuluş için büyük bir ümid hasıl olmuş demektir. Çünkü o zaman din kaim olmuş (ayağa dikilmiş) ve manevî miraç (ruhla Mevlâ 'ya yükselme) tamamlanmış olur.

İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, 1. cild 266. mektubun 277. sahifesinde de şöyle buyuruyor: Akaid'i (inanç meselelerini) tashih'den (doğrulttuktan) sonra mutlaka fıkıh hükümlerini iyice öğrenmek lâzımdır. Farz, vacip, helâl, haram, sünnet, mendup (Allah'a sevgili), müştebih (şüpheli), mekruh (Allah'ın sevmediği) olan şeyleri iyice bilmeden olmaz. Bildikten sonra bu bilgiye göre amel etmekte mecburidir. Fıkıh kitablarını mütalâa etmeyi (gözden geçirmeyi) mecburi saymak, salih amelleri yerine getirmeye de son derece çalışmak lâzımdır. Şimdi burada namazın fazilet ve rükünlerinden (temellerinden) bir parça yazalım, zira o din'in direğidir. O hâlde bu meselelere iyice kulak vermek lâzımdır. Evvela abdesti güzelce almak ve sünnet yerine gelsin diye her uzvu üç kere tam manasıyla yıkamak lâzımdır. başı kaplama mesh yapmak, kulakları ve boynu mesh etmeye de çok dikkat etmek lâzımdır. Ayak parmaklarının aralarını yıkarken sol elin küçük parmağını (ayak parmaklarının alt tarafından sokarak) kullanmak sünnette gelmiştir. Ona da riayet lâzımdır.

Müstehapları yerine getirmekte gevşeklik etmemek gerekir zira onlar

Mevlâ 'nın sevdiği ve razı olduğu şeylerdir. Bütün dünyada Allah-u Tealâ katında sevgili olan bir iş bilinip de onun gereğiyle amel etmek ele geçerse onu ganimet kabul etmek lâzımdır. Çünkü o, bir kişinin saksı parçalarını vererek kıymetli cevherler satın alması gibidir veya kendisinde hiç bir fayda olmayan cansız bir şeyi vererek bir ruh kazanmasına benzer.

Tam bir temizlik yapıp abdesti tazeledikten sonra müminlerin miracı olan namazı kasdetmek lâzımdır. Farzları cemaatle kılmaya da dikkat etmelidir. Hatta iftitah (namaza ilk giriş) tekbirini imamla beraber almayı terk etmemek lâzımdır. Namazları müstehap (Mevlâ'nın en çok sevdiği) vakitte kılmak ve kıraat (okuma) da sünnet miktarına riayet (dikkat) etmek de çok mühimdir

Rükû ve secdede tumaninet (ağır ve yavaş hareket) de mutlaka lâzımdır. Zira o, ya farzdır veya vaciptir, seçilen söz budur. Kavme'de (rükûdan sonraki kalkışta) her uzuv yerine yerleşecek şekilde tam manasıyla dikilmek, dikildikten sonra da orada rahatlıkla durmak lâzımdır. Çünkü bu da ya farzdır, ya vaciptir ya da sünnettir. Bu hususta muhtelif (değişik) sözler vardır.

İki secde arasında da, tam düzgün oturup her uzuv yerini bulduktan sonra bir miktar kıpırdanmadan oturmak gereklidir. Rükû ve secdedeki tesbihlerin en azı üç keredir en fazlası yedi veya onbir keredir. İmam olan cemaatın durumunu gözetmelidir. Ama insan tek kıldığında ve gücü kuvveti yerinde olduğunda üç kere tesbih edip kalkmaktan utanmalıdır. En az beş veya yedi kere demelidir. Secdeye varırken yere en yakın olan uzuvlar önce yere konmalıdır. Buna göre; Evvela dizler sonra eller sonra burun en sonra alın yere konur, eller ve dizler yere konurken sağdan başlamaya dikkat edilmelidir.

Secdeden baş kaldırılırken de göğe en yakın olan uzuvlar önce kaldırılmalıdır. Buna göre de; Evvelâ alın kaldırılır. Ayrıca ayaktayken secde yerine rükûda ayakların üstüne secdede burun ucuna otururken de ellere bakılmalıdır. İşte göz, zikredilen yerlere dikilip başka yerlere bakmaktan menedilirse huzurla namaz kılmak ve Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den nakledildiği gibi namazda huşu bulmak hasıl olur.

Rükûda el parmaklarını iyice açıp secde de kapatmak sünnettir. Buna da riayet gerekir. Parmakları açıp kapamak faydasız değildir. Bunlarda çok faydalar vardır. Şâri' (Şeriatı tayin eden Mevlâ Tealâ ve Peygamberi) bu faydaları mülâhaza ederek (göz önüne alarak) bunların yerine getirilmesini emretmiştir. Bizim için sahib-i şeriata (şeriat'ın sahibi olan Efendimize) uymaya denk olabilecek hiç bir fayda söz konusu değildir.

İşte bütün bu hükümler fıkıh kitaplarında tafsil ve izahla (ayrıntılı ve açık bir şekilde) zikredilmiştir. Bizim burada bunları söylemekten maksadımız fıkıh ilminin gereğince amel etmeye teşvikdir. Allah-u Sübhanehu bizi ve sizi şüphesiz inançları doğrultmaya muvaffak ettikten sonra ulûm-i şer'iye'ye mu-

vafık (Şeriat'ın ilimlerine uygun) olan âmâl-i saliha'ya (iyi amellere) muvaffak eylesin (kavuşturSun) Seyyidü'l-Mürselin (Peygamberlerin efendisi olan) Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hürmetine dualarımızı kabul buyursun. Âmin! Onun ve onların (Efendimiz'in ve diğer Peygamberlerin) ve her birinin âl ve ashabı (yakın adamları) nın üzerine salâtların (duaların) en üstünü ve selâmların en mükemmeli olsun.

O hâlde böyle büyük bir ibadette bulunan kişinin, huzur-i kalbi (kalbinin Mevlâ ile beraber olmasını) temine çok çalışması lâzımdır. Zira asıl olan bâtının (için) amelidir. Bir malı hatırlamak, selefi salihin'i (geçmiş büyükleri) huzur-i kalpten meşgul etseydi, kefaret olarak o malı sadaka verirlerdi. Zira onlar, namazda bedeniyle beraber kalbini de toplamayan kişinin namazına, Allahu Tealânın nazar etmeyeceğini (kıymet vermeyeceğini) bilirlerdi.

Vacip Tealâ Hazretleri, Benî İsraile iman edip amel etmelerini emir buyurduktan sonra, yahudî âlimlerinin kendi söyledikleriyle amil (amel edici) olmadıklarını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

اَتَاْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ اَفَلَا تَعْقِلُونَ (٤٤)

KELİME MANASI (44)

(اَتَاْمُرُونَ) **Emreder misiniz ?** (Ey Yahudi uleması) kime ? (النَّاسَ) **insanlara** yani Yahudilerin avamına (sıradan milletine), neyle ? (بِالْبِرِّ) **iyilikle,** yani peygamberleri kabul etmek, onlara tâbi olmak (uymak) vesair hayırlar işlemekle, (وَتَنْسَوْنَ) **ve unutur musunuz ?** kimi ? (اَنْفُسَكُمْ) **nefislerinizi,** yani kendinizi unutur musunuz da millete söylediğinizi tatbik etmezsiniz (وَاَنْتُمْ) **hâlbuki siz** (تَتْلُونَ) **okursunuz,** neyi ?(الْكِتَابَ) **o kitabı,** yani Tevratı (اَفَلَا تَعْقِلُونَ) **hiç akletmez misiniz.** Yani kendi gafletinizi düşünüp anlamaz mısınız ?

MEAL-İ ŞERİFİ (44)

(Ey yahudi âlimleri)! **İnsanlara iyilikle emredersiniz de, kendinizi unutur musunuz? Hâlbuki siz** (Muhammed Mustafa *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*nın sıfatlarını beyan eden ve ona imanı emreden) **o kitabı** (Tevratı)da **okursunuz, hâlâ akletmeyecek misiniz** (Aklınızı çalıştırıp yaptığınız işin, Tevratta okuduğunuza ters düştüğünü, bu sebeple şer'an ve aklen çirkin olduğunu anlamaz mısınız) ?

İ Z A H A T

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* dan rivayet edildiğine göre, Bu ayet-i celile, Medine'nin Ahbarı (Yahudi uleması) hakkında nazil olmuştur. Şöyle ki: Onlar nasihat ettikleri kimselere gizlice Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*e uymalarını emreder, fakat kendileri uymazlardı.Denilmiştir ki: Sadakayı emreder, ken-

dileri sadaka vermezlerdi. Dağıtmaları için kendilerine sadaka getirildiğinde, hainlik ederek yerlerdi. Hâlbuki kime verin denmişse, insan ona vermelidir.

Bu ayet-i celiledeki azarlama, insanlara emr-i bilmaruf yaptıkları (iyiliği emrettikleri) için değil, bilakis (bunun tersine) kendileri amel etmedikleri içindir. Yani Emr-i bilmaruf yapanlara, niçin iyiliği emrediyorsunuz ? diye sitem edilmemekte, bilakis emr-i bilmaruf yaptığınız hâlde, siz niçin söylediğiniz gibi yapmıyorsunuz? diye azar edilmektedir. Dolayısıyla bu ayet-i celile marufu (iyiliği) emrettiği hâlde onunla amel etmeyen kişinin, emr-i bilmaruf yapmasının caiz olmadığına delil değildir. Yalnız emribilmaruf yapanın söyledikleriyle kendisinin de amel etmesinin çok lüzumlu olduğunu beyan etmektedir.

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَاِنْ لَمْ تَعْمَلُوا بِهِ وَانْهَوا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاِنْ لَمْ تَجْتَنِبُوهُ كُلَّهُ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurmuştur: "İyiliği emredin, her ne kadar siz onunla amel etmiyorsanız da, kötülükten nehyedin, her ne kadar siz onun hepsinden kaçınamıyorsanız da."** *(Heysemî, M. Zevaid:7/277)*

Kişi amel etmediği şeyi emredince bir vacibi, yani amel etmeyi terketmiş olur, ama o şeyi emretmeyince, iki vacibi terketmiş olur ki, biri emretmek diğeri ise amel etmektir. Lâkin şuda bilinmelidir ki: Kendine vaaz etmeyenin, millete ettiği vaaz çok az tesir eder. Hayırla emreden kişi, o emri yerine getirmekte, insanların en dikkatlisi olmalıdır. Bir şeyden nehyeden de, o şeyden kaçmakta, insanların en şiddetlisi olmalıdır. Büyükler buyurmuştur ki :

مَنْ وَعَظَ بِقَوْلِهِ ضَاعَ كَلَامُهُ وَمَنْ وَعَظَ بِفِعْلِهِ نَفَذَتْ سِهَامُهُ *

"Kendi tatbik etmediği hâlde, sadece sözüyle vaaz edenin sözü boşa gider (kimse onu tutmaz) **fiili ile vaaz eden** (söylediğini yapan) **ın sözleri ise ok gibi** (milletin kalbine) **işler."**

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : رَاَيْتُ لَيْلَةَ اُسْرِىَ بِى رِجَالاً تُقْرَضُ شِفَاهُهُمْ بِمَقَارِضَ مِنْ نَارٍ فَقُلْتُ: مَنْ هَؤُلَآءِ يَا جِبْرِيلُ؟ فَقَالَ: اَلْخُطَبَاءُ مِنْ اُمَّتِكَ يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَيَنْسَوْنَ اَنْفُسَهُمْ ، وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ اَفَلَا يَعْقِلُونَ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu:"Göklere çıkarıldığım gece, bir takım adamları gördüm ki dudakları ateşten makaslarla kesiliyordu. Ben: "Ey Cibril ! Bunlar kimlerdir ?" dedim. O da: "Bunlar senin ümmetinden, insanlara iyilikle emredip, kendilerini unutan hatipler** (vaaz ve hutbe verenler) **dir. Hâlbuki onlar kitabı okurlar hâlâ anlamayacaklar mı? ."** *(Alau'd-din Ali, Sahih İbn-i Hıbban:1/135)*

عَنْ جُنْدُبْ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَثَلُ الْعَالِمِ الَّذِى يُعَلِّمُ النَّاسَ الْخَيْرَ وَيَنْسَى نَفْسَهُ كَمَثَلِ السِّرَاجِ يُضِيئُ لِلنَّاسِ وَيُحَرِّقُ نَفْسَهُ *

Cündüb İbn-i Abdullah *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"İnsanlara hayrı öğretip de, kendini unutan âlimin hâli, insanları aydınlatıp ta, kendini yakan kandilin hâli gibidir." buyurdu.** *(El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:10/187, No:289761)*

Şah-ı Nakşibend *(Kuddise Sırruhu)*Hazretleri: **"Mum gibi ol,mum gibi olma !"** Yani insanları aydınlatmakta mum gibi ol fakat kendini yakıp bitirmekte mum gibi olma. buyurdu.

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, bir yazısında şöyle buyurmuştur: **"Salik** (Allah yolcusu) **bütün saatlerini vazifelerine taksim etmelidir.** Yani hergün tarikat derslerini, nafile namazlarını, Kuran okumasını vakti vaktinde yapmalıdır. **Kalkmasını, yatmasını bilmelidir. Ayrıca ders okutmak, vaaz etmek gibi insanlara hizmet için de vakit ayırmalıdır. Böyle yapmayan salik olmaz sefih** (ahmak) **olur."**

عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِطَّلَعَ قَوْمٌ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ عَلَى قَوْمٍ مِنْ اَهْلِ النَّارِ فَقَالُوا: بِمَ دَخَلْتُمُ النَّارَ وَاِنَّمَا دَخَلْنَا الْجَنَّةَ بِتَعْلِيمِكُمْ ؟ قَالُوا: اِنَّا كُنَّا نَأْمُرُ وَلَا نَفْعَلُ *

Hazreti Cabir *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Cennet ehlinden bir cemaat, cehennem ehlinden bir cemaati görerek: "Biz, sizin öğretmenizle cennete girdik de, siz niye cehenneme girdiniz?" diyecekler. Onlar da: "Biz, size emrederdik ama kendimiz yapmazdık." diye cevap verecekler." buyurdu.** *(El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:10/272, No:29420)*

عَنْ اُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : يُجَاءُ بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِى النَّارِ فَتَنْدَلِقُ اَقْتَابُهُ فِى النَّارِ فَيَدُورُ كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ بِرَحَاهُ فَيَجْتَمِعُ اَهْلُ النَّارِ عَلَيْهِ فَيَقُولُونَ: اَىْ فُلَانُ مَا شَاْنُكَ اَلَيْسَ كُنْتَ تَاْمُرُنَا بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَانَا عَنِ الْمُنْكَرِ؟ قَالَ: كُنْتُ آمُرُكُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا آتِيهِ وَاَنْهَاكُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ *

Üsame İbn-i Zeyd *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Kıyamet günü bir adam getirilerek, ateşe atılacak, bağırsakları dışarı dökülmüş olduğu hâlde değirmeni döndüren merkep** (dolap beygiri) **gibi dönüp duracak, bütün cehennem ehli onun başına toplanarak: "Ey filân sana ne oldu, sen bize iyiliği emredip, bizi kötülükten menetmez miydin ?"diyecekler. O da: "Ben size iyiliği emreder kendim yapmazdım, sizi kötülükten meneder, kendim onu yapardım." diyecektir." buyurdu.** *(Buharî, Bedu'l-Halk:10, No:3094, 3/1191, Müslim, Zühd:7, No:2989, 4/2290, Ahmed Ibn-i Hanbel, No:21843, 8/183)*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَامِنْ عَبْدٍ يَخْطُبُ خُطْبَةً
الاَّ اللّٰهُ تَعَالٰى سَآئِـلُهُ عَنْهَا مَااَرَادَ بِهَا *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aley-hi ve Sellem)*: **"Hiç bir kul yoktur ki, bir hutbe okusun da, Allah (-u Tealâ) ona** (kıyamet günü) **hutbesiyle ne murat ettiğini sormasın." buyurdu.** Yani muhakkak her hatibe niyetini soracaktır." *(El-Muttekî, K. Ummal 10/192, No:29012)*

KİŞİNİN YAPAMAYACAĞI ŞEYLERİ SÖYLEMESİNİN ALLAH İNDİNDEKİ ÇİRKİNLİĞİ HAKKINDA DİĞER AYET-İ KERİMELER

يَاأَيُّهَاالَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَالاَتَفْعَلُونَ (٢) كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُولُوامَالاَتَفْعَلُونَ (٣)

"Ey iman etmiş olanlar ! Yapmayacağınız şeyi niçin söylersiniz." - "Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah indinde çok mebguz (buğz olunmuş) **dur."**
(Saf Suresi:2,3)

Mevlâ Tealâ imandan sonra, namaz ve zekâtı eda etmekle emredip, bunlara sabırla devamın lüzumunu beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ وَاِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ اِلاَّ عَلَى الْخَاشِعِينَ (٤٥)

KELİME MANASI (45)

(وَاسْتَعِينُوا) **Ve yardım isteyin,** yani hacetlerinizin (İsteklerinizin)yerine gelmesi için Allah-u Tealâ'dan yardım isteyin. Neyle ?(بِالصَّبْرِ) **sabırla,** daha ?(وَالصَّلٰوةِ) **namazla.** (وَاِنَّهَا) **muhakkak o namaz,** yani o sabır ve namazla yardım talebetmek (istemek) nedir ? (لَكَبِيرَةٌ) **elbette çok büyüktür,**(ağırdır). (اِلاَّ عَلَى الْخَاشِعِينَ) **Ancak huşu ediciler üzerine değil,** yani Mevlâ Tealâya karşı tevazu eden ve ondan korkanlar üzerine ağır değildir).

MEAL-İ ŞERİFİ (45)

(Ey kullar ve özellikle ey Beni İsrail ! Zor işlerinizin çözümü için) **Hem sabırla ve hem namazla** (Allah-u Tealâdan) **yardım isteyin. Ve muhakkak o** (namaz) **elbette çok büyük** (ağır) **dır, ancak huşu edicilere** (haktan korkanlara ağır) **değildir."**

İ Z A H A T

Bu ayet-i celileden anlaşılmaktadır ki: Kul her hususta ancak Allah-u Tealâdan yardım istemelidir. Zira Allah-u Tealâdan başka, kimse, hiç bir şeye kadir olamaz (güç yetiremez). Nitekim İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilen şu hadis-i şerif bu hususu ne güzel izah etmektedir. O şöyle anlatıyor :

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : كُنْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم)

يَوْمًا فَقَالَ: يَاغُلَامُ اِنِّى اُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ: اِحْفَظِ اللّٰهَ يَحْفَظْكَ اِحْفَظِ اللّٰهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ اِذَا سَاَلْتَ فَاسْئَلِ اللّٰهَ وَاِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ وَاعْلَمْ اَنَّ الْاُمَّةَ لَوِاجْتَمَعَتْ عَلٰى اَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَىْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ اِلَّا بِشَىْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ لَكَ وَلَوِ اجْتَمَعُوا عَلٰى اَنْ يَضُرُّوكَ بِشَىْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ اِلَّا بِشَىْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ عَلَيْكَ رُفِعَتِ الْاَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir. Günlerden bir gün ben Resulullah'ın** (bindiği hayvan üzerinde) **arkasında bulunuyordum.Bana: "Ey delikanlı ! ben sana bir kaç kelime öğreteceğim: Allah'ı** (n emirlerini) **gözet ki, O da seni** (her hususta) **muhafaza etsin. Allah'ı** (n emrini) **muhafaza et ki, onu** (n yardımını) **karşında bulasın. Bir şey isteyeceğin vakit Allah'dan iste. Yardım isteyeceğin zaman Allah'dan dile. Şunu iyi bil ki sana en ufak bir fayda vermek için bütün ümmet bir araya gelseler, Allah'ın sana takdir ettiği şeyden başka hiç bir hususta sana faydalı olamazlar. Eğer sana bir zarar vermek için toplansalar, Allah'ın sana yazdığından başka hiçbir zarar veremezler. Kalemler kaldırıldı, sayfalar** (ın mürekkebi) **kurudu." buyurdu.** *(Tirmizî,Kıyame:59, A. B. Hanbel:1/293, 303)*

Şimdi de yeri gelmişken sabır ve namaz hakkında bazı hadis-i şerifleri ve büyüklerin sözlerini beyan edelim.

عَنِ ابْنِ اَبِى طَالِبٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلصَّبْرُ ثَلَاثَةٌ: فَصَبْرٌ عَلَى الْمُصِيبَةِ وَصَبْرٌ عَلَى الطَّاعَةِ وَصَبْرٌ عَلَى الْمَعْصِيَةِ *

İbn-i Ebî Talib (İmam-ı Ali) *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilen bir hadis-i şerifde, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sabır üç türlüdür;**

1. Musibetlere karşı sabretmek,
2. Taat üzere sabretmek (ibadetlere devam etmek),
3. Günahlardan kaçınmaya sabretmek." *(Deylemî, Firdevs:2/416, No:3846)*

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْاِيمَانُ نِصْفَانِ فَنِصْفٌ فِى الصَّبْرِ وَنِصْفٌ فِى الشُّكْرِ *

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "İman iki parçadır; Yarısı sabırda, yarısı şükürdedir.**
(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/160)

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلصَّبْرُ نِصْفُ الْاِيمَانِ وَالْيَقِينُ الْاِيمَانُ كُلُّهُ

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sabır imanın yarısıdır, yakîn** (şüphesiz inanç) **ise imanın tamamıdır.** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/160)*

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قِيلَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ اَىُّ الْاِيمَانِ اَفْضَلُ ؟ قَالَ:

اَلصَّبْرُ وَالسَّمَاحَةُ . قِيلَ: فَاَىُّ الْمُؤْمِنِينَ اَكْمَلُ اِيمَانًا ؟ قَالَ: اَحْسَنُهُمْ خُلُقًا *

Cabir İbn-i Abdullah *(Radıyallahu Anh)* **dan şöyle rivayet edildi: "Ya Resulal-lah ! İmanın en üstünü hangisidir ?" denildiğinde: Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Sabır ve semahat** (cömertlik ve yumuşaklık) **dır." buyurdu. "Mümin-lerin hangisi iman bakımından en kâmildir** (üstündür)?" **diye sorulduğunda ise: "En güzel ahlâklı olanlarıdır." buyurdu.** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur: 1/160)*

عَنْ حَسَنٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَدْخِلْ نَفْسَكَ فِى هُمُومِ الدُّنْيَا وَاَخْرِجْ مِنْهَا بِالصَّبْرِ وَلْيَرُدَّكَ مِنَ النَّاسِ مَاتَعْلَمُ مِنْ نَفْسِكَ *

Hasan *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edildi ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kendini dünyanın dertlerine sok** (neme lâzımcı olma) **sonra onlardan sabırla çık** (kurtul). **Nefsinden bildiğin** (kötü huyların) **seni in-sanlar** (ın ayıpların) **dan çevirsin."** Kendi ayıplarını düşün ve onların telâfisine çalış başkasının kusur ve ayıplarını araştırıp, kendi günahlarını artırma.

(El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:15/802, No:43183)

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre, Yahya İbn-i Yeman *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri buyurmuşdur ki: **"Sabır; Allah-u Tealâ'nın sana nasip ettiği hâlden başka bir hâl temenni** (arzu) **etmemen, dünya ve ahiret hususunda Mevlâ Tealâ'nın sana takdir ettiğine razı olmandan ibarettir."**

Sabır, nebîler ve salihlerin ahlâkındandır. Sabır bedenin başı menzilesin-dedir. Allah-u Tealâ Hazretleri salih amellerin mükâfatını beyan ederek her bi-rine bir sınır koymuştur. Şöyleki: « مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا » **"Bir hasene** (iyi-lik) **getirene** (işleyene) **getirdiği** (işlediği) **nin on misli mükâfat vardır."** buyur-muştur. *(Enam Suresi:160)*

Allah-u Tealâ kendi yolundaki sadakanın mükâfatını, daha üstün tuta-rak şöyle buyurmuştur:

« مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِاَةُ حَبَّةٍ »

"Allah yolunda mallarını infak eden (harcayan) **ların hâli, bir tanenin** (tohumuh) **hâli gibidir ki, yedi başak bitirdi, her başakta ise yüz tane vardır."** *(Bakara S.261 den)* Böylece Mevlâ Tealâ infakın mükâfatının bire yediyüz olduğu-nu beyan etmiştir.

Sabredenlerin mükâfatını ise, hisapsız (ölçüsüz) kılarak şöyle buyurmuş-tur: « اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ » **"Ancak sabredenlere mükâfatları hesapsız** (ölçüsüz) **olarak bol bol verilecektir."** *(Zümer Suresi:10 dan)*

Allah-u Tealâ kendini de sabredicilikle vasıflandırmıştır. Nitekim ziyade sabredici manasında olan: « صَبُورٌ » "S a b u r" ismi şerifi, "Esma-i Hüsna" (Mev-lanın en güzel isimlerin) dendir.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ قَيْسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَااَحَدٌ اَصْبَرَ عَلٰى اَذًى يَسْمَعُهُ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى اِنَّهُمْ يَجْعَلُونَ لَهُ نِدًّا وَيَجْعَلُونَ لَهُ وَلَدًا وَهُوَ مَعَ ذٰلِكَ يَرْزُقُهُمْ وَيُعَافِيهِمْ وَيُعْطِيهِمْ *

Abdullah İbn-i Kays *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"İşittiği bir ezaya (karşı) Allah-u Tealâ'dan daha sabırlı kimse yoktur. Onlar** (kâfirler) **ona şerik** (ortak) **koşuyor, çocuk iddia ediyor, bununla beraber O kendilerine rızık ve afiyet ihsan ediyor, onlara veriyor." buyurdu.**

(Müslim, Munafıkun:50, Buharî, Edeb:71, Tevhid:3, A. b. Hanbel:4/395, 401, 405)

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre, sabırda nefsin arzularını kırmak ve nefsi temizlemek bulunduğu için, bunlar da duanın kabulüne en büyük sebep olan, Mevlâ Tealâ'ya yönelmeyi gerektirdiklerinden ayet-i celilede sabırla yardım istemek emrolunmuştur. Bundan dolayı :

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ وَالزُّهْدُ غِنَى الْاَبَدِ *

Hazreti Hüseyin *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen hadis-i şerifte, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Sabır musibetlerin** (açılmasının, kalkmasının) **anahtarıdır. Zühd** (dünyadan soğumak) **ise, sonsuz zenginliktir."** buyurdu.

(Deylemî, El Firdevs:2/415, No:3844)

Namazda ise, kulu Allah-u Tealâ'ya son derece yaklaştıran ve onu isteklerine kavuşturacak olan enva-i çeşit ibadetler bulunduğundan, onun sebebi ile de Mevlâ Tealâ'dan yardım istenmesi emrolunmuştur. Her gün ve gecede beş kere ve daha fazlasıyla tekrarlanan ve kulun, kendisinde, Allâmü'l-Guyûb (bütün gizlilikleri, ziyadesiyle bilici) olan Mevlâsına münacat ettiği (yalvardığı) ve asilerin (günahkârların) günah kirlerini yıkayan bir ibadet hakkında daha ne yazabiliriz.

عَنْ حُذَيْفَةَ (رضى الله عنه) : كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) اِذَا حَزَبَهُ اَمْرٌ صَلّٰى *

Huzeyfe *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki: "Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e** (üzücü) **bir iş isabet ettiği** (geldiği) **zaman** (hemen) **namaza dururdu."**

(Müsned-i Ahmed,5/388)

HUŞU SAHİPLERİNE, KILDIKLARI NAMAZ LARI AĞIR GELMEDİĞİ GİBİ BU HUŞUUN ONLARIN FELÂHA KAVUŞMALARINA DA BÜYÜK BİR VESİLE OLDUĞUNU BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ (١) اَلَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ (٢)

"Muhakkak ki, müminler felâha ermişlerdir." -- "O müminler ki, namazlarında huşu edici (korku ve tevazu sahibi) **dirler."** *(Müminun Suresi:1-2)*

ALLAH-U TEALÂ'NIN BÜTÜN İNANAN KULLARINA NAMAZ VE SABIRLA KENDİSİNDEN YARDIM İSTEMELERİNİ EMRETTİĞİNİ, MUSA *(Aleyhisselâm)* **NIN DA KAVMİNE BUNU TAVSİYE ETTİĞİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ**

١- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ (١٥٣)

1- "Ey iman edenler ! (Taate ve belâya) **sabırla, bir de namazla** (Haktan) **yardım isteyin. Şüphesiz ki, Allah** (ın yardımı) **sabredenlerle beraberdir."**

(Bakara Suresi:153)

٢- قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللّٰهِ وَاصْبِرُوا اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ (١٢٨)

2- "Musa *(Aleyhisselâm)* **kavmine: "Allah'dan yardım isteyin ve sabredin** (düşmanın eziyetlerine katlanın) **şüphesiz ki yer Allah'ındır, kullarından dilediğini ona varis** (sahip) **yapar. Akıbet** (iyi sonuç) **ise,** (kötülüklerden) **sakınanlarındır."dedi."**

(Araf Suresi:128)

Mevlâ Tealâ, huşu edicilerin bazı sıfatlarını beyan etmek üzere buyuruyor:

اَلَّذِينَ يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رَاجِعُونَ (٤٦)

KELİME MANASI (46)

(الَّذِينَ) **öyle huşu ediciler** (Haktan korkucular, tevazu ediciler) **ki,**(يَظُنُّونَ) **yakînen** (şüphe etmeden) **inanırlar.** Burada" zan " mecazen "yakîn" (şüphesizlik) manasındadır. Neye ? (اَنَّهُمْ) **muhakkak kendileri,** nedirler ? (مُلَاقُوا رَبِّهِمْ) **Rablerine mulâki olacaklardır.** yani ölmekle Rablerinin huzuruna kavuşacaklarına, yakînen inanırlar. Daha ?(وَاَنَّهُمْ) **ve yine muhakkak kendileri** (اِلَيْهِ) **ancak ona,** (Rablerine) nedirler ?(رَاجِعُونَ) **dönücüdürler,** Yani kıyamet gününde dirilmekle, Allah-u Teâlânın, amellerine mukabil (karşılık) kendilerine vereceği sevaba kavuşacakarına yakînen inanırlar.

MEAL-İ ŞERİFİ (46)

(O Haktan korkanlar) **Öyle kimselerdir ki, şüphesiz Rablerine kavuşucu ve muhakkak ancak ona** (huzur-i manevîsine) **dönücü olduklarına yakînen** (şüphesiz) **inanırlar.**

İ Z A H A T

Allah-u Teâlâ'ya kavuşmaktan murat: Ya Mevlâ Tealânın sevabına, veya Mevlâ'nın rüyetine(görülmesine) kavuşmaktır. Burası: **"Onlar öleceklerini katî olarak bilirler ve ona göre hazırlanırlar."** diye tefsir edilmiş (açıklanmış) tır.

عَنْ اَبِى مُوسٰى (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ اَحَبَّ لِقَٓاءَ اللّٰهِ اَحَبَّ اللّٰهُ لِقَٓائَهُ وَمَنْ كَرِهَ لِقَٓاءَ اللّٰهِ كَرِهَ اللّٰهُ لِقَٓاءَهُ *

Ebu Musa *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Her kim Allah-u Tealâya kavuşmayı severse, Allah** (-u Tealâ) **da, onun kendisine kavuşmasını sever. Her kim Allah** (-u Tealây) **a kavuşmayı sevmez-se, Allah** (-u Tealâ) **da, onun kendisine kavuşmasını sevmez." buyurmuştur.**

(Buharî, Rekaik:42,Müslim, Zikir:14, 16, 18, Tirmizî, Cenaiz:67, Zühd:6, Neseî, Cenaiz10, Darimî, Rikak:43, Muvatta', Cenaiz:51, A. b. Hanbel:2/313, 346, 418, 420, 451, 3/107, 4/209, 260)

Ve bu kavuşmaktan ölümü murat etmiştir. İşte ayet-i celileyi cemilede medh olunan (övülen) bu kullar, Rablerine münacat (gizlice hacetlerini arz) ederlerken, bu huzurda manevî deryaya gark olup (dalıp) gittiklerinden, üzerle-rine gelen meşakkatleri idrak edemez (zorlukları anlayamaz) lar. Bunun için:

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : وَقُرَّةُ عَيْنِى فِى الصَّلَاةِ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Gözümün nuru** (aydınlığı) **namazdadır." buyurdu.**

(Ahmed İbn-i Hanbel:2/128, 199, 285)

Zira Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in rahatlığı namazdaydı sair dün-yevî işler ise ona zahmet verirdi. İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin mektubatının 1/289. mektubunun son tarafı, bu mananın incelenmesi mahi-yetinde olduğundan burada yazılması uygun görülmüştür.

MEKTUB (289)

Bilinmelidir ki, Allah-u Tealâ Hazretleri kullarını güçleri yettiği kadar mükellef (sorumlu) tutmuştur.Ve kulların yaradılışı zayıf olduğundan, tekli-fini (verdiği vazifeyi) çok hafif yapmıştır. Bu hususta Allah-u Tealâ Hazretleri:

يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفًا (٢٨)

"Allah (-u Tealâ) sizden yükünüzü (din hususundaki teklifleri) **hafiflet-mek ister. Zira insan** (sabır ve tahammül bakımından) **zayıf yaratılmıştır."** buyurdu. *(Nisa suresi: 28)*

Nasıl böyle olmaz ki, Allah-u Sübhanehü, ziyade hikmet(hatasızlık), esir geyicilik ve acıyıcılık sahibidir. Bu sebeple kuluna, gücünün yetemeyeceği şeyi yüklemesi yakışmaz. Binaenaleyh Mevlâ Tealâ kulun kaldırmaya kadir olama-yacağı büyük bir kayayı kaldırma gibi zor bir işi kendisine teklif etmemiştir. Bilakis (bunun tersine) ona kıyam (namazda ayakta durma), rükû (eğilme), sü-cut (secde etme) ve kıraat (okuma) gibi kolay işlere şamil olan namazı emret-miştir. Bütün bunlar son derece kolaydır. Meselâ oruç da son derece kolaydır, zekâtta böyledir. Zira kullara ağır gelmesin diye, zekât malın tamamı veya yarı-sıyla ölçülmeyip, kırktabiriyle ölçülmüştür.

Ve Mevlâ Tealâ kullarını son derece esirgediğinden emrettiği şeylerin asılları mümkün olmadığında, yerlerine vekil tayin etmiştir. Meselâ abdestin yerine teyemmümü koymuş ve ayakta kılmaya gücü yetmeyenin oturarak kıl-masına, oturmaya gücü yetmeyenin yaslanarak kılmasına, rükû ve secdeye ka-

dir olamayanın îma (baş işareti) yle kılmasına müsaade etmiştir. İbret (ders almak) ve insaf nazarı (bakışı) yla ahkâm-ı şer'iyeye bakan kişi, teklifat-ı şer'iyenin (din'in yüklediği vazifelerin) tamamını son derece kolay bulacak ve bu teklifler içinde Mevlâ Tealânın, kullarına olan kâmil rahmetini (büyük acımasını) görecektir.

Şeriatın emirlerinin çok hafif olduğunun alâmeti, avamın (bazı sıradan insanların) bile, kendilerine emredilen vazifelerin fazlasını (nafileleri) temenni etmeleridir, zira onların bazısı farz olan oruçtan başka oruçlar ve bazıları farz olan namazdan başka nafile namazlar temenni (arzu) etmektedirler. İşte bu temenni, şer'î emirlerin çok kolay olduğunu göstermektedir. Bazılarının ahkam-ı şer'iyeyi yerine getirmekte kolaylık bulamamaları ise, kendilerinde, Mevlâ Tealânın karşısına düşman olarak dikilmiş olan, nefsi emmarenin (kötülükleri son derece emreden nefsin) isteklerinden doğan tabiî (kendi tabiatındaki) bulanıklıkların ve nefsanî karanlıkların varlığına dayanmaktadır.

Nitekim Allah-u Sübhanehu şöyle buyurmuştur:

كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ اِلَيْهِ ...(١٣)

"Habibim senin kendisine davet ettiğin (yol) **müşriklere ağır geldi."**

(Şura Suresi:13 den)

Ve yine Mevlâ Teala Hazretleri : ... وَاِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ اِلاَّ عَلَى الْخَاشِعِينَ (٤٥)

"Ve muhakkak o (namaz) **elbette çok ağırdır, ancak huşu edicilere ağır gelmez."** buyurmuştur. *(Bakara Suresi:45 den)*

Zahirî (körlük, sağırlık, felç gibi görünen) hastalıklar ahkâm-ı şer'iyeyi yerine getirmekte, zorluk icabettirdikleri gibi, bâtın (iç) hastalıkları da aynı zorluğu gerektirmektedir. Şöyle ki: Şer'î şerif (çok şerefli din) nefsi emmarenin adetlerini iptal (yıkmak) için varit olmuş (gelmiş) tir. Şüphe yok ki şer'î hükümleri icrada (işlemekte, yapmakta) zorluk bulunması, nefsin hevasının (kötü sevgisinin) bulunduğunun delilidir. O hâlde nefsin hevasının varlığı, bu zorluğun miktarıyla ölçülür. Yani ibadetleri yerine getirirken ne derece zorluk bulunuyorsa o derece nefsin hevası var demektir. Nefsin hevası tamamıyla kalktığında ise, bütün zorluklar da tamamen ortadan kalkmış olur.

Vacip Tealâ iman ve amel-i salihi emrettikten sonra, emrini ve hüccetini (delilini) takviye ve Resulüne *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ittibayı (uymayı) terk edenleri tehdit etmek (korkutmak) üzere şöyle buyuruyor:

يَابَنِى اِسْرَآئِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِىَ الَّتِى اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ
وَاَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (٤٧)

KELİME MANASI (47)

(يَابَنِى اِسْرَآئِيلَ) Ey İsrail oğulları ! (اُذْكُرُوا) hatırlayın, neyi ? **(نِعْمَتِى) benim nimetimi** (iyiliğimi) **(الَّتِى) öyle nimetim ki, (اَنْعَمْتُ) ben in'am ettim,** kim üzerine ? **(عَلَيْكُمْ) sizin üzerinize** yani size ihsan ettiğim bunca nimetleri hatırlayın. **(وَاَنِّى) ve muhakkak ben (فَضَّلْتُ) çok faziletli** (üstün) **yaptım,** kimi ? **(كُمْ) sizi,** kim üzerine ? **(عَلَى الْعَالَمِينَ) âlemler üzerine.** Yani ecdadınızın asırlarındaki milletler üzerine.

MEAL-İ ŞERİFİ (47)

Ey İsrail oğulları ! Benim size in'am etmiş olduğum (bunca) **nimetimi ve** (bahusus) **sizi** (Musa *Aleyhisselâm* zamanındaki hak dine uyan dedelerinizi) **âlemlere** (o zamanki milletlere) **çok üstün kıldığımı hatırlayın.**

İ Z A H A T

Bu ayet-i kerimede Mevlâ Tealâ asr-ı saadette (Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in kıymetli zamanında) yaşayan İsrail oğullarına (Yahudilere) dedelerinin nail oldukları (kavuştukları) nimetleri hatırlatarak onları nankörlükten ve dedelerinin doğru yoluna muhalefetten (karşı çıkmaktan) menetmektedir.

Ayet-i celilede tafdil olunan, yani faziletli oldukları bildirilen Beni İsrail den murat: Allah-u Tealânın kendilerine ilim, iman ve amel-i salih ihsan ettiği ve Allah-u Tealânın indirdiği kitapları tağyir ve tahrif etmeyen (değiştirmeyen), Musa *(Aleyhisselâm)* zamanındaki Beni İsrail'in müminleridir ki, bunlar da asr-ı saadette bulunan Yahudilerin ecdadı (dedeleri) dir. Yoksa kâfir olanlar ve asr-ı saadette bulunanlar değildir. Asr-ı saadette bulunanlara da, ahir zaman peygamberi *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gönderilerek ve en büyük kitap indirilerek, nimetlerin en büyüğü ihsan edilmişse de, onlar bu büyük nimetleri inkâr etmekle bu faziletten mahrum olmuşlar (geri kalmışlar) dır. İnananlar ise iki kat mükâfata nail olmuşlardır.

Nitekim Mevlâ Tealâ: اُولٰئِكَ يُؤْتَوْنَ اَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ ...(٥٤)

"İşte onlara iki kat mükâfat verilecektir." buyurmuştur. *(Kasas Suresi:54 den)*

Ayet-i celilede hatırlanması emrolunan nimetlerden murat: Bıldırcın ve kudret helvasının indirilmesi, sahrada bulutun gölge yapılması, taştan su fışkırtılması gibi nimetlerdir. Bu nimetler her ne kadar babalarına in'am edilmişse de, evlâtlar babalarının şerefiyle şereflendirilmektedirler, bundan dolayı Mevlâ Tealâ onlara babalarınızı faziletli kıldım buyurmayıp, sizi faziletli kıldım buyurdu. Hasılı: Mevlâ Tealâ onlara şöyle buyurmuş oluyor. Babalarınıza bu iyilikleri yapmakla size de aynı iyilikleri yapmış olduk. Bu nimetlere nail olduğunuzdan dolayı ahir zamanda göndermiş olduğum peygamberime *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* en evvel sizin iman etmeniz ve tâbi olmanız (uymanız) lâzım gelirken en evvel siz küfrettiniz (onu inkâr ettiniz).

İSRAİL OĞULLARINA MEVLÂ TEALÂ'NIN NİMETLERİNİ HATIRLAMALARINI EMREDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- يَابَنِى اِسْرَآئِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِىَ الَّتِى اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَوْفُوا بِعَهْدِى اُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَاِيَّاىَ فَارْهَبُونِ ﴿٤٠﴾

1- "Ey İsrail (Yakup) **oğulları size** (atalarınıza) **ihsan ettiğim** (bunca) **nimet** (ler) **imi hatırlayın** (Peygambere iman husundaki) **tavsiyemi yerine getirin, ben de size karşı olan ahdimi** (sözümü) **yerine getireyim. Bir de** (vefayı terk hu-susunda) **benden benden korkun."** *(Bakara Suresi:40)*

٢- يَابَنِى اِسْرَآئِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِىَ الَّتِى اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٢٢﴾

2- "Ey İsrail oğulları ! Size ihsan ettiğim (bunca) **nimetimi ve sizi** (atalarınızı kendi zamanlarındaki) **âlemler üzerine hakikaten çok üstün kıldığımı hatırlayın."** *(Bakara Suresi:122)*

MevlaTealâ İsrail oğullarına ihsan ettiği nimetlerini hatırlamalarını emrettikten sonra, ahiret gününden korkmalarını tavsiye etmek üzere buyuruyor:

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَاتَجْزِى نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَايُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَايُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَاهُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٨﴾

KELİME MANASI (48)

(وَاتَّقُوا) **Ve sakının, korkun.** Neden ? (يَوْمًا) **öyle bir günden** (o kıyamet gününün hisabından ve azabından) **ki,** (لَاتَجْزِى) **ödeyemez,** kim ? (نَفْسٌ) **hiç bir nefis,** yani hiç bir imanlı kimse, kimden ? (عَنْ نَفْسٍ) **diğer bir nefisten,** yani kâfir olan bir kimse namına, neyi ödeyemez ?(شَيْئًا) **hiç bir şeyi,** yani o kâfir olan kişiye lâzım olan iman, namaz, gibi Mevlâ Tealânın haklarından hiç birini ödeyemez. Daha açık bir ifadeyle; **"Ben bu kişinin namazını, orucunu ödeyeceğim."** dese ödettirilmez. (وَلَايُقْبَلُ) **kabul de olunmaz,** kimden ?(مِنْهَا) **o nefisten,** yani mümin olan o şahıstan, ne?(شَفَاعَةٌ) **hiç bir şefaat,** yani kâfir olan kişiyi azapdan kurtarmak için yapacağı hiç bir yardım.(وَلَايُؤْخَذُ)**ve alınmaz,** kimden ? (مِنْهَا) **ondan,** yani o kâfir olan kişiden ne ?(عَدْلٌ) **hiç bir fidye,** yani kendisiyle ateşten kurtulacağı hiç bir mal veya onun yerine yanacak bir kişi veya tövbe, bunların hiç biri ondan kabul olunmaz (وَلَاهُمْ) **ve onlar olmazlar,** (يُنْصَرُونَ) **yardım olunur,** (olmazlar). Yani Mevlâ Tealânın azabından veya kendilerine azap eden meleklerin ellerinden başka hiç bir şekilde de kurtarılamazlar.

MEAL-İ ŞERİFİ (48)

Ve öyle bir gün (ün hesap ve azabın) **dan korkun ki,** (o günde) **hiç bir kimse,** (imanlı kişi) **hiç bir kimsenin** (imansız kişinin) **namına en ufak bir şey ödeyemez. Ve ondan** (imanlı kişiden, imansız kişi hakkında) **herhangi bir şefaat** (yardım) **kabul edilmez. Onlar** (kâfir olan kişiler Allah-u Tealânın azabından kurtulmak için) **hiç bir şekilde yardım da olunmazlar.**

İ Z A H A T

Nesefî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre, Yahudiler: **"Biz İbrahim ve İshak***(Aleyhimesselâm)* **ın torunlarıyız. Binaenaleyh** (bu sebeple)**Allah-u Tealâ, onların bizim hakkımızdaki şefaatlarını kabul eder."** dediklerinde, onlara reddiye olmak (iddialarını çürütmek) için bu ayet-i celile indirildi.

Şu bilinmelidir ki, bu ayet-i kerimedeki hükümler kâfirler hakkındadır. Yoksa Allah'a kalbi selim (şirkten kurtulmuş bir kalp) le kavuşana malının ve evlâdının fayda vereceğine ve zerre kadar imanla ahirete gidenlere şefaat ve yardım olunacağına dair birçok deliller vardır.

Nitekim Mevlâ Tealâ:

يَوْمَ لَايَنْفَعُ مَالٌ وَلَابَنُونَ ﴿٨٨﴾ اِلَّامَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

"O gün mal ve erkek evlâtlar (herhangi bir evlât) **fayda vermeyecektir. Ancak Allah** (Tealây) **a kalbi selimle kavuşanlar müstesna."** buyurmaktadır. *(Şuara Suresi:88-89)* Yani onlara mallarından ve çocuklarından fayda gelecektir.

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): شَفَاعَتِى لِاَهْلِ الْكَبَآئِرِ مِنْ اُمَّتِى

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Benim şefaatim** (yardımım) **ümmetimin büyük günah sahipleri-nedir." buyurdu.** *(Tirmizî, Kıyame:11, İbn-i Mace, Zühd:26, A. b. Hanbel:3/113)*

عَنْ زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): شَفَاعَتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ اَهْلِهَا *

Zeyd İbn-i Erkam *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Benim kıyamet günündeki şefaatım** (yardımım) **haktır. Ona inanmayan ise, onun** (şefaatımın) **ehlinden olamayacaktır."buyurdu.**

(El-Muttekî, Kenzü'l-Ummal: 14/399, No:39059)

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثٌ اَلْاَنْبِيَآءُ ثُمَّ الْعُلَمَآءُ ثُمَّ الشُّهَدَآءُ *

Osman İbn-i Affan *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Kıyamet gününde şu üç zümre: Peygamberler, sonra âlimler, daha sonra da şehitler şefaat edecektir." buyurdu.** *(İbn-i Mace, Zühd:37, 2/1443, No:4313)*

O hâlde her insan iman kazandıktan sonra, farz,vacip,sünnet, müstehaplara sarılmalı ve kat'iyen hiç birini inkâr etmemeli, haram ve şüpheli şeylerden de son derece kaçınmalı ve ihtiyaten (en uygununu yapmak ve aradan şüpheyi kaldırmak için), mübahın bile fuzulîsinden (mecburi lâzım olmayanından) uzak kalmalıdır.

İkrime *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

Kıyamet gününde bir baba evlâdına sarılarak: **"Ey oğlum ! Ben dünyada senin babandım, bu gördüğün belâdan kurtulmam için senin sevaplarından bir taneye muhtaç oldum."** der. Oğlu da ona: **"Ben de senin korktuğundan korkuyorum, sana bir şey vermeye gücüm yetmez."** diye cevap verir. Sonra, o kişi ailesine yapışarak: **"Ben dünyada senin kocandım."** der. Ailesi de, onu hayırla över, bunun üzerine kocası: **"Bu gördüğün hâlden kurtulmam için senden bir hasene** (sevap) **istiyorum."** der. O da cevaben: **"Ben de senin korktuğun gibi korkuyorum, sana bir sevap veremiyeceğim."** der. *(Ruhu'l-Beyan: 1/127)*

Nitekim Mevlâ Tealâ bir ayet-i kerimesinde :

لَنْ تَنْفَعَكُمْ اَرْحَامُكُمْ وَلَآ اَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾

"Rahimleriniz (akrabalarınız) **ve çocuklarınız asla size fayda vermeyecek tir. Kıyamet gününde** (Allah-u Tealâ) **aranızı ayıracaktır. Ve Allah sizin yaptıklarınızı ziyade görücüdür."** buyuruyor. *(Mümtehine Suresi:3)*

Mevlâ Tealâ diğer bir ayet-i celilesinde de :

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى ﴿١٨﴾

"Hiç bir yüklenici (günah işleyen) **diğerinin yükünü** (günahını) **yüklenemez, eğer yükü** (günahı) **ağır bir kişi** (diğer birini) **onu taşımaya çağırsa bu** (çağırılan) **hısımı** (yakını) **da olsa, kendisine ondan hiç bir şey yükletil** (mesine rıza göster) **mez."** buyurmaktadır. *(Fatır Suresi:18 den)*

Diğer ayeti celilelerinde de :

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَاُمِّهِ وَاَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ
امْرِءٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَاْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾

"O gün kişi kardeşinden, anasından-babasından, ailesinden ve oğulların dan kaçacak (çünkü) **o gün herkesin kendisine yetecek bir işi** (derdi, belâsı) **vardır."** buyurmuştur. *(Abese Suresi:34-37)*

Ş e f a a t : Bir kimsenin suçunu affettirmek, kendisinden cezayı gidermek için hakkında yapılan bir iltimas (istek) ve istirham (acıma istemek) ten ibarettir.

Bu ayet-i celilede menfî olan (yapılamayacağı buyurulan) şefaat (yardım) herkesin kendiliğinden ve izni ilâhî (Allah'ın izni) olmadan meydana gelebile-

ceği tasavvur edilen (düşünülen) şefaatlerdir. Binaenaleyh Mevla'dan izin almadan kendiliklerinden şefaat edebilirler zu'mı (yanlış düşüncesi) yle Enbiya ve Evliya ya (Peygamberlere ve Velilere) teabbüd etmemeli (tapınmamalı) ancak Allah-u Tealâ'ya teabbüd etmeli (ibadet etmeli) dir ki, O, istediğine her istediği zaman şefaat ettirir. Maamafih (bununla beraber) kıyametin başlangıcı öyle korkunçtur ki o hengâme (karışıklıkta) da şefaat dahi mevzu bahis (söz konusu) olamaz. Ve bu ayet o hâli natık (söylemekte) dir.

İNSANLARI, KIYAMET GÜNÜNÜN ŞİDDETLİ HÂLLERİNDEN SAKINMAYA DAVET EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER

١- يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَايَجْزِى وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَامَوْلُودٌ هُوَجَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَاتَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَايَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ (٣٣)

1- "Ey insanlar ! Rabbinizden sakının ve bir günden korkun ki, o günde bir baba evlâdı namına bir şey ödeyemez, o evlât da, babasının yerine bir şey ödeyecek değildir. Şüphe yok ki, Allah (-uTealâ'n) **ın vaadi haktır** (verdiği söz gerçektir) **Artık sizi dünya hayatı sakın aldatmasın. Ve o çok aldatıcı** (şeytan), **Allah** (ın mühlet ve müsaade vermesi) **hakkında sizi aldatmasın."** *(Lukman Sur33)*

٢- وَاتَّقُوا يَوْمًا لَاتَجْزِى نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَايُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَاتَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَاهُمْ يُنْصَرُونَ (١٢٣)

2- "Öyle bir günden sakının ki, (o günde) **hiç bir şahıs, hiç bir şahıs için bir şey ödeyemez ve hiç bir şahıstan fidye** (bedel) **de kabul edilmez. Ve kimseye şefaat ta fayda vermez, Ve onlar** (başka hiç bir şekilde) **yardım da olunmazlar."**

(Bakara Suresi:123)

٣- يَاأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَاْتِىَ يَوْمٌ لَابَيْعٌ فِيهِ وَلَاخُلَّةٌ وَلَاشَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ (٢٥٤)

3- "Ey iman etmiş olanlar ! size rızık olarak verdiğimiz şeylerden (Hak yolunda) **infak edin** (harcayın). **Bir gün gelmezden evvel ki, onda ne bir alış veriş, ne bir dostluk, ne de bir şefaat** (yardım imkânı) **vardır. O kâfirler ise, işte zalim olanlar ancak onlardır."**

(Bakara Suresi:254)

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُم مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ
أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ
عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَنجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ
فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾ وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ
لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ وَأَنتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ
عَفَوْنَا عَنكُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذْ آتَيْنَا
مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾ وَإِذْ قَالَ
مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ
فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ
بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ
يَا مُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ
الصَّاعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكُم مِّن بَعْدِ مَوْتِكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا
عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ
وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

Mevlâ Tealâ, Beni İsrail'e vermiş olduğu nimetleri icmalen (kısaca) zikrettikten sonra, tafsilen (ayrıntılı bir şekilde) beyan etmek üzere buyuruyor :

وَاِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ اَبْنَآئَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآئَكُمْ وَفِى ذٰلِكُمْ بَلَآءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾

KELİME MANASI (49)

(وَاِذْ نَجَّيْنَا) (Ey Benî İsrail !) **Tamamen kurtardığımız vakti hatırlayın,** kimi ? (كُمْ) **sizi,** kimden ?(مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ) **Firavun'un alinden** (Firavun ve adamlarından) (يَسُومُونَ) **tattırıyorlardı,** kime ?(كُمْ) **size,** neyi ?(سُوٓءَ الْعَذَابِ) **azabın en kötüsünü,** yani size azabın en kötüsünü tattırıyorlardı. Ne oldukları hâlde ? (يُذَبِّحُونَ) **boğazladıkları hâlde,** kimi ?(اَبْنَآئَكُمْ) **oğullarınızı,** daha ?(وَيَسْتَحْيُونَ) **sağ bırakıyor oldukları hâlde,** kimi ?(نِسَآئَكُمْ) **kadınlarınızı** (kızlarınızı)(وَفِى ذٰلِكُمْ) **ve bunda** yani erkeklerinizin öldürülüp, kadınlarınızın diri bırakılmasında veya bu kurtarmada, **vardır.** Ne ? (بَلَآءٌ) **bir belâ** (mihnet, meşakket veya nimet) kim tarafından ? (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbiniz tarafından,** Öyle belâ ki, (عَظِيمٌ) **çok büyük.** Yani onları size Musallât etmesinde sizin için büyük bir belâ ve imtihan vardır. Veya Musa *(Aleyhisselâm)* yı gönderip, sizi kurtarmaya muvaffak etmesinde size büyük bir nimet vardır.

MEAL-İ ŞERİFİ (49)

Hani sizi Firavun'un hanedanından (Firavun ve adamlarından) **tamamen kurtarmıştık.** (Yeni doğan) **oğullarınızı boğazlayıp kadın** (kız) **larınızı sağ bırakarak, size işkencenin en kötüsünü yüklüyorlardı ve bunda sizin için, Rabbiniz tarafından** (gelen) **pek büyük bir belâ** (mihnet veya nimet) **vardı.**

İ Z A H A T

Siracü'l-münir, Alusî, Beğavî, Hazin ve Ruhu'l-beyan tefsirlerinin beyanlarına göre, Firavun ve adamlarının Beni İsrail'e tattırdığı azap şudur: Firavun Beni İsrail'i sınıf sınıf yapmıştı. Bir kısmını inşaat işlerinde, bir kısmını ziraat işlerinde, diğer bir kısmını da kendi hizmetlerinde çalıştırıyordu. Hatta taş taşımaktan, dağları yontmaktan boyunları yara olmuş, kamburları çıkmıştı. Hiç bir işte çalışamayanlara da her gün ödemeleri için vergi tayin etmişti. Eğer kişi vergisini ödemeden güneş batarsa, eli boynunda bağlı olarak bir ay hapsedilirdi. Kadınlar ise örgü ve dokuma işlerinde çalıştırılırdı. Dokuz ay zahmet çekip zorla doğurdukları erkek çocuklarının kesilmesi ise onlara çok ağır gelirdi.

Firavun'un, Beni İsrail'in erkek çocuklarını öldürtüp kadınlarını sağ bırakmasının sebebi hakkında nakledilmiştir ki: Bir kere Firavun rüyasında gördü ki, bir ateş Kuds-i şerif tarafından yönelerek Mısrı kuşattı, orada bulunan bü-

tün kıptileri, (Firavun'un adamlarını) çıkarttı. Beni İsraile ise hiç dokunmadı.

Bu rüya Firavunu korkuttu, Kâhin ve sahirlere (falcı ve büyücülere) rüyanın tabirin (manasın) dan sordu, onlar da: **"Beni İsrailde bir çocuk doğacak, senin helâkin ve mülkünün zevali** (elinden gitmesi) **onun elinden olacak."** dediler. Bunun üzerine Firavun Beni İsrail'de doğan her erkek çocuğun öldürülmesini emretti. Ebeleri toplayarak onlara: **"Bir erkek çocuğu doğup elinize düştüğünde onu hemen öldürün kız ise bırakın."** dedi. Ve ebeleri bu işle görevlendirdi, onlarda emredileni yaptılar. Hatta denmiştir ki: Firavun Musa *(Aleyhisselâm)* ı ararken on iki bin çocuk, doksan bin yeni doğmuş bebek öldürdü. Bir rivayete göre Beni İsrailden katledilen (öldürülen) çocukların sayısı dokuz yüz doksan bine baliğ olmuş (ulaşmış) tı.

Muhyi'd-din-i Arabî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, **Fususu'l-Hikem**'de zikrettiğine göre Mevlâ Tealâ Hazretleri, öldürülen çocuklara vereceği kabiliyet ve kuvvetleri, Musa *(Aleyhisselâm)*ya ihsan etti. Onun için Musa *(Aleyhisselâm)*nın mucizeleri çok açık oldu. Sonra, Beni İsrail'in ihtiyarlarında ölüm çoğalınca kıptilerin ileri gelenleri Firavun'un huzuruna gelip: **"Beni İsrail'in yaşlılarında ölüm çoğaldı, küçüklerini de sen kesiyorsun, umulur ki ileride zor ve meşakkatli işler bize kalacak."** dediler.

Bunun üzerine Firavun, oğlanların bir sene öldürülüp diğer sene bırakılmasını emretti. Harun *(Aleyhisselâm)* af senesinde doğdu, Musa *(Aleyhisselâm)* ise, öldürülme senesinde dünyaya geldi. Onların bu zalimane çalışmaları Mevlâ Tealâ'nın takdirinden hiç bir şeyi geri çeviremedi.

Bu kıssanın tamamı inşaallah sure-i Tâhâ ve sure-i Kasas'ta görülecektir.

Alusî ve Nesefî tefsirlerinde zikredildiğine göre: Ayet-i celilede geçen: **Belâ** dan murat: « ذَٰلِكُم » deki işarete göre değişmektedir. Şöyleki: « ذَٰلِكُم » ile Firavun'un yaptığı zulme işaret ediliyorsa « بَلَاء » mihnet, eziyet, zahmet ve ceza manalarında olur. Ama bu işaret Mevlânın kurtarmasına ise, o zaman « بَلَاء » nimet manasına gelir. Zaten belâ esasen tecrübe (denemek) ve imtihan (sınamak) demektir. Fakat bu imtihan bazen hayır bazen de şerle olur ve ekseriya başlangıçta şer ve mihnet (zorluk) manasını tazammun eder (içine alır) burada iki yöne de ihtimal vardır. Azap bir beliyye (şer) le imtihandır. Tahlis (Mevlânın onları kurtarması) ise hayırla (iyilik vererek şükürlerini yerine getirip getirmeyecekleri hususunda) bir imtihandır.

« سَوْم » **S e v m:** « سَامَ يَسُومُ » den masdardır. Ecvef-i vavî olup birinci baptan gelmektedir. Manası: Mal peylemek (taksim etmek), zulüm yüklemek, derde sokmak, bir siyma (nişan) vermek, yani dağlamak manalarına gelir ki, bu ayet her biriyle tefsir edilmiştir.

« آل » **Â l :** (Bir kimsenin yakınları demektir). Ehil kelimesinden alın-

mış sa da aralarında fark vardır. Şöyle ki: Âl, başlıca şan ve şöhret erbabına muzaf olur. (nisbet edilir) Âl-i Firavun: Firavun'un ehl-i din'i, kavmi ve bilhassa (özellikle) etba-i bendegânı (Kendisine bağlı olanlar) demektir.

Bu zulümlerin asıl mümessili (temsilcisi, elebaşısı) Firavun idiyse de, bunda asıl mesuliyetin (sorumluluğun) ondan ziyade adamlarına ait olduğu ifade edilmek (anlatılmak) için burada: **"Firavun'dan kurtardık."** buyurulmamış **"Firavun'un Âlinden kurtardık."** buyurulmuştur. Çünkü Firavun, yaptıklarını bunların eliyle yapmıştır.

« سُوءُ » **S u'** : « سَاءَ يَسُوءُ » den mastardır. Birinci baptan gelmektedir. Her çirkin olan şeyde kullanılır.

F i r a v u n: Mısır'da yaşamış olan Amalika kavminin hükümdarlarının ünvanı (ismi) dir. Kendi ismi Velid İbn-i Mus'ap'dır. Tefsirlerde ismi ve hayatı hakkında başka rivayetler de vardır. Sahih (doğru) olan rivayete göre bu, Yusuf *(Aleyhisselâm)* ın Firavun'undan başkadır. Meşhur olan rivayete göre onun ismi Reyyan İbn-i Velid'dir. O, Yusuf *(Aleyhisselâm)* a iman etmiş ve onun hayatında ölmüştür. Bir kavle göre de, o, bu Firavun'un dedelerindendir. Aralarında dörtyüz seneden fazla zaman geçmiştir.

Bu ayet-i celileden anlaşıldığına göre: Kul ancak Mevlânın kurtarmasıyla kurtulabilir ve kulun başına gelen hayır ve şer, her şey Mevlâ Tealânın imtihanı kabilindendir. Binaenaleyh (buna göre) kul hayırlara şükür etmeli belâ ve musibetlere karşı sabretmeyi de bilmelidir. Allah-u Tealânın kanunu ve adeti şudur ki, kullarına bol rızıklar ve afiyetler vererek onları kendisine ibadete davet eder. Onlar bundan anlamazlarsa umulur ki dönerler diye onları bir takım musibetlerle imtihan eder çünkü Allah-u Tealânın muradı kullarının ister istemez kendisine dönmesidir. Ama isteyerek dönmek ebrar (nefse ve şeytana kölelikten kurtulanlar) ın, işidir. Zorla dönmek ise, ağyar (Allah'a yakınlıktan uzak kalmış yabancılar) ın hâlidir.

Ravzatü'l-ehyar isimli kitapta zikredildiğine göre Muhammed İbn-i Hasan'in adamlarından Davud İbn-i Reşid buyurmuştur ki: Bir gece teheccüde kalktım, çok şiddetli bir soğuk beni yakaladı. Üşümekten ağladım ve uyudum. Birde bana şöyle diyen bir kişiyi gördüm: **"Onları** (diğer insanları) **uyuttuk seni kaldırdık. Onun için mi ağlıyorsun ?"** O geceden sonra Davud hiç uyumadı.

Rivayete göre Allah-u Tealâ bazı peygamberlerine şöyle vahyetti: Kuluma bir belâ verdim, hemen o belâdan kurtulmak için bana dua etti. Ben onun bu duasına hemen icabet etmedim. Bana şikayette bulundu. Ben de dedim ki : « كَيْفَ اَرْحَمُكَ مِنْ شَىْءٍ بِهِ اَرْحَمُكَ » **"Ey kulum ! Sana acıdığımdan dolayı verdiğim bir şeyden sana nasıl acıyayım** (da onu senden alayım)."

MEVLÂ TEALÂNIN BENİ İSRAİL'İ FİRAVUN'UN AZABINDAN KURTARMASI HAKKINDAKİ DİĞER AYET-İ KERİMELER

١- وَاِذْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ الْعَذَابِ يُقَتِّلُونَ اَبْنَآئَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآئَكُمْ وَفِى ذٰلِكُمْ بَلَآءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ (١٤١)

1- "Ve (yâd edin ki) **sizi Firavun'nın âlinden** (Hanedanından) **kurtarmıştık Size azabın en şiddetlisini tattırıyorlardı. Oğullarınızı öldürüyorlar, kadın** (kız) **larınızı sağ bırakıyorlardı. Ve bunda sizin için Rabbiniz tarafından büyük bin imtihan vardır.** *(Araf suresi :141)*

٢-وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ اَنْجٰيكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ الْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ اَبْنَآئَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآئَكُمْ وَفِى ذٰلِكُمْ بَلَآءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ (٦)

2- "Ve bir vakit Musa *(Aleyhisselâm)* **kavmine: Allahın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. O zaman ki, sizi Firavun'un âlinden** (adamlarından) **kurtardı onlar size kötü azabı** (işkenceyi) **yüklüyorlardı, oğullarınızı boğazlıyorlar kadın** (kız) **larınızı sağ bırakıyorlardı ve bunda sizin için, Rabbinizden büyük bir imtihan vardır." demişti.** *(İbrahim Suresi:6)*

٣-وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِى اِسْرَآئِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ (٣٠) مِنْ فِرْعَوْنَ اِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِنَ الْمُسْرِفِينَ (٣١)

3- "Andolsun ki biz İsrail oğullarını o zillet (alçaklık) **verici azapdan** (kendilerini kul, köle yapan, oğullarını öldüren), **Firavundan kurtardık. Hakikat** (şüphesiz) **o, müsrif** (haddi aşan) **lardan bir mütekebbir** (büyüklük iddia eden bir kimse) **idi."** *(Duhan Suresi:30,31)*

٤- يَابَنِى اِسْرَآئِيلَ قَدْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَوَعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْاَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى (٨٠)

4-"Ey İsrail oğulları ! Sizi düşmanınız (olan Firavun) **dan kurtardık. Ve Tur** (dağın) **ın sağ yanında** (Musa *Aleyhisselâm*'ya Tevratı indirmek üzere) **sizinle sözleştik ve sizin üzerinize kudret helvasıyla bıldırcın indirdik."** *(Tâ Hâ Suresi:80)*

Firavun ve âli'nin (adamlarının) çeşitli mezaliminden (zulümlerinden) halâs etmek (kurtarmak), hürriyete kavuşturmak, Beni İsrail hakkında nimetlerin en büyüğü olduğundan, vacip Tealâ bu halâs'ın nimet-i azime (büyük bir nimet) olduğunu açıkladıktan sonra, Beni İsrail üzerine vaki olan nimetlerinden ikincisini beyan etmek üzere buyuruyor :

وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنَاكُمْ وَاَغْرَقْنَا اٰلَ فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (٥٠)

KELİME MANANSI (50)

(وَاِذْ فَرَقْنَا)**Ve**(Ey Beni İsrail !) **o vakti** (de hatırlayın)**ki, biz yarmıştık,** neyle ? (بِكُمْ) **sizin sebebinizle** yani sizi kurtarmak için, neyi ?(الْبَحْرَ) **denizi,** (فَاَنْجَيْنَا) **biz**

kurtarmıştık, kimi ?(كُمْ) **sizi,**(وَاَغْرَقْنَا)**ve boğmuştuk,** kimi ?(اٰلَ فِرْعَوْنَ) **Firavun'un âlini** yani kendisini ve adamlarını, (وَاَنْتُمْ) **hâlbuki siz,** (تَنْظُرُونَ) **bakıp duruyordunuz,** yani siz girerken denizin yarıldığını ve siz kurtulduktan sonra, Firavun ve adamları üzerine denizin birleşip kapandığını ve sonra, denizin onları sahile ölü olarak attığını gözlerinizle görüyordunuz.

MEAL-İ ŞERİFİ (50)

Ve yine (hatırlayın) **o zaman** (ı) **ki, sizin için denizi yarıp da hepinizi kurtarmıştık.Ve siz bakıp dururken Firavun'un hanedan** (adamlar) **ını da boğmuştuk**

İ Z A H A T

Beğavî, Hazin ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre: Firavunun helâkı yanaşınca, Mevlâ Tealâ Musa *(Aleyhisselâm)* ya Beni İsrail'i geceleyin Mısırdan çıkartmasını emir buyurdu. Musa *(Aleyhisselâm)* da onlara çıkmalarını ve kıptilerden (Firavun'un milletinden) ziynetlerini (süs eşyalarını) emanet olarak almalarını, hiç birinin arkadaşına çağırmamasını, evlerinde sabaha kadar kandil yakmalarını ve evinden çıkanın çıktığı bilinsin diye, kapısını bir avuç kanla bulaştırmasını emretti.

Bunun üzerine Beni İsrail altıyüz yirmi bin mukatil (savaşçı kimse) olarak, içlerinden yirmi yaşından ufak, altmış yaşından daha büyük kimseler bu sayıya dahil olmadığı hâlde geceleyin çıktılar.

Kıptilerde ise bir ölüm vuku bulmuştu onun defniyle meşgul olduklarından, Beni İsrail'in bu çıkışını anlayamadılar. Ve onları duyamadılar. Beni İsrail yol almak kastedince önlerine bir sahra (geniş arazi) çıktı. Ne tarafa gideceklerini bilemediler. Bunun üzerine Musa *(Aleyhisselâm)* Beni İsrail'in ileri gelen yaşlılarını çağırıp onlara bu işin sırrını sordu, onlarda: **"Yusuf** *(Aleyhisselâm)* **vefat edeceği zaman kardeşlerinden, kendisini de beraberlerinde çıkartmadıkça, Mısır dan çıkmamalarına dair söz almıştı. Onun için onlara yol kapandı."** dediler.

Bunun üzerine Musa *(Aleyhisselâm)* onlara Yusuf *(Aleyhisselâm)* ın kabrinin yerini sordu, ihtiyar bir nineden başka bunu bilen olmadı. O nine Musa *(Aleyhisselâm)* ya dedi ki: **"Sana onun kabri şerifini göstersem her istediğimi verecek misin ?"** Musa*(Aleyhisselâm)*: **"Rabbime sormadan bir şey söyleyemem."** dedi. Mevlâ Tealâ Musa *(Aleyhisselâm)* ya o ninenin istediğini yerine getirmesini emretti. O zaman nine: **"Ben yürümeye kadir olamayan yaşlı bir kadınım, beni bir şeye yükle ve Mısır'dan çıkart dünyadaki isteğim budur, ahirette ise, her bulundu ğun makamda seninle beraber olmamı isterim."** dedi. Musa *(Aleyhisselâm)* kabul etti. O zaman nine: **"Yusuf** *(Aleyhisselâm)* **Nil ırmağında suyun içindedir. Allah-u Tealâya, onun üzerinden suyu açıp kabrini sana göstermesi için dua et."** dedi. Bunun üzerine Musa *(Aleyhisselâm)*Mevlâ Tealâdan Yusuf *(Aleyhisselâm)* un kabrini nakletme işini bitirinceye kadar sabahın aydınlanmasını tehir etmesini (geciktirmesini) istedi Musa *(Aleyhisselâm)* o yeri kazarak, çam ağacından yapılmış bir

sandık içinde Yusuf*(Aleyhisselâm)* u çıkarttı. Böylece Beni İsrail'e yol açıldı ve yürüdüler, sonra, onu beraberinde götürerek Şam-ı şerifte defnetti

Harun *(Aleyhisselâm)*Beni İsrail'in önünde, Musa *(Aleyhisselâm)* ise peşlerinde bulunuyordu. Firavun, kavmini toplayarak ve önlerinde vezir'i Haman bulunduğu hâlde, içlerinde hiç dişi bulunmayan bir milyon yediyüz bin erkek suvari (atlı) ordusuyla beraber Beni İsrail'in peşine düştü. Her atlı mukatilin (savaşçının) başında miğfer ve elinde mızrak bulunuyordu.

Beni İsrail denize ulaşıncaya kadar yürüdüler. Deniz, derin ve su boldu. Firavun güneş doğarken, Musa *(Aleyhisselâm)* ve kavmine yetişti. Musa *(Aleyhisselâm)* nın kavmi hakkında: « اِنَّ هٰؤُلَاۤءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ » **"Şüphesiz bunlar çok az bir cemaattır."** dedi. *(Şuara Suresi:54)*

Musa *(Aleyhisselâm)* ın taifesi Firavun ve adamlarını görünce hayrete düşerek: **"Ey Musa ! Muhakkak bize yetiştiler. Ey Musa ! Sen bize gelmeden evvelde, geldikten sonra da, eziyet olunduk. İşte bu gün helâk olacağız, zira önümüz deniz, girsek boğuluruz. Arkamızda ise, Firavun ve ordusu durmaktadır ki, yetişirlerse, bizi öldürürler. Ya Musa ! Nasıl yapacağız. Bize verdiğin söz nerede kaldı ?»** dediler.

Musa *(Aleyhisselâm)*: « كَلَّا اِنَّ مَعِىَ رَبِّى سَيَهْدِينِ » **"Asla bize ulaşamazlar. Çünkü Rabbim benimle beraberdir. Muhakkak bana yol gösterecektir."** *(Şuara Suresi:63)*

Buyurdu. Bunun üzerine Mevlâ Tealâ Musa *(Aleyhisselâm)* ya:
« اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ » **"Asan** (değneğin) **le denize vur !"** diye vahyetti. *(Şuara S.:63)*

Musa *(Aleyhisselâm)*da denize vurdu. Ama deniz ona itaat etmedi. Mevlâ Tealâ, Musa *(Aleyhisselâm)* ya denize künye takmasını vahyetti. O da denize vurup: **"Ya Eba Hâlid** (Ey Halid'in babası) **yarıl !"** dedi. Deniz de itaat edip yarıldı ve on iki yol oldu.

Yarılan her bir parça, büyük bir dağ gibiydi, her bir kabile için gidecekleri bir yol oldu. MevlaTealâ denizin dibinde açılan yollara güneş ve rüzgar göndererek onları kupkuru etti. Böylece Beni İsrail denize daldılar, sular yolların yan taraflarında sakin dağ gibi duruyordu.Her kabile kendine ait olan yoldan geçerken diğerlerini göremiyorlardı. Böyle olunca; Niçin diğer adamlarımızı görmüyoruz deyip, her bir kabile diğer arkadaşlarının öldürüldüğünü zannettiler.

Musa *(Aleyhisselâm)* : **"Yürüyün ! Onlar da, sizin yolunuz gibi bir yol üzeredirler."** buyurdu. Onlarda: **"Arkadaşlarımızı görmedikçe razı olmayız."** dediler. Bunun üzerine Musa *(Aleyhisselâm)* : **"Ey Allahım ! Bunların kötü ahlâkına karşı bana yardım et."** diye dua etti. Mevlâ Tealâ ona: **"Asanla sağa sola vur !"** diye vahyetti. Musa *(Aleyhisselâm)* buyurulduğu gibi yapınca, sağda solda pencereler açıldı ve birbirlerini görüp sözlerini işitmeye başladılar ve böylece yürüyüp denizden çıktılar.

Musa *(Aleyhisselâm)* nın kavminin sonu denizden kurtulunca, Firavun denize hücum etti ve denizi yarık görünce kavmine: **"Denize bakın kaçak kölelerime yetişeyim diye heybetimden** (korkunç büyüklüğümden) **yarıldı."** dedi.

Firavun'un kavmi denize girmekten korktular ve ona: **"Eğer Rab isen, Musa** *(Aleyhisselâm)* **denize girdiği gibi sende gir !"** dediler. Firavun siyah bir erkek at üzerindeydi, Firavun'un kavminde hiç dişi at yoktu. Cibril-i Emin erkek atın heves edeceği bir dişi at üzerinde gelerek, Firavun'un önünden denize girdi, Firavun'un atı onun kokusunu alınca arkasından denize daldı.

Hâlbuki onlar Cibril-i Emin'i görmüyorlardı. Firavun kendi atına malik (sahip) olamayarak, onu durduramadı, hem de Cibril-i Emin'in atını, görmemişti. Bunun üzerine ordusunun atları da ona tâbi oldu (uydu). Mikâil *(Aleyhisselâm)* da bir at üzerinde gelerek kavmin arkasında durup onları denize girmeleri için acele ettiriyor ve hiç bir fert dışarıda kalmasın diye onları denize sevk ediyordu. Böylece hepsi denize daldılar.

Firavun'un kavminin en sonu denize girip, Musa *(Aleyhisselâm)* ın kavminin en sonu denizden çıkınca, Mevlâ Tealâ denize, onları yakalamasını emretti. Ve deniz Firavun'un adamlarının üzerine kapandı.Ve böylece hepsi boğuldular. O zaman Firavun:

اٰمَنْتُ اَنَّهُ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا الَّذ۪ۤي اٰمَنَتْ بِه۪ بَنُوۤا اِسْرَۤائ۪يلَ وَاَنَا مِنَ الْمُسْلِم۪ينَ ﴿٩٠﴾

"Beni İsrail'in iman ettiği ilâha, bende iman ettim. Ondan başka ilâh yoktur. Ben de müslümanlardanım." diye nida etti. *(Yunus Suresi:90)*

Ama Mevlâdan: اٰلْـٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِد۪ينَ ﴿٩١﴾

"Şimdi mi ? Bundan evvel isyan ettin ve müfsid (bozguncu) **lardan oldun."** cevabını aldı. *(Yunus Suresi:91)*

Beni İsrail ise, hâlâ: **"Bize ulaşacaklar, bizi öldürecekler."** diyorlardı. Deniz altıyüz yirmi bin kişiyi üzerlerinde demir zırhlar bulunduğu hâlde dışarı attı. Firavunu da kırmızı bir öküz gibi dışarı attı. Ve bu hadiseden sonra, deniz hiç bir boğulanı kabul etmiyerek dışarı atar oldu.

Şu bilinmelidir ki, bu vak'a Musa *(Aleyhisselâm)* zamanında bulunan Beni İsrail'e, şükretmelerini gerektiren, Musa *(Aleyhisselâm)* ın büyük bir mucizesi olduğu gibi, bu kıssayı Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* efendimizin gerçek manada beyan etmesi de, onların zürriyetleri olan, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in asrındaki Yahudiler için, Efendimizin peygamberliğini doğrulayan büyük bir mucizedir. Binaenaleyh ümmî olan peygamberin beyan ettiği bu kıssayı kabul etmeleri ve inatlarından vaz geçmeleri gerekmektedir.

Çünkü Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi veSellem)* hiç bir kitap okumamış ümmî bir zat olmasına rağmen, araplar indinde malûm olmayan (bilinmeyen) bir kıs-

sayı onlara haber verdi. Onun bu kıssayı haber vermesi, bu kıssanın ona vahyedildiğine delâlet etmektedir. Bu ise onun Peygamberliğine büyük bir alâmettir.

Benî İsrailin evvelkileri bu hadiseyi görmek ve yaşamakla hiç tesirlenmediler. Şöyleki: Kurtulduktan sonra, buzağıya ilâh olarak taptılar ve Peygamberlerini *(Salavatullahi Ala Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* öldürecek kadar ileri gittiler. İşte onların Rableriyle olan muameleleri ve dinlerindeki tutumları ve kötü ahlâkları budur.

Benî İsrail'in sonrakileri de, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in kendilerine bu kıssayı hatırlatması ve rivayet etmesiyle hiç bir şey anlamadılar. Şöyle ki: Tevrat'ı değiştirdiler ve Allah-u Tealâya iftira ettiler. Elleriyle yazdıklarına, Allah-u Tealâ tarafından gelmiştir dediler ve bununla dünya metaını (kârını) satın aldılar. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in nübüvvetini (Peygamberliğini) inkâr ettiler ve daha nice kötülüklere baş vurdular.

Ne asi (karşı gelici) bircemaat, ve ne azgın bir güruh (topluluk) !

Bu ayet-i celilede; kâfirlere, iman etmeleri için büyük bir tehdit (korkutma),müminlere de vaazlanmaları ve her vakit, hususen Mevlâ Tealânın Musa *(Aleyhisselâm)* yı Beni İsrail'le beraber boğulmaktan kurtardığı,Muharrem-i şerifin onuncu günü olan: "Âşura" gününde bütün günahlardan vaz geçmeleri için büyük bir tenbih (uyandırma) vardır.

DENİZİN BENİ İSRAİL'E KURU BİR YOL OLUP, FİRAVUN'U BOĞMASI HAKKINDA DİĞER AYET-İ KERİMELER

وَلَقَدْ اَوْحَيْنَا اِلٰى مُوسٰى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادٖى فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرٖيقًا فِى الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشٰى ﴿٧٧﴾ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهٖ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾ وَاَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدٰى ﴿٧٩﴾

"Yemin olsun ki; Musa *(Aleyhisselâm)* **ya: "kullarımla geceleyin yola çıkda (düşmanların) yetişme (sin) den korkmayarak** (Boğulmanızdan da) **endişe etmeyerek onlara denizde kuru bir yol aç," diye vahyetmiştik." - "Derken** (Firavun) **ordularıyla birlikte arkalarına düştü. Artık kendilerini denizden kaplayan kaplayıverdi** (dalgalar içinde boğuldular)**" - "Ve Firavun kavmini sapıklığa düşürdü ve onları doğru bir yola götürmedi."** *(Tâ hâ suresi: 77-79)*.

Mevlâ Tealâ, Ben-i İsrail'e yapmış olduğu iyiliklerin tafsilini (ayrıntılarını) beyan ederken, vaki olan üçüncü nimetini şöyle açıklıyor :

وَاِذْ وٰعَدْنَا مُوسٰى اَرْبَعٖينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهٖ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾

KELİME MANASI (51)

(وَاِذْ وَعَدْنَا) (Ey Beni İsrail !) **Vaadleştiğimiz,** (sözleştiğimiz) **o vakti de** (hatırlayın), kiminle ?(مُوسٰى) **Musa** *(Aleyhisselâm)* **ile,** neyi?(اَرْبَعِينَ) **kırkı,** ne cihetinden? (لَيْلَةً) **gece cihetinden,** yani kırk gece günleriyle beraber tamam olduğunda, ona Tevrat'ı vereceğimize ve onun da, almak için, Tur-i Sina'da bulunacağına dair onunla, sözleştiğimiz vakti hatırlayın. (ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ) **Ondan sonra ittihaz ettiniz,** (ilâh edindiniz), neyi?(الْعِجْلَ) **o buzağıyı,** yani Samirî'nin altından yapmış olduğu buzak suretini, neden sonra?(مِنْ بَعْدِهِ) **Ondan sonra,** yani Musa *(Aleyhisselâm)* Tur dağına gittikten sonra, ne olduğunuz hâlde buzağıyı ilah tuttunuz? (وَاَنْتُمْ) **Hâlbuki siz,** kimlersiniz ? (ظَالِمُونَ) **zulmedicilersiniz,** yani Allah-u Tealâ Hazretlerine şirk (ortak) koşmanız ve ibadeti mahallinin (yerinin) dışına koymanız sebebiyle, nefislerinize zulüm (yazık) ediciler olduğunuz hâlde.

MEAL-İ ŞERİFİ (51)

(Ey Benî İsrail !) **Musa***(Aleyhisselâm)* **ile kırk gece** (Tur dağında kalmak ve ondan sonra kendisine Tevrat verilmek üzere) **vaadleştiğimiz** (sözleştiğimiz) **vakti hatırlayın. Sonra siz, onun** (Musa *Aleyhisselâm* 'nın) **arkasından** (o Tur-i Sina'ya çıktıktan sonra) **nefislerinize zülmediciler** (kendilerinize yazık ediciler) **olarak** (Samirî'nin Tanrı diye gösterdiği) **buzağıyı** (ilâh) **edinmiştiniz.**

İ Z A H A T

Fahri Razî ve Hazin'in beyanına göre: Allah-u Tealâ'nın vaadinden murat: Mikat'a (tayin edilen yere) gelmesini Musa *(Aleyhisselâm)* ya emretmesi, Musa *(Aleyhisselâm)* nın vaadiyle murat ise: Kabul edip derhal emre imtisal etmesi (sarılması, yapışması) dır.

Buradaki zalimlikten murat: Beni İsrail'in buzağıyı ilâh olarak, Mevlâ Tealâya ortak koşmaları sebebiyle kendi nefislerine zulmetmeleridir.

Ayet-i celilede geçen kırk geceden murat: Zilka'de ayının tamamı ve Zilhicce'nin ilk on günüdür. Ayların başlangıcı gecelerle zuhur ettiğinden, burada kırk gün ve gecenin tamamından, sadece gecelerle tabir edilmiş ve günler gecelere tâbi (uyucu) kılınmıştır. Mevlâ Tealâ, Musa *(Aleyhisselâm)*ya önce otuz gün oruc tutmasını emretmiş sonra, Zilhicce'den on gün daha ilâve etmişti.

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, bu ayet-i celilenin kenarına: « هُنَا عِبْرَةٌ فَاعْتَبِرُوا » **"Burada büyük bir ibret vardır. İbret alın !"** yazmıştır. Yani Mevlâ Tealâ'nın Musa *(Aleyhisselâm)* ile sözleştiği bu kırk geceye dikkat çekmiş, dolayısıyla kırk gün kırk gece devamlı ibadetle meşgul olmanın faziletine işaret etmiştir.

İsmail Hakkı *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri buyurur ki: Tarikat ehli, kırk gün

sülûkü bu ayetlerden almışlardır,lisanımızdaki "çile ve çilehane" tabirinin aslı budur, Farsça'da "çil", "çihil" kelimesinden alınmıştır. o da kırk demektir.

« وَاعَدْنَا » **Vâadnâ:** Mufaale babından olup bu bab, müşareket-i beynel isneyn (iki kişi arasında ortaklık) manasında olduğundan buradaki « وَاعَدْنَا » **(Vâadnâ)** da karşılıklı sözleşme manasını ifade etmektedir.

« مُوسٰى » **M u s a:** Tefsir-i Kebir vesair tefsirlerde zikredildiğine göre: « مُو » **Su,** « شى » **Ağaç** demektir. Arapçada şin sin'e döndürülmüştür. Firavun'un, Musa *(Aleyhisselâm)* yı öldüreceğinden korkan annesi Mevlânın emriyle onu bir tabuta koymuş ve suya bırakmış akıntı ve dalgalar onu Firavun'un evinin yanındaki ağaçların arasına getirmiş, o sırada Firavun'un ailesi Asiye validemizin cariyeleri suda yıkanırlarken tabutu görüp almışlar ve Firavun'a götürmüşlerdi. İşte Musa *(Aleyhisselâm)* nın bulunduğu yer olan, su ve ağaç manasındaki bu isim kendisine verilmişti.

MEVLÂ TEALÂNIN MUSA *(Aleyhisselâm)* İLE SÖZLEŞTİĞİNE DAİR
DİĞER BİR AYET-İ KERİME

وَوٰعَدْنَا مُوسٰى ثَلٰثٖينَ لَيْلَةً وَاَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مٖيقَاتُ رَبِّهٖٓ اَرْبَعٖينَ لَيْلَةًۚ وَقَالَ مُوسٰى لِاَخٖيهِ هٰرُونَ اخْلُفْنٖي فٖي قَوْمٖي وَاَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبٖيلَ الْمُفْسِدٖينَ (١٤٢)

"Ve Musa *(Aleyhisselâm)* **ile otuz gece** (bize münacatta bulunması için) **vaadleştik, ve onu** (otuzu) **bir on** (gece) **ile tamamladık, böylece Rabbinin tayin ettiği vakit, kırk gece olarak tamamlandı.Ve Musa***(Aleyhisselâm)* **kardeşi Harun** *(Aleyhisselâm)***a: "Sen kavmimin içinde, benim yerime geç** (onları) **ıslâh et ve müfsidlerin** (fesatçıların) **yoluna uyma." dedi."** *(Araf Suresi:142)*

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٥٢)

KELİME MANASI (52)

(ثُمَّ عَفَوْنَا) **Bundan sonra affetmiştik,** kimden?(عَنْكُمْ) **sizden,** yani tövbe ettiğiniz vakit bu suçunuzu affetmiştik. Neden sonra ?(مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ) **bundan sonra,** yani buzağıyı ilâh edindikten sonra, sizi acele helâk etmemiş bilakis Musa *(Aleyhisselâm)* gelerek sizi uyandırıp, günahlarınızın keffaretini (affedilmesinin çaresini) haber verinceye kadar size mühlet vermiştik.(لَعَلَّكُمْ) **belki siz,**(تَشْكُرُونَ) **şükredersiniz.** yani af nimetine şükredip ondan sonra, ibadete devam edesiniz için sizi affetmiştik.

MEAL-İ ŞERİFİ (52)

Sonra bunu müteakiben (buzağıyı ilâh tutma günahınızın peşine) **sizi affetmiştik** (bu nimete) **şükredesiniz diye.**

İ Z A H A T

Hazin tefsirinde zikredildiğine göre, Şükrün aslı, nimeti düşünmek ve açıklamaktır. Bunun zıddı küfürdür ki, bu da, nimeti unutmak ve örtmek manasındadır. Denilmiştir ki: **Şükür,** bütün aza (bedenin bütün parçaları) yla gizli ve aşikâr Allah-u Teala'ya taatta (ibadette) bulunmaktır. Yine denilmiştir ki: **Şükrün hakikatı,** şükürden âciz olduğunu bilmektir. Nakledilmiştir ki: Musa *(Aleyhisselâm)* Mevlâ Tealâ Hazretlerine, **"Ey Allah'ım ! Sen bana bol bol nimetler ihsan ettin ve bunlara karşı şükretmemi bana emrettin. Hâlbuki benim sana şükredebilmem de, senin tarafından bir nimettir."** dedi. Mevlâ Tealâ da ona:

يَامُوسٰى تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ الَّذِى لَافَوْقَهُ عِلْمٌ حَسْبُنِى مِنْ عَبْدِى اَنْ يَعْلَمَ اَنَّ مَا بِهِ مِنْ نِعْمَةٍ فَهِىَ مِنِّى

"Ey Musa ! sen öyle bir ilim öğrendin ki, onun fevkinde (üstünde) **ilim yoktur. Kulumun, kendisinde olan bütün nimetlerin benden olduğunu bilmesi bana yeter."** buyurdu. *(Mecmuatü 't-tefasir:1/125)*

Davud *(Aleyhisselâm)* buyurdu ki:

سُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ اعْتِرَافَ الْعَبْدِ بِالْعَجْزِ عَنْ شُكْرِهِ شُكْرًا كَمَا جَعَلَ اعْتِرَافَهُ بِالْعَجْزِ عَنْ مَعْرِفَتِهِ مَعْرِفَةً *

"O zatı tesbih ederim ki, kulun kendisini bilmekten âciz olduğunu itiraf etmesini, marifet (bilmek) **kabul ettiği gibi, şükürden âciz olduğunu itiraf** (kabul) **etmesini, şükür kabul etti."** *(Mecmuatü't-tefasir:1/125)*

وَاِذْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (٥٣)

KELİME MANASI (53)

(وَاِذْ اٰتَيْنَا) **Ve** (ey Benî İsrail !) **yine o vakti hatırlayın ki biz vermiştik.** Kime?(مُوسٰى) **Musa** *(Aleyhisselâm)* **ya** neyi ?(الْكِتَابَ) **o kitabı** (Tevratı) daha ? (وَالْفُرْقَانَ) **Ve Furkanı,** yani Mevlâ Tealâ tarafından indirilmiş kitap olma vasfıyla beraber, hakla batılın (doğruyla eğrinin) arasını ayıran bir delil olma vasfını toplayıcı olan Tevratı vermiştik. Bu manaya göre kitapla Furkandan murat aynıdır. Fakat Tevrat, ayrı ayrı sıfatlarla düşünülmüştür.(لَعَلَّكُمْ) **umulur ki siz** (تَهْتَدُونَ) **hidayet bulursunuz,** yani o kitapta bulunanları iyice düşünüp muktezasınca (gereğince) amel ederek hidayete kavuşursunuz.

MEAL-İ ŞERİFİ (53)

Ve (ey Beni İsrail !) **hidayete eresiniz diye Musa** *(Aleyhisselâm)* **ya kitabı ve Furkanı** (Tevratı) **verdiğimiz vakti hatırlayın.**

İ Z A H A T

Nesefî (Medarik) tefsirinde zikredilmiştir ki: Ayet-i celilede geçen, kitapla Furkan ayrı düşünüldükleri takdirde kitap Tevrat, ayıran manasında olan,

Furkan ise küfürle iman arasını ayıran Musa *(Aleyhisselâm)* ya verilmiş mucizelerdir veya helâlla haram (Mevlâ'nın serbest ve yasak ettiği şeylerin) arasını ayıran şer-i şerifdir. Ve yine denilmiştir ki: Denizin yarılmasıdır. Veya Musa *(Aleyhisselâm)* ile düşmanının arasını ayıran ilâhî yardımdır.

Benî İsrail Allah-u Tealânın, Firavun ve âlini (adamlarını) boğması sebebiyle düşmanlarından emin olup Mısır'a girdiklerinde kendileri için müracaat edecekleri bir kitap ve şeriat yoktu. Bunun üzerine Mevlâ Tealâ Musa *(Aleyhisselâm)* ya Tevrat'ı indirmeyi söz verdi. Musa *(Aleyhisselâm)* da kavmine: **"Ben Rabbimin tayin etmiş olduğu yere giderek, size yapacağınız ve terk edeceğiniz işleri beyan eden bir kitap getireceğim."** dedi. Ve onlara kırk gecenin tamamında bu işin tahakkuk edeceğini (gerçekleşeceğini) söz verdi.Ve kardeşi Harun *(Aleyhisselam)* ı onlara halife (vekil) tayin etti. Vaad edilen vakit geldiğinde Cibrîl-i Emin, Musa *(Aleyhisselâm)* yı Rabbine götürmek için, hayat atı denen bir at üzerinde geldi. O at nereye basarsa o şey hayat (canlılık) buluyordu. Dökümcülükle uğraşan Samirî isimli biri bunu görünce; ki, o zahirde müslüman görünürdü, aslında münafık olan bu sapık, ineğe tapan bir kavimdendi. Cibrîl-i Emin'i o at üzerinde görünce bunda iş var deyip Cibrîl-i Emin'in atının tırnağının bastığı topraktan bir avuç almıştı.

Samirî'nin Cibrîl-i Emin'i tanıması hakkında şöyle denilmiştir: Annesi, Firavun'un, Beni İsrailin erkek çocuklarını kestiği sene, çocuğunun kesileceğinden korkunca, Samirî'yi bir mağarada bırakmıştı. Cibrîl-i Emin ona gelir ve parmaklarıyla onu yedirirdi. Samirî Cibrîl-i Emin'in sağ elinin baş parmağından bal, sol elinin baş parmağından yağ emerdi.

Samirî, Musa *(Aleyhisselâm)* nın kavmiyle beraber denizi geçtiğinde Cibrîl-i Emin'i gördü ve tanıdı. Atının izinden bir avuç toprak aldı, Musa *(Aleyhisselâm)* Tur dağına çıkıncaya kadar onu elinde sakladı. Samirî, Beni İsrail'in denizden çıkıp inek suretindeki putlara tapan bir kavme rastladıklarında: **"Ey Musa onların ilâhları olduğu gibi, bize de ilâh yap."** dediklerini duyduğundan, onları bu yönden fitnelendirmek istedi. Beni İsrail ise Mısırdan çıkmak istediklerinde, düğün behanesiyle Firavun'un kavminden bir çok ziynetleri emanet almışlardı. Mevlâ Tealâ Firavunu helâk edince o ziynetler Beni İsrail'e kalmıştı. Musa *(Aleyhisselâm)* Tur-i Sina'ya münacata (Mevlâ ile görüşmeye) çıkınca, Beni İsrail geceyle gündüzü, iki gün yerine sayıp, yirmi gün geçtiğinde: **"Kırk tamam oldu Musa** *(Aleyhisselâm)* **bize dönmedi, sözünde durmadı."** dediler.

Bunun üzerine Samirî: **"Emanet aldığınız zinetleri getirin."** dedi. Veya Musa *(Aleyhisselâm)* o ziynetlerin kendisi dönünceye kadar bir çukurda toplatılıp hıfz edilmesini (korunmasını) emretmişti. Ziynetler (süsler) bir arada toplanınca, Samirî onları üç gün içinde eritip buzağı suretinde döktü. Sonra, Cibrîl-i Emin'in atının izinden aldığı toprağı onun içine attı ve böylece en güzel cev-

herlerle süslü altından bir buzağı meydana geldi. İçine atılan hayat toprağı sebebiyle canlı buzağı gibi, sesi, eti, kanı ve kılı olan bir ceset oldu.

Denilmiştir ki: Rüzgar, arkasından içine girip ağzından çıkınca hakiki buzağı gibi ses çıkartıyordu. Bunun üzerine Samirî onlara: **"İşte sizin de Musa' nın da ilâhı budur. O, onu unuttu, şaşırdı hâlbuki Rabbi buradadır. O ise, onu aramaya gitti."** dedi. Bunun üzerine Harun *(Aleyhisselâm)* ve ona uyan on iki bin kişi müstesna (hariç) bütün Beni İsrail buzağıya tapmaya başladılar. Harun *(Aleyhisselâm)* ise, onlara nasihat ediyor ve onları nehy etmek üzere:

يَا قَوْمِ اِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهٖ وَاِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُونِى وَاَطِيعُوا اَمْرِى ﴿٩٠﴾

"Ey kavmim ancak siz bununla fitnelendirildiniz şüphesiz sizin Rabbiniz Rahman (kulunu çok acıyıcı Allah-u Tealâ Hazretleri) **dir. Bana uyun ve emrime itaat edin."** diyordu. *(Tâ hâ Suresi:90 dan)*

Onlar ise, Musa *(Aleyhisselâm)* bize dönünceye kadar biz buna ibadet etmeye devam edeceğiz diyorlardı.

Denilmiştirki:Musa*(Aleyhisselâm)*onlara otuz gece vaad etmişti sonra Mevlâ tarafından ongece daha ziyade edildi.Beni İsrailin fitnesi bu on gün içerisinde oldu.Vaad edilen otuzgün geçip Musa *(Aleyhisselâm)* dönmeyince,onun öldüğünü zannettiler. Buzağıyı görüp, Samirî'nin davetini duyunca ona tapmaya başladılar. Ebü'l-leys *(Rahimehullah)* Hazretleri tefsirinde en doğru nakil budur demiştir.

Musa *(Aleyhisselâm)*dönüp kavmini bu hâl üzere bulunca gazabın (kızgınlığın) dan elindeki Tevrat levhalarını bırakıverdi. Altı cüz kırılıp dağıldı. Ancak helâl-haram ve muhtaç oldukları diğer meseleleri beyan eden bir cüz kaldı.

Musa *(Aleyhisselâm)* buzağıyı yakıp külünü denize savurdu. Beni İsrail de buzağıya muhabbetlerinden denizin suyunu içmeye başladılar. İçenlerin dudaklarında sarılık ve karınlarında şişkinlik zuhur edince, tövbe ettiler. Fakat kendilerini öldürmedikçe tövbeleri kabul olunmadı. İşte onların hâli budur.

Bu ümmet, surette nefislerini öldürmeye muhtaç değillerdir, bu ümmetin gerçek tövbeleri ise, heva (kötü istek) buzağısına tapan nefs-i emmareyi (kötülükleri emreden nefislerini) ibadete devamla ve isteklerini vermemekle öldürerek Mevlâ Tealâ'ya dönmeleridir.

ALLAH-U TEALÂ HAZRETLERİNİN MUSA VE HARUN *(Aleyhimesselâm)* A VE DAHA SONRA MUHAMMED *(Aleyhisselâm)* A FURKAN, YANİ HAKLA BATILI AYIRAN KİTAPLAR VERDİĞİNE DAİR DİĞER AYET-İ KERİMELER

١ - وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى وَهٰرُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ اَلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾

1-"Kasem (yemin) **olsun ki, biz Musa ile Harun***(Aleyhimesselâm)* **a, Furkan**

(hakla batılı, helâlla haramı ayırdeden Tevrat), **bir ziya** (nur) **ve müttakiler için bir öğüt** (veya şeref) **vermiştik." -- "**(öyle takva sahipleri) **ki onlar, Rablerinden tenhada da büyük bir korkuyla korkarlar ve onlar kıyamet** (ahiret) **ten de titreyicidirler."** *(Enbiya Suresi:48,49)*

٢ – تَبَارَكَ الَّذِى نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلٰى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾

2- "O zat-ı (Pak-i Sübhaniyeni) **n hayrı ve bereketi sonsuzdur ki, bütün âlemlere bir korkutucu olsun diye kulu** (Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) **üzerine Furkan,** (hakla batılı ayıran bir kitap) **indirdi."** *(Furkan Suresi: 1)*

Vacip Tealâ Benî İsrail hakkında vaki olan beşinci nimetini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾

KELİME MANASI (54)

(وَاِذْ قَالَ) **Ve** (ey beni İsrail !) **dediği vakti hatırlayın,** Kim ? (مُوسٰى) **Musa** *(Aleyhisselâm)* , kime ? (لِقَوْمِهِ) **kavmine,** yani buzağıya tapan milletine. Ne dediği vakti ? (يَا قَوْمِ) **ey benim kavmim !** (اِنَّكُمْ) **muhakkak siz** (ظَلَمْتُمْ) **zulmettiniz,** kime ? (اَنْفُسَكُمْ) **nefislerinize,** yani kendinize yazık ettiniz. Ne sebebiyle ? (بِاتِّخَاذِكُمُ) **ittihaz etmeniz,** yani ilâh tutmanızla, neyi ? (الْعِجْلَ) **o buzağıyı** (فَتُوبُوا) **bu sebeple hemen tövbe edin** (dönün). Kime ? (اِلٰى بَارِئِكُمْ) **yaratıcınıza** (فَاقْتُلُوا) **hemen öldürün** kimleri ? (اَنْفُسَكُمْ) **nefislerinizi** (kendilerinizi) (ذٰلِكُمْ) **sizin kendi nefsinizi öldürerek tövbe etmeniz,** nedir ? (خَيْرٌ) **daha hayırlıdır.** kim için ? (لَكُمْ) **sizin için** kim indinde ? (عِنْدَ بَارِئِكُمْ) **yaratıcınız indinde.** İşte Musa *(Aleyhisselâm)* böyle demiş, siz de emrolunduğunuzu yapmıştınız da (فَتَابَ) **yaratıcınız da rücu etmişti, dönmüştü,** kime ? (عَلَيْكُمْ) **size,** yani tövbenizi kabul etmişti (اِنَّهُ) **muhakkak o,** (Allah-u Tealâ Hazretleri) (هُوَ) **ancak o,** (التَّوَّابُ) **mubalâğayla** (son derece) **tövbeleri kabul edicidir.** daha ? (الرَّحِيمُ) **ziyade merhamet edicidir,** yani kullarına acıyıcıdır.

MEAL-İ ŞERİFİ (54)

Ve (ey Beni İsrail !) **hani Musa** *(Aleyhisselâm)* **kavmine: "Ey kavmim ! Muhakkak siz buzağıyı** (ilâh) **tutmanız sebebiyle kendi nefislerinize zulmettiniz.**

(yazık ettiniz) **Binaenaleyh hemen** (sizi ayıp ve noksanlardan uzak olarak) **yaratanınıza dönün ve kendinizi öldürün, işte bu** (tövbe edip kendinizi öldürmeniz) **yaratıcınız katında,** (günaha ısrar ve devam etmenizden) **sizin için daha hayırlıdır." demişti.** (Siz de emrolunanı yapınca) **O** (Barî Teala da) **tövbenizi kabul etmişti. Zira şüphesiz O, ancak O** (günahkârları tövbeye muvaffak edip) **tövbeleri pek çok kabul edici ve** (emre itaat edenlere) **ziyade acıyıcıdır.**

İ Z A H A T

Alusî ve Nesefî tefsirlerinde zikredildiğine göre, ayet-i celile de geçen öldürmekten maksat, hakikî öldürmedir. Burada ki « اُقْتُلُوا » **"öldürün."** emrinin zahirî (dış) manasından, herkesin kendini öldürmekle memur olduğu anlaşılmaktadır. Bazı eserlerde ise, onların birbirlerini öldürmekle emrolundukları zikredilmiştir. O zaman: **"Kendinizi öldürün."** emrinin manası: Bazınız bazınızı (birbirinizi) öldürün demektir. Zira müminler bir tek nefis gibidir.

Siracü'l-münir, Mealimü't-tenzil, Hazin, Fahri Razî, Dürrü'l-mensur ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre: Musa *(Aleyhisselâm)* onlara birbirlerini öldürmelerini emredince onlar: **"Biz Mevlâ Tealâ'nın emrine sabredeceğiz."** dediler. Ve mütevazi bir şekilde kenarlarda, köşelerde oturdular ve onlara: **"Kim gözünü katiline uzatır veya eliyle ayağıyla kendini müdafaa ederse** (kurtarmaya çalışırsa) **o mel'undur** (lânet olunmuştur) **ve tövbesi reddolunmuştur."** buyuruldu.

Bunun üzerine kavim, hançerlerini kuşandılar ve birbirlerine vurdular. Fakat kişi oğlunu, babasını, kardeşini, yakınını, dostunu, komşusunu görerek onlara acıyor ve Mevlânın emrini yerine getiremiyordu. Böyle olunca Musa *(Aleyhisselâm)* ya müracaat edip: **"Ne yapacağız?"** dediler.

O zaman Mevlâ Tealâ siyah bir bulut gönderdi, bulut onları kuşatınca birbirlerini görmez oldular. Akşama kadar öldürme işi devam etti. Ölüm işi çoğalınca Musa ve Harun *(Aleyhimesselâm)* dua ederek ağlayıp sızladılar ve: **"Ya Rabbi ! Beni İsrail helâk oldu, geri kalanları bağışla."** dediler.

Bunun üzerine Mevlâ Tealâ bulutu açtı ve tövbelerinin kabulünü haber vererek birbirlerini öldürmekten vazgeçmelerini emretti. Fakat Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* efendimizden rivayet edildiğine göre: Bu arada yetmiş bin kişi öldürüldü. Öldürülenler şehit oldular, kalanların da günahları affedildi. Mevlâ Tealâ Hazretleri, Musa *(Aleyhisselâm)* a: **"Ben öldüreni de, öldürüleni de cennete girdireceğim."** diye vahyetti. Bu rivayet öldürenlerin, buzağıya tapınma suçunu işleyenlerden olduğuna binaendir (dayanmaktadır). Buna göre mücrimlerin (suçluların) bazısı, bazısını öldürmüştür.

Diğer bir rivayete göre ise, öldürenler, Harun *(Aleyhisselâm)* la beraber buzağıya tapmamış olan oniki bin kişiydi.

İmam-ı Kuşeyrî *(Rahmetullahi Aleyh)* şöyle buyurmuştur: **"Nefisleri öldür-**

mek suretiyle tövbe etmek bu ümmetten kaldırılmamıştır. Şu kadar var ki, Beni İsrail kendilerini açıkça öldürdüler. Bu ümmetin tövbeleri ise, içlerindeki nefislerini gizlice öldürmekledir." Zira manevî yolda atılan ilk adım, Mevlâyı kasdetmek ve Mevlâ için nefisten ayrılmaktır.

İnsanlar, Beni İsrail'in tövbesinin daha zor olduğunu vehmettiler (düşündüler). Hâlbuki öyle değildir; Çünkü onların kendi nefislerini katletmeleri (öldürmeleri) bir kere ve bir anda oldu. Fakat bu ümmetin havassı (hususî büyükleri) nefislerini her an öldürmektedirler.

Nitekim şöyle denmiştir :

لَيْسَ مَنْ مَاتَ فَاسْتَرَاحَ بِمَيْتٍ * اِنَّمَا الْمَيْتُ مَيِّتُ الْاَحْيَاءِ

Ölüp de rahata kavuşan ölü değildir. Asıl ölü, ancak dirilerin ölüsüdür.

(Yeiş İbn-i Ali, Şerhu'l-mufassal:10/69)

Yani bedenin şu fanî (geçici) âlemden ölmekle ayrılması bir defa ölümdür ve kolaydır. Lâkin bu fanî âlemde nefsi terbiye ederek öldürmek, kötü huylarından vazgeçirip fenafillâh ve bekabillâh (kendi isteklerini ve kendini Mevlâ'nın isteklerinde eritme, öldürme. Sonra tekrar Mevlâ ile hayat bulma) makamlarına ulaştırmak ise, esas istenen ölmek ve dirilmektir,ve çok zordur. Ancak Mevlâ Tealânın kolay ettikleri müstesna (ayrı) dır, ve ömür boyu devam etmektedir. Şöyleki bir anlık gaflet, nefsi diriltir sonra, tekrar onu itaata (ibadete) çekip öldürmek ise, bildiğimiz ölümden daha zordur.

Hakikî (gerçek) tövbe; Mevlânın ulûhiyetini (ilâhlığını) ispat ederek (ortaya koyarak) nefsaniyeti (nefsin isteklerini) mahvetmek (silmek) ten başka bir şey değildir. İşte bu en büyük cihattır ve çok zordur, ancak Hakkın has (seçkin) kullarına müyesser (kolay) edilmiştir.

Meşayihin: « مُوتُوا قَبْلَ اَنْ تَمُوتُوا » **"Ölmeden evvel ölünüz."** kavli şerifiyle de bu manaya işaret edilmiştir. *(El-Aclunî, Keşfu'l-Hafa:2/291, No:2669)*

Denilmiştir ki: Ubudiyet, (kulluk) ta ilk adım nefsi Allah yolunda telef (yok) etmek, şehvet ve lezzetlerinden kesmek suretiyle onu öldürmektir. Ubudiyetin ilk adımı böyle olursa, ya Sıddıkların (peygamberlerden sonra gelen, son derece doğru olan büyük insanların) menzil (derece) lerinden ve mukarreplerin (Allah'a en yakın olan kulların) makamlarından her hangi bir şeye ulaşmak nasıl düşünülebilir. Heyhat, Heyhat ! (bu bizden çok uzak oldu çok uzak).

Allah yolunda nefsini feda etmiş Hak aşığı Hallac-ı Mensur *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri insanların huzuruna çıkarıldığında önce sağ eli kesilince güldü sonra sol eli kesilince daha ziyade güldü kan kaybından yüzünün sararmasından korktuğu için yüzünü akan kanla boyadı ve:

اَللّٰهُ يَعْلَمُ اَنَّ الرُّوحَ قَدْ تَلِفَتْ ۔ شَوْقًا اِلَيْكَ وَلٰكِنِّى اُمَنِّيهَا
وَنَظْرَةٌ مِنْكَ يَاسُؤْلِى وَيَا اَمَلِى ۔ اَشْهَى اِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا
يَاقَوْمِ اِنِّى غَرِيبٌ فِى دِيَارِكُمُو ۔ سَلَّمْتُ رُوحِى اِلَيْكُمْ فَاحْكُمُوا فِيهَا
مَا اُسَلِّمُ النَّفْسَ لِلْاَسْقَامِ تُتْلِفُهَا ۔ اِلَّا لِعِلْمِى بِاَنَّ الْوَصْلَ يُحْيِيهَا
نَفْسُ الْمُحِبِّ عَلَى الْاٰلَامِ صَابِرَةٌ ۔ لَعَلَّ مُسْقِمَهَا يَوْمًا يُدَاوِيهَا

"Allah biliyor ki ruhum sana olan aşkımdan helâk oldu. Lâkin ben onu oyalıyorum. Ey isteğim ve ümidim (olan Mevlâm) **senin bir bakışın** (tecellin) **bana dünya ve içindekilerden daha lezzetlidir. Ey Millet şüphesiz ben sizin memleketinizde garibim ruhumu size teslim ettim onun hakkında hükmedin** (karar verin) **işte ben nefsimi, kendisini helâk edecek bu acılara ancak** (Allah'a) **kavuşmanın,onu dirilteceğini bildiğim için teslim ediyorum. Sevenin canı acılara dayanıklıdır. Umulur ki onu hasta eden bir gün tedavi edecektir."** dedi. Sonra başını semaya kaldırarak: **"Ey Mevlâm ben kullarının arasında garibim senin zikrin ise, benden daha garipdir. Garip gariple iyi anlaşır."** dedi.

O arada bir kişi ona nida ederek: **"Ey Şeyh aşk nedir ?"** diye sordu. O'da : « ظَاهِرُهُ مَا تَرٰى وَبَاطِنُهُ دَقَّ عَنِ الْوَرٰى » **"Aşkın görüneni bu gördüğün hâldir. Gizlisi ise, bütün mahlûkattan** (yaratıklardan) **incedir** (görülmez)." diye cevap verdi.

Şuda bilinmelidir ki: Mevlâ Tealâ'nın Benî İsrail'e tövbelerinin kabulü için birbirlerini öldürmelerini emretmesi, onların üzerinde bulunan ağır yüklerdendi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e ikram olmak üzere, bu ümmetten böyle ağır yükler kaldırılmıştır. Evvelki ümmetlerin üzerinde bulunan ve ağlâl (bukağılar) diye tabir edilen ağır yüklerin, yani şeri şerif tekliflerinin beyanı, Sure-i Araf'ın 157. ayet-i kerimesinin tefsirinde inşaallâh gelecektir.

EMRE İTAAT EDEN VE ŞERİ ŞERİFİN TEKLİFLERİNİ YERİNE GETİRENLERE ALLAH-U TEALÂ'NIN ZİYADE ACIYICI OLDUĞU HAKKINDA DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEALİ

وَلَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ اَنِ اقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ اَوِ اخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ اِلَّا قَلِيلٌ
مِنْهُمْ وَلَوْ اَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾ وَاِذًا
لَاٰتَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّا اَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾

"Eğer onların üzerine nefislerinizi (kendilerinizi) **öldürün veya yurtlarınızdan çıkın diye yazsaydık** (farz etseydik), **bunu onlardan birazı müstesna** (başka) **olmak üzere ekserisi yapmazlardı. Ve eğer onlar öğüt verildikleri şeyi yapsalardı elbette bu, onlar için daha hayırlı ve** (imanda) **onları sabit kılma** (yerleştirme) **bakımından daha kuvvetli olurdu." -- "İşte o zaman elbette onlara ta-**

rafımızdan büyük bir ecir (mükâfat) **verirdik." -- "Ve elbette onları dosdoğru yola kavuşturururduk."** *(Nisa Suresi: 66-68)*

Vacip Tealâ Benî İsrail üzerine vaki olan nimetlerinden altıncısını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَاِذْ قُلْتُمْ يَامُوسٰى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى نَرَى اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (٥٥)

KELİME MANASI (55)

(وَاِذْ قُلْتُمْ) **Ve** (ey Benî İsrail !) **dediğiniz vakti hatırlayın,** yani buzağıya tapmaktan özür dilemek için Musa *(Aleyhisselâm)* nın seçerek beraberinde Tur dağına götürdüğü, dedelerinizden yetmiş kişinin dediği vakti hatırlayın.(يَامُوسٰى) **Ey Musa:** (لَنْ نُؤْمِنَ) **asla inanmayacağız** kime?(لَكَ) **sana,** yani bu kitabın, Allah'ın kitabı olduğuna, senin Allahın kelâmını işitmiş olduğuna ve Allah-u Tealânın bize o kitabı kabul edip onunla amel etmemizi emrettiğine asla inanmayacağız. (حَتّٰى نَرَى) **görünceye kadar,** kimi ? (اللّٰهَ) **Allah** (-u Teala Hazretlerin) ı, nasıl bir görüşle ? (جَهْرَةً)**aşikâre** (açık) **bir görüşle,**(فَاَخَذَتْ) **bunun üzerine hemen almıştı,** yani yakalamıştı, çarpmıştı, kimi ? (كُمُ) **sizi,** ne ?(الصَّاعِقَةُ) **yıldırım** (وَاَنْتُمْ) **hâlbuki siz** (تَنْظُرُونَ) **bakıyordunuz,** yani başınıza inen yıldırıma bakıp duruyordunuz.

MEAL-İ ŞERİFİ (55)

Ve hatırlayın ki, siz: "Ey Musa ! Biz Allah (Tealâ Hazretlerin) ı **apaşikâr** (açıkdan açığa) **görünceye kadar asla sana inanmayacağız." demiştiniz de, bunun üzerine sizi yıldırım çarpmıştı, hâlbuki siz** (başınıza indirilen yıldırıma) **bakıp duruyordunuz.**

İ Z A H A T

Tefsir-i Kebir, Hazin, Siracü'l-Münir, Mealimü't-Tenzil ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre, bu kıssanın aslı şöyledir: Musa *(Aleyhisselam)* Tur dağından kavmine döndüğünde, Kavminin buzağıya taptıklarını görünce, büyük kardeşi Harun *(Aleyhisselâm)* a ve Samirîye dediklerini dedi. Sonra, buzağıyı yakıp denize attı. Bunun üzerine kavmi yaptıklarına pişman olarak:

قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ (١٤٩)

"Eğer Rabbimiz bize rahmet etmez ve bizi affetmezse, elbette hüsran (zarar) **da kalıcılardan oluruz." dediler.** *(Araf Suresi:149 dan)*

Bundan sonra Mevlâ Tealâ Hazretleri Musa *(Aleyhisselâm)* ya, buzağıya tap-

malarından özür dilemek üzere, Beni İsrail'den seçtiklerinden bir takımla kendi huzuruna gelmesini emretti.

Musa *(Aleyhisselâm)* da, kavminin eşrafından (şereflilerinden, büyüklerinden) yetmiş kişi seçerek Tur dağına çıktı. Bunun üzerine onlar, Musa *(Aleyhisselam)* ya: **"Rabbimizden, bize kelâmını duyurmasını iste."**dediler. Musa *(Aleyhisselâm)* da, onların isteklerini Mevlâ Tealâ'dan talebetti. Mevlâ Tealâ'da bu isteklerine icabet etti. Musa *(Aleyhisselâm)* Tur dağına yanaşınca, uzunlamasına bir bulut dağın üzerinde peyda oldu ve bütün dağı kapladı. Musa *(Aleyhisselâm)* ya yanaşarak onu da içine aldı. Musa *(Aleyhisselâm)* kavmine: **"Siz de girin."** buyurdu ve o vakit Allah-u Tealâ Musa *(Aleyhisselâm)* ya bir takım emirler ve nehiyler buyurarak onunla konuştu. Ve her konuştuğunda Musa *(Aleyhisselâm)* nın alnında öyle bir nur parlattı ki, o yetmiş kişiden hiç biri Musa *(Aleyhisselâm)* ya bakmaya kadir olamıyor (güç yetiremiyor) lardı. O yetmiş kişi de Musa *(Aleyhisselâm)* ile Mevlâ-nın: **"Şöyle yap, şöyle yapma."** şeklindeki emir ve nehiylerini işittiler. İşte o zaman Mevlâ Tealâ'yı açıkca görmeyi heves ettiler ve dediklerini dediler.

Bunun üzerine onları yıldırım çarpıp bir gün, bir gece ölü olarak kaldılar. Hepsi birden ölünce, Musa *(Aleyhisselâm)* ellerini semaya kaldırarak ağlayıp sızladı ve: **"Ya Rabbi ! Beni İsrailden yetmiş kişiyi kavmimin tövbelerinin kabu lüne dair şahitlerim olsunlar için seçtim. Şimdi ise, sen onların en hayırlılarını helâk ettin, ben şimdi onlara gittiğimde ne diyeceğim? dileseydin bundan evvel buzağıya tapanlarla beraber bunları da helâk ederdin. İçimizden sefih** (kendini bilmez) **lerin yapmış olduğu suç sebebiyle bizleri helâk mı edeceksin ?"** diyerek dua etti. Ve Mevlâ Tealâ onları diriltinceye kadar duaya devam etti. Onlar dirildikten sonra Musa *(Aleyhisselâm)* Beni İsrail'in buzağıya tapma günahının tövbesini talebetti. Mevlâ Tealâ'da: **"Kendi nefislerini öldürmedikçe tövbeleri kabul olunmaz."** buyurdu. Ve yukarda zikredildiği gibi birbirlerini öldürmeye başladılar.

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre:Mutezile,bu ayet-i celileyi Mevlânın ahirette görülmesini inkâr etmelerine delil getirerek: **"Mevlâ Tealâ'nın görülmesi caiz olsaydı, bu yetmiş kişi caiz olan bir şeyi istemeleri sebebiyle azap olunmazlardı."** dediler. Biz de cevaben deriz ki: **"Onlara bu istekleri sebebiyle değil bilakis** (bunun tersine) **küfürleri sebebiyle azap olundu."** Çünkü onların Musa *(Aleyhisselâm)* a: **"Sen Allah'ı gördün, biz de açıkça görmedikçe sana inanmayız."** sözleri onları kâfir etmiştir. Onlar Musa *(Aleyhisselâm)* nın mucizesini gördükten sonra, Rab'lerini aşikâr görmedikçe iman'dan imtina etti (çekindi) ler.

Hâlbuki Enbiya-yı İzamın, (büyük peygamberlerin *Salavatullahi Aleyhim Ecma-in)* mucizeleri zuhur ettikten (açığa çıktıktan) sonra, onlara inanmak vacip olup başka mucize istemek caiz değildir. Ayrıca onlar bunu irşat olmak niyetiyle değil bilâkis inatlarından istediler. Öyleyse bu ayet-i celile rüyetin nefyine (Mev-

lânın görülmesinin caiz olmamasına) değil, bilakis varlığına delildir. Çünkü Musa *(Aleyhisselâm)* yetmiş kişiyi bu isteklerinden nehyetmemiştir. Ve kendisi de Mevlâ'dan rüyet (cemalini görmek) istemiştir. MevlâTealâ bundan onu nehyetmemiş (yasaklamamış), ancak: « فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰينِى » **"Ben tecellî ettiğimde dağ yerinde durabilirse sen beni görebilirsin."** buyurmuştur. *(Araf Suresi:143 den)*

Dağın yerinde durabilmesi ise, mümkün olan bir şeydir, mümküne bağlanan şeyde mümkündür.

AHİRETE İNANMAYANLARIN MEVLÂ TEALÂ'YI GÖRMEK İSTEMELERİ VE MUCİZE TALEP ETMELERİ (istemeleri) HAKKINDA DİĞER AYET-İ KERİMELER

١ – يَسْئَلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَآءِ فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُوا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَ وَاٰتَيْنَا مُوسٰى سُلْطَانًا مُبِينًا (١٥٣)

1- "Ehli kitap üzerlerine gökten bir kitap indirmeni senden isterler. Muhakkak onlar bundan daha büyüğünü Musa *(Aleyhisselâm)* **dan istemişlerdi de, bize Allah'ı apaçık göster demişlerdi. Artık zulümleri sebebiyle yıldırım onları çarpmıştı** (lânete, cezaya maruz kalmışlardı). **Bilahare kendilerine apaçık mucizeler geldikten sonra da o buzağıyı** (mabut, ilâh) **tuttular. Nihayet biz** (tövbe ettikleri için) **bunu affetmiştik ve Musa** *(Aleyhisselâm)* **ya pek açık bir sultan** (kuvvet ve saltanat) **vermiştik.** *(Nisa Suresi:153)*

٢ – وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْلَا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰئِكَةُ اَوْ نَرٰى رَبَّنَا لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فٖى اَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا (٢١)

2- "Ve bize kavuşmayı ümit etmeyenler dedi ki: "Bizim üzerimize melekler indirilmeli değil miydi ? Veya Rabbimizi görmeli (değil mi) **ydik. Andolsun ki,** (onlar) **nefislerinde bir büyüklük görmüşler ve büyük bir azgınlıkla haddi** (sınırı) **aşmışlardır."** *(Furkan Suresi:21)*

ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٥٦)

KELİME MANASI (56)

(ثُمَّ بَعَثْنَا) **Sonra dirilttik,** kimi ?(كُمْ) **sizi,** neden sonra ? (مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ) **ölümünüzden sonra,** (لَعَلَّكُمْ) **umulur ki siz** (تَشْكُرُونَ) **şükredersiniz,** yani iman ve itaatla yeniden dirilme nimetine şükredesiniz diye.

MEAL-İ ŞERİFİ (56)

Sonra, ölümünüzü müteakip sizi yine diriltmiştik. Umulur ki, şükredersiniz.

İ Z A H A T

İmam-ı Katade *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: Allah-u Teala onları ecellerinin ve rızıklarının geri kalanlarını tamamlasınlar için tekrar diriltti. Bu ölüm ecelsiz olmuştu. Şöyleki; onların bu ölümü, diğer kimselerin ecelleri dolmadan kalplerinin durması gibi oldu. Eğer bunlar ecelleriyle ölselerdi, kıyamete kadar diriltilmezlerdi.

Mevlâ Tealâ Hazretleri Benî İsrail'e vaki olan yedinci nimetini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٥٧)

KELİME MANASI (57)

(وَظَلَّلْنَا) **Ve gölge yaptık.** Yani gölgelik kıldık, kimin üzerine ?(عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** neyi ?(الْغَمَامَ) **o bulutu** (وَاَنْزَلْنَا) **ve indirdik,** kimin üzerine ?(عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** neyi ?(الْمَنَّ) **kudret helvasını,** daha ?(وَالسَّلْوٰى) **semiz, yağlı yelve kuşunu** (bıldırcını) ve size şöyle dedik (كُلُوا) **yeyin,** neden ?(مِنْ طَيِّبَاتِ مَا) **o şeylerin pak** (tertemiz) **ve helâllarından ki,** (رَزَقْنَا) **rızık olarak verdik,** kime ? (كُمْ) **size,** (وَمَا ظَلَمُو) **ve zulmetmediler,** kime ?(نَا) **bize,** yani bu büyük nimetlere küfretmeleriyle bize zulmetmiş olmadılar (وَلٰكِنْ) **lâkin** (كَانُوا) **oldular** (اَنْفُسَهُمْ) **ancak kendilerine** (يَظْلِمُونَ) **zulmeder,** yani bizim azabımızı celbedip üzerlerine zahmetsiz inen rızkın kesilmesine sebep olarak kendilerine zulmetmiş (yazık etmiş) oldular.

MEAL-İ ŞERİFİ (57)

Ve (sahrada güneşin sıcaklığından korunmanız için) **o** (ince) **bulutu üstünüze gölge yapmış ve üzerinize kudret helvasıyla bıldırcın indirmiş, size rızık olarak verdiğimiz şeylerin iyilerinden** (en temiz ve helâllarından) **yeyin !** (demiştik. Bu büyük nimetlere nankörlükleriyle) **bize zulmetmiş olmadılar, ancak kendilerine zulmeder oldular.**

İ Z A H A T

Alusî, Begavî, Dürrü'l-Mensur, Siracü'l-Münir ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre bulutun, Beni İsrail'e gölge yapılması Mısırla Şam-ı Şerif arasındaki bir sahrada cereyan etmiştir.

Şöyleki: Beni İsrail Mısırdan çıkıp denizi geçtiklerinde kendisinde hiç bina olmayan bir sahraya düştüler. Mevlâ Tealâ onlara cebbar (azgın adam) ların şehrine girip onlarla muharebe etmelerini emretti. Onlar da kabul ettiler. Şehre yanaşınca ehlinin çok kuvvetli ve cebbar (zorba) olduğunu işittiler ve muhareheden vazgeçerek Musa *(Aleyhisselâm)* ya:

...فَاذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا اِنَّا هٰهُنَا قَاعِدُونَ (٢٤)

"Sen ve Rabbin gidiniz ve muharebe ediniz, zira biz burada oturacağız." dediler. *(Maide Suresi:24)*

Bunun üzerine Mevlâ Tealâ onlara kırk sene yeryüzünde hayret (şaşkınlık) içinde dolaşmalarıyla ceza verdi.

O sahra oniki fersahdı onlara şiddetli sıcak ve aşırı bir açlık isabet edince, Musa *(Aleyhisselâm)* ya şikayetlendiler. Mevlâ Tealâ da onlara acıyarak nurdan bir direk indirdi, o direk gökten onlar için sarkıyor, gece onlarla beraber yürüyor ve ay olmadığı zaman ay yerine onları aydınlatıyordu. Mevlâ Tealâ onlara, gündüzleri güneşin sıcağından kendilerini gölgeleyecek, yağmur bulutundan daha hoş, ince beyaz bir bulut göndermişti. Sonra Musa *(Aleyhisselâm)* dan yemek istediklerinde o da, Mevlâ Tealâ'ya dua etti ve Mevlâ Tealâ duasını kabul buyurarak onlara ayet-i celilede beyan edilen kar gibi beyaz kudret helvası indirdi.

Onu yemekten bıktıklarında: **"Ya Musa ! Bu helva çok tatlı olduğundan bizi öldürdü, Rabbine dua et de, bize et yedirsin."** dediler. Bunun üzerine Mevla Tealâ onlara bıldırcın kuşunu indirdi. Cenup (güney) rüzgarı bu kuşları onlara sevk ediyor (sürüklüyor) du. Kudret helvası ise, fecrin (imsak vaktinin) tuluundan (doğuşundan) güneş doğuncaya kadar kar gibi yağıyordu. Herkes yarına yetecek kadar hakkını alıyordu. Ancak cumartesi günü ibadet günü olduğundan bir şey istemiyorlardı, cuma günü iki günlüğü birden alıyorlardı, daha fazla alsalar kurtlanıp bozuluyordu. Mevlâ Tealâ onlara: **"Size verdiğimiz rızıkların pak ve helâl olanlarından yeyin ve hacetinizden fazla alıp depolamayın, emrime asi olmayın."** buyurdu. Onlarda aç kalırız korkusuyla fazlaca aldılar, eğer böyle yapmasalardı o rızık devam edecekti.

Nitekim Mevlâ Tealâ Hazretleri bu ayet-i celilenin sonunda, buna işareten: **"Nehyolundukları şeyi yapmakla bize zulmetmediler, lâkin dünyada meşakkatsiz ahirette de hesabı sorulmayacak olan bu rızıkların kesilmesine sebep olduklarından kendi nefislerine zulmetmiş oldular."** buyurmaktadır.

« مَنّ » **Menn**, ekseri (bir çok) ulema'nın beyanına göre, kudret helvasıdır. Aslında « مَنّ » hiç zahmet çekmeden Allah-u Teala'nın ihsan ettiği rızıktır.

عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْكَمْأَةُ مِنَ الْمَنِّ وَمَآؤُهَا شِفَآءٌ لِلْعَيْنِ

Said İbn-i Zeyd *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Beyaz mantar menn'dendir. Suyu da göze şifadır."**

(Buharî, Tefsir Sure:2, Bab:4, Tıb:20, Müslim, Eşribe:158-162, Tirmizî, Tıb:22, İbn-i Mace, Tıb:8, A. b. Hanbel:1/187, 188)

Hazin tefsirinde zikredildiğine göre: Beyaz mantar, kimsenin sa'y-u gayreti (çalışma tesiri) olmadan tohumsuz olarak sadece Mevlâ'nın kudretiyle bit-

tiğinden, Benî İsrail'e inen Menn mesabesindedir. Suyunun göze şifa olması ise, başka ilaçlara karıştırılarak göze damlatılmasıyla hasıl olur, yoksa sırf kendisinin damlatılmasıyla değildir.

Bir rivayette de sadece onun suyunun damlatılması da, gözdeki her şikâyete olmasa da, özel bir ağrıya faydalıdır. « سلوى » ise, bıldırcın kuşudur.

CENAB-I HAKKIN İSRAİL OĞULLARINA BİR ÇOK NİMETLER İHSAN ETMESİ ONLARIN İSE ZULMETMELERİ HAKKINDA DİĞER AYET-İ KERİMELER.

١– وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَىْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًا وَاَوْحَيْنَا اِلٰى مُوسٰى اِذِاسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهُ اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَارَزَقْنَاكُمْ وَمَاظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾

1- "Ve biz onları onikiye (o kadar) **torunlara** (kabilelere,ümmetlere) **ayırdık. Ve Musa'ya** (sahrada susayan) **kavmi kendisinden su istedikleri vakit vahyettik ki, asan** (değneğin) **le taşa vur.** (taşa vurunca) **Ondan** (o taştan), **on iki pınar kaynayıp aktı. Onlardan her kabile su içeceği yeri iyice bildi. Ve onların üzerine o bulutu gölge yaptık ve onların üzerine kudret helvasıyla bıldırcını indirdik. Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temizlerinden yeyin** (dedik). **Ve onlar bize zulm** (haksızlık, kötülük) **etmediler, velâkin kendi nefislerine zulmeder oldular."** *(Araf Suresi: 160)*

٢– يَابَنِى اِسْرَآئِيلَ قَدْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَوَاعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْاَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ﴿٨٠﴾ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَارَزَقْنَاكُمْ وَلَاتَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِى وَمَنْ يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِى فَقَدْ هَوٰى ﴿٨١﴾

2- "Ey İsrail oğulları ! Sizi muhakkak ki, düşmanınızdan halâs ettik (kurtardık) **ve size Tur** (dağın) **ın sağ canibini** (tarafını) **vaad ettik ve sizin üzerinize kudret helvasıyla bıldırcın indirdik." -- "Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin en temizlerinden yiyin ve onda** (bu husus da) **aşırı gitmeyin, sonra üzerinize gazabım vacipolur** (yönelir) **ve kimin üzerine gazabım vacip olursa muhakkak ki, o** (helâk uçurumuna) **yuvarlanmıştır** (buyurdu)." *(Taha Suresi: 80,81)*

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ
رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ
خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا
قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا
مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾ وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ
لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا
عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا
مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ
يَا مُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا
وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ
بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ
وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ
مِنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ
النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

Vacip Tealâ Benî İsraile ihsan ettiği nimetlerinden sekizincisini beyan etmek üzere buyuruyor:

وَاِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ (٥٨)

KELİME MANASI (58)

(وَاِذْ قُلْنَا) **Ve** (ey Benî İsrail !) **dediğimiz vakti hatırlayın,** ne dediğimiz vakti ? (ادْخُلُوا) **girin,** nereye ? (هٰذِهِ الْقَرْيَةَ) **şu şehre,** yani Kuds-i Şerif'e girin de (فَكُلُوا) **yiyin,** neden ? (مِنْهَا) **o şehirden,** (yiyeceklerinden) (حَيْثُ شِئْتُمْ) **dilediğiniz yerde,** nasıl bir yemekle ? (رَغَدًا) **bol bol yemekle** (وَادْخُلُوا) **ve girin,** nereden ? (الْبَابَ) **kapısından** ne olduğunuz hâlde ? (سُجَّدًا) **secde edici olduğunuz hâlde,** yani tevazu ile başlarınızı eğici olduğunuz veya sahradan kurtulduğunuza şükür için Allah-u Tealâ'ya secde eder olduğunuz hâlde girin. (وَقُولُوا) **ve deyin** ne ? (حِطَّةٌ) **hıtta,** yani: **"Ya Rabbi ! Bizim senden istediğimiz günahlarımızı silmendir."** deyin ki, (نَغْفِرْ) **biz de setredelim,** (örtelim) kim için ? (لَكُمْ) **sizin için** neyi ? (خَطَايَاكُمْ) **hatalarınızı** (وَسَنَزِيدُ) **ve muhakkak ziyade ederiz** (artırırız). kimlere ? (الْمُحْسِنِينَ) **muhsinlere** yani bu kelime iyilik edicilerin mükâfatının artmasına sebep olacak, kötülük edenlerin ise tövbe ve mağfiretini mucip (gerektirici) olacaktır.

MEAL-İ ŞERİFİ (58)

Ve hani (sahradan çıktıktan sonra) **demiştik ki, şu kasabaya girin de ondan** (yiyeceklerinden), **dilediğiniz yerde** (istediğinizi) **bolbol yiyin ve kapısından secde ederek** (eğilerek, saygı göstererek) **girin ve** (dilediğimiz) **hıtta** (günahlarımızı silmen) **dir deyin ki, sizin hatalarınızı örtelim, iyilik edenlere ise** (mükâfatı) **daha artıracağız.**

İ Z A H A T

İbn-i Abbas, İbn-i Mesut, Katade, Süddî, Rabî' ve diğerlerinden *(Radıyallahu Anhum)* nakledilen meşhur bir rivayete göre, girilmesi emredilen karye (kasaba) dan murat: **"Beyt-i Makdis"** (Kudüs kasabası) dır. Cumhur (ekseri âlimler) da bu görüş üzeredir. Ancak bu emrin şekli hakkında ihtilâf edilmiştir. Bazıları bu emrin: **"Emr-i teklîfî"** (mutlaka yapılması gereken bir emir) olduğunu demişse de, Alusî *(Rahimehullah)* nin beyanına göre bu emir: **"Emr-i ibahî"** (yapılması da yapılmaması da serbest olan bir emir) dir.

Nitekim peşinden: **"Yiyin."** emrinin gelmesi buna delâlet etmektedir. Ve bu emir sahrada: **"Şaşkın şaşkın dolaşma."** hadisesinden sonra verilmiştir. Ayrıca bu emir, Allah-u Tealâ'nın Musa *(Aleyhisselâm)* vasıtasıyla vermiş olduğu:

يَاقَوْمِ ادْخُلُواالْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِى كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَاتَرْتَدُّواعَلٰى اَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ

"Ey kavmim ! Allah'ın size takdir (nasip) **ettiği mukaddes yere** (Şam-ı Şerif'e) **girin, arkalarınızı dönmeyin, sonra zararlı olarak dönersiniz."** *(Maide Sur. 21)*

Emrinden ayrıdır. Zira o teklifî bir emirdir. Nitekim peşinden: **"Arkalarınızı dönmeyin."** şeklindeki nehyin (yasağın) gelmesi buna delâlet etmektedir.

Ayet-i celilede geçen: **"Kapı"** dan maksat, Beyt-i Mukaddes'in kapılarından biridir. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* dan rivayet edildiğine göre,şu anda bu kapıya: **"Hıtta"** kapısı denilmektedir. İmam-ı Mücahid'e göre bu kapı, sekizinci kapıdır. Ve o: **"Tövbe kapısı."** olarak bilinmektedir.

Ayet-i celilede geçen secdeden maksat, tevazu göstermektir. Şer'î manasına hamletmek (yorumlamak) ta caizdir. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* buradaki secdeyi: **"Rükû."** ile tefsir etmiş, bazıları ise eğilmekle tefsir etmişler ve: **"Kapı çok küçük ve dar olduğundan girmek isteyen, eğilmek zorunda kalacağı için böyle emrolundular."** demişlerdir.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : قِيلَ لِبَنِى اِسْرَآئِيلَ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّداً وَقُولُوا حِطَّةٌ فَدَخَلُوا يَزْحَفُونَ عَلٰى اَسْتَاهِهِمْ فَبَدَّلُوا وَقَالُوا حِطَّةٌ حَبَّةٌ فِى شَعِيرَةٍ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifte, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Beni İsrail'e: "Kapıdan secde ederek girin ve hıtta deyin." buyuruldu. Onlar ise bu emri değiştirerek oturakları üzerine sürünerek girdiler. Ve: "Hıttatün habbetün fi şeiretin."** dediler.

(Buharî, Tefsir, Sure:2, Bab:5, A. b. Hanbel:2/312)

Ayet-i celilede geçen muhsinlerin kimler olduğu hakkında bir kaç rivayet varsa da en açığı buzağıya tapmayan kişiler olduğudur.

« حَطٌ » **H a t:** Bir şeyi aşağıya almak ve arkadan yük indirmek manasında olduğundan: **« حِطَّةٌ »** **"Hıtta"** Fi'le vezninde birinci baptan mastar binai nevî olup, bir nevi (türlü) indiriş demektir ki, hususî (özel) bir şekilde yükü yıkmak veya boyunlardan vebali indirmek karar veya duasını ifade eder ve bütün kıraatlerde (okuyuşlarda) **Hıtta**'nın sonu merfu (ötre) okunur. Binaenaleyh bu, müfred (tek)bir kelime değil, mahzuf (zikredilmemiş) bir mübtedanın haberi olarak: **"İşimiz hıttadır."** takdirinde bir cümledir. Meselâ: Lisanımızda bir ilân veya kumanda sırasında: **"İstirahat !, Yemek !, Uyku !, Hareket !"**Veya istirham (birisinden bir şey rica) ederken: **"Lutuf !, İnayet !, Af !"** gibi müfret kelime de böyle bir cümle takdirindedir.

Nesefî Tefsirinde Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edildiğine göre: Bu **Hıtta'**dan maksat: « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ » dir. Hazreti İkrime *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edildiğine göre ise: « لَاإِلٰهَ إِلَّااللّٰهُ » dır.

BENİ İSRAİL'İN NİMETLERLE DOLU ŞEHRE GİRMELERİ VE İSTİĞFAR (Af İsteme) MANASINDA OLAN HITTA LÂFZINI SÖYLEMEKLE EMROLUNDUKLARI HAKKINDA DİĞER BİR AYET-İ KERİME

وَاِذْ قِيلَ لَهُمُ اسْكُنُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ
وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ (١٦١)

"Ve hani onlara: "Şu beldede (şehirde) **yerleşin. Ve ondan** (yiyeceklerinden) **dilediğiniz yerde yeyin ve Hıtta deyin ve secde ederek kapısından girin ki, sizin hatalarınızı bağışlıyalım muhsin olanlar** (iyi hareket edenlere mükâfatların) **ı elbette artıracağız." denilmişti.** *(Araf Suresi:161)*

ŞÜKREDENLERE NİMETLERİN ZİYADE KILINACAĞI HAKKINDA DİĞER BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ ŞERİFİ

وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ (٧)

"Ve hatırlayın ki, Rabbiniz (size şunu) **bildirmişti: Yemin olsun, eğer şükrederseniz elbette sizi** (n nimetinizi) **artırırım. Ve yemin olsunki, nankörlük ederseniz şüphe yok ki, benim azabım pek şiddetlidir."** *(İbrahim Suresi:7)*

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَاَنْزَلْنَا عَلَى
الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاۤءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (٥٩)

KELİME MANASI (59)

(فَبَدَّلَ) **Bunu müteakip tebdil etti,** (değiştirdi) kim ?(الَّذِينَ) **o kimseler ki,** (ظَلَمُوا) **zulmettiler,** yani masiyet (günah) işlemeleri sebebiyle nefislerine zulmedenler (yazık edenler), söylemekle emrolundukları tövbe ve istiğfar sözünü çevirdiler. neye ? (قَوْلًا) **bir söze,** (غَيْرَ الَّذِى) **o söz den başka bir söze ki,** (قِيلَ) **denmişti,** kime?(لَهُمْ) **onlara,** (kendilerine emrolunan **"Hıtta"** sözünü değiştirerek **"Hınta"** diyenlere). (فَاَنْزَلْنَا) **bizde hemen indirdik,** kim üzerine ?(عَلَى الَّذِينَ) **o kimseler üzerine ki,** (ظَلَمُوا) **zulmettiler,** yani kendilerine emrolunanı değiştirerek nefislerine zulmedenlere indirdik(رِجْزًا)(takdir edilmiş, kararlaştırılmış)**büyük bir azabı,** öyle azap ki(مِنَ السَّمَاۤءِ) **gökten** (inici) ne sebebiyle indirdik (بِمَا كَانُوا) **olmaları sebebiyle** (يَفْسُقُونَ) **fıskeder,** yani taattan (Allah'a boyun eğmekten) çıkmaları sebebiyle.

MEAL-İ ŞERİFİ (59)

Bunun üzerine (hem söz hem de fiilen masiyet, günah işlemek sebebiyle nefislerine) **zulmedenler** (emrolundukları)**sözü kendilerine söylenilenden baş-**

kasına çevirmişlerdi. Biz de hemen o zulmedenler üzerine, taattan (boyun eğmekten) çıkmaları sebebiyle, gökten çok korkunç bir azap indirmiştik.

İ Z A H A T

İmam-ı Mücahid *(Radıyallahu Anh)* buyurmuştur ki :

طُؤْطِئَ لَهُمُ الْبَابُ لِيَخْفِضُوا رُؤُسَهُمْ فَاَبَوْا اَنْ يَدْخُلُوهُ سُجَّداً فَدَخَلُوا يَزْحَفُونَ عَلٰى اَسْتَاهِهِمْ مُخَالَفَةً فِى الْفِعْلِ كَمَا بَدَّلُوا الْقَوْلَ *

"Başlarını eğsinler için kapı onlara alçaltıldı, onlar ise inadına secde ederek girmediler. Sözde muhalefet (aksilik) **ettikleri gibi, işte de muhalefet olsun için, dübürleri** (oturakları) **üzerine sürüne sürüne girdiler."**

Muhsinleri (iyilik edicileri) ise emrolunanı yaptılar, bundan dolayı Mevlâ Tealâ bu ayet-i celilede bu emirleri, hepsi değiştirdiler buyurmayıp, içlerinden zalim olanlar değiştirdi buyurmuştur. *(Ruhu'l-Beyan:1/144)*

Mevlâ Tealâ'nın gökten indirdiği korkunç (tiksinilen, pis) azabtan murat ise, taun hastalığıdır ki, rivayete nazaran bu hastalıktan bir saat içinde onlardan yirmidörtbin kişi ölmüştür. Ve hastalık bu sayı yetmişbin'e ulaşıncaya kadar devam etmiştir. Hadis-i Şerifte şöyle varid olmuş (gelmiş) tir :

عَنْ أُسَامَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَلطَّاعُونُ رِجْسٌ اُرْسِلَ عَلٰى طَآئِفَةٍ مِنْ بَنِى اِسْرَآئِيلَ اَوْ عَلٰى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَاِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِاَرْضٍ فَلَاتَقْدَمُوا عَلَيْهِ وَاِذَا وَقَعَ بِاَرْضٍ وَاَنْتُمْ بِهَا فَلَاتَخْرُجُوا فِرَاراً مِنْهُ *

Usame *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Taun** (veba) **Benî İsrail'den bir taifeye veya sizden evvelkilere gönderilen murdar bir azaptır. Taun'un bir memlekette olduğunu duyarsanız oraya girmeyin. Eğer sizin bulunduğunuz memlekette zuhur eder** (meydana gelir) **se ondan kaçmak için oradan çıkmayın."** *(Buharî, Enbiya:54, Müslim, Selam:92-97, Tirmizi, Cenaiz:66, Muvatta' Medine:22, A. b. Hanbel:1/173, 177)*

عَنْ اَبِى عُسَيْبٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَتَانِى جِبْرِيلُ (عليه السلام) بِالْحُمّٰى وَالطَّاعُونِ فَاَمْسَكْتُ الْحُمّٰى بِالْمَدِينَةِ وَاَرْسَلْتُ الطَّاعُونَ اِلَى الشَّامِ فَالطَّاعُونُ شَهَادَةٌ لِاُمَّتِى وَرَحْمَةٌ لَهُمْ وَرِجْسٌ عَلَى الْكَافِرِ *

Ebu Useyb *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Cebrail** *(Aleyhisselâm)* **bana sıtma ve taun** (veba) **hastalıklarını getirdi. Sıtmayı Medinede tuttum. Taunu ise, Şam'a gönderdim. Taun ümmetime şehadet** (şehidlik) **ve rahmettir, kafirlere ise, pis bir azaptır." buyurdu.** *(A. b. Hanbel:5/81)*

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَلْفَارُّ مِنَ الطَّاعُونِ كَالْفَارِّ

مِنَ الزَّحْفِ وَالصَّابِرُ فيه كَالصَّابِرِ فى الزَّحْفِ *

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurmuştur: "Taundan** (vebadan) **kaçan, harpten kaçan gibidir. Tauna sabreden, harpte sabreden gibidir."** *(A. b. Hanbel:3/324, 360, 6/82, 145, 255)*

İmam-ı Şafiî buyurmuştur ki: **"Taunu** (vebayı) **tedavi edecek en kıymetli ilâç tesbihtir."** Zira zikir, sahibinden azabı ve cezayı kaldırır. Nitekim Mevlâ Tealâ Hazretleri, Yunus *(Aleyhisselâm)* hakkında şöyle buyurmuştur :

فَلَوْلاَ اَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَبِثَ فِى بَطْنِهِ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾

"Eğer muhakkak O (Yunus *Aleyhisselâm*) **tesbih** (zikir) **edicilerden olmayaydı, elbette balığın karnında insanların diriltileceği** (kıyamet) **gü (nü) ne kadar kalacaktı."** *(Sâffât Suresi:143-144)*

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e çok salat-u selâm okumakta böylecedir. Lâkin bütün bunlar, zahirî ve batınî (gizli ve açık) şartlara ve edeplere uygun oldukları taktirde tesir edici olurlar, zira her zikir ve Salât-u selâm Allah-u Tealâ indinde kabule şayan (lâyık) değildir.

« رِجْزٌ » **R i c z :** Lügatte, korkunç, habis (pis) şey, mukadder (takdir edilmiş) azap demektir.

Alusî tefsirinde, İbn-i Cübeyr *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edildiğine göre, Bu azabtan murat, şiddetli yağan bir kar'dır ki, onlardan yetmişbin kişiyi helâk etmiştir. Bu manaya göre azabın gökten indiği açıktır. Diğer manalara göre ise: **"Gökten indirilen"** bir azap buyurulmakla, kaza ve kaderin (Allah'ın hüküm ve takdirinin) mahalli (yeri) olan cihete (göğe) işaret edilmiştir.

Üstadımız Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, kendi Kuran ı keriminde, bu ayet-i kerimenin kenarına **"Burada büyük bir ibret vardır."** diye yazmışlar ve bu ayet-i kerimede geçen: **"Çok pis azap"** manasındaki: « رِجْزٌ » kelimesini çizgi ile karşı sayfadaki: « فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ » **"Biz onlara alçak maymunlar olun dedik."** *(Bakara Suresi:65 den)* Mealindeki cümleye bağlamıştır.

Böylece bu pis azabın onların maymuna döndürülmeleri olabileceğine de işaret etmiştir.

BENÎ İSRAİL'İN EMROLUNDUKLARI SÖZÜ DEĞİŞTİRDİKLERİNİ BEYAN EDEN DİĞER BİR AYET-İ KERİME

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلاً غَيْرَ الَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزاً مِنَ السَّمَآءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾

"Fakat onlardan zulüm (haksızlık) **edenler kendilerine denilen sözü başka bir söze çevirdiler. Artık onların üzerlerine zulmeder oldukları şey sebebiyle, gökten murdar** (pis) **bir azap salıverdik."** *(Araf Suresi:162)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Benî İsrail'e vermiş olduğu nimetlerden dokuzuncu nimeti beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَاِذِاسْتَسْقٰى مُوسٰى لِقَوْمِهٖ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِى الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

KELİME MANASI (60)

(وَاِذِاسْتَسْقٰى) **Ve** (Ey Benî İsrail !) **su istediği vakti hatırlayın,** kim ? (مُوسٰى) **Musa** *(Aleyhisselâm)* kim için ? (لِقَوْمِهٖ) **kavmi için** (فَقُلْنَا) **biz de demiştik,** (ona şöyle vahyetmiştik). (اضْرِبْ) **vur,** ne ile ? (بِعَصَاكَ) **asan** (değneğin) **ile,** neye ? (الْحَجَرَ) **taşa,** o da vurunca (فَانْفَجَرَتْ) **hemen fışkırdı,** neden ? (مِنْهُ) **o taştan,** ne ? (اثْنَتَا عَشْرَةَ) **on iki,** ne cihetinden ? (عَيْنًا) **göze,** (pınar) **cihetinden,** (قَدْ عَلِمَ) **muhakkak bildi,** kim? (كُلُّ اُنَاسٍ) **her bir kabile,** yani on iki kabileden her bir zümre (cemaat), neyi ? (مَشْرَبَهُمْ) **içecekleri yeri,** yani kendilerinin içecekleri pınarı yakinen bildiler. Ve biz onlara şöyle dedik: (كُلُوا) **yeyin** (وَاشْرَبُوا) **ve için,** neden ? (مِنْ رِزْقِ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ'n) **ın rızkından,** yani size ihsan ettiği bıldırcın ve kudret helvasından yiyin ve bu pınarlardan için, (وَلَا تَعْثَوْا) **ve hiç bir vechile haddi aşmayın.** nerede ? (فِى الْاَرْضِ) **yer yüzünde,** ne olduğunuz hâlde ? (مُفْسِدِينَ) **fesat çıkarıcılar,** yani dine ters düşen şeyleri işleyerek kötülük (bozgunculuk) çıkarıcı olduğunuz hâlde.

MEAL-İ ŞERİFİ (60)

Ve bir vakit Musa *(Aleyhisselâm)*(sahrada susayan) **kavmi için su talep etmişti** (istemişti) **de, bunun üzerine biz ona: "Asan** (değneğin) **ile taşa vur." demiştik.** (O da vurunca) **hemen o taştan oniki pınar fışkırmış, her bir kabile** (cemaat) **içecekleri pınarı kat'î olarak bilmişti.** (Ve biz onlara demiştik ki,) **Allah** (Tealân) **ın rızkından yeyin, için ve yer yüzünde müfsitler** (bozguncular) **olarak taşkınlık yapmayın.**

İ Z A H A T

İbn-i Abbas, Katade ve Mücahid *(Radıyallahu Anhum)* den rivayet edildiğine göre, bu hadise sahrada cereyan etmiştir. Şöyleki: Benî İsrail'i şiddetli susuzluk kaplayınca, Musa *(Aleyhisselâm)* dan yardım istediler. O da Rabbine onlara su vermesi için dua etti. Mevlâ Tealâ da Musa *(Aleyhisselâm)* ya vahiy tarikiyle (yoluyla): **"Asan ile taşa vur !"** buyurdu. **Bunun üzerine o taştan Benî İsrail'in kabileleri sayısınca oniki pınar fışkırdı.** *(Dürrü'l-Mensur:1/175)*

Siracü'l-münir, Hazin, Beyzavî, Begavî, Tefsir-i Kebir ve Ruhu'l-beyan

tefsirlerinde zikredildiğine göre, ayet-i celilede bahsi geçen "A s a" nın cennet ağaçlarından olup, Musa *(Aleyhisselâm)* nın boyu kadar olduğu, karanlıkta nur saçan iki dalı (çatalı) bulunduğu ve Âdem *(Aleyhisselâm)*in onu cennetten indirdiği, Enbiya-i İzam (büyük Peygamberler) in birbirinden ona varis oldukları (miras yolu ile onu birbirinden aldıkları) ve son olarak Şuayb *(Aleyhisselâm)* dan Musa *(Aleyhisselâm)* ya intikal ettiği rivayet olunmuştur.

Bahsi geçen taş hakkında da: Musa *(Aleyhisselâm)* ın Tur dağından beraberinde getirdiği dört köşeli, insan kafası kadar bir cüssede (büyüklükte),ve her bir yüzünde üç pınar bulunduğu rivayet olunmuştur. Bu taşın Musa *(Aleyhisselâm)* nın yıkanmak için elbiselerini üstüne koyduğunda, onları alıp kavminin içine doğru kaçan taş olduğu da rivayet olunmuştur. Siracü'l-münir ve Begavî tefsirlerinde zikredildiğine göre, o taş durunca Allah-u Teala Musa *(Aleyhisselâm)* ya: «ارْفَعْ هٰذَاالْحَجَرَ فَلِى فيه قُدْرَةٌ وَلَكَ فيه مُعْجِزَةٌ» **"Bu taşı kaldır** (beraberinde götür), **çünkü onda benim kudretim, senin de mucizen bulunmaktadır."** buyurdu.

Veya taşlardan herhangi bir taş da murat edilebilir. Kazî Beyzavî'nin buyurduğuna göre, bu görüş daha açıktır, Zira bu, kudreti İlâhîyeye (Allah-u Teala'nın gücüne, kuvvetine) daha ziyade delâlet eder.

İmam-ı Kurtubî tefsirinde şöyle buyurmuştur: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in parmaklarının arasından suyun fışkırması daha büyük bir mucizedir. Çünkü biz taşlardan suyun çıktığını çok kere müşahede etmekte (görmekte) yiz, lâkin kan ve et arasından içilecek bir suyun çıkması, hiç bir kere görülmemiş ve hiç bir peygamberde bu türlü mucize vaki olmamıştır.

Bu ayet-i celile, ümmeti Muhammed'in faziletine (üstünlüğüne) delâlet etmektedir. Zira Benî İsrail suya muhtaç olduklarında, Mevlâ'dan su istemesi için Musa *(Aleyhisselâm)* ya müracaat ettiler (baş vurdular); Bakla, kabak,vesair yenecek şeylere muhtaç olduklarında da yine aynı şekilde müracaat ettiler. Bu ümmet-i Muhammed'e ise her muhtaç oldukları şeyi bizzat (kendilerinin) Mevlâ Teala'dan istemeleri emrolunmuştur. Nitekim Allah-u Teala : « وَاسْأَلُوااللّٰهَ مِنْ فَضْلِه » **"Allah** (Tealân) **ın fazl-u kereminden isteyin."***(Nisa Su.resi:32 den)* Ve « اُدْعُونِى اَسْتَجِبْ لَكُمْ » **"Bana dua edin, size icabet** (duanızı kabul) **edeyim."** buyurmaktadır. *(Mü'min Suresi:60 dan)*

Ayrıca bu ayet-i celilede büyük bir müjde daha vardır, Şöyleki: Musa *(Aleyhisselâm)* kavminin sözü ile Rabbinden su istedi, İsa *(Aleyhisselâm)* da yine kavminin müracaatı ile Rabbinden maide (sofra) istedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ise, Rabbinin emri ile bizim için mağfiret istedi.

Nitekim Mevlâ Teala Hazretleri, Habibine şöyle emretti:

وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ...(١٩)

"Kendi günahın ve inanan erkek ve kadınlar (ın günahı) **için Rabbinden af talebet** (iste). *(Muhammed Suresi:19 dan)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, kavimlerinin istekleri üzere Musa ve İsa *(Aleyhi messelâm* nın kendisinden istediklerine icabet ettiğine göre, kendi emri ile Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in bizim hakkımızda istemiş olduğu mağfirete icabet etmesi daha evlâ ve daha münasiptir.

Bu ayet-i celile aynı zamanda yağmur talebi için toplanıp duaya çıkmanın mubah (serbest) olduğunu ifade etmektedir. Bu ise yağmura muhtaç olunup yağmaması devam ettiği vakitte olur; O zaman yapılacak iş, Allah-u Tealâ'ya kulluğu ve ihtiyacı, düşkünlük ve alçaklığı itiraf etmek, (açıklamak) tır.

Nitekim Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*yağmur talebinde bulunmuştur. Tevazu ile başı önüne eğik, yalvarır bir hâlde sahraya çıkmıştır.

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ اَصَابَتِ النَّاسَ سَنَةٌ عَلَىٰ عَهْدِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) فَبَيْنَا النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم) يَخْطُبُ فِى يَوْمِ جُمُعَةٍ قَامَ اَعْرَابِىٌّ فَقَالَ يَارَسُولَ اللّٰهِ هَلَكَ الْمَالُ وَجَاعَ الْعِيَالُ فَادْعُ اللّٰهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَمَا نَرٰى فِى السَّمَآءِ قَزَعَةً فَوَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ مَاوَضَعَهَا حَتّٰى ثَارَ السَّحَابُ اَمْثَالَ الْجِبَالِ ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ عَنْ مِنْبَرِهِ حَتّٰى رَاَيْتُ الْمَطَرَ يَتَحَادَرُ عَلٰى لِحْيَتِهِ (صلى الله عليه وسلم) فَمُطِرْنَا يَوْمَنَا ذٰلِكَ وَمِنَ الْغَدِ وَبَعْدَ الْغَدِ وَالَّذِى يَلِيهِ حَتَّى الْجُمُعَةِ الْاُخْرٰى وَقَامَ ذٰلِكَ الْاَعْرَابِىُّ اَوْ قَالَ غَيْرُهُ فَقَالَ يَارَسُولَ اللّٰهِ تَهَدَّمَ الْبِنَآءُ وَغَرِقَ الْمَالُ فَادْعُ اللّٰهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ: اَللّٰهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا فَمَا يُشِيرُ بِيَدِهِ اِلٰى نَاحِيَةٍ مِنَ السَّحَابِ اِلَّا انْفَرَجَتْ وَصَارَتِ الْمَدِينَةُ مِثْلَ الْجَوْبَةِ وَسَالَ الْوَادِى قَنَاةُ شَهْرًا وَلَمْ يَجِئْ اَحَدٌ مِنْ نَاحِيَةٍ اِلَّا حَدَّثَ بِالْجَوْدِ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **şöyle demiştir: Peygamber** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **zamanında insanlara bir kıtlık isabet etti bir cum'a günü Peygamber hutbe okurken bir a'rabî** (bedevî arap) **ayağa kalktı da: "Ya Resulallah, mallar helâk oldu, çoluk çocuk da aç kaldı; Bizim için Allah'a dua ediver." dedi. Bunun üzerine Resulullah iki elini kaldırdı ki, biz o sırada gök yüzünde hiç bir bulut parçası görmüyorduk. Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun, bulutlar dağlar misali gök yüzünü kaplamadıkça Resulullah ellerini indirmedi ve minberinden de inmedi. Nihayet yağmur tanelerinin onun sakalı üzerinde yuvarlandığını gördüm. O günümüz, ertesi günü, daha ertesi günü ve ondan sonra gelen gün; Ta öteki cum'aya kadar hep üzerimize yağmur yağıp durdu. Ertesi cuma yine o bedevî** (Enes'in dediğine göre) **yahut bir başkası ayağa kalktı da:**

"Ya Resulallah, binalar yıkıldı, mallar boğuldu, bizim için Allah'a dua et." dedi. Bunun üzerine Resulullah yine iki elini kaldırdı da: « اَللّٰهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَاعَلَيْنَا » **"Ey Allahım, etrafımıza** (yağdır), **üzerimize değil." diye dua etti. Bunu söylerken de hangi cihetteki buluta işaret ediyorsa, orası açıldı ve Medine** (üstü açık) **bir alan gibi oldu.** (Medinede bulunan vadilerden) **Kanat vadisi bir ay mütemadiyen aktı ve herhangi cihetten biri geldiyse bol bol yağmur yağdığını söyledi.**

(Buharî, Cum'a:35, 1/224 Ezan:135, İstiska:6, 7, 14, 24, İ'tikaf:9, Leyletü'l-Kadr:2, Müslim, Sıyam:215, İstiska:8, Neseî, İstiska:10, A. b. Hanbel:3/60, 74, 256, 271)

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَنْ تَخْلُو الْاَرْضُ مِنْ اَرْبَعِينَ رَجُلاً مِثْلَ خَلِيلِ الرَّحْمٰنِ (عليه الصلاة والسلام) فَبِهِمْ تُسْقَوْنَ وَبِهِمْ تُنْصَرُونَ مَامَاتَ مِنْهُمْ اَحَدٌ اِلاَّ اَبْدَلَ اللّٰهُ مَكَانَهُ اٰخَرَ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Yer yüzü Halilü'r-rahman** (Allah'ın dostu) **İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **gibi olan kırk kişiden asla boş kalmaz. Onlar hürmetine yağdırılıyorsunuz ve onlar sebebiyle yardım olunuyorsunuz. Onlardan herhangi biri öldüğünde Mevlâ Tealâ yerine mutlaka bir başkasını getirir."**

(El-Muttekî, Kenzü'l-ummal:12/188, No:34603)

Üftade Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri buyurdu ki: Talib'in, yani Mevlâ Tealâyı taleb eden derviş'in terakkisi (manen yükselmesi), sünnetlere riayet etmesiyledir. Bundan anlaşılmaktadır ki, Efendimize *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hakkıyla uyanların da duaları red olunmaz kabul edilir. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e yapılan muamele onlara da aynen yapılır. Ebdal (kırklar) da bu makama Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e hakkıyla uymaları bereketiyle kavuşmuşlardır.

BENÎ İSRAİLİN SU TALEBETMELERİ ÜZERİNE KENDİLERİNE SU VERİLDİĞİNİ BEYAN EDEN DİĞER BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ

وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَىْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًا وَاَوْحَيْنَا اِلٰى مُوسٰى اِذِاسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهُ اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَارَزَقْنَاكُمْ وَمَاظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾

"Ve biz onları onikiye (o kadar)**torunlara** (kabilelere,ümmetlere) **ayırdık. Ve Musa** *(Aleyhisselâm)* **ya** (sahrada susayan) **kavmi kendisinden su istedikleri vakit vahyettik ki, asan ile taşa vur.** (Musa *(Aleyhisselâm)* da vurunca) **Ondan** (o taştan) **on iki pınar kaynayıp aktı. Onlardan her kabile su içeceği yeri iyice bildi. Ve onların üzerine o bulutu gölge yaptık ve onların üzerine kudret helvası ile**

bıldırcını indirdik.Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temizlerinden yeyin(dedik).Ve onlar bize zulmetmediler velâkin kendi nefislerine zulmeder oldular."

(Araf Suresi: 160)

Mevlâ Tealâ Benî İsrail'in eslâfının (geçmişlerinin), cinayet (suç) larından diğer birini ve sabırsızlıklarından dolayı Mevlânın nimetlerine nasıl küfrettiklerini, zürriyetlerine (çocuklarına) hatırlatmak üzere şöyle buyuruyor:

وَاِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسٰى لَنْ نَصْبِرَ عَلٰى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا
مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ
اَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذٖى هُوَ اَدْنٰى بِالَّذٖى هُوَ خَيْرٌ اِهْبِطُوا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ
مَا سَاَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَٓاؤُ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ
ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيّٖنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ
ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

KELİME MANASI (61)

(وَاِذْ قُلْتُمْ) **Ve** (Ey Benî İsrail !) **dediğiniz vakti hatırlayın**(يَا مُوسٰى) **Ey Musa** (لَنْ نَصْبِرَ) **asla sabredemeyiz** (dayanamayız) ne üzerine (عَلٰى طَعَامٍ) **yemek üzerine,** öyle yemek ki, (وَاحِدٍ) **bir çeşit** (فَادْعُ) **binaenaleyh** (bu sebeble) **dua et** (iste) kim için ? (لَنَا) **bizim için** kime dua et ? (رَبَّكَ) **Rabbine** (يُخْرِجْ) **çıkarsın,** kim için ? (لَنَا) **bizim için,** nelerden ? (مِمَّا) **o şeylerden ki** (تُنْبِتُ) **bitiriyor,** ne ? (الْاَرْضُ) **yer,** neden oldukları hâlde? (مِنْ بَقْلِهَا) **onun** (yerin) **sebzesinden, baklagillerden,** daha ? (وَقِثَّائِهَا) **hıyarından veya kabağından,** daha ? (وَفُومِهَا) **buğdayından veya sarımsağından** daha ? (وَعَدَسِهَا) **mercimeğinden,** daha ? (وَبَصَلِهَا) **soğanından** bu istekleri üzerine (قَالَ) **dedi.** Yani Mevlâ Tealâ Hazretleri veya Musa *(Aleyhisselâm)* Mevlâ Tealâ tarafından şöyle dedi. (اَتَسْتَبْدِلُونَ) **değişmek mi istiyorsunuz ?** neyi ? (الَّذٖى) **o şeyi ki,** (هُوَ) **o,** nedir ? (اَدْنٰى) **daha aşağıdır,** neye mukabil (بِالَّذٖى) **o şeye mukabil** (karşılık) **ki,** (هُوَ) **o şey,** nedir ? (خَيْرٌ) **daha hayırlı** (daha kıymetli) dir. Yani ey Benî İsrail ! Lezzette ve meşakkatsizlikte daha hayırlı olan helva ve bıldırcın etini bırakıpta, lezzette daha düşük ve bir çok meşakkat (zorluk) la elde edeceğiniz soğan,sarımsak, hıyar,

kabak gibi daha az değerli olan şeyleri mi almak istiyorsunuz ?(اِهْبِطُوا) (öyle ise) **inin,** nereye ?(مِصْرًا) **bir şehre,** (bir kasabaya)(فَاِنَّ لَكُمْ) **zira şüphesiz sizin için** (orada) **vardır,** ne?(مَا) **o şey ki,** (سَاَلْتُمْ) **istediniz** (وَضُرِبَتْ) **ve** (böylece) **vuruldu,** kimin üzerine?(عَلَيْهِمُ) **onların üzerine,** ne?(الذِّلَّةُ) **alçaklık** daha ?(وَالْمَسْكَنَةُ) **fakirlik, yoksulluk,** yani üzerlerine alçaklık ve fakirlik damgası vuruldu(وَبَاؤُ) **ve döndüler,** ne ile ?(بِغَضَبٍ) **büyük bir gazap ile,** öyle bir gazap ki:(مِنَ اللّٰهِ) **Allah tarafından olucu,** yani Allah-u Tealânın büyük bir gazabına uğradılar.(ذٰلِكَ) **işte bu,** yani onların üzerine alçaklık ve yoksulluk damgasının vurulması ve büyük bir gazaba (cezaya) uğramaları, ne sebepledir ?(بِاَنَّهُمْ) **şu sebepledir ki, onlar** (كَانُوا) **oldular,** nedir ? (يَكْفُرُونَ) **küfreder,** neye ? (بِاٰيَاتِ اللّٰهِ) **Allah-u Tealânın ayetlerine,** yani Musa *(Aleyhisselâm)* ın elinde zuhur eden (meydana gelen) açık mucizelere, daha ? (وَيَقْتُلُونَ) **ve öldürür** (oldular), kimleri?(النَّبِيّٖنَ) **peygamberleri** *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* ne oldukları hâlde ?(بِغَيْرِ الْحَقِّ) **haksız oldukları hâlde,** yani kendileri de haksız olduklarını bildikleri hâlde Peygamberleri öldürmeleri sebebiyle(ذٰلِكَ) **işte bu,** (onların ayetleri inkâr edip, enbiya-i izam *(Aleyhimüsselâm)* hazeratını haksız yere öldürmeleri ise, ne sebeple oldu ?(بِمَا عَصَوْا) **isyan etme ve Allah'a karşı gelmeleri, sebebiyle,** daha(وَكَانُوا) **olmaları sebebiyle,** (يَعْتَدُونَ) **haddi aşar.** Yani Allah'ın koyduğu sınırları aşmaları sebebiyle.

MEAL-İ ŞERİFİ (61)

Ve (Ey Benî İsrail !) **hatırlayın o vakti ki, siz: "Ey Musa ! Biz aslâ bir çeşit yemeğe sabredemeyeceğiz** (dayanamayacağız), **binaenaleyh bizim için Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden, sebze, kabak, hıyar, sarımsak, mercimek ve soğanından bizim için çıkarsın."demiştiniz.** (Bunun üzerine Musa *(Aleyhisselâm)* vasıtasıyla, Rabbiniz de size): **"O hayırlı olanı, şu daha aşağı olanla değiştirmek mi istiyorsunuz ? Öyle ise bir şehre inin ! Zira sizin için istedikleriniz** (sebzeler orada) **vardır."dedi. Ve onların üzerine alçaklık ve yoksulluk damgası vuruldu ve** (nihayet) **Allah** (Tealâ'n) **ın büyük bir gazabına uğradılar. Bu ise şüphe yok ki onların, Allah** (Tealâ'n) **ın ayetlerini inkâr etmeleri ve Peygamberleri haksız yere öldürmeleri sebebiyle olmuştur. İşte bu** (inkâr ve katil) **de, onların isyan etmelerinden ve** (her işte) **haddi** (sınırı) **aşar olmalarından dolayıdır.**

İ Z A H A T

Alusî tefsirinde şöyle zikredilmiştir: Onlar, Musa *(Aleyhisselâm)* dan kendilerine dua etmesini istediler, zira Peygamberlerin duası, diğerlerinin duasından kabule daha yakındır, zaten kim olursa olsun bir kişinin, diğeri hakkında gıya-

ben (arkadan) duası icabete (kabule) daha yakındır. Ya Peygamberlerin ümmetleri hakkında duaları nasıl olur.

Bundan dolayı Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* e: « اَشْرِكْنَا فِى شَئٍ مِنْ دُعَآئِكَ وَلاَتَنْسَنَا » **"Sen duanın bir parçasına bizi ortak et ve bizi unutma."** buyurmuştur. *(İbn-i Mace, Menasik:5)*

Ve hadis-i kudside: « اُدْعُونِى بِاَلْسِنَةٍ لَمْ تَعْصُونِى فِيهَا » **"Bana, kendisiyle isyan etmediğiniz dillerle dua edin."** buyurulmuştur. *(Alusî:1/274)*

Bu dillerden, başkalarının dilleri kastedilmiştir. Zira bir kimse diğer bir kimsenin lisanıyle Allah'a isyan etmemiştir. Öyleyse bunun manası: **"Birbirinize dua edin."** demektir.

Bu ayet-i celilenin son tarafında: Küçük günahlara devam etmenin kişiyi büyük günahlara çekeceğine, büyük günahlara devamın da, sahibini küfre götüreceğine delil vardır. Yine böylece müstehab ve sünnetleri icra etmenin de, farzları işlemeyi kolaylaştıracağına dair bir işaret bulunmaktadır.

İşte Benî İsrail isyana devam ettiklerinden ve her hususta hudud-i İlâhiyeyi (İlâhî sınırları) aştıklarından dolayı, bir günde yetmiş peygamber öldürecek kadar ileri gitmişlerdir. Bunların içinde **Şuayb, Zekeriyya ve Yahya** *(Aleyhimüsselâm)* da bulunmaktadır.

Hatta İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edildiğine göre: **"Bir günde üçyüz peygamber öldürmüşlerdir."** *(Suyutî, D.Mensur:1/178)*

Bundan dolayı da en büyük azaba müstahak olacaklardır.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَشَدُّالنَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ قَتَلَهُ نَبِىٌّ اَوْ قَتَلَ نَبِيًّا وَاِمَامُ ضَلاَلَةٍ وَمُمَثِّلٌ مِنَ الْمُمَثِّلِينَ *

Abdullah *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kıyamet gününde insanların azap cihetinden en şiddetlisi bir peygamberi öldüren veya bir peygamberin öldürdüğü adam ve dalâlet İmam'ı** (insanları sapıklığa sevkeden önder) **birde sûret** (resim, heykel) **yapanlardan herhangi biridir."** *(A. b. Hanbel:1/407)*

İbn-i Abbas ve Hasan *(Radıyallahu Anhuma)* buyurmuşlardır ki: **"Peygamberlerden, ancak muharebe ile emrolunmayanlar öldürülmüştür. Muharebe ile emrolunanların her biri ise, mutlaka yardım olunmuş ve galip olmuşlardır."**

Böylece Allah-u Tealâ'nın: « وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ » **"Haksız yere peygamberleri öldürüyorlar."** kavli şerifi ile: «...اِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا » **"Şüphesiz biz elbette Peygamberlerimize yardım edeceğiz."**, *(Mümin Suresi:51 den)*

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ (١٧١) اِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ (١٧٢)

"Andolsun ki, elbette, muhakkak, gönderilen kullarımız hakkında bizim kararımız geçmiştir ki, şüphesiz onlar elbette yardım olunanların ta kendileridir." kavli şerifleri arasında hiç bir zıddıyetin (tersliğin) bulunmadığı meydana çıkmıştır. *(Saffat Suresi:171-172)*

Ayet-i celilede geçen: « بَقْل » "Bakl " aslında yerin bitirdiği yeşilliklerdir. Buradaki murat ise: Nane, kereviz, pırasa gibi insanların yedikleri sebzelerdir.

« قِثَّآء » Kıssa: dan murat, kabak veya hıyardır.

« فُومْ » Fum : İse, asıl lugatına göre buğday manasındadır. Hatta İmam-ı Zeccac bu hususta hiç bir ihtilâf olmadığını zikretmiştir. İmam-ı Kisaî ve bir cemaat bunun sarımsak olduğunu söylemişlerdir. Sarımsağın asıl lügatı « ثُومْ » "Sum" olup se harfi fe'ye dönerek « فُومْ » "Fum" olmuştur. Kendisinden sonra gelen «عَدَس» "Mercimek" ile, « بَصَلْ » "Basal" soğan'a bu mana daha uygundur. Zaten İbn-i Mesud *(Radıyallahu Anh)* da burayı « ثُومْ » "Sum" diye okumuştur.

Alusî sahibi, kendi şeyhinin de bu görüşe meylettiğini nakletmiştir.

Ayet-i celilede geçen « مِصْرْ » "Şehir " den maksat, ya herhangi bir şehir dir veya Firavun'un bulunduğu meşhur Mısır'dır.

« نَـبِى » "Nebî" « نَبَأْ » "nebe' " den gelmektedir bu ise haber manasındadır. Peygamber, Allah-u Tealâ tarafından haber verdiği için kendisine nebî denmiştir. Bu manaya göre, « فَعِيلْ » "Faîl" vezni, « مُفْعِلْ » "Müf'ıl" manasındadır. Veya peygambere, Allah-u Tealâ tarafından haber geldiğinden kendisine nebî denmiş tir. Buna göre « فَعِيلْ » "Faîl" vezni, « مُفْعَلْ » "Müf'al" manasındadır.

BENÎ İSRAİLİN ALLAH-U TEALÂNIN GAZABINA UĞRAMALARI, PEYGAMBERLERİ ÖLDÜRMELERİ VE HADDİ TECAVÜZLERİNE DAİR DİĞER AYET-İ KERİMELER

١ - اِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٢١﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٢﴾

1- "O kimseler ki, Allah (-u Tealân) **ın ayetlerini inkâr ederler ve peygamberleri haksız yere öldürürler ve insanlardan adalet** (doğruluk) **la emredenleri de öldürürler, artık onları elîm** (can yakıcı) **bir azap ile müjdele ! " -- "İşte onlar** (varya), **dünyada da, ahirette de amelleri boşa gitmiştir. Ve onlar için yardımcılardan bir ferd yoktur."** *(Ali İmran Suresi:21-22)*

٢ - ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ اَيْنَمَا ثُقِفُوا اِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللّٰهِ وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبَآؤُ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ الْاَنْبِيَاءَ

بِغَيْرِ حَقٍّ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ (١١٢)

2- **"Onların** (Yahudilerin) **üzerine nerede bulunurlarsa bulunsunlar zillet** (alçaklık) **damgası vurulmuştur. Meğerki, Allah** (-u Tealân) **ın bir ipine ve insanların bir ipine sarılsınlar.** Yani Allah-u Tealâ nın onlara tayin etmiş olduğu vergiyi ödeyerek ve müslümanların reisinin kendi görüşü ile onlara müsaade vermesiyle bu zilletten kurtulabilirler. **Ve Allah** (-u Tealân) **ın gazabına uğradılar ve onların üzerine meskenet** (fakirlik) **te vuruldu. Bu da onların Allahın ayetlerini inkâr etmeleri ve peygamberleri haksız yere öldürmeleri sebebiyledir. Bu** (inkâr ve öldürme) **de isyan etmelerinden dolayıdır."** *(Ali İmran Suresi:112)*

٣- لَقَدْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِى اِسْرَآئِيلَ وَاَرْسَلْنَا اِلَيْهِمْ رُسُلاً كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لاَ تَهْوٰى
اَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ (٧٠)

3- **"Kasem** (yemin) **olsun ki, biz İsrail oğullarından misak** (kuvvetli söz) **almış onlara peygamberler göndermiştik. Her ne zaman bir peygamber kendilerine canlarının hoşlanmadığı bir şey getirdiyse, bir takımını yalanladılar, bir kısmını da öldürüyorlardı.** *(Maide Suresi:70)*

٤- لَقَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا اِنَّ اللّٰهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ اَغْنِيَآءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْاَنْبِيَآءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (١٨١) ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلاَّمٍ لِلْعَبِيدِ
(١٨٢) اَلَّذِينَ قَالُوا اِنَّ اللّٰهَ عَهِدَ اِلَيْنَا اَلاَّ نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتّٰى يَاْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَاْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ
جَآءَكُمْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِى بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالَّذِى قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (١٨٣)

4- **"Andolsun ki Allah: "Şüphesiz Allah fakirdir. Biz zenginleriz." diyenlerin lâfını işitmiştir. Elbette o dediklerini ve Peygamberleri haksız yere öldürdüklerini yazacağız ve: "O, yakıcı azabı tadın." diyeceğiz."--"Bu, sizin ellerinizin takdim ettiği şeyler** (yaptığınız günahlar) **sebebiyledir. Ve şüphe yok ki, Allah** (Tealâ),**kullarına asla zulm** (haksızlık) **edici değildir."--"Hakikaten, Allah hiç bir Peygambere --o,** (gökten inecek) **ateşin yiyeceği bir kurban getirinceye kadar-- iman etmememizi bize emretti." diyen** (Yahudi) **ler** (e) **de ki: "Size benden evvel nice Peygamberler, apaçık deliller ve mucizelerle beraber, o dediğinizi de elbet getirmişlerdi. O hâlde** (sözü) **doğru** (insan) **lar idiniz de, onları niçin öldürdünüz."** *(Ali İmran Suresi:181-183)*

٥- وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ
بِرُوحِ الْقُدُسِ اَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لاَ تَهْوٰى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ (٨٧)

5- **"Andolsun Musa'ya o kitabı verdik. Ondan** (Musa *Aleyhisselâm* dan) **sonrada bir biri ardınca** (ayni şeriatla memur) **Peygamberler gönderdik. Meryem-**

in oğlu İsa'ya da beyyineler (gayet açık deliller, mucizeler) **verdik. Ve onu Ruhu'l-kudüs** (Tertemiz bir ruh olan Cebrail *Aleyhisselâm*) **le destekledik. Demek, size ne vakit bir Peygamber gönüllerinizin hoşlanmadığı bir şey getirirse kibirlenmek isteyeceksiniz de kimisini yalanlayacak kimisini de öldüreceksiniz öyle mi ?"**

(Bakara Suresi:87)

٦– وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُو نُؤْمِنُ بِمَا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَاوَرَآئَهُ وَهُوَ
الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ اَنْبِيَآءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

6- "Bir de onlara: "(Yahudilere)**Allah'ın indirdiği şey'e** (Kurana) **iman edin." denildiği zaman: "Biz, bize indirilen** (Tevrat) **a inanırız." derler de ondan başkasına küfrederler. Hâlbuki o** (gönderilen kitap) **yanlarındakini** (Tevratı) **doğrulayan** (bir) **gerçekdir.** (Habibim) **De ki: Müminler idiniz** (Tevrata inanıyordunuz) **da daha evvel Allah'ın Peygamberlerini neye öldürüyordunuz ?"**

(Bakara Suresi:91)

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ
آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ
عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ وَإِذْ
أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ
بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ
ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ
﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا
لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا
وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ
إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ
أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ
وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾
قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ
إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٩﴾

Vacip Tealâ, ehli kitaba isyanları sebebiyle inen azabı beyandan sonra, ehli imana vasıl olacak (ulaşacak)büyük ecri haber vermek üzere şöyle buyuruyor:

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارٰى وَالصَّابِئِينَ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَاخَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَاهُمْ يَحْزَنُونَ (٦٢)

KELİME MANASI (62)

(اِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o kimseler ki,**(اٰمَنُوا) **iman ettiler,** yani kalpleri tasdik edici (doğrulayıcı) olmadığı hâlde sadece dilleriyle ikrar ettiler (inandık dediler) ki, bunlar münafıklardır. daha (وَالَّذِينَ) **ve o kimseler ki,** (هَادُوا) **Yahudi oldular,** yani Musa *(Aleyhisselâm)* ın dinine intisap etmiş (bağlanmış) olan Yahudiler daha ?(وَالنَّصَارٰى) **Nasraniler,** yani İsa *(Aleyhisselâm)*nın dinine mensup (bağlı) olan Hristiyanlar, daha ?(وَالصَّابِئِينَ) **Sabiî taifesi,** yani meşhur dinlerden hariç olup yıldızlara ve meleklere tapanlar(مَنْ) **her kim**(اٰمَنَ) **iman ederse,** yani bu zikredilen (anlatılan) kâfirlerden herhangi bir kimse iman ederse, kime ?(بِاللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ Hazretlerin) **e,** daha ?(وَالْيَوْمِ)**güne,** öyle güne ki,(الْاٰخِرِ)**son olucu,** yani dirilme gününe. Hulâsa (özetle): Bütün bunlardan her kim Allah'a ve ahiret gününe zahir ve batınları (iç ve dışları) yla iman ederse, daha ?(وَعَمِلَ)**işlerse,** neyi ? (صَالِحًا) **salih ameli,** yani Allah-u Tealâ indinde makbul olan ameli.(فَلَهُمْ)**bu sebeple onlar için vardır,** ne ?(اَجْرُهُمْ)**ecirleri,** yani kendilerine vaad edilen sevapları, kimin indinde ? (عِنْدَ رَبِّهِمْ) **Rableri indinde,** yani manevî yanında (وَلَاخَوْفٌ) **ve hiç bir korku yoktur,** kim üzerine ?(عَلَيْهِمْ) **onların üzerine** (وَلَاهُمْ) **ve ancak onlar, olmazlar** (يَحْزَنُونَ)**mahzun olur** (olmazlar) yani kâfirlerin azapdan korkacakları günde onlar hiç korkmayacaklar ve dünyada kusur edenler ömürlerini zayi edip (boşa geçirip) sevapları kaçırdıklarına üzülecekleri günde, onlar hiç de üzülmeyeceklerdir.

MEAL-İ ŞERİFİ (62)

Şüphesiz o kimseler ki, (kalplerinin muvafakatı ve kabulü olmadan sadece dilleriyle) **inandılar ve o kimseler ki,** (Musa *(Aleyhisselâm)* nın dinine bağlanmakla) **Yahudi oldular ve** (İsa *(Aleyhisselâm)* ya inanan) **Hristiyanlar ve** (bu meşhur, batıl dinlerden hariç olan) **Sabiî'ler** (bu sayılanlardan) **her kim Allah'a ve ahiret gününe** (kalpleri ve lisanlarıyla halis bir şekilde) **iman edip** (Mevlâ in-

dinde makbul olan) salih (iyi) amel işlerse, onlar için bu sebeple Rableri indinde (kendilerine vaad olunan) **sevaplar vardır. Ve kendilerine asla korku yoktur ve ancak onlar mahzun da olmayacaklar** (üzülmeyecekler) **dir.**

İZAHAT

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre bu ayet-i kerimenin evvelinde zikredilen iman edenlerin kimler olduğu hakkında bir çok sözler vardır. Süfyan-i Sevrî *(Rahimehullah)* Hazretlerinden nakledildiğine göre: Bunlar inandıklarını sadece dilleriyle açıklayan münafıklardır, zira kâfirler sırasında zikredilmişlerdir. Onların münafık ünvanıyla (nişanıyla) değilde, mümin olarak zikredilmeleri (anılmaları) şunu ifade etmektedir ki, kalpte tasdik olmadan sadece dille ikrar görünüşde iman sayılırsa da ahirette onlara hiç bir fayda vermeyecek, onları küfür felâketinden asla kurtaramayacaktır.

İmam-ı Süddî *(Rahmetullahi Aleyh)* den nakledildiğine göre: Bunlar Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e kavuşmamış olup onun gönderilmesini bekleyen Necaşî'nin adamları ve Veraka İbn-i Nevfel gibi kişilerdir. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilene göre ise, bunlar Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gönderilmeden evvel, İsa *(Aleyhisselâm)* ya inanmış kişilerdir.

Denilmiştir ki: Bunlar Hazreti Selman'ın adamlarıdır ki, İmam-ı Mücahid, Selman-ı Farisî'den rivayet ettiğine göre: Selman-ı Farisî *(Radıyallahu Anh)* onların haberlerini Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* a anlatınca Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ona: « هُمْ فِى النَّارِ » **"Onlar ateştedir."** buyurmuş, bunun üzerine yer yüzü Selman-ı Farisî'ye karanlık gelmişti.İşte o zaman bu ayet-i celile inmişti. Sonra Selman-ı Farisî'de: « فَكَاَنَّمَا كُشِفَ عَنِّى جَبَلٌ » **"Sanki sırtımdan bir dağ kaldırıldı."** buyurmuştur. *(Vahidî, Suyutî, D. Mensur:1/179)*

İbn-i Cerîr ve İbn-i Ebî Hatim, Süddî *(Rahimehumullah)* nin şöyle buyurduğunu rivayet etmişler: Bu ayet-i celile Selman-ı Farisî *(Radıyallahu Anh)* nin adamları hakkında nazil olmuştur. Hazreti Selman *(Radıyallahu Anh)* Nîsabur ordusunun eşrafından(büyüklerinden, ileri gelenlerinden) di. Kıralın oğlu samimi (yakın) dostuydu, o kadar ki hiç biri diğerine sormadan hiç birşeye karar vermezdi. Ve ikisi beraber ava giderlerdi. Bir kere avda bulunurlarken karşılarına çadırdan bir ev çıktı. Hemen o eve geldiler, içerisin de bir kişiyle karşılaştılar ki, önüne mushafı koymuş hem okuyor hem de ağlıyordu.

Onlar ona: **"Bu okuduğun nedir ?"** dediler. O da: **"Bunu öğrenmek isteyen sizin gibi at üzerinde durmaz. Eğer bu kitapta bulunanları öğrenmek istiyorsanız inin de size öğreteyim."** dedi. Onlarda hemen indiler. Bunun üzerine o zat kendilerine: **"Bu, Allah tarafından gelmiş bir kitaptır. Bu kitabında, kendisine itaat edilmesini emretmiş, isyan edilmesini nehyetmiştir. Bu kitapta, hırsızlık etmemek, zina etmemek, haksız yere insanların mallarını almamak gibi hükümler beyan edilmektedir."** dedi. Ve onlara o kitapta olan diğer meseleleri

beyan etti. O kitap Allah'ın *(Celle Celâluhu)* İsa *(Aleyhisselâm)* ya indirdiği İncil kitabıydı. O zatın sözleri bunlara çok tesir etti ve hemen tövbe edip İslâm'a girdiler. O zaman o zat onlara: **"Şüphesiz sizin kavminizin kestiğini yemek size haramdır."** dedi. Onlar o zatın yanına gelip giderek ondan dinî meseleleri öğrenmeye devam ediyorlardı.

Derken kıralın bayram günü geldi, yemek ziyafeti hazırladı ve bütün insanları bahusus (özellikle) eşrafı (ileri gelenleri) topladı. Oğluna da haber göndererek insanlarla yemek yemeğe iştirak etmesini istedi. Delikanlı davete icabet etmeyerek ben çok meşgulüm sen adamlarınla beraber ye dedi. Kıral bir çok elçiler göndererek israr edince, oğlu onların yemeğinden yemeyeceğini kendilerine haber verdi. Bunun üzerine kıral oğluna haber göndererek yanına çağırttı.

Ve ona: **"Senin bu yaptığın nedir ?"** dedi. O da: **"Biz sizin kestiklerinizi yiyemeyiz çünkü siz kâfirlersiniz, kestikleriniz bize helâl olmaz."** dedi. Melik (kıral): **"Bunu sana kim emretti."** dedi. O da: **"Bunu kendisine o rahibin emrettiğini."** söyledi . Bunun üzerine kıral Rahibi çağırarak: **"Oğlum ne diyor ?"** dedi. O da: **"Oğlun doğru söylüyor."** dedi. Kıral ona: **"Eğer kan dökmek bizde büyük sayılmasaydı elbette seni öldürürdüm, lâkin bizim topraklarımızdan çık !"** dedi. Ve ona bir müddet tayin etti.

Selman *(Radıyallahu Anh)* şöyle devam etti: **"Biz ona ağlamaya başladık."** O da bize: **"Eğer siz sadıksanız biz, altmış kişiyiz. Musul'da bir kilisede Allah'a ibadet etmekteyiz. Siz de oraya gelin."** dedi. O rahip çıktı gitti. Selmanla Kıralın oğlu kaldı. Selman ona: **"Haydi gidelim."** dedi. O da: **"Olur."** dedi ve hazırlık yapmak üzere eşyalarını satmaya başladı o gecikince, Selman çıktı o kiliseye geldi ve sahibinin yanına kondu. O kilisenin adamları rahiplerin en üstünlerindendiler Selman onlarla beraber son derece ibadet ediyor ve kendini yoruyordu. Bunun üzerine o şeyh efendi ona: **"Sen henüz gençsin gücünün yetmeyeceği kadar ibadet yapmaya çalışıyorsun.Ben senin yorularak ibadetlerinden âciz (güçsüz)kalmandan korkuyorum, kendine acı ve nefsine kolaylık göster."** dedi. Selman ona: **"Söyler misin senin bana emrettiğin mi üstün yoksa benim yaptığım mı ?"** dedi. O da: **"Senin yaptığın daha üstün."** dedi. Selman da ona: **"O hâlde beni serbest bırak, istediğimi yapayım."** dedi.

Sonra kilisenin sahibi onu çağırarak: **"Biliyor musun bu kilise benim, buraya insanların en lâyıkı benim, istesem içinde bulunanların hepsini buradan çıkarırım. Lâkin ibadette onlardan daha zayıfım, ben bu kiliseden ayrılıp ehli, buradakilerden daha az ibadetli olan bir kiliseye gitmek istiyorum. Sen burada durmak istiyorsan dur, benle gelmek istiyorsan gel !"** dedi. Selman ona: **"Hangi kilisenin ehli daha üstün."** dedi. O da: **"Bu kilisenin."** dedi. Selman: **"O zaman ben burada kalayım."** dedi. Ve kaldı. kilisenin sahibi (oradan ayrılırken Selmanın onlarla beraber ibadet etmesi hususunda) kilisenin âlimine tavsiye-

lerde bulundu. Selman da onlarla ibadete devam etti sonra bu âlim şeyh efendi Beyt-i Mukaddes'e gitmek istedi ve Selmanı çağırarak: **"Ben, beyt-i Mukaddes'e gitmek istiyorum. Benimle gelmek istiyorsan gel, burada durmak istersen dur."** dedi. Selman hangisi daha üstün deyince o: **"Tabii ki benimle gelmen."** dedi. Selman da onunla beraber yola çıktı.

Giderlerken yola atılmış bir kötürüm'e rastladılar. O bunları görünce: **"Ey Rahiplerin efendisi bana acı Allah'da sana acısın."** dedi. O şeyh efendi onunla hiç konuşmadı ve tarafına bakmadı, böylece yollarına devam ederek Beyt-i Mukaddes'e geldiler Şeyh efendi Selman'a: **"Çık ilim talep et. Çünkü yer yüzünün bütün âlimleri bu mescid'e gelirler."** dedi. Selman'da alimlerin sohbetlerini dinlemek üzere şeyh efendinin yanından ayrıldı, birgün üzüntülü bir hâlde şeyh efendinin yanına döndü.

Şeyh efendi ona: **"Ey Selman ! Sana ne oldu ?"** dedi. Selman: **"Bizden önce geçen peygamberler ve adamları bütün hayırları alıp gitmişler**, yani bize bir şey bırakmamışlar." dedi. Bunun üzerine şeyh efendi ona: **"Üzülme çünkü bir peygamber daha kaldı ki hiç bir peygambere uyanlar ona uyanlardan üstün olamayacaklar, bu zaman onun çıkacağı zamandır. Ben ona kavuşacağımı zannetmiyorum amma, sen gençsin belki ona kavuşursun. O, arap arazisinde** (topraklarında) **çıkacaktır. Eğer ona kavuşursan, ona iman et ve uy !"** dedi.

Selman ona: **"Bana onun alâmetlerinden bir şey söyle."** dedi. O da peki söyleyeyim: **"Onun sırtında nübüvvet** (Peygamberlik) **mührü bulunmaktadır ve o hediye alır, sadaka almaz"** dedi. Sonra döndüler o kötürümün yanına uğradılar. O yine onlara: **"Ey Rahiplerin efendisi ! Bana acı Allahda sana acısın."** dedi. Şeyh efendi merkebini ona doğru döndürdü ve elinden tutarak onu kaldırdı tekrar yere vurdu. Ve ona dua ederek: **"Allah'ın izniyle kalk."** dedi. O da sapa sağlam kuvvetli bir şekilde ayağa kalktı. Selman hayretler içinde o adama bakarken o rahip yürüyerek Selman farkında olmadan kayboldu.

Sonra Selman telâşa kapılarak rahibi aramağa başladı. Orada araplardan Kelb kabilesinin iki adamına rastladı ve onlara: **"Rahibi gördünüz mü ?"** diye sordu. (Onlar birbirlerine işaretle) bundan iyi deve çobanı olur diyerek, birisi bineğini çökerterek: **"Evet."** dedi. Ve onu yanına alarak Medine'ye götürdü.

Selman bu hususta şöyle anlatıyor: **"Bana bu işten** (rahibin kaybolmasından) **dolayı öyle bir hüzün ve keder isabet etti** (dokundu) **ki, o zamana kadar onun bir benzeri başıma gelmemişti."** Sonra Cüheyne kabilesinden bir kadın onu satın aldı ve Selman kadının diğer kölesiyle beraber bir gün o, bir gün bu, nöbetleşe koyunlarını otlatmaya başladı.

Bu arada Selman para biriktirerek Muhammed *(Aleyhisselâm)* ın çıkmasını bekliyordu. Bir gün yine koyunlarını otlatırken arkadaşı gelerek: **"Duydun mu bu gün Medine'ye peygamber olduğunu iddia eden bir kişi geldi."** dedi. Selman

ona: **"Ben gelinceye kadar sen koyunları bekle."** dedi.Ve Medine'ye inerek Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* i gördü.Ve etrafında dolaşmaya başladı. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onu görünce ne istediğini anlayarak elbisesini aşağı sarkıttı ve nübüvvet mührü meydana çıktı. Selman bunu görünce Efendimizin yanına gelerek, onunla konuştu.

Sonra gitti bir dinar'ın bazısıyla bir koyun aldı pişirdi, bazısıyla da ekmek aldı Efendimize getirdi. Efendimiz: « مَاهٰذَا » **"Bu ne ?"** dedi. Selman: **"Sadaka."** dedi. Efendimiz: « لَاحَاجَةَ لِى بِهَا فَاَخْرِجْهَا فَلْيَأْكُلْهَا الْمُسْلِمُونَ » **"Benim buna ihtiyacım yoktur. Götür bunu müslümanlar yesin."** buyurdu. Sonra gitti diğer bir dinarla et ve ekmek aldı. Efendimize getirdi. Efendimiz: « مَاهٰذَا » **"Bu ne ?"** dedi. O, bu hediye dedi. Efendimiz: « فَاقْعُدْ » **"Otur."** dedi. O da oturdu Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* le beraber yediler.

Selman Efendimizle konuşurken adamlarından (kilisedeki arkadaşlarından) bahsederek, Efendimize onların haberini verdi: **"Ve onlar namaz kılarlardı, oruç tutarlardı, sana inanırlardı ve senin peygamber olarak gönderileciğine şahitlik ederlerdi."** dedi. Selman onları medh-ü sena ettikten sonra, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: « يَا سَلْمَانُ هُمْ مِنْ اَهْلِ النَّارِ » **"Ey Selman onlar cehennem ehlindendir."** buyurdu. Bu, Selman'a çok ağır geldi hâlbuki önceden Efendimize: **"Onlar sana kavuşsaydılar seni tasdik ederlerler ve sana uyarlardı."** demişti. Bunun üzerine Allah-u Tealâ bu ayet-i celileyi indirerek onların da cennet ehli olduğunu haber verdi. O zaman Selman-ı Farisî *(Radıyallahu Anh)*,geride geçtiği gibi: **"Sanki sırtımdan bir dağ kaldırıldı."** dedi. *(Ebu Cafer Muhammed İbn-i Cerir, ettaberî, Camiu'l-Beyan Fi Tefsiril Kuran:1/254-256)*

Velhasıl bütün bu milletler, hatta Sabie denen en sapık fırka bile bu yanlış inançlarını ve hareketlerini bırakıp da ahir zaman peygamberi Muhammed Mustafa *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ya kavuştuklarında ona inanır ve onunla gönderilen son din (İslâm) a tâbi olurlar (uyarlar) sa, hidayete ermiş, korkudan ve üzüntüden emin olmuş olurlar. Ancak bunlardan Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*e kavuşamayıp kendi dinlerini, nesh edilmeden (kaldırılmadan) ve tahrif edilmemiş (değiştirilmemiş) şekliyle muhafaza edenler bu müjdelere dahildir.

Bu milletlerden Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* i görüp veya duyup inanmayanlar ise, bu müjdenin dışında kalmışlardır. Ve cennetin kokusunu dahi duyamayacaklardır. Nitekim yukarıda zikredildiği gibi Hazreti Selman Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e, arkadaşlık ettiği ruhban (rahipler) in güzel hâllerini (ibadet ve taatlarını) anlatınca Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « مَاتُوا وَهُمْ فِى النَّارِ » **"Onlar ateşte oldukları hâlde öldüler."** buyurmuştu. Bunu duyan Hazreti Selman *(Radıyallahu Anh)* a dünya kararmıştı. Sonra, Allah-u Tealâ bu

ayeti kerimeyi indirince Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Hazreti Selman'ı çağırarak buyurdular ki:

مَنْ مَاتَ عَلٰى دِينِ عِيسٰى وَمَاتَ عَلَى الْاِسْلَامِ قَبْلَ اَنْ يَسْمَعَ بِى فَهُوَ عَلٰى خَيْرٍ وَمَنْ سَمِعَ بِى الْيَوْمَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِى فَقَدْ هَلَكَ *

"Kim beni duymadan (bana kavuşmadan) **İsa** *(Aleyhisselâm)* **nın dini üzere, İslâm üzere ölürse, o hayır üzeredir** (cennette girecekdir). **Amma her kim bu gün beni duyduğu** (bana kavuştuğu) **hâlde bana inanmazsa, muhakkak o helâk olmuştur** (cennete giremeyecektir)."

(Muhammed İbn-i Cerir, ettaberî,Camiu'l-Beyan Fî Tefsiril Kuran:1/256)

اِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿١٥١﴾ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ اُولٰٓئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ اُجُورَهُمْ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٥٢﴾

"Allah'ı ve Peygamberlerini inkâr ederek kâfir olan, bir de Allah ile Peygamberlerinin arasını ayırmak isteyen (Allah'a inanıp Peygamberlerine inanmayan), **"Bunlardan kimine inanırız, kimini inkâr ederiz." diyen ve böylece** (küfürle iman) **arasında bir yol tutmaya yeltenen kimseler** (yok mu ?) **işte onlar, gerçek kâfirlerin ta kendileridir. Biz o kâfirlere hor ve hakir edici bir azap hazırlamışızdır." -- "Allah'a ve Peygamberlerine iman edip, onlardan birini diğerinden ayırmayanlar** (a gelince): **Onlara da** (Allah-u Tealâ),**mükâfatlarını muhakkak verecektir. Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyici ol** (makta daim ol) **du."**

(Nisa Suresi:150-152)

Bu ayet-i kerimelerden açıkça anlaşılmaktadır ki: Allah indinde mümin sayılmak ve cennete girmek; Allah-u Tealâ'nın gönderdiği bütün Peygamberlere ve kitaplara inanmaya ve o imana uygun salih amel işlemeye bağlıdır.

Cennete girmek için herkesin kendi Peygamberine ve kitabına inanmasının yeterli olup, bütün Peygamberlere ve kitaplara inanmasının şart olmadığını söyleyenler, büyük bir yalanla Allah'a iftira edip bu ayetlerin açıkça beyan ettiği hakikati inkâr ettiklerinden, gerçek manada kâfir olmuşlardır. Zamanımızda şahsî menfaatlerinden dolayı bu gibi sözler söyleyerek küfre kayanların şerrinden Allah'a sığınırız.

<u>Yahudi:</u> « هَادَ يَهُودُ هَوْدًا » den gelmektedir. « هَوْدٌ » arapçada tövbe etmek, dönmek manasında olduğu gibi, Yahudi olma manasına da gelir.

Deniliyor ki, lisan-ı arap(arap dilin)de bunlara: « يَهُودٌ » Yahud denilmesi, ya geride zikredildiği üzere, buzağıya tapmaktan(korkunç bir surette vaki olan)

tövbeleri dolayısıyladır. Veya Yahûzâ isminin ta'ribi (arapçaya çevrilmişi) dir.

Rivayete nazaran, Yakub *(Aleyhisselâm)*un oğullarından en büyüğünün adı Yahûzâ imiş, arapçada: "Ze", "De" ye döndürüldüğünden bilâhare İsrail oğulları bu isme izafetle **Yahûdî** ünvanını almışlardır. Bu surette « يَهُودْ » Yahud, Benî İsrail'in on iki sıbt (kabile, torunlar) ından birinicisinin ismi olması lâzım gelirken umumuna birden tesmiye edilmiş (isim olarak verilmiş) tir ki, her iki takdirde Yahud kelimesi ism-i cins (cins ismi) dir. Müfret (tekil) ine **Yahudi** denir. Bunlar vaktiyle Musa *(Aleyhisselâm)* nın dinine intisap etmiş kişilerdir. Fakat sonradan Hazreti Musa'nın dini namına bir takım hurafelere (uydurmalara) tâbi olmuş (uymuş) lar. Hazreti İsa ve Hazreti Muhammed *(Aleyhimesselâm)* gibi muazzam peygamberleri inkârda bulunmuşlardır.

N e s â r â: Hazreti İsa'nın ümmetine verilmiş bir isimdir. Bunlar Hazreti İsa'ya yardım ettikleri veya aralarında birbirlerine yardım ettikleri veya **"Nâsıra"** denilen kasabada Hazreti İsa ile beraber bulundukları için bu ismi almışlardır. Dinlerine: **"Nasraniyet"** denilmiştir. Bunlar da, bilâhare bir çok mezheplere ayrılmış ve Hazreti İsa'nın asıl tebliğatına muhalif itikatlarda (duyurduğu hakikatlere ters düşen inançlarda) bulunmuşlardır.

S â b i e : Hazreti Nuh'un veya Hazreti İbrahim *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* in dini üzere bulunmuş kimselerdir. Bir kavle (söze) göre bunlar meleklere veya yıldızlara tapan bir taife (cemaat) dır.

Said İbn-i Cübeyr *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Sabiun, Yahudilere giderek sizin işiniz nedir? dediler onlarda: **"Bizim peygamberimiz Musa'dır. Bize şunları emretmiş ve bizi şu şeylerden menetmiştir. İşte bu Tevrattır Bize uyan cennete girer."** dediler. Sonra bunlar Hristiyanlara gittiler, onlarda Yahudi'lerin Musa *(Aleyhisselâm)* hakkında dediklerini, İsa *(Aleyhisselâm)* hakkında söylediler. Ve: **"İşte bu İncil'dir, bize uyan cennete girer."** dediler. Sabiun'da: **"Bunlar, biz ve bize uyanlar cennettedir, diyorlar. Yahudiler, biz ve bize uyanlar cennettedir, diyorlar. Biz de bu dinlerin hiç birine inanmayız."** dediler. Allah-u Tealâ da onlara bütün meşhur dinlerden ayrıldıkları için, Sabiun ismini verdi. *(Abd İbn-i Humeyd, D.Mensur:1/183)*

Bu lâfız hakkında ihtilâf edilmiştir. Bazıları tarafından arapça değil denmiş bazıları tarfından ise, arapça olduğu söylenmiştir. Arapça olması hâlinde, ya çıktı manasındaki: « صَبَأَ » den veya meyletti manasında ki: « صَبَا » dan alınmıştır.Ve hak dinden çıkıp batıla meylettikleri için bunlara, bu isim verilmiştir.

MÜNAFIK, YAHUDÎ, NASRANÎ VE SABİÎ'LERDEN İMAN EDENLER HAKKINDA DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١ - اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئُونَ وَالنَّصَارٰى مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ
وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَاخَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَاهُمْ يَحْزَنُونَ (٦٩)

1-"Muhakkak o kimseler ki, iman ettiler (sadece dilleriyle inandık dediklerinden insanlar arasında müslüman sayıldılar) **ve o kimseler ki, yahudî oldular ve sabiî'lerle nasranî'ler,** (bunlardan) **her kim Allah** (-u Tealây) **a ve ahiret gününe iman etmiş ve salih amelde bulunmuş ise, artık onların üzerine hiç bir korku yoktur. Ve ancak onlar mahzun olmayacaklardır."** *(Maide Suresi:69)*

٢- اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارٰى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ اَشْرَكُوا اِنَّ اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾

2-"Muhakkak o kimseler ki,iman ettiler ve o kimseler ki, yahudî oldular ve sabiî'ler ve nasranî'ler ve mecusî'ler ve (Allah'a) **ortak koşanlar** (yok mu ?) **Muhakkak ki, Allah** (-u Tealâ) **kıyamet gününde onların aralarını ayıracak** (onlar hakkında ilâhî hükmünü verecek,haklıyı haksızdan ayıracak), **dır. Şüphe yok ki, Allah** (-u Tealâ) **her şeye ziyade şahit** (ve her şeyi eniyi bilen) **dir."**
(Hacc Suresi:17)

Vacip Tealâ, Benî İsrail üzerine vaki olan nimetlerinden onuncusunu beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

KELİME MANASI (63)

(وَاِذْ اَخَذْنَا) **Ve yine o vakti hatırlayın ki, biz almıştık,** neyi ?(مِيثَاقَكُمْ) **sizin misakınızı,** yani Tevratla amel edeceğinize dair sizden aldığımız sözü hatırlayın. Daha ?(وَرَفَعْنَا) **ve kaldırmıştık,** nereye ?(فَوْقَكُمْ) **üzerinize,** neyi ?(الطُّورَ)**Tur'u** (Tur dağını) ve size şöyle demiştik (خُذُوا) **alın,** (tutun) neyi ? (مَا) **o şeyi** (kitabı) **ki,**(اٰتَيْنَا) **biz verdik** kime ?(كُمْ) **size** neyle alın ?(بِقُوَّةٍ) **kuvvetle,** (ciddiyetle, azimetle ve devamla)(وَاذْكُرُوا) **ve zikredin** (hatırlayın), neyi ? (مَا) **o şeyi ki,** (فِيهِ) **ondadır.** Yani Tevrat kitabında olanı iyice okuyup ezberleyin ve ondan gafil (habersiz) olmayın, veya manasını iyice düşünün, veya ahkâmıyla amel edin. (لَعَلَّكُمْ) **umulur ki siz** (تَتَّقُونَ) **ittika edersiniz, takva sahibi olursunuz.** Yani o kitabın emirlerini tutup yasaklarından kaçmak suretiyle kendinizi azaptan korumuş olursunuz.

MEAL-İ ŞERİFİ (63)

(Ey Benî İsrail !) **Hani sizden misakınızı** (Tevrat'la amel edeceğinize dair sapasağlam sözünüzü) **almış ve üzerinize Tur dağını kaldırmış** (ve demiştik ki) **size verdiğimiz** (kitabın ahkamın) ı **kuvvet** (ve ciddiyet) **le tutun ve onda** (kitapta) **bulunan şeyleri hatırlayın** (iyice muhafaza edip onlardan gafil olmayın)

umulur ki siz böylece ittika etmiş (günahlardan sakınıp cehennemden korunmuş) **olursunuz.**

İ Z A H A T

Şeyhzade, Begavî, Siracü'l-münir, Alusî, Hazin, Nesefî, Fahri Razî ve Ruhu'l-beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre, bu kıssa, Benî İsrail, Musa *(Aleyhisselâm)* ile beraber Mısır'dan çıkarak,boğulmaktan kurtulup, sahraya düşmeden önce vuku bulmuş (meydana gelmiş) tir. Şöyle ki: Musa *(Aleyhisselâm)* Tur'dan döndükten sonra, onlara Tevrat levhalarını getirince, ondaki meşakkatli teklifleri (zor emirleri) gördüler ve bu onlara çok ağır geldi, kabulünden çekindiler.

Bunun üzerine Cenab-ı Hak, Cibril-i Emin'e emir buyurdu o da Tur dağını kökünden koparıp üzerlerine kaldırdı. Tur dağı onların askerlerinin yayıldığı saha kadar yani bir fersaha bir fersah oldu ve üzerlerine bir adam boyu yaklaştı. Musa *(Aleyhisselâm)* onlara: **"Kabul ederseniz ne güzel, yoksa üzerinize atılacaktır."** dedi. Benî İsrail dağdan kurtuluş olmadığını anlayınca kabul edip secdeye kapandılar ve secdedeyken dağ başlarına inmesin diye bir taraftan da dağı gözlüyorlardı, ve böylece yüzlerinin yarısının üzerine secde etmek Yahudilerde adet oldu . Çünkü onlar: **"Bu secde sebebiyle bizden azap kaldırıldı."** dediler ve bu şekilde secde etmeye devam ettiler.

Alusî Tefsirinde zikredildiğine göre, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* buyurmuşdur ki, Ayet-i celilede geçen **kuvvet**'ten maksat: **Ciddiyet ve ictihat**' dır. Yani onlara Tevrat'a olanca gücünüzle sarılın, denmek istenmiştir.

Ayet-i celilede geçen **zikir**' den maksat: **Lisanen zikir** olabilir ki, o zaman mana; kitabın lâfızlarını(sözlerini)okuyun, ezberleyin, unutmayın demek olur. **Kalbî zikir** de olabilir ki, buna göre mana; kitabın manalarını iyice düşünün demektir. Zikirden bu ikisinden daha umumî (genel) olan: **Amel etme** manası da murat edilebilir ki,o zaman mana;kitaptaki hükümlerle amel edin demek olur.

T u r : İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayete göre, Musa *(Aleyhisselâm)* ya Tevrat'ın indirildiği dağdır. Benî İsrail onun arka tarafında bulunuyorlardı. İmam-ı Mücahid *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edildiğine göre: Tur arap dilinde dağ manasına gelir ki, Süryanî'ce de böyle olduğu söylenmektedir. Buna göre Tur'dan herhangi bir dağ murat edilebilir. Nitekim zikredilen tefsirlerde, yine İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edildiğine göre: Allah-u Tealâ Filistin dağlarından bir dağa emretmiş o da, yerinden kopup onların başına dikilmiştir.

PEYGAMBERLERİ VASITASIYLA, KENDİLERİNE VERİLEN KİTABA KUVVETLE VE CİDDİYETLE SARILMALARININ İNSANLARI TAKVA SAHİBİ YAPACAĞI, BUNUN DA KURTULMALARINA VESİLE OLACAĞI HAKKINDA DİĞER BİR AYET-İ KERİME

وَاِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَاَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا اَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ
بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (١٧١)

"Ve biz, bir zaman dağı, sanki o bir gölgelik imiş gibi, koparıp (İsrail oğul larının) **üstlerine kaldırmıştık. Ve onlar hakikaten o** (dağ) **kendilerine düşecek sanmışlardı** (işte o vakit onlara): **"Size verdiğimiz** (kitab) **ı kuvvet** (ciddiyyet) **le tutun ve onda olanı düşünün, taki sakınasınız .** (kötülükten kurtulmuş olunasınız demiştik)." *(Araf Suresi:171)*

Vacip Tealâ Hazretleri, Benî İsrail'in diğer nimetlerden yüz çevirdiği gibi bundan da yüz çevirdiğini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٦٤)

KELİME MANASI (64)

(ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ) **Sonra yüz çevirdiniz,** (مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ) **bundan sonra,** yani bu kuvvetli sözünüz ve kabulünüzden sonra ahde vefadan, (sözünüzde durmaktan) döndünüz. (فَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ) **Eğer Allah-u Tealânın fazl-u keremi** (iyiliği) **olmasaydı,** kimin üzerine ? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** daha ? (وَرَحْمَتُهُ) **ve onun rahmeti,** yani acıması olmasaydı. (لَكُنْتُمْ) **elbette olurdunuz,** kimlerden ? (مِنَ الْخَاسِرِينَ) **hüsrana uğrayanlardan** yani zarar edicilerden.

MEAL-İ ŞERİFİ (64)

Sonra onun (Tevratı kabul edişinizin) **arkasından** (ahde vefadan) **yüz çevirmişdiniz. Eğer Allah** (-u Tealân) **ın sizin üzerinize fazl-u rahmeti** (zaman tanıyıp azabınızı geciktirerek size iyiliği ve acıması) **olmasaydı, elbette siz hüsrana düşücülerden** (azap içinde helâk olanlardan) **olurdunuz.**

İ Z A H A T

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Ümmet-i Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e büyük bir ikramda bulunmuştur. Şöyleki: Onlara farzları teker teker yüklemiş, hepsini bir anda teklif etmemiş (yüklememiş) tir. Birisi kalplerine yerleşince diğerini farz kılmıştır.

Benî İsrail'e ise, bütün emirler Tevrat'ın toptan verilmesi sebebiyle bir anda farz kılındığından, bu, onlara çok ağır gelmiş, binaenaleyh (bu sebeple) azabı açıkça görmedikçe kabul etmemişlerdir.

Mevlâ Tealâ bu ayet-i celilede emirlerinin muhafaza edilip, mucebi (gereği) nce amel edilmesini ve ahkâm-ı İlâhiyenin (İlâhî hükümlerin) unutulup zayi (kayb)edilmemesini emir buyurmuştur. İlâhî kitaplardan da maksat budur, Çünkü işin temeli Allah-u Tealânın indirdiği kitaplarda bulunan hükümlerle amel etmektir. Sadece dille okumak değildir, zira sadece dille okumak Allah-u Tealâ Hazretlerinin gönderdiği kitaplara kıymet vermemek olur.

Meselâ: Bir sultan uzak beldede bulunan memurlarından birine bir mektup gönderip, bulunduğu diyarda kendisi için bir köşk bina etmesini ona emretse ve bu mektup o memura ulaştığında ona çok itibar edip her gün okusa, lâkin emr olunan köşkü bina etmese, sonra Sultan gelip yapılmasını emrettiği köşkü hazır bulamasa, şüphesiz ki o memur, siteme hatta cezaya müstehak olur. Zira sadece mektubu okumak hiç bir fayda vermez.

İşte Hazret-i Kuran o mektup misalidir. Mevlâ Tealâ Hazretleri onda kullarına namaz, oruç gibi din-i mübin-i İslâmın erkânını (temel meselelerini) yerine getirmelerini emir buyurmuştur. Öyleyse amelsiz mücerred (sadece) Kuran okumak insanı istenen gayeye ulaştırmaz.

Avf İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur. bir gün Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* sahabe huzurunda otururken birden gözünü semaya kaldırdı sonra: « هٰذَا اَوَانُ الْعِلْمِ اَنْ يُرْفَعَ »

"Bu zaman, (insanlardan) **ilmin kaldırılacağı zamandır."** buyurdu.

Bunun üzerine ensardan Zeyyad İbn-i Lebid *(Radıyallahu Anh)* denen bir adam (hayret içerisinde): Ya Resulallah ! Bizim aramızda Allah'ın kitabı (Kuran-ı Kerim) varken ve biz onu çocuklarımıza, kadınlarımıza öğretmişken ilim bizden kaldırılır mı? deyince, peygamberimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

ثَكِلَتْكَ اُمُّكَ يَاابْنَ اُمِّ لَبِيدٍ اِنْ كُنْتُ لَاَرَاكَ مِنْ اَفْقَهِ رَجُلٍ بِالْمَدِينَةِ اَوَلَيْسَ هٰذِهِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى يَقْرَؤُنَ التَّوْرَاةَ وَالْاِنْجِيلَ لَايَنْتَفِعُونَ مِمَّا فِيهِمَا بِشَيْءٍ *

"Ey Ümmü Lebid'in oğlu ! Anan seni yitirsin (de ağlasın) **ben seni Medinede en anlayışlı adam olarak görürdüm. İşte şu yahudî ve hristiyanlar Tevrat ve İncil'i okumuyorlar mı ?** (Okuyor fakat onlarda bulunanlardan) **hiç bir şeyle faydalanmıyorlar." buyurdu.** *(Ahmed b. Hanbel, 6/26 ve 4/160 birleştirilerek)*

Yani yahudi ve hristiyanlar Tevrat ve İncil ellerinde olduğu hâlde hükümleriyle amel etmedikleri için sapıklıkta kalmışlar ve kitaplarının nurundan istifade edememişlerdir. buyurmak istedi.

İmam-ı Malik'in Muvatta isimli kitabında Abdullah İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* un bir kişiye şöyle dediği rivayet edilmiştir :

اِنَّكَ فِى زَمَانٍ كَثِيرٍ فُقَهَآئُهُ قَلِيلٍ قُرَّآئُهُ تُحْفَظُ فِيهِ حُدُودُ الْقُرْاٰنِ وَيُضَيَّعُ حُرُوفُهُ قَلِيلٌ مَنْ يَسْاَلُ كَثِيرٌ مَنْ يُعْطِى يُطِيلُونَ فِيهِ الصَّلَاةَ وَيَقْصُرُونَ الْخُطْبَةَ يَبْدُونَ فِيهِ اَعْمَالَهُمْ قَبْلَ اَهْوَآئِهِمْ . وَسَيَاْتِى عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ قَلِيلٌ فُقَهَآئُهُ كَثِيرٌ قُرَّآئُهُ يُحْفَظُ فِيهِ حُرُوفُ الْقُرْاٰنِ وَتُضَيَّعُ حُدُودُهُ كَثِيرٌ مَنْ يَسْاَلُ قَلِيلٌ مَنْ يُعْطِى يُطِيلُونَ فِيهِ الْخُطْبَةَ وَيَقْصُرُونَ الصَّلَاةَ يَبْدُونَ فِيهِ اَهْوَآئَهُمْ قَبْلَ اَعْمَالِهِمْ *

"**Şüphesiz sen bir zamandasın ki, fukahası** (âlimleri, hocaları) **çok, kurrası** (hafızları) **azdır. Bu zamanda Kuran'ın hükümleri muhafaza edilir, harfleri zayi edilir. İsteyeni az,vereni çoktur. Namazı uzatırlar hutbeyi kısaltırlar. Nefislerinin istediklerinden önce amellerini öne alırlar.** Yani o zamanda salih amellerini nefislerinin isteklerine tercih ederler. **İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, fukahası az, kurrası çok olacak. O zaman Kuranın harfleri muhafaza edilip, hükümleri zayi edilecek, isteyeni çok vereni az olacak. Hutbeyi uzatıp namazı kısaltacaklar. Amellerinden önce nefislerinin istediklerini öne alacaklar.**"
(İmam-ı Malik, Muvatta, Sefer:91, Sayfa:124,125)

İmam-ı Bacî *(Rahmetullahi Aleyh)* , Muvatta şerhi Münteka isimli kitabında: **"Şüphesiz sen fukahası çok, kurrası az olan bir zamandasın."** sözünün izahı hakkında şöyle buyurdu: İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* bu sözüyle, kendi zamanında Kuran okuyanların az olduğunu kastetmedi. Ancak Kuran okuyup da manalarını anlamaksızın sadece okumakla yetinenlerin az olduğunu anlatmak istedi. Çünkü Abdullah İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* kendi yaşadığı asırda fukaha ve ulemanın çok olduğunu beyan ederek sahabe asrını medhü sena etmek (övmek) istedi. O asırda bulunanların fıkhının ve ilminin ekserisi Kuran'dan alınmıştı, onlar ilmi kâğıtlara dökmemişlerdi, ilimleri kalplerindeydi ve onlar fetvaları, ezberlerinde olan Kuran'dan çıkarırlardı.

Zaten Kuran'ı ezbere bilmeyenin, ondan istinbat etmesi (fetva çıkarması) mümkün değildir. Fıkhın aslı ve esası, önünden ve ardından kendisine hiç bir batıl (yanlış) ın yol bulamayacağı Allah'ın kitabıdır.

O kitap ki, Allah-u Tealâ onun hakkında: « مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ » **"Biz kitapta hiç bir şeyi eksik etmedik."** buyurdu. *(Enam Suresi:38 den)*

Diğer bir ayet-i celilede: « وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ » **"Biz sana o kitabı her şeyi son derece açıklamak için indirdik."** buyuruyor. *(Nahl Suresi:89 dan)*

Kuran'ı doğru bir şekilde okuyamayan kişilerin, fıkıhta, ilimde ve dinde önder olmaları mümkün değildir, üstelik sahabe-i kiram'ın sadece Kuran ilmiyle yetindikleri bilinmektedir.

Abdullah İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* gibi, Kuran okumakta çok büyük bir üstünlüğe sahip olan ve ashap içersindeki kıraat imamlarından biri, hatta en büyüğü olan bu zatın, ümmetin başı olan sahabe zamanını, Kuran'ın az bilindiği zaman olarak açıklayıp medhetmesi caiz değildir. Zira o asrın ehli Kuran'ı okuyup okutmaya ve onunla amel etmeye insanların en düşkünüydüler. Onlar Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Kuran'ı öğrenip öğretenleri çok üstün tuttuğunu, şehitlerin toplu olarak kabre konurken bile Kuran'ı bilenleri öne aldığını, zor zamanlarda ashabına: **"Ey Bakara'nın ashabı."** yani ey Bakara suresinin adamları diye çağırarak onları kendisine dönmeğe teşvik ettiğini ve bu sıfatın

müminlerin en üstün sıfatlarından biri olduğunu, bu sıfatı takınanların harpten kaçmamaları gerektiğini kendilerine hatırlattığını biliyorlardı.

Bu gibi sıfatlarla bir veya iki kişi sıfatlanmaz çünkü, harp gibi zor durumlarda onlarla faydalanılmaz, bu gibi sıfatlar ancak çoğunluk için kullanılır. Bakara suresinin adamlarından olmak için de, Kuran'ın tamamını veya ekserisini bilmenin lâzım olduğu adet olarak bilinmiş şeylerdendir.

İşte buraya kadar anlattıklarımızdan Kuran'ı okumanın ve ezberlemenin en üstün bir menkibe ve en yüksek bir mertebe olduğu ve bununla kimsenin ayıplanamayacağı anlaşılmaktadır. O hâlde İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* ın bu sözünün ilme ve hüsnü zanna (güzel düşünceye) yakışan bir manayla açıklanması gerekmektedir. Dolayısıyla onun, sahabe zamanını: **"Fukahanın çok olup, kurranın az olması."** ile medh etmesi, o zamanda, Kuran'ı anlamadan okuyanların az olup Kuran'dan fetva çıkaracak şekilde okuyanların çok olduğu şeklinde anlaşılmalıdır. Sahabe-i kiram *(Radıyallahu Anhum)* Hazeratının bilinen hâli de budur. Allah onlardan razı olsun ve bizi mahşere onlarla beraber çıkarsın. Âmin ! .

Abdullah İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* ın: **"O zamanda Kuran'ın hükümleri muhafaza edilir amma harfleri zayi edilir."** diyerek sahabe asrını medh etmesi de bundan evvel anlattığımız kabildendir,çünkü, insanların menfaatı için yaratılmış en hayırlı ümmet olmakla vasıflanan sahabeden hiç biri hakkında, Kuran'ın harflerini yanlış okuyordu demeye hiç bir müslüman müsaade etmez. Zira Kuran'ın harflerini yanlış okuyanlar, ahkâmını (fetvalarını) doğru anlayamazlar. Kuran'daki hükümleri ancak Kuran'ın harflerini doğru okuyup manalarını anlayanlar bilebilirler. O hâlde bu sözle, o zamanda Kuran'ın harflerinden çok manasının anlaşılıp, hükümleriyle amel edilmeye dikkat gösterildiği, Kuran'ı yanlış okuyan münafıkların bile sahabeden korktukları için şeriatin ahkâmından ayrılamadıkları anlatılmak istenmiştir.

"Dileneni az olup vereni çok olması." da, o zamanın zenginlerinin çok yardım sever olup, fakirlerinin de çok sabırlı ve kanaatkâr olduklarını göstermektedir. **"Namazı uzatır, hutbeyi kısaltırlar.'** sözü, sünnete son derece uyduklarını göstermektedir. **"İsteklerinden önce amellerini öne alırlar."** demek, karşılarına hayırlı bir amelle, nefislerinin istekleri çıktığında, iyi amelleri nefislerinin isteklerine tercih ederler demektir.

"İnsanların üzerine, fukahası az, kurrası çok olan bir zaman gelecek." sözü, Allah-u Tealâ Kuran'ı koruyacağını söz verdiği için son zamanda Kuran'ı okuyup ezberleyenlerin azalmayacağını, ancak o zamanın okuyucularının sadece Kuran'ı ezberlemekle yetinip, hükümlerini anlamak, yaşayıp yaşatmak ve onu dünyaya hakim kılmak derdinde olmayacaklarını açıklamaktadır ki, elbette bu ahır zaman hafızları hakkında büyük bir ayıp ve kusurdur.

"O zamanda Kuran'ın harfleri muhafaza edilir amma, hükümleri zayi edilir." ifadesi de, amel etmeksizin Kuran okuyanların o zamanda çok bulunacağını ve insanların başında kendilerini Kuranla amel ettirecek önderleri bulunmayacağını açıklamaktadır.

"İsteyeni çok, vereni azdır." sözü ise, o zamanın zenginlerini cimrilik kaplayıp, fakirlerinin gözünü de hırs bürüyeceğini beyan etmektedir.

"Hutbeyi uzatıp namazı kısaltmaları." sünnete ters düşeceklerini ve çok vaaz edip, az amel edeceklerini göstermektedir.

"Amellerinden önce, nefislerinin isteklerini tercih ederler." sözü de, hayırlı bir işle, nefislerinin istekleri arasında kaldıklarında, canlarının kötü isteğini öne alacaklarını ifade etmektedir. *(Kazî Ebilvelîd Süleyman İbn-i Halef el-Bacî el-Endülüsî, ElMünteka:1/308,309)*

Allah-u Tealâ Hazretleri, Benî İsrail üzerine vaki olan bazı ikramını bildirdikten sonra, itaatsızlıklarından dolayı üzerlerine inen azaptan bazılarını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِى السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ (٦٥)

KELİME MANASI (65)

(وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ) **Andolsun ki, elbette muhakkak bildiniz,** kimleri (الَّذِينَ) **o kimseleri ki,**(اعْتَدَوْا) **haddi tecavüz ettiler** yani sınırı geçtiler, kimden oldukları hâlde ? (مِنْكُمْ) **sizden,** yani sizin geçmişlerinizden oldukları hâlde, ne zaman ? (فِى السَّبْتِ) **cumartesi gününde**, yani şüphesiz o günde haddi (sınırı) aşanların kıssasını (haberini) duyup bilmişsinizdir.(فَقُلْنَا) **biz de dedik,** kime?(لَهُمْ) **onlara,** ne dedik ? (كُونُوا) **olun,**(قِرَدَةً) **maymunlar,** daha ne olun ?(خَاسِئِينَ) **zelil** (alçak) **ve hakirler.**

MEAL-İ ŞERİFİ (65)

(Ey Benî İsrail !) **Andolsun ki, sizler içinizden cumartesi gününde haddi tecavüz edenleri elbette bilmişsinizdir. Biz de onlara: "Sefil, hakir (alçak, hor) maymunlar olun !" demiştik.** (Onlar da derhal surette ve manada maymun olmuşlardı).

İ Z A H A T

Şeyhzade ve Alusî tefsirlerinde zikredildiğine göre, Musa *(Aleyhisselâm)* Cuma gününü sadece ibadete ayırmak istedi, Benî İsrail ise, buna muhalefet ederek (karşı gelerek): **"Cumartesi günü olsun, çünkü Allah-u Tealâ o gün hiç bir şey yaratmadı."** dediler. Bunun üzerine Allah-u Tealâ, Musa *(Aleyhisselâm)* ya **"Onları istedikleriyle başbaşa bırak, sonra ben onları bu hususta imtihan ede-**

ceğim." diye vahyetti.Ve onlara cumartesi günü çalışmayı bırakmalarını emretti ve o günde balık avlamalarını haram etti. Bu hâl Davud *(Aleyhisselâm)* zamanına kadar devam etti (o zamana kadar emir tuttular). Davud *(Aleyhisselâm)* zamanında ise, haddi aştılar.

Tefsir-i Kebir, Begavî, Ruhu'l-Beyan, Hazin, Siracü'l-Münir Tefsirlerinde zikredildiğine göre, Bu ayet-i celilede zikredilen hadise, Davud *(Aleyhisselâm)* zamanında Medine-i Münevvereyle Şam-ı Şerif arasında, sahil üzerinde **"Eyle"** denilen kasabada yaşayan, balık avlamakla geçinen, Benî İsrail'den bir cemaat arasında cereyan etmiştir. Şöyle ki: Allah-u Tealâ onlara, cumartesi günü balık avlamayı haram kılmıştı. O gün geldiğinde ise, denizde balık kalmaz hepsi o civarda toplanırdı. ve kendilerini gösterirlerdi. O kadar ki, onların çokluğundan su görülmezdi. Cumartesi geçtiğinde ise balıklar dağılır, onlardan hiç biri görülmezdi,balıkların cumartesi günü toplanmasının hikmeti hususunda,şöyle denmiştir: Ya Mevlâ, haddi aşanları imtihan etmek için, veya Yunus *(Aleyhisselâm)*u karnında taşıyan balığı ziyaret için bütün balıklar orada o gün toplanıyorlardı.

Sonra, şeytan onlara vesvese vererek: **"Siz ancak cumartesi günü balıkları avlamaktan değil, almaktan nehyolundunuz !"** dedi. Bunun üzerine bir kısım ahali denizin etrafında havuzlar kazıp, onlardan denize kanallar açtılar. Cuma günü yatsı vakti olunca, o kanalları açtıklarında dalgalar balıkları o havuzlara sürüklüyordu.

Havuzlar derin olup, suları az olduğundan, havuza giren balıklar tekrar geri dönemiyor, havuzda kalıyorlardı. Pazar günü olunca, havuzdaki balıkları tutup yiyor ve fazlasını tuzlayıp satıyorlardı. Böylece ziyade mal ve mülk sahibi oldular. Bu işe kırk veya yetmiş sene kadar devam ettiler, başlarına hiç bir azap da gelmedi. Hâlbuki azabın gelmesinden de korkuyorlardı. Böyle olunca sevinerek günaha devam etmeye cesaret buldular ve: **"Cumartesi günü balık avlamak bize helâl edildi."** dediler.

Sonra, evlâtları da babalarının yolundan gittiler, bu hâl böyle devam edince yetmişbin kişi kadar olan karye ahalisi üç sınıfa ayrıldı. Bir kısmı emir tuttu ve emirleri tutmayanları nehye çalıştı. Bir kısmı ise, emir tuttu fakat başkalarını nehyetmedi. Diğer bir kısmı ise, bu günahı işleyerek, bu işin haramiyyetine riayet (yasaklığına dikkat) etmedi.

Nehyedenler (balık tutmayı engellemeye çalışanlar) oniki bin kişi olup, diğerlerini bu işten menederek onlara : **"Ey kavmimiz ! Muhakkak ki, siz Rabbimize asi oldunuz ve peygamberimizin sünnetine** (yoluna) **muhalefet ettiniz, belâ gelmeden bu işe son verin."** dediler. Onlar ise, bu sözleri kabul etmediler.

Mücrimler nasihatı kabul etmeyince, onları menetmeye çalışanlar: **"Vallâhi biz, sizinle bir karyede duramayız."** dediler. Ve şehri duvarla ikiye böldüler. Davud *(Aleyhisselâm)* da, onlara (o işi yapanlara) lânet etti. Ve Allah-u Tealâ

günaha devam ettiklerinden dolayı onlara gazap etti ve bir gece içinde mesh olundular. (suretleri değiştirildi)

Ertesi sabah, nehye çalışanlar duvar yanına gelip, kapının kapalı olduğu nu gördüler. içeriden bir ses gelmediği gibi, bir duman da yükselmiyordu. Sonra, duvara tırmanıp yanlarına indiklerinde, gençleri maymuna, yaşlıları da hınzıra dönüşmüş buldular. kuyrukları bile mevcuttu ve birbirlerine hav-hav ediyorlardı, yani köpekler gibi havlıyorlardı.

Maymuna dönüşenler, insanlardan olan yakınlarını tanıyorlar fakat insanlar onları tanıyamıyorlardı. Maymunlar insanlardan olan yakınlarının yanına gelip elbiselerini koklayarak ağlıyorlardı, insanlar da onlara: **"Biz, sizi bu işten nehyetmedik mi?"** diyorlardı. Buna karşılık maymunlar, başlarıyla: **"Evet."** işareti yapıyorlardı, bir taraftan da gözlerinden yaşlar akıtıyorlardı.

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre, Kuranın zahiri, (açık manası) onların gerçekten maymuna dönüştürüldüğünü ifade etmekte (anlatmakta) dır. Nitekim Ulemanın çokları, onların suretleri döndükten sonra, hiç bir şey yemeyip, içmeyip ve birbirlerine cinsi yakınlık etmeyip, üç günden fazla da yaşamadıklarını zikretmişlerdir. Cumhur-u Müfessirin (tefsir âlimlerinin çoğu) da bu görüş üzeredir, doğru olan da budur.

İmam-ı Mukatil, onların yedi gün yaşayıp, sekizinci gün öldüklerini iddia etmiştir. Bazıları onların yaşadıklarını ve bu gün bulunan maymunların onların neslinden olduklarını söylemişlerse de, Müslim'in, İbn-i Mesut *(Radıyallahu anh)* dan rivayet etmiş olduğu şu hadis-i şerif, bunu reddetmektedir.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*kendisine, maymun ve hınzırlar mesh olunan (suretleri döndürülen)ümmetlerden mi kalmıştır? diye soran bir kişiye:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يُهْلِكْ قَوْمًا اَوْ يُعَذِّبْ قَوْمًا فَيَجْعَلَ لَهُمْ نَسْلاً
وَاِنَّ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ *

"Muhakkak ki, Allah-u Tealâ Hazretleri hiç bir kavmi helâk edip veya onlara azap edip te, onların zürriyetini bırakmaz. Maymunlar ve hınzırlar önceden de bulunuyorlardı." buyurmuştur. *(Müslim, Kader, Bab:7, No:33, 4/2051,2052)*

İbn-i Cerir'in, İmam-ı Mücahitten rivayet ettiğine göre ise, onların suretleri döndürülmemiş, lâkin kalpleri döndürülmüştür. Yani hiç bir vaaz-u nasihatı kabul etmeyecek hâle gelmişlerdir. Fakat bu görüş zahir (açık) değildir. Gerçi bu ayet-i kerimede onların hınzıra döndürüldüğüne dair bir açıklık yoksa da, İmamı Katadeden onların gençlerinin maymuna ihtiyarlarının ise, hınzıra döndürüldüğü ve onlardan ancak nehyedenlerin kurtulup diğerlerinin ise, helâk olduğu rivayet edilmiştir.

İşte bu ayet-i celilede, Mevlâ Tealâ Hazretleri, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in asrında bulunan yahudilere hitap ederek (seslenerek) onları tehdit

etmekte (korkutmakta) ve sanki onlara: **"Şüphesiz siz ecdadınızın başına gelen belâyı bildiniz, o hâlde böyle bir belâ sizin de başınıza gelmesin diye sakının."** buyurmaktadır.

« سَبْتٌ » **S e b t :** İkinci babtan masdar olup, lügatta, kesmek ve uyumak manasındadır. Yahudiler o günde bütün işleri kesip, ibadetle meşgul olmakla emrolunmuşlardır. Bundan dolayı o güne (cumartesi gününe) **"Yevm-i Sebt"** denilmiştir. Uykuya da ihtiyarî (kişinin kendi isteğiyle yaptığı) hareketleri kestiği için **subât** denilmiştir.

« قِرَدَةً » **Kırede :** « قِرْدٌ » Kır'd ın cemidir. Maymun manasındadır.

« خَاسِئِينَ » **t** « خُسُوٌ » Husü'den alınmıştır. Bu ise, alçaklık ve zillet manasındadır ve üçüncü babtandır.

BENÎ İSRAİLDEN BİR GÜRUH'UN ALLAH-U TEALÂNIN BALIK AVLAMAYI HARAM KILDIĞI CUMARTESİ GÜNÜNDE HADDİ AŞMALARIYLA ALÂKALI DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- وَسْئَلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِى كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ اِذْ يَعْدُونَ فِى السَّبْتِ اِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ
يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَايَسْبِتُونَ لَاتَأْتِيهِمْ كَذٰلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

1- "Ve (habibim !) **onlara** (asrında bulunan Yahudilere) **denizin kenarında bulunan belde** (ahalisinin başına gelenler)**den sor. Hani onlar cumartesi gününde** (o günün hürmet ve tazimini ihlâl ederek, bozarak) **haddi aşıyorlardı. Çünkü onlara** (balık avlamaları yasak edilen) **cumartesi gününde balıklar meydana çıkarak** (akın akın) **gelirlerdi. Tatil yapmadıkları günlerinde** (cumartesiden başka günlerde) **ise, gelmezlerdi. İşte biz, fısk** (itaattan çıkma) **ları sebebiyle onları böylece imtihan ediyorduk.** *(Araf Suresi:163)*

٢- وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ
لَاتَعْدُوا فِى السَّبْتِ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

2- **"Ve ahidlerine riayet etmeleri** (sözlerinde durmaları) **için Tur'u** (Tur dağını) **üstlerine kaldırmış ve onlara: "Secde eder olduğunuz hâlde o** (şehrin) **kapı** (sın) **dan girin." demiştik. Ve onlara cumartesi günü** (nde av yaparak haddi) **aşmayın** (demiş) **ve kendilerinden** (bu hususlarda) **ağır bir söz almıştık."** *(Nisa Suresi:154)*

CUMARTESİ GÜNÜNDE HADDİ TECAVÜZ EDENLERİN, MESH İLE CEZALANDIRILMALARI, ONLARI BU KÖTÜLÜKTEN MEN EDENLERİN İSE BU BÜYÜK BELÂDAN KURTULDUKLARINA DAİR DİĞER AYET-İ KERİMELER

١- وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللّٰهُ مُهْلِكُهُمْ اَوْمُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا
قَالُوا مَعْذِرَةً اِلٰى رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾ فَلَمَّا نَسُوا مَاذُكِّرُوا بِهِ اَنْجَيْنَا

الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوٓءِ وَاَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (١٦٥)
فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَانُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ (١٦٦)

1-"Ve hani onlardan bir cemaat: "Allah'ın kendilerini (dünyada) **helâk edeceği veya** (ahirette) **şiddetli bir azapla cezalandıracağı bir millete niçin nasihatte bulunuyorsunuz ?" dediği zaman onlar** (o vaaz edenler) **de: "Rabbinize özür** (dileyebilelim) **için ve umulur ki sakınırlar." demişlerdi." -- "Vakta ki onlar kendilerine edilen nasihatları unuttular. Biz de kötülükten nehyedenleri kurtardık. Zulmedenleri ise, yapmakta oldukları fısk**(yoldan çıkma)**ları sebebiyle şiddetli bir azapla yakaladık." -- "Ne zaman ki, nehyolundukları şeylerden dolayı serkeşlikte bulundular** (yasak, sınır tanımadılar) **onlara: "hor ve zelil** (alçak) **maymunlar olun ! " deyiverdik."** *(Araf Suresi:164-166)*

٢-......وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ......(٦٠)

2-". (Allah-uTealâ), **onlardan** (ehli kitaptan) **maymun ve hınzırlar yaptı."** *(Maide Suresi : 60 dan)*

Allah-u Tealâ Hazretleri, bu elîm akibetin (acıklı sonun), o zamanda mevcut ve kıyamete kadar gelecek asilere ibret, müttakilere ise bir nasihat olduğunu beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

فَجَعَلْنَاهَا نَكَالاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ (٦٦)

KELİME MANASI (66)

(فَجَعَلْنَا) **Binaenaleyh kıldık** (yaptık), neyi ?(هَا) **onu,** yani suretlerinin döndürülmesini veya o ukubeti (cezayı), veya o karyeyi (kasabayı), nedir kıldık ? (نَكَالاً) **bir ibret,** yani kendisiyle ibret alanı, bu gibi işlere atılmaktan menedici bir ders, kim için ?(لِمَا) **o ümmetler için ki,**(بَيْنَ يَدَيْهَا) **bu hadisenin zamanındadır veya bu hadiseden öncedir.**(وَمَا) **Ve daha o ümmetler için ki,**(خَلْفَهَا) **bu hadiseden sonradır.** Yani bu hadise evvelkilerin kitaplarında zikredildiği için, onlar bununla önceden ibret almışlardı. Sonra gelecek olanlardan bu hadiseyi duyanlar da bundan ibret aldılar. Bu hadiseyi daha ne kıldık ?(وَمَوْعِظَةً) **ve bir vaaz-u nasihat,** kim için ?(لِلْمُتَّقِينَ) **müttakiler için,** yani bu hadiseyi haddi aşmaktan meneden salih kimseler veya bu hadiseyi duyan her müttaki için bir öğüt yaptık.

MEAL-İ ŞERİFİ (66)

Binaenaleyh onu (bu maymuna döndürülme cezasını) **hem önündekilere** (o zaman hazır olanlara), **hem arkasındakilere** (sonradan geleceklere) **ibret verici bir ceza, müttakiler için de, bir öğüt yaptık.**

İZAHAT

Ey insan ! Bil ki, bu maymuna döndürülme belâsı vesair belâlar , Mevlâ Tealâ'nın iyiliğinin kıymetini bilmemenin cezasıdır. Zira her kim nimet verici olan Allah-u Tealâ'ya küfran-ı nimet (nankörlük) le mukabele eder (karşılıkta bulunur) sa, visal izzetinden (Mevlâ'ya ulaşma şerefinden), hicran zilletine (Mevlâ'dan uzak kalma alçaklığına) reddedilir.

Evvelki ümmetlerin inkâr ve isyanlarının cezası, hasfler (yere batırılmalar), meshler (suretlerin döndürülmesi) ve harplerle verilmişti ki, bu ceza onların suretlerine (bedenlerine) isabet etmiş (dokunmuş) tu. Bu ümmetin cezası ise, siretlerinin (kalplerinin) döndürülmesiyledir ki, bu daha şiddetlidir. Nitekim Mevlâ Tealâ Hazretleri: « وَنُقَلِّبُ اَفْئِدَتَهُمْ وَاَبْصَارَهُمْ » **"Biz onların gönüllerini ve gözlerini döndürüyoruz."** buyurmaktadır. *(Enam Suresi:110 dan)*

BÜYÜKLERİN BUYURDUKLARINA GÖRE KALBİN DÖNDÜRÜLMESİNİN ALÂMETİ ÜÇTÜR :

1.- İbadette lezzet bulamamak, 2.-Günah işlemekten korkmamak,

3.-Kimsenin ölümünden ibret almamak, bilakis her gün dünyaya biraz daha heves etmek.

Avf İbn-i Abdullah *(Rahmetullahi Aleyh)* dan rivayet edildi ki, Ehli hayır (iyi kişiler) bir birlerine üç kelime yazarak vaaz ederlerdi :

1- Kim ahiret için amel eder (çalışır) sa, Allah-u Tealâ onun dünya işlerine kâfi gelir, yani işlerini yoluna koyar.

2- Kim kendisiyle, Mevlâsının arasını ıslah ederse, yani emirlerini tutup yasaklarından kaçarak Mevlâ ile arasını düzeltirse, Allah-u Tealâ da, onunla insanların arasını düzeltir.

3- Kim serîresini (içini) ıslah ederse, Allah-u Tealâ'da onun alâniyetini (dışını) ıslah eder (düzeltir).

Muhammed İbn-i Ali Tirmizî *(Rahmetullahi Aleyh)* buyurdu ki, dört sınıf insanın salâhı (düzelmesi) dört yerdedir :

1. - Çocukların salâhı kitap okumalarında,
2. - Yol kesicilerin salâhı hapishanede,
3. - Yaşlıların salâhı camilerde, 4. - Kadınların salâhı ise evlerindedir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Benî İsrail'in kötülüklerinden diğer birini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا
اَتَتَّخِذُنَا هُزُواً قَالَ اَعُوذُ بِاللّٰهِ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ (٦٧)

KELİME MANASI (67)

(وَاِذْ قَالَ) **Dediği vakti de hatırlayın,** kim ?(مُوسٰى) **Musa** *(Aleyhisselâm)* kime ?
(لِقَوْمِه) **kavmine** ne dediği vakti ?(اِنَّ اللّٰهَ) **Muhakkak Allah** (-uTealâ Hazretleri) (يَاْمُرُ)
emrediyor kime ? (كُمْ) **size** neyi ?(اَنْ تَذْبَحُوا) **boğazlamanızı,** neyi ?(بَقَرَةً) **bir sığırı** (قَالُوا)
(Benî İsrail) **dediler ki,**(اَتَتَّخِذُ) **ittihaz mı ediyorsun ?** Kimi ?(نَا) **bizi,** ne? (هُزُوًا)
eğlence, yani bizimle alay mı ediyorsun, bizi eğlenceye mi alıyorsun ?(قَالَ) (Musa *(Aleyhisselâm)* da) **dedi.** (اَعُوذُ) **ben sığınırım** kime? (بِاللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ Hazretlerin) **e** neden? (اَنْ اَكُونَ) **olmamdan,** kimlerden ?(مِنَ الْجَاهِلِينَ) **cahil** (bilgisiz) **lerden.**

MEAL-İ ŞERİFİ (67)

Ve bir vakitte Musa *(Aleyhisselâm)* **kavmine: "Muhakkak Allah** (Tealâ Hazretleri) **size bir sığır boğazlamanızı emrediyor." demişti. Onlar: "Bizi eğlence mi ediniyorsun ?** (alayamı alıyorsun)" **demişler, Musa** *(Aleyhisselâm)* **da: "Ben cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım." demişti.**

İ Z A H A T

Hazin, Dürrü'l-mensur, Siracü'l-münir, Mealimü't-tenzil ve Ruhu'l-beyan tefsirlerinde ve ayrıca Hayatü'l-hayvan isimli muteber kitapta zikredildiğine göre, bu kıssa şöyle cereyan etmiştir: Benî İsrail'de salih bir zat vardı, onun ufak bir oğlu birde danası vardı. Bir kere o danayı ormana götürerek: **"Ey Allahım bu danayı oğlum büyüyünceye kadar sana emanet ediyorum."** dedi. Ve sonra o zat öldü. Zamanla dana ormanda büyüyerek orta bir yaşa geldi, kendisini gören herkesten kaçardı.

O (yetim kalan) çocuk büyüyerek annesine çok itaatkâr olmuştu. Geceyi üçe ayırır, üçte birini namaz kılar, üçte birini annesinin başında bekler, diğer üçte birinde ise uyurdu. Sabah olduğunda ormandan odun toplar, çarşıda satar, kazancının üçte birini tasadduk eder (sadaka verir), üçte birini yer, diğer üçte birisini de annesine verirdi. Bir gün annesi ona dedi ki: **"Baban sana bir dana miras bıraktı. Falan ormanda onu Allah-u Tealâya emanet etti, Oraya git, İbrahim, İsmail ve İshak** *(Aleyhimüsselâm)* **ın ilahına, o danayı sana göndermesi için dua et, o dananın nişanı şudur ki; kendisine baktığında güneşin şualarını** (parıltılarını) **derisinden çıkıyor zannedersin."**

O genç ormana gelip tarif edilen danayı otlarken buldu ve ona: **"İbrahim İsmail, İshak ve Yakub** *(Aleyhimüsselâm)* **un İlâhı adına seni çağırıyorum."** diye bağırdı, dana da koşarak geldi ve önünde durdu. Genç onu boynundan yakalayarak çekip götürmeye başladı, İnek Allah-u Tealânın izniyle konuştu ve: **"Ey annesine itaat eden genç ! Sırtıma bin bu sana daha kolaydır."** dedi. Genç de: **"Annem bana bunu emretmedi, ancak boynundan tut, dedi."** deyince. İnek: **"Benî İsrailin İlâhına yemin ederim ki, eğer benim sırtıma binseydin, ebediyen bana**

gücün yetmiyecekti, şimdi yürü, zira sen şu dağa kökünden kopup, seninle gelmesini emretsen, o dağ annene olan itaatından dolayı elbette bunu yapar."dedi.

Bunun üzerine o genç, ineği alıp annesine götürdü. Annesi ona: **"Sen fakirsin, malın yok, gündüzleri odun taşıyıp geceleri ibadete kalkmak sana zor gelir, git bu ineği sat ! "**dedi. Oğlu kaça satayım deyince, annesi: **"Üç dinar'a sat fakat bana danışmadan da satma."** dedi. İneğin değeri üç dinardı, çocuk onu pazara götürdü.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, mahlûkatına (yaratıklarına) kudretini (gücünü) göstermek ve o gence annesine itaat etmesinin faziletini haber vermek için bir melek gönderdi. Melek gence: **"Bu ineği kaça satıyorsun?"** dedi. Genç: **"Annemin rızası şartıyla üç dinar'a."** dedi. Melek: **"Annene danışma sana altı dinar vereyim."** dedi. Genç de ona: **"Sığırın ağırlığınca altın versen de, annemin rızası olmadan onu satamam."** dedi. Ve ineği geri götürerek, bir müşterinin altı dinar verdiğini haber verdi. Bunun üzerine annesi: **"Git benim rızamla onu altı dinar'a sat."** dedi. Çocuk ineği tekrar pazara götürdü. Melek müşteri suretinde tekrar ona gelerek: **"Annene danıştın mı ?"** dedi. Genç: **"Annem tekrar kendine danışmam şartıyla altı dinardan aşağıya satmamamı emretti."** dedi. Melek, gence: **"Annene danışma sana oniki dinar vereyim."** dedi. Genç kabul etmeyip annesine haber verdi. Annesi ona: **"Sana gelen insan suretinde bir melektir. Böylece seni imtihan ediyor, bir daha geldiğinde sen ona bu ineği satayım mı, satmayayım mı, ne emrediyorsun ? diye sor."** dedi. Genç söyleneni yapınca, melek, gence: **"Annene git ve ona: Bu ineği saklayın, zira İmran oğlu Musa** *(Aleyhisselâm)* **, Benî İsrail'de öldürülecek bir kişi için bunu senden alacak, o zaman bu ineği derisinin dolusu dinar'a satarsınız de."** dedi.

Ve böylece onu sakladılar. Allah-u Tealâ Benî İsrail'in bizzat bu ineği kesmelerini takdir etmişti. Onlar da, bu inek kendilerine beyan edilinceye kadar evsafını (sıfatlarını)sormaya devam ettiler. İşte o gence, annesine itaatının dünyadaki mükâfatı verilmiş oldu. O genç aldığı altınların üçte ikisini Benî İsrail'in fakirlerine dağıttı üçte birini de kendi harcadı. *(Mealimü't-tenzil: 1/99-100)*

Kurban olarak diğer hayvanların değil de bakara'nın (sığırın) tayin edilmesinin sebebi hususunda şöyle denmiştir; Onlar evvelce buzağıya tapmışlar ve bu, onlara çok sevdirilmişti. Sonradan tövbe ederek Allah-u Tealâ'ya taat ve ibadete dönmüşler, Allah-u Tealâ da tövbelerinin hakikatı (gerçeği) zahir (açık) olsun diye, sevdiklerini kesmekle onları imtihan etmeyi muradetti.

Ruhu'l-beyan tefsirinde zikredildiğine göre: Bu ayet-i celile, mukaddesat (dinde kutsal ve mübarek sayılan şeyler) le, müslümanlarla ve tazim (hürmet) edilmesi gereken zatlarla alay etmenin çok büyük bir günah olduğuna ve bunun cehalet sayılıp sahibinin cezaya müstehak olacağına delâlet etmektedir. Ancak mizah (şakalaşma) istihza (alay) dan sayılmaz.

قَالَ اَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِىٌّ (رضى الله عنه) لاَبَاْسَ بِفُكَاهَةٍ يَخْرُجُ بِهَا الْاِنْسَانُ مِنْ حَدِّ الْعَبُوسِ *

Nitekim Emirü'l-mü'minin Hazreti Ali (*Kerremallahü Vechehu*) : **"İnsanı donuk yüzlülükten kurtaracak şakalaşmada bir beis** (zarar) **yoktur."** buyurdu.

(*Ruhu'l-Beyan: İlgili ayet*)

Vacip Tealâ Benî İsrail'in Musa (*Aleyhisselâm*) dan tekrar dua etmesini talep ettiklerini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَاهِىَ قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ
لاَفَارِضٌ وَلاَبِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذٰلِكَ فَافْعَلُوا مَاتُؤْمَرُونَ (٦٨)

KELİME MANASI (68)

(قَالُوا) **Dediler,** yani bunun üzerine Benî İsrail emir tutmak niyetiyle Musa (*Aleyhisselâm*) ya şöyle dediler: (ادْعُ) **Dua et,** (sor) kim için ? (لَنَا) **bizim için,** kime ? (رَبَّكَ) **Rabbine** (يُبَيِّنْ) **ziyade beyan etsin** (son derece açıklasın), kime ? (لَنَا) **bize** (مَا) **nedir** (هِىَ) **o,** yani kesmekle emrolunduğumuz o sığırın halini ve sıfatını bize açıklasın. (قَالَ) **dedi.** Yani Musa (*Aleyhisselâm*) bu hususta Rabbine dua edip, kendisine vahiy geldikten sonra şöyle dedi. (اِنَّهُ) **Muhakkak o,** (Allah-u Tealâ Hazretleri) (يَقُولُ) **buyuruyor,** (اِنَّهَا) **şüphesiz o,** (kesilmesi emrolunan sığır) nedir ? (بَقَرَةٌ) **Bir sığırdır ki,** (لاَفَارِضٌ) **çok yaşlı değil,** daha ? (وَلاَبِكْرٌ) **çok genç te değil** (عَوَانٌ) **ortadır,** (بَيْنَ ذٰلِكَ) **bu ikisi** (gençlik-yaşlılık) **arasında,** yani orta yaşlı, tam güçlü kuvvetli bir sığırdır. (فَافْعَلُوا) **O hâlde yapın,** neyi ? (مَا) **o şeyi ki,** (تُؤْمَرُونَ) **emrolunuyorsunuz.**

MEAL-İ ŞERİFİ (68)

(Bunun üzerine Benî İsrail) **dediler ki: Bizim için Rabbine dua et de onun** (sığırın)**ne**(kaç yaşında)**olduğunu, bize iyice açıklasın. Musa** (*Aleyhisselâm*) **da dedi ki: Şüphesiz Allah buyuruyor ki, muhakkak o bir sığırdır ki, ne pek yaşlı ne de pek gençdir, ikisinin arası orta** (yaşta) **dır, artık emrolunduğunuz işi yapın.**

İ Z A H A T

« بَقَرَة » **B a k a r e:** Bakar'ın müennesi veya müfredidir. Bakar, mandaya da şamil olmak üzere sığır cinsinin ismidir. Binaenaleyh Bakare erkek veya dişi sığır, yani bir inek veya bir öküz, bir düve veya bir tosun veya bir manda olabilir, erkeğine bakr, bakîr, beykûr, bakûr dahi denilir.

B a k r : Yarmak demektir, bu hayvana da toprağı sürüp yardığı için bu isim verilmiştir.

Burada Musa *(Aleyhisselâm)* onlara emrolunduğunuzu hemen yapın buyurmakla, çok sormalarının haklarında iyi olmadığını beyan etmiş oldu; Lâkin onlar bu işaretten istifade etmediler tekrar tekrar sorarak işi güçleştirdiler.

Cenab-ı Hak'da Bakara meselesini onlara zorlaştırdı, yoksa evvel emirde (ilk başta) herhangi bir sığır kesmiş olsalardı, maksut hasıl olacak (istenilen meydana gelecek) ti. Nitekim şu hadis-i şerif bu manayı açıklamakatdır :

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَوْلاَ اَنَّ بَنِى اسْرَآئِيلَ قَالُوا: « وَاِنَّا اِنْ شَآءَ اللّٰهُ لَمُهْتَدُونَ » مَاأُعْطُوا اَبَداً وَلَوْ اَنَّهُمْ اعْتَرَضُوا بَقَرَةً مِنَ الْبَقَرِ فَذَبَحُوهَا لاَجْزَاَتْ عَنْهُمْ وَلٰكِنَّهُمْ شَدَّدُوا فَشَدَّدَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Eğer Benî İsrail:** « وَاِنَّا اِنْ شَآءَ اللّٰهُ لَمُهْتَدُونَ » **"Ve muhakkak biz Allah-u Tealâ dilerse, elbette** (istenilen ineği bulmaya) **hidayet bulucu oluruz." demeselerdi ebedî o inek kendilerine verilmeyecekti ve eğer onlar herhangi bir ineği bulup kesselerdi bu onlara yetecekti lâkin onlar işi zorlaştırdılar Allah** (u-Tealâ) **da onlara** (bu işi) **güçleştirdi."** *(Suyutî, D,Mensur:1/189)*

Allah-u Tealâ Benî İsrail'in, kesilmesiyle emrolundukları sığırın yaşına müteallik keyfiyetten suallerine (yaşıyla ilgili sorularına) cevaben, orta yaşlı olmasını beyandan sonra, renginden sual ettiklerini açıklamak üzere şöyle buyuruyor:

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَالَوْنُهَا قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ (٦٩)

KELİME MANASI (69)

(قَالُوا) **Dediler,** yani bunun üzerine Benî İsrail Musa *(Aleyhisselâm)* ya şöyle dediler.(اُدْعُ) **dua et,** (sor) kim için ?(لَنَا) **bizim için,** kime ?(رَبَّكَ) **Rabbine**(يُبَيِّنْ)**tam beyan etsin,** (açıklasın) kime ?(لَنَا) **bize**(مَا) **nedir** (لَوْنُهَا) **onun rengi,** (قَالَ) **Musa** *(Aleyhisselâm)* **buyurdu,**(اِنَّهُ) **muhakkak o** (Allah-uTealâ Hazretleri)(يَقُولُ) **buyuruyor**(اِنَّهَا) **şüphesiz o sığır**(بَقَرَةٌ) **bir sığırdır ki,**(صَفْرَآءُ) **sapsarı,** öyle sarı ki,(فَاقِعٌ) **halis** (karışıksız) **ve koyu olucu,** ne?(لَوْنُهَا) **onun rengi,** yani sapsarı bir sığırdır. daha öyle sığır ki,(تَسُرُّ) **surur verir,** yani neş'e ve sevinç verir, kimlere ? (النَّاظِرِينَ) **bakıcılara,** (bakanların gözünü ve gönlünü açacak derecede güzel ve sevimlidir).

MEAL-İ ŞERİFİ (69)

(Bunun üzerine Benî İsrail Musa *Aleyhisselâm* 'ya) **Dediler ki: "Bizim için**

Rabbine dua et de onun rengi nedir ? Bize tam açıklasın." (Musa *Aleyhisselâm* 'da) **dedi ki: "Muhakkak o** (Allah-u Tealâ) **buyuruyor ki, o sarı bir sığırdır, onun rengi halis sarıdır. Kendisine bakanları mesrur eder,** (sevindirir, ferahlandırır).

İ Z A H A T

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre: Cumhur-u müfessirin (tefsir alimlerinin çoğu) bu ayet-i celileden, sarının, sevinç verici renklerden olduğunu anlamışlardır. Bundan dolayı Hazreti Ali *(Kerremellahu Vechehu)* sarı ayakkabılara rağbet (heves) eder ve: « مَنْ لَبِسَ نَعْلاً اَصْفَرَ قَلَّ هَمُّهُ » **"Her kim sarı ayakkabı giyerse derdi az olur."**buyururdu.

« فَاقِعٌ » Birinci ve üçüncü baplardan ismi fâildir. Koyu sarı demektir. Rivayete göre o sığır boynuzundan tırnağına kadar sarıydı hatta boynuzu ve tırnağı bile sarıydı.

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا
إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ
تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْآنَ
جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾ وَإِذْ قَتَلْتُمْ
نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾
فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ
كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ
الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا
لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ
يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ
وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا
بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ
لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾

Mevlâ Tealâ, Benî İsrail'in bu cevapla da iktifa etmeyip (yetinmeyip), sual sormaya devam ettiklerini beyan ederek şöyle buyuruyor :

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِىَ اِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَاِنَّا اِنْ شَآءَ اللّٰهُ لَمُهْتَدُونَ (٧٠)

KELİME MANASI (70)

(قَالُوا) **Dediler,** yani Benî İsrail bu kadar beyanat (açıklamalar) a da kanaat etmeyerek Musa *(Aleyhisselâm)* ya şöyle dediler,(اُدْعُ) **dua et.** (sor) kim için ?(لَنَا) **bizim için,** kime? (رَبَّكَ) **Rabbine** (يُبَيِّنْ) **tam manasıyla beyan etsin, açıklasın** (لَنَا) **bize,** (مَا) **nedir ?** (هِىَ) **o** (sığır), (اِنَّ الْبَقَرَ) **zira muhakkak bu sığır,** (تَشَابَهَ) **müteşabih oldu** (diğerlerine benzedi), yani zikredilen sıfatlar (özellikler) çoklarında bulunduğundan, bu emrolunan sığır karıştı, kimin üzerine? (عَلَيْنَا) **bizim üzerimize,** binaenaleyh hangi sığır olduğunu kestiremedik. (وَاِنَّا) **ve muhakkak biz** ,(اِنْ شَآءَ) **eğer dilerse,** kim?(اللّٰهُ) **Allah-uTealâ,** (لَمُهْتَدُونَ) **elbette hidayet bulucuyuz,** yani kastedilen sığırı bulup kesmeye muvaffak oluruz.

MEAL-İ ŞERİFİ (70)

(Yine Benî İsrail Musa *Aleyhisselâm*' ya) **dediler ki: Bizim için Rabbine dua et de, O** (sığırın mahiyeti) **nedir ? Bize tam manasıyla beyan etsin, zira bu sığır bize müteşabih oldu** (seçilemeyecek derecede karıştı).**Ve muhakkak biz Allah** (-u Tealâ) **dilerse, elbette hidayet bulucu oluruz** (istenen ineği bulmaya muvaffak oluruz).

İ Z A H A T

Ebu Hureyre'den *(Radıyallahu Anh)* rivayet edilen bir hadisi şerifte, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَوْلَمْ يَسْتَثْنُوا مَابُيِّنَتْ لَهُمْ اٰخِرَ الْاَبَدِ*

"Eğer istisna etmeselerdi, (İnşaallah demeselerdi) **bu sığır onlara ebediyen** (sonsuza kadar) **açıklanmayacaktı."** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/190)*

Bu ayet-i celileden: Emrolunan şeyi hemen yapmayıp çok sormanın ne büyük zorluklara sebep olacağı ve bazı helâl olan meselelerin, çok sormaktan dolayı harama dönüşeceği anlaşılmaktadır.

Nitekim Sad İbn-i Ebi Vakkas *(Radıyallahu Anh)*,dan rivayet edilen bir hadisi şerifde Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuşdur:

عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِى وَقَّاصٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ اَعْظَمَ الْمُسْلِمِينَ جُرْمًا مَنْ سَاَلَ عَنْ شَىْءٍ لَمْ يُحَرَّمْ فَحُرِّمَ مِنْ اَجْلِ مَسْئَلَتِهِ *

"Gerçekten müslümanların suç bakımından en büyüğü o kimsedir ki, haram olmayan bir şey hakkında sormuş ve o şey onun sorusundan dolayı haram kılınmıştır."*(Buharî, İ'tisam:3, Müslim, Fezail-132 133, Ebu Davud,Sünen:6,Müsned-i Ahmed:1/176,179)*

Mevlâ Tealâ emrolundukları Bakara (sığır), onlar indinde tamamiyla açıklanınca itiraza mecalleri (güçleri) kalmadığından, onu bulup boğazladıklarını beyan etmek üzere buyuruyor :

قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ لَاذَلُولٌ تُثِيرُالْاَرْضَ وَلَاتَسْقِى الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَاشِيَةَ فِيهَا قَالُواالْئٰنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ (٧١)

KELİME MANASI (71)

(قَالَ) (Musa *Aleyhisselâm*) **buyurdu** (اِنَّهُ) **muhakkak o** (Mevlâ Tealâ)(يَقُولُ) **buyuruyor**(اِنَّهَا) **muhakkak o** (بَقَرَةٌ) **bir sığırdır ki,**(لَاذَلُولٌ) **zelil değildir,** yani çalışarak yorulmuş değildir. öyle zelil ki,(تُثِيرُ) **kazar** (sürer) neyi ? (الْاَرْضَ) **yeri, tarlayı** daha ?(وَلَاتَسْقِى) **sulamaz,** neyi ?(الْحَرْثَ) **ekini,** yani tarla kazan ve ekin suvaran yorulmuş, zayıf kalmış bir sığır değildir.(مُسَلَّمَةٌ) (Bütün ayıplardan ve çalışma eserlerinden) **selâmette kılınmış** (kurtarılmış) tır,(لَاشِيَةَ) **hiç bir renk karışıklığı yoktur,**(فِيهَا) **onda,** yani o sığırda kendi rengine muhalif (ters düşen) hiç bir renk yoktur. tırnağından boynuzuna kadar sapsarıdır.(قَالُوا) **dediler** (الْئٰنَ) **işte şimdi,**(جِئْتَ) **getirdin,** neyi ? (بِالْحَقِّ) **hakkı,** yani şimdi sığırın vasıflarının gerçeğini bize beyan ettin, bu hususta hiç bir şüphe kalmadı.(فَذَبَحُو) (Bu beyandan sonra), **hemen boğazladılar,** neyi ? (هَا) **onu,** (o sığırı) (وَمَا كَادُوا) **hâlbuki** (ondan önce) **yaklaşmıyorlardı,** neye ?(يَفْعَلُونَ) **yapmaya,** yani pahalılığından ve katil zuhuredip (öldüren meydana çıkıp) rezil olacaklarından bunu yapmaya asla yaklaşmıyorlardı.

MEAL-İ ŞERİFİ (71)

(Musa *(Aleyhisselâm*) **Dedi ki: "Şüphesiz O** (Allah-u Tealâ) **buyuruyor ki, muhakkak o bir sığırdır ki, zillete uğramamıştır** (boyunduruk altında ezilmiş, yorulmuş değildir). **Ne toprak** (tarla) **sürer, ne de ekin sular, bütün kusurlardan salim** (bütün ayıplardan kurtulmuş) **tur. Onda hiç bir renk karışıklığı yoktur."** (Bu vasıfları işittiklerinde): **"İşte şimdi hakikatı getirdin." dediler. Hemen onu** (o sığırı bulup) **boğazladılar hâlbuki,** (bunu) **yapmaya asla yaklaşmıyorlardı.**

İ Z A H A T

Müfessirlerin beyanına göre bu sığır bir çok araştırmalar neticesi bulun-

muş, büyük bir bedel mukabilinde (para karşılığında) da ancak temin edilebilmiştir. Şöyleki: Ana-babasına itaatkâr olan o gençten o sığırın, derisinin dolusu altına mukabil alınmıştır.Nitekim bu kıssa evvelce zikredilmişti. Bu sığırın yabanî bir sığır olup zorla yakalandığı, veya dünya sığırlarından olmayıp, Mevlâ Tealânın onu gökten indirdiği söylenmişse de, birinci görüş daha kuvvetlidir. Onların bu emri almalarıyla o sığırı bulup kesmeleri arasında kırk sene geçmiş olduğu da söylenmiştir.

İmam-ı Ebî Mensur *(Rahmetullahi Aleyh)* buyurdu ki: Bu ayet-i celile o sığırın erkek olduğuna delâlet etmektedir. Zira toprak kazmak, ekin sulamak öküzlerin işidir. Kendisine giden zamirlerin müennes oluşu ise, lafzının müennes olmasındandır.

« شِيَةً » **Şiye** ikinci bapdan mastardır. Aslı « وِشْيَةٌ » **Vişye'dir.** « عِدَةٌ » **İ'de** ve « وِعْدَةٌ » **Vi'de** gibi. Faülf'ili (baş harfi) hazfedilmiştir.

Bundan sonra Mevlâ Tealâ Hazretleri, sığırı kesmenin sebep ve hikmetini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَاِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَءْتُمْ فِيهَا وَاللّٰهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ (٧٢)

KELİME MANASI (72)

(وَاِذْ قَتَلْتُمْ) **Ve yine hatırlayın ki, öldürmüştünüz,** kimi ? (نَفْسًا) **bir şahsı** (فَادَّارَءْتُمْ) **sonra, münazaa etmiştiniz,** yani her biriniz suçu üstünden atıp, diğerine yükleyerek çekişmiştiniz kim hakkında ?(فِيهَا) **o şahıs hakkında,** yani o kişinin öldürülmesi hakkında (وَاللّٰهُ) **Allah-u Tealâ Hazretleri ise,** (مُخْرِجٌ) **çıkarıcıdır,** (açıklayıcıdır) neyi ?(مَا) **o şeyi ki,**(كُنْتُمْ) **siz oldunuz**(تَكْتُمُونَ) **gizler.**

MEAL-İ ŞERİFİ (72)

Ve hani siz bir şahsı öldürmüştünüz de, onun (katili) **hakkında çekişmiştiniz** (suçu birbirinize atmıştınız) **Allah** (Tealâ Hazretleri) **ise, sizin gizlediğiniz şeyi** (meydana) **çıkarıcıdır.**

İ Z A H A T

Burası lâfzan (görünüşte, okunuşta) sonra ise de manen (mana bakımından) öncedir. Yani kıssanın başıdır.

Ayet-i celilede zikredilen öldürme hadisesi: « وَاِذْ قَتَلْتُمْ » **"Katlettiğiniz vakti hatırlayın."** buyurularak, Peygamber Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in zamanındaki Yahudilere isnat edilmişse de, aslında bu suç dedelerine aittir. Efendimizin zamanındakiler ise, bu işin cereyan ettiği (meydana geldiği) zamanda mevcud (bulunmuş) değildiler. Fakat bu işe razı olduklarından, bilfiil (doğrudan doğruya kendileri) yapmış gibi kabul edildiler.

İbn-i Cerîr'in İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet ettiğine göre, bu kıssanın tafsilâtı (ayrıntılı şekilde açıklaması) şöyledir: Benî İsrail'de zengin bir ihtiyar vardı. Kardeşinin oğulları ise fakirdiler, hiçbir şeyleri yoktu, bu ihtiyarın da hiç çocuğu olmayıp tek varisi kardeşinin oğullarıydı. Onlar: **"Keşke amcamız ölsede malına konsak."** diyorlardı. Amcalarının ölümü gecikince şeytan onlara: **"Amcanızı öldürüp içinde bulunmadığınız şehir ehline diyetini yükleseniz olmaz mı ?"** diye vesvese verdi.

O zaman Benî İsrail iki şehirde bulunuyorlardı. Bir kişi öldürülüp iki şehir arasına atılsa, ölüyle iki şehir arası ölçülür, ölü hangisine yakınsa diyet ona yüklenirdi. Şeytan bu işi onlara süsleyince onlar da karar vererek amcalarını öldürdüler. Sonra ölüyü kendilerinin bulunmadıkları şehrin kapısına attılar. Sabah olunca o şehrin ehline gelerek: **"Amcamız sizin şehrinizin kapısında öldürüldü, vallahi diyetini** (öldürene ceza olarak yüklenen parayı) **bize ödiyeceksiniz."** dediler. O şehrin ahalisi de: **"Allah'a yemin ederiz ki, biz sizin amcanızı öldürmedik, öldüreni de bilmiyoruz ve şehir kapısını kitlediğimiz vakitten sabaha kadar da açmadık."** dediler.

Bunun üzerine Musa *(Aleyhisselâm)* ya müracaat ettiler (baş vurdular). Hemen Cibril-i Emin gelerek, Musa *(Aleyhisselâm)* ya: **"Onlara de ki, Allah-u Teâlâ, bir sığır kesip o sığırın bir parçasını öldürülen kişiye sürmelerini emretti. Böylece ölünün dirilip onlara, kendini öldürenleri haber vereceğini bildirdi."** dedi. Bundan sonra hadise, önceki ayetlerde zikredildiği şekilde cereyan etti.

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/187)

Bu ayet-i celileden anlaşıldığına göre, Allah-u Tealâ kullarının bütün amellerini ortaya çıkaracaktır.

Müseyyeb İbn-i Rafi *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edildi :

مَاعَمِلَ رَجُلٌ حَسَنَةً فِى سَبْعَةِ اَبْيَاتٍ اِلاَّ اَظْهَرَهَا اللّٰهُ ، وَمَاعَمِلَ رَجُلٌ سَيِّئَةً فِى سَبْعَةِ اَبْيَاتٍ اِلاَّ اَظْهَرَهَا اللّٰهُ ، وَتَصْدِيقُ ذٰلِكَ كِتَابُ اللّٰهِ « وَاللّٰهُ مُخْرِجٌ مَاكُنْتُمْ تَكْتُمُونَ »

"Bir kul yedi evin içinde, (en gizli bir yerde) **bir sevap işlese Allah-u Teala mutlaka onu açığa çıkarır. Bir kul yedi evin içinde bir kötülük işlese mutlaka Allah-u Tealâ onu da açığa çıkarır. Allahın kitabı bunu tasdik etmekte** (doğrulamakta) **dır.** Nitekim bu ayet-i kerime de Allah-u Tealâ: **"Allah sizin gizlediklerinizi açığa çıkarıcıdır." buyuruyor."** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/192)*

عَنْ اَبِى سَعِيدِ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَوْاَنَّ رَجُلاً عَمِلَ عَمَلاً فِى صَخْرَةٍ لاَبَابَ لَهُ وَلاَكُوَّةَ لَخَرَجَ عَمَلُهُ اِلَى النَّاسِ كَائِنًا مَاكَانَ *

Ebu Said El-Hudrî *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifde, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdular: "Bir kişi kapısız ve pence-**

resiz katı bir kayanın içinde bir amel işlese, onun ameli ne olursa olsun insanlara çıkar." *(Hakim, Müstedrek: 4/314)*

Ebu İdris El-Havlânî *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edildi :

لا يهتك اللّٰه عبداً وفيه مثقال حبة من خير *

"Allah-u Tealâ içinde tane (ağırlığı) **kadar hayır bulunan bir kişinin ayıbını ortaya çıkarmaz."** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/193)*

فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذٰلِكَ يُحْيِي اللّٰهُ الْمَوْتٰى وَيُرِيكُمْ اٰيَاتِه۪ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾

KELİME MANASI (73)

(فَقُلْنَا) (Bu çekişmeler üzerine) **biz de dedik ki:** (اِضْرِبُو) **vurun,** kime?(هُ) **ona** (öldürülen şahsa), neyle ?(بِبَعْضِهَا)(kesilen ineğin) **bazısıyla,** yani herhangi bir parçasıyla, onlar da vurunca ölü dirildi, ve işte o vakit biz o zamanda bulunanlara şöyle dedik: (كَذٰلِكَ) **İşte böylece** (يُحْيِى) **diriltir.** kim ?(اللّٰه) **Allah-u Tealâ,** kimi? (الْمَوْتٰى) **ölüleri** yani kıyamet gününde ölüleri böylece diriltir. (وَيُرِى) **ve gösterir,** kime ? (كُمْ) **size,** neyi ? (اٰيَاتِه۪) **ayetlerini,** yani kendisinin ziyadesiyle (son derece) her şeye kadir (gücü yetici) olduğuna dair delilleri. (لَعَلَّكُمْ) **umulur ki, siz** (تَعْقِلُونَ) **akledersiniz** (akıllanırsınız). Yani akıllarınız kemal bularak, bir nefsi (ölmüş bir kişiyi) diriltmeye kadir olanın, bütün nefisleri diriltmeye de kadir olduğunu anlar ve böylece nefislerinizi kötü isteklerinden menederek (vaz geçirerek), o Allaha, size emrettiği hususlarda itaat eder (boyun eğer) siniz.

MEAL-İ ŞERİFİ (73)

(Bunun üzerine) **Biz de dedik ki: Onun** (boğazlayacağınız sığırın) **bir parçasıyla ona** (öldürülen adama) **vurun.** (Onlar bunu yapınca ölü dirildi ve biz o zamanda bulunanlara şöyle dedik): **İşte Allah** (Tealâ) **ölüleri böyle diriltir ve size ayetlerini** (kudretini açıklayan delilleri) **gösterir, gerek ki akıllanasınız.**

İ Z A H A T

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre: Onlar ölüye vurduklarında biiznillahi Tealâ (Allah-u Tealâ'nın izniyle) ölü kalktı damarları kan fışkırıyordu ve kardeşinin oğulları için: **"Benî falan falan öldürdü."** dedi. Sonra, ölü olarak tekrar düştü. Bunun üzerine kardeşinin iki oğlu yakalanarak öldürüldüler. Ve bu hadiseden sonra, hiç bir katil (öldüren) miras'dan (öldürdüğü adamın bıraktıklarından) hak alamadı. Nitekim bizim şeriatımızda da, dört şey mirasdan mahrum eder.

1.- Katil (öldürmek) 2.- Dinlerin ihtilafı (değişikliği)

3.- Dar'ların (memleketlerin) ihtilâfı (darülharp veya darülislâm oluşu) .

4.- Kölelik.

Bizim şeriatımızda bilhassa (özellikle) İmam-ı Azam mezhebinde bu meselenin hükmü şer'îsi şöyledir: Bir yerde bir ölü bulunup katili malûm olmasa (öldüreni bilinmese) hâkim o mahallenin sulehasından (iyi insanlarından) elli kişi intihap eder (seçer) onlara, kendilerinin öldürmediklerine, öldüreni de bilmediklerine dair yemin ettirir eğer yemin ederlerse mahalle ahalisi o ölüm işinden beri(uzak) sayılır.Eğer yeminden kaçınırlarsa maktulün(öldürülmüş kişinin)diyeti (öldürme cezası olarak verilecek para)o mahalle ahalisinden alınır.

Tefsirlerde zikredildiğine göre: Ölüye sığırın hangi parçasıyla vurulduğu hususunda ihtilâf edildi. Kimisi sığırın dili, kimisi sağ baldırı, kimisi kuyruğu, kimisi kalbi, kimisi kulağının dibi kimisi iki omuz arasındaki et parçası kimisi kuyruk sokumu, kimise de herhangi bir kemiğiyle demişlerdir. Hangisi olursa olsun, ayette tayin olunmadığı (belirtilmediği) için tayininden sükût etmek (şudur deyip karar vermemek) daha evlâ (uygun) dur. Fakat ölünün boynuna vurulan parça, defnedilmeden evvel vurulmuştur.

Bazılarına göre ise, bu sığır kırk sene aranmış veya sığır daha doğmadan, bu sığırı aramakla emrolunmuşlardı. Bunlara göre vurma işi definden sonra, kabrin üzerine vuku bulmuştur. En açık olan görüş ise birincisidir.

Kazî Beyzavî buyurdu ki, Allah-u Tealâ hiç bir şart ve sebep koşmadan ölüyü diriltmeye ve meseleyi ortaya çıkarmaya kadir olduğu hâlde, inek kesip parçasıyla ölüye vurma şartını koşmasında ve bu şartın tahakkuku (meydana gelmesi) nden sonra, ölüyü diriltip konuşturmasında bir çok hikmetler vardır.

1.- Kurban kesmek suretiyle, onların Mevlâya manen yanaşmalarını sağlamak,

2.- Onlara bunu vacip ederek, kendilerine bir vacibi eda ettirmek,

3.- O yetime (babası ölmüş, annesine itaatkâr çocuğa) fayda sağlamak,

4.- Tevekkülün bereketine tenbih etmek, yani o yetimin babasının Allaha güvenmesinin, zürriyetine (çoluk çocuğuna) ne kadar büyük bir bereket sağladığına dikkat çekmek,

5.-Kişinin evlâdına acımasının bereketine işaret etmek,yani o babanın çocuğuna acıyarak bir sığır bırakmasının ne kadar hayırlı bir iş olduğunu beyan etmek,

6.- Allah-u Tealâdan bir şey isteyecek kişinin, evvela kendisini Allaha yaklaştıracak bir hayır takdim etme (yapma) sının lüzumuna işaret etmek,

7.- Ve bu hususta en kıymetli ve pahalı bir hayır seçmesinin daha uygun olacağına dikkati çekmek. Nitekim Hazreti Ömer*(Radıyallahu Anh)* ın üçyüz dinara bir deve alarak kurban ettiği rivayet edilmiştir.

8.- Hakikatte tesir edenin ancak Allah-u Tealâ olup, sebeplerin bu tesire birer emare (alâmet) ve nişan olmaktan öte hiç bir kuvveti olmadığını beyan etmek. Zira öldürülen o kişiyle kesilen hayvanın o parçasında hasıl olan iki ölümden bir hayat meydana getirmek, Mevlâ Tealâ'dan başka hiç bir kimse için tasavvur bile edilemez (düşünülemez).

Kazî Beyzavî, Hatibi Şirbînî, İsmail Hakkı Bursevî, Alusî ve Ebu's-suud Efendi *(Rahimehumullah)* Hazeratı bu ayetin tefsirinde bu kıssadan işaret yoluyla şu tasavvufî (sofiyye yoluyla ilgili) manayı çıkararak buyurmuşlardır ki: Her kim, kendisini gerçek manada ölüme sürüklemeye çalışan en büyük düşmanını tanımak istiyorsa, tam çocukluktan kurtulup, yaşlılığın zayıflığına uğramadan, en güzel ve kuvvetli çağında, henüz dünya meşgalesine düşüp yorulmadan, dünyanın çirkinliklerinden bir nişan kendisine bulaşmadan şehevanî güçten ibaret olan nefis ineğini kessin, hem öyle bir kessin ki, eseri nefsinin içine işlesin de taptaze bir hayata kavuşarak, dirilip hâlini açıklasın ve böylece hayırları emr eden akılla, nefsin isteklerine teşvik eden vehim, arasındaki cidal ve niza (çekişme ve sürtüşme) kalksın.

« ادَّارَأْتُمْ » **İddare'tüm;** Aslında: « تَدَارَأْتُمْ » **Tedare'tüm** dü bu ise, defetmek manasına gelen: « دَرْأً » **Der'en** den alınmış tefâul babından olup: « تَدَافَعْتُمْ » **Tedafa'tüm** suçu birbirinizin üstüne atarak başınızdan defetmeğe kalkıştınız manasındadır.

Allah-u Tealâ Hazretleri, bu kadar delilleri gördükten sonra, hâlâ kalplerinin mütessir olmadığını (tesirlenmediğini) beyanla şöyle buyuruyor:

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةً وَاِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْاَنْهَارُ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (٧٤)

KELİME MANASI (74)

(ثُمَّ قَسَتْ) **Sonra katılaştı,** (sertleşti) ne? (قُلُوبُكُمْ) **kalpleriniz,** neyin ardından? (مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ) **bunun ardından,** yani yukarıda geçen ölünün dirilmesi, maymun ve hınzıra dönüştürülmek, dağın kaldırılması, taştan suyun fışkırması gibi büyük ayetleri duyduktan sonra, yine de kalpleriniz kaskatı oldu. (فَهِيَ) **artık o** (kalpler), ne gibidir? (كَالْحِجَارَةِ) **taşlar gibidir,** yani katılıkta ve tesirlenmemekte taşlar gibidir (اَوْ اَشَدُّ) **yahut daha şiddetlidir,** ne bakımından? (قَسْوَةً) **katılık bakımından,** yani o kalpler taştan daha katı olan demir veya hiç tesirlenmeyen şeyler gi-

bidir. (وَاِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ) **Zira muhakkak taşlardan vardır.**(لَمَا) **elbette öylesi ki,** (يَتَفَجَّرُ) **yarılır, çatlar da çıkar** neden?(مِنْهُ) **ondan** ne?(الْاَنْهَارُ) **nehirler,** (ırmaklar) (وَاِنَّ مِنْهَا) **ve yine muhakak o taşlardan vardır** (لَمَا) **elbette öylesi ki,** (يَشَّقَّقُ) **yarılır, çatlar da** (فَيَخْرُجُ) **çıkar** neden?(مِنْهُ) **ondan,** ne?(الْمَاۤءُ) **su** (وَاِنَّ مِنْهَا) **ve yine muhakkak o taşlardan vardır** (لَمَا) **elbette öylesi ki,**(يَهْبِطُ) **yukarıdan aşağıya düşer, yuvarlanır,** neden?(مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ) **Allah** (Tealân) **ın korkusundan**(وَمَااللّٰهُ) **ve Allah** (Tealâ) **değildir** (بِغَافِلٍ) **gaflet edici** (habersiz) neden? (عَمَّا) **o şeylerden ki,** (تَعْمَلُونَ) **işliyorsunuz, yapıyorsunuz.** Yani Allah-u Tealâ sizin yaptıklarınızdan asla gafil (habersiz) değildir.

MEAL-İ ŞERİFİ (74)

Sonra bunu müteakip (bu büyük ayetleri duyduktan sonra) **kalpleriniz katılaştı. Artık o kalpler taşlar gibidir, veya katılık cihetinden daha şiddetlidir. Zira şüphesiz taşlardan elbette öylesi vardır ki, ondan ırmaklar kaynar. Ve yine şüphesiz taşlardan elbette öylesi vardır ki, yarılır da kendisinden su çıkar** (akar). **Ve yine şüphe yok taşlardan elbette öylesi vardır ki, Allah korkusundan** (yuvarlanıp yukarıdan aşağıya) **düşer. Ve Allah** (u- Tealâ) **sizin yaptıklarınızdan asla gafil** (habersiz) **değildir.**

İ Z A H A T

Bu ayet-i kerimede geçen kalp katılığının bir çok sebepleri vardır. Nitekim Mevlâ Tealâ Hazretleri sure-i Maide de :

وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ بَنِى اِسْرَاۤئِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللّٰهُ اِنِّى مَعَكُمْ لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلِى وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاۤءَ السَّبِيلِ (١٢)

"Ve yemin olsun ki, Allah (-u Tealâ) **İsrail oğullarının ahdini** (sapasağlam sözünü) **almıştı ve içlerinden oniki nakip** (kefil, reis) **göndermiş** (tayin etmiş) **tik. Ve Allah** (-u Tealâ) **onlara demişti ki: Ben sizinle beraberim, celâlim** (azametim, büyüklüğüm) **hakkı için eğer namazı ikame eder** (dosdoğru kılar), **zekâtı verir, peygamberlerime inanır, onlara kuvvetle yardım eder ve Allah** (-u Tealây) **a karzı hasen** (güzel bir ödünç) **le ikraz eder** (muhtaçlara yardım ederek Allah-u Tealâ'ya ödünç vermiş hâle gelirseniz)**elbette sizden kusurlarınızı** (suçlarınızı) **örterim ve sizi mutlaka altlarından ırmaklar akan cennetlere girdiririm. Fakat bundan sonra, içinizden her kim kâfir olursa, muhakkak ki o, dümdüz olan bu yolun ortasından sapıtmış olur."** *(Maide Suresi:12)*

Buyurduktan sonra, onların bu ahdi (verdikleri sözü) yerine getirmediklerini ve bu sebeple kendisinin onlara lânet edip (rahmetinden uzaklaştırıp) kalplerini katılaştırdığını beyan etmek üzere devamla şöyle buyuruyor :

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّـاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ ... (١٣)

"Bu ahidlerini (yukarıda geçen iman, namaz, zekât vesair hususlarda verdikleri sözlerini) **bozmaları sebebiyle, biz onlara lânet ettik ve kalplerini katılaştırdık. Artık onlar, Allah'ın kelimelerini tahrif edecek** (yerlerinden değiştirecek) **kadar ileri gittiler ve kendisiyle vaaz olundukları ayetlerden büyük bir nasibi unuttular** (terk ettiler). *(Maide Suresi:13 den)*

Bu günde **Din-i Mübin-i İslâm'**ın aleyhine konuşup yazanların bu derece katılıkları, işledikleri suçlarından meydana gelmektedir. Bu gibi hâllere düşmekten Erhamu'r-rahimin (acıyanların en acıyıcısı) olan Allah'a sığınırız.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de kalbi katılaştıracak şeylerden bazısını şöyle beyan buyurmuştur :

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : وَلاَتُكْثِرُوا الْكَلاَمَ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللّٰهِ فَاِنَّ كَثْرَةَ الْكَلاَمِ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللّٰهِ قَسْوَةٌ لِلْقَلْبِ وَاِنَّ اَبْعَدَ النَّاسِ مِنَ اللّٰهِ الْقَلْبُ الْقَاسِى *

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Mevlâ Tealâ'nın zikri olmadan çok konuşmayın, zira zikirsiz çok konuşmak kalp için katılıktır. Mevlâ Tealâdan insanların en uzağı ise katı** (sert) **kalp** (li olan) **dır." buyurdu.** *(Tirmizî, Zühd:61, No:2411)*

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَرْبَعٌ مِنَ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ وَقَسْوَةُ الْقَلْبِ وَالْحِرْصُ عَلَى الدُّنْيَـا وَطُولُ الاَمَلِ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilen diğer bir Hadis-i Şerifte de Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Dört şey kişinin şekavetinin** (bedbaht ve yaramaz oluşunun) **alâmetidir.**

(1). **Göz donukluğu.** (Allah için ağlayamamak)

(2). **Kalp katılığı.** (duyduklarından ve gördüklerinden tesirlenememek).

(3). **Dünyaya haris olmak.** (dünyayı kazanmaya çok istekli olup, hiç bir şeyle kanaat etmemek),

(4). **Tul-i emel** (şöyle yapacağım, böyle yapacağım diye uzun kuruntulara sahip olmak). **buyurdu.** *(Deylemî, El-Firdevs, 1/372, No:1500, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya:6/175)*

Ayet-i kerime ve hadis-i şeriflerden de anlaşıldığına göre, insan bu **Din-i Mübin-i İslâm'**ın: **Farz** (en kesin delillerle ispat edilmiş hükümler), **vacip** (farzdan bir derece aşağı zannî olan delillerle sabit olan meseleler), **sünnet** (Efendi-

miz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in farz ve vacib'in dışında yaptıkları), **müstehap** ve **edeplerini** (Allah-u Tealâ'ya sevgili olan şeyleri) ne kadar tamamlar, **haram** (kuvvetli delillerle yasaklığı açık olan) ve mekruhlardan (Mevlâ'nın sevmediği her şeyden) de ne kadar kaçarsa, o kadar kalp yumuşaklığı kazanır. Ve bu işlerden ne kadar eksiltir, haram ve mekruhlardan da na kadar irtikâp eder (işler) se, o derece kalbi katılaşır.

Bu ayet-i celilede, kafirlere kalplerinin katılığından ve o sebeple işledikleri kötü amellerden dolayı büyük bir tehdit (korkutma) vardır. Taşlarda anlama kabiliyeti bulunmadığı, ve mükellef (sorumlu) da olmadıkları hâlde, Allah-u Tealâya boyun eğmekte ve onun korkusundan parçalanmaktadırlar. Kâfir'in kalbi ise, kendisinde bu kadar anlama sebepleri bulunduğu hâlde, boyun eğmemekte ve yumuşamamaktadır. Mutezile mezhebi taşın korkmasının, mesel olarak zikredildiğini, yani taşın aklı olsaydı böyle yapardı manasında olduğunu söylemişlerdir.

Ehl-i Sünnet'in görüşü ise, taş her ne kadar cansız da olsa, Allah-u Tealâ ona ilham eder (bildirir) ve o, Mevlânın ilhamıyla korkar. Zira Allah-u Tealanın cemadat (cansız şeyler) vesair akılsız hayvanat (canlılar) hakkında kendisinden başka kimsenin, bilemeyeceği ilmi vardır. Ve her mahlûk için kendisine has (özel) dua, tesbih ve haşyet (Allah korkusu) vardır.

Nitekim Allah-u Tealâ Hazretleri, bir ayet-i kerimesinde :

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَاِنْ مِنْ شَىْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ... (٤٤)

"Yedi kat gökler ve yer (ler) ve içlerinde bulunan bütün eşya O'nu (Allah-u Tealâyı) **tesbih** (bütün noksanlardan pak, uzak) **eder. Ve hiç bir şey yok ki hamdederek onu** (Allah'ı) **tesbih etmesin, lâkin siz onların tesbihlerini anlayamazsınız. . ."** buyurmuştur.

(İsra Suresi:44 den)

Diğer bir ayet-i celilesinde de : « ... كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ ... »

"Muhakkak bütün (mahlûkat) **kendine ait dua ve tesbihini bilmişlerdir."** buyurmaktadır. *(Nur Suresi:41 den)* O hâlde kişiye gereken bunlara inanmak ve bu husustaki bilgiyi Allah'a havale etmek (ısmarlamak) tır.

Ebu Abbas (Abbas'ın babası) Sehl İbn-i Sa'd *Radıyallahu Anh*'dan rivayet edilmiştir ki, bir kere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Uhud dağını gördüğünde: « أُحُدٌ جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ » **"Uhud bir dağdır ki (o) bizi sever biz de onu severiz."** buyurdu

(Buharî, Zekat:54, Müslim, Hac:503-504)

Rivayete göre, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* kâfirler kendisini ararlarken, Mekke-i Mükerreme'de bulunan **"Sebîr"** isimli bir dağa çıkmışdı. Dağ, kendisine: **"Benden in ! zira ben, üzerimde yakalanmandan ve bu sebeple Al-**

lah -u Tealânın bana azap etmesinden korkarım." dedi. O zaman "Hirâ" dağı: « اِلَيَّ يَارَسُولَ اللّٰهِ » **"Ya Resulallah ! Bana gel, bana gel."** diye çağırdı.

(Beğavî, Mealimu't-tenzil, ilgili ayet)

Yine İbn-i Ömer ve Cabir İbn-i Abdullah *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayete göre: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hutbe okurken caminin direklerinden bir hurma dalına dayanırdı, kendisine minber yapılınca ona çıktı, bunun üzerine evvelce dayandığı direk sallanmaya ve deve gibi inlemeye başladı, hatta bütün mescit ehli onu duydu. Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de inerek onu kucakladı ve böylece o sükûnete (rahatlığa) kavuştu. *(Buharî, Menakıb:25, Tirmizî, Cuma:10, Menakıb:6, Neseî, Cuma:17, İbn-i Mace, İkame:199, Darimî, Mukaddime:6, Salat:302)*

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنِّى لَاَعْرِفُ حَجَراً بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَىَّ قَبْلَ اَنْ اُبْعَثَ اِنِّى لَاَعْرِفُهُ الْاٰنَ *

Cabir İbn-i Semure *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Ben Mekke de bir taş tanıyorum ki, peygamber olarak gönderilmeden evvel, bana selâm verirdi. Ben onu şu anda da biliyorum." buyurdu.**

(Müslim, Fezail:2, Tirmizî, Menakıb:5, Darimî, Mukaddime:4, A. b. Hanbel:5/87, 95, 105)

Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Ben Mekke'de Resulullah ile beraber bulunuyordum, Mekkenin bazı nahiyelerine** (kenar semtlerine) **doğru yola çıktık. Karşısına çıkan her ağaç ve dağ mutlaka:** « اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَارَسُولَ اللّٰهِ » **diyerek ona selâm verdi."** *(Tirmizî, Menakıb:6)*

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

"Bir kere Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **bize sabah namazını kıldırdı. Sonra, insanlara yüzünü döndürerek:**

بَيْنَا رَجُلٌ يَسُوقُ بَقَرَةً اِذْ رَكِبَهَا فَضَرَبَهَا فَقَالَتْ اِنَّا لَمْ نُخْلَقْ لِهٰذَا اِنَّمَا خُلِقْنَا لِلْحَرْثِ *

"Bir kere bir adam bir ineği götürürken yoruldu ve üzerine binerek ona vurdu.O inek de,biz bunun için yaratılmadık ancak yeri kazmak için yaratıldık. dedi. Bunun üzerine insanlar şaşırarak: « سُبْحَانَ اللّٰهِ » **inek te konuşur mu ? dedi**ler. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « فَاِنِّى اُومِنُ بِهٰذَا اَنَا وَاَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَمَاهُمَا ثَمَّ » **"Şüphesiz ben buna inanırım Ebu Bekir ve Ömer de orada olmadıkları hâlde buna inanırlar."** buyurdu. Sonra şöyle devam etti:

بَيْنَمَا رَجُلٌ فِى غَنَمِهِ اِذْ عَدَا الذِّئْبُ فَذَهَبَ مِنْهَا بِشَاةٍ فَطَلَبَ حَتَّى كَاَنَّهُ اسْتَنْقَذَهَا مِنْهُ فَقَالَ لَهُ الذِّئْبُ هٰذَا اسْتَنْقَذْتَهَا مِنِّى فَمَنْ لَهَا يَوْمَ السَّبُعِ يَوْمَ لَارَاعِىَ لَهَا غَيْرِى *

"Bir kere bir adam kendi koyun sürüsünün arasında bulunurken kurt sürüden bir koyun kaçırdı. Sahibi hemen peşine düştü sanki o koyunu kurttan kurtaracaktı (tam koyunu kurtarırken) kurt (dile gelerek) **şimdi sen onu ben-**

den kurtardın (diyelim) **canavarlar gününde** (canavarların serbest olacağı ve herkesin malını bırakıp) **benden başka çobanı kalmayacağı** (kıyamet) **gü** (nü) **n de o koyunu kim kurtaracak.**"dedi. Bunu duyan insanlar (inkâr ederek değil şaşırarak): **« سُبْحَانَ الله » kurt ta konuşur mu ?** dediler. Efendimiz:

أُومِنُ بِهٰذَا أنَا وَأبُوبَكْرٍ وَعُمَرُ وَمَاهُمَا ثَـمَّ *

"Buna ben inanırım, Ebu Bekir ve Ömer de orada bulunmadıkları hâlde buna inanırlar." buyurdu. *(Buharî, Enbiya:54, 4/149, Fezailu Eshabi'n-nebiyyin:5, Hars:4, Müslim, Fezailu's-sahabe:12, A. b. Hanbel:2/245, 502)*

Bu hadis-i şerifde Ebu Bekri's-sıddik ve Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* nın ne büyük bir iman'a sahip olduklarına dair büyük bir delil vardır.

Bu hususta daha çok misaller vardır.

Allah-u Tealânın kıyamet günü insanların derilerini vesair azasını (uzuvlarını) konuşturması, çakıl taşlarının Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in avucunda tesbih etmeleri, zehirli koyunun konuşması, kaza-i hacet esnasında (abdest bozma sırasında), Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* örtünsün diye iki ağacın birleşip sonra yerlerine dönmeleri de bu misallerdendir.

İmam-ı Mücahid *(Radıyallahu Anh)* buyurmuştur ki: **"Kendisinden su fışkıran veya dağın başından yuvarlanan her taş Allah korkusundan yuvarlanmıştır. Kuran-ı kerim bunu böylece beyan etmektedir."** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/197)*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: **"Koca bir kaya yukarıdan aşağıya düşüyor hâlbuki bir çok insanlar toplaşsalar, onu yerinden oynatamazlar. İşte o kaya Allahın korkusundan yuvarlanıyor."** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/198)*

Zamanının kutbu, Üsküdarlı Aziz Mahmud Hüdaî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri **'Vakiat-ı Mahmudiye'** isimli eserinde: Seyr-u sülûk esnasında (manevî yolda ilerlerken) akan sulardan: **«يادَآئِمُ»"Ya Daim !"** zikrini duyduğunuyazmıştır.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* kulları hakka davet etmeğe onların da imanı kabul etmelerine çok haris (istekli) ydi ve onların inat etmelerinden dolayı kalbi şerifleri çok darlanıyordu. Bunun üzerine Mevlâ Tealâ Hazretleri, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* zamanında bulunan ehli kitaptan çok azının İslâm'ı kabullenmesi hususunda, Habibini teselli etmek ve onların geçmişlerinin açık mucizeleri müşahede ettikleri hâlde ne büyük bir inat içinde kaldıklarını beyan etmek üzere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e ve ashabına hitaben (seslenerek) şöyle buyuruyor :

اَفَتَطْمَعُونَ اَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللّٰهِ
ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَاعَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

KELİME MANASI (75)

(أَفَتَطْمَعُونَ) **Artık tama eder misiniz ?** yani bu Yahudilerin geçmişlerinin haberlerini duyduktan, hâllerini bildikten sonra, hâlâ ümit edermisiniz ? neyi ? (أَنْ يُؤْمِنُوا) **iman etmelerini,** yani onların hepsinin veya ulemasının inanacakla rını mı, ümit ediyorsunuz ? Kim için ? (لَكُمْ) **sizin için,** yani sizin davetinizden dolayı(وَقَدْ كَانَ) **hâlbuki muhakkak idi,** Kim ?(فَرِيقٌ) **bir fırka,** öyle fırka ki,(مِنْهُمْ) **onlardan olucu,** yani hâlbuki onların geçmişlerinden bir cemaat (يَسْمَعُونَ) **işitirlerdi** neyi ?(كَلَامَ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealân) **ın kelâmını,** (Tevratı)(ثُمَّ يُحَرِّفُونَ) **sonra tahrif ederler** (değiştirirler) **di,** neyi ?(هُ) **onu,** (Tevratta olan hükümleri) neden sonra?(مِنْ بَعْدِ مَاعَقَلُو) **anladıktan sonra,** neyi ? (هُ) **onu,** yani o Allah'ın kelâmını iyice belleyip doğruluğunda asla şüpheleri kalmadıktan sonra,(وَهُمْ) **hâlbuki onlar** (يَعْلَمُونَ) **bilirlerdi,** yani kendilerinin yaptıkları bu değiştirmelerin ne büyük cezası olduğunu da bilirlerdi.

MEALİ ŞERİFİ (75)

(Ey Nebiyyi zîşan ve Ashabı)**Artık siz onların** (Yahudilerin hepsinin veya ulemasının, davetinize icabet ederek) **size inanacaklarını ümit eder misiniz ? Hâlbuki muhakkak onlardan** (geçmişlerinden) **bir fırka,** (cemaat) **Allahın kelâmını** (Tevratı) **işitirlerdi de onu anladıktan sonra, bile bile değiştirirlerdi.**

İ Z A H A T

Begavî, Kazî, Hazin, Ruhu'l-beyan, Ebu's-suud, Siracü'l-münir ve Alusî Tefsirlerinde zikredildiğine göre: Bu ayet-i kerime de zikredilen: Yahudi taifesi nin kelâmullahı (Allah'ın kelâmını) değiştirmelerinden maksat; Tevratın, recim (zina edenin taşlanarak öldürülmesi) gibi, işlerine gelmeyen hükümlerini ve Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in sıfatlarını beyan eden ayetlerini değiştirmeleridir.

Şöyle de denilmiştir: Değiştirdikleri kelâmullah'tan murat, Tur dağında işittikleridir. Nitekim İmam-ı Kelbî rivayet etmiştir ki: Musa *(Aleyhisselâm)* Tur dağına çıkarken, seçmiş olduğu yetmiş kişiden bir cemaat, ondan, kendilerine Allahın kelâmını duyurmasını istediler. O da onlara, yıkanın ve temiz elbiselerinizi giyin dedi. Onlar böyle yapınca, Allah-u Tealâ'da onlara kelâmını duyurdu. Allah-u Tealâ'nın kelâmını, emir ve nehyini duyduktan sonra bunu değiştirerek, biz Allahın: **"Bu işleri yapmaya gücünüz yetiyorsa yapın, eğer yapmamak isterseniz, bunda bir beis** (zarar) **yoktur."** buyurduğunu işittik dediler.

Bu ayet-i celilede, Mevlâ Tealâ Hazretleri, Nebiyyi muhterem *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* i ve ashabını *(Radıyallahu Anhum)* teselli etmek için sanki: Bunlardan nasıl iman beklersiniz ki ? onlar inatçı ve kötü ahlâklı babaların çocuklarıdır. O

hâlde bunlardan, babalarından sudur eden (meydana gelen) fenalıktan başka bir şey beklenemez. Binaenaleyh bunlardan iman beklemeyin ve inkârlarına üzülmeyin. buyurmaktadır.

Bundan sonra, Allah-u Tealâ Yahudi taifesinin kötü ahlâkından diğer bazısını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

وَاِذَا لَقُوا الَّذِينَ اٰمَنُوا قَالُوا اٰمَنَّا وَاِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ قَالُوا اَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ اَفَلَا تَعْقِلُونَ (٧٦)

KELİME MANASI (76)

(وَاِذَا لَقُوا) **Mülâki oldukları zaman,** yani Yahudiler kavuştuklarında kime? (الَّذِينَ) **O kimselere ki,**(اٰمَنُوا) **iman ettiler.**(قَالُوا) **derler,** ne?(اٰمَنَّا) **biz iman ettik,** yani Yahudilerin münafıkları (iki yüzlüleri) Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ashabından inananlarla karşılaştıkları vakit, biz de inandık, İslâmı kabul ettik, siz hak üzeresiniz, peygamberiniz de, Tevrat'ta müjdelenen zattır diye itirafta bulunurlar (bilip kabul ettiklerini söylerler).(وَاِذَا خَلَا) **Hâli kaldığında,** yani müminlerle uğraşmayı bitirdikden sonra, tenha kaldığında, kim ?(بَعْضُهُمْ) **onların bazısı,** yani müminlerle karşılaştığın da sükût eden (susan) lar, tenha da kalıp yöneldiklerinde, kime ? (اِلٰى بَعْضٍ) **diğer bazısına,** yani münafıklık yapanlara (قَالُوا) **derler** (اَتُحَدِّثُونَ) **haber mi veriyorsunuz ?** kime ? (هُمْ) **onlara** yani o müminlere, neyi ?(بِمَا) **o şeyi ki**(فَتَحَ) **açtı,** yani beyan etti, bildirdi açıkladı,kim ? (اللّٰهُ) **Allah** (-u Tealâ) kime ?(عَلَيْكُمْ) **size,** yani Allah-u Tealânın sadece size beyan ettiği Muhammed *(Aleyhisselâm)* ın vasıflarını veya sizin peygamberlerinizden Muhammed *(Aleyhisselâm)* ı tasdik etmeleri (doğrulamaları) ve ona yardım etmeleri hususunda aldığı sözleri, müminlere haber mi veriyorsunuz ? niçin ? (لِيُحَاجُّوا) **o müminler delil getirsinler için,** kime karşı ? (كُمْ) **size karşı,** neyle ? (بِهِ) **onunla,** yani Allah-u Tealânın size beyan ettikleriyle (عِنْدَ رَبِّكُمْ) **Rabbiniz indinde** (huzurunda) yani o müminler, Allah-u Tealânın size beyan ettiklerinden, onlara haber verdiklerinizle, Rabbiniz indinde aleyhinize delil getirerek, size galip gelsinler için mi, onlara bu haberleri veriyorsunuz ?(اَفَلَا تَعْقِلُونَ) **akletmiyor musunuz ?** yani düşünüpte bu büyük hatanızı anlamıyor musunuz ?

MEA L-İ ŞERİFİ (76)

(Yahudilerin münafıkları, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ashabından) **iman edenlere kavuştuklarında, biz de iman ettik,** (Muhammed *(Aleyhisselâm)* ın kitabımızda müjde edilen peygamber olduğunu tasdik ettik) **derler. Onların bazısı** (münafıklık etmeyenleri), **diğer bazısı** (münafıklık edenler) **ile tenhada kaldıklarında ise** (onlara sitem ederek): **"Siz Rabbiniz indinde** (huzurunda) **size karşı kuvvetli delil getirsinler** (ve sizi sustursunlar) **diye mi, Allah** (Tealân) **ın** (Tevrat kitabında Nebi *(Aleyhisselâm)* ın doğruluğu hakkında sadece) **size beyan etmiş olduğu şeyleri onlara haber veriyor sunuz ? Siz** (düşünüp bu çirkin yanlışınızı) **anlamıyor musunuz ?" derler.**

İ Z A H A T

Hazin tefsirinde beyan edildiğine göre: Bu ayet Medinede bulunan Yahudiler hakkında nazil olmuştur. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* buyurdu ki: Medine halkı Yahudilerin Tevrata inandıklarını bildiklerinden onlara, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hakkındaki görüşlerini sormuşlardı. Onların münafıkları: **"Tevrat'ta bulunan ahir** (son) **zaman Peygamberi budur, biz de ona iman ettik, sıfatları** (hâlleri) **Tevrat'a uygundur."** dediler. Sonra, Yahudilerin reisleriyle tenha kaldıklarında, reisler bunları ayıplıyarak: **"Allah'ın sizlere beyan ettiği sırları** (Peygamberin doğruluğu hakkındaki gizli haberleri) **ehli iman'a haber mi veriyorsunuz ?, onlar bu haber verdiğiniz şeylerle Rabbinizin indinde sizin aleyhinize delil getirerek size galip gelirler ve: "Siz demediniz mi? Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **gerçek peygamberdir, evsafı** (sıfatı, özellikleri) **Tevrata uygundur, bunları beyan ve ikrar ettiğiniz** (kabul ettiğinizi açıkladığınız) **hâlde niçin inanmadınız." derler de sizi rezil ederler, öyleyse hasmınızın** (düşmanınız olan müminlerin) **eline neden kılıç veriyorsunuz ?, akıllıca hareket edip bunun zararını düşünmüyor musunuz ?"** dediler.

İmam-ı Mücahid *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Kureyza günü onların kalelerinin altında dikilerek: « يَااِخْوَانَ الْقِرَدَةِ وَالْخَنَازِيرِ وَيَاعَبَدَةَ الطَّاغُوتِ » **"Ey maymun ve hınzırların kardeşleri ! Ve ey Tağut'a** (şeytana ve onun gösterdiği putlara) **tapanlar !"** diye nida edince (seslenince), onlar birbirlerine: **"Bu işi** (Yahudilerin geçmişlerinin maymun ve domuza dönüşmelerini) **Muhammed'e kim haber verdi. Bu iş mutlaka sizin birinizden çıktı. Siz müslümanların, sizin aleyhinize delil'i olsun diye mi Allah'ın size beyan ettiği şeyleri onlara haber veriyorsunuz ? "** dediler.

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/199)

Hazreti İkrime *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilmiştir ki: Yahudilerden bir kadın zina etti Yahudiler ruhsat (taşla öldürmekten kurtuluş fetvası) almak ümidiyle Efendimize geldiler Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onların âlimi olan İbn-i Suriya'yı çağırttı. Ve ona: « أَحْكُمْ » **"Bu mesele de hük-**

met (fetva ver)." buyurdu. O da: **"Onu bir merkebe bindirip, yüzünü merkebin kuyruğuna doğru çevirin."**dedi. Efendimiz ona: « أبحُكْمِ اللهِ حَكَمْتَ » **"Şimdi sen Allah'ın hükmüyle mi hükmettin ?"** dedi. O da: **"Hayır, lâkin bizim kadınlarımız güzel olduğundan, erkeklerimiz çok zinaya düştü. Bizde hükmü** (recim; taşlanarak öldürülme fetvasını) **değiştirdik."** dedi. *(Suyuti, Dürrü'l-mensur:1/199)*

İşte bu ayet-i celile, bu hususta indi. Yani birbirleriyle baş başa kalınca diğer âlimler, İbn-i Suriya'ya: **"Niçin açık verdin ! Allah'ın bize beyan ettiği meseleleri onlara duyurarak yarın Allah huzurunda bizim aleyhimize kullanmaları üzere müslümanlara niçin delil verdin."** dediler.

Yahudi reislerinin, kendi münafıklarına söyledikleri bu sözler, onların bile bile batılı (haksızlığı, yanlışı) seçtiklerinin delilidir ki, ahirette bilerek batılı seçenin cezası, bilmeyenden daha fazla olacaktır. Zira bilerek batılı seçenin iki suçu vardır:

1. -İlmiyle amel etmemek (bildiğini yapmamak). 2. -Batılı (yanlışı) seçmektir. Şu hâlde azabının iki kat olacağında da şüphe yoktur.

MÜMİNLERE İNANDIK DİYEN YAHUDİLERİN MÜNAFIKLARI, KENDİ ARARLARINDA TENHA KALINCA BİRBİRLERİNİN ŞEYTANI OLDUKLARINA (Şeytan gibi birbirlerini kandırdıklarına) **DAİR DİĞER AYETLER**

١- مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

1-"O gizlice vesvese verenin şerrinden. (Allah'a sığınırım)." -- **" Ki: O, insanların göğüslerinde vesvesede bulunur."** -- " (O vesvese veren) **gerek cinden, gerek insandan olsun."** *(Nas Suresi:4-6)*

٢- وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِى بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَافَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَايَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾

2- "Ve böylece her peygamber için insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Onlardan kimi, kimine, aldatmak için sözün yaldızlısını telkin eder (öğretir) **Ve eğer Rabbin dilemiş olsaydı onu yapamazlardı, artık onları düzdükleri** (yalanları) **yla** (başbaşa) **bırak."** *(Enam Suresi:112)*

٣- وَاِذَا لَقُوا الَّذِينَ اٰمَنُوا قَالُوا اٰمَنَّا وَاِذَا خَلَوْا اِلٰى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا اِنَّا مَعَكُمْ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُنَ ﴿١٤﴾

3- "Onlar iman edenlere kavuştukları zaman"İnandık"derler. Şeytanları (reisleri, azılı arkadaşları) **yla yalnızca** (başbaşa)**kalınca ise "Emin olun, biz sizinle beraberiz biz ancak istihza edicileriz."** (müslümanlarla alay ediyoruz) **derler."** *(Bakara Suresi:14)*

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾
وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا
يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ
هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا
كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾ وَقَالُوا لَنْ
تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا
فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾
بَلَى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَئِكَ
أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨١﴾
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ
أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا
مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ
إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ
وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ
ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

Allah-u Tealâ gizli ve aşikâr işlenen her şeyi bildiğini beyanla Yahudi taifesini tehdidetmek (korkutmak) üzere şöyle buyuruyor :

اَوَلَا يَعْلَمُونَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ (٧٧)

KELİME MANASI (77)

(اَوَلَا يَعْلَمُونَ) **Bilmiyorlar mı ?** Yani müslümanlara haber verenleri ayıplayanlar, bilmiyorlar mı? ki(اَنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allah** (-u Tealâ Hazretleri)(يَعْلَمُ) **bilir,** neyi ?(مَا) **o şeyleri** (n hepsini) **ki,** (يُسِرُّونَ) **gizliyorlar,** yani gizledikleri küfrü, (وَمَا) **ve o şeyleri** (n hepsini) **ki,** (يُعْلِنُونَ) **açıklıyorlar,** yani açıkladıkları imanı.

MEAL-İ ŞERİFİ (77)

(Müminlere gizli sırları haber vererek münafıklık edenlere, sitem eden Yahudiler) **Bilmiyorlar mı ? ki, muhakkak Allah** (Tealâ Hazretleri) **onların gizlediği ve aşikâr ettiği şeyleri** (n hepsini) **bilir.**

İ Z A H A T

Mevlâ Tealâ Hazretleri, onların gizledikleri ve açıkladıkları her şeyi bildiğine göre, Peygamberine vahyederek (bildirerek), onların gizlemek istedikleri şeyleri müminlere açıklar ve böylece Allah-u Tealâ huzurunda korktukları mağlubiyet (yenilgi) hasıl olur. Nitekim recim ayeti ve bazı şeylerin kendilerine haram (yasak) edilmesi hususunda (hakkında), Mevlâ Tealâ onların sırlarını (gizli işlerini) açıklamıştır. Binaenaleyh onların, müminlere sır verenleri ayıplamalarında ne fayda vardır.

ALLAH-U TEALÂ HAZRETLERİNİN, GİZLİ AŞİKÂR HER ŞEYİ ZİYADE BİLİCİ OLDUĞUNA DAİR AYET-İ KERİMELER

١- قُلْ اِنْ تُخْفُوا مَا فِى صُدُورِكُمْ اَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ وَيَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ (٢٩)

1- "De ki: "Göğüslerinizin içinde olanı, gizleseniz de, onu açıklasanız da, Allah (-u Tealâ) **onu bilir. Ve göklerdekini de, yerlerdekini de bilir. Ve Allah** (u-Tealâ) **her şeye hakkıyla kadir.** (gücü yeten) **dir.** *(Ali İmran Suresi: 29)*

٢- وَاَسِرُّوا قَوْلَكُمْ اَوِ اجْهَرُوا بِهِ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (١٣) اَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ (١٤)

2.- "Sözünüzü (ister) **gizleyin veya onu açıklayın, şüphe yok ki, O** (Allah-u Tealâ) **gönüllerde olanı hakkıyla bilendir." -- "Yaratmış olan zat, bilmez mi ? Lâtif** (bütün incelikleri bilen) **Habîr** (her şeyden hakkıyla haberdar) **olan, ancak O'dur."** *(Mülk Suresi:13-14)*

Mevlâ Tealâ Benî İsrail'in âlimlerinin hâllerini açıkladıktan sonra, avamının (sıradan insanlarının) hâllerini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ (٧٨)

KELİME MANASI (78)

(وَمِنْهُمْ) **Ve onlardan vardır,** yani Yahudilerden vardır, kimler ?(أُمِّيُّونَ) **ümmîler,** yani Yahudilerin bazısı okuma yazma bilmeyen, ilim ve hikmetten hali (boş) bir cemaattır ki,(لَا يَعْلَمُونَ) **bilmezler,** neyi ?(الْكِتَابَ) **kitabı,** (Tevratı) (إِلَّا أَمَانِيَّ) **ancak bir takım uydurmaları, boş kuruntuları** (bilirler)(وَإِنْ هُمْ) **ve onlar olmadılar** (إِلَّا يَظُنُّونَ) **ancak zanneder** (oldular), yani onlar kuru bir zan ve taklitten(körükörüne uymadan)başka bir şeye sahip değildirler.Hakkı batılı seçemezler, o hâlde bunlardan şüphesizlik esaslarına dayanan bir iman nasıl beklenir.

MEAL-İ ŞERİFİ (78)

Ve onlar (Yahudiler) **den bazıları da ümmîdirler. kitabı** (Tevrat'ı) **bilmezler, ancak bir takım batıl şeyleri** (bilirler). **Ve onlar** (hiç bir ilme ve yakîne, bilgiye ve şüphesiz inanca dayanmadan) **yalnız zanneder dururlar.**

İ Z A H A T

Ayet-i celilede zikredilen emanî'den murat, İbn-i Abbas ve mücahid *(Radıyallahu Anhum)* den rivayet edildiğine göre: O ümmîlerin Tevrat'ı değiştiren şeytanları (reisleri) nden kör taklit yoluyla aldıkları bir takım yalanlardır.

Denilmiştir ki, emanî'den murat: Allah-u Tealâ'nın kendilerini affedip onlara rahmet edeceğini ve suçlarına karşılık onları cezalandırmayacağını ve Peygamber olan babalarının kendilerine şefaat (yardım) edeceğini ummalarıdır.

Ve yine denilmiştir ki: Emanî kendi âlimlerinden duydukları, cennet'e ancak Yahudi olanların girebileceği ve cehennem ateşinin kendilerine ancak sayılı birkaç gün isabet edeceği (dokunacağı) gibi hiç bir delile dayanmayan bir takım boş sözlerdir. Ebu Müslim *(Rahimehullah)*Hazretleri de bu manayı seçmiştir.

Bu ayet-i Kerimede Tevrat'ın bilahare (sonunda) bir takım değiştirmelere uğradığına işaret vardır. Nitekim İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki:

كَيْفَ تَسْأَلُونَ أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ وَكِتَابُكُمُ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)
أَحْدَثُ تَقْرَؤُنَهُ مَحْضًا لَمْ يُشَبْ ، وَقَدْ حَدَّثَكُمْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ بَدَّلُوا كِتَابَ اللَّهِ وَغَيَّرُوهُ ،
وَكَتَبُوا بِأَيْدِيهِمُ الْكِتَابَ وَقَالُوا: هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ، أَلَا يَنْهَاكُمْ
مَا جَاءَكُمْ مِنَ الْعِلْمِ عَنْ مَسْأَلَتِهِمْ لَا وَاللَّهِ مَا رَأَيْنَا مِنْهُمْ رَجُلًا يَسْأَلُكُمْ عَنِ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَيْكُمْ *؟

"(Ey Müslümanlar cemaati !) **Ehli kitap** (Yahudi ve Hristiyanlar) **a nasıl bir şey sorarsınız ki, Resulullah'a indirilen kitabınız** (Kuran); **taptazedir onu**

halis karışıksız olarak okuyorsunuz. Ve kat'î (kesin) **olarak ehli kitabın Allah'ın kitabını** (Tevrat'ı) **değiştirip, tağyir ettiklerini az bir baha satın almak için elleriyle kitap yazarak bu Allah'dan geldi dediklerini haber vermiştir. Size gelen bu gerçek ilim sizi onlara bir şey sormaktan menetmiyor** (geri bırakmıyor) **mu ? Vallahi biz onlardan hiç birinin size indirilen** (Kuran-ı kerim) **den size bir şey sorduklarını asla görmedik."** *(Buharî, İ'tisâm bi'l-kitap:26)*

« امانى » **E m a n i y :** Kelimesi Ümniyye'nin cemidir. Aslı « أفعولة » vezninde Ümnûye olup temenninin sülâsisi olan takdir veya tilâvet (okumak) manasındaki, « مَنَى » **"Mena"** fi'linden alınmış bir isimdir ki, insanın kendi nefsinde (içinde) ve hayalinde farz-u takdir ederek (uydurarak), temenni edip durduğu bir takım şeylerdir.

Üstadımız Hacı Ali Haydar efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri de, bu kelimeyi « اَبَاطِيل » batıl (uydurma asılsız) şeylerdir diye tefsir etmiştir.

« اُمِّى » **Ü m m î :** Okuyup yazma bilmeyen bir kimse demektir. Cemi: « اُمِّيُّونَ » Ümmiyyûn dur. Bu, henüz anasından doğmuş bir şey bilmez bir çocuk gibi sayıldığından, ana manasında olan Ümm'e nisbet edilmiştir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Ehli kitabın cahil (bilgisiz) lerinin itikat (inanc) ının ilmi yakîn (şüphesiz bilgi) üzere değil, zan üzere olduğunu beyandan sonra, onları aldatan âlim (bilgin) lerin ve reislerin duçar olacak (düşecek) leri helâkı açıklamak üzere şöyle buyuruyor :

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِاَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هٰذَا
مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلاً فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا
كَتَبَتْ اَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ (٧٩)

KELİME MANASI (79)

(فَوَيْلٌ) **Artık veyl,** yani büyük ceza, kimler içindir? (لِلَّذِينَ) **O kimseler içindir ki,** (يَكْتُبُونَ) **yazarlar,** neyi? (الْكِتَابَ) **kitabı,** yani değiştirdikleri kitabı, neyle ? (بِاَيْدِيهِمْ) **elleriyle,** yani kendi taraflarından uydurarak yazarlar da, (ثُمَّ يَقُولُونَ) **ondan sonra derler,** (هٰذَا) **şu,** yani bu yazılan şeyler, (مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ) **Allah-u Tealâ tarafındandır,** yani Allahın indirdiği Tevrat kitabındandır. niçin böyle yaparlar? (لِيَشْتَرُوا) **satın alsınlar için,** neye mukabil? (بِهِ) **O değiştirdiklerine mukabil** (karşılık) ne? (ثَمَنًا) **bir baha, bir menfaat, kâr** öyle menfaat ki, (قَلِيلاً) **çok az ve adî** (düşük) (فَوَيْلٌ) **artık ve-**

yil, yani rüsvaylık ve pişmanlık kim içindir?(**لَهُمْ**) **onlar içindir,** neden sebep?(**مِمَّا**) **o şeylerden sebep ki,**(**كَتَبَتْ**) **yazdı,** ne? (**اَيْدِيهِمْ**) **elleri,**(**وَوَيْلٌ**) **ve yine büyük helâk** kim içindir?(**لَهُمْ**) **onlar içindir,** neden dolayı?(**مِمَّا**) **o şeylerden,** (o rüşvet almalar vesair günahlardan dolayı ki),(**يَكْسِبُونَ**) **kazanıyorlar.**

MEAL-İ ŞERİFİ (79)

Artık veyl (vay hâline)**o kimselerin ki:** (Uydurdukları) **Kitabı elleriyle yazarlar da sonra, bununla az bir menfaat satın alabilmek için, bu, Allah tarafındandır derler. Artık veyl onlara, o ellerinin yazdığı şey** (yalan) **lar yüzünden, ve yine veyl onlara, o kazanmakta oldukları şey** (rüşvet ve günah) **lar yüzünden.**

İ Z A H A T

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre: **V e y l:** kelimesi, kendi lâfzından fiili olmayan bir masdar'tır. Manası ise rüsvaylık ve pişmanlıktır. İmam-ı Halil: Şiddetli şer, İbn-i Mufaddal: üzüntü, diğerleri ise helâk manasında olduğunu söylemişlerdir.

Hadis hafızlarının tashih ettiği (doğruladığı) bir çok yollardan gelen ve Ebu Said *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilen bir Hadis-i Şerifte, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuşlardır :

عَنْ اَبِى سَعِيدٍ (رضى الله عنه) **قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ** (صلى الله عليه وسلم) **: اَلْوَيْلُ وَادٍ فِى جَهَنَّمَ يَهْوِى فِيهِ الْكَافِرُ اَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ اَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ** *

"Veyl, cehennemde bir vadi'dir ki, kâfir onun içine düşer ve dibini kırk senede bulamaz" *(Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an:22, Hakim, el-Müstedrek:4/596, A. b. Hanbel:3/75)*

Said İbn-i Müseyyeb *(Radıyallahu Anh)*buyurdu ki:

وَيْلٌ وَادٍ فِى جَهَنَّمَ لَوْ سُيِّرَتْ فِيهِ الْجِبَالُ لَمَاعَتْ مِنْ شِدَّةِ حَرِّهِ *

"Veyl, cehennemde bir vadi'dir ki, dünyanın bütün dağları ona sürülse (atılsa), **elbette harareti** (sıcaklığı) **nın şiddetinden erirler."** *(Beğavî:1/110, D.M.1/202)*

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

وَيْلٌ وَادٍ فِى جَهَنَّمَ يَسِيلُ فِيهِ صَدِيدُ اَهْلِ النَّارِ *

"Veyl, cehennemde bir vadi'dir ki, bütün cehennem ehlinin cerahatı (yanık kan ve irinleri) **orada toplanır."** *(Suyutî, Dürrü'l- Mensur:1/202)*

Rivayet edilmiştir ki, yahudi uleması Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Tevratta zikredilen sıfatlarının yerine, onun suretinin(şeklinin)hilâfına (tersine) delâlet eden şeyler yazıp, bunu kendi cahilleri ve diğer araplar arasında dağıtarak yaydılar.Yanlarında bulunan değişiksiz nushaları (yazı parçalarını) ise gizlediler. Kendilerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den sorulduğunda, O,

Tevratta vasfedilen (tanıtılan) kişi değildir, diyerek değiştirdikleri Tevrat'ı çıkarıp okurlar ve: "Allah tarafından indirilen Tevrat budur." derlerdi.

İşte bu ayet-i celile, riyaset (reislik) lerinin ellerinden çıkma korkusundan Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in sıfatlarını değiştiren Yahudi uleması hakkında nazil olmuştur.

Bu ayet-i celilede şunlara işaret vardır :

1. **İşaret:** Kişinin ilmi, yakînî (şüphesiz inanması) ve Mevlâ Tealâ'yı bilmesi, hatta Mevlâ Tealâ'nın kelâmını duyması bile, ona gerçek iman'ı kazandıramaz. Ancak Mevlâ Tealâ'nın fazl-u keremiyle elinden tuttuğu kişiler müstesna. Nitekim Mevlâ Tealâ bir ayet-i kerimesinde :

... وَلَوْلَافَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَازَكٰى مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ اَبَداً... (٢١)

"Eğer üzerinize, Allah (-u Tealân) ın fazl-u rahmeti (iyiliği ve acıması) **olmasaydı, sizden hiç biriniz ebedî temize çıkamazdı."** buyuruyor. *(Nur Suresi:21)*

Mevlâ Tealâ, İblis ile mükâleme buyurdu (konuştu) ve ona bir çok kelâmları (sözleri) yle hitap etti ama, İblis Allah-u Tealâ'nın fazl-u rahmetiyle müeyyet (kuvvetlendirilmiş) olmadığı için bütün bunlar ona iman-ı hakikî (gerçek iman) kazandıramadı. Nice hakikat (gerçek) leri müşahede ettiği (gözüyle gördüğü) hâlde imanda sebat (devam) etmedi.

2. **İşaret:** İnatçı âlimle (bildiğiyle amel etmemeye inat eden bir kişiyle), taklitçi cahil (bir şey bilmediği için körükörüne başkasına uyan kişi) sapıklıkta müsavidir (eşittir) ler. Çünkü, âlimin ilmiyle amel etmesi gerektiği gibi cahilinde sadece taklit ve zanna razı olmayıp, ilmî imkânları araması gerekir. Zira din boş temennilerle kaim olmaz (ayakta durmaz) o hâlde sırf taklide meyledip ayet-i celilede geçen cahil Yahudiler gibi bozuk zanları (düşünceleri) yle mağrur olan (aldanan) lar için, kitaplarının manalarını ve inceliklerini anlamaksızın mücerred (sadece) okumaktan başka hiç bir nasip yoktur.

3. **İşaret:** Her kim dinde bir değişiklik yapar veya dinden olmayanı din'e sokarsa, o da bu tehdid'e dahildir (bu korkutmanın içine girer). Nitekim Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e ahir (son) zamanda olacak fitneler bildirildiğinden bizi uyandırmak üzere:

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ بَنِى اِسْرَآئِيلَ تَفَرَّقَتْ عَلٰى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً وَتَفْتَرِقُ اُمَّتِى عَلٰى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِى النَّارِ اِلاَّ وَاحِدَةً . قَالُوا: وَمَنْ هِىَ يَارَسُولَ اللّٰهِ ؟ قَالَ: مَا اَنَا عَلَيْهِ وَاَصْحَابِى *

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Gerçekten İsrail oğulları yetmiş iki fırkaya ayrıldılar. ümmetimde yetmiş üç fırkaya bölünecek. Biri müstesna hepsi cehennemdedir.**

Buyurdu. Bunun üzerine Ashab-ı kiram: O kimdir ? diye sorduklarında. Ben ve ashabımın yolu üzere olandır." buyurdu. *(Tirmizî, İman:2641, Ahmed b. Hanbel:3/145)*

Ve ümmetini, Kuranın ve sünnetin hilâfına (zıddına) kendi kafalarından dinde bir takım şeyler icat ederek (uydurarak) insanları saptırmalarından sakındırmış oldu.

Ashab-ı Kiram ve ulemadan bazısı, bu ayet-i celilenin zahirine (dışına) dayanarak, Kuran satmayı çok büyük günah kabul etmiş ve yasaklamışlarsa da, bazısı müsaade etmiştir. Nitekim İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)*a Kuran satmaktan sorulduğunda: **"Bunda bir beis (zarar) yoktur, ancak el emeğini alıyorlar."** buyurmuştur. *(Suyutî, D.Mensur:1/206)*

İbn-i Hanefiye ve Şabî *(Rahmetullahi Aleyhima)*nin de: **"Bunda bir beis yoktur, onlar Allahın kitabını satmıyorlar, ancak yaprak ve el emeğini satmış oluyorlar."** diyerek buna cevaz verdikleri rivayet edilmiştir. Fetva bu görüş üzeredir. *(Suyutî, D.Mensur:1/206)*

Hazreti Cabir *(Radıyallahu Anh)*ve bazı büyüklerin ise: **"Satın almaya cevaz** (müsaade) **verip, satmayı kerih** (çirkin) **gördükleri."** rivayet edilmiştir. Ayet-i celilede geçen: « وَيْلٌ » **Veyl** kelimesinin üç defa tekrar edilmesi hakkında:

Yahudiler üç suç işlediler.

1- Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Tevrat'taki sıfatlarını değiştirdiler.

2- Kendi yazdıklarına, **Allah'dan inen Tevrat budur,** diyerek Allah'ın kitabına, dolayısıyla Allah-u Tealâ Hazretlerine iftirada bulundular.

3- Tevrat'ta yaptıkları değişiklikler için, reislerinden rüşvet aldılar.

İşte bu suçlarının her birine karşılık **Veyil** le tehdit olundular. Buyurulmuştur.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin kötü ahlâkından bir diğerini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلاَّ اَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ اَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللّٰهُ عَهْدَهُ اَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ مَالاَ تَعْلَمُونَ (٨٠)

KELİME MANASI (80)

(وَقَالُوا) **Ve dediler,** yani Yahudi uleması avama (cahillere) şu ümniyeyi (kuruntuyu) da telkin ederek(öğreterek) dediler ki,(لَنْ تَمَسَّ) **asla temas etmiyecektir,** yani dokunmayacaktır, ulaşmayacaktır. Kime ? (نَا) **bize,** ne ? (النَّارُ) **ateş** (اِلاَّ اَيَّامًا) **ancak bir kaç gün müstesna,** öyle günler ki.(مَعْدُودَةً) **sayılı,** yani ahirette cehennem ateşi sayılı bir kaç gün dışında bize asla dokunmayacaktır. (قُلْ) söyle

yani Habibim sen onlara sitem ve azar için şöyle de: (أَتَّخَذْتُمْ) **ittihaz ettiniz mi ?** (aldınız mı ?) nerede (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ'n) **ın indinde** (yanında) ne aldınız mı ? (عَهْدًا) **bir ahid,** yani siz bu bapta (bu hususta) Allah'dan bir söz mü aldınız ? Öyleyse (فَلَنْ يُخْلِفَ) **elbette hulfetmez** (bozmaz) kim ?(اللّٰهُ) **Allah** (-uTealâ Hazretleri), neyi?(عَهْدَهُ) **ahdini** (size verdiği sözü elbette yerine getirir).(أَمْ تَقُولُونَ) **yoksa diyor musunuz ?** (iftira ederek isnat mı ediyorsunuz ?) kime iftira ederek (عَلَى اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ'y) **a** (isnat mı ediyorsunuz) neyi ? (مَا) **o şeyi ki,** (لَا تَعْلَمُونَ) **bilmezsiniz.**

MEAL-İ ŞERİFİ (80)

(Yahudiler kendilerini müdafaa için, esassız bir iddiaya kalkışarak, ahiret te) **Ateş bize sayılı bir kaç günden başka, asla isabet etmeyecek** (dokunmayacak) **tır. dediler.** (Habibim sen onlara) **söyle ki: Siz** (bu iddia ettiğiniz şeye dair) **Allah** (Tealâ) **huzurunda bir söz mü aldınız ?** (öyleyse) **elbette Allah** (Tealâ) **ahdine hulfetmez** (sözünden asla caymaz, fakat bu anlaşma neyle sabittir?) **yoksa bilemeyeceğiniz bir şeyi Allah'a karşı iftira ederek mi söylüyorsunuz ?**

İ Z A H A T

Tefsir-i Nahcüvanî'de beyan olunduğuna göre, Allah-u Tealâ'yı bırakıpta buzağıya tapanların,ateşe atılacakları hakkında ki Tevrat'ta bulunan ayet'in açığa çıkıp yayılması üzere, Yahudilerin avamı (cahilleri) nin ümitleri kırılmış ve İslâm'a girme temayülü (arzusu) nu göstermeğe başlamışlardı. Bunu gören Yahudi uleması telâşa düşerek: **"Buzağıya olan ibadetimiz, Musa** *(Aleyhisselâm)* **ın arkasından ancak kırk gün vuku bulduğundan, biz Yahudiler cehennemde nihayet kırk günden fazla kalmayacağız."** diye ilân ederek (yayarak) onları teselliye çalıştılar.

Nesefî, Alusî, Dürrü'l-mensur, Siracü'l-münir ve Hazin tefsirlerinde İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan naklen şöyle zikredilmiştir: **"Yahudiler, dünyanın ömrü yedi bin sene olduğundan, biz her bin sene için dünya günlerinden bir gün azap ediliriz."** demişlerdi. *(Bak. İlgili ayet-i kerime)*

Alusî tefsirinin beyanı vechile, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)*dan diğer bir rivayete göre de: **"Onlar, cehennemin iki kenarı arasının kırk senelik mesafe olup, bunun sonunda Zakkum ağacına varılacağı, kendilerinin de, bir senelik yolu bir günde kat ederek** (aşarak)**o mesafeyi kırk günde bitireceklerinin Tevrat'ta zikredildiğini iddia etmişlerdi."** Ve bu sözleri, Medine'nin etrafında bulunan avam Yahudilerin İslâm'a meylini kesmek için, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Medine'ye girdiği, müslümanlarında Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Medine'ye gelişini duyup müjdelendikleri bir anda söylemişlerdi. İşte bunun üzerine onların iddalarını red için, bu ayet-i celile nazil olmuştur.

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

"Hayber fethedilince Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***e zehirli koyun hediye edildi. Bunun üzerine Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « اِجْمَعُوا اِلَىَّ مَنْ كَانَ هَهُنَا مِنْ يَهُودَ » **"Burada bulunan Yahudileri bana toplayın." buyurdu. Toplandıklarında onlara: « مَنْ اَبُوكُمْ » "Babanız kim ?" diye sordu. Onlar da:** "Filân." dediler. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « كَذَبْتُمْ بَلْ اَبُوكُمْ فُلَانٌ » **"Yalan söylediniz ! Sizin babanız filancadır." buyurdu. Onlar, doğru söyledin dediler. Sonra Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***onlara: « هَلْ اَنْتُمْ صَادِقِىَّ عَنْ شَىْءٍ اِنْ سَأَلْتُ عَنْهُ » "Ben size bir şey sorsam bana doğru cevap verirmisiniz" buyurdu. Onlarda: "Evet ya Ebelkasım** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***zaten yalan desekte, babamız hususundaki yalanımızı anladığın gibi, bunu da anlarsın." dediler. Bunun üzerine Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « مَنْ اَهْلُ النَّارِ » **"Cehennem ehli kimdir." dedi. Onlar: "Cehennem ehli az bir zaman biz olacağız sonra, siz bizim yerimize orada bulunacaksınız." dediler. O zaman Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **onlara: « اِخْسَؤُا فِيهَا وَاللّٰهِ لَا نَخْلُفُكُمْ فِيهَا اَبَدًا » "Orada Allah'ın rahmetinden uzak olun ! Vallahi biz ebediyen cehennemde sizin yerinize bulunmayacağız buyurdu."**

(Buharî, Cizye:7, Hibe:28, Tıb:55, Darimî, Mukaddime:11, Ahmed b. Hanbel, 2/451)

Rivayet edilmiştir ki: Ehli kitap cehennemin iki kenarı arasının kırk gün olduğunu Tevratta bulduklarını iddia ederek: **"Cehennem ehli ancak kırk gün kadar ateşte kalır."** dediler. Kıyamet günü olduğunda cehennem içinde onların ağzına ateşden gem vurulacak, onlar o vaziyette yürüyerek dedikleri müddetin sonunda, içerisinde Zakkum ağacı bulunan Sakar denen mevki (yer) e gelecekler. O zaman cehennemin bekçileri kendilerine:

يَا اَعْدَآءَ اللّٰهِ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ لَنْ تُعَذَّبُوا فِى النَّارِ اِلَّا اَيَّامًا مَعْدُودَةً فَقَدِ انْقَضَى الْعَدَدُ وَبَقِىَ الْاَبَدُ*

"Ey Allahın düşmanları ! Siz cehennemde ancak sayılı birkaç gün kalacağınızı zannetteniz. Hâlbuki o sayı doldu ama ebedî azap kaldı (azabınız sonsuza kadar devam edecektir)." diyecekler. Sonra onlar yüzleri üzerine kapanarak ateşten dağlara çıkmaya başlayacaklardır. *(Suyuti, D.Mensur:1/207)*

Ayet-i kerimede geçen: « قُلْ اَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدًا » **"Allah'tan söz mü aldınız ?"** cümlesinin manası hakkında; Alusî tefsirinde, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* nın **"Siz « لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ » diyerek iman edip itaatta bulundunuz mu ki, bunla cehennemden çıkacağınıza dair delil getirebilesiniz?"** buyurduğu rivayet edilmiştir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Yahudilerin: **"Cehennem ateşi bize ancak birkaç gün dokunur."**şeklindeki boş kuruntularını reddetmek üzere, şöyle buyuruyor:

بَلٰى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَاَحَاطَتْ بِه۪ خَط۪يئَتُهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ
اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٨١﴾

KELİME MANASI (81)

(بَلٰى) **Hayır,** yani siz: "Sayılı günlerden başka cehennem bizi yakmaz." dediniz, iş sizin bildiğiniz gibi değil, bilâkis (bunun tersine)(مَنْ) **her kim ki,** (كَسَبَ) **kesbetti,** (kazandı, işledi) neyi? (سَيِّئَةً) **bir kötülük,** yani her kim kendisini imansız edecek, herhangi bir fenalık işler de,(وَاَحَاطَتْ) **kuşatırsa,** kimi (بِه۪) **o kişiyi,** ne?(خَط۪يئَتُهُ) **hatası,** yani o büyük günahı, onu her tarafından kuşatır da, tövbeye muvaffak olmadan şirk üzere ölürse,(فَاُو۬لٰٓئِكَ) **işte onlar,** kimlerdir ? (اَصْحَابُ النَّارِ) **cehennem ashabıdır,** yani ateşin daimî adamlarıdır.(هُمْ) **onlar,** (ف۪يهَا)**o cehennemde,** nedirler ?(خَالِدُونَ) **ebedî kalıcıdırlar.**

MEAL-İ ŞERİFİ (81)

Hayır ! (iş onların dediği gibi değil), **her kim bir kötülük işler de, suçu kendisini** (her tarafından) **kuşatırsa, işte onlar cehennem ashabı** (adamları) **dır. Onlar orada** (ateşte) **ebedî** (sonsuz) **kalıcıdırlar.**

İ Z A H A T

Vahidî, Alusî, siracü'l-münir, Hazin, Ruhu'l-beyan, İrşadü'l-aklisselim (Ebu's-suud) ve Nesefî tefsirlerinde:İbn-i Abbas, Ebu Hureyre, İmam-ı Mücahid, İkrime, Katade*(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmain)*ve diğerlerinden de rivayet edildiğine göre,Ayet-i celilede geçen: **Seyyie**'den murat: **Şirk** (Allah'a ortak koşmak) tır. Zira Ehl-i Sünnet'e göre; iman üzere ölen kişi, ne kadar büyük günah işlese de cehennemde ebedî kalmayacaktır. Günahlarının cezasını çektikten sonra, cennete girecektir.Çünkü taatların en büyüğü olan iman, kendisiyle beraberdir. O hâlde günahlar onu her tarafından kuşatmış olmaz, zira dilinde ikrar (iman kelimesini söylemek) ve kalbinde tasdik (söylediğini doğrulamak) bulunmaktadır.

Ayet-i celilede geçen: **"Günahların kişiyi her tarafından kuşatması."** ise, günahdan boş bir uzvu kalmaması demektir. Bu ise kalbinde zerre kadar bile iman bulunmayan kâfirde tahakkuk eder (meydana gelir). Binaenaleyh bu ayetin manası günahkâr mümine şamil olmaz (onu içine almaz). İşte Mutezile ve Havariç gibi ehli sünet dışı mezheplerin günah-ı kebair (büyük günah) işleyenlerin cehennemde ebedî kalacaklarına dair bu ayete tutunmalarının batıl (yanlış) olduğu bu zikredilen teville anlaşılmıştır.

MevlâTealâ Hazretleri, kâfirlerin cehennemde ebedî kalacaklarını beyandan sonra, müminlerin cennette ebedî kalacağını bildirmek üzere buyuruyor :

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُولٰئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨٢﴾

KELİME MANASI (82)

(وَالَّذِينَ) **Ve o kullar ki,** (اٰمَنُوا) **iman ettiler,** yani Allah-u Tealâyı, Muhammed *(Aleyhisselâm)* i ve onun getirdiklerini tasdik ettiler. (وَعَمِلُوا) **ve işlediler,** neyi? (الصَّالِحَاتِ) **salih** (iyi) **amelleri,** yani farzları yerine getirip, günahlardan kaçındılar. (اُولٰئِكَ) **işte onlar,** kimlerdir? (اَصْحَابُ الْجَنَّةِ) **cennet ashabı** (adamları) **dırlar,** (هُمْ) **onlar** (فِيهَا) **o cennette,** (خَالِدُونَ) **ebedî kalıcıdırlar.**

MEAL-İ ŞERİFİ (82)

İman edip, salih amel işleyenler ise, işte onlar cennetin ashabı (daimî adamları) **dırlar. Onlar orada** (cennette) **ebedî kalıcıdırlar.**

İ Z A H A T

Ayet-i celilede geçen insanlardan murad'ın sadece Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve ümmetinin olduğu söylenmişse de, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ve diğerlerinin buyurduğuna göre, inananlardan murat: Hem Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ümmeti, hem de diğer ümmetlerin müminleridir. Zahir (açık) olan da budur.

Görüldüğü gibi Allah-u Tealâ Hazretleri, cehennem ehlini ve onlara hazırladığı ateşi zikrettikten sonra, ehli iman'ı ve onlara hazırladığı ebedî cennetleri beyan etmiş ve kitabının her yerinde de, Allah-u Tealâ'nın âdeti, kullarını irşat (yetiştirme, olgunlaştırma) hususundaki hikmetine binaen bazen korkutmak, bazen de teşvik etmekle cereyan etmiştir. Zira insan kemale, lütuf ve kahırla (yumuşaklık ve sertlik, korkutma ve müjdelemeyle) yükselir.

Nakledildiğine göre, bir şeyh efendi, bir gün müritlerinden birine: **"Sen Bayezid'i görseydin bu yaptığın ibadetlerden senin için daha hayırlı olurdu."** demiş. O da: **"Efendim nasıl benim yaptıklarımdan hayırlı olabilir, o bir kuldur ben ise yaptığım ibadetler vasıtasıyla günde yetmiş kere Mevlâ Tealâ'nın tecellisine mazhar oluyor** (kavuşuyor) **um."** demiş. Bilâhare şeyhiyle beraber Bayezid-i Bestamî *(Kuddise Sırruhu)* yu ziyarete gitmiş, kapısına vardıklarında, ailesi: **"Onu aramayın o, odun toplamaya gitti."** demiş. Onlarda yolda durmuşlar, birde ne görsünler; Bayezid büyük bir aslanın üzerine odunları yüklemiş elinde de bir yılan, arasıra onunla aslana vuruyor. Bunu gören mürid düşmüş ölmüş. O zaman Bayezid onun şeyhine: **"Sen mürid'ini hep lütuf** (yumuşaklık) **la yetiştirmişsin, kahır yolunu ona göstermemişsin, onun için benim bu hâlimi görünce dayanamadı. Bir daha böyle yapma, onlara kahrı** (sertliği, zorluğu) **da göster."** demiş.

Üftade Efendi *(Kuddise Sırruhu)* buyurmuştur ki: **"Bayezid bu manevî yolun lütfunu ve kahrını görerek Mevlânın zatının tecellisine** (kuluyla kendi arasından perdeyi kaldırarak cemalinin nurunun parlamasına) **mazhar olmuştur. O mürit ise, bu hâle eremediğinden tahammül edememiş** (dayanamamış) **tır."**

Bu ayet ve benzerlerinden anlaşılıyor ki, dünya ve ahiret saadeti iman edip amel-i salih işlemeye bağlıdır. İman ve amel-i salih suretten hakikate ne kadar yükselirse, dünya ve ahiret saadeti de ona göre artar. Öyleyse insan bu iki şey üzerinde çok durmalıdır, zira İslâm'ın devamı ve bekası iman ve amel-i salih işleyen kulların artmasına bağlıdır. Binaenaleyh (buna göre) her insan ve bilhassa (özellikle) ulema, iman ve amel-i salihi suretten kurtarıp, hakikate yükseltmeye çok çalışmalıdırlar.

Zira iman ve amel-i salihin sureti ve hakikati vardır. Şöyleki; Kişinin nefsinde Mevlâ ile münazaa (çekişme), emirlerini yerine getirmekten kafasını çekme (geri kaçma), tuğyan (azgınlık) ve yaratılışına konmuş olan inkâr sebebiyle gökten inen (Mevla'dan gelen) emir ve nehiyleri kabul etmeme gibi kötü sıfatları varken o kişinin iman ve amel-i salihi suretten (şekilden) ibarettir. Ama manevî yola çalışarak bu dört kötü huydan nefsini temizleyenlerin iman ve salih amelleri ise hakikate (gerçeğe) ulaşmıştır.

Amel-i salih'in nelerden ibaret oluğu hakkında çok görüşler varsa da, biz burada İmam-ı Rabbanî*(Kuddise Sırruhu)*Hazretlerinin mektubatından 304.mektubun bu hususla ilgili olan kısmını tercüme edip yazmayı münasip gördük.

İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, o zamanın âlimlerinden Abdü'l-hay efendiye göndermiş olduğu mektubuna şöyle başlıyor: Allah-u Tealâ Hazretlerine hamd, Resulüne, Âl ve ashabına salâtlardan sonra, (Allah seni mesud, bahtiyar kılsın).

Bil ki: Kuran-ı kerimin ekseri (bir çok) ayetlerinde, cennete girme vaadi (müjdesi) nin kendisine bağlandığı salih amellerden ne kastedildiği ve onların hepsinin mi ? Yoksa bazısının mı istendiği hususunda uzun zamandır tereddüt (şüphe) etmekteydim: Şöyleki, eğer salih amellerin hepsi isteniyorsa, bu çok zordur. Zira hepsini yerine getirmeye muvaffak olan çok az kişi vardır.

Eğer bazısı kastediliyorsa, o da mechuldur, hangileri olduğu belli değildir diye düşünmekteydim. Daha sonra, Mevlâ Tealâ'nın halis (sırf) fazl-u keremiyle, o salih amellerden murad'ın, İslâm'ın üzerine bina edildiği (kurulduğu) beş esas (temel) olduğu hatırıma akıtıldı (Mevlâ tarafından ilham edildi, bildirildi).

O hâlde bu beş esas, tam manasıyla yerine getirilirse, necat ve felâhın (dünya ve ahiret kurtuluşunun) vaktin kazanılmış hazır bir sermayesi (eldeki bir kazanç) olacağı umulur. Zira bu beş esas haddizatında salih amellerin ta kendileri oldukları gibi, aynı zamanda sahiplerini bütün çirkinliklerden ve şeriat'ın kabul etmediği her şeyden meneder (alıkoyar) lar.

Mevlâ Tealâ Hazretlerinin:

«... إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ...» **"Muhakkak** (hakkıyla kılınan) **namaz** (sahibini) **bütün fenalıklardan ve münkerattan** (aklın ve din'in kabul etmediği her şeyden) **meneder."** *(Ankebut Suresi:45 den)*

Buyurması bu manaya şahit (delil) dir. İşte bu beş şeyi yerine getirmek hasıl olunca, Allah-u Tealâ ya karşı olan şükrün yerine getirilmiş olması umulur. Şükrün edası hasıl olunca da, azapdan kurtuluş meydana gelir.

Nitekim: «... مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ ...» **"Siz şükredip iman ederseniz, Allah** (-u Tealâ) **size ne diye azap etsin ?"** manasındaki ayet-i kerime de bunun delilidir. *(Nisa Suresi:147 den)*

O hâlde insan bu beş şeyi yerine getirmekte son derece gayret göstermelidir. Bahusus (özellikle) namazı hakkıyla kılmaya çok gayret göstermeli ve mümkün oldukça namazın edeplerinden en ufak bir edebi bile terketmeye razı olmamalıdır. Zira namazı tamamlayan, dinin temellerinden büyük bir temeli ikmal etmiş, kurtuluşun sağlam ipine tutunmuş ve bilfiil (gerçekten) kurtulmuştur. Allah-u Sübhanehu muvaffıktır (kullarını, sevdiği ve razı olduğu işlere muvaffak edicidir). Vesselâm. *(Mektubat: 1/367)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, iman ve amel-i salih'in kişiyi ebedî cennet ehli yapacağını açıkladıktan sonra, amel-i salih sayılan ilâhî teklif (emir ve yasak) ları beyan etmek üzere buyuruyor :

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي اِسْرَآئِيلَ لَاتَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلِيلًا مِنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

KELİME MANASI (83)

(وَاِذْ اَخَذْنَا) **Ve aldığımız vakti hatırlayın,** neyi ? (مِيثَاقَ بَنِي اِسْرَآئِيلَ) **Benî İsrail-in misakını,**(Tevrat kitabında onlardan kuvvetle söz aldığımız vakti hatırlayın) şöyleki, (لَاتَعْبُدُونَ)**ibadet etmeyeceksiniz,** (اِلَّا اللّٰهَ) **ancak Allah** (-u Tealâ'y) **a ibadet edeceksiniz,** yani Allah-u Tealâ'dan başkasına ibadet etmeyin.(وَبِالْوَالِدَيْنِ) **ana baba da iyilik edin,** ne etmekle ?(اِحْسَانًا) **tam manasıyla iyilik etmekle,** daha kime ? (وَذِي الْقُرْبٰى) **karabet sahiplerine,** (ana-baba tarafından olan yakınlara), daha ? (وَالْيَتَامٰى) **yetimlere,** (büluğa erişmeden babası ölen çocuklara), daha ? (وَالْمَسَاكِينِ) **miskinlere,** (yoksullara) (وَقُولُوا) **ve deyin,** (söyleyin), kime ? (لِلنَّاسِ) **insanlara,** ne de-

yin ?(حُسْنًا) **güzel söz** (وَاَقِيمُوا) **ve hakkıyla kılın,** neyi ? (الصَّلٰوةَ) **namazı,** daha ? (وَاٰتُوا) **verin,** neyi ?(الزَّكٰوةَ) **zekâtı,** yani ey Benî İsrail ! Bütün bu zikredilenlere, dair sizden söz almıştık, sizde kabul edip bu işlere yönelmiştiniz.(ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ) **sonra yüz çevirdiniz** (sözünüz gereğince amel etmekten yüz çevirip bu ahdi, sözü terk etmiştiniz).(اِلَّا قَلِيلًا) **pek azı müstesna,** kimden ?(مِنْكُمْ) **sizden** (وَاَنْتُمْ) **ve hâlâ siz,**(مُعْرِضُونَ) **yüz çeviricilersiniz,** (siz hâlâ ahidleri bozmayı âdet edinen bir milletsiniz).

MEAL-İ ŞERİFİ (83)

Ve biz, bir vakit İsrail oğullarından: "Allah (Tealâ) **dan başkasına ibadet etmeyin** (tapmayın) **ve ana-babaya iyilik edin.Ve hısımlara** (ana-baba tarafından dan olan yakınlara)**, yetimlere, yoksullara da** (iyilik yapın) **ve insanlara güzel** (söz) **söyleyin ve namazı dosdoğru kılın, zekâtı da verin." diye kuvvetli söz almıştık. Sonra siz, içinizden pek azı müstesna olmak üzere** (bu sözde durmaktan) **yüz çevirdiniz. Ve siz, hâlâ** (atalarınız gibi) **yüz çeviren kimselersiniz.**

İ Z A H A T

Bu ayet-i celilede bir kaç şeyi beyan vardır :

Birincisi: Yalnız Mevlâ Tealâya ibadet etmektir. Zira kişinin Rabbine, ibadeti halis (karışıksız) niyetle yapması ve sair maksatlardan soyulması, kulluğun şartındandır. O hâlde her kim yaptığı ibadette mahlûkatı (yaratıkları) düşünür, veya övülmekten zevk alır, veya yaptığı ibadet sebebiyle dünya ve ahiret menfaatlerinden bir şey kendi nefsine celbetmek (çekmek) ister, veya herhangi bir gayeyi niyetine karıştırırsa, o kişi Rabbini değilde nefsini görmesi sebebiyle ihlâs mertebesinden sakıt (düşmüş) tür.

İkincisi : Ana-babaya iyilik etmektir. Mevlâ Tealâ ana-baba hakkını büyük tutmuştur. Şöyleki: Kuran-ı kerimin bir çok yerinde onların hakkını kendi hakkıyla beraber zikretmiş (anmış) tır. Çünkü yaratmak Mevlâdan, terbiye (yetiştirmek) ise, ana-babadandır. Ulema şöyle demişlerdir: Kuran-ı kerimin bir çok yerlerinde üç şey, üç şeyle beraber zikredilmiştir ki, biri olmadan diğeri tam olarak kabul edilmez.

1- « قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ » **"Söyleki, Allah'a itaat edin, resulüne de itaat edin."** yani Resulüllah'a itaatsiz (O'nun emirlerini tutup yasaklarından kaçmadan), Allah-u Tealâ'ya itaat kabul değildir. *(Nur Suresi: 54 den)*

2- « اَنِ اشْكُرْلِى وَلِوَالِدَيْكَ » **"Ey insan ! Bana ve ana-babana şükr** (teşekkür) **et."** Yani ana-babasına teşekkür etmeyen, Allah-uTealâ'ya şükretmiş sayılmaz. *(Lokman Suresi: 14 den)*

3- « وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ » **"Namazı hakkıyla kılın, zekâtı da verin."** Yani zekât vermeyenin namazı, tam makbul olmaz. *(Bakara Suresi:43 den)*

Ana-babaya iyilik etmek: Onlarla iyi geçinmek, onlara karşı tevazu'lu (alçak gönüllü) olmak, şer-i şerife muhalif (dine zıt) olmayan emirlerini tutmak, sevdiklerini ziyaret etmek ve eğer müminseler, öldükden sonra mağfiret olmaları (affedilmeleri) için, onlara dua etmek gibi iyiliklerden ibarettir.

Ana-babaya iyilik etmenin faziletiyle isyan etmenin kötülüğü hakkında bir çok hadis-i şerif vardır. Bunlardan bir kaçını zikredelim:

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): رِضَا الرَّبِّ فِى رِضَا الْوَالِدِ وَسَخَطُ الرَّبِّ فِى سَخَطِ الْوَالِدِ *

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Rabbin rızası, ana-babanın rızasındadır. Rabbın gazabı ana-babanın gazabındadır."** *(Tirmizî, Birr:3, Hakim, Müstedrek:4/152)*

عَنْ اَبِى الدَّرْدَاءِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْوَالِدُ اَوْسَطُ اَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَاِنْ شِئْتَ فَاضِعْ ذٰلِكَ الْبَابَ اَوِ احْفَظْهُ *

Ebu'd-Derda *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Rasulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Ana ve baba cennet kapılarının tam ortasıdır. İstersen o kapıyı muhafaza et, istersen zayi et."** *(Tirmizî, Birr:3, Hakim, Müstedrek:2/197, 4/152)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنَّانٌ وَلاَعَاقٌّ وَلاَمُدْمِنُ خَمْرٍ *

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Söz taşıyan,** (ana-babasına)**karşı gelen ve içki içmeye devam eden kişi cennete giremez."** *(Neseî, Eşribe:46, Zekât:69, Darimî, Eşribe:5)*

Ücüncüsü: Akrabaya iyilik etmektir. Görüldüğü gibi Allah-uTealâ Hazretleri bu ayet-i celilede kendi hakkından sonra, ana-baba'ya iyiliği zikretmiş, hemen peşinden de akrabaya iyiliği katmıştır, hadis-i şerifte gelmiştir ki:

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ الرَّحِمَ شِجْنَةٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ فَقَالَ اللّٰهُ مَنْ وَصَلَكَ وَصَلْتُهُ وَمَنْ قَطَعَكَ قَطَعْتُهُ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Rahim, Rahman isminden alınmıştır. Allah-u Teâlâ** (Rahm'e hitap ederek)**şöyle buyurdu: "Seni ulaştıranı ulaştırırım, keseni ise keserim."** yani akrabayı taallükatı arayıp soranı, bütün hayırlara muvaffak eder, bunu terkedeni ise, bütün hayırlardan mahrum ederim)." *(Buharî, Edeb:13)*

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ سَرَّهُ اَنْ يُبْسَطَ

لَهُ رِزْقُهُ اَوْ يُنْسَـاَلَهُ فِى اَثَرِه فَلْيَصِـلْ رَحِمَـهُ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Her kim rızkının genişletilmesini ve ömrünün uzatılmasını isterse sıla-i rahim yapsın."** (akrabasını ziyaret etsin). **buyurdu."**

(Buharî, Buyu':13, Edeb:12, Müslim, Birr:20-21, Ebu davud, Zekat:45, A. b. Hanbel:5/279)

Dördüncüsü: Yetimlere iyilik etmek.

عَنْ عَبَّاسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَامِنْ مُسْلِمٍ قَبَضَ يَتِيمًا مِنْ بَيْنِ مُسْلِمِينَ اِلَىٰ طَعَامِه وَشَرَابِه اِلاَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ اَلْبَتَّةَ اِلاَّ اَنْ يَعْمَلَ ذَنْبًا لاَيُغْفَرُ وَمَنْ اَخَذَتْ كَرِيمَتَاهُ فَصَبَرَ وَاحْتَسَبَ لَمْ يَكُنْ لَهُ عِنْدِى ثَوَابُ اِلاَّالْجَنَّةَ قِيلَ: وَمَاكَرِيمَتَاهُ قَالَ: عَيْنَاهُ وَمَنْ عَالَ ثَلاَثَ بَنَاتٍ فَاَنْفَقَ عَلَيْهِنَّ وَرَحِمَهُنَّ وَاَحْسَنَ اَدَبَهُنَّ اَدْخَلَهُ اللّهُ الْجَنَّةَ قِيلَ اَوْ اِثْنَتَيْنِ قَالَ اَوْ اِثْنَتَيْنِ *

Abbas *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Resulullah***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***: "Her kim müslümanlar arasından bir yetimi** (Mevlâ Tealâ onu ihtiyaçsız hâle getirinceye kadar) **kendi yemesine, içmesine** (sofrasına) **katarsa, elbette Allah onu cennete girdirir. Affolmayacak bir günah işlemişse o müstesnadır.** (Mevlâ Tealâ tarafından)**her kimin çok kıymetli iki varlığı alınırsa o da sabredip sevabını** (Mevlâ Tealâ'dan) **dilerse, onun benim katımdaki sevabı ancak cennet olur. Bunun üzerine: "Kişinin iki kıymetli şeyi nedir ?" diye sorulduğunda, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"İki gözüdür." buyurdular. Her kim üç kızına bakar, nafakalarını temin eder, onlara acırsa ve edeplerini güzel yaparsa, Allah onu cennete girdirir. Bunun üzerine denildi ki:** "(Ya Resulallah !) **İki olsa ?" Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Haydi iki de olur !" buyurdu."**

(El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:3/176, No:6033)

Bir kere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* orta ve şehadet parmağını yanyana getirerek: « كَافِلُ الْيَتِيمِ اَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ فِى الْجَنَّةِ » **"Yetime bakan, ben ve o cennette şu iki gibiyiz."**Yani cennette, şu iki parmak gibi yanyana olacağız. buyurmuştur. *(Buharî, Talak:25, Edeb:24, Müslim, Zühd:42, Ebu Davud, Edeb:123, Tirmizî, Birr:14, Muvatta', Birr:5)*

Beşincisi: Miskinlere iyiliktir. **Onlar: Ellerinde avuçlarında bir geçim vasıtası bulunmayan yoksul kimselerdir.** Hadis-i şerifte gelmiştir ki :

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَلسَّاعِى عَلَى الاَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِى سَبِيلِ اللّهِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Dulların ve miskinlerin ihtiyaçlarını görmek için çalışan kişi, Allah yolunda cihad eden kişi gibidir."** Bir rivayette de:

كَالْقَائِمِ لَا يَفْتُرُ وَكَالصَّائِمِ لَا يُفْطِرُ *

"(O kişi) hiç gevşeklik etmeden devamlı namaz kılan ve hiç ara vermeden devamlı oruç tutan gibidir." buyurdu. *(Buharî, Edeb:24, Müslim, Zühd:41)*

İmam-ı Tavus *(Rahimehullah)* : Kız kardeşlerinin ihtiyaçlarını görmeyi, Allah yolunda cihattan üstün tutardı.

Altıncısı: İnsanlara güzel söz söylemektir.

Alusî tefsirinde zikrolunduğuna göre, bundan muradın ne olduğu hakkında bir çok sözler vardır;

Ebul Âliye Hazretleri: **"İnsanlara çok hoş söz söyleyin ve onlara istediklerinden güzeliyle cevap verin."**

Süfyan-ı Sevrî Hazretleri: **"Onlara iyiliği emredin, ve onları kötülükten menedin."**

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* : **"İnsanlara karşı « لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ » deyin ve bu kelimeyi demelerini onlara emredin."**

İbn-i Cüreyc Hazretleri de: **"Onlara kitabınızda olanı, Resulullah'ın sıfatlarını bildirin."** buyurmuşlardır.

Ayet-i celilenin hulâsası (özeti): Mevlâ Tealânın rızasını arayan kişi, Allah-u Tealâya karşı olan kulluk vazifelerini ifa edip (yerine getirip), rahmet ve şefkati (acıması) ana-babasına ve diğer ihtiyaç sahiplerine şamil olduktan sonra, bütün insanlara güzel söz söylemelidir. Şöyleki: Onlara iyiliği emreder ve onları kötülükten meneder, ince ilimler, güzel vaazlarla onları Allah'a davet eder, hak yola kavuşturur. Ve onlara güzel ahlâkla muamele eder, iyi-kötü, Sünnî (ehli sünnet) mübted'i (ehli bid'at) demeden, herkese karşı sözünü yumuşak ve yüzünü güleç eder. Ancak kişi ehli sünnet dışındaki bid'at ehline ve kâfirlere yağcılık ederek, onların mezheplerinden ve dinlerinden razı olduğunu zannettirecek şekilde onlarla konuşmamalıdır. Fakat vaaz-u nasihatının tesir etmesi niyetiyle yumuşak konuşabilir.

Zira Allah-u Tealâ, Musa ve Harun *(Aleyhimesselâm)*ı Firavun'a gönderirken: « فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا » **"Ona yumuşak konuşun."** buyurdu. *(Taha Sures:44 den)*

Kişi Musa ve Harun *(Aleyhimesselâm)* dan daha üstün, karşısındaki de Firavun'dan daha âdî değildir. Mevlâ Tealâ Hazretleri, o büyük peygamberlerine bile Firavun'a yumuşak davranmalarını emretmiştir. O hâlde bu ayet-i celileye Yahudi ve Hristiyanlar girer. Ya müslümanlara nasıl muamele edileceği buradan anlaşılmalıdır.

Yedincisi: Namazı hakkıyla kılmak zekâtı da vermektir.

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre: Ayet-i celilede geçen namaz ve zekât

tan, Mevlâ Tealâ kendi dinlerinde onlara farz ettiği şekli murat etmiştir. Çünkü bu ayet-i celile Musa *(Aleyhisselâm)* zamanında vuku bulan emirleri beyan etmektedir. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edildiğine göre: Onların zekâtı bir kurbandı ki, ateş inerek onu alıp giderdi ve bu, kabule alâmet (nişan) di ateşin almadıkları ise makbul değildi.

Ayet-i celilede geçen: **"Pek az"** dan murat: Öncekilerden, yani dinleri nesh edilmeden (kaldırılmadan) evvel Yahudiyeti hakkıyla yerine getirenlerdir. Sonrakilerden murat ise: Abdullah İbn-i Selâm ve adamları gibi Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in asr-ı saadetinde İslâm'a girenlerdir.

Hasılı kelâm; Allah-u Tealâ Hazretleri, bu ayet-i celile de Benî İsrailden sekiz şeyi yerine getireceklerine dair söz aldığını beyan etmektedir.

1- Allah'dan başkasına ibadet etmemek, 2- Ana-babaya iyilik etmek,
3- Akrabaya iyilikte bulunmak, 4- yetimlere yardım etmek,
5- Miskin (fakir)lere yardım etmek, 6- Bütün insanlarla güzel konuşmak,
7- Namazı hakkıyla kılmak, 8- Zekât vermek.

« وَالِدَيْنِ » **Valideyn :** Valid'in tesniyesidir. Valid ise: « وَلَدَ » (velede), « يَلِدُ » (yelidü) ikinci baptan ismi faildir. Baba ve anneye kullanılır.

« قُرْبٰى » **Kurbâ :** « حُسْنٰى » Hüsnâ gibi mastardır, kendinde bulunan elif müennes olduğunu ifade içindir. Bundan murat: Rahim ve sulp yakınlığıdır. Yani anne ve baba tarafından olan hısımlıktır.

« يَتَامٰى » **Yetâmâ :** Yetim'in cem'idir. Elifi, te'nis içindir. Eytâm diye de cemi'lenmektedir. Bunun asıl manası tek olmaktır. Yetimlik, insanlarda baba tarafından olmakta, bulûğa erdikten sonra kalmamaktadır. Kuşlardan başka hayvanlarda ise anne tarafından, kuşlarda ise her iki taraftandır.

« مَسَاكِين » **Mesâkîn :** Miskin'in cem'idir, sükûn mastarından alınmıştır, sanki ihtiyaçları yoksul kişiyi sakinleştirdiğinden ona miskin denmiştir. Başındaki mim zait (sonradan ilâve edilmiş) tir.

« حُسْن » **Hüsn:** Aslında güzellik manasında mastar olup, burada mübalâğa manasını temin için kullanılmıştır. Yani: **"Güzelliğin ta kendisi olan söz söyleyin."** demektir. Fakat bu veznin: **"Güzel"** manasında kullanıldığı da söylenmiştir.

Hulâsa (özet): Tevratta ancak Allah-u Tealâ'ya ibadet edip başkasına etmemek, anne-babaya güzel hizmet ve iyilik etmek, akrabayı gözetmek, yetimlere, miskinlere ihsan (iyilik) etmek, insanlarla hüsn-imuaşeret (güzel geçinmek), namazı ikame etmek (hakkıyla kılmak), zekâtı da eda etmek üzere Benî İsrailden ahit (söz) alındığı ve bu ahitten onların bir çokları dönüp, aralarından az kimselerin itaat ettiğini, Allah-u Tealâ Kuran-ı kerimінде beyan ettiğine

göre bu hükümlere bizim de riayet etmemizin vacip olduğu, bizim de bunlarla mükellef (sorumlu) olduğumuz bu ayetten anlaşılmaktadır.

HAYIR VE İHSANIN (İyiliğin) KİMLERE YAPILACAĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- يَسْئَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا اَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَ وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهِ عَلِيمٌ (٢١٥)

1- "Ne infak edelim diye senden soruyorlar. De ki: Maldan ne infak ederseniz, ana-baba ile en yakınlar, yetimler, yoksullar, yolcular içindir. Ve hayırdan ne yaparsanız şüphe yok ki, Allah (-u Tealâ) onu hakkıyla bilir." *(Bakara Suresi:215)*

٢- قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا اَوْلَادَكُمْ مِنْ اِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (١٥١)

2-"De ki: Gelin, üzerinize Rabbinizin neleri haram (yasak) **ettiğini okuyayım: Ona hiç bir şeyi şerik koşmayın, ve ana-babaya iyilik edin, ve çocuklarınızı fakirlik endişesiyle öldürmeyin. Sizi de onları da, biz rızıklandırırız.Ve kötülüklerin,** (zina ve benzerlerinin) **açığına da gizlisine de yaklaşmayın,** (kısas ve haddi zina gibi şeylerden dolayı şer'i şerif'in öldürmeyi emrettiği) **bir hak** (hüküm) **olmadıkça Allah'ın haram ettiği her hangi kimseyi de öldürmeyin, işte bunları** (Rabbiniz) **size tavsiye** (emir) **etmiştir.Taki iyice düşünesiniz."***(En'am Su.151)*

٣- وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَبِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِى الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا (٣٦)

3- "Ve Allah (-uTealây) a ibadet edin, ona hiç bir şeyi şerik (ortak) **koşmayın, anaya babaya iyilik edin, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolda kalmışa ve sağ ellerinizin malik olduğuna** (köle ve cariyelere) **de iyilik edin. Şüphe yok ki, Allah** (-u Tealâ), **kendini beğenen ve ziyade böbürlenen kimseyi sevmez."** *(Nisa Suresi:36)*

٤- وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوا اِلَّا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَا اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا (٢٣)

4- "Ve Rabbin emretmiştir ki, kendisinden başkasına ibadet etmeyin ve anayla babaya ihsanda bulunun. Senin yanında onlardan biri veya ikisi de ihtiyarlık çağına (zamanına) **gelirse, sakın onlara öf** (bile) **deme ve onları menetme** (azarlama) **ve onlara çok yumuşak söz söyle."** *(İsra Suresi:23)*

٥ - ووَصَّيْنَـا الْانْسَانَ بِوَالِدَيْهِ احْسَانًا حَمَلَتْـهُ اُمُّـهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْـهُ كُرْهًـا ... (١٥)

5- "Ve biz insana, ana ve babasına iyilik etmesini son derece tavsiye ettik. Anası onu zahmetle yüklendi ve onu zahmetle doğurdu. . ." *(Ahkaf Suresi:15 den)*

CENABI HAK'KIN BENİ İSRAİLDEN ALMIŞ OLDUĞU MİSAK'TA (Sözleşmede) AÇIKLANAN ŞARTLAR VE MİSAK'TAN YÜZ ÇEVİRENLER HAK'KINDAKİ DİĞER AYET-İ KERİMELER

١ - وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ بَنِى اِسْرَآئِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَىْ عَشَـرَ نَقِيبـًا وَقَالَ اللّٰهُ انِّى مَعَكُمْ لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلِى وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا لَاُكَفِّـرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيـــلِ (١٢) فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَاتَزَالُ تَطَّلِعُ عَلٰى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ اِلَّاقَلِيلًامِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ (١٣) وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوااِنَّانَصَارٰى اَخَذْنَامِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَاَغْرَيْنَا بَيْـنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَآءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللّٰهُ بِمَاكَانُوا يَصْنَعُونَ (١٤)

1- "Ve yemin olsun ki, Allah (-u Tealâ) İsrail oğullarından sapasağlam söz almıştı ve içlerinden oniki kefil (reis) gönderdik ve Allah (-u Tealâ) onlara buyurmuştu ki: Muhakkak ben sizinle beraberim. Celâlim hakkı için eğer namazı hakkıyla kılar, zekâtı verir, peygamberlerime inanır onlara kuvvetle yardım ederseniz ve Allah (u- Tealây) a güzel bir ödünç verirseniz, elbette sizden (sadır olan) kusurlarınızı örterim ve sizi mutlaka, altlarından ırmaklar akan cennetlere girdiririm. Fakat bundan sonra içinizden her kim kâfir olur (nankörlük eder) se, muhakkak ki o, dümdüz yolun ortasından sapmıştır.

"Sonra ahit (söz) lerini bozmaları sebebiyle onlara lânet ettik ve kalplerini kaskatı yaptık. Onlar kelimeleri (Tevratta Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in sıfatlarına dair olan sözleri) konulan yerlerinden (kaldırıp) değiştirirler. Ve nasihat edildikleri şeylerden bir nasibi (bir çoğunu) unuttular. Ve birazı müstesna olmak üzere, sen onlardan daima bir hainliğe muttali olacak (rastlayacak) sın. Bununla beraber onları affet, aldırış etme. Şüphe yok ki, Allah (-u Tealâ) iyilik edenleri sever."

"Ve biz Nasranîyiz diyenlerden de ahidlerini (sağlam sözlerini) almıştık. Neticede onlar da vaaz edildikleri şeylerden bir hisse (büyük bir kısmını alma) yı unutuverdiler, biz de onların arasına kıyamet gününe kadar düşmanlığı ve buğzu bıraktık. Ve Allah (-u Tealâ) yapar olduklarını (yapmaya devam ettikleri kötülükleri) onlara yakında haber verecektir. *(Maide Suresi:12-14)*

٢- فَبِمَانَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَقَتْلِهِمُ الْاَنْبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا
غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَايُؤْمِنُونَ اِلَّاقَلِيلاً ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلٰى مَرْيَمَ
بُهْتَانًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ اِنَّاقَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللّٰهِ وَمَاقَتَلُوهُ
وَمَاصَلَبُوهُ وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَاِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوافِيهِ لَفِى شَكٍّ مِنْهُ مَالَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ اِلَّااتِّبَاعَ
الظَّنِّ وَمَاقَتَلُوهُ يَقِينًا ﴿١٥٧﴾ بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ اِلَيْهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾

2- "Artık onlar o sağlam sözü bozmaları ve Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri ve peygamberleri haksız yere öldürmeleri ve " Bizim kalplerimiz perdelidir." demeleri sebebiyle (lânete uğramışlardır). **Hayır, Allah** (-u Tealâ) **onların kalpleri üzerine, küfürleri sebebiyle mühür basmıştır. Binaenaleyh pek azı müstesna olmak üzere onlar iman etmezler."**

"Birde (İsa *(Aleyhisselâm)* ı inkâr ederek) **kâfir olmaları, Meryem'in aleyhinde de pek büyük bir iftira** (atıp) **söylemeleri." -- "Ve: "Muhakkak biz, Allah'ın peygamberi Meryem oğlu Mesih** (İsay) ı **öldürdük." demeleri sebebiyle** (lânete uğramışlardır). **Hâlbuki, onu ne öldürdüler ve ne de asabildiler. Fakat onlar için** (öldürülen ve asılan adam İsa *Aleyhisselâm*'a) **benzetilmiş oldu. Ve şüphe yok ki, onda** (İsa *Aleyhisselâm* 'nın öldürülmesi hakkında) **ihtilâf edenler, ondan dolayı** (bu hususta) **elbette şek** (şüphe) **içindedirler. Onlar için buna dair, zanna uymaktan başka bir bilgi yoktur. Ve onu hakikaten katletmiş** (gerçekten öldürmüş) **değildirler."**

"Hayır ! Allah (-u Tealâ) **onu kendisine yükseltmiştir. Ve Allah** (-u Teâlâ) **Azîz** (ulu ve kuvvetli) **dir. Hakîm** (her ne yaparsa işi yerinde) **dir."**

(Nisa Suresi: 155 158)

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ
أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾
ثُمَّ أَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ
مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ
يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ
أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ
مَنْ يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ
الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا
تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ
فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ
آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا
عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا
جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا
كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ
لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Benî İsrail üzerine vaki olan diğer teklifleri kabul edeceklerine dair onlardan Ahd-ü Misak (kuvvetli söz) aldığını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَاتَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَاتُخْرِجُونَ اَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ اَقْرَرْتُمْ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾

KELİME MANASI (84)

(وَاِذْاَخَذْنَا) **Ve aldığımız vakti hatırlayın,** neyi? (مِيثَاقَكُمْ) **sizin misakınızı** (kuvvetli sözünüzü), şöyle ki: (لَاتَسْفِكُونَ) **dökmeyeceksiniz** (dökmeyin), neyi? (دِمَآءَكُمْ) **kanlarınızı** yani bazınız, bazınızın kanını akıtmasın veya kendi kanlarınızın akıtılmasını mubah (serbest) edecek suçlar işlemeyin, (وَلَاتُخْرِجُونَ) **ve çıkarmayacaksınız,** (çıkarmayın) kimi? (اَنْفُسَكُمْ) **nefislerinizi** (kendilerinizi) nereden? (مِنْ دِيَارِكُمْ) **vatanlarınızdan** (milletinizi, memleketinizden sürmeyin) (ثُمَّ اَقْرَرْتُمْ) **sonra ikrar da ettiniz,** yani bu ahdin hak olup, onun muhafazasının size lâzım olduğunu itiraf ettiniz, (وَاَنْتُمْ) **hâlbuki siz** (تَشْهَدُونَ) **şehadet edersiniz,** yani bu sözü ve kabulünüzü itiraf edersiniz yahutta, Ey Yahudi güruhu ! Siz geçmişlerinizin bu anlaşmayı kabul ettiklerine bu gün de şahitlik edersiniz.

MEAL-İ ŞERİFİ (84)

Ve yine hatırlayın ki, bir vakit (Ey Yahudiler !) **biz** (birbirinizin) **kanlarınızı akıtmayacaksınız** (akıtmayın) **ve kendilerinizi yurtlarınızdan çıkarmayacaksınız** (çıkarmayın) **diye sizden kat'î söz almıştık. Sonra, ikrar da etmiş** (bu sözü kabul ettiğinizi dilinizle söylemiş) **tiniz ve siz hâlâ** (bu ikrarınıza) **şehadet edersiniz.**

İ Z A H A T

Fahri Razî tefsirinde zikredildiğine göre, bu ayet-i celile Allah-u Tealânın Yahudiler üzerinde olan nimetlerinden bir diğerine delâlet etmektedir. O da Allah-u Tealânın kendilerine bu teklifi yapması, onlarında bu teklifin doğruluğunu ikrar ettikten sonra sözlerine muhalefet etmeleridir.

Allah-u Tealânın: **"Sizin sözünüzü aldık."** kavli şerifindeki hitabın kimlere yapıldığı hakkında bir kaç yön vardır.

1- Bu hitap Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in asrında bulunan Yahudi âlimlerinedir.

2- Bu hitap onların geçmişlerine yapılmış olup, onlara hatırlatılmıştır. Buna göre mana: **"Hani biz sizin babalarınızın sözünü almıştık."** demek olur.

İşte bu 83. ve 84. ayetler, Benî İsrail hakkındaki, evamir-i aşere'yi (on emri) ihtiva etmekte (içine almakta) dır. Bunların sekizi 83. ayet-i celilenin izahın-

da görülmektedir Dokuzuncusu da bu ayet-i celilede zikredilen katl-i nefis'tir ki, intihar etmek manasında da olabilir, şer'î ruhsat (dinin müsaadesi) olmadan birbirini öldürme manasında da olabilir. Buna göre kişinin başkasını öldürmesi, din veya soy bakımından onunla alâkalı olduğundan veya kısas (öldürenin öldürülmesini) gerektirdiği için, kendisini öldürmek sayılmıştır.

Onuncusu da; bir kimseyi haksız yere vatanından nefyetmek (sürmek) tir veya kişinin, vatanından çıkarılmasına sebep olacak kötülüklere tevessül etmesi (girişmesi) dir ki, o zaman mana: **"Kanlarınızın dökülmesini ve vatanlarınızdan çıkarılmanızı mubah edecek, kötülükler yapmayın."** demek olur.

« دِمَاء » kelimesi « دَمٌ » kelimesinin cemisidir. Bu ise kan demektir. « اِقْرَار » bile bile inkâr etmenin zıddı olup, bilerek kabul etme ve dille açıklama manasındadır.

Mevlâ Tealâ Hazretleri,Benî İsrail'den katl-i nefs etmemek (haksız yere kimseyi öldürmemek) ve zulmen (haksızca) bir kimseyi vatanından çıkarmamak üzere misak aldığını açıkladıktan sonra, bu ahdi (sözü) bozduklarını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

ثُمَّ اَنْتُمْ هٰؤُلَاۤءِ تَقْتُلُونَ اَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاِنْ يَأْتُوكُمْ اُسَارٰى تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ اِخْرَاجُهُمْ اَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاۤءُ مَنْ يَفْعَلُ ذٰلِكَ مِنْكُمْ اِلَّا خِزْىٌ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُرَدُّونَ اِلٰۤى اَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾

KELİME MANASI (85)

(ثُمَّ اَنْتُمْ) **Sonra siz,**(هٰؤُلَاۤءِ) **o kişilersiniz ki,** yani siz bu ikrarınızdan ve şehadetinizden sonra, o bozucularsınız ki,(تَقْتُلُونَ) **öldürüyorsunuz,** kimi? (اَنْفُسَكُمْ)**kendilerinizi,** yani kendi nefisleriniz makamına kaim olan (kendi yerinizde olan) adamlarınızı,daha? (وَتُخْرِجُونَ) **ve çıkarıyorsunuz,** kimi?(فَرِيقًا) **bir taifeyi, bir takımı** kimden ? (مِنْكُمْ) **kendi adamlarınızdan,** nereden çıkarıyorsunuz ? (مِنْ دِيَارِهِمْ) **vatanlarından,** ne olduğunuz hâlde? (تَظَاهَرُونَ) **birbirinizle yardımlaşır olduğunuz hâlde,**(عَلَيْهِمْ) **onların aleyhine,** (adamlarınız aleyhine), neyle ?(بِالْاِثْمِ)

masiyetle, günahla, daha?(وَالْعُدْوَانِ) **son derece zulüm** (haksızlık) **la,** (وَاِنْ يَأْتُو) **ve eğer gelirlerse,** yani o memleketlerinden sürdükleriniz gelirlerse, kime?(كُمْ) **size,** ne oldukları hâlde ?(أُسَارٰى) **esirler oldukları hâlde** (تُفَادُو) **fidye vermekle esaret** (esirlik) **ten kurtarırsınız,** kimi?(هُمْ) **onları,** (وَهُوَ)**hâlbuki, şan** (مُحَرَّمٌ) **haram kılınmıştır,** kim üzerine ? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** ne? (اِخْرَاجُهُمْ) **onları çıkarmanız,** (bu zikredilenleri yaparak)(اَفَتُؤْمِنُونَ) **inanıyor musunuz?** neye?(بِبَعْضِ الْكِتَابِ) **kitabın bazısına,**(وَتَكْفُرُونَ) **ve küfrediyor musunuz?**neye?(بِبَعْضٍ) **diğer bazısına,** yani kendi adamlarınızı öldürmenin ve memleketinizden sürmenin haram olduğunu inkâr ederek, Tevrat'ın bazı ahkâmına küfrediyor (hükümlerini inkâr ediyor) ve sonra, sürdükleriniz, size esir olarak geldiklerinde ise fidye verip, onları kurtararak, Tevrat'ın diğer birkısım ahkâmına inanıyor musunuz? (فَمَاجَزَآءُ مَنْ) **artık o kimsenin cezası olmadı,**(يَفْعَلُ) **yapıyor, işliyor,** neyi?(ذٰلِكَ) **bunu,** kimden olduğu hâlde?(مِنْكُمْ) **sizden olduğu hâlde,** yani sizden kitabın bazısına inanıp, bazısını inkâr işini yapanların cezası hiç bir şey değildir,(اِلَّاخِزْىٌ) **ancak alçaklık ve rüsvaylıkdır.** nerede?(فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا) **dünya hayatında,** (وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ) **kıyamet gününde ise,**(يُرَدُّونَ) **reddolunacaklar** (döndürülecek, sevk olunacaklar) **dır,** Ne-ye ? (اِلٰى اَشَدِّ الْعَذَابِ) **azabın en şiddetlisine** (ki o da ebediyen cehennemde yanmaktır), (وَمَااللّٰهُ) **ve Allah-u Tealâ Hazretleri, olmadı** (بِغَافِلٍ) **gaflet edici,** (habersiz) neden ? (عَمَّا) **o şeylerden ki,** (تَعْمَلُونَ) **işliyorsunuz.**

MEAL-İ ŞERİFİ (85)

Bundan sonra sizler o (sözünde durmayan) **kimselersiniz ki, kendilerinizi** (kendiniz makamında olan milletinizi) **öldürüyorsunuz,ve onların** (milletinizin) **aleyhinde masiyet ve zulüm** (günah ve haksızlık) **la birbirinizle yardımlaşarak içinizden bir fırkayı** (kısmını) **da yurtlarından çıkarıyorsunuz. Ve şayet onlar size esir olarak gelirlerse, fidye** (kurtarma karşılığı) **vermek suretiyle onları** (esirlikten) **kurtarıyorsunuz. Hâlbuki onları** (memleketlerinden) **çıkartmak size haram kılınmıştı.** (böyle yaparak) **siz kitabın** (fidyeye ait) **bir kısmına iman edip,** (adam öldürmeyi, memleketinden çıkarmayı meneden) **diğer bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Şu hâlde sizden bu işi yapanın cezası: Dünya hayatında rüsvaylıktan başka** (bir şey) **değildir. Kıyamet gününde ise onlar, azabın en şiddetlisine sevk olunacaklar** (sürülecekler) **dir. Ve Allah** (Tealâ hazretleri) **yaptıklarınızdan asla gafil** (habersiz) **değildir.**

İ Z A H A T

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre, ayet-i kerimede bildirilen hadisenin

beyanı şudur: İmam-ı Süddî *(Rahmetullahi Aleyh)* buyurmuştur ki, Mevlâ Tealâ Hazretleri yahudilerden, Tevrat'ta dört şeye dair söz almıştır.

1.- Birbirlerini öldürmeyi terk etmeleri,

2.- Birbirlerini memleketlerinden çıkarmaktan vazgeçmeleri,

3.- Düşmanlarıyla birleşip kendi adamlarının aleyhinde yardımlaşmayı bırakmaları,

4.-Kendi adamlarından esir düşmüş olanları, düşmanlarının elinden fidye vererek kurtarmaları,

Onlar ise, fidye vermenin dışındaki bütün söz verdiklerinden yüz çevirdiler. Alusî tefsirinde, Bahru'l-Muhit tefsirinden naklen şöyle zikredilmiştir: Yahudilerden Kureyza ve Nazir kardeştiler. Ehl-i şirk (arap müşriklerinden) olan Evs ve Hazreç de kardeştiler, bir harpte ayrıldılar, aralarında düşmanlık vuku buldu (meydana geldi).

Beni Kureyza (Kureyza oğulları) Evs ve adamlarına yardımcı oldu. Beni Nazir (Nazir oğulları) ise, Hazreç ve adamlarına yardımcı oldu. Bundan sonra, Evs ve Hazreç kabileleri arasında her ne zaman harp olsa, Beni Kureyza Evsle, Beni Nazir ise, Hazreçle birlikte olur, her kavim sözleşmiş oldukları kişilerle, kendi kardeşlerinin aleyhine yardımlaşır, hatta kardeş kanı dökecek kadar ileri giderlerdi. Galip geldiklerinde kardeşlerinin vatanlarını harap eder (yıkar), ve onları oradan çıkarırlardı, üstelik Tevrat kitabı ellerindeydi. Ve onda olan lehlerindeki ve aleyhlerindeki (kârlarına ve zararlarına ait olan) hükümleri de bilirlerdi.

Harp bittiğinde Kureyza, kendi kardeşlerinden, Hazreç kabilesinin elinde olan esirleri, Nazir de kendilerinden Evs kabilesinin elinde olan esirleri fidye mukabili (karşılığı) kurtarırlardı.

Araplar onların bu hâllerini ayıplayarak: **"Bu nasıl iş ? Kardeşlerinizle harbediyorsunuz, sonra fidye verip onları kurtarıyorsunuz."** dediklerinde onlar: **"Biz esir düştüklerinde onları kurtarmakla emrolunduk ve onlarla harbetmek bize haram kılındı."** diye cevap veriyorlardı. O zaman Araplar: **"Peki niçin harbediyorsunuz ?"** diye sorduklarında: **"Biz antlaşmış olduğumuz kimselerin mağlup olarak** (yenilerek) **zelil** (alçak) **düşmelerinden utanırız."** derlerdi.

İşte Mevlâ Tealâ bu ayet-i kerimesinde: **"Siz kitabın bazısına inanıp bazısını inkâr mı ediyorsunuz ?"** buyurarak aldığı, dört sözden birini tutup, üçünü terketmeleri sebebiyle onları zemmetmiş (kötülemiş) tir.

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre: Herhâlde onlar bu işledikleri haramları helâl kabul ettiklerinden küfürle sıfatlandırılmışlardır. Lâkin Keşşaf vesair tefsirlerde zikredildiğine binaen: Onların bu haramları helâl kabul etmedikleri anlaşılmaktadır. Şöyleki: Araplar tarafından kendilerine: **"Hem onlarla harbediyorsunuz hem de onları kurtarmaya çalışıyorsunuz. Bu nasıl iş ?"** denildiğin

de: **"Biz onları kurtarmakla emrolunduk ve onlarla muharebe etmek bize haram edildi, lâkin biz antlaştığımız kişilerin mağlup olmasından utanırız."** diyorlardı. Demek oluyor ki, onlar yaptıkları işin haram olduğuna inanıyorlardı.

Ancak haram işi yapmalarından dolayı küfürle itham oldular. Bu da ya onların şeriatında haram olan bir işi yapmak küfür sayıldığındandır,veya tehdit mahiyetinde (korkutma şeklinde) dir. Nitekim bizim şeriatımızda da, namaz ve benzeri mühim farzların terkinden dolayı tehdit (korkutma) için küfür tabiri (ifadesi) kullanılmıştır. Şuda bilinmelidir ki, ayet-i celiledeki hitaplar her ne kadar Beni İsrail'e aitse de, bize de bununla, Allah'a verdiğimiz sözleri bozmayıp onlara hakkıyla riayet etmemiz hususunda büyük tehditler verilmektedir.

Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

انَّ بَنِى اِسْرَآئِــيلَ قَدْ مَضَواْ وَاَنْتُمْ تُعْنَوْنَ بِهٰذَا يَاأُمَّةَ مُحَــمَّدٍ وَبِمَا يَجْرِى مَجْرَاهُ *

"Şüphesiz Beni İsrail gelip geçmiştir. Ey Ümmet-i Muhammed! Bu ve benzeri ayetlerle siz kastedilmektesiniz yani bu sözler size de dokunmaktadır."

(Alusî tefsiri: 1/315)

Ayet-i celilede geçen dünya hayatındaki rüsvaylık (rezillik) ten murat: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve ashabı tarafından, Beni Kureyza'nın bir kısmının öldürülüp, bir kısmının esir edilmesi, Beni Nazir'in de Şam'a sürülmesidir. Diğer bir kavle (söze) göre, onlardan cizye (vergi) alınmasıdır.

Kıyamet gününde sevk olunacakları (sürülecekleri) en şiddetli azaptan murat ise, cehennem azabıdır ki, bu onların dünyada çektikleri bütün azaplardan daha şiddetlidir, zira o azaplar geçmiştir, bu ise ebediyen devam edecektir.

Hadis-i şerifte gelmiştir ki:

عَنْ فَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): فُضُوحُ الدُّنْيَا اَهْوَنُ مِنْ فُضُوحِ الاٰخِـرَةِ *

Fazl İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Dünyanın rüsvaylığı, ahiretin rüsvaylığından daha hafifdir."**

(Deylemî:, El-Firdevs:3/147 No:4395)

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre: « تَظَاهَرُونَ » kelimesi « تَفَاعُلْ » **Tefaul** babından cemi müzekker muhataptır. Aslı: « تَتَظَاهَرُونَ » olup, Ebu Hayyan'a göre: İkinci, Haşim'e göre: Birinci "ta" hazfedilmiştir. Mastarı olan: « تَظَاهُرْ » **Yardımlaşma** manasındadır. Aslında bu kelime sırt manasını ifade eden: « ظَهْرْ » kelimesinden alınmıştır. Zira birbiriyle yardımlaşan iki kişiden her biri sanki sırtını arkadaşına dayamıştır.

« اِثْم » sahibini tenkit olunmaya (ayıplanmaya) maruz bırakan iş de-

mektir. Nefsin kendisinden nefret ettiği ve kalbin kendisiyle rahat bulmadığı şey manasında olduğu da söylenmiştir. Hadis-i şerifde gelmiştir ki:

عَنْ نَوَّاسِ بِنِ سَمْعَانَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْاِثْمُ مَا حَاكَ فِى صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ اَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ *

Nevvas İbn-i Sem'an *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"İsm** (günah) **senin kalbinde yerleşen ve insanların bilmesini istemediğin şeydir. buyurdu.** *(Müslim, Birr:14,15, Tirmizî, Zühd:52,Darimî, Rikak:73 Ahmed b. Hanbel,4/182,227,228 5/251, 252)*

« عُدْوَانْ » Zulümde haddi aşmak demektir. « اُسَارٰى » kelimesi: « اَسِيرْ » in cemisidir. Bu ise: « مَاْسُورْ » Bağlanmış, hapsedilmiş, bir çok tasarruflarından (işlerinden)engellenmiş kişi manasındadır. « تُفَادُوا » Mufaale babından fi'li muzari'dir. Şeyhzade tefsirinde zikredildiğine göre mastarı olan: « مُفَادَاةٌ » karşılıklı verişmek manasındadır. Şöyleki: Esiri kurtarmak isteyenler fidye vermekte, esirin sahibi de salma kararını vermektedir. Gerçi fi'lin tek taraflı, yani sadece kurtarmak isteyen kişi tarafından olduğu daha uygun görülmüştür. « جَزَاءٌ » Mukabele, karşılık verme manasında bir mastar olup, hayırda da, şerde de kullanılmaktadır. « خِزْىٌ » dördüncü bapdan mastar olup düşüklük, alçaklık, rezillik ve rüsvaylık manalarını ifade etmektedir. « دُنْيَا » kelimesi: « دَنَا يَدْنُو » den alınmıştır. Sonundaki ya vav dan dönmedir. yakınlığından dolayı bu âleme dünya denilmiştir.

KENDİLERİNE İNDİRİLEN KİTAPLARIN VE GÖNDERİLEN PEYGAMBERLERİN BAZISINA İMAN EDİP, BAZISINA KÜFR EDENLERİN HAKKINDAKİ DİĞER AYET-İ KERİMELER

١ – وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ اَنْبِيَاءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٩١)

1- "Onlara (yahudilere), **Allah'ın indirdiği şeye** (Kuran'a) **iman edin ! Denilince; Biz, bize indirilmiş olan** (Tevrat) **a iman ederiz, derler de onun ötesindekini** (ondan başkasını) **inkâr ederler. Hâlbuki O** (Kuran) **kendileriyle beraber olan** (Tevrat) **ı doğrulayıcı hak** (bir kitap) **tır. De ki: Eğer siz iman etmiş** (kendi kitabınıza inanan) **kişilerseniz bundan evvel Allah'ın peygamberlerini niçin öldürüyordunuz?"** *(Bakara Suresi:91)*

٢ – اَلَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْاٰنَ عِضِينَ (٩١) فَوَرَبِّكَ لَنَسْئَلَنَّهُمْ اَجْمَعِينَ (٩٢) عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٩٣)

2- "(Azabı) **o kimseler** (in üzerine indirmiştik)**ki,** (onlar bazısına inanıp bazısına inanmayarak) **Kuranı parça parça etmişlerdi. İşteRabbine andolsun ki onlara** (onların) **hepsine yapmakta oldukları şeyleri elbette soracağız."** *(Hıcr Suresi:91-93)*

٣- اِنَّ الَّذينَ يَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلاً (١٥٠) اُولٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (١٥١)

3- "Muhakkak o kimseler ki, Allah (-u Tealây) **ı ve onun peygamberlerini inkâr ederler ve Allah** (-u Tealâ) **ile peygamberlerinin arasını ayırmak isterler ve: "Kimine inanırız, kimini inkâr ederiz." derler. Ve** (böylece küfürle iman) **arasında bir yol tutmak isterler." -- "İşte onlar gercek kâfirlerin ta kendileridir. Biz de kâfirler için alçak edici bir azap hazırlamışızdır."** *(Nisa Suresi:150-151)*

٤- وَقَالَتْ طَآئِفَةٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اٰمِنُوا بِالَّذِى اُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَجْهَ النَّهَارِ وَاكْفُرُوا اٰخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٧٢)

4- "Ehli kitaptan bir güruh (gurup) **dedi ki: Müminlere indirilen** (Kuranı Kerim) **e, gündüzün evvelinde inanın ahirinde** (sonunda) **da onu inkâr edin, olaki,** (müminler dinlerinden) **dönerler.** *(Âli İmran Suresi:72)*

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, kendi Kuranı keriminde, tefsirini yaptığımız bu ayet-i kerimede geçen: « وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ » cümlesinin yanına Sure-i Nisanın 150. ayetini yazmış. Oradan da, karşıki 15 numaralı sayfanın: « وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا » cümlesini ihtiva eden (içine alan) 91. ayetle birleştirmiş ve böylece aralarındaki yakın alâkayı açıklamıştır. Şöyle ki: Yukarıda zikredilen ve tercüme edilen 1. , 3. ve 4. ayet-i celilelerin manaları okunduğu zaman Yahudilerin vasıfları daha açık bir şekilde meydana çıkmış olur.

Bu ayet-i celilelerin mealleri yukarıda münasip ayetler de geçti.

Hulâsa: Kendilerine indirilene inanıp diğerlerini inkâr ederek Allah'la *(Celle Celâluhu)* Peygamberlerinin arasını ayırmak isteyenlerin gerçek manada kâfir oldukları bu ayetlerden açıkça anlaşılmaktadır.

اُولٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَاهُمْ يُنْصَرُونَ (٨٦)

KELİME MANASI (86)

(اُولٰئِكَ) **İşte bunlar,** yani bu çirkin sıfatları takınan Benî İsrail ve onlara benzeyenler, kimlerdir ?(الَّذِينَ) **o kimselerdir ki,**(اشْتَرَوُا) **satın aldılar,** neyi ?(الْحَيٰوةَ) **hayatı** öyle hayat ki, (الدُّنْيَا) **ziyade yakın ve ziyade alçak** yani böyle bir hayatı satın

aldılar. Neye mukabil ?(بِالْاٰخِرَةِ) **ahirete mukabil** (karşılık) (فَلَا يُخَفَّفُ) **binaenaleyh tahfif olunmayacak** (hafifletilmeyecek) **tir.** Kimden ? (عَنْهُمُ) **onlardan,** ne?(الْعَذَابُ) **azap** (وَلَاهُمْ) **ve onlar olmayacaktır,** (يُنْصَرُونَ) **yardım olunur** (yardım da olunmayacaklardır).

MEAL-İ ŞERİFİ (86)

İşte onlar, ahirete mukabil (karşılık)**dünya hayatını** (alçak olan bir hayatı) **satın almış kimselerdir.** (ahiretin kazanılması ellerindeyken ondan yüz çevirmişlerdir). **Onun için kendilerinden azap hafifletilmeyecektir. Ve onlar yardım da olunmayacaklardır.**

İ Z A H A T

Bilinmelidir ki, dünya lezzetleriyle ahiret lezzetlerinin arasını toplamak mümkün değildir. Allah-u Teala kuluna, istediği tarafı kazanma imkânı vermiştir. Kul hangisini kazanmakla meşgul olursa, diğerini kaybetmiş olur. Görüldüğü gibi Allah-u Teala yahudilerin kendi kitaplarına iman etmekten yüz çevirip, karşılığında kazandıkları küfrü ve dünya lezzetlerini alış-veriş muamelesi olarak kabul etmiştir. Bu ise Allah-u Teala'nın onları sadece zemmettiğini ifade etmektedir. Çünkü dünyada alış-verişte aldananlar zem ve tenkid'e (kötülenmeye ve ayıplanmaya) maruz kalmaktadırlar. O hâlde ebedî ahireti bırakıp da bu fanî (geçici) dünyayı alan kişi zem olunmaya daha lâyıktır. Öyleyse akıllı kişi ahiret kazancına rağbet (heves) edip dünyaya meyletmemelidir.

Nefsinin isteklerini yerine getirme hususunda şeytanın emirlerini (vesveselerini) tutmamalıdır ve aslî fıtratın (yaradılışın) da üzerinde bulunduğu İslâm dini dairesinden çıkmamalıdır. Aksi hâlde dalâlet ve şekavete (sapıklık ve bedbahtlığa) uğramış olur.

Hulâsa (özet): İşte onların hiç bir misakta (sözde) durmamaları, verdikleri her ahdi (sözü) nakzetmeleri (bozmaları) ve zikrolunan (anlatılan)bütün seyyiatı irtikâp etmeleri (kötülükleri işlemeleri), ahireti, dünya hayatına satmış ve ahirete imanları kalmamış olduğundandır.

Böyle olanlar şüphesiz ki, ölümlerinden sonrası için hiç bir şey düşünemez ve onun için hiç bir hazırlık yapamazlar. Beş on günlük geçici bir hayat için her fenalığı göze alır, az bir baha için Allah'ın kitaplarını tahrif eder (değiştirir), Allah'ın kullarına karşı her fenalığı tecviz eder (caiz görür) ler. Onların, **Eyyâm-ı ma'dûde** ümniyesini (cehennemde, ancak bir kaç gün yanacakları kuruntusunu) uydurmaları da, bu imansızlıklarındandır.

Ruhları böyle seyyiat(çirkinlikler, günahlar) la kuşatılmış olanlar, elbette cehennemde ebedî kalacaklar ve şiddetli azaba çarptırılacaklardır.

« دُنْيَا » **D ü n y â :** « دُنُوّ » veya « دَنَاءَتْ » den alınmış olan « اَدْنَى » ismi tafdilinin müennesi olup: **"En yakın"** yahut: **"Pek alçak"** manasında bir sıfattır.

« اَلْحَيَاةُ الدُّنْيَا » « اَلسَّمَاءُ الدُّنْيَا » « اَلدَّارُ الدُّنْيَا » gibi mevsuflarla terkib-i vasfî (sıfat tamlaması) olarak kullanılır.

Bundan başka ahiret kelimesi gibi ve onun mukabili (karşıtı olan) bir isim olarak da kullanılır ki o zaman: « اَلْحَيَاةُ الدُّنْيَا » yahut « اَلدَّارُ الدُّنْيَا » terkiplerinden birinin yerine kaim olur (geçer). Bununla beraber Kuranı kerimde bu mana hep: «اَلْحَيَاةُ الدُّنْيَا» terkibi vasfisiyle zikredilmiştir. Binaenaleyh hayat-ı dünya, dünyanın hayatı değil, dünya denilen hayat, süflî, alçak hayat yahut bu gün filhâl (şu anda) için de bulunulmak itibariyle en yakın hayat demek olur. İlerde bu hayatı dünyanın nelerden ibaret olduğunu beyan eden ayetler gelecektir.

AHİRETE MUKABİL DÜNYA HAYATINI SATIN ALANLARLA ALÂKALI DİĞER BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ ŞERİFİ

بِئْسَ مَاشْتَرَوْا بِهِ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَكْفُرُوا بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا اَنْ يُنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلٰى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاؤُ بِغَضَبٍ عَلٰى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ (٩٠)

"Nefislerini mukabilinde (karşılığında) **sattıkları şey ne kötü bir şey !, o şey de Allahın fazl-ı** (Kerem'i) **nden** (vahyi, peygamberliği) **kullarından dilediğine indirmesine haset ederek, Allah** (-u Tealân) **ın indirdiği şeyi** (Kuranı) **inkâr etmeleridir. Artık gazap üstüne gazaba uğradılar. O kâfirler için** (kendilerini) **alçak edici bir azap vardır.** *(Bakara Suresi:90)*

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, kendi Kuranı kериminde bu iki ayeti bir hatla (çizgiyle) birbirine birleştirmiş ve aralarında münasebet olduğuna işaret etmiştir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Benî İsrail'e ihsan ettiği nimetlerden diğer bazılarını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ اَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ (٨٧)

KELİME MANASI (87)

(وَلَقَدْ اٰتَيْنَا) Zat-ı Pak-i Sübhaniyeme yemin ederim ki, elbette muhakkak biz verdik, kime? (مُوسٰى) **Musa** *(Aleyhisselâm)* ya neyi ? (الْكِتَابَ) **o kitabı,** (Tevrat'ı) (وَقَفَّيْنَا) **ve tâbi kıldık,** kimden sonra ? (مِنْ بَعْدِهِ) **ondan sonra,** (Musa *Aleyhisselâm*'dan sonra birbiri ardınca gönderdik) kimleri ? (بِالرُّسُلِ) **Resulleri** (peygamberleri) (وَاٰتَيْنَا)

ve verdik, kime ? (عِيسَى) **İsa** *(Aleyhisselâm)* **ya** Öyle İsa ki, (ابْنَ مَرْيَمَ) **Meryemin oğlu,** yani Meryem'in oğlu İsa *(Aleyhisselâm)* ya da verdik. Neyi ?(الْبَيِّنَاتِ) **beyyineleri,** yani peygamberliğine delâlet eden çok açık mucizeleri,(وَأَيَّدْنَا) **ve teyit ettik,** (kuvvetleştirdik) kimi ? (هُ) **onu** kimle ?(بِرُوحِ الْقُدُسِ) **Ruhu'l-kudüs'le,** yani mukaddes, mutahhar, ziyade, pak ve temiz bir ruh olan Cibril-i Eminle, (أَفَكُلَّمَا) **her ne zaman ki,** yani size bu kadar peygamber ve kitaplar göndermekle, ziyade inam (iyilik) ettikten sonra, kabul edip şükredeceğiniz yerde her ne zaman,(جَاءَ) **gelse** kime? (كُمْ) **size,** kim ? (رَسُولٌ) **bir resul,** neyle ? (بِمَا) **o şeyle ki,** (لَا تَهْوَى) **istemiyor,** ne ? (أَنْفُسُكُمُ) **nefisleriniz,** yani her ne zaman bir peygamber, nefislerinizin hoşlanmadığı bir emri getirdiğinde,(اسْتَكْبَرْتُمْ) **kibir eder de,** yani ona uymaktan ve Allah tarafından getirdiğine inanmaktan büyüklenir de,(فَفَرِيقًا) **bir fırkayı** (peygamberlerden bir kısmını)(كَذَّبْتُمْ) **yalanlar,** (inkâr eder),(وَفَرِيقًا) **diğer bir fırkayı da,**(تَقْتُلُونَ) **öldürür müsünüz ?**

MEAL-İ ŞERİFİ (87)

Zat-ı Ulûhiyetime yemin ederim ki, elbette muhakkak biz (Azimü'ş-şan) **Musa** *(Aleyhisselâm)* **ya o kitabı** (Tevrat'ı) **verdik. Ondan** (Musa *Aleyhisselâm*'dan) **sonra da, birbiri ardınca** (aynı şeriatla emrolunmuş) **peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa** *(Aleyhisselâm)* **ya da, beyyine** (çok açık mucize) **ler verdik. Ve onu Ruhu'l-kudüs** (ziyade pak bir ruh olan Cibril-i Emin) **le kuvvetleştirdik.**

Sizler ise (o resullere itaat etmeyip) **her ne vakit nefislerinizin istemediği bir emirle size bir peygamber geldiğinde** (ona uymaktan) **kibirlenip, bir kısmını yalanlar, bir kısmını da öldürür müsünüz ?**

İ Z A H A T

Ayet-i celilede geçen Musa *(Aleyhisselâm)* ya verilen kitaptan murat, cumhur-u müfessirin'in sözüne göre **Tevrat'tır.** Tevrat'ın ona verilmesinden maksat ise, ona indirilmesidir. Alusî tefsirinde İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet olunmuştur ki, Tevrat Musa *(Aleyhisselâm)* ya topluca bir defa da indirildi. Bunun üzerine Allah-u Tealâ Musa *(Aleyhisselâm)*ya onu taşımasını emretti, Musa *(Aleyhisselâm)* buna takat getiremedi (güç yetiremedi), Mevlâ Tealâ Tevratın her harfine bir melek gönderdi, onlarda taşıyamadılar. Böyle olunca Mevlâ Tealâ Tevrat'ı Musa *(Aleyhisselâm)* ya çok hâfif etti, Musa *(Aleyhisselâm)* da onu kolayca taşıdı. *(Alusî: 1/316)*

Mevlâ Tealâ'nın Musa *(Aleyhisselâm)* nın ardından gönderdiği peygamberlerden murat: İsa *(Aleyhisselâm)* ın zamanına kadar peşpeşe göndermiş olduğu **dört bin** veya **yetmişbin** peygamberdir ki, hepsi Musa *(Aleyhisselâm)* nın şeriatı üzereydiler. **Yûşa', Şemvîl, Şem'ûn, Davûd, Süleyman, Şa'yâ, Ermiyâ', Üzeyr,**

Hazgîl, İlyas, Elyesa', Yûnus, Zekeriyyâ, Yahyâ *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* hazeratı bunlardan bazılarıdır.

İsa *(Aleyhisselâm)* ya verilen beyyinelerden murat ise, ölüleri diriltmek, körleri iyileştirmek, kimsenin bilemiyeceği şeyleri haber vermek gibi, onun peygamberliğine delâlet eden açık delillerdir ki, İsa *(Aleyhisselâm)* ya verilen bütün mucizelere şamildir. Zahir olan görüşte budur. Beyyinelerden muradın sadece İncil olduğu da söylenmiştir.

Ayet-i kerimede geçen Ruhu'l-kudüsten murat: Ya Cibril'i Emindir, çünkü o, kalplerin dirilmesine sebep olan vahy-i İlâhiyi getirmiştir. Bu sebepten kendisine **Ruh** denilmiştir. Bütün ayıplardan ve günahlardan berî (uzak) olma, manasındaki Kudüs vasfı (sıfatı, özelliği) de, hiç günah işlemediğinden kendisine verilmiştir. Bu rivayet en açık olanıdır. Zira:

عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : رُوحُ الْقُدُسِ جِبْرِيلُ *

Cabir *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Ruhu'l-Kudüs Cibril'dir."** buyurmuştur. *(Suyutî, Dürrü 'l-Mensur1/213)*

Rivayete göre Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Hassan İbn-i Sabit *(Radıyallahu Anh)* hazretlerine, kâfirleri zemmeden (kötüleyen) şiirler okuması için mescitte bir minber (kürsi) yaptırmış ve ona:

عَنِ الْبَرَاءِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : أُهْجُهُمْ وَجِبْرِيلُ مَعَكَ *

Bera *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Efendimiz***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Onları tenkit et, Cibril seninle beraberdir."** *(Buharî, Bedü'l-halk:6, Müslim, Fezailü's-sahabe:153)*

Bir rivayette de: « اَللّٰهُمَّ اَيِّدْهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ » **"Allahım Onu** (Hassan'ı) **Ruhu'l-kudusle kuvvetlendir."** diye dua etmiştir. *(Buharî, Edeb:91, Müslim, Fezailü's-sahabe:152)*

عَنْ اَبِى اُمَامَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِى رُوعِى فَاِنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوتَ حَتّٰى تَسْتَكْمِلَ اَجَلَهَا وَتَسْتَوْعِبَ رِزْقَهَا فَاتَّقُوا اللّٰهَ فَاَجْمِلُوا فِى الطَّلَبِ وَلَايَحْمِلَنَّ اَحَدَكُمْ اِسْتِبْطَاءُ الرِّزْقِ اَنْ يَطْلُبَهُ بِمَعْصِيَةٍ فَاِنَّ اللّٰهَ لَايُنَالُ مَاعِنْدَهُ اِلاَّ بِطَاعَتِهِ*

Ebu Umame *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Şüphesiz Ruhu'l-kudüs** (Cibril-i emin) **benim kalbime üfledi** (vahyetti) **ki, muhakkak hiç bir nefis ecelini ve rızkını tamamlamadan asla ölmeyecektir. O hâlde Allah'dan korkun ve** (rızkınızı) **aramakta güzel hareket edin** (adaletten, doğruluktan ayrılmayın, rızkınızı helâlinden talep edin) **Rızkı** (nı)**n geçikmesi sakın sizden birinizi Allah'a karşı gelerek onu** (rızkı) **aramaya sürüklemesin. Çünkü Allah-u Tealâ'nın yanındaki** (rızık)**lara ancak ona itaat edilerek kavuşulabilir."** *(Ebu Nuaym, Hılyetü'l-Evliya, 10/27, Hakim el-Müstedrek, No:2136, 2/5, Beğavî, Şerhüssünne, No:4112, 14/304, el-Muttekî, Kenzu'l-Ummal, 4/19,20, No:9290)*

Veya (Ruhu'l-Kudüs'den maksat) İncil kitabıdır.Veya anıldığında ölülerin dirilmesine sebep olan İsm-i Azam (Allah'ın en büyük ismi) dir. Veya Mevlâ Tealâ tarafından İsa *(Aleyhisselâm)* ya verilen, sulp'den ve rahim'den (ana ve babanın sularından) pak olup şeytanın dokunmasından uzak olan ve Mevlâ indinde çok kıymetli olan İsa *(Aleyhisselâm)* nın kendi Ruhudur.

Mevlâ Tealâ'nın İsa *(Aleyhisselâm)* yı Ruhu'l-kudüsle takviye (kuvvetlendirme) sinden murat ise, Onu çocukluğundan yaşlılığına kadar muhafaza etme si demektir. Binaenaleyh doğumunda şeytan ona yaklaşamamış, oniki bin yahudi onu öldürmeyi kastettiklerinde de, Mevlâ onu semaya (göğe) kaldırmıştır.

Bu ayet-i celilede İsa *(Aleyhisselâm)* nın sair enbiyayı kiram (diğer kıymetli Peygamberler) *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* arasından tahsis edilmesinin, kendisine verilen beyyinatın (apaçık delillerin) ve Ruhu'l-kudüsle takviye edilmesinin (Cebrail *(Aleyhisselâm)* ile kuvvetlendirilmesinin) hususen zikredilmelerinin (özellikle anılmalarının) sebebi şudur ki, diğer nebilerin *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* gönderilmesi Tevrat hükümlerini icra (yürütmek) ve yerleştirmek içindi, İsa *(Aleyhisselâm)* ya verilen şeriat ise, Tevrat ahkâmının bir çoğunu nesh etmiş (kaldırmış) tır. Ve Tevrat ehlinin sonradan uydurdukları bir çok batıl (yanlış) inançları yıkmıştır. İşte bu sebeple Mevlâ Tealâ Hazretleri, İsa *(Aleyhisselâm)* yı ve ona verilen ayat-ı beyyinatı (apaçık mucizeleri) hususiyle zikretmiştir.

Yahudiler tarafından inkâr edilen peygamberler İsa, Muhammed ve diğerleridir *(Aleyhimüsselâm)*. Öldürülen peygamberler ise, Zekeriyya, Yahya *(Aleyhimesselâm)* ve diğerleridir. Bu ayet-i Celilenin sonunda Mevlâ Tealâ Hazretleri, mazî (geçmiş) sıgasıyla: « كَذَّبْتُمْ » **"Bir kısmını yalanladınız."** buyurduktan sonra, müzari'(şu an ve gelecek zaman) sıgasıyla: « تَقْتُلُونَ » **"Bir kısmını da öldürür müsünüz ?"** buyurmakla geçmişte olan bu öldürme hadiselerini şu anda olmuş gibi göz önüne getirmeyi murat etmiştir. Veya Yahudilere şöyle buyurmak istemiştir: **"Siz elân da, bu kötü huyunuza devam etmektesiniz."** şöyle ki, son peygamber olarak göndermiş olduğum habibim Muhammed *(Aleyhisselâm)* ı da öldürmek istediniz, eğer ben onu muhafaza etmeseydim elbette O'nu da öldürmüştünüz. Bunun için O'na büyü yaptınız ve zehirli koyun yedirdiniz ve hatta bilfi'l habibimin ölümüne de sebep oldunuz. Nitekim Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* vefatı esnasında (ölümü sırasında) buyurmuştur ki:

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم): مَازَالَتْ اُكْلَةُ خَيْبَرَ
تُعَاوِدُنِى كُلَّ عَامٍ حَتّٰى كَانَ هٰذَا اَوَانَ انْقِطَاعِ اَبْهَرِى *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)***den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:**"Hayber'de yediğim zehirli lokmanın eseri,her sene bazı vakitlerde bana gelip gitti,hatta işte şu an benim can damarımın kesileceği vakittir."buyurdu.**

(El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:11/466, No:32189)

Şu bilinmelidir ki, yahudiler Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e tâbi olmak (uymak) tan çekindiler, zira riyaset (reislik) onlarda olup, Herkes onlara uyuyordu. Riyaset kendilerinden gider korkusuyla, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e iman etmediler. İşte bu riyaset sevgisi kalpten çıkmadıkça, nefis kâmil (olgun) mümin olamaz.

Nefsin zemmolunmuş (kötü) yedi sıfatı vardır:

1 - **Ucb** (kendini beğenmek) 2 - **Kibir,** (üstünlük taslama)
3 - **Riya,** (gösteriş) 4 - **Gazap,** (kızmak)
5 - **Haset,** (çekememezlik) 6 - **Hubbu'l-mal,** (mal sevgisi)
7 - **Hubbu'r-riyâset**. (reislik sevgisi)

Cehennemin de yedi kapısı vardır, her kim nefsini bu kötü yedi huydan temizlerse, cehennemin yedi kapısını kendisine kapatır ve cennete girer.

İbrahim İbn-i Edhem *(Kuddise Sırruhu)* bazı ashabına şöyle nasihat etmiştir :

كُنْ ذَنَبًا وَلَاتَكُنْ رَأْسًا فَاِنَّ الرَّأْسَ يَهْلِكُ وَالذَّنَبَ يَسْلَمُ

"Kuyruk ol, baş olma. (tâbi ol, reis olma).
Çünkü baş helâk olur kuyruk ise kurtulur."

« قَفَّيْنَا » Kelimesi tef'îl babındandır. Sülâsîsi 1. bapdan: « قَفَا ، يَقْفُو » dur.
Mastarı: « قَفْوٌ » Tâbi olmak (uymak) manasındadır.

« رُسُلٌ » Kelimesi: « رَسُولٌ » kelimesinin cem'i olup elçi manasındadır.

« مَرْيَمَ » İbranî'ce hizmet edici manasındadır. Annesi onu **Beyti-mukaddes**'in hizmeti için adadığından kendisine bu isim verilmiştir. İbadet edici manasında olduğu da söylenmiştir. Yahudiler, İsa *(Aleyhisselâm)* nın babası olduğunu zannettiğinden Mevlâ Tealâ onları reddetmek için burada İsa *(Aleyhisselâm)* yı annesine nisbet ederek zikretmiştir.

« عِيسٰى » Aslında İbranî'ce olup **Efendi** veya **Mübarek** manasındadır.
Sonradan arapçaya naklolunmuş (çevrilmiş) tir.

« بَيِّنَاتٌ » Beyyine'nin cem'i olup çok açık deliller, mucizeler (karşısındakini âciz bırakan harikulâde, normal olarak görülmemiş şeyler) manasındadır.

« أَيَّدْنَا » Tef'îl babındandır sülâsî'si « آدَ ، يَئِيدُ » olup ikinci bapdan gelmektedir. Mastarı ise « اَيْدٌ » dir. Kuvvet manasındadır.

« اَنْفُسٌ » Nefs'in cem'idir.

« تَهْوٰى » 4. bapdan gelmektedir. « هَوِىَ ، يَهْوٰى » dan gelir mastarı « هَوٰى » dır ki, sevmek manasındadır. Bu, hakka da batıla da kullanılır, ancak nefse nisbet edildiğinde ekserî nefsin uygunsuz istekleri kasdedilir. Bu ayette kastedilen de bu-

dur. İkinci bapdan gelenin mastarı ise: «هُوِيّ» olup düşmek manasındadır.

« اِسْتَكْبَرْتُمْ » İstifâl babından fi'li mazî'dir. Burada istifâl tefâul babı manasında olup, "**Kibirlendiniz.**" demektir.

MEVLÂ TEALÂ'NIN GÖNDERDİĞİ PEYGAMBERLERE TÂBİ OLANLARDA ŞEFKAT VE MERHAMETİN, TÂBİ OLMAYANLARDA İSE İNAT VE FASIKLIĞIN (Yolsuzluğun) **ARTTIĞINI BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME VE MEALİ**

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلٰى اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِى قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَاْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَاكَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَارَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَاٰتَيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (٢٧)

"Sonra onların izleri üzerinde ardı ardınca peygamberlerimizi yolladık arkalarından da Meryem'in oğlu İsa *(Aleyhisselâm)* **yı gönderdik ve ona İncil'i verdik ve ona tâbi olanların kalplerinde bir şefkat ve merhamet vücuda getirdik** (acıma duygusu yarattık)**ve bir Rahbaniyet** (sofuluk) **ihdas ettiler** (meydana getirdiler) **ki onu, onların üzerine yazmamıştık** (farz etmemiştik), **ancak Allah'ın rızasını aramak için** (bunu yaptılar).**Sonra ona hakkıyla riayet etmediler, artık onlardan iman edenlere mükâfatlarını verdik ve onlardan bir çokları ise fasık** (doğru yoldan çıkan) **kimselerdir.** *(Hadîd Suresi:27)*

MEVLÂ TEALÂ'NIN YAHUDİLERE ARDI ARDINA BİR ÇOK PEYGAMBERLER GÖNDERDİĞİNİ, ONLARIN İSE BU PEYGAMBERLERİN BİR KISMINI YALANLAYIP DİĞER BİR KISMINI ÖLDÜRDÜKLERİNİ BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME

لَقَدْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِى اِسْرَآئِيلَ وَاَرْسَلْنَا اِلَيْهِمْ رُسُلًا كُلَّمَا جَآئَهُمْ رَسُولٌ بِمَالَاتَهْوٰى اَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ (٧٠)

"Kasem (yemin) **olsun ki, biz İsrail oğullarından mîsak** (kuvvetli söz) **almış onlara peygamberler göndermiştik. Her ne zaman bir peygamber kendilerine nefislerinin** (canlarının) **hoşlanmadığı bir şey getirdiyse, peygamberlerden bir takımını yalanladılar, bir kısmını da öldürüyorlar** (dı)." *(Maide Suresi:70)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin bazı peygamberleri öldürüp bazılarını yalanladıklarına işaret edip küfürlerini açıkladıktan sonra Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* a karşı düşmanlıklarını beyan etmek üzere buyuruyor :

وَ قَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَا يُؤْمِنُونَ (٨٨)

KELİME MANASI (88)

(وَ قَالُوا) **Ve dediler,** yani Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in asrındaki Yahudiler şöyle dediler.(قُلُوبُنَا) **Bizim kalplerimiz,** nedir? (غُلْفٌ) **kılıflıdır,** yani yaradılıştan perdelidir binaenaleyh Muhammed *(Aleyhisselâm)* in getirdikleri, bi-

zim kalplerimize ulaşmaz. Bunun üzerine Mevlâ Tealâ kalplerinin bu şekil yaratılmadığını, bilakis (tam tersine) İslâm kabiliyeti üzerine yaratıldığını onların ise kötü yolu seçerek, kendi kabiliyetlerini zayi (kayb) ettiklerini beyan etmek üzere cevaben buyuruyor: (بَلْ لَعَنَ) **Hayır !** (iş öyle değil) **lânet etti** kime ?(هُمْ) **onlara** kim ? (اللّٰهُ) **Allah** (-u Teala Hazretleri) ne sebebiyle ?(بِكُفْرِهِمْ) **küfürleri sebebiyle,** yani sonradan kendi istekleriyle olan küfürleri sebebiyle, Allah-u Teala Hazretleri onları bu büyük saadetten mahrum (uzak) etmiştir. onun için (فَقَلِيلًامَا) **az, pekaz,** (يُؤْمِنُونَ) **iman ederler.**

MEAL-İ ŞERİFİ (88)

Ve (yahudiler peygamberle alay ederek) **dediler ki: Bizim kalplerimiz perdelidir.** (kaşarlanmıştır, bize lâf kâr etmez. Bunun üzerine Mevlâ Teala cevaben şöyle buyurdu). **Öyle değil ! Allah** (Teala) **onlara küfürleri** (inkârı seçmeleri) **sebebiyle lânet etmiştir. Onun içindir ki az, pekaz iman ederler.**

İ Z A H A T

« غُلْفٌ » **Gulf:** « اَغْلَفُ » Ağlef'in cem'idir, ağlef ise: « غُلْفَةٌ » **Gulfe** veya: « غلافٌ » **Gılâf**'dan alınmış kabuklu (sünnetsiz) veyahut kılıflı(perdeli)demektir.

Burada kaşarlanmış mealindedir.Fahri Razî'nin beyan ettiğine göre ayet-i kerimede geçen: « قليلا » **Kalilen.** İnananların sıfatıysa,mana:**"Onlardan az kimseler iman eder."** demek olur ki, İbn-i Abbas, Talha ve Katade *(Radıyallahu Anhüm)* den böylece rivayet olunmuştur. Amma « قليلا » iman'ın sıfatıysa, mana: **"Onlar kitabın pek azına iman ederler."** meselâ Allah-u Teala'ya iman ederler, Resul (Peygamber) lere iman etmezler demek olur ki, bu görüş evlâ (daha uygun) dur.

Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

اِنَّ الْاِيمَانَ يَبْدُو لُمْظَةً بَيْضَآءَ فِى الْقَلْبِ فَكُلَّمَا ازْدَادَ الْاِيمَانُ عِظَمًا ازْدَادَ ذٰلِكَ الْبَيَاضُ فَاِذَا اسْتَكْمَلَ الْاِيمَانُ ابْيَضَّ الْقَلْبُ كُلُّهُ وَاِنَّ النِّفَاقَ يَبْدُو لُمْظَةً فِى الْقَلْبِ فَكُلَّمَا ازْدَادَ النِّفَاقُ عِظَمًا ازْدَادَ ذٰلِكَ سَوَادًا فَاِذَااسْتَكْمَلَ النِّفَاقُ اسْوَدَّ الْقَلْبُ كُلُّهُ وَاَيْمُ اللّٰهِ لَوْشَقَقْتُمْ عَنْ قَلْبِ مُؤْمِنٍ لَوَجَدْتُمُوهُ اَبْيَضَ وَلَوْشَقَقْتُمْ قَلْبَ مُنَافِقٍ لَوَجَدْتُمُوهُ اَسْوَدَ *

"Şüphesiz iman kalpte bembeyaz bir nokta gibi zuhur eder (meydana gelir). **iman büyüdükçe o beyazlık artar, iman tastamam olunca bütün kalp bembeyaz olur. Şüphesiz nifak** (münafıklık) **da kalpte siyah bir nokta gibi zuhur eder. Nifak arttıkça o siyahlık artar, nifak kemal bulunca** (tamamlanınca) **kalbin tamamı simsiyah olur. Allah'a yemin ederim ki bir müminin kalbini yarsanız onu bembeyaz bulursunuz. Bir münafıkın kalbini de yarsanız elbette onu simsiyah bulursunuz.** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/315)*

عَنْ اَبِى سَعِيدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : اَلْقُلُوبُ اَرْبَعَةٌ قَلْبٌ اَجْرَدُ فيه مثلُ السِّرَاجِ يُزْهَرُ وَقَلْبٌ اَغْلَفُ مَرْبُوطٌ عَلىٰ غلاَفه وَقَلْبٌ مَنْكُوسٌ وَقَلْبٌ مُصْفَحٌ فَاَمَّا الْقَلْبُ الْاَجْرَدُ فَقَلْبُ الْمُؤْمِنِ سِرَاجُهُ فيه نُورُهُ وَاَمَّا الْقَلْبُ الْاَغْلَفُ فَقَلْبُ الْكَافِرِ وَاَمَّا الْقَلْبُ الْمَنْكُوسُ فَقَلْبُ الْمُنَافِقِ عَرَفَ ثُمَّ اَنْكَرَ وَاَمَّا الْقَلْبُ الْمُصْفَحُ فَقَلْبٌ فيه ايمَانٌ وَنفَاقٌ وَمَثَلُ الْايمَانِ فِيهِ كَمَثَلِ الْبَقْلَةِ يَمُدُّهَا الْمَآءُ الطَّيِّبُ وَمَثَلُ النِّفَاقِ فيه كَمَثَلِ الْقُرْحَةِ يَمُدُّهَا الْقَيْحُ وَالدَّمُ فَاَيُّ الْمَدَّتَيْنِ غَلَبَتْ عَلَى الْاُخْرٰى غَلَبَتْ عَلَيْهِ *

Ebu Said *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kalpler dört türlüdür, bir kalp vardır ki, onda tüy yoktur, kendinde kandil gibi bir şey yakılmıştır. Bir kalp de kılıflıdır, kılıfı üzerine bağlanmıştır. Bir kalp de ters çevrilmiştir, bir diğeri de meylettirilmiştir. Tüysüz kalp müminin kalbidir. İçindeki kandil de onun nurudur.** yani müminin kalbinde gıllugış (kin, nefret, kıskançlık şek, şüphe) yoktur. O kalp aslî fıtratı (yaratılışı) üzeredir. Kendisinde iman nuru tutuşturulmuş ve o nur, o kalbi aydınlatmıştır. **Kılıflı kalp ise, kâfirin kalbidir.** Yani Allah-u Tealâ kâfirin kalbine hakkı duymasın ve anlamasın diye manevî bir perde koymuştur. **Tersine döndürülmüş kalp münafıkın kalbidir.** (çünkü o) **anladıktan sonra inkâr etmiştir**, yani hakkı anladığı hâlde tersine gitmiştir. **Meylettirilmiş kalp ise, kendinde hem iman hem de nifak bulunan kalpdir.** Yani bir yüzünü küfür ehline, diğer yüzünü de iman ehline çeviren kalpdir. **Onda bulunan imanın hâli, bakla** (tere, sebze) **gibidir ki, iyi su onu besler. Onda bulunan nifak'ın hâli ise, yara gibidir ki, kan ve irin onu besler. Bunların hangisi diğerine galip gelirse** (su veya kan, irin'den hangisi fazla gelirse) **onun beslediği de** (bakla veya yara, iman veya nifak) **öbürünü yener."** *(Ahmed İbn-i Hanbel:3/17)*

« قُلوبٌ »Kelimesi « قَلبٌ » in cem'idir. « لَعَنَ » Üçüncü bapdan fi'li mazi olup masdarı « لَعْنَةٌ » dir ki, uzaklaştırmak manasındadır. Allah'ın bir kula lâneti ise: Onu rahmetinden uzaklaştırması demektir.

وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْۙ
وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُواۚ فَلَمَّا جَآءَهُمْ
مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِۘ فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾
بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ
بَغْيًا أَنْ يُنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِۚ
فَبَاءُو بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍۜ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩٠﴾
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا أُنْزِلَ
عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُۗ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا
لِمَا مَعَهُمْۜ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ
كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى
بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ
﴿٩٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَۜ
خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُواۜ قَالُوا سَمِعْنَا
وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْۜ
قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin çirkin fiillerinden diğer bir nevini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَآءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾

KELİME MANASI (89)

(وَلَمَّا جَآءَ) **Ne zaman ki geldi,** kime ?(هُمْ) **onlara,** ne ?(كِتَابٌ) **bir kitap,** öyle kitap ki,(مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ) **Allah-u Tealâ tarafından olucu,** yine öyle kitap ki,(مُصَدِّقٌ) **tasdik edici,** (doğrulayıcı), neyi ?(لِمَا) **ol şeyi** (kitabı) **ki,** (مَعَهُمْ) **onlarla beraberdir,** (vaktaki, o Yahudilere Allah-u Tealâ tarafından tevhit ve bazı hükümler hususunda, yanlarında olan Tevrat'ı doğrulayan Kuran-ı kerim geldi).(وَكَانُوا) **Hâlbuki onlar idiler,** neden evvel ?(مِنْ قَبْلُ) **bundan evvel,** (Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gelmeden evvel) neydiler ?(يَسْتَفْتِحُونَ) **fetih talep ederlerdi,** (yardım isterlerdi), kime karşı ? (عَلَى الَّذِينَ) **ol kimselere karşı ki,** (كَفَرُوا) **küfrettiler,** yani o yahudiler evvelce ahir zamanda gelecek peygamber ve ona verilecek kitapla arap müşriklerine ve Mekke kâfirlerine karşı fetih ve nusret (galibiyet ve yardım) talebinde bulunurlardı.(فَلَمَّا جَآءَ) **fakat ne zaman ki geldi,** kime ? (هُمْ) **onlara,** ne ?(مَا) **o şey ki,**(عَرَفُوا) **bildiler,** (o bilip istedikleri kitap kendilerine gelince)(كَفَرُوا) **küfrettiler,** neye ?(بِهِ) **ona,** yani riyaset sevgisinden ve kıskançlıklarından o peygamberi ve getirdiği kitabı inkâr ettiler. hatta kendi kitaplarında (Tevrat'ta) ki, sıfatlarını değiştirecek kadar ileri gittiler.(فَلَعْنَةُ اللّٰهِ) **Artık Allah-u Tealânın lâneti,** kim üzerinedir ? (عَلَى الْكَافِرِينَ) **o kâfirler üzerinedir.** (bahusus o yahudiler üzerinedir).

MEAL-İ ŞERİFİ (89)

Vaktaki onlara (yahudilere) **Allah tarafından yanlarında olan** (Tevrat) ı **doğrulayıcı bir kitap** (Kuran-ı kerim) **geldi. Hâlbuki onlar evvelce kâfirlere karşı** (gelecek olan peygamber ve kitapla) **fetih** (ve nusret) **istiyorlardı. Fakat o tanıdıkları şey** (olan Kuran-ı kerim ve Resulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*) **kendilerine geldiği gibi** (haset ve çekememezliklerinden birde riyaset sevgisi yüzünden) **ona küfrettiler** (onu inkâr ettiler) **Artık Allah** (-u Tealân) **ın lâneti o kâfirlerin üzerinedir.**

İ Z A H A T

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre, bu ayet-i celile-i cemile, İbn-i Abbas

ve Katade *(Radıyallahu Anhüm)* Hazeratının beyanlarına göre: Benî Kureyza ve Benî Nadir Yahudileri hakkında nazil olmuştur. Şöyleki: **Onlar Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **gönderilmeden evvel, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **hürmetine, Evs ve Hazrec kabilelerine karşı yardım olunmalarını Mevlâ Tealâdan isterlerdi.** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/217)*

Nitekim İmam-ı Süddî buyurmuştur ki, onlar müşriklerle kendi aralarında harp kızıştığında Tevrat'ı çıkarıp ellerini Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in isim ve sıfatlarının zikredildiği yere koyarak: **"Ey Allahımız ! Âhir zamanda göndereceğini bize vaad ettiğin** (söz verdiğin) **nebinin hürmetine, senden düşmanlarımıza karşı bugün bize yardım etmeni isteriz."** derlerdi. Ve böylece yardım olunurlardı. Müşrik olan düşmanlarına karşı da: **"Bizim söylediğimizi tasdik etmek üzere çıkacak olan peygamberin zamanı geldi, gölgesi bastı, biz onunla beraber sizi, Âd ve İrem kavimleri gibi öldüreceğiz** (son derece kuvvetli olan Âd ve İrem kavmi düşmanlarını ezdiği gibi bizde sizi ezip geçeceğiz)." diyorlardı. *(Beğavî:1/119)*

Fakat Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* geldikten sonra, ilk olarak yüz çevirenler ve peygamberin sıfatlarını ilk değiştirenler onlar olmuştur. Bu da hiç şüphesiz, Efendimizin kendilerinden gönderilmemesinden dolayı ona karşı olan hasetlerindendir.

Seleme İbn-i Selâme İbn-i Vekş *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir (bu zat Bedir ehlindendi ve Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ile beraber bütün muharebelerde bulunmuştu): Abdü'l-eşhed oğulları arasında bizim yahudi bir komşumuz vardı, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gönderilmeden az bir zaman evvel bir gün evinden çıkarak Eşhed oğullarının meclisinin yanında durdu. Bense o mecliste bulunanların en genciydim üzerimde bir bürde (kara kilim) vardı, ona sarılmış bir hâlde ailemin etrafında yatmaktaydım. O yahudi, dirilmek, kıyamet, hisap, mizan, cennet ve cehennemden bahsediyordu. Ve bunları, putlara tapan, öldükten sonra dirilmeyi kabul etmeyen şirk ehline anlatıyordu. Onlar ona: **"Ey filân ! Sana acırız sen insanların öldükten sonra diriltilerek kendisinde cennet ve cehennem bulunan bir yurda çıkarılacaklarına ve orada, yaptıklarının karşılığını bulacaklarına mı inanıyorsun."** dediler. O da: **"Evet."** dedi. Ve: **"Kendisine yemin edilen zata** (Allah-u Tealâ'ya) **yemin ederim ki, kişi o cehennemdeki nasibinin yerine, dünyadaki en büyük tandırı kızdırıp, onu oraya soksalar sonra üzerini çamurlasalar** (kapatsalar) **da, yarınki o ateşten kurtulsa isteyecektir."** dedi. Bunu duyan o müşrikler: **"Vay sana** (acırız) **bu dediklerinin nişanı nedir."** dediler. O da, eliyle Mekke ve Yemen tarafına işaret ederek: **"Dediklerimin doğruluğunun alâmeti, bu beldelerden gönderilecek bir peygamberdir."** dedi. Onlar: **"Onu ne zaman göreceğiz."** dediler. O da içlerinde en gençleri olan, bana bakarak: **"Bu çocuk yaşarsa ona ye-**

tişir." dedi. Seleme *(Radıyallahu Anh)* Hazretleri devamla şöyle anlatıyor: **"Vallahi gece gün geçmeden yani yakın bir zamanda Allah-u Tealâ Resulünü gönderdi. O yahudi'de bizim aramızda yaşıyordu biz, o peygambere iman ettik o ise azgınlığından ve hasedinden o peygamberi inkâr etti."** Biz kendisine: **"Yazıklar olsun sana ey filân ! Bize o sözleri diyen sen değil miydin ?"** dediğimizde: **"Evet ama bu o dediğim peygamber değil."** diyordu. *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/217)*

Tefsir-i Kebir'de zikredildiğine göre, ayet-i celiledeki kitaptan maksat: Kuran'dır. Zira Mevlâ Tealânın: **"Onlarla beraber olan Tevratı, tasdik edici bir kitap."** buyurması, bu kitabın onların yanındakinden başka bir kitap olduğuna delâlet etmektedir. Bu ise, ancak Kuran'dır. Kuran'ın Tevrat'ı tasdik etmesi (Tevrata uyması) ise, bütün hükümlerde değil, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in nübüvveti (Peygamberliği) ve sıfatlarıyla alâkalı kısımlardadır. Zira Kuran'ın diğer hükümlerde Tevrat'a uyması şart değildir.

Şuda bilinmelidir ki, lâneti gerektiren sıfatlar üçtür.

1 - **Küfür**, 2 - **Bid'at**, 3 - **Fısk.** Bunların her birinde üç mertebe vardır.

1 - **En umumî** (genel) **vasıfla lânet:** Meselâ; "Allah'ın lâneti kâfirlerin üzerine olsun veya bid'at ehlinin üzerine olsun veya fasıkların üzerine olsun." demek gibi.

2 - **Biraz hususi** (Özel) **vasıfla lânet etmek:** Meselâ; "Allahın lâneti Yahudi ve Hristiyanların üzerine olsun veya Kaderiyye, Haricî ve Rafizîler (bu mezhebin adamları) üzerine olsun veya zina edenler, zulmedenler, faiz yiyenlerin üzerine olsun." denmesi gibi.

3 - **En Hususî bir şekilde** (muayyen, belli olan bir şahsa) **lânet etmek:** Eğer kişinin kâfir olduğu ve kâfir olarak öldüğü şer'an sabit (açıklanmış) ise ve bu hususta hiç bir müslümana da, eziyet edilmeyecekse bu caizdir. Meselâ: "Allah'ın lâneti Firavun'un ve Ebu Cehl'in üzerine olsun." demek gibi. Zira bunların küfür üzere öldükleri şer'an bilinmiştir. Fakat şer'an bilinmeyen: Zeyd, Amr gibi hususî kişileri lânetlemekde büyük tehlike vardır. Zira kişinin sonunun ne hâl üzere bittiği malum değildir. Hatta çok kere kâfir bile tevbe ederek, müslüman olarak ölüp Allah'ın rızasını kazanabilir. O hâlde bir kişinin melun (lânetlenmiş, Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmış) olduğuna nasıl hükmedilebilir. Görülmüyor mu ki ? Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in en sevdiği amcası Hazreti Hamza'yı öldüren, Hazreti Vahşi *(Radıyallahu Anh)* Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in elinde İslâm'ı kabul etmiş ve Ashab-ı Kiram arasına dahil olmuş (girmiş) tir.

Şu da bilinsin ki, lânet edilen kişi lânete müstehak (layık) değilse, o lânet, sahibine (lânet edene) döner.

عَنْ اَبِى الدَّرْدَآءِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِنَّ الْعَبْدَ اِذَا لَعَنَ شَيْئًا صَعِدَتْ

اللَّعْنَةُ اِلَى السَّمَآءِ فَتُغْلَقُ اَبْوَابُ السَّمَآءِ دُونَهَا ثُمَّ تَهْبِطُ اِلَى الْاَرْضِ فَتُغْلَقُ اَبْوَابُهَا دُونَهَا ثُمَّ تَاْخُذُ يَمِينًا وَشِمَالاً فَاِذَالَمْ تَجِدْ مَسَاغًا رَجَعَتْ اِلَى الَّذِى لُعِنَ فَاِنْ كَانَ لِذٰلِكَ اَهْلاً وَاِلاَّرَجَعَتْ اِلٰى قَآئِلِهَا *

Ebu'd-Derda *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Şüphesiz kul bir şeyi lânetlediği zaman, o lânet göğe yükselir. Gök kapıları o gelmeden kapanır. Sonra yere iner, yerin kapıları da kapanır. Sonra sağa sola gider, gidecek bir yer bulamayınca lânet olunan kişiye gider. Eğer o kişi lânete lâyıksa (onda kalır) değilse söyleyene döner." buyurdu.**

(Ebu Davud, Edeb:45, H. no:4905, 4/277)

عَنْ ثَابِتِ بْنِ ضَحَّاكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَعْـنُ الْمُؤْمِنِ كَقَتْلِـهِ *

Sabit İbn-i Dahhak *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilen bir hadis-i şeriflerinde de Resulullah***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyuruyor: "Mümine lânet etmek onu öldürmek gibidir."** *(Müslim, İman:176)*

Bazı kere kişi malından bir şeye lânet eder de, o maldan bereket soyulur. Binaenaleyh insan Allah'ın mahlûkatından (yaratıklarından) hiç birine, ne cansızlara, ne hayvanlara, ne de insanlara lânet etmemelidir.

İmran *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiş (haber verilmiş) tir: Resulüllah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Efendimiz, bir seferde idi, Ensar'dan bir kadın devesinin üzerinde bulunuyordu. Devesinden (onu idare etmekten), zorlanınca ona lânet etti. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bunu duyunca:

عَنْ عِمْرَانَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): خُذُوامَاعَلَيْهَا وَدَعُوهَا فَاِنَّهَا مَلْعُونَةٌ *

"Devenin üzerindekileri alın ve onu salın, çünkü ona lânet edildi." buyurdu. *(Müslim, Birr:80, Ebu Davud, Cihat:50, Darimî, İstizan:45)*

Bu hadisi haber veren ravi buyurdu ki, sanki ben o deveyi şu anda görmekteyim. İnsanlar arasında dolaşıyor da kimse tarafına bakmıyordu.

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bir seferdeydi. Bir adam devesine lânet okudu. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « اَيْنَ صَاحِبُ النَّاقَةِ » **"Bu devenin sahibi nerededir** (kimdir)?" buyurdu. O adam: **"Benîm."** deyince, Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « اَخِّرْهَا فَقَدْ اُجِيبَتْ فِيهَا » **"O deveyi geri bırak, zira o deve hakkındaki lânetin kabul edildi."** buyurdu. *(Ahmed b. Hanbel:2/428)*

Adamın birini pire ısırdı. Oda: **"Allah'ım ona lânet et."** dedi. Bunu duyan Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: « لاَتَلْعَنْهَا فَاِنَّهَا نَبَّهَتْ نَبِيًا مِنَ الْاَنْبِيَاءِ لِلصَّلاَةِ » **"Ona lânet okuma Çünkü o, peygamberlerden birini namaza uyandırmıştır."** buyurdu.

(Ebu Ya'la, İbn-i Haceri Heytemî, Ez-zevacir:2/49)

Hazreti Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, bir kere Hazreti Sıddık *(Radıyallahu Anh)* bazı kölelerine lânet ediyordu. O arada Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* çıkageldi ve:

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: لاَيَنْبَغِى لِصِدِّيقٍ اَنْ يَكُونَ لَعَّانًا *

"Bir Sıddıka lânet edici olması yakışmaz." buyurdu. *(Müslim, Bir:84, Tirmizî, Birr:72, 4/2005 No:2597)*

Diğer bir rivayete göre: Hazreti Sıddık o gün kölelerinden bir kısmını azat ederek Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e geldi. Ve: **"Bir daha yapmayacağım."** diyerek özür diledi. *(İbn-i Haceri Heytemî,Ez-zevacir:2/49)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ
وَلاَاللَّعَّانِ وَلاَالْفَاحِشِ وَلاَالْبَذِىِّ *

Abdullah *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Mümin tenkitçi** (başkalarını ayıplayıcı), **lânetçi** (beddua edici) **çirkin iş ve kötü söz sahibi değildir." buyurdu.** *(Tirmizî, Birr:48, 4/350, No:1977)*

O hâlde kişi dilini lânete alıştırmamalı, onun yerine zikir ve tesbihle meşgul olmalıdır. Zira kişi lânete müstehak (lâyık) olsa da, ona lânet okumakta hiç bir sevap yoktur. Ama dilini lânete alıştırmakta büyük tehlike vardır.

عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى اَضْحَى اَوْ
فِطْرٍ اِلَى الْمُصَلَّى فَمَرَّ عَلَى النِّسَاۤءِ فَقَالَ: يَامَعْشَرَ النِّسَاۤءِ تَصَدَّقْنَ فَاِنِّى اُرِيتُكُنَّ اَكْثَرَ
اَهْلِ النَّارِ فَقُلْنَ وَبِمَ يَارَسُولَ اللّٰهِ قَالَ: تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ مَارَاَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ
عَقْلٍ وَدِينٍ اَذْهَبَ لِلُبِّ الرَّجُلِ الْحَازِمِ مِنْ اِحْدَاكُنَّ قُلْنَ وَمَا نُقْصَانُ دِينِنَا وَعَقْلِنَا يَارَسُولَ
اللّٰهِ قَالَ: اَلَيْسَ شَهَادَةُ الْمَرْاَةِ مِثْلَ نِصْفِ شَهَادَةِ الرَّجُلِ قُلْنَ بَلٰى قَالَ: فَذٰلِكَ مِنْ نُقْصَانِ
عَقْلِهَا اَلَيْسَ اِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ قُلْنَ بَلٰى قَالَ: فَذٰلِكَ مِنْ نُقْصَانِ دِينِهَا *

"Ebu Said el-Hudrî *(Radıyallahu Anh)***ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Bir Kurban yahut Ramazan bayramında Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **yanımıza, namaz kılınacak musallâya çıktı. Kadınların yanına uğradı da: "Ey kadınlar topluluğu! Sadaka veriniz. Çünkü sizler bana cehennem ahalisinin çoğu olarak gösterildiniz." buyurdu. Kadınlar: "Ya Resulallah ! Neden ?" diye sordular. Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***: "Çünkü siz çokça lânet eder ve kocalarınıza karşı nimete nankörlük yaparsınız.** (ne acayiptir ki kendini tutabilen) **tam akıllı ve ihtiyatlı bir kimsenin aklını, sizin kadar eksik akıllı, eksik dinli hiç bir kimsenin giderebileceğini** (çelebileceğini) **görmedim." buyurdu. Kadınlar: "Ya Resulallah ! dinimizin ve aklımızın eksikliği nedir ?" dediler. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***: "Kadının şehadeti** (şahitliği) **erkeğin şehadetinin**

yarısı değil midir ?" buyurdu. Kadınlar: "Evet." dediler. Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"İşte bu aklınızın eksikliğindendir. Hayız olduğunuz zaman da namaz kılmaz, oruç tutmazsınız değil mi ?" buyurdu. Kadınlar: "Evet." dediler. Peygamber** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"İşte bu da dininin eksikliğindendir." cevabını verdi.** *(Buharî, İman:21, Hayız:6, 1/78, Küsuf:9, Zekât:44, Müslim, iman:132, Deyn:4, Küsuf:17)*

« مُصَدِّقٌ »,Tef'il babından ismi faildir. Sülasi'si « صَدَقَ يَصْدُقُ » birinci bapdandır. « يَسْتَفْتِحُونَ » İstif'al babından fi'li muzari'dir, kendisinde bulunan « س » talep içindir. Sülasi'si « فَتَحَ يَفْتَحُ » olup üçüncü baptan gelmektedir. Burada ki fetih kendisinden sonra gelen « عَلَى » vasıtasıyla yardım manasını koltuklamıştır.

YAHUDİLERİN KURANI KERİM VE EFENDİMİZ *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* GELMEDEN ÖNCE ONLARI ÇOK BEKLEDİKLERİ FAKAT EFENDİMİZ GELDİKTEN SONRA GETİRDİĞİ KİTABI TERKETTİKLERİNİ BEYAN EDEN BİR AYETİ KERİME

وَلَمَّا جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ كِتَابَ اللّٰهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (١٠١)

"Allah tarafından kendilerine, yanlarında bulunan (Tevrat) ı **tasdik edici** (doğrulayıcı) **bir elçi** (Muhammed *Aleyhisselâm*) **gelince kendilerine kitap verilen o kimseler** (yahudiler) **den bir gurup, sanki bilmiyorlarmış gibi Allah'ın kitabını sırtlarının arkasına attılar** (terkettiler)." *(Bakara Suresi:101)*

YAHUDİLERE RESULULLAH *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* İLE KURANIN DOĞRULUĞU HAKKINDA MALUMAT GELDİKTEN SONRA, HAK YOLDA BİRLEŞECEKLERİ YERDE KISKANÇLIKLARINDAN İHTİLÂFA DÜŞTÜKLERİNİ VE BU YÜZDEN ALLAH-U TEALÂ'NIN ONLARI HİDAYET ETMEYECEĞİNİ (doğru yola kavuşturmayacağını) BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١ - اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ
الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (١٩)

1- "Şüphesiz Allah indinde (hak) **din İslâmdır. Kitap verilenler ancak kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık sebebiyle ihtilâfa** (ayrılığa) **düştüler. Kim Allah'ın ayetlerini inkâr ederse, şüphesiz ki, Allah hesabı pek çabuk görendir."** *(Ali İmran Suresi:19)*

٢ - كَيْفَ يَهْدِى اللّٰهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ اِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا اَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ
وَجَآءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٨٦)

2- "İman ettikten, Resul'ün hak olduğuna şehadet ettikten ve kendilerine apaçık deliller geldikten sonra, inkâr eden bir kavmi Allah nasıl hidayete erdirir (muvaffak eder) **ve Allah zalimler güruhunu hidayet etmez** (doğru yola kavuşturmaz)." *(Ali İmran Suresi:86)*

٣-وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٠٥)

3- "Siz, kendilerine apaçık deliller geldikten sonra, parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar (var ya) **pek büyük bir azap onlarındır."** *(Ali İmran Suresi:105)*

٤- وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ (١٤)

4- "Onlar kendilerine ilim geldikten sonra, sadece aralarındaki çekememezlik yüzünden ayrılığa düştüler. Eğer belli bir vakte kadar Rabbinden bir kelime (azabı erteleme sözü) **geçmiş olmasaydı, aralarında muhakkak hüküm verilirdi** (hemen her şey olup bitirilmiş olurdu). **Onlardan sonra, kitaba varis kılınanlar** (asrı saadetteki yahudi ve hristiyanlar) **da, onda** (Kuranda) **elbette şüpheye düşürücü bir tereddüt içindedirler."** *(Şura Suresi:14)*

٥- وَآتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (١٧)

5- "Onlara (Benî İsrail'e din) **emr** (in) **den açık deliller** (helâl, haram ve Muhammed *(Aleyhisselâm)* in hak peygamber olduğuna dair bunca mucizeler) **de vermiştik. Ama onlar, kendilerine ilim** (gerçeği bildiren malumat) **geldikten sonra, sadece aralarındaki hasetten ihtiras**(düşmanlık, çekememezlik ve reislik sevdasın) **dan dolayı ayrılığa düştüler. Şüphesiz Rabbin onların ihtilâf etmekte oldukları şeyler hakkında kıyamet günü hüküm verecektir."** *(Casiye Suresi:17)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin küfürlerini açıkladıktan sonra, o küfürlerinin sebebini ve küfrü seçmeleri sebebiyle gazap üzerine gazaba müstehak (lâyık) olduklarını beyan etmek üzere buyuruyor :

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَنْ يُنَزِّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ (٩٠)

KELİME MANASI (90)

(بِئْسَمَا) (Şey cihetinden) **ne kötü oldu o şey ki,** (اشْتَرَوْا) **sattılar,** neye ?(بِهِ) **o şeye,** neyi ?(أَنْفُسَهُمْ) **nefislerini,** nefislerini kendisine sattıkları o çirkin şey nedir ?(أَنْ يَكْفُرُوا) **küfretmeleri,** yani canlarını sattıkları küfür ve inkâr ne çirkin şeydir. Neyi inkâr ? (بِمَا) **ol şeyi,** (Kuran-ı kerimi) **ki,** (أَنْزَلَ) **indirdi** kim ?(اللَّهُ) **Allah-u Tealâ yani Al-**

lah'ın indirdiği Kuranı inkâr etmeleri, neden ? (بَغْيًا) **haset ettiklerinden** (çekemediklerinden) neyi ? (اَنْ يُنَزِّلَ) **peyderpey indirmesini,** kimin ? (اللّٰهُ) **Allah** (-u Tealân) **ın** neden ? (مِنْ فَضْلِه) **fazl-u kereminden** (Fazl-u kereminden ibaret olan vahyi indirmesini), kimin üzerine ? (عَلٰى مَنْ) **Ol bir zat üzerine ki,** (o Muhammed Mustafa *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e ki), (يَشَاءُ) (Allah-u Tealâ onu) **diliyor,** kimler içinden, ? (مِنْ عِبَادِه) **Kulları içinden** yani Allah-u Tealâ kullarından dilediği bir kimseye (Efendimiz *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'e) iyiliğinin ta kendisi olan vahyi (Kuranı) indirmesini çekemediklerinden Allah'ın indirdiğini inkâr ederek canlarını sattıkları o küfür ne çirkin bir şeydir). (فَبَاؤُ) **Artık döndüler,** (uğradılar) neye ? (بِغَضَبٍ) **gazaba,** öyle gazap ki (عَلٰى غَضَبٍ) **gazap üstüne olucu,** yani küfür üzerine küfür işlediklerinden dolayı, gazap üzerine gazaba (ceza üstüne cezaya) uğradılar. (وَلِلْكَافِرِينَ) **ve o kâfirler için vardır.** ne ? (عَذَابٌ) **bir azap,** öyle azap ki, (مُهِينٌ) **alçak edici.**

MEAL-İ ŞERİFİ (90)

Allah (Tealâ'n) **ın, kullarından dilediğine fazl** (-u kerem) **inden** (ibaret olan vahyi, peygamberliği) **indirmesini çekemedikleri için, Allah'ın indirdiği şeyi** (Kuranı) **inkâr ederek nefislerini sattıkları şey** (küfür) **ne çirkin bir şeydir. Artık** (o yahudiler) **gazap üstüne gazaba uğradılar. Ve o kâfirler için** (kendilerini) **alçak edici bir azap vardır.**

İ Z A H A T

Alusî tefsirinde Bahr tefsirinden naklen zikredilmiştir ki: Âyet-i celilede geçen, Mevlânın dilediği kuldan maksat: Muhammed *(Aleyhisselâm)* dır. Yahudiler kendilerinden olmadığı için ona haset etmişlerdir, zira Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* araplardandır ve İsmail *(Aleyhisselâm)*ın zürriyetindendir. İsmail *(Aleyhisselâm)* ın zürriyetinden, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den başka peygamber gelmemiştir.

Yine Alusî tefsirinde, ayet-i celilede geçen iki gazap sebebinin ne olduğu hususunda İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* dan rivayet edilmiştir ki: Birinci gazap, buzağıya taptıkları içindir. İkincisi ise, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e küfr (onu inkâr) ettikleri içindir. İmam-ı Katade *(Radıyallahu Anh)* buyurmuştur ki: **"Birincisi İncil'e küfretmeleri, İkincisiyse, Kuran'a küfretmeleri sebebiyledir. Veya birincisi İsa** *(Aleyhisselâm)* **ya ikincisi Muhammed** *(Aleyhisselâm)* e küfretmeleri sebebiyledir. **Veya birincisi, Üzeyir** *(Aleyhisselâm)* **Allah'ın oğludur, Allah'ın eli bağlıdır gibi kendilerini kâfir edecek envai çeşit sözler söylemeleri. İkincisiyse, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e küfretmeleri sebebiyledir."**

Burada geçen gazap üstüne gazap'dan muradın, hususî (özel) iki gazap olmayıp çokluktan kinaye olması ihtimali de vardır.

Ayet-i celilenin son cümlesinde, haber düşen: « وَ لِلْكَافِرِينَ » nin öne alınmasından anlaşılan tahsis'in, yani azabın kâfirlere mahsus (ayrılmış) olmasının manası şudur ki, alçak edicilik vasfıyla kayıtlanan(alçak etme özelliğini taşıyan) azap, ancak kâfirlere mahsus (ait) dir. Zira kâfirlerin gayri (dışında) olan günahkârlar, alçak edilmek için değil, günahlarından temizlenmek için azaba uğrayacaklardır. Bundan dolayı, Kuran-ı azimüşşan da kâfirlerin dışındakilere yapılacak azap alçak edicilikle vasıflandırılmamış (nitelendirilmemiş) tir.

Nitekim İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, Mektubatının birinci cild 266. mektubun 273. sayfasında şöyle buyuruyor: Hak Sübhanehu ve Tealânın küfre ve kâfirlere karşı, zatî (öz kendisine ait) bir düşmanlığı vardır. Lât ve Uzzâ gibi batıl İlâhlar ve onlara tapanlar, Mevlâ Tealânın bizzat düşmanlarıdır. Cehennemde ebedî kalmak bu çirkin amelin cezasıdır bu durum diğer kötü amellerde yoktur. Zira onlara karşı Mevlâ Tealânın düşmanlığı ve gazabı zatî değildir. Küfrün dışındaki günahlara karşı Mevlâ Tealânın gazabı varsa da, bu, sıfatlara raci' (dönücü) dür.Yani Mevlâ Tealâ o günahlara ve sahiplerine zatıyla değil sıfatı (sıfatları) yla gazabeder. Ve burada ikap (ceza) ve itap (sitem) varsa, o da efal'e raci'dir. Yani Mevlâ Tealâ o günahlardan dolayı sahiplerine azap ve azar edecekse de, bunu efal-i İlâhiyesi (kendine ait olan işleri) yle yapacaktır. Bundan dolayı hiç bir günahın cezası cehennemde ebedî (sonsuz) kalmak olmamıştır. Bilakis (bunun tersine) Mevlâ Tealâ şirkten başka bütün günahların affını kendi dilemesine bağlamıştır.

Ve Yine İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri 2. cild 67. mektubun 113. sayfasında şöyle buyurmuştur: Kâfirler cehenneme girdiklerinde daim kalacaklar ve sonsuza kadar azap edileceklerdir. Onlardan azabın tahfif edilmesi (hafifletilmesi) asla caiz değildir. Allah-u Tealâ: « فَلاَ يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلاَهُمْ يُنْظَرُونَ » **"Onlardan azap asla hafifletilmeyecek ve onlara mühlet de verilmeyecektir."** buyurmuştur. *(Bakara Suresi:162 den)*

Kalbinde zerre kadar iman olan günahkâr birkişi ise, günahlara aşırı dalması sebebiyle cehenneme girdirilecekse de, günahı kadar azabedilip, sonra cehennemden çıkarılacaktır. Ve cehennemde kâfirlerin yüzü siyahlaştırıldığı gibi, onun yüzü karartılmıyacaktır. Ve imanına hürmet için, kâfirlere yapıldığı gibi, ona zincir ve bukağılar da takılmayacaktır.

« اِشْتَرَوْا » İftial babından fi'li mazi'dir, Sülasi'si « شَرٰى ، يَشْرِى » olup, satmak ve satın almak manalarına gelmektedir. Burada ise satmak manası murat edilmektedir.

« بَغْيًا » İkinci bapdan mastar olup, aslında zulüm (haksızlık)ve fesat (bozgunculuk) manasındadır. talep (isteme) manasında olduğu da söylenmiştir, bunun manası yerine göre değişmektedir. Burada uygun olan mana ise: Kendi

hakları olmayan şeyi (Peygamberlerin kendilerinden gönderilmesini) talep etmeleridir, binaenaleyh bu mana: "Hased'e " dönmektedir. Katade, Ebu'l-Âliye, ve Süddî hazretleri bu görüşe gitmişlerdir.

« بَاؤُ » Birinci babdan fi'li mazi olup asıl lügatında: **Dönmek** manasındadır.

« مُهِينٌ » İfal babından ismi fail olup, alçak edici manasında, aslı « مُهْوِنٌ » dir. İ'lal edilerek « مُهِينٌ » olmuştur. Sülasi'si: « هَانَ ، يَهُونُ » birinci baptan gelmektedir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Yahudilerin çirkin fiillerinden diğer bir nevini beyan etmek üzere buyuruyor :

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا بِمَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَاۤ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاۤءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ اَنْبِيَاۤءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٩١)

KELİME MANASI (91)

(وَاِذَا قِيلَ) **Ve denildiğinde,** (Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*in ashabı tarafından dendiği zaman) kime ? (لَهُمْ) **onlara,** (Medine yahudilerine), ne denildiği zaman ?(اٰمِنُوا) **iman edin,** neye ?(بِمَا) **o şeye ki,** (Kurana vediğer kitaplara ki),(اَنْزَلَ) **indirdi,** kim ?(اللّٰهُ) **Allah** (-u Teală Hazretleri), yani onlara Allah-u Tealânın indirdiği bütün kitaplara inanın denildiğinde (قَالُوا) **derler,**(نُؤْمِنُ) **biz inanırız,** (inanmaya devam ederiz), neye ?(بِمَا) **o şeye** (Tevrat'a) **ki,**(اُنْزِلَ) **indirildi,** kime ? (عَلَيْنَا) **bizim üzerimize** (وَيَكْفُرُونَ) **ve küfrederler,** neye ? (بِمَا) **ol bir şeye** (kitaba) **ki,**(وَرَاۤءَهُ) **onun ötesindedir,** (Tevratın dışındakileri inkâr ederler). (وَهُوَ) **hâlbuki o,** (Tevratın dışındaki kitap olan Kuran) nedir ? (الْحَقُّ) **hakkın ta kendisidir,** ne olduğu hâlde ?(مُصَدِّقًا) **tasdik edici,** (doğrulayıcı) **olduğu hâlde,** neyi?(لِمَا)**öyle bir kitabı** (Tevratı) **ki,**(مَعَهُمْ) **onlarla beraberdir.** Bundan sonra Mevlâ Teala Hazretleri,Tevrat hiç bir Nebi'yi öldürmeye cevaz (müsaade) vermediği hâlde ona inandıklarını iddia eden Yahudilerin, enbiyai izamı (büyük Peygamberleri) katletmelerine itirazen (karşılık olarak), Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* tarafından onlara şöyle denmesini emir buyuruyor. (قُلْ) **Habibim söyle** (فَلِمَ) **ya niçin** (تَقْتُلُونَ) **öldürüyordunuz,** kimleri ?(اَنْبِيَاۤءَ اللّٰهِ) **Allah** (-u Teală Hazretlerin) **in nebi** (peygamber) **lerini** (مِنْ قَبْلُ) **bundan evvel**(اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız** (مُؤْمِنِينَ) **iman ediciler,** yani kendi kitabınız olan Tevrat'a inanıyorsanız böyle kötü bir işi nasıl yapıyordunuz.

MEAL-İ ŞERİFİ (91)

(Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ashabı tarafından) **Onlara** (Medine ve etrafındaki yahudilere), **Allah** (-u Tealân) **ın indirdiğine** (kitapların hepsine) **iman edin dendiği vakit, onlar: "Biz bizim üzerimize indirilmiş olan** (Tevrat) a **iman ederiz.** (inanmaya devam ederiz)." **derler. Ve onun** (onlara indirilenin) **ötesindeki** (dışındaki) **ni inkâr ederler. Hâlbuki o** (gönderilen kitap) **da kendileriyle beraber olan** (Tevrat) **ı doğrulayıcı** (bir) **gerçektir.** (Habibim sözleriyle işleri arasındaki zıddiyeti, tersiliği beyan etmek üzere onlara) **de ki: "Eğer siz** (kendi kitabınız olan Tevrat'a hakikaten) **iman etmiş kimselerseniz, bundan evvel Allah** (-u Tealâ Hazretlerin) **in peygamberlerini niçin öldürüyordunuz ?"**

İ Z A H A T

Ebü'l-leys Hazretleri tefsirinde buyurmuştur ki: Bu ayet-i kerimede masiyete (bir günaha) razı olanın, onu işlemiş gibi olduğuna delil vardır. Çünkü Yahudiler babalarının Enbiya-i İzamı öldürmelerine razı olduklarından, Mevlâ Tealâ onları da katil sayarak onlara (Efendimizin asrında ki yahudilere): **"Siz niçin öldürüyordunuz ?"** diye hitap buyurdu.

Nesefi tefsirinde zikredilmiştir ki: Yahudiler bir günde, **Beyt-i Mukaddes** (Kuds-i Şerif) te 300 Nebi katletmiş (öldürmüş) lerdir.

Ayet-i celiledeki Allah'ın indirdiğinden maksat: Cumhur-i müfessirin'e göre: **"Kuran"** dır. Mevlânın indirdiği diğer kitaplar olduğu da söylenmiştir.

« اٰمِنُوا » İfal babından emri hazırdır. « اَنْبِيَاءَ » Nebi'nin cem'idir. « مُؤْمِنِينَ » İfal babından, ismi fail cem'i müzekker salimdir.

ALLAH-U TEALÂNIN, PEYGAMBERLERİNE VE PEYGAMBERLERİNE İMAN EDENLERE YARDIMDA BULANACAĞINI AÇIKLAYAN DİĞER AYETLER

١ - وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ اِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ﴿١٧٢﴾
وَاِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾

1- "Kasem olsun ki elbette gönderilmiş kullarımız için (peygamberler hakkında) **muhakkak bizim bir sözümüz geçmiştir." -- "Şüphe yok ki, onlar, elbette yardım olunanların ta kendileridir." -- " Ve muhakkak bizim ordumuz** (müminler) **elbette galip olanların ta kendileridir.** *(Sâffât Suresi: 171-173)*

٢ - اِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ اٰمَنُوا فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْاَشْهَادُ ﴿٥١﴾

2-"Şüphesiz biz, Resullerimize ve iman edenlere hem dünya hayatında hem de şahitlerin dikileceği günde(ahirette)**elbette yardım edeceğiz.** *(Mümin Sur.:51)*

٣ - اَلَّذِينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ اِلَّا اَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللّٰهُ وَلَوْلَا دَفْعُ
اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ
فِيهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾

3-"Onlar (o müminlerdir ki), **haksız yere ve ancak <Rabbimiz Allah'dır> demelerinden dolayı yurtlarından çıkarılmışlardır. Eğer Allah'ın, insanların bazılarını** (n şerrini diğer) **bazılarıyla defetmesi olmasaydı, manastırlar, kilise ler, havralar ve içlerinde Allah'ın adı çok zikredilen mescitler muhakkak yıkılırdı. Ve elbette Allah, kendi** (dini) **ne yardım edenlere yardım eder. Şüphe yok ki Allah, elbette pek kuvvetlidir, pek izzetlidir."** *(Hacc Suresi:40)*

Bu sure-i celilenin 87. ayetinin izahatında geçen münasip ayetlerden, sure-i Maidenin 70. ayeti buraya da münasiptir. Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri Kuran-ı kериminde buraya da aynı rakamı koymuştur.

Allah-u Teala Hazretleri bu ayet-i kerimelerinde Peygamberlerine mutlaka yardım edeceğini beyan etmiş, Tefsirinde bulunduğumuz ayet-i kerimede ise, Peygamberlerin öldürüldüğünü haber vermiştir. Dolayısıyla aralarında bir zıddıyet (çelişki, terslik) görülmektedir. Bu meselenin halli hususunda ulema buyurmuştur ki: **"Yardım hakkındaki ayetler Peygamberlerden cihatla emrolunanlara aittir.Dolayısıyla cihatla emrolunan bütün Peygamberler sonunda mutlaka düşmanlarına galip olmuşlardır. Öldürülenler ise cihatla emrolunmayanlardır."** Binaenaleyh ayetler arasında hiç bir zıddıyyet yoktur.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Benî İsrailin **"Biz iman ettik."** demelerini, Enbiyayı *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* katletmeleri (öldürmeleri) ve indirilmiş olan kitapların bazılarını inkâr etmelerini açıklayarak, reddettiği gibi, az bir zaman da buzağıya tapmalarını beyan ederek ayrıca reddetmek üzere şöyle buyuruyor :

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسٰى بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ
مِنْ بَعْدِهِ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٩٢﴾

KELİME MANASI (92)

(وَلَقَدْ جَاءَ) **Andolsun ki, elbette muhakkak geldi,** kime ? (كُمْ) **size,** kim ? (مُوسٰى) **Musa** *(Aleyhisselâm)*, neyle ? (بِالْبَيِّنَاتِ) **beyyineler** (pek açık deliller, mucizeler) **le,** (ثُمَّ اتَّخَذْتُمْ) **sonra ittihaz ettiniz,** (ilâh tuttunuz), neyi ? (الْعِجْلَ) **o buzağıyı,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِهِ) **ondan sonra,** yani Musa *(Aleyhisselâm)* Tur'a çıktıktan sonra. Veya Musa *(Aleyhisselâm)* size nice mucizeler getirdikten sonra.(وَاَنْتُمْ) **hâlbuki siz** (ظَالِمُونَ) **zulmedici kişilersiniz,** yani ibadeti, MevlâTealâ'nın dışındakilere yaparak nefislerinize zulmettiğiniz hâlde buzağıya taptınız.

MEAL-İ ŞERİFİ (92)

Andolsun ki, elbette muhakkak Musa *(Aleyhisselâm)* **size beyyineler** (açık

mucizeler) **le geldi. Sonra, siz onun arkasından o buzağıyı** (ilâh) **tuttunuz ve siz zalim** (zulmü adet etmiş) **kimselersiniz.**

İ Z A H A T

Benî İsrailin buzağı suretini mabut ittihaz ettikleri (ilâh tuttukları), gerçi bundan evvel zikrolunmuşsa da, ayetlerin üslûp ve ibareleri (anlatış şekilleri) arasında fark olduğu gibi sevk olunan (gözetilen) maksatlar arasında da fark vardır. Zira evvelki ayetten maksat: Benî İsrail'e taraf-ı İlâhî'den peşpeşe gelen nimetlere karşı şükretmeleri lâzımken, küfürle mukabele ettiklerini (karşılıkta bulunduklarını) beyan etmektir. Bu ayetten maksat ise, Musa *(Aleyhisselâm)* nın vahdaniyet-i İlahiyeyi (Allahın birliğini) ispat için getirmiş olduğu delillere karşı buzağıyı tanrı edinen siz değil misiniz ki, Tevrat'a iman ettiğinizi iddia ediyorsunuz demektir. Şu hâlde Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* a karşı olan muameleleri (işleri), Musa *(Aleyhisselâm)* ya yaptıkları muameleleri gibidir. Binaenaleyh bu iki ayette maksat itibariyle (hedef bakımından) tekrar yoktur.

Mevlâ Tealâ hazretleri, Benî İsrailin kendi kitapları olan Tevrat'a iman etmediklerini diğer bir delille ispat ve beyan etmek üzere buyuruyor:

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَاۤ اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاُشْرِبُوا فِى قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَاْمُرُكُمْ بِهِ اِيمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٩٣)

KELİME MANASI (93)

(وَاِذْ اَخَذْنَا) (Ey beni israil !) **O vakti de hatırlayın ki, biz aldık,** neyi? (مِيثَاقَكُمْ) **sizin misakınızı,** yani Tevrat'a iman edip onunla amel edeceğinize dair kuvvetli sözünüzü almıştık. Daha (وَرَفَعْنَا) **kaldırmıştık,** nereye ?(فَوْقَكُمْ) **üzerinize,** neyi?(الطُّورَ) **Tur dağını,** ve size şöyle demiştik. (خُذُوا) **alın,** neyi?(مَا) **o şeyi ki,** (اٰتَيْنَا) **verdik,** kime?(كُمْ) **size,** neyle alın ?(بِقُوَّةٍ) **kuvvetle** yani Tevratta emrolunduğunuz ahkâm (hükümler) e dikkatle sarılın ve gereğince amel edin,(وَاسْمَعُوا) **ve dinleyin** (kabul edip itaat etmek niyetiyle dinleyin)(قَالُوا) (bunun üzerine) **dediler.** ne dediler ? (سَمِعْنَا) **işittik,** (sözünü işittik ama itaat niyetiyle değil)(وَعَصَيْنَا) **ve isyan ettik,** (emrine karşı geldik).(وَاُشْرِبُوا) **ve içirildiler,** nerede ? (فِى قُلُوبِهِمُ) **kalplerinde,** neyi ? (الْعِجْلَ) **buzağıyı,** yani buzağının sevgisi ve ona tapma hırsı, boya elbiseye sirayet ettiği (işlediği) gibi onların kalplerine nüfuz etmiş ve iliklerine

kadar işlemişti, ne sebebiyle ?(بِكُفْرِهِمْ) **küfürleri sebebiyle,** (bunu gerektiren önceki küfürleri sebebiyle) (قُلْ) **Habibim söyle** (بِئْسَمَا) (şey cihetinden) **ne kötü oldu, o şey** (o buzağıya tapmanız ne çirkin bir şeydir) **ki,** (يَاْمُرُ) **emrediyor,** kime ?(كُمْ) **size,** neyi ? (بِهِ) **o şeyi,** ne ? (اِيمَانُكُمْ) **imanınız** (Tevrat'a inanmanız) (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** kimler ?(مُؤْمِنِينَ) **iman ediciler,** (Tevrat'a inanıcılar).

MEAL-İ ŞERİFİ (93)

Ve (Ey Benî İsrail !) **o zamanı da hatırlayın ki, sizin** (Tevrat'a inanıp onunla amel edeceğinize dair) **kuvvetli sözünüzü almıştık. Ve üzerinize Tur dağını kaldırmıştık.** (ve size şöyle demiştik) **size verdiğimiz şeyi** (Tevrat hükümlerini) **kuvvet** (dikkat ve ciddiyet) **le alın.** (onunla amel edin) **ve** (size söylenen Tevrat hükümlerini kabul ve itaat niyetiyle) **dinleyin** (bunun üzerine onlar, bu sözlerini) **işittik ve** (emrine) **isyan ettik demişlerdi. Ve** (önceki) **küfürleri sebebiyle, onların kalplerinde buzağı** (sevgisi) **içirilmişti** (yerleştirilmişti. Habibim onlara) **de ki: "Eğer siz mümin** (Tevrat'a inanıcı) **iseniz inancınız size ne kötü şeyi emrediyor** (ki, peygamberleri öldürür, kitabınızı yalanlar, işittik isyan ettik dersiniz. Ve hâlâ buzağıyı kalpden çıkarmazsınız, Tevrat'a iman bu gibi çirkin şeyleri caiz kılmayacağına göre, siz aslâ kendi kitabınıza da inanıcı değilsiniz).

İ Z A H A T

Gerçi bu ayetin baş tarafı bundan evvel zikrolunmuş (anılmış) sa da, burada tekit (evvelki sözü kuvvetlendirmek) için: **"İşittik, isyan ettik."** demelerinin de bir mukaddimesi (girişi, önsözü) olarak tekrar zikredilmiştir.

Burada Mevlâ Tealâ Hazretleri, Benî İsrail'in kalplerinin buzağıya karşı olan aşırı sevgisinden, elbiseye boyayı, pamuğa suyu içirme manasında olan: **"İşrab."** tabir ederek lâtîf (ince) bir istiare (benzetme) yapmıştır.

Hasılı (Bunun özeti): Mevlâ Tealâ Hazretleri, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e: **"Geçmişlerinin hâli bu olan bir milletten iman nasıl beklenebilir."** buyurmaktadır. Burada İnsanı en çok korkutan şey: **"Buzağıya tapma muhabbeti** (sevgisi) **nin onların kalplerine önceki küfürleri sebebiyle içirilmiş olduğunun."** beyan edilmesidir.

Bu ayet-i celileden anlaşılıyor ki, mümin olduğunu iddia eden kişinin işi, sözünü doğrulamalıdır. Yani konuştuğu gibi yaşamalıdır. Yoksa hakikî mümin olamaz.

Cüneyd-i Bağdadî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri buyurdu ki: **"Sofiyeyi** (tasavvuf ehlini) **avamdan** (diğer insanlardan) **ayıran tevhit** (Mevlâ'yı bir kabul etme) **anlayışı; Kıdem'i, hudus'dan ayırmak,** yani evveli olmayan Mevlâyı, sonradan yaratılan her şeyden başka olarak bilmek, seçmek. **Vatanlardan çıkmak,** yani alışılan şeylerden uzaklaşmak, **Mihrapları katetmek,** yani nefis ve şeytan-

la muharebe sahalarını aşmak, geçmek. **Bilinen ve bilinmeyen,** (Mevlânın gayri) **her şeyi terk edip, Mevlâ Tealâ Hazretlerini hepsinin yerine kabul etmekden.** ibarettir.

Şahi Nakşibend *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri buyurdu ki: **Ehli hakikate** (hakikat ehline) **göre imanın tarifi :**

اَلايمَانُ عَقْدُ الْقَلْبِ بِنَفْيِ جَميعِ مَاتَوَلَّهَت الْقُلُوبُ اِلَيْهِ مِنَ الْمَنَافِعِ وَالْمَضَارِ سِوَى اللّٰهِ تَعَالىٰ*

(الايمَانُ) **iman,** nedir ? (عَقْدُ الْقَلْبِ) **kalbi bağlamaktır.** Neye ? (بِنَفْيِ جَميعِ مَا) **o şeylerin hepsini kaldırmaya ki,** (تَوَلَّهَت) **hayran oldu,** Ne ? (الْقُلُوبُ) **kalpler** neye ? (اِلَيْهِ) **kendisine,** onlarda nelerdir ? (مِنَ الْمَنَافِعِ) **menfaatler** (وَالْمَضَارِ) **zararlardır** (سِوَى اللّٰهِ تَعَالىٰ) **Allah-u Tealâdan başka.**

"İman, kalpleri, Allah-u Tealâ'dan başka hayran oldukları menfaat ve zararların hepsini kalpten atmaya, bağlamaktan ibarettir."

Yani insan, daima sevdiği şeylerin olmasını sevmediği şeylerin de olmamasını ister işte bu iki arzu kalbi devamlı Mevlâyı zikretmekten meşgul eder. Gerçek iman ise: Şu olsaydı, bu olmasaydı gibi düşünceleri atmaya kalbi bağlamaktan ibarettir. İşte en mühim maksat, bu büyüklerin anladığı manada kâmil (tam) bir tevhid (iman) a kavuşmaktır. Şu da bilinmelidir ki, tevhit bütün asılların aslı, bütün amellerin kabulünün sebebi, bütün hataları mahvedici (silici) ve Mevlâ Tealânın bahşişlerini celbedici (çekici) dir.

BENÎ İSRAİL'İN "İŞİTTİK İSYAN ETTİK" DEMELERİNE KARŞILIK MÜMİNLERİN "İŞİTTİK VE İTAAT ETTİK." DEDİKLERİNİ VE İNANANLARIN ANCAK BÖYLE DEMELERİNİN LÂZIM OLDUĞUNU BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَانُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ (٢٨٥)

1- "Peygamber, *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **kendisine Rab'binden indirilene iman etti, müminler de iman ettiler. Hepsi de Allah (-u Tealâ'y) a ve onun meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti. Biz Allah'ın peygamberlerinden hiç birinin arasını ayırmayız** (dediler). **Ve biz dinledik, itaat da ettik, mağfiretini dileriz, ey Rabbimiz ! ve dönüş ancak sanadır** (diye niyaz ettiler)."

(Bakara Suresi:Âyet-285)

٢- اِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ اِذَا دُعُوا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا وَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (٥١)

2- "Aralarında hükmetmek için Allah'a ve Peygamberine davet olundukları zaman, müminlerin sözü ancak: "İşittik ve itaat ettik." demeleridir ve işte felaha ermiş olanlar da ancak onlardır."

(Nur Suresi:51)

قل ان كانت لكم الدار الآخرة عند الله خالصة من دون
الناس فتمنوا الموت ان كنتم صادقين ﴿٩٤﴾ ولن يتمنوه
ابدا بما قدمت ايديهم والله عليم بالظالمين ﴿٩٥﴾
ولتجدنهم احرص الناس على حيوة ومن الذين اشركوا
يود احدهم لو يعمر الف سنة وما هو بمزحزحه
من العذاب ان يعمر والله بصير بما يعملون ﴿٩٦﴾ قل من
كان عدوا لجبريل فانه نزله على قلبك باذن الله
مصدقا لما بين يديه وهدى وبشرى للمؤمنين ﴿٩٧﴾
من كان عدوا لله وملئكته ورسله وجبريل
وميكال فان الله عدو للكافرين ﴿٩٨﴾ ولقد انزلنا
اليك آيات بينات وما يكفر بها الا الفاسقون ﴿٩٩﴾
اوكلما عاهدوا عهدا نبذه فريق منهم بل اكثرهم
لا يؤمنون ﴿١٠٠﴾ ولما جاءهم رسول من عند الله
مصدق لما معهم نبذ فريق من الذين اوتوا الكتاب
كتاب الله وراء ظهورهم كانهم لا يعلمون ﴿١٠١﴾

Mevlâ Tealâ, Yahudilerin çirkin ahlakından bir diğerini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٩٤)

KELİME MANASI (94)

(قُلْ) **De ki,** (Habibim o yahudilere söyle ki),(اِنْ كَانَتْ) **eğer olduysa** kim için? (لَكُمْ) **sizin için** ne? (الدَّارُ الْاٰخِرَةُ) **dar-ı ahiret** (ahiret yurdu olan cennet), kimin indinde (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ'n) **ın indinde,** ne olduğu hâlde (خَالِصَةً) **halis** (Sadece size ait) **olduğu hâlde** kimden başka ?(مِنْ دُونِ النَّاسِ) **diğer insanlardan başka,** yani iddia ettiğiniz gibi cennet Allah-u Tealâ indinde Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*ve ona inananlara ait olmayıp, sadece size mahsussa),(فَتَمَنَّوُا)**hemen temenni edin, arzulayın,** neyi ? (الْمَوْتَ) **ölümü** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,**(صَادِقِينَ) **sadık olucular** (sözünüzde doğru kimselerseniz).

MEAL-İ ŞERİFİ (94)

(Habibim o Yahudilere) **Söyle ki: "Eğer Allah** (Tealâ Hazretlerinin) **indinde, ahiret yurdu** (cennet, diğer) **insanlara değilde sadece size ait ise, ve siz de** (bu davanızda) **sadık** (doğru) **iseniz, hemen ölümü isteyin.**

İ Z A H A T

Alusî tefsirinde beyan edildiğine göre yahudiler: **"Yahudi olandan başka hiç bir kimse cennete giremez, biz Allah'ın oğulları ve dostlarıyız ve bize cehennem ateşi ancak sayılı bir kaç gün isabet eder."** diyorlardı. İşte bu ayet-i kerime de Mevlâ Tealâ onlara: **"Eğer iddia etiğiniz gibi cennet sadece sizinse, ölümünüzü isteyin."** buyurdu.Çünkü cennete gireceğini yakinen bilen cennete heves eder ve büyük nimetlere bir an evvel kavuşmak ister. Bu ise ancak ölüm vasıtasıyla olacağından, elbette ölümü istemesi lâzım gelir. Nitekim cennetle müjdelenen on sahabiden *(Radıyallahu Anhum)* her birinin ölümü çok istedikleri naklolunmuştur.Yahudiler ise, bu iddialarında yalancı olduklarından, asla ölümü istemezler. Nitekim Mevlâ Tealâ bundan sonra ki ayet-i celilede ölümü istemediklerini beyanla, onların bu davalarını reddetmiştir.

Allah'ın dostlarıysa,hak yolda olduklarından ölümü çok temenni etmişlerdir. İmam-ı Ali *(Radıyallahu Anh)* Hazretleri bir muharebede, düşman saflarıyla müslümanların safları arasında dolaşıyordu, oğlu Hasan*(Radıyallahu Anh)* ona :

"Bu hâlin muharip (harbeden) **lerin hâli değildir."** Yani hiç korkmuyor ve tedbir almıyorsun, dedi. Bunun üzerine İmam-ı Ali *(Kerremellahu Vechehü)* :

« يَابُنَىَّ لَا يُبَالِى أَبُوكَ سَقَطَ عَلَى الْمَوْتِ أَمْ سَقَطَ عَلَيْهِ الْمَوْتُ » **"Ey oğulcağızım Senin baban ölüme düşmüş veya ölüm onun üzerine düşmüş hiç aldırmaz."** buyurdu. *(Alusî : l/318)*

Ashab-ı kiram *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmain)* dan Hazreti Ammar *(Radıyallahu Anh)* da, Sıffin muharebesinde: « غَداً نَلْقَى الْأَحِبَّةَ مُحَمَّداً وَصَحْبَهُ » **"Yarın dostlara, Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **ve ashabına kavuşacağız."** diyerek, ölümü ne kadar azru ettiğini açıklıyordu. *(Alusî Tefsiri:1/328)*

Hazreti Huzeyfe *(Radıyallahu Anh)* nin de, ölümü çok temenni ettiği ve vefatı esnasında (ölümü anında): « حَبِيبٌ جَاءَ عَلَى فَاقَةٍ » **"Kaybettiğim sevgili** (ölüm) **geldi."** dediği rivayet edilmiştir. *(Alusî:1/328)*

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de bir hadis-i şeriflerinde, ölümü ne kadar temenni ettiğini şöyle açıklamıştır :

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :اِنْتَدَبَ اللّٰهُ لِمَنْ خَرَجَ فِى سَبِيلِهِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا اِيمَانٌ بِى وَتَصْدِيقٌ بِرُسُلِى أَنْ أُرْجِعَهُ بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ أَوْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ وَلَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِى مَا قَعَدْتُ خَلْفَ سَرِيَّةٍ وَلَوَدِدْتُ أَنِّى أُقْتَلُ ثُمَّ أُحْيَا ثُمَّ أُقْتَلُ *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*: **"Allah-u Tealâ, kendi yoluna** (cihada) **çıkana: O kişiyi ancak bana iman ve resullerimi tasdik etmek** (bana inanması ve Peygamberlerimin verdiği müjdeleri doğrulaması) **bu yola çıkardıysa** (Hiçbir ivez garaz ve karşılık gözetmeksizin yalnız Allah rızası için bu yola çıktıysa), **Ben onu nail olacağı** (ulaşacağı) **sevap ve ganimetle vatanına döndüreceğim. veya ölürse cennete girdireceğim diye söz verdi."** bundan sonra Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* devamla: **"Ümmetimi meşakkate** (zorluğa) **düşüreceğimden korkmasaydım, hiçbir seriyyenin** (harbe gönderdiğim asker cemaatlarının) **arkasında oturmazdım. Ve elbette ben öldürüleyim, sonra diriltileyim, sonra tekrar öldürüleyim istedim."** buyurdu.
(Buharî, İman:26, Neseî, Cihad:14, İman:24, Ahmed İbn-i Hanbel::2/231, 384, 494)

Bundan anlaşılıyor ki, kişinin cennete ve cemalullaha (Allah *(Celle Celâluhu)* ın cemalini görmeye) kavuşmak için ölümü istemesi yasak değildir. Yasak olan ise, başına gelen bir musibetten (beladan) dolayı ölümü istemekdir, zira bu, sabırsızlığın ve kazaya rıza göstermemenin alâmetidir (Allah'ın takdirine razı olmamanın nişanıdır).

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ مِنْ ضُرٍّ أَصَابَهُ فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَاعِلاً فَلْيَقُلْ اَللّٰهُمَّ أَحْيِنِى مَا كَانَتِ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِى وَتَوَفَّنِى إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِى

Enes İbn-i Malik *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*: **"Sizin biriniz başına gelen bir zarardan dolayı ölümü istemesin, eğer illa isteyecekse: "Allahım ! yaşamak benim için hayırlı olduğu müddetçe**

beni yaşat. Ölüm benim için hayırlı olunca da beni öldür." desin. buyurdu."

(Buharî, Merdâ:19, Deavât:30, Temennî:6, Müslim, Zikir:10,13)

CENNETİN KENDİLERİNE AİT OLDUĞUNU İDDİA EDEN YAHUDİLERE CENAB-I HAKKIN "ÖYLEYSE ÖLÜMÜ TEMENNİ EDİN." BUYURMASI HAKKINDAKİ DİĞER BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ ŞERİFİ

قُلْ يَاأَيُّهَاالَّذِينَ هَادُوا اِنْ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ اَوْلِيَآءُ لِلّٰهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُاالْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٦)

"De ki: Ey yahudi olanlar, eğer siz (bütün) insanlar bir tarafa, Allah'ın dostları, hakikaten yalnız kendiniz olduğunuzu iddia ediyorsanız, hemen ölümü temenni edin. Eğer doğru kimselerseniz." *(Cuma Suresi:6)*

Allah-u Tealâ Hazretleri, onların ölümü asla temenni etmeyeceklerini beyanla yalancılıklarını ispat etmek üzere buyuruyor :

وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ اَبَداً بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ (٩٥)

KELİME MANASI (95)

(وَلَنْ يَتَمَنَّوْ) **Hâlbuki asla temenni etmez** (yahudiler hiç istemez) **ler,** neyi ? (هُ) **onu,** (ölümü)(اَبَداً) **ebedî olarak,** ne sebebiyle? (بِمَا) **ol şeyler sebebiyle ki** (قَدَّمَتْ) **takdim etti** (işledi), ne ?(اَيْدِيهِمْ) **elleri** (kendi işledikleri suçlar sebebiyle)(وَاللّٰهُ) **ve Allah** (-u Tealâ), (عَلِيمٌ) **ziyade bilicidir.** kimleri ? (بِالظَّالِمِينَ) **o zulm edicileri.**

MEAL-İ ŞERİFİ (95)

"Hâlbuki, (Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* i ve Kuran-ı kerimi inkâr etmek ve Tevrat'ı tahrif etmek, değiştirmek gibi evvelce) **ellerinin takdim etmiş olduğu** (kendilerinin işlemiş olduğu) **günahları sebebiyle, ölümü hiç bir zaman arzu etmezler. Ve Allah** (Tealâ Hazretleri) **o zalimleri** (ve onlardan sudur eden, meydana gelen hâlleri) **ziyade bilicidir.**

İ Z A H A T

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لاَيَقُولُهَا رَجُلٌ مِنْهُمْ الاَّغَصَّ بِرِيقِه *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Yahudilerden her hangi biri ölümü temenni etseydi, o anda tükürüğüyle boğularak ölecekti."** *(Alusî: 1/328)*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَوْ اَنَّ الْيَهُودَ تَمَنَّوُا الْمَوْتَ لَمَاتُوا وَرَاَوْا مَقَاعِدَهُمْ فِى النَّارِ *

Yine İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Eğer Yahudiler ölümü temenni etselerdi,elbette hep birden ölecekler ve cehennemdeki yerlerini göreceklerdi." buyurdu.** *(A.B.Hanbel:1/248)*

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre, bu ayet-i kerime büyük müjdelerdendir. Zira gaybı (Allah'dan başka hiç kimsenin bilemeyeceği bir meseleyi) haber vermektedir. Ve Mevlâ Teala'nın haber verdiği gibi de olmuştur. Şöyleki: Şimdiye kadar hiç bir Yahudinin ölümü temennî ettiği vuku bulmamıştır. Eğer olsaydı, diğer haberler gibi o da meşhur olurdu.

Ruhu'l-beyan ve Alusî tefsirlerinde zikredildiğine göre, bu ayet-i celile Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in asrında bulunan yahudilere mahsustur.

Nitekim Nafi *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur: Bir yahudi bizimle çekişerek, sizin kitabınızda bizim hakkımızda: **"Eğer sadıksanız** (cennetin sadece size ait olduğunu iddia etmenizde doğruysanız) **ölümü isteyin."** yazmaktadır. Ben ölümü istiyorum da niçin ölmüyorum ? dedi.

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* bunu duyunca kızdı, derhal eve gidip kılıcını kuşandı ve dışarı çıktı. Yahudi bunu görünce kaçtı, bunun üzerine İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **"Vallahi ben ona yetişseydim, elbette boynunu vuracaktım."** buyurdu. *(Alusî:1/328)*

Bu cahil mel'un yahudi bu ayetin her zamanda bulunan yahudilere şamil olduğunu düşündü. Hâlbuki bu hüküm ancak bildikleri hâlde Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in nübüvvetini inkâr eden inatçı yahudilere aittir.

İbn-i Abbas*(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilen şu mevkuf Hadisi şerif de bu manayı takviye etmekte (kuvvetlendirmekte) dir.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) لَوْ تَمَنَّوْهُ يَوْمَ قَالَ لَهُمْ ذٰلِكَ مَابَقِىَ عَلٰى وَجْهِ الْاَرْضِ يَهُودِىٌّ اِلاَّ مَاتَ *

"Eğer Yahudiler Mevlâ Teala'nın kendilerine bunu buyurduğu günde, ölümü isteyecek olsalardı, yer yüzünde bir yahudi kalmayıp, hepsi ölecekti." *(Alusî:1/328)*

Cumhur-i müfessirin bu ayet-i celilenin hükmünün, her zamanda bulunan bütün yahudilere şamil olduğu görüşüne gitmişlerse de, İmam Alusî birinci görüşü seçmiştir.

Sehl İbn-i Abdullah Et Tusturî *(Kuddise Sırruhu)* buyurmuşdur ki:
"Ölümü ancak üç kişi temenni eder.

1. - Ölümden sonrasını bilmeyen,

2. - Dünyada Allah'ın kendisine verdiği sıkıntılardan kaçmak isteyen,

3. - Allah'a kavuşmak isteyen."

İmam Mukatil *(Radıyallâhu Anh)* buyurdu ki: «لَوْلَا بَنَاتِى وَسَيِّاتِى لَذُبْتُ شَوْقًا اِلَى الْمَمَاتِ»

"Kızlarım ve günahlarım olmasaydı, elbette ölüme olan hevesimden erirdim."

Bazı melik (hükümdar)lar, Ebi Hazım *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerine: **"Allah-u Tealâ'nın huzuruna çıkmak nasıl olacak ?"** dediler. O'da: **İtaat edenin Allah-u Tealâ'ya kavuşması, çoluk çocuğundan uzak kalıp, hasret çeken kişinin onlara kavuşmasına benzer.Asinin**(günahkârın)**Allah'a kavuşması ise,kaçak bir kölenin, kendisine çok kızgın olan efendisine kavuşması gibi olacaktır."** buyurdu.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin çirkin ahlâkından diğer bir nevini beyan etmek üzere buyuruyor :

وَلَتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلٰى حَيٰوةٍ وَمِنَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا يَوَدُّ اَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ اَلْفَ سَنَةٍ وَمَاهُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ اَنْ يُعَمَّرَ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ (٩٦)

KELİME MANASI (96)

(وَلَتَجِدَنَّ) (Ey habibim !) **Zât-ı Uluhiyyetime kasem** (yemin) **ederim ki, elbette bulursun,** kimi?(هُمْ) **onları** (Yahudileri), nasıl bulursun ? (اَحْرَصَ النَّاسِ) **İnsanların en harisi,** yani en isteklisi, en düşkünü, ne üzerine ?(عَلٰى حَيٰوةٍ) **büyük bir yaşama üzerine,** yani ne kadar araştıracak olsan, insanlar içinde uzun zaman yaşamaya en düşkün o Yahudileri bulacaksın, daha?(وَمِنَ الَّذِينَ) **o kimselerden de haris bulursun ki,**(اَشْرَكُوا) **müşrik oldular,** yani Allah-u Tealâ'ya ve ahirete inanmadıkları için, yaşamaya çok düşkün olan müşriklerden de daha fazla bu Yahudileri yaşamaya düşkün bulacaksın. (يَوَدُّ) **sever** (arzu eder), kim? (اَحَدُهُمْ) **Onların biri** yani Yahudilerin veya müşriklerin her biri,(لَوْ يُعَمَّرُ) **yaşatılsaydı,** (اَلْفَ سَنَةٍ) **bin sene,**(وَمَاهُوَ) **hâlbuki o** (onlardan biri) **olmadı,** nedir olmadı?(بِمُزَحْزِحِهِ) **onu uzaklaştırıcı,** (kurtarıcı olmadı), neden? (مِنَ الْعَذَابِ) **Cehennem azabından** ne ? (اَنْ يُعَمَّرَ) **çok yaşatılması,**(وَاللّٰهُ) **Allah** (-u Tealâ Hazretleri), (بَصِيرٌ) **ziyade görücüdür,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (يَعْمَلُونَ) **işliyorlar,** yani Allah-u Tealâ Hazretleri onların yaptıklarını ziyade görücüdür).

MEAL-İ ŞERİFİ (96)

Ve andolsun ki, (Ey Habibim !) **elbette onları** (Yahudileri) **bütün insanlardan** (hatta) **müşrik olanlardan daha ziyade uzun zaman yaşamaya haris** (istekli) **bulacaksın. Onlardan herbiri bin sene yaşatılmasını arzu eder. Hâlbuki onun** (bu kadar) **çok yaşatılması, kendisini azapdan asla uzaklaştırıcı değildir. Allah** (-u Tealâ Hazretleri) **onların yaptıklarını ziyade görücüdür.**

İ Z A H A T

Ayet-i celilede geçen müşriklerden murat, ya mecusilerdir; Çünkü onlar Nur ve Zulmet (ışık ve karanlık) diye iki ilâha inanırlar ve aksırdıklarında birbirlerine **"Bin sene yaşa."** derlerdi. Veya İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edildiğine göre acemlerdir: **"Bu söz de acemlerin birbirlerine,** (bin sene yaşa anlamında) **acemce söyledikleri sözdür."** Veya putlara tapan arap müşrikleridir.

Bin sene yaşatılmak istenen kişilerden murat ise, ya müşriklerdir ki,o zaman mana: **"Bu Yahudiler Allah'a ve ahirete inandıklarını iddia ettikleri hâlde cennet ve cehenneme inanmadıklarından, dünya hayatına çok hevesli ve aksırdıklarında bile birbirlerine; 'Bin sene yaşayasın.' diye dua eden mecusîlerden ve sair müşriklerden de daha ziyade dünya hayatına düşkündürler."** demektir.

Veya o kişilerden maksat, Yahudilerdir ki, Mevlâ Tealâ onları şirkle vasıflandırmak için zamir yerine ismi zahir getirmiştir. Zira Yahudiler Üzeyir *(Aleyhisselâm)* e, Allahın oğludur demekle müşrik olmuşlardır. Buna göre: Mevlâ Tealâ onların dünya hayatına çok hevesli olduklarını beyandan sonra, her birinin bin sene yaşamak istediğini zikretmiştir.

Ey insan ! Bil ki, ölüm en muazzam bir musibet ve en büyük bir belâdır. Ölümden gafil olmak, onu hatırlamamak, az düşünmek ve onun için hazırlanmamak ise, ölümden daha büyük bir musibettir. Fakat ibret alıp düşünenlere, sadece ölüm, nasihat olarak yeter. Nitekim Ammar İbn-i Yasir *(Radıyallâhu Anhuma)* den rivayete göre, Resulullah *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* :

عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :كَفٰى بِالْمَوْتِ
وَاعِظًا وَكَفٰى بِالْيَقِينِ غِنًى وَكَفٰى بِالْعِبَادَةِ شُغْلاً *

"Vaaz edici olarak ölüm yeter, Zenginlik olarak yakîn (şüphesiz inanç) **yeter, Meşguliyet olarak da ibadet yeter ."** buyurdu. *(Deylemî, El-firdevs:3/289, No:4866)*

Herkim ölümü hakikaten, tam manasiyla düşünürse içinde bulunduğu nimetler boğazına tıkanır, yani lezzetleri alamaz olur ve ölüm onu ileriye ait olan boş temennilerden alıkoyar.

Fakat gafil kalpler bunu anlamak için vaizlerin uzun ve ikna edici konuşmalarına muhtaçtır, yoksa Allah-u Teâlâ Hazretlerinin: « كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ » **"Her canlı ölümü tadacaktır."** *(Ankebut Suresi:57 den)* Ayet-i celilesiyle Ebu Hureyre *(Ra-dıyallâhu Anh)* den rivayet edilen, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Efendimizin: « أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ » **"Lezzetleri kıranı** (ölümü) **çok hatırlayın."** hadis-i şerifi her dinleyene kâfi gelir (yeter). *(Tirmizî, Zühd:4, Kıyamet:26, Neseî, Cenaiz:3, İbn-i Mace,Zühd:31, Ahmed İbn-i Hanbel:2/293)*

« مُزَحْزِحٌ » Kelimesi dahrece (rubai mücerret) babından ismi fail'dir. Mastarı olan « زَحْزَحَة » ise, uzaklaştırmak manasındadır.

« يُعَمَّرُ » kelimesi tefil babından fi'li muzarı'nın meçhuludur. Mastarı « تَعْمِير » olup çok yaşatma manasındadır.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin çirkin ahlâkından bir diğer nevini beyan etmek üzere buyuruyor:

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَاِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِاِذْنِ اللّٰهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ (٩٧)

KELİME MANASI (97)

(قُلْ) **(Habibim) söyle,** (مَنْ) **her kim ki,** (كَانَ) **oldu,** nedir oldu? (عَدُوًّا) **düşman,** kime? (لِجِبْرِيلَ) **Cebrail** *(Aleyhisselâm)* **e,** yani ehli kitaptan her hangi bir kişi Cibril *(Aleyhisselâm)* e düşmanlık ediyorsa, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e, kendinden önceki kitapları tasdik eden bir kitap indirdi diye ona düşmanlık etmesinin hiçbir manası yoktur. Eğer insaf etseler elbette onu severler ve kendilerine fayda verecek olan bu kitabı indirdiğinden dolayı ona teşekkür ederlerdi. (فَاِنَّهُ) **Zira muhakkak o** (Cebrail*Aleyhisselâm*) (نَزَّلَ) **indirdi,** neyi? (هُ) **onu** (Kuran-ı kerimi) ne üzerine? (عَلَى قَلْبِكَ) **kalbinin üzerine,** yani kalbine indirip onu sana ezberletti ve anlattı, ne ile ? (بِاِذْنِ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ'n) **ın izniyle,** (emriyle ve muvaffak etmesiyle) o Kuran-ı kerim ne olduğu hâlde? (مُصَدِّقًا) **tasdik edici** (doğrulayıcı olduğu hâlde), neyi? (لِمَا) **o şeyi** (kitapları) **ki,** (بَيْنَ يَدَيْهِ) **iki eli arasındadırlar, önündedirler,** yani kendinden evvel gönderilmiş kitaplara iman esasında ve bazı hükümlerde uygun olduğu hâlde, daha? (وَهُدًى) **hidayet** (hak dine hidayet edici) **olduğu hâlde,** daha? (وَبُشْرٰى) **müjde** (cennetle müjdeleyici) **olduğu hâlde** kimlere ? (لِلْمُؤْمِنِينَ) **müminlere** (inananlara).

MEAL-İ ŞERİFİ (97)

(Habibim !) **söyle ki : Herkim Cibril'e düşman olmuş ise** (kahrolsun), **çünkü muhakkak kendinden evvelki** (kitap) **ları tasdik edici ve müminler için hidayet ve müjdenin ta kendisi olan** (Kuran) **ı, Allah** (-u Tealân) **ın izniyle senin kalbinin üzerine o** (Cibril-i emin) **indirmiştir.**

İ Z A H A T

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Medine-i Münevvere'ye geldikten sonra yahudilerden Abdullah İbn-i Suriya, ona gelerek bir takım sorular sordu: İlk olarak: **"Uykun nasıldır ? Çünkü biz ahır zamanda gelecek Nebi'nin uykusundan haberdar edildik."** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

« تَنَامُ عَيْنِى وَقَلْبِى يَقْظَانُ » **"Gözlerim uyur, kalbim ise uyanıktır."** buyurunca: **"Doğru söyledin."** dedi. *(Beyhekî, Delail-i Nübüvve :6/266-267)*

İkinci olarak: **"Çocuğun, erkekten mi, yoksa kadından mı olduğunu bana haber ver ?"** deyince Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

اَمَّاالْعِظَامُ وَالْعَصَبُ وَالْعُرُوقُ فَمِنَ الرَّجُلِ وَاَمَّااللَّحْمُ وَالدَّمُ وَالظُّفْرُ وَالشَّعْرُ فَمِنَ الْمَرْاَةِ *

"Doğacak çocuğun kemikleri, sinirleri ve damarları erkekten, (babasından) **kanı, eti, tırnak ve tüyleri ise kadından** (annesinden) **olur."** diye cevap verince, o yine tasdik etti. *(Er-Razî, Tefsir-i Kebir:1/628)*

Üçüncü olarak: **"Çocuk niçin bazı kere amcalarına benzer de dayılarına hiç benzemez, bazen de dayılarına benzer amcalarına hiç benzemez ?"** diye sordu. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « اَيُّهُمَاغَلَبَ مَائُهُ مَاۤءَصَاحِبِهِ كَانَ الشَّبْهُ لَهُ »

"Anne ve babadan hangisinin suyu galib (fazla) **gelirse çocuk o tarafa benzer."** buyurunca yine tasdik etti. *(Er-Razî, Tefsir-i Kebir:1/428)*

Dördüncü olarak: **"Yakub** *(Aleyhisselâm)* **un kendisine haram kıldığı yemek hangisidir ? Tevrat'ta Nebiyyi ümmî'nin ondan haber vereceği yazıyor."** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* cevaben :

...فَاَنْشُدُكُمْ بِاللّٰهِ الَّذِى اَنْزَلَ التَّوْرٰيةَ عَلٰى مُوسٰى هَلْ تَعْلَمُونَ اَنَّ اِسْرَآئِيلَ يَعْقُوبَ (عليه السلام) مَرِضَ مَرَضًا شَدِيدًا فَطَالَ سَقَمُهُ فَنَذَرَ لِلّٰهِ نَذْرًا لَئِنْ شَفَاهُ اللّٰهُ مِنْ سَقَمِهِ لَيُحَرِّمَنَّ اَحَبَّ الشَّرَابِ اِلَيْهِ وَاَحَبَّ الطَّعَامِ اِلَيْهِ فَكَانَ اَحَبُّ الطَّعَامِ اِلَيْهِ لُحْمَانَ الْاِبِلِ وَاَحَبُّ الشَّرَابِ اِلَيْهِ اَلْبَانَهَا فَقَالُوا اَللّٰهُمَّ نَعَمْ *

"Musa *(Aleyhisselâm)* **ya Tevrat'ı indiren Allah hakkı için, siz biliyor musunuz ki ? Muhakkak İsrail Yakup** *(Aleyhisselâm)* **çok şiddetli bir hastalığa tutulmuş ve hastalığı uzamıştı, Allah-u Tealâ Hazretleri ona şifa verirse, en çok kendisine sevgili olan içeceği ve kendisine en çok sevgili olan yiyeceği kendine elbette haram edeceğini en kuvvetli şekilde nezretti** (adadı). **Ona yemeklerin en sevgilisi deve eti içeceklerin en sevgilisi de deve sütü idi.** (böyle sorulunca) **onlar da: Ey Allahım evet** (biliyor). **dediler."** *(Müsned-i Ahmed:1/274)*

"Sonuncu olarak, bir haslet (mesele) **daha kaldı. Onu da cevaplarsan sana inanacağım ve uyacağım. Allah tarafından söylediklerini sana hangi melek getiriyor?** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **"Cibril-i Emin"** diye cevap verince,yahudi: **"O bizim düşmanımızdır, çünkü o azap meleğidir. Harpleri, azabları, şiddetleri o indirir. Bizim Resulümüz** (elçimiz) **ise, Mikâil** *(Aleyhisselâm)* **dır, zira O rahmet meleğidir, yağmurları, müjdeleri, bollukları hep o indirir." dedi.**

Bunun üzerine Hazreti Ömer *(Radıyallâhu Anh)* o yahudiye: **"Cibril-i Emin'e**

olan düşmanlığınızın başlangıcı nedir ?" diye sordu. Abdullah İbn-i Suriya da: **"O bize çok düşmanlık etti, en şiddetli düşmanlığı da şöyle olmuştur; Allah-u Tealâ Hazretleri, Nebi'miz Musa** *(Aleyhisselâm)* **ya, Beyt-i Mukaddesin, Buht-u Nassar denilen bir adam tarafından tahrip edileceğini** (yıkılacağını) **ve bunun vaktini bildirmişti. O zaman geldiğinde, Beni İsrailden kuvvetli birini onu aramaya gönderdik, onu Babil'de miskin ve kuvvetsiz bir hâlde buldu ve öldürmek için yakaladı."**

Cebrail *(Aleyhisselâm)* de gönderdiğimiz adama: **"Eğer Allah-u Tealâ Hazretleri, onun sizi helâk etmesini yazmışsa, sizi ona musallat etmez.** (Sizden ona bir zarar dokunamaz). **eğer böyle değilse, onu niçin öldürmeye kalkıyorsunuz diyerek onu kurtardı ?"** adamımız da bu sözleri tasdik edip bu işten vazgeçti, böylece Buht-u Nassar büyüdü, kuvvet buldu ve cihana hakim oldu. Sonra, bizimle harbetti ve Beyt-i Mukaddesi tahrib etti. Bizden çoklarını da öldürdü. Onun için biz Cebrail'i düşman kabul ettik. Mikâil de Cebrail'e düşmandır. dedi. Bunun üzerine Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* :**"Cebrail** *(Aleyhisselâm)* **e düşman olan Mikâil** *(Aleyhisselâm)* **e de düşmandır, bunlarda, kendilerine düşman olana düşmandırlar."** buyurdu. *(Er-Razî, Tefsir-i Kebir:1/628-629)*

Bunun üzerine Mevlâ Tealâ Hazretleri bu ayet-i celileyi indirip, **Cibril-i Emin'in,** hidayet ve müjdenin ta kendisi olan Kuran-ı kerim'i indirdiğini beyan ederek onları reddetmiş ve Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* in sözlerine muvafakaten (uygun olarak), bundan sonraki ayet-i celileleri indirmiştir.

Diğer bir rivayete göre Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* bir gün yahudilerin medrese (dershane)lerine girerek Cibril-i Emin'den sordu. Onlar: **"O bizim düşmanımızdır Muhammed** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **e bizim sırlarımızı bildiriyor ve bütün batmaların, azapların idarecisidir. Mikâil ise bolluk ve selâmet** (kurtuluş) **getirmekle vazifelidir."** dediler. O zaman Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)*: **"Onların Allah indindeki mertebeleri nasıldır."** dedi. Onlar:**"Cibril sağında, Mikâil ise solundadır ve aralarında düşmanlık vardır."** dediler. O zaman Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* :

لَئِنْ كَانَا كَمَاتَقُولُونَ فَلَيْسَا بِعَدُوَّيْنِ ، وَ لَاَنْتُمْ اَكْفَرُ مِنَ الْحَمِيرِ ، وَمَنْ كَانَ عَدُوًّا لِاَحَدِهِمَا كَانَ عَدُوًّا لِلْاٰخَرِ وَمَنْ كَانَ عَدُوًّا لَهُمَا كَانَ عَدُوًّا لِلّٰهِ *

"Onlar sizin dediğiniz gibi olsalar da, (biri azap, biri rahmet getirsede) **birbirine düşman olmazlar ve siz merkepden daha** (aşağı) nankör (bir kâfirsiniz) **Onların birine düşman olan diğerine de düşman olur.Her ikisine düşman olan, Allah'a da düşmandır."**dedi. Sonra Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in yanına döndüğünde Cibril-i Emin'in kendisinden evvel vahyi getirdiğini gördü ve Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ona bu hususta: « لَقَدْ وَافَقَكَ رَبُّكَ يَاعُمَرُ »

"Ey Ömer ! Muhakkak Rabbin sana muvafakat etti (senin sözüne uygun ayet indirdi)." buyurdu. Bunun üzerine Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* de:

لَقَدْ رَاَيْتَنِى فِى دِينِ اللّٰهِ بَعْدَ ذٰلِكَ اَصْلَبَ مِنَ الْحَجَرِ *

"Bu hadiseden sonra kendimi onlara karşı taştan daha katı buldum." buyurarak nefretini izhar etmiştir. *(Er-Razî, Tefsir-i Kebir:1/629)*

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir : Abdullah İbn-i Selâm Efendimizin Medineye gelişini duyunca hemen gelerek. sana üç şey soracağım ki, onları ancak peygamber bilebilir.

1.- Kıyamet alâmetlerinin ilki nedir? 2.- Cennetin ilk yemeği nedir ?

3.- Çocuk neden annesine veya babasına çeker ? Dedi.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « اَخْبَرَنِى جِبْرِيلُ بِهِنَّ اٰنِفًا »

"Demin bana onları Cibril *(Aleyhisselâm)* **haber verdi."** buyurdu. Abdullah İbn-i Selâm: **"Cibril mi?"** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « نَعَمْ » **"Evet"** buyurdu. O: **"Cibril, Yahudilerin düşman oldukları melektir."** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَاِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰى قَلْبِكَ » bu ayeti okudu ve:

اَمَّا اَوَّلُ اَشْرَاطِ السَّاعَةِ فَنَارٌ تَحْشُرُ النَّاسَ مِنَ الْمَشْرِقِ اِلَى الْمَغْرِبِ ، وَاَمَّا اَوَّلُ طَعَامٍ يَاْكُلُهُ اَهْلُ الْجَنَّةِ فَزِيَادَةُ كَبِدِ حُوتٍ ، وَاَمَّا الشَّبَهُ فِى الْوَلَدِ فَاِنَّ الرَّجُلَ اِذَا غَشِىَ الْمَرْاَةَ فَسَبَقَهَا مَاؤُهُ كَانَ الشَّبَهُ لَهُ وَاِذَا سَبَقَ مَاؤُهَا كَانَ الشَّبَهُ لَهَا *

"Kıyamet alâmetlerinin ilki, bir ateştir ki, insanları doğudan batıya sürecektir. Cennet ehlinin yiyeceği ilk yemek balık havyarıdır. Çocuktaki (baba ve annesine) **benzemeye gelince, erkek kadına gelir** (onunla cinsi ilişkide bulunur) **se ve suyu** (menisi) **kadını geçer** (ondan önce gelir) **se o zaman çocuğun onun için** (erkeğe ait) **olur. Eğer kadının suyu** (erkeğin suyunu) **geçerse o zaman benzeme ona** (kadına) **ait olur.** (çocuk kadın tarafına benzer)." buyurdu. O zaman Abdullah İbn-i Selâm: **"Ben şehadet ederim ki, Allah'dan başka ibadete lâyık hiç bir ilâh yoktur. Ve sen, şüphesiz Allahın resulüsün."** dedi.

(Buharî, Enbiya:1, Menakıbu'l-ensar:51, Tefsir, Sure:2 Rikak:51, Müslim, Hayız:34, Ahmed İbn-i Hanbel:3/108, 189, 271)

CİBRİL-İ EMİN'İN KURAN-I KERİMİ, RESULULLAH *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* İN KALBİNE İNDİRDİĞİ HAKKINDA DİĞER AYET-İ KERİMELER

وَاِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (١٩٢) نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ (١٩٣) عَلٰى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ (١٩٤) بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ (١٩٥)

"Şüphe yok ki o (Kuran) **âlemlerin Rabbinin indirmiş olduğu bir kitaptır**

korkutuculardan olasın diye pek açık olan arapça bir dille senin kalbinin üzerine onu Ruhu'l-Emin (Cibril-i Emin) indirdi." *(Şuara Suresi: 192-195)*

Bu ayetlerden anlaşıldığına göre Cibril-i Emin'e düşmanlık etmenin hiç bir manası yoktur. Çünkü Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in kalbine indirilen Kuran'ı, Cibril-i Emin kendi tarafından indirmedi ki, O'na düşmanlık edilsin.

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾

KELİME MANASI (98)

(مَنْ) **Her kim ki,** (كَانَ) **oldu,** nedir oldu? (عَدُوًّا) **düşman,** kime? (لِلّٰهِ) **Allah**(-u Teâlâ Hazretlerin) **e,** daha? (وَمَلٰئِكَتِهِ) **meleklerine,** daha? (وَرُسُلِهِ) **peygamberlerine** daha? (وَجِبْرِيلَ) **Cebrail'e** *(Aleyhisselâm)*, daha? (وَمِيكَالَ) **Mikâile** *(Aleyhisselâm)*, (فَاِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allah** (-uTeâlâ) **da** (عَدُوٌّ) **düşmandır,** kime? (لِلْكَافِرِينَ) **o kâfirlere.**

MEAL-İ ŞERİFİ (98)

Her kim Allah (Teâlâ'y) **a, onun meleklerine, peygamberlerine ve** (hassaten) **Cebrail ile Mikâil** *(Aleyhimesselam)* **e düşman olursa, şüphesiz Allah** (-u Teâlâ Hazretleri) **de o kâfirlerin düşmanıdır** (binaenaleyh, onlara en şiddetli bir azapla azap edecektir).

İ Z A H A T

« جِبْرِيلَ » <u>**C i b r î l:**</u> İbrani lisanında: **"Abdullah"** demektir. Peygamber Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e vesair Peygamberler *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)*e vahy-i ilâhîyi (Allah'ın vahyini) tebliğ etmeye (ulaştırmaya) memur olan pek yüce bir melektir. O'na: **"Cebrail"** de denir.

« مِيكَائِيل » <u>**M i k â i l:**</u> de pek büyük bir melektir. Yağmurların yağmasına vesair bir takım hadisatın zuhuruna memur kılınmış (bir takım olayların meydana gelmesi ile vazifelendirilmiş) tir.

Alusî tefsirinde zikredildiği üzere, ulemadan bazısı, bu ayet-i celilede Cibril-i Emin'in, Mikâil *(Aleyhisselâm)* den önce zikredilmesinden, O'nun, Mikâil *(Aleyhisselâm)* den üstün olduğuna delil almışlardır, meşhur olan görüşte budur.

Şununla da, bu hususta delil getirmişlerdir ki, Cibril-i Emin, ruhların gıdası olan vahy'i ve ilmi indirmekte, Mikâil *(Aleyhisselâm)* ise bedenlerin gıdası olan bollukları ve yağmurları indirmektedir. Şüphe yok ki, ruhların gıdası bedenlerin gıdasından efdal (daha üstün) dür.

Allah-u Teâlâ Hazretleri Kuran-ı Azimü'ş-şan'ında **Mikâil, İsrafil, Azra-**

il vesair bütün **melekler**'den *(Aleyhimüsselâm)* hiç birini övmediği şekilde **Cibril-i Emin**'i övmüştür.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* dan rivayet edilen bir hadis-i şerif de Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :اَلاَ اُخْبِرُكُمْ بِاَفْضَلِ الْمَلاَئِكَةِ جِبْرَآئِيلُ*

"Size meleklerin en üstününü haber vereyim mi ? (O) Cebrail'dir."

(Tefsir-i Alusî: 1/334)

Diğer bir rivayette de **Cibril-i Emin**'in sema ehlinin imamı olduğu zikredilmiştir. Burada yeri gelmişken, **Cibril** ve **Mikâil** *(Aleyhimesselam)* ın isimleri, vazifeleri, hususiyetleri (özellikleri) ve faziletleri (üstünlükleri) hakkındaki bazı rivayetleri zikredelim.

عَنْ اَبِى اُمَامَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِسْمُ جِبْرِيلَ عَبْدُ اللّٰهِ وَاسْمُ اسْرَافِيلَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ *

Ebu Umame *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*:**"Cibril'in ismi Abdullah, İsrafil'in ismi ise Abdurrahman'dır. buyurdu**

(Suyutî, D.Mensur:1/225)

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

"Bir kere Cibril'i Emin Resulullah *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **ile beraber görüşüyorlarken göğün kenarı yarıldı o anda, Cibril-i Emin küçülmeye, büzülmeye ve yere yanaşmaya başladı, birden Resulullah'ın önünde bir melek belirerek: "Ey Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **Rabbin sana selâm söylüyor ve seni Peygamber ve melik** (padişah) **olman ile Peygamber ve kul olman arasında serbest bırakıyor." dedi. Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle anlatıyor: O zaman Cibril; « اَنْ تَوَاضَعْ » "Tevazu et." diye bana eliyle işaret etti. Ben onun bana nasihat edici olduğunu anlayarak: « عَبْدٌ وَنَبِى » "Kul ve Peygamber** (olayım)." **dedim. O melek semaya yükselince ben: "Ey Cibril sana o meleğin kim olduğunu sormak istemiştim. Fakat senin halini görmem beni sormaktan alıkoydu, bu kimdir ?" dedim. Cebrail** *(Aleyhisselâm)* **: "O, İsrafil'dir. Allah-u Tealâ onu yarattığı gündenberi huzurunda ayaklarını kıpırdatmaz ve gözünü yukarıya kaldırmaz bir hâlde yarattı. Onun Rab Tealâ ile arasında yetmiş nur vardır ki, onlardan herhangi bir nura yanaşsa mutlaka yanar. Levh-i Mahfuz onun önündedir.**

Allah-u Tealâ gökte ve yerde birşey olmasını murat edince o Levh yükselir ve İsrafil'in yüzüne vurur (önüne gelir)**o ona bakar,benim işim ise,bana emreder. Mikâil'in işi ise, ona emreder.Ölüm meleğinin işi ise,ona emreder." dedi.**

O zaman ben: "Ey Cibril sen hangi iş üzeresin." dedim. O: "Rüzgârlar ve ordular üzerine (vazifeliyim)." **dedi. "Mikâil neyle görevli." dedim. "Bitkiler ve**

yağmurlar üzerine." dedi. "Ölüm meleği ne vazife üzere." dedim. "Ruhları almakla görevlidir." dedi sonra Cibril-i Emin: "Ben İsrafil'in ancak kıyamet kopacağında ineceğini zannetmiştim, senin bende gördüğün hâlde ancak kıyametin kopmasından korktuğumdandır." dedi. *(Suyutî, D. Mensur: 1/226)*

وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِنَّ جِبْرِيلَ مُوَكَّلٌ بِحَاجَاتِ الْعِبَادِ فَاِذَا دَعَا الْمُؤْمِنُ قَالَ: يَاجِبْرِيلُ اِحْبِسْ حَاجَةَ عَبْدِى فَاِنِّى اُحِبُّهُ وَاُحِبُّ صَوْتَهُ وَاِذَا دَعَا الْكَافِرُ قَالَ: يَاجِبْرِيلُ اقْضِ حَاجَةَ عَبْدِى فَاِنِّى اُبْغِضُهُ وَاُبْغِضُ صَوْتَهُ *

Cabir İbn-i Abdullah *(Radıyallahu Anh)* dan rivayete göre, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: "Şüphesiz Cibril, kulların ihtiyaçlarına müvekkel (görevlendirilmiş) dir. Mümin dua ettiği vakit Allah-u Tealâ: "Ey Cibril ! kulumun (isteğini)vermeyi geciktir. Çünkü ben onu seviyorum sesini (duymayı) da seviyorum." buyurur. Kâfir dua ettiğinde ise: "Ey Cibril ! Kulumun isteğini hemen gör. Çünkü ben ona kızıyorum, sesine de kızıyorum." buyurur." *(Suyutî, D.Mensur:1/227)*

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : رَاَيْتُ جِبْرِيلَ مُهْبِطًا قَدْ مَلَاَ مَابَيْنَ الْخَافِقَيْنِ عَلَيْهِ ثِيَابُ سُنْدُسٍ مُعَلَّقٌ بِهَا اللُّؤْلُؤُ وَالْيَاقُوتُ *

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* den rivayet edilmiştir ki, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: "Cibril (-i Emin) i (gökten) inerken gördüm, doğuyla batı arasını doldurmuştu. Üzerinde ipek elbiseler vardı, onlara inci ve yakutlar takılmıştı." *(Ali El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:6/140, No:15168)*

عَنْ اَبِى سَعِيدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِنَّ فِى الْجَنَّةِ لَنَهَرًامَايَدْخُلُهُ جِبْرِيلُ مِنْ دَخْلَةٍ فَيَخْرُجُ فَيَنْتَفِضُ الاَّخَلَقَ اللّٰهُ تَعَالٰى مِنْ كُلِّ قَطْرَةٍ تَقْطُرُ مِنْهُ مَلَكًا *

Ebu Said *(Radıyallâhu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: "Şüphesiz cennette bir ırmak vardır, Cibril o ırmağa her girip çıktığında silkelenince muhakkak Mevlâ Tealâ onun her damlasından bir melek yaratır." *(Ali El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:14/454, No:39232)*

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَنَّهُ قَالَ لِجِبْرِيلَ (عليه السلام) مَالِى لَمْ اَرَ مِيكَائِيلَ ضَاحِكًا قَطُّ ؟ قَالَ: مَاضَحِكَ مِيكَائِيلُ مُنْذُ خُلِقَتِ النَّارُ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallâhu Anh)* den rivayete göre, Resulullah *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* Cibril *(Aleyhisselâm)* e: "Bana ne oldu ki, Mikâil'i hiç gülerek görmedim." dedi. O da: "Cehennem yaratıldığından beri Mikâil hiç gülmedi." dedi." *(Ahmed İbn-i Hanbel: 3/224)*

Abdü'l-Aziz *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :
Allah-u Teala, Cibril ve Mikâil'e baktı onları ağlar bir hâlde buldu. Allah-u Teala onlara: « مَا يُبْكِيكُمَا وَقَدْ عَلِمْتُمَا اَنِّى لاَاَجُورُ ...؟ » **"Sizi ne ağlatıyor, hâlbuki benim zulmetmeyeceğimi bildiniz."** buyurdu. Onlar: « يَا رَبِّ اِنَّا لاَنَاْمَنُ مَكْرَكَ » **"Ya Rabbi ! Biz senin mekrinden** (imtihanından ve hesap sormandan) **emin olamayız."** dediler. O zaman Mevlâ Teala: « هٰكَذَا فَافْعَلاَ فَاِنَّهُ لاَيَاْمَنُ مَكْرِى اِلاَّ كُلُّ خَاسِرٍ » **bu hâl üzere devam edin. Çünkü benim mekrimden ancak her husrana** (zarara) **uğrayan emin olur."** buyurdu.

(Suyutî, D.Mensur:1/229)

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki:

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) لِجِبْرِيلَ « هَلْ تَرٰى رَبَّكَ ؟ قَالَ: اِنَّ بَيْنِى وَبَيْنَهُ لَسَبْعِينَ حِجَابًا مِنْ نَارٍ اَوْ نُورٍ لَوْرَاَيْتُ اَدْنَاهَا لاَحْتَرَقْتُ »

"Bir kere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **Cibril'e "Rabbini görüyor musun?" diye sordu. O'da "benimle O'nun arasında ateşten veya Nur'dan yetmiş perde vardır. Bunların en aşağısını görsem elbette yanarım." buyurdu."**

(Suyutî, D.Mensur1/229)

İkrime İbn-i Halid *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki :

اِنَّ رَجُلاً قَالَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ اَىُّ الْخَلْقِ اَكْرَمُ عَلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ ؟ قَالَ: لاَاَدْرِى..! فَجَاءَهُ جِبْرِيلُ (عليه السلام) فَقَالَ: يَاجِبْرِيلُ اَىُّ الْخَلْقِ اَكْرَمُ عَلَى اللّٰهِ ؟ قَالَ: لاَاَدْرِى...! فَعَرَجَ جِبْرِيلُ ثُمَّ هَبَطَ فَقَالَ: اَكْرَمُ الْخَلْقِ عَلَى اللّٰهِ جِبْرِيلُ وَمِيكَائِيلُ وَاِسْرَافِيلُ وَمَلَكُ الْمَوْتِ فَاَمَّا جِبْرِيلُ فَصَاحِبُ الْحَرْبِ وَصَاحِبُ الْمُرْسَلِينَ ، وَاَمَّامِيكَائِيلُ فَصَاحِبُ كُلِّ قَطْرَةٍ تَسْقُطُ وَكُلِّ وَرَقَةٍ تَنْبُتُ وَكُلِّ وَرَقَةٍ تَسْقُطُ ، وَاَمَّا مَلَكُ الْمَوْتِ فَهُوَ مُوَكَّلٌ بِقَبْضِ كُلِّ رُوحِ عَبْدٍ فِى بَرٍّاَوْبَحْرٍ ، وَاَمَّا اِسْرَافِيلُ فَاَمِينُ اللّٰهِ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُمْ *

"Bir adam: "Ey Allah'ın Resulü ! Allah katında mahlûkatın en kıymetlisi kimdir ?" dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Bilmem." buyurdu. Bunun üzerine Cibril** (-i Emin) **gelince Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : **"Ey Cibril ! Allah indinde yaratıkların en kıymetlisi kimdir ?" dedi. O da: "Bilmem." dedi. Sonra Cibril yükseldi, inince: "Allah indinde mahlûkatın en kıymetlisi Cibril, Mikâil, İsrafil ve ölüm meleğidir. Cibril harbin ve peygamberlerin sahibidir** (harp işlerini idare eder ve peygamberlere vahiy getirir). **Mikâil ise, yağan her damlanın, biten ve düşen her yaprağın sahibi** (idarecisi) **dir. Ölüm meleği ise, denizde ve karada bulunan her kulun ruhunu almakla görevlidir. İsrafil ise, Allah ile kulları arasında Allah-u Teala'nın emin'i** (güvendiği sırlarını verdiği meleği) **dir."**

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/230)

عَنْ اَبِى سَعِيدِ الْخُدْرِى (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : اسْرافِيلُ صَاحِبُ الصُّورِ وَجبْرِيلُ عَنْ يَمِينِهِ وَمِيكَآئِيلُ عَنْ يَسَارِهِ وَهُوَ بَيْنَهُمَا *

Ebu Said El-Hüdrî *(Radıyallahu Anh)***den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "İsrafil Sur'un sahibi** (görevlisi) **dir. Cibril onun sağında, Mikâil solundadır. İsrafil ise, aralarındadır."** *(Suyutî, D.Mensur:1/230)*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : انَّ اللّٰهَ اَيَّدَنِى بِأَرْبَعَةِ وُزَرَآءَ ، اثْنَيْنِ مِنْ اَهْلِ السَّمَآءِ جِبْرِيلَ وَمِيكَآئِيلَ ، وَاثْنَيْنِ مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ اَبِى بَكْرٍ وَعُمَرَ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Şüphesiz Allah-uTealâ beni dört vezirle kuvvetlendirdi. İkisi sema ehlindendir. Bunlar Cibril ve Mikâil'dir. İkisi de yer ehlindendir. Bunlar da Ebu-Bekir ve Ömer'dir** *(Radıyallâhu Anhüm Ecmein)***."**

(Ali El-Muttekî, K.Ummal:13/14, No:36119)

عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : انَّ فِى السَّمَآءِ مَلَكَيْنِ اَحَدُهُمَا يَأْمُرُ بِالشِّدَّةِ وَالْاٰخَرُ يَأْمُرُ بِاللِّيْنِ وَكُلٌّ مُصِيبٌ جِبْرِيلُ وَمِيكَآئِيلُ وَنَبِيَّانِ اَحَدُهُمَا يَأْمُرُ بِاللِّيْنِ وَالْاٰخَرُ يَأْمُرُ بِالشِّدَّةِ وَكُلٌّ مُصِيبٌ وَذَكَرَ اِبْرَاهِيمَ وَنُوحًا وَلِى صَاحِبَانِ اَحَدُهُمَا يَأْمُرُ بِاللِّينِ وَالْاٰخَرُ يَأْمُرُ بِالشِّدَّةِ وَكُلٌّ مُصِيبٌ وَذَكَرَ اَبَابَكْرٍ وَعُمَرَ *

Ümmü Seleme *(Radıyallahu Anha)* **den rivayet edildiğine göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Muhakkak gökte iki melek vardır ki, birisi şiddetle öbürü yumuşaklıkla emreder. ikiside isabet edicidir, bunlar Cibril ve Mikâil'dir. iki peygamberin de biri yumuşaklıkla, diğeri şiddetle emrederdi. Bunların her biri isabetlidir. buyurdu ve İbrahim ile Nuh** *(Aleyhimesselam)* **u zikretti. Benimde iki arkadaşım vardır ki, biri yumuşaklıkla, diğeri şiddetle emreder., ikisi de isabetlidir.** (buyurduktan sonra) **Ebu Bekir ve Ömer'i** *(Radıyallahu Anhuma)* **zikretti."**

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/231)

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) اَنَّ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) اُغْمِىَ عَلَيْهِ وَرَأْسُهُ فِى حِجْرِهَا فَجَعَلَتْ تَمْسَحُ وَجْهَهُ وَتَدْعُولَهُ بِالشِّفَآءِ فَلَمَّا اَفَاقَ قَالَ لَابَلْ اَسْاَلُ اللّٰهَ الرَّفِيقَ الْاَعْلٰى مَعَ جِبْرِيلَ وَمِيكَآئِيلَ وَاِسْرَافِيلَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ *

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* **den rivayet edilmiştir ki: "Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e baygınlık geldi. Başı onun** *(Radıyallâhu Anha)* **kucağındaydı kendisi Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in yüzünü silmeye ve ona şifa duası yapmaya başladı. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **ayılınca: "Hayır !** (Senin dua ettiğin gibi iyileşmeyi değil) **bilakis ben, Cibril, Mikâil ve İsrafil** *(Aleyhimüsselam)*

ile beraber Refik-i A'lâ (en yuce dost olan Mevlâ)yı **isterim." buyurdu.**
(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/232)

Ammar İbn-i Ebi Ammar *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilmiştir ki, Bir kere Hazreti Hamza *(Radıyallahu Anh)* : **"Ya Resulallah ! Bana Cibril'i kendi şeklinde göster."** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: « اِنَّكَ لَاتَسْتَطِيعُ اَنْ تَرَاهُ » **"Senin onu görmeye gücün yetmez."** buyurdu. O; **"Hayır ! Bana onu göster."** diye israr edince. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de: « فَاقْعُدْ » **"O zaman otur."** buyurdu. O da oturunca, Cibril-i Emin müşriklerin, tavaf ederken elbiselerini üzerine koydukları bir tahtanın üzerine indi, o zaman Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, Hazreti Hamza *(Radıyallahu Anh)* ya: « اِرْفَعْ طَرْفَكَ فَانْظُرْ » **"Gözünü kaldır da bak."** buyurdu. O da gözünü kaldırınca Cibril'in ayaklarını yeşil zeberced gibi gördü ve bayıldı düştü. *(Suyutî, D.Mensur:1/228)*

Ebu Cafer *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Ebu Bekir** *(Radıyallahu Anh)* **Cibril'in Resulullahla konuşmalarını duyardı ama Cibril'i görmezdi."** *(Suyutî, D.Mensur:1/228)*

Ayet-i celilenin sonunda geçen kâfirlerden maksat: Allah'a*(Celle Celâlühü)* ve meleklere düşmanlık eden hususî kâfirlerdir. Mevlâ Tealâ Hazretleri, kendisine ve meleklerine düşmanlık etmenin küfür olduğunu bildirmek için: **"Allah onların düşmanıdır."** buyuracak yerde: **"Şüphesiz Allah** *(Celle Celâlühü)* **kâfirlere düşmandır."** buyurmuştur.

« عَدُوٌّ » Kelimesi aslında « فَعُولٌ » vezninde mübalâğa ile ismi fail olup, ziyade düşman demektir. Müzekkeri, müennesi, müsavi (eşit) tir. Bu düşmanlık manası ancak insan hakkında düşünülüp Mevlâ hakkında düşünülemeyeceğinden buradaki Allah'a düşmanlık, ya ona muhalefet edip itaat etmemek (boyun eğmemek) ten veya dostlarına düşmanlık etmekten, ibarettir. Allah-u Teâlâ'nın kâfirlere düşman olması ise onları sevmemesi demektir.

Ayet-i celilede bütün melekler zikredildikten sonra, sadece bu iki meleğin isimlerinin zikredilmesi ise, onlara şeref vermek ve onların üstünlüğünü beyan etmek içindir. Veya yahudiler bu iki meleğe düşmanlık ettiklerinden ayet de böyle inmiştir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin çirkin ahlâkından diğer bir nevini beyan etmek üzere buyuruyor:

وَلَقَدْ اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا اِلاَّ الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾

KELİME MANASI (99)

(وَلَقَدْ اَنْزَلْنَا) **Zat-ı Uluhiyetime kasem** (yemin) **ederim ki, elbette muhak-**

kak biz indirdik, kime ? (اِلَيْكَ) **sana,** neyi ? (اٰيَاتٍ) **ayetleri,** öyle ayetler ki, (بَيِّنَاتٍ) **çok açık,** (وَمَا يَكْفُرُ) **küfretmez,** neye ?(بِهَا) **o ayetlere,** yani o ayetleri inkâr etmez. (اِلاَّ الْفَاسِقُونَ) **ancak fasıklar** (küfürde inat edenler) **inkâr eder.**

MEAL-İ ŞERİFİ (99)

Yüce Zatım hakkı için elbette muhakkak biz sana çok açık ayetler indirdik. Onları (bu ayetleri küfürde inat edip, İlâhi sınırlardan çıkan) **fasıklardan başka bir kimse inkâr etmez .**

İ Z A H A T

Fahri Razî'nin *(Rahmetullahi Aleyh)* beyanına göre, ayat-ı beyyinatla murat: Kuranın ayetleridir, zira Kuranın ayetleri, inkâr edenleri kendisine karşı gelmekten âciz bıraktıkları için, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in peygamberliğini kuvvetleştiren açık mucizelerdendir. Yahut ayetler hem Kurana, hem de Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in peygamberliğini ispat eden diğer mucizelere şamildir (hepsini içine almıştır).

Kuranın bazı ayetleri fesahat (açık ve net olması) ve belâgatı (edebiyat kurallarına uygun olması) yla peygamberlik davasının doğruluğuna, bazı ayetleri de Allah-u Tealâ'dan başka kimsenin bilemeyeceği şeyleri haber verdiğinden, mugayyebata (Allah'dan başka kimsenin bilemeyeceği gizli meselelere) ve bazı ayetleri tevhide (Allah'ın birliğine), bazı ayetleri de şer'î hükümlere (dini meselelere) açık bir şekilde delâlet ettiklerinden, onlara, alâmet (nişan)ve delâlet (gösterme) manasında olan "**Âyât-ı Beyyinât** (apaçık ayetler)." denilmiştir.

Küfür : Bilerek veya bilmeyerek Hak'kı inkâr etmektir.

Fısk : Haddi tecavüz ederek (Allah'ın koyduğu sınırları aşarak) Hak'ka itaattan çıkmaktır. Burada **"Fısk"** mutlak (kayıtsız olarak) zikredildiğinden, ondan fıskın kemali ve nihayeti (fasıklığın son derecesi) olan **"Küfür** (kâfirlik)**"** murat edilmiştir. O hâlde ayet-i celilenin manası : **"O açık ayetleri ancak haddi tecavüz eden inatçı kâfirler inkâr eder."** demek olur.

Bu ayet-i celile, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)*dan rivayet edildiğine göre, yahudi ulemasından İbn-i Suriya'nın, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*e: **"Sen bize bildiğimiz hiç bir şey getirmedin ve senin üzerine hiç bir ayet indirilmedi ki, sana uyalım."** demesi üzerine nazil olmuş ve onun sözlerini reddetmiştir. Şöyle ki,Allah-u Tealâ habibine: **"Biz sana, matlûba delâlet eden** (aranan hidayetin yolunu gösteren) **nice ayetler indirdik ve O ayetleri ancak Allah'a itaattan çıkmış fasıklar inkâr eder."** buyurarak, İbn-i Suriya'nın hem kâfir, hem de kâfirlerin inatçılarından olduğuna işaret buyurmuştur.

İmam-ı Hasan *(Radıyallâhu Anh)* buyurmuştur ki, küfür veya sair günahlardan herhangi birinde **"Fısk"** tabiri kullanılırsa, bu, o günahın en büyüğüne delâlet eder. Meselâ: **"Bu adam içki içmekte fasıktır."** denilince, bu işi en ziyade

işler demek olur. **"Zinada fasıktır."** denilince, en çok zina eder, demek olur. Burada da Mevlâ Tealâ küfürde fasık olduklarını beyan ederek, onların en aşırı kâfir olduklarını ifade etmiştir. Fısk'ın asıl lugat manası: Çıkmak'tır. Binaenaleyh Allah'ın hududundan (sınırlarından) çıkanlara fasıklar denilir.

Bilinmelidir ki, Kuran-ı Kerim, öyle ilâhî bir nurdur ki, Mevlâ Tealâ onunla karanlıkları açmıştır. Yahudiler, işte bu nuru söndürmek istemişlerdir. Allah-u Tealâ ise elbette nurunu tamamlayacak, yahudilere rezillik ve rüsvaylıktan başka hiç bir şey kalmayacaktır.

Nitekim karanlık bir gecede bir takım insanlar hamama girseler ve bir kişi etrafı aydınlatan bir kandil getirse, o kandili söndürmeye, ancak ayıplı olanlar koşar, taki ayıpları açığa çıkmasın.

Mevlâ Tealâ hazretleri, yahudilerin çirkin ahlâkından bir diğerini beyan etmek üzere buyuruyor :

اَوَ كُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (١٠٠)

KELİME MANASI (100)

(اَوَ كُلَّمَا) **Her ne zaman,** (Ayat-ı Beyyinata küfredipte) (عَاهَدُوا) **muahede etseler,** ne etmekle ?(عَهْدًا) **ahdetmekle,** (her ne zaman, her hangi bir hususta kuvvetli bir söz verseler),(نَبَذَ) **bozup atacak mı ?** neyi ?(هُ) **o ahdi,** (o sözü) kim?(فَرِيقٌ) **bir fırka,** kimden ? (مِنْهُمْ) **onlardan** (yahudilerden)(بَلْ اَكْثَرُهُمْ) **hatta onların çoğu,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **iman etmezler,** yani kendi kitapları olan Tevrat'a da inanmazlar.

MEAL-İ ŞERİFİ (100)

Onlar (bu kadar açık ayat-ı İlâhiyeyi inkâr edip), **her ne zaman bir ahidle muahede edecek olsalar** (bir söz verseler) **içlerinden bir fırka, bu ahdi bozup atacak mı ?** (sadece bir fırka değil) **hatta bunların ekserisi** (kendi kitapları olan Tevrat'a da) **inanmazlar.**

İ Z A H A T

Alusî tefsirinde zikredildiği üzere bu ayet-i celile-i cemile, yahudi ulemasından Malik İbn-i Sayf'ın: **"Vallahi ! Muhammede iman etmemiz için Kitabımız**(Tevrat)**da, bizden hiçbir söz alınmamıştır."**demesi üzerine nazil olmuştur.

Bütün yahudiler hakkında nazil olduğu (indiği) da rivayet edilmiştir. Çünkü onlar, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gönderilince, ona inanacaklarına ve onunla beraber arap müşrikleriyle harp edeceklerine dair söz vermişlerdi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gönderildiğinde ise, ilk olarak onlar inkâr ettiler.

Tevrat'ı şerifte Mevlâ Tealâ Hazretleri, ahir zamanda göndereceği peygamberinin hâllerini, vasıflarını ve ona inanmalarının lâzım olduğunu beyan

etmiş, onlar da Tevrat'ı kabul etmeleriyle, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e iman edeceklerine dair Mevlâ Tealâ ile muahede etmişler, (sözleşmişler) di.

Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gönderilince haset (çekememezlik) lerinden dolayı ona iman etmeyerek, bu sözü bozduklarını, Cenab-ı Hak bu ayetle beyan buyurmuştur. Çünkü onlar Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in gönderilmesinden evvel, ona inanacaklarını, yardımcı olacaklarını ve onun aleyhine kimseye yardım etmiyeceklerini yeminlerle tekit ederek (kuvvetleştirerek) beyan ettikleri hâlde, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gönderilince inanmamışlar, üstelik Hendek muharebesinde, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in aleyhine Kureyşe yardım ederek de ayrıca sözlerini bozmuşlardır.

« نَبَذَ » İkinci bapdan gelmektedir. Mastarı olan: « نَبْذ » kıymetsiz olan bir şeyi atmak manasınadır. Lâkin çok kere kendişine itibar edilmediği (kıymet verilmediği) için, unutulup terkedilen şeylerde kullanılmaktadır. Aslında bu, elle tutulup, gözle görülen şeylerde kullanılırsa da, buradaki ahde nisbeti mecazdır. Yani burada: « نَبْذ » **Nebz** gerçek manası olan **Atma**'nın yerine **bozma** manasında olan: « نَقْض » **Nakz** yerine kullanılmıştır.

« فَرِيق » İsmi Cins (cins isim) dir. Müfredi yoktur, aza da, çoğa da kullanılır. yahudilerden bazıları iman edip verdikleri sözü bozmadıklarından, Mevlâ Tealâ burada: **"Bir fırka bozdu, hatta ekserisi inanmazlar."** buyurmuş, hepsi inanmazlar, buyurmamıştır.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin çirkin ahlâkından bir diğerini beyan etmek üzere buyuruyor :

وَلَمَّاجَآءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَامَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللّٰهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَاَنَّهُمْ لَايَعْلَمُونَ (١٠١)

KELİME MANASI (101)

(وَلَمَّاجَآءَ) **Ne zaman ki geldi,** kime ? (هُمْ) **onlara,** kim ? (رَسُولٌ) **bir Resul-u Muazzam** (büyük bir elçi), **bir Nebiyyi ahırzaman** (ahır zaman Peygamberi) **Muhammed** *(Aleyhissalatü Vesselam)* kim tarafından ? (مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ Hazretleri) **tarafından,** öyle bir Resul ki,(مُصَدِّقٌ) **tasdik edici** (doğrulayıcı) neyi ?(لِمَا) **öyle kitabı** (Tevrat'ı) **ki,** (مَعَهُمْ) **onlarla beraberdir.** (نَبَذَ) **attı,** kim ? (فَرِيقٌ) **bir fırka,** kimden ? (مِنَ الَّذِينَ) **öyle kimselerden ki,** (اُوتُوا) **verildiler** neye ?(الْكِتَابَ) **kitaba,** yani kendilerine kitap verilenlerden bir cemaat attı, neyi ?(كِتَابَ اللّٰهِ) **Allah'ın kitabını,** nereye ?(وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ) **sırtlarının ötesine,** (arkalarına) ne oldukları hâlde ? (كَاَنَّهُمْ) **sanki onlar**(لَايَعْلَمُونَ) **bilmiyorlar** (Allah'ın kitabı olduğunu bilmiyorlarmış gibi).

MEAL-İ ŞERİFİ (101)

Ve onlara, (yahudilere) Allah (Tealâ Hazretleri) tarafından beraberlerindekini (Tevrat'ı) tasdik edici olan bir peygamber gelince, o kendilerine kitap verilenlerden bir fırka, sanki bilmiyorlarmış gibi Allah (-u Tealân) ın kitabını arkalarına attılar (ona iman edip, onunla amel etmediler).

İ Z A H A T

Fahri Razî'nin beyanına göre, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Musa *(Aleyhisselâm)* nın risaletini (peygamberliğini) ve Tevrat'ın sıhhatini (doğruluğunu) tasdik ettiği gibi, Tevrat'da Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in geleceğini beyan ettiği için, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in gelmesi de, Tevrat'ı iyice tasdik etmiş (doğrulamış) tır.

Kitap verilenlerden murat: İçindeki meseleleri bilsin, bilmesin kitaba iman eden ve onu tanıyanlardır.

Ayet-i celilede geçen Kitaptan murat: Kuran olma ihtimali varsa da, en doğru görüşe göre, Tevrat'tır, zira arkaya atmak, kitaba sarıldıktan sonra düşünülür. Yahudiler ise, Kurana asla yapışmamışlardır. O hâlde kendisine sarıldıktan sonra arakaya attıkları kitap Tevrat'tır,

Kazi Beyzavî, Alusî ve Ruhu'l-beyan tefsirlerinin zikrettiğine göre yahudiler dört fırkadır.

1. Fırka : Tevrat'a inanıp hukukunu ifaya (emirlerini yerine getirmeye) çalışan müminlerdir. Bu kısım çok azdır.

2. Fırka : Tevrat'a alenî (açıkça) muhalefet edip, ahkâmını arkaya atan kâfirlerdir.

3. Fırka : Tevrat'ın ahkâmını açıkça terketmeyip, cehaletlerinden dolayı ihlâl eden (bozan) lardır. Bunlar ekseriyettedir.

4. Fırka : İse, zahirde Tevrat'la amel edip, gizlice ahkâmını terkeden hakikatı bildikleri hâlde inat ve kibirlerinden dolayı bilmemezlikten gelenlerdir. Bu kısım yahudilerin münafıklarıdır.

Ruhu'l-beyan tefsirinde zikredildiğine göre: Bu ayet-i celilede, bildiği hâlde cahil işi yapanların, cahillere katılacağına dair bir işaret bulunmaktadır. Cahilden bir hayır beklenmeyeceği gibi, ilmiyle amel etmeyenden de bir hayır gelmez. Zira: **"Diliyle vaaz edenin kelâmları boştur. Kalbiyle vaaz edenin ise okları yerini bulmuştur."** buyurulmuştur. Diliyle vaaz eden, ilmiyle amel etmeyen âlimdir. Kalbiyle vaaz eden ise, bildiğiyle amel eden, sözleri kalplere tesir eden, kelimeleri hikmet ve ibret veren kişidir. O hâlde akıllı insan Celâl sahibi olan Mevlâ'nın yakalamasından korkarak, emirlerine sarılmaya koşmalıdır.

Denilmiştir ki, pişmanlıklar **dört türlüdür :**

1. Günlük pişmanlık: Bu, kişinin evinden aç olarak çıkması gibidir, kişi evinden aç çıktığından dolayı bir gün boyu pişman olacaktır.

2. Senelik pişmanlık: Zamanında ekmemek gibi, zamanında ekmeyen bir kişi bu işine bir gün değil bir sene boyu pişman olacaktır.

3. Ömür boyu pişmanlık: Geçimsiz bir kadınla evlenmek gibi, bu kişi de bir gün bir sene değil yaşadıkça pişman olacaktır.

4. Sonsuz pişmanlık: Allah-u Tealâ'nın emrini terk etmek gibidir. Zira Mevla'nın emirlerini terkedenler cehennemde bu işlerine sonsuz olarak pişman olacaklardır.

Şu da bilinmeli ki: Yalnız kitap okuyup öğrenmek, kalpteki zehirin çıkmasına fayda vermez,bu,hastanın ilâçlarını kullanmadan sadece tıp kitaplarına bakması gibidir. Malûm olduğu üzere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*in ahlâkı Kuran'dı, yani onun emirlerini tutmak,yasaklarından kaçmaktan ibaretti.

Zahirî ilimlerle amel etmek, ancak dört mertebeyi (Şeriat, tarikat, hakikat ve marifet derecelerini) bildikten sonra olur. Meselâ; Kişi zahirî ilimle (kitaplara bakarak) zinanın hükmünün (bekârsa) yüz sopa yemek (evliyse) taşlanarak öldürülmek olduğunu bilir ama, yine de o kişide zinaya meyleden bir kuvvet vardır. İşte irşad ehli (müridlerini yetiştiren Allah dostları) o kuvveti Allah'ın izniyle kökünden koparırlar. Yemek, içmek vesair işlerde de hâl böyledir.Yani kişi helâlı haramı bildiği hâlde, yine de kendisinde yasaklara karşı bir istek vardır. Mürşid-i Kâmiller ise kendilerine bağlanan kişilere o isteklerden kurtulmanın yollarını öğretirler. Kişi, bütün ilimleri ve fenleri bildiği hâlde nefsini tezkiye (kötü huylarından temiz) ederek kalbini de tasfiye ederek (Mevla'nın gayrinden arındırarak) hâlini düzeltememişse, ona itibar edilmez, hatta onun bilmediği, bildiğinden çoktur. Bu hususta: «حَفِظْتَ شَيْئًا وَغَابَتْ عَنْكَ اَشْيَآءُ» **"Bir şey bildin ama bir çok şeyler senden kayboldu."** sözü ne güzel buyurulmuştur.

Nakledildiğine göre: Nusayru'd-dini Tusî Hazretleri, evliyaullah (Allah dostların) dan birini ziyaret etmek için yanına girmiş, o veliye: **"Bu zat, dünyanın en büyük âlimi Nusayru'd-din-i Tusî'dir."** demişler. O velî: **"Bunun kemali** (üstünlüğü) **nedir demiş ?"** Onlarda: **"Nücum** (astronomi) **ilminde bunun eşi yok."** demişler. O veli de: **"Beyaz eşek ondan daha âlimdir."** deyince, Tusî onun meclisinden öfkeyle kalkıp gitmiş. O gece tesadüfen, bir değirmencinin evine misafir olmuş. Değirmenci ona: **"Eve gir çünkü bu gece büyük yağmur yağacak, kapıları kapatmazsak ortalığı sel basar."** demiş. O, değirmenciye bunun sırrını sorunca, değirmenci kendisine: **"Benim beyaz bir merkebim var, kuyruğunu semaya doğru üç kere oynatırsa yağmur yağmaz, yer tarafına oynatırsa çok yağmur yağar."** demiş. Bunu duyan Nücum âlimi acziyetini (sahip olduğu ilimdeki yetersizliğini) anlayarak, o veliyi tasdik etmiş ve öfkesi geçmiş.

Yine nakledilmiştir ki, bir veli İbn-i Sina'ya: **"Ömrünü aklî ilimlerde** (felsefe ilimlerinde) **tükettin de, hangi mertebeye ulaştın."** demiş. O da: **"Bir zaman parçası buldum ki, onda demir hamur gibi olur."** demiş. O veli: **"O vakit gel-**

diğinde bana haber ver." demiş. O an geldiğinde İbn-i Sina ona haber vermiş. Ve eline bir demir alarak parmağını ona batırmış, o zaman geçince, o zat: **"Yine parmağını demire batırabilirmisin."** demiş. İbn-i Sina: **"Hayır batıramam bu, o anın özelliklerindendir."** demiş. O zaman o veli, demiri alarak parmağını batırmış ve: **"Akıllı kişiye yakışan ömrünü elden çıkacak şeylere harcamamasıdır."** demiş.

İşte nasıl ki İbn-i Sina, hakikate (gerçeğe) ulaşma yolunda müstakıllik (sadece aklın yeterli olduğunu) ilân edince helâk oldu. Yahudiler de Muhammed *(Aleyhisselâm)* a uymaktan ve onun Allah tarafından getirdikleriyle amel etmekten yüz çevirerek, kendi bildiklerini yeterli buldular, böylece dünya ve ahirette zarara uğradılar, bilgisizlik ve imansızlık karanlığında kaldılar Allah-u Tealâ bile bile inat ederek bu hallere düşmekten cümlemizi muhafaza buyursun.

Âmin !

ALLAH'IN KİTABINI ARAKALARINA ATANLARIN HÂLİNİ BEYAN EDEN DİĞER BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ ŞERİFİ

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرٰيةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَاراً بِئْسَ
مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ لَايَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٥)

"Kendilerine Tevrat yükletilip de, sonra onu taşımıyanların (onunla amel etmeyenlerin) **hâli, ciltlerce kitab taşıyan eşeğin hâli gibidir. Allah'ın ayetlerini yalanlayan kavmin** (milletin) **hâli ne kadar fenadır. Ve Allah** (-u Tealâ) **zalimler gürühunu doğru yola ulaştırmaz."** *(Cuma Suresi:5)*

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ
سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ
السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ
وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ
فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ
وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ
مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ
مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ
أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا
لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا
وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾
مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ
أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ
بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin çirkin ahlâkından bir diğerini beyan etmek üzere buyuruyor:

وَاتَّبَعُوا مَاتَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلٰى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَاكَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلٰكِنَّ
الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا اُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ
بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَايُعَلِّمَانِ مِنْ اَحَدٍ حَتّٰى يَقُولَا اِنَّمَا نَحْنُ
فِتْنَةٌ فَلَاتَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَامَايُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَاهُمْ
بِضَارّٖينَ بِهِ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَايَضُرُّهُمْ وَلَايَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ
عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرٰيهُ مَالَهُ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَاشَرَوْا بِهِ
اَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (١٠٢)

KELİME MANASI (102)

(وَاتَّبَعُوا) **Ve tâbi oldular** (yahudiler Tevrat'ın ahkâmıyla amel etmeyi terketmek suretiyle onu arkaya atıp uydular), neye ? (مَا) **öyle bir şeye ki,** (تَتْلُوا) **okuyor** (uyduruyor), kimler ? (الشَّيَاطِينُ) **şeytanlar,** ne zamanda ? (عَلٰى مُلْكِ سُلَيْمَانَ) **Süleyman** *(Aleyhisselâm)* **ın mülkü** (saltanatı) **zamanında,** (وَمَاكَفَرَ) **hâlbuki küfretmedi** kim ? (سُلَيْمَانُ) **Süleyman** *(Aleyhisselâm)* yani Süleyman *(Aleyhisselâm)* sihir (büyü) ile meşgul olarak kâfir olmadı, (وَلٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ) **lâkin şeytanlar,** (كَفَرُوا) **küfrettiler** yani sihirle uğraşarak, onu kitaplar haline getirip birbirlerine öğreterek kâfir oldular. Ne oldukları hâlde ? (يُعَلِّمُونَ) **öğretiyor oldukları hâlde,** kime ? (النَّاسَ) **insanlara,** neyi ? (السِّحْرَ) **sihri** daha (وَمَا) **o şeyi ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kim üzerine ? (عَلَى الْمَلَكَيْنِ) **iki melek üzerine,** nerede ? (بِبَابِلَ) **Babil'de,** o iki melek te kim ? (هَارُوتَ وَمَارُوتَ) **Harut ve Marut'tur,** (وَمَايُعَلِّمَانِ) **hâlbuki o iki melek öğretmezlerdi,** kime ? (مِنْ اَحَدٍ) **hiç bir ferde,** (o iki melek ise, sihir öğrenmek isteyenlerden hiç birine, kendilerine bildirilen o ilmi öğretmezlerdi). (حَتّٰى يَقُولَا) **deyinceye kadar** (şunu demedikçe), (اِنَّمَا نَحْنُ) **ancak biz** (فِتْنَةٌ) **fitneyiz,** yani Mevlâ Tealâ Hazretleri, tarafından kulları imtihan için gönderilmişiz bizden bu ilmi öğrenip amel eden kâfir olur, öğrenip tatbikinden (kâfir edecek şekilde uygulamasından) sakınan ise, imanda sabit kalır. O hâlde (فَلَاتَكْفُرْ) **sakın kâfir olma,** (onu yapmanın caiz olduğuna ina-

narak kâfir olma).(فَيَتَعَلَّمُونَ) **öğreniyorlardı**, yani meleklerin bu sözü tekrar tekrar söylemelerinden sonra, insanlar yine de ısrar edince, melekler bu sihir ilmini öğretiyorlar, insanlar da öğreniyorlardı, kimden ?(مِنْهُمَا) **o iki melekten,** neyi ? (مَا) **öyle bir şeyi** (sihir ilmini) **ki,**(يُفَرِّقُونَ) **ayırıyorlar,** neyle ?(بِهِ) **o şeyle,** (o sihir ilmini tatbik etmeleri sebebiyle), neyi ?(بَيْنَ الْمَرْءِ) **kişiyle,**(وَزَوْجِهِ) **ailesi** (eşi) **nin arasını,**(وَمَاهُمْ) **onlar olmadılar,** yani sihir yapanlar veya o sihirle meşgul olan yahudiler veya şeytanlar olmadılar, nedir olmadılar ? (بِضَآرِّينَ) **zarar verici** neyle ? (بِهِ) **o sihirle,** kime ? (مِنْ اَحَدٍ) **hiç bir kimseye,** (اِلاَّبِاِذْنِ اللهِ) **ancak Mevlâ Tealâ Hazretlerinin izniyle** yani Allah'ın ilmi, iradesi ve takdiriyle zarar verebilirler. (وَيَتَعَلَّمُونَ) **ve insanlar öğreniyorlardı,** neyi ?(مَا) **o şeyi ki,** (يَضُرُّ) **zarar verir,** kime ? (هُمْ) **onlara,** (وَلاَيَنْفَعُ) **menfaat da vermez** kime ? (هُمْ) **onlara** (وَلَقَدْ عَلِمُوا) **yemin olsun ki, elbette muhakkak onlar bildiler,** yani o yahudiler, Tevrat'ta okuyarak bilmişlerdi ki),(لَمَنِ) **elbette o kimse ki,**(اشْتَرٰي) **satın aldı** (gözünde kıymetlendirdi) neyi ? (هُ) **onu,** (Allah-u Tealânın kitabını sihirle değiştiren var ya !) (مَالَهُ) **o kişi için yoktur,** nerede ? (فِى الاٰخِرَةِ) **ahirette,** ne ?(مِنْ خَلاَقٍ) **hiç bir nasip,** (وَلَبِئْسَ) **vallahi elbette ne çirkin oldu,** (مَا) **o şey ki,** (شَرَوْا) **sattılar,** neye ?(بِهِ) **o şeye** neyi ? (اَنْفُسَهُمْ) **nefislerini,** (bunların, karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötü şeydir). ama (لَوْ كَانُوا) **şayet olsalardı,**(يَعْلَمُونَ) **bilir** (bu işin çirkinliğini hakikaten bilselerdi. Sihri öğrenip kötü yolda kullanmazlardı).

MEAL-İ ŞERİFİ (102)

Ve onlar (yahudiler Allah-u Tealâ Hazretlerinin kitabını arka tarafa atıp) **Süleyman** *(Aleyhisselâm)* **ın mülkü** (saltanatı ve nübüvveti) **zamanında, şeytanların okuduğu şeylere** (uydurduğu sihir kitaplarına) **uydular. Hâlbuki Süleyman** *(Aleyhisselâm)* (sihir bilip tatbik ederek) **kâfir olmadı. Fakat o şeytanlar sihri** (büyücülüğü) **ve Harutla Marut** (adlı) **iki meleğe Babil'de indirilmiş olan şeyleri insanlara öğreterek kâfir oldular. Bu iki melek ise** (tenbih ve nasihat etmek üzere) **biz ancak fitneyiz** (Allah-u Tealâ Hazretleri tarafından bir imtihan için gönderilmişiz bu sihri öğrenip küfre sebep olacak şekilde tatbik etmek suretiyle) **sakın kâfir olma demedikçe, hiç bir ferde** (sihir namına hiç bir şey) **öğretmezlerdi.** (Buna rağmen insanlar), **karıyla kocanın arasını ayırmaya sebep olacak şeyi** (sihir ilmini) **o iki melekten öğreniyorlardı. Hâlbuki onlar** (sihirbazlar)**Allah** (Tealân) **ın izni olmadıkça onunla** (bu sihirle), **hiç bir kimseye zarar verici değillerdir. Onlar** (insanlar) **ise kendilerine zarar verip fayda vermeyecek şeyleri öğreniyorlardı. Yemin olsun ki, onlar** (yahudiler) **onu** (Allah-u Tealâ Hazretle-

rinin kitabı yerine şeytanların okuduğu o sihri) **satın alan** (onunla amel eden) **kişi için elbette ahirette hiç bir nasip olmadığını katiyen muhakkak bilmişlerdir. Andolsun ki, mukabilinde** (karşılığında) **kendilerini sattıkları** (o şey) **ne çirkin bir şeydir. Eğer bilecek olsalardı** (sihir öğrenip tatbik etmezlerdi).

İ Z A H A T

İbn-i Kesir, Siracü'l-münir, Mealimü't-tenzil ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre İmam-ı Süddî buyurdu ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*gönderilmeden önce şeytanlar semaya yükselerek yeryüzünde olacak işler hakkında meleklerin sözlerini dinlerler ve her duydukları şeye yetmiş yalan katarak kâhin (falcı) lara haber verirlerdi. İnsanlar da bunları kâhinlerden duyarak yazarlardı, böylece Benî İsrailin içinde cinlerin gaybı bildikleri yayılmıştı.

Bunun üzerine Süleyman *(Aleyhisselâm)* insanlar içine adamlar salıp, sihirle alâkalı bütün kitapları toplattı ve bir sandığa koyarak kürsüsünün altına gömdü ve **"Şeytanlar gaybı bilir diyen bir kimse duyarsam, boynunu vuracağım."** diye ilân etti. Sonra Süleyman *(Aleyhisselâm)* ve onun kitapları gömdüğünü bilen âlimler ahirete göçüp arkalarından kötü nesiller gelince şeytan fırsat bulup insan suretine girerek, Benî İsrail'den bazılarına geldi ve: **"Size, ebedî yiyip bitiremeyeceğiniz bir hazineyi göstereyim mi ?** dedi. Onlar da: **"Evet."** deyince: **"Süleyman** *(Aleyhisselâm)* **ın kürsüsünün altını kazın."** dedi. Kendisi de onlarla beraber giderek kazılacak yeri gösterdi ve bir kenarda durdu. Ona: **"Sen de yanaş."** denilince: **"Hayır ben fazla yanaşamam burada duracağım eğer dediğim çıkmazsa beni öldürün."** dedi. Zira şeytanlardan hiç biri Süleyman *(Aleyhisselâm)* ın kürsüsüne sokulamazdı sokulsalar mutlaka yanarlardı.

Bunun üzerine onlar, denilen yeri kazıp o kitapları çıkarınca Şeytan: **"İşte Süleyman** *(Aleyhisselâm)* **cinleri, insanları, şeytanları ve kuşları bu kitaplarla zaptediyordu** (emri altına alıyordu)." dedi ve sonra koyboldu. Böylece insanlar arasında Süleyman *(Aleyhisselâm)* ın sahir (büyücü) olduğu haberi yayıldı, bundan sonra Beii İsrail bu sihir kitaplarına sarıldıklarından onlarda sihirle iştigal (uğraşmak) çoğaldı.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*gelince, Mevlâ Tealâ Süleyman *(Aleyhisselâm)* ın sihirle uğraşmaktan berî (uzak) olduğunu beyan etmek üzere bu ayet-i celileyi indirdi, zira yahudiler Süleyman *(Aleyhisselâm)* a sihirbaz diye iftira ediyorlardı. Nitekim İbn-i Cerir, Şehr İbn-i Havşeb *(Radıyallahu Anh)* den rivayet etmiştir ki, yahudiler: **"Muhammed***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e bakın ! Hakkı batıla karıştırıyor, Süleyman** *(Aleyhisselâm)***ı da Peygamberlerle beraber zikrediyor, O ancak, rüzgara binen bir sihirbazdı."** diyorlardı.

S i h i r : «سِحْرٌ» üçüncü bapdan masdardır. Lügatta: Sebebi gizli olan ince, lâtif şey demektir, ıstılah (özel kullanış) ta ise, sebebi gizli olduğundan, hakikatın tersine, hayal edilen yaldızlı aldatıcı herhangi bir şeydir. Göz bağcılık, hok-

kabazlık da bu kabilden (cinsden) dir. Firavun'un zamanındaki büyücülerin, ellerindeki ipleri ve değnekleri birer ejderha suretinde göstermeleri gibi.

Bazı gizli sebeplerle ruhlara tesir eden ve ekseri, şerre yönelik olan şeyler de, birer sihirdir. Bir aile efradı arasına ayrılıklar sokan büyücülük gibi, bazı cinlerden yardım alma suretiyle yapılan harika (görülmemiş şeyler) cinsinden sayılan gayri meşrû (şeriat'ın izin vermediği) bir takım muamele (iş) ler de birer sihirdir, buna cincilik denir.

Sihir bir takım muayyen kaidelere tâbi (belli bir takım kurallara bağlı) olduğundan, bu kaideleri bilen herkes bunu yapmaya kadir (güçlü) olacağından ve insanların faydası için kullanılmadığından mucize (Peygamberlerin, Peygamberliklerini ispat etmek için Allah'ın izniyle gösterdikleri, kimsenin yapamayacağı şeyler) ve kerametler (Allah dostlarına verilen görülmemiş işler) gibi hakikaten sabit meşrû bir faydaya haiz değildir (gerçekten var olan şeriat'ın müsaade ettiği bir faydayı kazandırmaz). Sihir, harama, mahzurlu (sakıncalı) şeylere, bahusus (özellikle) karı koca arasını bozmaya alet olacağı cihetle, yapılması haram olduğu gibi, nasıl yapıldığını öğrenmek de ekseri ulemaya göre haramdır hatta küfürdür.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِجْتَنِبُواالسَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ ، قِيلَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ وَمَاهُنَّ ؟ قَالَ: اَلشِّرْكُ بِاللّٰهِ ، وَالسِّحْرُ ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِى حَرَّمَ اللّٰهُ اِلاَّبِالْحَقِّ ، وَاَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ، وَاَكْلُ الرِّبَا ، وَالتَّوَلِّى يَوْمَ الزَّحْفِ ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلاَتِ الْمُؤْمِنَاتِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Helâk eden yedi şeyden kaçının !** (O zaman): **"Ey Allah'ın Resulü onlar nelerdir ?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Allah'a ortak koşmak, büyü yapmak, haksız yere Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı nefsi öldürmek, yetim malı yemek, faiz yemek, harpten kaçmak ve birşeyden haberi olmayan namuslu imanlı, kadınlara iftira etmek."** *(Müslim, İman: 145, Buharî, Vesaya:23, Eyman:16, Edeb:6, Tıp:48, Hudud:44, Ebu Davud, Vesaya:10, Tirmizî, Buyu:3, Deavat:62, Tefsir, sure:4, Neseî, Kaseme:49, Ahmed İbn-i Hanbel:3/131, 495)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ اَتَى عَرَّافًا اَوْ كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ فِيمَايَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا اُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وسلم) *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim müneccim** (yıldıza bakarak hüküm veren) **e veya falcıya gidip de dediğini doğrularsa, muhakkak o, Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***e indirilen** (Kuran-ı kerim) **e küfretmiş** (onu inkâr etmiş) **olur."**

(Hakim, Müstedrek:1/8, Ahmed İbn-i Hanbel:2/429)

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ تَعَلَّمَ شَيْئاً مِنَ السِّحْرِ قَليلاً اَوْ كَثيراً كَانَ اٰخِرَ عَهْدِه مِنَ اللّٰهِ *

Safvan İbn-i Süleym *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim, az veya çok sihirden herhangi bir şey öğrenirse o iş onun Allah'la son ahdi** (sözleşmesi) **olur.** yani Allah'a vermiş olduğu sözü bozmuş olur." *(Ali El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:6/743, No:17653)*

İşte bu rivayetlerden büyü yapmanın ne kadar büyük bir günah olduğu, bahusus karıyla kocasının arasını açmaya çalışmanın şeytanı ne kadar memnun edeceği dolayısıyla Mevlâ'yı ne kadar gazaplandıracağı anlaşılmaktadır.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) اِنَّ اِبْلِيسَ يَضَعُ عَرْشَهُ عَلَى الْمَآءِ ثُمَّ يَبْعَثُ سَرَايَاهُ فَادْنَاهُمْ مِنْهُ مَنْزِلَةً اَعْظَمُهُمْ فِتْنَةً يَجِيئُ اَحَدُهُمْ فَيَقُولُ:فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا فَيَقُولُ: مَاصَنَعْتَ شَيْئًا قَالَ ثُمَّ يَجِيءُ اَحَدُهُمْ فَيَقُولُ مَاتَرَكْتُهُ حَتَّى فَرَّقْتُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ امْرَاَتِهِ قَالَ: فَيُدْنِيهِ مِنْهُ وَيَقُولُ: نِعْمَ اَنْتَ *

Cabir İbn-i Abdullah *(Radıyallâhu Anh)***dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallâlâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Şüphesiz iblis, tahtını suyun üzerine koyar sonra müfreze** (asker) **lerini** (insanların içine) **salar onun makamına en yakın olan, ona göre en büyük fitne sahibi olan** (en büyük kötülük yapmış olan) **dır, şeytanlardan birisi gelir: "Şöyle şöyle yaptım." der.** (İblis): **"Sen bir şey** (mühim bir iş) **yapmadın der. Bir başkası gelir: "Onu** (falan adamı) **karısıyla arasını açıncaya kadar bırakmadım." der. İblis onu yanına yanaştırır ve ona: "Sen ne güzelsin** (en büyük işi sen yaptın) **der."** *(Müslim, Munafikun:67, Ahmed İbn-i Hanbel:3/314)*

Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

مَااُبَالِى اَفَرَّقْتُ بَيْنَ الرَّجُلِ وَامْرَاَتِهِ اَوْ مَشَيْتُ اِلَيْهِمَا بِالسَّيْفِ *

"Ben, bir kişiyle ailesinin arasını açmamla, onlara kılıçla yürümemi ayırmam." yani karı-koca arasını açmakla, onları öldürmeyi bir sayarım. *(Suyutî, D.Mensur:1/251)*

Alusî Tefsirinde zikredilmiştir ki, Allâme-i Taftazanî *(Rahmetullâhi Aleyh)* : **"Sihir yapmanın küfür olduğu hususunda ulemadan hiç bir ihtilaf rivayet edilmemiştir."** buyurdu. Fakat burada incelenmesi gereken bir husus vardır şöyle ki: (İnanç meselelerinde imamımız olan) Ebu Mensur-u Matüridî Hazretleri *(Rahmetullâhi Aleyh)* **buyurdu ki: Alelitlâk** (genel olarak) **sihir küfürdür demek hatadır. Bilâkis bu işin gerçeğini aramak vaciptir** (gerekir). **Eğer bir sihir iman şartlarından bir esası** (temel inancı) **bozuyorsa o sihir küfürdür, yoksa küfür sayıl-**

maz. Herhâlde Allâme-i Taftazanî'nin, sihir yapmanın küfür sayılması hususunda ulema arasında hiç bir ihtilâf rivayet edilmemiştir, diye bahsettiği sihir, iman şartlarından birine ters düşen sihirdir.

Sonra bilinmelidir ki, İmam-ı Azam *(Rahmetullâhi Aleyh)* efendimize göre: Küfür sayılan sihirle meşgul olan kişi, erkekse öldürülür, kadınsa döğülür ve hapsedilir. Küfür olmayıp bir canı helâk etmeye sebep olan sihir de ise, yol kesenlere uygulanan hüküm cari (geçerli) dir. Bunda erkek ve dişi müsavi (eşit) tir. Tövbe ettiği zaman tövbesi kabul olur, kabul olunmaz diyen muhakkak hata etmiştir, zira Firavun'un sahir (büyücü) lerinin tövbesi kabul olunmuştur.

Nesefî tefsirinde de böyle zikredilmiştir. İmam Ebu Hanife *(Rahimehullah)* dan meşhur olan bir rivayete göre: Bir kişinin sihirbaz olduğu öğrenilirse mutlak surette öldürülür ve sihiri bırakacağım, tövbe edeceğim demesi kabul edilmez. Eğer evvelce sihirle uğraşıyordum ama bir zamandır bıraktım diye ikrar eder (söyler) se bu sözü kabul edilir ve öldürülmez.

İmam-ı Azam efendimiz *(Rahimehullah)* sihirle uğraşanın öldürüleceğine dair olan bu fetvasına, rivayet edilen şu hadis-i şerifi delil getirmiştir.

عَنْ جُنْدَبٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : حَدُّ السَّاحِرِضَرْبَةٌ بِالسَّيْفِ *

Cündeb *(Radıyallâhu Anh)* **in rivayetine göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **: "Sihirbazın cezası kılıçla öldürülmektir."buyurdu.** (*Tirmizî, Hudud:27 No:1460)*

Bir de şu meseleyi delil getirmiştir: Müminlerin anası Hafsa *(Radıyallahu Anha)* validemizin cariyesi, ona büyü yapmıştı, sonra yakalandığında bunu itiraf edince, Hafsa validemiz Abdurrahman İbn-i Zeyd *(Radıyallahu Anh)* hazretlerine emrederek onu öldürttü. Hazreti Osman *(Radıyallâhu Anh)* ın bu işi kabul etmemesi ise, öldürme işinin yanlış olduğundan değil ancak bu işin Emir-ül müminin olan kendisinden izin alınmadan yapıldığı içindir. Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilen şu sözde, İmam-ı Azam efendimizin bu husustaki delillerindendir. « اُقْتُلُوا كُلَّ سَاحِرٍ وَسَاحِرَةٍ » **"Sihirle uğraşan her erkek ve kadını öldürünüz. !"** *(Ahmed İbn-i Hanbel:1/190, 191)*

Bu söz üzerine üç sahir öldürülmüştür. (Yalnız Ebu Hanife'ye göre bu hükmün icrası şer'î hakimlerin kararıyla olmalıdır). Şafiîlerin bu hususta başka görüş ve delilleri vardır. Bu meselenin daha ziyade incelenmesi fıkıh kitaplarında mevcuttur.

Sihir ilmini öğrenip, öğretmek hakkında da ulema (alimler) arasında ihtilaf vardır Bazıları bu ayet-i kerimeye dayanarak, bunların küfür olduklarını söylemişlerse de, cumhûr-u ulema (âlimlerin çoğu) haram olduklarında ittifak etmiş (birleşmiş) lerdir. Mekruh (çirkin) olduklarını hatta mubah (serbest) olduklarını söyleyenler bile vardır.

İmam Fahrü'r-Razî Hazretleri de, mubah olduğu görüşüne meylederek şöyle demiştir: Muhakkik (meseleleri delillerle ispat eden) âlimler, sihir ilmini öğrenmenin çirkin olmadığına ve bunda hiç bir sakınca bulunmadığına ittifak etmişlerdir. Zira ilim, haddi zatında şereflidir, hatta bazıları hangi türlü bir sihir sebebiyle ölüm cezası vereceklerini bilmeleri için, fetva verecek kişilere bu ilmi öğrenmenin vacip olduğunu nakletmişlerdir.

Bu izahatın sonunda İmam Alusî *(Rahmetullâhi Aleyh)* Hazretleri buyurmuştur ki: Bana göre de hak (gerçek) olan, Cumhurun görüşü gibi, bu ilmi öğrenip, öğretmenin haram olduğudur. Ancak fetva vermek gibi şer'î sebeplerden dolayı öğrenmek müstesna. Mutezileye göre sihir, vehim ve hayalden ibaretse de, Ehli Sünnet uleması *(Kaddesallahu Esrarehum)* indinde sihrin hakikat ve gerçeği vardır, yani hariçte (bu âlemde) ki varlığı ve tesiri inkâr edilemez.

Şu da bilinmelidir ki: Ulema, manası anlaşılmayan tılsım (yalandan düzülmüş şey) ve rukye (üfürme) lerin hepsinde cinlere tazim (hürmet) ve dolayısıyla şirk (Allah'a ortak koşma) bulunduğundan, insanları bunlardan nehyetmiş (yasaklamış) lardır. Ancak şifanın Allah-u Tealâ Hazretleri tarafından olduğuna itikat (inanmak) şartıyla, kendisinde şirke dair bir şey bulunmayan nüsha ve okumalara müsaade edilmiştir.

Nitekim bir hadis-i şerifte Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (şirk olmadıkça) hasta okumaya ruhsat verdiğini beyan etmek üzere:

عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنِ اسْتَطَاعَ اَنْ يَنْفَعَ اَخَاهُ فَلْيَفْعَلْ *

Cabir *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **"Kardeşine** (biiznillah) **fayda vermeye gücü yeten bunu yapsın."** buyurmuştur.

(Müslim,Selâm:63, Ahmed İbn-i Hanbel:3/302,334, Hakim, Müstedrek:3/415)

Bundan dolayı: Hastalara, Mevlâ Tealâ'nın kitabından ve zikrinden, mubah (temiz) mürekkeple bir takım nüshalar yazılması ve suyunun içirilmesi veya üzerine takılıp taşınması caizdir. Çünkü Mevlâ Tealânın isimlerinde ve zikrinde, şeytanları ve cinleri kırma ve yok etme hassası (özelliği) mevcuttur.

<u>Hârût ile Mârût :</u> İki melektir. Cenab-ı Hakkın hikmetinin icabı insan suretine (şekline) temessül ederek (girerek) Babil şehrine indirilmişlerdir. Vaktiyle Babil şehrinde sahirler çoğaldığından, bu melekler gelerek, insanlara sihrin fenalığını, kötü neticelerini bildirmişlerdir. Buna rağmen yine de sihir öğrenmek isteyenlere bir hikmet gereği olarak sihir namına bazı şeyler talim etmiş (öğretmiş) lerse de, sihrin zararını anlatmaktan yine de geri durmamışlardır.

Nasıl ki, Cenab-ı Hak küfrün ebedî azaba sebep olacağını kullarına bildirmiştir. Maamafih (bununla beraber), küfrü kendi ihtiyar (istek ve arzu) larıyla kespeden (kazanan)ların hakkında da, küfrü takdir buyurup yaratmıştır ki, böyle bir muamele, bir iptilâ ve imtihan hikmetine müstenid (dayanmakta) dır. Bu ise, teklif (imtihan) âlemi olan dünya hayatının muktazası (gereği) dir.

Bazı zatlara göre bu iki melekten murat: İki insandır. Salih, fazıl iki zat olduklarından kendilerine melek denmiştir. Onlara indirilenden murat da: İlham olundukları ilim ve marifettir. Fakat bu, zahire muhalif bir tevildir (Kuran'ın açık ifadesine uymayan bir görüşdür).

Babil: Şehri, Geldanî'lerin hükümet merkezi olan meşhur bir şehirdir. Bağdat'ın 93 km. cenubunda (güneyinde) ve Hille kasabası civarındaymış, Nemrut tarafından bina edilmiş, Bir buçuk milyon ahalisi varmış, o zamanın en mamur (donanmış), en müzeyyen (süslü) bir şehri bulunuyormuş. Burası sihirbazlar diyarı olmakla şöhret bulmuştu. Sonra bu şehir bir çok hükümdarın eline geçmiş, nihayet harap olup (yıkılıp) ahalisi dağılmış ve kendisinden eser kalmamıştır.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin işledikleri kötü fiiller (işler) inden dolayı ahirette nasipleri olmadığını beyandan sonra, iman etmiş olsalardı, sevaba nail olacaklarını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

وَلَوْ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (١٠٣)

KELİME MANASI (103)

(وَلَوْ اَنَّهُمْ) **Eğer onlar** (o yahudiler)(اٰمَنُوا) **iman etseydiler** (Efendimiz *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* 'e ve ona indirilen Kuran-ı kerime inansalardı) daha (وَاتَّقَوْا) **ve ittika etselerdi** (şirk ve sihirden sakınsalardı), (لَمَثُوبَةٌ) **elbette az bir sevap,** öyle sevap ki, (مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ) **Mevlâ** (Tealâ Hazretleri) **indinden** (tarafından) nedir? (خَيْرٌ) **daha hayırlıdır.** Yani iman ve takvalarına karşılık, Mevlâ Tealânın daimî olan ahirette onlara vereceği az bir sevap, bütün dünya'dan daha hayırlıdır. Ya Allah'ın daimî olan bol sevapları nasıldır ? (لَوْ كَانُوا) **eğer olsalardı,** (يَعْلَمُونَ) **bilir** (Allah-u Tealâ'nın sevabının daha hayırlı olduğunu bilselerdi iman ederlerdi).

MEAL-İ ŞERİFİ (103)

Eğer onlar (yahudiler Kuran-ı Kerime ve Efendimiz *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* e) **inansaydılar ve** (sihir yapmak gibi yasaklardan)**sakınsaydılar, elbette Allah** (Tealâ Hazretleri)**tarafından** (verilecek)**en ufak bir sevap** (içinde bulundukları dünya nimetlerinden) **daha hayırlıdır. Eğer bilecek olsalardı** (iman ederlerdi).

İ Z A H A T

yahudiler bu meseleyi bilirlerdi. Fakat bildikleriyle amel etmediklerinden, Mevlâ Tealâ Hazretleri, onları cehalete nisbet etmiş (cahil saymış) tır. Çünkü sadece dilde olan ilim, tesiri kalbe ulaşmadıkça fayda vermez. Bu tesir ise, salih amellere koşmak, kitap ve sünnete uymakla meydana gelir.

Zira yaptığı ve terkettiği, sevdiği ve buğzettiği (kızdığı), her şeyde sünneti, nefsine âmir eden hikmetle (sünnet üzere doğru) konuşur. Hevayı (şehevatı, nefsinin isteklerini) kendine âmir eden ise, bidatla konuşur.

Ulemadan bazısı buyurmuştur ki: Kötü bir kişide ilmin artması, Ebu Cehil karpuzunun köklerinde suyun artması gibidir. şöyle ki: O, suya ne kadar doyarsa acılığı artar. Dünyayı ve yüksekliğini kazanmak için ilim öğrenenin hâli de, yakut bir kaşıkla pislik kaldırana benzer. Ne kadar kıymetli bir şey, ne kadar kötü bir şeye alet edilmektedir.

Ayet-i celilede geçen: « لَوْ » kelimesi bu işin olmayacağını, yani onlara iman ve takvanın nasip edilmeyeceğini beyan etmektedir. Nitekim İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* dan rivayet edilmiştir ki: O, **"Kuran'ın neresinde: « لَوْ » varsa o iş ebedî olmayacaktır."** buyurdu. *(İbn-i Cerir, İbn-i Ebi Hatim, D.Mensur:1/252)*

« مَثُوبَةٌ » Sevap'tan alınmış masdar mimi'dir. Aslı "Mef'ûle" olup i'lâl edilerek bu hâli almıştır. Manası ise karşılık ve ücrettir. Sevabın asıl manası dönmektir, iyilik eden kişi mükâfatına döneceğinden, kavuşacağından yaptığının karşılığında alacağı mükâfata bu isim verilmiştir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in gönderilmesinden evvel, yahudilerden vaki olan (meydana gelen) çirkin ahlâk ve harekâtı (huyları ve hareketleri) beyandan sonra, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in peygamber olarak gönderilmesinin ardından yine onlardan sudur eden (meydana gelen) çirkin hâlleri beyan etmek üzere buyuruyor :

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَاتَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾

KELİME MANASI (104)

(يَاأَيُّهَاالَّذِينَ اٰمَنُوا) **Ey iman edenler !** (لَاتَقُولُوا) **demeyin** (رَاعِنَا) **Raina** (yahudiler tarafından sövmek için kullanılan bu kelimeyi siz Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e söylemeyin).(وَقُولُوا) **ve deyin,** (انْظُرْنَا) **unzurna** yani: « رَاعِنَا » Raina yerine aynı manada olup yahudilerin sövme manasında ki sözleriyle karışmayan: « اُنْظُرْنَا » **"Unzurna"** sözünü kullanın,(وَاسْمَعُوا) **ve dinleyin** yani Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in size söylediği sözleri, anlattığı meseleleri, muhafaza edici kulaklar ve hazır zihinlerle (aklı başında kişiler olarak)güzelce dinleyin ki, tekrar tekrar sormaya muhtaç olmayasınız veya kabul edip itaat etme (emir tutma) niyetiyle dinleyin ve dinlemeniz **"İşittik isyan ettik."** diyen yahudilerin dinlemesi gibi olmasın (وَلِلْكَافِرِينَ) **ve o kâfirler** (Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e sebbeden, söven o yahudiler) **için vardır.** ne?(عَذَابٌ) **bir azap ki,** (اَلِيمٌ) **çok acı verici.**

MEAL-İ ŞERİFİ (104)

Ey iman etmiş olanlar ! Raina demeyin, unzurna deyin ve dinleyin, ve o kâfirler için çok acı verici bir azap vardır.

İ Z A H A T

Tefsir-i Kebir'de zikredilmiştir ki, Allah-u Tealâ, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* 'in gönderilmesinden önce yahudilerin yapmış oldukları çirkin işleri açıkladıktan sonra, şimdi de Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in şahsını ve din'ini tenkit uğrunda ne kadar ciddi bir şekilde çalıştıklarını beyan ediyor. Şu da bilinmelidir ki, Allah-u Tealâ Mümin kullarına Kuran-ı Kerimin 88 yerinde (يَاأَيُّهَاالَّذِينَ آمَنُوا) **"Ey iman edenler !"**diye hitap etmiştir. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın buyurduğuna göre, Allah-u Tealâ, Tevratta yahudilere: « يَاأَيُّهَا الْمَسَاكِينُ » **"Ey miskinler !"** diye hitap ederdi. Her hâlde Mevlâ başında onlara miskinler diye hitabettiğinden sonunda da onları fakirlik ve yoksullukla damgalamıştır.

Nitekim Allah-u Tealâ: « ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ » **"Onlara alçaklık ve yoksulluk damgası vuruldu."** buyuruyor. *(Bakara Suresi:61)*

Bu delâlet etmektedir (göstermektedir) ki, Allah-u Tealâ bu ümmete başlangıçta: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا » **"Ey iman edenler !"** diye hitabettiğine göre kıyamet gününde de, onları ateşten emin edecek (kurtaracak) tır.

Ayrıca mümin ismi, isimlerin ve sıfatların en kıymetlisidir. Dünyada bize isimlerin ve sıfatların en şereflisiyle hitap ettiğine göre, fazl-u Kereminden ahirette de bize en güzel muameleyi yapacağını umarız.

Begavî,Hazin,Ruhu'l-Beyan, Fahru'r-razî ve Alusî tefsirlerinde zikredildiğine göre bu ayet-i celilenin sebebi nüzülü (iniş sebebi) şudur: Ebu Nuaym'ın, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet ettiğine göre, yahudiler kendi lisanlarında, çirkin bir sövme manasında olan (رَاعِينَا - Raina) sözünü gizlice Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hakkında kullanırlardı. Ashab-ı Kiram'ın da bu sözü Efendimize söylediklerini duyunca, bunu fırsat bilip açıkça söylemeye ve aralarında gülüşmeye başladılar.

Bu meselenin daha geniş izahı şöyledir: Ashab-ı Kiram *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmain)*, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in sohbetinde bulunurlarken, Resul-ü Ekrem'e: **"Ya Resulallah ! yavaş konuşarak ve tekrar ederek bizi gözet ki, senin kelâmlarını daha iyi anlayalım ve ezberleyelim."** manasında olan (رَاعِنَا - **Raina**) sözünü kullanırlardı.

Yahudilerin de bu söze telâffuz (söyleniş) bakımından çok yakın olan (رَاعِينَا -**Raiyna**) diye bir sözleri vardı ki, onunla birbirine söverlerdi. Bu söz İbranî veya Süryanî lisan (dil) lerinde: **"Dinle, Ey sözü dinlenmez herif !"** veya **"Ey ahmak adam !"** manasındaydı. Yahudiler, müminlerin Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e: **"Bizi gözet."** manasındaki (رَاعِنَا - **Raina**) sözünü kullandıklarını

duyunca, bunu fırsat bilerek ve telâffuz (söyleniş) yakınlığından istifade ederek, sövme manasındaki kendi kullandıkları: (راعينا - **Raiyna**) sözleriyle Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e hitabetmeye başladılar.

Rivayete göre Sahabe-i Kiram'dan Sad İbn-i Muaz *(Radıyallahu Anh)* , Diğer bir rivayete göre de, Sad İbn-i Übade *(Radıyallahu Anh)* onların lisanını bilirdi. Onlardan bu sözü işitince : **"Ey Allahın düşmanları ! Allahın lâneti üzerinize olsun, Canım kabza-i kudretinde** (kudret elinde) **olan Allah'a yemin ederim ki, sizden birinizin Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e bu sözü söylediğini duyarsam, elbette boynunu vuracağım."** dedi. Onlar siz de bu sözü söylemiyor musunuz? dediler, bunun üzerine bu ayet-i celile nazil oldu (indi).

İşte bu kapının kapanması,yahudilerin dillerinin susturulması ve bu karışıklıktan uzak kalınması için müminler bu sözü kullanmaktan nehyolundu (yasaklandı) lar ve bunun yerine aynı manada olup, kendisinde karışıklık olmayan (انظرنا - **Unzurna**) demekle emrolundular.

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre, bu ayet-i celilede iki şeye delil bulunmaktadır.

Birincisi: Birden fazla mana ifade eden sözlerden kaçınmanın gerekli olduğudur. Zira kişi bu gibi sözlerle karşısındakine eziyet etmiş olur. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Hazreti Cabir *(Radıyallahu Anh)* den rivayete göre:

عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ

"Müslüman, dilinin ve elinin şerrinden müslümanların kurtulduğu kişidir." buyurmuştur. *(Müslim, İman:65, Buharî, İman4,5, Rikak:26, Ebu Davud, Cihad:2, Tirmizî, Kıyame:52, İman:12, Neseî, İman:8,9,11, Darimî, Rikak:4,8, Ahmed İbn-i Hanbel:2/160, 163,187,191,192,195, 205, 206, 209,212, 215, 224, 379, 3/154,372,391,440, 4/114,385, 6/21,22)*

Binaenaleyh müslüman karşısındaki kişileri sıkıntıya düşürecek karışık sözleri söylemekten son derece kaçınmalıdır.

İkincisi: Haddi zatında yasak olmayıp, yasağa sebep olacak şeylerden de sakınmanın lüzumudur. Nitekim bu ayet-i celilede görüldüğü gibi, Mevlâ Teala Hazretleri müslümanlara, aslında kullanılmasında hiç bir sakınca olmayan Raina sözünü, yahudi lisanında sövmek manasında olan söze söylenişde çok benzediği için yasakladı.

Mevlâ Tealâ bir ayet-i celilesinde de müslümanlara şöyle hitabetmiştir.

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ ... (١٠٨)

"(Kâfirlerin) Allah'tan başka taptıklarına sövmeyin, onlar da bilgisizce, düşmanlıklarından Allaha söverler." *(Enam Suresi:108 den)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Benî İsrail'den bir cemaate Cumartesi günü balık avlamayı haram etmişti onlarda cumartesi havuza doldurup pazar günü av-

ladılar. Cumartesi günü havuza doldurmaları, haddizatında haram olmasa da, harama sebep olduğundan Allah-u Tealâ onları maymun ve hınzıra çevirdi.

Aişe *(Radıyallahu Anha)* dan rivayet edilmiştir ki, Ümmü Habibe ve Ümmü Seleme *(Radıyallahu Anhuma)* validelerimiz Efendimiz *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* e Habeşistanda gördükleri bir kiliseden bahsettiler ki, onda Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in suretleri bulunmaktaydı. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* buyurdu ki:

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :انّ أولٰئك اذا كَانَ فيهِمِ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَمَاتَ بَنوا علىٰ قبره مسجداً وصوّروا فيه تلك الصُّوَر فأولٰئك شرار الخلق عِنْدَ اللّٰهِ يوم القيامة

"İşte şüphesiz onlar, içlerinde bulunan salih (iyi) bir adam öldüğünde, kabrinin üzerine bir mescit bina edip, orada o suretleri yaparlardı. İşte onlar kıyamet günü Allah indinde mahlûkatın en şerlileridir."

(Buharî, Salât:48, Neseî, Mesacid:13, Ahmed Ibn-i Hanbel:6/51)

Ulema buyurdu ki: Evvelkiler bunları, sonradan gelenler bu suretleri görerek geçmiş büyüklerin iyi hâllerini hatırlasınlar da kabirlerinin başlarında Allah'a ibadet etsinler diye yapmışlardı.

Böylece bir zaman geçtikten sonra onların gayelerini bilmeyen bir takım zürriyetler türedi, şeytan da onlara: **"Sizin babalarınız ve dedeleriniz bu suretlere taparlardı."** diyerek vesvese verdi. Onlarda o suretlere tapmaya başladılar.

Bundan dolayı Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bu gibi şeylerden sakındırmış ve böyle yapanları şiddetle tehdit etmiş (korkutmuş) tur. Nitekim :

عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ (رضى الله عنه) انّ رَسُولَ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: اَللّٰهُمَّ لاَتَجْعَلْ قَبْرِى وَثَناً يُعْبَدُ اشْتَدَّ غَضَبُ اللّٰهِ عَلى قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ اَنْبِيآئِهِمْ مَسَاجِدَ *

Ata İbn-i Yesar *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* : **"Ey Allahım benim kabrimi tapınılan bir put yapma. Peygamberlerinin kabirlerini mescit edinen bir kavme Allah'ın gazabı çok şiddetli oldu." buyurdu.**

(Imam-ı Malik, Muvatta, Sefer:85)

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مِنَ الْكَبَآئِرِ شَتْمُ الرَّجُلِ وَالِدَيْهِ *

Abdullah İbn-i Amr İbn-i Âs *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*:**"Şüphesiz kişinin anne-babasına sövmesi büyük günahlardandır."** buyurdu. Bunun üzerine Ashab-ı Kiram: **"Ya Resulallah! Kişi anne ve babasına söver mi?"** dediler. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de:

نَعَمْ يَسُبُّ اَبَاالرَّجُلِ فَيَسُبُّ اَبَاهُ وَيَسُبُّ اُمَّهُ فَيَسُبُّ اُمَّهُ *

"Evet bir kişinin babasına söver o da onun babasına söver, annesine söver o da onun annesine söver" buyurdu. *(Müslim, İman:145, Tirmizî, Birr:4, Ahmed İbn-i Hanbel:2/164)*

Böylece Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* kişinin anne ve babasına sövülmesine sebep olmasını kendi sövmesi gibi saymış oldu.

İbn-i Kesir tefsirinde zikredilmiştir ki, Allah-u Tealâ, bu ayet-i celilesinde müminleri, kâfirlere benzemekten menetmiş (sakındırmış) tır. Çünkü onların bütün sözlerinde ve işlerinde Resulullah *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* a ve müslümanlara hakaret vardır. Nitekim ayet-i celilede bu mesele açıkça görülmektedir.

Hadis-i şeriflerde de zikredilmiştir ki, Onlar müslümanlara selâm verirken: **"Essamu aleyküm."** derlerdi. **Sam** ise ölüm demektir. yani **"Selâm sizin üzerinize olsun."** diyormuş gibi göstererek, telâffuz yakınlığından istifade edip : **"Ölüm sizin üzerinize olsun."** diye beddua ederlerdi, bundan dolayı biz onlara sadece: **"Ve aleyküm." -- "Sizin üzerinize olsun."** demekle emrolunduk ve bizim onlara yaptığımız bedduanın kabul olacağı, ama onların bize yaptıklarının kabul olunmayacağı ayrıca hadis-i şeriflerde bildirilmiştir.

O hâlde müslümanlar uyanmalı ve her fırsatta kendilerine düşmanlık düşünen bu kâfirlere hiç bir hususta benzememelidirler.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): بُعِثْتُ بِالسَّيْفِ حَتّٰى يُعْبَدَ اللّٰهُ لَاشَرِيكَ لَهُ وَجُعِلَ رِزْقِى تَحْتَ ظِلِّ رُمْحِى وَجُعِلَ الذِّلَّةُ وَالصَّغَارُ عَلٰى مَنْ خَالَفَ اَمْرِى وَمَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ *

Abdullah İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayet edilen bir hadiste Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyuruyor: "Ben hiç bir ortağı olmayan, Allah'a ibadet edilsin diye kılıçla gönderildim, rızkım mızrağımın gölgesinin altına kondu, alçaklık ve küçüklük benim emrime muhalefet eden** (karşı gelen) **lere verildi. Ve her kim bir kavme** (millete) **benzerse, o onlardandır."** *(Ahmed İbn-i Hanbel:2/50)*

Bu hadis-i şerifte sözlerinde, işlerinde, elbiselerinde, bayramlarında, ve bize meşrû edilmemiş olan sair işlerinde, kâfirlere benzemekten büyük bir nehiy (yasaklama) ve tehdit (korkutma) vardır.

« رَاعِنَا » Mufaale babından emri hazırdır. Mastarı: « مُرَاعَاةً » dır ki, son derece başkalarının işlerini görmek manasındadır.

« اُنْظُرْنَا » Birinci bapdan emri hazırdır. Mastarı: « نَظَرٌ » dır. Asıl manası bakmak olup burada intizar manasındadır. « اِنْتِظَارٌ » ise beklemek demektir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e olan düşmanlıklarını beyandan sonra, onların şerrinden sakınmaları için, Resulün *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* e ve müminlere tavsiye etmek üzere buyuruyor :

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ اَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاۤءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (١٠٥)

KELİME MANASI (105)

(مَا يَوَدُّ) **Sevmez, istemez,** kim ? (الَّذِينَ) **o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **küfrettiler** (kâfir oldular), kimden ? (مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ) **ehli kitaptan** (yahudi ve hristiyanlardan) daha ? (وَلَا الْمُشْرِكِينَ) **ve müşriklerden** (ehli kitaptan olsun, müşriklerden olsun, küfredenlerin hiç biri arzu etmez), neyi ? (اَنْ يُنَزَّلَ) **indirilmesini,** kimin üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize** yani Peygamberiniz üzerine, zira ona indirlen ümmetine de indirilmiş sayılır) ne indirilmesini ? (مِنْ خَيْرٍ) **hiç bir hayır,** (vahiy) kim tarafından ?(مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbiniz tarafından** (وَاللّٰهُ)**Allah-u** (Tealâ Hazretleri) **ise,**(يَخْتَصُّ) **tahsis eder,** yani hususiyet (özellik)le verir. Neyi ?(بِرَحْمَتِهِ) **rahmetini,** kime ?(مَنْ) **o kimseye ki,** (يَشَاۤءُ) **diliyor,** yani Mevlâ Tealâ dilediği kuluna rahmetini tahsis eder. (وَاللّٰهُ) **ve Allah-u** (Tealâ Hazretleri) (ذُو الْفَضْلِ) **fazl-u ihsan** (iyilik) **sahibidir,** öyle fazıl ki, (الْعَظِيمِ) **çok büyük.**

MEAL-İ ŞERİFİ (105)

Ehli kitap (kendilerine Tevrat ve İncil gibi kitaplar verilmiş olan yahudi ve hristiyanlar) **dan ve müşriklerden hiç biri sizin üzerinize Rabbiniz tarafından bir hayır** (vahy) **in indirilmesini arzu etmezler. Allah** (-u Tealâ) **ise rahmetini dilediğine tahsis buyurur** (özellikle verir) **ve Allah** (-u Tealâ) **pek büyük ihsan** (iyilik) **sahibidir.**

İ Z A H A T

Yahudilerden bir fırka müslümanlara sevgi gösteriyorlar ve onların hayrını istediklerini iddia ediyorlardı. İşte bu ayet-i kerimenin onları yalanlamak için indirildiği rivayet edilmiştir.

Tefsir-i Hazin ve Alusi'de zikredilen diğer bir rivayete göre ise: Müminler, yahudilere: **"Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **e iman edin."** dediler. Onlar da: **"İsterdik ki, sizin dininiz bizimkinden daha hayırlı olsaydı da, ona uysaydık."** diye cevap verince, bu ayet-i celile nazil olarak onları yalanlamıştır.

Ayet-i celilede geçen **hayır**'dan murat: Ya vahiy veya Kuran veya yardım veya Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*e mahsus (ait) olan diğer meziyet (üstünlük) ler veya bütün hayırlardır. Zira yahudiler düşmanlıklarından ve hasetlerinden, bu anlatılanlardan hiç birinin müminlere verilmesini istemezler.

Rahmet'ten murat ise: Vahy-i İlâhî (İlâhî vahiy) dir. İmam-ı Mücahidden rivayete göre: Rahmet, Kuranve İslâm'dır. Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre: Burada, vahyin Allah'ın ihsanı (iyiliği) olduğuna, nübüvvet (Peygamberliğ) in de, Mevlânın büyük fazlından sayıldığına bir işaret bulunmaktadır.

Hasılı Mevlâ Tealâ burada Müminlere şöyle buyurmak istemiştir: Gerek yahudiler, gerekse müşrikler kendilerini nübüvvete ve vahy-i İlâhî'ye daha lâyık görerek, size haset etmiş (bu nimetlerin size ulaşmamasını istemişler) dir. Ve size hiçbir şey indirilmesini istememişlerdir. yahudiler sizi ümmî (okuma yazma bilmeyen dolayısıyla anadan doğma cahil kabul edip aslında Allah Tealâ'nın sizi öğrettiğinden gafildirler) kendilerinin ise kitap ehli ve vahyin indiği yerlerde yetişen peygamber çoçukları olduklarını iddia ettiler. Müşrikler ise Peygamberlik mertebesinin dünya riyasetleri gibi zenginlik ve şöhrete bağlı olduğunu zan ederek bu kanaate varmışlar. Bundan dolayı da:

لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٨١﴾

"Şu Kuran iki karye (Taif ile Mekke) **nin büyük adamlarından birine niçin indirilmedi ? "** demişlerdir. *(Zuhruf Suresi:81)*

İşte bu ayet-i celilenin sonunda Mevlâ Tealâ Hazretleri: **"Allah, rahmetini dilediğine tahsis eder** (özellikle verir), **zira Allah** (-u Tealâ) **büyük fazl** (-u kerem) **sahibidir."** buyurmakla, onların bu asılsız sözlerine cevap vermiştir.

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredilmiştir ki, Allah-u Tealâ'nın mümin kullarına ihsan ettiği nimetleri reddetmeye (geri çevirmeye) kalkışanlar, işin hakikatını bilememişlerdir.

Hukema (hikmetli söz sahibi olan zatlar) dan bazısı buyurmuşdur ki:

Haset eden kişi beş yönden Rabbine karşı gelmiş olur.

1 - Kıskandığı adama verilen bütün nimetlere buğzeder (kızar),
2 - Allah-u Tealâ'nın taksimine kızar ve Rabbine: **"Şöyle taksim etmiş olsaydın daha iyi olurdu."** demiş olur,
3- Allah-u Tealâ fazl-u keremini dilediğine verir. O ise, Allah'ın fazlına karışarak cimrilik eder,
4 - Allah'ın dostunu rezil etmeye çalışır, çünkü Allah'ın seçtiği bir kulunun elinden bütün nimetlerin alınmasını ister,
5 - Allah'ın düşmanına (iblis'e) yardım etmiş olur.

Ey haset eden (başkalarını çekemeyen) insan ! Şunu da bil ki, senin hasedin düşmanına değil, ancak sana işler. Aslında uykuda veya uyanıkken hâlin

sana gösterilecek olsa, Kendini öyle bir adam gibi görürsün ki, o adam düşmanın gözünü çıkarmak için bir taş atar, o taş düşmana dokunmaz, döner onun sağ gözünü çıkarır. O kişinin öfkesi bir kat daha artar, evvelkisinden daha kuvvetlice bir taş atar, bu seferde o taş döner onun sol gözünü kör eder. Hasetçinin tamamen kızgınlığı artar. Bir daha taş atar, bu seferde o taş dönüp onun kafasını yarar, düşmanı ise sapasağlam durmaktadır, attığı taşlar tekrar tekrar kendisine dönmektedir, düşmanları ise etrafında alay ederek gülmektedir.

مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰيَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا اَوْ مِثْلِهَا اَلَمْ تَعْلَمْ
اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهُ
مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾ اَمْ تُرِيدُونَ اَنْ تَسْـَٔلُوا رَسُولَكُمْ
كَمَا سُئِلَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْاِيمَانِ
فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾ وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ
لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ
اَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتّٰى
يَأْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهِ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ وَاَقِيمُوا
الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ
تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾ وَقَالُوا
لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا اَوْ نَصَارٰى
تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
﴿١١١﴾ بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ اَجْرُهُ
عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Kuran-ı Kerim'in bazı hükümlerinin nesh edilmesi (kaldırılması) sebebiyle,yahudilerin din-i mübin-i İslâm'ı ayıplamalarını reddetmek üzere buyuruyor:

مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰيَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَاْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا اَوْ مِثْلِهَا اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ (١٠٦)

KELİME MANASI (106)

(مَا) **Her ne şeyi** (نَنْسَخْ) **biz nesh eder** (hükmünü değiştirir) **sek,** o şeyde neden? (مِنْ اٰيَةٍ) **ayetten,** yani biz Azimü'ş-şan semavî (gökten inen) kitapların ayetlerinden, hükümlerinden her hangi birini veya bir ayetin bir kısmını nesh eder, onunla amel edilmemesini emredersek, (اَوْ نُنْسِ) **yahut da unutturursak,** neyi? (هَا) **o ayeti,** yani o ayeti hafızalardan çıkarırsak veya vaktiyle bir peygambere verip sonra, uzun zaman geçerek, o ayeti unutturursak, (نَاْتِ) **getiririz,** neyi? (بِخَيْرٍ) **daha hayırlısını,** neden? (مِنْهَا) **o ayet-i kerimeden,** (اَوْ مِثْلِهَا) **yahut da onun mislini** (sevap ve menfaatta onun benzerini getiririz), (اَلَمْ تَعْلَمْ) **bilmedin mi ?** (Ey habibim ! ve ey hitap edilen insan) (اَنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allah** (-u Tealâ Hazretleri), (عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ) **her şey üzerine,** (قَدِيرٌ) **ziyade kadirdir.**

MEAL-İ ŞERİFİ (106)

Biz neshettiğimiz (hükmünü diğer bir ayetle değiştirdiğimiz) **veya unutturduğumuz bir ayetin** (yerine) **ya ondan daha hayırlısını, yahut onun benzerini getiririz. Şüphesiz Allah'ın herşeye ziyade kadir olduğunu bilmedin mi ?** (elbette bildin).

İ Z A H A T

Nesefî, Alusî Ruhu'l-Beyan, Hazin ve sair tefsirlerde zikredildiğine göre, bu ayet-i celile müşriklerin ve yahudilerin: "**Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **i görmüyor musunuz ki, ashabı** (adamları) **na bir şeyi emrediyor sonra, onu nehyederek** (yasaklayarak) **tersini emrediyor. Bu gün bir söz söylüyor, yarın ondan dönüyor. Bu Kuran Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in kendi tarafından uydurduğu kelâm** (söz) **den başka bir şey değildir.**" demeleri üzerine nazil olmuştur.

N e s h : Lügatta bir şeyi tebdil etmek, başkasıyla değiştirmek demektir. Istılah-ı şer'îde (şeriat dilinde) ise, her hangi bir ibadete veya muameleye ait şer'î (dinî) bir hükmün yerine sonradan diğer bir şer'î hükmün gelmesidir. Artık evvelki hüküm mensuh (kaldırılmış) olur, onunla amel edilmez. Gelen hüküm ise, nasih (kaldırıcı) olur ki, onunla amel edilir. Bu bir hikmet-i ilâhi-

ye gereğidir. Cenab-ı Hak bu meseleleri zaten ilmi ezelisiyle (evveli olmayan bilgisiyle) böyle bilip takdir buyurmuştur. Zamanı gelince de bunları Peygamberleri *(Salavatullahi Ala Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* vasıtasıyla kullarına bildirmiştir. Bu cihetle ilmi ilâhîde ve takdir-i sübhanîde (Mevlâ Tealânın ilminde ve takdirinde) asla bir değişiklik olmuş sayılmaz, bilakis bu idarî ve ictimaî (toplumsal) bir hikmet (incelik) ve maslahat (menfaat) a binaen böyle takdir edilmiştir.

Bu nesh'e Cenab-ı Hak'tan başkalarının salâhiyeti (yetkisi) yoktur. Kurtubî ve İmamı Begavî *(Rahmetullahi Aleyhima)* nin buyurduğuna göre **"Nesh"** akaid-i asliyede (temel inançlarda), Mevlâ Tealâ'nın zikrettiği haber ve kıssalarda geçerli değildir. Ancak emir ve yasaklarda düşünülür çünkü, Allah-u Tealâ'nın yalan söylemesi düşünülemez, Cumhur (âlimlerin çoğu) da bu görüş üzeredir.

Bir hükmü şer'înin mensuh olması ise, ya kitabullah (Kuran), ya mütevatir (yalan üzere birleşmeleri düşünülemeyecek bir cemaatın rivayet ettiği) veya meşhur (ilk asırda değilde daha sonraki asırlarda şöhret bulmuş) olan hadis-i şeriflerle bilinebilir. İsevî (hristiyan) lar`neshi kabul ediyorlarsa da, Musevî (yahudi) ler kabul etmezler. Neshi kabul etmeyip itiraz edenler düşünmelidirler ki, kendi kitapları da, evvelki kitapların bir çok hükümlerini nesh etmiş, hükümsüz bırakmıştır.

Tevrat'la İncil'in hükümleri bir midir? Eğer birse, bunların sahipleri niçin birbirlerini tekfir ediyor (kâfir sayıyor) ? Artık o kitaplardaki bir çok hükümlerin neshi (kaldırılması) yla yerine İslâmî hükümlerin gelmesini uzak görmeye asla mahal yoktur.

Kuran-ı Kerim'in bazı ayetleri arasında da bu nesih bulunmaktadır. Bu, icmaen (bütün ulemanın ittifakıyla) sabit olan bir hakikattır. Bunun vukuunu (meydana gelişini), müslümanlar bir hikmet-i ilâhiye muktezası (ilâhî bir hikmet gereği) olarak bilip, kabul ederler.

Evet, Cenab-ı Hak şer'î hükümlerden bazılarını neshetmiştir. Bu da bir sünnet-i ilâhiye (ilâhi bir kanun)ve hikmet-i diniye (dini bir incelik) gereğidir. Binaenaleyh sünnet-i ilâhiyeye ve hikmet-i Rabbaniyeye muhalif olacağından (Allah'ın kanununa ve hikmetine ters düşeceğinden) neshin olmaması asla iddia edilemez. Böyle bir iddia, hem Kuran-ı Mübin'in, hem de bütün müctehidlerin icmaı (ittifakı) na muhalif, cahilâne iddiadan başka bir şey değildir.

Usul ilminde beyan edildiğine göre, **Nesih** üç şekilde meydana gelir :

Birincisi : Lâfzı ve manası mensuh (kaldırılmış) olan,

İkincisi : Yalnız manası mensuh olup, lâfzı baki kalan (devam eden),

Üçüncüsü : İse, lâfzı mensuh olup, manası baki olandır.

Nesih, aklen caiz olup, naklen de vaki'dir. yani akıl bu işin olabileceğini anladığı gibi nakilde bu işin bizzat olduğunu göstermiştir). Çünkü Resulullah

(Sallallahu Aleyhi ve Sellem) e indirilmiş olan Kuran, geçmiş kitapların hepsini neshettiği gibi, İncil,Tevrat'ı, Tevrat'da kendinden evvelki şeriatın bir çok hükümlerini neshetmişlerdir. Meselâ: Hazreti Âdem *(Aleyhisselâm)* ın şeriatında, zürriyetin çoğalması ve ortada kendi çocuklarından başka kimse bulunmadığı için kardeş kardeşe evlenmek meşrû idi, o gün maslahat ve hikmete uygun olan da böylesiydi. Sonra insanlar çoğalıp, kardeşin kardeşle evlenmesine ihtiyaç kalmadığı için, bu hüküm kaldırılmıştır.

Hazret Nuh *(Aleyhisselâm)* ın şeriatında, her çeşit hayvanın yenmesi mubah (serbest) di, Musa *(Aleyhisselâm)*ın şeriatında ise, birçok hayvanların yenmesi kaldırılmıştır. Ve şeriat-ı Muhammediye (Muhammed *Aleyhisselâm* 'ın dini) de kendinden önce olan şeriatları furu cihetinden (inanç meseleleriyle alâkalı olmayan davranışlara ait hükümler yönünden) neshetmiştir.

Nesh, Kuran-ı Azimü'ş-şan'da da vakidir (vardır).

Nitekim Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **Allah-u Teala, Meune kuyusunda öldürülenler hakkında ayet indirmişdi ki, biz o ayeti nesh olununcaya** (kaldırılıncaya) **kadar okurduk. Şöyleki :**

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلَا بَلِّغُوا قَوْمَنَا بِاَنَّا قَدْ لَقِينَا رَبَّنَا فَرَضِىَ عَنَّا وَاَرْضَانَا *

"Dikkat edin ! Kavmimize ulaştırın ki, şüphesiz biz Rabbimize kavuştuk. Bizden razı oldu ve bizi razı etti." *(Buharî, Cihad:184, Mesacid:297, Ahmed İbn-i Hanbel:3/109, 111,210,215,255,290)*

Ebu Musa El-eşari *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Şiddette** (sertlikte) **Beraat suresine benzeyen bir sure indi sonra, kaldırıldı. Ben ondan şunu ezberledim:**

اِنَّ اللّٰهَ سَيُؤَيِّدُ هٰذَا الدِّينَ بِاَقْوَامٍ لَاخَلَاقَ لَهُمْ *

"Şüphesiz Allah bu din'i, kendileri için hiç bir nasip olmayan bir takım cemaatlarla da kuvvetlendirecektir." *(Suyutî, D.Mensûr: 1/257)*

Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

"Şüphesiz Allah-u Teala Muhammed *(Aleyhisselâm)***ı hak ile gönderdi ve onunla beraber kitabı indirdi. Ona indirilen ayetler içinde recim ayeti de vardı. Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **recmetti. Biz de ondan sonra recmettik,** (evliyken zina edeni taşla öldürdük). **Bu hususta:**

اَلشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ اذَا زَنَيَا فَارْجُمُوهُمَا اَلْبَتَّةَ *

"Evli bir kadın ve erkek zina ederse, mutlaka ikisini de recmedin." *(Ahmed İbn-i Hanbel:5/183)*

Mealindeki ayet'i okurduk. Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* devamla Şöyle buyurdu: **"Biz şöyle bir ayet de okuyorduk :**

وَلَا تَرْغَبُوا عَنْ اٰبَآئِكُمْ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ اَبِيهِ فَهُوَ كُفْرٌ *

"Babalarınızdan yüz çevirmeyin, kim babasından yüz çevirip onu terkederse bu küfürdür (o kişi aile nimetine nankörlük etmiş olur)."

(Buharî,Feraiz:29, Ahmed İbn-i Hanbel:2/526)

İşte bütün bu rivayetler, Kuranın bazı ayetlerinin sadece lâfızlarının kaldırıldığını açıkça ifade etmektedir. Bundan dolayı İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* buyurmuştur ki: **"Sizin biriniz Kuran'ın tamamını ezberledim. demesin. Kuran'ın tamamının ne olduğunu nereden bilebilir ki, ondan bir çok ayetler gitmiştir.Ancak Kurandan zahir** (mevcut) **olanı ezberledim desin."** *(Suyutî, D.M.1/258)*

Bu gibi ayetlerin hükmü baki olup sadece lâfızları kalktıysa da, bazılarının hükümleri de kalkmıştır. Meselâ: Kocası ölen bir kadının iddeti (evlenemeyeceği müddet) bir senede tamam olacağını bildiren ayet, dört ay on günde iddetin tamamlanacağını bildiren ayetin gelmesiyle nesholmuştur.

İslâm'ın başlangıcında, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in huzurunda fısıltı yapan kimse sadaka vermekle memurken, sonradan sadaka nesholunmuştur. Evvelce muharebe emrolunduğunda, bir müminin on kâfire karşı sab retmesi vacip iken, sonra iki kâfire karşı sabretmesi vacip olup fazlası nesh olmuştur. Çünkü mizaçlar ve insan bünyeleri bazen muvafık (uygun) olup, bazen de olmadığı gibi, bir zamana uygun olan hükümler de, diğer zamana uymayacağından kaldırılır ve yerine ondan daha kolay ve kulların menfaatına daha uygun bir hüküm getirilir.

O hâlde: **"Bir ayeti neshedersek,** (hükmünü kaldırırsak) **ondan daha hayırlısını getiririz."** demek, kullara gayet kolay, bol menfaatli ve sevabı daha çok olan bir hükmü getiririz demektir. Yoksa bir ayet diğer ayetten daha hayırlıdır, manasında değildir. Zira kelâm-ı İlâhî'nin hepsi üstünlükte müsavi (eşit) tir.

Mevlâ Tealâ teheccüt namazının farziyetini nesh etmiş, bu, kullar hakkında daha kolay ve hayırlı olmuştur. Sayılı günlerde oruç tutmak, Ramazan ayının tamamını tutmakla değiştirildi, gerçi azın çoğa döndürülmesinde bir zorluk varsa da, ecir ve mükâfatı daha çok olmuştur.

Fakat bir hüküm neshedilip onun yerine misli(benzeri)nin getirilmesinde, nasih (kaldırıcı), mensuh'a (kaldırılana) müsavi olduğunda sevap ta aynıdır. Meselâ: Kıble, Beyt-i Mukaddes'ken, Kabe-i Muazzamaya döndürülmüştür, her iki yöne dönmenin de zahmeti aynı olduğundan, sevapları da müsavidir.

Ayet-i celilede geçen **unutturmak**'tan maksat:Bir ayetin kalplerden tamamen çıkartılmasıdır. Nitekim rivayet edilmiştir ki, Sahabe-i Kiram *(Rıdvanullahm Aleyhim Ecmain)* den bir cemaat, bir gece, bir sure okumak için kalktılar. O sureden besmelenin dışında hiç bir şey hatırlayamadılar. Sabah olur olmaz Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e gelerek bunu haber verdiklerinde :

تِلْكَ سُورَةٌ رُفِعَتْ بِتِلاَوَتِهَا وَاَحْكَامِهَا *

"O bir suredir ki, hükümleriyle ve lâfızlarıyla tamamen kaldırılmıştır." buyurdu. *(Tefsir-i Begavî: İlgili ayet)*

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Biz uzunlukta ve şiddette** (manasının sertliğinde) **Beraat** (Tövbe) **suresine benzeyen bir sure okurduk. Sonra bize hepsi unutturuldu, ancak ondan benim ezberimde şu kaldı:**

لَوْكَانَ لاِبْنِ اٰدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لاَبْتَغٰى وَادِيًا ثَالِثًا وَلاَيَمْلاَءُ جَوْفَ ابْنِ اٰدَمَ اِلاَّ التُّرَابُ *

"Âdem oğlunun iki vadi dolusu malı olsa, elbette bir üçüncü vadiyi arar Âdem oğlunun karnını ancak toprak doldurur."

(Buharî, Rikak:10, Müslim, Zekât:116,119, Tirmizî,Zühd:27, Menakıb:32, İbn-i Mace, Zühd:27, Darimî,Rikak:62, Ahmed İbn-i Hanbel:3/122,176,192,198,236,238,272, 4/368, 5/117,132,219,221,, 6/55)

Ve biz müsebbehatın (sebbeha ile başlayan surelerin) **birine benzeyen bir sure okurduk, o da bana unutturuldu ancak ondan:**

يَاۤاَيُّهَاالَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَالاَتَفْعَلُونَ فَتُكْتَبُ شَهَادَةً فِى اَعْنَاقِكُمْ فَتُسْاَلُونَ عَنْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ *

"Ey iman etmiş kullar ! yapmayacagınız işleri niçin söylüyorsunuz? Bu (yapmayacağınız şeyleri söylemeniz) **boyunlarınıza şehadet** (aleyhinize delil) **olarak yazılacak ve kıyamet günü ondan sorulacaksınız.** *(Müslim, Zekât:119)*

Şu da bilinmelidir ki, elimizdeki Kuran-ı Kerim, Cibril-i Emin'in, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e arz ettiği (sunduğu) son şekildir.

Ubeydetu's- Selmanî'nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

"Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in vefat ettiği sene, O'na arzedilen** (sunulan) **kıraat** (Kuran'ın okunuşu) **Hazreti Osman** *(Radıyallahu Anh)* **ın bütün insanları üzerine topladığı** (herkesin rızasını aldığı) **ve bütün insanların ittifakı** (birliği) **yle okuduğu kıraattır.** *(Suyutî, D.Mensur l/258)*

İbn-i Mesud *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

"Cibril-i Emin her sene bir kere, Kuran'ı Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e arz ederdi. son sene iki kere arz etti. İşte ben o sene Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **den Kuran'ı aldım."** *(Suyutî, Dürrul Mensur 1/259)*

Yine ibn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* buyurmuştur ki:

"Son arzı (Cibrilin, Kuranı Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e son kere sunmasını) **benden sonra alan olduğunu bilseydim elbette** (öğrenmek için) **ona giderdim.** lâkin benden sonra alanı bilmiyorum demek istedi.

(Suyutî,Dürru'l-Mensur1/259)

Son olarak şunu da ifade edelim ki, Kurandaki nasih ve mensuhu bilmeyenler vaaz etmeye ve fetva vermeye cesaret etmemelidirler. aksi takdirde ken-

dilerini de, insanları da helâk ederler. Rivayete göre bir kere Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* mescide girmiş insanları korkutan bir adama rastlamış bu kimdir ? diye sormuş. İnsanlara vaaz eden bir adam demişler. Hazreti Ali Efendimiz: **"O, insanlara vaaz eden bir adam değil, ancak ben filân oğlu filânım beni tanıyın demek isteyen bir adamdır."** demiş. Sonra bir adam gönderip yanına çağırtarak ona: **"Nasih ve mensuhu bilirmisin."** demiş. O da: **"Hayır."** deyince Hazreti Ali Efendimiz: « فَاخْرُجْ مِنْ مَسْجِدِنَا وَلَاتُذَكِّرْ فِيهِ » **"Bizim mescidimizden çık ! Burada vaaz etme."** buyurmuştur. *(Suyutî, D. Mensur:1/259)*

Bir rivayete göre de, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* vaaz eden bir adama rastladı. Onu ayağıyla dürterek: **"Sen nasih ve mensuhu bilir misin ?"** dedi. O da: **"Bilmem."** deyince: « هَلَكْتَ وَاَهْلَكْتَ » **"Kendin de helâk oldun, dinleyenleri de helâk ettin."** dedi. *(Suyutî, D.Mensur:1/259)*

Hazreti Huzeyfe *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:
"İnsanlara ancak üç kişiden biri fetva verebilir :

1 - Kuranın nasih ve mensuh'unu bilen, bu Hazreti Ömer *(Radıyallâhu Anh* (gibi kişiler)**dir.**

2 - Mutlaka fetva vermesi gereken kişi, yani kendinden başka fetva veren olmadığı için mecbur kalan ve bildiği kadar fetva veren.

3 -Zorla kendini biliyormuş gibi gösteren ahmak adam. Ben ilk iki kişiden biri olamadım üçüncü kişide olmak istemem." *(Suyutî, D.Mensur:1/260)*

YAHUDİLERİN NESH HAKKINDAKİ TA'NINI (Tenkidini) REDDEDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١–وَاِذَا بَدَّلْنَا اٰيَةً مَكَانَ اٰيَةٍ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوا اِنَّمَا اَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

1- "Ve biz (Azimü'ş-şan) **bir ayeti diğer bir ayetin yerine getirdiğimiz vakit --ki Allah neyi indireceğini çok iyi bilendir.-- dediler ki: "Sen şüphesiz bir iftiracısın." Hayır ! Onların ekserisi bilmezler."** *(Nahl Suresi:101)*

٢– وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ائْتِ بِقُرْاٰنٍ غَيْرِ هٰذَا اَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي اَنْ اُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَآءِ نَفْسِي اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰى اِلَيَّ اِنِّي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (١٥)

2- "Onlara bizim ayetlerimiz çok açık olarak okunduğu zaman (öldükten sonra) **bize kavuşacaklarını ummayanlar dedi ki: "Ya** (bize) **bundan başka bir Kuran getir veya bunu değiştir."** (Sen onlara) **de ki: "O'nu kendi tarafımdan değiştirmem benim için olmayacak şeydir. Ben, bana vahyolunandan başkasına tâbi olmam** (uymam). **Şüphe yok ki, eğer Rabbime isyan edersem, muhakkak büyük bir günün azabından korkarım."** *(Yunus Suresi:15)*

٣- وَالنَّجْمِ اِذَا هَوٰى ﴿١﴾ مَاضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَاغَوٰى ﴿٢﴾ وَمَايَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى ﴿٣﴾
اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى ﴿٤﴾

3- "Battığı zaman yıldıza andolsun ki, Sahibiniz (Peygamberiniz doğru yoldan) **sapmadı ve** (batıla inanarak) **azmadı, ve o hevadan** (nefsinin isteğinden dolayı söz) **söylemez, O** (nun söylediği) **kendisine** (Allah'dan) **bildirilen bir vahiy'den başkası değildir.** *(Necm Suresi:1-4)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, nesh'in cevazını beyandan sonra, göklerin ve yerin mülkü kendisine mahsus olup, emir ve nehyeylemekle emir ve nehyini nesh etmenin kendi has (özel) mülkünde tasarrufu olduğu cihetle, hiç bir kimsenin itiraza salâhiyeti olmayacağını beyan etmek üzere buyuruyor :

اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَالَكُمْ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَانَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾

KELİME MANASI (107)

(اَلَمْ تَعْلَمْ) **Bilmedin mi ki?**(اَنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allah** (-u Tealâ Hazretleri), (لَهُ) **onun içindir,** (ona mahsustur, ona aittir). ne? (مُلْكُ السَّمٰوَاتِ) **göklerin mülkü,** yani saltanat ve tasarrufu, daha ? (وَالْاَرْضِ) **yerin mülkü,** binaenaleyh, o sizin bütün işlerinizin de maliki (sahibi) dir. Ve işlerinizi idare edendir. o hâlde nasih ve mensuh hususunda size en faydalı olanı ziyade bilmektedir.(وَمَالَكُمْ) **ve sizin için yoktur.** (Ey müminler), kimden başka ? (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ Hazretlerin) **den başka,** ne yoktur ?(مِنْ وَلِيٍّ) **hiç bir veli,** yani işlerinizi takip edecek hiç bir dost ve sahip, daha ? (وَلَانَصِيرٍ) **hiç bir yardımcı,** yani sizi azaptan kurtaracak hiç bir yardımcı da yoktur.

MEAL-İ ŞERİFİ (107)

Göklerin ve yerin mülkü, şüphesiz Allah'ın olduğunu ve sizin için Allah'tan başka hiç bir yar ve yardımcı bulunmadığını bilmedin mi?

İ Z A H A T

Bu ayet-i celile, geçmiş olan ayet-i celilenin delil'i gibidir. Zira Mevlâ Tealâ Hazretleri, bu ayet-i celilede göklerin ve yerin mülk ve idaresinin kendisine ait olduğunu, bütün kâinatta istediği gibi tasarruf ettiğini ve müminlere Mevlâ'dan gayri ne bir sahip, ne de bir yardımcı bulunmadığını zikrederek, emir ve nehiylerinden istediği hükmü kaldırıp, istediği hükmü bırakabileceğini ve kullarına hangisinin daha faydalı olduğunu en ziyade bildiğini beyan etmiştir.

Hazin tefsirinde zikredildiğine göre, ayet-i celiledeki hitap, her ne kadar Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e aitse de, bunda nesh'i, Muhammed ve İsa *(Aleyhimesselâm)* nın peygamberliklerini inkâr eden yahudileri bir tekzip (yalanlama) vardır. Şöyle ki: Allah-u Tealâ, bu ayet-i celilesinde onlara göklerin ve yerin mülkünün ancak kendisinin olduğunu, bütün mahlûkatın kendisinin kulları, köleleri bulunduğunu, hepsinin onun tasarruf ve idaresinin altında bulunduklarını, dolayısıyla onlar hakkında dilediği şekilde hükmetme salâhiyetinin de ancak kendisine mahsus olup, onlara lâzım olanın ise, ancak işitip itaat etmek olduğunu haber vermiştir.

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre, bu ayet-i celilede: **"Bilmedin mi ?"** buyurularak Mevlâ Tealâ Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in bu husustaki ilmini takrir etmiş (yerleştirmiş)tir. Yoksa Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den daha çok bilen hiç bir beşer yoktur. Çünkü O, göklerin ve yerin manevî sırlarından kimsenin bilemeyeceği şeylere vakıf olmuştur. Onun ilmine nisbetle başkasının ilmi yok sayılır. Zira velilerin ilmi, Nebilerin ilminin yanında yedi denizden bir damla gibidir. Bütün Peygamberlerin ilmi de Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ilmine nazaran böyledir. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ilmi de, Mevlâ Tealâ'nın ilmine nisbetle bu mesabede (derecede) dir.

« وَلِيّ » İkinci bapdan sıfatı müşebbehedir, mastarı olan: « وَلْى » takip etmek manasındadır. « وَلِيّ » de bir şeye malik olup, o şeyin işlerini takip eden demektir. « نَصِير » Birinci bapdan sıfat-ı müşebbehedir. Ziyade yardım edici manasındadır.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, mülk kendisinin olup, emir ve nehyin zatına mahsus olduğunu beyandan sonra, Resulüne bazı sırları sormakta ısrar edenleri azarlamak üzere buyuruyor :

اَمْ تُرِيدُونَ اَنْ تَسْئَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ
وَمَنْ يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْاِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيلِ (١٠٨)

KELİME MANASI (108)

(اَمْ تُرِيدُونَ) **Yoksa murat eder misiniz ?** (ister misiniz ?) neyi ?(اَنْ تَسْئَلُوا) **sormanızı,** kime ? (رَسُولَكُمْ) **Resulünüze,** (Peygamberinize), ne gibi ? (كَمَا سُئِلَ) **sorulduğu gibi,** kim ? (مُوسٰى) **Musa** *(Aleyhisselâm)* kimden evvel ? (مِنْ قَبْلُ) **bundan evvel** (Muhammed *(Aleyhisselâm)* dan evvel, yahudilerin Musa *(Aleyhisselâm)* dan uygunsuz şeyler istediği gibi, siz de peygamberinizden bu gibi şeyleri mi talep etmek istiyorsunuz ?) (وَمَنْ) **her kim** (يَتَبَدَّلِ) **değiştirirse,** (tercih edip alırsa). neyi ?

(اَلْكُفْرَ) küfrü (inkârı) neye mukabil ? **(بِالْاِيمَانِ) iman'a mukabil** (karşılık) yani indirilen bu kadar mucizelere inanmayıp, şüphe ederek başka mucizeler isterse, **(فَقَدْ ضَلَّ) muhakkak o sapmıştır,** neden? **(سَوَآءَ السَّبِيلِ) yolun doğrusundan,** (kendisini hak ve hakikata kavuşturacak olan doğru yoldan sapmıştır).

MEAL-İ ŞERİFİ (108)

Yoksa siz de, evvelce Musa *(Aleyhisselâm)* **ya sorulduğu gibi, Peygamberinizi sorguya mı çekmek istersiniz ?** (o istenen şeylerin benzerini mi istiyorsunuz). **Her kim imanı küfürle değiştirirse** (imanı bırakıp küfrü alırsa) **şüphe yok ki, yolun doğrusundan sapmış olur.**

İ Z A H A T

Ekseri Müfessirin (tefsircilerin bir çoğun) a göre bu ayet-i celile-i cemilenin iniş sebebi: Yahudilerin, **"Ya Muhammed !** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **Musa** *(Aleyhisselâm)* **Tevrat'ı toptan getirdiği gibi, sen de bize Allah 'ın kitabını toptan getir."** demeleridir.

Ebu'l-âliye *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, Bir adam: **"Ya Resulellah keşke bizim keffaretlerimiz** (suçlarımızın cezası) **Benî İsrail'in keffaretleri gibi olsaydı."** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de şöyle buyurdu :

مَاأُعْطِيتُمْ خَيْرٌ ، كَانَتْ بَنُو اِسْرَآئِيلَ اِذَا اَصَابَ اَحَدُهُمُ الْخَطِيئَةَ وَجَدَهَا مَكْتُوبَةً عَلَى بَابِهِ وَكَفَّارَتَهَا ، فَاِنْ كَفَّرَهَا كَانَتْ لَهُ خِزْيًا فِى الدُّنْيَا ، وَاِنْ لَمْ يُكَفِّرْهَا كَانَتْ لَهُ خِزْيًا فِى الْاٰخِرَةِ وَقَدْ اٰتَاكُمُ اللّٰهُ خَيْرًا مِنْ ذٰلِكَ قَالَ: { وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ } الاية وَالصَّلَاةُ الْخَمْسُ ، وَالْجُمْعَةُ اِلَى الْجُمْعَةِ كَفَّارَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ *

"Size verilen daha hayırlıdır. Beni İsrail'den biri bir günah işleseydi, suçunu ve cezasının ne olduğunu kapısının üzerinde yazılı bulurdu. Eğer yazılan cezayı tatbik ederse, dünyada rüsvay olurdu. Yapmazsa ahirette rüsvay olurdu. Allah-u Tealâ size ondan daha iyisini verdi. Ve şöyle buyurdu: "Her kim bir kötülük işler veya kendine zulmeder de, sonra Allah'dan bağışlanmasını isterse, Allah'ı (günahlarını) **ziyade bağışlayıcı** (ve kendisine) **ziyade acıyıcı olarak bulur."** *(Nisa Suresi:110)* (Ayrıca) **beş vakit namaz ve bir cuma öbür cumaya kadar aralarında geçen** (kötülük) **lerin keffareti** (örtücüsü) **dür."** *(Suyutî, D.Mensur:1/260)*

İşte bunun üzerine Allah-u Tealâ bu ayet-i celileyi indirerek: **"Yoksa siz Peygamberinizden uygunsuz şeyler istemeyi mi murat ediyorsunuz ?"**buyurdu.

Nesefî Tefsirindeki başka bir rivayete göre: Bu ayet-i celile Kureyş kâfirlerinin: **"Safa dağını bize altın yap ve Mekke arazisini bize genişlendir."** diyerek Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*den mucize istemeleri üzerine inmiştir. Alusî tefsirinde de bu rivayet İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan nakledilmiştir.

Nitekim yahudiler de: **"Bize ilâh yap."** diyerek Musa *(Aleyhisselâm)* dan uygunsuz bir talepde bulunmuşlardı. İşte bu ayet-i celile ile Mevlâ Tealâ Kureyş kâfirlerini, Habibinden bu gibi şeyler istemelerinden nehyetmiş (yasaklamış) tır. Yahut bu ayet-i celiledeki hitap müminleredir. Zira müminlerin kendileri hakkında menfaatı olmayan bir çok şeyleri istemeğe teşebbüs etmeleri üzerine bu ayetin nazil olduğu da rivayet edilmiştir.

Alusî tefsirinde müfessirlerden bazısının bu ayet-i celilenin sebebi nüzulü hususunda şöyle zikrettikleri nakledilmiştir: Ashab-ı Kiram *(Radıyallahu Anhum)* Hayber muharebesinde Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den müşriklerin silâhlarını taktıkları ve daima etrafında durdukları **"Zat-ı envât"** diye isimlendirilen bir ağaçları olduğu gibi, kendilerine de bir ağaç tayin etmesini istediklerinde, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onların bu isteklerinden taaccüp ederek (şaşırarak):

سُبْحَانَ اللّٰهِ ! هٰذَا كَمَاقَالَ قَوْمُ مُوسٰى . اجْعَلْ لَنَا اِلٰـهًا كَمَا لَهُمْ اٰلِهَةٌ . وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَتَرْكَبُنَّ سُنَّةَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ *

"Sübhanellah ! Bu (isteğiniz), **Musa** *(Aleyhisselâm)* **nın kavminin: "Onların ilâhları olduğu gibi bize de ilâh yap." demeleri gibidir. Nefsim** (canım) **kabza-i kudretinde** (kudret elinde) **olan Allah'a yemin ederim ki, elbette siz; sizden önce geçen** (yahudi ve nasrani) **lerin adetlerini yapacaksınız.."** buyurdular.

(K.Ummal:11/31083)

Şu hâlde Mevlâ Tealâ bu ayette müminleri faydasız şeyleri istemekten menetmekle beraber, inadına sual sormanın da küfür olduğuna işaret buyurmuşdur. Her ne kadar bu ayet-i kerimenin kimler hakkında nazil olduğuna dair bir kaç rivayet varsa da, Fahri Razî'nin beyanına göre en doğru olan görüş, yahudiler hakkında nazil olduğudur. Zira bu ayet-i celileden önce geçen ayetler ve bundan sonra gelecek olan ayetler yahudiler hakkında olduğundan, bu ayetin de yahudiler hakkında olması daha uygundur.

Bu izahatı yaptıktan sonra, İmam-ı Alusî buyurdu ki: **"Her hâlde Fahri Razi** *(Rahmetullahi Aleyh)* **bundan evvel geçen, "Ey iman edenler ! Raina demeyin Unzurna deyin." ayetini unuttu."** yani bundan evvel de iman edenlere hitap geçmiştir, binaenaleyh buradaki hitap müminlere de olabilir, ayetin öncesi ve sonrası buna şehadet (şahitlik) etmektedir.

Bu ayet-i celilede edebi muhafazaya işaret vardır. Zira Mevlâ Tealâ Ashab-ı Kiramı *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmain)* Habibinden, *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* uygunsuz şeyler sormalarından menetmiştir. Her kim Mevlâ Tealâ'nın, Resulünün *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve Halifelerinin huzurunda edebini takınmazsa, muhakkak ki kendini küfre namzet etmiştir. Edebin hakikatı ise bütün hayır hasletleri (özellikleri) nin toplanmasıyla olur.

Bostanü'l-Arifin'de nakledilmiştir ki: İman beş kaleyle muhafaza edilen şehre benzer.

Birincisi : Yakîn (Şüphesiz inanç),

İkincisi : İhlâs, (karşılık beklemeden sırf Allah-u Teâlâ'nın rızası için amel etmek).

Üçüncüsü : Farzları eda etmek,

Dördüncüsü : Sünnetleri tamamlamak,

Beşincişi : Edebi muhafaza etmektir.

Kişi edebi muhafaza ettikçe, şeytan ondan ümidi keser. Edebi terkettiğinde ise, ona sünnetleri terkettirme sonra farzları sonra ihlâsı, daha sonra da şüphesiz inancı terkettirmeğe tama' (heves) eder. O hâlde kişi abdest - namaz, alış veriş vs. bütün işlerinde edebi gözetmelidir. Şu da bilinmelidir ki: Şeriat, hükümlerden, tarikat ise, edeplerden ibarettir. İblis ve diğerleri gibi reddolunanlar ancak edebe riayetsizlik (dikkatsizlik) lerinden reddolunmuşlardır.

İbn-i Sîrîn Hazretlerine: **"Hangi edeb kişiyi daha ziyade Allah'a yaklaştırır ?"** diye sorulduğunda buyurdu ki: **"O'nun Rabliğini bilmek, taatına** (ona boyun eğmeğe) **çalışmak, bolluklarda hamd edip, zorluklarda sabretmek kişiyi Rabbine son derece yaklaştıran şeylerdir."**

« تُرِيدُونَ » İfal babından cemi müzekker muhataptır. Mastarı olan: « اِرَادَةً » istemek manasındadır.

« تَسْأَلُوا » Üçüncü bapdan fi'li muzarı cemi müzekker muhataptır. Mastarı olan: « سُؤَالٌ » Sormak, istemek manalarına gelir.

« يَتَبَدَّلِ » Tefa'ul babından fi'li muzari müfred müzekker gaiptir. Mastarı olan: « تَبَدُّلٌ » değişmek manasındadır.

« ضَلَّ » İkinci bapdan fi'li mazidir. Mastarı olan: « ضَلَالٌ » Şaşmak, sapmak manasındadır.

« سَوَاءَ » Kelimesi orta ve düzgün manasında bir isimdir.

Mevlâ Teâlâ Hazretleri, yahudilerin bazı çirkin huylarını açıkladıktan sonra, müminleri çekemediklerinden dolayı, yapmak istedikleri hile ve desiseleri (gizli tuzakları) beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِكُمْ كُفَّاراً حَسَداً
١ مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتّٰى
يَاْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهِ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (١٠٩)

KELİME MANASI (109)

(وَدَّ) **Sevdi,** (temenni, arzu etti), kim? (كَثِيرٌ) **bir çokları,** kimden ? (مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ) **ehli kitaptan,** yani kitap ehli olan yahudi ve hristiyanlardan bir çoğu istediler. Neyi ? (لَوْيَرُدُّونَ) **reddetseler,** (çevirip döndürseler), kimi ? (كُمْ) **sizi,** neden sonra ?(مِنْ بَعْدِ اِيمَانِكُمْ) **iman etmenizden sonra,** kimlere ? (كُفَّارًا) **kâfirlere,** (ehli kitaptan bir çokları sizi, imanınızdan sonra, kâfir etmeyi arzu etmiştir. Niçin böyle arzu ettiler ? (حَسَدًا) **hasetten,** (kıskançlıktan) **dolayı,** öyle kıskançlık ki, (مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ) **Kendi nefisleri tarafından kaynaklanıcı,** neden sonra böyle istediler ? (مِنْ بَعْدِ مَاتَبَيَّنَ) **aşikâr olduktan sonra,** kime ? (لَهُمُ) **onlara,** (o ehli kitaba), ne?(الْحَقُّ) **Hak,** yani Muhammed *(Aleyhisselâm)* ın Resulullah oluşu, sözlerinin ve dininin doğruluğu, Tevrat'ta zikredilen sıfatlarla ve diğer mucizelerle onlara açıklandıktan sonra, yine de müminleri bu hak olduğu zahir (açık) olan dinden ayırıp kendileri gibi kâfir etmek istediler. (فَاعْفُوا) **öyleyse affedin,** yani onlardan intikam almaya ve onlara ceza vermeye kalkışmayın).(وَاصْفَحُوا) **Safhedin,** yani ayıplamaktan ve kınamaktan yüz çevirin, görmemezlikten gelin, ne zamana kadar ?(حَتَّى يَاْتِيَ) **getirinceye kadar,** kim ? (اللّٰهُ) **Allah** (-u Teala Hazretleri), neyi ? (بِاَمْرِهِ) **emrini,** (Allah-u Tealâ Hazretleri onlarla muharebe etme emrini verinceye kadar),(اِنَّ اللّٰهَ) **Muhakkak Allah** (-u Tealâ Hazretleri) (عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ) **her şey üzerine** (قَدِيرٌ) **ziyade kadir** (gücü yetici) **dir.**

MEAL-İ ŞERİFİ (109)

Ehli Kitaptan bir çokları, kendilerine hak zahir olduktan (açıklandıktan) **sonra, nefislerinden kaynaklanan haset** (çekememezlik) **den dolayı sizi, imanınızdan sonra, kâfirler hâline çevirmek istediler. Binaenaleyh Allah'ın emri gelinceye kadar affedin ve** (size karşı onlardan zuhur eden cehalet ve adavetleri, körükörüne düşmanlıkları) **görmemezlikten gelin. Zira şüphesiz Allah** (Tealâ Hazretleri) **her şeye ziyade kadirdir.** (öyleyse size nusret ve iktidar, yardım ve güç vererek onlardan intikam alacaktır).

İ Z A H A T

Alusî, Tefsir-i Kebir, Begavî, Zadü'l-mesir, Sıracü'l-münir ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre: Bu ayet-i celile Uhud vakasından sonra yahudi âlimlerinden bir cemaatin müslümanlara: **"Başınıza geleni görmediniz mi ? Eğer hak üzere olsaydınız bozguna uğramazdınız, o hâlde bizim dinimize dönün bu sizin için daha hayırlıdır."** demeleri üzerine inmiştir. Ayrıca bunu İmam-ı Vahidî, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet etmiştir.

Begavî, Zadü'l-mesir ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre ise, bu ayet-i celilenin sebebi nüzulü hakkında şöyle rivayet olunmuştur: Yahudilerden bir cemaat, Uhud vakasından sonra, Hüzeyfetübnü'l-yeman ve Ammar İbn-i Yasir *(Radıyallahu Anhuma)* hazretlerine gelerek: **"Başınıza geleni görmediniz mi ? Eğer hak üzere olsaydınız bozguna uğramazdınız, o hâlde bizim dinimize dönün o hem üstün, hem de sizin için daha hayırlıdır.Ve biz sizden yol cihetinden, daha çok hidayete ermişiz."** dediler.

Ammar *(Radıyallahu Anh)* da cevaben: **"Sizce sözde durmamak nasıl sayılır."** deyince, onlar: **"Çok kötü sayılır."** dediler. Bunun üzerine Ammar *(Radıyallahu Anh)*: **"Ben Allah-u Tealâ Hazretlerine yaşadığım müddetce Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **e küfretmeyeceğime söz verdim."** dedi. Bu sözü duyan yahudiler: **"Ammar bir daha dönüşü beklenmiyecek şekilde dinimizden çıktı."** dediler.

Sonra Huzeyfe *(Radıyallahu Anh)* a dönerek: **"Ya sen nasılsın ey Huzeyfe ! Bize biat etmez** (dönmez) **misin?"** dediler.

Huzeyfe *(Radıyallahu Anh)* cevaben:

رَضِيتُ بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولاً وَبِالاِسْلَامِ دِينًا وَبِالْقُرْاٰنِ اِمَامًا
وَبِالْكَعْبَةِ قِبْلَةً وَبِالْمُؤْمِنِينَ اِخْوَانًا *

"Ben Rab olarak Allah Tealâ'ya, Peygamber olarak Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e, din olarak İslâm'a, imam** (önder) **olarak Kuran'a, Kıble olarak Kabe'ye, ve Kardeş olarak da müminler'e razı oldum.** dedi. Bu sözlere karşı yahudiler: **"Musa** *(Aleyhisselâm)***nın İlâhına yemin ederiz ki, sizin kalplerinize Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in sevgisi içirilmiş** (yerleştirilmiş) **tir."** dediler.

Sonra bu iki sahabî *(Radıyallahu Anhuma)* Efendimize gelip bu haberi verince, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onlara: « اصبتما خيرا وافلحتما » **"Hayra isabet ettiniz ve felâh** (kurtuluş) **buldunuz."** buyurdu. *(İbn-i Mesud el-Ferra el-Beğavî:1/138)*

Bu ayet-i celilenin,yahudileri affetmek hususundaki kısmının sebebi nüzulü hakkında da rivayet olundu ki: Sahabe-i Kiram *(Radıyallahu Anhum)* Hazeratı, kendileri kâfir olup, müslümanları da küfre davet eden yahudilerle harp etmeleri hakkında Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Efendimizden izin istediler. Bunun üzerine bu ayet-i celile nazil olarak: **"Mevlâdan izin gelinceye kadar, kâfirlere karşılık vermemeleri ve muharebeyi terk etmeleri."**onlara emredildi.

Üsametübn-ü Zeyd *(Radıyallahu Anhuma)* bu ayet-i kerime hakkında şöyle buyurdu: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve Ashabı *(Rızvanullahi Aleyhim Ecmain)* Allah-u Teâlâ'nın kendilerine emrettiği gibi müşrikleri ve ehli kitabı affediyorlardı ve eziyetlerine sabrediyorlardı. Nitekim Mevlâ Tealâ Hazretleri:

...وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا اَذًى كَثِيرًا.. (١٨٦)

"Elbette sizden evvel kendilerine kitap verilmiş olan (yahudi ve hristiyan) **lardan ve müşriklerden çok eziyet duyacak** (çekecek) **siniz."** buyurdu.

(Âli İmran Suresi:186)

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Allah-u Tealâ'dan kâfirleri öldürme müsaadesini alıncaya kadar kendisine emredilmiş olan affetme işine çok gayret etti. Muharebe izni geldikten sonra Kureyş ağalarından bir çoğu katledildi (öldürdüldü). *(Buharî, Tefsiru'l-Kuran: Sure:3 bab.15, Edeb:115)*

Şuda bilinsin ki: Bu ayet-i celilede geçen affetme emri, onların hasedine ve küfrüne rızayı gerektirmez, çünkü bu emir onlara belli bir müddet için mukabele ve cevabı (karşılık vermeyi) terketmelerine dairdir. Zira buradaki emir mutlak (kayıtsız) değildir. Bilakis onlar hakkında emri ilâhî gelinceye kadar, mukabele (karşılık verme) yi terk etmekle kayıtlıdır. Bu emr-i İlâhîden (Allah-u Tealâ'nın beklenen emrinden) murat ise, Alusî tefsirinde zikredildiğine göre:

قَاتِلُوا الَّذِينَ لاَيُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلاَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلاَيُحَرِّمُونَ مَاحَرَّمَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَلاَيَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتّٰى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ (٢٩)

"Kendilerine kitap verilenlerden ne Allah'a, ne de ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Peygamberin'in haram ettiği şeyleri haram tanımayan Hak dini din olarak kabul etmeyen kimselerle zelil ve hakir (alçak ve hor) **olarak kendi el** (ler) **iyle cizye verecekleri zamana kadar muharebe edin."** Kavli şerifiyle beyan edilen kıtal (muharebe) emridir. *(Tevbe Suresi: 29)*

Beyzavî ve Alusî tefsirlerinin beyanına göre, bu emir yahudilerden Kureyza kabilesinin öldürülmesi, Ben-i Nadir'in de memleketlerinden sürülmesiyle alâkalı ilâhî emirdir.

Bu İlâhî emri, kıyametin gelmesi veya risaletin (peygamberliğin)ve dinin kuvvet bulup ümmetin çoğalmasıyla tefsir edenler de olmuştur. Şu hâlde, af emri mutlak olmayıp, ilâhî emrin gelmesiyle kayıtlandığı için, bu ayet muharebe hakkında gelen ayetle nesh olmuş (hükmü kalkmış) demeğe lüzum yoktur. Çünkü İlâhî emir gelince, af emrinin hükmü zaten son bulmuş olur, ve diğer ayetin bu af hükmünü nesh etmesine ihtiyaç kalmaz.

Nesihle ilgili olan bahiste beyan olunduğuna göre af emri zamanında ehli iman az ve zayıf olduklarından, yahudilere karşı mukabele etmeleri, kendileri hakkında maslahat (menfaat) e uygun değildi, zira onlarla muharebe etmenin uyandıracağı fitne ateşini söndürmeye henüz müminlerin kudreti kâfi gelmeyeceğinden, Mevlâ Tealâ onlara karşı yeterli İslâmî gücü hazırlayıncaya kadar müslümanlara sükût etmelerini tavsiye buyurmuştur.

İşte bu ayet-i celile müslümanların işlerini idare eden ve onların başında bulunan kişilere büyük bir dersdir. Şöyleki: İdareci olanların, ümmetin hâllerini iyi bilmesi ve gücünü tamamıyla incelemesi, hariçten zuhur edecek (düş-

manlar tarafından meydana gelecek) fitnelere, karşı çıkmanın zamanı olup olmadığını iyice anlaması ve kuvveti kâfi (yeterli) değilse, o kuvveti ikmal edinceye kadar işi idare ederek, vakit kazanması lâzım geldiğine delâlet etmektedir.

Zira Mevlâ Tealâ bu ayet-i celilede Habibine,yahudilerin şerrini defedebilecek kuvvet kazanıncaya kadar, onlar hakkında afla muamele etmesini ve onların İslâm ve müslümanlar aleyhindeki sözlerini duymamasını emretmiştir.

İşte bütün düşmanlara karşı hüküm bu minval (şekil) üzeredir. Nakşî Tarikatının imamı olan Muhammed Bahau'd-din Şah-ı Nakşibend *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri de bu hususta: **"Düşmanı yeneceğini iyice bilmeden** (ve ona karşı kuvvet hazırlamadan) **karşısına çıkmak, kendini helâk etmek** (ölüme atmak) **demektir."** buyurmuştur

H a s e t: Başkasının elindeki nimeti çekemiyerek, o nimetin ondan zevali (gitmesi) ni arzu etmek ve o nimeti gidermek için bir takım hilelere (çarelere) teşebbüs etmektir ki bu, bütün dinlerde haramdır. Bu hâl insanlar arasında uyumsuzluğa, tefrikaya (ayrılıklara) ve âlemde fitne-fesada (bozgunculuğa) sebep olduğundan dolayı en kötü bir ahlâktır. Hatta bir müminin mürtet olmasını (dinden dönmesini) arzu etmekten daha büyük bir kötülük olmadığı hâlde, buna da hasedin sebep olduğu bu ayet-i kerimeyle beyan buyurulmuştur.

Haset: Başkasının elindeki nimetin gitmesine sebep olduğu gibi, haseteden kimsenin de ebediyen helâkına sebep olacağı, İblis'in helâkiyle sabittir. Çünkü İblis'in küfrü Âdem *(Aleyhisselâm)* e olan hasedinden kaynaklanmıştır. Ama başkasında olan nimetin devamıyla beraber kendinin de o nimete nail olması (kavuşması) nı arzu etmek: **"Gıbta"**dır ki, bu haram değildir. İşte o ehli kitap, müminlerin kavuştukları iman nimetinin ellerinden çıkmasını arzu ederek iki cihan saadetinden mahrum olmuşlardır. Bilinmelidir ki, haset büyük günahlardandır. Bir çok haber (hadis-i şerifler) ler buna delâlet etmektedir :

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ
فَاِنَّ الْحَسَدَ يَاْكُلُ الْحَسَنَات كَمَا تَاْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Haset'ten sakının ! Çünkü ateş odunu yediği gibi haset de sevapları yer."** *(Ebu Davud, Edeb:44, İbn-i Mace, Zühd:22)*

عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ عَوَّامٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : دَبَّ اِلَيْكُمْ دَآءُ الْاُمَمِ
اَلْحَسَدُ وَالْبَغْضَآءُ هِىَ الْحَالِقَةُ لَااَقُولُ تَحْلِقُ الشَّعَرَ وَلٰكِنْ تَحْلِقُ الدِّينَ
وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَاتَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتّٰى تُؤْمِنُوا وَلَاتُؤْمِنُوا حَتّٰى تَحَابُّوا
اَفَلَا اُنَبِّئُكُمْ بِمَايُثَبِّتُ ذَاكُمْ لَكُمْ اَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ *

Zübeyr İbn-i Avvam *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sizden öncekilerin hastalığı olan haset** (kıskançlık) **size de yürüdü** (bulaştı). **Buğz ise, tıraş edicidir. Ben saçı traş eder demiyorum. Fakat dini traş eder. Canım kabza-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, inanmadıkça cennete giremezsiniz, sevişmedikçe de inanamazsınız. Size bunu sabit kılacak bir şeyi haber vereyim mi ? selâm'ı yayın** (biribirinize selâm verin ki, sevişesiniz). *(Tirmizî, Kıyamet:56, Ahmed İbn-i Hanbel:1/165, 167)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُسْرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَيْسَ مِنِّى ذُو حَسَدٍ وَلَانَمِيمَةٍ وَلَاكَهَانَةٍ وَلَاأَنَا مِنْهُ *

Abdullah İbn-i Büsr *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*: **"Haset, dedikodu ve falcılık yapanlar benden değildir, bende onlardan değilim." buyurdu.** *(Ali El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:3/462, No:7445)*

عَنْ ضَمْرَةَ بْنِ ثَعْلَبَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَايَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَالَمْ يَتَحَاسَدُوا *

Zamretebni Sa'lebe *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **:"İnsanlar hasetleşmedikçe, hayırda daim olacaklardır." buyurdu.** *(Ali El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:3/463 No:7449)*

Enes İbn-i Malik *(Radıyallâhu Anh)* den rivayet edilen bir hadis-i şerifte de, hasedin sebeplerinden ve semere (netice) lerinden nehyetmek üzere :

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَاتَبَاغَضُوا وَلَاتَحَاسَدُوا وَلَاتَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللّٰهِ اخْوَانًا وَلَايَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَهْجُرَ اخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةٍ *

Resulullah *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*: **"Buğuzlaşmayın** (birbirinize kızmayın), **hasetleşmeyin** (çekememezlik etmeyin), **biribirinize sırt çevirmeyin ve kardeş olarak Allah'ın kulları olun. Bir müslümana** (din) **kardeşini üç günden fazla terketmesi** (onunla dargın durması) **helâl olmaz."** buyurdu.
(Müslim, Birr:23,24, Buharî, Edeb:57,58, Ebu Davud, Edeb:47, Tirmizî,Birr:24, İbn-i Mace, Dua:5)

Rivayete göre Musa *(Aleyhisselâm)* Rabbiyle görüşmeye gittiğinde Arşın gölgesinde bulunan bir adam gördü. Onun makamına gıpta (heves) etti ve bu adam Rabbi katında çok kıymetlidir diye düşünerek Rabbinden onun ismini kendisine söylemesini istedi, Mevlâ Tealâ onun ismini söylemedi ancak onun amellerinden üç tanesini sana söyliyeyim buyurdu.

1 - Bu adam Allah-u Tealâ'nın fazl-u kereminden kullarına verdiği şeyleri kıskanmazdı,

2 - Ana - Babasına isyan etmez (karşı gelmez) di,

3 - Dedikodu yapmazdı. *(İbn-i Hacer-i Heytemî, Ez-zevacir:1/40, Tefsir-i Kebir:1/667)*

Zekeriyya *(Aleyhisselâm)* dan rivayet edilmiştir ki, O, Mevlâ Tealâ'nın şöyle buyurduğunu nakletti :

اَلْحَاسِدُ عَدُوٌّ لِنِعْمَتِى وَمُتَسَخِّطٌ لِقَضَآئِى غَيْرُ رَاضٍ بِقِسْمَتِى الَّتِى قَسَمْتُ بَيْنَ عِبَادِى *

"Hasetçi kişi, benim nimetime düşmandır, hükmüme kızıcıdır ve kullarımın arasında yapmış olduğum taksimden razı değildir." *(Heytemî,Ezzevacir l/46)*

Ebudderda *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki :

"Bir kul ölümü çok hatırlarsa, mutlaka sevinci ve hasedi azalır."
(Heytemî, Ezzevacir:1/46)

İmam-ı Hasan *(Rahimehullah)* buyurdu ki:

"Ey adem oğlu ! Kardeşini kıskanma, çünkü Allah-u Tealâ, ona sevdiğinden dolayı ikram ettiyse, Allah'ın ikram ettiği kişiyi kıskanma, eğer Allah-u Tealâ bir kulınu sevmediği hâlde ona bir nimet verdiyse, sonu cehennem olan kişiyi kıskanma." *(Heytemî, Ezzevacir l/47)*

Bu kadar rivayetlerden hasedin ne çirkin bir günah olduğu açıkça anlaşılmıştır. Allah-u Tealâ cümlemizi bu ve buna benzer kalbî hastalıklardan lütfu keremiyle kurtarsın ve bu hasta kalplerimizi dostları vasıtasıyla tedavi eylesin. Â m i n..,

« وَدَّ » Dördüncü baptan Fi'li mazı müfred müzekker gaiptir, mastarı ise, « وَدًّا » Sevmek, istemek manasındadır.

« يَرُدُّونَ » Birinci bapdan fi'li muzari cemi müzekker gaiptir, mastarı olan, « رَدًّا » Çevirmek, döndürmek manasındadır.

« كُفَّارً » Kâfir'in cemi müzekker mükesseridir.

« فَاعْفُوا » Birinci baptan emri hazırdır. Mastarı olan, « عَفْوًا » Suçluya ceza vermeyi terketmek manasındadır.

« وَاصْفَحُوا » Üçüncü bapdan emri hazırdır. Mastarı olan, « صَفْحٌ » Ayıplamayı, kınamayı terk etmektir ki, bu, af'dan daha mübalâğalıdır. Zira insan bazen affeder de kınamayı terketmez.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, ehli imana, ilâhî emir gelinceye kadar kâfirlerin muamelesine sabır ve sükûtla muamele etmelerini emrettikten sonra, sadece affetmekle iktifa etmeyip (yetinmeyip), ibadetle dergâh-ı ulûhiyete iltica etmeleri (sığınmaları) lâzım geldiğini beyan etmek üzere buyuruyor :

وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكَاةَ وَمَاتُقَدِّمُوا لاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بِمَاتَعْمَلُونَ بَصِيرٌ «١١٠»

KELİME MANASI (110)

(وَاَقِيمُوا) **Ve ikame edin,** (hakkıyla kılın), neyi ?(الصَّلٰوةَ) **namazı,** daha ?(وَاٰتُوا) **verin,** neyi ?(الزَّكٰوةَ) **zekâtı** (وَمَا) **her ne şeyi** (تُقَدِّمُوا) **takdim eder** (önden gönderir) **seniz,** kim için ? (لِاَنْفُسِكُمْ) **nefisleriniz için** neden ?(مِنْ خَيْرٍ) **herhangi bir hayırdan,** (namaz, zekât, sadaka gibi hayırlardan herhangi birini kendi menfaatınız için ahirete önceden gönderirseniz),(تَجِدُوهُ) **bulursunuz,** neyi ?(هُ) **onu,** (sevabını), nerede ?(عِنْدَ اللّٰهِ) **Mevlâ Tealâ Hazretlerinin indi manevisinde,** (verdiğiniz bir hurmayı, bir lokmayı ahirette Uhud dağı kadar büyük bulursunuz). (اِنَّ اللّٰهَ) **Şüphesiz Allah** (-u Tealâ Hazretleri) (بِمَا) **o şeyleri ki,**(تَعْمَلُونَ) **işliyorsunuz,** (bü-tün işlediklerinizi) nedir ? (بَصِيرٌ) **ziyade görücüdür.** (Sizin her yaptığınızı ziyade bilicidir, binaenaleyh az-çok, gizli-aşikâr hiç bir ameliniz ona gizli kalmaz),

MEAL-İ ŞERİFİ (110)

Ve namazı dosdoğru kılın, zekâtı da verin (gerek bunlar, gerekse daha başka) **hayır cinsinden** (karşılığını bu gün peşin aramıyarak) **kendiniz için önceden ne gönderirseniz o'nu** (sevabını) **Allah katında bulursunuz. Şüphesiz Allah** (-u Tealâ) **sizin** (hayırdan ve şerden) **bütün işlediklerinizi ziyade görücüdür.**

İ Z A H A T

Ayet-i celilede geçen takdim sözü, Mevlâ Tealâ'nın dünyada mükelleflere (yükümlü olan kullara) ihsan ettiği bütün nimetlerden asıl maksadın, onları ahirete takdim etmeleri (göndermeleri) ve önlerindeki büyük gün için hazırlanmaları gerektiğini ifade etmektedir. Nitekim :

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ تَقُولُ الْمَلٰئِكَةُ مَاقَدَّمَ وَيَقُولُ النَّاسُ مَا اَخَّرَ *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Bir kul öldüğü zaman, Melekler: "Ne getirdi ?" İnsanlar ise: "Ne bıraktı." derler."** *(Deylemî, El-Firdevs:1/283, No:1111)*

Bu ayet-i celilede zikredilen "**Hayr**" bütün iyilikleri içine alıyorsa da namaz ve zekât hususiyle (özellikle) zikredilerek onların, Allah-u Tealâ indinde şanının büyüklüğüne ve kıymetinin yüceliğine işaret edilmiştir.

Zira namaz bedenî (bedenle yapılan) bir ibadet olup, Mevlânın kuluna inam ettiği (iyiliğinden verdiği) bütün azanın şükrünü ifa edebilmek için farz edilmiştir. Zekât da malî (malla yapılan) bir ibadet olup, Mevlânın ihsan ettiği mala karşı, şükür vazifesini icra (yerine getirmek) için tayin edilmiştir.

Ömer İbn-i Hattab *(Radıyallahu Anh)* : Medine-i Münevvere kabristanına uğrayıp selâm vererek, ölülere şöyle seslendi :

انَّ نسـآءَكُمْ قَدْ تَزَوَّجْنَ وَدُورَكُـمْ قَدْ سُكِنَتْ وَاَموَالَكُـمْ قَدْ قُسِمَـتْ *

"(Bizim yanımızdaki haberler şöyle), bıraktığınız aileleriniz evlendi, evlerinize başkaları yerleşti, mallarınız da taksim edildi."

Bunun üzerine hatiften (kendisi görülmeyen bir çağırıcı tarafından) bir nida geldi: **"Yebnel Hattab ! Bizim buradaki haberler de şöyle :**

انَّ مَاقَدَّمْنَاهُ وَجَدْنَاهُ وَمَاانْفَقْنَاهُ فَقَدْ رَبِحْنَاهُ وَمَاخَلَّفْنَاهُ فَقَـدْ خَسِرْنَاهُ *

"Takdim ettiğimizi, (dünyadan buraya gönderdiğimizi) bulduk, Allah yolunda harcadığımızdan kâr ettik, geride bıraktığımızdan ise zarar ettik."

(Ruhu'l-Beyan, ilgili ayet:1/205)

İşte bu kıssadan da anlaşıldığına göre,insan yarın ahirette, dünya hayatında takdim ettiği salih ameller ve hayrat-u hasenat'tan kâr edecektir. Arkasında bıraktığı mal ve evlâttan ise,hiç bir fayda görmeyecektir.Ancak üç şey müstesna.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِذَامَاتَ الاِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ الاَّمِنْ ثَلاَثَةٍ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ اَوْعِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ اَوْوَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُولَهُ *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu:"İnsan öldüğü zaman, bütün ameli kesilir, ancak üç şey müstesna. Birincisi:** (Mescit, medrese, tekke, evkaf, köprü, çeşme gibi) **sadaka-i cariye** (devam eden hayırlar). **İkincisi:** (Kitap yazmak, talebe okutmak, vaaz etmek gibi) **kendisiyle menfaatlenilen ilim. Üçüncüsü: Arkasından kendisine dua edecek salih** (iyi) **evlât."** *(Müslim, Vasiyyet:14, Vasaya:14, Tirmizî, Ahkâm:36,Neseî, Vesaya:8, İbn-i Mace, Mukaddime:20, Darimî, Mukaddime:46)*

Şair ne güzel söylemiştir:

قَدِّمْ لِنَفْسِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ صَالِحًا * وَاعْمَلْ فَلَيْسَ اِلَى الْخُلُودِ سَبِيلُ

"Ölmeden evvel kendin için iyi ameller hazırla,
Amel et, çünkü ebedî kalmanın çaresi yoktur."

(Ruhu'l-Beyan, ilgili ayet:1/205)

Dünya mutlaka elden çıkacaktır, kimse için devam etmeyecektir.
Yine şair buyurmuştur ki :

وَلَوْ كَانَتِ الدُّنْيَـا تَدُومُ لِوَاحِدٍ * لَكَانَ رَسُولُ اللّهِ فِيهَا مُخَلَّدًا

"Eğer dünya bir kişi için devam edecek olsaydı,
Elbette Resulullah *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **onda ebedî kalırdı."**

YAPILAN BÜTÜN HAYIRLARIN SEVÂBININ ALLAH İNDİNDE BULUNACAĞINA DAİR DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١ - يَاۤاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَاقَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللّهَ اِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَاتَعْمَلُونَ (١٨)

1-"Ey iman etmiş olanlar ! Allah'dan korkun ve herkes, yarın için ne takdim ettiğine (önceden gönderdiğine) **baksın ve Allah'dan korkun. Şüphe yok ki, Allah (-u Tealâ) bütün yaptıklarınızdan ziyade haberdardır."** *(Haşr suresi:18)*

٢-مَاعِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَاعِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوٓا اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَاكَانُوا يَعْمَلُونَ (٩٦)

2- Sizin yanınızdaki (dünyalıklar) **tükenir** (kaybolur gider) **Allah'ın indindeki** (rahmet hazineleri) **ise bakidir** (sonsuza kadar kalır tükenmez). **Muhakkak ki, biz sabredenlerin mükâfatını, yapmakta olduklarının daha güzeliyle vereceğiz."** *(Nahl suresi :96)*

٣- مَنْ ذَاالَّذِى يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ اَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللّٰهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢٤٥)

3- "Kimdir o ki, Allah'a güzel bir ödünç versin de (Allah da) **onu kat kat artırsın. Allah** (kiminin rızkını)**daraltır ve** (kimini) **genişletir.Ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz ."** *(Bakara Suresi: 245)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin ehli iman'ın zihnini karıştırmak için söyledikleri sözlerin diğer bazısını beyan etmek üzere buyuruyor :

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا اَوْ نَصَارٰى تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (١١١)

KELİME MANASI (111)

(وَقَالُوا)**Ve dediler,** (yahudî ve hristiyanlardan olan o ehli kitap dediler ki), (لَنْ يَدْخُلَ) **Asla giremiyecektir,** nereye ?(الْجَنَّةَ) **cennete** (اِلَّا مَنْ) **ancak o kimse girecektir ki,** (كَانَ) **oldu** (هُودًا) **yahudî** (اَوْنَصَارٰى) **yahud nasranî** (تِلْكَ) **İşte bu,** (kendilerinden başka kimsenin cennete giremiyeceğine dair iddiaları), nedir ? (اَمَانِيُّهُمْ) **onların ümniyeleri** (boş kuruntuları, hülyaları) **dır.**(قُلْ) **Habibim sen onlara de ki,** (هَاتُوا) **getirin,** neyi ? (بُرْهَانَكُمْ) **burhanınızı** (bu iddianıza dair delilinizi),(اِنْ كُنْتُمْ) **eğer iseniz,** ne iseniz ?(صَادِقِينَ) **sadık** (davanızda doğru) **lar.**

MEAL-İ ŞERİFİ (111)

Ve (Ehli kitap) **dediler ki: Cennete yahudiler veya nasranî olanlardan başkası asla giremiyecektir. Bu, onların kuruntularıdır.** (Habibim) **de ki: Eğer siz sadık** (davasında doğru) **kimselerseniz** (bu hususta) **delillinizi getirin.**

İ Z A H A T

Yahudiler hıristiyanları, hıristiyanlar da yahudileri kâfir saydıklarından,

her iki fırka birbirinin cennete gireceğine inanmazlar, hâlbuki ayet-i celilede geçen sözün sahipleri Ehli kitabın cemisi olduğundan iki fırkanında birbirinin cennete gireceğini kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Binaenaleyh bu sözün tafsil olunması (birbirinden ayırdedilmesi) lâzımdır. O hâlde bu ayetin manası;

Yahudiler: **"Cennete yahudî olandan başkası giremez."** Hrıstiyanlar da: **"Hrıstiyan olandan başkası cennete giremez."** dediler. demektir.

Nitekim Begavî tefsirinde zikredilen sebebi nüzul (bu ayetin iniş sebebi) de bu manayı açıklamaktadır. Şöyleki: Medine-i Münevveredeki yahudiler, ve Necran hrıstiyanlarından bazıları, bir kere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in meclisinde bir araya geldiler ve yahudiler, Necran oğullarına: **"Cennete yahudî olandan başkası asla giremez."** Necran oğulları da onlara: **"Hrıstiyan olanlardan başkası cennete asla giremez."** diyerek birbirlerini yalanladılar.

Bunun üzerine Mevlâ Tealâ Hazretleri, her iki fırkanın da yalancı olduğunu beyan etmek için, bu ayet-i celileyi inzal buyurdu.

« هُودْ » kelimesi « هَائِدْ » Haid'in mükesser cemisidir. « هَائِدْ » ise, tövbe edici, dönücü manasındadır. Aslında bu isim İsrail oğullarının buzağıya tapmaktan tövbe etmiş olanlarına medih için verilmiş bir isimdir. Şeriatları kaldırıldıktan sonra da onların özel ismi gibi kalmıştır.

« نَصَارٰى » kelimesi, « نَصْرٰى » nın cemidir. İsa *(Aleyhisselâm)* ya yardım ettiklerinden bu isim kendilerine verilmiştir.

« هَاتُوا » hazır edin, getirin manasını ifade eden bir emir fiilidir. Mazi ve muzariinin gelip gelmiyeceğinde ihtilâf vardır.

YAHUDİ VE HRİSTİYANLARIN KENDİLERİNDEN BAŞKASININ CENNETE GİREMİYECEKLERİ HAKKINDAKİ BOŞ KURUNTULARINI BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١ – وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارٰى عَلٰى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارٰى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلٰى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (١١٣)

1- "Ve yahudîler dediler ki: "Nasranîler hiç bir şey (muteber, doğru bir din) **üzere değildir. Nasraniler de dedi ki: "Yahudiler hiç bir şey üzere değildir." Hâlbuki hepsi de** (kendilerine indirilen) **kitabı okurlar.** (Okuma) **bilmeyen kimseler de tıpkı onların sözleri gibi söylediler** (onlarda kendilerini haklı görerek diğer din mensuplarının yanlış yolda olduğunu iddia ettiler). **Artık Allah** (-u Tealâ) **bu ihtilâf ettikleri** (ayrılığa düştükleri) **şeyler hakkında kıyamet günü aralarında hükmedecektir."** *(Bakara Suresi:113)*

٢-وَقَالُوا كُونُوا هُوداً اَوْنَصَارٰى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ اِبْرَاهِيمَ حَنِيفاًوَمَاكَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٣٥)

2- "Ve (yahudîler, müslümanlara) **dediler ki: Yahudî olunuz ki, hidayete ermiş olasınız. Hristiyanlar da, hayır ! Hristiyan olun ki hidayet bulasınız** (dediler), **de ki: Hayır ! Biz hanif** (bütün batıllardan hakka meyledici) **olan İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **in dinine** (uyarız). **Ve O** (İbrahim *(Aleyhisselâm)* **müşriklerden** (Allaha eş koşanlardan) **değildi.** *(Bakara Suresi:135)*

Bundan sonra da Mevlâ Tealâ Hazretleri, hakikatte cennete kimlerin gireceğini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ اَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ
وَلاَخَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَهُمْ يَحْزَنُونَ (١١٢)

KELİME MANASI (112)

(بَلٰى) **Hayır,** (iş onların dediği gibi değildir).(مَنْ) **her kim ki,** (اَسْلَمَ) **teslim etti.** neyi ?(وَجْهَهُ) **yüzünü,** (zatını, nefsini) kime ? (لِلّٰهِ) **Allah-u Tealâ Hazretlerine,** yani her kim kendini Allah-u Tealâ'ya teslim eder, ona ortak koşmayarak sadece onu kasteder ve onun hükmettiği her şeye boyun eğerse (وَهُوَ) **hâlbuki kendisi de,** nedir ? (مُحْسِنٌ) **ihsan edicidir,** (daima Mevlâyı görür gibi bir hâl takınarak, dini vazifelerini güzelce, lâyıkıyla: **"yerli yerinde"** ifa edicidir).(فَلَهُ) **o kişi için vardır,** ne ? (اَجْرُهُ) **ecri,** (amellerinin karşılığında kendine vaad edilen mükâfatı). nerede ?(عِنْدَ رَبِّهِ) **Rabbi indinde** (ahirette)(وَلاَخَوْفٌ) **ve hiç bir korku yoktur,** kim üzerine ?(عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,**(وَلاَهُمْ) **ve ancak onlar olmazlar,** (يَحْزَنُونَ) **mahzun olur** (olmazlar), yani ancak onlar üzülmeyeceklerdir.

MEAL-İ ŞERİFİ (112)

Hayır ! (onların bu iddiaları boştur, hakikat şudur ki,) **her kim muhsin** (dini vazifelerini güzelce ifa edici) **olduğu hâlde, yüzünü,** (kendisini) **Allah'a teslim ederse, işte onun için Rabbi nezdinde** (ahiret âleminde) **mükâfatı** (cennet ve cemalullah) **vardır. Ve onlara hiç bir korku yoktur, ve ancak onlar mahzun da olmayacaklardır.**

İZAHAT

Görüldüğü gibi bu ayet-i celilede Mevlâ Tealâ, cennete girecek olanların sıfatlarını beyan ederken evvelâ: **"Kişinin kendisini Allah'a teslim etmesinden"**bahsetti. Bir insanın kendini Allah'a teslim etmesinin manası bütün azasını Mevlâ'nın emrettiği ve razı olduğu işlere kullanması demektir. Şöyleki:

Gözü ile ancak Mevlânın sevdiği ve razı olduğu şeylere bakar. Mevlânın sevmediği ve razı olmadığı şeylere yanaşmaz; yabancı kadınlara bakmak gibi,

Kulağı ile Mevlâ'nın sevdiği ve razı olduğu şeyleri dinler. Razı olmadığı şeyleri dinlemez; çalgı, türkü ve dedikodu gibi,

Kalbi ile Mevlâ'nın razı olduğu ve sevdiği şeyleri düşünür, razı olmadığı şeylere kalbinde yer vermez; haset, fesat gibi,

Lisanı ile Mevlâ Tealâ'nın beğendiği sözleri konuşur ve okur, razı olmadığı şeyleri söylemez; yalan, gıybet gibi,

Eli ile Mevlâ'nın müsaade ettiği şeyleri tutar, müsaade etmediği şeylere el uzatmaz; yabancı kadınlarla tokalaşmak gibi,

Ayağı ile Mevlâ Tealâ Hazretlerinin sevdiği ve razı olduğu yollara koşar kötü yollara koşmaz.

Tenasül uzvunu nikâhlısından başkasına açmaz, hayız, nifas gibi hâllerde kendi nikâhlısına bile yanaşmaz.

İşte kişi ancak bu şekilde kendini Allah'a teslim etmiş sayılır ve böylece cennete lâyık olur. Aksi takdirde bütün bu azalar insanın aleyhine olup, onu cehenneme sürüklemekten başka bir şeye yaramaz.

Nitekim Niyazi Mısrî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri bu manayı şu beytleriyle açıklamıştır.

Bir göz ki, ibret olmaya anın nazarında,
Ol, düşmanıdır, sahibinin başı üzerinde.
Kulak ki ibret almaya her dinlediğinden,
Akıt ona, kurşunu sen hemen deliğinden.
Ayak ki, ibadet yolunu bilmez, onu kes !
Öğrensin diye mescit önünde, kapıda as.

Mevlâ Tealâ Hazretleri Kuran-ı Kerim'in bir çok yerlerinde, kişinin azasını nerede kullandığından ziyade haberdar olduğunu beyan etmiştir.

Bahusus (özellikle) bir ayet-i kerimesinde :

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى الصُّدُورُ ﴿١٩﴾

"(Allah-u Tealâ) gözlerin hainliğini (yasak olan şeylere şehvetle bakmasını) **ve kalplerin gizleyeceği her şeyi bilir."** *(Mümin Suresi:19)* yani göz baktıktan sonra o namahrem hakkında, kalbin ne kadar kötü şeyler düşündüğünü bilir. Her azanında böyle hainliği (kötüye kullanılması) vardır. Bunlar kişinin Mevlâ Tealâ'nın huzurundan reddolunmasına sebepdir.

Risale-i Kudsiye sahibi Büyük şeyh Efendi Mustafa İsmet Garibullah *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri buyuruyor ki :

صَاقِينْ نَامَحْرَمَه بَاقْمَه كُوزْ آتْمَه * بُودُر رَدّٙه سَبَبْ غَفْلَتلَه يَاتْمَه
دَخِى مُنْكِرْلَرِى اَسْرَارَه قَاتْمَه * دَخِى مُؤْمِنْلَرِى بُهْتَانْلَه صَاتْمَه
اَدَبْدِرْ يُولْ اَصِلْ حَقَّهْ كِيدَهْ لِمْ * جَمَالْ بَاكَمَالَه سَيْرْ اِيدَهْ لِمْ

"Sakın namahreme bakma göz atma, budur redde sebep gafletle yatma,
Dahi münkirleri esrare katma, dahi müminleri buhtanla satma,
Edeptir yol asıl Hakka kidelim, Cemali ba kemale seyredelim."

Yani yabancılara bakmak ve gafletle yatmak kişinin Allah-u Tealâ'nın huzurundan kovulmasına sebeptir. Ayrıca maneviyatı inkâr edenlere bu yolun gizliliklerini açma ve müminlere iftira etme. Manevî yolun aslı, edepten ibarettir. *(Risale-i Kudsiye: 34)*

Bu ayet-i Kerime'den anlaşılmaktadır ki: İyiliği tatbik etmek, iyiliği iddia etmekten daha hayırlıdır. Zira kuru iddiadan bir şey çıkmaz ve görüldüğü gibi ayet-i kerimede MevlâTealâ iyilik yapanlara ne büyük mükâfatlarvaad etmiştir.

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinden şöyle işittik: **"İnsanın elinde iki mizan**(ölçü)**olmalı.Yapacağı ve terkedeceği her şeyi o iki mizan** (tartı) **da tartmalı. Tamam bulursa yapmalı noksan bulursa yapmamalı.**

Birinci mizan: Kişinin önüne çıkan herhangi bir iş hususunda, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **benim yerimde olsaydı bu işi yapar mıydı, yapmaz mıydı ? diye düşünmesidir. Bundan sonra, eğer kalbi, Resulullah'ın o işi yapacağına dair fetva veriyorsa o işi yapmalı, yoksa yapmamalıdır.**

İkinci mizan: Kişinin, bu yapacağımı ya sağdaki melekler sevap defterime veya soldaki melekler günah defterime yazacaklar,diye düşünmesidir. Eğer sağdaki meleklerin yazacağı bir iş olduğuna kanaat getiriyorsa yapar,yoksa yapmaz.

İşte cennet, bu şekilde her işini ölçüye vuran zatlara mahsustur. Vaktiyle (Peygamberlik devrelerinde) Hazreti Musa *(Aleyhisselâm)* ya hakkıyla iman edenler ve Hazreti İsa'ya, *(Aleyhisselâm)* bir Peygamber olduğunu bilerek ümmet olanlar da, şüphesiz bu güzel itikat (inanç) larının mükâfatını görecekler ve onlar da cennete gireceklerdir.

Nitekim sonrakilerden, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in gösterdiği yolu takip edip İslâm şerefine nail olanlar da, bu müjdelere kavuşacaklardır.

Allah-u Tealâ'nın bir kısım Peygamberlerini ve kitablarını inkâr eden ve bir kısım insanlara uluhiyet payesi (ilâhlık makamı) verip tapanlar ise, ebediyen cennete giremeyeceklerdir. İşte onların bu husustaki bütün iddiaları boş kuruntulardan ibarettir ve semavî (Allah tarafından gelen) kitapların beyanına muhalif (ters düşmekte) dir.

Şu da bilinmelidir ki: İnsan azasının en kıymetlisi ve en şereflisi yüz olduğundan, bu ayet-i celile de bütün uzuvların yerine yüz zikredilmiştir.

Ayrıca ibadetlerin en büyüğü secdedir, bu ise yüzle yapılmaktadır. Secde ederken yüzünü yere koyarak cömertlik eden kişi elbette ki, bütün azasıyla cömertlik edecektir. Bundan dolayı Nüfeyl şöyle buyurdu.

اَسْلَمْتُ وَجْهِى لِمَنْ اَسْلَمَتْ * لَهُ الْاَرْضُ تَحْمِلُ صَخْرًا ثِقَالاً

وَاَسْلَمْتُ وَجْهِى لِمَنْ اَسْلَمَتْ * لَهُ الْمُزْنُ تَحْمِلُ عَـذْبًا زُلاَلاً

"Yüzümü ağır kayaları taşıyan yerin kendisine teslim olduğu zat'a (Allah-u Tealâ'ya) **teslim ettim. Yüzümü, tatlı suları taşıyan bulutların kendisine teslim olduğu zat'a teslim ettim."**

Ayrıca bu ayet-i celilede ihlâs üzere amel etmenin, Allah indinde ecrü mesubat (sevaplar) a sebepolacağına delâlet vardır.

İ h l â s : Kişinin ibadetlerini Allah-u Tealâ'ya mahsus kılması (sadece Allah için yapması) ve işlediği amelleriyle Allah-u Tealâ'nın rızasından başka bir şey istememesinden ibarettir. Bundan dolayı Tarikat-ı Âliyeyi Nakşıbendî'-nin reis'i olan Muhammed Bahauddin şahı Nakşibend *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri zikrederken her yüz başında: « اِلٰهِى اَنْتَ مَقْصُودِى وَرِضَاكَ مَطْلُوبِى »

"Ey Allah'ım ! Benim maksadım ancak sensin ve benim aradığım ancak senin rızandır." diye niyaz ederdi.

İhlâsın kazanılabilmesi için, her yapılan işte halis (karışıksız) bir niyetin bulunması şarttır. Nitekim Fahru'r-razî Hazretlerinin beyanına göre insanın yaptığı işler üç kısımdır.

Birincisi: İbadetler, bunlar niyetsiz yapılınca kabul olunmazlar, binaenaleyh (bu sebeple) hiç bir sevap kazandırmazlar.

İkincisi: Mubahlardır. Bunlar da iyi niyet vasıtasıyla ibadete dönüşürler. Meselâ: Yemek yemek mubah olduğu hâlde ibadete kuvvet kazanmak niyetiyle olursa ibadet olur.

Üçüncüsü: Faziletlerdir. Bunlar da niyet vasıtasıyla daha fazla sevap kazandırırlar. Meselâ, camide bulunan bir kimse Beytullahı ziyaret niyetiyle oraya girmişse, sevaba nail olacağı gibi, itikâf ve namazı bekleme niyetlerini yapmışsa onlar için de ayrı ayrı sevaplara nail olur.Ama masiyetler güzel niyetler sebebiyle ibadetlere dönüşmez. Meselâ, kişi haram maldan mescit yapsa ibadet olmaz.

O hâlde Mevlâ Tealâ indinde ecr-u mesubata nail olmanın (sevaba kavuşmanın) şartı: Kişinin bütün amellerini, şeriatın beyan ettiği şekilde yerine getirmesidir. Bunun da en üstün derecesi ihsan (Allah-u Tealâ'yı görür gibi ibadet etmek) dir. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, Cibril-i Emin'in kendisine ihsandan sorması üzerine:

اَلاِحْسَانُ اَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَاَنَّكَ تَرَاهُ فَاِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَاِنَّهُ يَرَاكَ *

"İhsan, senin Allah-u Tealâ hazretlerini görür gibi ibadet etmendir. Sen onu görmüyorsan da, muhakkak O, seni görmektedir." buyurmuşlardır.

(Buharî, İman:37, Tefsir:31, Müslim, İman:57, Ebu Davud, Sünnet:16, Tirmizî, İman:4, İbn-i Mace, Mukaddime:9, Ahmed İbn-i Hanbel:1/27,41,319, 2/107)

İhsanı elde etmek için en tesirli yol tarikat-ı âliyedir. Bu manevî yol kalp aynasının gözünü zikrullah'a devamla masivadan (Allah-u Tealâ'dan başkasından) temizlemeye çalışmaktır. Bu da şer'i şerifi tam manasıyla tatbik ederek zikrullah'a devam etmekle mümkün olur. Zikrullah hafızlığa benzer, nasıl ki hafızlığa çalışan kişi bir kere okumakla ezberleyemez tekrar tekrar okumakla ezberliyebilir. Mevlâ Tealâ'nın da hatırda kalması için bir kaç kere zikretmek kâfi değildir. Ancak Mevlâ Tealâ'nın ismi şerifi çok tekrarlanmalıdır ki kalp aynasının gözünden Mevlâ'dan başka şeyleri düşünmekten ibaret olan masiva çalısı çırpısı gitsin ondan sonra Mevlâ Tealâ hazretlerinin cemalinin nuru kalp aynasına parlasın. Taki insan böylece Mevlâ'yı görür gibi bir hâle gelsin. İşte kalp aynasından Mevlâ'nın dışındaki şeyleri silmeye çalışmak tarikatdır. Ondan sonra Mevlâ'nın nurunun o kalbe parlaması hakikatdır.

Bundan sonra Mevlâyı görür gibi olma hâli zuhur eder ki ihsan makamı bundan ibarettir. Tarikat kaidelerinden biri olan murakabe de bu ihsan'dan ibarettir. Tarikat ve hakikatı kazanarak ihsan makamı elde edilmeden ibadetlerde Mevlâyı görür gibi olma hâlini bulmak müşkil (oldukça zor) dur.

MUHSİN OLDUĞU HÂLDE KENDİSİNİ ALLAH'A TESLİM EDENİN EN GÜZEL VE SAĞLAM BİR DİN'E SAHİP OLDUĞUNU BEYAN EDEN AYETİ KERİMELER VE MEALLERİ

١- وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى وَاِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ

1-"Ve her kim muhsin (Allahı görür gibi ibadet eder) **olduğu hâlde yüzünü** (kendini) **Allah'a teslim ederse, muhakkak ki, o en sağlam kulpa sarılmıştır ve bütün işlerin sonu ancak, Allah'a** (varacak) **dır."** *(Lukman Suresi: 22)*

٢- وَمَنْ اَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا
وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا (١٢٥)

2-"Ve Muhsin (Allah'ı görür gibi ibadet edici) **olduğu hâlde yüzünü** (kendini) **Allah** (-u Tealâ y) **a teslim eden ve hanif olan** (bütün kötülüklerden hakka meyleden), **İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **ın milleti** (dini) **ne tâbi olandan, din bakımından daha güzel kim olabilir ? Allah** (-u Tealâ) **da İbrahim'i dost edinmiştir."** *(Nisa suresi:125)*

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارٰى عَلٰى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارٰى لَيْسَتِ
الْيَهُودُ عَلٰى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ
لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا
كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللّٰهِ
أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعٰى فِي خَرَابِهَا أُولٰئِكَ مَا كَانَ
لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ
فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ
فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَقَالُوا
اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ
كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضٰى
أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ وَقَالَ الَّذِينَ
لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذٰلِكَ قَالَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ
بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin ve hristiyanların sözlerini icmalen (kısaca) açıkladıktan sonra, tafsilen (ayrıntılı bir şekilde) beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارٰى عَلٰى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارٰى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلٰى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (١١٣)

KELİME MANASI (113)

(وَقَالَتِ) **Ve dedi,** kim ? (الْيَهُودُ) **yahudiler,** ne dediler ? (لَيْسَتِ) **olmadı,** kim ? (النَّصَارٰى) **hıristiyanlar,** ne üzerine ? (عَلٰى شَيْءٍ) **hiç bir şey üzerine** (din hususunda itimat edilecek hiç bir hakikat üzere değillerdir. dediler).(وَقَالَتِ) **ve dedi,** kim ? (النَّصَارٰى) **hıristiyanlar,** ne dediler ? (لَيْسَتِ) **olmadı** kimler ?(الْيَهُودُ) **yahudiler,** ne üzere? (عَلٰى شَيْءٍ) **hiç bir şey üzere,** yani muteber (kıymetli) hiç bir din üzere.(وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (yahudi ve hıristiyanların hepside) (يَتْلُونَ) **okuyorlar,** neyi ? (الْكِتَابَ) **kitabı,** yani onlar kendilerine inen İncil ve Tevrat kitaplarını okuyarak ilim ehli oldukları hâlde bu sözü söylediler, hâlbuki Tevrat ve İncil kitaplarını yüklenen ve onlara iman edenlerin birbirlerini tekfir etmemeleri (kâfir saymamaları) lâzımdır, zira iki kitabın her biri, diğerini tasdik edici (doğrulayıcı) dır. (كَذٰلِكَ) **işte bu duyduğun sözün benzerini** (قَالَ) **dedi,** kim ? (الَّذِينَ) **öyle kimseler ki,** (لَا يَعْلَمُونَ) **bilmezler,** yani kendilerinde hiç bir ilim ve kitap bulunmayan putperest ve muattıle (mahlûkat için yaratıcı tanımayan) cahil kimseler de, böyle söylediler. Ondan bedel (مِثْلَ قَوْلِهِمْ) **onların sözlerinin mislini,** yani yahudî ve nasara'nın birbirine söylediği sözün bir benzerini söylediler. Şöyleki: onlarda, kendilerinin dışındaki bütün din mensupları için: "Bunlar hiç bir hakikat üzere değildir." dediler.(فَاللّٰهُ) **Allah** (-u Tealâ Hazretleri) **ise,** (يَحْكُمُ) **hükmedecektir,** nerede ?(بَيْنَهُمْ) **yahudî ve nasara arasında,** ne vakit ?(يَوْمَ الْقِيٰمَةِ) **kıyamet gününde,** ne hususta ? (فِيمَا) **öyle bir hususta ki,** (كَانُوا) **oldular,** (فِيهِ) **o şeyde,** (o din işinde), nedir oldular ? (يَخْتَلِفُونَ) **ihtilâf eder,** yani birbirleriyle çekiştikleri meselelerde Allah-u Tealâ Hazretleri haklıyı haksızı ayıracaktır.

MEAL-İ ŞERİFİ (113)

Ve yahudiler dedi ki: "Hıristiyanlar (sahih ve muteber, doğru ve kıymetli olan) **hiç bir şey** (din) **üzere değildirler." Hıristiyanlar da dedi ki: "Yahudiler**

(güvenilir, muteber) **hiç bir şey** (din) **üzere değillerdir."** **Hâlbuki onlar** (bu iki fırkanın hepsi kendilerine indirilen) **kitabı okuyorlar. İşte böylece** (okuma) **bilmeyen kimseler de onların sözleri gibi söylediler. Allah** (-u Teală) **ise, bu ihtilâf ettikleri** (çekiştikleri) **şeyler hakkında kıyamet günü aralarında hükmedecek** (haklıyı haksızı ayıracak) **tır.**

İ Z A H A T

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* dan rivayet edilmiştir ki, bir kere hıristiyanlardan Necran ehli Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*in yanına geldi, yahudî alimleri de geldiler. Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in huzurunda çekiştiler. Rafi İbn-i Hüreymele, hıristiyanlara: **"Siz hiç bir şey üzere değilsiniz."** dedi. Ve İsa *(Aleyhisselâm)* ile İncil'e küfretti (onları inkâr etti) Necran ehlinden bir kişi de, Yahudilere: **"Siz hiç bir şey** (muteber din) **üzere değilsiniz."** dedi. Musa *(Aleyhisselâm)* nın peygamberliğini ve Tevrat'ı inkâr etti. Bunun üzerine Allah-u Tealâ bu ayet-i celileyi indirerek: **"Ve Yahudiler: "Hıristiyanlar hiç bir şey üzere değildir." Hıristiyanlar da: "Yahudiler hiç bir şey üzere değildir." dediler. Hâlbuki onlar kitap okurlar** (her birinin kitabında da inkâr ettikleri şeyin doğru olduğu yazılmaktadır)." buyurdu. *(İbn-i İshak, İbn-i Cerir ve İbn-i Ebi Hatim, D.Mensur:1/263)*

Artık müslümanlarla sair kavimler arasında ki fark düşünülmeli, bir müslüman; Bu mükevvenatın (yaradılmışların) halik-i zişanını (şan sahibi olan yaratıcısını) tasdik eder (doğrular), tevhid eder (birler), tebcilde (tazim ve hürmetde) bulunur. Bütün peygamberleri, bütün semavî (Allah'dan gelen) kitapları tasdik eder.

Bu cümleden olarak Hazreti Musa ile asıl Tevrat'ı, ve İsa *(Salâvatulllahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* ile asıl İncil'i de bilip tasdikde bulunur ve bütün beşeriyet arasında bir din kardeşliğinin bir muhabbet (sevgi) ve tesanüd'ün (dayanışmanın) bulunmasını arzu eder. Musevîler ise, hem Hazreti İsa ile İncil'i, hem de, Hatemü'l-Enbiya (Peygamberlerin sonuncusu)olan Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ile Kuran-ı kerimi inkâr ederler. Kendi ırklarından başkası hakkında asla hayırhahlıkta bulunmazlar. (hayır istemezler).

Hristiyanlar ise, hem Peygamber Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* le Kuran-ı kerim'i inkâr ederler, hem de Hazreti Musa ile Tevrat'a hürmetsizlik gösterirler. Daha ileri giderek Hazreti İsa gibi muhterem bir mahlûk'u (yaratılmışı), Allah-u Teală'nın oğlu tanıyarak ona tapınırlar.

Bütün dinleri inkâr edenler ise, pek cahilâne bir hâlde yaşamaktadırlar. Bunlar, içinde yaşadıkları bu kâinatın azametni, (büyüklüğünü) yaratılışındaki hikmeti (gayeyi), kendi hayatlarındaki gayeyi idrak (anlamak) tan âciz, nefislerine mağlûp (yenilmiş) birer şaşkın kimselerden başka değillerdir.

Şimdi düşünelim: Bir musevi (Musa *(Aleyhisselâm)* ya bağlı olduğunu iddia eden Yahudi) müslüman olsa ne kaybedecektir. Hem evvelce kendisine intisap

(bağlılık) iddiasında bulunduğu Hazreti Musa *(Aleyhisselâm)* yı, hem de asıl Tevrat'ı yine tasdik edecek, hem de Hazreti İsa *(Aleyhisselâm)* yı ve İncil'i inkâr etmeyecek, hem de Hatemü'l-Enbiya (Peygamberlerin sonuncusu olan Muhammed *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* Hazretleriyle ona nazil (inmiş) olan Kuran-ı Kerim'e iman etmiş olarak hidayete erecektir.

Bir İsevî de (İsa *(Aleyhisselâm)* ya bağlı olduğunu iddia eden Hristiyan) Müslüman olunca, hem Hazreti İsa'nın büyük bir peygamber olduğunu ve ona verilmiş olan asıl İncil'i ve Hazreti Musa *(Aleyhisselâm)* ile asıl Tevrat'ı tasdik edecek, hem de bunları tasdik edici olan Hatemü'l-Enbiya *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* Hazretlerine ve onun bir mucize-i ebediye (sonsuza kadar bir benzerini yapmaktan insanları âciz bırakıcı) olan kitabına iman ederek ebedî saadete nail olacak (sonsuz mutluluğa kavuşacak) tır.

Bütün dinleri münkir olan (inkâr eden) bir şahsa gelince, bu da aklını başına toplayarak bu kâinattaki bedia (acaib şey) leri ve beşeriyete (insanlığa) en ulvî (yüksek) bir ahlâk ve fazilet, bir adalet ve müsâvat (eşitlik) dersi vermiş olan İslâmiyeti iyice düşünse şüphe yok ki, yeni bir hayat bulacak, ebedî ve nuranî bir istikbale (parlak bir geleceğe) namzet (aday) olacak ve bir çok güzel ahlâka sahip olacaktır.

Artık düşünelim ! Umum beşeriyet için İslâmiyeti kabulden başka bir selâmet ve saadet, bir ittifak ve ittihad (birleşme) yolu var mıdır? Elbette ki yoktur. Bu hakikatı idrak ederek (bu gerçeği anlayarak) İslâmiyete iltica eden (sığınan) lara gıpta (heves) edilir.

Ruhu'l-Beyan tefsirinde hepimize hitaben şöyle zikredilmiştir :

«Bil ki, her cemaat kendilerine ait olan inanç ve hareketlerle sevinicidirler. Bu sadece sapık fırkalarda değil, hatta şeyhler ve tarikatler arasında da vardır. Her bir cemaat, diğerinin hata üzere olduğunu iddia etmektedir. En iyisi bu ihtilâfları bırakıp, hidayete uymaktır. Meşayihden bazısı buyurmuştur ki: **"Nefsini temizlemeden, dünya ve ahiret meselelerini bilmeden sadece dünyevî menfaatı için kendisinin irşat ve gönül ehli olduğunu iddia edenlerin azabı, mirac gecesi Efendimizin** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **makaslarla göğüslerinin kesildiğini görüpte Cibril-i Emin'e sorduğunda, bunlar; «Zinadan çocuk doğuran zaniye** (zina edici) **lerdir.» dediği kadınların azabından kat kat fazla olacaktır."**

Delilsiz dava batıldır, sahibiyse hem sapık hem saptırıcıdır. Asılsız iddiada bulunan, zina eden kadın gibidir, onun keyfine uyanlar da veledi zina gibi dir. (Bu bir teşbih, benzetmedir ki, teşbihte hata yoktur). Şöyleki: Zina'dan meydana gelen bir çocuğun mürebbî (yetiştirici) si bulunmadığı gibi bu batıl sapık kişilere uyanlarda hakiki bir sahip bulamamışlardır. Bidat ehli olan (ehli sünnet harici) bir kişiye uymak ancak bid'at ve ilhad (zındıklık) meydana getirir.

Şeyh Sadrü'd-Din'i Tebrizî *(Kuddise Sırruhu)* den nakl edilmiştir ki, Tebrizde kendisine Arif denen meşhur bir adam vardı, bu adam bir gün bazı arifler (Allah'ı bilen veliler) in meclisine uğradı onlar ona: **"İsmin ne."** dediler. O: **"Mahmud ama bana Arif denir."** dedi. Bunun üzerine, kendisine: **"Sen kendini bildin mi ki ? Sana Arif dendi."** dediler. O: **"Meşayihın ve sofiyye** (tasavvuf ehli) **nin bir çok eserlerini okudum."** deyince: **"Okudukların büyüklerin sözleridir. Senin neyin var."** dediler. Demek ki içindekilerle amel etmeden, sırlarına ermeden sadece kitap okumak bir şey ifade etmiyecektir.

Nitekim bir tüccara, mal alması için gönderdiği adamından: **"Şu kadar mal aldım."** diye ayrıntılı bir şekilde mektup gelse o tacir, mallar kendisine ulaşmadan ticaret yapmaya muktedir olamaz. Müşteriler yanına gelseler onlara mal gösteremeyip mektubu gösterse rezil olur. Çünkü o durumda kuru bir mektup bir şeye yaramaz müşterinin malı görmesi lâzımdır.

Mevlâ Tealâ hazretleri, yahudilerin yaptıkları hile ve desiseleri (tuzakları), ve onların çeşit çeşit kötü huylarını zikrettikten sonra, Allah'ın mescitlerine hürmetin lüzumunu ve mescitleri tahrip edenlerin (yıkanların) en şiddetli bu şekilde zalim olduklarını beyan etmek üzere buyuruyor:

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللّٰهِ اَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ
وَسَعٰى فِى خَرَابِهَا اُولٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ اَنْ يَدْخُلُوهَا اِلَّا خَائِفِينَ
لَهُمْ فِى الدُّنْيَا خِزْىٌ وَلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١١٤)

KELİME MANASI (114)

(وَمَنْ) **Kim** (اَظْلَمُ) **daha zalimdir,** yani daha zalim kimse yoktur, kimden ? (مِمَّنْ) **o kimseden ki,** (مَنَعَ) **menetti , engelledi** neyi ? (مَسَاجِدَ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ Hazretlerin) **in mescitlerini,** neden ? (اَنْ يُذْكَرَ) **zikrolunmasından,** (anılmasından) nerede ? (فِيهَا) **o mescitlerde,** ne ? (اسْمُهُ) **Onun** (mevlânın) **ismi,** daha ne yaptı ? (وَسَعٰى) **ve çalıştı, koştu,** hangi hususta ? (فِى خَرَابِهَا) **o mescitlerin harap olmasında,** yani yıkıl-ması için gayret gösterdi. (اُولٰئِكَ) **işte onlar** (مَاكَانَ) **olmadı,** kim için ? (لَهُمْ) **onlar için,** ne ? (اَنْ يَدْخُلُو) **girmeleri,** nereye ? (هَا) **o mescitlere,** (Allah'ın mescitlerine girmek onların hakkı değildir). (اِلَّا خَائِفِينَ) **ancak korkucu oldukları hâlde,** yani müminlerin kendilerini yakalamasından korkarak girebilirler. (لَهُمْ) **onlar için vardır,** nerede ? (فِى الدُّنْيَا) **dünyada,** ne ? (خِزْىٌ) **feci bir rüsvaylık** (وَلَهُمْ) **ve onlar için vardır,** nerede ? (فِى الْاٰخِرَةِ) **ahirette,** ne ? (عَذَابٌ) **bir azap,** öyle azap ki, (عَظِيمٌ) **pek büyük.**

MEAL-İ ŞERİFİ (114)

Allah (Tealâ Hazretlerin) **in mescitlerinin içlerinde O'nun adının anılmasını meneden ve onların** (mescitlerin) **harab olmasına çalışan kimseden daha zalim kim olabilir ? İşte onlar için, o mescitlere korka korka girmelerinden başka** (hak ve salâhiyet) **yoktur. Onlara dünyada** (vasfedilemeyecek, anlatılmayacak feci') **bir rüsvaylık, ahirette ise, onlara pek büyük bir azap vardır.**

İZAHAT

Alusî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre, Bu ayet-i celilenin sebebi nüzülu (iniş sebebi) hakkında rivayet olunmuştur ki: Hristiyanların meliki olan Tiytos ve adamları, Beni İsraille harp ederek, eli silâh tutanları öldürdüler, kadınları ve çocukları esir (tutsak) ettiler, Tevrat'ı yaktılar, Beyt-i Makdis'i yıktılar, içine leşler attılar ve içinde hınzırları kestiler. Beyt-i Mukaddes, Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* ın hilâfeti (halifeliği) zamanında ehli İslâm tarafından bina edilinceye kadar harap (yıkık) olarak kaldı. Şöyleki; Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* acem diyarına hakim olup, ehlinin mallarını ganimet olarak alınca, onlarla Beyt-i Mukaddesi tamir etti. Sonra Beyt-i Mukaddes yüz seneden fazla hristiyanlardan frenklerin elinde kaldı. Ta ki hicretten sonra 585 senesinde Melik Nasır Salâhü'd-din Eyyubî orasını fethederek kurtardı.

Atâ *(Rahimehullah)* nın İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet ettiği diğer bir görüşte ise bu ayet-i celile, Müslümanları Mescid-i Haram'da zikretmekten meneden (engelleyen) arap müşrikleri hakkında nazil olmuştur.

Nesefî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredilen diğer bir rivayete göre, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Hazretleri Hicret'in altıncı senesi Beytullahı ziyaret için Ashab-ı Kiram'dan beş yüz zatla Medine-i Münevvere'den Mekke-i Mükerreme'ye doğru yola çıkmışlardı. Hudeybiye denilen mevki (yer) de Mekke müşrikleriyle karşılaşmış, onlar bu ziyarete mani olmuşlardı.

Bu rivayetlere nazaran gerek Beyt-i Mukaddes, gerek Kabe-i Muazzama birer mescit olmalarına rağmen, şanlarına tazim ve hürmet için ve kendilerinde bulunan secde yerleri çok olması itibariyle cemi olarak: « مَسَاجِدْ » **Mesacid** (mescitler) diye zikredilmişlerdir. Yine de bu ayetin hükmü, Allah-u Tealâ'ya ibadet maksadıyla bina olunmuş olan bütün mescitlere şamildir. Çünkü itibar sebebi nüzulün hususiyyetine (İniş sebebinin özelliğine) değil, lâfzın umumiyyetine (umumî oluşuna) dır.

Bu son manalara göre, mescitlerin harap edilmesinden maksat ise, hakikaten yıkılmaları değil, ancak onları zikir ve ibadetten boş bırakmaktır, zira mescitlerin bina edilmesinin esas gayesi, kendilerinde zikir ve ibadet yapılmasıdır. Bu gaye hasıl olmadığı müddetçe, sanki onlar harap edilmiş veya hiç bina edilmemiş gibi olurlar.

Mescitlerin mamur edilmesi, binasını yapmak, ihtiyaçlarını temin etmekle olduğu gibi esasen mescitlerde bulunup zikrullaha devam etmekle olur.

عَنْ اَبِى سَعِيدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِذَا رَاَيْتُمُ الرَّجُلَ يَعْتَادُ الْمَسْجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْاِيمَانِ *

Ebu Said *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Bir adamın mescitlere devam ettiğini görürseniz, onun imanına şahitlik edin."** *(Tirmizî, :İman:8, İbn-i Mace, Mesacid:19, Darimî, Salât:23)*

Nitekim Mevlâ Tealâ Hazretleri de: « اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ »

"Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a inananlar tamir eder. *(Tevbe Suresi:18)* buyurmuştur. Bundan anlaşılıyor ki, mescidlere devam etmek, onları tamir etmek sayılmıştır.

Hazreti Ali*(Kerremallah-ü Vechehü)* buyurmuşdur ki: **"Altı Şey, bir kimsenin mürüvvetinin** (şahsiyet sahibi olmasının) **alâmetlerindendir. Bunun üçü hazerde** (yolcu değilken), **üçü de seferdedir.**

Hazerde olanlar :

1 - Mevlâ Tealâ Hazretlerinin kitabını okumak,

2 - Mescidi tamir etmek, (camii şerife devam etmek),

3 - Allah yolunda kardeşler edinmek.

Seferde olanlar :

1 - Yol arkadaşlarına ikramda bulunmak,

2 - Güzel ahlâklı olmak,

3 - Günaha düşürmeyecek şekilde şaka yapmak (şaka yapsa da doğruyu söylemek).

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre: **"Minareleri uzun yapmak, mescitleri nakışlamak, süslemek ve onları zikirden hâli** (boş) **bırakmak, kıyamet alâmetlerinden sayılmıştır."**

Tefsir-i Kebirde zikredildiğine göre, bu ayet-i kerimede iki mesele vardır:

1. - Mescitlerin hükümleri hakkındadır. Bunda da birkaç vecih vardır.

a) Mescitlerin fazileti hakkındadır. Buna, Kuran-ı Kerim, haberler (hadisi-i şerifler) ve aklî deliller şahittir. Kuran-ı Kerim'de bu hususta birçok ayetler vardır :

(١) « وَاَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللّٰهِ اَحَدًا » **1 - "Şüphesiz mescitler Allah'a aittir. O hâlde Allah ile beraber kimseye ibadet etmeyin."** *(Cin Suresi:18)*

Görüldüğü gibi bu ayet-i celilede Allah-u Tealâ mescitleri, ihtisas lâmı (özelliğe delâlet eden: « لِلّٰه » nin başındaki lâm) ile kendine tahsis etmiş (ayırmış) peşinden de: **"Allah ile beraber kimseye ibadet etmeyin."** buyurarak bu manayı tekit etmiş (kuvvetlendirmiş) tir.

« اِنَّمَايَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ » (٢) 2 - **"Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahirete inananlar tamir eder.** buyuruyor. *(Tövbe Suresi:18)*

Bu ayet-i celilesinde de Allah-u Tealâ mescitlerin tamirini iman'a delil kılmıştır.

« فِى بُيُوتٍ اَذِنَ اللّٰهُ اَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَااسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ » (٣)

3 - "(O mişkat, kandil) **bir çok evlerde** (mescitlerdedir) **ki, Allah** (-u Tealâ) **o evlerin** (mescitlerin maddeten ve manen) **yükseltilmesine** (yüce tutulmalarına) **ve içlerinde** (mukaddes) **isminin zikredilmesine izin vermiştir. O evlerde** (o mübarek mabetlerde) **kendisi için** (Allah-u Tealâ'ya mahsus olarak) **sabah ve akşam** (Allah'ın dostları o evlerde bütün vakitlerde) **tesbihde bulunurlar."**

Dördüncüsü de, tefsirini yaptığımız bu ayet-i celiledir. Bu ayet-i celile de Rabbimiz:**"Allah'ın mescitlerini, içlerinde Allah'ın isminin anılmasından menedenden daha zalim kim olabilir."** buyurarak mescitleri tahribe çalışanların halinin, müşriklerin hâlinden daha kötü olduğunu beyan ediyor. Çünkü: **"Daha zalim kim olabilir."** sözü, müşrikleri de içine almaktadır.

Nitekim Mevlâ Tealâ: « اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ » **"Şüphesiz şirk** (Allah'a ortak koşmak) **elbette pek büyük bir zulümdur."** buyurmuştur. *(Lukman Suresi:13)*

Mescitleri harabedenler, fasıklığın en yüksek derecesinde olduklarına göre mescitleri tamir'e çalışanlar da, iman'ın en yüksek derecesindedirler.

Mescitlerin yapılmasının fazileti hakkında bir çok haberler de vardır. Biz bir tanesini zikredelim. Rivayete göre Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)* mescit yapmak istemiş, insanlar ise bunu kerih görmüş (hoş görmemiş) ve bu işten vazgeçmesini istemişler. Bunun üzerine Hazreti Osman *(Radıyallahu Anh)* ben Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in şöyle buyurduğunu işittim demiştir :

عَنْ عُثْمَانَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ بَنٰى لِلّٰهِ مَسْجِدًا بَنَى اللّٰهُ لَهُ بَيْتًا فِى الْجَنَّةِ *

"Her kim Allah için bir mescit bina ederse Allah'da ona cennette bir ev bina eder." *(Buharî, Salât:65, Müslim, Mesacid:24,25, Tirmizî, Mevakıt:120, Neseî, Mesacid:1, İbn-i Mace, Mukaddime:20, Mesacid:1, Ahmed İbn-i Henbel:2/221)*

b) Mescitlere gitmenin fazileti hakkındadır.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ تَطَهَّرَ فِى بَيْتِهِ ثُمَّ مَشَى اِلٰى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللّٰهِ لِيَقْضِىَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَآئِضِ اللّٰهِ كَانَتْ خَطْوَتَاهُ اِحْدَاهُمَا تَحُطُّ خَطِيئَةً وَالْاُخْرٰى تَرْفَعُ دَرَجَةً *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifde Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim evinde temizlenir** (abdest alır) **da, sonra Allah'ın farzlarından birini yerine getirmek için Allah'ın evlerinden birine giderse onun iki adımından birisi günah** (ını) **siler, öteki derece** (sini) **artırır."**

(Müslim, Mesacid:282)

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ غَدَا اِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُ نُزُلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ كُلَّمَا غَدَا اَوْ رَاحَ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifde Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim sabah ve akşam mescide giderse Allah-u Tealâ her sabah veya akşam gittiğinde ona cennet de konağını hazırlar."**

(Buharî, Ezan:37, Müslim, Mesacid:285)

Evzaî*(Rahimehullah)* buyurdu ki, büyükler tarafından şöyle denilmiştir. Beş şey vardır ki, Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Ashabı ve onlara iyilikte uyanlar o beş şeye devam ederlerdi:

1 - Ehli Sünnet vel-cemaatten ayrılmamak, 2 - Sünnete uymak, 3 - Mescidi tamir etmek (camiye devam etmek), 4 - Kuran okumak, 5 - Allah yolunda cihat etmek.

Ashab-ı Kiram *(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmeîn)* ın bazılarından nakledilmiştir ki: **"Camiler Allah'ın evleridir, evlerinde kendisini ziyaret edenlere ikram etmesi Allah-u Tealâ'nın üzerine bir haktır."** yani Allah-u Tealâ bunu kendine vacip etmiştir, yoksa Allah'a hiç bir şey vacip olmaz.

Abdullah İbn-i Mübarek, Hakim İbn-i Züreyk İbnil Hakem'den rivayet etmiştir ki, o şöyle anlattı: **"Babam, Said İbn-i Müseyyeb Hazretlerine, cenazeye gitmeyi mi daha çok seversin, yoksa mescitte oturmayı mı ?"** diye sordu. O da şöyle buyurdu: **"Her kim cenaze namazında bulunursa bir kıyrat** (Uhud dağı kadar sevap) **alır. Her kim cenaze kabre konuncaya kadar peşinde giderse iki kıyrat** (İki Uhud dağı kadar sevap) **alır. Ama Camide oturmak bana daha sevgilidir. Sen Allàh'ı tesbih edersin** (سُبْحَانَ اللّٰهِ dersin) **tehlil edersin;** (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ dersin) **İstiğfar edersin;** (اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ dersin) **Melekler de, Âmin der.** (Ey Allahımız ! onu affet, ona acı diye dua ederler). **İşte böyle yaparsan, Ey Allah'ım ! Said İbn-i Müseyyeb'i de affet."** diye bana da dua et.

c) Camileri süslemek hakkındadır.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَاأُمِرْتُ بِتَشْيِيدِ الْمَسَاجِدِ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Ben camileri çok güzel yapmakla yükseltmekle emrolunmadım."** buyurdu.

(Ebu Davud, Salât:12)

Rivayete göre Hazreti ömer *(Radıyallahu Anh)* bir cami inşaatına uğradı. Ustaya: **"İnsanları yağmurdan muhafaza et. Sakın kırmızıya sarıya boyayıp da insanları fitneye düşürme."** buyurdu.

Ebu'd-derda *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki:

اذا حلّيتم مصاحفكم وزيّنتم مساجدكم فالدّمار عليكم *

"Mushaflarınızı süslediğiniz, camilerinizi de ziynetlendirdiğiniz (süslediğiniz) **zaman helâk sizin üzerinizedir.** (helâk oldunuz, demektir)."

(Razî, Tefsir-i Kebir:1/687)

Ebu Kılâbe *(Radıyallahu Anh)* şöyle anlatıyor: **"Bir sabah Enes İbn-i Malik** *(Radıyallahu Anh)* **ile beraber kenar bir tarafa gittik, sabah namazının vakti gelince bir mescide uğradık, Hazreti Enes: "Burada kılsak nasıl olur." dedi. Bazıları: "diğer mescide gidelim." dediler. Hazreti Enes: "Hangi mescide ?" deyince; "yeni yapılan bir mescit var ona." dediler. O zaman Hazreti Enes: "Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu." dedi.** *(Razî, Tefsir-i Kebir:1/687)*

يتباهون بها ثمّ لا يعمرونها الاّ قليلاً *

"(Öyle bir zaman gelecek ki) **İnsanlar camilerle iftihar edecekler sonra da onları çok az mamur edecekler.** yani onlar da, ibadetle az meşgul olacaklar."

(Buharî, Salât:62)

d) Tahiyyetü'l-Mescid yani mesciti selâmlama manasında olan namaz hakkındadır.

عَنْ اَبِى قَتَادَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : اذَا دَخَلَ اَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ اَنْ يَجْلِسَ *

Ebu Katade *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sizin biriniz mescide girdiği zaman** (kerahet vakti değilse) **oturmadan iki rekât kılsın."** *(Buharî, Salât:60, Müslim, Salât-ı Müsafirîn:69)*

e) Camiye girerken ve çıkarken okunacak dua hakkındadır.

Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in kızı babasından *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* naklen şöyle buyuruyor: **"Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **mescide girdiğin de, Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e** (kendisine) **salât-ü selâm okur sonra:** « رَبِّ اغْفِرْلِى ذُنُوبِى وَافْتَحْ لِى اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ »

"Ey Rabbim ! benim günahlarımı bağışla ve benim için rahmet kapılarını aç." derdi. Çıkarken de: **"Yine Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **e** (kendisine) **salât-ü selâm okur ve :** « رَبِّ اغْفِرْلِى ذُنُوبِى وَافْتَحْ لِى اَبْوَابَ فَضْلِكَ »

"Ey Rabbim benim günahlarımı bağışla ve benim için fazl-u kereminin kapılarını aç." diye dua ederdi. *(Tirmizî, Salât:234)*

f) Namazı beklemek üzere camide oturmanın fazileti hakkındadır.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ الْمَلٰئِكَةَ تُصَلِّى عَلٰى اَحَدِكُمْ مَادَامَ فِى مُصَلاَّهُ مَالَمْ يُحْدِثْ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلَهُ اَللّٰهُمَّ ارْحَمْهُ *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete gere, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu ki: "Sizin biriniz namaz kıldığı yerde abdestli olarak daim durduğu müddetçe melekler ona dua eder. Ey Allah'ım ! Onu bağışla, ona merhamet et." derler.** *(Buharî,Ezan:36,30, Büyu:49, Ebu Davud,Salât:20, Darimî, Salât:122, Muvatta, Sefer:51,54, Ahmed Ibn-i Hanbel:2/312,486,502)*

Rivayete göre Osman İbn-i Mezun *(Radıyallahu Anh)* Hazretleri Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e gelerek: **"Bana burulma** (erkekliğin giderilmesi) **hususunda izin ver."** dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَصٰى اَوِاخْتَصٰى *

"Burulan da buran da bizden değildir." *(Ali El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:16/273, No:44416, el-Heysemî, Mecmau'z-Zevaid:4/254)*

اِنَّ خِصَاءَ اُمَّتِى الصِّيَامُ *

"Ümmetimin burulması oructur." buyurdu. *(Ahmed Ibn-i Hanbel:2/173)*

O zaman Ya Resulallah ! : **"Seyahate** yani dağlarda vadilerde dolaşıp insanlardan uzaklaşıp Mevlâ ile beraber olmama izin ver." dedi. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : اِنَّ سِيَاحَةَ اُمَّتِى الْجِهَادُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ

"Şüphesiz ümmetimin seyahati, Allah yolunda cihat etmelerinden ibarettir." buyurdu. *(Ali El-Muttekî, Kenzu'l-Ummal:4/286 No:10526, 4/453 No:11350)*

O zaman Osman İbn-i Mezun Hazretleri: **"Ya Resulallah ! Madem öyle, Terehhüb'e** (ibadet için bir köşeye çekilmeme) **izin ver."** buyurdu. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

اِنَّ تَرَهُّبَ اُمَّتِى الْجُلُوسُ فِى الْمَسَاجِدِ انْتِظَاراً لِلصَّلاَةِ *

"Şüphesiz benim ümmetimin terehhübü namazı beklemek için, camide oturmalarıdır. "buyurdu. *(Razî Tefsi-i Kebir:1/687)*

g) Mescitte alış-veriş'in mekruh olması hususundadır.

Amr İbn-i Şuayb babasından, o da dedesinden, rivayet etmiştir ki: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Mescitlerde alış-veriş yapmaktan, şiirler söylemekten ve Cum'a günü namazdan evvel insanların halâkalar kurmasından menetmiş** (yasaklamış) **tır."**

Büyüklerden bazıları camide satış yapan kişilere rastladığında: **"Dünya pazarına git, burası ahiret pazarı."** derlerdi.

Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* in oğlu Ubeydullah'ın oğlu Salim Hazretleri, Caminin yanında bir yer yapmıştı ve: **"Boş konuşmak isteyen veya şiir söylemek veya sesini yükseltmek isteyen oraya çıksın."** buyururdu.

Şu da bilinsin ki, cum'a günü namazdan evvel ilim müzakeresi için de olsa halâka yapmak mekruhtur. Ancak kişi o saatte zikirle, namazla, hutbe başladığında da onu dinlemekle meşgul olmalıdır. Namazdan sonra toplanıp halâka kurmak ta ise hiç bir beis (zarar) yoktur. Camide kayıp aramak ve zikrin dışında bağırmak ise mekruhtur.

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Her kim cami'de kayıbını arayan bir kişiyi duyarsa, Allah sana aradığını buldurmasın." desin, çünkü camiler bu işler için bina edilmemiştir.

(Razî, Tefsir-i Kebir:1/687,688)

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :اِذَا رَاَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ اَوْ يَبْتَاعُ فِى الْمَسْجِدِ فَقُولُوا لاَ اَرْبَحَ اللّٰهُ تِجَارَتَكَ *

Yine Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu:"Mescit içinde satan veya alan kişiyi görürseniz, Allah seni ticaretinde kazandırmasın."** deyin. *(Tirmizi, Büyu:75, Muvatta, Sefer:92, Darimî, Salât:118)*

Ebu Süleyman El-Hattabî *(Rahimehullah)* buyurdu ki: **"Camilerin bina ediliş gayesine uygun olmayan bütün işler buraya dahildir. Hatta büyüklerden bazısı, camide dilenmeyi ve dilenene bir şey vermeyi iyi saymamışlardır."**

Camilerde had'leri ikame (şer'î cezaları tatbik) etmek hususunda da, nehiy varit olmuş (yasaklama gelmiş) tir. Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* kendisine had (ceza) lâzım gelen bir kişi için: **"Onu camiden çıkarın"** buyurmuştur. Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* den de böyle nakledilmiştir.

Muaz İbn-i Cebel *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki:

Mescitler beş şeyden temizlenmiştir.

1.- Cezaların tatbik edilmesinden, 2.- Kendisinde haraç alınmasından,
3.- İçlerinde şiir söylenmesinden, 4.- Kayıp aranmasından,
5.- Pazar hâline getirilmekten.,

Mescitlerde hüküm (fetva) vermek hakkında ülemadan bazıları bir beis görmemiştir. Çünkü Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* mescitte bir kadınla kocası arasında lian (karısı inkâr ettiği hâlde koca zina iddiasında bulunup bundan hakim huzurunda karı kocanın yeminleşme muamelesini) yaptırmıştır.

Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* de, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in minberinin yanında böyle yaptırmıştır. Şüreyh, Şa'bî ve Yahya ibn-i Yamur gibi büyük zatlar,*(Rahimehumullah)* mescitte fetva verirlerdi. Hasan ve Zerrat ibn-i Evfa*(Rahimehumullah)* ise caminin dışında bulunan odada, Şer'î kararları verirlerdi.

h) Camide uyuma hakkındadır.

Buharî ve Müslim, Abbad ibn-i Temim'den, O da amcasından rivayet etmiştir ki, O, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* i mescitte sırt üstü uzanmış ve bir ayağını öbürünün üzerine atmış bir hâlde görmüştür. İbn-i Şihab, Hazreti Ömer ve Osman da böyle yapardı buyurmuştur. *(Buharî, Salât:85)*

Bu rivayet camide yaslanmanın, uzanmanın ve evde yapılan bütün istirahatlerin yapılmasının caiz olduğuna delâlet etmektedir. Ancak yüzüstü yatmak müstesna, çünkü Ebu Abdullah'dan rivayete göre, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ondan menetmiş ve bu şekilde yatarken gördüğü bir kişiye:

لَاتَضْطَجِعْ هٰذِهِ الضَّجْعَةَ فَاِنَّهَا ضَجْعَةٌ يُبْغِضُهَااللّٰهُ عَزَّ وَجَـــلَّ *

"Bu şekilde yatma! Çünkü bu şekil yatış, Allahın buğz ettiği bir yatıştır." buyurdu. *(Ahmed İbn-i Hanbel: 5/426)*

Nafi'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Abdullah, çoluk çocuğu olmayan bekâr bir adamdı, ve Resulullah *(Sallâhu Aleyhi ve Sellem)* **ın mescidinde uyurdu, bundan dolayı ilim ehlinden bir cemaat camide uyumaya ruhsat vermiştir."***(Buharî,Salât:58)* Ama bunu devamlı yapmak doğru olmasa gerektir. Bundan dolayı İbn-i Abbas *(Radıyaliahu Anhuma)*: **"Mescidi uyku, kaylule** (gündüz istirahati) **yeri hâline getirmeyin."** buyurmuştur.

(Razî, Tefsir-i Kebir:1/688)

i) Mescide tükürme hakkındadır. Bu da mekruhtur.

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَلْبُزَاقُ فِى الْمَسْجِدِ خَطِيئَـةٌ وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَـا *

"Camide tükürmek hatadır. Keffareti ise onu gömmektir." (Zemin kum veya toprak olduğu takdirde) *(Buharî, Salât:37, Müslim, Mesacid:55, Ebu Davud, Salât:22, Tirmizî, Cuma:49, Darimî,Salât:116, Ahmed İbn-i Hanbel:3/232,274,277)*

عَنْ اَبِى ذَرٍّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : عُرِضَتْ عَلَىَّ اَعْمَالُ اُمَّتِى حَسَنُهَا وَسَيِّئُهَا فَوَجَدْتُ مِنْ مَحَاسِنِ اَعْمَالِهَا الْاَذٰى يُمَاطُ عَنِ الطَّرِيقِ وَوَجَدْتُ فِى مَسَاوِى اَعْمَالِهَا النُّخَامَةَ تَكُونُ فِى الْمَسْجِدِ لَاتُدْفَنُ *

Ebu Zer *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Ümmetimin iyi kötü bütün amelleri bana gösterildi. Bir eziyetin** (diken, taş gibi insanlara eziyet veren şeylerin)**yoldan kaldırılmasını iyi amellerden gördüm. Gömülmemiş bir tükürüğün, camide bulunmasını da, ümmetimin kötü amelleri içinde gördüm."** *(Müslim, Mesacid:57, A.b.Hanbel5/178,180)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِذَاقَامَ اَحَدُكُمْ اِلَى الصَّلَاةِ فَلَايَبْصُقْ

اَمَامَهُ فَاِنَّمَا يُنَاجِى اللّٰهَ مَادَامَ فِى مُصَلاَّهُ وَلاَعَنْ يَمِينِه فَاِنَّ عَنْ يَمِينِه مَلَكًا وَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِه اَوْ تَحْتَ قَدَمِه فَيَدْفِنُهَا *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifde, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Sizin biriniz namaza kalktığında, önüne tükürmesin ancak o namaz kıldığı yerde durduğu müddetçe, Allah ile Münacat etmekte** (görüşmekte) **dir. Sağına da tükürmesin çünkü sağında melek vardır, soluna veya ayağı altına tükürsün ve onu gömsün."** *(Buharî, Salât:38, Müslim, Zühd:74, Neseî, Mesacid:32, Darimî, Salât:116, Ahmed İbn-i Hanbel:3/6,24,57)*

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bir kere kıblede bir tükürük gördü. Bu ona çok ağır geldi. Hatta yüzünden belli oldu. Sonra, kalktı eliyle onu kazıdı. *(Buharî, Salât:33, Müslim, Mesacid:13, Muvatta, Kıble:5)*

j) Soğan ve sarımsak hakkındadır.

عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ الْمُنْتِنَةِ فَلاَيَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا فَاِنَّ الْمَلٰئِكَةَ تَاَذّٰى مِمَّا يَتَاَذّٰى مِنْهُ الْاِنْسُ *

Cabir *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim bu kötü kokan ağaçtan yerse, sakın bizim mescidimize yaklaşmasın. Çünkü insanların, eziyet duyduğu şeyden, meleklerde eziyet duyar."** *(Müslim, Mesacid:72, Ahmed İbn-i Hanbel:3/374)*

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ اَكَلَ ثُومًا اَوْ بَصَلاً فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا *

Cabir İbn-i Abdullah *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim soğan veya sarımsak yerse bizim mescidimizden uzak dursun."** *(Buharî, Ezan:160, Et'ime:49, İ'tisam:24, Ebu Davud, Et'ime:40, Tirmizî, Et'ime:13, Neseî, Mesacid:16,17, Ahmed İbn-i Hanbel:3/65,85,374,387)*

Cabir bin Abdullah'dan rivayet edilmiştir ki: Bir defa Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e içinde sebzeler bulunan bir çanak getirildi. Onların kokusunu alınca ne olduklarını sordu. İçindekiler kendisine söylenince yanında bulunanlardan bazısına işaretle: **"O çanağı filan kişiye yanaştırın."** buyurdu. Ve o kişiye: « كُلْ فَانِّى أُنَاجِى مَنْ لاَتُنَاجِى » **"Sen ye ! Çünkü ben senin görüşmediklerin** (Mevlâ Teâlâ ve Melekler) **ile görüşüyorum."**buyurdu. *(Buharî, İ'tisam:24, Müslim, Mesacid:73, Ebu Davud Et'ime:40)*

k) Camilerin temiz tutulması hakkındadır.

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilmiştir ki, bir kere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* mescitte bulunuyordu, Ashabı da yanında idi. Bir a'râbî

geldi ve mescide küçük suyunu dökmeye başladı Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in Ashabı: **"Dur, Dur !"** dediler. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* : « لاتُزْرِمُوهُ دَعُوهُ » **"Ona idrarını kestirmeyin, onu bırakın."** yani dokunmayın işini bitirsin buyurdu. Sonra onu çağırarak :

اِنَّ هٰذِه الْمَسَاجِدَ لاَتَصْلُحُ لِشَىْءٍ مِنْ هٰذَا الْبَوْلِ وَلاَالْقَذَرِ اِنَّمَا هِىَ لِذِكْرِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالصَّلاَةِ وَقِرَآئَةِ الْقُرْاٰنِ *

"Bu mescitler pislik, bu idrar, kaza-i hacet gibi şeylerden hiç biri için müsait (uygun) **değildir. Bu mescitler ancak Allah Azze ve Celle'yi zikretmek, namaz kılmak ve Kuran okumak içindir."** buyurdu. (Sonra bir kova su isteyerek oraya döktü). *(Müslim, Taharet:99, Buharî, Edeb:35,Neseî, Taharet:44, Miyah:3, İbn-i Mace, Taharet:78, Ahmed İbn-i Hanbel:3/191,226)*

2 . - Mühim mesele kâfirlerin mescide girmelerinin caiz olup olmadığı hakkındadır. Bunu (iki sayfa ileride) Alusî'den naklen zikredeceğiz.

Ayrıca bu ayet-i celilede Beyt-i Mukaddes'in ve Mescid-i Haram'ın şerefine işaret vardır. Nitekim Ebu Said *(Radıyallâhu Anh)* den rivayet edilen bir hadis-i şerifte Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdular:

عَنْ اَبِى سَعِيدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :لاَتُشَدُّ الرِّحَالُ اِلاَّ اِلٰى ثَلاَثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِى هٰذَا وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدُ الْاَقْصٰى *

"Develere semer ve yük bağlanmaz yani dinin nişanlarından sayılarak hususî bir şekilde içinde namaz kılmak için sefer yapılmaz, **ancak üç mescit için bağlanır** (sefer edilir). **Bunlar: Benim şu mescidim, Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksa'dır."** *(Müslim, Hac:415,511,512, Buharî, Mescid-i Mekke:1,6, Savm:67, Sayd:26, Ebu Davud, Menasik:94, Tirmizî, Salât:126, Neseî, Mesacid:10, Darimî, Salât:132, Ahmet İbn-i Hanbel:2/234,238,278,501)*

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : صَلاَةُ الرَّجُلِ فِى بَيْتِهِ بِصَلاَةٍ ، وَصَلاَتُهُ فِى مَسْجِدِ الْقَبَآئِلِ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ صَلاَةً ، وَصَلاَتُهُ فِى الْمَسْجِدِ الَّذِى يُجَمَّعُ فِيهِ بِخَمْسِمِائَةِ صَلاَةٍ ، وَصَلاَتُهُ فِى الْمَسْجِدِ الْاَقْصٰى بِخَمْسِينَ اَلْفَ صَلاَةٍ ، وَصَلاَتُهُ فِى مَسْجِدِى بِخَمْسِينَ اَلْفَ صَلاَةٍ ، وَصَلاَتُهُ فِى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ بِمِائَةِ اَلْفِ صَلاَةٍ *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifte Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kişinin evinde kıldığı namaz bir namazdır. Mahalle mescidinde kıldığı namaz yirmibeş namazdır. İçinde** (cum'a kılınan) **mescit'de kıldığı namaz beşyüz namazdır. Mescid-i Aksa'da kıldığı bir namaz ellibin namazdır. Benim mescidimde kılınan bir namazda ellibin namazdır. Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz ise yüzbin namazdır** (o kadar namaz sevabı kazandırır)." *(İbn-iMace, İkamet:198)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَمَّا فَرَغَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ مِنْ بِنَآءِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ سَاَلَ اللّٰهَ ثَلَاثًا ، حُكْمًا يُصَادِفُ حُكْمَهُ ، وَمُلْكًا لَايَنْبَغِى لِاَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ وَالْاَيَاتِىَ هٰذَا الْمَسْجِدَ اَحَدٌ لَايُرِيدُ اِلَّا الصَّلَاةَ فِيهِ اِلَّا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمَ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ ، فَقَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَمَّااثْنَتَانِ فَقَدْ اُعْطِيَهُمَا ، وَاَرْجُو اَنْ يَكُونَ قَدْ اُعْطِيَ الثَّالِثَةَ *

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte de Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Süleyman** *(Alâ Nebiyyina ve Aleyhisselâm)* **Beyt-i Makdis'in** (Mescid-i Aksa'nın) **yapımını bitirince Allah-u Tealâ'dan üç şey istedi;**

1 - Kendi hükmüne uygun hüküm, yani MevlâTealâ'nın ona kendi hükmüne uygun fetva vermeyi öğretmesini.

2 - Ona, kendisinden başka hiç bir kimseye lâyık olmayan bir mülk verilmesini,

3 - Bu mescide sadece namaz kılmak niyetiyle gelen kimsenin anasından doğduğu gün gibi tertemiz (günahsız) **olmasını.**

Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* buyurdu ki: **"Süleyman***(Aleyhisselâm)* **a bu istediklerinden iki tanesi verildi. Üçüncüsünün verilmiş olmasını da ümitederim."** *(İbn-i Mace, İkamet:196)*

Kâfirlerin mescitlere: **"Ancak korkarak girmelerinden."** Maksat; Mescide girerlerken son derece alçaklık ve tevazu üzere girmeleridir.Yani mescitleri tahrip etmeleri (yıkmaları) şöyle dursun, mescitlere girerlerken Allah-u Tealâ'dan son derece korkarak girmeleridir. Çünkü mescitler Allah-u Tealâ'nın evleridir. Veya mescitleri harap etmeye çalışanlar, Mevlâ'nın ilmi ve takdirinde o mescidleri istilâ edip, müminleri o mescitlerden menetmek şöyle dursun, onlar o mescitlere girerken, müminlerin kendilerini yakalamalarından ve öldürmelerinden korkup titreyerek ancak o mescitlere girebilirler demektir.

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre buranın daha açık izahı şudur ki: Kâfirlerin zulmü ve azgınlığı olmasaydı, onlara lâyık olan, mescitlere ancak korkarak girmeleriydi, lâkin onlar zulümlerinden ve haddi aşmalarından dolayı bu tahribata cür'et ettiler (cesaret gösterdiler) muhakkak Mevlâ Tealâ onlar hakkındaki bu sözünü yerine getirmiştir. Nitekim Nesefî ve Alusî tefsirlerinde zikredilen bir rivayete göre, öldürülürüm korkusundan Hristiyanlardan hiç biri Beyt-i Mukaddese açıkça giremez, ancak tanınmayarak girebilirdi.

İmam-ı Katade *(Radıyallahu Anh)*buyurmuşdur ki: Beyt-i Mukaddes'te herhangi bir Nasranî yakalanacak olsa son derece döğülür ve cezaya çarptırılırdı.

Ayet-i celilede geçen mescitten, Mescid-i Haram kastedildiği taktirde yine

bu vaad (söz) gerçekleşmiştir. Şöyleki: Mekke fethinden sonra Allah-u Tealâ müşrikleri Mescid-i Haram'a girmekten menetmiş ve Ebu Bekri's-Sıddık, *(Radıyallahu Anh)* hac ettiği sene Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in emriyle bu seneden sonra hiç bir müşrik hac edemeyecek diye nida etmiştir. Ayrıca Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* arap yarımadasından yahudilerin çıkarılmasını emretmiştir. Mekke fethinin ikinci senesinde Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hac etmiş, hiç bir müşrik haccetmeye ve Mescid-i Harama girmeye cesaret gösterememiştir. Bu manayı Tefsir-i Kebir sahibi Fahru'r-Razî Hazretleri Ebu Müslim Hazretlerinden nakletmiştir.

Alusî, Nesefî, Beyzavî tefsirlerinde zikredilen diğer bir manaya göre ise, « مَاكَانَ لَهُمْ » cümlesindeki nefyi ifade eden: « مَا » nehiy manasındadır, yani müşrikleri mescitlere sokmayın demektir.

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre kâfirlerin mescide girmeleri hususunda müctehitler ihtilâf etmişlerdir. **İmam-ı A'zam Ebu Hanife** *(Rahimehullah)* müşriklerin mescide girmelerini kerahetle (mekruh sayarak) caiz görmüştür. Zira bu ayet-i celilede onların korkarak camilere girebileceği ifade edilmiştir. Ve Sakif Kabilesinden bir cemaat kâfir oldukları hâlde Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e geldiklerinde onları mescide yerleştirmiştir. Buna göre ayet-i celile ve hadis-i şeriflerde geçen nehiy (yasaklama) lar ise, hac kasdıyla Harem-i Şerif'e girme hakkındadır.

İmam-ı Malik *(Rahimehullah)*: « اِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ » **"Müşrikler ancak pisliktir."** *(Tövbe Suresi:28)* manasındaki ayet-i celileye dayanarak, onların hiç bir mescide girmelerini caiz görmemiş ve: **"Mescitleri pisliklerden temiz tutmak vaciptir, bundan dolayı cünup olan kimse de mescide girmekten menedilmiştir."** buyurmuştur. Fakat zaruretten dolayı kâfirlerin mescide girmesini caiz görmüştür.

İmam-ı Şafiî *(Rahimehullah)* ye göre: Mescid-i Haram'a girmeleri caiz değilse de sair mescitlere girmeleri caizdir.

Kınye kitabında zikredilmiştir ki: En kıymetli mescit, Mescid-i Haram, sonra Medine'nin mescidi. Ravza-i Mutahhare sonra Beytü'l-Mukaddes (Mescid-i Aksa) sonra büyük camiler sonra mahalle mescitleri sonra yollarda ki mescitlerdir, zira onların belli imam ve müezzini yoksa, onlarda itikâf bile caiz değildir. En sonra da evlerdeki mescitlerdir. Zira onlarda ancak kadınlar itikâf edebilir.

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre meşhur Şeyh Üftade Efendi *(Kuddise Sırruhu)* buyurmuştur ki: Kâbe-i Muazzama'dan, Ravza-i Mutahhara'dan ve Mescid-i Aksa'dan sonra Bursadaki Camii Kebir (Ulu Cami) den daha kıymetli bir makam yoktur. Orası Nuh *(Aleyhisselâm)* a iman eden ve gemiye yetişemediğinde, Allah-u Tealâ'nın kendisini Tufan'dan muhafaza ettiği Ninenin

yeridir. Keşif yoluyla Allah dostlarından bazısına da böyle zuhur etmiş (manen gözükmüş) tür. O camide zikirle meşgul olanı Allah-u Tealâ gaflet (Allah'ı unutmak) tufanından muhafaza eder.

Yine buyurmuştur ki: Edeplerine riayet ederek Mekke'de bir gün meşgul olmak (Zikir ve fikirle uğraşmak) diğer beldelerde bir sene meşgul olmak yerine geçer. Bizim memleketimizde de meşgul olmak (zikre çalışmak) için iki kıymetli yer vardır. Biri Bursa'daki Seyyid Buharî (Emir Sultan) camii. Diğeri ise İstanbul'daki Eyyüb Sultan camii. Ey Allahımız bizi seninle meşgul olanlardan kıl. Âmin ! .

Ayet-i celilede geçen dünyadaki rüsvaylıktan murat: Ehli harp (memleketlerinde yaşayan kâfirler) in eli silah tutanlarının öldürülmesi, diğerlerinin de esir edilmesidir. Zimmî (müslümanların memleketinde yaşayan kâfir) lerin ise, üzerlerine cizye (vergi cezası) vurularak zelil (alçak) edilmeleridir.

İmam-ı Süddî *(Rahimehullah)* kendi tefsirinde bu rüsvaylıktan murad'ın, Kostantiniye şehrinin ellerinden çıkması, yani İstanbul'un feth edilmesi olduğunu zikretmiştir.

Taberî, Keşşaf vesair, fetihden önce yazılmış güvenilen tefsirlerde de bu söz naklolunmuştur. Bu tefsirler İstanbulun fethinden asırlarca evvel yazılmış olduğuna ve hele geçmiş müfessirlerden olan İmam-ı Süddî'nin *(Rahimehullah)* bu fetihden 5 - 6 asır önce bulunduğuna nazaran, bu mananın, rivayet yoluyla Mişkat-ı Nübüvvet'ten (nübüvvet kandilinden, İstanbul'un fethi hakkındaki hadis-i şeriften) alınmış bir mucize olduğunda asla şüphe edilmemelidir.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بِشْرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنِعْمَ الْاَمِيرُ اَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذٰلِكَ الْجَيْشُ *

Abdullah İbn-i Bişr *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Elbette Kostantiniye (İstanbul) fetholunacaktır. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan ve o ordu ne güzel ordudur."**

(Ahmed İbn-i Hanbel:4/335, Hakim, Müstedrek:4/422)

Ruhu'l-Beyan tefsirinde de bu rüsvaylıktan murat: Kostantiniye (İstanbul) Rumiye (Roma), Ameriya (Haymana ovasının batısında Sakaryanın kenarında bir şehir) şehirlerinin fethi olduğu zikredilmiştir.

Ahirette Kendilerine hazırlanan büyük azaptan murat ise: Herkesin malûmu olan ve bitmek tükenmek bilmeyen, sonsuz azaptır. Zira o azabın sebebi olan zulümleri de çok büyüktür. Allah-u Tealâ cümlemizi bu rüsvaylıktan ve azapdan muhafaza buyursun. Âmin !

عَنْ بُسْرِ بْنِ اَرْطَاةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اَللّٰهُمَّ اَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا فِى الْاُمُورِ كُلِّهَا وَاَجِرْنَا مِنْ خِزْىِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْاٰخِرَةِ *

Büsr İbn-i Erta *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Ey Allahımız ! Bütün işlerde akıbetimizi** (sonumuzu) **güzel et ve bizi dünyanın rüsvaylığından ve ahiretin azabından kurtar." diye dua ederdi**

(Ahmed İbn-i Hanbel:4/181)

MÜŞRİKLERİN ALLAH'IN EVLERİNİ TAMİR ETMELERİNİN HATTA ORALARA YAKLAŞMALARININ BİLE CAİZ OLMADIĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİME

مَاكَانَ لِلْمُشْرِكِينَ اَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللّٰهِ شَاهِدِينَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ اُولٰئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ وَفِى النَّارِهُمْ خَالِدُونَ ﴿١٧﴾

"Allah'a şirk (eş) **koşanlar için, kendi küfürlerine** (bizzat kendileri) **şahit iken Allah'ın mescitlerini** (bahusus Mescid-i Haramı)**imar etmeleri** (ne dair hiç bir salâhiyet) **yoktur onların** (Hayır namına) **bütün yaptıkları boşa gitmiştir ve onlar ateşte ebedî kalıcılardır."** *(Tevbe Suresi: 17)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, mescitlerde Allah'ın isminin zikrolunması (anıl-ması) nı meneden ve böylece mescitlerin harap olmasına çalışandan daha zalim kimsenin olmadığını beyandan sonra, yeryüzünün tamamı Allah'ın mül-kü olduğundan, müminin her yerde ibadet etmesinin caiz olduğuna işaret etmek üzere buyuruyor:

وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَاَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

KELİME MANASI (115)

(وَلِلّٰهِ) **Ve Allah içindir,** (Allah-u Tealâ Hazretlerinindir), ne?(الْمَشْرِقُ) **meşrik, doğu,** daha ? (وَالْمَغْرِبُ) **mağrip, batı,** yani bütün kürre-i arz (yer yüzü) Allahındır)(فَاَيْنَمَا) **herhangi bir yerde** (تُوَلُّوا) **çevirirseniz,** (yüzünüzü, kıble niyetiyle herhangi bir tarafa döndürürseniz)(فَثَمَّ) **oradadır,** ne? (وَجْهُ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ Hazretlerin) **in vechi, cemali,** yani Mevlâ Tealâ Hazretlerinin, dönmenizi emrettiği ve kıble olarak razı olduğu cihet, yön orasıdır, veyahut; her ne tarafa yönelirseniz Allah'ın cemali oradadır., demektir.(اِنَّ اللّٰهَ) **Muhakkak Allah** (-u Tealâ) (وَاسِعٌ) **vâsidir,** yani rahmeti kudreti geniştir her bakımdan her şeyi kaplayıcıdır. daha ? (عَلِيمٌ)**ziyade bilicidir,** yani kullarının maslahat (menfaat) larını ve her şeyi çok iyi bildiğinden onlara genişlik yapmayı murat etmiş ve ibadetleri için muayyen (belli) bir mekân tahsis etmemiş (yer ayırmamış) tır.

MEAL-İ ŞERİFİ (115)

Şark ve garp, (bir tarafı doğu öbür tarafı batı olan bütün kürre-i arz) **Allah**

(Tealân) **ındır.** (Mescid-i Haram'da veya Mescid-i Aksa'da namaz kılmaktan men olunduysanız, bütün kürre-i arz sizin için mescit kılınmıştır). **Artık herhangi bir yerde** (yüzünüzü kıbleye) **çevirirseniz Allah'ın vechi** (cemali, dönülmesini emrettiği ve kıble olarak razı olduğu cihet) **oradadır. Şüphesiz Allah** (Tealâ Hazretleri) **vâsi'dir.** (Rahmeti, kudreti geniştir bütün eşyayı her cihetten kuşatıcıdır). **Alim'dir.** (kullarının menfaatlerini ve her nerede ne yaptıklarını ziyade bilicidir).

İ Z A H A T

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: «اَللّٰهُ اَعْلَمُ» **"Allah-u Tealâ en iyi bilendir ! Bize anlatıldığına göre Kuran'dan ilk neshedilen kıble meselesidir. Allah-u Tealâ meşrik de, mağrip de** (doğu da batı da) **Allahındır. Nereye dönerseniz Allah'ın cemali oradadır."** buyurunca Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Mescid-i Haram'ı bırakıp Beyt-i Mukaddes'e doğru kıldı. Sonra Mevlâ Tealâ: **"Yüzünü Mescid-i Haram'a çevir."** buyurarak bu ayet'in hükmünü neshetti (kaldırdı). Buna göre ayet mensuhadır (hükmü kaldırılmıştır).

(Hakim, Müstedrek:2/267)

Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre: Mücahid ve Hasan *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdular ki, Mevlâ Tealâ Hazretlerinin:

« اُدْعُونِى اَسْتَجِبْ لَكُمْ » **"Bana dua edin sizin için kabul edeyim."** *(Gafir Suresi: 60)*

Mealindeki ayet-i kerime nazil olunca, Ashab-ı Kiram*(Rıdvanullahi Aleyhim Ecmiîn)* : **"Nerede dua edelim ?"** dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime indi ve nerede dua etseler Allah-u Tealâ'nın onu bildiğini kendilerine haber verdi.

(Suyutî, D.Mensur:1/267)

Denildi ki, yahudiler kıblenin değiştirilmesi hakkında tanettiklerinden (müslümanları ayıpladıklarından) bu ayet-i kerime nazil olmuştur.

Şöyleki: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Mekke-i Mükereme'deyken Kâbeye doğru namaz kılardı, Medine-i Münevvere'ye hicret ettiklerinde, Mevlâ Tealâ o civarda bulunan yahudilerin imanına sebep olsun için, Müslümanlara, yahudilerinde kıblesi olan Beyt-i Makdis'e doğru kılmalarını emretti. Bunun üzerine onaltı ay kadar Beyt-i Mukaddes'e doğru kıldılar.

Fakat Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in içinde devamlı olarak tekrar Kâbeye döndürüleceği ümidi vardı. Nitekim Mevlâ Tealâ:

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى السَّمَآءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَا ...

"(Habibim !) **Muhakkak biz** (kıblenin değişmesine dair bir vahiy bekleyerek), **yüzünü semaya döndürdüğünü görüyoruz, elbette biz seni razı olacağın kıbleye döndüreceğiz."** buyurdu. Ve Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bir gün Beni Seleme'nin mescidinde öğle namazının ikinci rekâtını kılınca:

... فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ... (١٤٤)

"(Habibim !) **yüzünü Mescid-i Haram'a çevir."** mealindeki ayet-i celile nazil oldu. *(Bakara Suresi:144)*

Ve Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*namaz içinde Mescid-i Haram'a döndü, bundan dolayı o mescit **"Kıbleteyn"** iki kıble mescidi diye isimlendirildi.

İşte kıble döndürülünce yahudi ve hristiyanlar bu hususta tenkitlerde bulunarak müslümanlar neden kıblelerini değiştirdiler diye söylendiler. Bu ayet-i kerime ise, Cenab-ı Hak'kın mekân ve zamandan münezzeh (pak,uzak) olup her ne tarafa yönelerek namaz kılınmasını emretse yine onun Zat-ı Ahadiyeti (öz kendisi) için kılınmış olacağını beyan ederek onları reddetmek üzere nazil oldu. Buna göre ayet nasihadır. (Mescid-i Aksa'ya dönme hükmünü kaldırmıştır).

Nesefî ve Alusî tefsirlerinde, İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)*dan rivayet edilmiştir ki: Bu ayet-i kerime binek üzerindeki bir yolcunun, bineğinin döndüğü tarafa doğru kılması hakkında nazil olmuştur. Nitekim İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* seferde nafile olarak bine-ğinin döndüğü tarafa doğru kılardı. Sonra İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* bu ayeti okuyarak: **"Bu ayet bu hususta indi."** buyurdu. *(Müslim, Müsafirîn:33)*

Ve yine aynı tefsirlerde, bu ayetin sebebi nüzulü hakkında, Hazreti Cabir *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Benim de kendileriyle beraber bulunduğum bir muharebede bir kavim kıbleyi tayin edemeyince her biri** (görüşlerine göre) **ayrı ayrı cihetlere doğru kıldılar. Sabah olunca hepsinin de hata ettikleri anlaşıldı, haber Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***a ulaşınca bu ayet-i celile nazil olarak, onlar bu hususta mazur tutuldular."** *(Darukutnî:1/271)*

Bu son iki sebebi nüzul'e göre ayetin manası: **"Her ne tarafa dönerseniz Allah'ın cemali oradadır."** demektir. Bu sebebi nüzullere göre ayet ne nasihdir ne de mensuhdur, yani hiç bir hükmü kaldırmış değildir hiç bir şeyde bunun hükmünü kaldırmış değildir. Ayet'in hükmü bakîdir. Şu hâlde ictihattaki hatanın mafüv (affolunmuş) olduğuna ve vaki olan hatayı (yanlışı) tedarik etmek lâzım olmadığına ve yolculukta kıbleyi tayin edemeyen (belirleyemeyen) kimsenin taharri ve ictihadı (araştırması neticesindeki görüşü) nereye vaki olursa o cihete yönelmesinin caiz olduğuna bu ayet sarahatle (açıkça) delâlet eder.

Burada, Allah-u Tealâ Hazretleri cihet ve mekândan münezzeh olduğu hâlde, dua anında elleri semaya kaldırmanın manası nedir ? diye bir sual sorulursa, biz deriz ki: Peygamberler *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* ve veliler, kat'î olarak böyle yaptılar. Sonra bu Allah-u Tealâ Hazretlerinin bir mekânda olması manasında değildir. Ancak Allah-u Tealâ'nın rahmet hazinelerinin semada olduğundandır. Zira Allah-u Tealâ Hazretleri:

وَفِى السَّمَآءِ رِزْقُكُمْ وَمَاتُوعَدُونَ (٢٢)

"Rızkınız ve size vaad olunanlar semadadır." buyurmuştur. *(Zariyat Su.22)*

Öyleyse dua esnasında elleri semaya kaldırmak ve semaya bakmak, bir dilencinin, padişahın hazinesine işaret edip sonra, ondan kendisine, bir bahşiş vermesini istemesi mesabesindedir.

Rivayet olunur ki, İmamü'l-Haremeyn *(Rahimehullah)* bazı büyüklerin yanında misafir olmuştu, ulema ve ekâbir (âlimler ve büyük insanlar) onun huzurunda toplandılar, o meclisde bulunanlardan biri kalkıp şöyle sordu:

"Mevlâ Tealâ Hazretlerinin mekândan münezzeh olduğuna delil nedir ? Hâlbuki kendisi,-- Rahman Tealâ Arşın üstünde istiva etmiştir.-- buyuruyor."

İmamü'l-Haremeyn'de cevaben:**"Buna delil Yunus** *(Aleyhisselâm)* **ın balığın karnında: « لَاۤ اِلٰهَ اِلَّاۤ اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ » demesidir."**

Buyurunca, hazır olanlar bu cevapdan şaşırdılar ve hane sahibi bunun beyanını (açıklanmasını) istedi, İmam Hazretleri buyurdu ki: **"Burada bin dirhem borcu olan bir fakir var, onun borcunu üstüne al ki, bu cevabı açıklayayım."** Ziyafet sahibi borcu ödemeyi kabul edince, İmam *(Rahimehullah)* buyurdu ki: **"Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **miraç'da Mevlânın dilediği kadar yüksek makamlara çıktığında, Allah-u Tealâ Hazretlerine :**

لَاۤ اُحْصِى ثَنَاۤءً عَلَيْكَ اَنْتَ كَمَا اَثْنَيْتَ عَلٰى نَفْسِكَ *

"Ya Rabbi ! Ben sana medh-ü senaları sayıp bitiremem. Sen kendini övdüğün gibisin." diye niyazda bulundu. Yunus *(Aleyhisselâm)* da denizin içinde, balığın karnında karanlıklarla imtihan olduğunda:

لَاۤ اِلٰهَ اِلَّاۤ اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ (٨٧)

"Ya Rabbi ! Senden başka ibadete lâyık yoktur. Seni tenzih ederim, şüphesiz ben kendime zulmedenlerden oldum." buyurdu. *(Enbiya Suresi:87)*

Herbiri (Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* miraçda, Yunus *(Aleyhisselâm)* balığın karnında) Mevlâ Tealâ Hazretlerine sen diye hitap etti. Bu ise hazır (yanında) olana yapılacak bir hitaptır. Eğer Mevlâ Tealâ bir mekânda olsaydı, ona bu şekilde hitap etmek doğru olmazdı. Bundan anlaşılıyor ki, Mevlâ Tealâ hiç bir mekânda değildir. Ancak her yerde ilmiyle hazır (bulunmakta) dır.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* tevazu ederek şöyle buyurmuştur :

لَاتُفَضِّلُونِى عَلٰى يُونُسَ بْنِ مَتّٰى *

"Beni Metta oğlu Yunus üzerine üstün tutmayın." *(Kazı İyaz, Şifa:1/265)*

İşte Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bununla kendisine ve Yunus *(Aleyhisselâm)* a mekânsız olarak vakı' olan tecelliyi zatiye (Mevlânın öz zatının nurunun parlamasına) işaret etmiştir.

Allah dostları da Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e uyarak bu sırlara mazhar olmuşlardır ki, bu dereceye kavuşmanın yolu vardır. Bunu da, Mustafa İsmet Garibullah Büyük Şeyh Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri Risale-i Kudsiye namındakı eserinin 79. sahifesinin son mısralarıyla açıklamıştır.

بُونْلَرْ مُؤْمِنْلَرِى اِرْشَادْ اِيدَرْلَر   مَحْزُونْ اُولاَنْ دِلِى پُرْشَادْ ايدَرْلَرْ

وِيرَانْ كُڭُلْلَرِى آبَادْ ايدَرْلَرْ   سِوَالرْدَانْ هَمَانْ آزَادْ ايدَرْلَر

بُوذَاتْلَرَه اُويُوبْ حَقَّهَ كِيدَه لِمْ   جَمَالْ بَاكَمَالَه سَيْرْ ايدَه لِمْ

Bunlar müminleri irşat ederler. (kemale erdirirler)
Mahzûn olan dili pürşad ederler. (üzüntülü kalbi sevinçle doldururlar)
Viran gönülleri âbat ederler. (yıkılmış gönülleri mamur ederler)
Sivalardan hemen âzat ederler. (Mevlâ'nın gayri olan bütün düşüncelerden kurtarırlar)

Bu zatlara uyup Hak'ka gidelim. Cemal-i bâ kemale seyredelim.

اُولُورْلَرْ سُنَّتِى احْيَايَه مَالِكْ   اُولُورْلَرْ رَفْعِ بِدْعَتَه سَالِكْ

سِوَى اللّٰهِى بِيلُورْلَرْ جُمْلَه هَالِكْ   اُولُورْلَرْ سِرِّ ثَمَّ وَجْهُ اللّٰهَه مَالِكْ

بُوذَاتْلَرْلَه عَزِيزْ حَقَّه كِيدَه لِمْ   جَمَالْ بَاكَمَالَه سَيْرْ اِيدَه لِمْ

Olurlar sünneti ihyaya malik. (Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in sünnetlerini yaşatmaya sahip olurlar).
Olurlar ref'i bidate salik. (Bidatları kaldırma yoluna giderler)
Sıvallah'ı bilürler cümle halik. (Allah'dan başka her şeyi yok bilirler)
Olurlar sırrı semme vechullah'a malik. (İşte o zaman bu ayetin buyurduğu **"Nereye yönelirseniz Allah'ın Cemali oradadır."** sırrına mazhar ve muvaffak olurlar).

Bu zatlarla aziz Hak'ka gidelim, Cemal-i bâ kemale seyredelim.

« ثَمَّ » Hususiyet (özellik) le uzak mekânlara işaret eden bir isimdir.

« وَجْهُ » Cihet, yön manasındadır. Mevlâ'ya nisbet edilmesi ise Mevlâ'nın rızasının o tarafa dönmekte olmasındadır. Hasan, Katade, Mukatil, Mücahid *(Radıyallahu Anhum)* Hazeratı bu görüşe gitmişlerdir. **Vech'in: "Zat"** manasında olduğu da söylenmiştir. Ancak burada Mevlânın her yerde olan şeyleri bilmesinden kinaye olarak kullanılmıştır.

İmam-ı Ebu Mensur *(Rahmetullahi Aleyh)* de: « وَجْهُ » in "Cah"manasında olduğunu söylemiştir ki bu, celâl ve azamet (büyüklük) manası ifade etmektedir.

« تُوَلُّوا » Tef'il babıdan cemi müzekker muhataptır. Mastarı olan « تَوْلِيَه » aslında çevirmek, döndürmek manasında ise de, burada fi'li lâzım menzilesine indirilerek, dönmek, yönelmek manasını ifade etmektedir.

Hulâsa: Mevlâ Tealâ bu ayet-i celilede: **"Ne tarafa yönelseniz Mevlânın cemali oradadır."** buyurmaktadır. İşte kişinin bu sırra ulaşabilmesi için Meşayihin (tarikat büyüklerinin) geride zikredilen sünnetleri yaşatıp bidatleri kaldırma kaidelerine riayet etmesi lâzımdır.

İmam-ı Gazalî *(Rahmetullahi Aleyh)* Esma-i Hüsnanın şerhinde buyurdu ki, « الْوَاسِعُ » kelimesi genişlik manasında olan: « سعة » kelimesinden doğmuştur. Bu genişlik bazı kere çok malûmatı kaplayan bir ilme, bazı kere de iyiliğe ve cömertliğe nisbet edilir. Hangi şekil düşünülürse düşünülsün, vâsi-i mutlak (kayıtsız bir genişlik sahibi) Allah-uTealâdır. Çünkü Allah-u Tealâ'nın ilmi düşünülse, onun malûmat denizinin sahili olmadığı görülür. Hatta bütün denizler onun malûmatını yazmak için mürekkep olsalar, biterler, Onun malûmatı ise bitmez tükenmez. Onun iyilik ve nimetine bakılsa, onun da sonu olmadığı anlaşılır. Herhangi bir genişlik ne kadar büyük olsada bir noktaya varır durur. Hiç bir yere varıp durmayan ise genişlik ismine daha lâyıktır. O hâlde vâsi-i mutlak ancak Allah-u Tealâ'dır. Çünkü her geniş daha genişine nisbetle dardır. Bir noktada duran her genişliğin, daha artması mümkündür. Sonu, ucu bucağı olmayanınsa, artması mümkün değildir. Bir kulun ilimleri ne kadar çoğalsa o kendine göre geniştir bir noktada tükenir, artması mümkündür. Bir kulun ahlâkı ne kadar geniş olsa o kadar ki, fakirlik korkusu, çekememezliğin öfkesi, hırsın fazlalığı vesair hiç bir kötü sıfat onu darlatamasa da, onun genişliği bir noktaya varır son bulur. hiç bir hususta sona varmayan ise ancak vâsi-i mutlak (kayıtsız bir genişliğe sahip) olan Allah-u Tealâdır.

MevlâTealâ Hazretleri, yahudî ve hristiyanların kâfirlikte birleştikleri bir sözü, kitapsız kâfirlerin de aynen söylediklerini beyan etmek üzere buyuruyor:

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ (١١٦)

KELİME MANASI (116)

(وَقَالُوا) **Ve dediler** (yahudiler, hristiyanlar ve müşrikler dediler) ne dediler ? (اتَّخَذَ) **ittihaz etti** (edindi) kim? (اللّٰهُ) **Allah** (-u Tealâ Hazretleri), ne? (وَلَدًا) **çocuk,** (سُبْحَانَهُ) **Mevlâ Tealâ kendi zatını, hakkında iftira ettikleri şeylerden tenzih etmekle, tenzih etti, pak etti, uzak etti,** (بَلْ لَهُ) **bilakis onun içindir,** yani iş onların iddia ettikleri gibi değildir. O'nun çocuğu yoktur. Zira O, bütün mevcudatın yaratıcısıdır ve mülk bakımından onundur. Ne ?(مَا) **öyle bir eşya ki,**(فِي السَّمٰوَاتِ) **göklerdedir,**daha? (وَالْاَرْضِ) **yerdedir,** yani O, hepsinin yaratıcısı ve sahibidir, yahu-

di ve nasaranın Allah'ın oğludur diye iftira ettikleri, Üzeyr ve İsa*(Aleyhimesselâm)* ile melekler, hep o yaratılanlardandırlar.(**كُلٌّ**) **gökte ve yerde olanların hepsi,** (**لَهُ**) **O Allah için,** yani o Allah-u Tealâ Hazretlerine, nedirler? (**قَانِتُونَ**) **İtaat edici, boyun eğicidirler.** Binaenaleyh (bu sebeple) onun çocuğu nasıl olabilirler?

MEAL-İ ŞERİFİ (116)

Ve dediler ki: Allah (Tealâ Hazretleri) **çocuk edindi. O kendi zatını** (hakkında söylemiş oldukları şeylerden) **tenzih etmekle, tenzih etti** (tam manasıyla pak etti). **Doğrusu, göklerde ve yerde ne varsa onundur. Hepsi de O'na itaat edicidirler.**

İ Z A H A T

Alusî, Nesefî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde zikredildiğine göre: Bu ayet-i kerime, yahudilerin: **"Üzeyr** *(Aleyhisselâm)***Allah'ın oğludur."**, hristiyanların: **"İsa** *(Aleyhisselâm)***Allah'ın oğludur."**, müşriklerin de: **"Melekler Allah'ın kızlarıdır."** demeleri üzerine nazil olmuştur.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, bu ayet-i kerimesinde, kâfirlerin kendisine çocuk isnat etmelerini reddetmiş, kendisini bunlardan tenzih etmiş ve gökler, yerler ve onlarda bulunan bütün mahlûkatın kendisine ait olduğunu beyan ederek çocuk edinmekten münezzeh olduğunu, ispat etmiştir. Zira bütün eşya Allahın mahlûku olduğuna göre, yaratılanla yaratıcı arasında da hiç bir bakımdan benzerlik olmadığından, yaratılan yaratıcının çocuğu olamaz.

Zaten bu âlemi yaratmaya kadir olan Zat-ı Pak-i Sübhaniye çocuk edinmeye de muhtaç olmaz, zira çocuk edinmek: Muhtaç olduğunda, ihtiyaçlarını gördürmek,ihtiyarlığında kendisinden yardım istemek,vefatından sonra da, namını ve eserlerini devam ettirmek gayelerine dayanmaktadır ki, bütün bunlar beşeriyet (insanlık) ve acziyet (güçsüzlük) alâmetlerinden (nişanlarından) dır.

Mevlâ Tealâ ise, ebedî, daimî (sonsuz), mahlûkata benzemekten münezzeh (son derece uzak),ve ganiyi mutlak (kimseye ihtiyacı olmayan) bir zat olduğundan, bütün bu sayılanlar, O'nun hakkında düşünülemez. O hâlde Mevlâ Tealâ hazretleri çocuk edinmekten münezzehtir.

عَنْ اَبِى مُوسٰى (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لاَاَحَدَ اَصْبَرُ عَلٰى اَذًى يَسْمَعُهُ مِنَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ اِنَّهُ يُشْرَكُ بِهِ وَيُجْعَلُ لَهُ الْوَلَدُ ثُمَّ هُوَ يُعَافِيهِمْ وَيَرْزُقُهُمْ *

Ebu Muse'l-Eşarî *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)***şöyle buyurdu: "Duyduğu eziyete, Allah'tan daha çok sabreden yoktur. Şüphesiz O'na ortak koşuluyor ve çocuk isnat ediliyor, yine de O, onlara** (böyle yapanlara) **rızık ve afiyet veriyor."** *(Müslim, Münafıkun:49, Buharî, Edeb:71, Tevhid:3, Ahmed İbn-i Hanbel:4(395)*

Galip İbn-i Acred *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Şam ehlinden bir adam bana şöyle anlattı, bana ulaşan habere göre, Al-**

lah-u Tealâ yeryüzünü ve içinde bulunan ağaçları yarattığında, Âdem oğulları yeryüzünde bulunan hangi ağaca gelseler, mutlaka onun meyvasını bulurlardı. Ne zaman ki,Âdem oğullarının facirleri (kötüleri)**bu büyük kelimeyi:"Allah çocuk edindi." sözünü söylediler. Yeryüzü ürperdi, titredi ve ağaçlar dikenlendi."**

(Suyutî, Dürrül Mensur: 1/268)

Mevlâ Tealâ'nın **"Sübhanehu"** sözünün manasına gelince, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilmiştir ki: **"Sübhanallah" Allah'ın kendisini bütün kötülüklerden tenzih** (uzak) **etmesidir."** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/269)*

Talha İbn-i Übeydullah *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***a Sübhanallah'ın tefsirinden sordum. O, Allah'ı bütün kötülüklerden tenzih etmektir."** buyurdu.

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/269)

Tefsir-i Kebir de şöyle zikredilmiştir: Bilinmelidir ki, Allah-u Tealâ Kuran-ı kerimin bir çok yerlerinde kendisine çocuk isnat edenlerin sözlerinden bahsetmiştir ve onların aleyhine göklerde ve yerlerde olan her şeyin kendisinin tasarrufunda (idaresinde) olduğunu, O, bir şeye hükmettiğinde ona ancak: **"Ol."** deyip, onun da hemen oluverdiğini beyan ederek delil getirmiştir.

Nitekim şu ayet-i kerimeler de bunu beyan etmektedir.

ذٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِى فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَاكَانَ لِلّٰهِ اَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ اِذَا قَضٰى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾

"İşte hakkında şek (ve ihtilâf) **etmekte oldukları Meryem oğlu İsa, hak kavlince** (Allah'ın ol emriyle meydana gelmiş bir kelimesi olarak) **budur."**

"Allah'ın evlât edinmesi (hiç bir zaman) **olmuş** (şey) **değildir. O, münezzehdir. O, bir işi** (n olmasını) **dileyince ona "Ol." der, o da hemen oluverir.**

(Meryem Suresi:34-35)

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Meryem Suresinin sonunda ise :

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا اِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْاَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾ اَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ وَمَا يَنْبَغِى لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ اِنْ كُلُّ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِلَّا اٰتِى الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَقَدْ اَحْصٰيهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ اٰتِيهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾

(Yahudiler, nasraniler ve meleklerin Allah'ın kızları olduğunu iddia edenler) **dediler ki: "Rahmân** (çok esirgeyici olan Allah) **çocuk edindi." -- "Andolsun ki, siz pek çirkin bir şey söylediniz." -- "Onlar, O çok esirgeyiciye** (Allah'a) **bir evlât iddia ettiler diye, bundan** (bu sözden) **dolayı neredeyse gökler parçalanacak, yer yarılacak, dağlar dağılıp çökecekti." -- "Hâlbuki, O çok esirgeyen**

(Allah) **için bir evlât edinmek asla lâyık olamaz." -- "Göklerde ve yerde olan herkes, hiç biri müstesna olmamak** (hiç biri ayrılmamak) **üzere, O Rahman** (çok esirgeyici Allah)**a mutlaka kul olarak gelecekdir." -- "Andolsun ki O, onları** (kendisine evlât isnat edenleri ve bütün kâinatın fertlerini) **kuşatmış ve saymakla saymıştır." -- "Ve hepsi de kıyamet günü onun huzuruna tek olarak gelecektir."** buyurmuştur. *(Meryem Suresi:88-95)*

Allah-u Tealâ'nın: « قَانِتُونَ » **"Her şey ona itaat edicidir."** kavli şerifinin tefsiri hakkında da bir kaç mes'ele vardır.

Birincisi: **"Kunut"** kelimesinin aslı: **"Devam etme."** manasındadır. Sonra bu kelime dört manada kullanılmıştır.

1. - İtaat, manasında:

Nitekim Mevlâ Tealâ: « يَامَرْيَمُ اقْنُتِى لِرَبِّكِ » **"Ey Meryem Rabbine itaat et."** buyurmuştur. *(Âli İmran Suresi:43 den)*

2. - Namazda iken kıyamı (ayakta durmayı) **uzun yapmak.**

Nitekim Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*e: **"Hangi namaz daha üstündür."** diye sorulduğunda: « طُولُ الْقُنُوتِ » "(En üstün namaz) **Kunut'u uzun olandır."** buyurmuştur. *(Müslim, Müsafirîn:164,165, Ebu Davud,Tetavvu:3, Tirmizî, Mevakıt:168, Neseî,Zekât:49, İbn-i Mace, İkamet:200, Darimî, Salât:135)*

3. - Sükût (konuşmama), manasındadır:

Nitekim Zeyd İbn-i Erkam *(Radıyallâhu Anh)* buyurmuştur ki: **"Evvelce biz namaz kılarken konuşurduk, Allah-u Tealâ'nın:** « وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ » **"Allah için kunut ederek** (susarak) **ayakta durun."** kavli şerifi inince konuşmayı terkettik. *(Bakara Suresi: 238 den)*

4. - Devam manasındadır.

Bunu bildikten sonra şunu deriz ki, müfessirlerden bazısı: « كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ » **"Her şey ona kunut edicidir."** demek: **"Göklerde ve yerde bulunan her şey ona itaat edicidir."** demektir. buyurmuşlardır. Yani birinci manayı kastetmişlerdir. Mücahid ve İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhum)* ın sözü de budur.

O zaman: **"Yer yüzünde bulunanlardan kâfir olanlar, itaat edici değildirler."** diye bir soru akla gelir ki, bunun halli (çözümü) için de diğer âlimler: **"Onlar da kıyamet gününde itaat edeceklerdir."** diye cevap vermişlerdir. Bu, Süddî *(Rahmetullahi Aleyh)* nin sözüdür.

Begavî tefsirinde zikredildiğine göre, İmam-ı Mücahid buyurmuştur ki: **"Onlar istemeselerde gölgeleri Allah'a secde etmektedir."** Nitekim Allah-u Tealâ bir ayeti kerimesinde:

وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ (١٥) سجدة

"Göklerde ve yerde kim varsa, kendileri de, (onlardan gölge sahibi olanların) **gölgeleri de sabah ve akşam vakitleri** (her zaman) **ister istemez Allah** (-u Tealâ'y)**a secde eder** (herkes ve herşey ona inkıyada, boyun eymeye mecburdur). buyurmuştur. *(Ra'd Suresi:15) (Secde Âyetidir.)*

O zamanda: **"İtaat mükelleflerin sıfatıdır. Hâlbuki göklerde ve yerlerde olanların bir çoğu mükellef değildir. Öyleyse, bunlardan mükelleflerin sıfatı olan itaat nasıl beklenir."** diye bir soru akla gelir.

Buna cevaben; âlimler kunut'u bir kaç yönde tefsir etmişlerdir.

1.- Mükellef olsun olmasın bütün eşya, kendilerinde bulunan sanat eserleri, hudûs (sonradan olma) nişanları ve kendilerini idare eden bir güce delâlet etmeleriyle, yaratıcının varlığına şahittirler. Dolayısıyla bütün eşya Allah-u Tealâ'nın kendilerinin Rabbi ve Halikı (idarecisi ve yaratıcısı) olduğunu ikrar ederek (halleriyle söyleyerek), ona itaat etmektedirler.

2.- Bütün eşyanın Allah-u Tealâ'nın mülk ve idaresi altında bulunmaları ve Allah-u Tealâ'nın kendilerinde dilediği şekilde tasarrufta (idarede) bulunması herşeyin ona itaat etmesi demektir. Bu, Ebu Müslim Hazretlerinin sözüdür. Bu iki manaya göre ayet umumîdir, yani mükellef olanları da, olmayanları da, mükelleflerden inananları da, inanmayanları da içine almaktadır.

3.- Diğer bir görüşe göre, ayet-i kerimenin hükmü hususîdir. Buna göre ayet-i celile, kâfirlerin, Allahın çocuğu olduğunu iddia ettikleri meleklerin, Üzeyr ve İsa *(Aleyhimüsselâm)* nın her birerlerinin Allah-u Tealâ'ya itaat edici olduklarını bildirmektedir. İmam-ı Mukatil böyle buyurmuştur. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* da: **"Bu ayet-i celile bütün insanlara değil sadece itaat ehline şamildir."** buyurmuştur. Hazin ve Begavî tefsirlerinde de böyle zikredilmiştir.

Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, O, bazı hristiyanlara: **"Eğer İsa** *(Aleyhisselâm)* **Allaha kulluk etmekten kaçınmasaydı, elbette ben onun dini üzere olurdum."** dedi. O zaman o hristiyan: **"İsa** *(Aleyhisselâm)***Allah'a taat hususunda bu kadar ciddi olduğu hâlde, onun hakkında Allah'a kulluktan kaçındı nasıl denilebilir ?"** dedi. Bunun üzerine Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* : **"Eğer İsa** *(Aleyhisselâm)* **ilâhsa, ilâh nasıl başkasına tapar? İbadet eden ancak kul olur, ilâh olamaz."** deyince, o hristiyan tutuldu kaldı.

Kunut hakkındaki ikinci mesele şudur. Kunut kelimesi, asıl lügatında devamlılık manasında olduğuna göre, bu ayet-i celilenin manası: **"Bütün mahlûkatın devamı ve bekası** (yaşamalarının devam etmesi) **Allah-u Tealâ iledir, ve onun içindir."** demek olur. Bu ise âlemin devamı ve bekası hâlinde de, Allah'a muhtaç olduğunu gösterir. Demek ki, Mümkin (varlığı ve yokluğu müsavi olan bütün varlıklar) ın hudusundada (ilk yaradılışında da) bekası (varlığı-

nın devamı) hâlinde de bir müessire (her şeyin yaratılışında yegane tesir edici olan Allah-u Teala Hazretlerine) devamlı muhtaç olduğu sabit olmuş (meydana çıkmış) tır.

Mevlâ Teala ise ebedî, daimî (sonsuz), mahlûkata (yarattıklarına) benzemekten münezzeh (son derece uzak) ve ganiyi mutlak (kimseye ihtiyacı olmayan) bir zat olduğundan, bütün bu sayılanlar onun hakkında düşünülemez. O hâlde Mevlâ Teala Hazretleri çocuk edinmekten münezzeh (pak) tır.

ALLAH-U TEALÂ'NIN ÇOCUK EDİNMEKTEN MÜNEZZEH OLDUĞUNU BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَنّٰى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (١٠١)

1- "O, gökleri ve yeri yoktan varedendir. O'nun nasıl çocuğu olabilir ? (bu nasıl düşünülebilir). **O'nun bir eşi de yoktur. Herşeyi O yaratmış ve O, her şeyi hakkıyla bilendir."** *(Enam Suresi:101)*

٢- مَا كَانَ لِلّٰهِ اَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ اِذَا قَضٰى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٣٥)

2-Allah'ın evlât edinmesi (hiç bir zaman) **olmuş** (bir şey) **değildir. O, münezzehtir. O, bir işi** (n olmasını) **dileyince ona: "Ol." der. O da, hemen oluverir."** *(Meryem Suresi:35)*

٣- وَمَا يَنْبَغِى لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا (٩٢)

3- Hâlbuki O çok esirgeyen (Allah) **için bir evlât edinmek asla yakışmaz."** *(Meryem Suresi:92)*

بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاِذَا قَضٰى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (١١٧)

KELİME MANASI (117)

(بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ) **Allah-u Tealâ Hazretleri göklerin mübdii'dir.** (وَالْاَرْضِ) **yerinde,** yani Allah-u Tealâ Hazretleri göklerin ve yerin, maddesiz ve müddetsiz olarak, hiç yoktan yaratıcısıdır. (وَاِذَا قَضٰى) **hükmedince** (Allah-u Tealâ Hazretleri dileyip hükmedince) neyi ?(اَمْرًا) **bir işi,** (bir şeyin olmasını)(فَاِنَّمَا يَقُولُ) **ancak der,** neye ? (لَهُ) **o şeye,** ne ? (كُنْ) **ol** (فَيَكُونُ) **o da, hemen oluverir.**

MEAL-İ ŞERİFİ (117)

(Allah-u Tealâ Hazretleri) **göklerin ve yerin, yoktan var edicisidir. O, bir şey'e hükmedince, ona ancak " Ol. " der, o da, hemen oluverir.**

İ Z A H A T

Mevlâ Tealâ Hazretleri, bu ayet-i celile ile de çocuk edinmekten münezzeh olduğunu tekit etmiş (kuvvetlendirmiş) tir. Zira bu büyük kudrete sahip

olan Zat-ı Pak-ı Sübhaniyenin sıfatları, elbetteki cisimlerin sıfatlarına muhalif olur. O hâlde böyle bir zat'ın çocuk edinmesi nasıl düşünülebilir.

Bilinmelidir ki Ehli Sünnet, eşyanın varlığının bu: « كُنْ » "Ol." emrinin söylenmesine bağlı olduğunu kabul etmezler. Zira Mevlâ Tealâ harf ve sesden münezzehtir. Ancak eşyanın varlığı, **Tekvin** (meydana getirmek), **icat** (var etmek), **Halk** (yaratmak) gibi, Mevlâ Tealâ'nın ezelî sıfatlarıyla alâkalıdır.

Bu: « كُنْ » "Ol." emri ise Mevlâ Tealâ'nın kâmil kudreti sebebiyle, yaratmak istediği şeyin son derece süratle meydana geldiğini ifade etmek için zikredilmiştir, lâkin kimsenin ilmi, Mevlâ Tealâ'nın kudretinin, yaratmak istediği şeye nasıl taallük ettiğini idrak edemez (onunla nasıl ilgilendiğini anlayamaz). O hâlde bu keyfiyeti (bu işin şeklini) karıştırmamak vacipdir.

Yine böylece Allah-u Tealâ'nın varlığının şeklinden, öldükten sonraki azabın şeklinden vesair gaybî (gözle görülmeyen) şeylerin şekillerinden bahsetmemek lâzımdır, zira bunlar aklın erişemiyeceği derin meselelerdendir.

Bundan sonra bilinmelidir ki, Allah-u Tealâ'ya evlât isnat etme dalâleti (sapıklığı) nın evveliyatı (ilk başlangıcı) şöyle olmuştur: Geçmiş şeriatların sahipleri Allah-u Tealâ hakkında yaradılışa ilk sebep olması itibariyle, baba sözünü kullanmışlardı, hatta babaya, Ebi esgar (küçük baba), Allah-u Tealâ'ya da, Ebi Ekber (büyük baba) derlerdi. Fakat böyle demekle beraber evlâdının varlığını kabul etmezlerdi, Sonradan cahiller bundan muradın, doğurma manası olduğunu zannederek, babanın evlâdı olur, dediler ve Allah'ın da oğlu var, kızı var demeye başladılar. Bu ise, Allah-u Tealâ'yı bilmemek, ona ortak koşmaktır. Çünkü evlâtta babasına bir benzeyiş vardır. Zira **"Çocuk babasının parçasıdır."** buyurulmuştur.

Nitekim: **"İsa** *(Aleyhisselâm)* **Allah'ın oğludur."** diyenler, O'na: **"Allah"** da dediler. İşte bu ayet-i celile de bunu ispat etmektedir. Bundan dolayı da, İslâm' da Allah'a baba demek küfür (inkâr) sayılmıştır. Ve yine bundan anlaşılıyor ki, Mevlâ Tealâ Hazretlerine, kendisinin ve habibinin (sevgili Peygamberinin) kullanmadığı tabirleri kullanmaktan kaçınılmalıdır.

Bu ayetlerden anlaşılan diğer fayda, şudur ki: Allah-uTealâ Hazretleri bütün taraflardan ve yönlerden münezzehtir. Âileden, erkek ve kız evlâtlardan da müteali (yüce, münezzeh), dir yerlerde ve göklerde onun bir benzeri yoktur.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى: كَذَّبَنِى ابْنُ اٰدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذٰلِكَ وَشَتَمَنِى وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذٰلِكَ فَاَمَّاتَكْذِيبُهُ اِيَّاىَ فَقَوْلُهُ لَنْ يُعِيدَنِى كَمَا بَدَاَنِى وَلَيْسَ اَوَّلُ الْخَلْقِ بِاَهْوَنَ عَلَىَّ مِنْ اِعَادَتِه وَ اَمَّاشَتْمُهُ اِيَّاىَ فَقَوْلُهُ اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا وَاَنَا الْاَحَدُ الصَّمَدُ لَمْ اَلِدْ وَلَمْ اُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لِى كُفُوًا اَحَدٌ *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu: "Yüce Allah şöyle buyurdu: Âdemoğlu beni yalanladı, hâlbuki beni yalanlamaya hakkı yoktur. Ve** (bazısı) **bana sövdü, hâlbuki bana sövmeye hakkı yoktur. Âdemoğlunun beni yalanlamasına gelince: Beni ilk defa yarattığı gibi,**(öldükten sonra) **tekrar** (iade edemez, yaratamaz)**sözüdür. Hâlbuki ilk yaratma, bana ikinci defa yaratmaktan daha kolay değildir** (insanlara bir şeyi ilk defa yapmak zor gelir ama benim hakkımda hiç bir keresinde zorluk ve kolaylık mevzu bahis değildir). **Âdemoğlunun bana sövmesine gelince, Allah bir çocuk edindi sözüdür. Hâlbuki ben Ehad'im** (birim), **Samed'im** (hiç bir şeye muhtaç degilim), **doğurmadım ve doğrulmadım ve hiç bir kimse benim dengim olmamıştır."** *(Buharî, Tefsir sure:112, Neseî, Cenaiz:117, Ahmed İbn-i Hanbel:2/317,350,394)*

<u>**Sövmek :**</u> Yalanlamaktan daha çirkindir. Allah'ı yalanlamak ise, Peygamberleri yalanlamanın fevkinde (üstünde) dir.

عَنْ مُغِيرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : انَّ كَذِبًا عَلَىَّ لَيْسَ كَكَذِبٍ عَلٰى اَحَدٍ*

Muğire *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **: "Bana iftira etmek, başkasına iftira etmek gibi değildir." buyurdu.**

(Buharî, Cenaiz:33, Ahmed İbn-i Hanbel:4/245)

Yani Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e iftira etmek, Allah'a iftira etmenin dışındaki, yalan ve iftiraların en büyüğüdür, zira ona iftira, İslâm temellerinin yıkılmasına ve şeriat ahkâmının ifsadına sebep olur.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ كَذَبَ عَلَىَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّاْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kasten bana iftira eden, cehennemde oturacağı yeri hazırlasın."** *(Buharî, İlim:38,Cenaiz:33, Müslim, Zühd:72, Ebu Davud, İlim:4, Tirmizî, Fiten:70, İlim:8, İbn-i Mace:Mukaddime:4)*

O hâlde, mümin kaymaktan, dalâlete (sapıklığa) düşmekten, çirkin işlerden ve kötü sözlerden sakınmalıdır. Ve gizli şirk'e bile kalbinde yer kalmayıncaya kadar, sabah-akşam tevhid ve zikre devam etmelidir. Buyurulmuşdur ki:

لِلْمُؤْمِنِ حُصُونٌ ثَلَاثَةٌ ذِكْرُ اللّٰهِ وَقِرَائَةُ الْقُرْاٰنِ وَالْمَسْجِدُ *

"Müminler için üç kale vardır. Zikrullah, yani Allah'ı zikretmek, hatırlamak, dilden ve gönülden yâd etmek. **Kuran okumak,** bir de **Mescit,** yani evinde yahut camisinde namaz kıldığı yerler."

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَوْيَعْلَمُ الْاَمِيرُ مَالَهُ فِى ذِكْرِ اللّٰهِ لَتَرَكَ اِمَارَتَهُ وَلَوْيَعْلَمُ التَّاجِرُ مَالَهُ فِى ذِكْرِ اللّٰهِ لَتَرَكَ تِجَارَتَهُ وَلَوْ اَنَّ ثَوَابَ تَسْبِيحَةٍ قُسِمَ

عَلىٰ اَهْلِ الْاَرْضِ لَاَصَابَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ عَشَرَةُ اَضْعَافِ الدُّنْيَا *

"Eğer emir (sultan),**Allah'ı zikretmekte, kendisi için ne** (büyük dereceler) **olduğunu bilseydi, elbette emirliği** (reisliği)**bırakırdı** (ve zikirle meşgul olurdu), **Eğer tacir** (ticaretle uğraşan kişi) **Allah'ı zikretmekte kendisi için ne büyük faziletler olduğunu bilseydi, elbette ticareti bırakırdı. Eğer bir kere Sübhanallah demenin kazandırdığı sevap yeryüzündeki insanlara taksim edilseydi, elbette onlardan her birine dünyanın on misli** (büyüklükte) **mükâfat isabet ederdi."** *(Deylemî, Firdevs:3/350 No:5057)*

« بَدِيع » **Bedî':** « مُبْدِع » **Mübdi'** manasındadır. Mastarı olan **"İbda'"** hiç yoktan, bir benzere bakmadan yaratmak demektir. Bunun zıddı, « اِخْتِرَاعْ » **"İhtira' "** dır ki, bu bir benzere bakarak yapmak demektir. Bu **Bedî'** ismiyle Allah-u Tealâ'ya dua etmek çok kıymetlidir.

İbn-i Sabit *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* zamanında bir dua edici:

اَللّٰهُمَّ اِنّى اَسْاَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذى لَااِلٰهَ اِلَّااَنْتَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ ، بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاِذَا اَرَدْتَ اَمْراً فَاِنَّمَا تَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ *

"Ey Allah'ım ! Senden başka İlâh yoktur, Rahmansın, Rahimsin, göklerin ve yerlerin hiç yoktan yaradıcısısın. Sen bir iş (in olmasını) **istediğin zaman ona ancak ol dersin o da hemen oluverir. İşte bu isimlerinin hürmetine senden istiyorum."** diyerek dua etti. O zaman Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

لَقَدْ كِدْتَ اَنْ تَدْعُوَ بِاسْمِهِ الْعَظِيمِ *

"Elbette sen Allah'ın en büyük ismi (İsmi A'zam) **ile dua etmeye yanaştın buyurdu."** *(Suyutî, Dürrul Mensur 1/270)*

« قَضٰى » İkinci baptandır. Tefsir-i Kebir'de zikredilmiştir ki, bunun mastarı olan « قَضَآءٌ » Kuran ı Kerim'de bir kaç mana üzere kullanılmıştır.

1. - **Yaratmak:** Allah-u Tealâ: « فَقَضٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ » **"Onları yedi gök olarak yarattı."** buyurdu. *(Fussilet Suresi: 12 den)*

2. - **Emretmek:** Allah-uTealâ: « وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّاتَعْبُدُوا اِلَّااِيَّاهُ » **"Senin Rabbin kendinden başka hiç kimseye ibadet etmemenizi emretti."** buyurdu. *(İsraSuresi:23 den)*

3. - **Hükmetmek:** manasındadır. Yani bir işin olmasına karar vermek demektir. Bu manaya göre Hakim'e, Kazi (Kadı) denmiştir. Tefsirine çalıştığımız ayet-i celile bunun misalidir.

4. - **Haber vermek:** Allah-u Tealâ: « وَقَضَيْنَا اِلٰى بَنِى اِسْرَآئِيلَ فِى الْكِتَابِ » **"İsrail oğullarına kitapta haber verdik."** buyurdu. *(İsra Suresi : 4 den)*

Bu manada « إلى » harfi ceri ile beraber kullanılır.

5. - **Bir şeyi bitirmek:** Allah-u Teala: « فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ » "(Kuran) **bitirilince** (cinler) **korkutucu olarak kendi kavimlerine döndüler."** buyurdu. *(Ahkaf Suresi:29 dan)*

Yine Allah-u Teala: «وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ»"**İş** (kâfirlerin helâk edilmesi) **bitirildi ve gemi Cudi dağı üzerine yerleşti."** buyurdu. *(Hud Suresi: 44)*

ALLAH-U TEALÂNIN BİR ŞEYİN OLMASINI İSTEDİĞİNDE ONA ANCAK "OL" DEYİP, ONUN DA HEMEN OLUVERDİĞİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١ - إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٨٢)

1- "Onun emri, bir şeyi dilediği zaman, ona ancak "Ol" demesinden ibarettir. O (olması istenen şey) **de hemen oluverir."** *(Yasin Suresi : 82)*

٢ - إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٤٠)

2- "Bir şeyi (n olmasını) **dilediğimiz zaman, sözümüz ancak ona "Ol" dememizden ibarettir. O'da derhal oluverir."** *(Nahl Suresi: 40)*

٣ - وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ (٥٠)

3- "Ve bizim emrimiz (başka değil), **birdir, bir göz kırpması gibi** (süratli) **dir."** *(Kamer Suresi:50)*

ALLAH-U TEALÂNIN İSA *(Aleyhisselâm)* YI DA, " OL " EMRİYLE YARATTIĞINI DOLAYISIYLA ONUN ALLAHIN OĞLU OLMAYIP KULU OLDUĞUNU BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME VE MEAL-İ ŞERİFİ

إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٥٩)

"Muhakkak ki, İsa*(Aleyhisselâm)***nın hâli** (babasız dünyaya gelişi) **de Allah indinde, Âdem** *(Aleyhisselâm)* **ın hâli gibidir.** (Allah) **onu** (Âdem'i) **topraktan yarattı. Sonra ona** (Âdem'e) **"Ol" dedi. O da, oluverdi."** *(Âli İmran Suresi:59)*

ALLAH-U TEALÂ'NIN GÖKLERİN VE YERİN YOKTAN VAR EDİCİSİ OLDUĞUNU DOLAYISİYLE HER ŞEYİN ONUN MAHLUKU OLUP HİÇ BİR ŞEYİN ONUN ÇOCUĞU OLMADIGINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİME

بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ
وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (١٠١)

"O, gökleri ve yeri yoktan var edendir. Onun nasıl çocuğu olabilir? (bu, nasıl düşünülebilir) **O'nun bir eşi de yoktur. Herşeyi O yaratmış ve O, herşeyi hakkıyle bilendir. "** *(En'am Suresi :101)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri; yahudi, nasara ve müşriklerin çirkin sözlerinden bir diğerini beyan etmek üzere buyuruyor :

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ اَوْ تَأْتِينَا اٰيَةٌ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (١١٨)

KELİME MANASI (118)

(وَقَالَ) **Ve dedi,** kim ? (الَّذِينَ) **o kimseler ki,** (لَا يَعْلَمُونَ) **bilmiyorlar,** yani hakikaten bilmeyen arap müşrikleri veya bildiği hâlde, bildiğiyle amel etmediği için cahil menzilesinde (makamında) olan ehli kitap şöyle dediler: (لَوْلَا يُكَلِّمُ) **konuşsa ya,** (niçin konuşmuyor)? kiminle ? (نَا) **bizimle** kim ?(اللّٰهُ) **Allah** (-u Tealâ Hazretleri), yani Allah-u Tealâ Hazretleri meleklerle ve Musa *(Aleyhisselâm)* ile konuştuğu gibi, bizimle de konuşsa ya ?(اَوْ تَأْتِى) **yahutta gelse ya,** (niçin gelmiyor)? kime ?(نَا) **bize,** ne ?(اٰيَةٌ) **bir ayet,** yani (ya Muhammed !) senin doğruluğuna delâlet eden bir mucize, (كَذٰلِكَ) **işte böylece** (قَالَ) **demişti,** kim ?(الَّذِينَ) **öyle kimseler ki,**(مِنْ قَبْلِهِمْ) **onlardan evveldir,** (senin kavminden öncekiler de demişti) neyi ?(مِثْلَ قَوْلِهِمْ) **bunların sözünün bir benzerini,** (Habibim ! Böyle sözler söyleyerek, senden uygunsuz isteklerde bulunan kavminden önce geçmiş olan yahudiler ve hristiyanlar da, Peygamberlerine buna benzer sözler söylemişler ve yersiz taleplerde bulunmuşlardı). (تَشَابَهَتْ) **bir birine benzedi,** ne ?(قُلُوبُهُمْ) **kalpleri,** (Hakkı görmemekte, katılık ve inatta evvelkilerle bunların kalpleri bir birine benzedi).(قَدْ بَيَّنَّا) **muhakkak biz çok beyan ettik** (açıkladık), neyi ?(الْاٰيَاتِ) **ayetleri,** kim için ?(لِقَوْمٍ) **bir kavim için ki,** (يُوقِنُونَ) **şüphesiz inanırlar,** (insaf ederek ayetlere iman etmenin ve onları kabul etmenin vacip olduğuna yakînen (şüphesiz) inanan bir kavme, muhakkak biz, ayetleri, mucizeleri çok açık gösterdik).

MEAL-İ ŞERİFİ (118)

Ve (işin gerçeğini) **bilmeyen kimseler dedi ki: Allah** (Tealâ Hazretleri, melekler ve peygamberlerle konuştuğu gibi açıkça) **bizimle de konuşsa ya, veya** (senin doğruluğuna delâlet eden) **bir ayet** (bir nişan, bir mucize) **bize gelse ya?** (Ey Habibim !) **bunlardan evvelkiler de, tıpkı bunların dedikleri gibi demişti.** (bunların ve öncekilerin) **kalpleri** (katılık ve inatta) **bir birine benzedi. Muhakkak biz** (insaf ederek, kendisine gösterilen mucizelerle yetinip onlara inanmanın vacip olduğuna) **yakînen** (şüphesiz) **inanan bir kavim için ayetleri** (mucizeleri) **ziyadesiyle beyan ettik.**

İ Z A H A T

Alusî Tefsirinde zikredildiğine göre, ayeti celilede geçen, bilmeyen kişiler

den maksat: Cahil olan müşriklerdir. Bu görüş Katade, Süddî, Hasan *(Rahimehumullah)* ve diğer ulema cemaatından rivayet edilmiştir. Müfessirlerin ekserisi de bu görüştedir. Müşriklerin, Kuran-ı Kerimde zikredilen şu ayet-i kerimeler:

١- وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْاَرْضِ يَنْبُوعًا (٩٠)

1- "Sen bize yer yüzünden pınarlar akıtıntacaya kadar, biz sana asla inanmayız dediler." *(İsra Suresi:90)*

٢- فَلْيَأْتِنَا بِاٰيَةٍ كَمَا اُرْسِلَ الْاَوَّلُونَ (٥)

2- "Evvelkiler gönderildiği ve (onlara verildiği) **gibi, bize** (de) **bir mucize getirsin."** *(Enbiya Suresi:5)*

٣- وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰئِكَةُ اَوْ نَرٰى رَبَّنَا ... (٢١)

3- "Bize kavuşmayı ummayanlar şöyle dediler: Bize de melekler indirilseydi ya veya Rabbimizi görseydik ya !" *(Furkan Suresi: 21 den)* gibi sözleri, onların bu ayette zikredilen sözün de, sahibi olduklarına delâlet etmektedir.

Bu sözün. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* zamanında yaşayan yahudiler tarafından söylendiği de rivayet edilmiştir, zira İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edildiğine göre, yahudilerden Huzeyme oğlu Rafi', Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* a: **"Sen eğer Allah tarafından gelen hak peygambersen, Allah'a söyle ki, bizimle konuşsun taki, kelâmını duyalım."** dediğin de, Mevlâ Tealâ bu ayet-i celileyi, bir de:

٤- يَسْئَلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاۤءِ فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰى
اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُوا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً ... (١٥٣)

4- "Ehli kitap senden, kendilerine semadan bir kitap indirmeni istiyorlar, Musa *(Aleyhisselâm)* **dan daha büyüğünü istemişlerdi ve bize Allah'ı açıkça göster demişlerdi."** mealindeki, ayeti inzaletti (indirdi). *(Nisa Suresi: 153 den)*

İmam-ı Mücahid: Ayet-i celilede geçen sözün sahibi hristiyanlardır. buyurmuştur İmam-ı Taberî de bu görüşü tercih etmiştir.

Mevlâ Tealâ'nın bu sözü diyenler hakkında: **"Bilmeyen kişiler."** buyurması, birinci manada açıklanan, müşrikler olmasına binaendir. Zira onların hiç bir kitabı yoktu. Ve hiç bir peygambere de tâbi değillerdi, binaenaleyh onlar hakikaten cahil kimselerdir.

Son iki manaya göre, yani sözün sahibinin yahudi ve hristiyanlar olmasına binaen ise, bildikleriyle amel etmediklerinden veya bilmemezlikten geldiklerinden dolayı, Mevlâ Tealâ Hazretleri, onlar hakkında bilmeyen kimseler buyurmuştur.

Hasılı kelâm (sözün özü): Fahrü'r-Razî ve Kazî'nin beyanlarına göre, kafirler Mevlâ Tealâ'nın peygamberleri ve melekleriyle konuştuğunu işitince, ki-

birlerinden kendilerini de kelâm-ı İlâhî'ye (Allah'ın kelâmını duymaya) lâyık görerek: **"Allah bizimle de konuşsa ya !"** diyecek kadar ileri gittiler ve Kuran'ın, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in peygamberliğine delâlet eden en büyük bir mucize olduğunu görmemezlikten gelerek, başka bir mucize istediler.

Mevlâ Tealâ onların bu iki isteklerinden birincisi olan, kendisiyle konuşmayı istemelerinin imkânsız bir şeyi istemek kabilinden olduğuna işareten o isteklerini tamamen cevapsız bıraktı.

Mucize istemekten ibaret olan ikinci isteklerini ise, kendilerinin yakîn erbabı olmayıp, cehalet erbabı olduklarını beyan ederek cevaplandırdı. Şöyle ki: **"Biz şüphesiz inananlar ve hakkı arayanlar için, Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in peygamberliğini ispata yetip, artacak delilleri açıkça beyan ettik."** buyurdu. Ve böylece, onların hakkı aramak için değil, bilâkis inat ve kibirlerinden dolayı bu gibi suallere cesaret gösterdiklerine işaret etmiş oldu. Ve onların bütün mucizeler gelse dahi, inanmayıp, bu gibi uygunsuz isteklerde bulunacaklarını ilm-i ezelî (evveli olmayan bilgi) siyle bildiği için, onların bu isteklerini kabul etmedi.

ARAP MÜŞRİKLERİNİN EFENDİMİZ *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* DEN NE GİBİ UYGUNSUZ İSTEKLERDE BULUNDUKLARINI BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER

١ – وَاِذَا جَٓاءَتْهُمْ اٰيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَٓا اُو۫تِىَ رُسُلُ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُص۪يبُ الَّذ۪ينَ اَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَد۪يدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

1- "Onlara bir ayet gel (ip tebliğ edil) diği zaman derler ki: "Allahın peygamberlerine verilenler gibi bize de verilinceye kadar asla iman etmeyeceğiz." Allah, elçiliğini nereye vereceğini çok iyi bilendir. Cürüm (suç) işleyen o kişilere, yapageldikleri hilekârlıklar sebebiyle, Allah katında bir horluk ve çetin bir azap isabet edecek (vuracak) tır." *(En'am Suresi:124)*

٢ – وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْاَرْضِ يَنْبُوعًا ﴿٩٠﴾ اَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخ۪يلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْاَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْج۪يرًا ﴿٩١﴾ اَوْ تُسْقِطَ السَّمَٓاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا اَوْ تَأْتِىَ بِاللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ قَب۪يلًا ﴿٩٢﴾ اَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ اَوْ تَرْقٰى فِى السَّمَٓاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتّٰى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبّ۪ى هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَسُولًا ﴿٩٣﴾

2- "Biz, sana kat'iyen inanmayız dediler, taki bizim için şu yerden bir pınar akıtasın." - "Yahut senin hurmalık (lar) dan, üzümlük (ler) den bir bahçen olsun da aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtasın." - "Yahut iddia ettiğin gibi gökyüzünü üstümüze parça parça düşüresin veya Allah'ı ve melekleri aşikâre olarak karşımıza getiresin." - "Yahut altından bir evin olsun, yahut semaya çıkasın. Ona çıktığına da asla inanmayız ! Ta ki üstümüze okuyacağımız bir ki-

tap indiresin! (habibim şöyle) **de: Rabbimi tenzih ederim. Ben bir beşer olan Resulden başka değilim."** *(İsra Suresi: 90-93)*

٣– وَقَالَ الَّذِينَ لَايَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْلَآاُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰئِكَةُ اَوْنَرٰى رَبَّنَا
لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِى اَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيراً ﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ
الْمَلٰئِكَةَ لَابُشْرٰى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْراً مَحْجُوراً ﴿٢٢﴾

3- **"Bize kavuşmayı ümit etmeyenler dedi** (ler) **ki: Bizim üzerimize melekler indirilmeli değil miydi, Yahut Rabbimizi görmeli** (değil mi)**ydik ? Andolsun ki, onlar nefislerinde** (içlerinde) **kibir** (ve azamet) **saklamışlar, büyük bir azgınlıkla haddi aşmışlar** (küstahlığa kalkışmışlar)**dır."--"**(Azap) **melekleri**(ni) **görecekleri gün,** (evet) **o gün günahkârlara hiç bir sevinç haberi yoktur.** (melekler onlara): **"Size** (müjde) **yasak edilmiştir, yasak !"** diyeceklerdir." *(Furkan Suresi:21-22)*

٤– بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُؤْتٰى صُحُفاً مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾

4- **"Doğrusu onlardan her kişi kendisine neşredilmiş** (önünde açılmış) **sahifeler verilmesini ister."** *(Müddessir Suresi: 52)*

BU ÜMMETTEN ÖNCE GEÇEN BENİ İSRAİLİN DE, PEYGAMBERLERİNDEN YERSİZ ŞEYLER İSTEDİKLERİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١–وَاِذْ قُلْتُمْ يَامُوسٰى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى نَرَى اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٥﴾

1-"(Bir de hatırlayın)o zaman (ı)ki, siz (Musa *Aleyhisselâm* ile birlikte Allah-a karşı özür dilemek,onun emirlerini dinlemek üzere çıktığınız vakit)**"Ey Musa, Biz Allah'ı apaşikâr görünceye kadar sana kat'iyen iman etmeyiz." demiştiniz de gözünüz bakıp dururken sizi o yıldırım** (sayha) **çarpmıştı."** *(Bakara Suresi:55)*

٢– يَسْئَلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَاباً مِنَ السَّمَآءِ فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰى اَكْبَرَ مِنْ
ذٰلِكَ فَقَالُوا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ
مَاجَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَ وَاٰتَيْنَا مُوسٰى سُلْطَاناً مُبِيناً ﴿١٥٣﴾

2- **"Ehli kitap, senin üzerine gökten bir kitap indirmeni isterler. Hakikat, onlar Musa'dan daha büyüğünü istemişlerdi: "Allah'ı açıktan bize göster." demişlerdi. İşte zulümleri yüzünden onları yıldırım çarpmıştı. Bilahare kendilerine bunca açık ayetler ve deliller geldikten sonra da** (tanrı diye) **buzağıya tutunmuş** (tapınmış) **lardı. Nihayet biz** (Tövbe ettikleri için) **bunları af etmiştik. Biz Musa***(Aleyhisselâm)* **ya apaçık** (nice) **huccet** (deliller) **verdik."** *(Nisa Suresi:153)*

ARAP MÜŞRİKLERİNİN KENDİLERİNDEN ÖNCE GEÇEN KÂFİRLERE ÇOK BENZEDİĞİNİ BUNDAN DOLAYI DA KENDİLERİNE GELEN PEYGAMBERLERE AYNI SÖZLERİ SÖYLEDİKLERİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİME VE MEALİ

كَذٰلِكَ مَا اَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُونٌ ﴿٥٢﴾
اَتَوَاصَوْا بِهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾

"Onlardan evvelkilere her hangi bir peygamber gelince (onun hakkında da) **mutlaka** (böylece) **sihirbaz yahut mecnun** (deli) **dediler." -- " Hepsi de bunu birbirine tavsiye mi ettiler ? ! Hayır, onlar** (umumiyetle) **azgınlar güruhunun ta kendileridir."** *(Zariyat Suresi: 52-53)*

Mevlâ Tealâ, kâfirlerin Kuran-ı Kerimin mucize olduğunu görmemezlikten gelip, tekrar mucize talep etmelerine karşılık, Resulünün *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* getirdiği mucizelerin kâfi (yeterli) olduğunu beyandan sonra, Resulünün *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* kederini izale etmek (gidermek) üzere buyuruyor :

اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْـَٔلُ عَنْ اَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

KELİME MANASI (119)

(اِنَّا) **Muhakkak biz** (اَرْسَلْنَا) **gönderdik,** kimi ? (كَ) **seni,** neyle ? (بِالْحَقِّ) **hakla** (hak olan ayet ve delillere bürünücü olarak gönderdik), ne olduğun hâlde ? (بَشِيرًا) **ziyade müjdeleyici olduğun hâlde,** daha ? (وَنَذِيرًا) **ve ziyade korkutucu olduğun hâlde,** (وَلَا تُسْـَٔلُ) **ve sen mesul** (sorumlu) **olmazsın,** kimlerden ? (عَنْ اَصْحَابِ الْجَحِيمِ) **cehennem ashabı** (adamları) **ndan.**

MEAL-İ ŞERİFİ (119)

(Ya Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **Şüphesiz biz seni hakka bürünücü,** (sana uyanları göz görmedik. kulak işitmedik, ve kimsenin hatırına gelmedik nimetlerle) **ziyade müjdeleyici ve** (sana küfredip karşı gelenleri de) **ziyade korkutucu olduğun hâlde gönderdik. Ve sen cehennem ashabından** (cehenneme girenlerden) **mesul olmazsın** (onlar niye inanmadılar da cehenneme girdiler diye sorulmazsın, zira senin vazifen tebliğdir).

İ Z A H A T

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre, ayet-i celilede geçen: **"Hak"** Kuran veya İslâmla tefsir edilmişse de, umumî bir mana üzere bırakılması ve böylece her ihtimali içine alması daha evlâ (uygun) dur. Hasılı, Mevlâ Tealâ bu ayet-i celilesiyle, habibini teselli etmek üzere ona şöyle hitap etmektedir.

Ey Habibim ! Risalet (peygamberlik) davasındaki doğruluğunu deliller ve mucizelerle izhar ettikten (açıkladıktan) sonra, senin işin ancak müjdelemek ve korkutmak suretiyle onları hakka davet etmektir. Yoksa onları kabule ve imana zorlamak değildir.

O hâlde onlar küfür ve inatlarına ısrar (devam) ederlerse, bundan sana hiç bir mesuliyet (sorumluluk) yoktur. Ve sen tam manasıyla işini ifa ettikten

(yerine getirdikten) sonra, cehenneme lâyık olan kişilerin, niçin inanmadıklarından sorulmazsın.

İşte bu ayet-i celile, Resul-ü Ekrem *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ne muazzam bir salâhiyeti haiz (ne büyük bir yetkiye sahip) peygamber-i zişan (şan ve şeref sahibi bir Peygamber) olduğunu beyan ederek, Zat-ı Nebevilerine büyük bir teselli (rahatlık) bahşetmektedir.

Ata' İbn-i Yesar'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Abdullah İbn-i Amr İbn-i Âs *(Radıyallahu Anh)* ile karşılaştım. Ona: **"Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in Tevrat'taki sıfatlarını bana haber ver."** dedim. O da: **"Evet vallahi o, Kuran'daki sıfatlarıyla Tevrat'ta da mevsuf** (sıfatlanmış, tanıtılmış) **tır."** dedi. Ve Tevrat'taki şu ayeti zikretti:

يَاأَيُّهَاالنَّبِىُّ اِنَّاأَرْسَلْنَاكَ شَاهِداً وَمُبَشِّراً وَنَذِيراً وَحِرْزاً لِلْاُمِّيِّينَ اَنْتَ عَبْدِى وَرَسُولِى سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَاغَلِيظٍ وَلَاسَخَّابٍ بِالْاَسْوَاقِ وَلَايَدْفَعُ السَّيِّئَةَ بِالسَّيِّئَةِ وَلَكِنْ يَعْفُووَيَصْفَحُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَآءَ بِاَنْ يَقُولُوا لَااِلَهَ اِلَّااللّٰهُ فَيَفْتَحُ بِهَا اَعْيُنًا عُمْيًا وَاٰذَانًا صُمًّا وَقُلُوبًا غُلْفًا *

"Ey Peygamber ! Şüphesiz biz seni (ümmetinin hâllerine) **şahit** (iman edip amel-i salih işleyenleri cennetle) **çok müjdeleyici** (inkâr edip isyan edenleri de) **ziyade korkutucu ve ümmî** (okuma yazma bilmeyen millet) **ler için bir emniyet** (bir muhafaza) **olarak gönderdik. Sen benim kulum ve Resulümsün sana mütevekkil** (tevekkül edici, güvenici) **ismini verdim.** (o Peygamber) **katı ve kaba değildir. Sokaklarda bağırıp çağırıcı da değildir.** (O) **kötülüğü kötülükle karşılamaz. Lâkin affeder ve kusura bakmaz. Allah-u Tealâ eğri milleti** (arapların değiştirerek istikametinden çıkarttığı, bozduğu Millet-i İbrahimi, (İbrahim *Aleyhisselâm*'ın dinini) « لَااِلَهَ اِلَّااللّٰهُ » **diyerek onunla ikame etmedikçe** (onun sebebiyle müşriklere Allah'dan başka İlâh yok dedirterek İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın dinini ayağa dikmedikçe) **ve onun sebebiyle** (hakkı görmekten) **kör gözleri** (hakkı duymaktan) **sağır kulakları** (hakkı anlamaktan) **kılıflı** (perdeli) **kalpleri açmadıkça onu** (n ruhunu) **kabzetmeyecek** (almayacak) **tir.** *(Buharî, Tefsir, Sure:48, Büyu:50, Darimî, Mukaddime:2, Ahmed İbn-i Hanbel:2/174)*

« جَحِيمْ » Ebi Malik'in rivayetine göre: **Cahim,** Büyük ateş demektir.

(Suyutî, D.Mensur:1/271)

ALLAH-U TEALÂ HAZRETLERİNİN EFENDİMİZ *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **İ CENNETLE MÜJDELEYİCİ VE CEHENNEMLE KORKUTUCU OLARAK GÖNDERDİĞİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ**

١- اِنَّاأَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيراً وَنَذِيراً وَاِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ (٢٤)

1-"Şüphesiz ki, biz seni (rahmetimizin) **müjdeci** (si, azabımızdan) **korku-**

tucu olarak hidayetle gönderdik.Hiç bir ümmet müstesna olmamak üzere mutlaka içinde (azapdan) **bir korkutucu** (Peygamber gelip) **geçmiştir."** *(Fatır Suresi: 24)*

٢- انَّا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِداً وَمُبَشِّراً وَنَذِيراً (٨)

2- "Hakikat biz, seni bir şahit, bir müjdeleyici ve bir korkutucu olarak gönderdik. *(Fetih Suresi: 8)*

٣-يَاَيُّهَا النَّبِىُّ اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِداً وَمُبَشِّراً وَنَذِيراً (٤٥) وَدَاعِيًا اِلَى اللّٰهِ بِاِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيراً (٤٦)

3- "Ey Peygamber ! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeci ve bir korkutucu ve Allah'a, onun emir (ve tesir) **iyle bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak gönderdik."** *(Ahzab Suresi: 45-46)*

EFENDİMİZ *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* İN ZORLA İNANDIRICI OLMAYIP ANCAK DAVET VE TEBLİĞLE MEMUR (çağırma ve duyurma vazifeleriyle emrolun) DUĞUNU BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- وَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِى نَعِدُهُمْ اَوْنَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ (٤٠)

1- "Bizim onlara (onların başına gelip çatacağına) **söz verdiğimiz** (azab) **ın bir kısmını sana göstersek de, yahut seni** (ondan evvel) **öldürsek de ancak sana düşen** (vazife, risaletini) **tebliğ etmektir. Hesap** (ları ve hesap sonucu cezaları) **da yalnız bize aittir."** *(Ra'd Suresi:40)*

٢- فَذَكِّرْ اِنَّمَا اَنْتَ مُذَكِّرٌ (٢١) لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ (٢٢)

2- "(Habibim !) **Sen hemen** (onlara Allah'ın nimetlerini, tevhid delillerini) **çok hatırlat. Sen ancak bir hatırlatıcısın." -- "Onların üzerine musallat** (zorlayıcı) **değilsin."** *(Gaşiye Suresi:21,22)*

٣- نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْاٰنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ (٤٥)

3- "Biz onların neler demekte olduklarını çok iyi bileniz. Sen onların üstünde bir zorlayıcı değilsin. Onun için benim tehdidimden korkacaklara (sadece) **Kuranla çok öğüt ver."** *(Kaf Suresi:45)*

٤- وَلَوْشَاءَ اللّٰهُ مَا اَشْرَكُوا وَمَاجَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ (١٠٧)

4- "Eğer Allah dileseydi onlar (böyle Allah'a) **ortak koşmazlardı. Biz seni onların başına bir gözcü yapmadık. Sen onların üzerine bir vekil de değilsin."** *(Enam Suresi: 107)*

٥-وَلَوْشَاءَ رَبُّكَ لَاٰمَنَ مَنْ فِى الْاَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتّٰى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (٩٩)

5- "Eğer Rabbin dileseydi yer yüzündeki kimselerin hepsi, topyekün elbette iman ederdi. Böyleyken sen hepsi mümin olsunlar diye insanları zorlayıp duracak mısın ?" *(Yunus Suresi: 99)*

٦- مَا عَلَى الرَّسُولِ اِلاَّ الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَاتُبْدُونَ وَمَاتَكْتُمُونَ (٩٩)

6- "Peygamberin üzerinde tebliğden başka (hiç bir vazife) **yoktur. Allah, açıkladığınızı ve gizlediğiniz** (in hepsin) **i bilir."** *(Maide Suresi: 99)*

٧- انْ أنْتَ الاّ نَـذيرٌ (٢٣)

7- "Sen gelecek tehlikeleri haber veren (bir peygamber) **den başkası değilsin."** *(Fatır Suresi: 23)*

وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَى
اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ
مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْخَاسِرُونَ ﴿١٢١﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي
فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٢٢﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَّا تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ
شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ
يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي
جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي
الظَّالِمِينَ ﴿١٢٤﴾ وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا
مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا
بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ
إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ
مِنْهُم بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا
ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

Bundan sonra, Mevlâ Tealâ Hazretleri, bir takım İslâm düşmanlarının İslâmiyeti ortadan kaldırmak için ne batıl arzularda bulunduklarını ve İslâmiyetten ayrılacak olanlarında, ebedî bir zarara uğrayacaklarını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

وَلَنْ تَرْضٰى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارٰى حَتّٰى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ اِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَٓاءَهُمْ بَعْدَ الَّذٖى جَٓاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصٖيرٍ (١٢٠)

KELİME MANASI (120)

(وَلَنْ تَرْضٰى) (Ya Muhammed *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* !) **Asla razı olmaz,** kimden ?(عَنْكَ) **senden,** kimler ?(الْيَهُودُ) **yahudiler,** daha ? (وَلَا النَّصَارٰى) **hristiyanlar da,** ne zamana kadar ?(حَتّٰى تَتَّبِعَ) **sen tâbi oluncaya** (uyuncaya) **kadar,** neye ?(مِلَّتَهُمْ) **onların milletine,** (dinine)(قُلْ) **Habibim söyle ki,**(اِنَّ هُدَى اللّٰهِ) **muhakkak Allah** (-u Tealâ Hazretlerin) **in hidayeti** (onun doğru yolu İslâm),(هُوَ الْهُدٰى) **işte hidayet ancak odur.**(وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ) **vallahi eğer uyacak olursan** neye ? (اَهْوَٓاءَهُمْ) **onların hevalarına,** (nefislerinin arzularından ibaret olan batıl dinlerine), neden sonra ? (بَعْدَ الَّذٖى) **o şeyden sonra ki,** (جَٓاءَ) **geldi,** kime?(كَ) **sana,** neden ? (مِنَ الْعِلْمِ)**ilimden** (sana vahyedilen Kuran-ı Kerimden sonra yine de onların isteklerine uyarsan) (مَا لَكَ) **senin için yoktur,** kim tarafından ?(مِنَ اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ Hazretleri) **tarafından** ne yoktur ?(مِنْ وَلِيٍّ) **hiç bir veli,** (sana menfaat verecek yakın bir dost). daha ? (وَلَا نَصٖيرٍ) **ve** (senden Allah'ın azabını defedecek) **hiç bir yardımcı.**

MEAL-İ ŞERİFİ (120)

(Habibim !) **Sen onların milletine** (dinine) **uymadıkça, ne yahudiler, ne de hristiyanlar senden asla hoşnut olmaz** (lar. Onlar böylece ancak kendi dinlerinin hidayet olup diğerlerinin dalâlet olduğunu iddia etmiştirler. Habibim !) **De ki: Şüphesiz asıl hidayet ancak Allah'ın hidayetidir** (ki o da, İslâm'dır).

(Habibim !) **Vallahi sen, sana gelen ilim** (vahiy) **den sonra,** (faraza) **onların hevalarına** (din diye tabir ettikleri, nefislerinin arzularından doğan batıl görüşlerine) **uyacak olursan, senin için Allah** (Tealâ Hazretleri tarafın) **dan** (gelecek olan azapdan seni koruyacak) **ne bir yâr, bulunur, ne de bir yardımcı.**

İ Z A H A T

Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* a gelen ilimden maksat: Fahrü'r-Razî nin beyanına göre bilinen Din-i Mübin-i İslâm'dır. Alusî, Beyzavî, ve Ruhu'l-

Beyan tefsirlerinin beyanına göre, bu ayet-i celileyahudî ve hristiyanların iman etmelerinden Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ümidini kesmektedir. Zira Mevlâ Tealâ onların Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den razı olmalarını, varlığı mümkün olmayacak olan bir şeye bağlamıştır ki, o da, Efendimiz *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* in yahudi olup, onların kıblesi olan batıya doğru kılması veya hristiyan olup, onların kıblesi olan doğuya doğru kılmasıdır. Bu imkânsız bir şey olduğuna göre, onlar Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den asla razı olmayacaklar ve dinine de uymayacaklar, demektir.

İbn-i Cerir buyurmuştur ki, Mevlâ Tealâ bu ayet-i celilesinde habibine şöyle buyurmak istemiştir: **"Ya Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **! yahudiler ve hristiyanlar asla senden razı ve memnun olacak değillerdir. O hâlde onları razı edecek şeyleri aramayı bırak, onları Allah'ın seni kendisiyle gönderdiği Hak Din'e çağırarak Allahın rızasını aramaya bak."**

Bu ayet-i celilede ki hitap her ne kadar Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e ait ise de, bundan Allah-u Tealâ'nın muradı, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ümmetini yahudi ve hristiyanlara uymaktan menetmektir.

Hazin Tefsirinde zikredildiğine göre, burada Mevlâ Tealâ Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ümmetine şöyle buyurmak istemiştir: **"Ey Ümmet-i Muhammed** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **! Size hitap ediyorum, size edep veriyorum ve bildiriyorum ki, Muhammed** *(Aleyhisselâm)* **ın size hakkı ve gerçeği getirdiğini ve benim onu kâfirlerin keyiflerine uymaktan ve bütün günahlardan muhafaza ettiğimi şüphesiz bildiniz o hâlde siz de kâfirlerin isteklerine uymayın. Eğer size bu ilim geldikten sonra, yine de onların keyiflerine uyarsanız Allah tarafından sizin için ne bir dost bulunur, ne de bir yardımcı."** Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onların iman etmelerine çok haris (düşkün) olduğundan Mevlâ Tealâ, bu ayet-i celilede bu kadar mübalâğa etmiş ve fazlasıyla tenbihde bulunmuştur.

Nitekim Alusî Tefsir'inde zikredilen bir rivayete göre, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* yahudi ve hristiyanlardan her fırkaya müslüman olurlar ümidiyle güzel muamelede bulunurdu, bunun üzerine Allah-u Tealâ Hazretleri onların iman etme niyetinde olmadıklarını ve düşmanlıklarının şiddetini beyan etmek için bu ayeti indirdi.

Bu ayet-i celile, nefsinin isteklerine uyan bidat ehli kişilerle sohbet etmenin, söz ve iş bakımından onlara uymanın çirkinliğine delâlet etmektedir.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ اَحَبَّ قَوْمًا عَلٰى اَعْمَالِهِمْ
حُشِرَ فِى زُمْرَتِهِمْ وَحُوسِبَ بِحِسَابِهِمْ وَاِنْ لَمْ يَعْمَلْ بِاَعْمَالِهِمْ *

Cabir İbn-i Abdullah *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete görc, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim, bir kavmin amellerini** (yaptıkla-

rını) **severse** (hoş görürse kıyamet gününde) **onların arasında haşrolacak ve onların yaptıklarını yapmasa da, onların hesabıyla muhasebe edilecektir."**

(Deylemî, Firdevs:3/595 H.Rakamı:5870)

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) **قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ** (صلى الله عليه وسلم) **: مَنْ كَثَّرَ سَوَادَ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ رَضِىَ عَمَلَ قَوْمٍ كَانَ شَرِيكَ مَنْ عَمِلَ بِهِ ***

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte de, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur: **"Her kim bir cemaatın karartısını** (kalabalığını) **artırırsa o, onlardandır. Ve her kim bir kavmin** (topluluğun) **yaptıklarından razı ve memnun olursa o işi yapanların ortağı olur."**

(Deylemî, Firdevs::3/519 H.Rakamı:5621)

Rivayete göre bir adam İbn-i Mesud *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerini düğününe çağırmış İbn-i Mesut Hazretleri düğün meclisine gireceği zaman içeride eğlence sesleri duymuş ve girmemiş düğün sahibi kendisine niye geri döndün deyince: **"Ben Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in şöyle buyurduğunu duydum."** diyerek yukarıda zikredilen Hadisi Şerifi okumuş.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) **قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ** (صلى الله عليه وسلم) **: مَنْ حَضَرَ مَعْصِيَةً فَكَرِهَهَا فَكَاَنَّمَا غَابَ عَنْهَا وَمَنْ غَابَ عَنْهَا فَاَحَبَّهَا فَكَاَنَّهُ حَضَرَهَا ***

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre- Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **: "Her kim istemiyerek bir günaha rastladıysa sanki ondan uzakta olan gibidir.** (onu görmemiş gibidir, mesul değildir). **Her kim bir günahtan uzak olduğu hâlde o günahı seviyorsa o masiyet işlenirken hazır olan gibidir.** (işleyen gibi mesuldur)." **buyurdu.** *(Beyhekî, Sünen:7/266)*

Ulema buyurmuştur ki: Bir insan çok kere adam öldürmek, zina etmek gibi günahları işleyenlerden razı olur ve aynı günahları yapmaya heves ederek, yapanlara ortak olur.

Kişinin bir masiyet meclisinde bulunması eğer bir zaruret (mecburiyet) ten dolayı ise, veya ona kasıtsız rastlamış olup o günahı ortadan kaldırması mümkün değilse kendisininde o işe rızası yoksa bundan o kişiye bir zarar gelmez, ama kasden orada bulunması yasaktır.

Şarkı, türkü, oyun ve eğlence ehlinin meclislerinden ayrılmak, heva ve bidat ehlinden (nefislerinin isteklerine uyup ehli sünnetten ayrılmış kişilerden) uzak dolaşmak, Selef-i Salihin (geçmiş büyükler) in adetlerindendir.

Rivayete göre,Abdullah İbn-iMübarek *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri vefatından sonra rüyada görüldü ve: **"Rabbin sana ne muamele yaptı ?"** diye soruldu. O da: **"Bir gün ehli sünet dışındaki bir bidat ehline güler yüzle baktığım için Allah-u Tealâ bana sitem ederek, beni otuz sene tutukladı ve:** « لِمَ لَمْ تُعَادِ عَدُوِّى فِى الدِّينِ » **"Sen benim dinimin düşmanına, niye düşmanlık etmedin ?" buyurdu."** dedi.

Bu vaazlardan sonra, zalim ve müşrik kimselerle razı olarak oturup kalkanların hâli nasıl olur. Şu da bilinsin ki, insanların bozulduğu, parça parça olduğu bir zamanda, onların keyiflerine uymayıp, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in sünnetine uyan kişi için yüz şehit sevabı vardır. Nitekim :

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْمُتَمَسِّكُ بِسُنَّتِى عِنْدَ فَسَادِ اُمَّتِى لَهُ اَجْرُ مِاَةِ شَهِيدٍ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayete göre, Resululah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **"Ümmetimin bozulduğu zamanda benim sünnetime sarılan kişi için yüz şehit sevabı vardır." buyurmuştur.** *(Deylemi:4/198 H.Rakam:6608)*

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِىٍّ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): عَلٰى خُلَفَآئِى رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى قِيلَ: وَمَنْ خُلَفَآئُكَ يَارَسُولَ اللّٰهِ ؟ قَالَ: اَلَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا عِبَادَ اللّٰهِ تَعَالٰى *

Hasan İbn-i Ali *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **bir kere: "Allah'ın rahmeti benim halifelerimin üzerine olsun."** buyurdu, o zaman: **"Ey Allah'ın Resul'ü senin halifelerin kimlerdir ?"** diye soruldu. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de cevaben: **"Onlar benim sünnetimi yaşatan ve onu Allah'ın kullarına öğretenlerdir."** buyurdu. *(İthaf: 1/117)*

« اَهْوَآء » **Ehva:** « هَوًا » **Heva**'nın cemidir, Heva ise, nefsin isteğinden kaynaklanıp, sahibini sapıklığa sürükleyen görüşlerden ibarettir. Herkesin nefsinin istekleri birbirine uymayacağından, hatta bir kişinin istekleri bile son bulmayacağından, Mevlâ Tealâ burada heva kelimesini cemilendirerek zikretmiştir.

« مِلَّة » **Millet:** Aslında « اِمْلاَل » **İmlâl** mastarından alınma bir isimdir bu ise yazdırmak manasındadır. Allah-u Tealâ'nın meşru ettiği yolları peygamberler *(Salavatullahi alâ nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* ümmetlerine açıklayıp yazdırdıklarından Peygamberlerin getirdiği dinlerin herbirine millet denilmiştir. Cemisi: « مِلَل » **Milel**'dir. Bazı kere batıl dinlere de kullanılır.

Nitekim Sevrî *(Kuddise Sırruhu)* : « اَلْكُفْرُ مِلَّةٌ وَالْاِسْلاَمُ مِلَّةٌ » **"Küfür bir tek millet (din) dir. İslâm da bir tek millettir."** buyurmuştur. *(Abdurrezzak, Musannef:8/360)*

Millet kelimesi Allah-u Tealâ'ya veya ümmetin fertlerinden birine nisbet edilerek, **"Allah'ın milleti"** veya **"Falanca'nın milleti."** denilemez. Ancak Peygamberlere nisbet edilerek,**"İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **ın milleti.","Muhammed** *(Aley-hisselâm)* **ın milleti.** " denilebilir.

YAHUDİ VE HRİSTİYANLARIN İSTEKLERİNE UYMANIN NE KÖTÜ NETİCELER MEYDANA GETİRECEĞİNİ VE BİZİ ALLAHIN YARDIMINDAN HATTA DİNİMİZDEN UZAKLAŞTIRACAĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١ – وَلَئِنْ اَتَيْتَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ اٰيَةٍ مَاتَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَااَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ

وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَآءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَاجَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ اِنَّكَ اِذاً لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٥﴾

1- **"Andolsun ki,** (Habibim) **sen kendilerine kitap verilenlere** (kıble meselesine dair) **her ayeti** (burhanı, mucizeyi) **getirmiş olsan onlar** (inatlarından) **yine senin kıblene uymazlar. Sen de onların kıblesine tâbi olucu değilsin.** (hatta) **Onların kimi kiminin** (yahudiler hristiyanların, hristiyanlar da yahudilerin) **kıblesine uyucu değildir. Andolsun** (Habibim) **sana gelen bunca ilim** (ve vahiy) **den sonra, onların heva** (ve heves) **lerine uyacak olursan, o takdirde şüphesiz sen de elbette zalimler** (kendilerine yazık etmişler) **densin."** *(Bakara Suresi:: 145)*

٢- وَلاَ تَرْكَنُوا اِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَآءَ ثُمَّ لاَ تُنْصَرُونَ ﴿١١٣﴾

2- **"Bir de zulmedenlere** (azıcık dahi) **meyletmeyin** (heves etmeyin). **Sonra size ateş yapışır, zaten sizin Allah'tan başka yardımcılarınız yoktur. Sonra** (ondan da) **yardım göremezsiniz.** *(Hud Suresi : ll3)*

٢- ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلٰى شَرِيعَةٍ مِنَ الْاَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلاَ تَتَّبِعْ اَهْوَآءَ الَّذِينَ لاَ يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ اِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا وَاِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾

3- **"Sonra,** (Habibim) **seni de** (din) **emr** (in)**den bir şeriatın üstüne memur** (vazifeli) **kıldık. O hâlde sen ona tâbi ol. Bilmeyenlerin heva** (istek) **lerine uyma."-- "Çünkü onlar Allah** (ın iradesin) **den hiç bir şeyi senden kat'iyen** (uzaklaştırıp) **defedemezler. Şüphe yok ki, zalimler birbirinin dostlarıdır. Allah ise, takva** (kendisine karşı saygı ve edep) **sahiplerinin dostudur."** *(Casiye Suresi: 18-19)*

٤- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ اِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ﴿١٠٠﴾ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَاَنْتُمْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ اٰيَاتُ اللّٰهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللّٰهِ فَقَدْ هُدِىَ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٠١﴾

4- **"Ey iman edenler, eğer kendilerine kitap verilenlerin içinden herhangi bir zümreye boyun eğecek olursanız sizi imanınızdan sonra döndürüp kâfir yaparlar." -- "Hâlbuki siz Allah'a nasıl küfreder,** (onu inkâr eder) **siniz ki, karşınızda Allah'ın ayetleri okunup durmaktadır. Onun Peygamberi de içinizde bulunmaktadır, ve her kim Allah'a** (dinine) **sımsıkı sarılırsa muhakkak ki, o dosdoğru bir yola kavuşturulmuştur."** *(Âli İmran Suresi:100-101)*

٥- قُلْ يَا اَهْلَ الْكِتَابِ لاَ تَغْلُوا فِى دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلاَ تَتَّبِعُوا اَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَاَضَلُّوا كَثِيراً وَضَلُّوا عَنْ سَوَآءِ السَّبِيلِ ﴿٧٧﴾

5- **"De ki: Ey Ehli kitap, dininizde haksız yere haddi aşmayın. Bundan ev-**

vel hakikaten hem kendileri sapmış, hem birçoğunu saptırmış ve (hâlâ da) **dümdüz yoldan ayrılıp sapagelmiş bir kavmin heva** (ve heve) **sine** (keyiflerine) **uymayın."** *(Maide Suresi:77)*

٦- وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِيمَا اٰتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَاِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ﴿٤٩﴾

6- "(Habibim) **Sana da hak olarak kitabı** (Kuran'ı) **kendinden evvelki kitap** (lar) **ı tasdik edici** (doğrulayıcı)**ve ona** (kendinden evvelki kitaplara)**karşı bir gözcü** (şahit) **olmak üzere indirdik. O hâlde** (bütün ehli kitabın) **aralarında Allahın** (sana) **indirdiğiyle hükmet, sana gelen hakikatten** (dönüpde)**onların heva** (ve heves) **lerine uyma.** (Ey Musa'nın, İsa'nın, Muhammed'in *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* ümmetleri) **sizden her biriniz için bir şeriat, bir yol tayin ettik. Eğer Allah dileseydi** (hepinizi aynı şeriata tâbi) **bir tek ümmet yapardı. Fakat O, size verdiği** (muhtelif şeriatlar dairesi) **nde sizi imtihan etmek için** (ayırdı). **Öyleyse** (hepiniz) **hayırlı işlerde birbirinizle yarış edin. Zaten hepinizin en son dönüp gelişi Allah'adır. Artık O, hakkında ihtilâf etmekte olduğunuz şeylerin** (hangisinin doğru olduğu) **size** (orada) **haber verecektir." -- "**(Ve şu emri indirdik): **Aralarında Allah'ın indirdiği** (yol) **ile hükmet** (fetva ver), **onların keyiflerine uyma, Allah'ın sana indirdiği** (hükümlerin) **bir kısmından seni sapıtmasınlar diye onlardan kaçın. Eğer onlar** (indirilen hükümleri kabulden) **yüz çevirirlerse bil ki Allah, günahlarının bazısı** (şu yüz çevirmeleri) **sebebiyle kendilerini mutlaka musibete** (belâya) **uğratmak istiyordur. Ve muhakkak ki, insanlardan bir çoğu elbette fasıklar** (Allah'ın emrinden dışarı çıkanlar) **dır."** *(Maide Suresi:48-49)*

٧- وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَآءَهُمْ بَعْدَ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾

7- "İşte biz onu (Kuran'ı) **böyle arapça bir hüküm** (ve hikmet) **olarak indirdik. Andolsun ki, sana** (vahiyle) **gelen** (bu) **ilimden sonra, onların heva** (ve heves)**lerine uyarsan Allah** (ın azabın) **dan senin için ne bir veli** (yardımcı) **vardır, ne de bir koruyucu."** *(Ra'd Suresi:37)*

٨- قُلْ اِنِّي نُهِيتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ قُلْ لَا اَتَّبِعُ اَهْوَآءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ اِذًا

وَمَا اَنَامِنَ الْمُهْتَدِينَ (٥٦)

8- "De ki: Allah'ı bırakıp da taptığınız şeylere tapmam bana yasak edildi. De ki: Ben sizin heva (ve heves) **lerinize asla uymam. Bu taktirde** (size uyarsam) **muhakkak ben sapmış ve ben doğru yola erenlerden olmamış olurum."**

(En'am Suresi:56)

٩- قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ اَنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ هٰذَا فَاِنْ شَهِدُوا فَلَاتَشْهَدْ مَعَهُمْ وَلَاتَتَّبِعْ اَهْوَآءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ (١٥٠)

9- "(Habibim), **De ki: "Muhakkak Allah bunu haram etti." diye şahitlik edecek kişileri getirin. Eğer onlar** (yalan yere) **şahitlik ederlerse sen onlarla beraber olup da** (sözlerini) **tasdik etme. Ayetlerimizi yalan sayanların, ahirete de inanmayanlanrın heva** (ve heve) **sine uyma. Onlar** (putlarını), **Rableri** (olan Allah-u Tealâ Hazretleri) **ne denk tutarlar."** *(Ra'd Suresi:150)*

١٠- يَاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنْ تُطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ بَلِ اللّٰهُ مَوْلٰيكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ (١٤٩) (١٥٠)

10- "Ey iman edenler ! Eğer küfür (inkâr) **edenlere itaat ederseniz sizi ökçelerinizin üstünde** (gerisin geri küfre) **çevirirler de** (dünyada da, ahirette de) **büyük zarara uğrayanların hâline dönersiniz." -- "Hayır, sizin yârınız** (yardımcınız), **Allahdır. O, yardım edenlerin en hayırlısıdır."** *(Ali İmrân Suresi:149,150)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudi ve hristiyan kâfirlerinin iman etme ihtimali olmadığını açıkladıktan sonra, onlardan iman edenlerin hakiki mümin olduklarını beyanla, onları methetmek üzere şöyle buyuruyor :

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (١٢١)

KELİME MANASI (121)

(اَلَّذِينَ) **Öyle kimselerki,** (اٰتَيْنَا) **biz verdik,** kime?(هُمْ) **onlara,** neyi?(الْكِتَابَ) **kitabı,** (kendilerine Tevrat ve İncil verdiğimiz Ehli Kitab'ın müminleri),(يَتْلُونَ) **okurlar,** (vird ederek, ders yaparak okurlar). neyi ?(هُ) **onu,** (kitabı), ne şekil ? (حَقَّ تِلَاوَتِهِ) **hakkıyla tilâvet ederek okurlar,**(اُولٰٓئِكَ) **işte onlar,**(يُؤْمِنُونَ) **iman ederler,** neye? (بِهِ) **ona,** (kitaplarına) (وَمَنْ) **her kim,** (يَكْفُرْ) **küfrederse,** neye ?(بِهِ) **o kitaba,** (ister değiştirerek kitabın kendisini inkâr etsin, isterse de, o kitabı tasdik eden Kuran'ı inkâr ederek kendi kitabını da inkâr etmiş olsun)(فَاُولٰٓئِكَ) **İşte on-**

lar, (هُمُ الْخَاسِرُونَ) **ancak onlar hüsrana uğramış** (zarara düşmüş) **olanlardır.**

MEAL-İ ŞERİFİ (121)

Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, O'nu (kitaplarını) **tilâvetinin hakkını vererek okurlar. İşte ona iman edenler bunlardır. Ve her kim O'nu** (kitabını) **inkâr ederse, işte onlar da** (maddî ve manevî) **hüsrana** (en büyük zarara) **uğrayanların ta kendileridir.**

İ Z A H A T

Nesefî, Alusî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinin beyanına göre, ayet-i celilede geçen, kendilerine kitap verilenlerden murat (maksat), Ehli Kitab'ın mümin-leridir ki, bunlar bir rivayete göre, yahudilerden İslâm'ı kabul etmiş olan Ab-dullah İbn-i Selâm ve adamlarıdır. *(Radıyallahu Anhüm)* Bu manaya göre kitaptan maksat, Tevrat'dır.

Diğer bir rivayete göre ise, bunlar otuz ikisiYemenden, sekizi de Şam ule-masından olmak üzere Cafer İbn-i Ebi Talib *(Radıyallahu Anh)*Hazretleriyle beraber Habeşistandan gelen kırk kişidir. Bu manaya göre de, kitaptan maksat, İncil'dir.

Nesefî, Fahru'r-Razî ve Alusî'nin zikretmiş oldukları diğer bir rivayete göre ise, kendilerine kitap verilenlerden murat, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sel-lem)* in ashabıdır. O zaman kitapdan maksat da, Kuran-ı Kerim olmuş olur.

İkrime ve Katade *(Radıyallahu Anhuma)* Hazretleri de bu görüş üzeredirler.

İbn-i Kiysa'nın kabul ettiği diğer bir görüşte ise, kitap verilenlerden mak-sat, Nebiler ve Resüllerdir. Buna göre kitapdan murat ise, bütün kitapları içine alan kitap cinsidir.

Fahru'r-Razî'nin beyanına göre, kitabı hakkıyla okumak: Okuma esnasın da huzu ve huşua riayet (Mevlâ Tealâ'ya karşı tevazu ederek saygı ve edebini muhafaza edip aklını ve kalbini toplayarak okumak), manasını iyice düşün-mek, ahkâmıyla amel etmek, helâl ve haramlarına dikkat etmekten ibarettir.

Şu hâlde kullardan istenen, Allah'ın kitabını taraf-ı İlâhiden (Allah-u Tealâ tarafından) indiği gibi okumak, kelimeleri yerlerinden değiştirmemek ve ayetlerini uygunsuz şekilde tevil etmemek (manalandırmamak) tır.

Ayrıca bu ayet-i celile kitabı hakkıyla okumayıp, manasını iyice düşün-meyenlerin, dünya ve ahirette büyük zarara düşeceklerine açıkça delâlet etmek-tedir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Beni İsrail'e vermiş olduğu nimetleri saymakla onları ahdini (ona verdikleri sözü) ve şükrünü edaya davet, kötü huylarını ve küfürlerini ortaya koymakla kendilerini tekdir ettikten (ayıpladıkdan) sonra, nimetlerini icmalen (kısaca) tekrar hatırlatmakla, Beni İsrail'i insafa (doğru ha-reket etmeye) davet etmek üzere buyuruyor :

يَابَنِى اِسْرَآئِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِىَ الَّتِى اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ

وَاَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (١٢٢)

KELİME MANASI (122)

(يَابَنِى اِسْرَآئِيلَ) **Ey İsrail oğulları !** ,(اذْكُرُوا) **hatırlayın,** neyi ? (نِعْمَتِى) **benim nimetimi,**(الَّتِى) **öyle nimetim ki,**(اَنْعَمْتُ) **inam ettim,** (ihsan ettim),kimin üzerine ? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** (size ve ecdadınıza vermiş olduğum nimetlerimi yad edin ve şunu da hatırlayın ki), (وَاَنِّى) **muhakkak ben** (فَضَّلْتُ) **ziyade faziletli (üstün) kıldım,** kimi ? (كُمْ) **sizi,** kimler üzerine ?(عَلَى الْعَالَمِينَ) **âlemler üzerine** (zamanınızda bulunan milletler üzerine sizi üstün yaptım).

MEAL-İ ŞERİFİ (122)

Ey İsrail oğulları ! size inam etmiş olduğum (fazl-u keremimle vermiş olduğum bunca) **nimetimi ve sizi** (asrınızdaki) **âlemler üzerine çok faziletli kıldığımı hatırlayın.**

İ Z A H A T

Ayet-i celilede geçen nimet, Mevlâ Tealâ Hazretlerinin Beni İsrail'e inam ettiği bütün nimetlere şamil (hepsini içine alıcı) dır. Bunların en büyüklerinden birisi de Tevrat'ın kendilerine verilmesidir. İşte Mevlâ Tealâ bu ayet-i celilesinde bu nimetini de hatırlamalarını kendilerine emretmiştir. Nimeti hatırlamak ise ona şükretmekle olur. O Tevrat nimetine şükretmek ise, onda bulunanların hepsine inanmaktan ve gereğince amel etmekten ibarettir.

O kitapta bulunanlardan bir kısmı da, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in sıfatlarının beyanıyla gönderileceğinin vaad edilmesi (söz verilmesi) dir. O hâlde Tevrat nimetini hatırlamak ve ona şükretmek, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e iman etmeyi de gerektirir. Beni İsrail ise, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* i inkâr ederek ve O'nunTevrat'ta bulunan evsaf (sıfatlar) ını değiştirerek, kendi kitaplarını da inkâr etmiş ve bu büyük nimete nankörlük etmişlerdir.

وَاتَّقُوا يَوْمًا لاَتَجْزِى نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلاَيُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلاَتَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلاَهُمْ يُنْصَرُونَ (١٢٣)

KELİME MANASI (123)

(وَاتَّقُوا) **Ve sakının,** neden ?(يَوْمًا) **öyle bir günden** (o kıyamet gününün azabından) **ki,**(لاَتَجْزِى) **ödeyemez,** kim ?(نَفْسٌ) **hiç bir nefis,** kimden ? (عَنْ نَفْسٍ) **hiç bir nefisten,** neyi ? (شَيْئًا) **hiç bir şeyi,** (o günde hiç bir şahış diğer bir şahıs için, hiç bir şey ödeyemez ve onun yerine hiç bir şey yapamaz) (وَلاَيُقْبَلُ) **ve kabul edil-**

mez, kimden ?(مِنْهَا) **ondan** (o şahıstan) ne ?(عَدْلٌ) **hiç bir fidye, bedel** (hiç bir şahıs, bir karşılık mukabilinde azaptan kurtulamaz)(وَلَا تَنْفَعُ) **fayda da vermez,** kime ? (هَا) **o nefse,** ne ?(شَفَاعَةٌ) **hiç bir şefaat,** (Mevlânın müsaadesi olmadıkça kimsenin kimseye yardımı da kabul olunmaz),(وَلَاهُمْ) **ve onlar olmazlar,**(يُنْصَرُونَ) **yardım olunur,** (Mevlânın azabından hiç bir şekilde kurtarılamazlar).

MEAL-İ ŞERİFİ (123)

Ve öyle bir gün (ün azabın) **dan sakının ki,** (o günde) **hiç bir şahıs, hiçbir şahıs için, hiç bir şey ödeyemez** (kimse kimsenin yerine hiç bir şey yapamaz) **ve ondan** (kimseden) **hiç bir fidye kabul edilmez ve ona** (hiç bir kişiye) **hiç bir şefaat** (yardım) **da fayda vermez ve onlar** (hiç bir şekilde) **yardım da olunmazlar.**

İ Z A H A T

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Benî İsrail'in kıssasına bu iki ayetle başlamış ve bu iki ayetle bitirmiştir. Birinci ayette nimeti hatırlatmak, ikinci ayette ise azaptan korkutmak vardır. Araplar indinde, konuşma birçok sahalara dağıldıktan sonra, zikredilen meselelerden maksadı hulâsa etmek (özetlemek) üzere, başlanan noktayla maksada son vermek adetti, ve bu adet beliğ ve hatip (güzel konuşan) kimseler indinde matlup (istenmiş) olduğundan, Mevlâ Tealâ Hazretleri de, kabul edilen arap şivesi (üslubü, şekli) ne göre, Beni İsrail'in kıssalarına, başladığı maksadı tekrar ederek son vermiştir.

Bu ayet-i celilenin evvelinde zikredilen **"Hiç bir nefis, hiç bir nefsin yerine, hiç bir şey ödeyemez."** ifadesi şöyle anlaşılmalıdır.

Üzerinde kul hakkı bulunmayan bir kişi, diğer bir kişiye vacip olan haklardan hiç birini ödeyemez, yani onun günahlarıyla bu yakalanıp, cezalandırılamaz, ve suçsuz olan kişi suçlu olan kişiden hiç bir şey defedemez. Ama kendi üzerinde diğer kulların haklarından bir şey bulunuyorsa, o vakit mutlaka istemiyerek de olsa, kendi sevaplarını vererek o hakları ödeyecektir.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِاَحَدٍ مِنْ عِرْضِهِ اَوْ شَىْءٌ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ اَنْ لَايَكُونَ دِينَارٌ وَلَادِرْهَمٌ اِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ اُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ وَاِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ اُخِذَ مِنْ سَيِّآتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kimin ırz** (haysiyet ve şeref) **veya başka yönlerden kardeşine bir haksızlığı varsa, dinar ve dirhemin kalmayacağı o ahiret gününden evvel bu gün ondan helâllık alsın.** (Zira o gün) **kişinin salih ameli varsa, haksızlığı kadar ondan alınacak** (hak sahibine verilecek) **tir. Eğer kendisinin hiç bir sevabı yoksa, arkadaşının** (hak sahibinin) **günahlarından alınıp buna yüklenecektir."** *(Buharî Mezalim:10, Ahmed İbn-i Hanbel:2/435,506)*

Bundan önce de zikredildiği gibi Şefaat (ahiretteki yardım) ın fayda vermemesi kâfirlere aittir. Nitekim Mevlâ Tealâ:

فَمَاتَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾

"Onlara (kâfirlere) **yardım etmek isteyenlerin yardımları fayda vermeyecektir."** buyuruyor. *(Müddessir Suresi:48)*

Kendilerinin de cehenneme düştüklerinde :

فَمَالَنَا مِنْ شَافِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَاصَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾

"Artık bizim için hiç bir yardımcı ve yakın bir dost yoktur."*(Şuara Sur.100-101)*

diyeceklerini haber veriyor. Amma inananlara Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in vesair Peygamberlerin, *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* âlimlerin ve şehitlerin şefaat edeceklerine dair bir çok hadis-i şerifler vardır.

Burada da bir tanesini zikredelim.

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): يُحْبَسُ الْمُؤْمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتّٰى يَهِمُّوا بِذٰلِكَ فَيَقُولُونَ لَوِاسْتَشْفَعْنَا اِلٰى رَبِّنَا فَيُرِيحُنَا مِنْ مَكَانِنَا، فَيَأْتُونَ اٰدَمَ فَيَقُولُونَ: اَنْتَ اٰدَمُ اَبُو النَّاسِ خَلَقَكَ اللّٰهُ بِيَدِهِ وَاَسْكَنَكَ جَنَّتَهُ وَاَسْجَدَ لَكَ مَلَائِكَتَهُ وَعَلَّمَكَ اَسْمَاءَ كُلِّ شَيْءٍ اِشْفَعْ لَنَا عِنْدَ رَبِّكَ حَتّٰى يُرِيحَنَا مِنْ مَكَانِنَا هٰذَا، قَالَ فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ ، قَالَ وَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِى اَصَابَ اَكْلَهُ مِنَ الشَّجَرَةِ وَقَدْ نُهِىَ عَنْهَا، وَلٰكِنِ ائْتُوا نُوحًا اَوَّلَ نَبِىٍّ بَعَثَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى اِلٰى اَهْلِ الْاَرْضِ فَيَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ ، وَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِى اَصَابَ سُؤَالَهُ رَبَّهُ بِغَيْرِ عِلْمٍ ، وَلٰكِنِ ائْتُوا اِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ الرَّحْمٰنِ .قَالَ: فَيَأْتُونَ اِبْرَاهِيمَ فَيَقُولُ: اِنِّى لَسْتُ هُنَاكُمْ ، وَيَذْكُرُ ثَلَاثَ كَلِمَاتٍ كَذَبَهُنَّ ، وَلٰكِنِ ائْتُوا مُوسٰى عَبْدًا اٰتَاهُ اللّٰهُ التَّوْرَاةَ وَكَلَّمَهُ وَقَرَّبَهُ نَجِيًّا .قَالَ: فَيَأْتُونَ مُوسٰى فَيَقُولُ: اِنِّى لَسْتُ هُنَاكُمْ ،وَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِى اَصَابَ قَتْلَهُ النَّفْسَ ، وَلٰكِنِ ائْتُوا عِيسٰى عَبْدَ اللّٰهِ وَرَسُولَهُ وَرُوحَ اللّٰهِ وَكَلِمَتَهُ . قَالَ: فَيَأْتُونَ عِيسٰى فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ ، وَلٰكِنِ ائْتُوا مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وسلم) عَبْدًا غَفَرَ اللّٰهُ لَهُ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَاتَأَخَّرَ . فَيَأْتُونِى فَاَسْتَأْذِنُ عَلٰى رَبِّى فِى دَارِهِ فَيُؤْذَنُ لِى عَلَيْهِ ، فَاِذَا رَاَيْتُهُ وَقَعْتُ سَاجِدًا ، فَيَدَعُنِى مَاشَاءَ اللّٰهُ اَنْ يَدَعَنِى فَيَقُولُ: اِرْفَعْ مُحَمَّدُ وَقُلْ يُسْمَعْ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَسَلْ تُعْطَ ، قَالَ: فَاَرْفَعُ رَأْسِى فَاُثْنِى عَلٰى رَبِّى بِثَنَاءٍ وَتَحْمِيدٍ يُعَلِّمُنِيهِ ، ثُمَّ اَشْفَعُ فَيَحُدُّ لِى حَدًّا فَاَخْرُجُ فَاُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ قَالَ قَتَادَةُ وَسَمِعْتُهُ اَيْضًا يَقُولُ فَاَخْرُجُ

فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ فَأُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ ، ثُمَّ اَعُودُ فَاَسْتَاْذِنُ عَلٰى رَبِّى فِى دَارِه فَيُؤْذَنُ لِى
عَلَيْهِ ، فَاِذَا رَاَيْتُهُ وَقَعْتُ سَاجِداً ، فَيَدَعُنِى مَاشَآءَ اللّٰهُ اَنْ يَدَعَنِى ثُمَّ يَقُولُ: اِرْفَعْ مُحَمَّدُ
وَقُلْ يُسْمَعْ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَسَلْ تُعْطَ ، قَالَ: فَاَرْفَعُ رَأْسِى فَاُثْنِى عَلٰى رَبِّى بِثَنَآءٍ وَتَحْمِيدٍ
يُعَلِّمُنِيهِ ، قَالَ ثُمَّ اَشْفَعُ فَيَحُدُّ لِى حَدّاً فَاَخْرُجُ فَاُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ ، قَالَ قَتَادَةُ وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ
فَاَخْرُجُ فَاُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ وَاُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ ثُمَّ اَعُودُ الثَّالِثَةَ فَاَسْتَاْذِنُ عَلٰى رَبِّى فِى دَارِه
فَيُؤْذَنُ لِى عَلَيْهِ ، فَاِذَا رَاَيْتُهُ وَقَعْتُ سَاجِداً ، فَيَدَعُنِى مَاشَآءَ اللّٰهُ اَنْ يَدَعَنِى ثُمَّ يَقُولُ:
اِرْفَعْ مُحَمَّدُ وَقُلْ يُسْمَعْ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَسَلْ تُعْطَ ، قَالَ: فَاَرْفَعُ رَأْسِى فَاُثْنِى عَلٰى رَبِّى
بِثَنَآءٍ وَتَحْمِيدٍ يُعَلِّمُنِيهِ ، قَالَ ثُمَّ اَشْفَعُ فَيَحُدُّ لِى حَدّاً فَاَخْرُجُ فَاُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ ، قَالَ قَتَادَةُ
وَقَدْ سَمِعْتُهُ يَقُولُ فَاَخْرُجُ فَاُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ وَاُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ حَتّٰى مَايَبْقٰى فِى النَّارِ اِلَّا مَنْ
حَبَسَهُ الْقُرْاٰنُ ، اَىْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْخُلُودُ قَالَ ثُمَّ تَلَى الْاٰيَةَ (عَسٰى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَاماً
مَحْمُوداً) وَقَالَ: وَهٰذَا الْمَقَامُ الْمَحْمُودُ الَّذِى وُعِدَهُ نَبِيُّكُمْ (صلى الله عليه وسلم) *

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kıyamet gününde müminler haps edilecek** (durdurulacak) **lar, ve bu yüzden çok üzüleceklerdir.** (Artık dayanamıyacak bir hâle geldiklerinde) **Rabbimizden yardım istesek de bizi bu durduğumuz yerden rahatlatsa** (rahat bir yere çıkarsa) **diyerek Âdem** *(Aleyhisselâm)* **a gelip: "Sen bütün insanların babası olan Âdem'sin, Allah-u Tealâ seni, eli** (kudreti) **yle yarattı, cennetine yerleştirdi, meleklerini sana** (selâmlamak üzere) **secde ettirdi, ve her şeyin isimlerini sana öğretti. Rabbinin huzurunda bize şefaat et de, bizi bu durduğumuz** (sıkıntılı) **yerden rahata çıkarsın." diyecekler. O zaman Âdem** *(Aleyhisselâm)*: **"Ben bu işe lâyık değilim." der, ve yasaklandığı ağaçdan yemesi dolayısıyla işlemiş olduğu hatayı zikreder** (anlatır), **amma: "Siz, Allah-u Tealâ'nın yer ehline göndermiş olduğu ilk Nebi olan Nuh'a gidin." der.**

Bunun üzerine insanlar Nuh *(Aleyhisselâm)* **a gelirler. O da: "Ben bu işe lâyık değilim." der. ve bilmeden Rabbine** (yer yüzündeki bütün kâfirleri helâk etmesi hususunda) **dua ederek yapmış olduğu hatayı anlatır. "Lâkin siz Halilü'r-Rahmân** (Rahman Tealâ'nın dostu) **olan İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **e gidin." der.**

Peygamber *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu ki: Onlar da İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **e gelirler. O da: "Ben bu işe lâyık değilim." der. Ve söylediği üç yalanı bahseder. Fakat: "Siz, Allah'ın kendisine Tevrat verdiği, kendisiyle konuştuğu ve zatına çok yaklaştırmış olduğu bir kul olan Musa'ya gidin." der.**

Peygamber *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **buyurdu ki: Onlar da bunun üzerine**

Musa *(Aleyhisselâm)* ya gelirler. O da: "Ben bu işe lâyık değilim." der ve bir kişiyi öldürerek işlemiş olduğu hatasını zikreder (anlatır). "Lâkin siz Allah'ın kulu, Resulu, Ruh'u ve Kelimesi (ol emriyle yaratılmış) olan İsa'ya gidin." der.

Peygamber *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* buyurdu ki: Onlar da bunun üzerine İsa *(Aleyhisselâm)* ya gelirler. O: "Ben de bu işe lâyık değilim. Lâkin siz Allah'ın geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetmiş olduğu kul olan Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e gidin." der.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*devamla şöyle anlatıyor: "O zaman insanlar bana gelirler, ben de Rabbimden (mekândan münezzeh olduğu hâlde manevî) makamında kendisiyle görüşmek üzere izin isterim ve bunun üzerine bana izin verilir. Ben onu gördüğümde secdeye kapanırım ve beni istediği kadar secdede bırakır.

Sonra: "Ey Muhammed ! (başını) kaldır. Söyle, dinleneceksin. Şefaat (yardım) et, kabul edileceksin. İste, verileceksin." buyurur. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* buyurdu ki: "Ben de başımı kaldırıp Rabbimin bana öğreteceği şekilde Hamd-ü Sena'larla onu överim. Sonra şefaat ederim. Rabbim bana bir hudud (sınır) koyar ve ben (Rabbimin huzurundan) çıkar onları (tayin edilen o kişileri) cennete girdiririm.

Katade buyurdu ki: Yine ben ondan (raviden) işittim ki, şöyle diyor: "Ben Rabbimin huzurundan çıkar onları cehennemden çıkarır, cennete girdiririm."

Sonra tekrar dönerek Rabbimle (manevî) makamında görüşmek için izin isterim ve bana izin verilir. Ben onu görünce (tekrar) secdeye kapanırım o da bırakmayı dilediği kadar beni (o hâlde) bırakır. Sonra: "Ey Muhammed ! (başını) kaldır. Söyle, dinleneceksin. Şefaat et, kabul edileceksin. İste, verileceksin." buyurur. Peygamber *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* buyurdu ki: Ben de başımı kaldırıp Rabbimin bana öğreteceği şekilde Hamd-ü Sena da bulunurum. Sonra şefaat ederim. Yine bana bir hudud koyar. Ben çıkar ve onları cennete girdiririm.

Katade buyurdu ki: Yine ben ondan (raviden) işittim ki, şöyle diyor: "Ben Rabbimin huzurundan çıkar onları cehennemden çıkarır, cennete girdiririm."

Sonra üçüncü defa döner Rabbimden (manevî) makamında kendisiyle görüşmem için izin isterim ve bunun üzerine bana izin verilir. Onu gördüğümde hemen secdeye kapanırım ve istediği müddet beni secdede bırakır. Sonra: "Ey Muhammed ! (başını) kaldır. Söyle, dinleneceksin. Şefaat et, kabul edileceksin. İste, verileceksin." buyurur. Peygamber *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* buyurdu ki: Ben de başımı kaldırıp Rabbimin bana öğreteceği Hamd-ü Sena'larla onu överim. Sonra şefaat ederim. Yine bana bir had (sınır) koyar ben gidip onları cennete girdiririm.

Katade buyurdu ki: Yine ben ondan (raviden) işittim ki, şöyle diyor: "Ben Rabbimin huzurundan çıkıp onları cehennemden çıkarır, cennete girdiririm."

Taki cehennemde ancak Kuran'ın hapsettikleri yani ebedî kalmaları vacip olan kâfirler kalırlar. buyurdu. Ve sonra da Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: **«Umulur ki Rabbin seni Makam-ı Mahmud** (övdüğü kıymetli bir makam) **a diker** (koyar)**»** *(İsra Suresi:79)* **mealinde ki ayet'i okudu. Ve: "İşte Peygamberinize vaad edilen Makam-ı Mahmud** (şefaat makamı) **budur." buyurdu."**
(Buharî, Tevhid:29,19,37, Tefsir, Sure:2, Müslim, İman:322, Ahmed İbn-i Hanbel:3/116,244)

İmam-ı Nevevî Müslim şerhinde zikretmiştir ki, bu hadis-i şerifte geçen Peygamberlere ait hatalar kasten yapılmış büyük günahlar olmadığı gibi sahibini alçaltacak küçük günahlar da değildir. Zira Peygamberler *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* bütün bunlardan masum (korunmuş) lardır.

Nitekim Âdem *(Aleyhisselâm)* ın ağaçtan yemesi unutmaktan dolayıdır.

Nuh *(Aleyhisselâm)*ın kâfir kavme bed'duası 950 sene bekledikten ve Mevlanın kendisine: **"Artık bundan sonra bunlardan bir kişi bile inanmayacak."** diye vahyetmesinden sonradır. Musa *(Aleyhisselâm)* ın adam öldürmesi kasıtlı değil, hata ile olmuştur ki, bundan mesul (sorumlu) değildir.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın üç yalanı da kâfirlere karşı kendisini ve ailesini müdafaa etmek için olmuştur ki, bütün bunlar başka kullar hakkında günah sayılmaz lâkin Peygamberler bu işleri Allah-u Teala'nın emriyle yapmadıklarından korkmuşlar ve Allah'dan haya etmiş (utanmış) lardır.

İmam-ı Kirmanî de bu hadis'in şerhinde şöyle buyurmuştur. Peygamberler bu hatalarını tevazu etmek ve nefislerini kırmak için söylemişlerdir. Yoksa onlar, kasıtlı olsun yanlışlıkla olsun büyük günahların hepsinden masumdur. Küçük günahların da kasıtlısından uzaktırlar. Yanılarak küçük günah işlemeleri caiz, hatta vaki (olmuş) ise de, ya o anda veya daha sonra Mevlâ tarafından uyandırılırlar ve onu düzeltirler.

Ayrıca bu hadis-i şerif de Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in fazileti beyan edilmektedir. Çünkü insanlar kendilerine ilk olarak ondan başka yardımcı bulamamışlardır. Bütün Peygamberler bu işi asıl sahibine ulaşıncaya kadar bir birine havale etmişlerdir. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ise bu makama ehil (lâyık) olduğundan hemen insanların bu müracaatlarını kabul etmiştir. Böylece Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in bütün insanlardan Peygamberlerden hatta bütün meleklerden de üstün olduğu anlaşılmıştır. Zira bu en büyük iş olan şefaat kapısını ancak o açmıştır, başkası bu işe atılamamıştır.

Rabbimiz cümlemizi ve cümle Ümmet-i Muhammed'i onun Şefaat-ı Uzma'sına (en büyük yardımına) nail eylesin. (kavuştursun) Âmin ! . . .

Bu ayet-i celileyle alâkalı olan diğer ayet-i kerimeler Bakara Suresinin 48. ayetinde geçmiştir. oraya müracaat edilsin.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, bütün milletlerce nübüvveti tasdik olunan (Peygamberliği kabul edilen), ve bütün insanların kalbinde büyük bir mevkii (yeri) ve sevgisi olan İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın hâllerini beyan ederek insanları imana davet etmek üzere buyuruyor :

وَاِذِابْتَلٰٓى اِبْرٰهٖيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاَتَمَّهُنَّ قَالَ اِنّ۪ى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّت۪ى قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِى الظَّالِم۪ينَ (١٢٤)

KELİME MANASI (124)

(وَاِذِابْتَلٰٓى) (Ey Habibim !) **O vakti de hatırla ve hatırlat ki, ibtila etmişti,** (imtihan muamelesine tâbi'tutmuştu) kimi ?(اِبْرٰهٖيمَ) **İbrahim** *(Aleyhisselâm)*1 kim ? (رَبُّهُ) **Rabbi,** neyle ? (بِكَلِمَاتٍ) **bir takım kelimelerle,** (namaz kılmak, tavaf etmek, evlâdını kurban etmek gibi emirlerle)(فَاَتَمَّ) **o da tamamladı,** neyi ?(هُنَّ) **o kelimeleri** (o vazifeleri), yani hakkıyla yerine getirdi eksiksiz ve tehirsiz (geciktirmeksizin) eda etti. (قَالَ) **buyurdu,** (o, bu vazifeleri yerine getirince, Rabbi ona şöyle buyurdu)(اِنّ۪ى) **muhakkak ben** (جَاعِلُكَ) **seni kılıcıyım,** (yapacağım), kim için ? (لِلنَّاسِ) **insanlar için,** ne ?(اِمَامًا) **imam, muktedabih,** (kendine uyulacak önder) (قَالَ) **buyurdu,** (o vakit İbrahim *(Aleyhisselâm)* şöyle buyurdu). (وَمِنْ ذُرِّيَّت۪ى) **zürriyetim den de** (oğullarım ve torunlarımın bazısını da imam yap),(قَالَ) **Rabbi buyurdu,** (لَا يَنَالُ) **nail olmaz,** (ulaşmaz, isabet etmez), ne ?(عَهْدِى) **Ahdim,** yani benim risalet ve imamet ahdim (Peygamberlik ve reislik makamlarını verme sözüm), kime ? (الظَّالِم۪ينَ) **zalimlere,** yani Ey İbrahim ! Senin zürriyetinden bir kısmı müslüman, bir kısmı kâfir olacaktır. Nübüvvetten ibaret olan imamet (önderlik) senin evlâdından zalim, kâfir olanlara ulaşmayacaktır.

MEAL-İ ŞERİFİ (124)

Şunu da hatırlayın ki, bir vakit İbrahim'i *(Aleyhisselâm)* **Rabbi bir takım kelimelerle ibtila etmişti,** (onu bir takım emir ve yasaklarla imtihan muamelesine tâbi tutmuştu) **O'da bunları tamamen yerine getirmişti** (bunun üzerine Rabbi O'na): **"Ben seni insanlara imam** (önder) **yapacağım." buyurdu.** (o vakit İbrahim *(Aleyhisselâm)* : **"Zürriyetimden de** (imamlar yap)**" dedi.** (Rabbi de): **"Benim** (imamet ve risalet) **ahdim zalimlere ulaşmaz." buyurdu.**

İ Z A H A T

İbrahim*(Aleyhisselâm)*: **Azer** isimli bir kimsenin oğludur. Rivayete nazaran Hazreti Âdem'in yaratılışından 3337 sene sonra, Babil şehrinde dünyaya gelmiş 175 veya 200 sene yaşamıştır. Babil ahalisi putlara, aya, güneşe, yıldızlara ve Nemrud denilen hükümdarlarına taparlardı. Bu bir "Sâbie" diniydi.

İbrahim *(Aleyhisselâm)*Nemrud İbn-i Kenan zamanında Babil ahalisine peygamber gönderilmiş, kendisine on sayfalı bir kitap verilmiştir. Babil ahalisi bu mübarek Peygamberin nasihatlerini dinlemediler. Nemrud, onu büyük bir ateş içine attırdı. Fakat bir mucize olmak üzere o ateş, ona asla tesir etmedi. Bu harikayı görenlerden bazıları Hazreti İbrahim'e iman ettiler. Mütebakisi (geri kalanları) yine küfürlerinde ısrar edip durdular. Hazreti İbrahim'de kendisine iman edenlerle Babil'den çıktı, Şam diyarına hicret etti. Bir aralık Mısır'a gitti, sonra Kenan ilinde, yani Kudsi Şerif havalisinde ikamet buyurdu (yerleşti). Kâbe-i Muazzama'yı oğlu İsmail *(Aleyhisselâm)* ile iadeten bina etmiş (tekrar yapmış) tır.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* yahudiler ve hristiyanlar indinde (katında) çok muhteremdir. Zira yahudiler soy cihetinden (bakımından) İbrahim *(Aleyhisselâm)* a mensup olmakla şeref duydukları gibi, hristiyanlarında bir kısmı soy cihetinden, ona müntesip olmakla, bir kısmı da peygamberleri onun neslinden olduğundan, onunla iftihar ederler (gurur duyarlar) dı.

Binaenaleyh Mevlâ Tealâ Hazretleri, bu ayette ve diğer ayetlerde İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın kıssalarını beyan ederek insanları, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in sözünü ve şeriatını kabul etmeye davet etmiştir. Çünkü İbrahim *(Aleyhisselâm)* kendisine emredilen vazifeleri tamamen yerine getirmiş ve risalet imametine (Peygamberlik önderliğine) nail olmuştur.

Evlâtları için de, bu imameti istediğinde, Mevlâ Tealâ: **"Onun evlâdından zalim ve kâfir olacakların bu imamete lâyık olmadıklarını."** beyan etmiş ve Kıblenin Kâbeye dönmesine razı olmayan yahudilere karşı da Kâbe İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın Kıblesi olduğu beyan olunmuştur.

Bu ayeti celilede geçen **"İptilâ'** "aslında imtihan etmek manasındadır. Bu ise sınamak, tecrübe etmek meçhul (bilinmeyen) bir şeyi meydana çıkarıp anlamak veya başkasına anlatmak demektir. Cenab-ı Hak, her şeyi kemaliyle bildiğinden, O'nun yaptığı imtihan, başkalarınca meçhul olan bir şeyi meydana çıkarmak, ve o şeyin mahiyetini (iç yüzünü) halka anlatmak içindir. Hazreti İbrahim *(Aleyhisselâm)* hakkındaki imtihan da, O'nun ilâhî tekliflere (Allah'ın emirlerine) ne kadar riayetkâr olduğunu ve o sayede ne yüksek kemalâta (derecelere) nail olduğunu bütün beşeriyete ilân hikmetine (insanlık âlemine duyurma gayesine) dayanmaktadır.

İmam-ı Kurtubî, *(Rahimehullah)* tefsirinde zikretmiştir ki: Maverdî *(Rahimehullah)* ye göre: **"İbrahim"** kelimesinin aslı Süryanî'ce, İbn-i Atiy-ye'nin naklettiğine göre de, Arapça olup, ziyade acıyıcı baba manasında olan: **"Ebrahim."** dir.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* çocuklara çok acıdığından kendisine bu isim verilmiştir. Bundan dolayı, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ve ailesi Sare validemiz, müminlerin kıyamete kadar ölen çocuklarına kefil (sahip, kayırıcı) kılınmışlardır.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın tamamlamasıyla emrolunduğu kelimeler, tefsir-

lerde zikrolunduğuna göre bir çok vecih (yön) lerle izah edilmiş (açıklanmış) ve bu rivayetler onüç'e kadar ulaşmıştır. Bunlardan biri, İbn-i Abbas *(Radı-yallahu Anhuma)* dan rivayet edildiğine göre on şeydir ki, bunlar İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın şeriatında farzdı bizim şeriatımızda ise sünnettir.

Bunlardan beşi baştadır:

1. - Ağza su vermek, 2. - Burna su vermek, 3. - Saçı ortadan ayırmak, 4. - Bıyığı kısaltmak, 5. - Misvak kullanmak.

Beşi de bedendedir :

1. - Sünnet olmak, 2. - Kasık tıraşı, 3. - Koltuk altındaki tüyleri yolmak, 4. - Tırnakları kesmek, 5. - Suyla istinca (taharetlenmek).

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre İmam-ı Tavus, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayeten bu on şeyi sayarken, misvak kullanmanın yerine sakal bırakmayı saymıştır. Nitekim Hazreti Âişe *(Radıyallahu Anha)* anamızdan rivayet edilen bir hadis-i şerifde Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdular :

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ قَصُّ الشَّارِبِ وَاِعْفَآءُ اللِّحْيَةِ وَالسِّوَاكُ وَاسْتِنْشَاقُ الْمَآءِ وَقَصُّ الْاَظْفَارِ وَغَسْلُ الْبَرَاجِمِ وَنَتْفُ الْآبَاطِ وَحَلْقُ الْعَانَةِ وَانْتِفَاضُ الْمَآءِ قَالَ مُصْعَبٌ نَسِيتُ الْعَاشِرَةَ الاَّ اَنْ تَكُونَ الْمَضْمَضَةَ *

Aişe *(Radıyallahu Anha)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "On şey fıtrattan (İslâm kabiliyetinden) dir.**

1.- Bıyığı kısaltmak, 2. - Sakalı uzatmak, 3.- Misvak kullanmak,

4.- Burna su vermek, 5.- Tırnakları kısaltmak,

6.- Parmakların eklemlerindeki kirleri yıkamak,

7 - Koltuk altlarını yolmak, 8. - Eteği tıraş etmek,

9 - Suyla taharetlenmek, (Ravî, Hazreti Âişe'den rivayet eden) **Musab Hazretleri buyurdu ki: Onuncuyu unuttum ancak ağıza su vermek olabilir.**

(Müslim, Taharet:56, Ebu Davud, Taharet:29, Nesei, Ziynet:1)

Bu on hasletin açıklanması icabedenlerini beyan edelim:

Saçı ayırmaktan maksat, saçı ortadan sağa ve sola doğru ikiye ayırmaktır. Müşrikler saçlarını ortadan ayırırlardı. Ehli kitap ise, yandan sarkıtırlardı. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de, ehli kitap, kendi kitaplarında zikredilen bir şeyle amel ederler ümidiyle, kendisine bir hüküm inmeyen hususlarda onlara uymak isterdi. Sonra, Cibril-i Emin gelerek Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e ehli kitaba uymayıp, saçını ayırmasını emretti.

Şu da bilinmelidir ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in ekseri hâli saç bırakmakdı. Saçını tıraş ettiği sayılıdır. Lâkin İmam-ı Gazalî *(Rahmetullahi Aleyh)* hazretleri zamanımızda saç bırakmak, kızılbaşların adeti hâline geldiğinden, bırakmayı kerih (çirkin) görmüştür.

Zehîre isimli fıkıh kitabının cinayat bahsinde, zikredilmiştir ki, çocukların saçlarının bir kısmını kısaltıp, ön tarafını uzun bırakmak haramdır. Zira kâfirler kötü niyetlerinden dolayı, böyle yapıyorlardı.

Ve yine zikredilmiştir ki, bir şahıs çocuğunu, Ebu Bekri Sıddık *(Radıyallahu Anh)* ın meclisine getirmişti ve çocuğun saçlarının bir kısmını kesmiş bir kısmını bırakmıştı. Bunun üzerine Ebu Bekri Sıddık *(Radıyallahu Anh)* çocuğun öldürülmesini emretti. Adam tövbe istiğfar edince, affedildi. Üftade Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri, buyurmuştur ki: Bu emir çocuğun hakikaten öldürülmesi için verilmemiş, ancak böyle yapanın öldürülmeye müstahak (lâyık) olacağını beyan için buyurulmuştur.

Bıyık kısaltmaktan maksat ise; Makasla kesmektir. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* her cuma, namaza çıkmadan evvel bıyıklarını kısaltırdı. İmam-ı Nevevî buyurmuştur ki: Kısaltmanın şeklinde seçilen görüş, dudakların kenarları açığa çıkıp, bıyığın kaş gibi bırakılmasıdır. İhya-ı Ulumi'd-din de zikredilmiştir ki, bıyığın iki kenarını uzatmakta bir beis yoktur. Hazreti Ömer ve diğerleri de böyle yapmıştır. Zira bu, ağzı örtmez ve kendisinde yemek pisliği kalmaz. Küfür diyarında cihat edenler için, tırnakları uzatmak gibi, bıyıkları uzatmak da mendup (sevilmiş) tir. Çünkü bu, onların düşman gözünde daha heybetli görünmelerini sağlar. Bunun dışında ise, bıyığı uzatmak hakkında tehditler varit olmuş (gelmiş) tir.

عَنْ زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :مَنْ لَمْ يَأْخُذْ مِنْ شَارِبِهِ فَلَيْسَ مِنَّا*

Zeyd İbn-i Erkam *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştirki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Bıyığını kısaltmayan bizden değildir." buyurdu.**

(Tirmizî, Edeb:16, Neseî, Taharet:12, Ahmed İbn-i Hanbel:4/366)

Ubeydullah İbn-i Abdullah,İbn-i Ubeydullah'dan rivayet etmiştir ki:

Mecusîlerden bir adam Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in huzuruna geldi. Bıyığını uzatmış, sakalını ise tıraş etmişti. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ona: « مَا هٰذَا ؟ » **"Bu ne hâl ?"** diye sordu. O da: **"Bizim dinimizde böyle"** dedi. Bunun üzerine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

وَلٰكِنْ فِى دِينِنَـا اَنْ تُجَـزَّ الشَّارِبُ وَاَنْ تُعْفَى اللِّحْيَـةُ *

"Lâkin bizim dinimizde (ki usul), **bıyığı kısaltıp, sakalı uzatmaktır."** buyurdu."

(Suyutî, Dürrul Mensur 1/276)

Bıyık,tırnak, etek ve koltuk altlarının kesilmesi kırk günü geçmemelidir.

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ: وَقَّتَ لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى قَصِّ الشَّارِبِ وَتَقْلِيمِ الْاَظْفَارِ وَحَلْقِ الْعَانَةِ وَنَتْفِ الْاِبْطِ اَنْ لَايُتْرَكَ اَكْثَرَ مِنْ اَرْبَعِينَ يَوْمًا*

Enes İbn-i Malik *(Radıyallâhu Anh)* **in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **bize, bıyığı kısaltmak, tırnakları kesmek,**

etek tıraşı ve koltuk altını yolmayı kırk günden fazla terk etmemekle vakitledi.
(Tirmizî, Edeb:15, Müslim, Taharet:51, Neseî, Taharet:13, İbn-i Mace, Taharet:8, Ahmed İbn-i Hanbel:3/122)

Sünnet olan bıyığı kısaltmaktır. İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur: **"Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **bıyığını kısaltır ve: « كَانَ اِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ الرَّحْمٰنِ يَفْعَلُهُ » "Halilu'r-Rahman İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **da böyle yapardı."** buyururdu. *(Tirmizi, Edeb:16)*

Bıyığın tıraşı ise, sakalı tıraş gibi bid'attır. Nitekim :

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): جُزُّوا الشَّوَارِبَ وَاَرْخُوا اللِّحٰى *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Bıyıkları kısaltınız, sakalları uzatını mecusilere uymayınız."buyurdu.**
(Müslim, Taharet:55)

Sakal tıraşı çok çirkin bir bidattir. Hatta müsle, ve haramdır. Müsle ise, bir uzvu kesmek manasındadır. Nasıl ki, kadının saçını kesmesi müsle sayılıp, haram edilmiş ve ziynetini zayi edip erkeklere benzemek kabul edilmiş ise; Erkeğin de sakalını tıraş etmesi, müsle sayıldığından, kadınlara benzemek ve ziyneti zayi etmeye sebep olduğundan, haram edilmiştir.

Erkeğin sakalının ve kadının saçının ehemmiyet (önem) ini beyan eden şu tesbih, meleklerin tesbihlerindendir:

سُبْحَانَ مَنْ زَيَّنَ الرِّجَـالَ بِاللِّحٰى وَزَيَّنَ النِّسَـآءَ بِالذَّوَآئِبِ *

"Erkekleri sakal, kadınları da saç örgüleriyle süsleyen Allah-u Tealâ Hazretlerini, noksan sıfatlardan tenzih ederiz."

Ancak sakalın bir tutamdan fazlasını kesmekte bir beis yoktur. Zira Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* sakal-ı şerifinin boyundan ve eninden bir tutamdan fazla olanını keserdi.

Sakalın bir tutamdan az bırakılmasını ise, hiç bir fakih (fıkıh alimi) mubah (serbest) görmemiştir. Böyle yapan bir kişi her ne kadar sakalı tıraş etmemekle haram'dan kurtarıyorsa da, bir tutam miktarı uzatmadıkça, kâmil (tam) sünnet sevabı alamamaktadır. Sakal hakkında diğer bazı malûmat inşaallah Nisa Suresinin 34. ayetinde gelecektir.

Misvak kullanmak ta sünnetlerdendir. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bu hususta bir çok hadis-i şerifler buyurmuştur. Biz de yeri gelmişken burada bir kaçını zikredelim.

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): لَوْلَاَنْ اَشُقَّ عَلٰى اُمَّتِى لَاَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ مَعَ كُلِّ صَلَاةٍ *

Ebu Hüreyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Eğer ümmetime meşakkat vereceğimden kork-**

masam elbette her namazda onlara misvak kullanmalarını emrederdim." Yani her namazın abdestinde demektir.

(Buharî, Cuma:8, Temenni:9, Savm:27, Müslim, Taharet:43, Ebu Davud, Taharet:25, Tirmizî, Taharet:18, Neseî, Taharet:6, Mevakıt:20, İbn-i Mace, Taharet:7, Ahmed İbn-i Hanbel:1/80,120)

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَوْلاَاَنْ اَشُقَّ عَلٰى اُمَّتِى لاَمَرْتُهُمْ عِنْدَ كُلِّ صَلاَةٍ بِوُضُوءٍ وَعِنْدَ كُلِّ وُضُوءٍ بِالسِّوَاكِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Eğer ümmetime zahmet edeceğimden korkmasam elbette onlara her namaza (taze) abdest almalarını ve her abdestte misvak kullanmalarını emrederdim."** *(Ahmed İbn-i Hanbel:2/259)*

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : فَضْلَ الصَّلٰوةُ الَّتِى يُسْتَاكُ لَهَا عَلَى الصَّلٰوةِ الَّتِى لاَيُسْتَاكُ لَهَا سَبْعِينَ ضِعْفًا *

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerif te Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kendisi için misvak kullanılarak kılınan namaz, misvaksız kılınan namaz üzerine yetmiş kat üstün kılındı."**

(Ahmed İbn-i Hanbel:6/277, Hakim,Müstedrek:1/146)

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَقَدْ اُمِرْتُ بِالسِّوَاكِ حَتّٰى ظَنَنْتُ اَنَّهُ سَيَنْزِلُ بِهِ عَلَىَّ قُرْاٰنٌ اَوْ وَحْىٌ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Misvakla o kadar emrolundum ki, bu hususta bana Kuran veya vahiy indirileceğini zannettim.** *(Ahmed, İbn-i Hanbel:1/337)*

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَازَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِى بِالسِّوَاكِ حَتّٰى خِفْتُ عَلٰى اَضْرَاسِى *

Sehl İbn-i Sa'd *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Cibril bana misvak'ı o kadar tavsiye etti ki, azı dişlerim (in çok misvak kullanmaktan dolayı zedelenmesin) den korktum."**

(Heysemî, Mecmau'z-Zevaid:2/99)

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ يَزِيدَ الْحَطْمِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : خَمْسٌ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ اَلْحَيَاءُ وَالْحِلْمُ وَالْحِجَامَةُ وَالسِّوَاكُ وَالتَّعَطُّرُ *

Abdullah İbn-i Yezid el-Hatmî *(Radıyallâhu Anh)* **babasından rivayet etmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Beş şey Peygamberlerin sünnetlerindendir. Utanmak, acele etmemek, kan aldırmak, misvak kullanmak, koku sürünmek."** *(Heysemî, Mecmau'z-Zevaid:2/92)*

Zeyd İbn-i Halid El-Cühenî'den rivayet edilmiştir ki:

"Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **misvak kullamadan evinden hiç bir namaza çıkmazdı."** *(Heysemî, Mecmau'z-Zevaid:2/99)*

Aişe *(Radıyallahu Anha)* validemize: **"Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **eve girdiğinde ilk olarak ne yapardı diye soruldu?"** O da: **"Eve girdiğinde ilk iş misvak kullanırdı."** buyurdu. *(Müslim, Taharet:43,44, Neseî, Taharet:7)*

عَنْ عَلِيٍّ (رضى الله عنه) قَالَ: اِنَّ اَفْوَاهَكُمْ طُرُقٌ لِلْقُرْاٰنِ فَطَيِّبُوهَا بِالسِّوَاكِ *

Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* **şöyle buyurdu: "Şüphesiz sizin ağızlarınız Kuran yollarıdır. O hâlde onları misvakla temizleyiniz."** *(İbn-i Mace, Taharet:7)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ السِّوَاكَ لَيَزِيدُ الرَّجُلَ فَصَاحَةً *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Şüphesiz misvak kullanmak kişinin fesahatını** (düzgün konuşma kabiliyetini) **artırır."** *(Suyutî, Dürrü'-Mensur:1/278)*

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلسِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ *

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Misvak ağzı temizler, Rab** (Tealây) **ı razı eder."** *(Buharî, Savm:27, Neseî,Taharet:4, İbn-i Mace, Taharet:7, Darimî, Vudu:19, Ahmed İbn-i Hanbel:1/3,10, 6/47, 62,124,146,238)*

عَنْ حَسَّانَ بْنِ عَطِيَّةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْوُضُوءُ شَطْرُ الْاِيمَانِ وَالسِّوَاكُ شَطْرُ الْوُضُوءِ وَلَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلَى اُمَّتِى لَاَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ . رَكْعَتَانِ يَسْتَاكُ فِيهِمَا الْعَبْدُ اَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً لَايَسْتَاكُ فِيهِمَا*

Hassan İbn-i Atiyye *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Abdest imanın yarısıdır. Misvakta abdestin yarısıdır. Ümmetime meşakkat vereceğimden korkmasaydım her namazda onlara misvak kullanmalarını emrederdim. Kulun misvak kullanarak kıldığı iki rekât namaz misvaksız kıldığı yetmiş rekâttan üstündür."** *(Suyutî, D.Mensur:1/279)*

Sünnet olmak; Erkeğin tenasül uzvunda bulunan fazla deriyi kesmekten ibarettir.Cumhur Ulemaya (âlimlerin çoğunluğuna)göre bu, müekket(çok kuvvetli) sünnetlerdendir. Erkeklerde terki caiz olmayan İslâm nişanlarındandır.

Zührî *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: « مَنْ اَسْلَمَ فَلْيَخْتَتِنْ » **"İslâm'a giren sünnet olsun."** buyurdu *(Suyutî, Dürrul Mensur 1/280)*

Eğer çocuk sünnetli doğarsa, o zaman sünnet edilmesine lüzum yoktur. Enbiya-ı İzam *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* Hazeratının hepsi sünnetli ve göbekleri kesilmiş olarak doğdular. İbrahim *(Aleyhisselâm)* müstesna, çünkü O, bir rivayet

te seksen,diğer bir rivayete göre ise, yüzyirmi yaşında kendisini sünnet etmiştir.

Çocuklarda sünnetinvakti hakkında ihtilâf edilmiştir,İmam-ı Azam *(Rahmetullahi Aleyh)* bu hususta duraklamıştır. Haddadî *(Kuddise Sırruhu)* buyurmuştur ki:

Sünnet vaktinde, müstehap (Allah indinde sevgili) olan, çocuğun doğumunun yedinci gününden on yaşına kadar olan vakittir. Buluğ çağına kadar terki ise mekruhtur.

Ulema, yeni İslâm'a giren bir kişinin, yaşı seksen de olsa sünnet olmasını müstehap saymışlardır. İmam-ı Hasan *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilmiştir ki: O, İslâm'a giren çok yaşlı kişilerin sünnet olmamasına müsaade eder bunda hiç bir beis görmezdi ve o kişinin şehadetini, kurbanını, haccını reddetmezdi. İbn-i Abdullah hazretleri: **"Ehl-i İlmin ekserisi bu görüş üzeredir."** buyurdu.

Tırnakları kesmek de menduptur. Çünkü kişi çok kere cünüp olur, tırnağında biriken kirden sebep su vucudunun her yerine sirayet edemez (ulaşamaz) ve böyle cünüp olarak kalır, zira cünüp olan kişi yıkandıktan sonra bedeninde iğne ucu kadar bir yer yıkanmamış kalsa, o kişi cünüplükten kurtulamaz.

Tırnak kesmenin vakti hakkında iki rivayet vardır.

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ قَلَّمَ اَظْفَارَهُ يَومَ الْجُمُعَةِ عُفِىَ مِنَ السُّوءِ كُلِّهِ اِلَى الْجُمُعَةِ الْاُخْرٰى *

Hazreti Aişe *(Radıyallâhu Anha)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **: "Her kim cuma günü tırnaklarını keserse, bir dahaki cumaya kadar bütün kötülüklerden korunur." buyurdu.** *(Deylemî, Firdevs:3/525, No:5639)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ اَرَادَ اَنْ يَاْمَنَ الْفَقْرَ وَشِكَايَةَ الْعَمٰى وَالْبَرَصَ وَالْجُنُونَ فَلْيُقَلِّمْ اَظْفَارَهُ يَومَ الْخَمِيسِ بَعْدَ الْعَصْرِ وَلْيَبْدَاْ بِخِنْصِرِهِ الْيُسْرٰى *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifte de, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*: **"Fakirlikten, körlük,beres (alaca hastalığı)ve delilik şikayetinden emin olmak isteyen tırnaklarınıPerşembe günü ikindiden sonra kessin ve sol serçe parmağından başlasın."buyurdu** *(Deylemî, Firdevs:3/594, No:5865)*

Tırnakların nasıl kesileceği hakkında bir çok görüşler varsada,İmam-ı Nevevî'ye göre müstehap olan ayaklardan evvel ellerden başlamaktır. Evvelâ sağ elin şehadet parmağından başlanıp sonra, orta parmaktan küçük parmağa kadar sıralı kesilir. Sonra baş parmak kesilir, daha sonra sol elin küçük parmağından başlanıp sırayla baş parmağa gelinir. Bundan sonra sağ ayağa dönülüp en küçük parmaktan başlanır, sırayla sol ayağın en küçük parmağında bitirilir. İmam-ı Gazalî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri de İhya-i Ulum'da böyle zikretmiştir.

İmam-ı Mücahid *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Bir kere Cibril-i Emin Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e geç geldi,

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ona: « مَاحَبَسَكَ يَاجِبْرِيلُ »
"Ey Cibril! Seni (bize gelmekten) **ne menetti?"** diye sordu, O da:

وَكَيْفَ آتِيكُمْ وَاَنْتُمْ لَاتَقُصُّونَ اَظْفَارَكُمْ وَلَاتَاْخُذُونَ مِنْ شَوَارِبِكُمْ وَلَاتُنَقُّونَ بَرَاجِمَكُمْ وَلَاتَسْتَاكُونَ *

"Ben size nasıl gelirim ki, siz tırnaklarınızı kesmiyorsunuz, bıyıklarınızı kısaltmıyorsunuz, parmaklarınızın eklemlerindeki kirleri paklamıyorsunuz, misvak da kullanmıyorsunuz." dedi. Ve sonra:

وَمَا نَتَنَزَّلُ اِلَّا بِاَمْرِ رَبِّكَ ... (٦٤)

"Biz ancak senin Rabbinin emri (müsaadesi) **yle ineriz."** *(Meryem Suresi:64)*
mealindeki ayet-i kerimeyi okudu. *(Ruhu'l-Beyan, ilgili ayet)*

Diğer bir rivayete göre ise, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın tamamlamasıyla emrolunduğu kelimattan murat: Menasik-i hac'tır ki, bu, ihram, vakfe, tavaf, sa'y, şeytan taşlamak gibi hac vazifelerinden ibarettir.

İkrime *(Radıyallahu Anh)* nin İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet ettiği diğer bir görüşte ise: İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın kendisiyle ibtila edildiği bu kelimelerden maksat, İslâm hasletlerinden otuz haslettir.

Bunlardan on tanesi Beraet Suresinin 112. ayetinde zikredilmiştir:

اَلتَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْاٰمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللّٰهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (١١٢)

"(Bütün masiyetlerden) **Tövbe edenler,** (Allah'a itaatı borç bilip) **ibadet edenler, hamd edenler,** (cihat ve ilim tahsili için) **seyahat yapanlar,** (namaz kılıp) **rükû edenler, secde edenler,** (insanlara) **iyiliği emredenler ve** (onları) **kötülükten vazgeçirmeye çalışanlar ve Allah'ın hududunu** (tayin ettiği emir ve yasakları) **koruyanlar** (yok mu? işte onlar da cennet ehlidirler. Habibim!) **sen o müminlere** (cenneti) **müjdele."** Bunların onuncusu: **"Müminleri müjdele,"** cümlesinden anlaşılan iman'dır.

On tanesi de Ahzab suresinin 35. ayetinde zikredilmiştir ki, bunlar:

اِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظِيمًا (٣٥)

"Şüphesiz ki (Allah'ın emrine) **ram** (teslim) **olan erkeklerle** (Allah'ın emrine) **ram** (bağlı) **olan kadınlar, iman eden erkeklerle, iman eden kadınlar,**

Taat'a devam eden erkeklerle taat'a devam eden kadınlar, sadık (doğru) **erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, mütevazı** (alçak gönüllü) **olan erkeklerle mütevazı olan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar ırzlarını** (namuslarını, haramdan) **koruyan erkeklerle ırzlarını** (namuslarını, haramdan) **koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkeklerle** (Allah'ı) **Çok zikreden kadınlar** (İşte) **Bunlar için Allah mağfiret ve büyük mükâfat** (lar) **hazırlamıştır."**

On tanesi de Müminûn suresinin 1-10. ayetlerinde zikredilmiştir.

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٥﴾ اِلَّا عَلٰى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَآءَ ذٰلِكَ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِاَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ اُولٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿١٠﴾

"Müminler muhakkak felâh bulmuş (korktuklarından emin, umduklarına nail olmuşlar) **dır.** (Öyle müminler) **ki onlar namazlarında huşu** (tevazu ve korkuy) **a riayetkârdırlar** (dikkat ederler)." - "(Öyle müminler) **ki onlar boş** (lâkırdılardan) **ve faydasız şeylerden yüz çeviricidirler."** - "(Öyle müminler) **ki onlar zekât** (vazife) **lerini yapanlardır."** - "(Öyle müminler) **ki onlar ırzlarını koruyanlardır." - "Şu var ki, zevcelerine yahut sağ ellerinin malik olduklarına** (kendi cariyelerine) **karşı** (olan durumları) **müstesnadır. Çünkü onlar** (bu takdirde) **kınanmış değildirler." - "O hâlde kim bunların ötesini isterse, şüphe yok ki, onlar haddi aşanlardır."** - "(Öyle müminler) **ki onlar emanetlerine ve ahidlerine riayetkârdırlar."** - "(Öyle müminler) **ki onlar namazlarına devam ederler." - "İşte onlar,** (firdevs cennetlerine) **varis olanların ta kendileridir."**

İşte İbrahim *(Aleyhisselâm)* bunların hepsini hakkıyla yerine getirmiştir. Bundan dolayı İkrime *(Radıyallahu Anh)*, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan şöyle rivayet etmiştir: **"İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **dan başka hiç bir kimse, bu din -i mübin'i İslâmın teklifleriyle imtihan edilip te hepsini hakkıyla yerine getirememiştir."**

Nitekim Allah-u Tealâ Hazretleri O'nun hakkında: «وَاِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفّٰى» buyurarak, **"Bütün vazifeleri yerine getirdiğine."** şehadet etmiştir. *(Necm Suresi:37)*

İmam-ı Hasanden rivayet edilen bir görüşte ise, Allah-u Tealâ İbrahim *(Aleyhisselâm)* ı yedi şeyle imtihan etmiştir. Yıldız, ay ve güneş, yaşlı iken sünnet olmak, Nemrud'un ateşi, çocuğunu kesmek, ve Şam'a hicret etmek.

Bundan sonra, Mevlâ Tealâ, emrolunduğu kelimatı (kelimeleri) tamamlayınca O'na vaad ettiği imameti (imamlığı, önderliği) vermiştir, ve Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e bile: ثُمَّ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ اَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ﴿١٢٣﴾

"Sonra, biz sana muvahhid (Allah'ı birleyici) **bir müslüman olan İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **ın milletine uy diye vahyettik."** buyurmuştur. *(Nahl Suresi:123)*

Bundan dolayı bütün din mensupları O'na tazim etmekte ittifak etmişler (ona hürmet etmekte birleşmişler) dir. Mevlâ Tealâ'nın İbrahim *(Aleyhisselam)* e verdiği imamet'ten maksat; Peygamberlik veya her iyilikte insanlara muktedabih (önder) olmasıdır. Bunun içindir ki İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın zürriyeti kıyamete kadar insanlara önder olmuştur.

Şöyleki: Kıyamete kadar Peygamberlik mertebesi onun nesline bağlanmış, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de onun kıymetli neslinden meydana gelmiştir. Mevlâ Tealâ'nın buyurduğu ahidden murat: İmamet'in ta kendisi olduğundan bunun zalimlere nasip olmayacağı beyan olunmuştur. Binaenaleyh bu ayet-i celile Enbiya-i İzamın, günahlardan masum (korunmuş) olduğuna delâlet etmektedir.

Bu imtihan muamelesinin İbrahim *(Aleyhisselâm)* e Peygamberlik verilmeden önce veya verildikten sonra olması hususunda ulema arasında ihtilâf varsa da, ayet'in zahiri (dış görünüşü) Peygamberlikten önce olduğuna işaret etmektedir. Alusî tefsirinde bu hususta izahat vardır.

Bu ayet-i kerimede şuna da işaret vardır ki, insanlara muktedabih (önder) olabilmek için, Mevlâ Tealâ Hazretlerinin taatı yolunda nefsi yormak ve bir takım meşakkat (zorluk) lara katlanmak lâzımdır. Emir tutmanın insanı ne derecelere ulaştırdığı da bu ayet-i kerimeden anlaşılmalıdır.

İşte İbrahim *(Aleyhisselâm)* kendisine emrolunan kelimeleri hakkıyla yerine getirince, Mevlâ Tealâ da O'na İmamet (önderlik) devletini ihsan etmiştir. Ve kıyamete kadar gelecek bütün ümmetleri O'na dua ettirmiştir.

Nitekim Ümmet-i Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in hepsi namazlarının sonunda Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e salât-ü Selâm ettikleri gibi, İbrahim *(Aleyhisselâm)* e de, aynı duaları etmektedirler. Bu da İbrahim *(Aleyhisselâm)* in şu ayet-i celilede beyan olunan duasının kabulünün işaretidir:

وَاجْعَلْ لِى لِسَانَ صِدْقٍ فِى الْاٰخِرِينَ (٨٤)

"(Benden) **Sonrakilerin içlerinde benim için** (bir) **lisan-ı sıdk ver** (güzel namımı daima yaşat). *(Şuara Suresi:84)*

Haberde gelmiştir ki, İbrahim *(Aleyhisselâm)* rüyasında çok geniş bir cennet gördü ağaçlarının üzerinde: « لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ » yazılıydı, bunun üzerine Cibril-i Emin'e Muhammed *(Aleyhisselâm)* ın kim olduğunu sordu, O'da Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in kıssasını haber verince, İbrahim *(Aleyhisselâm)* :

« يَا رَبِّ اَجْرِ عَلٰى لِسَانِ اُمَّةِ مُحَمَّدٍ ذِكْرِى »

"Ya Rabbi ! Ümmet-i Muhammed'in lisanında benim ismimi zikrettir."

diye dua etti. Allah-u Teala da, O'nun duasını kabul ederek, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ile beraber Salât'a (tahiyyattaki salât-ü selâm'a), O'nu da kattı.

(Ruhu'l-Beyan, ilgili ayet)

İBRAHİM *(Aleyhisselâm)* **GİBİ NUH** *(Aleyhisselâm)* **IN DA MEVLÂ TEALÂ'DAN ASİ ZÜRRİYETİ HAKKINDA SALAH TEMENNİSİNİ** (hayır istemesini) **VE ZALİMLERİN ZULME DEVAM ETTİKLERİ SÜRECE İMAMETE** (önderliğe) **LÂYIK OLMADIKLARI GİBİ HER HANGİ BİR DOSTLUĞA DA LÂYIK GÖRÜLMEYİP HAKLARINDA HAYIR DUA YAPILMAYACAĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER**

١- قَالَ يَانُوحُ اِنَّهُ لَيْسَ مِنْ اَهْلِكَ اِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَاتَسْئَلْنِ مَالَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ اِنِّى اَعِظُكَ اَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٤٦﴾

1- "(Nuh *(Aleyhisselâm)* oğlunun kurtulmasını istediğinde Allah-u Teala kendisine şöyle) **Buyurdu: Ey Nuh ! O kat'iyen senin ailenden** (ehli iyalinden) **değildir. Çünkü o** (nun işi) **salih olmayan** (kötü) **bir iştir. O hâlde bilgin olmadığı bir şeyi benden isteme, şüphesiz ben sana cahillerden** (bilmezlerden) **olmaman için vaaz ediyorum."** *(Hud Suresi:46)*

٢-...وَلَاتُخَاطِبْنِى فِى الَّذِينَ ظَلَمُوا اِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

2- **"O Zulmedenler** (in kurtulması) **hakkında bana hitapda bulunma, çünkü onlar boğul** (maya mahkum ol) **muşlardır."** *(Mü'minun Suresi:27 den)*

İBRAHİM *(Aleyhisselâm)* **IN ZÜRRİYETİ HAKKINDA YAPTIĞI DUANIN, BAZI EVLÂDI HAKKINDA KABUL EDİLDİĞİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER**

١- وَوَهَبْنَالَهُ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَاٰتَيْنَاهُ اَجْرَهُ فِى الدُّنْيَا وَاِنَّهُ فِى الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾

1- **"Biz ona** (İbrahim *(Aleyhisselâm)* e İsmail *(Aleyhisselâm)* den sonra) **İshak ve Yakub'u da bahşettik. Peygamberliği ve kitabı** (kendisinden sonra verilecek peygamberlikleri ve indirilecek kitapları) **onun zürriyetine tahsis ettik** (ayırdık)**ve dünyada ona mükâfatını verdik, şüphesiz o ahirette de elbette salihlerden** (en iyi kullardan) **dır."** *(Ankebut Suresi: 27)*

٢- وَوَهَبْنَا لَهُ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٧٢﴾ وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا وَاَوْحَيْنَا اِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَاِقَامَ الصَّلٰوةِ وَاِيتَاءَ الزَّكٰوةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ ﴿٧٣﴾

"Ona (İbrahim'e) **İshak'ı, birde Yakub'u nafile** (torun) **olarak ihsan ettik ve** (bunların) **her birini salih** (zat) **lar yaptık." -- "Onları emrimiz** (vahyimiz) **le doğru yolu gösterecek rehberler kıldık, kendilerine hayırlı işler yapmayı, dosdoğru namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Ve onlar bize ibadet edicilerdi."**

(Enbiya Suresi:72,73)

Mevlâ Tealâ, İbrahim *(Aleyhisselâm)* e tekliflerini icmalen (kısaca) beyandan sonra, bazılarını tafsil etmek (ayrıntılı bir şekilde açıklamak) üzere buyuruyor:

وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَاَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ اِبْرٰهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا اِلٰى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّٓائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ (١٢٥)

KELİME MANASI (125)

(وَاِذْ جَعَلْنَا) **(Habibim) ! Şu vakti de hatırla ki, biz kıldık,** neyi ? (الْبَيْتَ) **o beyti,** (Kâbe-i Muazzamayı), nedir kıldık? (مَثَابَةً) **mesabe, mecma' ve merci'** (toplanılacak, gidip gelinecek), **sevap işlenecek yer,** kim için ? (لِلنَّاسِ) **İnsanlar için,** daha ? (وَاَمْنًا) **emniyet yeri,** (biz beytullahı insanlar için sevap ve emniyet yeri kıldık ve onlara şöyle dedik)(وَاتَّخِذُوا) **ittihaz edin,** (tutun, edinin), nereden ? (مِنْ مَقَامِ اِبْرٰهِيمَ) **Makamı İbrahimden,** (İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın Makamından kendinize edinin), ne ? (مُصَلًّى) **namazgah,** (namaz kılınacak yer).(وَعَهِدْنَا) **ve biz vasiyet ettik veya kat'î olarak emrettik veya vahyettik veya dedik,** kime ?(اِلٰى اِبْرٰهِيمَ) **İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **e,** daha ? (وَاِسْمٰعِيلَ) **İsmail** *(Aleyhisselâm)* **e,** şunu ki,(اَنْ طَهِّرَا) **ziyade temizleyin,** (tertemiz tutun !) neyi ?(بَيْتِىَ) **benim evimi,** kim için ?(لِلطَّٓائِفِينَ) **tavaf edici** (etrafında dönen) **ler için** daha ?(وَالْعَاكِفِينَ) **ibadet için orada mücavir bulunan** (devamlı duran) **lar için,** daha ?(وَالرُّكَّعِ) **rükû ediciler,**(السُّجُودِ) **secde ediciler,** (namaz kılanlar) **için.**

MEAL-İ ŞERİFİ (125)

(Habibim !) **o vakti de hatırla ki, biz o beyt'i** (Kabe-i Muazzamayı) **insanlar için bir mesabe** (toplantı veya sevap yeri) **ve emniyet** (yeri) **yapmıştık ve** (size): **"İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **ın makamından bir namaz yeri edinin."** (demiştik). **Ve biz İbrahim'le İsmail** *(Aleyhimesselâm)* **e: "Benim evimi, tavaf edenler,** (orada) **devamlı bulunanlar ve rükû, secde edenler** (namaz kılanlar) **için, tertemiz edin." diye kat'î emir vermiştik.**

İ Z A H A T

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre, ayet-i celilede geçen: « مَثَابَه » aslında (Mef'ale)vezninde mastar mimî veya zarf-ı mekân'dır. Ulema buna bir çok manalar vermiştir. Halil ve Katade *(Rahmetullahi Aleyhima)* ye göre, toplanacak yer, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın buyurduğuna göre, sığınılacak yer, Mücahid ve Cübeyr *(Radıyallahu Anhuma)* ın buyurduklarına göre hac ve umreye gidenlerin uğrak yeri, bazı muhakkik (inceleyici) âlimlerin buyurduklarına göre, kendine

dönülmeye ve sığınılmaya lâyık olan yer. İmam-ı Ata'nın buyurduğuna göre ise, kendisinde yapılan ibadetler sebebiyle sevap kazanılacak yer demektir.

Beytullah'ın emniyet yeri olması ise, kendisine girenlerin baskınlardan, tehlikelerden kurtulduğu veya kendisine sığınan katil, öldürülmekten kurtulduğu içindir. Çünkü İmam-ı A'zam *(Rahimehullah)* Efendimizin mezhebine göre, adam öldüren bir kişi Harem-i Şerif'e sığınsa, ona had (öldürme cezası) uygulanmaz, lâkin sıkıştırılır,konuşturulmaz, yedirilmez, içirilmez böylece Harem-i Şerif'ten çıkması sağlanır, sonra öldürülür.

İmam-ı Şafiî *(Rahimehullah)* ye göre, sıkıştırılıp çıkartılmaya çalışılır, eğer çıkmazsa orada öldürülmesi caizdir.

Veya bu emniyet umumî bir manada düşünülür ki: Buna göre, Harem-i Şerif'in her şey için emniyet (güvenlik) yeri olduğuna işaret edilmiş olur hatta Harem-i Şerif kuşlar ve vahşi hayvanlar için bile bir emniyet yeridir.

O hâlde buraya insanların emniyeti haydi, haydi girer.

Ancak Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in beyanıyla tahsis edilen (ayrılan) beş muzır (zarar verici) hayvan müstesna.

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): خَمْسٌ مِنَ الدَّوَآبِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ
يُقْتَلْنَ فِى الْحَرَمِ ، اَلْغُرَابُ وَالْحِدَاَةُ وَالْعَقْرَبُ وَالْفَارَةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ *

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* **den rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Hayvanlardan beş tane vardır ki, bunların hepsi de fasık** (Muzır) **dır. Harem-i Şerifte bile öldürülebilirler. Bunlar: Karga, Çaylak, Akrep, Fare ve Kuduz köpektir."** *(Buharî, Cezau's-Sayd:7, Müslim, Hacc:67,73,76,79, Ebu Davud, Menasik:39, Neseî, Hacc:82,84,86,88,113,114,116,119, Muvatta, Hacc:88,90, Ahmed İbn-i Hanbel:2/8, 32,37, 48,50,52,54,65,77)*

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre, Makam-ı İbrahim'den murat: İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın Beytullah'ın binasını yükseltirken üzerine çıktığı ve kendisinde İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın ayak izlerinin bulunduğu taştır.

İbn-i Abbas, Cabir, Katade ve diğerleri *(Radıyallahu Anhum)* böyle buyurmuşlar, İmam-ı Buharî de bunu rivayet etmiştir. Cumhur-u müfessirin (tefsir âlimlerinin ekserisin)in sözü de budur veya Makamı İbrahim; İbrahim *(Aleyhisselam)* ın insanları hacca davet ederken, üzerine çıktığı taşın bulunduğu yerdir.

Yine Alusî tefsirinde zikredildiğne göre, İmam-ı Nahaî ve Mücahid *(Rahimehumallah)*:**"Harem-i Şerifin tamamı Makam-ı İbrahim'dir."** buyurmuşlardır.

İbn-i Abbas ve Ata *(Radıyallahu Anhuma)*ise, Hac mevkiflerinin (hac edilirken durulması icabeden bütün yerlerin) Makam-ı İbrahim olduğu görüşündedirler. İmam-ı Şa'bî de, Makam-ı İbrahim'in hususen (özellikle) Arafat, Müzdelife, Mina'daki şeytan taşlanacak yerlerin olduğunu söylemiştir. Cumhur'un görüşü ise, ilk olarak zikrettiğimiz rivayettir.

Bu ayet'in sebebi nüzul'ü hakkında Nesefî ve Alusî tefsirlerinde Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* den şöyle rivayet edilmektedir.

Bir gün Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* in elinden tutarak: « يَا عُمَرُ هٰذَا مَقَامُ اِبْرَاهِيمَ » **"Ya Ömer ! İşte bu, Makam-ı İbrahim'dir."** buyurdu. Bunun üzerine Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* de: « اَفَلَا نَتَّخِذُهُ مُصَلًّى » **"İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **ın Makamını, musallâ, namazgâh** (namaz kılınacak yer) **edinmiyelim mi ?"** deyince, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*: « لَمْ اُؤْمَرْ بِذٰلِكَ » **"Henüz bununla emrolunmadım."** buyurdu. O gün güneş batmadan bu ayet-i celile nazil olarak (inerek), Makam-ı İbrahim'in namaz kılınacak yer tutulması ümmete emrolundu. Ancak bu emir istihbap içindir, yani o mübarek makamda namaz kılmak müstehabdır.

Enes İbn-i Malik *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* şöyle buyurdu: **"Üç şeyde Rabbime muvafakat ettim."** (isabet ettim). Veya: **"Üç şeyde Rabbim bana muvafakat etti."** (aramızda uygunluk oldu).

1. - Ya Resulallah ! İbrahim *(Aleyhisselâm)* **ın makamını namazgâh edinmez misin ? dedim. "İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **ın makamını namazgâh edinin." mealindeki ayet indi.**

2. - Ya Resulallah ! Senin ailelerinin yanına iyi de, kötü de, giriyor onlara emretsende perde arkasına gizlenseler nasıl olur. dedim. Bunun üzerine, hicap (perde) **ayeti indi.**

3. - Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **in aileleri aralarındaki kıskançlık sebebiyle toplandıklarında onlara: "Umulur ki o sizi boşarsa, Rabbi ona, sizden daha hayırlı aileler verir."***(Tahrim Suresi:5)* **dedim. Bunun üzerine de aynı böyle ayet indi.** *(Buharî, Salât:32, Tefsir, Sure:2, Müslim, Fezailü's-sahabe:24, Darimî, Menasik:33, Ahmed İbn-i Hanbel:1/23,24,36)*

Bazıları ise, bu namazdan maksadın tavaf namazı olduğunu ve bu emrin vücup ifade ettiğini söylemişlerdir.Ve bu hususda, Müslim'in Hazreti Cabir *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet ettiği şu meseleyi delil getirmişlerdir. Bir kere Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* tavafını bitirdiğinde, Makam-ı İbrahim'e gelerek arkasında iki rekât kılmış,ve bu ayet-i okumuştur. Ancak birinci görüş (Makam-ı İbrahim'in namazgah edinilmesinin müstehabolması) daha kuvvetlidir.

Beyti temizlemekten maksat ise, onu pislikler ve putlar gibi lâyık olmayan şeylerden temizlemektir. Ancak buraya Mevlâ Tealâ'nın bütün evleri (mescitler) dahil olmaktadır. Binaenaleyh temiz tutulma hususunda onların hükmü de Beytullah'ın hükmü gibidir.

Bu ayeti celileden mescitlere tazim etmenin lüzumu da anlaşılmaktadır. Rivayete göre Hazreti Ömer *(Radıyallahu Anh)* camide bir kişinin sesini işitince, Ona: « مَاهٰذَا اَمَاتَدْرِى اَيْنَ اَنْتَ » **"Bu hâl nedir sen nerede olduğunu bilmiyor musun?"** buyurdu.

Makamı İbrahim'in fazileti hakkında birçok rivayetler vardır.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ الرُّكْنَ وَالْمَقَامَ يَاقُوتَتَانِ مِنْ يَاقُوتِ الْجَنَّةِ طَمَسَ اللّٰهُ نُورَهُمَا وَلَوْ لَمْ يَطْمِسْ نُورَهُمَا لَاَضَاءَتَا مَابَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Hacer-i Esvedle Makam-ı İbrahim cennet yakutlarından iki yakuttur. Allah Tealâ onların nurunu örttü. Eğer nurlarını örtmeseydi elbette onlar meşrikle mağrip** (doğuyla batı) **arasını aydınlatırlardı."**

(Tirmizî, Hac:49, Ahmed İbn-i Hanbel:2/213,214, Beyhekî, Sünen:5/75)

Said İbn-i Müseyyeb *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: « اَلرُّكْنُ وَالْمَقَامُ حَجَرَانِ مِنْ حِجَارَةِ الْجَنَّةِ » **"Hacer-i Esvedle Makam-ı İbrahim cennet taşlarından iki taştırlar."** *(Suyutî, D.Mensur:1/291)*

İmam-ı Mücahid'in şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur :

يَاْتِى الْحَجَرُ وَالْمَقَامُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِثْلُ اُحُدٍ ، لَهُمَا عَيْنَانِ وَشَفَتَانِ يُنَادِيَانِ بِاَعْلٰى اَصْوَاتِهِمَا يَشْهَدَانِ لِمَنْ وَافَاهُمَا بِالْوَفَاءِ *

"Kıyamet gününde Hacer-i Esvedle Makam-ı İbrahim'in her biri Uhud dağı gibi gelecektir. Onların iki gözü, iki dudağı bulunacaktır. En yüksek sesleriyle nida ederek kendilerini ziyaret edenlere, vefa ile (Allah'a verdikleri sözlerinde durduklarına dair) **şahitlik edeceklerdir."** *(Suyutî, D.Mensur:1/291)*

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا وَصَلّٰى خَلْفَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ وَشَرِبَ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ كُلُّهَا بَالِغَةً مَابَلَغَتْ *

Cabir İbn-i Abdullah *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim Beytullah'ın etrafında yedi kere döner, sonra Makam-ı İbrahim'de iki rekât namaz kılar ve Zemzem suyundan içerse, ne kadar olursa olsun bütün günahları affolur."** *(Suyutî, D.Mensur:1/293)*

Ayet-i celiledeki: «طَائِفِينَ» den murat: Hac ve Umre için gelip Beytullah'ı tavaf ve ziyaret edenlerdir.

Tavaf çok faziletli bir ibadettir. Hakkında çok rivayetler vardır.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhüma)* Hazretlerine: **"Tavaf mı daha üstündür yoksa namaz mı ?"** diye sorulduğunda: **"Mekke'nin yerlileri için namaz, yabancılar için ise tavaf daha üstündür."** buyurdular.

Said İbn-i Cübeyr ve İmam-ı Mücahit *(Radıyallâhu Anhüm)* ten de buna benzer rivayetler gelmiştir. Hatta İmam-ı Mücahid'in: **"Beytullah'ı tavaf etmen, Umre yapmandan daha sevgilidir.** buyurduğu nakledilmiştir. *(Suyutî, D.Mensur:1/296)*

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رضى الله عنهم) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْمَرْءُ يُرِيدُ الطَّوَافَ بِالْبَيْتِ اَقْبَلَ يَخُوضُ الرَّحْمَةَ فَاِذَا دَخَلَهُ غَمَرَتْهُ ثُمَّ لاَيَرْفَعُ قَدَمًا وَلاَيَضَعُ قَدَمًا اِلاَّ كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِكُلِّ قَدَمٍ خَمْسَمِائَةِ حَسَنَةٍ وَحَطَّ عَنْهُ خَمْسَمِائَةِ سَيِّئَةٍ وَرُفِعَتْ لَهُ خَمْسُمِائَةِ دَرَجَةٍ فَاِذَا فَرَغَ مِنْ طَوَافِهِ فَاَتَى مَقَامَ اِبْرَاهِيمَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ دُبُرَ الْمَقَامِ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ وَكُتِبَ لَهُ أَجْرُ عِتْقِ عَشْرِ رِقَابٍ مِنْ وَلَدِ اِسْمَاعِيلَ وَاسْتَقْبَلَهُ مَلَكٌ عَلَى الرُّكْنِ فَقَالَ لَهُ اسْتَأْنِفِ الْعَمَلَ فِيمَا بَقِيَ فَقَدْ كُفِيتَ مَامَضَى وَشُفِّعَ فِى سَبْعِينَ مِنْ اَهْلِ بَيْتِهِ *

Amr İbn-i Şuayb babasından, O da dedesinden *(Radıyallahu Anhüm)* rivayet ettiler ki, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:"Kişi Beytullah'ı tavaf etmek isteyince Allah'ın rahmetine dalmaya başlar, tavafa girdiğinde ise Rahmet-i İlâhiye onu kaplar.Sonra ayağını her indirip kaldırdığında mutlaka Allah u Tealâ ona her adımda beş yüz sevap yazar, beş yüz günahını siler ve o kişi beş yüz derece yükseltilir. Tavafını bitirip Makam-ı İbrahim'e gelerek arkasında iki rekât kılarsa, annesinden doğduğu gün gibi bütün günahlarından kurtulur. Ve ona İsmail *(Aleyhisselâm)*ın çocuklarından on köle azat etmiş sevabı yazılır.Ve Hacer-i Esved'de kendisini bir melek karşılayarak ona: "Kalan ömründe yeniden amele başla. Artık geçenlere kifayet olundun (geçen günahlarına silgi çekildi)." der. Ve o kişi ehli beytinden (efrad-ı ailesinden) yetmiş kişiye şefaatçı kılınır."

(Suyutî, D.Mensur:1/294)

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ طَافَ بِهٰذَا الْبَيْتِ أُسْبُوعًا فَاَحْصَاهُ كَانَ كَعِتْقِ رَقَبَةٍ لاَيَضَعُ قَدَمًا وَلاَيَرْفَعُ أُخْرٰى اِلاَّ حَطَّ اللّٰهُ عَنْهُ خَطِيئَةً وَكَتَبَ لَهُ بِهَا حَسَنَةً *

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* den rivayete göre, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: "Her kim bu beyti yedi kere sayarak tavaf ederse bir köle azat etmiş gibi olur.Ve bir kişi (tavaf sırasında) ayağını her koyup kaldırdığında Allah ondan bir günahı siler ve onun için bir hasene yazar."

(Tirmizî, Hac:111,Neseî, Menasik:134)

Ezrakî, Ali İbn-i Hüseyn *(Rahimehumullah)* den rivayet etti ki: Bir adam, kendisine Beytullah'ı tavaf etmenin niçin ve nasıl başladığından sordu. O da şöyle cevap verdi: Bu beyt-i tavaf etmenin başlangıcı şöyle olmuştur.

Allah-u Tealâ meleklerine: « وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ اِنِّى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيفَةً » "Şüphesiz ben yeryüzünde bir halife yaratacağım." dediğinde onlar:

. . قَالُوا اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنِّى اَعْلَمُ مَالاَتَعْلَمُونَ *

"(Ya Rabbi biz dururken) **yer yüzünü ifsat edecek, kanlar akıtacak,** (birbirini çekemeyecek, ve bir birine buğz edecek kimseleri mi) **orada yaratacaksın** (halife yapacaksın? Ey Rabbimiz ! o halifeyi bizden yap. Biz yer yüzünü karıştırmayız, kanlar dökmeyiz, bir birimize buğz etmeyiz, hasette bulunmayız, bir birimize karşı azgınlık etmeyiz) **biz ise seni hamdederek tesbih eder, takdis eder** (ve sana itaat eder, isyan etmey) **iz." dediler.** Bunun üzerine Allah-u Tealâ: **"Ben sizin bilmediklerinizi bilirim." buyurdu.** *(Bakara Suresi:30)*

Melekler de bu sözlerinin Rablerine karşı gelmek olduğunu ve bu sözlerinden dolayı Rablerinin onlara mutlaka kızdığını zannederek hemen arşa sığınıp başlarını kaldırdılar ve yalvararak parmaklarıyla yukarıya doğru işaret ettiler. Ve Allah'ın gazabından korkarak ağladılar böylece üç saat arşı tavaf ettiler. Bunun üzerine Allah-u Tealâ onlara tecelli etti. Ve üzerlerine rahmet yağdı Sonra Allah-u Tealâ arşın altında zebercetten dört direk üzerine bir ev koydu ve onu kırmızı yakut'la kapladı ve o beyte « الضُّرَاحْ » «Zurah» ismi verildi.

Sonra Allah-u Tealâ, meleklerine: **"Bu beyti tavaf edin ve Arşı bırakın."** buyurdu. Melekler de Arşı bırakarak o beyti tavaf etmeye başladılar. Ve bu onlara daha kolay geldi. İşte o beyt Allah-u Tealâ'nın Kuran'ında bahsettiği beyt-i Mamur'dur ki, her gün ve gece ona yetmiş bin melek girer ve sonra ebediyen ona dönmezler. Sonra Allah-u Tealâ meleklerini göndererek: **"Bunun ölçüsünde, aynı bunun benzeri bir de, yer yüzünde yapın."** buyurdu. Ve Allah-u Tealâ sema ehli Beyt-i Mamur'u tavaf ettikleri gibi, yer yüzünde olan mahlûkatına da bu Beyti tavaf etmelerini emir buyurdu. *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur::2/310-311)*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلطَّوَافُ حَوْلَ الْبَيْتِ مِثْلُ
الصَّلاَةِ الاَّ اَنَّكُمْ تَتَكَلَّمُونَ فِيهِ فَمَنْ تَكَلَّمَ فِيهِ فَلاَيَتَكَلَّمَنَّ الاَّ بِخَيْرٍ *

İbn-i Abbas*(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Beytullah'ın etrafında tavaf etmek, namaz kılmak gibidir. Ancak siz onda (tavafta) konuşabilirsiniz. Amma konuşan mutlaka hayır konuşsun."** *(Tirmizî, Hac:112, Neseî, Menasik:136, Darimî, Menasik:32, Ahmed İbn-i Hanbel:3/414)*

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): وَاَمَّا طَوَافُكَ
بِالْبَيْتِ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاِنَّكَ تَطُوفُ وَلاَذَنْبَ عَلَيْكَ *

Enes İbn-i Malik*(Radıyallahu Anh)* **den** (rivayet edilen uzun bir hadis-i şerifin sonunda) **Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **: "Hacdan sonra Beytullah'ı tavaf ettiğinde şüphesiz ki sen hiç günahsız olarak tavaf etmiş olursun."buyurdu.**
(İbn-i Hibban, Şifaü'l-garam:1/175)

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ
خَمْسِينَ مَرَّةً خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمَ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kim Beytullah'ı elli kere tavaf ederse, annesinin onu doğurduğu gün** (annesinden yeni doğmuş) **gibi günahlarından kurtulur."** *(Tirmizi, Hac41)*

İmam-ı Fasî Şifaü'l-garam isimli eserinde buyurmuştur ki:

"Hadis-i şerifte geçen elli kereden maksat elli kere dönmek değil ancak elli tavaftır her tavaf yedi şavttır, böylece üçyüz elli dönmek olur."

Nitekim Said İbn-i Cübeyr'den rivayet edilen söz buna delâlet etmektedir

مَنْ حَجَّ الْبَيْتَ فَطَافَ خَمْسِينَ اُسْبُوعًا قَبْلَ اَنْ يَرْجِعَ كَانَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ *

"Her kim Beytullah'ı hac eder de (vatanına) **dönmeden elli kere yedi şavt** (dönme) **yaparsa annesinden yeni doğmuş gibi olur."** *(Said İbn-i Mensur,El-Kira:1/324)*

Bu mana İbn-i Abbas *(Radıyallâhu Anhumâ)* dan hadis olarak da rivayet edilmiştir. Taberî'nin, **«El-Kıra Likasid-i Ümmi'l-Kurâ»** isimli kitabında zikrettiğine göre, ilim ehli buyurmuştur ki: Bu elli tavafdan maksat bir anda ve peş peşe yapılması değildir. Ancak ömründe bir kere de olsa hasenat (sevap) defterinde elli tavafın bulunmasıdır.

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِنَّ اللّٰهَ يُبَاهِى بِالطَّآئِفِينَ *

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* **dan rivayet edilmiştir ki, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Şüphesiz Allah-u Tealâ tavaf eden kullarıyla, iftihar eder.** (Övünür)." *(Ebu Nuaym, Hilye:8/216)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَكْرَمُ سُكَّانِ السَّمآءِ عَلَى اللّٰهِ الَّذِينَ يَطُوفُونَ حَوْلَ بَيْتِهِ وَ اَكْرَمُ سُكَّانِ الْاَرْضِ الَّذِينَ يَطُوفُونَ حَوْلَ بَيْتِـهِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Allah katında sema sakinlerinin** (meleklerin) **en kıymetlisi Beytinin etrafında tavaf edenlerdir. Yer sakinlerinin** (insanlar ve cinlerin) **en kıymetlisi de, Beytinin etrafında tavaf edenlerdir."** *(Süleyman İbn-i Halil, Mensek isimli eserinde, Hasan-ı Basri, Risalesinde zikrettiler, Şıfaü'l-garam:1/180)*

Hasan-ı Basrî *(Rahimehullah)* Risalesinde buyurdu ki :

وَلَوْ اَنَّ الْمَلاَئِكَةَ صَافَحَتْ اَحَداً لَصَافَحَتِ الطَّآئِفِينَ حَوْلَ بَيْتِ اللّٰهِ *

"Eğer melekler bir kişiyle musafaha edecek olsalardı elbette Beytullah'ın etrafında tavaf edenlerle, musafaha ederler (elele tutuşurlar) **dı.** *(Şifaü'l-garam1/181)*

İmam-ı Fasî buyurdu ki: Tavaf eden kişi bu derece üstün olduğuna göre niyetini halis etmeli ve dilini, derecesinin noksan olmasına sebep olacak fuzuli (boş) sözlerden muhafaza etmelidir. Zira tavaf zikrullah (Allahı hatırlamak) için meşrû edilmiştir.

O hâlde tavaf esnasında zikreden kişi sesini kendi duyacağından fazla yükselterek başkalarının huzurunu kaçırmamalıdır.

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* den rivayete göre: Efendimiz *(Sallall lahu Aleyhi ve Sellem)* **in mekkeye girdiğinde en sevdiği amel** (iş) **Beytullahı tavaf etmekdi.**

(El kıra S.323)

Muhammed İbn-i Münkedir *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Âdem *(Aleyhisselâm)* ın semadan indirildiğinde, ilk yaptığı iş Beytullah-ı tavaf etmek oldu. Melekler onu karşılayarak: **"Ey Âdem biz senden iki bin sene önce bu beyt-i tavaf etmişdik."** dediler. *(Şifaü'l-garam 1/182)*

عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِسْتَمْتِعُوا مِنْ هٰذَا الْبَيْتِ فَاِنَّهُ قَدْ هُدِمَ مَرَّتَيْنِ وَيُرْفَعُ فِى الثَّالِثَةِ *

İbn-i Ömer *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallall lahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Bu beyt'den istifade edin, çünkü o iki kere yıkıldı, üçüncüsünde de kaldırılacaktır."** *(Hakim, Müstedrek:1/441)*

İbn-i Mesut *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

اَكْثِرُوا مِنْ زِيَارَةِ هٰذَا الْبَيْتِ قَبْلَ اَنْ يُرْفَعَ وَيَنْسَى النَّاسُ مَكَانَهُ وَاَكْثِرُوا مِنْ تِلاَوَةِ الْقُرْاٰنِ قَبْلَ اَنْ يُرْفَعَ *

"Bu beyt (yerden) **kaldırılıp insanlar yerini unutmadan onu çok ziyaret edin. Kuran da kaldırılmadan onu çok okuyun."** O zaman: **"Bu mushaflar kaldırılır, ama insanların göğüslerindekiler nasıl kaldırılacak ? "** dediler. Buyurdu ki: **"Bir sabah insanlar kalkacak kalplerini bomboş bulacaklar hatta: «** لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ **» demeyi bile unutacaklar. «Biz bir şeyler okurduk, söylerdik,** (ne oldu onlara) **diyecekler.» ve cahiliyet devrinde kullandıkları sözlere dönecekler."**

(El-Ezrakî, El-Kira:329)

Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

اِسْتَكْثِرُوا بِالطَّوَافِ بِالْبَيْتِ قَبْلَ اَنْ يُحَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ فَكَاَنِّى اَنْظُرُ اِلٰى رَجُلٍ مِنَ الْحَبَشَةِ اَصْمَعَ اَصْلَعَ خَمْشَ السَّاقَيْنِ جَالِسًا عَلَيْهِ وَهُوَ يَهْدِمُ *

"Sizinle Beytullah'ın arasına girilmeden (elinizden çıkmadan) **onu çok tavaf edin. Sanki ben Habeşistanlı, küçük kulaklı, kel, dizleri ince bir adamın Beytullah'ın üstüne oturarak onu yıktığını görüyorum.** *(Said İbn-i Mensur, El-Kıra:329)*

« عَاكِفِينَ » den murat ise, o makamda devamlı bulunanlardır.

Hazreti Sabit'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Abdullah İbn-i Ubeyd İbn-i Umeyre: **"Ben mutlaka Mescid-i Haramda uyuyanları menetmesi için emir** (devlet reisi) **ile konuşacağım, çünkü onlar abdestlerini bozuyorlar, hatta**

cünüp oluyorlar." dedim. O da, dedi ki: **"Böyle yapma ! Çünkü İbn-i Ömer Hazretlerine onlardan soruldu. "Onlar Akif** (itikaf edici) lerdir." buyurdu.

(Suyutî, D.Mensur:1/295)

Kâbe-i Muazzama'ya bakarak, Mescid-i Haram da oturmak da, çok makbul ibadetlerdendir.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :اِنَّ للّٰه عزَّ وَجَلَّ فِى كُلِّ يَوْمٍ عِشْرِينَ وَمِائَةَ رَحْمَةٍ تَنْزِلُ عَلىٰ هٰذَا الْبَيْتِ فَستُّونَ لِلطَّائِفِينَ وَاَرْبَعُونَ لِلْمُصَلِّينَ وَعِشْرُونَ لِلنَّاظِرِينَ*

İbn-i Abbas *(Radıyallâhu Anhuma)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Muhakkak bu Beyt üzerine, her gün, Allah-u Tealâ Hazretlerinin yüz yirmi rahmeti yağar, bunun altmışı tavaf edenler, kırkı namaz kılanlar, yirmisi ise, Beytullah'a bakanlar içindir."***(Deylemî, Firdevs:1/189, No:709)*

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilmiştir ki :

« اَلنَّظَرُ اِلَى الْكَعْبَةِ مَحْضُ الْاِيمَانِ » **"Kâbeye bakmak iman'ın halisi (özü) dür."**

(Suyutî, D.Mensur:1/328)

İbn-i Müseyyeb *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki :

مَنْ نَظَرَ اِلَى الْكَعْبَةِ اِيمَانًا وَتَصْدِيقًا خَرَجَ مِنَ الْخَطَايَا كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ *

"İnanarak ve tasdik ederek Kâbeye bakan anasından doğduğu gün gibi bütün günahlarından kurtulur." *(Suyutî, D.Mensur:1/328)*

Ata *(Radıyallahu Anh)* nın şöyle buyurduğu nakl olmuştur:

اَلنَّظَرُ اِلَى الْبَيْتِ عِبَادَةٌ وَالنَّاظِرُ اِلَى الْبَيْتِ بِمَنْزِلَةِ الْقَائِمِ الصَّائِمِ الْمُخْبِتِ الْمُجَاهِدِ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ

"Beytullah'a bakmak ibadettir. Beytullah'a bakan namaz kılan, oruç tutan, tevazulu bulunan ve Allah yolunda cihat eden gibidir." *(Suyutî, D.Mensur:1/328)*

Yine Ata *(Radıyallahu Anh)* nın şöyle buyurduğu nakl olunmuştur :

اِنَّ نَظْرَةً اِلىٰ هٰذَا الْبَيْتِ فِى غَيْرِ طَوَافٍ وَلَاصَلَاةٍ تَعْدِلُ عِبَادَةَ سَنَةٍ قِيَامِهَا وَرُكُوعِهَا وَسُجُودِهَا

"Tavaf etmeden ve namaz kılmadan dahi, şu Beyt'e bir kere bakmak bir sene kıyam, rükû ve secde gibi ibadetlerde bulunmağa denktir."*(Suyutî,D.Men.1/328)*

İbrahim-i Nahaî *(Rahimehullah)* nin şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

اَلنَّاظِرُ اِلَى الْكَعْبَةِ كَالْمُجْتَهِدِ فِى الْعِبَادَةِ فِى غَيْرِهَا مِنَ الْبِلَادِ *

"Kâbeye bakan, başka beldelerde son derece ibadet eden gibidir."

(Suyutî, D.Mensur:1/328)

Hasan-ı Basrî *(Rahimehullah)* den nakledildi ki, ulema :

"Mekkede onbeş yerde dua kabul olur." buyurmuştur.

1. - Mültezem (kapıyla Hacer-i Esved arası), **2. - Altın oluğun altında,**
3. - Rüknü Yemanîde, **4. - Safa tepesinde,** **5. - Merve tepesinde,**
6. - Safa ile Merve arasında (sa'y yerinde) **7. - Hacer-i Esvedde,**

8. - Hacer-i Esvedle Makam-ı İbrahim arasında, 9. - Kâbenin içinde,
10. - Mina'da 11. - Müzdelife'de, 12. - Arafat'ta,
13. - Birinci şeytan'ın taşlandığı yerde, 14. - İkinci şeytan'ın taşlandığı yerde,
15. - Üçüncü şeytan'ın taşlandığı yerde. *(Suyutî, D.Mensur:1/295)*

Rükû ve secde edicilerden murat ise, namaz kılıcılardır. Kıyam, rükû, sücud namaz kılan kişinin şekillerinden olduğu için, burada namaz kılıcılar, rükû ve secde ediciler diye zikredilmiştir. Rükû ve secde bir birlerine çok yakın olduklarından dolayı da, ayeti celilede atıf harfi konulmayarak (bitişik) olarak zikredilmişlerdir.

Bundan sonra bilinmelidir ki, Allah-u Tealâ Hazretlerinin bir evi daha vardır ki, Mevlâ Tealâ O'nu kendisine nisbet ederek şereflendirmiştir. O da **Kalp** evidir. Hakikatta, Mevlâ Tealâ bu evi de, kendinden gayrine iltifatetme (kendinden başkasına bakmak, yönelmek) kirlerinden pak tutmakla emretmiştir, zira kalp Allah-u Tealâ Hazretlerinin tecelligâhıdır. yani tecelli ettiği (perdesiz olarak kendisine açıldığı) yerdir.

Nitekim Mevlâna Celalü'd-din-i Rumî *(Kuddise Sırruhu's-Samî)* Hazretleri, bütün insanlar katında makbul olan"**Mesnevî**"isimli eserinde şöyle buyurmuştur

دلْ بَدَسْتْ آوَرْكِه حَجِّ اكْبَرَ سْتْ * اَزْهَزَارانْ كَعْبَه يَكْ دلْ بِهْتَرَسْتْ
كَعْبَه بُنْيَادِ خَلِيلِ آزَرَ سْتْ * دلْ نَظَرگاهِ جَلِيلِ اكْبَرَسْتْ

"Gönül elde et ki, o en büyük Hac'tır.
Binlerce Kâbe'den, bir gönül daha kıymetlidir.
Zira Kâbe, Azer oğlu Halil'in binasıdır.
Gönül ise, en büyük olan Yüce Mevlâ'nın nazargâhı (baktığı yer) **dir.**

O hâlde kişi kalbini, bütün masiva pisliklerinden tasfiye etmeli (paklamalı)dır ki, o kalbe Envar-ı İlahiye (İlâhî nurlar) ve Esrar-ı Rahmaniye (Mevlanın sırları) tecelli etsin, ve böylece sekinet ve huzur yağsın.

Marifetname sahibi İbrahim Hakki Erzurumî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

قَلْبِى مُقَلِّبْ ايلَه بِيلْ * وِيرْمَه سِوَايَه سَبِيلْ
مَهْجُورْ ايِدَرْ قَالُ قِيلْ * هِيچْ بُلُونُرْمِى وَفَا

"Kalbi, Mukallib (onu istediği tarafa çevirici Mevlâ) **ile beraber bil.**
Allah-u Tealâ'dan başka düşüncelerin kalbe girmesine yol verme.
Çünkü o alâkalar seni Mevlâ'dan uzak eder.
Sonra, Mevlâya karşı sende hiç vefa (kulluğu yerine getirme) **bulunur mu ?**

Büyük Şeyh Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri arapça mektubunda şöyle buyurdu:

وَقَالَ اِبْرَاهِيمُ حَقِّيِّ الْاَرْضُرُومِي وَكَلَامُهُ حُجَّةٌ لِاَنَّ هٰذَا مِنْ اَكْمَلِ اَهْلِ اللّٰهِ :
مَنْ كَانَ فِى قَلْبِهِ اَللّٰهُ . فَمُعِينُهُ فِى الدَّارَيْنِ اَللّٰهُ .
وَمَنْ كَانَ فِى قَلْبِهِ غَيْرُ اللّٰهِ . فَخَصْمُهُ فِى الدَّارَيْنِ اَللّٰهُ .

İbrahim Hakki Erzurumî *(Kuddise Sırruhu)* **Hazretleri buyurdular: Onun sözü huccet** (delil) **dir. Çünkü o, kâmil** (en üstün, yüksek) **Allah dostlarının ekmeli** (en üstünleri) **ndendir: "Kimin kalbinde Allah varsa, iki cihanda onun yardımcısı Allah-u Tealâ'dır. Her kimin kalbinde Allah'dan başka bir şey varsa, dünya ve ahirette onun hasmı** (düşmanı) **Allah-u Tealâ'dır."**

Büyük Şeyh Efendi Mustafa İsmet Garibullah *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin **Risale-i Kudsiye**'sinde zikredildiğine göre, Hadis-i Şerifde gelmiştir ki :

قَلْبُ الْمُؤْمِنِ بَيْتُ اللّٰهِ *

"Müminin kalbi Beytullah (Allah'ın evi) **dir."** Diğer bir rivayette :

قَلْبُ الْمُؤْمِنِ عَرْشُ الرَّحْمٰنِ *

"Müminin kalbi Arşu'r-Rahman (Rahman Tealâ'nın Arşı) **dır."**

Bir başka rivayette de:

قَلْبُ الْمُؤْمِنِ خَزَائِنُ اللّٰهِ *

"Müminin kalbi Allah-u Tealâ'nın hazineleridir." *(Risale-i Kudsiye:90)*

Bu manada şu hadis-i şerif İhya şerhi İthaf'ta Taberanî'den naklen mevcuttur. Ebu Ukbetel Havlânî *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

عَنْ اَبِى عُقْبَةَ الْخَوْلَانِيِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِنَّ لِلّٰهِ اَوَانِىَ فِى اَرْضِهِ
وَهِىَ الْقُلُوبُ وَاَحَبُّ الْقُلُوبِ اِلَى اللّٰهِ اَلْيَنُهَا وَاَرَقُّهَا *

"Şüphesiz Allah-uTealâ'nın yer yüzünde kapları vardır. Onlarda kalplerdir. Kalplerin Allah'a en sevgili olanı ise en yumuşak ve merhametli olanıdır."

(Seyyid Muhammed İbn-i Muhammed El-Huseyni ez-Zebîdî, İthafü's-Sadetil Müttekin:6/209)

Daha sonra da İsmet Garibullah *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri şöyle buyurdu:

فَالْقَلْبُ كَالْمِرْآةِ اِذَا نُظِرَ فِيهَا يَرٰى تَجَلِّى رَبِّهِ وَيُشَاهِدُهُ *

"İnsan-ı kâmil'in kalbi ayna gibidir, yani tarafsız ve şekilsiz olarak Mevlâ Tealâ oraya tecelli etmektedir. Bu sebeble oraya nazar edildiğinde (bakıldığında, bakan) **Rabbisinin tecellisini görür ve müşahede eder."**

İşte kul, ancak bu dereceye ulaştığında, Rabbi'ne hakikaten rükû ve secde etmiş ve Sır lâtifesiyle (İç âlemiyle) Mevlâ'sına münacat etmiş (yalvarmış)olur.

« اسْمٰعِيلَ » Acemce bir isimdir, arapça manasının "Mutîullah" (Allah'a itaat edici) olduğu söylenmiştir. Diğer bir rivayete göre İbrahim *(Aleyhisselâm)* Allah-u Tealâ'ya, kendisine bir çocuk vermesi için dua eder ve: « اسمَعْ ايلْ » **"Ey Allah duamı kabul et."** derdi. Allah-u Tealâ kendisine çocuk verince, ona bu cümle ile isim verildi. « الرُّكَّعِ » Raki'in cemi'dir. « السُّجُودْ » Sacid'in cemi'dir.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdu ki: Beytullah'da bulunan kişi ayakta duruyorsa, tavaf edicilerden, oturuyorsa, itikâf edicilerden, Namazda ise, rükû ve secde edicilerden sayılır.

MEVLÂ TEALÂ HAZRETLERİNİN (BEYTİMİ TEMİZLE) EMRİNİN BİR BENZERİNİ SADECE İBRAHİM *(Aleyhisselâm)* A VERDİĞİNİ BEYAN EDEN DİĞER BİR AYET-İ KERİME

وَاِذْ بَوَّأْنَا لاِبْرٰهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ اَنْ لاَتُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّـآئِفِينَ وَالْقَآئِمِينَ وَالرُّكَّـعِ السُّجُودِ ﴿٢٦﴾

"Şu vakti hatırla ki; "Bana hiç bir şeyi eş tutma ve evimi tavaf edenler, kıyam edenler (namazda ayakta duranlar), **rükû ve sucud edenler için iyice temizle."** (diyerek) **Beyti şerif'in yerini İbrahim** *(Aleyhisselâm)***e makam kılmıştık."**

(Hac Suresi:26)

İBRAHİM VE İSMAİL *(Aleyhimesselâm)* IN BURADA OLDUĞU GİBİ MEVLÂNIN BÜTÜN EMİRLERİNE BAHUSUS OĞLUNU KURBAN ETME EMRİNE TESLİMİYETLERİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

فَلَمَّا اَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَادَيْنَاهُ اَنْ يَاابْرٰهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِـنِينَ ﴿١٠٥﴾

"Vaktaki ikiside (İbrahim ve İsmail *(Aleyhismesselâm)*Allah-u Tealâ'nın emrine) **teslim oldular.** (İbrahim) **onu alnının üstüne yıktı. Biz ona: "Ey İbrahim !** *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhi)* **rüyanı** (rüyanda gördüğünü) **tasdik ettin** (doğruladın), **şüphesiz biz iyi hareket edenleri böyle cezalandırır** (mükâfatlandırır) **ız." diye nida ettik."**

(Sâffât Suresi:103-105)

Mevlâ Tealâ Hazretleri, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın hâllerinden diğer bazılarını beyan etmek üzere buyuruyor :

وَاِذْ قَالَ اِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا بَلَدًا اٰمِنًا وَارْزُقْ اَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَاُمَتِّعُهُ قَلِيلاً ثُمَّ اَضْطَرُّهُ اِلٰى عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِـيرُ ﴿١٢٦﴾

KELİME MANASI (126)

(وَاِذْ قَالَ) (Ey habibim ! ve Ey muhatap !) **O vakti de hatırla ki, demişti,** kim?

(اِبْرَاهِيمُ) **İbrahim** *(Aleyhisselâm)* (şöyle diyerek dua etmişti).(رَبِّ) **Ey benim Rabbim !** (اجْعَلْ) **kıl,** neyi ?(هٰذَا) **şunu,** (Harem-i şerif'in bulunduğu mekânı) ne kıl ? (بَلَدًا) **bir belde, biryer,** öyle yer ki,(اٰمِنًا) **emin olucu, emniyet sahibi,** yani Ya Rabbi bu ziraatsız (ekinsiz) vadiyi kıtlıktan, batmadan, zelzeleden, delilikten, cüzzamdan, etrafta bulunan beldelerin ahalisinin başına gelen sair felâketlerden ehlinin emin olacağı bir yer kıl.(وَارْزُقْ) **ve rızıklandır,**kimi ?(اَهْلَهُ) **ehlini,** (insanlarını) neden ? (مِنَ الثَّمَرَاتِ) **her türlü semerelerden,** (buranın ahalisini meyva ve hububat, vesair me'kûlat'tan <yenecek şeylerden> rızıklandır, fakat hepsini değil), onlardan bedel (مَنْ) **o kimseyi ki,** (اٰمَنَ) **iman etti** kimlerden ?(مِنْهُمْ) **onlardan** kime ? (بِاللّٰهِ)**Allah** (-uTealâ Hazretlerin) **e** daha ?(وَالْيَوْمِ) **güne,** öyle gün ki (الْاٰخِرِ) **son olucu,** yani Ya Rabbi! onların içinden Allah'a ve ahirete inananları rızıklandır. (قَالَ) **buyurdu,** (MevlâTealâ cevaben şöyle buyurdu).(وَمَنْ) **öyle kimseyi de** (rızıklandırırım ki),(كَفَرَ) **küfretti,** (sade iman edeni değil, kâfir olanı da rızıklandıracağım)ancak(فَاُمَتِّعُهُ) **metalandırırım** (dünya lezzetlerinden istifade ettiririm), kimi ?(هُ) **o küfredeni,** ne yapmakla ?(قَلِيلًا) **az** (metalandırmakla), yani eceli gelinceye kadar (ثُمَّ اَضْطَرُّ) **sonra muzdar kılarım,** (mecbur ederim) kimi? (هُ) **o küfredeni,** neye?(اِلٰى عَذَابِ النَّارِ) **ateş azabına** (onu çaresiz o azaba düşürürüm)(وَبِئْسَ) **ne çirkin oldu,** ne?(الْمَصِيرُ) **varılacak yer,** yani onun gideceği yer olan cehennem ne kötü yerdir. Veya onun bu şekil azaba gidişi, ne kötü bir gidiştir.

MEAL-İ ŞERİFİ (126)

(Ey Habibim !) **Şu vakti de hatırla ki, İbrahim** *(Aleyhisselâm)*:**"Ey benim Rabbim ! Burasını emniyetli bir şehir kıl ve ahalisinden, Allah'a ve ahiret gününe inanmış olanları, semerelerden** (her türlü yenecek şeylerden) **rızıklandır." demişti.** (Allah-u Tealâ'da) **buyurdu ki: "Kâfir olanı da** (rızıklandırır ve) **az bir zaman metalandırır** (onu dünya lezzetlerinden faydalandırır) **ım sonra da onu ateş azabına zorla sokarım ki, o** (cehennem) **ne kötü varılacak yerdir."**

İ Z A H A T

İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın bu duası, Mekke-i mükereme'ye ilk gelişinde olmuştu. Şöyle ki: O, oğlu İsmail ve ailesi Hacer validemizi oraya yerleştirdikten sonra, dönerken Hacer validemiz peşine takılarak: **"Sen bizi bu kurak arazide kime bırakıyorsun?"** dedi. İbrahim *(Aleyhisselâm)* ise hiç cevap vermedi. Sonra, Hacer validemiz: **"Sana bunu Allah mı emretti?"** diye sorunca, İbrahim *(Aleyhisselâm)* : **"Evet"** buyurdu. Bunun üzerine Hacer validemiz: **"O hâlde Allah bizi zayi etmez. "** dedi ve razı oldu. İbrahim *(Aleyhisselâm)*da ondan ayrılıp yoluna giderken bu duayı yaptı.

İbn-i Kesir, tefsirinde zikrettiğine göre Allah-u Tealâ İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın bu duasını kabul etmiştir. Nitekim: « وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ اٰمِنًا » **"Ona (Harem'e) giren** (bütün korkulardan) **emin olur."** buyurmuştur. *(Âli İmran Suresi:97 den)*

Safiyye Bint-i Şeybe *(Radıyallâhu Anhâ)* nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Mekke'nin feth edildiği gün Resulullah *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* ın hutbe okuyarak şöyle buyurduğunu işittim:

عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : يَاأَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَهِيَ حَرَامٌ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَايُعْضَدُ شَجَرُهَا وَلَايُنَفَّرُ صَيْدُهَا وَلَايَأْخُذُ لُقَطَتَهَا اِلَّا الْمُنْشِدُ فَقَالَ الْعَبَّاسُ: اِلَّا الْاِذْخِرَ فَاِنَّهُ لِلْبُيُوتِ وَالْقُبُورِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) اِلَّا الْاِذْخِرَ *

"Ey insanlar ! Allah (-u Tealâ) **gökleri ve yeri yarattığı günde Mekke'yi haram** (yasaklı, hürmetli, kıymetli) **etmiştir ve o, kıyamet gününe kadar haram'dır; Ağacı kesilmez, avı kovalanmaz, kaybını** (orada kaybolan bir şeyi) **ancak tanıtan alabilir.** Yani Harem'de kaybolmuş bir şeyi bulan bir kişi onu alamaz ancak tanıtmak ve sahibi için onu saklamak niyetiyle alabilir. **Hazreti Abbas ancak İzhir** (boya otu dedikleri hoş kokulu bir ot) **müstesna çünkü o evler ve kabirler içindir.** Yani evlerin tavanındaki odunların üstüne ve lâhit (kabirde bulunan toprağa doğru meyilli çukurdaki) aralıkları kapatmak için kullanılır. Buyurdu. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :de **"Evet, o ot müstesna." buyurdu.**

(İbn-i Mace, Menasik:103)

عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) :سِتَّةٌ لَعَنْتُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُ وَكُلُّ نَبِيٍّ كَانَ اَلزَّائِدُ فِى كِتَابِ اللّٰهِ وَالْمُكَذِّبُ بِقَدَرِ اللّٰهِ وَالْمُتَسَلِّطُ بِالْجَبَرُوتِ لِيُعِزَّ بِذَالِكَ مَنْ اَذَلَّ اللّٰهُ وَيُذِلَّ مَنْ اَعَزَّ اللّٰهُ وَالْمُسْتَحِلُّ لِحَرَمِ اللّٰهِ وَالْمُسْتَحِلُّ مِنْ عِتْرَتِى مَاحَرَّمَ اللّٰهُ وَالْمُسْتَحِلُّ لِحَرَمِ اللّٰهِ وَالتَّارِكُ لِسُنَّتِى *

Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* **den rivayet edilen bir hadis-i şerifte de Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Ben altı kişiye lânet ettim, Allah Tealâ ve her peygamber de lânet etti.**

1. - **Allahın kitabına** (bir şey) **ekleyen,**
2. - **Allah'ın kaderini** (her şeyi kader, ölçüyle yarattığını) **inkâr eden,**
3. - **Zorbalıkla** (insanların başına) **musallat olarak Allah'ın Aziz** (ulu) **ettiğini zelil** (alçak), **zelil ettiğini de Aziz** (ulu) **etmeye çalışan,**
4. - **Benim akrabamdan, Allah'ın haram ettiği şeyi helâl gören.**

Yani benim yakınlarıma taarruz eden (kötülük dokunduran).

5. - **Allah'ın Harem'ini helâl kabul eden.** Yani Harem-i şerifte yapılması yasak olan şeyleri işleyen kişi."

6. - **Benim sünnetimi terkeden,** *(Tirmizî, Kader:17 4/457)*

Feyzü'l-Kadir de zikredildiğine göre Efendimiz *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* ın yakınlarına Allah'ın haram ettiği şeyleri reva görmekten maksat, onlara karşı yapılması caiz olmayan eziyetlerdir. Ve onlara tazim (hürmet) i terketmektir. Kişi bu işleri helâl görerek yaparsa kâfir olur, yoksa günahkâr olur.

Sünneti terk etmekten maksat, ya Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in yolundan tamamen yüz çevirmektir veya küçümseyerek, kıymet vermeyerek bazısını terk etmektir.

Allah'ın Haremini helâl görmekten murat ise, avlanmak gibi Harem-i şerifde yapılması caiz olmayan şeyleri yapmaktır. Harem-i şerifle Efendimizin yakınlarının hakkının büyüklüğüne işareten bunların hürmetini bozanlara özellikle lânet edilmiştir. Ayrıca bunlar Allah ve Resulüne nisbet edilmekle kadr-ü kıymetleri yükseltilmiştir.

Bu hadis-i şerifte ki lânetten, iki manasının biri olan hayır ve rahmetten uzaklaştırma manası kastedilmiştir. Çünkü insan bu masiyetler (günahlar) da bulunduğu müddetçe hayır ve rahmetten uzaktır. *(Münavî, Feyzü'l-kadir:4/96)*

Abdullah İbn-i Amr İbn-i Âs *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki:

"Ey insanlar şüphesiz şu Beyt, Rabbine kavuşacaktır ve Rabbi ona, sizden soracaktır. Dikkat edin ! Rabbinizin sizin hakkınızda ona soracağı şeyleri iyi düşünün, uyanın ! O Beyt'te bulunduğunuzda Allah'ı anın orada kanlar dökmeyin ve dedikodu yapmayın." *(Suyutî, D.Mensur:1/299)*

Ebu Nüceyh *(Radıyallahu Anh)* in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Tufan zamanı Harem-i şerifde büyük balıklar küçük balıkları yutmazdı." *(Suyutî,D.Mensur:1/299)*

İmam-ı Mücahid *(Radıyallahu Anh)* şöyle buyurdu:

"Her kim hiç bir zarureti olmadan bir müslümanı Harem-i şerif'in gölgesinden çıkarırsa Allah-u Tealâ onu kıyamet gününde Arşının gölgesinden çıkaracaktır." *(Suyutî, D.Mensur:1/300)*

Abdullah İbn-i Zübeyr şöyle buyurdu: **"Beni İsrail'den bir ümmet Mekke ye gelirdi Harem'e yanaştıklarında tazimen** (hürmet için) **ayakkabılarını çıkarırlardı."** *(Suyutî,D.Mensur:1/300)*

İmam-ı Mücahid buyurdu ki: **"Peygamberler** *(Salavâtullâhi Aleyhim Ecmaîn)* **Harem-i Şerifin alem'ine** (nişanına) **geldiklerinde ayakkabılarını çıkarırlardı."** *(Suyutî, D.Mensur:1/300)*

İbn-i Abbas buyurdu ki: **"Havariyyun** (İsa *(Aleyhisselâm)* ın adamları) **haccetmek için Harem-i şerif'e girdiklerinde tazimen yaya yürüdüler."** *(Suyutî, D.Mensur:1/300)*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَااَطْيَبَكَ مِنْ بَلَدٍ وَاَحَبَّكَ اِلَىَّ وَلَوْلاَ اَنَّ قَوْمِى اَخْرَجُونِى مِنْكَ مَاسَكَنْتُ غَيْرَكَ *

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* **dan rivayet edilmiştir ki Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (Mekkeye hitaben) **şöyle buyurdu: "Sen ne hoş ve bana ne kadar sevgili bir beldesin, eğer kavmim beni çıkarmasaydı senden başka bir yerde sakin olmaz** (yerleşmez) **dim."** *(Tirmizî, Menakıb:85)*

İbn-i Sabit buyurdu ki: Cahiliyet zamanında hac mevsimi olduğunda hep birden haremden ayrılırlardı. Mekke'de kimse kalmazdı. Bir hırsız geri kalarak Beytullah'ın bir parça altın'ını çalmayı kasdetti. Başını Beytullah'ın içine sokunca, başını Beytullah'ın içinde, dübürünü dışarısında buldular. Ve onu köpeklere atarak Beytullah'ı temizlediler. *(İbn-i Ebî Şeybe,D.Mensur:1/301)*

Hüveyt İbn-i Abdü'l-üzza şöyle anlattı: Biz cahiliyet devrinde Beytullah'ın kenarında oturuyorduk bir kadın gelerek, kocasından Beytullah'a sığındı, o anda kocası gelerek kadına elini uzatınca eli kurudu. Ben onu müslüman olduktan sonra da gördüm eli çolaktı. *(Ezrakî VeTaberanî, D.Mensur:1/301)*

Abdülmuttalib İbn-i Rebia İbn-i Hars buyurdu ki:Kinane oğullarından bir adam cahiliyet devrinde amca oğluna çok zulüm ediyordu o,Allah hakkına, akrabalık hürmetine bana bu zulmü yapma diyorsa da o yine zulme devam ediyordu,o mazlum Harem-i şerif'e gelerek: Ey Allah'ım ben sana sıkışmış,zor durumda kalmış bir kişi olarak yalvarıyorum amca oğluma devası (ilâcı) olmayan bir dert vermen için sana dua ediyorum. dedi. Sonra döner dönmez amca oğlunun karnının tulum gibi şişerek patladığını gördü. Abdülmuttalib diyor ki, ben bu hadiseyi İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)*ya anlattım. O da şunu söyledi:**"Ben de amca oğlunun kör olması için**(Haremde)**dua eden bir adam gördüm sonra da, o beddua edilen kişinin kör olarak götürüldüğünü gördüm.** *(El-Ezrakî, D. Mensur 1/302)*

Ömer İbn-i Hattab *(Radıyallahu Anh)* ın şöyle buyurduğu rivayet edildi :

يَااَهْلَ مَكَّةَ اتَّقُوااللّٰهَ فِى حَرَمِكُمْ هٰذَا اَتَدْرُونَ مَنْ كَانَ سَاكِنَ حَرَمِكُمْ هٰذَامِنْ قَبْلِكُمْ ؟ كَانَ فِيهِ بَنُو فُلاَنٍ فَاَحَلُّوا حُرْمَتَهُ فَهَلَكُوا ، وَبَنُو فُلاَنٍ فَاَحَلُّوا حُرْمَتَهُ فَهَلَكُوا ، حَتّٰى عَدَّ مَاشَآءَ اللّٰهُ ثُمَّ قَالَ: وَاللّٰهِ لاَنْ اَعْمَلَ عَشْرَ خَطَايَا بِغَيْرِهِ اَحَبُّ اِلَىَّ مِنْ اَنْ اَعْمَلَ وَاحِدَةً بِمَكَّةَ *

"Ey Mekke ehli şu Harem'inizde Allah'dan sakının sizden önce şu Harem'de kimler vardı biliyor musunuz ? Orada filân oğulları vardı. Onun hürmetini muhafaza etmediler,hemen helâk oldular. Filâncalar vardı onlar da kıymetini bilmediler. hemen helâk oldular. Allahın dilediği kadar helâk olan kavimleri saydıktan sonra şöyle buyurdu: "Vallahi ben Mekke'de bir günah işlemektense, başka yerde on günah işlemeyi daha çok severim (bana daha evlâdır)." *(Suyutî, D.Mensur:1/302)*

İmam-ı Tavus'un şöyle buyurduğu rivayet edildi:**"Cahiliyet ehli Harem-i Şerifte bir suç işleseler cezasını hemen buluyorlardı ve yakında bu iş o hâle dönecektir."** *(Suyutî, D. Mensur 1/302)*

İmam-ı Mücahid *(Radıyallâhu Anh)* buyurdu ki: **"Mekkede sevaplar kat kat edildiği gibi günahlarda katlanır."** *(Suyutî, Dürrü'l- Mensur 3/303)*

Bütün bu rivayetler, Harem-i şerifin hürmetini ve kıymetini açıkça göstermektedir. İşte bu hürmet, kıymet ve bereketler İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın bu ayet-i kerimede ki duasının eseridir.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de Medine-i münevvere için dua etmiştir. Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)*den rivayet edilen bir hadis-i şerifte Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur:

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : اَللّٰهُمَّ اِنَّ اِبْرَاهِيمَ عَبْدُكَ وَخَلِيلُكَ وَنَبِيُّكَ وَاِنِّى عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ ، وَاِنَّهُ دَعَاكَ لِمَكَّةَ وَاِنِّى اَدْعُوكَ لِلْمَدِينَةِ بِمِثْلِ مَادَعَاكَ بِهِ لِمَكَّةَ ، وَمِثْلَهُ مَعَهُ *

"Ey Allahım ! Şüphesiz İbrahim senin kulun, dostun ve peygamberindir. Ben de senin kulun ve peygamberinim; O, Mekke için duada bulundu, ben de onun Mekke için yaptığı duanın bir mislini Medine için dua ediyorum, bir o kadar daha da onunla beraber istiyorum." *(Muvatta, el-Cami:2)*

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) :اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ بِالْمَدِينَةِ ضِعْفَىْ مَابِمَكَّةَ مِنَ الْبَرَكَةِ *

Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem* **: "Ey Allahım ! Mekke'ye verdiğin bereketin iki katını Medine'ye ver."** buyurmuştur. *(Buharî, Medine:10, Müslim, Hac:466)*

وَعَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : اَللّٰهُمَّ اِنِّى اُحَرِّمُ مَابَيْنَ جَبَلَيْهَا مِثْلَ مَااَحْرَمَ بِهِ اِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِى مُدِّهِمْ وَصَاعِهِمْ *

Yine Hazreti Enes *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre,** (bir kere) **Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (Medineye yaklaştıklarında) **şöyle buyurdu: "Ey Allahım ! İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **Mekke'yi haram** (hürmetli, kıymetli) **ettiği gibi bende Medine'nin iki dağı arasında bulunanları haram ediyorum. Allah'ım ölçeklerinde ve kaplarında Medine halkına bereket ver."** *(Müslim, Hac:466)*

Fahru'r-Razî'nin beyanına göre İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın bu duasından maksadı, belde ahalisine umumî bir duadır. Zira Mekke-i mükerreme ekinsiz, otsuz ve ağaçsız bir vadi olduğundan, İbrahim *(Aleyhisselâm)*Mevlâ Teâlâ'nın rahmetinden ve lütfundan, onların rızıklandırılmalarını istirham etmiş, fakat bu rızıklandırma duasını, imamet (zürriyetinin imam olması) için yaptığı duaya kıyasla, mümin ve müttakilere tahsis etmiş (ayırmış) tır.

Mevlâ Tealâ ise, rızkın dünyevî bir ihsan (iyilik) olup, mümine de, kâfire de şamil olduğunu zikrederek, kâfirleri de dünyada az bir müddet rızıklandıracağını beyan etmiştir.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın Mekke ehlinin rızıklandırılmalarını talebetmesi, bir dünya işini talebetmek gibi görülüyorsa da, aslında güzel bir niyetle ve yüce bir maksatla yakinen alâkalı olduğundan, ahiret işlerinden sayılmaktadır. Zira Mekke'de ucuzluk ve bolluk olması hac işlerini kolay edeceğinden kulların Mevlâ Tealâ'nın hac emrini eda etmesine vesile olur.

Harem-i Şerif İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın duasından evvel bazı yönlerden muhterem idiyse de, bu duadan sonra,daha ziyade kıymetli olmuş ve kıtlık, pahalılık vesair afetler (belâlar) dan da emin olmuştur, ve Mevlâ Tealâ İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın dualarına icabet etmiştir.

Rivayete göre İbrahim *(Aleyhisselâm)* bu duayı yapınca, Mevlâ Tealâ Cibril-i Emin'e, Filistin karyelerinden çok meyvalı bir karyeyi oraya nakletmesini emretti, Cibril-i Emin de o karyeyi kökünden kopardı ve onu Harem-i şerif'e getirip Beytullah'ın etrafını yedi kere döndürdü sonra, onu Mekkeye üç merhale (konak) uzaklıkta olan bir yere koydu.

Bundan dolayıdır ki, orası: **"Dönücü"** manasında olan **"Taif "** le isimlendirildi. İşte Mekke'nin meyvalarının ekserisi oradan gelmektedir ve aynı zamanda bu duanın bereketiyle Mekkeye çok uzak olan beldelerden de meyvalar gelmektedir. O kadar ki, Harem-i şerifte bir günde İlkbahar, yaz, kış meyvaları toplanmaktadır. Bu da İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın duasının bereketidir.

İbn-i Kesir tefsirinde zikredilmiştir ki: İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* bu ayet-i kerime hakkında şöyle buyurdu: İbrahim *(Aleyhisselâm)* rızık duasını bütün insanlara değil de sadece müminlere yapınca Allah-u Tealâ bu ayette beyan ettiği gibi **"Ben müminleri rızıklandırdığım gibi kâfirleri de rızıklandıracağım. Ben, rızıklandırmayacağım** (bakmayacağım) **kişileri yaratır mıyım ? Ama onları az** (ecelleri gelinceye kadar) **yaşatacağım sonra da zorla ateş azabına sokacağım. O ne kötü varılacak yerdir.**"buyurdu. Bu ayet-i celileden anlaşıldığına göre, zalime ne kadar müsaade verilse de sonunda yakalanacak ve cezalandırılacaktır.

Nitekim bir Hadis-i Şerif te şöyle gelmiştir:

عَنْ اَبِي مُوسَى (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يُمْلِى لِلظَّالِمِ فَاِذَا اَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ *

Ebu Musa *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Şüphesiz Allah-u Tealâ zalime bir zaman mühlet verir. Sonra, bir de yakaladı mı daha bırakmaz."** *(Müslim, Birr:61)*

Sonra Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şu ayet-i okudu :

وَكَذٰلِكَ اَخْذُ رَبِّكَ اِذَا اَخَذَ الْقُرٰى وَهِىَ ظَالِمَةٌ اِنَّ اَخْذَهُ اَلِيمٌ شَدِيدٌ (١٠٢)

"Rabbinin yakalayışı, (ahalisi) **zulmeder hâlde bulunan memleketleri yakaladığı zaman işte böyle** (olur). **Şüphesiz ki onun yakalaması** (cezası) **pek acıklıdır, pek çetindir."** *(Hud Suresi:102)*

Bu ayet-i celilede büyük bir tenbih de vardır. Şöyleki: Kul şu fanî (geçici) dünyada kendisine bir kaç gün mühlet verilmesine aldanmamalıdır, zira her nefis kazandığı ile cezalandırılacaktır. İtaat eden ve isyan eden herkese dünyadan nasip varsa da bu, ahirette yükseklik gerektirecek bir şey değildir. Çünkü Mevlâ Tealâ bir ayet-i celilesinde: « سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَايَعْلَمُونَ » **"Biz onları bilmedikleri tarafdan** (yavaş yavaş helâke) **çekeceğiz."** buyurmuştur. *(Araf Suresi:182)*

İmam-ı Sehl, bu ayet'in manası hakkında şöyle buyurmuştur:

"Biz onları nimetlerle metalandıracağız, yaşatacağız fakat onlara o,nimetlere karşı şükretmeyi unutturacağız, işte onlar nimetlere meyledip, Münim (nimet verici) **olan Hazreti Mevlâ'dan perdelendiklerinde** (kendilerinde bulunan nimetleri MevlâTealâ'dan bilmeyip ona şükretmediklerinde)**yakalanacaklardır.**

Yine bu ayet-i celilenin manası hususunda Ebu'l-Abbas İbn-i Ata *(Radıyallahu Anh)* şöyle buyurmuştur: **"Onlar her ne zaman yeni bir günah işleseler, biz onlara yeni bir nimet veririz ve o günahlarından istiğfar etmeyi** (af istemeyi) **onlara unuttururuz."**

O hâlde akıllı kişi dünyanın yaldızlarına aldanmamalı, hatta Allah-u Tealâ'dan gayri hiç bir şeyle ferahlanmamalıdır, zira Mevlâ'nın gayri her şey batıl (boş) ve zail (gidici) dir. Zail ve fanî (elden çıkacak) bir şeye aldanmak ise, kâmil akıl ve fehim erbabının (tam bir anlayış ve düşünce sahiplerinin) işi değildir.

Burada Allah-u Tealâ'nın, âsilere dünyada mühlet vermesinin hikmeti sorulursa, cevaben denilir ki; Allah-u Tealâ Hazretleri af ve ihsanın, yakalayıp intikam almaktan kendisine daha sevgili olduğunu kullarına göstermek böylece kulları da onun şefkat ve rahmetini anlasınlar diye onlara mühlet vermiş, ansızın yakalamamıştır, zaten cehennemi de bu yüzden yaratmıştır. Nasılki bir adam insanları davet eder ve: **"Davetime gelene ikram edeceğim, gelmeyene ise bir şey yoktur."** der, diğer bir kişi de: **"Gelene ikram edeceğim, gelmeyeni ise dövüp hapsedeceğim."** der. Elbette bu ikincisinin keremi, (iyiliği, cömertliği) birincisinin kereminden daha kâmil (üstün) dür.

İşte Allah-u Tealâ Hazretleri de, bütün kullarını Daru's-selâm (afetlerden kurtuluş yurdu) olan cennetine davet etmiş ve sonra Peygamberinin eline kılıcı vererek ona: **"Davetime icabet etmeyeni öldür."** buyurmuştur.

Nitekim Efendimiz *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* :

أُمِرْتُ اَنْ اُقَاتِلَ النَّاسَ حَتّٰى يَشْهَدُوا اَنْ لَااِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ *

"Ben insanlar Allah'dan başka ilâh olmadığına ve şüphesiz Muhammed-'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik edinceye kadar onlarla harp etmemle emrolundum." buyuruyor. *(Buharî:1/13, Müslim, İman:32, Neseî:7/77, Ebu Davud:1056, Tirmizî:2607)*

O hâlde akıllı kişi Allah'ın davetine icabet etmeli ve kendi isteğiyle Allah'a dönmelidir. Zira O Allah-u Tealâ, asıl maksat ve hakiki Kâbe'dir ve bütün kâfileler ona doğru yürümektedir.

« ثَمَرَاتْ » Semere'nin cem'i olup her türlü yenecek şey manasındadır.

« اَضْطَرُّ » İftial babından, fi'li muzari nefsi mütekellim vahde'dir. Mastarı olan: Izdırar, zorlamak manasındadır. Bu kelime aslında:« اَضْتَرُّ » idi (ت), (ط) ya döndürüldükten sonra bu hâli aldı.

« مَصِيرْ » İkinci bapdan, ismi mekândır ki varılacak yer manasındadır. Mastar da olabilir. O zaman, varış manasındadır. O hâlde birinciye göre ayet-i celilenin son cümlesinin manası: **"Cehennem ne kötü varılacak yerdir."** demektir. İkinciye göre ise mana: **"Azaba varış ne kötü bir varıştır."** demek olur.

İBRAHİM *(Aleyhisselâm)* IN BU AYET-İ CELİLEDE GEÇEN DUASININ BİR BENZERİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER

١- وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا الْبَلَدَ اٰمِنًا وَاجْنُبْنِى وَبَنِىَّ اَنْ نَعْبُدَ الْاَصْنَامَ (٣٥)

1- "Hatırla o zamanı ki, İbrahim: "Rabbim bu şehri (Mekke'yi) **emniyetli kıl Beni de, oğullarımı da, putlara tapınmaktan uzak tut." demişti."** *(İbrahim S.35)*

٢- رَبَّنَا اِنِّى اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِى اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ (٣٧)

2- "Ey Rabbimiz ! Namaz (ların) **ı dosdoğru kılsınlar için, ey Rabbimiz ! Ben evlâtlarımdan bazısını** (İsmail *(Aleyhisselâm)* ile validesi Hacer'i) **senin çok hürmetli olan evinin yanında ekinsiz bir vadiye yerleştirdim. Artık sen insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir ve onları bazı meyvelerle rızıklandır, umulur ki şükrederler."** *(İbrahim Suresi:37)*

MEKKE-İ MÜKERREMENİN EMNİYETLİ KILINMASI HAKKINDA İBRAHİM *(Aleyhisselam)* IN DUASININ KABUL OLUNDUĞUNU BELİRTEN DİĞER AYET-İ KERİMELER

١- وَقَالُوا اِنْ نَتَّبِعِ الْهُدٰى مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ اَرْضِنَا اَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا اٰمِنًا يُجْبٰى اِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَىْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٥٧)

1- "Dediler ki: "Biz, eğer seninle beraber doğru yola uyarsak, hemen yerimizden kapılır (yurdumuzdan çıkarılır) **ız." Biz onları tarafımızdan bir rızık olarak her şey'in mahsullerinin gelip toplanacağı korkusuz bir Harem'de yerleştirmedik mi ? Fakat onların çoğu** (bu hakikatı) **bilmezler."** *(Kasas Suresi:57)*

٢- اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا لَهُمْ حَرَمًا اٰمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ اَفَبِالْبَاطِلِ
يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾

2- "Çevrelerindeki insanlar zorla (yakalanıp) **kapılmakta oldukları hâlde** (Mekkeyi) **onlar için emniyetli harem** (korkusuz bir yer) **yaptığımızı** (çevrelerinden korkup İslâm'a girmekten çekinenler) **görmediler mi? Hâlâ batıla inanıyorlar da, Allah'ın nimetine nankörlük mü ediyorlar ?"** *(Ankebut Suresi:67)*

ALLAH-U TEALÂNIN DÜNYADA MÜMİN, KÂFİR HEPSİNİ RIZIKLANDIRDIĞINI HATTA KÂFİRLERE DAHA ÇOK VERDİĞİNİ, AHİRETTE İSE KÂFİRLERE ŞİDDETLİ AZAPDAN BAŞKA BİR ŞEY VERMEYECEĞİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- كُلًّا نُمِدُّ هٰؤُلَٓاءِ وَهٰؤُلَٓاءِ مِنْ عَطَٓاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَٓاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾

1- "Her birine, onlara da, bunlara da Rabbinin atası (bahşişi) **nden veririz. Rabbinin bahşişi** (kimseden) **menedilmiş değildir."** *(Isra Suresi:20)*

٢-...اِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ
ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

2- "De ki: Allah'a karşı yalan uyduranlar hiç şüphesiz felâh bulmayacaklardır."-"(Onların bu yalanları kendilerine belki) **dünyada** (cüzi) **bir fayda** (sağlayabilmekte) **dir. En son dönüşleri ise, ancak bizedir.** (Bundan) **sonra da küfr** (-ü inkâr) **da ısraretmekte olduklarına mukabil onlara çetin azabı** (mızı) **tattıracağız.** *(Yunus Suresi: 69-70)*

٣- لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ ﴿١٩٦﴾ مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾

3-"Kâfirlerin (Allahı ve peygamberi tanımayanların refah ve rahatlık içinde) **diyar, diyar dönüp dolaşması sakın seni aldatmasın."**
"Azıcık bir faydadır (o). **Sonunda varıp sığınacakları yer cehennemdir. O, ne kötü bir yataktır !"** *(Âli Imran Suresi: 196-197)*

٤- وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا حَلَالٌ وَهٰذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ
الْكَذِبَ اِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١١٧﴾

4-"Dilleriniz yalanı vasfedeceği (söyleyeceği ve böylece) **Allah'a yalanı iftira etmiş olacağınız için** (vahye dayanmaksızın, herhangi bir şey hakkında) **'Şu helâldır, bu haramdır' demeyin. Şüphesiz Allah'a karşı yalan uyduranlar felâh bulmazlar.**
(Kazandıkları) **pek az bir faydadır. Halbuki onlar için** (ahirette) **çok elem verici bir azap vardır."** *(Nahl Suresi 116-117)*

٥- وَمَنْ كَفَرَ فَلاَ يَحْزُنْكَ كُفْرُهُ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ
بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٣﴾ نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلاً ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ اِلٰى عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾

5- "Kim küfrederse (Habibim) **onun küfrü sana hüzün** (üzüntü) **vermesin. Onların dönüşü ancak bizedir. Biz de** (o zaman) **onların neler yaptıklarını kendilerine haber vereceğiz. Şüphe yok ki Allah sine** (gönül)**lerde gizli olan şeyleri dahi hakkıyla bilendir."--" Biz onları** (dünyada) **biraz geçindirip sonra kendilerini ağır bir azaba** (katlanmaya) **mecbur edeceğiz."** *(Lokman Suresi 23-24)*

٦- وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ اَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ اَخَذْتُهَا وَاِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

6- "(Halkı sizin gibi) **zulümde devam edip dururken kendisine mühlet verdiğim nice memleket vardır ki, ben onları nihayet** (azabımla) **yakalayıverdim. Ve dönüş ancak banadır."** *(Hacc Suresi 48)*

٧- وَلَوْلاَ اَنْ يَكُونَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ
وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِبُيُوتِهِمْ اَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا وَاِنْ
كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾

7- "Eğer (bütün) **insanlar** (küfre imrenerek) **bir tek ümmet hâline gelmeyecek olsaydı. O çok esirgeyen** (Allah) **a küfreden kimselerin evlerinin tavanlarını, üzerine çıktıkları** (bastıkları) **merdivenleri."**

"Odalarının kapılarını, üzerine yaslanacakları tahtları hep gümüşten yapardık !"

"(Onları) **altın ziynetler** (e boğardık). **Bunların hepsi dünya hayatının geçici metaından başka şeyler değildir. Ahiret** (seadeti) **ise Rabbinin indinde** (ancak küfür ve measiden, günahlardan) **kaçınanlara mahsustur."** *(Zuhruf Suresi 33-34-35)*

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِيمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ
إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ
وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَآ
إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا
مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ
وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ
إِبْرَٰهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا
وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ قَالَ
أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِيمُ بَنِيهِ
وَيَعْقُوبُ يَٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا
وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ
ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى قَالُوا۟ نَعْبُدُ
إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا
وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ
وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

Mevlâ Tealâ Hazretleri, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın menkıbelerine devamla şöyle buyuruyor:

وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰهٖيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعٖيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمٖيعُ الْعَلٖيمُ (١٢٧)

KELİME MANASI (127)

(وَاِذْ يَرْفَعُ) (Ya Muhammed!) **O vakti de hatırla ki, yükseltiyordu,** kim ? (اِبْرٰهٖيمُ) **İbrahim** *(Aleyhisselâm)* neyi ?(الْقَوَاعِدَ) **esasları** (temelleri) neden ?(مِنَ الْبَيْتِ) **O Beyt-i şerif'ten,** daha ?(وَاِسْمٰعٖيلُ) **İsmail** *(Aleyhisselâm)* yani İbrahim *(Aleyhisselâm)* İsmail *(Aleyhisselâm)* ile beraber şöyle dua ettikleri hâlde, Beytullah'ın temellerini yükseltiyorlardı.(رَبَّنَا) **Ey bizim Rabbimiz !** (تَقَبَّلْ) **kabul et** kimden ? (مِنَّا) **bizden** (اِنَّكَ) **muhakkak sen** (اَنْتَ) **ancak sen** (السَّمٖيعُ) **ziyade işiticisin,** yani dualarımızı hakkıyla işitensin. (الْعَلٖيمُ) **ziyade bilicisin,** yani niyetlerimizi tam manasıyla bilensin.

MEAL-İ ŞERİFİ (127)

(Ey Habibim !) **O vakti de hatırla ki, İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **İsmail** *(Aleyhisselâm)* **ile beraber o Beyt'in temellerini yükseltiyorlar** (ve şöyle diyorlar) **dı, Ey Rabbimiz ! Bizden** (bu işimizi) **kabul et, şüphesiz** (duaları) **ziyade işitici,** (niyetleri) **ziyade bilici sensin, ancak sen.**

İ Z A H A T

Bu ve bundan önce geçen ayet-i celilelerdeki kıssanın aslı şöyledir: Said İbn-i Cübeyr *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki o bir kere: **"Ey Gençler ! Bana soracağınız bir şey varsa sorun ? Çünkü benim sizin aranızdan gitmem yanaşmıştır."** buyurdu. Bunun üzerine insanlar ona bir çok sorular sordular. Bir adam da: **"Allah sana salah** (hayır) **versin ! Makam-ı İbrahim hakkında ne dersin, acaba o bizim bahsettiğimiz gibi midir ?"** dedi. Hazreti Said *(Radıyallahu Anh)* : **"Siz O'nun hakkında ne diyorsunuz?"** buyurdu. O adam: **"Biz, İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **Mekkeye geldiğinde İsmail** *(Aleyhisselâm)* **ın ailesi ona,** (atından) **inmesini teklif etti. O inmek istemeyince, İsmail** *(Aleyhisselâm)* **ın ailesi o taşı getirdi, diye biliyoruz."** dedi.

O zaman Said İbn-i Cübeyr *(Radıyallahu Anh)* : **"Öyle değil."** dedi.Ve şöyle anlattı: İbn-i Abbas *(Radıyallâhu Anhuma)* buyurdu ki; Kadınlardan ilk kemer takan İsmail *(Aleyhisselâm)* ın annesidir. O, Sare validemize karşı güzelleğini gizlemek için bir kemer edindi, yani Hacer validemiz, Sare validemize, onun hizmetçisi olduğunu bildirerek kendisini acındırmak ve bozulan işi düzeltmek için hizmetçi kıyafetine büründü, kemer kuşandı ve eteklerini yerde sürüdü. Çünkü

evvelce o, Sare validemizin cariyesiydi, onu İbrahim *(Aleyhisselâm)* a bağışlamıştı. Hacer validemiz İsmail *(Aleyhisselâm)*e hamile kalıp onu doğurunca, Sare validemiz onu çok kıskanmış hatta onun üç uzvunu keseceğine yemin etmişti.

Sonra İbrahim *(Aleyhisselâm)* çok zor duruma düşünce Hacer validemizi ve oğlu İsmail*(Aleyhisselâm)* ı Beytullah'ın yanına getirerek mescidin yerinin yukarı tarafında, Zemzem-i şerif'in üstünde bulunan bir büyük ağacın yanına koydu. Tabiî ki o zaman Beytullah bulunmadığından İbrahim *(Aleyhisselâm)* onları Beytullah'ın yerine koydu. Bir rivayete göre, İbrahim*(Aleyhisselâm)* Şam'dan Mekke'ye Burak üzerinde geldi. Diğer bir rivayete göre de, yer yüzü ona dürüldü, kolaylıkla Mekke'ye ulaştı. O zaman Hacer validemiz İsmail*(Aleyhisselâm)*ı emziriyordu. O gün Mekke'de ne bir insan, ne bir bina, ne bir su, hiç bir şey yoktu. İbrahim *(Aleyhisselâm)* onları oraya bırakırken yanlarına hurma dolu bir dağarcıkla, su dolu bir tulum koydu.

Sonra İbrahim*(Aleyhisselâm)* onları orada bırakarak Şam'daki ailesinin yanına dönmek üzere yola koyuldu. İsmail *(Aleyhisselâm)* ın annesi peşine düşerek: **"Bizi, kendisinde ne bir insan, ne de bir su bulunmayan bu vadide bırakıp nereye gidiyorsun."** dedi. Ve bu sözü bir kaç kere tekrarladı İbrahim*(Aleyhisselâm)* ise, onlara dönüp bakmıyordu. Bunun üzerine Hacer validemiz: **"Böyle yapmanı sana Allah'mı emretti ?"** deyince o da: **"Evet."** dedi. Hacer validemiz: **"Öyleyse O, bizi zayi** (helâk) **etmez, bize yeter."** dedi ve Kâbe'nin yerine döndü. İbrahim *(Aleyhisselâm)* ise yoluna devam etti. Onların göremeyecekleri bir tepenin yanına gelince yüzünü Beytullah (ın mekânın) a doğru döndürüp ellerini kaldırarak :

رَبَّنَا اِنّى اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتى بِوَادٍ غَيْرِ ذى زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقيمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوى اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾

"Ey Rabbimiz ! Ben evlâtlarımdan bazısını (İsmail *(Aleyhisselâm)* ile validesi Hacer'i) **senin çok hürmetli olan evinin yanında ekinsiz bir vadiye, Ey Rabbimiz! Namaz** (ların) **ı dosdoğru kılsınlar için yerleştirdim. Artık sen insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir ve onları bazı meyvelerle rızıklandır, umulur ki şükrederler."** diye duada bulundu. *(İbrahim Suresi:37)*

İsmail *(Aleyhisselâm)*ın annesi çocuğunu emziriyor kendisi de tulumdaki sudan içiyordu, o su bitince kendisi de oğlu da çok susadılar. (Fakihanî'nin, Ebi Cehm'in hadisinden ilâve ettiğine göre; İsmail *(Aleyhisselâm)* iki yaşına gelmiş annesinin sütü de kesilmişti). Hacer validemiz oğluna bakıyor onun susuzluktan kendini yerlere vurduğunu iki büklüm bir hâlde ölecekmiş gibi dilini ve dudaklarını oynattığını görüyordu. Artık çocuğunun o hâlini görmeye dayanamadığından yanından uzaklaştı, kendisine en yakın dağ olarak Safa'yı gördü ve üzerine çıktı sonra bir kimseyi görebilirmiyim diye vadiye yöneldi fakat kimseyi göremeyince Safa'dan indi (bir yandan Rabbine yalvarıyor, dua ediyordu) va-

diye ulaşınca eteklerine takılıp düşmesin diye entarisini yukarı çekti. Sonra çok zor duruma düşmüş bir insanın koşacağı gibi koşmaya başladı ve vadiyi geçti. Sonra Merve tepesine geldi. Onun da üzerine çıkarak kimseyi görebilirmiyim diye etrafına bakındı ama kimseyi göremedi ve bunu (iki tepe arasındaki koşmayı) yedi kere yaptı.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* buyurdu ki: « فَلِذَالِكَ سَعَى النَّاسُ بَيْنَهُمَا »

"İşte bundan dolayı insanlar o iki tepe arasında koşmaktadırlar."

(Beyhekî, Sünen:5/99)

Hacer validemiz (son kere) Merveye çıkınca bir ses işitti kendi kendine : **"Sus bakalım."** dedi. Sonra iyice kulak verdi yine aynı sesi duydu. O zaman (sesin sahibine): **"Muhakkak sesini duyurttun eğer bir yardım yapabileceksen** (bana yardım et). dedi.

O anda Zemzem'i şerif'in yanında bir melek (Cebrail *Aleyhisselâm*) ile karşılaştı. (Taberî'nin Hazreti Ali *(Radıyallahu Anh)* den güzel bir senetle rivayet ettiği bir hadis-i şerif'te burada şöyle ilave yapıldı). Cebrail*(Aleyhisselâm)*ona: **"Sen kimsin ?"** dedi. O da: **"Ben İbrahim'in çocuğunun annesi Hacerim."** dedi. O zaman Cebrail *(Aleyhisselâm)* : **"O sizi kime bıraktı da gitti."** dedi. O: **"Allah-u Tealâ'ya bıraktı."** deyince Cebrail *(Aleyhisselâm)*: **"O sizi her işe yeten Allah'a bıraktı."** dedi ve ökçesi veya kanadıyla yeri kazdı su fışkırdı. Hacer validemiz hemen suyun etrafını çevirerek havuz yaptı ve suyu tulumuna doldurdu. O aldıktan sonra su kaynamaya devam ediyordu. Hadis-i şerifte:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : يَرْحَمُ اللّٰهُ أُمَّ اِسْمَاعِيلَ
لَوْ تَرَكَتْ زَمْزَمَ لَكَانَتْ عَيْنًا مَعِينًا *

İbn-i Abbas *(Radıyallâhu Anhuma)* **dan rivayete göre,Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **: "Allah İsmail'in annesine rahmet etsin ! Eğer Zemzem'i bıraksaydı, elbette Zemzem, akan bir ırmak olacaktı." buyurdu.** *(Buharî, Müsakat:11, Ahmed İbn-i Hanbel:1/307,360, 5/121)*

Hacer validemiz o sudan içti çocuğuna da içirdi o zaman melek ona: **"Sakın helâk olacağından korkma, çünkü burada Allah'ın bir evi vardır ki, bu çocuk ve babası onu bina edecektir ve şüphesiz Allah bu Beyt'in** (evin) **halkını zayi** (helâk) **etmeyecektir."** dedi. Beytullah tepe gibi yerden yüksekdi. Seller gelerek onun sağından solundan alırdı. Hacer validemiz o sudan içmeye, çocuğuna da su içirmeye devam ediyordu. (Zemzem-i şerif onlara gıda yerine geçiyordu). Bu arada Curhum kabilesinden bir takım misafirler Mekke'nin yukarı tarafında bulunan Küda isimli dağın yolundan Mekke'ye doğru yöneldiler ve Mekke'nin aşağı tarafında konakladılar.

O arada su etrafında dolaşan (su içmek için fırsat kollayan) bir kuş gördüler. Bunun üzerine şüphesiz bu kuş su etrafında dönüyor bizim bildiğimize

göre, bu vadide su olmaması lâzım dediler. O tarafa doğru bir veya iki elçi gönderdiler onlar, suyla karşılaşınca hemen dönüp arkadaşlarına haber verdiler. Sonra hep beraber suyun yanına gittiler. İsmail *(Aleyhisselâm)*ın anası suyun yanındaydı. Ona: **"Bizim, senin yanına yerleşmemize müsaade eder misin?"** dediler. O da: **"Peki yerleşebilirsiniz** (bu sudan da kullanabilirsiniz) **ama su'da** (mülkiyet) **hakkınız yok."** dedi. Onlar da: **"Evet."** diyerek tasdik ettiler.

Bu hususta ki hadis-i şerif şöyledir :

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : فَاَلْفٰى ذٰلِكَ اُمَّ اِسْمَاعِيلَ وَهِىَ تُحِبُّ الْاُنْسَ

İbn-i Abbas *(Radıyallâhu Anhuma)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **: "Bu** (Curhum kabilesinin gelip İsmail *(Aleyhisselâm)* in annesinden izin istemeleri), **İsmail** *(Aleyhisselâm)* **in annesinin insanlarla ünsiyeti sevdiği hâlde buldu."**

(Buharî, Enbiya:9)

Yani bu, Hacer validemizin yalnızlıktan bıkmış insanlarla ünsiyet aradığı bir ana rastladı. Ve Hacer validemiz tek olduğu için İsmail *(Aleyhisselâm)* da küçük olduğundan Hacer validemiz onların yanına yerleşmelerinden çok memnun oldu. Onlar oraya yerleşince çoluk çocuklarına da haber göndererek onları da getirttiler. Böylece Mekke'de bir kaç hane yerleşti. İsmail *(Aleyhisselâm)* da delikanlı oldu, onlardan arapçayı öğrendi. Ve Curhum kabilesi içerisinde herkesin beğendiği yüksek bir mertebeye ulaştı. Buluğa erince onu içlerinden bir kadınla evlendirdiler. Bu arada annesi vefat etti. (rivayete göre 90 yaşındaydı, Hıcr-i İsmail denilen altın oluğun altındaki makama defnedildi).

İsmail *(Aleyhisselâm)* evlendikten sonra, Babası İbrahim *(Aleyhisselâm)* bıraktığı ailesini ziyaret etmek üzere Mekke'ye geldi. İsmail *(Aleyhisselâm)* ı bulamayınca ailesine sordu. O da: **"Bizim rızkımızı aramaya çıktı."** bir rivayette: **"Ava gitti."** dedi. Sonra İbrahim *(Aleyhisselâm)* ona, geçim durumlarını sordu. O da: **"Biz çok zor ve dar durumdayız."** diyerek ona şikayette bulundu. O zaman İbrahim *(Aleyhisselâm)* kendisine: **"Kocan** (İsmail *Aleyhisselâm*) **gelince ona selâm eyle ve kapısının eşiğini değiştirmesini söyle."** dedi. İsmail *(Aleyhisselâm)* gelince babasının kokusunu buldu ve ailesine: **"Sana kimse geldi mi ? "** dedi. O da hafife alır gibi: **"Evet. şöyle şöyle bir ihtiyar adam geldi, bana senden sordu, bende ava gittiğini haber verdim, o bana geçiminiz nasıl diye sordu. ben de ona, darlık ve zorluk içinde olduğumuzu söyledim."** dedi. İsmail *(Aleyhisselâm)*: **"Sana bir şey tavsiye etti mi ?"** dedi. Ailesi de: **"Evet sana selâm söylememi ve sana kapının eşiğini değiştir dememi emretti."** dedi. O zaman İsmail *(Aleyhisselâm)* o, benim babamdı bana senden ayrılmamı emretti hadi ailene dön dedi ve onu boşadı.

Curhum kabilesinden başka bir kadınla evlendi. İbrahim *(Aleyhisselâm)* Allah-u Tealâ'nın dilediği kadar durdu. Sonra tekrar döndü yine İsmail *(Aleyhisselâm)* ı bulamadı ailesinin yanına girdi kocasından sordu o: **"Bize rızık aramaya**

gitti."dedi. İbrahim *(Aleyhisselâm)*nasılsınız dedi ve geçim durumlarını sordu oda: **"Biz hayır ve bolluk içindeyiz."** dedi. ve Allah'a hamd-ü sena etti. İbrahim *(Aleyhisselâm)*: **"Yemeğiniz nedir ?"**dedi. o: **"Et (av eti)."** dedi. **"İçeceğiniz ne ?"** deyince: **"Su."** diye cevap verdi. O zaman İbrahim *(Aleyhisselâm)* : **"Ey Allah'ım ! Onlara et ve su'da bereket ver."** diye dua etti. Bu hususta ki hadis-i şerifte :

وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ يَوْمَئِذٍ حَبٌّ وَلَوْ كَانَ لَهُمْ دَعَا لَهُمْ فِيهِ *

"O gün onların (buğday arpa gibi) **taneleri yoktu. Eğer olsaydı mutlaka onun için de dua ederdi."** Sonra Efendimiz *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* :

فَهُمَا لاَيَخْلُو عَلَيْهِمَا اَحَدٌ بِغَيْرِ مَكَّةَ اِلاَّ لَمْ يُوَافِقَاهُ *

"Mekke'nin dışında her kim sadece suyla et yerse mutlaka ona uygun gelmezler." buyurdu. *(Buharî, Enbiya:9)* (Bu da İbrahim *(Aleyhisselâm)*ın duasının bereketidir. Zira Mekke'den başka bir yerde sadece etle, su yiyenin mutlaka karnı ağrır ancak Mekke'de bir şey olmaz).

İbrahim *(Aleyhisselâm)* oğlunun ailesine: **"Kocan gelince ona selâm söyle ve kapısının eşiğini sabit kılmasını söyle."** dedi. İsmail *(Aleyhisselâm)* gelince ailesine: **"Kimse uğradımı ?"** dedi. Ailesi: **"Evet çok güzel heyet** (görünüş) **lü bir şeyh** (yaşlı bir zat) **geldi."** dedi. Ve onu övdü sonra: **"Bana seni sordu. Senin nerede olduğunu söyledim, geçim durumumuzu sordu. Çok hayır ve bolluk içinde olduğumuzu haber verdim."** dedi. İsmail *(Aleyhisselâm)*: **"Sana bir şey tavsiye etti mi ?"** dedi. O da: **"Evet sana selâm söyledi. Ve kapının eşiğini sabit kılmanı emretti."** dedi. O zaman İsmail *(Aleyhisselâm)* : **"İşte o benim babamdı sende, kapımın eşiğisin. Bana, seni saklamamı emretti."** dedi. (Bir rivayette: **"Sen benim yanımda zaten kıymetliydin. Şimdi daha da kıymetlendin."** dedi ve o kadından İsmail *(Aleyhisselâm)* ın on erkek çocuğu oldu.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* Allah'ın dilediği kadar durduktan sonra tekrar geldi. İsmail *(Aleyhisselâm)* Zemzem-i Şerif'e yakın bir yerde bulunan ağacın altında okunu yontuyordu. Babasını görünce hemen kalktı ve babanın oğluna, oğlunda, babaya yapacağı gibi musafahalaştılar (babasının elini öptü), kucaklaştılar sonra İbrahim *(Aleyhisselâm)* buyurdu ki: **"Ey İsmail şüphesiz Allah-u Tealâ bana bir iş emretti."** İsmail *(Aleyhisselâm)*: **"Ne emrettiyse yap."** dedi. İbrahim *(Aleyhisselam)*: **"Sen de bana yardım eder misin ?"** dedi. O da: **"Tabii ederim."** dedi. İbrahim *(Aleyhisselâm)* : **"Şüphesiz Allah-u Tealâ bana burada bir ev bina etmemi emretdi."** dedi ve etrafındaki topraklardan yüksek olan bir yere işaret etti. İşte o zaman ikisi beraber Beytullah'ın temellerini yükseltmeye başladılar. İsmail *(Aleyhisselâm)* taş getiriyor İbrahim *(Aleyhisselâm)* da bina ediyordu. Bina yükselince İsmail *(Aleyhisselâm)* (Makam-ı İbrahim olacak) o taşı getirdi ve İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın üzerine basması için yere koydu. İbrahim *(Aleyhisselâm)* onun üzerine çıktı İsmail *(Aleyhisselâm)* da bir yandan ona taş veriyordu ikiside:

« رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ »

"Ey Rabbimiz bizden (bu işimizi) **kabul et. Zira şüphesiz sen ancak sen** (duamızı) **ziyade işitici** (niyetlerimizi) **hakkıyla bilensin."** diye dua ediyorlardı.

Buyurulmuştur ki: Bu âlemde Kâbe'den daha kıymetli bir bina yoktur. Zira onun yapılmasını emreden Rabbü'l-âlemin (âlemlerin rabbi) dir. Mühendis, Cibril-i Emin, Bani (yapıcı) sı İbrahim Halil *(Aleyhisselâm)* dır. Tilmiz-i muin (yardımcı kalfa) da İsmail *(Aleyhisselâm)* dır.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* binayı bitirince Cibril-i Emin gelerek ona bütün menasik (hac vazife) lerini öğretti. Sonra İbrahim *(Aleyhisselâm)* Makam-ı İbrahim olan o taş'ın üzerine çıktı ve:

« يَاأَيُّهَاالنَّاسُ اَجِيبُوا رَبَّكُمْ » **"Ey insanlar ! Rabbinize icabet edin** (Rabbinizin davetine koşun)." diye nida etti (seslendi). Sonra İbrahim ile İsmail *(Aleyhimesselâm)* o mubarek makamlarda durdular. İbrahim *(Aleyhisselâm)* hac yaptı, Sare validemiz de Beyt-i Mukaddes'den geldi hac yaptı ve Şam'a dönerek orada öldüler.

(Suyutî, D.Mensur:1/304-306)

Not : Kıssa'nın arasında parantezle veya yani ile kattığımız ilâveler Buhari şerhi Ayni'den ve Tecrid-i Sarih şerhi, Şerhi Şerkavi'den alınmıştır.

Taberanî *(Rahimehullâh)* İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* nın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: Beytullah'ı ilk tavaf eden meleklerdir. Hacer-i Esved ile Rükn-i Yemanî arasında bir çok Peygamberlerin kabirleri vardır. Peygamberlerden *(Sallevatullahi Aleyhim Ecmain)* birine kavmi eziyet ettiği vakit onların aralarından çıkar ve Beytullah'a gelerek ölünceye kadar orada Allah'a ibadet ederdi.

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:.1/315)

Cenedî,Vehb İbn-i Münebbih *(Radıyallahu Anhuma)* in şöyle buyurduğunu rivayet etti: Allah-u Tealâ hiç bir melek veya bulut göndermez ki, onlar Beytullah'ı tavaf etmedikce gönderildikleri yere gitsinler. Yani her gönderilen melek veya bulut önce Beytullah'ı tavaf eder sonra emr olunduğu yere gider.

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/312)

O Hâlde insan bu büyük Beyt'in kıymetini bilmeli ve bahusus (özellikle) onun etrafında isyan etmekten sakınmalıdır, aksi takdirde bu Beyt'in şefaatini kazanacak yerde şikayetine maruz kalır. Nitekim Cenedî İmam-ı Mücahid'den şöyle rivayet etti: Rüyamda Kâbeyi gördüm Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* le konuşuyor ve şöyle diyordu: **"Ya Muhammed ! Eğer ümmetin isyanlardan vaz geçmezse öyle bir sallanacağım ki, her taşım bir yere gidecek."**

Yine Cenedî, Vüheyb İbn-i Verd'in şöyle buyurduğunu nakletmişdir :

Bir gece Süfyan-ı Sevrî *(Kuddise Sırruhu)* ile tavaf ediyordum. Süfyan *(Kuddise Sırruhu)* tavaftan çekildi ben tavafa devam ettim. Sonra Hıcr-i İsmail'e girerek altın oluğun altında namaz kıldım birde secdeye vardığımda Kâbe'nin örtüsüyle taşları arasından bir söz işittim, Kâbe şöyle diyordu: **"Ey Cibril ! etrafımda tavaf**

edenlerin yaptıkları eğlenceli konuşmalar, boş sözler ve uğursuz (kötü) **hareketleri önce Allah'a sonra sana şikayet ediyorum."** *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/330)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنه) **قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ** (صلى الله عليه وسلم)**: يَأْتِى الرُّكْنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَعْظَمَ مِنْ اَبِى قُبَيْسٍ لَهُ لِسَانٌ وَشَفَتَانِ يَتَكَلَّمُ عَمَّنِ اسْتَلَمَ بِالنِّيَّةِ وَهُوَ يَمِينُ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ الَّتِى يُصَافِحُ بِهَا خَلْقَهُ** *

Abdullah İbn-i Amr *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Rükn** (Hacer-i Esved) **kıyamet gününde Ebu Kubeys tepesinden daha büyük olarak gelecektir. Onun bir dili ve iki dudağı bulunacak iyi niyetle** (kendisini) **istilâm eden** (öpenler, tutan ve saygı gösteren) **ler hakkında** (iyi şehadet ederek) **konuşacaktır. Ve o, Allah-u Teala'nın kullarıyla musafaha ettiği sağ elidir."** Yani şekilden münezzeh olduğu hâlde o mesabede (makamda) dır. *(Deylemî, Firdevs:5/450 No:8708, Hakim, Müstedrek:1/457)*

عَنْ كَعْبٍ (رضى الله عنه) **قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ** (صلى الله عليه وسلم)**: لَاتَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَزِفَّ الْبَيْتُ الْحَرَامُ اِلَى بَيْتِ الْمُقَدَّسِ فَيَنْقَادَانِ اِلَى الْجَنَّةِ وَفِيهِمَا اَهْلُهُمَا وَالْعَرْضُ وَالْحِسَابُ بِبَيْتِ الْمُقَدَّسِ** *

Kâ'b *(Radıyallahu Anh)***dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu:"Kâbe-i Muazzama, Mescid-i Aksa'ya süratle** (hızla)**gelmeden kıyamet kopmayacak. Sonra, iki Beyt'te içlerinde adamları bulunduğu hâlde cennete götürülecekler. Arz** (kulların amellerinin kendilerine gösterilmesi) **ve hisap** (muhasebeye çekilmeleri) **Beyt-i Mukaddes'de olacaktır."** *(Suyutî, D.Mensur:1/329)*

عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) **قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ** (صلى الله عليه وسلم) **: اِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ زَفَّتِ الْكَعْبَةُ الْبَيْتُ الْحَرَامُ اِلَى قَبْرِى فَيَقُولُ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَامُحَمَّدُ فَاَقُولُ: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ يَابَيْتَ اللّٰهِ مَاصَنَعَ بِكَ اُمَّتِى مِنْ بَعْدِى؟ فَتَقُولُ: يَامُحَمَّدُ مَنْ اَتَانِى فَاَنَا اَكْفِيهِ وَاَكُونُ لَهُ شَفِيعًا وَمَنْ لَمْ يَأْتِنِى فَاَنْتَ تَكْفِيهِ وَتَكُونُ لَهُ شَفِيعًا** *

Hazreti Cabir *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Kıyamet günü olduğunda Beytü'l-haram olan Kâbe süratle** (hızla) **benim kabrime gelecek ve: "Sana selâm olsun, ya Muhammed !" diyecek. Bende: "Sana da selâm olsun ey Allah'ın evi ! Benden sonra ümmetim sana ne muamele yaptı.?" diye soracağım. O da: "Ey Muhammed ! Bana gelenlere ben yeterim ve şefaatçı olurum, bana gelemeyenlere de sen yetersin ve şefaat edersin." diyecek."** *(Suyutî, D.Mensur:1/329)*

Fahru'r-Razî'nin beyanına göre, bu ayet-i celile Beytullah'ın İbrahim *(Aleyhisselâm)* dan evvel mevcut olduğuna delâlet etmektedir. Zira İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın Beytullah'ın temellerini yükseltmesi, temellerin aslının mevcut oldu-

ğunu göstermektedir. Çünkü tarih ve siyer kitablarında beyan olunduğuna göre, Beytullah'ı ilk olarak Âdem *(Aleyhisselâm)* bina etmiş, ve Hindistandan Mekkeye yaya gelmek suretiyle kırk defa hac ettiği İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilmiştir. Fakat Ruhu'l-Beyan tefsirinde zikredildiğine göre: Ulema Beytullah'ı ilk bina edenin kim olduğu hakkında ihtilâf etmişlerdir.

Bazılarının zikrettiğine göre; Kâbe-i Muazzama on def'a bina edilmiştir.

1. - Âdem *(Aleyhisselâm)* yaratılmadan evvel melekler tarafından,
2. - Âdem *(Aleyhisselâm)* tarafından,

Beyhekî Ata'nın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: Âdem *(Aleyhisselâm)* cennetten Hindistana indirildiğinde: **"Ya Rabbi ! Cennette iken meleklerin sesini duyduğum gibi şimdi niye duymuyorum ?"** dedi. Mevlâ Tealâ'da ona: **"Hatandan dolayı ey Âdem."** buyurdu. Sonra: **"Git benim için bir ev bina et ve meleklerin nasıl tavaf ettiklerini gördüğün gibi, sen de o evi tavaf et."** buyurdu. Bunun üzerine Âdem *(Aleyhisselâm)* yola çıktı (yer yüzü kendisine dürülerek kısa zamanda)Mekke'ye vardı ve Beytullah'ı bina etti. Âdem *(Aleyhisselâm)* ın iki ayağının bastığı yerler, karyeler, nehirler ve mamur yerlere dönüştü. Adımlarının araları da, ovalar hâline geldi. Ve Âdem *(Aleyhisselâm)* Hindistandan gelerek kırk sene hac yaptı. *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/318)*

3. - Âdem *(Aleyhisselâm)*ın oğulları tarafından,
4. - İbrahim *(Aleyhisselâm)* tarafından,
5. - Amalika kabilesi tarafından,
6. - Curhum kabilesi tarafından,
7. - Kilâb oğlu Kusiyy tarafından,
8. - Kureyş tarafından,

İbn-i Şihab'ın şöyle buyurduğu rivayet edildilmiştir: Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in bulüğa erdiği günlerde bir kadın Kâbe'yi buhurladı. Buhurdanlığından bir kıvılcım uçarak Kâbe'nin örtüsüne isabet etti ve Kâbe yandı. Tekrar yaparlarken Hacer-i Esved'in yerine gelince hangi kabile onu kaldırıp yerine koyacak diye çekiştiler ve: **"Gelin, ilk gelen kişiyi hakem tayin edelim."** dediler. O arada Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Efendimiz çıkageldi. O zaman (bıyıkları yeni terlemekte olan) delikanlıydı. Üzerinde siyah ve beyaz çizgili bir elbise vardı, onu hakem ettiler. O da, Hacer-i Esved'in bir elbise içine konmasını emretti. Sonra her kabilenin efendisini ortaya çıkararak, her birine elbisenin bir ucunu tutturdu. Sonra kendisi yukarı çıktı. Onlar Hacer-i Esved'i ona yükselttiler ve o, onu yerine koydu. Bundan sonra bütün dillerde hep onun medh-u senası (övülmesi) arttı hatta kendisine vahiy inmeye başlamadan önce onu **Emin** (çok emniyetli, güvenilir) kişi diye çağırırlar ve her kurban kesecek-lerinde mutlaka onu çağırırlar ve dua ettirirlerdi. *(Suyutî, D.Mensur:1/309-310)*

9. - Abdullah İbn-i Zübeyr *(Radıyallahu Anh)* tarafından,
10. - Haccac İbn-i Yusuf tarafından.

Bu ayet-i celilede Mevlâ Tealâ, İbrahim *(Aleyhisselâm)*ın Beytullah'ı yapmasından bahsetmektedir. Ve bu ayet, oğlu İsmail *(Aleyhisselâm)*ın da kendisine iştirak ettiğine delâlet etmektedir.

Rivayete göre, İbrahim *(Aleyhisselâm)* Beytullah'ı bina ederken, oğlu İsmail *(Aleyhisselâm)* da taşını ve çamurunu getirirdi. Âdem *(Aleyhisselâm)* ın bina ettiği Beyt Nuh tufanında yıkılıp kaybolduğundan, Cenabı Hak İbrahim *(Aleyhisselâm)* a tekrar binasını emretmiş, Cibril-i Emin, ona Beyt'in yerini göstermiştir.

عَنْ لَيْثْ بْنِ مُعَاذٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : هٰذَاالْبَيْتُ خَامِسُ خَمْسَةَ عَشَرَ ، سَبْعَةٌ مِنْهَافِى السَّمَآءِ اِلَى الْعَرْشِ ، وَسَبْعَةٌ مِنْهَااِلٰى تُخُومِ الْاَرْضِ السُّفْلٰى ، وَاَعْلَى الَّذِى يَلِى الْعَرْشَ الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ ، لِكُلِّ بَيْتٍ مِنْهَا حَرَمٌ كَحَرَمِ هٰذَا الْبَيْتِ لَوْسَقَطَ مِنْهَا بَيْتٌ سَقَطَ بَعْضُهَا عَلٰى بَعْضٍ اِلٰى تُخُومِ الْاَرْضِ السَّابِعَةِ وَلِكُلِّ بَيْتٍ مِنْ اَهْلِ السَّمَآءِ وَمِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ مَنْ يَعْمُرُهُ كَمَا يُعْمَرُ هٰذَا الْبَيْتُ *

Leys İbn-i Muaz *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Bu** (Beyt), **Onbeş Beyt'in onbeşincisidir, bunlardan yedisi, yedi kat semadadır. Ve nihayeti Arş'a dayanır. Yedisi ise, yedi kat yerdedir, bunların nihayeti yerin merkezine dayanır. Arş'ı takip edenin en âlâsı ise, Beyt-i Mamur'dur. Bu beytlerden her biri için, Beytullah'ın harem sahası gibi bir harem sahası vardır, bunlardan biri düşecek olsa yedinci kat yere kadar hep bir birinin üstüne düşer. Ve bu Beyt** (ibadât-ü taatla) **mamur edildiği gibi, gök ve yer ehlinden, her Beyti, i'mar eden bir ehli bulunmaktadır."**

(El-ezrakî, Suyutî, D.Mensur:1/311)

Bu Hadisi Muhaddis Kâzurunî de Menasik isimli eserinde zikretmiştir.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilmiştir ki: "Gökler ve yerler yaratılmadan önce Arş su üzerindeydi, Allah-u Tealâ bir rüzgar gönderdi ve o rüzgar suyu dalgalandırarak, Beytullah'ın yerinde bir kaya parçası (ada) meydana çıkardı ki, o bugünkü Beyt'in ölçüsünde bir kubbe gibiydi. Bundan sonra Allah-u Tealâ Hazretleri oranın altından bütün yer yüzünü döşedi. Sonra yer sallanınca Allah-u Tealâ onu dağlarla çiviledi. Yer yüzüne konulan ilk dağ ise Ebu Kubeys olmuştur. Bundan dolayı Mekke, Ümmü'l-Kura (bütün karyelerin annesi) diye isimlendirilmiştir."

Ka'b Hazretleri de buyurmuştur ki, İbrahim *(Aleyhisselâm)* Kâbeyi Melek lerin attığı temel üzerine bina ettiği gibi, Süleyman *(Aleyhisselâm)* da Mescid-i Aksa'yı Meleklerin attığı temel üstüne bina etmiştir.

Bu ayet-i celile şuna da delâlet etmektedir ki, ibadetle emrolunan her bir

kul, o ibadeti emrolunduğu gibi yapmaya çalışıp bu hususta son derece gayret gösterdikten sonra, ibadetlerinin mutlaka kabul olacağını zannetmeyip, ancak o ibadetlerin kabulü için, Allah-u Tealâ'ya yalvarması kendisine vaciptir. Eğer böyle olmasaydı, bu büyük Peygamberlerin *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)*, ibadetlerinin kabul olunması için bu kadar yalvarmalarının bir manası olmazdı.

« قواعـد » « قاعـدة » (Kaide) kelimesinin cem'idir. Kaide ise: « قُعُودْ » mastarından alınmış ismi faildir. Ancak Ebu Ubeyde'nin buyurduğu gibi temel manasında çok kullanıldığından dolayı, mevsuf'u zikredilmeyen esma-i camid (donuk, sığalanmayan isimler) kabilinden olmuştur.

Mevlâ Tealâ, İbrahim ve İsmail *(Salavatullahi Ala Nebiyyina ve Aleyhima Ecmain)* Hazretlerinin ikinci dualarını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

رَبَّنَاوَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَاأُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَاَرِنَا
مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَاانَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (١٢٨)

KELİME MANASI (128)

(رَبَّنَا) **Ey bizim Rabbimiz !** (وَاجْعَلْ) **kıl,** kimi ?(نَا) **bizi,** ne kıl ? (مُسْلِمَيْنِ) **iki müslim,** kime ?(لَكَ) **sana,** (bizi kendini sana teslim edici ve dininin ahkâmını icra ederek sana boyun eğici iki kul yap)(وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا) **zürriyetimizden de kıl,**(أُمَّةً) **bir cemaat,** öyle cemaat ki, (مُسْلِمَةً) **müslime,** kime ? (لَكَ) **sana,** yani zürriyetimizden de, sana arz-ı islâm etmiş (teslim olmuş),itaat edici müslüman bir ümmet yarat, (وَاَرِ)**ve göster,** (öğret), kime ?(نَا) **bize,** neyi? (مَنَاسِكَنَا) **menasikimizi** (hac edeceğimiz, kurban keseceğimiz yerleri veya hac vazifelerimizi),(وَتُبْ) **ve dön, nazar et,** kime ? (عَلَيْنَا) **bize,** (bizi tövbeye muvaffak et ve tövbemizi kabul et). (اِنَّكَ) **muhakkak sen,** (اَنْتَ) **ancak sen,** (التَّوَّابُ) **mübalâğayla tövbeleri kabul edicisin** (الرَّحِيمُ) **ziyade acıyıcısın.**

MEAL-İ ŞERİFİ (128)

Ey Rabbimiz ! bizi, (yalnız) **sana iki müslüman** (boyun eğici) **kıl ve zürriyetimizden de,** (yalnız) **sana müslüman** (itaat edici) **bir ümmet** (yetiştir).**Ve bize menseklerimizi** (ibadet ve özellikle hac usulünü) **göster** (öğret) **ve bize** (rahmetinle) **dön** (nazar et, bize tövbe nasip et, tövbemizi kabul et) **şüphe yok ki sen, ancak sen, tövbeleri mubalâğayla kabul edici** (ve müminleri) **ziyade acıyıcısın.**

İ Z A H A T

Said İbn-i Mensur, İbn-i Ebi Hatim ve Ezrakî İmam-ı Mücahid'in şöyle

buyurduğunu nakletmişlerdir: İbrahim *(Aleyhisselâm)* : **"Ya Rabbi ! Bize hac vazifelerimizi öğret."** deyince hemen Cibril-i Emin gelerek onu Beyt'in yerine getirdi ve: **"Temelleri yükselt."** dedi. O da temelleri yükseltip tamamlayınca, Cibril-i Emin elinden tutarak onu Safa tepesine çıkardı ve: **"İşte bu, Allah-u Tealâ'nın dininin nişanlarındandır."** dedi. Sonra onu Merve tepesine götürerek: **"Bu da Allah'ın dininin nişanlarındandır."** dedi. Daha sonra Mina'ya doğru götürdü, Akabeye (büyük şeytanın bulunduğu yere) geldiklerinde birden İblis'le karşılaştılar, ağacın yanında oturuyordu. Cibril-i Emin: **"Tekbir getir « اللّٰهُ اَكْبَرُ » de ve onu taşla."** dedi. İbrahim *(Aleyhisselâm)* da tekbir getirerek onu taşladı. Sonra İblis gitti Cemre-i Vusta (ortanca şeytan) nın bulunduğu yerde dikildi. Cibril-i Emin İbrahim *(Aleyhisselâm)* le beraber giderken o hizaya gelince ona: **"Tekbir getir ve onu taşla."** dedi. O da tekbir getirerek onu taşlayınca İblis Cemre-i Kusva'ya (büyük şeytanın bulunduğu yere) gitti. Cibril-i Emin İbrahim *(Aleyhisselâm)* e yine: **"Tekbir getir ve onu taşla"** dedi. oda tekbir getirip taşlayınca iblis defolup gitti. Habis (pis, murdar olan şeytan) hac vazifelerine bir şeyler katmak istediyse de buna gücü yetmedi.

Bunu müteakip Cibril-i Emin İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın elinden tutarak onu Meşari Haram (Müzdelifey) e götürdü.Ve: **"İşte bu Meşari Haramdır."** dedi. Sonra onu Arafat'a getirerek: **"Sana gösterdiklerimi anladın mı ?"** dedi. Ve bunu üç kere tekrarladı. O da: **"Evet anladım."**diye cevap verdi, bunun üzerine Cibril-i Emin: **"Şimdi de insanlara haccı ilân et"** dedi. İbrahim *(Aleyhisselâm)* **"Nasıl ilân edeyim."** dedi. Cibril *(Aleyhisselâm)* da: **"Üç kere Ey insanlar ! Rabbinizin davetine icabet edin, diye ilân et."** dedi. İbrahim *(Aleyhisselâm)* da bu şekilde ilân edince kullar: « لَبَّيْكَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَبَّيْكَ » diyerek cevap verdiler. İşte o gün insanlardan kim İbrahim *(Aleyhisselâm)* a cevap verdiyse o hacıdır, yani hacca muvaffak olacaktır. Hatta kaç kere « لَبَّيْكَ » dediyse o kadar hac edebilecektir.

(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/331-332)

İbrahim ve İsmail *(Salavatullahi Alâ nebiyyina ve Aleyhima Ecmain)* zürriyetlerinin hepsinin itaat etmeyeceğini, içlerinden bazısının itaat edip, bazısının asi olacağını Mevlâ Tealâ'nın ilâmı (bildirmesi) yle bildiklerinden dolayı, bu dualarında bütün zürriyetlerinin müslüman olmalarını isteyememiş ve bazıyet ifade eden: « مِنْ » kelimesini zikretmişlerdir.

« مَنَاسِكَ » <u>Menasik</u> : Kelimesi « مَنْسَكَ » **Mensek**'in cem'idir ki, Nüsük veya Nüsük mahalli demektir. **Nüsük** ise: Aslında, son derece ibadet etmek demektir. Fakat burada İmam-ı Katade'nin buyurduğuna göre: Hac ibadetinin işleneceği yerler, Ata ve Cüreyc'in buyurduklarına göre ise, kurban kesilecek yerler manasındadır. Bazıları tarafından da, **Menasik**'in Hac vazifelerinden ibaret olduğu söylenmiştir.

Burada, bu büyük Peygamberlerin *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* tövbelerinin kabulünü istirham etmeleri, kendilerinden günah sudur ettiğine (meydana geldiğine) delâlet etmez, zira onlar küçük ve büyük bütün günahlardan masum(kesinlikle korunmuş)durlar, ancak nefislerini kırmak için tövbeye müracaat etmişlerdir, yahut günahlardan son derece sakınmalarını tövbe suretinde göstermişlerdir, veya zürriyetlerinden asi olacakları tövbeye irşat (tövbe yolunu göstermek) için kendi tövbelerinin kabulünü istirham etmişlerdir.

Bu ayet-i celile, kulun bütün işlerini, Mevlâ Tealâ'nın yarattığına delâlet etmektedir, zira tövbe kulun işidir, eğer mutezile'nin dediği gibi: "Kul kendi işini kendi yaratsaydı." bu büyük Peygamberler *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* tövbeyi Cenab-ı Hak'tan talep etmez (istemez) lerdi.

Bu ayet-i celilede Peygamberani İzam'ın (büyük Peygamberlerin) *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* sadece zürriyetlerine dua ettikleri görülmektedir, hâlbuki himmet sahibi kişilerin bahusus Peygamberlerin *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* hâline en münasip olan, duayı sadece zürriyetlerine tahsis etmemeleridir. Lâkin onların bu dualarını sadece zürriyetlerine tahsis etmeleri (ayırmaları) nın iki yönü vardır.

Birincisi: Kendileri zürriyetlerine şefkat ve merhamet etmeye en lâyık oldukları içindir. Nitekim Mevlâ Tealâ Hazretleri, bir ayet-i celilesinde:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا قُوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيكُمْ نَارًا ...(٦)

"Ey iman edenler ! Kendilerinizi ve efrad-ı ailenizi ateşten koruyun !" buyurmaktadır. *(Tahrim Suresi:6 dan)* İşte İbrahim ve İsmail *(Salavatullahi Alâ nebiyyina ve Aleyhima Ecmain)* Hazretleri çocuklarının ibadetleri sebebiyle kendi sevapları çoğalsın için, bahusus onlara dua ettiler. Nitekim :

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِذَامَاتَ الْاِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ الَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ ، صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ ، اَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ ، اَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُولَهُ *

Ebu Hureyre*(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah***(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "İnsan öldüğü zaman bütün ameli biter ancak** (cami, çeşme, köprü gibi) **devam eden hayırlar veya** (kitap yazmak, ders okutmak, vaaz etmek gibi) **kendisiyle faydalanılan ilim veya kendisine hayır dua eden salih evlât gibi geriye bıraktıklarından, öldükten sonra da fayda görür."**

(Müslim, Vasiyet:14, Ebu Davud, Vesaya:14, Tirmizî, Ahkâm:36, Ahmed İbn-i Hanbel:2/372)

İkincisi: Bu dua surette hususî gibi görünüyorsa da, manada umumîdir. Zira peygamberlerin *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* çocuklarının salâhı (iyiliği) umum insanların salâhının sebebidir. O hâlde bu dualarında sanki Peygamberler *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)*:**"Ya Rabbi ! Bizim zürriyetimizin bazısını islâh ederek,kullarının umumunu islâh et."**demek istemişlerdir

DÜNYADA İKEN ALLAH-U TEALÂYA TESLİM OLAN (müslüman) **KULLARA AHİRETTE KORKU VE HÜZÜN OLMAYACAĞINI BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME**

يَاعِبَادِ لَاخَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَاأَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ اَلَّذِينَ اٰمَنُوابِاٰيَاتِنَاوَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾

"Ey bizim ayetlerimize iman edip te müslüman olan kullarım! Bu gün size hiç bir korku yoktur. Siz mahzun da olmayacaksınız." *(Zuhruf Suresi: 68-69)*

PEYGAMBERLERE *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* **MENSEK TAYİN EDİLDİĞİ GİBİ HER ÜMMETE DE BÖYLECE BİR TAKIM İBADETLER TAYİN EDİLDİĞİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER**

١ - وَلِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلٰى مَارَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْاَنْعَامِ فَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ اَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾

1- "Biz her ümmet için bir mensek (kurban kesme yeri) **meşrû kıldık. Kendilerini rızıklandırdığı dört ayaklı hayvanlar üzerine** (yalnız) **Allahın adını ansınlar diye, işte sizin ilâhınız, bir tek ilâhtır. O hâlde ancak O'na teslim olun.** (Habibim) **Sen tevazu edenleri çok müjdele."** *(Hac Suresi : 34)*

٢ - لِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًاهُمْ نَاسِكُوهُ فَلَايُنَازِعُنَّكَ فِى الْاَمْرِ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ اِنَّكَ لَعَلٰى هُدًى مُسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾

2- "Biz, her ümmete bir mensek (ibadet yolu, şeriat) **tayin ettik** (göster-dik) **ki onlar, onunla** (o şeriatle) **amel edicidirler. O hâlde emir** (din/işin) **de seninle asla munazaa etmesin** (çekişmesin) **ler. Ve sen** (insanları sadece) **Rabbine davet et. Çünkü sen şüphesiz dosdoğru bir hidayet** (din) **üzeresin."** *(Hacc Suresi:67)*

İbrahim ve İsmail *(Aleyhimesselâm)* dualarına şöyle devam ettiler :

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

KELİME MANASI (129)

(رَبَّنَا) **Ey bizim Rabbimiz !** (وَابْعَثْ)**gönder,** nerede ?(فِيهِمْ) **onların içinde, arasında,** kimi ?(رَسُولًا) **bir resul'ü,** öyle Resul ki,(مِنْهُمْ) **onlardan olucu,** yine öyle resul ki, (يَتْلُوا)**okur** kime ? (عَلَيْهِمْ)**onlara,** neyi ?(آيَاتِكَ) **senin ayetlerini** (tevhidve nübüvvete delâlet eden alâmetlerden kendisine vahyedileni onlara okur),daha ?(وَيُعَلِّمُ) **ve öğretir,** kime ?(هُمُ) **onlara,** neyi ?(الْكِتَابَ) **kitabı,** (Kuran-ı Kerim'i)daha ? (وَالْحِكْمَةَ) **hikmeti, sünneti ve ahkâm-ı şeriyeyi** (şeriatın emir ve yasaklarını)daha ?(وَيُزَكِّى) **tezkiye eder,**yani şirkve şek(şüphe)pisliklerinden vesair günahların kirlerinden tertemiz eder. kimi ?(هِمْ) **onları,**(اِنَّكَ) **muhakkak sen,**(اَنْتَ) **ancak sen,** (الْعَزِيزُ) **zi-**

yade ulu ve kavî (çok kuvvetli) **sin ve here şeye galipsin** (الْحَكِيمُ) **ziyade hikmet sahibisin** yani her yaptığın işte ziyade hatasızlık (doğruluk) ve isabet sahibisin.

MEAL-İ ŞERİFİ (129)

Ey Rabbimiz ! Onların arasında, kendilerinden bir resul gönder ki, onlara senin ayetlerini okusun, onlara kitap (Kuran), **hikmet,** (sünnet ve ahkâm-ı Şeriyey) **i öğretsin ve onları** (bütün pisliklerden) **tertemiz etsin. Şüphe yok ki sen, ancak sen, Azîz** (yegâne galip) **sin, Hakîm** (her yaptığı yerinde olan) **sın.**

İ Z A H A T

Beyzavî, Hazin, Fahru'r-Razî, Nesefî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinin beyanlarına göre: Bu ayet-i Kerime'de zikredilen Resul'den murat; Ahir zaman Peygamberi Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Hazretleridir. Zira İbrahim ile İsmail *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* Hazretlerinin zürriyetinden Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den başka Peygamber gönderilmemiştir. Beni İsrail'in Peygamberleri ise, sadece İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın diğer zürriyetlerindendir, her ikisinden değildir.

Şu hâlde onların bu duaları kabul olmuş ve netice Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* zuhur etmiş (meydana gelmiş) tir.

عَنْ عِرْبَاضٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰه (صلى الله عليه وسلم) : سَاُنَبِّئُكُمْ بِاَوَّلِ ذٰلِكَ دَعْوَةُ اَبِى ابراهيم وَبِشَارَةُ عيسى بِى وَرُؤْيَا اُمِّى الَّتِى رَاَتْ وَكَذٰلِكَ اُمَّهَاتُ النَّبِيِّنَ يَرَيْنَ *

İrbaz *(Radıyallahu Anh)* **dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Ben size bunun** (işimin) **evvelini haber vereyim,** (ben) **pederim İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **ın duası** (nda istediği Peygamberim) **Hazreti İsa** *(Aleyhisselâm)* **ın bana ait** (ümmetine) **müjdelediği** (Peygamberim) **ve validemin benimle ilgili gördüğü rüyasıyım** (rüyasında gördüğü nur'um). **Peygamberlerin anaları da böyle görürler** (di). " *(Ahmed Ibn-i Hanbel, No:17163, 17150, 6/87, 84)*

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın duasından, bu ayetteki duasını kasdetmiş. İsa *(Aleyhisselâm)* ın müjdesinden de, ümmetine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in geleceğini müjdelemesini murat etmiştir.

Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in validesi Fahr-i Kâinat *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Efendimiz'in dünyaya teşrif edeceği zamanda rüyasında hane-i saadetten bir nur çıkıp o nur'un Şam'da olan köşkleri ve konakları aydınlattığını görmüştü. İşte Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bu rüyayı kastederek: **"Ben validemin rüyasıyım."** buyurmuştur.

Eserde gelmiştir ki, İbrahim *(Aleyhisselâm)* bu duayı yaptığında ona:

قَدِ اسْتُجِيبَ لَكَ وَهُوَ يَكُونُ فِى اخِرِ الزَّمَانِ *

"Muhakkak duan kabul olundu, fakat bu, ahir zamanda zuhur edecek (çıkacak) **tır."** buyuruldu. *(Suyutî, Dürrü'l-Mensur:1/334)*

Ebu Ümame *(Radıyallahu Anh)*nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Bir kere ben: **"Ya Resulullah senin işinin başlangıcı nasıl oldu ?"** dedim. O da:

دَعْوَةُ اَبِى اِبْرَاهِيمَ وَبُشْرٰى عِيسٰى وَرَاَتْ اُمِّى اَنَّهُ يَخْرُجُ مِنْهَا نُورٌ اَضَائَتْ مِنْهَا قُصُورُ الشَّامِ*

"(Ben) babam İbrahim *(Aleyhisselâm)* **ın duasıyım, İsa** *(Aleyhisselâm)* **ın müjdesiyim, annem** (rüyasında) **kendisinden bir nur çıkarak Şam'ın köşklerini aydınlattığını gördü."** buyurdu. *(Ahmed İbn-i Hanbel:5/262)*

İbn-iKesir *(Rahimehullah)*,tefsirinde bu hadis-i şerif'in izahı hususunda şöyle buyurdu: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* den ilk olarak bahseden ve onu insanlar arasında meşhur eden İbrahim *(Aleyhisselâm)* dır. Sonra, Efendimiz *(Sallâhu Aleyhi ve Sellem)* in zikri (anılması) insanlar arasında dolaşıp durmuştur. En sonunda İsrail oğullarının Peygamberlerinin sonuncusu olan Meryem oğlu İsa*(Aleyhimesselâm)* onun ismini açıklamıştır. Şöyleki: İsa *(Aleyhisselâm)* İsrail oğulları arasında hutbe okuyarak:

اِنِّى رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَابَيْنَ يَدَىَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنْ بَعْدِى اسْمُهُ اَحْمَدُ (٦)

"Şüphesiz ben kendimden önce geçen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek olan Ahmed adındaki bir Peygamberle de müjdeleyici olarak size (gönderilmiş olan) **Allah'ın elçisiyim."** buyurdu. *(Saf Suresi:6 dan)*

Bundan dolayı bu hadis-i şerifte: **"Ben İsa** *(Aleyhisselâm)***ın verdiği müjdeyim."** buyuruldu. Rivayete göre Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*in annesi ona hamile kaldığında, hadis-i şerifte geçen rüyayı görmüş ve kavmine anlatmıştı ve bu, insanlar arasında yayılarak Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in gelişine bir hazırlık olmuştu. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*in Nurunun meydana çıkmasının Şam-ı şerif'e tahsis edilmesi ise, dininin Şam beldelerinde son derece yerleşeceğine işaret etmek içindir. Bundan dolayı, Şam-ı Şerif ahır (son) zamanda, İslâmın ve ehlinin karargâhı olacaktır. İsa *(Aleyhisselâm)* da gökten indiğinde, Şam-ı Şerifteki Emeviye camiinin şark (doğu) tarafındaki beyaz minareye inecektir. Nitekim :

عَنْ ثَوْبَانَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لَاتَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ اُمَّتِى ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ لَايَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتّٰى يَأْتِىَ اَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ كَذٰلِكَ *

Sevban *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **: "Ümmetimden bir kısmı hak üzere daim olacaklardır. Onları yardımsız bırakanlar, onlara zarar veremeyecektir. Allahın emri** (kıyamet) **gelinceye kadar, onlar o hâlde devam edeceklerdir." buyurdu.** *(Buharî, İtisam:10, Müslim, İmaret:170, Ebu Davud, Fiten:1 Tirmizî, Fiten:27, 51)*

İbn-i Kesir tefsirinde zikredildiğine göre, Sahih-i Buharî'de ki bir görüşte: « وَهُمْ بِالشَّامِ » "Onlar Şam'dadır." buyuruluyor. *(İbn-i Kesir, İlgili ayet:1/268)*

Bu ayet-i celilede zikredilen **ayetler**'den murat: Allah-u Teâlâ'nın birliğine ve Peygamberlerin doğruluğuna delâlet eden bütün deliller ve bahusus (özellikle) vahy-i İlâhî ile gelen ayetlerdir.

Alusî Tefsirinde zikredilen diğer bir görüşte ise, bu ayetler geçmişlerin ve kıyamete kadar geleceklerin haberleridir. Zikredilen kitaptan murat da Kuran-ı kerimdir. Hikmet'ten murat ise, Ruhu'l-Beyan, Alusî ve Nesefî tefsirlerinde zikredildiğine göre, beşeriyeti kemale erdirecek (insanları olgunlaştıracak) marifetler, dinî ilimler, fıkıh ilmi veya kitabı beyan eden (Kuran'ı açıklayan) sünnetler veya Kuran'ı anlamaktır.

Burada Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in hikmetli sözlerinden bazılarını misal olarak zikredelim :

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ *

İbn-i Mesut *(Radıyallâhu Anh)* **tan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* : **"Hikmet** (insanları kemale erdiren şeylerin) **in başı Allah azze ve celle'nin korkusudur." buyurdu.** *(Deylemî, El-Firdevs:2/270)*

عَنْ شَدَّادِ بْنِ اَوْسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَابَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ اَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنّٰى عَلَى اللّٰهِ *

Şeddad İbn-i Evs *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*: **"Pehlivan, nefsi (emmaresi) ni yenip, ölümden sonrası için çalışandır. Âciz ise, nefsini keyfine uydurup, Allah'a karşı boş kuruntularda bulunandır."** *(Tirmizî, Kıyamet:25)*

عَنْ اَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَا قَلَّ وَكَفٰى خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ وَاَلْهٰى *

Enes *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* : **"Az olup yeten mal, çok olup meşgul edenden hayırlıdır." buyurdu.** *(Deylemî, El-Firdevs:4/82 No:6252)*

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلسَّعِيدُ مَنْ وُعِظَ بِغَيْرِهِ *

Abdullah İbn-i Mesud *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* : **"Said (bahtiyar) kişi başkasının başına gelenle vaizlenen (ibret alan) dır."buyurdu.** *(Müslim, Kader:3, İbn-i Mace, Mukaddime:7)*

عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْقَنَاعَةُ مَالٌ لَا يَنْفَدُ *

Cabir *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*:**"Kanaat, bitmez tükenmez bir maldır." buyurdu.***(Deylemî, El-Firdevs:3/236 N0:4699)*

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلصَّبْرُ نِصْفُ الْاِيمَانِ *

İbn-i Mesut *(Radıyallâhu Anh)***tan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)***:"Sabır, imanın yarısıdır."buyurdu** *(Deylemî, El-Firdevs:2/415, Ebu Nuaym, Hilye:5/34)*

İmam-ı Gazalî *(Rahmetullahi Aleyh)* Hazretlerinin buyurduğuna göre, bu gibi lâfzı kısa olup manası uzun olan kelimelere **"Hikmet"** denir. Bu sözlerin sahibine de: **"Hakîm"** (hikmet sahibi) denir.

عَنْ مَكْحُولٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اٰتَانِىَ اللّٰهُ الْقُرْاٰنَ وَمِنَ الْحِكْمَةِ مِثْلَيْهِ*

Mekhul *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***: "Allah-u Tealâ bana Kuran verdi ve O'nun iki misli de hikmet** (sünnet) **verdi." buyurdu.** *(Ebu Davud, Merasil'inde, Suyutî, Dürrul Mensur 1/335)*

İmam-ı Gazali *(Rahmetullahi Aleyh)* , Esmâ-i Hüsnâ şerhinde buyurdu ki :

« العَزِيزُ » **Azîz** : Benzerinin varlığı az olan, kendisine son derece ihtiyaç duyulan ve zor ulaşılan çok kıymetli şey demektir. Bu üç manayı kendisinde toplayamıyana, Aziz denmez. Nice şeylerin benzeri az olabilir ama şerefi büyük olmaz ve faydası çok olmazsa ona Aziz denmez. Nice şeyler de vardır ki, kıymeti büyüktür, faydası çoktur, benzeri yoktur. Ama ona ulaşmak zor olmadığı için kendisine Aziz denmez. Meselâ Güneşin bir benzeri yoktur, yeryüzü de böyledir. Her birinin faydaları da büyüktür, kendilerine ihtiyaç da fazladır, lâkin onların görülmeleri zor olmadığından (daima görüldüklerinden) izzetle vasıflanmazlar, o hâlde mutlaka yukarıda zikredilen üç mananın toplu olarak bulunması lâzımdır. sonra, bu üç mananın her birinde kemal (olgunluk) ve noksanlık (eksiklik) dereceleri vardır.

Şöyleki: Bir şeyin varlığının az oluşundaki kemal (zirve) bir olmasıdır. Çünkü birden azı yoktur. Ve bir benzerinin olmasının da muhal (imkansız) olmasıdır. Bu ise, ancak Allah-u Tealâ'ya mahsustur. Çünkü güneş varlıkta bir olsa da, imkânda bir değildir. yani onun bir benzerinin olması mümkündür.

Kıymetlilikte ve kendisine ihtiyaç duyulmakta kemal (en yüksek derece) ise, her hususta her şeyin O'na muhtaç olmasıdır. Hatta her şey varlığında, yaşamında ve bütün sıfatlarında, O'na muhtaç olmalıdırlar. Bu kemal de, ancak Allah-uTealâ'ya aittir. O hâlde Azîz-i Mutlak (kayıtsız şartsız izzet ve şeref sahibi)ancak kendisine hiç bir hususta,hiç bir şeyin denk olamıyacağı Hak Tealâ'dır.

Kullardan Azîz olanlar ise, insanların, en mühim gayeleri olan, ahiret hayatı ve sonsuz mutluluğu kazanma hususunda, kendilerine ihtiyaç duydukları kişilerdir. Şüphesiz bunların da varlıkları çok azdır ve bunlara ulaşmak da çok güçtür. Bu rütbe, peygamberlerin *(Salavâtullâhi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmaîn)* rütbesidir. Onların asrında bulunan çok yakın halifeleri ve âlimlerden ibaret olan varisleri, vekilleri de bu izzet (şeref ve ululuk) ta onlara ortaktırlar. Ama herkesin izzeti, makamının yüksekliğine ve kulları irşat etme (yetiştirme) hususunda çektiği zahmete göre değişmektedir.

« حَكِيمٌ » **Hakim:** Hikmet sahibi demektir. Hikmet ise, en üstün olan bir şeyi, en büyük bir ilimle bilmekten ibarettir. En kıymetli şey Allah-u Tealâ'dır, Onu da hakkıyla ancak kendisi bildiğinden, Hakim-i Mutlak Odur. Çünkü O, var olanların en büyüğü olan zatını (kendisini), en kıymetli bir ilimle bilmiştir Oda kendisinde hiçbir gizlilik ve şüphe olmaksızın bilinene tam uygun olan, kaybolması düşünülmeyen, ezeli ve daimi olan (evveli ve sonu olmayan) bir ilimdir ki, onunla da ancak kendisi sıfatlanmaktadır. Bazı kere ince sanatları çok güzel bir şekilde bilen ve kuvvetli şekilde uygulayan kişilere Hakim denirse de, bu mananın kemali (tamamı) ancak Allah-u Tealâ'ya mahsustur. (Zira hiç bir sanatı ondan daha güzel bilen ve uygulayan yoktur. Zaten bütün sanatkârlara da bildiklerini o öğretmiştir). Öyleyse Hakîm-i Mutlak (kayıtsız, şartsız, eşsiz, ortaksız hikmet sahibi) O'dur.

Bir kimse her şeyi bilse de Allah-u Tealâ'yı bilmese, Hakim ismini almaya lâyık olmaz. Çünkü o, en üstün ve en büyük olan varlığı tanımamıştır. Hikmet ise ilimlerin en büyüğüdür. İlmin büyüklüğü malûmuna (o ilimle bilinen şeyin büyüklüğüne) göredir. Allah-u Tealâ'dan başka büyük bir şey olmadığına göre, onu bilen kişi Hakim'dir. Diğer ilimlerden nasibi az, dili tutuk, beyanı (konuşması) kıt olsada.

Ayrıca bu ayet-i celilede Peygamberlerin *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* gönderilişinde çok büyük hikmetler, maslahatlar, menfaatler ve akibet-i hamîde (güzel neticeler) olduğuna bir işaret vardır. Çünkü zahirin (dışın) donatılması, batının (için) nurlandırılması ve bütün âlem'in nizamı (düzeni) ancak onlarladır, başkalarıyla değildir. Onların varis (vekil) leri olan kâmil evliyanın (büyük velilerin) de tezkiye (nefsi temizleme) hususunda büyük haz (nasip) leri vardır. O hâlde kula, kendisini maksuduna kavuşturacak bir delil (yol gösterici)ve mürşit mutlaka lâzımdır.Şeyhi olmayanın ise şeyhi şeytandır. Mürşid-i kâmil Allah'ın izniyle salikin (Allah yolcusunun) nefsini temizler onu Allah'dan başkasına yönelme kirinden tertemiz eder ve salik'in, şüphesiz inananlardan olarak,ruhanî nimeti ganimet bilip Sıddıklar zümresine girmesi için kendisine enfüsî ve afakî ayetleri (insanın içindeki ve dışındaki delilleri) okur.

İşte: « وَيُزَكِّيهِمْ » **"Peygamber onları tezkiye** (tertemiz) **eder."** kavli şerifinde mürşitlerin tezkiyesine, süluk ve teslik'e müritlerin manevî yola girmelerine, peygamberlerin varisleri olan mürşidlerin de onları bu yola sokup yetiştirerek manevî kirlerden kurtarıp temizlemelerine dair bir işaret vardır.

Ey Allah'ımız ! Bizi, sana ulaşma yolunda karşımıza çıkacak bütün engellerden koru. Zira kabul olunma husus undaki bütün ümitlerimiz sanadır.

MEVLÂ TEALÂ'NIN BU PEYGAMBERLERİNİN *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* **DUALARINI KABUL EDEREK EFENDİMİZ***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***İ GÖNDERMESİYLE BU ÜMMETE NE BÜYÜK İYİLİKTE BULUNDUĞUNU BEYAN EDEN AYETLER**

١- كَمَا اَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ (١٥١)

1- "**Nitekim** (size nimetimi tamamladığım gibi) **içinizde kendinizden bir Peygamber gönderdik ki, o, size ayetlerimizi okuyor, sizi** (bütün günahlardan) **tertemiz ediyor. Size kitap** (Kuran) **ve hikmeti** (içinde bulunan hükümleri) **öğretiyor ve size bilmediğiniz** (nice) **şeyleri bildiriyor."** *(Bakara Suresi:151)*

٢- هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْاُمِّيِّنَ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُبِينٍ (٢) وَاٰخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٣) ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (٤)

2- "**O** (Allah-u Tealâ) **ümmî** (okuma yazma bilmeyen) **ler içinde kendilerinden** (kendilerine) **bir peygamber** (Hazret Muhammed *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*) **i gönderdi ki** (O), **onlara** (Allah'ın) **ayetlerini** (Kuranı) **okur, onları** (şirk, kötü inanç, kötü amel ve hareketlerden) **tertemiz eder, onlara kitabı** (Kuranı), **hikmeti** (Kurandaki hükümleri, sünneti ve fıkhı) **öğretir. Hâlbuki onlar bundan evvel** (o Peyamberin teşrifinden evvel) **hakikaten apaçık bir sapıklık içindeydiler."--"** (Aynı Peygamber) **onlardan** (müminlerden) **henüz kendilerine katılıp erişememiş olan diğerlerine dahi** (kitabı ve hikmeti) **öğretir. O** (Allah-u Tealâ) **galib-i mutlaktır, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."-"Bu, Allah'ın bir fazl** (-u inayet) **i dir ki, onu dilediğine verir ve Allah büyük fazl** (-u kerem) **sahibidir."** *(Cuma Suresi:2-4)*

٣- لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْ اَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُبِينٍ (١٦٤)

3- "**Andolsun ki, müminler daha evvel apaaçık ve kat'î bir sapıklık içinde bulunuyorlarken, Allah içlerinde, kendilerinden onlara -- ayetlerini okuyan, onları tertemiz eden, onlara kitap ve hikmeti** (sünneti) **öğreten -- bir peygamber göndermiş olduğu için büyük bir lütufta bulunmuştur.** *(Ali İmran Suresi:164)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın güzel menkıbelerini ve hâllerini beyandan sonra, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın güzel ahlâkından yüz çeviren lerin hâllerinin taaccübe şayan (hayret edilmeye lâyık) olduğunu beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ اِبْرٰهِيمَ اِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِى الدُّنْيَا وَاِنَّهُ فِى الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (١٣٠)

KELİME MANASI (130)

(وَمَنْ) **Kim,** (يَرْغَبُ) **yüz çevirir, kaçınır,** neden? (عَنْ مِلَّةِ اِبْرٰهِيمَ) **İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **ın milletinden,** yani sünnetinden, tarikatından ve şeriatından ki, o da İslâm'dır, hasılı İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın dinini terketmez ve ondan yüz çevirmez.(اِلاَّ مَنْ) **ancak o kimse yüz çevirir ki,**(سَفِهَ) **zelil etti, alçak etti,** neyi? (نَفْسَهُ) **nefsini, kendini,** (İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın dininden ancak nefsini alçak eden, kendini bilmeyen yüz çevirir).(وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ) **Nam-ı Ülûhiyetime yemin olsun ki, elbette muhakkak biz, azamet ve şanımızla seçtik,** kimi?(ہ) **onu,** yani İbrahim *(Aleyhisselâm)* ı), nerede? (فِى الدُّنْيَا) **dünyada,** yani diğer insanlar arasından onu nübüvvet (Peygamberlik) ve hikmet (sünnet) le mümtaz (seçilmiş) kıldık. (وَاِنَّهُ) **Ve şüphe yok ki o,** (فِى الْاٰخِرَةِ) **ahirette de** kimlerdendir?(لَمِنَ الصَّالِحِينَ) **elbette salihlerden** (en iyi kullardan) **dır.**

MEAL-İ ŞERİFİ (130)

İbrahim*(Aleyhisselâm)* **ın milletinden** (yolundan, şeriatından) **nefsini zelil,** (alçak) **hakir** (düşük) **edenden başka kim yüz çevirir.** (Zira) **Nam-ı Ülûhiyetime yemin ederim ki, elbette muhakkak biz** (Azimü'ş-şan) **onu dünyada** (diğer kullar arasından nübüvvet ve hikmetle) **seçtik ve şüphesiz o, ahirette, elbette salihler** (zümresin) **dendir.**

İ Z A H A T

Bu ayet-i celilenin sebebi nüzul'ü (iniş sebebi) hakkında Beğavî, Hazin, Sirac'ül-Münir, Alusî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde şöyle rivayet edilmiştir. Abdullah İbn-i Selâm *(Radıyallahu Anh)*,kardeşinin Seleme ve Muhacir isimli iki oğlunu İslâm'a davet ederek onlara: "Siz Allah-u Tealâ Hazretlerinin Tevrat'ta;

اِنِّى بَاعِثٌ مِنْ وَلَدِ اِسْمَاعِيلَ نَبِيًّا اِسْمُهُ اَحْمَدُ فَمَنْ اٰمَنَ بِهِ فَقَدِ اهْتَدٰى
وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهِ فَهُوَ مَلْعُونٌ *

"Ben İsmail *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhi)* **in zürriyetinden İsmi Ahmed olan bir nebiyyi zişan** (şanlı bir Peygamber) **göndereceğim. O'na inanan muhakkak hidayet bulur, ona inanmayan ise mel'undur."** buyurduğunu muhakkak bildiniz." dedi. Seleme'nin İslâm'ı kabul edip Muhacir'in etmemesi üzerine, Hak Tealâ Hazretleri bu ayet-i celileyi indirdi.

İbn-i Kesir tefsirinde zikredildiğine göre, Ebul Aliye ve Katade *(Radıyallahu Anhuma)* buyurdular ki: "Bu ayet-i celile yahudiler hakkında inmiştir. Onlar kendilerine Allah tarafından gönderilmeyen bir yol icat ettiler ve İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın dini olan İslâm'a karşı geldiler. Allah-u Tealâ'nın şu sözleri de buna şahit (delil) dir:

مَاكَانَ اِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلاَنَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَاكَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾
اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاِبْرٰهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهٰذَا النَّبِىُّ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَاللّٰهُ وَلِىُّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾

"İbrahim *(Aleyhisselâm).* **ne bir yahudi, ne de bir hristiyan'dı. Fakat o, Allah'ı bir tanıyan dosdoğru bir müslümandı. O müşriklerden de değildi."--"Hakikat İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **e insanların en yakını, herhâlde** (zamanında) **ona tâbi olanlarla şu Peygamber ve** (şu) **iman edenlerdir. Allah***(Celle Celalühü)* **, o iman edenlerin yârı** (yardımcısı) **dır."** *(Âli İmran Suresi:67-68)*

Mevlâ Tealâ Hazretlerinin bu ayet-i kerimesi, dünyada bütün kullar arasından seçilmiş, ahirette ise, hakkında salâh (hayır) la şehadet edilmiş olan bir kişinin elbette kendisine uyulmaya lâyık olduğunu ve onun milletinden, dininden ancak aslî yaradılışında sefih (ahmak), veya kendi isteğiyle süfeha işlerine teşebbüs etmek suretiyle kendini alçak edenler yüz çevirir, demektir.

Bu ayet-i celilenin son cümlesi, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın hüsnü hatimesine (sonunun güzel olduğuna) dair bir müjdedir. Zira başlangıçta salih olan bir kimse sonunda salihlerden olmayabilir. Bel'am İbn-i baurâ, Bersîsa, Kârûn ve Sa'lebe gibi evveliyatında salih olan nice kişiler sonunda (güzel hâllerini) kaybetmiş ve azaba müstehak olmuşlardır.

İBRAHİM *(Aleyhisselâm)* **IN DÎNİNDEN YÜZ ÇEVİRENLER SEFİH OLDUKLARI GİBİ EFENDİMİZ** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **İN DİNİNE KARŞI GELEN VE MÜNAFIKLIK YAPAN KİŞİLERİN DE SEFİH OLDUKLARINI BEYAN EDEN BİR AYET-İ KERİME**

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا كَمَا اٰمَنَ النَّاسُ قَالُوا اَنُؤْمِنُ كَمَا اٰمَنَ السُّفَهَاءُ
اَلاَ اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلٰكِنْ لاَ يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

"Onlara (münafıklara) **insanların** (müslümanların) **inandığı gibi inanın denilince: "Biz de o sefihlerin inandığı gibi mi? İnanacağız." dediler. Agâh olun** (uyanın asıl) **sefih** (beyinsizler) **ler hiç şüphesiz kendileridir, fakat bilmezler."** *(Bakara Suresi:13)*

İBRAHİM *(Aleyhisselâm)* **IN DÜNYADA SEÇİLMİŞLERDEN AHİRETTE DE SALİHLERDEN OLDUĞUNU BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER**

١- وَوَهَبْنَالَهُ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَاٰتَيْنَاهُ اَجْرَهُ
فِى الدُّنْيَا وَاِنَّهُ فِى الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾

1- "Biz ona (İbrahim *(Aleyhisselâm)* e İsmail *(Aleyhisselâm)* den sonra) **İshakla Yakub'u da bahşettik. Peygamberliği ve kitabı** (kendinden sonra verilecek Peygamberlikleri, ve indirilecek kitapları) **onun zürriyetine tahsis ettik** (ayırdık). **Ve dünyada onun mükâfatını verdik, şüphesiz o ahirette de elbette salihlerdendir."** *(Ankebut Suresi:27)*

٢- ووَهَبْنَا لَهُ اسحق ويعقوب نافلة وكُلاًّ جعلنا صالحين ﴿٧٢﴾

2- Ona (İbrahim'e) **İshak'ı, birde Yakub'u nafile** (torun olarak) **ihsan ettik. Ve** (bunların) **herbirini salih** (iyi zat) **lar yaptık."** *(Enbiya Suresi:72)*

٣- شَاكِراً لِأَنْعُمِهِ اجْتَبٰيهُ وَهَدٰيهُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾ و اٰتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَاِنَّهُ فِى الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٢٢﴾

"O (İbrahim *(Aleyhisselâm)* Allah'ın) **nimetlerine şükrediciydi.** (Allah) **onu seçmiş ve dosdoğru bir yola kavuşturmuştur." -- "Biz ona düyada güzellik** (iyi bir hâl ve mevki) **vermiştik şüphesiz ki o ahirette de mutlaka salihlerdendir."** *(Nahl Suresi:121-122)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ı seçtiğini zikrettikten sonra, seçme sebebini beyan etmek üzere buyuruyor :

اِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ اَسْلِمْ قَالَ اَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣١﴾

KELİME MANASI (131)

Biz İbrahim *(Aleyhisselâm)* i ne zaman seçtik ? (اذ قال) **dediği vakit,** kime ?(لَهُ) **ona,** kim ?(رَبُّهُ) **Rabbi,** ne dediği zaman ?(اَسْلِمْ) **İslâm ol, veya dinini Rabbin için halis kıl veyа boyun eğ.** (قَالَ) (İbrahim*(Aleyhisselâm)* cevaben) **dedi ki,** (اَسْلَمْتُ) **boyun eğdim veya dinimi halis kıldım,** kim için ?(لِرَبِّ الْعَالَمِينَ) **âlemlerin Rabbi için.**

MEAL-İ ŞERİFİ (131)

Hani o vakit ki, Rabbi O'na İslâm ol (dinini Rabbin için halis kıl, İslâm üzere müstakim ve sabit ol) **buyurdu. O da âlemlerin Rabbine teslim oldum.** (dinimi ve ibadetimi ancak ona tahsis ettim, ayırdım) **dedi.**

İ Z A H A T

İbrahim *(Aleyhisselâm)* emrolunduğu bu ihlâs ve teslimiyeti yerine getirerek sözünde durmuş, kalbini, kendini, çocuğunu ve malını Allah-u Tealâ'ya teslim etmiştir. Nemrut'un ateşine atılacağı zaman Cibril-i Emin kendisine: « هَلْ لَكَ مِنْ حَاجَةٍ » **"Bir ihtiyacın var mı?"** dediğinde: « اَمَّا اِلَيْكَ فَلَا » **"Sana gelince** (ihtiyacım) **yok."** demiştir. « اَلَا تَسْاَلُ رَبَّكَ » **"Rabbinden bir şey istemiyor musun?"** dediğindeyse: « عِلْمُهُ بِحَالِى حَسْبِى مِنْ سُؤَالِى » **"O'nun, benim bu hâlimi bilmesi, benim ondan bir şey istememe luzum bırakmamıştır."** diye cevap vermiştir.

Tefsir ehli buyurmuşlardır ki, İbrahim *(Aleyhisselâm)* Ken'an oğlu Nemrud zamanında doğmuştur. Nemrut, başına taç koyan ve insanları kendisine tapınmaya davet edenlerin ilkiydi. Onun kâhin (falcı) ve müneccim (yıldız falına bakan) ları vardı.

Ona dediler ki: "Bu sene senin beldende, dünya halkının dinini değiştirecek bir çocuk doğacak, senin helâkin ve mülkünün gitmesi onun elinde olacak." Bunun üzerine Nemrut, o sene kendi beldesinde doğacak bütün erkek çoçukların kesilmesini emretti.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın annesini doğum sancıları yakalayınca, Nemrut'un bu işten haberdar olup çocuğunu öldürmesinden korkarak, memleketten çıktı ve onu kuru bir nehirde doğurdu. Ve İbrahim *(Aleyhisselâm)* i bir hırkaya sarıp, kamıştan yapılmış bir hasıra koydu. Sonra, dönüp kocasına doğumunu ve çocuğun yerini haber verdi. Babası hemen gidip çocuğu oradan aldı ve toprakta mağara gibi bir yer kazarak, onu oraya gizledi. Yırtıcı hayvanlardan kendisine bir zarar gelmesin diye de, kapısını bir kayayla kapadı.

Bu arada annesi, gidip gelip onu emziriyordu. İbrahim *(Aleyhisselâm)* bir günde, diğer çocukların bir ayda kazanacağını, bir ayda da diğerlerinin bir senede kazanacağı kuvvet ve gelişmeyi kazanıyordu. Mağarada onbeş ay veya yedi sene veya daha fazla bekledi. Delikanlılığında, bir gün annesine: **"Benim Rabbim kimdir?"** diye sordu. O'da **"Benim"** dedi. Bunun üzerine: **"Senin Rabbin kimdir?"** diye sorunca: **"Baban"** dedi. Peki: **"Babamın Rabbi Kim?"** diye sorunca: **"Sus !"** dedi. Sonra kocasına dönerek: **"Gördün mü? Dünya halkının dinini değiştirecek diye bahsedilen çocuk senin oğlun çıktı."** dedi. Ve çocuğun söylediklerini babasına haber verdi.

Babası Âzer, oğlunun yanına gelince, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ona da, **"Ey babacığım ! benim Rabbim kim?"** diye sordu. **"Annen"** diye cevap verdi. Peki, **"Annemin Rabbi kim?"** diye sorunca, **"Benim."** dedi. **"Senin Rabbin kim?"** diye sorunca, **"Nemrut"** dedi. **"Ya Nemrud'un Rabbi kim ?"** diye sorunca, babası ona bir tokat atarak,**"Sus !"** dedi.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* o gece mağaranın kapısına yaklaşarak, kayanın aralığından baktı, sema'yı ve onda olan yıldızları görüp göklerin ve yerin yaradılışı hakkında düşünceye dalarak: **"Beni yaratan, rızıklandıran, yediren, içiren ancak benim Rabbim olabilir. Benim için ondan başka hiç bir İlâh yoktur."** dedi. Sonra, tekrar sema'ya baktığında bir yıldız gördü (kavminin yanlış inancına göre): **"İşte benim Rabbim budur."** dedi. Ve kayboluncaya kadar ona bakmaya devam etti, yıldız batınca: **"Ben batanları sevmem."** dedi. Sonra ayı, daha sonra güneşi gördü ikisi hakkında da, yıldız hakkında dediği gibi dedi.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın bu sözlerinin manası ve tevili hakkındaki görüşler, Sure-i En'am'ın 74 -- 80. ayetlerinin tefsirinde inşaallah zikredilecektir.

Hasılı İbrahim *(Aleyhisselâm)* Rabbi Kerim'ine teslim olmuştur ve O, dosdoğru bir yol üzeredir. O'nun yolundan ancak kendini bilmeyenler, yani İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın Âfâk ve Enfüs'teki (dıştaki ve içteki) ayet ve delilleri düşündüğü gibi düşünmeyenler yüz çevirir, zira sefahet; bilgisizlik ve görüş zafiye-

tinden ibarettir. O hâlde her sefih cahildir. İşte İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın düşündüğü gibi düşünmeyip, Allah'tan gayrisine tapanlar kendilerini de bilmemişlerdir. Böylece onlar yaratıcılarını tanımamışlardır.

Nitekim : « مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ »

"Kendini bilen muhakkak Rabbini bilir." buyurulmuştur.

İmam-ı Maverdî **Edebü'd-dîn veddünya** isimli eserinde Hazreti Aişe *(Radıyallahu Anha)* den rivayet etmiştir ki, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e: « مَنْ اَعْرَفُ النَّاسِ بِرَبِّهِ » **"İnsanlar içinde Rabbini en iyi bilen kimdir."** diye sorulduğunda: « اَعْرَفُهُمْ بِنَفْسِهِ » **"Kendini en iyi bilendir."** buyurdu. *(El-Aclûnî, Keşfü'l-Hafa:2/344)*

Haberde gelmiştir ki, Allah-u Tealâ Davud *(Aleyhisselâm)* a şöyle vahyetti:

يَادَاوُدُ اعْرِفْ نَفْسَكَ بِالضَّعْفِ وَالْعَجْزِ وَالْفَنَاءِ وَاعْرِفْنِى بِالْقُوَّةِ وَالْقُدْرَةِ وَالْبَقَاءِ *

"Ey Davud! kendini zafiyet, acziyet (gücsüzlük) **ve fena** (yokluk) **ile, beni de kuvvet, kudret ve beka** (sonsuzluk) **ile tanı."** yani zikredilen noksan sıfatlarla kendini tanı ki, beni kâmil sıfatlarla tanıyabilesin. *(S.Münir,R.Beyan,Hazin,Beğavî:1/159)*

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri bundan evvelki ayet-i celilede geçen, **"Millet-i İbrahim "** ile bu ayet-i celilede geçen: « اَسْلِمْ » **"Eslim."** ifadelerini bir çizgi ile birleştirmiş ve yanına; **"Burada büyük bir tenbih vardır. dikkat edin gaflet etmeyin."** yazmıştır. Böylece İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın milleti (dini) nin her hususta Allah-u Tealâ'ya teslimiyetten ibaret olduğunu ifade etmek istemiştir. (وَاللّٰهُ اَعْلَمُ)

Mevlâ Tealâ Hazretleri, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ı kendi kemalâtıyla medhettikten sonra, başkalarını da kemale erdirmeğe çalıştığından dolayı medhetmek üzere buyuruyor:

وَوَصّٰى بِهَا اِبْرٰهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَابَنِىَّ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (١٣٢)

KELİME MANASI (132)

(وَوَصّٰى) **Tavsiye etti,** (ziyade vasiyet etti ve emretti) neyle? (بِهَا) **zikredilen millet** (İslâm dini) **ile,** kim? (اِبْرٰهِيمُ) **İbrahim** *(Aleyhisselâm)* kime? (بَنِيهِ) **oğullarına,** daha kim? (وَيَعْقُوبُ) **Yakup** *(Aleyhisselâm)* **da,** (hem İbrahim *(Aleyhisselâm)* hemde torunu Yakup *(Aleyhisselâm)* her ikisi de kendi oğullarına bu dini pek ziyade tavsiye ettiler). Ve her biri çocuklarına şöyle dediler. (يَابَنِىَّ) **Ey oğullarım !** (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak**

Allah (-u Tealâ Hazretleri) (اصْطَفٰى) **seçti,** kim için ? (لَكُمُ) **sizin için,** neyi ?(الدِّينَ) **dini,** (Allah-u Tealâ size bütün dinlerin özü, güzidesi (en seçkini) olan İslâm dinini verdi ve sizi onunla amel etmeye muvaffak etti).(فَلَا تَمُوتُنَّ) **öyleyse, sakın ölmeyin,** (اِلَّا وَاَنْتُمْ) **ancak siz** (مُسْلِمُونَ) **müslüman olduğunuz hâlde ölün** (ölümünüz ancak İslâm üzere sabit ve daim olduğunuz hâlde olsun).

MEAL-İ ŞERİFİ (132)

Ve bununla (İslâm diniyle) **İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **de oğullarına vasiyette bulundu, Yakup** *(Aleyhisselâm)* **da,** (her biri dedi ki): **"Ey oğullarım ! Muhakkak Allah** (u Tealâ) **sizin için** (tâbi olacağınız) **din-i** (mübin-i İslâm'ı) **seçti, binaenaleyh** (bundan dolayı) **siz ancak müslümanlar olarak ölün.**

İ Z A H A T

Beyzavî, Alusî ve Ruhu'l-Beyan tefsirleri zikretmişlerdir ki, yahudi taisinin Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e: **"Sen bilmez misin ? Yakup** *(Aleyhisselâm)* **vefatı anında çocuklarına yahudiyetle vasiyet etti."** demeleri üzerine bu ayet-i celile inerek onları yalancı çıkarmıştır.

Zira bu ayet-i celilede Mevlâ Tealâ Hazretleri, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın vefatı zamanında çocuklarına yahudiyetle değil, bilâkis (bunun tersi) Millet-i İslâm (İslâm dini) ile vasiyet ettiğini beyan buyurmuştur.

İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın oğulları bir rivayete göre dört tanedir. Bunlar: **"İsmail, İshak, Medyen ve Medan"** namındaki zatlardır *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* . Alusî'nin **"İtkan "** İsimli kitaptan rivayetine göre ise, onikidir.

Yakup *(Aleyhisselâm)* ın oğulları da oniki tanedir. Bunlar: **"Yusuf, Rubil, Şem'un, Lâvî, Yahuzâ, Yeşsuhûz, Zebûlûn, Zevânâ, Teftûnâ, Kevzâ, Uşîr ve Bünyamin** *(Aleyhimüsselâm)* "dır ki, Benî İsrail bu oniki birader'in evlâdı ve ahfadı (torunları) dır.

Bu ayet-i celilede zahiren, ölümden nehyetmek varsa da, hakikatte İslâmı terkten nehiy vardır, zira ölüm onların elinde değildir.

Ayet-i celilede zikredilen vasiyet hadisesi Yakup *(Aleyhisselâm)* Mısır'a girdiğinde olmuştur. Şöyle ki: O, oranın ahalisini puta tapar bir hâlde görmüş ve bunun üzerine oğullarına, İslâm'da sebat etmelerini vasiyet etmiştir.

Zira onların, İslâm'ın dışında bir hâlde ölmeleri hayırsız bir ölümdür ve saîd (iyi kişi) lerin ölümü değildir. Yakup *(Aleyhisselâm)* böyle bir ölümün onların başına gelmemesini istemiştir.

Hazin ve Sıracü'l-Münir tefsirlerinde Fuzayl-ı İbn-i İyaz *(Rahmetullahi Aleyh)* ın şöyle buyurduğu nakledilmiştir: **"Ancak Müslümanlar olarak ölün."** Cümlesinin manası **"Ancak Rabbinize karşı zannınızı güzel edici olduğunuz hâlde ölün."**demektir.

عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه): لَا يَمُوتَنَّ اَحَدُكُمْ اِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ بِاللّٰهِ الظَّنَّ

Hazreti Cabir *(Radıyallahu Anh)* **in şöyle buyurduğu rivayet edildi.** (Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in, ölümünden üçgün evvel şöyle buyurduğunu işittim): **"Sakın sizin biriniz ölmesin ! Ancak Allah'a hüsn-ü zan** (güzel zan) **edici olduğu hâlde ölsün."** *(Müslim, Cennet:81, Ebu Davud, Cenaiz:130, İbn-i Mace, Zühd:14, Ahmed İbn-i Hanbel:3/293,315)*

Yani Rabbinin kendisini affedeceğini, güzel karşılayacağını, lütfu Keremiyle muamele edeceğini düşünerek ölsün. İşte bu hadis-i şerif yukarı da geçen manaya delâlet etmektedir.

Ebu Ubeyd Es-Sûrî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri bazı ihvanına şu şekilde bir mektup yazdı: **"Şüphesiz sen ömrünün uzun olup dünyadan çok daha istifade edeceğini umuyorsun. Ve kötü işler yaptığın hâlde Allah'tan bazı kuruntuların yerine getirmesini temenni ediyorsun, sen ancak soğuk demir dövüyorsun, vesselâm."**

Allah'a karşı hüsn-ü zan da bulunman yani onun sana güzel davranacağını düşünmen ancak iyi ahlâkı takınarak ve güzel amellerde bulunarak hâlini düzelttikten sonra muteber olur.

İmam-ı Hasan *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: **"Şüphesiz bir takım insanları kuruntuları oyaladı, o kadar ki, dünyadan hiç bir hasenesiz** (sevapsız) **ayrıldılar."** Onlar: **"Ben Rabbime karşı hüsn-ü zan ediyorum."** derlerdi. Hâlbuki yalan söylerlerdi. Çünkü zanlarını güzel etselerdi elbette amellerini de güzel ederlerdi. Sonra şu ayeti okudu:

وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِى ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ اَرْدٰيكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾

"Rabbinize karşı beslediğiniz şu zannınız (yok mu !) **işte sizi o helâk etti. Bu yüzden hüsrana** (zarara) **düşenlerden oldunuz."** *(Fussilet Suresi:23)*

Ey Allah'ımız ecelimiz gelmeden önce bizi ilme ve amel-i salihe muvaffak kıl ! Âmin ! . .

İbn-i Kesir tefsirinde de, İbrahim ve Yakub *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* un oğullarına yapmış oldukları vasiyet hakkında şu manalar zikredilmiştir: **"Ey oğullarımız ! Hâli hayatınızda** (yaşamınızda) **ihsan** (iyilik) **edin ve Allah'ın sizin için seçmiş olduğu İslâm dinine devam edin ki, Allah-u Teala size o yolda ölmeyi nasip etsin. Zira kişi ekseri** (çoğukere) **yaşadığı hâl üzere ölür ve öldüğü hâl üzere diriltilir."**

Allah-u Teala, adetini, hayır kastedenleri hayra muvaffak etmek ve o yolu kendilerine kolay etmek üzere icra etmiş (devam ettirmiş) tir. O hâlde iyi niyetli olanların ayakları sabit olacak, kaymayacaklardır.

Şu hadis şerif de geçen mevzu buna zıt düşmez :

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : فَاِنَّ اَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ اَهْلِ الْجَنَّةِ حَتّٰى لَايَكُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ اِلَّاذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ اَهْلِ النَّارِ

فَيَدْخُلُ النَّارَ وَاِنَّ اَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ اَهْلِ النَّارِحَتّٰى لاَيَكُونُ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ الْاَذْرَاعُ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ اَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا *

İbn-i Mesut *(Radıyallâhu Anh)* **dan rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Şüphesiz sizden biriniz cennet ehlinin amellerini işler taki onunla cennet arasında bir arşın mesafe kalır. Kitabı** (ezelde kendisi hakkında geçen karar) **önüne geçer ve o kişi cehennem ehlinin ameliyle ömrünü bitirir. Cehenneme girer. Sizden biriniz de cehennem ehlinin amelini işler cehenneme girmesine bir arşın kala, kitabı** (yazısı) **önüne geçer ve o, cennet ehlinin amelini yapar böylece cennete girer."**

Zira bu hadis'in bazı rivayetlerinde: "Kişi,insanların nazarında cennet ameli yapar gibi gözükür,fakat hakikatta cehennem amelleri yapmaktadır. Bundan dolayı sonunda cehennem ameliyle bitirir ve cehenneme girer ve kişi insanların anladığına göre cehennem ameli yapar gibi gözükür, fakat hakikatta cennet amelleri yaptığından sonunda cennet ameliyle bitirir." şeklinde bir ilâve vardır. *(Buharî, Tevhid:28, Bedü'l-halk:6, Enbiya:1, Kader:1, Müslim, Kader:1, Ebu Davud, Sünnet:16, Tirmizî, Kader:4, İbn-i Mace, Mukaddime:10, Ahmed İbn- Hanbel:1/382, 414,430, 4/64, 5/377)*

Feyzü'l-Kadir'de zikredildiğine göre,bu hadis münafık (iki yüzlü) ve müraî (gösterişci) lere hamledilmiştir. Nitekim Allah-u Tealâ *(El-leyl Suresi: 5-10)* :

فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰى (٥) وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰى (٦) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرٰى (٧)
وَاَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنٰى (٨) وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰى (٩) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرٰى (١٠)

"(Artık) kim (Allah yolunda) **verir ve** (haramlardan) **sakınırsa."-"O en güzeli**(tevhid kelimesi gibi hakka delâlet eden kelimeleri) **de tasdik eder** (doğrular) **sa,"--"Biz de onu en kolaya** (cennete girmek gibi kolaylığa ve rahata kavuşturan güzel ahlâka) **hazırlarız."--"Ama kim cimrilik eder, kendisini müstağnî** (Allah'a ihtiyaçsız) **görür,"--"Ve o en güzeli** (iman kelimesini) **yalanlarsa, "--"Biz de onu en güç olan** (cehenneme girmey) **e kolaylaştırırız."** buyuruyor.

Rivayete göre Yakup*(Aleyhisselâm)* 147 sene yaşamış ve Mısır'da vefat etmiştir. Kendisinin Arz-ı Mukaddese (Kuds-i Şerif'e) ye götürülüp, babası İshak *(Aleyhisselâm)*ın yanına defnedilmesini vasiyet etmiştir. Yusuf *(Aleyhisselâm)* da onu oraya defnetmiştir.

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)*Hazretleri bu ayeti celilenin kenarına: **"Buraya çok dikkat lâzım."** ibaresini yazmışlardır.

Bundan anlıyoruz ki, her insan, evlâdına İslâm'dan başka hiç bir din'e inanmamasını ve ancak İslâm üzere yaşayıp, ölmesini çok dikkatle tavsiye etseydi elbette ki, bu tenbih ve takip çocuklarına tesir ederek hep beraber İslâm üzere yaşar ve böylece Allah'a kavuşurlardı.

Günümüzde ise bu tenbih'in noksanlığından gençlerimizin gurup gurup batıl dinlere kaydığı görülmektedir. Zararın neresinden dönersek kârdır kabilinden bundan sonra her birimiz çoluk çocuğumuza sahip olmalı ve hayatımız boyunca onlara İslâm'ı tavsiye etmeliyiz. Ölürken bile vasiyetimiz çocuklarımızın İslâm üzere sabit kalmaları hususunda olmalıdır. Nitekim bundan sonra ki ayet-i celilede görüleceği gibi Yakup *(Aleyhisselâm)* ölüm döşeğinde oğullarına: **"Benden sonra neye tapacaksınız."** diye sormuştur ki, bu, Peygamberlerin *(Salavatullahi Aleyhim Ecmain)* evlâd-ı Ahfadı'nın (çocuklarının ve torunlarının) İslâm üzere sebat etmelerine ne kadar düşkün olduklarını göstermektedir.

ALLAH-U TEALÂ HAZRETLERİ İNDİNDE MUTEBER OLAN DİN'İN ANCAK İSLÂM DİNİ OLDUĞUNU, DİĞER PEYGAMBERLERE VERİLEN DİNLERİN DE İSLÂMDAN BAŞKA BİR DİN OLMADIĞINI VE İSLÂMDAN BAŞKA DİN ARAYANIN HİÇ BİR AMELİNİN KABUL EDİLMİYECEĞİNİ BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١- اِنَّ الدّ۪ينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ . . (١٩)

1- "Şüphesiz (hak) din, Allah indinde İslâm dır." *(Âli İmran Suresi:19 dan)*

٢- يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِه۪ وَلَا تَمُوتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (١٠٢)

2- "Ey iman edenler ! Allah'dan hakkıyla korkun ve siz ancak müslümanlar olarak ölün." *(Âli İmran Suresi:102)*

٣- وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ د۪ينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُۚ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ (٨٥)

3- "Kim İslâm'dan başka bir din ararsa ondan (bu din) **asla kabul olunmaz ve o, ahirette de en büyük zarara uğrayanlardandır."** *(Âli İmran Suresi: 85)*

٤- مَا كَانَ اِبْرٰه۪يمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَن۪يفًا مُسْلِمًاۜ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ (٦٧)

4- "İbrahim *(Aleyhisselâm)* **ne bir yahudî, ne de bir hristiyan'dı. Fakat O, bütün batıllardan hakka meyledici bir müslümandı, müşriklerden de değildi."** *(Âli İmran Suresi:67)*

٥- ...هُوَ سَمّٰيكُمُ الْمُسْلِم۪ينَ مِنْ قَبْلُ وَف۪ي هٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَه۪يدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَٓاءَ عَلَى النَّاسِ ... (٧٨)

5- "O (Allah) Size bundan önce (gönderdiği kitaplarda) **ve bu** (Kur'a)**n da, müslümanlar adını --O Peygamber sizin üzerinize şahit olsun, siz de** (bütün) **insanların üzerine şahitler olasınız diye-- vermiştir."** *(Hac Suresi:78 den)*

Bundan sonra Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudilerin yalan iddialarını reddetmek üzere şöyle buyuruyor :

اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَٓاءَ اِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ اِذْ قَالَ لِبَن۪يهِ

مَاتَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِى قَالُوانَعْبُدُ اِلٰهَكَ وَاِلٰهَ اٰبَآئِكَ اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ اِلٰهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (١٣٣)

KELİME MANASI (133)

(اَمْ كُنْتُمْ) **Yoksa siz oldunuz mu ?**(شُهَدَآءَ) **şahitler,** (Ey Yahudiler ! Yoksa siz Yakub *(Aleyhisselâm)* un yanında hazır mıydınız ?) ne vakitte ?(اِذْ حَضَرَ) **hazır olduğu,** (geldiği) **vakitte,** kime ?(يَعْقُوبَ) **Yakub** *(Aleyhisselâm)* **a** ne ?(الْمَوْتُ) **ölüm,** Yakub *(Aleyhisselâm)* a ölüm geldiği zamandan bedel (اِذْ قَالَ) **dediği vakit,** kime (لِبَنِيهِ) **oğullarına,**(مَا) **ne şey'e** ?(تَعْبُدُونَ) **ibadet edeceksiniz,** kimden sonra (مِنْ بَعْدِى) **benden** (ölümümden) **sonra,**(قَالُوا) **dediler** (oğulları da dediler ki),(نَعْبُدُ) **ibadet edeceğiz,** kime (اِلٰهَكَ) **senin ilâhına,** daha (وَاِلٰهَ اٰبَآئِكَ) **babalarının ilâhına,** kimdir o babaların (اِبْرٰهِيمَ) **İbrahim** *(Aleyhisselâm)* daha (وَاِسْمٰعِيلَ) **İsmail** *(Aleyhisselâm)* daha(وَاِسْحٰقَ) **İshak** *(Aleyhisselâm)* babalarının ilâhından bedel (اِلٰهًا) **ilâh'a (taparız),** öyle İlâh ki, (وَاحِدًا) **tek olucu** (bir olan Allah-u Teala'ya ibadet edeceğiz)(وَنَحْنُ) **hâlbuki biz** (لَهُ) **ancak ona** (o tek olan ilâh'a), neyiz ?(مُسْلِمُونَ) **itaat edicileriz, boyun eğicileriz ve ibadetimizi sadece ona halis kılıcılarız.**

MEAL-İ ŞERİFİ (133)

(Ey Yahudiler !) **yoksa siz, Yakup** *(Aleyhisselâm)* **a ölüm geldiği zaman,** (orada) **hazır mıydınız ?** (hayır değildiniz) **Bir vakit ki, O,** (Yakup *Aleyhisselâm*) **oğullarına: "Ben** (im ölümüm) **den sonra neye ibadet edeceksiniz." dedi. Onlar da: "Senin İlâhına ve babaların İbrahim, İsmail ve İshak** *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* **ın ilâhına ibadet edeceğiz ki, O bir tek ilâhtır ve biz ancak O'na müslim** (boyun eğici) **leriz." dediler.**

İ Z A H A T

Nesefî tefsirinde zikredildiğine göre, ayet-i celilede ki hitap, yahudileredir, zira onlar, **"Bütün Peygamberler yahudiyet üzere öldü."** diyorlardı. İşte Mevlâ Tealâ bu ayet-i celilesinde, onlara: **"Siz Peygamberlerin yahudî olduğunu mu iddia ediyorsunuz ? Yoksa siz Yakup** *(Aleyhisselâm)* **a ölüm geldiğinde ve oğullarına vasiyette bulunduğunda yanında mıydınız ?"** buyurarak onların bu iddialarını yalanlamıştır.

İbn-i Kesir tefsirinde zikredildiğne göre, peygamberlerin *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhim Ecmain)* şeriatları (dinlerinin bazı hükümleri) değişse de hepsinin dini kat'iyen (kesinlikle) tevhid (Allah'ın birliğini kabul etmek) ten ibaret olan islâm'dır. Nitekim Mevlâ Tealâ:

وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا نُوحِي اِلَيْهِ اَنَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدُونِ (٢٥)

"Biz senden evvel hiç bir Peygamber göndermedik (hiç biri müstesna değildir) **ki, illâ ona şu hakikatı vahyetmişizdir: Benden başka hiç bir ilâh** (tanrı) **yoktur. O hâlde bana ibadet edin."** *(Enbiya Suresi:25)*

Bu hususta daha nice ayetler ve hadis-i şerifler vardır:

عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اَلْاَنْبِيَاءُ اِخْوَةٌ لِعَلَّاتٍ اُمَّهَاتُهُمْ شَتّٰى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayet göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Peygamberler, babaları bir, anneleri ayrı olan kardeşlerdir, dinleri birdir."** yani şeriatların bazı hükümleri değişse de, inanç esasları birdir. *(Buharî, Enbiya:48:, Müslim, Fezail:145, Ebu Davud, Sünnet:13)*

Begavî tefsirinde zikredildiğine göre, İmam-ı Ata *(Rahmetullahi Aleyh)* buyurdu ki: **"Allah-u Tealâ hiç bir peygamberi yaşamakla ölüm arasında serbest bırakmadan almaz."** Yakup*(Aleyhisselâm)*da yaşamakla ölüm arasında muhayyer (serbest) bırakılınca: **"Ya Rabbi ! çocuklarıma bazı şeyler sorup vasiyette bulununcaya kadar bana mühlet ver** (zaman tanı)." dedi. Allah-u Tealâ'da bu müsaadeyi kendisine verince bütün çocuklarını ve torunlarını toplayarak onlara: **"Ecelim geldi, benden sonra neye tapacaksınız?"** diye sordu.

Görüldüğü gibi bu ayet-i celilede İsmail *(Aleyhisselâm)* Yakup *(Aleyhisselâm)* un amcası olduğu hâlde, babalarından sayılmıştır. Zira bir kimsenin amcası, pederi makamındadır. Nitekim:

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): اِحْفَظُونِي فِي الْعَبَّاسِ فَاِنَّهُ بَقِيَّةُ اٰبَائِي *

Hasan İbn-i Ali *(Radıyallahu Anhuma)* **den rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (amcası Hazreti Abbas *(Radıyallahu Anh)* hakkında): **"Abbas** *(Radıyallahu Anh)* **da benim hakkımı muhafaza edin** (benden dolayı ona saygı gösterin) **zira O, babalarımın bakıyesi** (geri kalanı) **dır." buyurdu.** *(Ali El-Muttekî, Kenzü'l-Ummal:11/699, No:33389, 33390)*

عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): عَمُّ الرَّجُلِ صِنْوُ اَبِيهِ *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayet edilen bir Hadis-i şerifte de Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*: **"Kişinin amcası, babası gibidir."** buyurdu. *(Müslim, Zekât:11, Ebu Davud, Zekât:22, Tirmizî, Menakıb:28)*

« صِنْو » kelimesi aslında bir kökten çıkan iki daldır. Yani bir kökten çıkan iki dal arasında hiç bir fark olmadığı gibi babayla amca arasında da hiç bir fark yok demektir.

İmam-ı Rağib buyurdu ki: Yakup *(Aleyhisselâm)* ; **"Benden sonra neye tapacaksınız ?"** sözüyle sadece bildiğimiz tapma manasını kasdetmemiştir. Ancak çocuklarının bütün işlerinde maksatlarının yalnız Mevla'nın rızası olmasını kastetmiştir. O, onların putlara tapmakla meşgul olmalarından korkmamış ancak dünyanın onları meşgul etmesinden korkmuştur. Bundan dolayı İbrahim *(Aleyhisselâm)* da: « وَاجْنُبْنِى وَبَنِىَّ اَنْ نَعْبُدَ الْاَصْنَامَ » **"Beni ve oğullarımı putlara ibadet etmekten** (tapmaktan) **uzaklaştır."***(İbrahim Suresi:35 den)* diye dua'da bulunmuş bu sö-züyle de: **"Mevlânın, kendisini ve oğullarını Allah'tan başkasıyla meşgul olmaktan kurtarmasını murat etmiştir.** "Nitekim: « مَاقَطَعَكَ عَنِ اللّٰهِ فَهُوَ طَاغُوتٌ » **"Seni Allah'dan ayıran neyse, o tağut** (taptığın put) **tur."** buyurulmuştur.

« شُهَدَاءَ » Şehîd veya şahidin cemîdir ki, hazır demektir.

« حَضَرَ » Birinci bapdan olup hazır oldu, bulundu demektir.

« آبَاءِ » Kelimesi: « اب » in cemîdir. Eb ise, baba demektir.

Mevlâ Tealâ, İbrahim ve Yakub *(Aleyhimesselâm)*un bazı güzel menkibelerini ve oğullarına vasiyetlerini beyandan sonra, peygamber zürriyetinden olanların, bütün günahlarının affolunacağını ve işledikleri kötülüklerin yanlarına kalacağını zannedenlerin, bu düşüncelerini defetmek için şöyle buyuruyor :

تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَاتُسْئَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

KELİME MANASI (134)

(تِلْكَ) **İşte o** (ümmet), yani İbrahim *(Aleyhisselâm)* , İsmail *(Aleyhisselâm)* , oğlu Yakup *(Aleyhisselâm)* ve müslüman olan torunları, nedir ?(اُمَّةٌ) **bir ümmet** (bir cemaat) **tır ki,** (قَدْ خَلَتْ) **muhakkak geçti,** (ölerek dünyadan göçtüler),(لَهَا) **o ümmet içindir,**(مَا) **o şey ki,**(كَسَبَتْ) **kazandı,** (onların kazandığı ameller ancak kendilerine aittir),(وَلَكُمْ) **ve sizin içindir** (size aittir), ne ?(مَا) **o şey ki,** (كَسَبْتُمْ) **siz kazandınız,** (وَلَاتُسْئَلُونَ) **ve siz sual olunmaz** (sorulmaz, mesul tutulmaz) **sınız,** neden ?(عَمَّا) **öyle şey** (amel) **lerden ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular ?(يَعْمَلُونَ) **ameleder.**

MEAL-İ ŞERİFİ (134)

Onlar bir ümmetti, (gelip) **geçti.** (O ümmetlerin) **kazandıkları kendilerinin, sizin kazandığınız da sizindir ve siz onların yapmış olduklarından mesul** (olacak) **da değilsiniz.**

İ Z A H A T

Yahudiler: "**Ecdadımızın yahudiyet üzere olmadıklarını farzetsek de, bizim babalarımız değiller mi ? ve bizim nesebimiz** (soyumuz) **onlara dayanmıyor mu ? binaenaleyh, şüphe yok ki, biz onların iyilikleriyle ve Allah-u Tealâ indindeki makamlarıyla faydalanırız.**" dediler.

Bunun üzerine Mevlâ Tealâ Hazretleri: "**Sizin soy bakımından onlara intisabınız** (dayanmanız), **onların amelleriyle faydalanmanızı gerektirmez. Siz ancak onlara i'tikad ve amelde uyarak, onların iyiliklerinden istifade edebilirsiniz.**" buyurarak bu sözlerini reddetmiştir.

Nitekim İmran İbn-i Husayn *(Radıyallahu Anh)* dan rivayete göre, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bile en yakınlarına şöyle buyurmuştur :

عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): يَابَنِى هَاشِمٍ لاَأُغْنِى عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا يَابَنِى هَاشِمٍ اِنَّ اَوْلِيَآئِى مِنْكُمُ الْمُتَّقُونَ يَابَنِى هَاشِمٍ اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ يَابَنِى هَاشِمٍ لاَاُلْفِيَنَّكُمْ تَاْتُونَ بِالدُّنْيَا تَحْمِلُونَهَا عَلٰى ظُهُورِكُمْ وَيَاْتُونَ بِالْاٰخِرَةِ يَحْمِلُونَهَا*

"**Ey Haşim Oğulları ! Sizden, Allah** (tarafından gelecek azap) **dan hiç bir şeyi defedemem. Ey Haşim Oğulları ! Şüphesiz sizin içinizden benim dostlarım müttakiler** (Allah'dan korkanlar) **dır. Ey Haşim Oğulları ! Yarım hurma** (vermek) **ile de olsa ateşten sakının. Ey Haşim Oğulları !** (kıyamet gününde) **dünyayı sırtınıza yüklenerek** (bana) **geldiğinizi,** (diğer insanların ise) **ahireti yüklenerek geldiklerini bulmayayım.**" *(Ali El-Müttekî, Kenzu'l-Ummal:16/18, No:43751)*

Yine Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur :

يَامَعْشَرَ قُرَيْشٍ ، اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِالنَّبِىِّ الْمُتَّقُونَ ، فَكُونُوا بِسَبِيلٍ مِنْ ذٰلِكَ ، فَانْظُرُوا اَنْ لاَيَلْقَانِى النَّاسُ يَحْمِلُونَ الْاَعْمَالَ ، وَتَلْقَوْنِى بِالدُّنْيَا فَاَصُدَّ عَنْكُمْ بِوَجْهِى *

"**Ey Kureyş cemaatı bir peygambere insanların en yakını mütteki olanlardır. O hâlde siz de bu yolda bulunun ve insanların bana iyi amellleriyle kavuşacakları günde siz bana dünya** (akraba yakınlığı) **yla kavuşmayın ki, yüzümü sizden çevirmiyeyim.**" Yani herkes gibi siz de çalışın ki, o zaman benim soyumdan olmanız, sizin için nurun ala nur (nur üstüne nur) olur. *(Alusî:1/391)*

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم): مَنْ بَطَّاَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ*

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayet göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her kimin kötü ameli veya ameli salihteki** (iyi ameldeki) **kusuru, O'nu ahirette geri bırakırsa, nesebinin şerefi onu ilerletmez."** Yani ona fayda vermez ve noksanları onunla doldurulmaz. *(Müslim, Zikir:38, Ebu Davud, İlim:1, İbn-İ Mace, El-Mukaddime:17, Darimî, Mukadime:32, Ahmed İbn-i Hanbel:1/252,407)*

Şair buyurdu ki:

أتفخر باتصالك من علي   وأصل البولة الماء القراح

وليس بنافع نسب زكي   يدنسه صنائعك القباح

"Sen soy bakımından Hazreti Ali'ye dayandığın için gurur mu duyuyorsun ? İdrar'ın aslı da, safî (halis) sudur. Hâlbuki senin çirkin işlerinin kirletdiği, temiz nesep asla fayda vermez."

Evlâtlar dünyada babalarının şerefleriyle şeref kazansalar da, kıyamet gününde nesep (akrabalık) lar, kalmayacaktır. Binaenaleyh neseple iftihar (soyla gururlanmak), başkasının eşyasıyla iftihar gibidir, bu ise akılsızlıktan ileri gelmektedir. O hâlde amel ve ihlâs kazanmak lâzımdır. Zira Mevlâ Tealâ'nın fazlu keremiyle kişiyi kurtaracak budur.

عن عبد الرحمن بن سمرة (رضى الله عنه) قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): انى رأيت البارحة عجبا، رأيت رجلا من أمتى قد احتوشته ملئكة فجاءه وضوءه فاستنقذه من ذلك، ورأيت رجلا من أمتى قد بسط عليه عذاب القبر فجاءته صلوته فاستنقذته من ذلك، ورأيت رجلا من أمتى قد احتوشته الشياطين فجاءه ذكر الله فخلصه منهم، ورأيت رجلا من أمتى يلهث عطشا فجاءه صيام رمضان فسقاه، ورأيت رجلا من أمتى من بين يديه ظلمة ومن تحته ظلمة فجاءته حجته وعمرته فاستخرجتاه من الظلمة، ورأيت رجلا من أمتي جاءه ملك الموت ليقبض روحه فجاءه بر والديه فرده عنه، ورأيت رجلا من أمتى يكلم المؤمنين ولا يكلمونه فجاءته صلة الرحم فقالت ان هذا كان واصلا لرحمه فكلموه فكلموه وصار معهم، ورأيت رجلا من أمتى يأتى النبيين وهم حلق حلق كلما مر على حلقة طرد فجاءه اغتساله من الجنابة فاخذ بيده فاجلسه الى جنبى، ورأيت رجلا من أمتى يتقى وهج النار بيده عن وجهه فجاءته صدقته فصارت ظلا على رأسه وسترا عن وجهه، ورأيت رجلا من أمتى جاءته زبانية العذاب فجاءه أمره بالمعروف ونهيه عن المنكر فاستنقذه من ذلك، ورأيت رجلا من أمتى هوى فى النار فجاءته دموعه اللاتى بكى بها فى الدنيا من خشية الله فاخرجته من النار، ورأيت رجلا من أمتى قد هوت صحيفته الى شماله فجاءه خوفه من الله فاخذ صحيفته فجعلها فى يمينه، ورأيت رجلا من أمتى فقد خف ميزانه فجاءه افراطه فثقلوا ميزانه، ورأيت رجلا من أمتى على شفير جهنم فجاءه وجله من الله عز وجل فاستنقذه من ذلك، ورأيت

رَجُلاً مِنْ اُمَّتِى يَرْعَدُ كَمَا تَرْعَدُ السَّعَفَةُ فَجَآءَهُ حُسْنُ ظَنِّهِ بِاللّٰهِ فَسَكَّنَ رَعْدَتَهُ ،وَرَاَيْتُ رَجُلاًمِنْ اُمَّتِى يَزْحَفُ عَلَى الصِّرَاطِ مَرَّةً وَيَحْبُومَرَّةًوَيَتَعَلَّقُ مَرَّةً فَجَآئَتْهُ صَلوٰتُهُ عَلَىَّ فَاَخَذَتْ بِيَدِهِ فَاَقَامَتْهُ عَلَى الصِّرَاطِ حَتّٰى جَازَ ، وَرَاَيْتُ رَجُلاً مِنْ اُمَّتِى انْتَهَى اِلٰى بَابِ الْجَنَّةِ فَغُلِّقَتِ الْاَبْوَابُ دُونَهُ فَجَآئَتْهُ شَهَادَةُ اَنْ لَااِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ فَاَخَذَتْ بِيَدِهِ وَاَدْخَلَتْهُ الْجَنَّةَ *

Abdurrahman İbn-i Semüre *(Radıyallahu Anh)* **den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz***(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu:**

"Ben dün gece acaip bir şey gördüm; Ümmetimden bir adam gördüm, (a-zap) **melekler** (i) **onu kuşatmıştı, abdesti geldi onu, onların elinden kurtardı.**

Ümmetimden bir adam gördüm, kabir azâbı ona döşendi, namazı geldi, onu, o azaptan kurtardı.

Yine ümmetimden bir adam gördüm, şeytanlar onu yakalamıştı. Allah'ı zikretmesi gelerek onu, onlardan kurtardı.

Ve yine ümmetimden bir adam gördüm ki, susuzluktan dilini dışarı çıkarmıştı (ve her ne zaman bir su havuzunun yanına gelse, oradan kovuluyordu), **birde Ramazan orucu geldi, onu içirdi** (ve suya kandırdı).

Ümmetimden bir adam gördüm,önünde (arkasında,sağında, solunda,üstünde) **altında karanlıklar vardı** (ve o, karanlıklar içinde hayrette kalmıştı) **Haccı ve Umre'si geldi, onu o karanlıklardan çıkardılar** (ve onu nur'a soktular).

Ümmetimden diğer bir adam gördüm, Azrail *(Aleyhisselâm)* **onun ruhunu almaya geldi, o adamın anne-babasına yaptığı iyilikler gelerek ölüm meleğini ondan geri çevirdi.**

Yine ümmetimden bir adam gördüm, o, müminlerle konuşuyor onlar ise ona cevap vermiyorlardı. Sıla-i Rahim (akrabasına yaptığı iyilikler ve ziyaretler) **geldi onlara: "**(Ey müminler !) **Muhakkak bu sıla-ı rahim yapardı, dedi. Bunun üzerine o onlarla konuştu. Onlar da onunla konuştular. O da, onlarla beraber oldu.**

Yine ümmetimden bir adam gördüm, Peygamberler halka halka oturmuşlardı, o, hangi halkaya yaklaşsa reddolunuyor (kovuluyor) **du cünüplükten yıkanması geldi, elinden tuttu. Onu benim yanıma oturttu.**

Ve ümmetimden bir adam gördüm, eliyle yüzünü ateşin hararetinden ve kıvılcımlarından korumaya çalışıyordu, o anda sadakası geldi, yüzüne perde ve başına gölge oldu.

Yine ümmetimden birini gördüm, onu azap Zebanileri yakaladı, iyiliği emredip kötülükten menetmesi geldi, ve onu onların ellerinden kurtardı. (onu rahmet meleklerinin arasına kattı).

Yine ümmetimden birini gördüm ki, ateşe düşmüştü, dünyada Allah-u

Tealâ Hazretlerinin korkusundan döktüğü göz yaşları gelerek onu cehennemden çıkardı.

Yine bir adam gördüm amel defteri sol tarafına düştü. (sol tarafından verildi) **Mevlâ Tealâ Hazretlerinden korkusu geldi, defterini alarak sağ tarafına koydu.**

Ümmetimden birini de gördüm mizanı hafif geldi, kendisinden evvel ölen çocukları gelerek mizanını ağırlaştırdılar.

Yine ümmetimden birini gördüm, cehennemin kenarında (ayakta) **duruyordu, Mevlâ'dan korkup titremesi gelerek onu oradan kurtardı.**

Ümmetimden bir adam da gördüm ki, (Sırat köprüsü üzerinde) **hurma dalı gibi sallanıyor** (titriyor) **du. O anda Mevla'ya karşı olan Hüsn-ü zannı** (güzel ümidi) **gelerek onun titremesini teskin etti** (dindirdi).

Ve yine ümmetimden bir adam gördüm, Sırat üzerinde bazen karnı üzerine bazen de elleri ve ayakları üzerine sürünüyordu bana yaptığı salât ve selâmlar gelerek, onun elinden tutup ayağa dikti böylece Sırat'ı geçti.

Ve yine ümmetimden bir adam gördüm cennetin kapısına vardı, kapılar üstüne kapandı « لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ » şehadeti, (bu kelimeyi inanarak okuması) **gelerek** (kapıları açtı) **ve onu elinden tutarak cennete soktu."** *(Suyutî, Fethu'l-Kebir:1/452 - 454)*

Zeyd İbn-i Erkam *(Radıyallahu Anh)*dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuşlardır :

عَنْ زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ قَالَ لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ مُخْلِصاً دَخَلَ الْجَنَّةَ *

"İhlâslı olduğu hâlde « لاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ » diyen cennete girer." Bunun üzerine: **"Ya Resulallah ! Onu ihlâsla söylemek nasıl olur ? "** diye soruldu. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de: « وَاِخْلاَصُكَ بِلاَاِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ اَنْ تَحْجُزَكَ عَمَّا حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْكَ » **"Bu kelimeyi ihlâsla demen, Allah'ın sana yasak ettiği şeylerden seni, menetmesinden ibarettir." buyurdu.** *(Ebu Nuaym, Hilye:9/254)*

Bu tafsilattan anlaşılmıştır ki, ahiret kurtuluşu her ne kadar Mevlâ Tealâ Hazretlerinin fazl-u keremiyle ise de, o fazl-u kerem, salih amellere bağlıdır ve kişinin ameli bozuk ise, hasep-nesebin (soy sopun)ona hiç bir faydası yoktur.

AHİRETTE KİMSENİN KİMSEDEN MES'UL OLMAYACAĞINI BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- قُلْ لاَتُسْئَلُونَ عَمَّا اَجْرَمْنَا وَلاَ نُسْئَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ (٢٥)

1- "De ki, Bizim işlediğimiz günahtan siz mes'ul olmayacaksınız. Sizin yapmakta olduklarınazdan da biz mes'ul olmayacağız." *(Sebe' Suresi:25)*

٢- تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٤١)

2- "Onlar bir ümmetti, (gelip) **geçti.** (O ümmetlerin) **kazandıkları kendilerinin, sizin kazandığınız da sizindir. Ve siz onların yapmış olduklarından mesul** (olacak) **da değilsiniz.** *(Bakara Suresi:141)*

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ
حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ
إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ
مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ
آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ
فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾ صِبْغَةَ
اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ ﴿١٣٨﴾
قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا
وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ
إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ
كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ
عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ
مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

Mevlâ Tealâ Hazretleri, din-i Mübin-i İslâm'ın hak ve doğruluğuna dair delilleri beyandan sonra, bu dine karşı gelenlerin şüphelerini beyan etmek ve cevabını zikretmek üzere şöyle buyuruyor:

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا اَوْنَصَارٰى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَاكَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٣٥)

KELİME MANASI (135)

(وَقَالُوا) **Ve dediler,** yani yahudî ve Nnasara'dan her birerleri dediler, ne dediler? (كُونُوا) **olunuz,** nedir olunuz? (هُودًا) **yahudiler,** yani yahudiler, müslümanları yahudiliğe davet ederek, yahudî olunuz dediler.(اَوْنَصَارٰى) **yahut, hristiyanlar olunuz ki,** (تَهْتَدُوا) **hidayet bulmuş olursunuz.** Yani Hristiyanlar da Yahudiler gibi, müminleri kendi dinlerine davet ederek, hristiyan olun dediler ve böylece her millet kendini hidayette zannederek: **"Siz de bizim gibi olursanız ancak doğru yola kavuşabilirsiniz."** dediler. (قُلْ) **söyle,** (Ya Muhammed ! Sana böyle diyenleri reddetmek üzere, Onlara de ki: " Biz sizin dediğiniz gibi olamayız"). (بَلْ مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ) **bilakis İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **ın milleti oluruz,** yani onun dinine uyarız.İbrahim *(Aleyhisselâm)* ne olduğu hâlde? (حَنِيفًا) (yahudiyet ve nasraniyet gibi bütün batıl dinlerden) **hak dine meyledici olduğu hâlde,** daha ? (وَمَاكَانَ) **ve olmadığı hâlde,** kimlerden? (مِنَ الْمُشْرِكِينَ) **müşriklerden,** yani Allah'a ortak koşuculardan.

MEAL-İ ŞERİFİ (135)

Ve (yahudilerle hristiyanlar, müslümanlara) **dediler ki: "yahudiler veya hristiyanlar olunuz ki, doğru yolu bulasınız."**(Habibim ! Onları reddetmek üzere) **de ki:** (Biz sizin dediğiniz gibi olmayız) **bilakis bütün batıl dinlerden hak dine meyledici olan İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **ın milleti** (onun dininin ehli) **oluruz. Hâlbuki O** (İbrahim *Aleyhisselâm*), **müşrik** (Allah'a ortak koşucu) **lardan değildi.**

İ Z A H A T

Beğavî, Alusî, Ruhu'l-Beyan ve Hazin tefsirlerinde zikredildiğine göre, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet edilmiştir ki: Bu ayet-i celile, Kâb İbn-i Eşref, Malik İbn-i Sayf gibi Medine yahudi'lerinin reisleri ve Necran denilen beldenin hristiyan'ları hakkında nazil olmuştur. Şöyle ki: Onlar din hususunda müslümanlarla mücadele ettiler ve her fırka kendisinin haklı olduğunu iddia ederek, yahudiler: **"Bizim peygamberimiz olan Musa** *(Aleyhisselâm)* **peygamberlerin en üstünüdür, Tevrat kitabımız da, kitapların en faziletlisidir. Dinimiz ise dinlerin en kıymetlisidir."** dediler.

Böylece İsa *(Aleyhisselâm)* ile İncil'i, Muhammed *(Aleyhisselâm)* ile Kuran'ı inkâr etmiş oldular. hristiyanlar da: **"Bizim Peygamberimiz İsa** *(Aleyhisselâm)* **peygamberlerin en üstünü, İncil kıtabımız da, kitapların en kıymetlisi, dinimiz ise, dinlerin en faziletlisidir."** dediler ve böylece Musa *(Aleyhisselâm)* ile Tevrat'ı, Muhammed *(Aleyhisselâm)* ile Kuran'ı inkâr etmiş oldular. Ve her iki fırka da, müminlere: **"Bizim dinimiz üzere olun, zira ondan başka din yoktur."** dediler.

İbn-i İshak, İbn-i Cerir ve diğerlerinin yine İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayet ettiklerine göre, yahudi ulemasından şaşı olan Abdullah İbn-i Suriya Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e: **"Hidayet ancak bizim üzerinde olduğumuz yoldur, o hâlde sen de bize uy ki, hidayet bul."** dedi.

Hristiyanlar da aynı böyle demişti. Bunun üzerine Allah-u Teалâ bu ayet-i celileyi indirerek, Habibine, onları reddetmek üzere şöyle demesini emir buyurdu: "Uyulmaya lâyık tek din ancak herkesin ittifak ettiği Millet-i İbrahim (İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın din'i) dir."

Ey yahudi ve hristiyanlar ! Siz İbrahim *(Aleyhisselâm)* ile iftihar ettiğiniz hâlde, O'na da uymuyorsunuz, zira o, sizin gibi Üzeyir *(Aleyhisselâm)* Allah'ın oğludur, İsa *(Aleyhisselâm)* Allah'ın oğludur. diyerek insanları ilâh kabul eden, müşriklerden, dinsizlerden değildi, siz ise müşriklersiniz.

Artık sizlere nasıl uyulabilir !

Geçen izahattan da anlaşıldığına göre, Mevlâ Tealâ, bu ayet-i celilenin sonunda İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın müşriklerden olmadığını beyan ederek, yahudî ve hristiyanlara tariz (söz dokundurma) da bulunmuştur. Yani siz İbrahim *(Aleyhisselâm)* a bağlı olduğunuzu iddia etmektesiniz, hâlbuki siz şirk üzeresiniz. İbrahim *(Aleyhisselâm)* ise şirkin her çeşidinden son derece uzaktır. demektir.

YAHUDİ VE HRİSTİYANLARIN, DİNLERİNİ HAKLI GÖRÜP KENDİLERİNİ CENNETE LÂYIK GÖRDÜKLERİNİ, HÂLBUKİ BUNUN, ONLARIN BOŞ KURUNTULARINDAN İBARET OLDUĞUNU, UYULMAYA LÂYIK TEK DİN'İN ANCAK MİLLET-İ İBRAHİM OLDUĞUNU BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ

١ – وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا اَوْ نَصَارٰى تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١١١﴾

1- "Ve (Ehli kitap) **dediler ki: Cennete yahudîler veya nasranî olanlardan başkası asla giremiyecektir. Bu, onların kuruntularıdır.** (Habibim) **de ki: Eğer siz sadık** (davasında doğru) **kimselerseniz** (bu hususta) **delilinizi getirin."**

(Bakara Suresi:111)

٢ – قُلْ صَدَقَ اللّٰهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٩٥﴾

2- "De ki: Allah doğru söylemiştir. Onun için bütün batıllardan hakka meyledici olan İbrahim *(Aleyhisselâm)* **in dinine uyun. O, müşriklerden değildi."**

(Âli İmran Suresi:95)

٣- اِنَّ الَّذينَ فَرَّقُوا دينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فى شَىْءٍ اِنَّمَا اَمْرُهُمْ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾

3- **"Dinlerini** (bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr etmek suretiyle) **parça, parça edenler ayrı ayrı fırkalar olanlar** (yok mu ?) **senin onlarla hiç bir suretle alâkan yoktur onların işi** (cezası) **ancak Allah'a aittir. Sonra O** (Allah-u Tealâ) **onların yaptıklarını kendilerine tam manasıyla haber verecektir."** *(Enam Suresi:159)*

٤- مَاكَانَ اِبْرٰهيمُ يَهُوديًّا وَلاَنَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَنيفًا مُسْلِمًا وَمَاكَانَ مِنَ الْمُشْرِكينَ ﴿٦٧﴾

4- "İbrahim *(Aleyhisselâm)* **ne bir yahudi, ne de bir hristiyan'dı. Fakat O, bütün batıllardan hakka meyledici bir müslümandı. Ve müşriklerden de değildi."**

(Âli İmran Suresi:67)

EFENDİMİZ *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **İLE ASHABININ** *(Radıyallahu Anhüm)* **İBRAHİM** *(Aleyhisselâm)* **IN DİN'İ ÜZERE OLDUKLARINI BEYAN EDEN DİĞER BİR AYET-İ KERİME**

قُلْ اِنَّنى هَدٰينى رَبّى اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقيمٍ دينًا قِيَمًا مِلَّةَ اِبْرٰهيمَ حَنيفًا وَمَاكَانَ مِنَ الْمُشْرِكينَ ﴿١٦١﴾

"(Habibim ! Şöyle) **De: Şüphesiz Rabbim beni dosdoğru bir yola, dimdik ayakta duran bir dine, bütün batıllardan hakka meyleden İbrahim'in** *(Salavatullahi Alâ Nebiyyina ve Aleyhi Ecmain)* **dinine kavuşturmuştur. O** (İbrahim *Aleyhisselâm*) **hiç bir zaman Allah'a eş koşanlardan değildi."** *(En'am Suresi:161)*

« حَنيفٌ » **Hanif:** İkinci bapdan sıfat-ı müşebbehedir. dosdoğru veya batıldan hakka meyleden demektir. Külliyatı Ebi'l-Beka'da zikredilmiştir ki: **"Kuran-ı kerim'in neresinde H a n i f kelimesi Müslim kelimesiyle beraber zikredilmişse Hac edici manasındadır.** « وَلٰكِنْ كَانَ حَنيفًا مُسْلِمًا » gibi.

Her nerede tek başına zikredilmişse orada müslim (Allah'a teslim olucu) manasındadır. Bu ayette olduğu gibi.

İbn-i Kesir Tefsir'inde zikredildiği üzere, Hasîf'in Mücahid *(Radıyallâhu Anhumâ)* den rivayet ettiğine göre: Hanif, istikamet edici (dosdoğru olucu) demektir. İbn-i Abbas, Hasan, Dahhak, Atiyye ve Süddî'den *(Radıyallahu Anhüm)* nakledildiğine göre: Hanif, Haccedici demektir. Ebu'l-Aliye *(Rahimehullâh)* buyurdu ki: Hanif, namazında Beytullah'a dönen ve gücü yettiği taktirde Haccın kendisine farz olduğuna inanan kişidir. Ebu Kulabe *(Rahimehullâh)* buyurdu ki: Hanif, baştan sona bütün Peygamberlere inanana denir. Katade *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: Hanifiyet, Allah'dan başka hiç bir İlâh olmadığına şahitlik etmektir. Buna, anneler, kızlar, teyzeler, halalar ve Allah'ın diğer haram ettikleriyle, evlenmenin haramiyeti (yasaklığı) na inanmak ayrıca sünnet olmak da dahildir.

Mevlâ Tealâ Hazretleri, yahudî ve nasara'nın iddialarını bir delille reddettikten sonra, diğer bir delille tekiden (kuvvetli bir şekilde) reddetmek üzere şöyle buyuruyor :

قُولُوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَا اُنْزِلَ اِلٰى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَا اُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَا اُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (١٣٦)

KELİME MANASI (136)

(قُولُوا) **Deyin,** ne deyin ? (آمَنَّا) **biz iman ettik** (inandık), kime ? (بِاللّٰهِ) **Allah-u Tealâ Hazretlerine,** daha ? (وَمَا) **o şeye ki,** (أُنْزِلَ) **indirildi,** kime ? (اِلَيْنَا) **bize,** yani bize indirilmiş olan Kuran-ı Kerim'e, daha ? (وَمَا) **o şeye ki,** (أُنْزِلَ) **indirildi,** kime ? (اِلٰى اِبْرٰهِيمَ) **İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **e,** daha ? (وَاِسْمٰعِيلَ) **İsmail** *(Aleyhisselâm)* **e,** daha ? (وَاِسْحٰقَ) **İshak** *(Aleyhisselâm)* **a,** daha ? (وَيَعْقُوبَ) **Yakub** *(Aleyhisselâm)* **a,** daha? (وَالْاَسْبَاطِ) **torunlarına,** yani onların çocuklarına, daha neye inandık deyin (وَمَا) **o şeye ki,** (أُوتِيَ) **verildi,** kim ? (مُوسٰى) **Musa** *(Aleyhisselâm)* daha ? (وَعِيسٰى) **ve İsa** *(Aleyhisselâm)* yani Musa*(Aleyhisselâm)* ya verilen Tevrat'a ve İsa *(Aleyhisselâm)* ya verilen İncil'e de inandık deyin, daha ? (وَمَا) **o şeylere ki,** (أُوتِيَ) **verildi,** kimler ? (النَّبِيُّونَ) **nebiler,** yani Kuran-ı kerimde zikrolunan veya olunmayan bütün Peygamberler, kim tarafından ? (مِنْ رَبِّهِمْ) **Rableri tarafından,** (bütün peygamberlere verilmiş olan kitaplara ve mucizelere de inandık), ne olduğumuz hâlde ? (لَا نُفَرِّقُ) **ayırmadığımız hâlde,** neyi ? (بَيْنَ اَحَدٍ) **hiç birinin arasını** kimden ? (مِنْهُمْ) **onlardan,** (وَنَحْنُ) **Hâlbuki biz** (لَهُ) **ancak ona** (Allah-u Tealâ Hazretlerine), (مُسْلِمُونَ) **teslim-i nefs edicileriz, boyun eğicileriz ve ibadetlerimizi ona halis kılıcılarız,** yani biz yahudi ve nasara'nın yaptığı gibi peygamberlerden bazısına inanıp bazısını inkâr etmeyiz, bilakis iman ve tasdikde hiç birinin arasını ayırmayarak hepsine inanırız ve biz ancak bu peygamberleri gönderen ve onlara bu kitapları indiren Allah-u Tealâya boyun eğici ve bütün ibadetlerimizi ancak ona tahsis edici (ayırıcı) larız deyin.

MEAL-İ ŞERİFİ (136)

(Ey Müminler !) **Deyin ki: "Biz Allah** (Tealâ'y) **a ve bize indirilen** (Kuran-ı kerim)**e ve İbrahim** *(Aleyhisselâm)*, **İsmail** *(Aleyhisselâm)*, **İshak** *(Aleyhisselâm)*, **Yakup** *(Aleyhisselâm)* **ve Esbat** (onların mümin olan çocukların) **a indirilmiş olan** (sahifeler) **e ve Musa ile İsa'ya** *(Aleyhimesselâm)* **verilen** (Tevrat ve İncil) **e ve** (bütün) **peygamberlere Rableri tarafından verilmiş olan şeyler** (kitap ve ayetler) **e**

iman ettik, biz onlardan hiç birinin arasını ayırmayız ve biz O' (Allah-u Teâlâ Hazretleri) **ne müslim** (teslim olucu) **larız."**

İ Z A H A T

İbn-i Kesir Tefsirinde zikredildiğine göre, Allah-u Teâlâ, bu ayet-i celilesiyle mümin kullarını, Resul'ü Muhammed *(Aleyhisselâm)* vasıtasiyle kendilerine indirilmiş olan Kuran'a mufassalen (ayrıntılı bir şekilde), diğer peygamberlere indirilen kitap ve sahifelere de, mücmelen (kısaca) inanmaya davet etmiş ve o peygamberlerden hiç birisinin arasını ayırmadan hepsinin peygamberliğini (Allah *(Celle Celâluhu)* tarafından gönderildiklerini) tasdik etmelerini emretmiş ve onlara:

اِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِه وَيُرِيدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِه وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلاً (١٥٠) اُولٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (١٥١)

"Allah'ı ve Peygamberlerini inkâr ederek kâfir olan, bir de Allah ile Peygamberlerin arasını ayırmak isteyen (Allah'a inanıp Peygamberlerine inanmayan), «(Peygamberlerden) **kimine inanırız, kimini inkâr ederiz.» diyen ve böylece** (küfür ile iman) **arasında bir yol tutmaya yeltenen kimseler** (yok mu ?) **İşte onlar gerçek kâfirlerin ta kendileridir. Biz o kâfirlere hor ve hakir edici bir azap hazırladık."** *(Nisa Suresi:150-151)* Mealinde ki ayeti kerimede bahsi geçen kişilerden olmamaları için ikaz (uyandırma) da bulunmuştur.

Ayrıca bu ayet-i celilede, kendilerine kitap indirilenPeygamberlerin başlıcalarını açıkça zikretmiş diğerlerini ise, topluca bahsetmiştir.

Ebu Hureyre *(Radıyallahu Anh)* nin şöyle buyurduğu rivayet edildi: Ehli kitap Tevrat'ı İbranice okurlar ve Ehli İslâm'a onu arapça tefsir ederlerdi. O zaman Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* :

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : لاَتُصَدِّقُوا اَهْلَ الْكِتَابِ وَلاَتُكَذِّبُوهُمْ وَقُولُوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْنَا *

"Ehli Kitab'ı ne tasdik edin (doğrulayın) **ne de tekzip edin** (yalanlayın) **ve "Biz Allah'a ve bize indirilene inandık, deyin."** buyurdu. *(Buharî, Şehadât:29, Tefsir-i Sure:2, İtisam:25, Tevhit:51, Ebu Davud, İlim:2, Beyhekî:10/163, Müsned-i Ahmed:4/136)*

Tabiî ki burada Ehli Kitab'ın, açıkça Allah'a ortak koştukları meselelerde de onları ne doğrulayın, ne de yalanlayın gibi bir mana anlaşılmamalı. Çünkü o meselelerde onları yalanlamamız lâzımdır. Ancak onların kitaplarında bulunan meselelerden bizim bilmediklerimizi ne tasdik, ne de tekzip edemeyiz. Zira Allah tarafından gelmiş olan bir şey'i inkâr eden kâfir olur. Allah tarafından indirilmemiş olan bir şey'in, Allah'dan gelmiş olduğuna inanmakta insanı ka-

fir eder. Bundan dolayı, bu gibi hususlarda eslem (en sağlam) yol, ne doğrulamak, ne de yalanlamaktır.

İmam-ı Katade *(Radıyallahu Anh)*buyurdu ki: Allah-u Tealâ bu ayet-i celilesinde müminlere kendisine inanmalarını, bütün kitaplarını ve Peygamberlerini doğrulamalarını emretti.

Süleyman İbn-i Habib *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki: Biz ancak Tevrat ve İncil'e inanıp (bizim kitabımızda bulunmayıp) onlarda bulunanlarla amel etmemekle emrolunduk.

Ma'kil İbn-i Yesar *(Radıyallahu Anh)* dan rivayet edilmiştir ki, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu :

عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اٰمِنُوا بِالتَّوْرٰيةِ وَالزَّبُورِ وَالْانْجِيلِ وَلْيَسَعْكُمُ الْقُرْاٰنُ *

"Tevrat'a, Zebur'a ve İncil'e inanın ! Ama Kuran sizi kaplasın." yani size yetsin. *(İbn-i Ebi Hatim, Tefsir-i İbn-i Kesir:1/272)*

Müslim, Ebu Davud, Neseî İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir: Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* sabahın farzından evvel kıldığı iki rekat (sünnet) de ekseri birinci rekatta, (tefsir edilen) bu ayet-i ikinci rekatta da: Âli İmran suresinin 52. « اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَاشْهَدْ بِاَنَّا مُسْلِمُونَ ...» ayetini okurdu. *(İbn-i Kesir:1/271, İlgili ayet)*

Alusî tefsirinde zikredildiğine göre, bu ayet-i celilede Allah-u Tealâ Hazretlerinden sonra bize indirilen Kuran'a iman zikredilmiştir her ne kadar Kuran-ı Azimü'ş-şan'ın iniş sırası diğerlerinden sonraysa da, diğer kitapları tasdik ettiğinden ve böylece onlara inanmanın da sebebi olduğundan inanılmakta hepsinin önüne geçmiştir.

Kuran'dan sonra da diğer peygamberlere indirilen sahifeler zikredilmiştir, gerçi ayette geçen bu sahifelerin hepsi sadece İbrahim *(Aleyhisselâm)* e indirilmişse de, oğulları ve torunları olan diğer peygamberler de, aynı sahifelerin ahkâmıyla amel ettiklerinden, bu sahifelerin indirilişi onlara da nisbet edilmiş (bu sahifeler onlara da inmiş sayılmış) tır. Nitekim Kuran-ı kerim aslında sadece Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e indirilmişse de, bizim onun tafsilâtıyla amel etmemiz ve böylece onun ahkâmı altına girmemiz, Kuran'ın indirilmesinin bize de nisbet edilmesini doğrulamış (Kuran bize de inmiş sayılmış) tır.

Ayet-i celilede geçen « اَسْبَاطْ » Esbat: « سِبطْ » Sıbt, kelimesinin cemisidir. Bu ise, çok dallı ağaç manasındadır. Yakub *(Aleyhisselâm)* un oğulları çok olduğundan böyle isimlendirilmişlerdir. Yakub *(Aleyhisselâm)* un çocuklarının hepsinin Peygamber olup olmadıkları hususunda ulema ihtilaf etmişlerdir. Allâme Alusî *(Kuddise Sırruhu)* buyurmuştur ki; **"Bana göre doğru olan görüş ikincisidir."** Yani

hepsinin peygamber olmayışıdır. Cafer-i Sadık *(Radıyallahu Anh)* Hazretlerinden rivayet edilen de budur.

İmam-ı Suyutî *(Rahimehullâh)* de bu görüşe gitmiş hatta bu hususta bir eser de yazmıştır, zira Yusuf *(Aleyhisselâm)* un kardeşlerinin ona karşı yaptıkları muameleler, nübüvvet (peygamberliğ) e katiyen zıttır ve Kuran-ı Azimü'ş-şan'da da onların nübüvvetlerine delâlet eden hiç bir şey yoktur.

EFENDİMİZ *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **E VE MÜMİNLERE AYNI BU ŞEKİLDE İNANIP İKRAR ETMELERİ HUSUSUNDA CENAB-I HAKK'IN EMİRLERİNİ BEYAN EDEN DİĞER AYET-İ KERİMELER VE MEALLERİ**

١- قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَٓا اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰهٖيمَ وَاِسْمٰعٖيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ
وَمَٓا اُوتِيَ مُوسٰى وَعٖيسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْۖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْۘ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾

1- "**De ki: Allah** (u- Tealây) **a iman ettik, bize indirilen** (Kuran-ı kerim) **e, İbrahim'e, İmail'e, İshak'a, Yakub'a ve oğullarına indirilen** (sahifeler) **e, Musa'-ya, İsa'ya ve peygamberlere Rablerinden verilen** (kitap) **lara da** (inandık) **onlardan hiç biri arasında** (peygamber olmaları bakımından) **fark gözetmeyiz** (ayrılık yapmayız) **ve biz ancak O'na** (Allah'a) **müslim** (teslim olmuş) **larız."**

(Ali İmran Suresi:84)

٢- فَلِذٰلِكَ فَادْعُۚ وَاسْتَقِمْ كَمَٓا اُمِرْتَۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْۚ وَقُلْ اٰمَنْتُ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ
كِتَابٍۚ وَاُمِرْتُ لِاَعْدِلَ بَيْنَكُمْۜ اَللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْۜ لَنَٓا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْۜ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمْۜ اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَاۚ وَاِلَيْهِ الْمَصٖيرُ ﴿١٥﴾

2- "**İşte bunun için sen** (habibim onları tevhide) **davet et, emrolunduğun vechile istikamet** (dosdoğru hareket) **te sebat kıl onların heva** (ve heves) **lerine uyma ve de ki: Ben Allah'ın indirdiği her kitaba inandım, aranızda adalet** (doğruluk icra) **etmemle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz sizinde Rabbinizdir. Bizim amel** (ve hareket) **lerimiz bize, sizin amel** (ve hareket) **leriniz de size aittir. Bizimle sizin aranızda hiç bir husumet** (nefsanî zıtlık ve düşmanlık) **yoktur.** (hepimizi) **Allah** (kıyamette)**biraraya toplayacaktır.Ve dönüş ancak O'nadır.**

(Şura Suresi:15)

٣- اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُونَۜ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖۜ
لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهٖۜ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَاۘ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصٖيرُ ﴿٢٨٥﴾

3- "**O Peygamber** (Muhammed *Aleyhisselâm*) **da kendisine Rabbinden indirilene iman etti, müminler de** (iman ettiler onlardan) **her biri Allah** (-u Tealây) **a, onun meleklerine, kitaplarına inandı, O'nun** (Allah-u Tealâ'nın) **peygamberlerinden hiçbirisinin arasını ayırmayız** (hepsine inanırız), **dinledik** (kabul ettik emrine) **itaat ettik, mağfiretini** (dileriz). **Ey Rabbimiz ! son varış** (ımız) **ancak sanadır, dediler."**

(Bakara Suresi:285)

Mevlâ Teâlâ Hazretleri, hak yolu gösterdikten sonra, o yol üzere iman edenlerin hidayete kavuşacaklarını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor :

فَاِنْ اٰمَنُوا بِمِثْلِ مَٓا اٰمَنْتُمْ بِه۪ فَقَدِ اهْتَدَوْاۚ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍۚ فَسَيَكْف۪يكَهُمُ اللّٰهُۚ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ (١٣٧)

KELİME MANASI (137)

(فَاِنْ اٰمَنُوا) **Eğer iman ederlerse,** (eğer yahudi ve hristiyanlar inanırlarsa), ne gibi ?(بِمِثْلِ مَٓا اٰمَنْتُمْ) **sizin inandığınız gibi,** neye ?(بِه۪) O'na (Allah'a)(فَقَدِ اهْتَدَوْا) **muhakkak hidayete ermiş olurlar,**(وَاِنْ تَوَلَّوْا) **eğer i'raz ederlerse,** yani anlatılan şekilde iman etmekten yüz çevirirlerse,(فَاِنَّمَا هُمْ) **ancak onlar,** ne içindedirler ? (فِي شِقَاقٍ) **büyük bir şıkak** (Allah'a karşı muhalefet) **içindedirler** (ve Hak'tan çok uzaktırlar),(فَسَيَكْف۪ي) **muhakkak kâfi gelecek** (yetecek) **tir,** kime ? (كَ) **sana,** kime karşı ?(هُمُ) **onlara** (yahudi ve nasara'nın hile ve muhalefetlerine) **karşı,** kim ? (اللّٰهُ) **Allah** (-u Teâlâ Hazretleri),(وَهُوَ) **zira o** (Allah-u Teâlâ),(السَّم۪يعُ) **ziyade işiticidir** (onların konuştuklarını ve senin onları davet için söylediğin sözleri tam manasıyla işitendir),(الْعَل۪يمُ) **ziyade bilicidir,** yani onların gizlediği haset ve kini ve senin Din-i Mübin-i İslâm'ın galip olması hususundaki niyetlerini hakkıyla bilendir. Binaenaleyh onlara gereken cezayı verecek ve seni maksadına ulaştıracaktır.

MEAL-İ ŞERİFİ (137)

Artık onlar, sizin ona (Allah'a) **iman ettiğiniz gibi iman ederlerse, muhakkak hidayete ermiş olurlar ve eğer yüz çevirirlerse, şüphe yok ki onlar** (Allah'a karşı) **büyük bir muhalefet** (ayrılık)**içindedirler. O hâlde Allah** (-u Teâlâ Hazretleri) **onlara karşı sana yetecektir. Ve O, ziyade işitici, ziyade bilicidir.**

İZAHAT

Nesefî Tefsirinde zikredildiğine göre, bu ayet-i celilenin zahir (görünen) manası zordur. Zira Allah-u Teâlâ'nın bir misli olmasını gerektirir, hâlbuki Mevlâ Teâlâ misil (benzerler) den çok yücedir. Binaenaleyh bu mananın anlaşılması için « بِمِثْلِ » de ki « بَا » nın zait (fazla) olduğu, mislin de gizli bir meful-u mutlaka sıfat düştüğü söylenmiştir. « بَا » nın zait olması başka ayet-i kerimelerde de görülmektedir. « بِه۪ » deki zamir Allah-u Teâlâ'ya raci (gitmekte) dir. « مَا » ise, mastar manasını ifade etmektedir.

Buna göre mana: « فَاِنْ اٰمَنُوا اِيمَانًا مِثْلَ اِيمَانِكُمْ بِه۪ » **"Onlar, sizin Allah'a inandığınız gibi inanırlarsa."** demek olur.

Ayet-i celilede geçen « مِثْلِ » kelimesinin zait olduğu da bir takım ulema tarafından söylenmiştir. Übeyy İbn-i Kâb *(Radıyallahu Anh)* ın: « بِالَّذِى اٰمَنْتُمْ بِهِ » , İbn-i Abbas ve İbn-i Mesud *(Radıyallahu Anhum)* Hazretlerinin de: « بِمَا اٰمَنْتُمْ بِهِ » okumaları buna şehadet etmekte (bunu göstermekte) dir.

İbn-i Abbas*(Radıyallahu Anhüma)*kendisi böyle okuduğu gibi, başkalarına: **"Siz de böyle okuyun, zira Allah-u Teala'nın misli yoktur."** buyururdu. O zaman: «مَا» mevsule olup, «الَّذِى» manasındadır. « بِهِ » deki zamir de «مَا» ya raci (gitmekte) dir. Buna göre mana: « بِمَا اٰمَنْتُمْ بِهِ »**"Onlar sizin inandığınıza inanırlarsa."** demek olur. Alusî ve Nesefî tefsirlerinde, bu ayet-i kerimenin açıklamasında değişik birkaç mana daha vardır, uzatmaktan kaçındığımızdan onları zikretmedik.

Ayet-i kerime de geçen: « شِقَاقٍ » kelimesi, mufaale babından mastardır. Manası ise, İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* ın buyurduğuna göre: **"Allah'a muhalefet "**, İbn-i Zeyd *(Radıyallahu Anh)*ın buyurduğuna göre: **"Münazaa ve muharebe"**, Hasan *(Radıyallahu Anh)* ın buyurduğuna göre ise: **"Adavet** (düşmanlık) **tır."**

Mevlâ Tealâ Hazretleri, habibine düşmanlık edenlere karşı, ona kâfi geleceğine dair zikretmiş olduğu bu vaad-i kerim'ini(kıymetli sözünü),Beni Kureyza (Kureyza oğulları) nın bir kısmının esir edilmesi bir kısmının da öldürülmesiyle, Beni Nadir (Nadir oğulların) ın ise, vatanlarından çıkartılıp Şam'a sürülmesiyle, Necran Hristiyanlarının üzerine de cizye vurulup zelîl (alçak) düşürülmeleriyle yerine getirmiştir. Ve görüldüğü üzere Mevlâ Tealâ ayet-i celilenin sonunda: **"O ziyade işitici, ziyade bilicidir."** buyurarak, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e ve müminlere büyük bir müjde vermiş, kâfirlere ise, büyük bir tehditte bulunmuştur.

Burada yeri gelmişken Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretlerinin, bu ayet-i celileyle alâkalı acaip (insanı hayrete düşürecek) bir kıssasını zikredelim :

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri bize bir kaç kere şöyle anlattılar; Bir gece seher vakti, uyanıkken aşikâre olarak şeytan geldi ve bana: **"Sen hangi mezheptensin ?"** diye sordu. Ben de: **"Ehli Sünnet Vel-Cemaat mezhebindenim."** dedim. **"Peki mezhebinin hak olduğuna delilin nedir ?"** diye sordu. Ben de: **"Kuran-ı Kerim'dir."** dedim. O da: **"Her mezhep sahibi haklı olduğuna dair Kuranı delil getiriyor. O hâlde onların haksız olup, senin haklı olduğun ne malûm ?"** dedi. Bunun üzerine, ben ona nice ayet ve hadislerle cevap verdiysem de, bir türlü def olmuyor ve bana karşılık veriyordu. Böylece uzun müddet mücadele devam etti, çok yoruldum, âciz kaldım ve yanımda duran yatağa düştüm, uzandım. O anda Mevlâ Tealâ Hazretleri :

« فَاِنْ اٰمَنُوا بِمِثْلِ مَا اٰمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا ... »

ayet-i celilesini hatırıma getirdi. Bende hemen yatağımdan doğrulup ona cevap olarak bunu okudum ve dedim ki:

"Bu ayet-i celilede Mevlâ Tealâ, habibine *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)***ve ashabına** *(Radıyallahu Anhüm)* **hitaben buyuruyor ki, { Eğer onlar** (kendi dinlerini hak bilip, insanları ona davet eden yahudi, hristiyan ve sair din mensupları) **senin ve ashabının inandığı gibi inanırlarsa, muhakkak** (ancak o zaman) **hidayete ermiş olurlar. Eğer yüz çevirirlerse, ancak onlar Hak'tan büyük bir ayrılık içindedirler. }** Sonra Şeytan'a dedim ki: **"İşte bu ayet-i celile nazil olduğu zaman ne Mutezile, ne Şia, ne Cebriyye, ne de Kaderiyye gibi batıl mezhepler mevcut değildi."** Ancak Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*ve ashabı mevcuttular ve Hak üzere olanlar da ancak bunlardır.

Öyleyse dünya yıkılıncaya kadar onların inancı gibi inanıp, amelleri gibi amel edenler onlara hakkıyla tâbi olduklarından hidayet üzere olmuş olurlar ki: **"Ehli sünnet vel-cemaat"** bunlardır. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve ashabından sonra onların itikadına muhalif (inancına zıt) olarak zuhur eden (meydana gelen) bütün fırkalar (topluluklar) ise batıldır. Hidayetten ayrılık içindedirler. Mevlâ Tealâ, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve ashabına hitaben: **"Eğer onlar sizin inandığınız gibi inanırlarsa, muhakkak hidayete ermiş olurlar. Eğer yüz çevirirlerse, ancak onlar Hak'tan büyük bir ayrılık içindedirler** (ve hidayetten de uzaktırlar)."buyuruyor. İşte Şeytana bunları deyince, defolup gitti.

Hulâsa (özetle): Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ve Ashab-ı Kiram *(Radıyallahu Anhüm)* gibi inananlar hidayettedirler. Ehl-i sünnet vel-cemaat da, bunlardan ibarettir. Onlar gibi inanmayanlar ise ayrılıktadır. Ehl-i sünnet vel-cemaat'ten harictir. İşte şeytan bu izahata karşı ümidini kesmiş ve çekilip gitmiştir.

İbn-i Ebi Hatim şöyle anlatıyor: Nafi' İbn-i Ebi Nuaym: **"Bazı halife** (elçi) **ler bana hazreti Osman** *(Radıyallahu Anh)* **ın mushafını getirdiler."** dedi. Bunun üzerine ben kendisine: **"İnsanların dediğine göre, hazreti Osman şehit edildiğinde mushafı kucağındaymış, kanı: « فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللّٰهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ » ayetinin üstüne düşmüş"** dedim. O zaman Nafi' *(Radıyallahu Anh)*: **"Gözlerim bu ayetin üzerinde onun kurumuş kanını gördü."** buyurdu. *(Suyutî, Dürrü''l-Mensur:1/340)*

EFENDİMİZ *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **VE ASHABININ YOLUNDAN YÜZ ÇEVİREREK ALLAH'A VE RESULÜNE KARŞI GELENLERİN HÂLLERİNİ BEYAN EDEN AYETLER**

١- وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدٰى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلّٰى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا (١١٥)

1- "Kim kendisine doğru yol aşikâr olduktan sonra, peygamberlere mu-

halefet eder ve müminlerin yolundan başkasına uyarsa onu (dünyada) **tuttuğu yola sahip ederiz** (seçmiş olduğu dalâlet yoluyla başbaşa bırakırız bir daha o yoldan ayrılmıyacak hâle gelir ahirette ise) **kendisini cehenneme sokarız. O** (cehennem) **ne kötü bir yerdir."** *(Nisa Suresi:115)*

٢- ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَآقُّوااللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَـابِ (١٣)

2- "Bu (Beni Nazır'ın yurtlarından çıkarılmaları) **onların hakikâten Allah'a ve peygamberlerine muhalefet etmelerinden dolayıdır. Kim Allah'a muhalefet ederse, Şüphe yok ki Allah** (-u Tealâ Hazretleri) **azabı çok şiddetli** (çetin) **olandır."** *(Enfal Suresi:13)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, Din-i Muhammedî'nin *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* doğruluğuna delâlet eden delilleri zikrettikten sonra, delillerin açık ve parlak olduğunu beyan etmek üzere buyuruyor :

صِبْغَةَ اللّٰهِ وَمَنْ اَحْسَـنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ (١٣٨)

KELİME MANASI (138)

(Ey Müminler ! deyin ki, biz Allah'a iman ettik).(صِبْغَةَ اللّٰهِ) **Allah-u Tealâ Hazretleri de bizi boyasıyla boyadı** (temizlemesiyle temizledi)(وَمَنْ)**kim** (اَحْسَنُ) **daha güzeldir,** kimden ? (مِنَ اللّٰهِ) **Allah** (-uTealâ Hazretlerin)**den,** ne cihetinden ? (صِبْغَةً) **boya cihetinden,** (paklama ve temizleme bakımından Allah-u Tealâ'dan daha güzel yoktur).(وَنَحْنُ) **ve bizler,**(لَهُ) **ancak ona** (عَابِدُونَ) **ibadet edicileriz.**

MEAL-İ ŞERİFİ (138)

(Ey Müminler ! Deyin ki, biz Allah'a iman ettik, o da bizi) **Allah'ın boyası** (ile boyadı bizi iman'ı ve Hakkı kabul etme kabiliyeti üzere yarattı) **boya bakımından Allah** (-u Tealâ) **dan daha güzel olan kimdir ?** (o hâlde başka boyaya, vaftize lüzum yoktur) **ve biz ancak ona ibadet** (kulluk) **edicileriz.**

İ Z A H A T

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : اِنَّ بَنِى اِسْرَآئِيـلَ قَالُوا : يَامُوسٰى
هَلْ يَصْبَغُ رَبُّكَ ؟ فَقَالَ: اتَّقُوااللّٰهَ. فَنَادَاهُ رَبُّهُ: يَامُوسٰى سَاَلُوكَ هَلْ يَصْبَغُ رَبُّكَ فَقُلْ:
نَعَمْ ،اَنَااَصْبَغُ الْاَلْوَانَ الْاَحْمَرَ وَالْاَبْيَضَ وَالْاَسْوَدَ ، وَالْاَلْوَانُ كُلُّهَا فِى صِبْغَتِى ، وَاَنْزَلَ
اللّٰهُ عَلٰى نَبِيِّـهِ : « صِبْغَةَ اللّٰهِ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً »

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)***dan rivayete göre, Efendimiz** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Muhakkak Ben-i İsrail "Ey Musa! Rabbin boya yapar mı?"** dediler. (O da): **"Allah'dan korkun."** dedi. Bunun üzerine Rabbi ona nida ederek: **"Ey Musa! sana, Rabbin boya yapar mı ? diye sordular. Sen onlara evet**

(yapar, diye cevap ver). **Renkleri ben boyarım kırmızı, beyaz, siyah.** (ben boyarım) **bütün renkler benim boyamamdandır."** buyurdu ve bu hususta Efendimize de, bu ayet-i celileyi indirdi. *(Suyutî, D.Mensur:1/240)*

Ayet-i celilede geçen « صِبْغَةَ اللّٰهِ » **Sıbgatallah:** (Allah'ın boyasın) dan murat; **Fıtratullah**'dır. Allah'ın fıtratı ise, insanları ilk yaratırken, islâm kabiliyeti üzere yaratmasıdır. Zira müslümanların dışındaki herkes de ilk doğduğunda, müslümanlar gibi fıtrat-ı islâmiye (islâm kabiliyeti) üzere yaratılmıştır. Sonra, bazılarının ana-babası yahudi olduklarından o çocuğu yahudiyete, bazıları da nasrani olduklarından, nasraniyete, bazıları da mecusî olduklarından mecusiyete alıştırmaktadırlar. Nitekim :

عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) **قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ** (صلى الله عليه وسلم) **: كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَاَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ اَوْ يُنَصِّرَانِهِ اَوْ يُمَجِّسَانِهِ كَمَثَلِ الْبَهِيمَةِ تُنْتَجُ الْبَهِيمَةَ هَلْ تَرٰى فِيهَا جَدْعَاءَ** *

Ebu Hureyre *(Radıyallâhu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* **şöyle buyurdu: "Her doğan çocuk İslâm kabiliyeti üzere doğrulur** (doğar). **Sonra, anne-babası onu yahudî veya hristiyan veya mecusi** (ateşperest) **eder-ler. Bir hayvan her azası tam ve yerinde olarak doğurulduğu gibi** (her doğan çocuk da kabiliyetleri tam olarak doğrulur), **siz onda bir kesiklik ve bir yarık görüyor musunuz ?"** *(Buharî, Cenaiz: 93-2/104 Ebu Davud, Sünnet:17)*

Hadis-i Şerifte ki: « تُنْتَجُ » "Tüntecü" kelimesinin naib-i faili altındaki: «هِىَ» "**Hiye**" dir ve önce geçen: « اَلْبَهِيمَةِ » "**El-behiymeti**" ye raci (dönücü) dür.

İkinci: « اَلْبَهِيمَةَ » "**El-behîmete**", « اِنْتَاجَ الْبَهِيمَةِ » "**İntacel behîmeti.**" takdirinde olarak meful-u mutlaktır. Muzaf olan: « اِنْتَاجَ » "**İntace**" hazfedildiği için irabı muzafun ileyh olan: « اَلْبَهِيمَةِ » "**El-behîmeti**" ye verilmiş böylece: « اَلْبَهِيمَةَ » "**El-behîmete**" olmuştur.

Yani nasıl bir hayvan azası yerinde olarak yaratılıyor da sonra sahibi onun kulağını yarıyor veya boynuzunu kırıyorsa, işte her doğurulan çocuk da, tam bir İslâm kabiliyeti üzerine yaratılıyor. Ama sonra, anne-babası onu kendi dinlerine çevirerek bu kabiliyetten uzaklaştırıyorlar.

Şu hâlde **Fıtrat-ı Asliye** olan İslâm kabiliyeti insanın ziyneti olup, eseri boya gibi açıkça gözüktüğünden boyaya benzetilmiş ve bu suretle fıtrat'a, sıbga denilmiştir. Yahut: "**Sıbga**" hidayet manasındadır. Buna göre, ayet-i celilenin manası: **"Allah-u Tealâ bizi kendi hidayetiyle hidayete kavuşturdu ki, biz hak olan yolu bulduk. Hidayet yönünden Allah-u Tealâ'dan daha güzel kim olabilir ?"** demektir.

Bu manaya göre de, boyalı elbisenin zahirinde (dışında) boya görüldüğü gibi hidayetin eseri de, açığa çıktığından hidayet boyaya benzetilmiştir. Yahut:

"Sıbğa" iman manasına gelmektedir, zira boya elbisenin içine işlediği gibi, iman da kalbe işlediğinden boyaya benzetilmiştir.

Yahut:**"Sıbga"** din manasındadır. Zira boyamanın eseri hariçte (dışarda) görüldüğü gibi, din'in taharet (temizlik), namaz, zekât gibi hükümleri de hariçte görüldüğünden, din'e: "Sıbga" denmiştir. Buna göre mana: Ey yahudî ve hristiyanlar ! **"Biz Allah'ın diniyle dindar olur** (yaşarız) **din cihetinden Cenab-ı Hak'tan daha güzel kim olabilir."** demek olur.Veyahut hristiyanlarda ki, adete şekil benzerliği suretiyle Din-i Mübin-i İslâm'a, Sıbga denmiştir. Şöyle ki: Hristiyanlar yeni doğan çocuklarını yedinci gün kiliselerinde sakladıkları: "Mamudiye" isimli, "Vaftiz" denilen sarı boyalı bir suya daldırırlardı, bu onlarca sünnet makamına kaim bir temizleme ve boyama muamelesidir. Bunu yaptıklarında çocuğun tam manasıyla Hristiyan olduğuna ve temizlendiğine inanırlardı. Onlar böyle yapmakla bütün insanlara: **"Sizde böyle yapın ki, asıl dinle dindar olasınız."** demiş oluyorlardı.

Allah-u Teâlâ Hazretleri de bunu reddederek, müminlere şöyle emretti, deyin ki: **"Bizi Allah-u Tealâ Hazretleri kendi boyasıyla boyadı, temizlemesiyle temizledi, hidayetiyle hidayete erdirdi, binaenaleyh başka boyaya, vaftize lüzum yoktur. Biz ancak ona ibadet eder ve onu dinleriz."**

Ayet-i celilenin son cümlesi olan: « وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ » **"Biz ancak O'na ibadet edicileriz."** kavli şerifinde şuna işaret vardır ki, Arif (Allah'ı bilen) ler Rablerine ne cennet istediklerinden ve ne de cehennemden korktuklarından dolayı ibadet etmezler, ancak Cenab-ı Hak ibadete lâyık olduğu için, O'na karşı kulluk vazifelerini ifa eder (tam manasıyla yerine getirir) ler.

Mevlâ Tealâ'nın, Zebur kitabında şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ عَبَدَنِى لِجَنَّةٍ اَوْ نَارٍ فَلَوْلَمْ اَخْلُقْ جَنَّةً وَلَانَاراً اَلَمْ اَكُنْ مُسْتَحِقًّا لِاَنْ اُعْبَدَ*

"Cenneti istediği için veya cehennemden korktuğu için bana ibadet edenden daha zalim var mıdır ? Ben cennet ve cehennemi yaratmasaydım, ibadet olunmaya lâyık değil miydim ?" *(Ruhu'l-Beyan ilgili ayet)*

Sehlibni Abdullah *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri buyurdu ki: **"Dört şeyden feryadı** (şikâyeti) **kesmedikçe hiç bir kimsenin hakkıyla kulluk etmesi mümkün olmaz. Bunlar da: Açlık, çıplaklık, fakirlik ve zillet** (alçaklık) **tan ibarettir."**

Şeyh Ebul Abbas *(Rahimehullah)* buyurmuştur ki: **"Kulun vakitleri dörttür,** yani kul vakitlerini şu dört şekil üzere geçirir) **bunun beşincisi yoktur. 1. - Taat** (ibadet üzere olmak), **2. - Masiyet** (günah üzere bulunmak), **3. - Nimet, 4. - Belâ'dır ve bu vakitlerden her birinin, ubudiyet** (kulluk) **tan bir hissesi vardır ki, Rububiyet** (Rab'lik) **hükmünce Mevlâ Tealâ onu kulundan istemektedir."**

Taat ve nimet içinde olanın yapacağı şükürdür ki, o da kalbin Allah-u Tealâ'nın bu ihsanlarıyla ferahlanmasından, sevinmesinden ibarettir. Masiyet

ve belâ içinde olanın çaresi ise günahlarından tevbe ve istiğfar etmesi, belâlara karşı da sabır ve rıza göstermesidir.

O hâlde kul, en üstün dereceye ve en son maksada ulaşıncaya kadar, vakitlerini iyice gözlemeli ve ona göre hareket etmelidir.

Rivayet edilmiştir ki, Sirri Sakatî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri şöyle buyurdu: Yirmi sene mahlûkatın en dilsizi olarak durdum, tuzağıma ancak bir kişi düştü (ancak bana bir kişi uydu). Bir Cuma günü Bağdat'ta bir camide konuşurken:

عَجِبْتُ مِنْ ضَعِيفٍ كَيْفَ يَعْصِى قَوِيًّا *

"Bir zayıfa şaşarım ki, kavi (kuvvetli) **ye nasıl isyan eder."** dedim. Cumartesi günü sabah namazını kılınca bir delikanlıyla karşılaştım ki, atı üzerinde duruyordu, arkasında atlarının üzerinde olan bir cemaat önünde ise, köleler bulunuyordu. O, hayvanından inerek: **"Sirri Sakatî hanginiz ?"** diye sordu, yanımda oturanlar beni işaret edince, bana selâm verdi ve oturdu. Senin: **"Bir zayıfa şaşarım ki, kuvvetliye nasıl isyan eder."** dediğini işittim; **"Bununla ne kastettin?"** dedi. Ben de: **"Âdem oğlundan daha zayıf yoktur, Allah-u Tealâdan ise daha kuvvetli yoktur. Âdem oğlu bu zafiyetiyle beraber Allah'a isyan etmektedir."** diye cevap verdim. Ben böyle deyince, o ağlamaya başladı.

Sonra: **"Ey Sirrî! Senin Rabbin benim gibi bir boğulmuşu kabul eder mi?"** dedi. Ben de: **"Boğulanları Allah'tan başka kim kurtarır."** dedim. Bunun üzerine: **"Ey Sirrî ! Benim çok haksızlıklarım var, nasıl yapacağım ? "** dedi. Ben de şöyle dedim: **"Her şeyden ayrılıp sade Mevlâ Tealâ'ya sarılırsan, Allah-u Tealâ senin tarafından hasımlarını razı eder. Zira bize ulaşan bir habere göre :**

اِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَاجْتَمَعَ الْخُصُومُ عَلٰى وَلِىِّ اللّٰهِ وَكَّلَ لِكُلٍّ مِنْهُمْ مَلَكًا يَقُولُ لَاتُرَوِّعُوا
وَلِىَّ اللّٰهِ فَاِنَّ حَقَّكُمُ الْيَوْمَ عَلَى اللّٰهِ تَعَالٰى *

"Kıyamet günü olup Allah'ın bir dostunun başına hasımları toplandığı zaman, Allah-u Tealâ Hazretleri, onlardan her birine bir melek tayin edip şöyle dedirtir: <Allah'ın dostunu korkutmayın, zira bu gün bütün haklarınız Allah-u Tealâ'ya aittir.>

Bunun üzerine o genç ağlamaya devam ederek: **"Bana, Allah'a giden yolu beyan et ! ."** dedi. Ben de:

اِنْ كُنْتَ تُرِيدُ طَرِيقَ الْمُقْتَصِدِينَ فَعَلَيْكَ بِالصِّيَامِ وَالْقِيَامِ وَتَرْكِ الْاٰثَامِ وَاِنْ كُنْتَ تُرِيدُ
طَرِيقَ الْاَوْلِيَاءِ فَاقْطَعِ الْعَلَائِقَ وَاتَّصِلْ بِخِدْمَةِ الْخَالِقِ *

"Orta olanların yolunu istiyorsan Namaz kılmaya, Oruç tutmaya ve günahlarından tövbe etmeye devam et. Velilerin yolunu arıyorsan, her şeyden alâkayı kes, yaratıcının hizmetine sarıl." dedim. Bunun üzerine mendilini ıslatacak kadar ağladı ve yoluna devam etti ve bütün hâllerini değiştirerek çoluk

çocuğunu terketti, kabristanlara yerleşti, ta ki bu hâl üzere vefat etti.

Vefatından sonra bir gece onu ipek kumaşlarla süslenmiş gördüm. Bana: **"Allah seni hayırla mükâfatlandırsın !"** diyordu. Ben ona: **"Allah-u Tealâ sana ne muamele etti."** diye sorunca, **"Beni cennete girdirdi ve bana hiç bir günahımdan sormadı."** dedi.

Yahudi ve hristiyanların müminler'e olan mücadele ve münazaaları (çekişmeleri) devam edince MevlâTealâ Hazretleri,Resulüne,onlarla hikmet ve maslahat (ince ve faydalı ilimler) le konuşmasını emrederek şöyle buyuruyor :

قُلْ اَتُحَآجُّونَنَا فِى اللّٰهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ (١٣٩)

KELİME MANASI (139)

(قُلْ) (Habibim) **Söyle !** (Allah-u Tealâ'nın din'i hususunda sizinle mücadele edenlere de ki): (اَتُحَآجُّونَ) **mücadele mi ediyorsunuz ?** kiminle ?(نَا) **bizimle,** kim hakkında ?(فِى اللّٰهِ) **Allah** (-u Tealâ Hazretleri) **hakkında,** (onun din'i hakkında)(وَهُوَ) **hâlbuki O** (Allah-u Tealâ Hazretleri) kimdir ?(رَبُّنَا) **bizim Rabbimizdir,** daha ?(وَرَبُّكُمْ) **sizin de Rabbinizdir.**(وَلَنَا) **ve bizim içindir,** ne?(اَعْمَالُنَا) **bizim amellerimiz,** yani O'nun emrine muvafık (uygun) olan güzel amellerimizin mükâfatı bize aittir,(وَلَكُمْ) **ve sizin içindir,** ne?(اَعْمَالُكُمْ) **sizin amelleriniz** yani O'nun hükmüne muhalif (ters) olan kötü amellerinizin cezası da size aittir.(وَنَحْنُ) **ve biz,** (لَهُ) **ancak O Allah-u Tealâ Hazretlerine** (مُخْلِصُونَ) **ihlâs edicileriz** (yaptığımız amellerde ona kimseyi ortak koşmayız).

MEAL-İ ŞERİFİ (139)

(Habibim ! Sen yahudi ve hristiyanlara) **De ki:** (Araptan bir Peygamber gönderdi diye) **Allah** (-u Tealâ Hazretlerinin) **hakkında bizimle mücadele mi ediyorsunuz ? Hâlbuki O** (Allah-u Tealâ Hazretleri) **hem bizim, hem de sizin Rabbinizdir,** (hepimiz onun kulları olmakta müşterekiz. Rahmetini dilediği kuluna verir). **Bizim amellerimiz** (in mükâfatı) **bize, sizin amelleriniz** (in cezası) **ise, size aittir. Ve biz** (o amellerimizde) **ancak O'na** (Allah-u Tealâ Hazretlerine) **ihlâs edicileriz.**

İ Z A H A T

Bu ayet-i celilenin sebebi nüzul'ü hakkında, Nesefî, Alusî ve Ruhu'l-Beyan tefsirlerinde şöyle zikredilmiştir. Yahudi ve hristiyanlar, müslümanlara karşı: **"Bütün peygamberler bizdendi ve bizim dinimiz üzereydiler, bizim dinimiz sizin dininizden evveldir, ve Allah-u Tealâ Hazretleri bir ferde nübüv-**

vet indirecek olsaydı, bize indirecekti." ve hatta: **"Yahudî ve nasara olmayanlar asla cennete giremezler."** diyecek kadar ileri gittiklerinden, Mevlâ Tealâ bu ayet-i celileyi indirerek, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e onlara: **"Allah-u Tealâ Hazretleri bütün kullarının Rabbidir. O hâlde, siz kendinizi peygamberliğe niye daha lâyık görüyorsunuz ? Biz her hususta Allah'a boyun eğmiş, O'nun birliğine, doğmaktan-doğurmaktan münezzeh olduğuna, inanmış kişileriz. Sizler ise, insanlara dahi tapan müşriklersiniz. Ve Allah'ın nice kıymetli peygamberlerini ve kitaplarını inkâr ediyorsunuz. Şu hâlde sizin, kendi yolunuzun hak olduğunu iddia edip cennete girmeğe tama (heves) ederek, bizimle mücadele etmeniz nasıl düşünülebilir."** demesini emir buyurdular.

Allâme Alusî *(Rahimehullah)* bu ayet-i celilenin tefsirinde şöyle zikretmiştir: İnsanlar ihlâsın ne olduğu hakkında ihtilâf ettiler. Efendimiz*(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in bu hususta şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

سَأَلْتُ جِبْرِيلَ عَنِ الاِخْلاَصِ مَاهُوَ ؟ فَقَالَ: سَأَلْتُ رَبَّ الْعِزَّةِ عَنْهُ فَقَالَ:
سِرٌّ مِنْ اَسْرَارِى اِسْتَوْدَعْتُهُ قَلْبَ مَنْ اَحْبَبْتُهُ مِنْ عِبَادِى *

"Ben Cibril-i Emin'e İhlâs'ın ne olduğunu sordum. O dedi ki: Bende onu Rabbül İzzet'e sordum, şöyle buyurdu: "İhlâs benim sırlarımdan bir sırdır ki, onu kullarımdan sevdiğimin kalbine emanet ederim." *(Tefsir-i Alusi:1/399)*

Ebu Ümame *(Radıyallahu Anh)* den rivayet edilmiştir ki: Bir adam Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* e gelerek: **"Bir kişi gazaya çıksa, hem ganimet almayı hem de anılmayı istese onun için ne vardır."** diye sordu. Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de: « لاَشَىْءَ لَهُ » **"Onun için hiç bir şey yoktur."** dedi. Adam bu soruyu üç kere tekrarladı, Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de: **"Onun için hiç bir şey yoktur."** « اِنَّ اللّٰهَ لاَيَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ الأَمَاكَانَ خَالِصًا وَابْتُغِىَ بِهِ وَجْهُهُ » **"Çünkü Allah-u Tealâ ancak kendisine ait olan ve kendi rızası için yapılan ameli kabul eder."** buyurdu. *(Hakim.İthafü's-Sadetil Müttekin:1/61)*

Hazreti Muaz *(Radıyallahu Anh)* buyurdu ki, Resulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* beni Yemen'e gönderirken: **"Bana vasiyet (nasihat) et."** dedim. O da:

اَخْلِصْ دِينَكَ يَكْفِكَ الْعَمَلُ الْقَلِيلُ *

"Dinini ihlâslı yap (İbadetini ancak Allah için yap !) **Sana az amel de yeter."** buyurdu. *(Ebu Nuaym, Hilye:1/224)*

عَنْ اَبِى اَيُّوبَ الاَنْصَارِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صلى الله عليه وسلم) : مَنْ اَخْلَصَ لِلّٰهِ
اَرْبَعِينَ يَوْمًا ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ عَلٰى لِسَانِهِ *

Ebu Eyyüb El-Ensarî *(Radıyallahu Anh)* **den rivayete göre, Resulullah** *(Sallalla*

hu Aleyhi ve Sellem): **"Her kim kırk gün Allah için ibadetlerini halis yaparsa, hikmet pınarları diline fışkırır** (hep hikmetli ve güzel sözler konuşur)."**buyurdu.**

(Ebu Nuaym, Hilye:5/189, Deylemî, Firdevs:3/564)

Said İbn-i Cübeyr *(Radıyallahu Anh)* buyurmuştur ki:

اَلْاِخْلَاصُ اَنْ لَاتُشْرِكَ فِى دِينِهِ وَلَاتُرَآئِى اَحَدًا فِى عَمَلِهِ *

"İhlâs, Allah'ın dininde O'na ortak koşmaman ve Onun için yaptığın amellerde kimseye gösteriş yapmamandır." *(İthaf: 10/43-44)*

Fuzayl *(Kuddise Sırruhu)* buyurmuştur ki:

تَرْكُ الْعَمَلِ مِنْ اَجْلِ النَّاسِ رِيَآءٌ ، وَالْعَمَلُ مِنْ اَجْلِ النَّاسِ شِرْكٌ ،
وَالْاِخْلَاصُ اَنْ يُعَافِيَكَ اللّٰهُ تَعَالٰى مِنْهُمَا *

"(Devam edilen bir ameli) **İnsanlardan dolayı terk etmek riya** (gösteriş) **tir. İnsanlardan dolayı amel etmek ise, şirk** (Allah'a ortak koşmak) **tır. İhlâs ise, Allah-u Tealâ'nın seni her ikisinden kurtarmasıdır."**

Huzeyfetü'l-Meraşî *(Radıyallahu Anh)* buyurmuştur ki, **İhlâs:**

اَنْ تَسْتَوِىَ اَفْعَالُ الْعَبْدِ فِى الْبَاطِنِ وَالظَّاهِرِ *

"Kulun açık ve gizli bütün amellerinin müsavi (eşit) **olmasıdır."**

Ebu Yakub *(Rahimehullâh)* Hazretleri buyurdu ki: **İhlâs :**

اَنْ يَكْتُمَ حَسَنَاتِهِ كَمَا يَكْتُمُ سَيِّئَاتِهِ *

"Kulun, günahlarını gizlediği gibi sevaplarını da gizlemesidir."

İmam-ı Sehl *(Radıyallahu Anh)* de şöyle buyurmuştur: « **اَلْاِخْلَاصُ هُوَ الْاِفْلَاسُ** »

"İhlâs İflâs etmek." demektir. Yani kulun, bütün iyi amellerini, Mevlâ Tealâ-nın huzuruna hiç yakışmıyacak hakîr ve adi şeyler olarak görüp onları görüşünden kaldırarak kendini müflis (her şeyini yitirmiş) kabul etmesidir.

Süleyman-ı Dâranî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri de, Riyanın üç alâmetini zikrederek, Onun tersi olan İhlâsı tarif etmeye çalışmıştır.

1 - « **اَلْكَسَلُ عِنْدَ الْعِبَادَةِ فِى الْوَحْدَةِ** »

Yalnız iken ibadet'te tembellik ve gevşeklik etmek,

2 - « **وَالنَّشَاطُ فِى الْكَثْرَةِ** »

Cemaat içinde ibadet ederken çalışkan ve sevinçli olmak,

3 - « **وَحُبُّ الثَّنَاءِ عَلَى الْعَمَلِ** »

Yaptığı iyi amellere karşı (insanlar tarafından) **övülmeyi sevmek.**

Cüneyd-i Bağdadî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri de buyurdu ki :

اَلاِخْلاَصُ سِرٌّ بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ اللّٰهِ تَعَالٰى لاَيَعْلَمُهُ مَلَكٌ فَيَكْتُبُهُ ، وَلاَشَيْطَانٌ فَيُفْسِدُهُ ، وَلاَهَوٰى فَيُمِيلُهُ *

"İhlâs, kul ile Mevlâ Tealâ Hazretleri arasında bir sır'dır ki, onu ne melek bilir ki, yazsın, ne şeytan bilir ki, bozsun, ne de heva (nefsin istekleri) **bulabilir ki, kaydırsın."**

Allah-u Tealâ cümlemizi fazl-u keremiyle anlatılan manalarda ihlâsı kazanmaya muvaffak eylesin. Âmin. . !

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri buyururdu ki: **"Din-i mübin-i İslâm'ın erkânı üçtür; bunlar da ilim, amel, ihlâs'tan ibarettir. İlim** bilmek, **amel** bildiğini yapmak, **ihlâs** ise yapılan her şeyi sırf Allah için yapmaktır.

İlim: Hocalardan öğrenmekle, kitaplardan okumakla elde edilebilir.

Amel de: Kişinin, öğrendiklerini kendi başına yapabileceği işlerdir.

İhlâs'ı kazanmak ise: Tarikat ve hakikatı elde etmeden son derece zordur. İlim, amel şeriatın bedeni, ihlâs ise ruhu gibidir. Ruhsuz beden suret sayıldığı gibi ihlâssız şeriatta suretten ibarettir.

Yine üstadımız *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri: **"İmam-ı Birgivî** *(Kuddise Sırruhu)* **Hazretlerinin Tarikat-ı Muhammediyye isimli kitabı baştan sona kadar ihlâsı anlatmaktadır, velâkin o kitabı yapraklarıyla yutsanız yine de ihlâsa ulaşamazsınız, illâ tarikat ve hakikat lâzımdır."** buyururlardı.

İmam-ı Rabbanî *(Kuddise Sırruhu)* Hazretleri de Mektubatının 1. cildinin 36. mektubunda Hace Muhammed Lâhurî'ye hitaben şöyle buyuruyor: "Allah-u Tealâ bizi Muhammed Mustafa *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* in şeriatının hakikatıyla hakikatlandırsın. O şeriatın sahibine salât, selâm ve tahiyye olsun. Allah-u Tealâ âmin diyen kuluna rahmet etsin."

Bil ki, şüphesiz şeriatın üç cüzü (temel direği) vardır. Bunlar da ilim, amel ve ihlâstan ibarettir. Bu üç cüzden herhangi biri gerçekleşmedikçe şeriat gerçekleşmez. Her ne zaman bu üç cüzün meydana gelmesiyle şeriat meydana gelirse, işte o zaman dünya ve ahiretle alâkalı bütün saadet (iyilik) lerin üstünde olan Allah-u Tealâ'nın rızası gerçekleşmiş (meydana gelmiş) olur.

Allah-u Tealâ'nın en ufak bir rızası ise her şeyden büyüktür. O hâlde, şeriat dünya ve ahiretle ilgili bütün saadetleri tekeffül etmiş (üzerine almış) ve böylece şeriatın dışında kendisine ihtiyaç duyulan hiç bir istek kalmamıştır.

Böyle olunca tarikat ve hakikat ne kazandıracaktır ? diye sorulursa, deriz ki: Sofiyenin kendileriyle mümtaz olduğu (üstün bir farklılık kazandığı) tarikat ve hakikat ise,şeriatın üçüncü parçası olan ihlâsı tamamlamak hususunda şeriata hizmetçidirler. O hâlde tarikat ve hakikatın her birini elde etmekten maksat şeriatı tamamlamaktır, yoksa şeriattan başka bir şey (i elde etmek) değildir.

Tarikat (manevî yolda ilerleme) esnasında, sofiyye (tasavvuf ehli) için hasıl olan hâller, vecidler (iç buluşlar), ilimler, marifetler (keşif ve kerametle elde edilen bilgiler) maksatlardan değildir. Bilakis bütün bunlar tarikat çocuklarının (henüz manevî yolu tamamlamamış olanların) kendisiyle terbiye edildiği (yetiştirildiği) vehim ve hayal (kuruntu ve görüntü) lerden ibarettir.

O hâlde bütün bunları geçip sülûk ve cezbe (manevî yolda ilerleme ve MevlâTealâ'nın kulunu kendisine çekme) makamlarının sonu olan rıza makamına ulaşmak lâzımdır. Zira tarikat ve hakikat makamlarını aşmaktan maksat, rıza makamını kazandıran ihlâsı elde etmekten başka bir şey değildir. Fakat bu ihlâs devletine ve rıza makamına, üç tecelliyi yanı Mevlâ Tealâ'nın fiillerinin. sıfatlarının ve zatının tecellileriyle, arif (Allah-u Tealâ'yı bilen) lerin müşahede ettikleri (gördükleri) şeyleri görüp geçirenlerin ancak binlerden biri ulaştırılır.

(Bu yolda görüşü) noksan olanlar hâlleri ve vecidleri maksatlardan sayarlar. Müşahede ve tecellilerin istenilen şeylerden olduğunu sanırlar, böylece hiç şüphesiz vehim ve hayal haps (esarat) inde kalırlar ve bu şeylerle bağlanmaları sebebiyle şeriatın kemalâtından mahrum olurlar.

« كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ اِلَيْهِ اَللّٰهُ يَجْتَبِى اِلَيْهِ مَنْ يَشَآءُ وَيَهْدِى اِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ » **"Senin, kendisine davet ettiğin yol müşriklere çok ağır geldi. Allah** *(Celle Celâluhu)* **dilediğini kendisine seçer ve** (ona) **yöneleni kendisine kavuşturur."** *(Şura Suresi:13)*

Yani nasılki şeriat müşriklerine, taptıkları putları bırakıp, bir olan Allah'a ibadet etmeleri zor geliyorsa, tarikat müşriklerine de müşahede ve keşifleri (gördükleri şeyleri) bırakıp, sadece Mevlâ Tealâ'nın öz zatını aramak zor gelmektedir. Allah-u Tealâ dilediği kulları (muratları) öz zatını aramaya seçer, kendine yönelenleri (müritleri) de sonunda kendi öz zatına kavuşturur.

Evet ihlâs makamının elde edilmesi ve rıza mertebesine ulaşmak bu hâllerin, vecidlerin aşılmasına, bu ilim ve marifetlerin de gerçekleşmesine bağlıdır. O hâlde bunlar, matlubun (esas aranılanın) hazırlayıcısı (basamağı) ve esas maksadın mukaddime (öncü) leri olmuş olurlar.

Bu mananın hakikatı, habibullah *(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)* in bereketiyle bu fakire, tarikat-ı âliyeye tam on sene çalıştıktan sonra hasıl oldu. Böylece şeriatın şahidi (delili) gerektiği şekilde açılmış oldu. Gerçi bundan evvel de benim bu hâller ve vecidlerle hiç bir ilgim yoktuysa da ve benim nazarımda şeriatın hakikatını elde etmekten başka hiç bir istek bulunmadıysa da işin hakikatı tam on sene sonra apaçık bir şekilde meydana çıkmış oldu. Bundan dolayı Allah-u Tealâ Hazretlerine çok, her bakımdan mübarek ve pâk hamdler olsun.

« تُحَاجُّونَ » Mufaale babından fi'li muzari cemi müzekker muhataptır. Mastarı olan « مُحَاجَّة » karşılıklı mücadele, çekişme, haklılık iddia etme ve buna dair tasdikli delil getirme manasındadır.

« اعْمَالْ » Kelimesi « عَمَلْ » in cem'idir. İşler, hareketler manasındadır.

ALLAH-U TEALÂ'NIN DİNİNİ İPTÂL ETMEK İÇİN MÜCADELE EDEN KİŞİLERİN HÂLLERİNİ, BAŞLARINA GELECEK CEZALARI VE ONLARA SÖYLENECEK SÖZLE BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER

١- فَلِذٰلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا اُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ وَقُلْ اٰمَنْتُ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ كِتَابٍ وَاُمِرْتُ لِاَعْدِلَ بَيْنَكُمْ اَللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ (١٥) وَالَّذِينَ يُحَآجُّونَ فِى اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ (١٦)

1- **"İşte bunun için sen** (habibim ! onları tevhide) **davet et, ve emrolunduğun şekilde, dosdoğru ol** (makta sebat et). **Onların heva** (ve heves) **lerine uyma** (kâfirlerin, İslâma daveti terk etmen yolundaki ısrarlarına kulak verme) **Ve de ki: "Ben Allahın indirdiği her kitaba inandım ve aranızda adaleti yerine getirmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz de size aittir, bizimle sizin aranızda hiç bir huccet** (husumet, mücadele) **yoktur** (çünkü, Hak meydana çıkmış ve siz onun karşısında mahcup olmuşsunuzdur. Artık mücadeleye hiç bir ihtiyaç kalmamıştır).**Allah** *(Celle Celâluhu)* (hepimizi kıyamette) **bir araya toplayacaktır ve dönüş ancak O'nadır." -- "Allah** (ın dini) **hakkında kendisine icabet edildikten sonra** (insanlar Allah'a icabet ederek İslâm dinine girdikten sonra, onları cahiliyet dinine döndürmek için) **mücadele eden** (hristiyan ve yahudi) **lerin** (öne sürecekleri bütün) **huccet** (delil) **leri Rableri indinde boştur. Onlar üzerine** (küfürleri sebebiyle) **büyük bir gazap** (ahirette de) **kendilerine çok şiddetli bir azap vardır."**

(Şura Suresi 15-16)

٢- قُلْ يَا اَيُّهَا الْكَافِرُونَ (١) لَا اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ (٢) وَلَا اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا اَعْبُدُ (٣) وَلَا اَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ (٤) وَلَا اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا اَعْبُدُ (٥) لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِىَ دِينِ (٦)

2- "(Habibim !) **De ki: Ey kâfirler ben sizin tapmakta olduklarınıza** (putlarınıza) **tapmam. Benim** (kendisine) **ibadet** (te devam) **edeceğime** (bir olan Allah-u Teala'ya da) **siz kulluk ediciler değilsiniz. Ben** (zaten) **sizin taptıklarınıza** (hiç bir zaman) **tapmış değilim, sizde benim kulluk etmekte olduğuma** (hiç bir vakit) **kulluk ediciler değilsiniz, sizin dininiz size, benim dinimde banadır."**

(Kâfirun Suresi 1-6)

٣- وَاِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِى عَمَلِى وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ اَنْتُمْ بَرِيئُونَ مِمَّا اَعْمَلُ وَاَنَا بَرِىءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ (٤١)

3- **"Eğer onlar seni yalanlarlarsa deki: Benim işim bana sizin işinizde size aittir. Benim yaptığımdan siz uzaksınız** (sizin ilginiz yok), **sizin yaptıklarınızdan da ben uzağım** (benim ilgim yok)." *(Yunus Suresi:41)*

٤- فَاِنْ حَآجُّوكَ فَقُلْ اَسْلَمْتُ وَجْهِىَ لِلّٰهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ اُوتُواالْكِتَابَ وَالْاُمِّيِّنَ
ءَاَسْلَمْتُمْ فَاِنْ اَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠﴾

4- "(Habibim) **seninle mücadele ederlerse** (şöyle) **de: "Ben bana tâbi olanlarla birlikte, kendimi Allah'a teslim etmişimdir." Kendilerine kitap verilenlerle, ümmîlere** (arap müşriklerine) **de deki: "Siz de islâmı** (Allah'a teslim olmayı) **kabul ettiniz mi ?" Eğer islâma girerlerse, muhakkak doğru yolu bulurlar. Eğer yüz çevirirlerse, artık sana düşen** (vazife) **ancak tebliğ** (duyurmak) **tır. Allah, kulları** (nı) **lâyıkıyla görücüdür."** *(Âl-i İmran suresi: 20)*

٥- اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِى حَآجَّ اِبْرٰهِيمَ فِى رَبِّهِ اَنْ اٰتٰيهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ اِذْقَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّىَ الَّذِى
يُحْيِى وَيُمِيتُ قَالَ اَنَا اُحْيِى وَاُمِيتُ قَالَ اِبْرٰهِيمُ فَاِنَّ اللّٰهَ يَأْتِى بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ
بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِى كَفَرَ وَاللّٰهُ لَايَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥٨﴾

5- **"Allah kendisine mülk** (-ü saltanat) **verdiği için** (şımararak) **İbrahim ile, Rabbi hakkında, çekişen** (Nemrud) **u görmedin mi ? hani İbrahim: "Benim Rabbim hem diriltir, hem öldürür."deyince o: "Ben de diriltir, öldürürüm." demişti. İbrahim** *(Aleyhisselâm)* **: "Allah güneşi doğudan getiriyor. Haydi sen de onu batıdan getir." dediğinde ise, o kâfir şaşırıp** (ve tutulup) **kalmıştı. Allah zalimler güruhunu muvaffak etmez."** *(Bakara suresi:258)*

٦- وَحَآجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ اَتُحَآجُّونِّى فِى اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينِ وَلَآاَخَافُ مَاتُشْرِكُونَ بِهِ اِلَّآاَنْ يَشَآءَ
رَبِّى شَيْئًا وَسِعَ رَبِّى كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾

6- **"Kavmi ona** (İbrahim *(Aleyhisselâm)* e düşmanca ve cahilce) **hüccet** (delil) **getirmeye kalkıştı. O dedi ki: "Allah beni doğru yola kavuşturmuşken siz benimle onun hakkında hâlâ çekişiyor musunuz ? Ben ona eş tanıdığınız şeylerden** (hiç bir zaman) **korkmam meğer ki Rabbim** (hakkımda) **bir şey** (bir felâket) **dilemiş olsun. Rabbimin ilmi her şeyi kaplamıştır. Hâlâ düşünüp öğüt almayacak mısınız ? "** *(En'am Suresi80)*

İBADETLERDE İHLÂSIN LÜZUMUNU BEYAN EDEN AYET-İ KERİMELER VE MEAL-İ ŞERİFLERİ

١- وَمَآاُمِرُوا اِلَّالِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ
وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾

1- **"Hâlbuki onlar Allaha, onun dininde ihlâs** (ve samimiyet) **li ve muvahhidler** (Allah'ı birleyici) **olarak, ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından, zekâtı vermelerinden başkasıyla emr olunmamışlardı, en doğru din de budur."** *(Beyyine Suresi: 5)*

٢- اَلاَللّٰهِ الدّينُ الْخَالِصُ وَالَّذينَ اتَّخَذُوامِنْ دُونِه اَوْلِيَآءَ مَانَعْبُدُهُمْ اِلاَّلِيُقَرِّبُونَا اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰى اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فى مَاهُمْ فيهِ يَخْتَلِفُونَ اِنَّ اللّٰهَ لاَيَهْدى مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ (٣)

2- "**Gözünü aç, halis din Allah'ındır. Onu bırakıp da kendilerine bir takım dostlar edinenler** (derler ki:) "**Biz bunlara** (putlara) **ancak bizi Allah'a daha fazla yaklaştırsınlar diye tapıyoruz." Şüphe yok ki, Allah onlar** (la müminler) **arasında, ihtilâf edegeldikleri şeyler hakkında, hükmünü verecektir. Muhakkak ki** (Allah'a, haşa evlât isnat etmek suretiyle) **yalancı, son derece kâfir** (ilm-i ilâhîsinde küfrü seçeceği malûm) **olan o kimseleri Allah doğru yola kavuşturmaz."** *(Zümer Suresi: 3)*

٣- اِلاَّالَّذينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللّٰهِ وَاَخْلَصُوا دينَهُمْ لِلّٰهِ فَاُولٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنينَ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ الْمُؤْمِنينَ اَجْرًا عَظيمًا (١٤٦)

3- "**Ancak** (işledikleri kötülüklere pişman olarak) **tövbe edenler,** (hâllerini) **düzeltenler, Allah'a sımsıkı sarılanlar, dinlerinde Allah için halis** (ve samimî) **bulunanlar başka, çünkü bunlar müminlerle beraberdirler, müminlere Allah çok büyük bir ecir verecektir."** *(Nisa Suresi146)*

٤- قُلْ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحٰى اِلَىَّ اَنَّمَا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّه فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلاَيُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّه اَحَدًا (١١٠)

4- "**De ki: "Ben ancak sizin gibi bir beşerim.** (Şu kadar ki) **bana yalnız İlâhınızın bir tek İlâh olduğu vahyediliyor. Artık kim Rabbi'ne kavuşmayı ümit** (ve arzu) **ediyorsa güzel bir amel işlesin ve Rabbi'ne ibadette hiç bir kimseyi** (ve hiç bir şey'i) **ortak tutmasın."** *(Kehf Suresi 110)*

Mevlâ Tealâ Hazretleri, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ve onun ahfadı (torunları) olan peygamberlere yahudiyet ve nasraniyet isnat eden ehli kitabı reddetmek üzere şöyle buyuruyor :

اَمْ تَقُولُونَ اِنَّ اِبْرٰهيمَ وَاِسْمٰعيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا اَوْنَصَارٰى قُلْ ءَاَنْتُمْ اَعْلَمُ اَمِ اللّٰهُ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللّٰهِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّاتَعْمَلُونَ (١٤٠)

KELİME MANASI (140)

(اَمْ تَقُولُونَ) **Yoksa diyor musunuz ?** ki, (اِنَّ اِبْرٰهيمَ) **Muhakkak İbrahim** *(Aleyhisselâm)* daha ? (وَاِسْمٰعيلَ) **İsmail** *(Aleyhisselâm)* daha ? (وَاِسْحٰقَ) **İshak** *(Aleyhisselâm)* daha ?

(وَيَعْقُوبَ) **Yakup** *(Aleyhisselâm)*daha ? (وَالْاَسْبَاطَ) **torunlar** (Yakub *Aleyhisselâm* un torunları)(كَانُوا) **idiler** ne idiler ?(هُودًا) **yahudîler,**(اَوْنَصَارٰى) **yahut nasranî** (hristiyan) lar (قُلْ) (habibim) **söyle ki,**(ءَاَنْتُمْ) **siz mi** ?(اَعْلَمُ) **daha iyi bilicisiniz** (onların hangi din üzere olduklarını siz mi daha iyi biliyorsunuz ?)(اَمِ اللّٰهُ) **yoksa Allah-u Tealâ Hazretleri mi** (daha iyi bilicidir) ?(وَمَنْ) **kim** (اَظْلَمُ) **daha zalimdir,** kimden ? (مِمَّنْ) **öyle bir kimseden ki,** (كَتَمَ) **gizledi,** neyi ?(شَهَادَةً) **şehadeti,** (şahitliği) öyle şahitlik ki, (عِنْدَهُ) **o kişinin yanındadır,** yine öyle şahitlik ki,(مِنَ اللّٰهِ) **Allah-u Tealâ Hazretlerinden kendisine ulaşıcıdır,** yani Tevrat ve İncil'de İbrahim *(Aleyhisselâm)* ve oğullarının yahudî ve hristiyan olmayıp bilakis hanif ve müslim oldukları zikredildikten ve Allah'ın bu şehadeti onlara ulaştıktan sonra, bunu gizleyenden daha zalim kimse olamaz.(وَمَا اللّٰهُ) **ve Allah-u Tealâ Hazretleri olmadı,** nedir olmadı ?(بِغَافِلٍ) **asla gafil,** (habersiz) neden ?(عَمَّا) **o şeylerden ki,** (تَعْمَلُونَ) **işliyorsunuz,** yani peygamberleri yalanlamak ve Allahın şehadetini gizlemek gibi, bütün kötü amellerinizi, Allah-u Tealâ Hazretleri en geniş şekilde bilmektedir, binaenaleyh sizi en şiddetli azaba duçar edecek (çarptıracak) tır.

MEAL-İ ŞERİFİ (140)

(Ey yahudî ve hristiyanlar ! İki işten hangisini yapıyorsunuz ? Bulunduğunuz yolun hak olduğuna delil getirerek bizimle mücadeleye mi kalkışıyorsunuz?), **yoksa** (Enbiya-i İzam'a iftira ederek) **muhakkak İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve torunları yahudî veya hristiyanlardı mı diyorsunuz ?** (Habibim ! Sen onlara) **de ki:** (Onların dinini) **siz mi daha iyi bilicisiniz ? Yoksa Allah** (-u Tealâ Hazretleri) **mi ? Allah** (-u Tealâ Hazretleri) **tarafından** (bilinip) **kendi yanında bulunan bir şahitliği** (insanlardan) **gizleyenden daha zalim kim olabilir. Ve Allah** (-u Tealâ Hazretleri) **sizin yaptıklarınızdan gafil** (habersiz) **değildir.**

İ Z A H A T

Allah-u Tealâ Hazretleri bu ayet-i celilesinde, ehli kitab'ın en büyük zalim olduğunu beyan etmektedir. Zira onlar İbrahim *(Aleyhisselâm)*ve torunlarının hanîf ve müslim olduklarını Mevlâ Tealâ Hazretlerinin indirdiği kitaplarında, kendilerine bildirmesiyle şüphesiz bilmişlerdir. Sonra, onlar Mevlâ'dan peygamberleri hakkında kendilerine ulaşan bu şehadeti gizlemiş ve hatta tersini iddia edecek kadar ileri gitmişlerdir.

Öyleyse Allah-u Tealâ Hazretlerinin haber verdiği bir meseleyi inkâr ettiklerinden ve Allah-u Tealâ Hazretlerine iftira etmeye cüret ettiklerinden (cesaret gösterdiklerinden) dolayı, onlardan daha zalim kimse yoktur.

İbn-i Abbas *(Radıyallahu Anhuma)* dan rivayete göre Peygamberimiz *(Sallallâhu*

Aleyhi ve Sellem) kıyamet alâmetlerinden bahsederken: « كِتْمَانُ الشَّهَادَةِ » **"Doğru şehadeti gizlemektir."** buyurmuştur. *(Ahmed İbn-i Hanbel:1/408)*

Nesefî, Alusî vesair tefsirlerde zikredildiğine göre: Onların gizlediği şahitlikten maksat; Mevlâ'nın onlara indirdiği kitaplarda, İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın hanif (bütün batıl dinlerden hak dine meyledici) olduğuna dair ettiği şehadettir, ve burada Allah-u Tealâ Hazretlerinin Muhammed *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* in nübüvvetine dair olan şahitliğini vesair şehadetlerini gizlediklerinden dolayı onlara bir tariz, (dokundurma) bulunmaktadır.

(اسمٰعيل) **İsmâîl** *(Aleyhisselâm)* : Hazreti İbrahim'in oğludur. Validesi Hacer'dir. Hazreti İbrahim'in şeriatıyla amel etmek üzere Yemen kabilelerine ve Amalika denilen eski bir kavme peygamber gönderilmiştir. Rivayete nazaran 137 sene yaşamıştır. Vefatında, validesinin Hıcr'deki (altın oluğun atındaki makamda bulunan) kabri civarına defnedilmiştir.

İşte Peygamber Efendimiz *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bu mübarek zatın zürriyetinden gelerek, bütün kainata şeref olarak bahş olunmuştur.

(اسحٰق)**İshâk** *(Aleyhisselâm)*: Hazreti İbrahim'in ikinci oğludur.Validesi Sare'dir. Bu zat daha pederinin hayatında Şam ahalisine peygamber gönderilmişti. Rivayete nazaran 160 yaşında vefat etmiş, Hazreti İbrahim'in medfun bulunduğu mağaraya defnedilmiştir. Zürriyetinden bir çok peygamber gelmiştir.

(يعقوب) **Ya'kûp** *(Aleyhisselâm)*: İshak *(Aleyhisselâm)*ın oğludur. Lâkabı **"İsrâîl"** dir. Bu cihetle onun zürriyetinden olanlara **"Ben-î İsrâîl "** denilmiştir. Pederinden sonra, onun yerine, peygamber olarak Kenan ilinde kalmış sonra da, Mısır'a giderek orada vefat etmiştir. Mübarek naşı, ceddi (dedesi) Hazreti İbrahim *(Aleyhisselâm)* ın medfun bulunduğu mağaraya götürülüp defnedilmiştir.

(اسباط) **Esbat:** Bir kimsenin erkek ve kız evlâdının evlâdı, yani torunları demektir. Müfredi: « سبط » Sıbt'dır. Beni İsrail'e Esbat denilmiştir. Bu, kabail (kabileler) mesabesindedir.

Âba ve ecdat (babalar ve dedeler) ile iftihar ve onlara güvenmek insan oğlunun tabiatında yerleşmiş bir haslet (huy) olduğundan, Mevlâ Tealâ bundan sakındırmak için, bu ayet-i kerimeyi tekrar indirerek şöyle buyurmuştur :

تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٤١)

KELİME MANASI (141)

(**تِلْكَ**) **İşte o** (ümmet), yani İbrahim, İsmail, Yakub *(Aleyhimüsselâm)* ve müslüman olan torunları, nedir ?(**أُمَّةٌ**) **bir ümmet** (bir cemaat) **tır ki,** (**قَدْ خَلَتْ**) **muhakkak geçti,** (ölerek dünyadan göçtüler),(**لَهَا**) **ancak o ümmet içindir,**(**مَا**) **o şey ki,**(**كَسَبَتْ**) **kazandı,** (onların kazandığı ameller ancak kendilerine aittir), (**وَلَكُمْ**) **ve sizin içindir** (size aittir), ne ?(**مَا**) **o şey ki,** (**كَسَبْتُمْ**) **siz kazandınız,** (**وَلَاتُسْئَلُونَ**) **ve siz sual olunmayacak** (mesul tutulmayacak) **sınız,** neden ?(**عَمَّا**) **o şeylerden ki,** (**كَانُوا**) **oldular,** nedir oldular ?(**يَعْمَلُونَ**) **amel eder, işler.**

MEAL-İ ŞERİFİ (141)

Onlar bir ümmetti, (gelip) **geçti.** (O ümmetlerin) **kazandıkları kendilerinin, sizin kazandığınız da sizindir. Ve siz onların yapmış olduklarından mesul** (olacak) **da değilsiniz.**

İ Z A H A T

Bu ayet-i celile yahudileri babalarıyla iftihar etmek ve amellerine güvenmekten son derece menetmek için aynen tekrar edilmiştir.

Rivayete göre: Bir kere Harun-u Reşîd Hac'dan döndüğünde bir kaç gün Kufe'de kaldı. Oradan ayrılırken kardeşi Behlûl Dânâ yolunda durarak ona üç kere yüksek sesle: **"Ya Harun !"** diyerek çağırdı. Harun-u Reşid şaşırarak: **"Beni kim çağırıyor ?"** dedi. **"Behlûl bağırıyor."** dediler. Harun-u Reşid durdu ve önündeki perdenin kaldırılmasını emretti (o insanlarla perde arkasından konuşurdu) sonra, Behlûl'e: **"Beni tanımadın mı ?"** dedi. O da: **"Tanıdım tabiî."** dedi. **"Peki, ben kimim ?"** deyince: **"Sen öyle bir kimsesin ki, sen batıdayken doğuda bir kişi haksızlığa uğrasa kıyamet günü Allah onu senden soracaktır."** dedi. Bunun üzerine Harun-u Reşid ağladı ve: **"Hâlimi nasıl görüyorsun ?"** dedi. Behlûl: **"Sen halini Allah'ın kitabına arzet."** dedi ve:

اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ (١٣) **وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِى جَحِيمٍ** (١٤)

"Şüphesiz iyiler nimetlerle dolu cennet içindedirler." -- "Şüphesiz kötüler de cehennem içindedirler." *(Küvviret Suresi:13-14)* mealindeki ayeti okudu.

O zaman Harun: **"Ya amellerimiz ne olacak, onlardan fayda görmeyecek miyiz ?"** dedi. Behlûl:

اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ (٢٧)

"Allah ancak haramlardan sakınanlardan (amellerini) **kabul eder.** *(Maide Suresi:27)* mealindeki ayeti okudu.

Harun-u Reşid: **"Resulullah'a olan yakınlığımız nerede kaldı."** dedi.

Behlûl:

فَاِذَا نُفِخَ فِى الصُّورِ فَلاَ اَنْسَابَ بَيْنَهُمْ ...(١٠١)

"Sur'a üfürüldüğü vakit, aralarında akrabalıklar kalmayacak." *(Mü'minun Suresi:101 den)* mealindeki ayeti okudu.

O zaman Harun-u Reşid: **"Resulullah'ın bize şefaatı olmayacak mı ?"** dedi. Behlûl de:

يَوْمَئِذٍ لاَتَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ اِلاَّ مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَرَضِىَ لَهُ قَوْلاً (١٠٩)

"O gün Rahman'ın izin verdiği ve sözünden hoşlandığı kimselerin dışındakilere şefaat fayda vermez. *(Ta Ha Suresi:109)* mealindeki ayeti okudu.

Bu kıssadan anlaşıldığına göre, yarın ahirette insana fayda verecek ihlâsla (sadece Allah rızası için) yaptığı salih (iyi) amellerdir, zira Allah-u Tealâ ancak onları kabul eder.

BİRİNCİ CİLTTE TEFSİR EDİLEN AYET-İ KERİMELERİN FİHRİSTİ

Fatiha Suresi (1)

Bakara Suresi (2)

BİRİNCİ CİLTTE GEÇEN HADİS-İ ŞERİFLERİN FİHRİSTİ

(اَلْمِيمُ)

Sıra No:	Hadis-i Şerif :	Sayfa:
428	مَنْ قَرَاَ آيَةً مِنَ الْقُرْآنِ	35
429	مَنْ قَرَاَ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ االرَّحِيمِ ثُمَّ قَرَاَ	108
430	مَنْ قَرَاَ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ االرَّحِيمِ كُتِبَ لَهُ	72
431	مَنْ قَرَا بِمِائَة آيَةٍ	36
432	مَنْ قَرَاَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ	35
433	مَنْ قَرَا حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ فَلَهُ بِهِ	123
434	مَنْ قَرَاَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ فَقَدْ اَكْثَرَ	116
435	مَنْ قَرَاَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ تُوِّجَ بِهَا تَاجًا.....	115
436	مَنْ قَرَاَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ وَ آلِ عِمْرَانَ	113
437	مَنْ قَرَاَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ	66
438	مَنْ قَرَاَ الْقُرْآنَ بِمَا فِيهِ	38
439	مَنْ قَرَاَ الْقُرْآنَ ثُمَّ رَأى	33
440	مَنْ قَرَاَ الْقُرْآنَ فَقَدْ	30
441	مَنْ قَرَاَ الْقُرْآنَ وَاسْتَظْهَرَهُ	39
442	مَنْ قَرَاَ وَالتِّينِ	53
443	مَنْ قَلَّمَ اَظْفَارَهُ	591
444	مِنَ الْكَبَآئِرِ شَتْمُ الرَّجُلِ وَالِدَيْهِ	500
445	مَنْ كَثَّرَ سَوَادَ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ	572
446	مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلِمَةٌ	579
447	مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ	558
448	مَنْ لاَ يَرْحَمْ لاَ يُرْحَمْ	89
449	مَنْ لَمْ يَاْخُذْ مِنْ شَارِبِهِ	587
450	مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ	45
451	مَنْ نَظَرَ اِلىَ الْكَعْبَةِ اِيمَانًا	604
452	مَوْضِعُ سَوْطِ اَحَدِكُمْ	226

(اَلنُّونُ)

453	نَارُكُمْ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءً	218
454	اَلنَّظَرُ اِلىَ الْبَيْتِ عِبَادَةٌ	604
455	اَلنَّظَرُ اِلىَّ عِبَادَةٌ	269
456	اَلنَّظَرُ اِلىٰ عَلِيٍّ عِبَادَةٌ	269
457	اَلنَّظَرُ اِلىَ الْكَعْبَةِ كَالْمُجْتَهِدِ	604
458	اَلنَّظَرُ اِلىَ الْكَعْبَةِ عِبَادَةٌ	269

BİRİNCİ CİLTTE GEÇEN MEVZULARIN ALFABETİK FİHRİSTİ

(A)

Sayfa :

(B)

(C)

(D)

(E)

(F)

(G)

(H)

(İ)

(K)

(L)

(M)

(N)

(Ö)

(P)

(R)

(S)

(Ş)

(T)

(Ü)

(V)

(Y)

(Z)

